SALİH SURUÇ

SİYER ÖDÜLLÜ DÜNYA BİRİNCİSİ

KÂİNATIN EFENDİSİ PEYGAMBERİMİZİN HAYATI (A.S.M.)

İKİ CİLT BİR ARADA

TAVSİYELİ

NESİL

kâinatın efendisi

peygamberimizin (a.s.m.) hayatı

SALİH SURUÇ

Bu eser, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın 660. Yard. Ders. Kit. Şb. Md. 02627 sayı, 8.4.1985 tarihli kararıyla 20.5.1985 tarih ve 2188 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanarak tavsiyeye uygun görülmüştür.

kâinatın efendisi

peygamberimizin (a.s.m.) hayatı

SALİH SURUÇ

Yayın Yönetmeni: Ekrem Altıntepe
Editör: Ömer Faruk Paksu
Tashih: Mehmet Nebioğlu
İç Tasarım: Said Demirtaş
Kapak Tasarımı: Gökhan Koç
ISBN: 978-975-269-894-9
Yayıncı Sertifika No: 12403
Matbaa Sertifika No: 11957
Baskı Tarihi: Ocak 2016
Baskı-Cilt: Acar Basım
Beysan Sanayi Sitesi Birlik Cad. No:26
Haramidere – Beylikdüzü/İstanbul
Tel: (212) 422 18 34

NESİL

Sanayi Cad., Bilge Sk., No: 2 Yenibosna
34196 Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 551 32 25 www.nesilyayinlari.com
Faks: (0212) 551 26 59 nesil@nesilyayinlari.com

NESİL YAYIN GRUBU

Nesil olmasaydı birşeyler hep eksik kalacaktı...

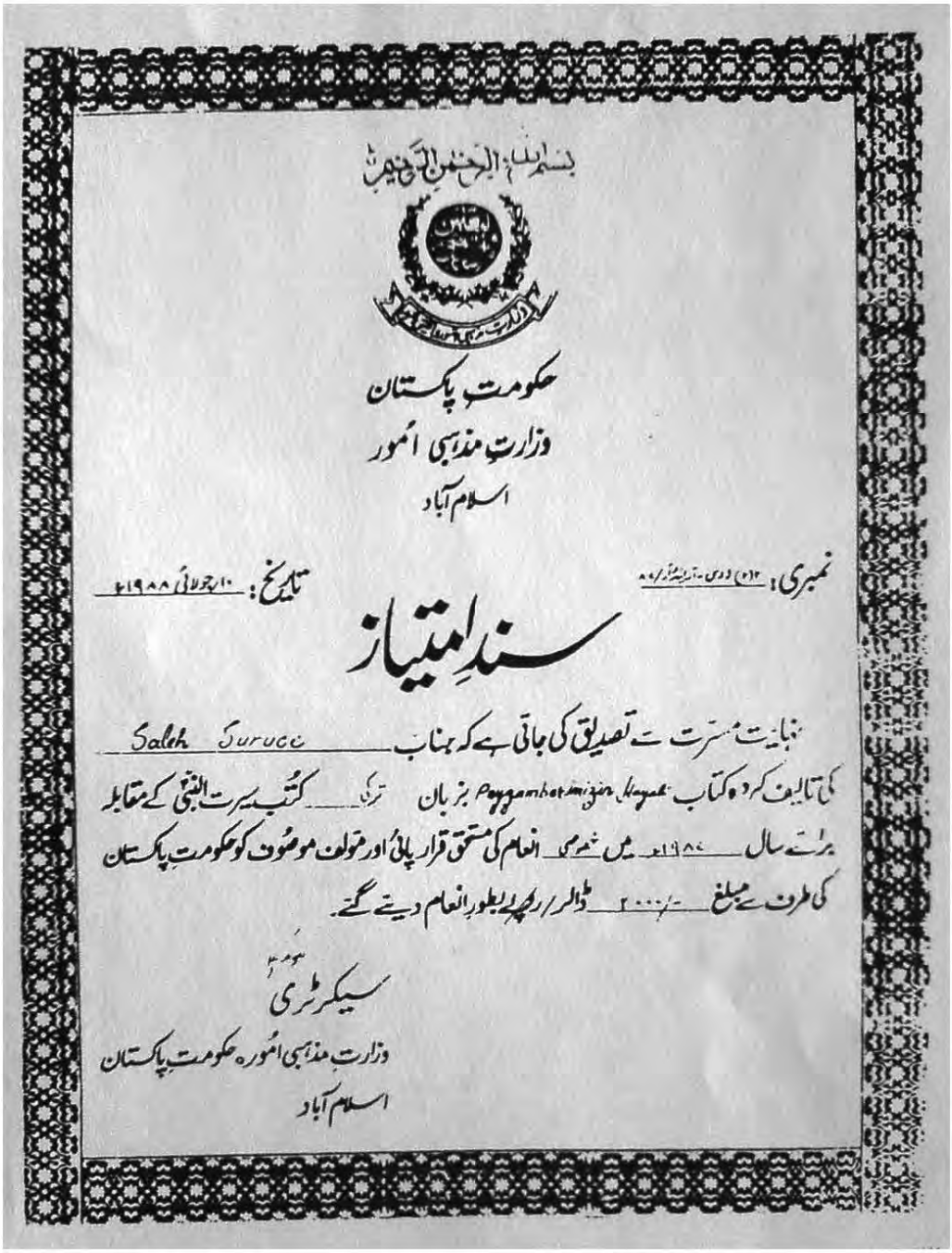
© Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak **Nesil Basım Yayın Gıda Tic. ve San. A.Ş.**'ye aittir. İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

kâinatın efendisi

peygamberimizin (a.s.m.) hayatı

SALİH SURUÇ

NESİL

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حکومتِ پاکستان

وزارتِ مذہبی اُمور

اسلام آباد

نمبری: (۲۲) دوس-آر-۱۲/۸۸ تاریخ: ۱۰ جولائی ۱۹۸۸ء

سندِ امتیاز

نہایت مسرت سے تصدیق کی جاتی ہے کہ جناب Salah Suruc کی تالیف کردہ کتاب Peygamberimizin Hayatı بزبان ترکی کتب سیرت النبیؐ کے مقابلہ برائے سال ۱۹۸۶ء میں غیر ملکی انعام کی مستحق قرار پائی اور مؤلف موصوف کو حکومتِ پاکستان کی طرف سے مبلغ ۲۰۰۰/- ڈالر/روپے بطورِ انعام دیئے گئے۔

سیکرٹری

وزارتِ مذہبی اُمور، حکومتِ پاکستان

اسلام آباد

"Kâinatın Efendisi Peygamberimizin (a.s.m.) Hayatı" isimli bu eser, Milletlerarası Siret Konferansı çerçevesinde Pakistan hükümeti tarafından 1986'da düzenlenen Siyer Yarışması'nda Türkçe dalında birincilik kazanmıştır. Salih Suruç'un kazandığı armağan ve liyakat belgesi, 4 Mayıs 1989'da Ankara'daki Pakistan Büyükelçiliği'nde düzenlenen bir törenle Pakistan'ın Ankara Büyükelçisi tarafından verilmiştir.

İçindekiler

Önsöz 31

MEKKE DEVRİ (571-621)

Birinci Bölüm
PEYGAMBER EFENDİMİZİN DÜNYAYA GELİŞİNE KADAR OLAN HADİSELER

RESÛL-İ EKREM EFENDİMİZİN PÂK NESEPLERİ 39
Yirminci Dededen Sonraki Neseb Çizgisi 41
Adnan'dan Hz. İbrahim'e kadar 41
PEYGAMBER EFENDİMİZİN MEŞHUR DEDELERİ 41
Kusayy 42
Hâşim 42
Şeybe [Abdülmuttalib] 43
Abdülmuttalib'in Rüyası 44
Abdülmuttalib ve Kureyş İleri Gelenleri 46
Şam'a Gidiş 46
Abdülmuttalib'in Su Aramaya Çıkması 47
Kıymetli Mallar İçin Kur'a Çektiler 47
Abdullah 48
Abdülmuttalib'in, Oğullarıyla Konuşması 49
Kur'a Çekilişi 49
Kur'a Neticesi 51
Hz. Abdullah'ın İffeti 52
Hz. Abdullah'ın, Hz. Âmine'yle Evlenmesi 53
Hz. Abdullah'ın Vefatı 54
Hz. Abdullah'ın Bıraktığı Miras 55
FİL VAK'ASI 55
Kulleys'in Kirletilmesi ve Ebrehe'nin Kararı 56
Ebrehe ve Abdülmuttalib 57
Mekke Boşaltılıyor! 58

Ordu Harekete Hazır; Fakat! ... 58

İkinci Bölüm
PEYGAMBER EFENDİMİZİN DÜNYAYA GELİŞİ VE ÇOCUKLUĞU

PEYGAMBERİMİZİN DÜNYAYA TEŞRİFLERİ ... 63
O An... ... 63
Annesinin Dilinden... ... 64
Şifa ve Fâtıma Hâtun'un Müşâhedeleri ... 64
Abdülmuttalib'e Verilen Müjde... ... 65
Nur Çocuğa İsim Verildi: Muhammed (a.s.m.) ... 66
DÜNYAYA TEŞRİFLERİ SIRASINDA MEYDANA GELEN HÂRİKA HADİSELER ... 66
Teşrif Ettikleri Gece Bir Yıldız Doğdu ... 67
Medâyin'deki Kisrâ Sarayından 14 Burç Çatırdayarak Yıkıldı ... 68
Kâbe'nin İçini Karanlık ve Kirlere Boğan Putların Pek Çoğu Başaşağı Yıkıldı ... 69
İstahrabad'da Bin Seneden Beri Yanmakta Olan, Mecûsîlerin Kocaman Ateş Yığınları Bir Anda Sönüverdi ... 70
Takdis Edilen Meşhur Save (Taberiyye) Gölü Bir Anda Kuruyuverdi ... 70
Dünyaya Teşrifleri Ânında, Şark ve Garbı Küçük Bir Oda Gibi Aydınlatan Bir Nur Görüldü ... 70
Semave Vadisi, Taşan Seller Altında Kalıp Suya Garkoldu ... 70
Gökkubbeden Salkım Salkım Yıldızlar Döküldü ... 70
PEYGAMBERİMİZİN SÜTANNEYE VERİLMESİ ... 71
Çocukları Sütanneye Verme Âdeti ... 72
Benî Bekir Kabilesi Kadınlarının Mekke'ye Gelişi ... 73
İlk Bereket ... 75
Devenin Memeleri Sütle Doldu ... 75
PEYGAMBER EFENDİMİZ, SA'D OĞULLARI YURDUNDA ... 76
Yayla Kuraklıktan Kurtuluyor! ... 77
Peygamberimizin, Annesine Getirilişi ... 80
Peygamberimiz, Yine Benî Sa'd Yurdunda ... 80
PEYGAMBER EFENDİMİZİN GÖĞSÜNÜN YARILMASI ... 81
PEYGAMBER EFENDİMİZİN, ANNESİNE GETİRİLMESİ ... 82
Peygamber Efendimiz Annesinin Yanında ... 84
Baba Kabrini Ziyaret ... 85
PEYGAMBERİMİZİN, YAHUDİ ÂLİMLERİNİN DİKKATİNİ ÇEKMESİ ... 85
HZ. ÂMİNE'NİN EBEDÎ ÂLEME GÖÇÜ ... 86
Hz. Âmine'nin Defni ... 88
Definden Sonra ... 88
Hem Anneden, Hem Babadan Yetim! ... 88
Erken Vefatlarının Hikmeti ... 89
PEYGAMBER EFENDİMİZİN ANNE VE BABASININ İMANLARI MESELESİ ... 89

PEYGAMBERİMİZ, DEDESİ ABDÜLMUTTALİB'İN HİMÂYESİNDE ... 91
Dedesinin Minderine Sadece O Otururdu! ... 92
Sevgili Peygamberimiz Biraz Gecikince! ... 93
Seyf b. Zî Yezen, Abdülmuttalib'e Neler Söyledi? ... 93
Peygamber Efendimiz, "Rahmet" Vesilesi! ... 95
ABDÜLMUTTALİB'İN VEFATI ... 96
Peygamberimizin Gözyaşları ... 97
PEYGAMBERİMİZ, AMCASI EBÛ TÂLİB'İN YANINDA ... 97
Peygamberimiz, Amcasıyla Yağmur Duasında! ... 99
Fâtıma Hâtun'un Peygamberimize Sevgisi ... 99
PEYGAMBER EFENDİMİZİN KOYUN GÜTMESİ ... 100
Eğlencelere Katılmaktan Alıkonması ... 101

Üçüncü Bölüm
PEYGAMBER EFENDİMİZİN 12 YAŞINDAN
38 YAŞINA KADAR OLAN HAYATI

PEYGAMBERİMİZİN, AMCASIYLA ŞAM'A GİDİŞİ ... 105
Rahip Bahîra'nın Müşâhede ve Tespiti ... 106
Rahip Bahîra ile Ebû Tâlib Başbaşa ... 107
PEYGAMBERİMİZİN, CÂHİLİYYE DEVRİ KÖTÜLÜKLERİNDEN UZAK KALIŞI ... 108
DÖRDÜNCÜ FİCAR MUHAREBESİ VE EFENDİMİZ ... 110
PEYGAMBERİMİZ, HILFU'L-FUDÛL CEMİYETİNDE ... 112
Zebidlinin Gasp Edilen Malı! ... 112
PEYGAMBERİMİZİN, ŞAM'A İKİNCİ GİDİŞİ ... 114
Rahip Nastûra ve Efendimiz ... 116
Melekler Gölge Ediyor! ... 116
PEYGAMBERİMİZİN, HZ. HATİCE'YLE EVLENMESİ ... 118
Hz. Hatice'den Gelen Teklif ... 118
Düğün Merasimi ... 119
PEYGAMBER EFENDİMİZİN, ZEYD B. HARİSE'Yİ AZAT ETMESİ! ... 121
Zeyd'in Yeri Tespit Edildi! ... 122
Efendimizin, Zeyd'i Evlat Edinmesi! ... 124
KUREYŞ'İN KÂBE'Yİ YENİDEN İMARI VE PEYGAMBERİMİZİN HAKEMLİĞİ ... 125
İnşaat Malzemesi Yüklü Gemi ... 125
Duvarların Taksimi ... 126
Mekke'nin Sarsılması ... 126
Kabileler Arasında Anlaşmazlık Çıkması ... 126
Uzlaşmayı Sağlayan Teklif! ... 127
"Muhammedü'l-Emin" Geliyor! ... 127
PEYGAMBERİMİZİN, HZ. ALİ'Yİ YANINA ALMASI ... 128

Dördüncü Bölüm
EFENDİMİZE PEYGAMBERLİK VERİLMEDEN ÖNCE DÜNYANIN VE İNSANLIĞIN DURUMU

DÜNYANIN VE İNSANLIĞIN DURUMU ... 133
Doğru Bir İnanç Sistemi Mevcut Değildi ... 133
İnsanlar, Sınıflara Ayrılmışlardı ... 133
Kölelik, Bir Müessese Olarak Mevcuttu ... 135
Mezhep Kavgaları Sürüp Gitmekteydi ... 135
Ahlâksızlık Kol Gezmekteydi ... 136
ARABİSTAN'IN DURUMU ... 137
Dinî Durum ... 137
Putlar ... 141
Her Kabilenin Ayrı Putu Vardı ... 141
Ahlâkî Durum ... 142
Kız Çocuğunu Diri Diri Gömme Âdeti ... 143
Siyasî Nizam ... 144
Edebî Durum ... 145
KUSS B. SAİDE, EFENDİMİZİN PEYGAMBERLİĞİNİ HABER VERİYOR ... 147

Beşinci Bölüm
KÂİNATIN EFENDİSİNE, PEYGAMBERLİK VAZİFESİNİN VERİLMESİ

BAZI GARİP SESLERİN GELMEYE, ACİB IŞIKLARIN GÖRÜNMEYE BAŞLAMASI! ... 153
Sâdık Rüyalar ... 153
Yalnızlık Araması ... 154
KÂİNATIN EFENDİSİ, HİRA'DA ... 154
İlk Vahiy Tebliğ Ediliyor! ... 156
"Beni Örtünüz!" ... 157
Varaka Ne Dedi? ... 158
VAHYİN BİR ARA KESİLMESİ ... 159
VAHYİN TEKRAR GELMEYE BAŞLAMASI ... 159

Altıncı Bölüm
İLK MÜSLÜMANLAR VE MARUZ KALDIKLARI İŞKENCELER

İLK MÜSLÜMAN: HZ. HATİCE ... 165
HZ. ALİ'NİN MÜSLÜMAN OLUŞU ... 165
Annesi ile Babası, Hz. Ali'nin Peşinde! ... 167
HZ. EBÛ BEKİR, MÜSLÜMANLAR SAFINDA ... 168
GİZLİ DAVETİN HIZ KAZANMASI ... 170
HZ. BİLÂL-İ HABEŞÎ'NİN İŞKENCEYE UĞRAMASI ... 170

İşkence ... 171
HZ. OSMAN, MÜSLÜMANLAR SAFINDA ... 173
İşkence ... 174
TALHA B. UBEYDULLAH'IN MÜSLÜMAN OLUŞU ... 174
HÂLİD B. SAİD'İN İSLAM'A GİRİŞİ ... 175
İşkence ... 176
SA'D B. EBÎ VAKKAS'IN İSLAMİYETLE ŞEREFLENMESİ ... 177
Hz. Sa'd ve Annesi ... 178
Hz. Sa'd'ın Cesareti ... 179
EBÛ ZERR-İ GIFARÎ'NİN İSLAM'LA ŞEREFLENMESİ ... 180
Müslümanlığını İlân Etti! ... 183
HABBÂB B. ERET'İN MÜSLÜMAN OLMASI ... 183
İşkence ... 184
Hz. Habbab, Ateş Alevi İçinde ... 184
Peygamberimize Başvurması ... 185
Âs b. Vâil'e Verdiği Cevap ... 185

Yedinci Bölüm
ALENÎ DAVET

EFENDİMİZİN, PEYGAMBERLİĞİNİ AÇIKLAMASI ... 189
İlk İş: Yakın Akrabaları Davet ... 189
Ziyafet Tertibi! ... 190
Bir Mucize ... 190
İkinci Ziyafet ve Resûlullah'ın Akrabalarına Hitabı ... 191
"Kim Bana Yardımcı Olur?" ... 192
DAVETİN İKİNCİ SAFHASI: MEKKELİLERE SAFÂ TEPESİNDEN İLK HİTAP ... 193
Yine Ebû Leheb... ... 194
Cehennemlik Ebû Leheb... ... 194
PEYGAMBER EFENDİMİZE REVÂ GÖRÜLEN EZİYET VE HAKARETLER ... 195
Ebû Leheb Başta ... 196
Ebû Leheb'in, Oğlunu, Peygamber Efendimize İşkence Etsin Diye Göndermesi! ... 196
Cehennem Oduncusu ... 197
Ebû Cehil'in Elleri Yukarıda Kaldı ... 197
Ebû Cehil'in Bir Teşebbüsü Daha... ... 198
Peygamberimiz, Kureyş'i Cenab-ı Hakk'a Havâle Ediyor! ... 198
Abdullah b. Amr Anlatıyor ... 199
Öldürmeye Teşebbüs ... 201
Peygamberimize En Ağır Gelen Gün ... 201
PEYGAMBERİMİZ VE MÜSLÜMANLAR DÂRÜ'L-ERKAM'DA ... 201
YÂSİR AİLESİNİN BAŞINA GELENLER ... 202

Peygamberimiz, Sabır Tavsiye Ediyor! 202
Ammar'ın Başına Gelenler 203
"Kalbimde İman Ferahlığı Var!" 203
HZ. EBÛ BEKİR'İN İŞKENCEYE MARUZ KALIŞI 205
BÜTÜN BUNLAR İMTİHANDI! 207
MÜŞRİKLERİN EBÛ TÂLİB'E ŞİKAYETLERİ 208
Ebû Tâlib'e İkinci Şikayet 208
Ebû Tâlib'e Başka Bir Teklif 209
Müşriklerin Yeni Tertipleri 211
HABEŞİSTAN'A HİCRET 213
HZ. HAMZA, MÜSLÜMANLAR SAFINDA 215
Şeytanın Vesvesesi 216
MÜŞRİKLERİN YENİ TEKLİFLERİ 216
Müşriklerin, Safâ Tepesi'nin "Altın"a Çevrilmesini İstemeleri! 218
Müşriklerin Değişik Bir Teklifleri 219
Müşriklerin Üç Sorusu 220
KIRKINCI MÜSLÜMAN: HZ. ÖMER 222
Saf Halinde Mescid-i Haram'a Gidiş 227
İKİNCİ MÜSLÜMAN KAFİLESİ HABEŞİSTAN'A HİCRET EDİYOR! 228
Kureyşliler, Muhacirlerin Peşinde! 228
MUHACİRLERİN MEKKE'YE DÖNÜŞÜ 234
ŞAKK-I KAMER MÛCİZESİ 234
Etraftan Gelenlerin Aynı Hadiseyi Haber Vermeleri 236
HZ. EBÛ BEKİR'İN, UBEY B. HALEF'LE BAHSE GİRİŞMESİ 236
Hz. Ebû Bekir ve Ubey B. Halef 238
Hz. Ebû Bekir, Mekke'den Ayrılacağı Sırada 239
MÜSLÜMANLARA KARŞI BOYKOT! 239
Servetlerini Harcamaları 242
Boykot Kaldırılıyor! 242
BİR GRUP HIRİSTİYANIN MÜSLÜMAN OLMASI 243
EFENDİMİZE YAPILAN İLÂHÎ İKAZ 244
RÜKÂNE'YE GÖSTERİLEN İKİ MÛCİZE 245
Bir Başka Mucize... 246
PEYGAMBERİMİZİN ERKEK ÇOCUKLARININ VEFATI 247
EBÛ TÂLİB'İN VEFATI 248
Resûl-i Ekrem'in, Amcasını İslam'a Daveti 250
EBÛ TÂLİB'İN İMANI MESELESİ 252
HZ. HATİCE'NİN VEFATI 252
Hüzün Yılı 254

MÜŞRİKLERİN EZİYET VE HAKARETLERİNİ ARTIRMALARI ... 254
PEYGAMBER EFENDİMİZİN, HZ. ÂİŞE'YLE NİŞANLANMASI ... 255
EFENDİMİZİN, HZ. SEVDE'YLE EVLENMESİ ... 256
RESÛL-İ EKREM EFENDİMİZİN TAİF'E GİDİŞİ ... 257
Köle Addas ... 259
Peygamberimizin Şefkat ve Merhameti ... 259
Cinlerin, Peygamberimizi Dinlemesi ... 260
Mekke'ye Giriş ... 261
İSRÂ VE MİRAC MÜCİZESİ ... 261
Peygamberimizin Dilinden İsrâ ve Mîrac Mucizesi ... 265
Sunulan Üç Bardak ... 266
Semâvâta Yükselme ve Peygamberlerle Görüşme ... 266
Sidre-i Münteha'da ... 267
Beş Vakit Namazın Farz Kılınışı ... 268
Peygamberimizin, İsrâ ve Mîrac Mucizesini Müşriklere Açıklaması ... 269
Müşriklerin, Beytü'l-Makdis'in Tarifini İstemeleri ... 270
Hz. Ebû Bekir'in Tereddütsüz Tasdiki! ... 271
MİRACLA İLGİLİ BİRKAÇ SUALE CEVAPLAR ... 271
PEYGAMBERİMİZİN, KABİLELERİ İSLAM'A DAVETİ ... 280
MEDİNELİ İLK MÜSLÜMANLAR ... 281
İLK AKABE BİATI ... 282
Biâtta Bulunanlar ... 284
Mus'ab b. Umeyr'in Gönderilmesi ... 284
İSLAM NURU MEDİNE'DE PARLIYOR ... 284
Üseyd B. Hudayr ile Sa'd B. Muaz'ın Müslüman Olması ... 284
İKİNCİ AKABE BİATI ... 286
On İki Temsilci ... 288
Müşriklerin Durumu Sezmeleri! ... 289
MEDİNE'YE HİCRETİN BAŞLAMASI ... 291
HZ. ÖMER'İN HİCRETİ ... 293
MÜŞRİKLERİN TELÂŞI ... 293
Dâru'n-Nedve'de Toplantı ... 293
Verilen Korkunç Karar! ... 294

Sekizinci Bölüm
PEYGAMBER EFENDİMİZİN MEDİNE'YE HİCRETİ

PEYGAMBER EFENDİMİZE, HİCRET İZNİNİN VERİLMESİ ... 299
Hz. Cebrail'in İhbarı ... 300
Peygamberimizin Evinin Kuşatılması ... 300

Peygamberimizin Hâne-i Saadetinden Çıkması ... 300
SEVR MAĞARASINA GİDİŞ ... 301
Hz. Ebû Bekir'i Yılanın Sokması ... 302
Örümceğin Ağ Germesi, Güvercinlerin Yuva Kurması ... 302
Mekke'nin Köşe Bucak Aranması ... 302
Hz. Ebû Bekir'in Hüznü ... 303
Örümcek ve Güvercinlerin Nöbettarlığı ... 304
Mağarada Geçen Günler ... 304
Hz. Esmâ'nın Yol Azığı Getirmesi! ... 305
SEVR MAĞARASINDAN AYRILIŞ! ... 305
Peygamberimizin Mekke'ye Hitabı ... 305
Sütsüz Keçinin Süt Verişi ... 306
Kısır Keçinin Süt Vermesi ... 307
Süraka'nın Başına Gelenler ... 308
Bir Çoban ... 309
Hz. Zübeyr'in Peygamberimizle Karşılaşması ... 309
Büreyde'nin Müslüman Olması ... 310
PEYGAMBER EFENDİMİZİN MEDİNE'YE GELİŞİ ... 311
Hz. Ali'nin Gelip Efendimize Kavuşması ... 312
KUBA MESCİDİ'NİN İNŞASI ... 312
Kuba Mescidi'nin Ehemmiyet ve Fazileti ... 313
Suheyb b. Sinan'ın Kuba'ya Gelişi ... 314
Kuba'dan Hareket ... 315
MEDİNE'DE İLK CUMA NAMAZI ... 315
İkinci Hutbe ... 316
Medine'ye Giriş ... 317
Medinelilerin Daveti ... 318
Kasvâ Çöküyor! ... 318
Peygamberimiz, Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin Evini Şereflendiriyor! ... 319
Ebû Eyyûb el-Ensarî Der ki... ... 320
Resûl-i Ekrem'in Soğan ve Sarımsak Kokusundan Hoşlanmaması ... 321
Mucizeli Bir Yemek Ziyafeti ... 322
HİCRÎ TARİH ... 322
MEKKE DEVRİNİN BİR HÜLÂSASI ... 323

MEDİNE DEVRİ (622-632)

Dokuzuncu Bölüm
HİCRET'İN 1. SENESİ

MEDİNE VE AHALİSİ ... 335
ABDULLAH B. SELAM'IN MÜSLÜMAN OLMASI ... 336

Peygamberimize Soru Sorması ve İslam'ı Kabulü ... 337
MÜŞRİKLERİN TEHDİDİ ... 339
Medine'de Korkulu Günlerin Yaşanması ... 339
MUHACİRLERLE ENSAR ARASINDA KARDEŞLİK KURULMASI ... 340
Muhacirlerin Boş Durmaması ... 341
Ebû Hüreyre'nin İfadesi ... 342
Kardeşliğin Müspet Neticeleri ... 342
Muhacirlerin Kendi Aralarında Kardeş Yapılması ... 343
MESCİD-İ NEBEVÎ'NİN İNŞASI ... 344
Ezvac-ı Tâhirat İçin Odalar Yapılması ... 346
HANÎNÜ'L-CİZ' MÛCİZESİ ... 346
Hasan-ı Basrî Ne Derdi? ... 347
Bir Başka Rivayet ... 347
EZANIN MEŞRU KILINMASI ... 348
Peygamberimizin Ashapla İstişâresi ... 348
Abdullah B. Zeyd'in Rüyası ... 348
Hz. Ömer'in de Aynı Rüyayı Görmesi ... 349
PEYGAMBERİMİZİN, EV HALKINI MEKKE'DEN GETİRTMESİ ... 350
Hz. Âişe'nin Düğünü ... 351
ASHÂB-I SUFFA ... 352
Peygamberimizin Ashâb-ı Suffa'ya Yakın Alâkası ... 353
Peygamberimizin Va'z ve Hitabelerini Kaçırmamaları ... 354
Ebû Hüreyre Anlatıyor ... 354
İLK İSLAM DEVLETİ ... 355
Şehir Devletinin Anayasası ... 356
MÜŞRİKLERE MUKABELEYE İZİN VERİLMESİ ... 358
ETRAFA SERİYYELER GÖNDERİLİYOR ... 361
İlk Seriyye ... 361
Ubeyde b. Hâris Seriyyesi ... 362
EBVA GAZÂSI ... 362
HİCRET'İN 1. SENESİNİN DİĞER MÜHİM BAZI HADİSELERİ ... 363
Ashaptan Es'ad b. Zürâre ile Gülsüm b. Hidm'in Vefatı ... 363
Abdullah b. Zübeyr'in Dünyaya Gelişi ... 364

Onuncu Bölüm

HİCRET'İN 2. SENESİ

HİCRETİN 2. SENESİNDEKİ GAZA VE SERİYELER ... 367
Buvat Gazâsı ... 367
Safevan Gazâsı ... 367
Uşeyre Gazâsı ... 367

Abdullah b. Cahş Seriyyesi ... 368
Hakem b. Keysan Nasıl Müslüman Oldu? ... 370
KIBLENİN MESCİD-İ HARAM'A ÇEVRİLMESİ ... 371
İki Kıbleli Mescit ... 372
Kuba Mescidi Kıblesi ... 373
BEDİR MUHAREBESİ ... 374
Kureyş'in Ticaret Kervanı ... 374
Peygamberimizin Durumu Haber Alması ... 374
Sa'd ve Babası ... 374
Ümmü Varaka ... 374
Medine'den Hareket ... 375
Yaşları Küçük Olanların Geri Çevrilmesi ... 375
Develere Nöbetleşe Binilmesi ... 376
Kureyş Kervanının Yol Değiştirmesi ... 376
Kureyş'in Harbe Hazırlanması ... 376
İslam Ordusu, Zefiran Mevkiinde ... 377
Mücahitlerle İstişâre ... 378
Düşman Ordusu Sayısının Tahmin Edilmesi ... 379
Müşrik İleri Gelenlerin Vurulacakları Yerler ... 380
İslam Ordusunun Bedir'e Önce Gelişi ... 380
Peygamberimiz İçin Gölgelik Yapılması ... 381
Ordunun Harp Nizamına Sokulması ... 381
Dua ve İbâdet ile Geçirilen Gece ... 381
İki Ordu Karşı Karşıya ... 382
Muhacirlerden İlk Şehit ... 382
Müşriklerin Yere Serilmeleri ... 383
Hz. Ebû Bekir ile Oğlu ... 384
Harp Başladı ... 385
Hâris b. Süraka'nın Şehit Düşmesi ... 385
Peygamberimizin Mücahitleri Harbe Teşviki ... 385
Umeyr'in Şehit Düşmesi ... 385
Bir Mucize ... 386
Peygamberimizin Münâcâtı ve Meleklerin Yardıma Gelmesi ... 386
Mücahitlerin Kahramanca Çarpışmaları ... 387
Ebû Cehil'in Öldürülmesi ... 387
"Ebû Cehil, Bu Ümmetin Firavunudur!" ... 389
Netice ... 390
Esirler ve Ganimetler ... 390
Ganimet Mallarının Dağıtılması ... 391
Esirler Hakkında Meşveret ... 391
İnen Ayetler ... 393
Peygamberimizin Esirler Hakkında Müslümanlara Tavsiyesi ... 393
Peygamberimizin, Sakladığı Altınları Abbas'a Haber Vermesi! ... 394

Hz. Zeyneb'in Gerdanlığını Göndermesi ... 395
Bedir Zaferi'nin Akisleri ... 395
Ebû Leheb'in Ölümü ... 395
MÜNAFIKLARIN ORTAYA ÇIKIŞI ... 396
BENÎ KAYNUKA GAZÂSI ... 405
Abdullah b. Übey'in Peygamberimize Müracaatı ... 407
Ubâde b. Sâmit'in Sözleri ... 407
Kaynukaoğullarının Medine'den Çıkıp Gitmeleri ... 408
SEVİK GAZVESİ ... 408
HİCRET'İN 2. SENESİNİN DİĞER MÜHİM BAZI HADİSELERİ ... 410
Ramazan Orucunun Farz Kılınması ... 410
Sadaka-i Fıtr'ın Vacip Kılınması ... 410
İlk Bayram Namazının Kılınması ... 410
Zekâtın Farz Kılınması ... 411
Hz. Rukiyye'nin Vefatı ... 411
Ebu'd-Derdâ'nın Müslüman Olması ... 412
Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin Evlenmesi ... 412
Peygamberimizin, Kızı Hz. Zeyneb'i Mekke'den Getirtmesi ... 413
Muhacir Müslümanlardan Osman b. Maz'un'un Vefatı ... 413
İlk Kurban Bayramı Namazının Kılınması ... 413

On Birinci Bölüm
HİCRET'İN 3. SENESİ

ŞÂİR KA'B B. EŞREF'İN KATLİ ... 417
GATAFAN GAZÂSI ... 418
Gavres'in Suikast Teşebbüsü ... 418
KARDE SERİYYESİ ... 419
PEYGAMBERİMİZİN, HZ. HAFSA'YLA EVLENMESİ ... 420
PEYGAMBERİMİZİN, HUZEYME KIZI HZ. ZEYNEB'LE EVLENMESİ ... 421
HZ. HASAN'IN DÜNYAYA GELİŞİ ... 422
UHUD MUHAREBESİ ... 422
Kureyş İleri Gelenlerinin Teklifi ... 422
Müşrik Ordusu Hazır ... 423
Medine'ye Gelen Haber ... 424
Kureyş Ordusu Uhud'da ... 424
Peygamberimizin Rüyası ... 425
Ashapla İstişâre ... 425
Hz. Hayseme'nin Konuşması ... 426
Karar ... 427
Kesin Karardan Sonra ... 427

İslam Ordusu ... 428
Cenneti Arzulayan Sahabe ... 428
Yahudi Yardımının Reddedilmesi ... 430
Peygamberimizin Orduyu Teftişi ... 430
Şeyheyn'de Geçen Gece ... 430
Bir Sahabenin, Peygamberimizi Gece Beklemesi ... 431
İslam Ordusu Uhud'da ... 431
Münafıkların Ordudan Ayrılması ... 432
Münafıklarla İlgili İnen Ayet ... 432
Muhayrık'ın İslam Ordusuna Katılışı ... 433
İslam Ordusu Karargâhı ... 433
İki Ordu Karşı Karşıya ... 434
Tek Tek Vuruşma ... 435
Hz. Hamza'nın, İkinci Sancaktarı Yere Sermesi ... 435
Ebû Dücâne'nin Peygamberimizden Kılıcı Alması ... 436
Düşmanın Bozguna Uğraması ... 437
Uhud'un İlk Şehidi ... 437
Harbin Seyrini Değiştiren Hadise ... 438
Hâlid b. Velid'in Fırsatı Değerlendirmesi ... 438
İslam Ordusunun Dağılması! ... 438
"Zülfikâr Gibi Kılıç, Ali Gibi Yiğit Bulunmaz!" ... 439
Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Müşriklere Ok Yağdırması ... 440
Hz. Talha b. Ubeydullah'ın Kahramanlığı ... 440
Hz. Hamza'nın Şehâdeti ... 441
Mus'ab b. Umeyr'in Şehit Düşmesi ... 442
"Muhammed Öldürüldü" Yaygarası ... 443
Mücahitlerin Hz. Resûlullah'ı Araması ... 443
Nesibe Hâtun'un Kahramanlığı ... 444
"O, Cehennemliktir!" ... 444
Resûl-i Ekrem'in, Kavmine Duası ... 446
Hazin Netice ... 446
Peygamberimizin Kayalığa Doğru Çıkması ... 446
Peygamberimizin, Ubey b. Halef'i Öldürmesi ... 446
Peygamberimizin Vücudunu Ortadan Kaldırmak İçin And İçenlerin Belâlarını Bulmaları 448
Ebû Süfyan'ın Seslenişi ... 449
Peygamberimizin, Şehitler Arasında Dolaşması ... 450
Peygamberimiz, Hz. Hamza'nın Cesedi Başında ... 450
Abdullah b. Cahş'ın Başına Gelenler ... 452
Peygamberimiz, Mus'ab b. Umeyr'in Cesedi Başında ... 452
Hz. Ali'nin Keşfe Gönderilmesi ... 453
Peygamberimizin Harp Sonrası Duası ... 453
Medine'ye Dönüş ve Karşılanış ... 454
Sadâkatin Böylesi ... 454
Peygamberimiz Hâne-i Saadetinde ... 455

Peygamberimizin Bir Yetimi Evlat Edinmesi! 455
HAMRAÜ'L-ESED SEFERİ 456
Yaralı İki Kardeşte Cihat Aşkı 457
Medine'den Ayrılış 457
Keşif Kolu 457
Huzaalı Mabed'in Peygamberimizle Konuşması 458
Mabed'le Ebû Süfyan Arasında Geçen Konuşma 458
UHUD MAĞLUBİYETİNİN BAZI HİKMETLERİ 460

On İkinci Bölüm
HİCRET'İN 4. SENESİ

RECİ VAK'ASI 465
Hz. Hubeyb ile Hz. Zeyd'in Şehâdetleri 467
Hz. Hubeyb'in Şehâdeti 467
Sıra, Hz. Zeyd'de... 469
BİR-İ MAUNA FACİASI 470
Peygamberimizin Bedduası 472
Peygamberimizin Anlaşmaya Sadâkat Göstermesi 472
BENÎ NADİR GAZÂSI 473
Cebrail'in, Durumu Peygamberimize Haber Vermesi 474
Bir Yahudinin Kavmini İkazı 474
Peygamberimizin, Benî Nadîr'e "Yurdumu Terk Ediniz!" Diye Haber Göndermesi 475
Başmünâfığın Gönderdiği Haber 476
Benî Nadîr Yahudilerinin Küstahça Meydan Okumaları 476
Sellâm b. Mişkem'in, Huyey b. Ahtab'ı İkazı 476
Nadiroğullarının Muhasara Altına Alınması 477
Münafıkların, Yahudilere "Direnin!" Diye Haber Göndermeleri 478
Kur'an'ın Açıklaması 478
Teslime Mecbur Olup Eman Dilemeleri 479
Geride Bıraktıkları Mallar 479
ZÂTÜRRİKA GAZÂSI 481
Bir Mucize 481
Allah'ın, Mü'minlere Merhameti 481
Devenin Şikayeti 482
Gazânın İsmi 482
Resûl-i Ekrem'in Bereket Mucizesi 483
BEDRÜ'L-MEV'İD GAZÂSI 484
Ebû Süfyan'ın Başvurduğu Taktik 484
Peygamberimizin Kesin Kararı 485
PEYGAMBERİMİZİN, HZ. ÜMMÜ SELEME'YLE EVLENMESİ 486
Ahidleşmek İstemeleri 486

Peygamberimizin, Ümmü Seleme'yle Konuşması ... 487
HİCRÎ 4. SENENİN DİĞER BAZI MÜHİM HADİSELERİ ... 487
İçkinin Haram Kılınması ... 487
Hz. Zeyneb bint-i Huzeyme'nin Vefatı ... 489
Hz. Ali'nin Validesi Fâtıma Hâtun'un Vefatı ... 490
Peygamberimizin Torunu Hz. Hüseyin'in Dünyaya Gelişi ... 491
Zeyd b. Sâbit Hazretlerinin, Arap, İbranî ve Süryanî Yazısını Öğrenmesi ... 491
Hz. Osman'ın Oğlu Abdullah'ın Vefatı ... 492

On Üçüncü Bölüm
HİCRET'İN 5. SENESİ

DÛMETÜ'L-CENDEL GAZÂSI ... 495
PEYGAMBERİMİZİN, HZ. ZEYNEB BİNT-İ CAHŞ'LA EVLENMESİ ... 495
Hz. Zeyd'in, Hz. Zeyneb'i Boşaması ... 495
Peygamberimizin, Allah'ın Emriyle Hz. Zeyneb'i Alması ... 496
Bu Evliliğin Mühim Bir Hikmeti ... 497
Münafıkların Dedikoduları ... 497
Düğün Ziyafeti ve Bir Mucize ... 498
Hicab Ayetinin Nâzil Olması ... 499
Müslüman Kadınlara Tesettürün Emredilmesi ... 500
BENÎ MÜSTALIK GAZÂSI ... 501
İslam Ordusunun Hareketi ... 501
Müstalıkoğullarının Âkıbeti ... 502
Münafıkların Bir Tertibi ... 502
Abdullah b. Übey'in İşi Alevlendirmesi ... 503
Abdullah b. Übey'in, Söylediklerini İnkâr Etmesi ... 505
Peygamberimizden, Sıcakta Yola Çıkmanın Sebebini Sormaları ... 505
Şiddetli Fırtınanın İfade Ettiği Mana ... 505
Hz. Abdullah'ın Teklifi ... 506
Hz. Abdullah'ın, Babasının Önünü Kesmesi ... 506
Medine'ye Geliş ... 507
Münafıklar Hakkında Müstakil Sure İnmesi ... 507
Allah, Zeyd'i Tasdik Etti ... 508
PEYGAMBERİMİZİN, HZ. CÜVEYRİYE'YLE EVLENMESİ ... 508
Hâris b. Ebî Dırar'ın Müslüman Olması ... 509
Peygamberimizin, Hz. Cüveyriye'nin Fidye-i Necatını Ödemesi ... 509
Hz. Cüveyriye'nin, Peygamberimizle Evlenmesi ... 509
Hz. Cüveyriye'nin Asıl Adı ... 510
İFK HADİSESİ ... 511
Başmünâfığın Durumu Değerlendirmesi ... 512
Şen'î İftira ... 513
Hz. Âişe'nin, Söylenenlerden Uzun Müddet Habersiz Oluşu ... 514

Hz. Âişe, İftirayı Nasıl ve Kimden Öğrendi? 514
Hz. Âişe, Annesinin Evinde 515
Peygamberimizin Ashabıyla İstişâresi 516
Hz. Ömer'in Görüşü 516
Hz. Osman'ın Kanaati 516
Hz. Ali'nin Görüşü 516
Hz. Âişe'nin Hizmetçisinin Görüşü 517
Hz. Zeyneb'in Görüşü 517
Peygamberimizin Hitabesi 517
Peygamberimizin, Hz. Âişe'yle Konuşması 517
Hz. Âişe'nin Cevabı 518
Peygamberimize Vahyin Gelişi 518
İnen Ayetler 519
En Üstün Beraat 520
İftiracıların Cezaya Çarptırılmaları 520
HENDEK MUHAREBESİ 521
Yahudilerin Bile Bile Hakkı Gizlemeleri 522
Nâzil Olan Ayet 522
Diğer Kabilelere Yapılan Davet 523
Düşman Ordusu 523
Peygamberimizin Haber Alması 523
Medine'de Hazırlık 523
Hendek Kazı İşine Başlanması 524
Peygamberimizin Sert Kayayı Parçalaması 525
Orduya Verilen Ziyafet 526
Hendek Kazı İşinin Tamamlanması 528
İslam Ordusu 529
Düşman Ordusu Karargâhı 529
Benî Kurayza'nın Anlaşmayı Bozması 530
Heyet Gönderilmesi 531
Benî Kurayza'nın Medine Üzerine Baskın Teşebbüsleri 531
Hz. Safiyye'nin Bir Yahudiyi Öldürmesi 532
Peygamberimizin Dar Gediği Bizzat Beklemesi 532
Münafıkların Hendekten Dağılmaları 533
Harbin Başlaması 533
Tek Tek Vuruşma 534
"Kılıç Değil, El Keser!" 536
Her Taraftan Hücuma Kalkış 536
Münafıklar Yine Sahnede 536
Düşmanda Yılgınlık 537
Peygamberimizin Gatafanlara Teklifi 537
Mücahitlerin Çektikleri Sıkıntı 538
Düşmanın Şiddetli Hücumu ve Kazaya Kalan Namazlar 539

Nuaym B. Mes'ud'un Büyük Hizmeti ... 539
Hz. Nuaym, Kurayzaoğulları Yurdunda ... 540
Hz. Nuaym, Kureyşliler Arasında ... 540
Hz. Nuaym, Gatafanlar Arasında ... 541
Taktik, Müspet Netice Veriyor ... 541
Son Çarpışma ve Allah'ın Nusreti! ... 541
Müşrikler Perişan Oluyor! ... 542
Resûl-i Ekrem'in Cenab-ı Hakk'a Şükrü ... 543
Zafer, Müslümanların! ... 543
Şehit ve Ölü Sayısı ... 543
BENÎ KURAYZA GAZÂSI ... 544
Hz. Cebrail'in Getirdiği Emir ... 544
Hz. Ali'nin Benî Kurayza Yurduna Varması ... 545
Peygamberimizin, Benî Kurayza Yahudileriyle Konuşması ... 545
Benî Kurayzaların Muhasaraya Alınması ... 546
Münafıkların, Benî Kurayzalara Cesaret Vermesi ... 546
Muhasaradan Sıkılıp Barış İstemeleri ... 546
Ka'b b. Esed'in Teklifleri ... 547
Sa'yeoğulları Esid'le Sa'lebe'nin Müslüman Olmaları ... 548
Hakem Tayin Edilmesi ... 549
Hüküm ... 550
HİCRET'İN 5. SENESİNİN MÜHİM DİĞER BAZI HADİSELERİ ... 551
Müzeynelerin Müslüman Olmaları ... 551
Selmân-ı Fârisî'nin Kölelikten Kurtarılması ... 551
Ensardan Sa'd b. Muaz Hazretlerinin Vefatı ... 552
Muğîre b. Şu'be'nin Müslüman Olması ... 553
Medine'de Zelzele ve Ay Tutulması ... 553

On Dördüncü Bölüm
HİCRET'İN 6. SENESİ

KURATA SEFERİ ... 557
Sümâme b. Üsâl'in Müslüman Oluşu ... 557
Mekke'de Sümame'nin Başına Gelenler ... 558
Peygamber Efendimizin Şefkati ... 558
BENÎ LİHYAN SEFERİ ... 559
ĞÂBE GAZÂSI ... 560
İS SEFERİ ... 560
Ebu'l-Âs'ın Serbest Bırakılması ... 560
Ebu'l-Âs'ın, Müslüman Olduğunu Açıklaması ... 561
ABDURRAHMAN B. AVF'IN DÜMETÜ'L-CENDEL'E GÖNDERİLMESİ ... 561
PEYGAMBERİMİZİN İLK YAĞMUR DUASI ... 562

UMRE SEFERİ ... 563
Peygamberimizin Rüyası ... 563
Medine'den Hareket ... 564
Hz. Ömer'le Sa'd b. Ubâde'nin, Endişelerini İzhar Etmeleri ... 564
Kureyş Müşriklerinin Kararı ... 565
Peygamberimizin Yol Güzergâhını Değiştirmesi ... 566
Ashab-ı Kiramla İstişâre ... 566
Kasvâ'nın Aniden Çöküvermesi ... 566
On Musluklu Çeşme Gibi... ... 567
İkinci Haber ... 568
Kureyş Elçisi, Peygamberimizin Huzurunda ... 569
Peygamberimizin Elçisi ... 570
Kureyş'in Bir Elçisi Daha... ... 570
Huleys ve Kureyş Müşrikleri ... 571
İkinci Elçi: Hz. Osman ... 572
Hz. Osman'ın, Müsaade Edilmesine Rağmen Kâbe'yi Tavaf Etmeyişi ... 572
Rıdvân Biatı ... 573
Hz. Osman'ın Geri Dönüşü ... 574
HUDEYBİYE ANTLAŞMASI ... 574
Sulh Heyeti, Peygamberimizin Huzurunda ... 575
Musalaha Maddeleri ... 576
Ashab-ı Kiramın Hiddet ve İtirazı ... 577
Ebû Cendel Hadisesi ... 577
Hz. Ömer'in Peygamberimize Sorusu ... 579
Müslümanların Sadâkat İmtihanı ... 579
Hz. Ömer'in, Hz. Ebû Bekir'le Konuşması ... 580
Hz. Ömer'in İtirafı ve Nedâmeti ... 580
Kurban Kesme ve Traş Olma ... 581
Peygamberimizin Dua Etmesi ... 582
Hudeybiye'den Ayrılış ... 583
Hz. Ömer'in Durumu ... 584
Müslümanların Korkusu ... 584
Peygamberimizin, Musalahanın Büyük Bir Fetih Olduğunu Tekrarlaması ... 585
Medine'ye Dönüş ... 585
Hudeybiye Antlaşması'na Kısa Bir Bakış ... 585
EBÛ BASİR'İN, KUREYŞLİLERİN TİCARET YOLLARINI KESMESİ ... 587
Mekke'deki Müslümanların Ebû Basir'in Yanında Toplanmaları ... 589
ÜMMÜ KÜLSÜM'ÜN, PEYGAMBERİMİZE İLTİCA EDİŞİ VE GERİ VERİLMEYİŞİ ... 589
Hz. Ömer'in, İki Hanımını Boşaması ... 590

On Beşinci Bölüm

HİCRET'İN 7. SENESİ

PEYGAMBERİMİZİN HÜKÜMDARLARI İSLAM'A DAVETİ ... 593

Kim, Nereye ve Kime Gönderildi? 594
NECÂŞÎNİN İSLAM'A DAVET EDİLMESİ 594
Mektubun Bir Kutu İçine Konması 596
Amr b. Âs'ın, Necâşîden İsteği 596
Ümmü Habibe'nin Peygamberimize Nikâhlanışı 597
Müslüman Muhacirlerin Medine'ye Gönderilişi 597
HERAKLİUS'UN İSLAM'A DAVET EDİLMESİ 597
Ebû Süfyan ile Heraklius Karşı Karşıya 598
Heraklius'un İmanı 601
Hz. Dıhye'nin, Dağâtır'a Gitmesi 601
Dağâtır'ın Şehit Edilmesi 602
Hz. Dıhye'nin Medine'ye Dönmesi 602
Heraklius'un Mektubu Saklaması 603
KİSRÂ'NIN İSLAM'A DAVET EDİLMESİ 603
Abdullah b. Huzafe'nin Medine'ye Dönüşü 604
Peygamberimizin Gönderdiği Mektup 605
Kisrânın, Yemen Vâlisine Emri 605
Peygamberimizin Kisrâya Gönderdiği Mektubun Aslı 607
MUKAVKIS'IN İSLAM'A DAVET EDİLMESİ 608
Mukavkıs'ın İkrarı 608
Mukavkıs'ın, Peygamberimize Mektup ve Hediyeleri 609
Hâtıb b. Ebî Beltaa, Medine'de 610
Peygamberimizin, Mukavkıs'a Gönderdiği Mektubun Aslı 610
GASSAN HÜKÜMDARININ İSLAM'A DAVET EDİLMESİ 610
Şuca'ın, Hükümdara, Peygamberimizin Mektubunu Sunması 611
Haris'e Yapılan Beddua 612
YEMAME EMİRİNİN İSLAM'A DAVET EDİLMESİ 612
Peygamberimizin Hevze'ye Bedduası 613
HAYBER'İN FETHİ 614
Medine'den Hareket 614
"O, ne sağırdır, ne gaib..." 616
İslam Ordusu Recî'de 616
İslam Ordusu, Hayber Önlerinde 617
Peygamberimizin Duası 617
Düşman Cephesi 617
Çarpışmanın Başlaması 618
Peygamberimizin Hastalanması 618
Amir b. Ekva'nın Şehit Olması 618
Devşlilerin Gelip İslam Ordusuna Katılması 619
Sancak Hz. Ali'de 619
Hz. Ali, Merhab'la Karşı Karşıya 621
Müslüman Olup Şehâdet Mertebesine Eren Çoban! 622

Yesar'ın Şehit Olması ... 623
Netice ... 624
Şehit ve Ölü Sayısı ... 625
Habeşistan Muhacirlerinin Hayber'e Gelişi ... 625
Çift Hicretli ve Çift Ücretli Olanlar! ... 625
Ganimetler ... 626
Yahudilerin, Peygamberimizi Zehirlemeye Kalkışmaları ... 627
Hayber'de Yasaklanan Şeyler ... 628
Fedek Yahudileriyle Anlaşma Yapılması ... 628
Vadi'l-Kurâ'nın Alınması ... 629
Teyma Yahudilerinin Cizye Vermeyi Kabul Etmeleri ... 629
Hayber Fethi'nin Önemi ... 630
Peygamberimizin Hz. Safiyye ile Evlenmesi ... 630
Hz. Bilâl'in Hz. Safiyye'yi Getirmesi ... 631
Hz. Safiyye'nin Tercihi ... 632
Hz. Safiyye'nin Rüyasını Anlatması ... 632
Hz. Ebû Eyyûb'un Fedakârlığı ... 633
Mücahitlerin Sabah Namazını Kaçırmaları ... 633
Medine'ye Dönüş ... 634
KAZA UMRESİ ... 634
Medine'den Ayrılış ... 635
Peygamberimizin İhrama Girişi ... 635
Müşriklerin Korku ve Telâşı ... 636
Peygamber Efendimiz, Merru'z-Zehran'da ... 636
Resûl-i Ekrem, Batn-ı Ye'cec'de ... 637
Mekke'nin Boşaltılması ... 637
Peygamber Efendimiz, Mekke'de ... 637
Kâbe'yi Tavaf ... 638
Müşriklerin Şaşkınlığı ... 639
Sa'y Yapılması ... 639
Hz. Bilâl'in Ezan Okuması ... 639
Hz. Meymûne'nin Peygamberimize Nikâhlanışı ... 640
Peygamberimizin, Mekke'de Biraz Daha Kalmak İsteyişi ... 640
Mekke'de Kalma Müddeti Dolunca! ... 641
"Amca! Amca!" ... 641
Peygamberimiz, Serif'te ... 642
Medine'ye Dönüş ... 642
Hz. Hamza'nın Kızı Ümâme'nin Hz. Cafer'e Teslim Edilmesi ... 642
HİCRET'İN 7. SENESİNİN DİĞER BAZI ÖNEMLİ HADİSELERİ ... 643
Hz. Ömer'in Türebe'ye Gönderilmesi ... 643
Hz. Ebû Bekir'in Havazinlilere Gönderilmesi ... 643
Eban b. Said b. Âs'ın Müslüman Olması ... 644
Hz. Ömer'in, Cemile bint-i Sâbit'le Evlenmesi ... 644

On Altıncı Bölüm
HİCRET'İN 8. SENESİ

HZ. ZEYNEB'İN VEFATI ... 647
Vefat Sebebi ... 648
ÜÇ MEŞHUR ŞAHSİYETİN MEDİNE'YE GELEREK MÜSLÜMAN OLMALARI ... 648
Üçünün Bir Araya Gelişi ... 649
Üçü de Peygamberimizin Huzurunda ... 649
Teker Teker Bîat ... 650
Sıra Osman b. Talha'da ... 650
Amr b. Âs'ın Bîatı ... 651
BENÎ MÜRRE SEFERİ ... 651
Hz. Üsame'nin, Bir Adamı Müşrik Sanarak Öldürmesi ... 652
"Adamın Kalbini Yardın mı?" ... 652
MÜTE MUHAREBESİ ... 653
İslam Ordusunun Medine'den Uğurlanışı ... 654
Şürahbil'in Hazırlanması ... 656
Hesaplaşmanın Başlaması ... 657
Hz. Zeyd'in Şehâdeti ... 658
Hz. Cafer de Şehit Düştü ... 658
Sancak Abdullah b. Ravaha'nın Omuzunda ... 659
İslam Ordusunun Dağılması ... 660
Peygamber Efendimizin, Muharebe Safhalarını Haber Vermesi ... 661
Kumandan Hâlid b. Velid ... 661
Hz. Hâlid'in Taktiği ... 662
Medine'ye Dönüş ... 663
Peygamberimizin, Hz. Cafer'in Şehit Olduğunu, Ailesine Haber Vermesi ... 664
Peygamber Efendimizin, Zeyd b. Hârise'nin Kızının Bakışına Dayanamayıp Ağlaması ... 665
İslam Ordusunun Karşılanışı ... 665
ZÂTÜ'S-SELÂSİL SEFERİ ... 666
Amr b. Âs'ın Peygamberimize Suali ... 668
SİFÜ'L-BAHR SEFERİ ... 669
MEKKE'NİN FETHİ ... 669
Zâhirî Sebep ... 670
Benî Bekirlerin, Huzaalılara Saldırması ... 671
Peygamberimizin, Durumu Haber Alması ... 672
Müşriklere Verilen Ültimatom ... 672
Kureyş'in, Teklifleri Reddetmesi ... 672
Ebû Süfyan, Medine'de ... 673
Ebû Süfyan ve Kızı ... 673
Ebû Süfyan'ın, Peygamberimize Müracaatı ... 674
Ebû Süfyan'ın, Hz. Osman ile Hz. Ali'ye Başvurması ... 675
Ebû Süfyan, Mekke'de ... 676

Fethe Hazırlık ... 676
Medine'den Hareket ... 677
Müşriklere Gönderilen Haber ... 677
İslam Ordusu Fetih Yolunda ... 679
Yolda Müslüman Olanlar ... 680
Ordunun Savaş Düzenine Girişi ... 680
İslam Ordusu, Merruzzahran'da ... 681
On Bin Ateş ... 681
Peygamber Efendimizin, Koyun Güttüğünü Söylemesi ... 681
Ebû Süfyan, Peygamberimizin Huzurunda ... 682
Ebû Süfyan'ın İslam'la Şereflenmesi ... 682
İmanının Âcil Mükâfatı ... 683
Ebû Süfyan'ın, İslam Ordusunu Seyredişi ... 684
Ebû Süfyan, Mekke'de ... 685
Mekke'ye Giriş Hazırlığı ... 686
Peygamberimizin Mekke'ye Girişi ... 686
Kollar Mekke'ye Girerken... ... 688
Sa'd b. Ubâde'nin Azledilmesi ... 688
Hâlid b. Velid Koluna Taarruz ... 688
Emanın İlânı ... 689
Peygamberimiz, Kâbe-i Muazzama'da ... 689
Kâbe'yi Tavaf ... 690
Ebu Süfyan ve Fadale'nin İçlerinden Geçirdikleri ... 690
Putların Yıkılışı! ... 691
Kâbe'de Ezan! ... 692
Peygamberimizin Kâbe'ye Girmesi ... 693
Fetih Hutbesi ... 693
Umumî Af ... 694
Fetihten Sonra Hicretin Kaldırıldığı ... 695
Peygamberimizin İkinci Hutbesi ... 696
Sikâye ve Hicâbe Vazifelerinin Aynı Ellerde Bırakılması ... 697
Mekkelilerin Peygamberimize Biatı ... 698
Kadınların Biatı ... 698
Ebû Kuhâfe'nin Müslüman Olması! ... 699
Kanı Heder Edilenlerin Müslüman Olmaları ... 700
Bedevînin Titremesi ... 700
Bir Adalet Örneği ... 700
Mekke Çevresinin Putlardan Temizlenişi ... 701
HUNEYN MUHAREBESİ ... 702
Peygamberimizin Durumu Haber Alması ... 703
Peygamberimizin, Ordusunu Hazırlaması ... 703
İslam Ordusunun Mekke'den Ayrılışı ... 704
Huneyn'e Varış ... 704

İlk Çarpışma 705
Kalplerdeki Kin ve Düşmanlığın Açığa Vurulması 706
Cenab-ı Hakk'ın, Peygamberimizi Bir Suikastten Koruması 706
İslam Ordusu Toparlanıyor 707
Peygamberimizin Duası 708
Şehit ve Ölü Sayısı 709
Bir Kadirşinaslık Örneği 710
Düşmanın Takip Edilmesi 710
Evtâs'ta Çarpışma 711
Esir ve Ganimetlerin Ci'rane'ye Gönderilişi 711
Bir Kan Davasının Hükme Bağlanışı 712
TAİF KUŞATMASI 713
Mancınık Kurularak Taiflilerin Taşa Tutulması 714
Üzüm Asmalarını Kesmeye Teşebbüs 714
Yeni Bir Taktik 715
Uyeyne b. Hısn'ın İkiyüzlülüğü 715
Resûl-i Ekrem'in Rüyası 716
Muhasaranın Kaldırılması 716
Ci'rane'ye Dönüş 718
Süraka b. Cu'şum'un Müslüman Olması 718
Ganimet ve Esirler 719
Havazin Heyetinin Gelişi 719
Mâlik b. Avf'ın Müslüman Olması 720
Ganimetlerin Taksimi 721
Müellefe-i Kulûb'a Yapılan İhsan 721
Safvan b. Ümeyye'nin Müslüman Olması 722
Sahabelerden Gelen İtiraz 723
Ensardan Bazı Kimselerin Konuşmaları 724
Ci'rane'den Mekke'ye 725
Medine'ye Dönüş 726
UMMAN HÜKÜMDARININ VE KARDEŞİNİN İSLAM'A DAVET EDİLİŞİ 726
BAHREYN HÜKÜMDARININ MÜSLÜMAN OLUŞU 727
HZ. İBRAHİM'İN DÜNYAYA GELİŞİ 729
Hz. İbrahim'in Sütanneye Verilmesi 729
ŞÂİR KA'B B. ZÜHEYR'İN MÜSLÜMAN OLMASI 730
HİCRET'İN 8. SENESİNİN DİĞER BAZI OLAYLARI 734
Uyeyne b. Hısn'ın Müslüman Olması 734
Benî Süleymlerin Müslüman Olması 735
İlk Kısas Hükmü 735

On Yedinci Bölüm
HİCRET'İN 9. SENESİ

ETRAFA VÂLİ VE ZEKÂT MEMURLARININ GÖNDERİLMESİ 739
MEDİNE'YE AKIN AKIN HEYETLERİN GELMEYE BAŞLAMASI 740
Benî Temîm Heyeti Medine'de 740
Benî Esed Heyeti Medine'de 742
TAYY KABİLESİ PUTHÂNESİNİN YIKTIRILMASI 743
Seffâne'nin İsteği 744
PEYGAMBERİMİZİN, NECÂŞİNİN VEFATINI HABER VERMESİ 746
PEYGAMBERİMİZİN, HANIMLARINDAN BİR AY UZAK KALMASI 747
Hz. Âişe'nin Tâlimatı 748
Ashab-ı Kiramın Telâşı 750
Resûlullah'ın Meşrebe'den Ayrılışı 751
BENÎ BELİY HEYETİNİN MÜSLÜMAN OLUŞU 752
TEBÜK GAZÂSI 753
Zenginlerin Yardımı 753
Hz. Ömer'in Yardımı 753
Hz. Ebû Bekir'in Yardımı 754
Hz. Osman'ın Yardımı 754
Hz. Abdurrahman b. Avf'ın Yardımı 754
Bir Sa' Hurmayla Yardıma Koşan Zât 755
Müslüman Kadınların Fedakârlığı 756
Bekkâun 756
Münafıklar Sahnede 757
İslam Ordusu Hazır 758
İslam Ordusunun Medine'den Hareketi 759
Hz. Ali'nin Arkadan İslam Ordusuna Yetişmesi 759
Meşhur Üç Kişi 760
Ebû Zerr'in Geride Kalışı ve Bir Mucizenin Zuhuru 760
İslam Ordusu, Hıcr'da 762
Peygamberimizin Yağmur Duası 762
Münafıkların Dedikoduları 763
Kasvâ'nın Kaybolması 763
İslam Ordusu, Tebük'te 764
Ebû Hayseme'nin Gelişi 764
Peygamberimizin Tebük'teki Hutbesi 765
Peygamberimizin Tâunla İlgili Emri 766
Peygamberimizin, Ashab-ı Kiramın Görüşünü Alması 766
Yalnız Peygamberimize Verilen Beş Şey 767
Peygamberimizin, Hâlid b. Velid'i Dûmetü'l-Cendel'e Göndermesi 767
Eyle Hükümdarının Peygamberimize Gelmesi 768
Cerba ve Ezruh Halkıyla Anlaşma 768

Bir Parça Azığın Bir Orduya Yetmesi ... 768
Tebük'ten Ayrılış ... 769
Mescid-i Dırâr ... 770
Medine'ye Yaklaşırken... ... 772
Uhud'a Sevgi ... 772
Seniyyetü'l-Veda'da Karşılayış ... 772
Medine'ye Geliş ... 772
Büyük Muvaffakiyet ... 773
Dünya Başlarına Dar Gelen Üç Kişi ... 773
Neden Katılmamışlardı? ... 773
Af Dilemeye Gelmeleri ... 774
Görüşme Yasağı ... 775
Cebele'den Ka'b'a Gelen Mektup ... 776
Bir Yasak Daha... ... 776
Sahabe Kadındaki Feraset ... 777
Beklenen Hüküm ... 777
Müjdeleniyorlar! ... 777
Ka'b, Peygamberimizin Huzurunda ... 778
HZ. ÜMMÜ GÜLSÜM'ÜN VEFATI ... 778
SAKİF KABİLESİ HEYETİNİN MEDİNE'YE GELİŞİ ... 779
Sakifliler Baskı Altında ... 779
Çadır Kurulması ... 780
Gizlice Kur'an Öğrenen Biri ... 780
Sakif Heyetinin Yurtlarına Dönmeleri ... 780
Lât Putunun Yıktırılışı ... 780
BENÎ HİLÂL HEYETİ ... 781
Halktan Yardım İstemek Câiz mi? ... 781
ABDULLAH B. ÜBEY'İN ÖLÜMÜ ... 781
Peygamberimizin, Cenaze Namazını Kıldırması ... 782
Hz. Ömer'in İkazı ... 782
Nâzil Olan Ayet ... 783
Hikmet ... 783
HACCIN FARZ KILINMASI ... 783
Peygamber Efendimizin, Niyetlendiği Haccı Tehir Etmesi ... 784
Hz. Ebû Bekir'in, Hac Emîrliğine Tayini ... 785
Hz. Ali'nin Arkadan Gönderilmesi ... 785
Mekke'ye Varış ... 786
HİCRET'İN 9. SENESİNİN DİĞER MÜHİM BAZI HADİSELERİ ... 787
Urve b. Mes'ud'un Müslüman Olması ve Şehâdeti ... 787
Hz. Ebû Bekir'in Zevcesi Ümmü Rûman'ın Vefatı ... 788
Mestler Üzerine Meshin Emredilmesi ... 788

On Sekizinci Bölüm
HİCRETİN 10. SENESİ

HZ. İBRAHİM'İN VEFATI ... 791
"Göz Ağlar, Kalp Üzülür" ... 792
Kabri Başında ... 792
Peygamberimizin Müslümanları İkazı ... 792
Bir İşaret ... 793
HÂLİD B. VELİD'İN NECRAN'A GÖNDERİLMESİ ... 793
Peygamberimizin Hz. Hâlid'e Cevabı ... 794
Hâlid b. Velid'in, Benî Haris Heyetiyle Medine'ye Gelmesi ... 794
MÜSLÜMAN BELDELERE VÂLİ VE ZEKÂT MEMURLARI GÖNDERİLMESİ ... 794
Muaz b. Cebel'in Yemen'e Gönderilişi ... 795
Peygamberimizin Emir ve Tavsiyeleri ... 796
HZ. ALİ'NİN YEMEN'E GÖNDERİLMESİ ... 796
VEDA HACCI ... 797
Medine'den Ayrılış ... 797
Mekke'ye Varış ... 798
Peygamberimizin Sa'y Edişi ... 799
Mina'ya Gidiş ... 799
Veda Hutbesi ... 799
Öğle ve İkindi Namazlarının Beraber Kılınışı ... 802
İlk İşaret ... 802
Arafat'tan Müzdelife'ye... ... 802
Müzdelife'den Mina'ya... ... 803
Kurban Kesme ... 803
Hz. Hâlid b. Velid'in, Efendimizin Alın Saçını Alması ... 803
Peygamberimizin İfaza Tavafı ... 803
Peygamberimizin İkinci ve Üçüncü Gün Cemrelerini Atışı ... 804
Muhassab'a Gidiş ... 804
Veda Tavafı ... 804
Medine'ye Dönüş ... 804
Medine'ye Varış ... 806
ESVED-İ ANSÎ'NİN, NÜBÜVVET DAVASIYLA ORTAYA ÇIKIŞI ... 806
MÜSEYLİME-İ KEZZAB'IN PEYGAMBERLİK İDDİASIYLA ORTAYA ÇIKIŞI ... 807

On Dokuzuncu Bölüm
HİCRETİN 11. SENESİ

ÜSAME ORDUSU ... 811
Peygamberimizin Hastalanması ... 811
Bazı Sözler ... 812
Bâkî Kabristanı'nı Ziyaret ... 813

Uhud Şehitlerini Ziyaret ... 813
Hz. Meymûne'nin Evinde ... 814
Peygamberimiz ve Hz. Âişe ... 814
Peygamberimiz ve Sıddık-ı Ekber ... 814
En Ağır Hastalık, En Fazla Izdırap ... 815
İbni Mes'ud Anlatıyor ... 815
Ümmü Bişr Anlatıyor ... 815
Resûl-i Ekrem'in, Bir Yazı Yazdırmak İçin Kâğıt Kalem İstemesi ... 816
Hastalığının Hafiflediği Gün ... 816
Efendimizin Müslümanlarla Helâlleşmesi ... 817
Mescide Açılan Kapıların Kapatılması ... 818
Hz. Ebû Bekir, Namaz Kıldırmaya Memur Ediliyor ... 818
Peygamberimizin Son Namaz Kıldırışı ... 818
Hz. Cebrail'in, Hatırını Sormak İçin Gelişi ... 819
Vefatından Bir Gün Evvel ... 819
Hz. Cebrail'in İkinci Gelişi ... 819
O Pazartesi... ... 820
Peygamber Efendimiz, Hücre-i Saadetlerinde ... 820
Hz. Ebû Bekir'in, İzin İsteyip Sünh'taki Evine Gidişi ... 820
Müslümanlara ve Ev Halkına Son Seslenişi ... 820
Peygamberimizin, Hz. Fâtıma'ya Söyledikleri ... 821
Son Anlar... ... 821
Hz. Cebrail ile Hz. Azrail'in Birlikte Gelişleri ... 822
Peygamberimizin, Rabbine Kavuşması ... 822
Vefattan Sonra ... 823
Halkı Teskin Eden Sıddık-ı Ekber ... 824
Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer ... 824
Hz. Ebû Bekir'in Halife Seçilmesi ... 825
Hz. Ebû Bekir'e Umumî Bîat ... 826
Peygamber Efendimizin Yıkanması ve Kefene Sarılması ... 826
Peygamberimizin Üzerine Namaz Kılınması ... 827
Resûl-i Ekrem'in Defni ... 827
Hz. Bilâl'in, Müslümanları Ağlatması ... 828
Peygamberimizin Kabre Konması ... 828
Bibliyografya ... 829

Önsöz

Yeryüzünde gelip geçmiş insanların en mümtaz ve müstesna fertleri, Hz. Âdem'le (a.s.) başlayan peygamberler silsilesidir. Bu silsilenin en büyük ve en mükemmel halkasını da, hiç şüphe yok ki Son Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (a.s.m.) teşkil eder.

Zira o, kendisinden evvelki bütün peygamberlerin bütün yüksek ahlâk ve âlî seciyelerini kendisinde toplayarak "Hâtemü'l-Enbiya" manasıyla bütün peygamberlere reis, onların dinlerinin aslına vâris, kendisinden sonra gelen ve onun terbiye ve irşadı ile kemâl bulan milyonlarca evliya, asfiya ve sulehaya üstad ve muallim olmuştur.

Onun (a.s.m.) nurundan evvel kâinat umumî bir mâtem içindeydi. Mevcudat birbirine düşman, bütün cansız varlıklar birer cenaze, insanlar ebedî yokluğa mahkûm yetim hükmündeydiler.

Onun getirdiği nurla, kâinat birden şenlenerek cûş-u huruş içinde muhteşem bir zikir ve şükür mescidi haline gelmiştir. Mevcudat, artık birbirine düşman değil, kardeş olmuş; cansız varlıklar, Cenab-ı Hakk'ın sonsuz hikmetine mazhar ve insanların emrine musahhar birer memur vaziyetini almıştır. İnsanlar ise, ebedî yok oluştan kurtulmuş, Hâlık-ı Zülcelâl'in sonsuz saadetler ülkesi olan cennetine davetli aziz birer misafir durumuna girmişlerdir. Kısacası, âlemlere rahmet olarak gönderilen o zât, insanlığın gecesini gündüze, kışını bahara çevirmiştir.

En küçük bir alışkanlığı bile, tiryakisine bıraktırmak çok zahmetli ve uzun zaman isteyen bir iş olduğu halde, Âlemler Fahri O Şanlı Nebi, câhil, vahşî ve inatçı insanların dem ve damarlarına işlemiş hayatlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiş pek çok âdetini kısa zamanda, tek başına, hiçbir zora başvurmadan kaldırmaya muvaffak olmuştur. Kendi çocuğunu canlı canlı toprağa gö-

men o vahşî topluluktan, en medenî milletlere medeniyet dersi verecek derecede yüksek seviyeli bir cemiyet meydana getirmiştir.

İçtimaî bakımdan çok düşük bir hayatın yaşandığı, hiç kimsenin hayatından emin olmadığı, karanlık bir dünyaya doğan o Hidayet Güneşi, getirdiği saadet düsturlarıyla kısa zamanda yüksek anlayışlı ve yüce ahlâklı insanların yaşadığı emniyetli bir içtimaî hayat tesis etmiştir.

İşte, böylesine müstesna, nurani bir şahsiyetin sahibi Hz. Muhammed'in (a.s.m.), 23 sene gibi kısa bir zamanda bütün dünyanın düşmanlığına ve her türlü manilere rağmen başardığı bu muazzam maddî mânevî inkılâb, dost düşman herkesin hayranlık ve takdirini kazanmıştır.

Tevhid davasını omuzlandığı gün inanç ve fikirlerini paylaşacak tek bir kişi bile yeryüzünde yoktu. Vefatından az önce Arafat dağında irad buyurdukları Veda Hutbesi esnasında ise etrafında altından halkalar halinde yüz bini aşkın sahabe bulunuyordu. 1400 küsur sene sonra bugün ise, onun getirdiği nurun etrafında renkleri ayrı, dilleri farklı ve fakat inanç ve gönül birliği içinde bulunan bir buçuk milyarı aşkın ümmeti mevcuttur. Dillerinde onun ismi vardır. Hayatlarında onun getirdiği ebedî nizam hâkimdir.

Kâinat Kitabının derin muammasını en güzel surette anlayan ve ders veren de yine o olmuştur.

Onun ders verdiği hikmetten mahrum felsefeci, kâinattaki hakikî hikmeti elde edemez. Vesvese ve şüpheler girdabında kalp ve ruhunu kaybedeceği gibi, aklını da geveze eder. Kendi gibi çoklarını da yoldan saptırır.

Onun Kur'an ahlâkını kendisine rehber edinmeyen ahlâkçının, onun ortaya koyduğu prensipleri benimsemeyen içtimaîyatçının insanları götüreceği yer, bir başka ahlâksızlık ve huzursuzluk zemini olacaktır.

Yazar, ondan ilhamını ve edebini almazsa, her zaman ruhsuz, mânevîyatsız ve eksik yazacaktır.

Hatib, onun hitabet tarzını bilmez ve ondan mevzuunu almazsa, kalp ve ruhlar üzerinde derin tesir icra edemeyecektir.

Edebiyatçı, onun nezih edebini bilip kendini onunla edeplendirmezse, edebsizlik çamurunda hem boğulacak, hem başkalarını boğacaktır.

Komutan, onun harp siyasetini bilmezse, hezimete uğramaktan, zulüm ve vahşet irtikâb etmekten kendisini kurtaramayacaktır.

İdareci, onun idarecilik vasfını bilmezse, hayatta kâmil manada muvaffakiyeti pek az elde edecektir.

San'atkâr, onun ibretli nazarıyla kâinata, eşyaya, insana bakmazsa, tabiatperestlikten kendisini kurtaramayacaktır.

Eğitimci, onun şefkat, sevgi ve saadet bahşeden terbiye düsturlarını bilmezse, vazifesinde gereği gibi başarı elde edemeyecektir.

Çok şeyi unutturan, eskiten ve duyulmaz hale getiren zaman, Kâinatın Efendisinin nurani sadâsını değil unutturmak, eskitmek; belki daha gür bir şekilde günümüze kadar aşk ve şevk içinde taşımıştır; kıyamete kadar da daha parlak bir surette taşıyacaktır. Bugün onun Asr-ı Saadetinden akıp gelen kutsî eda ve sadâsı, ruhlarımızı, gönül ve vicdanlarımızı bir başka tatlılık, bir başka heyecan ve bir başka haşmet ile okşamaktadır. Bize yeniden hayat, yeniden aşk, yeniden ümit, metanet ve cesaret vermektedir.

Böylesine bir Yüce Peygamberin (a.s.m.) örnek hayatını kaleme almak, o nur kaynağından asrımızın karanlıklarını aydınlatacak huzmeler sunmak, elbette çok büyük ve şerefli bir vazifedir; büyüklüğü nisbetinde de dikkat ve hassasiyet isteyeceği muhakkaktır. Şimdiye kadar Resûl-i Ekrem Efendimizin (a.s.m.) hayatı yüzlerce defa yazılmıştır. Fakat onun (a.s.m.) beşerî şahsiyetiyle peygamberlik vazifesinden gelen mânevî şahsiyetinin muvazeneli şekilde nazara verilmesi hususunda her zaman gerekli dikkatin gösterildiği söylenemez.

Siyerler ve tarihler, aynı zamanda sosyal hadiseleri tespit eden birer tarihî kaynak olmak hüviyetleriyle daha çok Peygamberimizin beşerî şahsiyeti üzerinde durmuşlardır; risâlet makamındaki ulvî şahsiyetine ise, aynı nisbette dikkatleri çekmemişlerdir.

Hâlbuki, o eşsiz zâta gerçek hürmet ve itaat hislerini telkin edecek olan, daha çok peygamberlik şahsiyetindeki müstesna kemâlâtının bilinmesidir.

Gerçi onun ümmete her cihetten imam ve örnek olduğunu göstermek zaruretine binaen, beşerî ahvâlinden bahsetmek de elbette gerekli, hatta zarurîdir.

Fakat onun ulvî şahsiyetini idrak edebilmeye, sathî nazar sahipleri için sadece bu beşerî yönü nazara vermek yeterli değildir.

Bunun için Peygamberimizin bir çekirdeğe benzetilen beşerî ahvâlini anlatırken o çekirdekten çıkan haşmetli Tûbâ ağacı gibi mânevî hüviyetine, risâlet şahsiyetine de zaman zaman nazarları çevirmek gerekmektedir. Ta ki ona lâyık hürmet ve muhabbet, hakkıyla gösterilebilsin.

Mesela, o zâtın çarşı içinde bir at alış verişinde, sıradan bir bedevîyle pazarlık yapmasına bakıldığında, mânevî şahsiyetinin anlaşılması, idrak edilmesi mümkün değildir. Bu durumda hemen akıl gözünü kaldırıp, onun refrefe binip, semâvâtı geçip, hatta Cebrail'i bile geride bırakarak ta Kâb-ı Kavseyn makamına yükseldiği risâlet şahsiyetine bakılmalıdır. Ancak böylece beşerî halleriyle risâlet şahsiyeti arasında tam bir köprü ve denge kurulmuş olabilir.

Uzun süren titiz bir çalışma sonunda vücut bulan elinizdeki eserde, bu hususa azamî derecede ihtimam gösterilmiş, mütehassıs bir heyetin dikkatli tedkiklerinden sonra sizlerin istifadesine sunulmuştur.

Eserin telifinde, günümüz insanının anlayabileceği bir lisan ve okuma rahatlığı sağlayacak bir üslûp kullanılmasına da hassasiyet gösterilmiştir.

Günümüzde insanlığının asıl ızdırabı, Kâinatın Efendisi Hz. Muhammed'i (a.s.m.) tam manasıyla tanımamış, hakikî şahsiyetini bilememiş olmasından ve getirdiği esaslara karşı lakayt kalmasından, onlara aşk ve şevk içinde kucak açmayışından gelmektedir. Dünyanın mânevî sarsıntısı da, sıkıntısı da, anarşi ve huzursuzluk içinde bunalması da bundan doğmaktadır.

Onu anlamadıkça, sevmedikçe ve hayat bahşeden prensiplerini kendisine rehber edinmedikçe de insanlığın bu sıkıntı, sarsıntı ve buhrandan kurtulması mümkün değildir.

İnsanlık, onu anlamak zorundadır.

Bu eserimiz, onun bir nebze de olsa anlaşılmasına vesile olacaksa kendimizi bahtiyar addedeceğiz.

Sizi eserle başbaşa bırakırken, eserin hazırlanmasında en az benim kadar gayret gösteren, himmetlerini ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli ilim ehli hocalarıma, değerli büyüklerime ve muhterem mesai arkadaşlarıma burada tekrar tekrar samimi teşekkürü bir borç bilir, sözlerimi şu veciz ve özlü duayla bitiririm:

Yâ Erhamerrâhîmin! Resûl-i Ekrem'in (a.s.m.) hürmetine bizi onun şefaatine mazhar ve sünnetinin ittibaına muvaffak ve Dâr-ı Saadet'te onun âl ve ashabına komşu eyle! Âmin. Âmin. Âmin.

SALİH SURUÇ
3 Ramazan 1401 / 5 Temmuz 1981
Üsküdar

MEKKE DEVRİ
(571-621)

Birinci Bölüm

PEYGAMBER EFENDİMİZİN DÜNYAYA GELİŞİNE KADAR OLAN HADİSELER

RESÛL-İ EKREM EFENDİMİZİN PÂK NESEPLERİ

Cenab-ı Hak, insanlığın babası Hz. Âdem'i yaratmıştı.

Başını kaldırıp bakan Âdem (a.s.), Arş-ı Âlâ'da muazzam bir nurla bir isim yazılı gördü: "Ahmed"

Merak edip sordu: "Yâ Rabbi! Bu nur nedir?"

Allah Teâlâ buyurdu: "Bu, senin zürriyetinden bir peygamberin nurudur ki onun ismi göklerde Ahmed ve yerlerde Muhammed'dir. Eğer o olmasaydı, seni yaratmazdım!"[1]

İmanımızla kabul ettiğimiz bu muazzam gerçeği, milyarlarca sene sonra gelen o nurun sahibi de, bütün açıklığıyla ifade buyurmuşlardır.

Bir gün ashaptan Abdullah b. Câbir (r.a.), "Yâ Resûlallah!" dedi. "Bana, Allah'ın her şeyden evvel yarattığı şey nedir, söyler misin?"

Şu cevabı verdiler:

"Her şeyden evvel senin Peygamberinin nurunu, Kendi nurundan yarattı. Nur, Allah'ın kudretiyle dilediği gibi gezerdi. O zaman ne Levh, ne kalem, ne cennet, ne cehennem, ne melek, ne semâ, ne arz, ne güneş, ne ay, ne insan ve ne de cin vardı."[2]

Semâyı bütün haşmetiyle aydınlatan nur, sonra ilk olarak Hz. Âdem'in alnında parladı. Sonra peygamberden peygambere geçerek Hz. İbrahim'e (a.s.) kadar geldi. Ondan da oğlu Hz. İsmail'e intikal etti.

"Peygamberlerin Babası" olarak anılan Hz. İbrahim'in iki oğlu vardı: İshak ve İsmail (a.s.). O, oğlu İshak'ın neslinden birçok peygamberin geleceğini Cenab-ı Hakk'ın ilhamıyla bilmişti. Ancak çok sevdiği Hacer'den dünyaya gelen oğlu İsmail'in (a.s.) neslinden peygamber gelip gelmeyeceği meçhul idi.

Bununla birlikte, ahir zamanda büyük bir peygamberin gönderileceğini de biliyordu. Bu sebeple de, Son Peygamberin, çok sevdiği oğlu İsmail'in neslinden gelmesini şiddetle arzu ediyordu.

İlk bânisi Hz. Âdem olan yeryüzünün ilk mâbedi Kâbe, uzun zamanın geçmesiyle yıkılmış, adeta yerle bir olmuştu. Hz. İbrahim, bu mukaddes binanın

---

[1] Kastalani, *Mevahibü'l-Ledünniye*, c. 1, s. 6.

[2] Kastalani, *a.g.e.*, c. 1, s. 7.

tekrar inşası için Cenab-ı Hak'tan emir aldı ve oğlu İsmail'le birlikte derhal çalışmaya koyuldu.

Kâbe'nin inşası tamamlanınca, baba oğul ellerini dergâh-ı İlâhî'ye açarak şöyle yalvardılar:

"Ey Rabbimiz! Neslimizden gelen Müslüman ümmet içinden bir peygamber gönder; ki o, onlara ayetlerini okusun, kitabı ve hükümlerini öğretsin, onları günahlardan temizlesin!"[3]

İşte, Cenab-ı Hak, yapılan bu samimi duayı cevapsız bırakmadı ve Hz. İsmail'in neslinden, Peygamberlerin Reisi Hz. Muhammed'i (a.s.m.) göndererek kabul etti. Bu gerçeği bizzat Kâinatın Efendisi, "Ben, babam İbrahim'in duasıyım"[4] diyerek ifade buyurmuşlardır.

Hz. İsmail'in evlat ve torunları gittikçe çoğaldı ve Arap Yarımadası'nın her tarafına dağıldı. İçlerinden Adnanoğulları, onlar içinden Mudaroğulları ve onlar içinden de Kureyş kabilesi diğerlerinden üstün ve farklı oldu. Kureyş kabilesi içinde ise, Hâşimîler kolu, hepsinden daha çok fazilet ve şeref buldu.

Bu gerçeği de bizzat kendileri şu şekilde ifade buyurmuşlardır:

"Allah, İbrahimoğullarından İsmail'i, İsmailoğullarından Kinâneoğullarını, Kinâneoğullarından da Kureyş'i, Kureyş'ten de Benî Hâşim'i, Benî Hâşim'den de beni seçmiştir."[5]

Bütün kaynakların ittifakla belirttikleri, Kâinatın Efendisinin yirmi dedesine kadar uzanan neseb silsilesi şöyledir:

"Muhammed (a.s.m.), Abdullah, Abdülmuttalib (asıl ismi Şeybe), Hâşim, Abdi Menaf [Muğîre], Kusayy, Kilab, Mürre, Kâb, Lüeyy, Galib, Fihr, Mâlik, Nadr, Kinâne, Huzeyme, Müdrike [Amir], İlyas, Mudar, Nizar, Maad, Adnan."[6]

İşte, Fahr-i Kâinat Efendimizin büyük dedeleri, bu zâtlardı. Her birinin zürriyeti çoğalmış ve her biri pek çok cemaatin reisi, birçok kabile ve aşiretin dedesi ve babası olmuşlardır.

Ancak ne vakit birinin iki oğlu olsa veya bir kabile iki kola ayrılsa, Sevgili Peygamberimizin soyu en şerefli ve en hayırlı olan tarafta bulunur ve her asırda onun büyük dedesi kim ise yüzünde parlayan müstesna nurdan bilinirdi.

---

[3] Bakara, 129.

[4] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 175; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 128.

[5] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 20; Müslim, *Sahih*, c. 7, s. 58.

[6] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 1-3; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 55-56; Belâzurî, *Ensabü'l-Eşraf*, c. 1, s. 12 v.d.; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 172-180.

Yirminci Dededen Sonraki Neseb Çizgisi

Neseb âlimlerince, Peygamber Efendimizin yirminci dedesi olan Adnan'ın, Hz. İbrahim'in neslinden olduğu ittifakla kabul edilmektedir. Adnan ile İbrahim (a.s.) arasında uzun bir zaman mesafesi vardır. Bir kısım neseb âlimleri arada kırk batın [göbek] bulunduğunu belirtirler.[7]

Buna binaen, aradaki zaman biriminin ne kadar uzun olduğunu az çok tasavvur etmek mümkündür.

Bu sebeple, Resûl-i Ekrem Efendimizin yirminci dedesi Adnan'dan Hz. İbrahim'e kadar olan ikinci kademe neseb silsilesi, basamak basamak tespit edilememiştir. Bazı neseb âlimleri yedi, bazısı da dokuz göbekte Hz. İsmail'e Peygamber Efendimizin nesebini vardırmışlardır. Haliyle bu, arada birçok basamağın atlandığını ortaya koyar.

Adnan'dan Hz. İbrahim'e kadar

Bazı âlimler, Peygamber Efendimizin, Adnan'dan Hz. İbrahim'e vardırdıkları ikinci kademe neseb silsilesini şöyle sıralarlar:

Adnan
Udd (veya Udad)
Mukavvim
Nahur (veya Sârih)
Teyrah
Ya'ruh
Yeşcub
Nabit
İsmail (a.s.)
İbrahim (a.s.)[8]

Ayrıca İbni İshak, bundan sonra da Resûl-i Ekrem Efendimizin neseb silsilesini ta Âdem'e (a.s.) kadar götürür.[9] Ancak belirtelim ki diğer kaynaklar bu silsile üzerinde ittifak etmiş değillerdir.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN MEŞHUR DEDELERİ

Şüphesiz, Kâinâtın Efendisinin nurunu alnında İlâhî bir emanet olarak taşıyan atalarının tamamı hakkında fazla bir bilgimiz yoktur. Atalarından en çok bilgi sahibi olduklarımız ise, ona zaman bakımından en yakın olanlarıdır. Burada onların hayat ve şahsiyetlerine kısa bir göz atmak yerinde olacaktır.

---

[7] Mevlânâ Şiblî, *Asr-ı Saadet*, c. 1, s. 119.

[8] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 2; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 56.

[9] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 2-4.

Kusayy

Peygamber Efendimizin, asıl ismi Zeyd olan dördüncü kuşaktaki dedesi Kusayy, mühim bir şahsiyetti. Kendisinin sadece Zühre adında erkek kardeşi vardı.

Hz. Âdem'den beri devam edip gelen Nur-u Ahmedî'yi alnında taşıma şerefi, bu iki kardeşten Kusayy'a ihsan edilmişti. Büyük oğul olduğu için, ailenin reisliği vazifesi de kendisine verilmişti. Küçüklüğünden beri kabiliyetiyle dikkatleri üzerinde toplayan Kusayy, büyüyünce Mekke'nin ileri gelen şahsiyetlerinden biri oldu. Teşkilâtçılığı, idareciliği, adaletli kararları ile kısa zamanda Mekke halkı arasında büyük bir itimat kazandı. Bu sebeple Mekke'nin idaresi ona verildi. Mekke'yi ilk defa mahallelere o böldü; her kabileyi, kendilerine ayırdığı mahallelere o yerleştirdi. Mekke'nin en mühim işleri onun evinde görüşülüp karara bağlanırdı. Kâbe'nin perdedarlığı, hacıların su ihtiyacının karşılanması, onların ağırlanması, savaşa giderken bayrak dikme ve Mekke meclisini idare etmek gibi mühim işler, ona emanet edilmişti. Kâbe'nin karşısında ve kapısı Kâbe'ye bakan ilk ev, onun için inşa edilmişti. Bu ev, Mekke'nin bir nevi hükûmet binası veya içinde Mekke şehir devletinin her türlü iş ve meselelerinin görüşüldüğü bir parlamento idi. Kusayy'ın bu konağı, tarihte "Dâru'n-Nedve" ismiyle şöhret bulmuş ve Hicret'ten yarım asır sonrasına kadar da muhafaza edilmiştir.

Kusayy, Mekke'de istisnasız herkes tarafından sevilir, sayılırdı. Alnında taşıdığı Fahr-i Kâinat Efendimize âit nuru, onu bütün Mekke halkının sevgilisi ve can dostu haline getirmişti.

Yaşlanınca, âdetleri üzere aile reisliği vazifesini en büyük oğlu Abdu'd-Dâr'a, "Sevgili oğlum! Seni bu kavme reis tayin ediyorum" diyerek teslim etti.

Ne var ki Abdu'd-Dâr, bu büyük vazifeyi yürütecek kabiliyete sahip değildi. Hayatı boyunca da babasının yerini dolduramadı. Çünkü Fahr-i Kâinat Efendimizin kutsî nuru onun değil, küçük kardeşi Abdi Menaf'ın alnında parlıyordu. Onun da dört oğlu vardı: Hâşim, Abdü'ş-Şems, Muttalib ve Nevfel.[10]

Hâşim

Hâşim, Resûl-i Ekrem Efendimizin ikinci kuşaktan dedesidir.

Mekke'nin ileri gelen eşrafından olan Hâşim, ticaretle uğraşırdı. Hedefine oldukça yaklaştığı için Nur-u Muhammedî onun alnında daha haşmetli bir surette parlıyordu. Bu parlaklığı nisbetinde birçok üstün fazileti de üzerinde taşırdı.

---

[10] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 66, 70, 74; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 181-185.

Son derece cömertti. Bir kıtlık yılında Mekke'de ekmek bulunmaz olmuştu. O, Şam'dan getirdiği has buğday unundan bembeyaz ekmekler yaptırmış, birçok deve ve koyun kestirmiş, ekmek, et ve et suyu [tirit] ile bütün Mekke halkına büyük bir ziyafet çekmişti.

Hâşim, üstün seciyeli, kabiliyetli, dirayetli, cömert, faziletli ve herkes tarafından sevilen, sayılan yüksek bir şahsiyetin sahibi olduğu için, ismi, ailesine ve soyuna ad olmuştur. Bu sebeple, Fahr-i Kâinat Efendimizin de arasında bulundukları bu yüce soya, kendilerinden sonra "Hâşimîler" denilmiştir.

Hâşim'in dört erkek çocuğu olmuştu: Şeybe [Abdülmuttalib], Esed, Ebû Sayfî ve Nadle.[11]

Hâşim'in sadece erkek çocuklarından Şeybe ile Esed zürriyet vermiş, diğerleri çoğalmamışlardır. Şeybe, Resûl-i Ekrem Efendimizin birinci kuşaktaki dedesidir. Esed ise, Hz. Ali ve annesi Fâtıma'nın dayısıdır.

Ne var ki Esed sulbünden dünyaya gelen Hüneyn de zürriyet bırakmayınca, bütün Hâşimîler sadece Abdülmuttaliboğulları kolundan gelerek çoğalmış ve yeryüzüne dağılmışlardır.[12]

Şeybe [Abdülmuttalib]

Peygamber Efendimizin birinci kuşaktaki dedesidir. Doğuştan ak saçlı olduğundan kendisine "Şeybe" ismini vermişlerdi. Abdülmuttalib, onun lakabıdır; ancak daha çok bu lakapla şöhret bulmuş ve anılmıştır.

Bu lakabı alışının hikâyesi şöyle anlatılır:

Şeybe, küçüklüğünde Medine'de dayılarının yanında kalıyordu. Bir gün mahalle arkadaşları, diğer çocuklarla, Medine'de bir meydanda ok atışı yapıyorlardı. Bütün çocuklar arasında, alnında parlayan Kâinatın Efendisine âit nur sebebiyle rahatlıkla fark ediliyordu. Çocukların bu yarışmasını seyretmek için büyüklerden bir kalabalık da orada toplanmış bulunuyordu.

Ok atma sırası Şeybe'ye gelmişti. Okunu yayına yerleştirdi. Kendinden emin bir tavırla yayını gerdi. Bir an nefesini kesip yayını salıverdi. Yaydan fırlayan ok, hedefe tam isabet etmişti! Herkes hayranlık dolu bakışlarla kendisine bakarken, o ise bu başarıdan duyduğu sevinç ve heyecanı şu sözlerle dile getiriyordu:

"Ben, Hâşim'in oğluyum! Ben, (Betha) Beyinin oğluyum! Okum elbette hedefini bulur!"

Seyre gelen büyükler, Şeybe'nin bu övücü sözlerini duydular. Hâris bin Abdi Menafoğullarından biri yanına yaklaştı ve sorup sual ederek onun Hâ-

---

[11] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 75, 80.

[12] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 79-80.

şim'in oğlu olduğunu öğrendi. Mekke'ye dönüşünde bu adam, durumu amcası Muttalib'e anlattı ve böylesine kabiliyetli ve zeki bir çocuğun yabancı ilde bırakılmasının doğru olmayacağını belirtti.

Muttalib, bu haber üzerine derhal Medine'ye vardı. Şeybe'yi alarak Mekke'ye getirdi. Muttalib, terkisinde yeğeni Şeybe'yle Mekke sokaklarına girerken sordular: "Bu çocuk kim?"

Göz değmesinden korkan Muttalib'in ağzından, "Kölemdir" sözü çıktı.

Evine gelince, karısı Hatice de kendisine aynı soruyu yöneltti. Yine cevabı, "Kölemdir" oldu.

Ertesi gün amcasının kendisine aldığı güzel elbiselerle Mekke sokaklarında dolaşmaya başlayınca, herkes onun kim olduğunu merak etmeye ve sormaya başladı. Bilenler, "Abdülmuttalib [Muttalib'in Kölesi]" diye cevap veriyorlardı.

İşte, böylece o günden sonra, her ne kadar kim olduğu bilâhare ortaya çıktıysa da, Şeybe'nin adı "Abdü'l-Muttalib [Muttalib'in Kölesi]" olarak kaldı.[13]

Abdülmuttalib'in Rüyası

Aradan yıllar geçti.

Alnında parlayan Kâinatın Efendisine âit nur, onu Kureyş'in reisliği makamına getirip oturttu.

Sıcak bir yaz günü idi.

Kâbe'nin yanındaki Hicr mevkiinde serin bir gölgede uyuyordu. Bir rüya gördü. Rüyasında bir zât, kendisine şöyle seslendi:

"Kalk, Tayyibe'yi kaz!"

Sordu: "Tayyibe nedir?"

Fakat o zât, sorusuna hiçbir cevap vermeden uzaklaşıp gitti:

Uyanan Abdülmuttalib, heyecanlı idi. "Tayyibe" ne demekti? Tayyibe'yi kazmak nasıl olurdu? Rüyaya bir mana veremeden merak içinde o gün ve geceyi geçirdi.

Ertesi gün, aynı yerde yine uykuya dalmıştı. Aynı adam tekrar göründü ve seslendi: "Kalk, Berre'yi kaz!"

Rüyasında şaşkına dönen Abdülmuttalib, yine sordu: "Berre nedir?"

Adam yine hiçbir cevap vermeden oradan uzaklaşıp gitti.

Abdülmuttalib, derin uykudan daha büyük bir merak ve heyecan içinde uyandı. Ne var ki gördüklerine bir türlü mana veremiyordu. O gün ve geceyi yine gördüğü rüyanın tesirinde geçirdi.

Ertesi gün idi. Yine aynı yerde yatıyordu. Aynı adam gelerek kendisine, "Kalk" dedi. "Mednune'yi kaz!"

---

[13] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 82-83.

Derin uykuda Abdülmuttalib, adama, "Mednûne nedir?" diye sordu, ama adam yine cevap vermeden uzaklaşıp gitti.

Abdülmuttalib'in merak ve heyecanı son haddine ulaşmıştı. Üç gün üst üste gördüğü rüyanın boş olmadığını elbette biliyordu; ama manasını anlayacak en ufak bir ipucuna da sahip değildi.

Dördüncü gün yine aynı yerde uykuya yatan Abdülmuttalib, aynı adamın geldiğini gördü. Adam bu sefer şöyle seslendi:

"Zemzemi kaz!"

Abdülmuttalib, "Zemzem nedir, nerededir?" diye sorunca da adamın cevabı şu oldu:

"Zemzem bir sudur ki hiç kesilmez, dibine erilmez. Hacıların su ihtiyacını onunla karşılarsın. O, Kâbe'de kesilen kurbanların kanlarının döküldüğü yer ile terslerinin gömüldüğü yer arasındadır. Alaca kanatlı bir karga gelip orayı gagalar. Orada karınca yuvası da vardır!"[14]

Uyanan Abdülmuttalib'in heyecanına bu sefer sevinç de katılmıştı. Çünkü rüyayı manalandırmak için ipucunu elde etmişti. Zemzem kuyusundan defalarca bahsedildiğini duymuştu. Fakat onun yerini kimse bilmiyordu. Çünkü Cürhümlüler, Mekke'den düşman istilâsı önünden kaçarken Kâbe'nin bütün kıymetli mallarını zemzem kuyusuna atmış, kuyunun üstünü de toprakla bir edip belirsiz bir hale getirmişlerdi. O zamandan beri zemzemin ismi var, kendisi yoktu.[15]

Abdülmuttalib, artık zemzemin yerini bulup kazmakla vazifelendirildiğini anlamıştı. Derhal araştırmaya koyuldu. Rüyasında kendisine öğretilen yere gitti. Bu sırada alaca kanatlı bir karganın süzüldüğünü ve yere konarak gagasıyla bir yeri karıştırdıktan sonra havalanarak göğe doğru yükseldiğini gördü.

Abdülmuttalib'in sevincine diyecek yoktu. Senelerden beri gizli kalmış, hayat bahşeden bir kuyuyu bulma ve ortaya çıkarma şerefine erecekti. Zemzemin yerini tespit etmişti ve sıra, kazmaya gelmişti. Bu şerefi başkasına kaptırmak ve bu sırrı başkalarına açmak istemiyordu. Bunun için ertesi gün yanına bir tek oğlu olan Hâris'i alarak tespit edilen yere gitti ve kazmaya başladılar. Bir müddet devam eden kazı sonucu zemzem kuyusunun örülmüş duvar taşlarıyla bir daire şeklindeki ağzı meydana çıktı. Abdülmuttalib sevinçliydi, heyecanlıydı. Adeta gözlerine inanamıyordu. Ama gözlerine inansa da inanmasa da görünen, bir kuyu ağzı idi. Tekbir getirmeye başladı: "Allahü Ekber! Allahü Ekber!"

---

[14] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 150-151.

[15] Geniş bilgi için bkz. M. Dikmen-B. Ateş, *Peygamberler Tarihi*, c. 1, s. 229-232.

Abdülmuttalib ve Kureyş İleri Gelenleri

Abdülmuttalib'in bu faaliyetini başından beri gözleyen Kureyşliler, işin artık ortaya çıkmak üzere olduğunu fark edince, büyüklerine haber verdiler. Bir müddet sonra Kureyş büyükleri, kazılan yere geldiler ve Abdülmuttalib'e, "Ey Abdülmuttalib! Bu, babamız İsmail'in kuyusudur. Onda bizim de hakkımız var. Bizi de bu işe ortak et" dediler.

Abdülmuttalib, "Hayır, yapamam" dedi. "Bu iş sadece bana tahsis edilmiş ve aramızdan ancak bana verilmiştir!"

Abdülmuttalib'in bu kesin cevabı, Kureyş ileri gelenlerinin hoşuna gitmedi. İçlerinden Adiyy b. Nevfel şöyle konuştu:

"Sen, yalnız bir adamsın. Tek oğlundan başka dayanacağın bir kimsen de yok. Nasıl olur da bize karşı gelir, bize boyun eğmezsin?"

Bu söz, Abdülmuttalib'in adeta içini yaktı. Çünkü Kureyşliler, onu kimsesizlikle küçümsüyorlardı. Bu anlayıştan fazlasıyla rahatsız olduğunu haliyle de belli etti. Bir müddet üzüntü içinde sustu. Sonra içini şöyle döktü:

"Ya, demek sen beni yalnızlık ve kimsesizlikle ayıplıyorsun, öyle mi?"

Muhatabından hiçbir cevap gelmeyince, bir müddet düşündükten sonra, ellerini açarak yüzünü semâya doğru çevirdi ve "Yemin ederim ki" dedi. "Allah bana on erkek çocuk verirse, bunlardan birisini Kâbe'nin yanında kurban edeceğim!"[16]

Abdülmuttalib'in bu sözleri, hem bir dua, hem bir yemin, hem de bir adak idi.

Şam'a Gidiş

Hadisenin burada sona ermeyeceği belli idi. Durum da bir hayli nâzikti. Böyle hadiseler yüzünden aralarında çok defa çarpışmalar patlak vermişti. Bunu bilen Abdülmuttalib, kazı işinden o anlık vazgeçti ve işin bir hakem tarafından halledilmesini teklif etti. Teklifi kabul gördü.

Hakemi tespit ettiler: Şam'da oturan Sa'd b. Hüzeym...

Amcalarından birkaçını yanına alan Abdülmuttalib, Kureyş kabilelerinin ileri gelenlerinden bir grupla Şam'a doğru yolu çıktı.

Ne var ki henüz Şam'a varmadan İlâhî kader onları durdurdu. Abdülmuttalib ve yanındakilerin suları, alev saçan çölün ortasında bitti. Bu, kendileri için en büyük, en şiddetli düşmandan daha da tehlikeliydi. Abdülmuttalib'in müracaatına, Kureyş ileri gelenleri, "Suyumuz ancak bize yeter!" diyerek red cevabı verdiler.

Abdülmuttalib ile yakınlarının hayatı büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunuyordu. Ellerinde yapacakları hiçbir şey de yoktu. Çöl ortasında su aramak, serabın peşinde koşmaktan farksızdı.

---

[16] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 160; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 88; Taberî, *Tarih*, c. 1, s. 128.

Abdülmuttalib'in Su Aramaya Çıkması

Fakat her şeye rağmen Abdülmuttalib, devesine atladı ve etrafta su aramaya koyuldu. Diğerleri ise, kendi ve yakın akrabalarının susuzluktan ölüp gidecekleri ânı bekliyorlardı.

Ama, ümitleri kursaklarında kaldı. Kâinatın Efendisinin mukaddes nurunu alnında taşıyan Abdülmuttalib, bir vadiden geçerken devesinin ayağı bir ara kuru otlar arasına gömülmüş irice bir taşa takıldı. Deve tökezledi, taş ise yerinden yuvarlandı. Yere düşmemek için devesine sımsıkı yapışan Abdülmuttalib, dönüp arkasına bakınca gözlerine inanamadı: Alev saçan çölde, yuvarlanan taşın çukurunda pırıl pırıl parlayan bir avuç su gördü!

Devesinden indi. Kılıcıyla taş kovuğunu genişletince su daha da gür akmaya başladı. Az zamanda önündeki çukurda fazlasıyla su birikmişti. Geri dönen Abdülmuttalib, sevinç çığlığı bastı: "Gelin! Hem size, hem hayvanlarınıza yetecek kadar su buldum!"

Hepsi, yeniden hayata kavuşmuş gibi sevindiler. Su başına giderek hem kana kana içtiler, hem de hayvanlarına içirdiler.

Bir ara Abdülmuttalib, kendisine su vermeyen Kureyşlilere döndü ve seslendi: "Suya gelin, suya! Allah bize su verdi. Hem kendiniz için, hem de hayvanlarınızı sulayın! Haydi, durmayın gelin!"

Kureyşliler, mahcup mahcup kaynağa yanaştılar. Kana kana sudan içtiler. Hayvanlarını suladılar. Kırbalarındaki bayat suyu dökerek temiz suyla doldurdular.

Kureyşliler, zemzem kuyusunu kazan ellerin kendilerine sunduğu bu serin ve temiz suyu içer içmez, âlemleri birden değişti. Mahcup ve suçlu bir eda içinde Abdülmuttalib'e dönerek, "Ey Abdülmuttalib!" dediler. "Artık sana diyecek bir sözümüz yok! Anladık ki zemzemi kazmak senin hakkın. Bu işe ancak sen lâyıksın. Vallahi, zemzem hususunda seninle bir daha münakaşa etmeyeceğiz! Artık hakeme gitmeye de gerek görmüyoruz!"

Ve hakeme gitmeden, yarı yoldan tekrar Mekke'ye hep beraber döndüler.[17]

Mekke'ye dönen Abdülmuttalib, oğlu Hâris'le birlikte kazı işine devam etti ve kısa zamanda zemzemi ortaya çıkardı.

Kıymetli Mallar İçin Kur'a Çektiler

Zemzem kuyusundan bazı kıymetli mallar da çıktı. Bunlar arasında altından iki geyik heykeli ile kılıçlar ve zırhlar da vardı.

Zemzemi ortaya çıkarma hakkını daha önce Abdülmuttalib'e bırakan Kureyş ileri gelenlerinin, bu kıymetli malları görünce, hırs damarları tekrar kabar-

---

[17] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 152-153; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 84.

dı. Yine Abdülmuttalib'in başına dikildiler. "Ey Abdülmuttalib!" dediler. "Bu mallara seninle beraber ortağız. Bunlarda bizim de hakkımız var!"

Cömert ve sabırlı Abdülmuttalib, önce, "Hayır. Sizin bu mallar üzerinde hiçbir hakkınız yok" diyerek isteklerini reddetti. Sonra yine cömertlik ve mertliğini ortaya koydu: "Ben yine de size yumuşak davranayım! Aramızda kur'a çekelim!"

Bundan memnun olan Kureyş ileri gelenleri, "Peki, bu kur'ayı nasıl ve ne şekilde yapacaksın?" diye sordular.

Abdülmuttalib, kur'ada takip edilecek usûlü anlattı: "İlk kur'a Kâbe için, iki kur'a benim için, iki kur'a da sizin için çekeriz. Kur'ada kime ne çıkarsa onu alır, çıkmayan da mahrum kalır!"

Bu usûl, tarafsız bir hal çaresi idi. Bu sebeple Kureyşliler sevindiler ve Abdülmuttalib'in bu davranışını takdir ettiler. "Doğrusu" dediler. "Pek insaflı davrandın!"

Kâbe'nin içindeki Hübel putunun yanına vardılar ve kur'a çektiler. Kur'a sonucu, Kureyş ileri gelenlerinin bu mallarda hakları olmadığını bir kere daha ortaya koydu: Altından geyik heykeller Kâbe'ye, kılıç ve zırhlar Abdülmuttalib'e düştü.[18] Onların payı ise mahrumiyet oldu. Ama artık itiraz edecek durumları kalmadı ve mesele böylece kapandı.

Abdülmuttalib, kılıç ve zırhları dövdürüp sac haline getirdikten sonra bununla Kâbe'nin kapısını kapattı. Böylece, Kâbe'yi altınla süsleyenlerden oldu.

Zemzem kuyusunu ortaya çıkardığı zaman Abdülmuttalib'in yaşı kemâl yaş olan kırka ayak basmıştı.

Otuz yıl sonra, Cenab-ı Hakk'ın ihsanıyla erkek çocuklarının sayısı onu buldu. Bu sırada seneler önce yaptığı vaadini hatırladı: Erkek çocuklarından birini Kâbe'de kurban etme vaadi. Ama hangisini? Hepsi de birbirinden güzel ve sevimli idi; fakat Abdullah çok daha başka idi.

Abdullah

Abdullah, Abdülmuttalib'in erkek çocuklarından sekizincisi idi.[19] Sîret ve surette diğer kardeşlerinden çok farklıydı.

Dünyaya gelir gelmez babasının alnında parlayan Nur-u Muhammedî, onun alnına geçmişti. Bu nur, yüzüne harika bir güzellik ve müstesna bir tatlılık bahşetmişti. Ama hiç kimse, bu güzellik ve tatlılığın nereden ve niçin geldiğinin farkında değildi.

---

[18] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1. s. 145-146; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 85.

[19] Abdülmuttalib'in diğer (erkek) çocuklarının adları şöyledir: Abbas, Hamza, Ebû Tâlib (Abdi Menaf), Zübeyr, Hâris, Hacl, Mukavvim, Dırar, Ebû Leheb (Abdü'l-Uzzâ) [İbn Hişam, c. 1, s. 113; İbn Sa'd, c. 1, s. 88].

Abdülmuttalib'in, Oğullarıyla Konuşması

Artık oğullarının onu da büyümüştü.

Vaadini unutmayan Abdülmuttalib, onları bir gün bir araya topladı ve işin hikâyesini anlatarak, içlerinden birini kurban etmesi gerektiğini bildirdi. Hepsi de tereddütsüz râzı oldular. Sonra da babalarına sordular: "Peki nasıl yapalım bunu? Kimin kurban edileceğini nasıl tespit edelim?"

Abdülmuttalib, böyle bir durumda ne yapılması gerektiğini biliyordu. Şöyle dedi:

"Her biriniz birer ok alın, üzerine kendi isminizi yazın ve okları bana verin!"

İtaatkâr çocuklar, babalarının emrini derhal yerine getirdiler. Her biri okdanlığından bir ok çekti; üzerine kendi ismini yazdıktan sonra, babasına uzattı.

Okları toplayan Abdülmuttalib, doğruca Kâbe'ye vardı. Meselenin nasıl halledileceği anlaşılmıştı artık: Hübel putunun yanında ok çekilecek, kimin oku çıkarsa o kurban edilecekti.

Böyle durumlarda, Kureyş, bu usûle başvururdu.

Kur'a Çekilişi

Kâbe'nin yanına varan Abdülmuttalib'in etrafını şehir halkı sarmıştı. Elindeki on oku, Allah'a verdiği sözünden caymış sayılmaması için, tereddütsüz, ok çekme memuruna uzattı. On okun üzerinde on ciğerpâresinin ismi vardı. Hangi ok çıkarsa çıksın, ciğerinden bir parça kopacaktı.

Memur, oklardan birini çekti. Üzerindeki ismi titrek bir sesle okudu: "Abdullah!"

Şefkatli baba, duyduğuna inanmak istemedi; oku memurun elinden çekip aldı, dikkatlice baktı ve okudu: "Abdullah..."

Göz pınarları bir anda yaşlarla doldu. Boğazında hıçkırıklar düğümlendi. Şefkati ve hisleri öylesine kabardı ve coştu ki bir an "Olamaz!" diyerek haykıracak gibi oldu. Son anda Allah'a verdiği sözü hatırlayarak, çelik gibi iradesiyle şefkat ve hislerine gem vurdu. Yıkılmış bir halde, yüzünü Kâbe'den evine doğru çevirdi ve ümitsiz ümitsiz yürüdü.

Evinde herkes onu bekliyordu. Hiçbirinin kur'a sonucundan haberi yoktu. Eve giren Abdülmuttalib'in gözleri bir anda, pırıl pırıl parlayan oğlu Abdullah'ın yüzüne dikildi. Şefkat ve merhametinin tekrar kabarıp his dünyasının içine girdiğini görünce, yüzünü başka tarafa çevirdi. Teslimiyet içinde bakan oğullarını daha fazla merakta bırakmak istemedi ve şöyle konuştu:

"Abdullah! Allah, kendisine kurban edilmek üzere seni seçti. Bu şerefi kardeşlerin arasında sana ihsan etti!"

Abdülmuttalib ailesini ve evini alev alev yakan bu haber, bir anda Mekke

sokaklarını da hüzün ve kedere boğdu. Herkes birbirine soruyordu: "Abdullah mı, o güzel, o tatlı çocuk mu kurban edilecek?"

Abdülmuttalib, yanan yüreğine, kasırgalaşan hislerine, okyanus dalgalarını andıran şefkat ve merhamet duygularına aldırmadan, biricik oğlu Abdullah'ın bileğini kavradı ve onu doğruca İsaf ve Nâile putlarının yanına götürdü. Nur yüzlü Abdullah'ta sanki Hz. İsmail'in teslimiyeti vardı. Yüzünde en ufak bir memnuniyetsizlik belirtisi görünmüyordu.

Abdülmuttalib'in bir elinde bıçak, diğer elinde oğlu Abdullah'ın eli vardı. Kurban edilmesi için her şey tamamdı. Bu sırada birtakım gürültüler duyuldu. Kureyş eşrafı geliyordu. İçlerinden biri seslendi: "Ey Abdülmuttalib! Ne yapmak istiyorsun?"

Abdülmuttalib, nur yüzlü oğluna bakarak cevap verdi: "Onu kurban edeceğim!"

Bu cevap, kalabalık arasında hayret ve heyecan meydana getirerek dalgalandı. Müdahale ettiler. "Ey Abdülmuttalib!" dediler. "Bu nasıl olur? Sen ki Mekke'nin büyüğüsün. Böyle yaparsan, sonra herkes senin yaptığını yapmaz mı? Herkes oğlunu kurban ederse bizim de soyumuz kesilmez mi?"

Bütün kalabalık, Abdülmuttalib'in aleyhindeydi. Hatta hisleri, duyguları da... Lehinde olan tek şey, çelikten iradesiydi. Allah'ına söz vermişti ve bu sözünü mutlaka yerine getirmeliydi. Çünkü Allah, onun istediğini vermişti: On erkek çocuk ihsan etmişti. Kurban etmemek, O'na karşı nankörlük olurdu.

Bu sırada Abdullah'ın dayısı Abdullah b. Muğîre ortaya atıldı ve "Ey Abdülmuttalib!" dedi. "Vallahi, meşru bir mâzeret olmadıkça sen onu kurban edemezsin! Onu kurtarmak için, gerekirse bütün malımızı vermeye hazırız!"

Abdülmuttalib'in duyguları, şefkati, merhameti de sanki dillenmiş ve kendisine aynı şeyleri haykırıyorlardı. Fakat çelikten iradesi bir türlü gevşemiyordu.

Kureyşliler ve oğulları, yalvarmalarının netice vermediğini görünce, bu sefer şöyle bir teklifte bulundular:

"Ey Abdülmuttalib! Abdullah'ı al, Şam'a git! Orada bir kadın var: Kâhin ve bilgin bir kadın. Doğudan batıdan zorlukta kalan herkes, ülkeler aşıp ona gider. Herkesin derdine bir çare bulur. Elbette senin için de bir çare bulur. 'Abdullah boğazlanacak' derse, gel, onu boğazla; yok, eğer seni de, Abdullah'ı da, bizi de üzüntüden kurtaracak bir çare bulursa, ona göre hareket edersin!"[20]

Bu fikir, Abdülmuttalib'in aklına yattı. Derhal Abdullah'ı yanına alarak Şam'a doğru yola çıktı. Medine'ye geldiklerinde, kâhin kadının Hayber'de ol-

[20] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 162; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 174.

duğunu öğrendiler. Oradan Hayber'e geldiler. Arrafe adındaki kâhineyi buldular.

Abdülmuttalib, durumu olduğu gibi anlattı.

Kadın sordu: "Sizde bir insanın diyeti nedir?"

Abdülmuttalib, "On deve" dedi.

Bunun üzerine kâhin kadın, "Gidin, on deve hazırlayın. Çocukla on deveyi alıp, ok çektiğiniz yere götürün. Bir tarafta çocuğunuz, diğer tarafta ise on deve olmak üzere ikisi arasında ok çekin. Eğer ok develere çıkarsa, develeri kurban edip çocuğu kurtarın; yok, eğer ok çocuğa çıkarsa, her defasında develerin sayısına bir diyet miktarı daha ekleyerek Rabbiniz sizden râzı oluncaya kadar ok çekmeye devam edin! Ne zaman ok develere çıkarsa, onları boğazlayıp kurban edin. Bu şekilde hem Rabbinizi râzı etmiş, hem de çocuğunuzu kurban olmaktan kurtarmış olursunuz" dedi.[21]

Ortaya konan çareyi uygun bulan Abdülmuttalib, sevinçten uçacak gibi oldu. Vakit kaybetmeden Mekke'ye döndü. Abdülmuttalib ailesi ve Mekke halkı da bu habere son derece sevindi.

Kur'a Neticesi

Mekke'ye dönüşünün ertesi günü idi.

Abdülmuttalib, biricik oğlu Abdullah'ı ve on deveyi alarak Kâbe'ye gitti. Kâhin kadının tavsiyesi üzerine, Abdullah ile on deve arasında kur'a çekilecekti.

Abdülmuttalib, sevinç içinde memura "Çek!" dedi.

Çekilen ok Abdullah'a çıktı!

Develerin sayısını yirmiye çıkardılar.

Memur tekrar oku çekti. Ok yine Abdullah'ı gösterdi!

Develer otuza çıkarıldı. Ok tekrar Abdullah'a isabet etti.

Develer kırk oldu. Ok yine Abdullah'a çıktı.

Elli oldu. Ok Abdullah'a çıkmakta ısrar ediyordu!

Altmış, yetmiş, seksen, doksan oldu. Ok, ısrarla Abdullah'ı gösteriyordu! Sanki başka bir âlemden emir alır gibiydi.

Abdülmuttalib, hayret ve heyecan içindeydi. Her çekim esnasında ellerini semâya doğru kaldırarak dua etmekten de geri durmuyordu.

Nihayet, develerin sayısı yüzü buldu.

Tekrar ok çekilince, merakla bakanlar derin bir nefes aldılar. Çünkü ok, develere çıkmıştı!

---

[21] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 163; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 174.

Herkes gibi Abdülmuttalib'in de gözleri sevinçle parladı. Fakat onun bu sevinci fazla sürmedi. Derhal ciddileşti. Kendisini fazla tebrike imkân tanımadı ve şöyle konuştu:

"Vallahi, üst üste üç defa daha ok çekeceğim; ta ki kalbim mutmain olsun!"

Çekiliş üç defa daha tekrarlandı. Her defasında sevinç çığlıkları atılıyordu. Çünkü üç seferinde de ok, develere çıkmıştı.

Bu sevincini Abdülmuttalib, "Allahü Ekber, Allahü Ekber!" diyerek izhar etti ve diz çökerek duada bulundu.

Böylece Abdullah, kurban edilmekten kurtuldu.

Sevgili oğlunun kurban edilmekten kurtulmasına son derece sevinen Abdülmuttalib, yüz devenin Safâ ile Merve arasına götürülüp, yan yana kurban edilmesini emretti. Emri derhal yerine getirildi. Kurban edilen develerin etlerinden Mekke halkı bol bol istifade etti. Alamadıklarını da kurtlar, kuşlar, köpekler, vahşî ve ehil bütün hayvanlar paylaştılar.

O günden itibaren, Kureyşliler ve Araplar arasında, bir insan diyetinin yüz deve olarak kabul edilme âdeti benimsendi.[22]

Resûl-i Ekrem Efendimiz de, bu âdeti olduğu gibi bırakmıştır.[23]

Hz. Abdullah'ın İffeti

Aynı gündü.

Herkes neticeden memnun, kur'a yerinden dağılıyordu. Abdülmuttalib de sevgili oğluyla birlikte şehre geliyordu. Kâbe'nin yanından geçerlerken, babasından bir hayli geride kalmış Abdullah'ın karşısına bir kadın dikildi. Bu kadın, Abdullah'ın dillere destan güzelliğine hayranlardan biri olan, Varaka b. Nevfel'in kız kardeşi Rukiyye idi. O da, kardeşi Varaka gibi eski mukaddes kitapları okumuş, o kitaplarda ahir zamanda gelecek peygamberin sıfatlarını görmüş ve öğrenmişti. İç âleminde, Abdullah'ın yüzünde, o âna kadar hiç kimsede görmediği müstesna parlaklıkla karşı karşıya kalınca, bu sıfatlarla münâsebet kurdu. Bu şerefi başkasına kaptırmamak için de, adeta güzelliğini ve iffetini unutarak Abdullah'ın yanına yaklaştı ve fısıldadı:

"Delikanlı, biraz dursana!"

Abdullah durdu.

Kadın, "Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

Yüzünde parlayan nurun masumiyeti içinde Abdullah, "Babamla gidiyoruz" diye cevap verdi.

---

[22] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 164; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1. s. 89; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 174.

[23] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 89.

Kadın, bu masum cevap üzerinde pek durmadı ve asıl maksadını açıkladı. "Abdullah " dedi. "Benimle şimdi evlenir misin?"

Abdullah'ın yüzü bir anda kıpkırmızı kesildi. Masumiyetini yırtmak isteyen bu teklife pek aldırmadı ve yoluna devam etmek istedi.

Fakat Rukiyye, ona sahip olmak istiyordu. Arzusunu bir başka teklifle câzib hale getirdi. "Eğer" dedi. "Benimle evlenmeyi kabul edersen, senin için kurban edilen develer kadar develerim var, onların hepsini sana vereyim!"

Abdullah, bu câzib teklife de iltifat etmedi ve iffetini sergileyen şu cevabı verdi:

"Haram öyle acıdır ki ölüm acısı onun yanında çok hafif kalır; helâl ise çok tatlıdır. Ey kadın, sen git, açıkça helâlinden ara! Şeref ve iffet sahibi olanlar, namuslarını ve dinlerini titizlikle korurlar. Onlar, namussuzluk demek olan bir işe nasıl teşebbüs ve cesaret edebilirler?"[24]

Bu asil cevabından sonra da, güzel Rukiyye'nin hüzün ve hayranlığı birleştiren bakışları önünde yoluna devam etti.

Günler sonra, evlenmiş bulunan Hz. Abdullah, aynı kadınla Mekke sokaklarında bir kere daha karşılaştı. Aynı Rukiyye, ona karşı en ufak bir arzu ve hasret belirtisi göstermedi; bilâkis, hissiz ve bakışları, hayranlık şöyle dursun, çok donuktu.

Abdullah sebebini sordu: "Ne oldu sana? Halin değişmiş!"

Rukiyye, "O gün, alnında esrarlı bir nur parlıyordu. O nur karşısında kendimden geçtim. Ama şimdi onu göremiyorum!" diye cevap verdi.

Evet, Hz. Abdullah'ın alnında parlayan nur artık yoktu.

Çünkü o nur Kâinatın Efendisine hamile olan, annelerin en büyüğü Hz. Âmine'ye intikal etmişti.

Aslında, Hz. Abdullah'a hayran ve meftun olan sadece bu kadın değildi. Kötü ahlâktan uzak, tertemiz ve en güzel haslet ve faziletlerle bezenmiş bu delikanlıya bütün Kureyş kızlarının gözleri çevrilmişti! Ama yüzündeki parlaklığın sırrına akıl erdiremeden; Hak Teâlâ'nın ona Ahir zaman Peygamberinin babası olmak gibi şereflerin en büyüğünü mukadder kıldığının hikmetini idrak edemeden!

Hz. Abdullah'ın, Hz. Âmine'yle Evlenmesi

Hz. Abdullah, gün geçtikçe büyüyor, büyümesiyle de gönülleri etrafında pervane gibi döndürüyordu. Fakat o, dönen pervanelerin hiçbirine iltifat etmiyor, iffet ve namusunu tertemiz koruyordu.

---

[24] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 164; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 95-96.

Çok sevdiği oğlunun evlenme çağına geldiğini gören Abdülmuttalib, bir an evvel onu mesut bir yuvaya kavuşturmak istiyordu. Ancak ona, her yönüyle denk birini bulmak gerekiyordu. Abdülmuttalib, bunu bulmada gecikmedi. Benî Zühre kabilesinin büyüğü Vehb b. Abdi Menaf'ın yanına vararak, kızı Âmine'yi oğlu Abdullah'a istediğini söyledi. Vehb, teklifi memnuniyet ve sevinçle karşıladı, sonra da şöyle konuştu:

"Ey amcamoğlu! Biz bu teklifi sizden önce aldık! Âmine'nin annesi, geçenlerde bir rüya görmüştü. Anlattığına göre, evimize bir nur girmiş, aydınlığı yerleri ve gökleri tutmuş. Ben de bu gece rüyamda, dedemiz İbrahim'i (a.s.) gördüm. Bana, 'Abdülmuttalib'in oğlu Abdullah ile kızın Âmine'nin nikâhlarını ben kıydım! Sen de onu kabul et' dedi. Bugün sabahtan beri bu rüyanın tesiri altındayım. 'Acaba ne zaman gelecekler?' diye kendi kendime sorup duruyordum!"

Bunları duyan Abdülmuttalib sevincinden, "Allahü Ekber! Allahü Ekber!" diyerek tekbir getirdi.

Vehb'in kızı Âmine, hem güzellik, hem ahlâk, hem de neseb itibarıyla Kureyş kızları arasında en yüksek mevkiye sahipti. Her hususta Abdullah'a denkti ve henüz 14 yaşlarında bulunuyordu. Abdullah ise, bu sırada yirmi dört yaşlarında idi. Kısa zamanda düğün yapıldı ve Kâinatın Efendisini dünyaya getirecek mesut aile yuvası kuruldu.[25]

Hz. Abdullah'ın Vefatı

Evliliklerinin üzerinden henüz birkaç hafta geçmişti ki birçok kimsenin fark ettiği garip bir durum oldu: Hz. Abdullah'ın yüzündeki nur, Hz. Âmine'nin alnında parlamaya başladı. Demek ki artık Hz. Âmine, Kâinatın Efendisine hamile idi.

Evliliklerinin ilk ayları dolmuştu.

Hz. Abdullah, bir ticaret kervanına katılarak Suriye'ye gitti.

Gidiş, o gidiş oldu; Hz. Abdullah, bir daha Mekke'ye dönmedi. Aylar sonra Mekke'ye dönen ticaret kervanı arasında Hz. Abdullah yoktu. Sadece acı haberi vardı.

Hz. Abdullah, ticaret yolculuğundan dönüşte Medine'de hastalanmıştı. Ve onu orada dayılarının yanına bırakmışlardı.

Bu haberi alan Abdülmuttalib, derhal oğlu Hâris'i Medine'ye gönderdi. Haris, Medine'ye varıncaya kadar her şey olup bitmişti. Hz. Abdullah, Kâinatın Efendisi oğlunun bir kerecik olsun yüzünü görmeden ebedî âleme göç etmişti

---

[25] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 167; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1. s. 94.

ve orada Adiyy b. Neccaroğullarından Nâbiğa'nın evinin avlusuna defnedilmişti.

Hâris, bu acı haberi alıp Mekke'ye getirdi. Mekke bir anda mâtem havasına büründü. Genç ihtiyar, küçük büyük arasında fark gözetmeyen ölümün, Abdullah'ı bu genç yaşında beklenmedik bir zamanda sînesine alışı, Abdülmuttalib ailesini derin bir üzüntüye boğdu. Mekke halkı da gözyaşlarıyla onların teessürüne iştirak etti.

Hele, henüz genç bir gelin olan Hz. Âmine'nin teessürünü tarif etmek imkânsızdı. Haberi duyduğu andan itibaren bir mum gibi erimeye yüz tuttu. Günlerce gözyaşlarını tutamadı. Ağladı, ağladı. O ağlarken, bütün insanlığın gözyaşını beraberinde getireceği nurla silecek ve acılarını dindirecek zâtın dünyaya gelişine ise iki ay gibi kısa bir zaman kalmıştı.

Hz. Âmine, hadiseden duyduğu derin üzüntüyü gözyaşları arasında şiirinde şöyle dile getirdi:

Artık Mekke'nin Betha kolu Hâşimoğullarından boş kaldı. Mekke, Hâşimoğullarının şânından mahrum kalacak artık!

Ölümün davetine uyarak, evinden örtüler ve kefenler içinde çıkıp kabre gitti.

Ölüm (yeryüzünde yıllarca dolaşıp dursa) insanlar arasında, Hâşimoğlu gibi bir yiğit bulup boşluğunu dolduramaz.

Dostları onun tabutunu taşımak için koşuştular, onu elden ele alıp götürdüler.

Ne yazık ki ecel, hiç beklenmedik bir zamanda onu çekip kendine aldı. Hâlbuki o, ne kadar güzel, ne kadar cömert ve ne kadar da merhametli biri idi![26]

Hz. Abdullah'ın Bıraktığı Miras

Hz. Abdullah, yeni evliydi. İstikbâlini temine yeni yeni hazırlanırken dünyaya gözlerini yummuştu. Bu sebeple maddî plânda geride son derece mütevazı bir miras bıraktı: Ümüm Eymen Bereke adında, Kâinatın Efendisini çok seven bir cariye, beş deve, birkaç koyun, bir kılıç ve bir miktar da gümüş para.[27]

Fakat geriye, Allah'ın lûtfuyla İki Cihanın Güneşi olacak hayırlı bir evlat bıraktı. Nuruyla âlemi aydınlatacak bir zât: Kâinatın Efendisi Hz. Muhammed (a.s.m.)...

FİL VAK'ASI

Hidayet Güneşinin doğmasına az bir zaman kalmıştı. Kâbe'ye her taraftan insanlar akın akın gelip hac mevsiminde ziyaret ediyorlardı.

---

[26] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 100.

[27] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 167; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 100.

Kâbe'nin bu kadar çok ziyaretçi toplamasını birtakım kimseler hazmedemiyor ve rahatsızlık duyuyorlardı. Bunlardan biri de, Habeş Melikinin Yemen Vâlisi Ebrehe Eşrem idi.

Ebrehe, Kâbe'ye olan insan akınını önlemek için, Bizans İmparatorunun da yardımıyla önce San'a şehrinde Kulleys adında bir kilise yaptırdı. İçini büyük masraflar sonucu altın ve gümüşle süsledi, dışını çeşitli yerlerden getirttiği son derece kıymetli taşlarla donattı. Öyle ki o anda yaptırdığı kilisenin bir benzeri başka bir yerde yoktu!

Bu süs ve tezyinat ile Ebrehe, güya halkı buraya celbedecekti. Dolayısıyla Kâbe'ye karşı gösterilen muazzam teveccühü aklınca kırmış olacaktı!

Ebrehe, kilisenin inşası bittikten sonra, Habeş Hükümdarına, takdirini kazanmak niyetiyle de şu mektubu yazdı:

"Hükümdarım! Senin için öyle bir mâbed yaptırdım ki şimdiye kadar ne bir Arap, ne de bir Acem, onun gibisini yapmış değildir! Arapların haccını buraya çevirmedikçe de asla durmayacağım!"[28]

Fakat Ebrehe'nin bütün bu masraf ve gayretleri boşa çıktı. Yaptırdığı kilisenin müstesna tezyinatını ve muhteşem yapısını görmek için birçok kimse etraftan geldi. Ama sadece süsünü püsünü görmek için... Kâbe'ye olan akın, yine eskisi gibi, eksilmek şöyle dursun, artarak devam ediyordu!

Kulleys'in Kirletilmesi ve Ebrehe'nin Kararı

Ebrehe'nin, Kâbe'ye olan teveccühü kırmak niyetiyle muhteşem bir kilise yaptırdığı, Araplarca da duyulmuştu. Bu arada, Kinâne kabilesinden Nevfel adında biri, bu kiliseyi kirletmeyi aklına koydu. Bir gece yarısı giderek Kulleys'in içini dışını pisliğiyle kirletti; sonra da kaçıp memleketine döndü.

Bu hadise, insanların Kâbe'ye teveccühünün devam etmesinden fazlasıyla öfkelenmiş bulunan Ebrehe'yi bütün bütün çileden çıkardı. Hadiseyi Araplardan birini yaptığını da öğrenince, "Araplar, bunu, Kâbe'lerinden yüz çevirttiğim için yapıyorlar. Ben de onların Kâbe'sinde taş üstünde taş bırakmayacağım!" diye yemin etti;[29] sonra da, Kâbe'yi yıkmak gayesiyle Mekke üzerine yürümeye hazırlandı. Habeş Necâşîsinden "Mahmud" adındaki meşhur fili istedi. Necâşî, o sırada dünyada büyüklük ve kuvvetçe eşsiz olan Mahmud isimli fili, Ebrehe'ye göndererek onun arzusunu yerine getirdi.[30]

Ebrehe, ordusunu hazırladı, Mekke'ye doğru yola çıktı.

Mahmud adlı fille, ordunun önünde, Mekke'ye doğru ilerliyordu.

---

[28] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 45; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 91; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 109.

[29] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 47; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 91; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 110.

[30] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 91.

Bu arada, bazı Arap kabileleri, bu büyük orduya karşı çıktılar; fakat muvaffakiyet gösteremediler ve Ebrehe tarafından mağlup edildiler.

Ebrehe, ordusuyla Mekke'ye yakın Muğammis denilen mevkiye gelince, bir süvari birliğini öncü olarak gönderdi.

Süvari birliği, Mekke civarına kadar sokularak Resûl-i Ekrem Efendimizin dedesi Abdülmuttalib'in iki yüz devesi de dâhil Kureyş ve Tihamelilerin sürülerini gasp etti.[31]

Bu sırada, Abdülmuttalib, Kureyş kabilesinin reisi idi.

Ebrehe ve Abdülmuttalib

Ebrehe, bir elçiyle, Kureyşlilere şu haberi gönderdi:

"Ben sizinle harp etmek için değil, şu mâbedi yıkmak için geldim! Eğer bana karşı koymazsanız, kanınızı akıtmaktan vazgeçerim. Şayet Kureyş kabilesinin reisi benimle harp etmek istemiyorsa, yanıma kadar gelsin!"[32]

Kureyş Reisi Abdülmuttalib'in, elçiye cevabı şu oldu:

"Allah adına yemin ederiz ki biz kendisiyle harp etmek istemiyoruz. Zaten, buna gücümüz de yetmez. Yalnız, bu mâbed, Allah'ın evidir. Onu yıkılmaktan ancak Allah koruyabilir. O kendi mukaddes beytini muhafaza etmezse, bizde Ebrehe'yi bu hareketinden vazgeçirecek güç ve kuvvet yoktur."[33]

Karşılıklı bu konuşmadan sonra Abdülmuttalib, elçiyle birlikte Ebrehe'nin yanına vardı.

Abdülmuttalib, heybetli bir görünüşe sahipti. Onu bu haliyle gören Ebrehe, içinden kendisine karşı gayriihtiyarî bir hürmet hissi duydu. Ona, şerefli bir misafir muamelesinde bulunduktan sonra, arzusunun ne olduğunu sordu.

Abdülmuttalib, isteğini belirtti: "Askerlerin, iki yüz devemi almıştır. Arzum, develerimin iadesidir."

Ebrehe, bundan pek hoşlanmadı ve alaylı bir tavırla, "Seni görünce büyük bir adam zannetmiştim; konuşmaya başlayınca, pek de öyle büyük olmadığını anladım! Ben, senin ve atalarının tapınağı olan Kâbe'yi yıkmaya gelmişken, sen ondan söz etmiyorsun da aldığım iki yüz deveden bahsediyorsun!" diye konuştu.

Abdülmuttalib, Ebrehe'nin alaylı tavrına aldırmadan, "Ben, develerimin sahibiyim. Kâbe'nin de bir sahibi ve koruyucusu vardır; elbette onu koruyacaktır!" diye karşılık verdi.

Bu sözler, Ebrehe'yi hiddete getirdi ve şöyle konuştu:

"Onu bana karşı kimse koruyamaz!"

---

[31] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 50; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 91; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 111.

[32] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 50.

[33] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 50.

Abdülmuttalib, yine sözün altında kalmadı ve "Orası beni ilgilendirmez. İşte sen ve işte o!"[34] dedi.

Karşılıklı bu konuşmalardan sonra Ebrehe, Abdülmuttalib'in gasp edilen develerini geri verdi. Abdülmuttalib, ordugâhı terk ederek Mekke'ye geldi ve olup bitenleri Kureyşlilere anlattı. Ayrıca iki yüz deveyi de Allah için kurban etmek üzere işaretleyerek serbest bıraktı.

Mekke Boşaltılıyor!

Abdülmuttalib, ayrıca Ebrehe ordusunun şerrinden ve zulmünden korunmak için Mekke'yi boşaltmalarını, halka tavsiye etti. Kendisi de birkaç kişiyle birlikte Kâbe'nin yanına vardı ve kapısının halkasına yapışarak, "Allahım! Bir kul dahi evini barkını korur. Sen de Kendi evini koru! Ta ki yarın onların salîbleri ve kuvvetleri, Senin kuvvetine galebe çalmasın"[35] diye dua etti.

Mekke boşaltıldı. Halk, dağ başlarına ve kuytu yerlere sığınarak, Ebrehe ordusunun yapacaklarını beklemeye koyuldu.

Mekke mahzun, Kâbe mahzun, Kureyş mahzundu.

Ordu Harekete Hazır; Fakat!

Ertesi günün sabahı idi.

Mekke üzerine yürüyüp Kâbe'yi yerle bir etmek için, Ebrehe ordusunda hazırlık tamamdı. Ordu tek bir işaret beklemekte idi.

Tarih: Milâdî 571, 17 Muharrem Pazar günü.

Ordu, hareket edeceği sırada Ebrehe'ye kılavuzluk görevini üzerine almış bulunan Nüfeyl b. Habib adındaki adam, büyük fil Mahmud'un kulağına eğilerek şunları fısıldadı:

"Çök Mahmud! Sağ sâlim geldiğin yere dön. Sen, Allah'ın mukaddes saydığı beldedesin!"[36]

Bu sözleri söyledikten sonra da koşarak bir dağa sığındı.

Nüfeyl'in bu sözleri üzerine, o heybetli fil birdenbire çöküverdi.

Kaldırmak için her tedbire başvurdular, fakat bir türlü muvaffak olamadılar. Yönünü Yemen'e doğru çevirdiklerinde koşuyor, Şam'a doğru çevirdiklerinde yine koşuyor, doğu tarafına yönelttiklerinde aynı şekilde durmadan koşuyordu. Ancak yüzünü Mekke'ye doğru çevirdiklerinde, adeta bacaklarındaki kuvvet birdenbire çekiliveriyor ve Mahmud çöküveriyordu.[37]

---

[34] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 51; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 92.

[35] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 53; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 92.

[36] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 54.

[37] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 54; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 113.

Bu heyecanlı anda, kimsenin Fil-i Mahmud'un bu hareketine akıl erdiremeyip düşündüğü sırada, Cenab-ı Hak, "Celâl" ismiyle tecelli etti ve Kur'an'da "Ebâbil" diye adlandırılan kuşları, deniz tarafından, Ebrehe ordusunun üzerine salıverdi.

Kırlangıçlara benzeyen bu kuşların her biri, biri ağzında, ikisi de ayaklarında olmak üzere nohut veya mercimek tanesi büyüklüğünde üçer taş taşıyordu. Bu taşların isabet ettiği her asker, ânında yerde debelenip ölüveriyordu.[38]

Taş yağmuruyla karşı karşıya kalan askerler, şaşırıp kaldılar. Bir anda karargâh, yıkılan, yere serilen insan ve hayvanlarla doldu. Kendilerine taş isabet etmeyenler ise, kaçışmaya başladılar. Ebrehe de o anda canlarını zor kurtaranlar arasında idi. Fakat aldığı bir taş yarasıyla sonradan o da, arzusuna muvaffak olamadan ölüp gitti.[39]

Bu arada, Kâbe üzerine yürümemenin bir mükâfatı olarak Mahmud adındaki fil de sağ kurtuldu.

Cenab-ı Hak, Ebrehe ordusuna Ebâbil kuşlarını musallat ettikten sonra, ayrıca arkasından sel halinde yağmur yağdırdı. Yağmur seli, Ebrehe ordusunun ölülerini de silip süpürerek denize döktü.[40]

Yüce Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'inde bu hadiseyi bize şöyle haber verir:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ۞ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ۞ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ۞ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ۞ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ۞

"(Ey Resûlüm! Kâbe'yi tahrip etmek isteyen) Ashab-ı Fil'e (fillerle teçhiz edilmiş Ebrehe ordusuna) Rabbinin ettiğini görmedin mi? Onların kötü niyet ve teşebbüslerini boşa çıkarmadı mı? Üzerlerine sürü sürü kuşlar salıverdi, onlara 'siccil'den [pişmiş çamurdan] taşlar atıyorlardı. Derken Rabbin, onları (kurtlar tarafından kemirilip doğranan) yenik ekin yaprakları haline getirdi!"[41]

---

[38] İbn Hişam, *a.g.e.*, s. 54-55; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 92.

[39] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 56.

[40] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 92.

[41] Fil Suresi.

Bu hadise, Resûl-i Ekrem Efendimizin peygamberliğinin bir deliliydi.[42] Zira, dünyaya gözlerini açmaya pek az bir zaman kala meydana gelmiş ve doğum yeri, sevgili vatanı ve kıblesi olan Mekke ve Kâbe-i Muazzama, harika ve gaybî bir surette Ebrehe ordusunun tahribinden masun kalmıştır.

Evet, Cenab-ı Hakk'ın rahmet ve hikmeti, elbette Habibinin yüzü suyu hürmetine bu muazzam mâbedi Ebrehe ordusuna çiğnetmeye müsaade etmezdi ve etmedi de!

[42] Resûl-i Ekrem Efendimize risâlet vazifesi verilmeden önce, peygamberliğiyle alâkalı olarak meydana gelen hârikulâde hadiselere "irhasat" denir. Bu hadiseler, Efendimizin peygamberliğine delil teşkil ederler. Âlimler, Fil Vak'asını da irhasattan kabul etmişlerdir.

İkinci Bölüm

PEYGAMBER EFENDİMİZİN DÜNYAYA GELİŞİ VE ÇOCUKLUĞU

PEYGAMBERİMİZİN DÜNYAYA TEŞRİFLERİ

Yeryüzünü mânevî bir karanlık kaplamıştı.

Mevcudat, beşerin zulüm ve vahşetinden adeta mâteme bürünmüştü. Gözyaşı döken gözler değil, ruh ve kalpler idi. Kalp ve ruhların keder, elem ve gözyaşına âlem de iştirak etmiş, sanki umumî yas ilan edilmişti!

Yeryüzü saadetin, sevincin ve huzurun kaynağı olan "tevhid" inancından mahrumdu. Küfür ve şirk fırtınası, ruhları ve kalpleri kasıp kavurmuştu. Gönüllerde tek mâbud yerine, birçok bâtıl ilâh yer almıştı! Hakikî sahibini arayan ruhların feryadı ortalığı çınlatıyordu.

İnsanlar, birbirini yiyen canavarlar misâli vahşîleşmiş, küfür, şirk, cehalet ve zulüm bataklığında boğulmaya yüz tutmuşlardı. Zâlimin zulüm kamçısı altında mazlum inim inim inler hale gelmişti.

Âlem mahzun, varlıklar mahzun, gönüller mahzun ve simalar mahzundu.

Akıl, ruh ve kalpleri mânevî kıskacı altına alıp olanca kuvvetiyle sıkan bu küfür ve şirke, bu dalâlet ve cehalete, bu hüzün ve sıkıntıya beşerin daha fazla katlanmasına Allah'ın sonsuz merhameti elbette müsaade edemezdi! Bütün bunlara son verecek bir zâtı, şefkat ve merhametinin bir eseri olarak elbette gönderecekti!

İşte, o zât geliyordu!

Dünyanın mânevî şeklini beraberinde getirdiği nurla değiştirecek eşsiz insan, Allah'ın Son Peygamberi geliyordu!

Cin ve inse ebedî saadetin yolunu gösterecek Hz. Muhammed (a.s.m.) geliyordu!

O An...

Kâinat, hürmet ve haşyet içinde Efendisini beklemekte idi. Her varlık, kendisine mahsus diliyle, hal ve hareketiyle bu emsâlsiz insana "hoş-âmedî"de bulunmak üzere sevinç içinde hazır durumda idi.

Tarih: Milâdî 571, Nisan ayının yirmisi.

Fil Vak'asından elli veya elli beş gece sonra.

Kamerî aylardan Rebiülevvel ayının on ikinci gecesi.

Mekke'de mütevazı bir ev. Günlerden Pazartesi. Vakit, vakitlerin sultanı seher vakti.

Bu mütevazı evde ve bu eşsiz vakitte muazzam ve eşsiz bir hadise vuku buldu: Kâinatın Efendisi Hz. Muhammed (a.s.m.), dünyaya gözlerini açtı!

Bu göz açışla birlikte âlem, sanki birden elem ve mâtemini unutarak sürura garkoldu. Karanlıklar, ânında nurla yırtılıverdi. Kâinat, sevinç ve heyecan içinde adeta, "Doğdu ol saatte Sultan-ı Din / Nura garkoldu semâvât-ü zemin" diye haykırdı.

Annesinin Dilinden...

Yeryüzünde hiçbir anneye nasip olmayan eşsiz şerefe mazhar kılınan aziz anne Hz. Âmine, o mesut ânı şöyle anlatır:

"Hamileliğimin altıncı ayında bir gece rüyada karşıma bir zât çıkıp dedi ki:

"'Ya Âmine! Bil ki sen, âlemlerin hayrına hamilesin. Doğurunca ismini Muhammed koy ve halini hiç kimseye açma!'

"Derken, doğum zamanı gelmişti. Kayınbabam Abdülmuttalib, Kâbe'yi tavafa gitmişti. Evdeydim. Birden kulağıma müthiş bir ses geldi. Korkudan eriyecek gibi oldum. Bir de ne göreyim: Bir beyaz kuş peydahlanıp yanıma geldi ve kanadıyla arkamı sıvadı. O andan itibaren bende korku kaygı adına hiçbir şey kalmadı. Yanıma bir göz attım: Bana bir ak kâse içinde şerbet sunuyorlar. Kâseyi dikip içer içmez beni bir nur (denizi) sardı. Ve Muhammed dünyaya geldi."[43]

Aziz anne, doğum sonrasını ise şöyle anlatır:

"Gördüm ki doğuda bir bayrak, batıda bir bayrak ve Kâbe'nin üstünde bir bayrak. Doğum tamamlanmıştı. Yavruya baktım: Secdede. Parmağını da göğe kaldırmış. Hemen bir ak bulut inip yavruyu kundakladı ve kapladı. Bir ses işittim: 'Doğuları ve batıları dolaştırın, deryaları gezdirin; ta ki mahlûklar, Muhammed'i ismiyle, sıfatıyla, suretiyle tanısınlar!' Biraz sonra bulut gözden kaybolup gitti."[44]

Aynı gece Hz. Âmine, bir nur görmüş ve bu nurun aydınlığında Şam'ın saray ve köşklerini seyretmiştir.[45]

Şifa ve Fâtıma Hâtun'un Müşâhedeleri

Kâinatın Efendisi dünyaya teşrif buyurdukları sırada, aziz annesinin yanında Abdurrahman b. Avf'ın annesi Şifa Hâtun ile Osman b. Ebi'l-Âs'ın annesi Fâtıma Hâtun da vardı.

---

[43] Kastalani, *Mevahibü'l-Ledünniye*, c. 1, s. 21.

[44] Kastalani, *a.g.e.*, c. 1, s. 21.

[45] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 166; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 102; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 125.

Ebelik vazifesinde bulunan Şifa Hâtun, o andaki müşâhedesini şöyle anlatır:

"Allah'ın Resûlü doğdukları zaman ben oradaydım. Hemen yetiştim. Kulağıma bir ses geldi: 'Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.' Maşrık ile mağrıb arası nurla doldu. Hatta Rum diyarının bazı saraylarını gördüm! Sonra, Allah Resûlünü kucağıma alıp emzirmeye başladım. Üzerime öyle bir hal geldi ki vücudum titremeye başladı ve gözlerim karardı. Yavrucağı gözden kaybettim. Bir ses, 'Nereye gitti?' diye sordu. 'Doğuya götürdüler' diye cevap verildi.

"Bu sözler hiç zihnimden çıkmadı. O zamana kadar ki Allah Resûlü peygamberliğini ilan eder etmez, hemen koştum ve ilk Müslümanlarla beraber iman dairesine girdim."[46]

Fâtıma Hâtun ise, hatırasında, o mesut gecede doğuma sahne olan evin nurla dolduğunu ve gökteki yıldızların adeta üzerlerine salkım salkım dökülecekmiş gibi sarktıklarını anlatmıştır.[47]

Peygamber Efendimizin bir başka hususîyeti, sünnetli ve dünyaya göbeği kesilmiş olarak gelmiş olmasaydı.[48] Sırtında, iki kürek kemiği arasında, tam kalbinin hizasında nebilik mührü "Hâtem-i Nübüvvet" bulunuyordu. Üzerleri tüylü, kabarık, kırmızımtırak inci gibi benlerin bir araya gelmesinden meydana gelmiş ve keklik yumurtası büyüklüğündeydi. Bu mühür, Resûl-i Ekrem Efendimizin beklenen son peygamber olduğunun bir alâmeti idi.

Ashaptan Sâib b. Yezid, Resûl-i Ekrem Efendimizin "Nübüvvet Mührü"yle ilgili olarak şöyle der:

"Çocukluğumda, teyzem beni Nebiyy-i Ekrem'in (a.s.m.) yanına götürüp, 'Yâ Resûlallah! Şu yeğenimin ayağında ızdırabı var' dedi. Resûlullah, eliyle başımı sığayıp, bana bereket dua etti. Sonra abdest aldı. Abdest suyundan içtim. Sonra arkasında durdum ve iki omuzu arasında, gerdek çadırının koca düğmeleri (yahut keklik yumurtası) gibi olan Hâtem-i Nübüvvet'i gördüm!"[49]

Hz. Ali de (r.a.), Resûl-i Ekrem'i tarif ve tavsif ederken, "İki küreği arası enli, kendisinin peygamberlerin sonuncusu olduğu, kürekleri arasındaki peygamberlik hâteminden belliydi" der.

Abdülmuttalib'e Verilen Müjde...

Kâinatın Efendisi Peygamberimiz dünyaya geldiği sırada, dedesi Abdül-

---

[46] Kastalani, *a.g.e.*, c. 1, s. 22.

[47] Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 267.

[48] Rivâyet edildiğine göre, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem de (a.s.) sünnetli olarak dünyaya gelmişti. Yine kaynaklar, peygamberlerden Şit, İdris, Nuh, Musa, Yusuf, Süleyman, Şuayb, Yahya ve Hud (aleyhimüsselam) hazeratının da dünyaya sünnetli olarak geldiklerini kaydederler.

[49] Buharî, *Sahih*, c. 1, s. 48; Müslim, *Sahih*. c. 7, s. 86.

muttalib, Kâbe civarında Kureyş'in ileri gelenlerinden birkaçıyla oturmuş, sohbet ediyordu.

Kendisine haber verildi. Son derece sevinen Abdülmuttalib, bir anda kendisini nur topu torununun yanında buldu: Kucakladı, öptü, kokladı. Sonra da, oğlu Ebû Tâlib'e teslim ederek, "Bu çocuk, sana emanettir. Bu oğlumun şânı şerefi yüce olacaktır" diye konuştu.

Abdülmuttalib, bu mesut hadisenin hatırı için Kâinatın Efendisinin doğumunun yedinci günü, develer, davarlar kestirerek Mekke halkına üç öğün ziyafet çekti; ayrıca şehrin her mahallesinde develer kurban ederek, insan ve hayvanların istifadesine bıraktı.

Nur Çocuğa İsim Verildi: Muhammed (a.s.m.)

Umumî ziyafetten sonra nur topu Efendimize ne ad koyduğunu, dedesinden sordular. Şu cevabı verdi:

"Muhammed..."

"Neden atalarından birinin ismini takmadın da bu ismi verdin?" dediler.

Cevabı şu oldu:

"Allah'ın ve insanların onu övmelerini istediğim için!"

Gerçekten, Kâinatın Efendisi Peygamberimiz, Allah'ın, insanların ve meleklerin senâsına eşsiz bir surette mazhar olmuş, dünya üzerinde tek şahsiyettir. Çünkü o, bu övgüye, bu alâkaya, sevgiye ve bu hürmete lâyıktı. Bu medhi, bu muhabbeti; eşsiz imanı, irfanı, ibadeti, sadâkati, takvâsı, emaneti, cehd ve gayreti, ihlâs ve samimiyeti ve en güzel, en üstün ahlâkıyla haketmişti. Bunun içindir ki onun medih makamına erişecek hiçbir fani olmamış ve olamaz.

DÜNYAYA TEŞRİFLERİ SIRASINDA MEYDANA GELEN HÂRİKA HADİSELER

Kâinatta en büyük hadise, hiç şüphe yok ki Kâinatın Efendisi Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (a.s.m.) dünyaya teşrifleri hadisesidir.

Çünkü hilkat ağacının çekirdeği odur. Kadîr-i Zülcelâl, onun gelişini takdir etmemiş olsaydı, kâinat da, insan da olmayacaktı; dolayısıyla, imtihan dünyasının kapısı da açılmayacaktı. "Şu gördüğün büyük âleme büyük bir kitap nazarıyla bakılırsa, Nur-u Muhammedî, o kitabın kâtibinin kaleminin mürekkebidir. Eğer o âlem-i kebir, bir şecere tahayyül edilirse, Nur-u Muhammedî, hem çekirdeği, hem semeresi [meyvesi] olur. Eğer dünya, mücessem bir zîhayat farzedilirse, o nur onun ruhu olur. Eğer büyük bir insan tasavvur edilirse, o nur onun aklı olur."[50]

---

[50] Bediüzzaman Said Nursî, *Mesnevî-i Nuriye*, s. 106.

İşte, لَوْلاكَ لَوْلاكَ لَمَاخَلَقْتُ الْأَفْلاكَ yani, "Sen olmasaydın ey Habîbim, felekleri [kâinatı] yaratmazdım!" kutsî hadisi, bu sırra işaret etmektedir.

Ayrıca Efendimizin risâleti, diğer peygamberler gibi hususî değil, umumî ve cihanşümûldür. Buna binaen, elbette, dünyaya teşrifleri esnasında birtakım harika hadiseler vücuda gelecekti ve bu hadiseler, akıl ve basîret sahiplerini düşünceye sevkedecekti!

Nebiyy-i Ekrem Efendimizin dünyaya teşrifleri esnasında belli başlı şu harika hadiseler meydana geldi:

Teşrif Ettikleri Gece Bir Yıldız Doğdu

Yahudiler arasında birçok âlim vardı. Bunlar, kitaplarında Allah Resûlünün geleceğini görüp öğrenmişlerdi. Yıldızlardan hüküm çıkarmada da usta sayılırlardı. Efendimizin doğumu gecesinde bir yıldız parlamış ve Yahudi âlimler bu yıldızdan Ahir zaman Peygamberinin dünyaya teşrif ettiklerini anlamışlardı.

Resûl-i Zîşan'ın meşhur şâiri Hassan b. Sâbit (r.a.), bu hususu şöyle anlatmıştır:

"Ben, sekiz yaşlarında var, yoktum. Biliyorum. Bir sabah vakti, Yahudinin biri 'Hey Yahudiler!' diye çığlık atarak koşuyordu. Yahudiler, 'Ne var, ne yırtınıyorsun?' diyerek adamın başına üşüştüler. Yahudi şöyle haykırıyordu:

"'Haberiniz olsun: Ahmed'in yıldızı bu gece doğdu! Ahmed bu gece dünyaya geldi.'"[51]

İbni Sa'd'ın naklettiği konuyla ilgili bir rivayette ise, şöyle denilmektedir:

"Mekke'de oturan bir Yahudi vardı. Allah Resûlünün doğdukları gecenin sabahı Kureyşlilerin karşısına çıktı ve sordu: 'Bu gece kabilenizden bir oğlan çocuk doğdu mu?' Kureyşliler, 'Bilmiyoruz' cevabını verince, adam sözlerine devam etti: 'Varın, gidin, soruşturun, arayın. Bu ümmetin peygamberi bu gece doğdu. Sırtında alâmeti var.'

"Kureyşliler, varıp soruşturdular ve gelip Yahudiye haber verdiler: 'Bu gece Abdullah'ın bir oğlu dünyaya geldi; sırtında bir nişan var.'

"Yahudi, gidip peygamberlik alâmetini gördü ve aklını kaybetmişçesine şöyle haykırdı:

"'Peygamberlik artık İsrailoğullarından gitti! Kureyşlilere öyle bir devlet gelecek ki haberi doğudan batıya kadar ulaşacaktır.'"[52]

---

[51] Kastalani, *Mevahibü'l-Ledünniyye*, c. 1, s. 22.

[52] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 162-163.

Demek, gökkubbe, pırıl pırıl yıldız kandilleriyle, Resûl-i Kibriya Efendimizin gelişini alkışlıyordu.

Medâyin'deki Kisrâ Sarayından 14 Burç Çatırdayarak Yıkıldı

Kâinatın Efendisinin doğduğu geceydi. Saatler, doğum anlarını gösteriyordu.

Derin uykuya dalan Medâyin şehri, korkunç bir çatırtı ve gürültü sesiyle uyandı. Hükümdarla birlikte halk da heyecan içinde yataklarından fırladı. Manzara korkunçtu ve telâş verici idi: Hükümdar Sarayının o sapasağlam burçlarından 14'ü, çatırdayarak yıkılıvermişti!

Geceyi korkular içinde geçiren Kisrâ, sabaha çıkar çıkmaz memleketinin dinî reislerini derhal bir toplantıya çağırdı. Toplantıda, cereyan eden hadisenin neyin nesi olduğunu görüşeceklerdi.

Kisrâ, tacını giymiş, tahtına oturmuştu. Henüz müzâkereye başlamamışlardı ki doludizgin yaklaşan bir atlı, elinde bir mektup getirdi. Mektupta, İstahrabad'da binlerce seneden beri ışıl ışıl yanan ateşlerinin söndüğü haber veriliyordu.

Bu haber, Kisrânın korku ve heyecanını daha da artırdı.

Bu sırada toplantıda bulunan İran Başkadısı Mûbezan, söz alarak, gördüğü bir rüyayı anlattı: "Gördüm ki yüzlerce kükremiş deve, önlerinde şaha kalkmış Arap atları olduğu halde Dicle suyunu geçti ve İran topraklarına yayıldılar."

Kisrâ, doğru sözlü, bilgili ve adaletli Mûbezan'ın bu rüyasını da manalı buldu. Sinirleri fazlasıyla gerilmişti. Bu muammayı çözmek istiyordu. Bilgisine ve irfanına güvendiği Mûbezan'a sordu: "Peki, bu neye işaret olabilir?"

Başkadının cevabı kısa ve öz oldu: "Araplar tarafından çok önemli bir şeyler olacağına işaret olabilir!"

Kisrâ, bunun üzerine derhal Hire Vâlisi Numan b. Münzir'e bir mektup yazdı. Mektupta, "Bana orada bulunan âlimlerden, suallerime cevap verebilecek kudrette biri varsa gönder!" diyordu.

Mektubu alan Numan, işin ciddiyetini anladı ve derhal Abdü'l-Mesih b. Amr adında bir bilgini Medâyin'e gönderdi.

Gelen âlimi, hükümdar, derhal huzura kabul etti. Cereyan eden hadiseleri anlattıktan sonra, kendisinden bu hususta bilgi istedi.

Abdü'l-Mesih, Kisrâya, hadiseler hakkında bir bilgi veremeyeceğini söyledi ve ilave etti: "Şam yakınında Cabiye'de oturan dayım Satîh'te, bunlara cevap verecek bilgi vardır."

Bunun üzerine Kisrâ, Abdü'l-Mesih'i, gidip, Satîh'ten hadiseler hakkında bilgi almak üzere vazifelendirdi.

Meşhur Şam kâhini Satîh, kemiksiz, adeta âzâsız bir vücut, yüzü göğsü içinde bir acube-i hilkat ve çok yaşlı bir kâhindi. Daima sırtüstü yatardı. Bir yere götürülmek istendiği zaman bohça gibi katlanırdı. Gaibten verdiği doğru haberler, o zamanın insanları arasında meşhurdu.

Abdü'l-Mesih, dağ taş demeden yol alarak, dayısı Satîh'in yanına vardı. O sırada Satîh, hayatının son anlarını yaşıyor, şiddetli hastalık içinde kıvranıyordu. Hastalığın şiddeti dudaklarından konuşma kudretini de alıp götürmüştü ki gelen adamın ne selamını alabildi ve ne de konuşabildi.

Fakat Abdü'l-Mesih olup bitenleri anlatınca, iş birden değişiverdi. Ölüm döşeğinde ecelle pençeleşen Satîh, gözlerini birden açtı ve sanki kabir kapısına değil, dünya evinin kapısına yeni ayak basacakmış gibi canlanarak heyecan içinde haykırdı: "Ey Abdü'l-Mesih! İlâhî vahyin okunması çoğalacak! Asâ'nın sahibi, peygamber olarak gönderildi. Semâve vadisini su bastı, Farsların ateşi söndü. Artık Şam da Şam değil Satîh için... Şunu bil ki zaman üzerinde hükmü geçerli olan Mutlak Hâkim, böyle istedi ve gelen peygamberle nebilik ipinin iki ucunu düğümledi." Derin bir nefes çektikten sonra da ilave etti: "Sasanîlerden, yıkılan burç sayısınca hükümdar gelecek ve sonra hüküm yerini bulacaktır."[53]

Bu cümleler, Satîh'in dudaklarından dökülen son sözler oldu. Sanki bu gerçeği dile getirmek için bekleyip durmuştu. Sözlerini bitirir bitirmez gözlerini kapadı ve ruhunu Yüce Allah'a teslim etti.

Meşhur Kâhin Satîh, bu sözleriyle açıkça ahir zaman Peygamberinin dünyaya gelmiş olduğunu haber veriyordu.

O âna kadar bir benzeri görülmemiş bu hadise, dünyaya o gece şeref veren zâtın, beraberinde getirdiği sönmez nurla, Mazdeizmin[54] karanlık inancı içinde kıvranan İran saltanatını ortadan kaldıracağına işaretti. Nitekim tarih buna da şahit oldu ve hadiseler Satîh'in haber verdiği gibi cereyan etti: İran devleti, altmış yedi yıl süren on dört hükümdarın idaresinden sonra, Kadisiyye'de Hâtemü'l-Enbiya'nın ordusu tarafından İslam topraklarına katıldı.

Kâbe'nin İçini Karanlık ve Kirlere Boğan Putların Pek Çoğu Başaşağı Yıkıldı

Kureyş müşrikleri, Allah'ın tek mâbud oluşunun ilk olarak âbideleştiği yer olan Kâbe'yi, putlarla, karanlıklara boğmuşlardı. Ne var ki henüz tevhid tem-

---

[53] Taberî, c. 12, s. 131-132.

[54] Mezdek (Mazdek) adında birinin kurduğu, eski İran'da dinî bir mezheptir. Zerdüşt tarafından va'z edilen Maniheizmin ıslah edilmiş bir şekli olarak gören ve kabul edenler de vardır. Bu mezhebin bilinen belli başlı hususîyeti, mülkte ve kadınlarda iştiraki kabul etmesidir. Bunun yanında, zühdle ilgili olarak hayvanları öldürmek ve etini yemek de, bu mezhebin yasakladığı şeyler arasındadır (*İslam Ansiklopedisi*, c. 8, s. 201-205).

silcisi Resûl-i Kibriya'nın dünyaya gözlerini açması karşısında bile çoğu, yerlerine kurşunla perçinlenmiş bu putlar, hadisenin azametine dayanamayarak yerlere yıkılıverdiler.

Bu hadisenin ifade ettiği mana büyüktü: Dünyaya teşrif eden bu zât, kendisine verilecek vazife gereği, kapkaranlık şirk inancını ortadan kaldıracak, gönüllerde pâk, nezih ve saadet dolu tevhid inancını bayraklaştıracaktır.

Dünya buna da şahit oldu: O Resûl-i Zîşan, kısa zamanda Kâbe'yi cansız putlardan temizlediği gibi, gönüllerdeki putları da İslam imanıyla yok ediverdi.

İstahrabad'da Bin Seneden Beri Yanmakta Olan, Mecûsîlerin Kocaman Ateş Yığınları Bir Anda Sönüverdi

Mecûsîler, bu ateş yığınını kendilerine ilâh kabul etmişlerdi. Efendimizin dünyaya teşrifleriyle birlikte bu kocaman ateş, sanki okyanusların istilâsına uğramış basit bir ateşmiş gibi sönüverdi.

Demek ki gelen zât, putperestlik gibi, ateşperestliği de bir çırpıda ortadan kaldıracak ve yeryüzünü tevhid meş'alesiyle aydınlatacaktı.

Takdis Edilen Meşhur Sava (Taberiyye) Gölü Bir Anda Kuruyuverdi

Bu da, gelen zâtın, Allah'ın izniyle olmayan şeylerin takdis edilmesini yasaklayacağının ifadesiydi.

Dünyaya Teşrifleri Ânında, Şark ve Garbı Küçük Bir Oda Gibi Aydınlatan Bir Nur Görüldü

Demek ki dünyaya gelen zâtın tebliğ edeceği din, şark ve garbı bütün ihtişamıyla kucaklayacak, insanlığın beşte birini şefkatle sînesinde terbiye edip okşayacaktı.

Semave Vadisi, Taşan Seller Altında Kalıp Suya Garkoldu

Resûl-i Kibriya Efendimizin dünyaya gözlerini açtıkları geceydi.

Taşan seller Semave vadisi ve Semave şehrini sular altında bıraktı. Şehir halkı, dehşet içinde kalarak, çareyi dağlara ve tepelere sığınmakta buldu. Sonra da, bir mektup yazarak, durumu Kisrâya bildirdiler ve kendisinden yiyecek ve içecek yardımı istediler.

Gökkubbeden Salkım Salkım Yıldızlar Döküldü

Nebiyy-i Ekrem Efendimizin dünyaya teşrifleri gecesinde, hazan yaprağı gibi, gökkubbeden yıldızlar döküldü.[55] Bu hadise de şuna işaret ediyordu:

---

[55] Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 131; Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 726-733; Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 161-163.

Bundan böyle şeytan ve cinlerin gökten haber almaları son bulmuştur! "Madem Resûl-i Ekrem (a.s.m.), vahiyle dünyaya çıktı; elbette yarım yamalak ve yalanlarla karışık, kâhinlerin ve gaibten haber verenlerin ve cinlerin ihbaratına [haberlerine] set çekmek lâzımdır ki vahye bir şüphe iras etmesinler ve vahye benzemesin. Evet, bi'setten evvel kâhinlik çoktu. Kur'an, nâzil olduktan sonra onlara hâtime çekti; hatta çok kâhinler imana geldiler. Çünkü daha cinler taifesinden olan muhbirlerini bulamadılar."[56]

O âna kadar görülmemiş bu hadiselerin, Resûl-i Ekrem'in doğumu sırasında meydana gelmeleri, elbette tesadüfî değildi. Ezelî Kudret'in kader kaleminin tayin ve tespitiyle vücuda geliyorlardı ve dünyaya, Ahir zaman Peygamberi Hz. Muhammed'in (a.s.m.) zuhurunu haber veriyorlardı!

PEYGAMBERİMİZİN SÜTANNEYE VERİLMESİ

Efendisine kavuşan kâinat artık şen idi. Beşeriyetin kalbine nur ve huzur sunacak zâtı sînesinde barındıran Arabistan'ın kalbi, sevincinden adeta duracak gibiydi.

Kâinatın eşsiz hadisesine sahne olan Mekke, adeta ulvî âlemlere uçmak istiyormuşçasına heyecanlı ve mesrur idi.

Hz. Âmine, huzurlu ve sürurlu idi. Nur topu yavrusu, tatlı tebessümleriyle, kocasının vefat acısını bir nebze unutturduğu gibi, istikbâle ümitle bakmasını da sağlayan tek tesellisi idi.

Bahtiyar Âmine, şerefli yavrusunu ancak bir hafta kadar emzirebildi. Bundan sonra Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe Hâtun, Kâinatın Efendisine sütanne oldu ve onu günlerce emzirdi.[57]

Süveybe Hâtun, daha önce de Hz. Hamza'yı emzirmişti. Böylece, Resûl-i Kibriya Efendimizle muhterem amcası arasında bir de süt kardeşliği bağının kurulmasına vasıta olmak gibi bir bahtiyarlık ve şerefe erişmiş oluyordu.

Kendisine yapılan iyiliklerin en küçüğünü dahi unutmayacak ve onu karşılıksız bırakmayacak kadar büyük bir fazilet ve yüksek bir vefa duygusunun sahibi olan Fahr-i Âlem Efendimiz, zâtına bir müddet sütannelik yaptığı için Süveybe Hâtun'u hayatı boyunca unutmadı. Onu sık sık ziyaret eder, her gördüğünde kendisine bol ihsan, iltifat ve ikramda bulunurdu.

Evet, vefa Fahr-i Âlem Efendimizin dünya yüzüne getirdiği güzel ahlâkın temeli idi. Onun tertemiz, nezih hayatında vefasızlığı ihsas eden en ufak bir davranışa rastlanamaz.

---

[56] Bediüzzaman Said Nursî, *a.g.e.*, s. 163.

[57] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 108; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 42.

Onun fazilet ve vefa duygusundan ders alan muhterem zevceleri Hatice-i Kübra da, evine sık sık gelip giden Süveybe Hâtun'u hürriyetine kavuşturmak için bir ara satın almak istediyse de, Ebû Leheb buna yanaşmadı. Ancak Resûl-i Kibriya Efendimiz, Medine'ye hicretinden sonra, Ebû Leheb, Süveybe'yi kendiliğinden azat etti.[58]

Ebû Leheb, Peygamberimizin öz amcası idi. Sonraları Resûl-i Ekrem'in risâletini tasdik ve ikrar etmediği gibi, hayatı boyunca da putperestlikten vazgeçmeyerek karşısına en büyük bir düşman olarak dikilmekten geri durmadı. Bu sebeple Allah'ın lânetine maruz kaldı ve cariyesi Süveybe Hâtun'un bir tırnağı kadar değer kazanamadı. Hatta Süveybe Hâtun sebebiyle ahirette bir nebze lûtfa mazhar olduğu da anlatılmıştır.

Onu, ölümünden sonra rüyada görmüşlerdi. Cehennemin şiddetli azabı içinde feryat edip duruyordu. Kendisine sordular: "Neden feryat ediyorsun? Neyin var?"

Ebû Leheb, "Neyim olacak? Susuzluk beni ateşten kavuruyor! Hayatımda hiçbir hayır görmedim. Sadece bir tek hayır buldum: Muhammed'i emziren Süveybe'yi azat ettiğim için, bana da şuradan emip sulanmak imkânı bağışlandı" diyerek şehâdet parmağını gösterdi.[59]

Hadise, gerçekten ibret vericidir. Kâinatın Efendisine hayatı boyunca kötülük, eziyet ve hakaret etmekten geri durmayan Ebû Leheb gibi azılı bir İslam düşmanı, sadece onu emziren Süveybe Hâtun'u azat ettiği için böylesine İlâhî bir kerem ve lûtfa mazhar oluyor ve cehennemde azabı bir nebze hafifletiliyordu. Demek ki sadece Sevgili Peygamberinin zâtına değil, zâtına hizmet etmiş olanlara yapılan iyilikleri de Cenab-ı Hak, lûtfu ve keremi ile karşılıksız bırakmıyordu!

Bunun yanında, dünyada Kâinatın Efendisini kendilerine her hususta mutlak imam ve rehber kabul edip, sünnet-i seniyyesine ittiba etmekten şeref duyan gerçek mü'minlere, ebedî âlemde ne büyük ikram ve İlâhî ihsanların hazırlanmış olduğu düşünülsün!

Çocukları Sütanneye Verme Âdeti

Mekke'nin havası sıcak ve sıkıntılı idi. Çocukların körpe vücutlarına yaramazdı ve onların sıhhatli büyümelerine elverişli değildi. Çölde ise, hava güzel, su tatlı ve temiz, hayat serbest, iklim ise mûtedil idi. Ayrıca çölde yaşayan bazı kabilelerin dilleri de çok daha düzgün ve pürüzsüzdü; asliyet ve tazeliğini koruyordu. Ahlâkları da temizdi.

---

[58] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 108.

[59] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 108.

İşte, buna binaen o sırada Kureyş eşrafı ve ileri gelenleri, daha sıhhatli ve gürbüz yetişmeleri ve ayrıca düzgün, aslına uygun Arapça öğrenip konuşabilmeleri için, Mekke'nin dışında çölde yaşayan kabile kadınlarına ücretle emzirmek üzere çocuklarını teslim etmeyi bir âdet haline getirmişlerdi. Çocuk iki üç sene, bazen daha fazla sütannenin yanında kalırdı.

Bu sebeple de, yaylalarda yaşayan birçok kabile, bilhassa Sa'd b. Bekr kabilesi kadınları, senede birkaç defa kafile halinde Mekke'ye inerler ve yeni doğan çocukları emzirmek üzere yanlarına alıp tekrar yurtlarına dönerlerdi.

Mekke civarındaki kabileler arasında Sa'd b. Bekr kabilesi, bilhassa şerefte, cömertlikte, mertlikte, tevâzuda ve Arapçayı düzgün konuşmakta temâyüz etmiş ve ün kazanmış bir kabileydi. Bu yüzden, Kureyş ileri gelenleri, daha çok bu kabile kadınlarına çocuklarını teslim etmek isterlerdi.

Benî Bekir Kabilesi Kadınlarının Mekke'ye Gelişi

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Süveybe Hâtun tarafından emziriliyordu.

O sırada, Sa'doğulları yurdunda o âna kadar pek az görülmüş şiddetli bir kuraklık hüküm sürüyordu. Kuraklığın netice verdiği kıtlık, kabile halkını yoksul ve perişan bırakmıştı. Öyle ki yiyecek bir şeyler bulmada bile zorluk çekiyorlardı. Develeri, koyunları zayıflamış ve sütleri kesilmişti.

Bu şiddetli kıtlık ve kuraklık yılında da Benî Bekir kadınları, emzirecek çocuk bulmak ve bu suretle bir nebze geçimlerini temin etmek maksadıyla Mekke'ye oldukça kalabalık bir kafile halinde geldiler.

Gelen kadınların biri müstesna hepsi, kendilerine münasip birer çocuk buldular. Gariptir ki hiçbiri yetim oluşundan dolayı Sevgili Peygamberimizi almaya yanaşmadı. Çünkü pek fazla bir ücret ve yardıma kavuşmayacaklarını düşünüyorlardı!

Mekke'ye geç giren, sadece bir kadın vardı. İffeti, temizliği, hilim ve hayâsı, yüksek ahlâk ve fazileti ile kabilesi arasında tanınmış bir kadın. Kocasıyla nöbetleşe yaşlı ve zayıf merkeplerine bindiklerinden, kafileden geride kalmıştı. Mekke'ye girdiğinde, yeni doğmuş Kureyş çocukları, biri müstesna, diğerleri önde giden Bekroğulları kadınları tarafından kapışılmıştı. Ve o, Mutlak Kudret Sahibinin kader ve hikmetiyle, emzirmek üzere kimseyi bulamadı.

Kocası Hâris de üzgündü. Arkadaşlarının hepsi varlıklı ailelerin çocuklarını aralarında paylaşmışlardı. Sadece işin zâhirî bir sebebi olan gecikmek yüzünden eli boş kalan, bir kendisi vardı.

Solgun ve üzgün bir çehre içine gömülü bu iffetli kadın, İlâhî Kader'in kendisi için çizmiş olduğu nezih programdan habersiz, Mekke sokaklarında münasip bir çocuk bulamamanın sıkıntısı içinde çaresiz dolaşıyordu.

Bir ara, görünüşüyle etrafın hürmetini celbeden mûnis simalı yaşlı bir zâtla karşılaştı. Bu zât, Kâinatın Efendisinin dedesi Abdülmuttalib'ti. Sanki birbirlerinin derdine derman olmak için dolaşıp duruyormuşlar gibi bakıştılar. Sonra da konuşmaya başladılar:

Abdülmuttalib, "Sen neredensin?" diye sordu.

Kadın, "Benî Sa'd kabilesi kadınlarından..." cevabını verdi.

"Adın ne?"

"Halîme!"

Abdülmuttalib, "Ne güzel, ne güzel! Sa'd ve hilm, iki haslettir ki dünyanın hayrı da, ahiretin izzet ve şerefi de bunlardadır" dedikten sonra derin bir iç çekti; arkasından da Halîme'ye, "Ey Halîme! Yanımda yetim bir çocuk var. Onu Sa'doğulları kadınlarına teklif ettim, kabul etmediler. Bâri, gel sen ona sütanneliği yap. Belki, onun yüzünden bahtiyarlığa, bolluk ve berekete erersin!" dedi.

Halîme, beklenmedik bu teklif karşısında önce tereddüt geçirdi. Fakat yurduna eli boş dönmek istemiyordu. Bunun için tereddüdünü yendi ve teklifi içinden kabul etti. Ancak kocasına sormadan ve ondan izin almadan cevabını izhar etmek istemedi. Hemen kocasının yanına döndü. Olup bitenleri anlattıktan sonra, "Emzirecek çocuk bulamadım. Arkadaşlarım arasında eli boş dönmeyi de hoş görmüyorum. Vallahi, ben de gidip o yetimi (!) alacağım" dedi.

Kocası Hâris, fikrine iştirak etti: "Almanda bir beis yok. Belki de Allah, onun yüzünden bize bereket ve hayır ihsan eder."[60]

Bunun üzerine, dönüp Abdülmuttalib'in yanına geldiler.

Abdülmuttalib, Halîme'yi alıp Sevgili Peygamberimizin nurlandırdığı Hz. Âmine'nin mütevazı evine götürdü.

Halîme, Efendimizin başucuna vardı.. Nur topu Efendimiz, yünden beyaz bir kumaşa sarılı, yeşil iplikten bir örtünün üstünde mışıl mışıl uyuyordu. Etraf misk gibi kokuyordu!

Halîme, hayret içinde kaldı. Nur yüzlü Efendimize, ânında içi ısınıverdi. Öylesine ki uyandırmaya bile gönlü râzı olmadı!

Artık hüzün ve ızdırap bulutu Halîme'yi terk etmişti. Sevincinden uçacak gibiydi. Çocuk bulamamanın sıkıntısı içinde kıvranıp dururken, birden böylesine güzel bir yavruyla karşı karşıya gelmek; ne büyük bahtiyarlıktı!

Halîme, fazla dayanamadı. Kâinatın Efendisinin başucuna iyice yaklaştı. Yorganın ucunu hafiften kaldırdı. Pamuktan yumuşak, kar gibi beyaz, gül gibi kokan ellerinden, mübarek alınlarından sevgi ve bir anne şefkatiyle öptü.

---

[60] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 171-172; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 110-111.

O anda, Peygamber Efendimiz de gözlerini açtı ve Halîme'nin bûsesine tatlı bir tebessümle cevap verdi. Anlaşmışlardı!

Biri, çocuk bulamamanın ızdırabıyla bitkin ve mahzun; diğeri, kadınlar tarafından reddedilen nur yetim! Kader, ikisinin de âlemini sevinçle doldurdu!

İlk Bereket

Artık nur topu Efendimiz, gönlünü cezbettiği Halîme'nin kucağındaydı.

Fakat bu da ne? Günlerdir zorla süt bulan göğüsler, Efendimiz emmeye başlar başlamaz derhal sütle doldu. Sanki, her bir meme bir süt çeşmesi kesilmişti birden...

Halîme şaşırdı, kocası Hâris hayretler içinde kaldı.

Sağ meme Kâinatın Efendisinin ağzında, sol meme artık ona süt kardeşi olan Halîme'nin oğlu Abdullah'ın ağzında. Ve Kâinatın Efendisi, bundan böyle hep sağ memeyi emecektir!

Devenin Memeleri Sütle Doldu

Halîme, nur yetimi kucağından bir an bile indirmeye râzı değil. Hemen Abdülmuttalib ve Hz. Âmine ile vedalaşarak Mekke'den ayrıldılar.

Âmine'nin hüznüne gözyaşları da karıştı ve adeta bir bulut olup nur yavrusunun peşinden koştu.

Gece Hâris ailesi, Mekke dışında rahat bir uyku çekti. Sabahleyin, Haris develeri sağmaya koştu. Elini attığı her meme bir süt çeşmesi oluvermişti. Hayretler içinde Halîme'ye seslendi: "Ey Halîme! Bil ki sen, çok mübarek ve hayırlı bir çocuk aldın!"

Halîme, kocasını tasdik etti: "Vallahi, ben de öyle olmasını ümit ediyorum!"[61]

Mekke artık gerilerde kalmıştı.

Halîme dişi merkebinin üstünde, kucağında ise Kâinatın Efendisi vardı. Merkep, o zayıf, güçsüz ve arkadaşlarından geride kalan merkebe de ne oluyor? Bu ne sürat, bu ne hızlı yürüyüş! Sanki, gelişinde bindikleri merkep bu değildi.

Kafiledeki bütün hayvanları geçip geride bırakınca, Halîme'nin yol arkadaşları şaşırdılar ve hayretler içinde sordular: "Ey Ebû Zueyb'in kızı! Yazıklar olsun sana! Bizi neden beklemiyorsun? Yoksa, bindiğin merkep, gelirken beraberindeki merkep değil mi?

Merkep aynı merkepti; bir farkla, şimdi üzerinde biri vardı: Kâinatın Efendisi. Onu taşımanın şerefi, o zayıf, nahif hayvanı da coşturmuştu!

---

[61] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 172; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 111; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 127.

Halîme, arkadaşlarına cevap verdi: "Hayır, vallahi merkep aynı merkep. Hatta ben onu sürmüyorum bile; kendi kendine böyle süratli gidiyor. Bunda bir gariplik var!"[62]

Ne yazık ki henüz kafiledekilerin hiçbiri, bu farklılığın nereden ve niçin geldiğini bulabilme basîretine sahip değildi.

Evet, bütün bu olup bitenler, nur yüzlü yavrunun, istikbâli bütün haşmetiyle kucaklayacağına birer açık işaretlerdi!

PEYGAMBER EFENDİMİZ, SA'D OĞULLARI YURDUNDA

Bütün bu garipliklerden sonra, Halîme ve kocası, yurtlarına vardılar.

Artık nur yüzlü Kâinatın Efendisi, Sa'd oğulları yurdundaydı.

O sırada, Sa'd oğulları beldesinde müthiş bir kıtlık ve kuraklık hâkimdi: Bereketi kesilmiş topraklar, susuz kuyu ve çeşmeler, solgun yüzler ve zayıflikten ayakta duracak mecali kalmamış hayvanlar...

Fakat Peygamber Efendimizin ayak bastığı hânenin manzarası birden değişiverdi. Daha önce yiyecek ot bulamayan hayvanları, şimdi tıkabasa doyuveriyorlardı. Memeleri dolup taşıyor, bir rahmet çeşmesi gibi devamlı süt akıtıyorlardı. Solgun yüzler yoktu artık Halîme'nin evinde...

Beldenin sâir sâkinleri, yine kıtlık içinde, yine sıkıntı çemberinde kıvranıyorlardı! Hayvanları hâlâ zayıf, nahif ve istenilen sütü veremiyordu!

Sanki, Peygamberimizi "yetim" diyerek almayanlar, maruz kaldıkları mahrumiyet içinde bırakılmakla cezalandırılıyorlardı.

Yayla halkı, gözleriyle gördükleri bu durum karşısında meraklarından çatlayacak hale gelmişlerdi. Olup bitenlere bir mana veremiyorlardı. Kabahati çobanlarında buluyorlar ve onlara çıkışıyorlardı: "Gidin, görün bakalım! Halîme'nin çobanı, koyunlarını nasıl doyurmuş? Yürürken memelerinden şıpır şıpır süt damlıyor! Kim bilir, koyunlarını nerede otlatıyor! Siz de onun gittiği yere gidip koyunları orada otlatsanız ya!"

Çobanlar, efendilerinin bu çıkışlarında haksız olduklarını, adları gibi biliyorlardı. Halîme'nin çobanının koyunlarını otlattığı yerin, kendilerinin otlattığı yerden hiçbir farkı yoktu. Bunun için de itiraz ediyorlardı. Ama itirazları hiçbir fayda vermiyordu. Efendilerinin bu sefer şu sözlerine muhatab oluyorlardı:

"Peki, sizin sürülerin koyunları açlıktan kendilerini zar zor taşıyorlar da, onunkiler neden tıkabasa tok, hem de memeleri sütle dolu olarak dönüyor?"

Ne çobanlar ve ne de efendileri bu soruya cevap bulamıyorlardı; sadece birbirlerine hayret ve şaşkınlık dolu bakışlarla bakıp kalıyorlardı!

---

[62] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 173; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 127.

Elbette bunun bir sebebi vardı ve bu sebebi, henüz o zaman Hz. Halîme ile kocasından başkası bilmiyordu. Çobanların gelip sebebini sormaları üzerine, Halîme onlara şu cevabı verdi:

"Vallahi, bu iş ne ot, ne de otlak işidir! Bu iş, Rabbimin sırlarından bir sırdır. Her şey Mekke'den dönüşümüzle birlikte başladı!"

Tabii ki çobanlar, bu sözlerden pek bir şey anlamıyorlardı ve meraklarından da kurtulamıyorlardı.

Yayla halkının akıl erdiremediği sır şuydu:

Kâinatın yegâne sahibi olan Allah, en sevdiği insan olan Peygamberimizi evlerine misafir etme âlicenablığını gösterdiklerinden dolayı Halîmelerin evine rahmet hazinesinden bol bol ihsan ve ikramda bulunuyordu.

Halîme ve kocası, bunun gayet iyi farkında idiler. Bu sebeple nur yavruya bambaşka bir gözle bakıyorlardı. Adeta onu uçan kuştan, doğan güneşten koruyorlardı. Büyük bir sevgi ve dikkat ile üzerinde titriyorlardı.

Yayla Kuraklıktan Kurtuluyor!

Sa'd oğulları yaylasında aylardır hüküm süren kuraklık ve kıtlık hâlâ son bulmuş değildi. Yayla halkı, her hafta kendi inanç ve geleneklerine göre yağmur duasına çıkmaya devam ediyordu. Fakat her seferinde de elleri boş ve mahzun dönüyorlardı.

Bir Cuma günüydü.

Kadınlı erkekli bütün kabile halkı, yanlarına aç develerini, sütsüz koyunlarını da alarak, bir tepenin üzerine, yine yağmur duasında bulunmak için çıkmışlardı. Putlarına kurbanlar kestikten sonra, duaya başladılar. Yalvarmalar yakarmalar, Âlemlerin Rabbine, yağmur göndermesi için yapılıyordu. Saatlerce dua ettikleri halde yere tek bir yağmur damlası düşmedi.

Kalabalığın içinde Sevgili Peygamberimizin süt annesi Halîme ve kocası Hâris de vardı. Halîme, gözlerden sakındığı Kâinatın Efendisi yavruyu kalabalığa alıp getirmemiş, süt kardeşi Üneys'nin yanında evde bırakmıştı.

Duanın sonuna gelinmişti. Herkes ümitsiz ve bitkindi. Artık dönmeye hazırlanıyorlardı. Bu sırada Halîme'nin komşusu bir kadın, duasını bitirmek üzere olan rahibe yaklaştı ve rahip duasını bitirince de, "Rahip efendi, biz bu kadar dua ettik, fakat bir netice alamadık. İçimizde hayırlı uğurlu biri olsa, belki Âlemlerin Rabbi duamızı kabul ederdi" dedi.

Rahip, yaşlı kadının bu sözünden rahatsız gibi oldu ve "Biz, O'na dua ederiz; ama O'nun ne yapacağını bilmeyiz. Doğruyu ve hayırlıyı ancak O bilir" diye konuştu.

Yaşlı kadın, bu sefer asıl maksadını açıkça söyledi: "Biliyorum, dediklerinizi doğru. Ama benim söylemek istediğim şey başka. Bizim komşumuz Halî-

me'nin evinde, Mekkeli bir çocuk var. O geldiği günden beri Halîme'nin evi bereketle dolup taşıyor. Çok hayırlı, çok uğurlu bir çocuk olarak görünüyor. Bir de onu buraya getirsek... Belki ayağı uğurlu gelir! Onun yüzü suyu hürmetine Âlemlerin Rabbi duamızı kabul eder ve bizi yağmura kavuşturur!"

Rahip önce tereddüt geçirdi. Kadın ısrar edince, Efendimizin getirilmesine râzı oldu.

Yaşlı kadın, Halîme'yi arayıp buldu ve rahibe yaptığı teklifi kendisine anlattı.

Fikir, Halîme'nin de aklına yattı. Çünkü nur yavrunun bereketli ve hayırlı bir çocuk olduğuna en çok kendisi şahit olmuştu. Koşarak eve vardılar. Peygamberimizi, süt annesi kucakladı. Kundakladıktan sonra, yakıcı güneşin tesirinden korumak için de yüzünü bir bezle kapadılar ve dışarı çıktılar.

Güneş, kızgın oklarını yeryüzüne olanca şiddetiyle saplıyordu. Yerden sanki alev alev ateş yükseliyordu. Evden çıkıp biraz yürüdükten sonra, gözleri garip bir şeye ilişti: Bir bulut, kendileriyle beraber gidiyordu! Önce mühimsemediler; "Olabilir" diyerek yürüdüler. Fakat bu küçük bulut kendilerini terk etmiyordu. Adeta, onları güneşin kavurucu sıcaklığından korumak için bir şemsiye vazifesi görüyordu. İster istemez hayrete kapıldılar ve şaşırdılar. Bir taraftan da sevindiler. Artık nur yavrunun yüzünü bezle örtmeye de ihtiyaç kalmamıştı. Örtü kaldırılınca, şirin gözler süt annesine tatlı tatlı baktı. Sanki, tebessümüyle, "O bulut beni gölgeliyor" der gibiydi.

Buluttan şemsiye altında yollarına devam edip kalabalığa karıştılar. Önce yapılan tekliften rahatsız olan rahip, bu sefer onları güleryüzle karşıladı. Çünkü o da, Halîme ve arkadaşının, evden çıkar çıkmaz, bir bulut tarafından gölgelendiklerini uzaktan görmüştü!

Rahip, Peygamberimizi süt annesinin kucağından aldı ve kalabalığa seslendi: "Ey insanlar! Bu, bulunduğu eve bereket getiren Mekkeli çocuktur! Bu hayırlı yavruya olan sevgisi ve lûtfu ile yağmur vermesi için Âlemlerin Rabbine hep beraber dua edelim!"

Eller tekrar açıldı ve dudaklar yeni bir heyecanla duaya başladı.

Peygamberimiz bir nur yumağı halinde rahibin kucağında duruyordu. Rahip, bütün dikkatiyle nur saçan gözlere bakıyor ve adeta hal diliyle "Bu güzel çocuğun yüzü suyu hürmetine bize yağmur ihsan et" diye Cenab-ı Hakk'a yalvarıyordu!

Herkes Yüce Allah'a yalvarırken, Peygamberimizin nur saçan gözleri, ümitle gökyüzüne dikildi. Rahip ise, nur yavrunun iri ve bebekleri pek siyah, güzellikte eşsiz gözlerine kendini kaptırmış ve adeta her şeyi birden unutuvermişti.

Artık aylardır süren hasretli ve hüzünlü bekleyişin son anları yaklaşıyordu. Peygamberimizin başı üzerindeki küçücük bulutun birden büyümeye ve ufuk-

lara doğru yayılmaya başladığı görüldü. Kısa zamanda o küçük bulut, yerini, bütün gökyüzünü kaplayan kocaman bir buluta terk etti. Dua seslerine birden sevinç çığlıkları karıştı. Yağmurun müjdecisi bulutlar geldiğine göre, rahmetin de gelmesi yakındı. Az sonra sevinç çığlıklarıyla ortalık çınladı: "Yağmur, yağmur, yağmur!.."

Evet, ikaz mahiyetindeki iki haftalık bir mahrumiyet içinde kalma, Sa'd oğullarının dikkatini çekmek için kâfi görülmüştü. Nur yavrunun yüzü suyu hürmetine, Sa'doğulları yurduna lâtif, berrak ve tatlı yağmur damlaları, Cenab-ı Hakk'ın rahmet hazinesinden ahenkli ahenkli inmeye başladı. Güya rahmet tecessüm ederek damlalar suretinde yeryüzüne akıyor, ümitsiz yüzlere ümit ve tatlılık bahşediyordu. İnsanlar gibi kuraklıktan çatlak çatlak olan yeryüzü de mis gibi kokusuyla sevincini izhar ediyordu.

Yağmura kavuşan halk, aylardır devam ettikleri dualarının kabul edilmeyip, o gün kabul edilişinin sırrını yine de bilemediler. Çünkü o, bir sırdı. Şimdilik bir sır olarak da kalacaktı. Rahmet vesilesi, henüz bir bebekti! Ama insanlar nazarında bir bebekti. Hakikatte o, Allah'ın ve meleklerin kendisini çok iyi tanıdıkları, Allah'ın sevgili kulu, Peygamberler Peygamberi, İki Cihanın Güneşi Hz. Muhammed'di (a.s.m.).

Sa'doğulları yurdunun yüzünü güldüren rahmet, aralıklarla tam bir hafta devam etti.

Toprak, yağan yağmuru iliklerine kadar içerek doydu. Otlar yeniden fışkırdı, ağaçlar yemyeşil körpe filizler verdi. Ekinler boy attı, koyunların memeleri sütle dolmaya başladı.

Yağmura kavuşanlar arasında ancak birkaçı, rahmete vesile teşkil eden sebebi bildiler. Kendi aralarında şöyle konuştular:

"Bu çocuk, çok uğurlu ve hayırlı bir çocuk!"

Saf ve geniş ufuklu çölde hava temiz ve güzeldi. Çocukların çabucak gelişmesine ve sıhhatli büyümelerine oldukça elverişliydi.

Sevgili Peygamberimizin büyümesi de diğer çocuklardan farklı oldu: Sekiz aylık iken konuşmaya başladı. Dokuz aylıkken konuşması oldukça düzgün ve pürüzsüzdü. Onuncu ayında ise, artık diğer çocuklarla ok atacak kadar kuvvetli ve gürbüz olmuştu.

Peygamber Efendimiz, iki yaşına basınca sütten kesildi. O âna kadar, Halîmelerin ve yayla halkı üzerinde bereket, rahmet ve ihsan yağmuru hiç eksik olmadı.

Bu yaşında bile Peygamber Efendimiz, akranlarından çok farklı bir güzelliğe, sevimliliğe ve üstün bir ahlâka sahipti. Büyük bir insan gibi ağır başlı ve vakur idi.

Peygamberimizin, Annesine Getirilişi

Süt çocuklarını geri verme mevsimi gelip çattı. Bununla birlikte, Efendimiz üzerinde kol kanat geren, onu öz evladından daha fazla seven Halîme'nin de gönlünü bir hüzün bulutu kapladı. Çünkü ondan ayrılacaktı. Çünkü Nur Muhammed'in cenneti hatırlatan gül kokusundan uzak kalacaktı.

Fakat Mekke'ye götürüp annesine teslim etmekten başka çaresi de yoktu. Öyle yaptılar. Nur Muhammed'i alarak Mekke'ye geldiler ve annesine gönül gözyaşları arasında teslim ettiler.

Sütannenin âlemi hüzünle, gerçek annenin dünyası ise sevinçle dolu idi! Biri öz yavrusuna kavuşmanın saadetini yaşıyor, diğeri ondan ayrılmanın ateşinde tutuşmuş, yanıyordu!

O anda sütanne Halîme'ye, sanki bir ilham geldi ve yalvarırcasına, bütün samimiyetiyle şu teklifi yaptı:

"Ne olur, oğlumu biraz daha yanımda bırakamaz mısınız? Hem ben, ona Mekke vebâsının bulaşmasından da korkuyorum!"[63]

Bu teklif ve arzu, samimi idi. Sanki cümleler, dudaklardan değil, gönülden kopup gelmişti.

Aziz anne Âmine, bu riyâsız ve candan yalvarışa karşı koyamadı ve bir müddet daha ciğerpâresinin Sa'doğulları yurdunda kalmasına râzı oldu.

Peygamberimiz, Yine Benî Sa'd Yurdunda

Halîme muradına ermişti! Arzusunun kabul edilişinin sonsuz hazzı içinde Efendimizle birlikte tekrar yurduna döndü.

Kâinatın Efendisi, artık süt kardeşi Abdullah'la birlikte kuzuları gütmeye de çıkıyordu. Kuzular, onun tatlı tebessümlerine melemeleriyle cevap veriyorlardı.

Peygamber Efendimizin gözleri hep göklerde idi. Sanki, orada bir şeyler keşfedecekmiş gibi dikkatli ve ibretli bakıyordu. Sanki, bir el uzanacak ve onu ulvî âlemlere alıp götürecekmiş gibi bekliyordu!

Bu arada, gözlerden kaçmayan garip bir hadise vardı: Peygamber Efendimizin başı üzerinde çoğu zaman bir bulut geziyor ve onu güneşten koruyordu.

Artık gözler ondaydı. Dillerde onun güzelliği, gönüllerde tatlı sevgisi vardı. Konuşulan, onun dürüstlüğü, terbiyesi ve ağırbaşlılığı idi.

Akranları da onun tatlı arkadaşlığına erişmek için adeta yarış ediyorlardı.

İşte, Sevgili Peygamberimiz, Sa'doğulları yaylasında günlerini böylesine huzurlu ve sevinçli geçiriyordu!

---

[63] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 173; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 112; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 127.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN GÖĞSÜNÜN YARILMASI

Kuşluk güneşinin her tarafa pırıl pırıl hayat saçtığı güzel bir bahar günüydü.

Nur yüzlü Efendimiz, süt kardeşi Abdullah'la beraber evlerine yakın çayırlıkta kuzularını otlatıyordu. Bir ağacın altında, çimenden yemyeşil halının üzerine oturmuş, tatlı tatlı konuşuyorlardı. Bir müddet sonra da Abdullah, ağacın serin gölgesinde uykuya daldı.

Kâinatın Efendisi ise, oturduğu yerden, kâinatı kuşatan eşsiz güzelliklerin yaratıcısını düşünmeye koyuldu. Bu sırada kuzular yayıla yayıla epeyce uzaklaşmışlardı. Onları geri çevirmek için Peygamberimiz, Abdullah'ın yanından ayrıldı. Bir müddet gittikten sonra, karşısına beyaz elbiseli iki kişinin çıktığını gördü. İkisi de güleryüzlü ve sevimli idiler. Birinin elinde içi karla dolu altın bir tas vardı. Nur yüzlü Efendimizin yanına usûlca yaklaştılar. Onu tutup, İlâhî bir halı gibi duran yemyeşil çimenlerin üzerine uzattılar. Efendimizde ne ses, ne sedâ, ne de telâş vardı. Bu güleryüzlü, bu temiz simalı ve bu sevimli insanların kendisine kötülük yapmayacağını biliyordu.

Ağacın serin gölgesinde uyumakta olan Abdullah, bu sırada uyandı. Manzarayı görünce, olanca hızıyla telâşlı telâşlı eve vardı. Gördüğü manzarayı anne ve babasına anlattı. Heyecan ve telâşlarından evlerinden nasıl çıktıklarının farkında bile olamayan Halîme ile kocası, bir anda Peygamberimizin yanına vardılar. Fakat Abdullah'ın anlattıklarından eser yoktu. Ortalıkta kimseler görünmüyordu. Zira, gelenler, memur edildikleri vazifelerini bir anda bitirip gözden kaybolmuşlardı. Sadece, ayakta duran Kâinatın Efendisinin benzi uçuktu ve hafiften gülümsüyordu.

Fazlasıyla telâşa kapılan Halîme ve kocası, "Ne oldu sana yavrucuğum?" diye sordular.

Kâinatın Efendisi şunları anlattı:

"Yanıma beyaz elbiseli iki kişi geldi. Birinin elinde içi karla dolu bir tas vardı. Beni tuttular, göğsümü yardılar. Kalbimi de çıkarıp yardılar. Ondan siyah bir kan pıhtısı çıkarıp bir yana attılar. Göğsümü ve kalbimi o karla temizledikten sonra ayrılıp gittiler."[64]

Aradan yıllar geçecek, kendilerine peygamberlik vazifesi verilecekti.

Bir gün, sahabelerden bazıları, "Yâ Resûlallah! Bize kendinizden bahseder misiniz?" diyeceklerdir.

Resûlullah, "Ben, babam İbrahim'in duasıyım, kardeşim İsa'nın müjdesiyim, annemin ise rüyasıyım! O, bana hamile iken Şam saraylarını aydınlatan

---

[64] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 174; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 112; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 128.

bir nurun kendisinden çıktığını görmüştü" dedikten sonra, bahsi geçen hadiseyi de şöyle anlatır:

"Ben, Sa'd b. Bekroğulları yanında emzirilip büyütüldüm. Bir gün süt kardeşimle birlikte evlerimizin arkasında kuzuları otlatıyorduk. O sırada yanıma beyaz elbiseli iki kişi geldi. Birinin elinde içi karla dolu altın bir tas vardı. Beni tuttular, göğsümü yardılar. Kalbimi de çıkarıp yardılar. Ondan siyah bir kan parçası çıkarıp bir yana attılar. Göğsümü ve kalbimi o karla temizlediler."[65]

Bu hadiseyle Peygamber Efendimizin mübarek kalbi, İlâhî bir nur ve Cenab-ı Hak tarafından bir sekînet ve bir ruh ile genişletilmiş oluyordu. Aynı zamanda, Resûlullah Efendimizin nefsi, o yaşından itibaren kutsî duygular ve İlâhî nurlarla teyit edilerek, her türlü vesvese ve şüpheden temiz hale getiriliyordu. Burada şunu da hatırlatmak gerekir ki kalp sadece çam kozalağı gibi bir et parçası olarak düşünülmemelidir. O, bir Lâtife-i Rabbaniye'dir. Meseleye ışık tutması bakımından, Bediüzzaman Hazretlerinin kalple ilgili şu açıklamasını da nazarlara arz etmekte fayda vardır:

"Kalpten maksat, sanevberî [çam kozalağı] gibi bir et parçası değildir. Ancak bir Lâtife-i Rabbaniye'dir ki mazhar-ı hissiyatı vicdan, ma'kes-i efkârı dimağdır. Binaenaleyh, o Lâtife-i Rabbaniye'yi tazammun eden o et parçasına kalp tâbirinde şöyle bir letafet çıkıyor ki; o Lâtife-i Rabbaniye'nin insanın mânevîyatına yaptığı hizmet, cism-i sanevberînin cesede yaptığı hizmet gibidir. Evet, nasıl ki bütün aktar-ı bedene maü'l-hayatı neşreden o cism-i sanevberî, bir makine-i hayattır ve maddî hayat onun işlemesiyle kâimdir; sekteye uğradığı zaman cesed de sukuta uğrar; kezalik o Lâtife-i Rabbaniye a'mâl ve ahvâl ve mânevîyatın heyet-i mecmuasını hakikî bir nur-u hayat ile canlandırır, ışıklandırır; nur-u imanın sönmesiyle, mahiyeti, meyyit-i gayrimüteharrik gibi bir heykelden ibaret kalır."[66]

Anlaşılan odur ki maddî kalbin iman, ilim, hikmet, şefkat gibi mânevîyatla yakın alâkası vardır; aynı şekilde, maddî temizliğin de mânevî temizlikle münâsebeti mevcuttur. Bu itibarla, Resûl-i Ekrem Efendimizin maddî kalbinin yıkanıp temizlendikten sonra ilim, hikmet, İlâhî nur ve feyizlerle doldurulmasını, akıldan uzak görmemek lâzımdır.[67]

PEYGAMBER EFENDİMİZİN, ANNESİNE GETİRİLMESİ

Saadet Güneşi, ömrünün dört yılını geride bırakmış, oldukça gürbüzleşmiş ve gelişmişti.

---

[65] İbn Hişam, *Sîre, a.g.e.*, c. 1, s. 175; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 128.

[66] Bediüzzaman Said Nursî, *İşaratü'l-İ'caz*, s. 79.

[67] bkz. M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 8, 5911-5915.

Zâtında görülen gariplikler, hele göğsünün yarılması hadisesi, Hz. Halîme'yi bütün bütün düşündürmeye ve telâşlandırmaya başladı. Hatta artık endişe duyuyordu. Canı gibi sevdiği Efendimizin başına hoş olmayan herhangi bir hadisenin gelmesinden korkuyordu.

İşte, bu düşünce, endişe ve korku, Halîme ve kocası Hâris'i şu kararı almaya mecbur etti:

"Başına bir iş gelmeden, bu yavruyu annesine teslim etmeliyiz!"

Halîme'nin içi cayır cayır yanıyordu, ama ne yapabilirdi ki?

Nihayet, Nur Çocuk kendisine muvakkaten emanet edilmişti! Emanete el koyacak hali yoktu ya!

Sa'doğulları yurduna dört sene ışık saçan Saadet Güneşi, şimdi süt annesi tarafından Mekke'ye getiriliyordu. Burada bir başka haşmetle, bambaşka bir azametle dünyaya ışık saçsın diye!

Halîme ve kocası Mekke'ye gece girdiler. Bir ara Sevgili Efendimiz, gözlerden kayboldu. Halîme ve kocasında bir telâş başladı. Bütün aramalara rağmen onu bulamadılar. Gidip, dedesi Abdülmuttalib'e haber verdiler.

Nur torununun kaybolduğunu haber alan şefkatli dede, birden şaşkına döndü. Üzgün ve telâşlı, aramaya koyuldu. Fakat ortalıkta Efendimiz görünmüyordu. Abdülmuttalib, çaresiz, ellerini açarak yalvardı: "Allahım! Ne olur Muhammed'imi bana geri ver!"

Bu arada iki kişi, yanlarında bir çocukla görünüverdiler. Bunlar, Varaka b. Nevfel ve bir arkadaşı ile Peygamber Efendimiz idiler. Abdülmuttalib, hasretini çektiği Saadet Güneşini bağrına bastı, doyasıya kokladıktan sonra boynuna bindirdi. Doğruca Kâbe'ye giderek onunla birlikte tavafta bulundu. Sonra da Sevgili Peygamberimizi götürüp annesine teslim etti.[68]

Bilâhare, Abdülmuttalib, sevgili torununa kavuşmanın sevinç ve saadet bayramını kutlamak üzere, kurbanlar kestirerek Mekkelilere güzel bir ziyafet çekti.

Artık Peygamber Efendimiz, aziz annesinin sıcak kucağında, şefkatli kolları arasında, mesut ve mütevazı evinde idi.

Sütanne Halîme, Saadet Güneşini Mekke'de bırakıp yurduna döndü. Fakat ne o Efendimizi, ne de Efendimiz onu hayatı boyunca unutmadı. Kendisini dört sene gibi uzun bir zaman kucaklayan ve saran kollara karşı hürmetini, saygısını hiçbir zaman yitirmedi. Onu, her gördüğünde, "Anneciğim!" diye, saygı ve hürmetle çağırır, kendisine ihsan ve ikramda bulunurdu. İhtiyacının olup olmadığını sorar, varsa hemen gidermeye çalışırdı.

---

[68] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 176.

Aradan uzun zaman geçecek, yine Sa'doğulları yurdunu, bir yıl, kıtlık ve kuraklık saracak. Bu kıtlık ve kuraklığın dehşetine dayanamayan Halîme, çıkıp Mekke'ye gelecek ve Resûl-i Ekrem Efendimizle görüşmek isteyecektir.

Kâinatın Efendisiyle görüşen Halîme, kendisine yurdundaki kıtlık ve kuraklıktan şikayet eder. Zengin ve zengin olduğu kadar da kadîrşinas ve hayırsever olan pâk zevcesi Hz. Hatice, derhal Halîme'ye kırk koyun, binmek ve yüklerini taşımak için bir de deve verir.

Yine bir hayır ve vefa örneği: Efendimizin süt kardeşlerinden biri de Şeyma idi. Sa'doğulları yurdunda, Şeyma ile çok tatlı günler geçmişti.

Bu tatlı hatıralardan seneler sonra, Huneyn Savaşı'nda, Şeyma da, Müslümanlar tarafından alınan esirler arasındaydı. Şeyma, kendisini tanıtınca, bir kız kardeşe gösterilmesi gereken alâkanın en üstününe Peygamber Efendimiz tarafından mazhar oldu.

Peygamber Efendimiz, Sa'doğulları yurdunda sütanne Halîme'nin yanında geçen günlerinin hatıralarını ashabına zaman zaman anlatır ve şöyle derdi:

"Ben, aranızda en halis Arabım. Çünkü Kureyşliyim. Aynı zamanda, Benî Sa'd b. Bekir yanında süt emdim ve lisanım da onların lisanıdır."[69]

Peygamber Efendimiz Annesinin Yanında

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz, süt annesi Halîme tarafından annesi Hz. Âmine'ye teslim edildiğinde dört yaşını bitirmiş, beş yaşına ayak basmıştı.

Takvim yaprakları, Milâdî 575 yılını gösteriyordu.

Aziz annenin kalbine, henüz evliliklerinin ilk aylarında ebedî âleme göç eden kocası Abdullah'ın ayrılık acısı, ızdıraptan bir yumak gibi oturmuştu. Bu ızdırabı az da olsa hafifleten tek teselli kaynağı vardı: Biricik oğlu Muhammed (a.s.m.).

Hz. Âmine, olanca şefkat ve muhabbetiyle nur yavrusunu sarmaya çalışıyor, ona babadan yetim kalışın da acısını bu şekilde hatırlatmamaya gayret ediyordu!

Peygamber Efendimiz, Mekke'deki mütevazı evin ışığıydı, bereketiydi, gülüydü, huzur ve sevinci idi. Bu küçük yaşta bile annesine yardım etmekten asla geri durmuyordu. Hele, temizliğe dikkat edişine aziz annesi hayrandı!

O, sadece annesine karşı değil, tanıdıklarının hepsine karşı yardımsever ve hürmetkâr idi. Arkadaşlarının yardımına koşmaktan zevk alırdı. Bu sebeple, arkadaşları da onu sever, sayar ve kendisiyle gezip dolaşmaya adeta can atarlardı.

---

[69] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 176; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 113; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 96.

Evet, Cenab-ı Hak, peygamberlik yüksek ve kutsî vazifesiyle memur edeceği resûlünü, böylece en güzel şekilde büyütüyor ve en mükemmel surette terbiye ediyordu!

Baba Kabrini Ziyaret

Kâinatın Efendisi, altı yaşında.

Bu sırada Hz. Âmine'nin içine Medine'yi ziyaret arzusu doğdu. Maksadı; Abdülmuttalib'in annesi tarafından kendilerine dayı gelen Adiyy b. Neccaroğullarını görmek, hem de orada medfun bulunan bahtiyar kocasının kabrini ziyaret etmekti.

Bu maksatla hazırlıklar yapıldı. Günü gelince Mekke'den biricik oğlu ve dadısı Ümmü Eymen'le birlikte hareket etti. Âmine'nin âlemi şen ve neşeli olması lâzım gelirken, bilâkis hüzünle kaplı idi. Sanki bir daha bu mukaddes beldeye ve bu Saadet Güneşinin doğuşuna sahne olan mübarek eve kavuşmayacakmış gibi, tekrar tekrar dönüp Mekke'ye bakıyordu!

Mevsimin en sıcak günlerinde yaptıkları yorucu bir yolculuktan sonra Medine'ye vardılar. Efendimizin dayısı oğullarından Nabiga'nın evine indiler.

Hz. Âmine, bu evin avlusunda bulunan aziz kocasının kabrinin başına gözyaşları içinde yıkılıverdi. Gözyaşları, Abdullah'ın kabrinin toprağını bol bol suladı.

Peygamber Efendimiz de, ilk defa ruhunda yetimliğin acısını bu manzara karşısında duydu. O da, muhterem pederinin kabrine damla damla gözyaşı serpti.

Sanki bu damlalar, Hz. Abdullah'a bir gül demeti yerine takdim ediliyordu!

PEYGAMBERİMİZİN, YAHUDİ ÂLİMLERİNİN DİKKATİNİ ÇEKMESİ

Medine'de geçirdikleri tatlı günlerinin birinde, Peygamberimiz, dadısı Ümmü Eymen'le kaldıkları evin kapısı önünde oturuyordu. Oradan geçen ruhanî kıyafetinde iki Yahudi, birden dikkatlerini onun üzerine diktiler. Peygamberimiz, bu bakışlardan rahatsız olmuş gibi içeri girdi.

Yahudiler, geçip gitmediler ve Ümmü Eymen'e yaklaşarak sordular: "Bu çocuğun adı nedir?"

Ümmü Eymen, onları tanımıyordu. Art niyetli olabilirler ihtimâlini göz önünde bulundurarak, "Niçin soruyorsunuz?" dedi.

Adamlar itimat telkin eder konuştular: "Bizim tanıdığımız bir çocuğa benziyor da onun için sorduk. Lûtfen söyler misiniz, onun adı nedir?"

Ümmü Eymen, davranışlarından ve konuşmalarından pek korkulacak kimseler olmadığı kanaatine varınca, "Onun adı Ahmed'dir" dedi.

İki Yahudi, bu cevap üzerine, aradıklarını bulmuş gibi birbirlerine tebessümle bakıştılar. Sonra içlerinden biri, Ümmü Eymen'e yalvardı: "Ne olur, onu buraya biraz çağırır mısın?"

Ümmü Eymen, tekrar tereddüde kapıldı. Neden, niçin istiyorlardı? Fakat adam bu tereddüdü şu sözleriyle izale etti:

"Bizler" dedi. "İyilikten başka bir şey düşünmeyen insanlarız. Kimseye zarar vermeyiz. Allah için onu seviyoruz ve senden, çağırmanı istiyoruz."

Ümmü Eymen, arzularını reddetmedi. İçeri girdi. Biraz sonra Peygamberimizle birlikte çıkıp geldi.

Peygamberimizi görür görmez iki Yahudi de yerlere kadar eğildiler. Sonra da sevgi ve hürmet karışığı bir eda içinde Efendimize yaklaştılar. Onu tepeden tırnağa süzdüler. Sonra sırtını açtılar, baktılar.

Her ikisinin heyecan ve hayretleri gözlerinden okunuyordu. Birinin diğerine şöyle dediğini, Ümmü Eymen duydu:

"İşte, bu çocuk, bu ümmetin peygamberidir! Bu şehir de onun hicret edeceği yerdir. Bu memlekette çok şiddetli savaşlar, hicretler ve büyük işler olacaktır."[70]

Bu sözlerinden sonra ikisi de uzaklaşıp gittiler.

Yine rivayete göre Resûl-i Ekrem Efendimiz yüzmeyi, bu ziyareti esnasında Benî Neccâr Kuyusu denilen suda öğrenmiştir.[71]

HZ. ÂMİNE'NİN EBEDÎ ÂLEME GÖÇÜ

Hz. Âmine, Kâinatın Efendisi oğluyla Medine'de bir ay kaldıktan sonra, Mekke'ye dönmeye karar verdi. Akrabalarıyla vedalaşarak şehirden ayrıldılar.

Çöl seccadesinde üç yolcu: Hz. Âmine, şanlı evladı ve Ümmü Eymen... Hepsinin de mana âleminde bir başkalık vardı. Aziz anne ve şerefli evladının ruhlarını, ayrılık ve hasret rüzgârı dalga dalga dövüyordu.

Henüz genç yaşta ve evliliklerinin ilk aylarında ebedî âleme yolcu ettiği kocasını hatırlayan Hz. Âmine'nin gözleri oluk oluk su akıtan bir pınarı andırıyordu. Resûl-i Kibriya Efendimiz de, aziz annesinin bu gözyaşlarına dayanamıyor, o da ışıl ışıl ağlıyordu. Damla damla akan gözyaşları, rahmet yağmuru gibi elbisesini ıslatıyordu.

Henüz yolu yarılamışlardı ki Hz. Âmine aniden rahatsızlandı. Peygamberimiz ve Ümmü Eymen'i bir telâş kapladı. Gittikçe şiddetini artıran hastalık karşısında ne yapabilirlerdi?

---

[70] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 116.

[71] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 116.

Ebva köyü yakınlarında bir ağacın gölgesinde konaklamaktan başka ellerinde çare yoktu. Hz. Âmine'nin dizlerinden güç kuvvet çekilmişti ve kendisini tutamayarak aniden yere yıkılıverdi. Üstünü örttüler. Hz. Âmine, hastalığın şiddeti içinde ter döküyor, Sevgili Peygamberimiz ise, onu kaybedeceği ve annesiz kalacağı endişesi içinde gözyaşı akıtıyordu. Sanki her şey kendileriyle birlikte lâl kesilmişti. Yerde ses yok, gökte sükût hâkimdi.

Hz. Âmine, yerde halsiz bir şekilde yatıyordu.

Bir ara Peygamberimiz kendini toparlayarak, "Nasılsın anneciğim?" diye sordu.

Gönlü şefkat hazinesi anne, biricik yavrusunun üzülmesini istemiyordu. Şiddetiyle kıvranıp durduğu hastalığının ağır olduğu hissini uyandırmamak için, "İyiyim canım oğlum, bir şeyim yok" diye cevap verdi.

Bu birkaç kelimelik konuşmadan sonra da kendinden geçti. Artık hastalık, konuşacak takati dudaklarından çekip almıştı. Bir ara "Su" dediği işitildi. Yaydan fırlayan ok hızıyla Peygamber Efendimiz, aziz annesine suyu yetiştirdi.

Hz. Âmine suyu içti. Su kabıyla birlikte ciğerpâresinin yumuşacık ellerini de tuttu. Gözlerini açtı. Efendimizin nur saçan simasına doya doya baktı ve ellerini bir anne şefkatiyle okşadı!

Kâinatın Efendisi bir ara, annesini biraz doğrultup, başını kucağına aldı. Gözlerinden akan mübarek yaşlar, annesinin omuzlarına Nisan yağmuru gibi düşüyordu.

Hz. Âmine'nin ruh ve kalbinde feryatlar kopuyor, fırtınalar esiyordu. Kocasını kaybediş ızdırabına, şimdi de oğluyla vedalaşma hasretini mi ekleyecekti? Bu dayanılmaz bir ızdırap, çekilmez bir dert idi. Kendisini yakalayan hastalıktan daha çok, bu ayrılık onu yakıp kavuruyordu! Ama ne yapabilirdi? Bu, İlâhî Kader'in değişmez hükmüydü!

Hz. Âmine, kendisini yakalayan hastalıktan kurtulamayacağını artık anlamıştı. Son olarak, güneş gibi parlayan nur yavrusunun yüzüne, ayrılık ve hasretin verdiği duygu içinde baktı; ellerini doya doya kokladı ve dilinden şu cümleler döküldü:

"Ey, dehşetli ölüm okundan, Allah'ın yardım ve ihsanıyla yüz deve karşılığında kurtulan zâtın oğlu! Allah, seni aziz ve devamlı kılsın. Eğer rüyada gördüklerim doğru ise, sen Celâl ve bol ikram sahibi olan Allah tarafından Âdemoğullarına helâl ve haramı bildirmek üzere peygamber gönderileceksin. Sen, ceddin İbrahim'in teslimiyet ve dinini tamamlamak için gönderileceksin. Allah, seni milletlerle birlikte devam edip gelen putlardan, putperestlikten koruyacak ve alıkoyacaktır. Her yaşayan ölür, her yeni eskir; yaşlanan herkes zevâl bulur. Her şey fanidir, gider. Evet, ben de öleceğim. Fakat ismim ebedî yad

edilecektir. Çünkü tertemiz bir evlat doğurmuş, arkamda hayırlı bir yad edici bırakmış bulunuyorum."[72]

Acıklı ve adeta istikbâlden haber veren bu sözlerinden sonra, Hz. Âmine'nin gözleri kaydı ve ruhunu orada Yüce Allah'a teslim etti.

Yer, Mekke ile Medine arasında bulunan Ebva köyü.

Tarih, Milâdî 576...

Hz. Âmine'nin Defni

Sevgili Peygamberimiz ile Ümmü Eymen donakalmışlardı. Adeta dilleri tutulmuştu. Konuşan, sadece Kâinatın Efendisinin gözyaşlarıydı.

Ümmü Eymen, bir ara kendisini toparladı ve aziz yavrunun gözyaşlarını sildi. Sonra da bağrına basarak teselliye çalıştı. "Üzülme, ağlama, canım Muhammedim!" dedi. "İlâhî Kader'e karşı boynumuz kıldan incedir. Can da O'nun, mal da; hepsi bize emanet. Emaneti nasıl vermişse öyle de alır."

Sevgili Peygamberimiz, derin bir iç çektikten sonra, "Ben de biliyorum. Onun hükmüne her zaman boyun eğerim. Fakat anne yüzü, unutulmayacak bir yüzdür. O yüzü tekrar göremem diye üzülüyorum" dedi; sonra da derhal kendini toparladı ve gözyaşlarını silerek Ümmü Eymen'e, "Haydi, o, emaneti Sahibine teslim etti. Biz de onun na'şını toprağa teslim edelim, rahat etsin" dedi.

Dünyanın en bahtiyar annesi Hz. Âmine'nin cesedini orada toprağın bağrına tevdi ettiler. Ruhu ise, Kâinatın Efendisini bağrından çıkardığı için kim bilir ne kadar yükseklerde meleklerle bayram ediyordu!

Definden Sonra

Annesiz kalan Dürr-i Yetim'i Mekke'ye götürmek vazifesi, dadısı Ümmü Eymen'e düştü.

Ümmü Eymen, yol boyunca ona annesiz kaldığını hissettirmemek için elinden gelen gayreti esirgemedi. Onu öz evladıymış gibi bağrına bastı ve teselliye çalıştı. Efendimiz de, adeta onu bir anne kabul ederek, "Anne, anne!" diye çağırırdı. Daha sonraları da her gördüğünde ise, "Annemden sonra annem!" diyerek iltifatta bulunuyordu.[73]

Hem Anneden, Hem Babadan Yetim!

Nur yüzlü Kâinatın Efendisi, artık hem babadan yetim, hem de anneden

---

[72] İsfahanî, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 119.

[73] Resûl-i Ekrem Efendimiz, hakkında "Cennetlik bir kadınla evlenmek isteyen, Ümmü Eymen'le evlensin!" buyurduğu Ümmü Eymen'i, daha sonra azat ederek hürriyetine kavuşturmuştur. Birinci kocasının ölümünden sonra da onu Zeyd b. Hârise'yle evlendirdi. Üsame Hazretleri, işte bu evlilikten dünyaya geldi.

öksüz idi. Fakat onun hakikî muhâfızı ve hâmîsi vardı. O Hafîz, onu ömrü boyunca kusursuz muhafazası ve eksiksiz murakabesi altında bulunduracak, her türlü tehlike ve sıkıntıdan kurtaracaktır!

"Rabbin, seni yetim bulup da barındırmadı mı?"[74] meâlindeki ayet-i kerime, Peygamber Efendimizin bu halini hatırlatır!

Kâinatın Efendisi, yıllar sonra, Hudeybiye Umresi sırasında, yine Ebva'dan geçecektir. Allah'ın izniyle annesinin kabrini ziyaret edip elleriyle düzeltecektir. Sonra da teessüründen ağlayacaktır.

Onun mübarek gözlerinden tahassür gözyaşları akıttığını gören sahabeler de ağlayacaklar ve "Yâ Resûlallah! Niçin ağladınız?" diye soracaklardır.

Resûl-i Ekrem, "Annemin benim hakkımdaki şefkat ve merhametini düşündüm de ağladım" diye cevap verecektir.[75]

Erken Vefatlarının Hikmeti

Burada hatıra şu sual gelebilir:

"Muhterem peder ve valideleri, Resûl-i Ekrem Efendimizin peygamberliğine neden yetişemediler ve neden ona iman, kendilerine nasip olmadı?"

Bu suale, *Mektûbat* isimli eserinde, Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri şu cevabı verir:

"Cenab-ı Hak, Habib-i Ekreminin peder ve validesini, Kendi keremiyle, Resûl-i Ekrem'in (a.s.m.) ferzendane hissini memnun etmek için, valideynini minnet altında bulundurmuyor. Valideynlik mertebesinden mânevî evlat mertebesine getirmemek için, halis kendi minnet-i Rububiyeti altına alıp, onları mesut etmek ve Habib-i Ekremini de memnun etmekliği rahmeti iktiza etmiş ki valideynini ve ceddini, ona zâhirî ümmet etmemiş. Fakat ümmetin meziyetini, faziletini, saadetini onlara ihsan etmiştir. Evet, âlî bir müşirin [mareşalin], yüzbaşı rütbesinde olan pederi, huzuruna girmesi; birbirine zıd iki hissin taht-ı tesirinde bulunur. Padişah, o müşir olan yâver-i ekremine merhameten, pederini onun maiyetine vermiyor!"[76]

PEYGAMBER EFENDİMİZİN ANNE VE BABASININ İMANLARI MESELESİ

İslam âlimleri, ittifakla şu hususu belirtmişlerdir:

"Hz. İbrahim'den (a.s.) gelen ve Resûl-i Ekrem'i (a.s.m.) netice veren nurani silsilenin fertlerinin hiçbiri, hak dinin nuruna lakayd kalmamışlar ve küfrün

---

[74] Duhâ, 6.

[75] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 116-117.

[76] Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 398.

karanlıklarına mağlup olmamışlardır. Hiçbirinin temiz gönlü, şirk ve küfürle kirlenmemiştir."[77]

Bu hususu kaydettikten sonra, Sevgili Peygamberimizin baba ve annesinin imanları meselesi üzerinde duralım: Birbirine yakın izahlarla birçok İslam âlimi, Peygamber Efendimizin muhterem peder ve validelerinin ahirette necat ehli olacaklarını açık ve kesin bir şekilde delilleriyle ortaya koymuşlardır. Bu izah tarzlarını şöylece sıralayabiliriz:

1) Hz. Abdullah ile Hz. Âmine, Efendimize peygamberlik vazifesi verilmeden çok evvel vefat etmişlerdir. Dolayısıyla fetret devrinde vefat edenlere ise azap yoktur.[78]

Bir gün, birisi, büyük âlimlerden Şerefüddin Münâvî'ye, "Peygamberimizin baba ve annesi cehennemde midir?" diye sorar.

Münâvi Hazretleri, hiddetle, "Resûl-i Ekrem'in peder ve validesi fetret zamanında vefat etmişlerdir. Peygamber gönderilmeden evvel ise azap yoktur" cevabını verir.[79]

Kendisine bir peygamberin daveti ulaşmayan kimsenin ahirette azap görmeyeceği, ayet ve hadislerle sâbittir.[80] Peygamber Efendimizin peder ve validelerine de, geçmiş peygamberlerden hiçbirinin davetinin ulaşmadığı tarihen sâbittir. Şu halde, tereddütsüz söyleyebiliriz ki onlar da necat ehlidirler ve ahirette azap görmeyeceklerdir.

2) Resûl-i Ekrem'in muhterem peder ve validelerinin şirk ehli oldukları sâbit değildir. Belki, onlar, Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Varaka b. Nevfel ve benzerleri gibi, büyük babaları İbrahim'den (a.s.) gelen inanç ve âdetlerle amel eden "Hanif"lerdendirler.

3) Sevgili Peygamberimizin baba ve annelerinin şirk ehli olmadıklarının bir delili de, "Ben, mütemadiyen temiz babaların sulbünden, temiz anaların rahminden nakloluna geldim"[81] hadis-i şerifidir.

Kur'an-ı Kerim'de müşrikler "necis kimseler" olarak vasıflandırılmışlardır.[82] Temizlik ile pislik, iman ile şirk, mü'min ile müşrik arasında tezat bulunduğuna göre, yukarıda kaydettiğimiz hadis ölçüsü ışığında, Resûl-i Ekrem'in ecdadından hiçbirinin küfür ve şirk gibi mânevî kirlere bulaşmadığını kabul etmek vacip olur.[83]

---

[77] Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 397; *Tecrid Tercemesi*, c. 4, s. 537.

[78] bkz. M. Dikmen - B. Ateş, *Peygamberler Tarihi*, c. 1, s. 41-43.

[79] Tecrid Terc., c. 4, s. 539.

[80] İsrâ, 15.

[81] Kadı İyaz, c. 1, s. 183.

[82] Tevbe, 28.

[83] *Tecrid Tercemesi*, c. 4, s. 546.

Bütün bunlardan sonra meseleyi şöylece özetleyebiliriz:

"Resûl-i Ekrem'e (a.s.m.) Allah tarafından rahmet olduğu hitap edilirken parlak nübüvvet ve risâlet güneşi henüz doğmadan o apaçık nuru sîne-i ihtiramında taşıyan bir ana babayı, evladının feyz ve nurundan mahrum farz etmek, hem edebe, hem mantığa muvafık değildir. Hususîyle, Resûl-i Ekrem'in muhterem anne ve babasının hayatları Câhiliyye devrinde geçmiştir; Risâlet-i Ahmediyye zamanını idrak etmemişlerdir."[84]

Öyle ise, bu hususta mü'minin bilmesi ve kabul etmesi gereken husus şudur:

"Resûl-i Ekrem'in (a.s.m.) peder ve valideleri ehl-i necattır ve ehl-i cennettir ve ehl-i imandır. Cenab-ı Hak, Habib-i Ekreminin mübarek kalbini ve o kalbin taşıdığı ferzendane şefkatini elbette rencide etmez."[85]

Şu dörtlük de bu hakikati pek güzel dile getirmektedir:

İki cihan güneşi, bürc-i saadette iken
Vâlideynine Mevlâ nice vermeye şerefi,
Çeşm-i insaf ile ey dil, nazar et gavvasa
Alıcak dürrini yabana atar mı sadefi?

Manası:

İki Dünyanın Güneşi olan Hz. Muhammed (a.s.m.) saadet burcunda iken, Cenab-ı Hak, anne babasına nasıl şeref vermez ki?

Ey gönül! İnsaf gözüyle dalgıca dikkatle bak. İnciyi alır da sadefini hiç yabana atar mı?

PEYGAMBERİMİZ, DEDESİ ABDÜLMUTTALİB'İN HİMÂYESİNDE

Altı yaşında iken annesini kaybeden Peygamber Efendimizi, yaşlı dedesi Abdülmuttalib himâyesine aldı.

Kureyş'in reisi Abdülmuttalib de nur-u Ahmedî'den nasibini almıştı. O nur kendisine çok üstün meziyet ve sıfatlar kazandırmıştı: Uzun boyu, büyükçe başı ve heybetli görünüşüne, parlak yüzü, tatlı sözü, utangaçlığı, nezaket ve üstün ahlâkı bir başka güzellik katmıştı. Sabırlı, akıllı, anlayışlı, mert ve cömert idi. Yoksul insanların karınlarını doyurmaktan büyük zevk alırdı. Hatta bu cömertliğini, bu yardımseverliğini hayvanlardan bile esirgemezdi. Dağ başlarında aç susuz kalan kurdu kuşu da düşünürdü.

---

[84] *a.g.e.*, c. 4, s. 551.

[85] Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 398.

Câhiliyye karanlıkları arasında aydınlık yoldan ayrılmayan bahtiyarlardan biri idi. Allah'a bağlıydı ve ahirete inanırdı. Verdiği sözü ne pahasına olursa olsun mutlaka yerine getirirdi. Nitekim Cenab-ı Hakk'a verdiği sözü yerine getirmek için, en çok sevdiği oğlu Abdullah'ı bıçağın altına yatırmaktan bile çekinmemişti. Kureyşliler müdahale etmeselerdi, onu kurban edecekti.

Câhiliyye devrinin çirkin âdetlerinden uzak durduğu gibi, başkalarını da bunları yapmaktan menederdi. O zamanın zâlim bir âdeti olan kız çocuklarını diri diri gömmekten halkı sakındırırdı. Şaraptan, zinadan her zaman kaçınırdı. Mekke'de zulme, haksızlığa bütün gücüyle meydan vermemeye çalışırdı.

Misafir ağırlamaktan da büyük haz duyardı. Akrabalarıyla yakından ilgilenir, onlara şefkat ve merhamet gösterirdi. Bu büyük vasfı sebebiyle Kureyşliler ona "İkinci İbrahim" derlerdi.

Ramazan ayı girince Hira mağarasında inzivaya çekilip ibadetle meşgul olurdu. Bunu ilk defa âdet eden de kendisi idi.

Yaşlı dede, aynı zamanda çocuk sevgisi, torun sevgisi nedir, biliyordu. Hele, torunu, Kâinatın Efendisi gibi pırıl pırıl bir çocuk olunca, artık sevgisinin sözü mü olurdu?

Gerçekten, Abdülmuttalib, etrafa nur saçan torununu canı gibi seviyor, şefkatli kanatları arasında onu nazlı bir yavru gibi barındırıyordu. Onsuz hiçbir yere gitmek istemiyordu. Bu yaşında bile Peygamber Efendimizin davranışları, kâmil bir insanın hareket ve davranışlarından farksızdı. Gittiği her yerde bu fevkalâde durumu herkes tarafından derhal fark ediliyordu. Hatta zaman zaman toplantılarda ve sohbetlerde sorulan sorulara Abdülmuttalib, onunla istişare ettikten sonra cevap veriyordu.

Artık Peygamberimiz, o yaşında yaşlı dedesinin adeta samimi bir arkadaşı, içten dert ortağı ve emin bir müsteşarı idi. Bütün bunlara rağmen o, dedesine karşı hürmetinde asla kusur etmiyordu.

Dedesinin Minderine Sadece O Otururdu!

Kâbe duvarının gölgesinde hemen hemen her zaman Kureyş'in reisi Abdülmuttalib için bir minder serili bulunurdu. Çocuklarının hiçbiri bu minderin üstüne çıkmaz, babaları gelinceye kadar etrafında oturup beklerlerdi.

Abdülmuttalib, çocuklarından hiçbirini almazken, Peygamber Efendimizi kucaklayarak yan tarafına minderin üstüne oturturdu. Amcaları tutup onu minderin üstünden indirmek isterlerdi; fakat babaları buna mani olur ve şöyle derdi:

"Oğlumu serbest bırakın! Vallahi, ileride onun nâmı ve şânı büyük olacaktır!"

Sonra da, muhterem torununu minderin üstüne yan tarafına oturtur, eliyle sırtını okşayarak ona olan sonsuz sevgisini belirtildi.[86]

Yine Abdülmuttalib uyurken Sevgili Peygamberimizden başkası onu uyandırma cesaretini gösteremezdi. Hususî odasına ondan başkası müsaadesiz giremezdi.

Yaşlı dede, nur yüzlü torununu sofrada yanıbaşına, bazen de dizine oturtur yemeğin en iyisini ona yedirir ve o gelmeden yemeye başlamaya müsaade etmezdi.

Sevgili Peygamberimiz Biraz Gecikince!

Kâinatın Efendisini, dedesi, bir gün, kaybolan devesini aramaya gönderdi. Biraz gecikince kayboldu endişesiyle Abdülmuttalib büyük bir telâşa kapıldı. Üzüntüsü yüzünden okunuyordu. Derhal Kâbe'ye vurarak ellerini Yüce Mevlâ'ya açtı ve "Allahım, Muhammedimi bana geri lûtfet!" diye dua etti.

Az sonra Peygamber Efendimiz, deveyle birlikte çıkageldi. Dedesi, kendisini sevinçle kucakladı ve "Biricik yavrum!" dedi. "Senin için o kadar üzüldüm, o kadar feryat ettim ki artık bundan sonra seni yanımdan asla ayırmayacağım ve yalnız başına bir yere göndermeyeceğim."[87]

Hakikaten de Abdülmuttalib, vefatına kadar nur torununu bir gölge gibi takip etmekten geri durmadı.

Seyf b. Zî Yezen, Abdülmuttalib'e Neler Söyledi?

Peygamber Efendimizi candan seven Abdülmuttalib, hayatında sadece bir defa kısa bir süre için ondan uzak kaldı.

Yemen Hükümdarı Seyf b. Zî Yezen, babasının ülkesini Habeşlilerden geri almış ve San'a'nın Gumdan şehrinde tahta oturmuştu. Arabistan'ın dört bir tarafından aşiret ve kabile reisleri onu tebrike geliyorlardı.

Mekke'yi temsilen de Abdülmuttalib'in başkanlığında bir heyetin Gumdan'a gitmesi gerekiyordu. Böylece, Mekke'den ayrılmakla, Abdülmuttalib, ilk defa nur torununun uzak kalıyordu.

Uzun bir yolculuktan sonra Gumdan'a varan Kureyş heyetini Seyf b. Zî Yezen kabul etti. Abdülmuttalib, hükümdardan izin alarak, kendisinin üstün meziyetlerinden, babasının hayırlı bir hükümdar olduğundan bahsetti. Hangi heyet olduklarını belirtmek için de sözlerini şöyle bağladı:

"Biz, Allah'ın dokunulmaz kıldığı memleketin halkı, Beytullah'ın hizmetkârıyız!"

---

[86] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 178; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 118; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 81.

[87] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 112-113.

Bu konuşması, hükümdarın dikkatini çekti. Sordu: "Ey tatlı dilli kişi! Sen kimsin?"

Abdülmuttalib, "Ben, Hâşim'in oğlu Abdülmuttalib'im!" dedi.

Seyf, biraz daha dikkat kesildi. Sevinç ve heyecan karışımı bir sesle, "Demek, sen kız kardeşimizin oğlusun!"

Abdülmuttalib, "Evet..." diye karşılık verdi.

Bunun üzerine Seyf, Abdülmuttalib'e daha yakın alâka gösterdi. Yanına yaklaşmasını istedi. Sonra da, "Akraba olduğumuzu öğrendim. Ziyaretinizden de çok memnun oldum. Siz gece gündüz sohbet edilmeye, oturulup konuşulmaya lâyık, şerefli insanlarsınız!" diye konuştu.

Seyf, bu iltifatkâr sözlerle de yetinmedi; söylediklerinde samimi olduğunu, Abdülmuttalib'i bir ay boyunca sarayında ağırlamakla da ispat etti.

Sarayda günleri hep sohbetle geçiyordu. Mukaddes kitaplardan gelecek peygamberin sıfatlarını öğrenmiş bulunan Seyf, bu sohbetlerde bazı ipuçları yakalıyordu. Nitekim bir gün hiç kimsenin farkına varamayacağı bir sırada Abdülmuttalib'i gizlice yanına çağırdı ve "Ey Abdülmuttalib!" dedi. "Sana bir sır emanet edeceğim. Bu sırrın seninle alâkalı olduğu kanaatini taşıyorum! Bu, başkalarından gizlediğimiz, bir kitapta bulduğum çok büyük ve mühim bir haberdir!"

Abdülmuttalib meraklandı, "Nedir o?" diye sordu.

Seyf, sırrını açıkladı: "O, bu sıralarda dünyaya gelmiş olması muhtemel bir çocuğa âittir. O, sizin taraflarda, Tihame bölgesinde doğacaktır. İki küreği arasında bir 'ben' vardır. Babası ve annesi ölünce, onu dedesi ve amcası sırasıyla himâyeleri altına alacaktır. O, dostlarını ve yardımcılarını ağırlayacak, düşmanlarını zillete uğratacaktır. En şerefli yerleri fethedecek, kıyamet gününe kadar insanlara rehber ve önder olacaktır. Bâtıl dinleri ortadan kaldıracak, putperestliği yok edecek, Rahmân olan Allah'a ibadet edecektir. Onun sözü müşkilleri halledecek, işi ise basîret ve adalet üzere olacaktır. Daima iyiliği buyuracak, iyilik yapacak ve insanları kötülükten sakındıracaktır."

Merak ve heyecana kapılan Abdülmuttalib, hükümdarın biraz daha açıklama yapmasını ve sırrını biraz daha açmasını istiyordu. Bunun için de, "Ey Hükümdar! Ömrün uzun, saltanatın dâim ve şânın yüce olsun! O çocuk hakkında biraz daha açıklama yapar mısın?" dedi.

Hükümdar, diğer alâmet ve işaretleri saydıktan sonra, "Ey Abdülmuttalib!" dedi. "Bütün bu işaretlere bakılırsa, bu çocuğun dedesi sen olmalısın!"

Bu sözleri duyan Abdülmuttalib, sevincinden derhal secdeye kapandı.

Bu sefer merak ve şaşkınlık sırası hükümdara gelmişti. "Ey Abdülmuttalib! Yoksa, sen, anlattıklarımdan bir şey mi sezdin?" diye sordu.

Gönlüyle birlikte gözlerinin içi de gülen Abdülmuttalib, anlattı. "Ey Hükümdar!" dedi. "Benim, Abdullah adında, üzerinde titrediğim, çok sevdiğim bir oğlum vardı. Onu kavmimizin eşrafından Vehb b. Abdi Menaf'ın kızı Âmine'yle evlendirmiştim. Bir çocuk dünyaya geldi. Onun iki küreği arasında bir 'ben' vardır. Saydığın alâmetlerin hepsini de üzerinde taşıyor. Babası ve annesi de vefat etmişlerdir. Kendisi şimdi benim himâyemdedir."

Seyf, kanaatinde yanılmış olmamanın sevinci içinde, Abdülmuttalib'e, "Çocuğunu çok iyi koru! Yahudiler ona düşmandırlar. Onların kendisine zarar vermesinden sakın! Fakat Allah, onun düşmanlarına imkân ve fırsat tanımayacaktır! Benim eski kitaplarda bulup öğrendiğime göre, Yesrib [Medine] de onun hicret yeri olacak ve orada çok yardım görecektir" dedi.

Artık hem hükümdar, hem de Abdülmuttalib, büyük bir müşkîli halletmiş olmanın rahatlığı içindeydiler.

Seyf b. Zî Yezen, adeta kerametvârî, peygamberliğinden evvel Efendimizin nübüvvetini böylece haber veriyordu.

Bir müddet sonra hükümdar, Kureyş heyetini büyük ikram ve ihsanlarla Mekke'ye uğurladı. Abdülmuttalib'e verdikleri, diğerlerinkinden çok daha fazlaydı. Uğurlarken de ona, "O çocuğun halinde olan değişiklikleri her yıl bana bildirmeni rica ederim" dedi.

Ne var ki Seyf b. Zî Yezen, Peygamberimiz hakkında dedesinden daha başka bir bilgi alamadan, henüz bu konuşmalarının üzerinden bir sene bile geçmeden hayata gözlerini yumdu.[88]

Heyetteki arkadaşları, yolda Abdülmuttalib'e, neden kendisine daha fazla ikram ve ihsan edildiğini sordular. O sadece, "Onu kıskanmayınız. Bunun elbette bir sebebi vardır" demekle iktifa etti.

Bir aylık ayrılıktan sonra Mekke'ye varan Abdülmuttalib, nur torununu hasretle kucaklayarak, firak acısını visalin lezzetiyle gidermeye çalıştı.

Peygamber Efendimiz, "Rahmet" Vesilesi!

Sevgili Peygamberimiz, henüz dedesi Abdülmuttalib'in himâyesinde bulunuyordu.

Kuraklık yüzünden Mekke ve etrafı dehşetli bir sıkıntı ve kıtlık içinde kıvranıp duruyordu.

Abdülmuttalib, büyüklüğünü anladığı torunu Efendimizi yanına alarak, oğlu Ebû Tâlib'le birlikte Ebû Kubeys dağına çıktı. Onların peşi sıra da Kureyşliler geliyordu.

Abdülmuttalib, yüzünü Kâbe'ye çevirdi ve Peygamber Efendimizi üç sefer

---

[88] İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 134-135.

gökyüzüne doğru kaldırarak, "Allahım! Bu çocuk hakkı için, bizi bereketli bir yağmurla sevindir" diye yalvardı.

Kâinatın Efendisinin yüzü suyu hürmetine yapılan dua kabul oldu. Ânında yağmur damlalarıyla halkın ve Kureyş eşrafının sevinç gözyaşları birbirine karıştı.

Bütün bu olup bitenler, dedenin torununa karşı içten sevgisini ve bağlılığını kat kat artırıyor, istikbâlde büyük bir insan olacağı kanaatini kuvvetlendiriyordu. Bunun için de nur torununa büyük bir ihtimam gösteriyordu.

ABDÜLMUTTALİB'İN VEFATI

Yaşı epeyce ilerlemiş bulunan Abdülmuttalib, bir gün aniden rahatsızlandı. Rahatsızlığı gittikçe şiddetini artırıyordu.

O, artık bir başka âleme göçün yakında başlayacağını anlamıştı. Yalnız, görmesi gereken bir vazife vardı: Sevgili Peygamberimizi teslim edecek emin bir kişi seçmek...

Bunun için bütün oğullarını çağırttı. Aklına Ebû Leheb geldi. Fakat o katı kalpli merhametsizin biri idi. "Olmaz" deyiverdi içinden...

Ya Abbas? Hayır, o da olamazdı. Çünkü çoluk çocuğu çoktu. Ancak onlarla meşgul olabilirdi.

Hamza var. Ona da râzı olmadı. Zira, Hamza genç ve ava meraklı idi. Torunuyla gereği gibi ilgilenemezdi.

Ebû Tâlib! İşte, nur torununun hâmîsini bulmuştu. Gerçi, Ebû Tâlib'in serveti azdı, ama merhameti ve şefkati boldu. Muhammed'i (a.s.m.), himâyeye ancak o lâyık olabilirdi!

Bununla beraber Abdülmuttalib, onun da görüşünü almayı ihmâl etmedi. "Amcalarından hangisinin himâyesine girmek istersin?" diye sordu.

Sevgili Peygamberimiz, dedesinin sorusuna haliyle cevap verdi. Yerinden kalkarak amcası Ebû Tâlib'in boynuna sarıldı. O, babasıyla anne baba bir kardeş olan amcasının himâyesini kabul ettiğini, böylece ifade etmiş oluyordu.

Abdülmuttalib de, tercihinde isabet ettiğine sevindi. Sonra Ebû Tâlib'e dönerek, "Onu sana emanet ediyorum! O, İlâhî bir emanettir. Onu her şeye rağmen, can, baş pahasına da olsa koruyacağına dair bana açıkça söz ver ki gözlerim arkada kalmadan gönlüm rahat etsin" dedi.

Efendimizin kendisine karşı teveccühünden oldukça mütehassis olan Ebû Tâlib, gözleri dolu dolu, babasına şu cevabı verdi:

"Sen hiç merak etme babacığım! Onu öz çocuklarıma, hatta kendi canıma bile tercih edeceğime emin olabilirsin! Hayatta bulunduğum müddetçe ona hiç kimsenin zarar vermesine müsaade etmeyeceğime söz veriyorum!"

Bu asil konuşmadan, Abdülmuttalib fazlasıyla memnun oldu ve gözleri sevinç gözyaşlarıyla doldu.

...Ve Abdülmuttalib tarafından, Nur Muhammed (a.s.m.), amcası Ebû Tâlib'e teslim edildi.

Yakalandığı rahatsızlıktan kurtulamayan Abdülmuttalib, torununun neşesine, sevgisine, tebessümüne doyamadan dünyaya gözlerini seksen yaşını aşkın bir ihtiyar olarak kapadı.[89]

Tarih: Milâdî, 578. Fil yılından sekiz sene sonra.

Mekke çarşısı, Abdülmuttalib'in vefatı dolayısıyla günlerce kapalı tutuldu. Kureyşliler, sevdikleri ve hürmet ettikleri bu zâtın ölümü dolayısıyla günlerce yâs tuttular, cenazesini el üstünde dolaştırdılar. Sonra Hacun Kabristanı'na, dedesi Kusayy'ın yanına gömdüler.[90]

Peygamberimizin Gözyaşları

Sevgili Peygamberimiz, dedesini kaybetmekten derin üzüntü duydu. Çünkü bu kaybediş, baba ve annesinin de ebedî âleme göçünü hatırlatıyordu.

Dedesinin cenazesi ve defni sırasında Peygamberimiz, gözyaşlarını tutamadı; bazen hıçkırarak, bazen de sessiz sedâsız ağladı.

Seneler sonra bir gün kendilerine, dedesinin ölümünü hatırlayıp hatırlamadığı sorulduğunda, "Evet, hatırlıyorum! Ben, o sırada sekiz yaşında bulunuyordum" cevabını verdi.

Peygamber Efendimizin saadetli ömrünün ilk sekiz senelik bölümü, İşte böyle acılarla, üzüntü ve kederlerle dolu geçmişti. Adeta büyük ruhu ve rikkatli kalbi, ta o yaşlardan itibaren istikbâlde çekeceği meşakkat ve mihnetlere dayanmak için ızdırap ve sıkıntı teknesinde yoğruluyordu.

PEYGAMBERİMİZ, AMCASI EBÛ TÂLİB'İN YANINDA

Sevgili Peygamberimiz, sekiz yaşında...

Dedesi tarafından kendisine koruyucu olarak tayin edilen amcası Ebû Tâlib'in himâyesinde.

Ebû Tâlib, son derece merhametli bir insandı. Fakat oldukça fakirdi. Mekke etrafında yayılan ve şehre getirilince sütünden faydalanılan birkaç devesinden başka herhangi bir mal ve mülke de sahip değildi. Aile efradı kalabalık olan Ebû Tâlib, haliyle maişet cihetiyle büyük sıkıntı içinde bulunuyordu.

Bütün bunlara rağmen o, dürüstlüğü ve doğru yaşayışı ile Kureyşliler tarafından sevilir, sayılır ve hürmet görür idi. Hz. Ali, babasının bu durumunu şu ifadelerle dile getirir:

---

[89] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 110; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 57.

[90] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 119.

"Babam, Kureyş'in fakir, fakat ileri gelenlerinden şerefli biri idi. Hâlbuki, kendisinden evvel, böyle yoksul olduğu halde kavminin ulu kişisi olmuş bir kimse gelmemiştir."

Ebû Tâlib, yaşayışı bakımından da, Câhilliyye devrinin kötülük ve çirkinliklerinden uzaktı. Kureyşli müşriklerin su gibi içtikleri içkiyi o, babası Abdülmuttalib gibi, asla kullanmazdı. Görüldüğü gibi Ebû Tâlib, her haliyle Kâinatın Efendisini himâye edecek evsafta bulunuyordu.

Ebû Tâlib, aynı zamanda kardeşi Zübeyr'den kendisine geçen Kâbe perdedarlığı demek olan "rifade" ve hacılara su içirme hizmeti demek olan "sikâye" vazifelerini de yürütüyordu. Ne var ki fazla masraf gerektiren bu vazifelerin altından dar bütçesiyle kalkamayacağını anlayınca, üç hac mevsiminden sonra bu görevleri kardeşi Hz. Abbas'a devretmek zorunda kaldı. Sikâye ve rifade hizmetleri, Mekke'nin fethine kadar Hz. Abbas'ın elinde devam etti. Resûlullah, Mekke'yi fethettikten sonra bu görevleri yine aynı elde bıraktı.

Ebû Tâlib de, babası gibi, Sevgili Peygamberimize candan bağlıydı. Öz baba gibi, yetişmesine son derece dikkat ediyordu. Yeğenini asla yanından ayırmak istemezdi. Gittiği her yere onu da götürür, yanıbaşına oturtur ve bir arkadaş gibi kendisiyle sohbet eder ve konuşurdu.

Ebû Tâlib'in evinde onsuz sofraya oturulmazdı. Sofra hazırlandığında Peygamber Efendimiz görülmeyince amca, "Muhammed'im nerede? Çağırın, gelsin" derdi. Çünkü onun bulunduğu sofrada herkes doyarak kalkar ve yemek yine de artardı. Bulunmadığı sofralarda ise, çok kere sofradakiler doymadan yemek bitiverirdi.[91]

Zaten, Sevgili Peygamberimiz, ta o zamandan beri az yiyordu. Sofrada son derece ciddi ve nimetlere hürmetkâr bir tavır içinde bulunurdu. Diğer çocuklar kurulur kurulmaz sofraya saldırırken, o büyükleri başlamadan lokmayı ağzına koymazdı. Hatta bazı kere amcası, çocuklardan rahatsız olmasın diye onun için ayrı sofra kurdururdu.[92]

Henüz bu yaşında Sevgili Efendimiz, —büyüklüğünde olduğu gibi— açlıktan, susuzluktan da şikayet etmiyordu. Dadısı Ümmü Eymen, bu hususu şu ifadelerle dile getirir:

"Resûlullah'ın, çocukluğunda ne açlıktan, ne de susuzluktan şikayet ettiğini görmedim. Sabahleyin bir yudum zemzem içerdi. Kendisine yemek yedirmek istediğimizde, 'İstemem, karnım tok' derdi."[93]

Yine Peygamber Efendimiz, sabahları pırıl pırıl parlayan temiz bir yüz, ta-

---

[91] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 120.

[92] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 119.

[93] Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 729-730.

ranmış tertemiz saçlarıyla gündüz âlemine sevgi, neşe ve hayat dolu nur gözlerini açardı.[94]

Peygamberimiz, Amcasıyla Yağmur Duasında!

Mekke ve havalisi, şiddetli bir kuraklık ve kıtlık yılı yaşıyordu. Yağmurun damlası yoktu. Yerler kupkuru ve toprak susuzluktan şerha şerha idi.

Kureyşliler Ebû Tâlib'e başvurarak, "Ey Ebû Tâlib!" dediler. "Kuraklık ve kıtlıktan çoluk çocuğumuz ölmeye, hayvanlarımız kırılmaya başladı! Ne olur, bizim için yağmur duasına çıksan?"

Ebû Tâlib teklifi reddetmedi. Ancak yalnız gidemezdi, gitmek de istemezdi. Yanına yeğeni Nur Muhammed'i de almalıydı. Çünkü onun bereket ve ihsanlara vesile olduğunu birçok hadisede görmüş ve anlamıştı.

Ebû Tâlib, yeğeni Saadet Güneşiyle birlikte Kâbe'ye vardı. Sırtını bu kutsî mâbede dayadı, ellerini Kâinat Sultanına açtı ve yalvarmaya başladı. Nur Muhammed (a.s.m.) ise, Kâbe'nin örtüsüne yapışmış, bir parmağını da göğe doğru kaldırmıştı.

...Ve az sonra Rahmân-ı Rahîm'in rahmet deryası coştu ve yağmur, bardaktan boşalırcasına Mekke ve halkının üzerine döküldü. Öyle ki kendilerini zorlukla evlerine atabildiler. Bir anda vadiler dolup taştı. Yüzler ve gözler sevinçle doldu.

Evet, Hz. Muhammed (a.s.m.), insanlığa maddî mânevî rahmet ve bereket getirmek, insanlığı ve dünyayı mesut ve mamur etmek üzere vazifelendirilmişti. Daha çocukluğundan itibaren de bu ulvî ve büyük vazifenin sahibi bulunduğunun izlerini üzerinde taşıyordu!

Fâtıma Hâtun'un Peygamberimize Sevgisi

Ebû Tâlib'in hanımı Fâtıma Hâtun'un da Peygamber Efendimize olan sevgisi ve şefkati sonsuzdu. Onu öz evladı gibi seviyor, bakımına son derece dikkat ediyordu. Hatta onu yedirip doyurmadan, çocuklarına bakmıyor ve onlarla ilgilenmiyordu. Böylece, Dürr-i Yetim'e, annesiz kalmış olmanın ızdırap ve hasretini hissetirmemeye çalışıyordu!

Sevgili Peygamberimiz de, Fâtıma Hâtun'a sevgi ve saygısında hiçbir zaman kusur etmiyordu. Ömrünün sonuna kadar da kendisine yapılan iyiliği unutmadı Öyle ki Fâtıma Hâtun, vefat ettiğinde "Bugün annem öldü!" diyerek ona karşı olan sevgisini ifade etmişti. Sonra da gömleğini çıkararak ona kefen yapmış ve beraberinde kabre inerek bir müddet mezarında uzanmıştı.

Resûl-i Ekrem'in bu hareketi, ashabının gözünden kaçmadı. Sebebini sorduklarında, şu cevabı verdi:

---

[94] Kadı İyaz, *a.g.e.*, c. 1, s. 730.

"Ebû Tâlib'ten sonra, bu kadıncağız kadar bana iyilik eden hiçbir kadın yoktur. Ahirette, cennet elbiselerinden elbise giymesi için ona gömleğimi kefen yaptım. Kabre ısınması için de oraya kendisiyle birlikte uzandım."[95]

Kendisine yapılan iyilikleri, kim tarafından olursa olsun asla unutmayan ve o iyiliklerin altında kalmayıp birkaç misliyle mukabele eden büyük Peygamber (a.s.m.)...

Resûl-i Ekrem'in bu yüksek hasletinin, bu müstesna sıfatının, insanların hidayete ermesinde büyük tesiri olduğu, hayat safhaları içinde görülecektir.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN KOYUN GÜTMESİ

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ömr-ü saadetlerinin onuncu yılı içinde bulunuyorlardı.

Bu sırada, himâyesinde bulunduğu amcası Ebû Tâlib'in koyun ve keçilerini gütmek istediğini söyledi. Onu canı gibi seven amcası, önce buna râzı olmadı. Ancak Efendimizin şiddetli arzu ve ısrarı karşısında kabul etti. Fakat bu sefer zevcesi Fâtıma Hâtun, bu isteğe şiddetle karşı koydu. Gözbebeklerinden daha çok kıymet verdikleri Kâinatın Efendisini yakıcı güneş altında bırakmaya gönülleri nasıl rıza gösterebilirdi?

Fakat Fahr-i Âlem Efendimiz, bu arzusunda kararlı idi. Bunun için Fâtıma Hâtun'u ikna ve râzı etti.

Efendimiz, sabahları koyun ve keçileri alarak vadilerde ve tepelerde dolaştırıp otlatmaya başladı.

Böylece, hem geçim sıkıntısı içinde bulunan amcasına, hiç olmazsa çoban tutma masrafından kurtarmak suretiyle yardımda bulunmuş, hem de yalnız başına yerleri ve gökleri derin derin tefekkür edebilme imkânını elde etmiş oluyordu. Kırda Cenab-ı Hakk'ın, her an tazelendirdiği yer ve gök sahifelerindeki ulvî manzaraları seyrediyor ve adeta ruhu onlardan eşsiz bir zevk ve derin bir feyiz alıyordu. Üzerine aldığı bu vazife, onu aynı zamanda tefessüh etmiş cemiyetin yalan ve hile ile dolandırıcılık ve riyâ ile bulaşmış hayatlarından uzak kalma imkânına da kavuşturuyordu.

Ömr-ü saadetlerinin bir senesini koyun gütmekle geçiren Efendimize nübüvvet vazifesi verildikten sonra, sahabeleriyle bir gün kıra çıkmışlardı. Merruzzahran mevkiinde beraberce misvak ağacının yemişini topluyorlardı. Gönülleri kucaklayan tebessümleri arasında sahabelerine şöyle buyurdu:

"Siz bu yabanî yemişlerin karalarını tercih ediniz. Çünkü onun siyahı en lezzetlisidir!"

---

[95] Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 1, s. 112; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 1, s. 369-370.

Sahabeler, merak ve hayret içinde, "Yâ Resûlallah!" dediler. "Bu yemişin iyisini kötüsünü çobanlar bilir. Siz de koyun güttünüz mü?"

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, yine ruhlar okşayan tebessümleri arasında, "Hiçbir peygamber yoktur ki koyun gütmemiş olsun!"[96] cevabını verdiler.

Ömür defterine tatlı bir hatıra olarak kaydedilen bu koyun gütme hadisesini, yine Resûl-i Zîşan Efendimiz bir gün şöyle yad edecektir:

"Mûsa (a.s.) peygamber gönderildi, koyun güderdi. Dâvud (a.s.) peygamber gönderildi, koyun güderdi. Ben de peygamber gönderildim. Ben de kendi ailemin koyunlarını Ciyad'da (Mekke'nin alt tarafında bir yer) güderdim."[97]

Görülüyor ki Kur'an'da "en yüksek ahlâkın sahibi" olarak tavsif edilen Resûlullah Efendimizin, henüz on yaşlarındaki gayret ve himmeti dahi boş oturmayı hoş görmemiş ve başkasına yük olmayı uygun bulmamıştır.

Tafsili ciltler teşkil edecek şu mübarek sözlerinde de bu bir senelik koyun gütme tecrübesinin eserini bulmak mümkündür:

"Hepiniz çobansınız. İdareniz altında bulunanlardan mes'ûlsünüz. Devlet reisi, idaresi altındakilerden mes'ûldür. Kişi, ehil ve iyâlini gözetip korumakla mükellef ve bundan mes'ûldür. Kadın, kocasının evinden mes'ûldür. Hizmetçi, efendisinin malının muhâfızıdır ve bundan mes'ûldür. Kişi, babasının malının muhâfızıdır ve bundan mes'ûldür. Hepiniz, idareniz altında olanlardan mes'ûlsünüz."[98]

Eğlencelere Katılmaktan Alıkonması

Cenab-ı Hakk'ın hususî terbiyesi ve muhafazası altında ömür geçiren Kâinatın Efendisi Peygamberimiz, amcasının koyunlarını güttüğü sıralarda başından geçen bir hadiseyi şöyle anlatmıştır:

"Ben, Câhiliyye devri insanlarının işledikleri bir şeyi iki defa yapmaya teşebbüs ettimse de Allah, beni o işten alıkoydu. Bundan sonra Allah, beni peygamberlik vazifesiyle şereflendirinceye kadar hiçbir kötülüğe teşebbüs etmedim. Teşebbüs ettiğim şeye gelince... Bir gece, Kureyş'ten bir gençle, Mekke'nin yukarı taraflarında kendi koyunlarımızı (veya develerini) otlatıyorduk. Ben arkadaşıma, 'Koyunlarıma bakarsan, ben de diğer arkadaşlarım gibi Mekke'ye giderek, gece eğlencelerine, gece masalları toplantılarına katılmak istiyorum' teklifinde bulundum. Arkadaşım, 'Olur, bakarım' dedi. Bu maksatla Mekke'ye geldim.

---

[96] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 125-126; Buharî, *Sahih*. c. 2, s. 247-248; Müslim, *Sahih*, c. 6, s. 125; İbn Mâce, *Sünen*, c. 12, s. 727.

[97] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 126.

[98] Müslim, *Sahih*, c. 6, s. 8.

"Şehrin ilk evinin yanına yaklaştığımda, defler, düdük ve ıslıkların çalındığını duydum. 'Nedir bu?' diye sordum. 'Filanın oğlu, filanın kızıyla evlenmiş; onların düğünleri yapılıyor' dediler. Hemen oturup onları seyre başladım. Derken, Allah, kulaklarımı tıkadı. Uyuyakaldım ve ancak sabah güneşinin ışıklarıyla uyanabildim. Dönüp arkadaşımın yanına geldiğimde benden, ne yaptığımı sordu. 'Hiçbir şey yapmadım' dedim ve sonra da başımdan geçeni olduğu gibi anlattım.

"Bir başka gece, yine arkadaşıma aynı şekilde rica ettim. Ricamı kabul etti. Yola çıkıp Mekke'ye geldiğimde, geçen sefer işittiklerimin aynısını yine işittim. Hemen orada çöküp yine seyre daldım. Derken, Allah, yine kulaklarımı tıkadı. Vallahi, beni uykudan ancak güneşin sıcaklığı uyandırabildi! Uyanır uyanmaz arkadaşımın yanına vardım ve başımdan geçeni olduğu gibi anlattım.

"Bundan sonra Allah, beni peygamberlik vazifesiyle şereflendirinceye kadar, hiçbir kötülüğe teşebbüs etmedim."[99]

[99] Taberî, *Tarih*, c. 1, s. 196.

Üçüncü Bölüm

Peygamber Efendimizin 12 Yaşından 38 Yaşına Kadar Olan Hayatı

PEYGAMBERİMİZİN, AMCASIYLA ŞAM'A GİDİŞİ

Kâinatın Efendisi on iki yaşına girmişti.

Akranları arasında artık farklı beden ve simaya sahipti. Siması etrafa pırıl pırıl nurlar saçıyordu. Gönlü huzur doluydu.

Onu yanında barındıran Ebû Tâlib ise, o sırada büyük bir geçim sıkıntısı içinde idi. Bunun için, ticaretle uğraşmaya kendisini mecbur hissetmekteydi. Bu maksatla da Kureyş'in o sene tertiplediği ticaret kervanına katılarak Şam'a gitmeyi kararlaştırdı.

Yol hazırlıkları yapılıyordu. Yapılan hazırlıklar Efendimizin gözleri önünde cereyan ediyordu. Haliyle, çok sevdiği amcası, kendisinden bir müddet ayrılacaktı. Ama o buna nasıl tahammül edebilirdi? Yıllar önce de hem muhterem babasını, hem de aziz annesini böyle iki seyahat sonunda kaybetmişti. Şimdi ise, hâmîsi Ebû Tâlib, böyle bir seyahate çıkacak ve günlerce kendisinden uzak bulunacaktı. Nâzik ve lâtif ruhu bu ayrılığa nasıl dayanacaktı?

Ebû Tâlib gibi ev halkı da Kâinatın Efendisinin başına yolda bir şeylerin gelmesinden korktukları için bu seyahate katılmasını istemiyorlardı. Ancak o, amcasıyla gitmeyi candan arzu ediyordu. Günlerce üzgün durduktan sonra amcasına açılmak zorunda kaldı. Hasret ve hüzün dolu mübarek sesiyle ona şöyle hitap etmekten kendini alamadı:

"Amcacığım! Beni nereye ve kime bırakıp gidiyorsun? Burada ne annem var, ne de babam!"

Bu sözlerini gözyaşlarıyla bir çiçek gibi süsleyen Kâinatın Efendisinin derin hüzün ve üzüntüsüne, değil kendisini canı gibi seven Ebû Tâlib, en katı yürekliler bile dayanamazdı. Şefkat duygusunu coşturan bu ifadeler karşısında Ebû Tâlib, derhal kararını değiştirdi. Artık Kâinatın Efendisi de amcasıyla birlikte gidecekti.

Efendimizin gönlü bu karardan sonra sevinçle doldu. Hazırlıklar tamamlandı ve o, amcasıyla birlikte ticaret kervanına katıldı.

Kervan, çölleri aşa aşa Busra'ya vardı ve burada mola verdi. Busra, Şam ile Kudüs arasında suyu bol ve bahçelerle kaplı bir kasabaydı.

Rahip Bahîra'nın Müşâhede ve Tespiti

Busra panayırına yakın küçük bir manastırda o sırada bir rahip yaşıyordu: Bahîra...[100] Bu rahip, Hıristiyanların o zaman hatırı sayılır bir âlimi idi. Çünkü manastırda bir kitap vardı ki orada ibadete kapanan her rahip o kitaptan okuyarak Hıristiyanların en bilgili kimsesi olurdu. O güne kadar gelip geçmiş bütün rahipler de o kitaptan istifade etmişlerdi.[101]

Kureyş'in ticaret kafilesi, her sene olduğu gibi bu sene de rahibin bu manastırına yakın bir yerde konakladı. Gariptir ki daha önceki seneler gelen Kureyş kervanının hiçbiriyle ilgilenmeyen, konuşmayan Bahîra, bu sefer kafileye beklenmedik bir sürprizle yakın alâka gösterdi, hatta kendileri için bir ziyafet tertipledi.

Bu ilgi, bu ziyafet nedendi?

Kafiledekileri düşündüren soru, bu idi!

Bilgin rahip, kafilede o âna kadar gözlerinin şahit olmadığı bazı garipliklere şahit olmuştu: Manastırda, Kureyş kafilesini seyrederken bir bulutun, Efendiler Efendisini gölgelediğini görmüştü! Kafile gelip bir ağacın altına konunca, aynı bulutun ağacı da gölgelediğini; ağacın dallarının ise, nur çocuğun üstüne adeta eğilip gölge ettiğini müşâhede etmişti!

Bu garipliği görmüş olan Rahip Bahîra, manastırından çıkarak, Mekkeli ticaret kafilesini çağırdı ve şöyle dedi:

"Ey Kureyşliler! Size yemek hazırladım. Bu ziyafetime, büyüğünüz küçüğünüz, hürünüz köleniz dâhil hepinizin gelmesini istiyorum!"

Bahîra'nın bu garip tavrı, Kureyşli tüccarların dikkatinden kaçmadı. Sebebini merak ettiler ve sordular: "Ey Bahîra! Vallahi, bugün sende bambaşka bir hal var. Biz sana her gelişimizde uğrarız. Şimdiye kadar bize böyle bir şey yaptığın vâkî değil. Sendeki bu hal nedir?"

Bahîra, sırrını açıklamadı ve şu cevapla yetindi:

"Evet, gerçekten doğru söylediniz! Ama ne de olsa, sizler misafirimsiniz. Bunun için sizi misafir etmek, yemek yedirmek, istedim. Buyurun yeyiniz!"

Davete icabet edildi ve sofraya oturuldu.

Ancak kafileden, sofrada tek bir kişi eksikti: Bahîra'nın aradığı, Kâinatın Efendisi! Yaş itibarıyla en küçükleri olduğundan, kafilenin eşyalarını beklemekle vazifeli olarak ağacın altında oturuyordu.

Bahîra, bütün dikkatiyle sofradakileri süzmekle meşguldü; ancak aradığı nurlu sima yoktu aralarında... Sordu: "İçinizde yemeğe gelmeyen, geride kalan kimse var mı?"

---

[100] Bahîra'nın asıl adı, Circis veya Sercis'tir. Avrupalı tarihçiler, "Serciyus" derler. Kendisi bir Yahudi âlimi iken, sonraları Hıristiyanlığı kabul etmiştir (İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 191, dipnot 1).

[101] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 191.

Cevap verdiler: "Hayır ey Bahîra! Senin davetine icabet edip gelmeyen kimse yok. Sadece bir çocuk var: Eşyalarımızı beklemek üzere bırakılmış bir çocuk!"

Mukaddes kitapları dikkatle incelemiş olan ve onlardan Son Peygamberin özellik ve alâmetlerini öğrenmiş bulunan Bahîra, onun da gelmesini ısrarla istedi.

Kureyşli tüccarlar, Bahîra'nın bu ısrarlı isteğini reddetmediler ve Kâinatın Efendisi Nur Çocuğu da alıp getirdiler.

Efendiler Efendisi sofrada yemek yemekle meşgul iken, Bahîra'nın gözleri bütün dikkat ve hayretiyle onun üzerinde dolaşıyordu. Her halini, her hareketini dikkatli bakışlarla süzmekteydi.

Bahîra, aradığını bulmuştu! Maksadına erişmişti; zira, bütün dikkatiyle süzmekte olduğu nur çocuğun her hali ve her hareketi, yanındaki kitapta yazılı sıfatlara tıpatıp uyuyordu!

Yemek yendi. Sofradakiler dağılırken, Bahîra, Kâinatın Efendisi Peygamberimizin kulağına eğildi ve "Bak delikanlı, Lât ve Uzzâ hakkı için sana soracağım şeylere cevap ver!"

Nur gözlerde bir tiksinti, bir nefret belirtisi: "Lât ve Uzzâ adına benden bir şey isteme. Vallahi, onlardan nefret ettiğim kadar hiçbir şeyden nefret etmem!"

Bahîra, önceki teklifinden vazgeçti: "O halde, Allah hakkı için, sana soracaklarıma cevap ver!"

Peygamber Efendimiz, "Sor" dedi. "İstediğini sor!"

Sorduğu her soruya aldığı cevap, Bahîra'yı hayretler içinde bırakıyordu; çünkü onun Son Peygamber hakkında bildiklerine aynen uyuyordu!

Son olarak, Kâinatın Efendisinin sırtına baktı ve Peygamberlik mührünü gördü!

Artık Bahîra'da, şeksiz şüphesiz kesin kanaat hasıl olmuştu: Bu genç, beklenen Son Peygamber idi!

Rahip Bahîra ile Ebû Tâlib Başbaşa

Rahip Bahîra, bu teşhisinden sonra, Efendimizin amcası Ebû Tâlib'in yanına vardı. Aralarında şu konuşma geçti:

"Bu çocuk senin neyin olur?"

"Oğlumdur!"

"Hayır, o senin oğlun değil! Bu çocuğun babasının hayatta olmaması lâzım!"

"Evet, doğru söyledin; o benim öz oğlum değil, yeğenimdir."

"Peki, babasına ne oldu?"

"Annesi bu çocuğa hamile iken vefat etti."

"Evet, doğru konuştun!"

Bahîra açısından artık her şey apaçık ve kesin idi.

Sonunda, Peygamberimizin amcasına şu tavsiyede bulunarak hakperestliğini gösterdi:

"Bu yeğenini hemen memleketine geri götür! Onu hasetçi Yahudilerden koru. Vallahi, Yahudiler, çocuğu görüp de, benim fark ettiklerimi onlar da fark ederlerse ona kötülükte bulunurlar. Çünkü senin bu yeğenin, ileride büyük şân ve nâm kazanacaktır. Durma, onu hemen geri götür!"[102]

Bu tavsiye üzerine Ebû Tâlib, mallarını orada satarak aziz yeğeniyle Mekke'ye geri döndü.[103]

Rahip Bahîra gibi, birçok Hıristiyan ve Yahudi âlimi, Resûl-i Ekrem Efendimizin sıfatlarını kitaplarında görmüşler ve "Evet, kitaplarımızda Muhammed-i Arabî'nin (a.s.m.) sıfatları yazılıdır" diyerek, hak bir itirafta bulunmuşlardır. Bu itirafa rağmen, yine de birçoğu İslam'ın şerefiyle şereflenmekten mahrum kalmışlardır.

Bu eşsiz bahtiyarlığa erenler arasında ise şunları sayabiliriz:

Abdullah İbni Selam, Vehb İbni Münebbih, Ebî Yâsir, Şamûl, Esid ve Sa'lebe b. Saye, İbni Bünyamin, Muhayrık, Kâbü'l-Ahbar, Dağâtır, İbni Nâtûr, Cârûd...[104]

Kur'an-ı Kerim, ehl-i kitabın bu hakperest âlimlerinden şu ayetleriyle bahseder:

"Şüphe yok ki onlar, hakkı itiraf etmek hususunda büyüklenmek istemezler. Peygambere indirilen Kur'an'ı dinledikleri zaman, hakkı tanımalarından dolayı gözlerinin yaşla dolup taştığını görürsün. Onlar, 'Ey Rabbimiz! Biz, Senin indirdiğine iman ettik. Artık Sen, bizi hakka şahit olanlarla beraber yaz' derler."[105]

PEYGAMBERİMİZİN, CÂHİLİYYE DEVRİ KÖTÜLÜKLERİNDEN UZAK KALIŞI

Ebû Tâlib, bütün bu olup bitenlerden sonra nur yüzlü yeğeni Peygamberimizden adeta ayrılmaz bir parça haline gelmişti. Kendisinde gittikçe kuvvet peydâ eden kanaat şuydu:

---

[102] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 191-194; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 153-155; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 96-97; Taberî, *Tarih*, c. 1, s. 194-195.

[103] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 194; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 155; Belâzurî, *a.g.e.*, c. 1, s. 97.

[104] Hüseyin el-Cisr, *Risale-i Hamidiyye*, Terc., s. 55-56; Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 168-169.

[105] Mâide, 82-83.

"Bu yeğenim, ileride büyük ve mühim bir şahsiyet olacaktır!"

Bu sebeple, Peygamberimiz üzerinde himâyesini son derece dikkatli ve şuurlu bir şekilde sürdürüyor, adeta bir dediğini iki etmiyordu.

Artık Peygamberimiz de ruhu ve dış görünüşü ile eşsiz bir genç olmuştu. Kalp ve ruhundaki eşsiz fazilet ve güzellikler, suretini de fevkalâde güzel şekillendirmişti: Ortadan uzun boylu, siyah dalgalı saçlıydı. Açık ve yüksek alınlı, kalın siyah kaşlıydı. Kaşları birbirine çok yakın, fakat bitişik değildi. Gözbebekleri, çok tatlı bir siyahtı. Uzun ve siyah kirpikleri, bakışlarına apayrı bir tatlılık verirdi.

Kader-i İlâhî, onu ezelden "İnsanlığın Peygamberi" olarak takdir ve tayin etmişti. Bu sebeple o, Âlemlerin Rabbi'nin terbiyesi altında hayat seyrine devam ediyordu. Ondandır ki bütün Arabistan'la birlikte Mekke'de de hüküm süren fısk, fücur, sefahet ve dalâletten, kötülük ve ahlâksızlıklardan en ufak bir eser, en küçük bir iz hayatında görülmez.

Putlardan şiddetle nefret ederdi. Ömründe bir defa bile onlara hürmette bulunmadı.

Kureyş müşriklerinin bir âdeti vardı. Her senenin belli bir gününde Buvane adlı putun etrafında toplanırlar, geceye kadar orada bulunurlar, yanında traş olurlar, kurban keserek büyük merasim tertiplerlerdi.

Yine böyle bir merasim için bütün Kureyş hazırlanmıştı. Ebû Tâlib de onlar gibi aile efradını toplayarak merasime iştirak etmek istedi. Peygamber Efendimize de hazırlanmasını söyledi. Ancak o, buna yanaşmadı ve mâzur görülmesini istedi. Efendimizin bu davranışını, Ebû Tâlib ve halaları, taaccüple karşıladılar; hatta kızar gibi oldular. Bir iki sefer daha tekliflerini tekrarladıkları halde Resûl-i Ekrem Efendimiz yine red cevabı verdi. Bunun üzerine kızarak, "İlâhlarımızdan yüz çevirmek demek olan bu hareketinden dolayı bir felâkete uğrayacağından korkuyoruz!" dediler.

Bunu demekle de iktifa etmediler; üzerine öylesine vardılar ki Sevgili Peygamberimiz daha fazla ısrar edemedi ve istemeye istemeye, sadece amcası Ebû Tâlib'in ve halalarının hatırını kırmamak için kendilerini takibe râzı oldu. Fakat putun yanına varır varmaz, nur yüzlü Efendimizin bir ara ortadan kaybolduğunu fark ettiler. Bir müddet sonra yanlarına gelince onu müthiş bir hal içinde gördüler: Benzi sararmış, her halinden korktuğu belli idi.

Amcası ve halaları, kendisine sordular: "Ne oldu sana? Neye uğradın?"

Sevgili Efendimiz, şu cevabı verdi:

"Bana bir fenalık gelmesinden korktum!"

Onlar, "Allah sana kötülük eriştirmez. Sende çok iyi haslet ve meziyetler var. Söyle bakalım, sen ne gördün?" dediler.

Bu sefer Peygamberimiz, şunları anlattı:

"Ben, bu putun yanına yaklaştığım zaman, uzun boylu ve beyazlar giyinmiş biri orada peydâ oldu. Bana 'Yâ Muhammed! Geri çekil, sakın o puta el sürme!' diye haykırdı."[106]

Bu vak'adan sonra, Resûlullah Efendimiz, herhangi bir sebep ve saikle putların yanına uğramadı ve onların bu bayram ve merasimlerine hiçbir zaman katılmadı.

Evet, risâlet vazifesiyle memur edilir edilmez eline tevhid bayrağını alıp dalgalandıracak bir zât, elbette çocukluğunda ve gençliğinde de tevhid inancının zıddı olan şirkten ve putperestlikten uzak, tertemiz bir hayata sahip bulunacaktır.

Cenab-ı Hak, Sevgili Resûlünü, henüz ne teklif, ne memuriyet, hiçbir şeyle alâkalı bulunmadığı zamanlarda bile her türlü çirkinlikten koruyor ve onu hususî bir murakabe altında terbiye ediyordu. Resûl-i Kibriya Efendimiz de, أَدَّبَنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي "Beni Rabbim terbiye etti; ne güzel terbiye etti!"[107] sözleriyle bu gerçeğe işaret buyurmuşlardır.

İnsaflı müsteşrikler de, her şeye rağmen bu hususu inkâr edememişlerdir. Sir W. Muir, *Muhammed'in Hayatı* isimli eserinde, şu itirafta bulunmaktan kendini alamaz:

"Hz. Muhammed hakkındaki bütün neşriyatımız bir nokta üzerinde ittifak eder. O da, onun ahlâkının temizliği ve yüksekliğidir!"

DÖRDÜNCÜ FİCAR MUHAREBESİ VE EFENDİMİZ

Peygamberimiz yirmi yaşında iken, Dördüncü Ficar Muharebesi patlak verdi.[108]

İslam'dan evvel, Câhiliyye devrinde, Araplar arasında cinayetlerin, kanlı çarpışma ve şiddet olaylarının, kan davalarının ve her türlü hırsızlık ve yolsuzluk olaylarının ardı arkası kesilmiyordu. Kalpleri şefkat ve merhametten mahrum, cemiyet hayatları hak ve hukuktan uzak insanlardan, birbirini kırıp geçmekten başka zaten ne beklenebilirdi?

Muharrem, Receb, Zilkade ve Zilhicce ayları, öteden beri Araplarca mukaddes aylar sayılıyordu. Bu aylarda her türlü kötülüğün işlenmesi, her türlü haksızlığın yapılması, kan dökülmesi kesinlikle yasaktı. Bunun için de "haram aylar" adıyla anılıyorlardı.

---

[106] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 158; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 1, s. 164.

[107] Abdurrahman Münavî, *Feyzü'l-Kadir*, c. 1, s. 224.

[108] İbn Hişam, *Sîre*, s. 198; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 128.

İşte, Ficar Muharebeleri bu aylardan birinde vuku bulduğu ve iki taraf arasında büyük haksızlıklar, zulümler irtikâb edildiği, kan döküldüğü için bu ismi almışlardı.[109]

Araplar arasında Ficar Muharebeleri, dört kere meydana gelmişti.

Birinci Ficar Muharebesi sırasında, Kâinatın Efendisi, henüz on yaşlarında bulunuyordu.[110]

Dokuz sene gibi uzun bir zaman süren bu dört muharebe, aslında oldukça basit ve ehemmiyetsiz hadiseler yüzünden meydana gelmişti.

Birinci Ficar Muharebesi, Gıfarîlerden bir adamın Ukâz panayırında uzanmış olarak, "Arabın en şereflisi benim!" sözü üzerine Havazin kabilesinden birinin bunu kendisine hakaret kabul edip, kılıcını çekerek, övünen adamın ayağını yaralaması sebebiyle Kinâne ve Havazinliler arasında vuku bulmuştu.

İkincisi, yine Ukâz panayırında bir kadına sataşmak yüzünden Kureyş ile Havazin kabilesi arasında patlak vermişti.

Üçüncüsü, Kinâneoğulları kabilesinden bir adamın, Âmiroğulları kabilesinden birine olan borcunu ödemeyip, müddeti uzatması sebebiyle Kinâne ve Havazin kabileleri arasında meydana gelmişti.

Peygamberimizin yirmi yaşlarında iken katıldığı Dördüncü Ficar Muharebesi ise, Kureyş ve Kinâneoğulları ile Kays-ı Aylan kabileleri arasında, Kinâneli Barraz b. Kays adındaki adamın Kays-ı Aylan [Havazin] kabilesinden Urve nâmındaki adamı öldürmesi neticesi çıkmıştı.[111]

Kureyşliler, Kinâneoğullarının müttefiki bulunduklarından, dolayısıyla bu muharebeye katılmak zorunda kalmışlardı.

Ukâz panayırında yapılan Dördüncü Ficar Muharebesi'ne Ebû Tâlib, haram ayda olduğu ve çok zulüm işleneceğini tahmin ettiği için katılmak istememişti. Ancak Kureyş kabilesinin diğer kollarının diretmesi üzerine iştirak etmek mecburiyetinde kaldı.

Muharebe sırasında Ebû Tâlib'in, aziz yeğeni Efendimizi bir iki defa yanına alarak götürdüğü rivayet edilmiştir. Ancak o, sadece atılan düşman oklarını toplayıp amcasına vermekle yetinmiştir.[112]

Çarpışmanın bir türlü son bulmadığını gören taraftar, nihayet birbirlerine anlaşma teklif ettiler. Buna göre, ölüler sayılacak, hangi tarafın ölüsü fazla ise diğer taraf onların diyetlerini ödeyecek, böylece de harp son bulmuş olacaktı.

Sayım neticesinde, Kays-ı Aylanların ölüleri yirmi kadar fazla çıktı. Kinâne-

---

[109] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 195.

[110] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 196.

[111] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 196-197; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 126-128.

[112] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 198.

oğulları ve Kureyşliler tarafından bu yirmi kişinin diyeti ödenerek, Fil tarihinden yirmi yıl sonra vuku bulan[113] bu kanlı çarpışma da böylece nihayet buldu.

PEYGAMBERİMİZ, HILFU'L-FUDÛL CEMİYETİNDE

Peygamber Efendimiz, yirmi yaşında.

Son Ficar Harbi'nde, çok kimse hayatını kaybetmiş, oluk oluk kan akmıştı. Bununla, Arap kabileleri arasındaki düşmanlık duygusu daha da bilenmişti. Her an basit sebepler yüzünden büyük hadiseler çıkabilir, adam öldürülebilir, kabileler birbirine saldırabilir durumuna gelinmişti.

Mekke'de, dışarıdan gelen yabancılar için can, mal ve namus emniyeti diye bir şey kalmamıştı. İsteyen, istediği yabancının malını alıyor, karşılığında tek kuruş ödemiyordu. Âciz ve güçsüzler her türlü zulme maruz kalıyor ve bunlara karşı koyma cesaretini gösteremiyorlardı.

Bu vahşet saçan manzaraya bir çare bulunması gerekiyordu. İnsanlık haysiyetine yakışmayan bu hareketlerin önüne geçilmeliydi. Fakat ne yapılmalıydı? Ne yapılabilirdi?

Namus ehlinin, haksızlık karşısında vicdanı ızdırap duyanların, cemiyetin emniyet ve âsâyişini düşünüp duranların halletmek istedikleri meselelerdi bunlar!

Zebidlinin Gasp Edilen Malı!

Bardağı taşıran son damla, Yemen'in Zebid kabilesinden birinin bir deve yükü malının, şehrin ileri gelenlerinden Âs. b. Vâil tarafından gasp edilmesi hadisesi oldu.

Zebidlinin yardım istemek maksadıyla çaldığı her kapı, yüzüne kapatılıyordu. Sonunda, Ebû Kubeys dağına çıkarak, uğradığı zulüm ve hakareti Kureyşlilere yüksek sesle bildirmeyi denedi ve bu yüksek tepeden şehir halkını yardıma çağırdı.[114]

Bu davet, cemiyetin perişan halini düşünen kafaları uyandırdı. Derhal bir araya toplanarak, bu yolsuzluklara, bu gayrimeşru davranışlara çare aramaya koyuldular. Bu konuda başı çeken ve Mekke'nin hatırı sayılır büyüklerini bir araya getirmeye teşebbüs eden ilk şahıs, Peygamberimizin amcası Zübeyr oldu.[115]

Hâşim, Muttalib, Zühre, Esed, Hâris, Teymoğullarının ileri gelenlerinden birçoğunun iştirakıyla, Mekke'nin zengin, itibarlı ve en yaşlısı sayılan Abdullah b. Cüd'a'nın evinde toplanıldı ve "Hılfu'l-Fudûl" cemiyeti kuruldu.

---

[113] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 128; Taberî, *Tarih*, c. 1, s. 201.

[114] Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 1, s. 91.

[115] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 128; Süheylî, *a.g.e.*, c. 1, s. 91.

Uzun uzadıya konuşup tartışıktan sonra, şu maddeleri karar altına aldılar:

1. Mekke'de —ister ehlinden, ister dışından olsun— zulme uğramış kimse bırakılmayacaktır.

2. Bundan böyle Mekke'de zulme asla meydan verilmeyecek, zâlime asla müsamaha ve fırsat tanınmayacaktır.

3. Mazlumlar zâlimlerden haklarını alıncaya kadar, mazlumlarla beraber hareket edilecektir.[116]

Cemiyet üyeleri, bu ahitleri üzerinde sebat edeceklerine dair de şöylece yeminde bulundular:

"Denizlerin bir kıl parçasını ıslatacak suları kalmayıncaya, Hira ve Sebir dağı yerlerinden silinip gidinceye, Kâbe'de istîlâm ibadeti [Kâbe'nin tavafı sırasında Hacerü'l-Esved'e el sürülmesi ve izdiham dolayısıyla bizzat el sürülemiyorsa uzaktan selamlama işaretinin yapılması] ortadan kalkıncaya kadar bu ahdimizde sebat edeceğiz."[117]

Kurulan bu cemiyete "Hılfu'l-Fudûl" adı verildi.

Sebebi şöyle izah ediliyor:

"Hilf" yemin, "Fudûl" ise fâzıllar demek.

Mekke'de bulundukları bir sırada Cürhümî kabilesinden Fazl isminde iki kişi ile Katüra kabilesinden Fudayl adında biri, "şehirde, zulme ve tecavüze meydan vermemek" hususunda yeminde bulunmuşlardı.

Kureyş ileri gelenleri de, bunlara benzer sebeplerden dolayı bir araya gelip karar aldıklarından, "Fâzıllar" hadisesini hatırlama babında bu cemiyete "Hılfu'l-Fudûl" denildi.[118]

Cemiyetin ifa ettiği ilk iş, Yemenli Zebidlinin, ticaret maksadıyla getirdiği malın Âs b. Vâil'den geri alınması oldu.

Sevgili Peygamberimiz de, henüz yirmi yaşında bir genç olmasına rağmen, yaşlılardan teşekkül eden bu cemiyete amcalarıyla birlikte katılmış ve zulme karşı birleşmede oyunu müspet olarak kullanmıştır.

Bu, Efendimizin genç yaşından beri derin düşünceye sahip olduğunun, zulme karşı nefret duyduğunun ve henüz o zamandan beri kavmi ve kabilesi arasında büyük bir itibara sahip bulunduğunun ifadesidir.

Şefkat ve merhamet timsâli zât, elbette peygamberlikle vazifelendirilmeden evvel de mazlumun imdadına koşacak, bu hususta gösterilen gayretlere yardımcı olacaktır. Çünkü o, "güzel ahlâkı tamamlamak" maksadıyla gönderilmişti. Öyle ise, güzel ahlâka vasıta olan her gayrete kendisi de katılacaktı.

---

[116] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 141; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 129; Süheylî, *a.g.e.*, c. 1, s. 93.

[117] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 129; Süheylî, *a.g.e.*, c. 1, s. 93.

[118] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 142; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 129.

Nitekim kendilerine İlâhî risâlet vazifesi verildikten sonra da, mezkûr cemiyete katılmış olmaktan duyduğu memnuniyeti şu ifadelerle beyan buyuracaktır:

"Abdullah b. Cüd'a'nın evinde yapılan yeminleşmede ben de bulundum. Bence o yemin, kırmızı tüylü develere sahip olmaktan daha sevimlidir! Ben, ona İslamiyet devrinde bile çağrılsam icabet ederim."[119]

Resûl-i Ekrem Efendimizin bu sözü, günümüz Müslümanları için de bir ölçüdür: Zulme ve ahlâksızlığın her türlüsüne karşı, isim ve şekli ne olursa olsun, mücadele veren teşekkül ve cemiyetlere yardımcı olmak...

PEYGAMBERİMİZİN, ŞAM'A İKİNCİ GİDİŞİ

Mekke halkının meşguliyetleri başında ticaret geliyordu. Ebû Tâlib de bir müddet ticaretle uğraştı. Ancak kıtlık kuraklık yıllarının başgöstermesi, kabile savaşlarının birbirini takip etmesi ve aile efradının fazla oluşu gibi sebepler yüzünden ticaret yapabilecek malî kuvveti pek kalmamıştı. Bu yüzden, Efendimizi de yanına alarak yaptığı Suriye seyahatinden sonra bir daha ticaret kervanlarına katılma imkânını elde edemedi. Mekke'nin içinde bazı işler yapmakla geçinip gidiyordu.

Mekke'de Nebiyy-i Ekrem Efendimizin akrabalarından zengin bir dul kadın vardı: Hatice binti Hüveylid... O, servetiyle ticaret kervanlarına ortak oluyordu.

Peygamber Efendimiz, yirmi beş yaşında bulunduğu sırada, Kureyş yine Şam'a göndermek üzere bir ticaret kervanının hazırlığı içindeydi. Bu kervana Hz. Hatice de, mallarıyla iştirak edecekti. Her seferinde olduğu gibi bu defa da mallarının başında gönderecek emin ve sağlam adamlar arıyordu.

Geçim sıkıntısı içinde kıvranıp duran Ebû Tâlib, bunu duydu. Himâyesinde bulunan yeğeni Nebiyy-i Muhterem Efendimizi yanına çağırarak, kendisine açılmak zorunda kaldı ve şöyle konuştu:

"Ey kardeşim oğlu! Mal ve mülk sahibi olmadığımı biliyorsun. Şiddetli kıtlık ve kuraklık, elimizi avucumuzu kuruttu; bizde ne ticaret bıraktı, ne de kalkacak, kımıldanacak güç ve derman... Bak, kavminin ticaret kervanı Şam'a gitmeye hazırlanıyor. Hüveylid'in kızı Hatice de, bu kervana yükleyeceği mallarla katılacak ve mallarıyla birlikte de kavminden bazı kimseler gönderecektir. Hatice, ticaretle uğraşan, serveti bol ve başkasının da bu servetten istifade etmesini isteyen bir kadındır. Senin gibi emniyet edilen temiz, vefalı bir insana, onun bu konuda ihtiyacı vardır. Gidip bu hususu kendisine anlatsan, herhalde

---

[119] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 141-142; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 129; Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 1, s. 94; İbn Kesir, *Sîre*, c. 1, s. 261.

dürüstlüğün ve üstün meziyetlerinden dolayı seni başkalarına tercih edecektir!"

Bu konuşmasının ardından endişesini de üzüntü içinde belirtti: "Gerçi, seni Şam'a göndermekten çekiniyorum; Yahudilerin sana bir zarar vermesinden de korkuyorum! Ama ne yapayım ki geçimimizi temin konusunda, bundan başka hatırıma gelen bir fikrim de yok."[120]

Amcasına, "Amcacığım, sen nasıl istiyorsan öyle yap" cevabında bulundu.

Ebû Tâlib'le Resûl-i Ekrem Efendimiz arasında geçen konuşma, Hz. Hatice'ye ulaştı. Nebiyy-i Mükerrem'in doğru sözlü, güvenilir, emniyetli, üstün ahlâklı olduğunu bilen Hz. Hatice, hemen haber göndererek çağırttı, kendisine şöyle dedi:

"Ben, seni Şam'a gidecek ticaret mallarımın başında göndermek istiyorum. Senin doğru sözlü, son derece güvenilir ve güzel ahlâklı olduğunu biliyorum. Sana, kavmimden hiçbir kimseye vermediğim yüksek bir ücret vereceğim!"

Peygamber Efendimiz, teklifi amcası Ebû Tâlib'e haber verdi. Buna son derece sevinen amcası, "Bu, Allah'ın sana ihsan ettiği bir rızıktır!" diye konuştu.

Ebû Tâlib, ücreti tayin etmeden yola çıkılmasını münasip görmediğinden, Efendimize, gidip bizzat Hz. Hatice'yle bu hususu konuşmasını söyledi. Ancak Peygamber Efendimiz, bunu istemediğini belli etti. Bunun üzerine Ebû Tâlib kendisi bizzat giderek, "Ey Hatice!" dedi. "Biz işittik ki sen filanı iki erkek deve vermek üzere tutmuşsun. Biz, Muhammed için dört erkek deveden aşağısına râzı olmayız!"

Efendimiz gibi son derece itimat edilir birini bulan Hz. Hatice sevinç içinde, "Ey Ebû Tâlib!" dedi. "Sen çok kolay ve hoşa gidecek bir ücret dilemiş bulunuyorsun! Bundan daha fazlasını isteseydin bile ben yine kabul ederdim!"[121]

Haliyle Ebû Tâlib, bu sözlerden fazlasıyla memnun oldu.

Hz. Hatice, kölesi Meysere'yi de Resûlullah Efendimizin emrine verdi ve ona şu tembihte bulundu:

"Sana ne emrederse derhal itaat edeceksin, hiçbir fikrine karşı aykırı iş görmeyeceksin, bir dediğini iki etmeyeceksin ve her halini bana bildireceksin!"

Kervanın yola çıkması için bütün hazırlıklar tamamlandı. Ebû Tâlib ile Efendimizin halaları da, onu uğurlamaya geldiler ve kervanda bulunanlara onunla ilgilenmelerini rica ettiler.

...Ve kervan yola çıktı.

Ticaret kervanı üç aylık yorucu bir yolculuktan sonra, Şam topraklarına vardı. Kervana iştirak edenlerin her biri, Busra panayırının münasip yerlerine

---

[120] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 129-130.

[121] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 130.

tezgâhlarını kurdular. Kâinatın Efendisi ise, oradaki manastıra yakın bir zeytin ağacının altına indi.

Rahip Nastûra ve Efendimiz

Efendimizin daha önceki Şam seyahati sırasında manastırda bulunan Rahip Bahîra, ölümüyle yerini Nastûra adındaki rahibe bırakmıştı.

Efendimizin, zeytin ağacının altına inmesi, pencereden gelen kafileyi seyreden rahibin dikkatinden kaçmadı. Önceden tanıştığı Meysere'yi yanına çağırdı ve ağacın altında konaklayanın kim olduğunu sordu.

Meysere, "O, Kureyş ve Mekke halkından bir zâttır" cevabını verdi.

Nastûra, bir anlık bir düşünceye daldı. Sonra da Meysere'yi hayretler içinde bırakan fikrini açıkladı: "O ağacın altına şimdiye kadar (bu vakitte) peygamberden başka kimse inmemiştir."[122]

Daha sonra Meysere'ye şu suali yöneltti:

"Onun gözünde biraz kırmızılık var mıdır?"

Meysere'den "Evet" cevabını alınca, teşhisini kesinleştirdi: "O, peygamberdir, hem de peygamberlerin sonuncusudur!"[123]

Meysere, heyecan ve hayretinden şaşkına döndü. İstikbâlin peygamberinin hizmetinde bulunma saadet ve sevinci, vücudunun bütün zerrelerine bir anda yayıldı. Tabii, rahibin söyledikleri de hâfızasına nakşoldu.

Satışlar tamamlanmış ve alınacaklar alınmıştı. Bir de baktılar ki Peygamberimiz herkesten ziyade kârlı bir ticaret yapmış.[124] Bu sefer Meysere'nin hayretine, kafiledekilerin de hayret ve şaşkınlığı katıldı.

Kervan, Busra'dan ayrılarak Mekke'ye doğru yola çıktı.

Melekler Gölge Ediyor!

Kervan, sıcak kumlar üzerinde Mekke'ye doğru yol alıyordu. Kızgın güneş, ateşten oklarını yere saplamakta idi. Fakat bu da ne? Meysere, gözlerine inanamıyordu. Tekrar tekrar açıp kapatıyordu gözlerini... Acaba yanlış mı görüyordu?

Ama hayır! Gördüğü, ne hayal, ne de gözlerindeki bir yanılmanın eseri idi; tamamıyla gerçekti: İki melek, kavurucu sıcaktan rahatsız olmaması için, bulut tarzında Kâinatın Efendisi üzerinde gölgelik ediyordu.[125]

Meysere, hayranlık ve heyecanından yerinde duramaz hale gelmişti. Güne-

---

[122] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 199; İbn Sa'd, *Tabakat*, c, 1, s. 130; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 196.

[123] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 130; Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 1, s. 122.

[124] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 130.

[125] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 200; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 130; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 196.

şin sıcaklığı, bu garip hadisenin mûnis sıcaklığı yanında artık ona pek de tesir etmiyordu. Ne var ki Nur Muhammed'e (a.s.m.), bu olup bitenleri ve duyduklarını anlatma cesaretini kendinde bir türlü bulamıyordu! Hayretini, heyecanını ve şaşkınlığını hep içinde saklıyor, dışa aksetmemesi için var gücünü sarfediyordu.

Artık kervan, Mekke'den görülmeye başlanmıştı.

Hz. Hatice, evinin damında, Kureyş kadınlarıyla birlikte, gelen kafileyi gözlüyordu. Herkes gibi o da hayret içinde idi! Gelen, Muhammed ve Meysere'dir. Ya Muhammed'in (a.s.m.) başı üzerinde gelenler ne? Gözleri yanlış mı görüyor? Hayır, o da gerçeğin ta kendisini görüyordu ve yine iki melek, Kâinatın Efendisi üzerinde gölgelik ediyorlardı. Hatice, heyecan içinde yanındaki kadınlara da bu garipliği gösteriyordu:[126] "Bakın, bakın, Muhammed melekler tarafından gölgeleniyor!"

Kervan Mekke'ye ulaştı. Peygamberimiz, malları Hz. Hatice'ye teslim etti. Hatice de getirilen malları yüksek bir kârla sattı.[127] Meysere, müşâhedelerini anlatıyor...

Meysere, bu yolculuk esnasında Kâinatın Efendisinden çok şey görmüş, çok şey öğrenmişti.

Her şeyden önce, temizliğe son derece riayet ediyordu, ahlâkı mükemmeldi, doğru sözlüydü, arkadaşlığı samimi ve ciddiydi. Ticaretteki dürüstlüğüne diyecek yoktu.

Bütün bunları, Rahip Nastûra'nın söylediklerini ve yolda gördüğü garipliği, Meysere bir bir Hatice'ye anlattı.

Hz. Hatice'nin yirmi beşindeki bu gence karşı hayranlık ve alâkası artık son haddine varmıştı. Meysere'den duyduklarını ve kendisinin gördüğünü, vakit geçirmeden amcası oğlu Varaka b. Nevfel'e nakletti.

Varaka, bilgili bir Hıristiyandı. Putperestliğe taraftar değildi. Kendi halinde yaşlı ve aklı başında bir insan idi.

Hatice'den duydukları karşısında o da hayretini gizleyemedi: "Eğer bu söylediklerin doğru ise, şüphesiz Muhammed bu ümmetin peygamberidir! Ben, zaten bu ümmetten bir peygamberin çıkacağını biliyor ve onu bekliyordum. Bu zaman, onun tam zamanıdır!"[128]

Bu ifade ve itiraf karşısında Hz. Hatice'nin gönlü sevinçle doldu.

---

[126] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 200; İbn Sa'd, *a.g.e.*, s. 130-131.

[127] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 200; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 197.

[128] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 203; Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 1, s. 123; İbn Kesir, *Sîre*, c. 1, s. 267.

PEYGAMBERİMİZİN, HZ. HATİCE'YLE EVLENMESİ

Hz. Hatice, Kâinatın Efendisini çocukluğundan beri tanıyordu. Ticaret mallarının başında Şam'a göndermesi ise, onu daha da yakından tanımasına vesile olmuştu.

Dul olan Hz. Hatice o sırada, Kureyş kadınları arasında soy sop, şeref ve zenginlik bakımından en üstün mevkiye sahip bulunuyordu. Aynı zamanda, Cenab-ı Hak, Cemîl ismiyle, pek az kadına nasip olacak bir güzelliği de kendisine ihsan etmişti.

O âna kadar, kabilesinden birçok kimse evlenmek için kapısını çalmış ise de, o bunların hiçbirini kabul etmemişti.[129] Adeta, evlenmeyi düşünmüyor gibiydi.

Ne var ki kader şimdi karşısına bambaşka bir şahsiyet çıkarmıştı: Ruhundaki güzellikler yüzüne aksetmiş, gönlündeki sevgi simasında tebessüme kalbolmuş, zihnindeki derin düşünce dışarıya ciddiyet ve samimiyet şeklinde tezahür etmiş müstesna bir insan...

Daha önce bütün Kureyş büyüklerinin evlenme teklifini reddeden ve adeta evlenmek fikrini zihninden atmış bulunan Hz. Hatice, bu eşsiz insanla daha yakından tanışınca, bu fikrinden vazgeçti.

İlâhî kader, bu iki insanın kalbini birbirine ısındırmayı takdir etmişti. Her şeye rağmen Kureyş'in ileri gelenleri ve zenginleri, kaderin çizmiş olduğu bu programı bozamamışlardı.

Hz. Hatice'den Gelen Teklif

Evlenme teklifi, bizzat Hz. Hatice'den geldi. İffeti ve namusunu koruması sebebiyle Câhiliyye devrinde bile tertemiz kadın manasına gelen "Tâhire" lakabıyla anılan Hz. Hatice'den...

Teklifi getiren, Hz. Hatice'nin yakın arkadaşı Münye kızı Nefîse ile Peygamberimiz arasında şu konuşma geçti:

"Ey Muhammed! Seni hangi şey evlenmekten alıkoyuyor?"

"Elimde evlenecek kadar para yok!"

"Eğer bu temin edilse ve sen, mala, güzelliğe, şeref ve denkliğe çağrılsan icabet eder misin?"

"Kimdir bu?"

"Hüveylid'in kızı Hatice..."

"Ama, bu nasıl olabilir?"

"Orasını ben bilirim!"

"O halde, dilediğini yaparım."[130]

---

[129] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 201; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 131.

Nefise, sevinç içinde, Kâinatın Efendisiyle konuştuklarını, gelip Hz. Hatice'ye iletti.

Hz. Hatice'nin sonsuz memnuniyeti, yüzündeki tebessümlerden okunuyordu. Nefise'yle birlikte sevinç ve memnuniyetlerini yaşadıktan sonra, Peygamberimize, "Ey amcam oğlu! Sen, benim akrabam olduğun,[131] kavmin içinde şerefli, güvenilir kimse, güzel huylu, doğru sözlü bulunduğun için seninle evlenmeyi arzu ediyorum" diye haber gönderdi.[132]

Teklifi alan Efendimiz, durumu amcası Ebû Tâlib'e bildirdi.

Ebû Tâlib, teklifi tahkik etti. Hz. Hatice'nin böyle bir evliliği arzu ettiğini, bizzat kendisinden öğrendi.

Düğün Merasimi

Düğün merasiminin tarihi, bizzat Hz. Hatice tarafından tespit edildi. Merasim de onun evinde yapılacaktı.

Tespit edilen tarihte, Resûl-i Ekrem Efendimiz, amcaları, halaları ve Hâşimoğullarının ileri gelenlerinden bazılarıyla birlikte Hz. Hatice'nin evine geldi.

Güzel bir düğün merasimi için gereken her şey, bizzat Hz. Hatice tarafından temin edilmişti. Koyunlar kesilmiş, yemekler hazırlanmıştı.

Yemekler yendikten sonra, âdet olduğu üzere sıra, iki taraf büyüklerinin konuşmasına geldi. Hz. Hatice'nin babası, Ficar Harbi'nde ölmüştü. Bu sebeple onu temsilen merasime, amcası Amr b. Esed katılmıştı.

Geleneğe göre, ilk konuşmayı yapmak üzere Ebû Tâlib ayağa kalktı ve şöyle dedi:

"Allah'a hamdolsun ki bizi, İbrahim'in zürriyetinden, İsmail'in sulbünden, Maad'ın mâdeninden, Mudar'ın aslından vücuda getirdi. Bundan sonra, asıl maksada gelir ve derim ki:

"Kardeşimin oğlu Muhammed b. Abdullah; ki akrabanız olduğu malûmunuzdur. Onunla Kureyş'ten hiçbir genç tartılamaz, ölçülemez! Bu, şeref ve asâletçe, akıl ve faziletçe onların hepsinden üstün gelir!

"Gerçi, malı azdır. Fakat mal dediğin nedir ki? Geçici bir gölge, bir perde, alınır verilir iğreti bir şey!

"Allah'a yemin ederim ki bundan sonra onun mertebesi daha da büyüyecek, daha da yükselecektir!

---

[130] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 131.

[131] Baba tarafından Hz. Hatice'nin soyu Peygamberimizin baba tarafından dedesi olan Kusay'da birleştiği gibi, annesi tarafından da soyu yine Resûl-i Ekrem Efendimizin baba tarafından dedesi olan Lüey'de birleşir.

[132] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 200-201; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 197

"Şimdi o sizden, kızınız Hatice'yi zevceliğe istemekte, muaccel ve müeccel mehir olarak da yirmi erkek deve vermeyi taahhüd etmektedir."

Ebû Tâlib konuşmasını bitirince de, Hz. Hatice'nin amcasının oğlu Varaka b. Nevfel ayağa kalktı ve şöyle konuştu:

"Allah'a hamdolsun ki bizi de, anlattığın gibi yarattı; saydıklarından daha fazlasıyla bize üstünlük verdi. Biz de sizinle hısımlık kurmak ve şereflenmek istiyoruz!

"Ey Kureyş topluluğu! Şahit olunuz ki ben, Huveylid'in kızı Hatice'yi, şu kadar mehirle Muhammed b. Abdullah'la evlendirdim!"

Varaka b. Nevfel konuşmasını bitirdikten sonra, Ebû Tâlib, Hz. Hatice'nin amcası Amr b. Esed'in de muvafakatını istedi. Amr da ayağa kalkarak, "Ey Kureyş topluluğu! Şahit olunuz ki ben de Muhammed b. Abdullah'a Hüveylid'in kızı Hatice'yi nikâladım!" diye konuştu.

Böylece, Kâinatın Serveri Efendimiz ile Kureyş kadınlarının, neseb, şeref ve zenginlik bakımından en üstünü bulunan Hüveylid'in kızı Hz. Hatice-i Kübra zevc-zevce ilan edilmiş oldular. O sırada Resûl-i Ekrem Efendimiz yirmi beş, Hz. Hatice ise kırk yaşlarında bulunuyordu. Evlilikleri Milâdî tarihle 595 yılına rastlıyordu. Yani, Efendimizin nübüvvetinden on beş yıl önce...

Bundan sonra Resûl-i Ekrem Efendimiz, muhterem zevcesini alarak Ebû Tâlib'in evine geldi. Burada velime, yani düğün cemiyeti yaptı; iki deve kestirerek halka yemek ziyafeti verdi.

Ebû Tâlib de, bu mesut hadisenin hatırı için develer kestirdi ve halka yemekler yedirdi. Sonra da, Peygamberimizle âilesini evine davet etti.

Onları karşılamaya çıktığında, sevinç gözyaşları arasında Allah'a hamdediyordu: "Hamdolsun Allah'a ki bizden bütün üzüntüleri yok etti!"

Efendimiz ile ona ilk hanım olma şerefini kazanmış bulunan Hz. Hatice, Ebû Tâlib'in evinde ancak birkaç gün kaldılar. Sonra tekrar Hz. Hatice'nin evine döndüler. Artık mesut hayatlarını burada geçireceklerdi.

Kâinatın Efendisi Peygamberimiz, kendisine "Hatice-i Kübra" dediği bu asil ve tâhire kadın hayatta olduğu müddetçe başka bir kadınla evlenmedi.[133] Her türlü teselliyi ve en parlak saadeti bu huzurlu evinde buldu.

Peygamber Efendimize, babasından miras olarak pek bir şey kalmamıştı. Uzun zamandır himâyesinde bulunduğu Ebû Tâlib ise, fakir ve zaruret içinde idi. Bu bakımdan, Hz. Hatice'yle evleninceye kadar bin bir meşakkat ve zahmet içinde hayat sürmüştü.

Hz. Hatice'yle evlendikten sonra, onun servetini ticarette kullandı ve bir derece genişliğe kavuştu. Fakat zevcesi bol servet sahibi iken o yine israfa, göste-

---

[133] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 201.

riş ve lükse kaçmadı. Eski mütevazı ve sâde hayatına yakın bir yaşayışı devam ettirdi. Üstelik, dünya malına da kalbinde yer vermiyordu. Onun o yüce ruhunu bambaşka ulvî ve kutsî duygular istilâ etmişti. Dünya ve içindekilerin muhabbeti, o ulvî duyguları söküp atmaya hiçbir zaman muktedir olamıyordu.

Daha sonra, Hz. Hatice-i Kübra'dan, Resûl-i Ekrem Efendimizin sırasıyla Kàsım, Zeyneb, Rukiyye, Fâtıma, Ümmü Gülsüm, Abdullah adında altı çocuğu oldu. Oğlu Abdullah, Tayyib ve Tâhir isimleriyle de anılırdı.[134]

Bu mesut aile yuvasında Kâinatın Efendisi ile Hz. Hatice, en ulvî duygularla birbiriyle kaynaşmışlardı. Âlî yuvasında hâkim olan, karşılıklı emniyet, samimi hürmet ve muhabbet idi. Hz. Hatice, Kâinatın Efendisi kocasından on beş yaş büyük olmasına rağmen, yüce şahsiyetinden dolayı kendilerine karşı son derece nâzik, duygulu ve itinalı davranıyordu. Peygamber Efendimizin şerefli hanımına karşı muhabbeti de fazlaydı. Öyle ki vefatından sonra bile hiçbir vakit muhabbetini kalbinden atmadı, gönlünün en mûtena köşesinde ebedî beraberliğe kadar sakladı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Hatice'nin keremkârlığını, hayırseverliğini ve kendisine yaptığı büyük yardımı her zaman yad ederdi. Bu yad ediş, Hz. Âişe validemize, "Hatice-i Kübra'dan başka, Nebiyy-i Ekrem'in zevcelerinden hiçbirini kıskanmadım!"[135] dedirtecek ve onun kıskançlık damarını tahrik edecek kadar fazla idi.

Nasıl yâdetmezdi ki? Yedi çocuğundan biri hâriç diğerlerinin annesi o idi. Herkes ona düşman iken, ona dost elini uzatan, o idi. Her türlü ızdırap ve sıkıntı karşısında kendisini teselli eden, o idi. Herkesin ona arka çevirdiği bir zamanda yanıbaşından ayrılmayan, o idi.

Elbette, böylesine yüksek duygu ve meziyetler sahibi zevcesini, Peygamber Efendimiz hiçbir zaman unutmayacak ve onu her zaman hayırla yad edecekti.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN, ZEYD B. HARİSE'Yİ AZAT ETMESİ!

Zeyd b. Hârise, Kelb kabilesine mensuptu. Henüz sekiz yaşlarında küçük bir çocuk iken, annesiyle beraber gittiği akrabalarının yanında, bir başka kabilenin baskını sırasında esir alınmıştı. Esirler pazarından da, Hz. Hatice'nin yeğeni Hâkim b. Hizan tarafından dört yüz dirheme satın alınıp Mekke'ye getirilmişti.[136] Hz. Hatice, Zeyd'i yeğeninden almış ve evinde barındırıyordu.

Bu sırada Efendimiz, Hz. Hatice'yle evli bulunuyordu.

---

[134] Ebu'l-Kàsım Abdurrahman es-Süheylî, *Ravdu'l-Ünf*, c. 1, s. 214.

[135] Müslim, *Sahîh*, c. 7, s. 133.

[136] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 497; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 2, s. 224; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 1, s. 563.

Resûl-i Ekrem, bu küçük çocuğu sevmişti. Bu sebeple, Hz. Hatice'den onu kendisine bağışlamasını istedi. Muhterem zevceleri, Peygamberimizin bu arzusunu yerine getirdi.

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, onu alır almaz azat etti.[137]

Her zaman hürriyeti benimseyen ve seven bir büyük insandı o... Her yaşında insanlara, onların vazgeçilmez hak ve hürriyetlerine son derece hürmetkâr ve riayetkârdı. Fani hayatının son ânına kadar bu eşsiz ulvî duygusu ve hasleti her zaman kemâl derecesinde tecelli edecektir!

Zeyd, belirttiğimiz gibi, henüz küçük bir çocuktu.

Ebeveyni, onun nereye götürüldüğünü, kime satıldığını bilmiyordu. Harise ailesi, çocukları için her gün gözyaşı döküyordu.

Babası Harise, evde duramaz olmuştu. Diyar diyar dolaşıyor, sormadık kabile ve uğramadık yurt bırakmıyordu. Biricik oğlu Zeyd için şiirler söylene söylene geziyordu.

Küçük Zeyd ise, sanki anne babasını unutuvermişti. Mesut ailenin saadeti onun da yüksek ruhunu olanca gücüyle sarmış ve adeta onun ayrılmaz bir parçası haline gelmişti. Rahatı yerindeydi, Kâinatın Efendisiyle kaynaşmıştı. Onun şefkatli kanatları arasında mesuttu, sevinçli ve huzurlu idi.

Zeyd'in Yeri Tespit Edildi!

Günün birinde Kelb kabilesinden birkaç kişi, Kâbe'yi ziyarete geldi. Bu arada, Zeyd'i gördüler ve kendisiyle sohbet edince de tanıdılar.

Babasının, annesinin durmadan kendisi için gözyaşı döktüklerini, hasretiyle yanıp tutuştuklarını Zeyd'e anlattılar.

Fakat Zeyd, gayet sâkin ve rahat idi. Anne şefkati ve baba sevgisinden daha ulvî ve kutsî şeylere mazhar olmanın gönül rahatlığı içinde, onlara cevabı şu oldu:

"Annemin babamın benim için gözyaşı döktüklerini biliyorum. Sadece sizden, şu söyleyeceklerimin onlara ulaştırılmasını istiyorum:

"'Ben, her ne kadar uzaklarda bulunuyor isem de, kavmimle haber gönderdim ki hac merasimi yapılan belli yerler yanındaki Beytullah'ta oturuyor, hizmet ediyorum. Artık aradığınızı elde etmek için son gücünüzü harcamaktan, uzun uzun yollar katetmekten, develeri yeryüzünde koşturup durmaktan vazgeçin! Allah'a hamdederim ki ben şimdi, öyle hayırlı, öyle şerefli bir aile içinde bulunuyorum ki Maad'ın sulbünden —uludan uluya geçerek gelmiş olan— en şereflileri, bu ailedendir!'"[138]

---

[137] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 264; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 497.

[138] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 41; İbn Esir, *a.g.e.*, c. 2, s. 225; İbn Hacer, *a.g.e.*, c. 1, s. 523.

Bu haberi alan Harise, kardeşi Kâ'b'la birlikte yanına fazla miktarda akçe de alarak Zeyd'i kurtarmak için derhal Mekke'ye geldi. Sorup soruşturup Resûl-i Ekrem Efendimizi buldu ve "Ey Kureyş Kavminin Efendisi, efendisinin oğlu! Siz, Harem halkı ve Harem-i Şerif'in komşusunuz! Beytullah'ın yanında esirlerin esaret bağlarını çözer ve karınlarını doyurursunuz!" diye konuştuktan sonra, asıl maksadını şöyle arz etti:

"Yanında bulunan oğlumuz için sana geldik. Sen bizi memnun ve râzı edecek bir fidye-i necat [kurtuluş akçesi] iste; biz sana onu verelim, oğlumuzu serbest bırak!"

Nebiyy-i Ekrem, "Oğlunuz kimdir?" diye sordu.

"Zeyd b. Hârise..." dediler.

Peygamberimiz, "Bundan başka bir istediğiniz var mı?" dedi.

Onlar, "Hayır, başka isteğimiz yok" cevabını verdiler.

Bunun üzerine, Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Zeyd'i çağırın! Dilediğini yapmakta serbest bırakın! Eğer, sizi tercih ederse fidye-i necat almaksızın o sizindir, alın götürün; yok, eğer beni tercih ederse vallahi ben, beni tercih edene, kimseyi tercih etmem!"[139] diye konuştu.

Harise ve kardeşi, Efendimizin bu konuşmasından memnun oldular ve "Sen" dediler. "Bize karşı çok insaflı davrandın!"

Huzura gelen Zeyd'e Efendimiz, "Şunları tanıyor musun?" diye sordu.

Zeyd, "Evet, tanıyorum" dedi.

Peygamberimiz tekrar, "Kimdir onlar?" dedi.

Zeyd, "Bu babamdır, şu da amcamdır" cevabını verdi.

Bundan sonra Peygamber Efendimiz, Zeyd'e, "Sen, benim kim olduğumu öğrendin. Sana olan şefkat ve sevgimi de gördün. O halde ya beni tercih et, yanımda kal; ya onları tercih et, git" diyerek, onu tercihinde serbest bıraktı.

Zeyd'in cevabı şu oldu:

"Ben hiçbir kimseyi sana tercih etmem! Sen, benim için anne ve baba makamındasın!"

Oğlunun bu cevabı karşısında şaşıran ve sarsılan baba Harise hiddetle, "Yazıklar olsun sana!" dedi. "Demek ki sen köleliği; hürriyete, anne babana, amcana ve ev halkına tercih ediyorsun!"

Fakat Zeyd, babasıyla aynı kanaatte değildi. "Babacığım!" dedi. "Ben, bu zâttan öyle şeyler gördüm ki kendisine hiçbir zaman bir kimseyi tercih edemem!"[140]

Küçük Zeyd böylece Resûl-i Ekrem Efendimize olan sadâkat ve bağlılığını

---

[139] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 42; İbn Esir, *a.g.e.*, c. 2, s. 225; İbn Hacer, *a.g.e.*, c. 1, s. 523.

[140] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 42; İbn Esir, *a.g.e.*, c. 2, s. 225.

ispatlamıştı. Kader, ona nurlu ve parlak bir istikbâl hazırlıyordu. Bu hali, onun ilk müjdesiydi.

Efendimizin, Zeyd'i Evlat Edinmesi!

Peygamber Efendimiz, Zeyd'e bu eşsiz bağlılığın mükâfatını vermede gecikmedi. Hemen elinden tutarak, onu Kureyş'in oturduğu Hıcır mahalline götürdü ve halka şöyle hitap etti:

"Ey hazır bulunanlar! Şahit olunuz ki bundan böyle Zeyd, benim oğlumdur. Ben ona vârisim, o da bana vâristir."

Mekkeliler, birini evlat edinmek istedikleri zaman böyle yaparlardı. Efendimiz de onların bu âdetlerine uyarak, Zeyd'i böylece kendisine evlat edinmiş oldu.

Peygamber Efendimizin bu güzel davranışı, şaşkın ve dalgın duran Harise'nin mahzun gönlünde sevinç rüzgârı estirdi: Demek ki oğlu emin bir elde bulunuyordu!

Gönül huzuru içinde Harise, oğlunu Kâinatın Efendisinin yanında bırakarak yurduna döndü.[141]

Bundan sonra, Mekke'de herkes Zeyd'i, "Muhammed'in oğlu Zeyd..." diye çağırmaya başladı.

Efendimiz, peygamberlik vazifesiyle memur edilip vahiy gelmeye başlayınca, evlatlıkların kendi öz babalarının adlarıyla çağrılmaları emredildi.[142] Bunun üzerine Hz. Zeyd, babasının ismiyle, "Harise oğlu Zeyd" diye çağrıldı.

Bu konuda ayet-i kerimede meâlen şöyle buyrulur:

"Evlatları, babalarına nisbet ederek çağırın! Allah katında, bu, daha doğrudur. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onlar dinde kardeşleriniz ve dostlarınızdırlar (Kendilerini "kardeşim" veya "dostum" diye çağırın).[143]

Hz. Ömer'in oğlu Abdullah (r.a.), bu hususu şöyle ifade etmiştir:

"Biz, 'Evlatları babalarının adıyla çağırın' ayeti ininceye kadar Zeyd'i 'Harise oğlu Zeyd' diye değil, 'Muhammed oğlu Zeyd' diye çağırırdık."[144]

Ayrıca bu ayetle, evlatlıkların, evlat edinen kimseye vâris olması hükmü de ortadan kaldırıldı.

Hz. Zeyd, Efendimize peygamberlik vazifesi verildikten sonra, Hz. Hatice ve Hz. Ali'yi müteakip derhal İslam'ın sînesine koşacak ve "üçüncü Müslüman" olma şerefine erecektir.

---

[141] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 42; İbn Esir, *a.g.e.*, c. 2, s. 225; İbn Hacer, *a.g.e.*, c. 1, s. 563.

[142] Ahzab, 5, 40.

[143] Ahzab, 5.

[144] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 43; Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 174; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 131.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Zeyd'i fazlasıyla severdi. Zaman zaman kendisine, "Ey Zeyd! Sen, kardeşimiz ve azatlımızsın"[145] diyerek iltifatta bulunurdu.

Resûl-i Ekrem, daha sonra çok sevdiği bu büyük insanı, dadısı Ümmü Eymen'le evlendirecektir ve bu evlilikten yine çok sevdiği ve çoğu zaman terkisinde taşıdığı Üsame Hazretleri dünyaya gelecektir!

KUREYŞ'İN KÂBE'Yİ YENİDEN İMARI VE PEYGAMBERİMİZİN HAKEMLİĞİ

Kâinatın Efendisi 35 yaşında idi.

Bu sırada Kureyş kabilesi, Kâbe duvarlarını yıkıp, yeniden tamir kararını verdi. Zira, yıllardan beri yağan yağmur ve neticede meydana gelen seller, yapı itibarıyla pek sağlam olmayan bu mâbedi oldukça yıpratmıştı. Çatısız bulunması sebebiyle de, yağan yağmurlar temeline kadar tesir etmiş ve binayı adeta harab bir hale getirmişti.

Son olarak gelen büyük bir sel, Kâbe'yi bütün bütün sarsmış ve duvarlarını çatlatmıştı. Bu durum Mekkelilerde bir korku ve telâş uyandırmıştı.

Bu arada, bir hadise daha oldu: Kadının biri Harem'de ateş yaktı. Ateşin korundan sıçrayan kıvılcımlar, Kâbe'nin örtüsünü tutuşturdu ve yanmasına sebep oldu.

Bütün bunların üzerine bir de Kâbe'nin içinde bulunan bir definenin çalınması eklenince, Mekkeliler, artık verdikleri kararı bir an evvel gerçekleştirme gayretine girdiler.[146]

İnşaat Malzemesi Yüklü Gemi

Kureyşliler, Kâbe'yi nasıl ve neyle tamir edeceklerini düşünüp, iştişâre ediyorlardı.

Bu sırada, Cidde'ye gitmek üzere Mısır'dan yola çıkmış bulunan bir Bizans gemisi, Cidde yakınlarında karaya oturdu.

Bunu haber alan Kureyş, olay yerine bir heyet gönderdi. Geminin yükü, yumuşak aktaş, tahta, direk ve demir idi. Bunlar, Kureyş'in arayıp da bulamadıkları şeylerdi!

Heyet, gemide bulunanlarla anlaşarak keresteyi satın aldı. Bunun yanında, gemideki tüccara, Mekke'ye serbestçe girebilme ve mallarını gümrüksüz satabilme garantisi de verdiler. Hâlbuki, daha evvel Mekkeliler, şehirde ticaret eşyası satanlardan öşür alırlardı.

---

[145] Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 303.

[146] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 205; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 145; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 198.

Gemide ayrıca Bâkûm adında Bizanslı bir mimar da bulunuyordu. Kâbe yapımında kendisinden istifade etmek üzere bu mimarla da anlaştılar.

Buna göre, duvarlarını yeniden tamire karar verdikleri Kâbe'nin mimarlığını Bizanslı Bâkûm, marangozluğunu ise Mekke'de oturan Kıbtî bir usta yapacaktı.[147]

Duvarların Taksimi

Kâbe duvarlarının taşlarla örülmesi işi, kur'ayla kabileler arasında dörde taksim edildi. Buna göre, Abdi Menaf ile Zühreoğullarına Kâbe'nin Şam cephesi (Hatiym, Hıcır tarafı); Şehm, Cehm (Cümah) ve Amiroğulları payına Kâbe'nin Yemen köşesi ile Hacerü'l-Esved köşesi arası; Mahzum ve Teymoğullarına ise, Safâ ile Ecyad'a bitişik olan Yemen cephesi düştü.[148]

Mekke'nin Sarsılması

Her kabile, kendisine düşen tarafı yıkıyordu. Hz. İbrahim'in attığı temele kadar inildi. Bundan sonra, birbiriyle kaynaşmış deve sırtı gibi yeşil yeşil taşlar görülmeye başlandı!

Niyetleri, daha da aşağı inmekti. Ne var ki buna muvaffak olamadılar. İçlerinden biri bu yeşil taşlara kazmayı sallayınca, birden zelzeleye uğramış gibi Mekke'nin sarsıldığını gördüler. Herkeste bir korku ve telâş başladı. Bundan sonrasını yıkmaya müsaade bulunmadığını anlayıp, kazdıklarıyla iktifa ettiler.[149]

Kabileler Arasında Anlaşmazlık Çıkması

Herkes kendisine düşen taraf için taş taşıyor ve duvarlar örülüyordu. Bina, Hacerü'l-Esved'in konulacağı yere kadar yükseltilmişti. Ancak bu mübarek taşı yerine koymada kabileler arasında anlaşmazlık çıktı. Her kabile, kendisini diğer kabilelerden bu hususta daha lâyık görüyordu. Kabile taassubunun bütün şiddetiyle hüküm sürdüğü bir zamanda, hangi kabile bu şerefi başkasına kaptırmak isterdi? İş kızıştı, tartışma ve münakaşa son derece sertleşti. Öyle ki birbirleriyle vuruşacaklarına dair yemin bile ettiler.[150]

Ortalığı bir kargaşalık kaplamıştı. Her an çarpışma bekleniyordu. Çarpışma vuku bulursa, çok kişi hayatını kaybedebilir, çok mal telef olabilirdi!

Bu duruma bir çare bulmak gerekiyordu!

Dört beş gün, Kâbe'nin duvarlarına tek taş koymadan, Kureyş kabileleri

---

147 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 205; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 145.

148 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 207; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 146; Taberî, *Tarih*, c. 1, s. 200.

149 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 207-208; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 201.

150 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 209; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 146; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 201.

bekleyip durdular! Sonra tekrar Mescid-i Haram'da toplandılar, birbirleriyle konuştular, tartıştılar.

Bu arada, kabileleri uzlaşmaya davet edenler de vardı.

Uzlaşmayı Sağlayan Teklif!

Kanlı bir hadisenin kopması her an beklenirken, Kureyş'in en yaşlılarından Ebû Ümeyye diye bilinen Huzeyfe b. Muğîre, ortaya atıldı ve taraflara şu teklifi sundu:

"Ey Kureyşliler! Anlaşamadığınız şu işte, mâbedin şu kapısından (Benî Şeybe Kapısını eliyle işaret ederek) ilk girecek zâtı aranızda hakem yapın; o kimse bu işi bir neticeye bağlasın!"[151]

Ebû Ümeyye'nin beklenmedik bu teklifi, taraflarca tereddütsüz kabul gördü.

"Muhammedü'l-Emin" Geliyor!

Artık bütün gözler Benî Şeybe kapısındaydı!

Acaba kim çıkacaktı ve kabilelerin anlaşmazlığına nasıl bir çareyle son verecekti? Hiçbir kabilenin gönlünü kırmadan bu işi nasıl halledecekti?

Merak dolu bakışlar, mescidin mezkûr kapısını dikkatle süzmekte idi.

Kapıdan bir zât belirdi!

Uzaktan fark ettiler, kendisine mahsus boyu posu ve yürüyüşüyle vakar içinde gelen bu zâtı derhal tanıdılar ve sevinç içinde bağırdılar: "El-Emin o! Muhammed o! Onun aramızda vereceği hükme râzıyız!"[152]

Evet, gelen Muhammedü'l-Emin'di (a.s.m.). Herkesin itimadını kazanmış olan dürüst insandı.

Bu sebeple, merak dolu bakışlar, birden sevinç bakışlarına döndü. Çünkü âdil karar vereceğinden hepsi tereddütsüz emindi.

Evet, isabetli karar vermekten şaşmayan Efendimizin gelişi, elbette tesadüfî değildi. Vereceği hükümle onlara, peygamberliğinden önce de, isabetli görüşe, derin düşünceye sahip olduğunu tasdik ettirecekti.

Kureyş, durumu kendilerine anlattı.

Kalbi gibi zihni de tertemizdi Efendimizin... İsabetli kararı vermekte gecikmedi ve şu emri verdi:

"Hemen bana bir örtü getiriniz!"

Ânında getirdiler. Bir rivayete göre bu Velid b. Muğîre'nin elbisesiydi. Diğer bir rivayete göre ise, Efendimiz, bizzat kendi ridâsını bu işte kullandı.[153]

---

[151] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 209; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 146; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 201.

[152] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 209; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. ?

[153] Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 99.

Kâinatın Efendisi, getirilen örtüyü yere serdi.

Küçük büyük herkesin dikkatli bakışları, Efendimizin üzerinde toplanmıştı. O örtüyle ne yapacaktı?

Merakları fazla sürmedi ve Sevgili Peygamberimiz, Hacerü'l-Esved'i bu örtünün ortasına koydu; sonra da, "Her kabileden bir kişi bunun birer köşesinden tutsun" diye emretti.

Öyle yaptılar. Hacerü'l-Esved'i örtüyle, konulacak yere kadar kaldırdılar.

...Ve Resûl-i Kibriya Efendimiz, bizzat Hacerü'l-Esved'i kendi eliyle yerine koyarak, bu şerefe nâil oldu!

Bundan sonra duvar örülmeye başlandı ve kısa zamanda tamamlandı.[154]

Böylece, Allah Resûlü, İlâhî mevhibenin bir eseri olan isabetli kararıyla, kabileler arasında büyük bir kanlı çarpışmayı önlemiş oldu.

Bu kararıyla Sevgili Peygamberimiz, kendisinden çok daha yaşlı ve haliyle tecrübeli bulunanlardan bile daha isabetli görüşe, daha kuvvetli muhakemeye ve daha ziyade zekâya sahip bulunduğunu, aynı zamanda İlâhî bir kuvvetle teyit edildiğini ortaya koymuş oluyordu!

İbni Abbas Hazretlerinin bir rivayetine göre, Efendimizin, Hacerü'l-Esved'i[155] yerine koyduğu gün, Pazartesi günü idi.[156]

PEYGAMBERİMİZİN, HZ. ALİ'Yİ YANINA ALMASI

Efendiler Efendisi otuz altı yaşında.

Milâdî 607 senesi.

Mekke'de şiddetli bir kuraklık ve kıtlık başgöstermişti. Çoğu aile, geçim sıkıntısından perişan bir durumda idi.

Geçim sıkıntısı içinde bulunan ailelerden biri de,Resûl-i Ekrem Efendimizin amcası Ebû Tâlib'in ailesiydi.

Efendiler Efendisinin kalbi, şefkat ve merhamet kaynağıydı sanki... Zâtına

---

[154] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 209-210; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 146; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 201.

[155] Renginin siyah olması sebebiyle "Hacerü'l-Esved (Siyah Taş)" diye adlandırılmış bulunan bu mübarek taş, Kâbe'nin şark köşesinde olup yerden bir buçuk metre yükseklikte, kapıya yakın bir yere yerleştirilmiş, üç büyük ve birkaç tane de küçük parçadan müteşekkildir. Etrafı gümüş bir halkayla çevrilidir. Bir başka ismi "Ruhü'l-Esved"dir.

Bu mübarek taş, semâvî bir taş olup, Hz. İbrahim'e (a.s.) Hz. Cebrail tarafından getirilmiştir. Kâbe duvarına yerleştirilmeden evvel, Ebû Kubeys dağında muhâfaza edilmekteydi. Bir rivâyete göre, Peygamber Efendimizin "Ben peygamber gönderilmeden evvel, Mekke'de bana selam veren taşı, hâlâ biliyor ve tanıyorum!" ifadelerinin işaret ettiği taş, bu Hacerü'l-Esved'dir.

Bir gün, bu taşa yaklaşıp öpen Hz. Ömer, şöyle demişti:

"Çok iyi bilirim ki sen zararı ve menfaati olmayan bir taş parçasısın! Eğer Resûlullah'ın seni takbil ettiğini (öptüğünü) görmeseydim asla seni takbil etmezdim!"

[156] Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 1, s. 129.

yapılan iyilikleri asla unutmuyordu. Kendisine karşı gösterilen kadîrşinaslıkları asla karşılıksız bırakmak istemiyordu! Böylesi güzel ve eşsiz bir mizaca sahip bulunuyordu!

İşte, şimdi geçim sıkıntısı çeken biri vardı. Kendisine elinden gelen yardımı esirgemeyen biri. Çocukluğundan beri, şefkatli kanatları arasında büyüdüğü biri: Ebû Tâlib...

Amcası geçim sıkıntısı içindeyken, o nasıl rahat edebilir ve nasıl yardımına koşmazdı?

Derhal harekete geçti. Hali vakti yerinde olan diğer amcası Hz. Abbas'a koştu, durumu kendisine arz etti. Sıkıntı içinde kıvranan Ebû Tâlib'e yardım ellerini uzatmaları, yükünü bir nebze de olsa hafifletmeleri gerektiğini anlattı.

Hz. Abbas, Efendimizin bu davetini memnuniyetle karşıladı ve birlikte Ebû Tâlib'e vardılar.

Maksatları, Ebû Tâlib'in evindeki kalabalığı biraz azaltmak, hiç olmazsa birkaçının nafaka yükünü omuzundan kaldırmaktı!

Maksatlarını Ebû Tâlib'e açınca, o bundan memnuniyet duydu ve sonunda Efendimiz ismini bizzat koyduğu Hz. Ali'yi, Hz. Abbas da Hz. Cafer'i himâyesine aldı.[157]

O sırada Hz. Ali, dört veya beş yaşında bulunuyordu. Henüz bu yaşta, "Güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim" buyuran Resûl-i Kibriya'nın himâyesine girmesi, Hz. Ali için eşsiz bir mazhariyetti. Bu yaşından itibaren onun terbiye süzgecinden geçecek, davet edildiğinde ise, derhal iman edecektir! Bu imanı sırasında dokuz on yaşlarında bulunan Hz. Ali, aynı zamanda "ilk Müslüman çocuk" şerefini de kazanmış olacaktır.[158]

---

[157] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 263.

[158] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 262; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 213.

Dördüncü Bölüm

Efendimize Peygamberlik Verilmeden Önce Dünyanın Ve İnsanlığın Durumu

DÜNYANIN VE İNSANLIĞIN DURUMU

Kâinatın Efendisine risâlet vazifesi verilmeden önce, insanlığın ve dünyanın mânevî çehresini tanımak ve bilmekte fayda vardır. Ancak o zaman Resûlullah'ın insanlığı nasıl dinî, ruhî, fikrî, içtimaî ve siyasî bir karanlık ve sapıklık içinden kısa zamanda çekip çıkardığını anlayabiliriz!

Milâdî altıncı asır sonları...

Bu zaman, insanlık âleminin üzerine küfür, dalâlet ve ahlâksızlık kâbusunun olanca kesafetiyle çöktüğü ve onu boğmaya var gücüyle çalıştığı bir asırdır. O gün için dünya üzerinde göze çarpan mühim devletler şunlardır:

Bizans, İran, Mısır, Hindistan, İskenderiye, Mezopotamya, Çin v.s...

Bütün bu devletlerde;

Doğru Bir İnanç Sistemi Mevcut Değildi

İnançsızlığın veya yanlış inancın ruh ve vicdan ızdırabı içinde kıvranan zamanın insanları, adeta çılgına dönmüşler, ne yaptıklarını bilmeyen azgınlar durumuna gelmişlerdi.

Kâinatın Yaratıcısı Yüce Allah'a iman ve ibadet yerine, kâinatta cereyan eden hadiselere ve Yüce Kudret'in eseri olan eşyaya tapılmakta idi. Yıldızlara, ateşe, kupkuru ve ruhsuz taş ve tahtalara zavallı insanlık "İlâh!" diye secde ediyordu.

Ruh ve vicdanlar, tek Allah'a imandan mahrum karanlıklara gömülü bulunduklarından "Her şey, İlâhî Kudret'in eseridir" denilmiyor ve dolayısıyla devrin insanları tarafından kâinat manasız, abes ve gayesiz mütalâa ediliyordu! İman, irfan ve basîretten mahrum bu zavallılar, bir harfin, bir kelimenin, bir kitabın müellifsiz vücud bulmayacağını biliyorlardı da, içinde bin bir türlü esrar ve hikmeti muhafaza eden Kâinat Kitabını sahipsiz ve manasız kabul edecek kadar düşünceden mahrum bir perişanlık içinde kıvranıp duruyorlardı.

Bu içler acısı vaziyetiyle bütün dünyanın, tevhid inancını, Allah'ın varlık ve birliğine inanmayı insanlığa takdim edecek, gönülleri şirk, küfür ve dalâlet kirinden temizleyecek bir peygambere ihtiyacı vardı ve onu bekliyordu!

İnsanlar, Sınıflara Ayrılmışlardı

İlâhî ölçüden mahrum insanlık, zengin-fakir, kuvvetli-zayıf, avam-havas, efendi-köle diye birçok sınıfa ayrılmış durumda bulunuyordu. Zengin ile fakir, halk ile devlet ricâli arasında korkunç bir kopukluk ve uçurum vardı!

Sınıflar arası hava oldukça gergindi. Üst tabakadakilerin zulüm ve tahakkümü sebebiyle alt sınıflar her an patlamaya hazır bir barut fıçısını andırıyordu. Misâl olsun diye o günkü İran'ın durumuna beraberce bir göz atalım: "Birçok ibtidaî kavimde olduğu gibi, İranlılar da birbirinden tamamen ayrılmış ve ilk üçü en aşağı tabakada olan, dördüncüsünden bütünüyle kopmuş dört sınıfa [kasta] ayrılmıştı. En yüksek olan üç sınıf, münhasıran Magi kabilesinden alınan ve bu itibarla Magiped veya Möbed denilen rahipler ve hâkimler, cengâverler ve resmî memurlardı. Rençber ve san'at sahiplerinden mürekkep kısım da dördüncü sınıfı teşkil ediyordu. Sözde halk denilen zümre ise, hür şehirlerden ve toprağa bağlı esir ve kölelerden [serflerden] mürekkepti ve bu sonuncuların vazifeleri, hiçbir mükâfat ve ücret karşılığı olmaksızın tarlalarda veya orduda çalışmaktı. Bunlar tamamıyla kendi hallerine terk edilmiş, aşılmaz manialarla ayrılmış oldukları —mal ve mülkünden serbetçe faydalanan— dehkanlığa, yani şehirliliğe bile yükselmeyi ümit edemezlerdi."[159]

Doğu Roma İmparatorluğu'nun hali daha da acıklı ve ibretli idi: "Halk, kendiliğinden birçok tâlî sınıfa ayrılmıştı. Bunlar: 1) Ne orduya alınan ve ne de herhangi bir çeşit ticarete girişebilen toprak sahiplerinden mürekkep Curule [Kürül] denilen sınıf, 2) İran'daki benzerleri gibi, toprak sahibi olmayan, nüfus vergisi veren, babadan oğula intikal eden muhtelif loncalara bağlı Haraçgüzar [vergi veren] halk, 3) Askerî sınıftı. Bu konu üzerinde bir yazarın dediği gibi, 'toprağı eken çiftçiler, saray halkını doyuran ve giydiren birer âletten başka bir şey değildi.'"[160]

Ortadoğu'nun hatırı sayılır bir tarihçisi olan Finlay, Doğu Roma'nın [Bizans'ın] o zamanki perişan durumunu, bakınız, nasıl hülâsa eder: "Jüstinyen'in ölümü (528-565) ile Muhammed'in (a.s.m.) doğumu arasında geçen zaman zarfında olduğu gibi, belki tarihin hiçbir devrinde ahlâkı bu dereceye kadar bozulmuş bir cemiyet ve o cemiyette Yunanlılar ve Romalılar kadar irade ve faziletten mahrum milletler görülmüş değildir."[161]

Avrupa'da halk aristokratların, şövalyelerin, kilise adamlarının zâlim elinde, kralların, barbarların şefkatsiz pençeleri arasında ruhsuz bir eşyadan, dilsiz bir hayvandan farksızdır. İstenildiği zaman alınır, arzu edildiği zaman da satılırlardı. İtiraza hiçbir hakları yoktu. Satılanlar köle durumuna girerdi. Köle olmasa bile, efendisinin dizi dibinden ayrılma güç ve kuvvetinin sahibi bulunmayan birer hizmetçi olurlardı. Hiç kimse, efendisini beğenmemek hakkına sahip olmadığı gibi, efendisini seçmek yetkisine de mâlik değildi. Sadece şu

---

[159] Prof. Harun Han Şirvanî, *İslam'da Siyasî Düşünce ve İdare*, Terc.: Kemâl Kuşçu, s. 8.

[160] Prof. Harun Han Şirvanî, *a.g.e.*, s. 10.

[161] Prof. Harun Han Şirvanî, *a.g.e.*, s. 11.

vardı: Bazı barbar memleketlerde hizmetçi, ilk efendisine muayyen bir kurtuluş akçesi vermek suretiyle bir başka kapıya kendisini atabiliyordu. Bu, onlar için haliyle büyük bir lütuftu!

Hülâsa, Arabistan Yarımadası'nın dışındaki diğer bütün devletlerde de, insanlar birbirlerine kinle, nefretle, vahşetle bakan sınıflara ayrılmışlardı! Bu perişan durumda bulunan dünyanın, insanın yeryüzünde Allah'ın en kıymetli mahlûku olduğunu, insanların tek babadan geldiklerini ve dolayısıyla bir tarağın dişleri gibi hepsinin belli haklara aynı nisbette sahip olma hürriyetini doğuştan beraberinde getirdiğini ilan edecek, insanlar arasındaki kin, nefret ve düşmanlığı sevgiye, saygıya ve dostluğa döndürecek büyük bir peygambere ihtiyacı vardı! Hal diliyle, adeta bu büyük peygamberin bir an evvel gelmesi için yalvarıyor, yakarıyordu!

Kölelik, Bir Müessese Olarak Mevcuttu

İnsan, mükerrem ve muhteremdir. Bunu takdir edebilmek ise, ancak gerçek bir iman sâyesinde mümkündür.

Gönülleri bu imanın şerefinden mahrum bulunan o devrin insanları, elbette insana hürmetin, insanın yeryüzünde en mükerrem varlık olduğunun şuurundan uzak bulunacaklardı ve hemcinslerini parayla alıp satabilecek kadar vahşîleşeceklerdi.

"Köle" diye adlandırılan zavallı insanlar, pazarlarda basit bir mal alıp satmak gibi, açık artırmayla satılıyordu! Efendi, kölesine her türlü hakareti, zulmü yapma ve her türlü işte çalıştırma yetkisine eksiksiz sahipti!

Bu derin vahşete ve kadirbilmezliğe son verecek birine, insanlık âleminin şiddetle ihtiyacı vardı. Bir güneş gibi şefkat ışığını hiç kimseden esirgemeyecek bir rehbere insanlık muhtaçtı.

Mezhep Kavgaları Sürüp Gitmekteydi

Hıristiyan devletlerde, Hz. İsa'nın tebliğ ve telkin ettiği "tevhid" akîdesi, yerini bâtıl "teslis" inancına bırakmıştı.

Papazlar, Hz. İsa'nın tebliğ ve telkin ettiği din yerine, apayrı bir din meydana getirmişlerdi.

Diğer devletlerde de olmakla birlikte, hususan Doğu Roma İmparatorluğu'nda din adına akıl almaz zulüm ve işkencelere başvuruluyordu. Misâl olsun diye tarihçiler, Patrisiyen Fokas'ın, Hıristiyanlığa zorla döndürülmekten kurtulmak için kendisini zehirlemiş olduğu hadisesini ibret nazarlarına sunarlar.[162]

---

[162] Prof. Harun Han Şirvanî, *a.g.e.*, s. 11.

İran'da hâkim olan Mazdeizm dininden dönenler veya bu dine ihanet edenler ölüm cezasına merhametsizce çarptırılıyorlardı. Göz çıkarma, çarmıha germe, taşa gömme, aç susuz bırakarak ölüme terk etme, alışılagelmiş ölüm şekilleri arasında yer alıyordu.

Konfüçyüs'le Çin, medeniyette ilerlemişken, Saadet Güneşinin parlaması arefesinde en karışık günlerini yaşıyor, yıkılmayla karşı karşıya bulunuyordu. Kardeş kavgaları, dinmek bilmez bir hal almıştı. Mezhep ayrılıkları yüzünden halk birbiriyle boğaz boğaza kavga halindeydi.

Habeşistan, İslam'ın zuhuru sırasında, kardeş kavgalarıyla için için kaynıyordu.

Ahlâksızlık Kol Gezmekteydi

Allah'a imanın verdiği hayâ ve korkudan mahrum, faziletten nasipsiz insanlık, her türlü ahlâk dışı davranışta, haysiyet ve namusları ayaklar altına alıcı âdi hareketlerde serbetçe bulunuyordu.

Kumar, içki, zevk ve sefâ âlemleri, günlük işler arasında yer alıyordu. Ardı arkası kesilmeyen öldürme, zina, gasp ve baskın olayları, insanlık denilen kutsî ve ulvî manayı adeta yeryüzünden silip süpürmüştü.

İşte, tek bir misâli:

Bizans İmparatorluğu'nda ahlâk öylesine silinmiş, öylesine ölü bir unsur haline gelmişti ki bizzat Konstantiniyye Patriği, İmparatorun, kendi öz yeğeniyle evlenmesinde nikâhını kıyıyordu.[163]

Kadın, alınır satılır basit bir metadan öteye geçmiyordu.

Evet, Milât'tan sonra altıncı asır sonları, yedinci asrın başları, işte böylesine bir vahşet, inkâr, şirk, cehalet ve zulüm asrı durumundaydı. Her türlü anarşi, inançsızlık, sapık inanç çeşitleri, sefahetin her türlüsü, en yoğun bir tarzda bu asırda hükmünü icra ediyordu.

İnsanların yaratılışından bu yana dünya belki böylesine bir sapıklığa, ahlâksızlığa, vahşet ve dehşete şahit ve sahne olmamıştı!

Mânevî rehberden mahrum insanlık, avare su gibi taştan taşa başını vuruyor, her vuruşta kalp, ruh, vicdan ve haysiyetinden bir şeyler kaybediyordu. Çaldığı bütün beşerî kapılar, derdine çare olamayacaklarını söylüyor ve yüzüne kapatılıyordu.

Gerçek yaratıcı Yüce Allah'ı bilmemiş, tanımamış ve O'nun peygamberleri vasıtasıyla çizdiği aslî gayeyi bulamamış yeryüzü insanları, adeta birer canavar hüviyetine bürünmüşlerdi. Her an başkasını yutmaya hazır canavarlar misâli, yeryüzünü saldırganlıkları, zâlimlikleri, vurup öldürmeleriyle kana bulamışlar, her tarafta anarşi ve huzursuzluk rüzgârını estiriyorlardı!

---

[163] Prof. Harun Han Şirvanî, *a.g.e.*, s. 11.

İnsanlık yetim kalmıştı. Kâinat yaslıydı. Yeryüzü bir mâtem meydanını andırıyordu. Herkes birbirine düşman, her şey manasız, ruhsuz, gayesiz telâkki ediliyordu!

Gerçek rehberinden yoksun insanlığın vâveylâları arşı çınlatıyor, kâinat zerresiyle, güneşiyle insanlığın bu acı haline adeta ağlıyordu!

Hülâsa, bütün dünyayı kesif bir şirk, cehil, küfür, zulüm ve ahlâksızlık bulutu kaplamış bulunuyordu.

Bunun taptaze, mânevî bir güneşin gözler, ruhlar, vicdanlar kamaştıran eşsiz ışıklarıyla bir kere daha yırtılması, dünyanın bir kere daha aydınlığa kavuşması gerekiyordu!

O Saadet Güneşi, bütün haşmetiyle insanlık ufkunda doğmalıydı ki insanlığın yüzü gülsün. Kâinat zerresiyle, güneşiyle, dağıyla, taşıyla, insanıyla, hayvanıyla manasız, abes ve gayesiz telâkki edilmekten kurtulsun. Her şeyin yazılmış ve ibret nazarlarına arz edilmiş, Allah'ın birer mektubu olduğu bilinsin, idrak edilsin. İnançsızlığın yerini tertemiz iman, zulmün yerini adalet, huzursuzluğun yerini huzur, cehaletin yerini ilim, ızdırabın yerini saadet alsın. İnanan herkes dost ve kardeş olsun. Kâinatın hiddeti sevince dönsün. Yıldızlar gülsün, zerreler cezbeye tutulmuş mevlevî gibi raksa gelsin. Güneşle ay, yerle gök, aşk ve şevk içinde memuriyetlerine devam etsin.

İnsan da, yaratılışının, yokluk karanlıklarında varlık âlemine misafir edilmiş olmanın asıl hikmet ve gayesinin, Cenab-ı Hakk'ı tanımak ve O'na iman edip, ibadet etmek olduğunu bilsin. Böylece, hakikî huzur ve gerçek saadete kavuşmuş olsun!

ARABİSTAN'IN DURUMU

Dünya haritası üzerinde siyasî, coğrafî ve ticarî açıdan mühim bir yer işgal eden Arabistan'ın da, diğer dünya ülkelerinden farklı bir tarafı kalmamıştı. Orada da —lisan ve edebiyat istisna edilirse— her şey çağırından çıkmış, bütün müesseseler bozulmuştu.

Kısaca göz atalım:

Dinî Durum

İnanç yönünden Arabistan, kelimenin tam manasıyla anarşi içinde kıvranıyordu. Garip itikadlar burada da kol geziyordu.

Bir kısmı tamamen inkârcı idiler. Dünya hayatından başka hiçbir şeyi kabul etmiyorlar, وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ

"Bizim için dünya hayatından başka bir hayat yoktur; yaşarız ve ölürüz. Bizi

öldüren, zamandan başka bir şey değildir"[164] diyerek, güya keyiflerince hayat sürüyorlardı!

Resûl-i Ekrem Efendimize vahiy gelmeye başlayınca, Kur'an-ı Kerim'inde Cenab-ı Hak, bu inancı taşıyanlara şöyle hitap edecektir:

قُلِ اللّٰهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ

وَلٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Ey Resûlüm! Onlara de ki:

"'Sizi Allah diriltiyor, sonra sizi O öldürecek. Sonra da sizi, vukuunda şüphe olmayan kıyamet günü (diriltip bir araya) toplayacak yine O'dur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmez.'"[165]

Yine o zaman Arapların bir kısmı Allah'a ve ahiret gününe inanıyor, ancak insandan bir peygamberin olacağını kabul etmiyorlardı.

Kur'an, şu ayetiyle, bu inanç sahiplerinin hallerini anlatıyor:

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوٓا إِذْ جَآءَهُمُ الْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَنْ قَالُوٓا أَبَعَثَ اللّٰهُ بَشَرًا رَسُولًا

"Mekkelilere doğru yolu gösteren Peygamber, onlara Kur'an'la geldiği zaman, insanların iman etmelerine, ancak şöyle demeleri mani oldu:

"'Allah, bir insanı mı peygamber gönderdi?'"[166]

Peygamberin insan nev'inden gelmiş olmasını akıllarına sığdıramayıp, bir meleğin bu vazifeyle gönderilmesini arzu eden bu gürûha yine Kur'an, şu ayetiyle cevap vererek, isteklerinin ne kadar mantıksız olduğunu ilan ediyordu:

قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَآءِ

مَلَكًا رَسُولًا

"(Ey Resûlüm! Mekkelilere) Şöyle de:

"'Eğer insanlar gibi yeryüzünde yürüyüp duran melekler olsaydı, elbette onlara gökten bir melek peygamber gönderirdik.'"[167]

Diğer bir kısmı ise, Allah'ın varlığını kabul edip inanıyor, ancak ahiret ha-

---

[164] Câsiye, 24.
[165] Câsiye, 26.
[166] İsrâ, 94.
[167] İsrâ, 95.

yatını, öldükten sonra dirilme gerçeğini, oradaki ceza ve mükâfatı kabul etmiyordu.

Kur'an-ı Kerim, bu gruba da şu ayetiyle işaret eder:

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ

"(Nutfeden) yaratılışını unutarak, bize bir de misâl getirdi: 'Bu kemikleri kim diriltir, onlar çürüyüp dağılmışken?' dedi."[168]

Bu haddini bilmezlere de şu şekilde cevap veriliyordu:

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

"(Ey Resûlüm!) De ki:

"'Onları ilk defa yaratan, diriltir ve O, her yaratılanı tamamıyla bilir.'"[169]

Bir kısmı ise, puta tapıyorlardı ve bunlar, çoğunluğu teşkil ediyordu. Hem taştan, tahtadan, hatta zaman zaman helvadan yaptıkları putlara tapıyor, hem de şöyle diyorlardı:

مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى

"Biz, putlara ancak bizi Allah'a daha fazla yaklaştırsınlar diye tapıyoruz!"[170]

Evet, Arapların ekserisi taştan, tahtadan, zaman zaman sefere çıkarken de helvadan yaptıkları putlara tapıyor, onlardan medet ve yardım umacak kadar zavallı bir vaziyete düşmüş bulunuyorlardı. Yeryüzünün ilk tevhid evi Beytullah'ı, bu inançlarının eseri olarak 360 adet putla doldurmuşlardı.

İslam şerefiyle şereflendikten sonra dünyaya adaletiyle ün salan Hz. Ömerü'l-Fârûk (r.a.), Câhiliyye devrinde putlara tapma hususunda başından geçmiş bir hadiseyi şöyle anlatır:

"Câhiliyye devrinde yaptığımız iki iş vardı ki onları hatırladıkça birine ağlar, diğerine ise gülerim!

"Beni ağlatan hadise şu idi:

"Kız evlatlarımızı diri diri toprağa gömerdik. O masum ve şefkate muhtaç çaresizlere bu hareketi nasıl revâ görürdük, bilmem! Bunu hatırladıkça kalbim parçalanır ve ağlamaktan kendimi alamam.

"Beni güldüren hadiseye gelince... Câhiliyye devrinde evlerimizde putlar vardı. Bir yolculuğa çıktığımız zaman, o putların bir suretini undan veya hel-

---

[168] Yâsin, 78.

[169] Yâsin, 79.

[170] Zümer, 3.

vadan yapar, yolculuk esnasında onlara tapar ve hürmet gösterirdik. Yol uzayıp acıktığımızda ise, az evvel hürmet ettiğimiz, taptığımız helvadan putumuzu alır, yerdik! Bundan daha gülünç bir hadise var mı? Bunu hatırladıkça da, Câhiliyye zamanında ne kadar akıl dışı işler yaptığımızı anlar ve gülerim!"

Bütün bunlar yanında, Arabistan'da Hz. İbrahim'in tevhid dininin izlerine de rastlanıyordu. Gaflete ve aradan uzun zaman geçmesine rağmen silinmeyen bu dinî izlerle amel edenlere, Hz. İbrahim'e nisbetle "Hanifler" denilirdi. Zira, Kur'an-ı Kerim'de "Hanif" tâbiri Hz. İbrahim için kullanılır: "İbrahim, ne Yahudi idi, ne de Hıristiyan... O, Hanif Müslüman idi."[171]

Hanifler diye anılan bu insanlar, putlara nefret beslerler, Allah'ın varlık ve birliğine inanırlardı. Nitekim putlardan birinin şerefine kurulan bir panayırda Varaka b. Nevfel, Ubeydullah b. Cahş, Osman b. Hüveyris, Zeyd b. Amr adındaki şahıslar, haddizâtında cansız, dilsiz, sağır, zarar veya menfaat vermekten mahrum birtakım putlara secde edip hürmet göstermeyi zillet saymışlar ve bunu açıkça ilan etmişlerdi.[172]

Yine akıl ve fikirlerini çalıştırarak, birtakım cansız putlara tapmanın manasızlığını idrak edip bu bâtıl itikada karşı mücadele verenler de vardı. Taif halkının reisi ve Arapların meşhur şâirlerinden Ümeyye b. Ebî Salt, bunlardan biriydi. Bu zât, Câhiliyye devrinde mukaddes kitapları okumuş, putperestliği terk ederek Hz. İbrahim'in dinine girmişti.

"Bismike Allahümme" tâbirini ilk defa bu şâir bulmuştu. Sonra bu tâbir Arapların hoşuna gitmiş ve kitaplarının evveline de yazmaya başlamışlardır.

Şiirlerinde bir peygamberin lüzumundan bahseder, insanlık için nübüvvetin kat'î bir ihtiyaç olduğunu beyan ederdi. Araplardan bir peygamberin zuhur edeceğini, geçmiş mukaddes kitaplardan öğrendiği için, o makamı kendisi arzu ediyordu. Buna binaendir ki Efendimize risâlet vazifesi verilince, haset ve kıskançlığının esiri oldu ve onu tasdik etmedi. Hatta Bedir Muharebesi'nde öldürülen müşrikler için mersiyeler söyledi.[173]

Hicret'in 2. senesinde iman etmeden ölen Ümeyye hakkında, Hz. Resûl-i Ekrem'den birkaç hadis de rivayet olunmuştur.

Efendimiz bir gün, terkisinde Şerîd b. Süveyd'le gidiyordu. Sahabeye, "Ümeyye'nin şiirlerinden bir şey biliyor musun?" diye sordu.

"Evet, biliyorum" cevabında bulunan sahabe, arkasından da Ümeyye'nin şiirinden beyitler okudu. Okunanları pek beğenen Efendimiz, Şerid'den (r.a.) biraz daha okumasını istedi.

---

[171] Âl-i İmrân, 67.

[172] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 237-238.

[173] Bağdadî, Muhammed Fehmi, *Tarih-i Edebiyyat-ı Arabiyye*, c. 1, s. 19.

Sahabe, kasideyi okuyup bitirdi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, şöyle buyurdular:

"Ümeyye, Müslüman olmaya yaklaşmıştır."[174]

Bir diğer rivayete göre ise, "Ümeyye'nin şiiri iman etmiş, fakat kendisi dalâlette kalmıştır"[175] buyurdular.

Bu meyanda adından bahsedeceğimiz bir başkası da şüphesiz, meşhur Arap hatiblerinden Kuss b. Saide'dir. Efendimizin peygamberliğinden haber veren bu zâtın hutbesinden ileride bahsedeceğiz.

Putlar

Mekke'ye ilk defa put getirmenin de bir hikâyesi var:

Amr b. Luhay, şehre ilk defa putu getirip, halkı putlara tapmaya teşvik eden adamdır.[176]

Amr Şam'a gittiği bir sırada, Maab denilen yere de uğrar ve burada Hz. Nuh'un sülâlesinden bir kabilenin putlara taptığını görür. Bunların ne işe yaradığını, niçin kendilerine taptıklarını sorunca da, "Bunlardan yardım isteriz, yardım ediliriz; yağmur isteriz, yağmura kavuşuruz" cevabını alır.

Bunun üzerine Amr, Mekke'ye götürmek için bir put ister. İsteğini kabul ederler ve kendisine Hübel adını taşıyan putu verirler.[177]

Amr, Hübel'i Mekke'ye getirir ve diker; halkı, bu puta tapmaya teşvik eder. Câhil halk bu teşvike kapılarak Hübel'e tapmaya başlar.

İşte, Mekke'ye ilk defa put getirme ve burada puta tapma hikâyesi böylece başlamış oldu.

Her Kabilenin Ayrı Putu Vardı

Bundan sonra putperestlik Mekke'de yayılmaya başladı. Her kabilenin de kendisine âit putları vardı.

Kureyş, en büyük put olarak Uzzâ'yı kabul eder ve ona hürmet ederdi.

Evs ve Hazreç kabilelerinin taptığı put, Menat adını taşıyordu. Bu put, Mekke ile Medine arasında Müşellel denilen yerde bulunuyordu. Sonraları bu iki kabile Menat'tan başka, Lât ve Uzzâ putlarına da tapmaya başlamışlardı.

Kelb kabilesinin putu Vedd idi ve Dûmetü'l-Cendel denilen mevkide bulunuyordu.

Huzeyl kabilesi, Suva putuna tapardı ve bu put Gatafan mevkiinde idi.

---

[174] ez-Zebidî, *Tecrit Tercemesi*, c. 10, s. 38-39.

[175] Bağdadî, Muhammed Fehmi, *a.g.e.*, c. 1, s. 43.

[176] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 79.

[177] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 79.

Hemdan kabilesinin bir kolu olan Hayvan boyu, Yauk putuna tâzim ederdi. Bu put, Hemdan civarında bulunuyordu.

Tayy ve Mezhiç kabilelerinin putu, Yeğûs idi; Himyerîlerinki ise, Nesr...

Bekroğulları ve Kinâne kabilelerinin putu ise, Sa'd idi.[178]

İşte, yukarıda saydığımız kabileler, adlarını verdiğimiz bu putlara tapar, onlardan yardım diler, yağmur ister, zafer talep ederlerdi. İtikadlarınca, cansız, ruhsuz, taştan veya ağaçtan olan bu cisimler, isteklerini yerine getirme güç ve kuvvetinin sahibi bulunuyorlardı.

Hâlbuki, her aklı başında insan bilir ve kabul eder ki cansız, ruhsuz cisimlerden insana ne zarar gelir, ne de fayda... Onlarda insana yardım edecek ne güç vardır, ne de kuvvet...

Ne var ki o zamanın Arapları bu gerçeği düşünemeyecek kadar muhakemeden mahrum bulunuyorlardı.

İşte, Allah Resûlü Hz. Muhammed (a.s.m.), inanç yönünden böylesine cehalet ve dalâlet içinde kıvranan bu insanları ilim ve hidayet nuru ile kurtarmaya geliyordu. Onlara nur ve huzur vermek vazifesini yüklenecekti.

Ahlâkî Durum

Câhiliyye devrinde Arabistan, ahlâkî cihetten de tam bir sefâlet içindeydi. Cemiyete hâkim olan, süflî arzu ve emeller idi. İçki, kumar, zina, yalan, hırsızlık, zulüm, hülâsa ahlâksızlık nâmına ne varsa yarımadanın dört bir yanında hüküm sürüyordu.

Zulüm, güçlünün güçsüze karşı kullandığı en amansız bir kırbaçtı. Kuvvetli olan, aynı zamanda haklıydı. Kuvvetli olan, zayıf ve güçsüzlere istediğini zorla yaptırabiliyordu. İnsana ve onun hayatına bir sinek kadar bile önem verilmiyordu. Yapılan baskınlarla yakalanan insanlar, işkenceler altında inim inim inletilerek öldürülüyorlar veya pazarlarda basit bir mal gibi köle olarak satışa çıkarılıyorlardı.

Kadın, elde basit bir meta, alınır satılır âdi bir mal telâkki ediliyordu. Genç cariyeler, fuhuşa teşvik edilerek, hatta zorlanarak, sırtlarından para kazanma yoluna gidiliyordu. Kur'an, insan haysiyetine yakışmayan bu hareketten bahsediyor ve onları, insan hayatına hürmeti katleden bu çirkin âdetten nehyediyordu:

"... Dünya hayatının geçici menfaatini kazanacağız diye, cariyelerinizi fuhuşa zorlamayın; hele iffetli olmak isterlerken... Kim onları zinaya mecbur ederse, muhakkak ki Allah bu mecbur edilişlerinden ve tevbelerinden sonra onlar (o cariyeler) hakkında Gafûr'dur [çok affedicidir], Rahîm'dir."[179]

---

[178] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 80-84.

[179] Nur, 33.

Bir kadın, birkaç erkekle birden müşterek hayat yaşayabiliyordu. Böyle bir kadın, evinin damına diktiği bir işaretle, kendisini halka ilan ediyordu.

Üvey anne, babanın terekesi arasında ev eşyasıymış gibi oğula miras olarak intikal ediyordu.

Kız Çocuğunu Diri Diri Gömme Âdeti

Çöl Araplarının bir kısmı kız çocuklarının dünyaya gelmesini bir felâket, bir yüz karası sayarlardı. Bu sebeple, doğan çocuk kız olunca, bazen kimsenin görmesine bile fırsat verilmeden gaddar babaları tarafından diri diri toprağa gömülüyor veya kuyulara atılıyorlardı.

Bu gaddarca hareketlerine sebep olarak hayalî bazı gerekçeleri gösteriyorlardı:

Diyorlardı ki:

"Bunlar bir gün gelip şerefimizi lekeleyecekler veya sefâlete düşeceklerdir. Ayrıca maişet cihetiyle de bize yük olacaklar ve rızıklarını temin edemeyeceğiz."[180]

Bazen de anneler, doğum yaklaşınca çukur kazdırırlardı. Dünyaya gözlerini açan yavru kız ise, hemen çukura atılır, üzeri toprakla örtülürdü.

Babalar, öldürmeyi kararlaştırdıkları kızlarını, altı yaşına gelince, güzel elbiseler giydirerek, sanki akraba ziyaretine gidiyorlarmış gibi çöle götürürlerdi. Zavallı çocuk, orada daha önce kendisi için hazırlanmış mezara bırakılır, üzerine de toprak atılarak diri diri gömülürdü.

Gömmek istemedikleri kız çocuklarına ise, kalın yün kumaştan bir cübbe giydirip, onlara deve veya koyun çobanlığı yaptırarak cemiyetten tecrit etme yoluna giderlerdi.

Kur'an-ı Kerim, çöl Araplarının bu çirkin ve vahşet saçan âdetlerini şu ayetiyle bize haber verir:

"Onlardan birine, kız doğum haberi müjdelendiği zaman, öfkelenerek yüzü kararıyor. Verilen müjdenin bıraktığı kötü tesirle utanıp kavminden gizleniyor. Acaba o çocuğu zillet ve horluğa katlanarak saklayacak mı, yoksa toprağa mı gömecek? Bak ki hüküm verdikleri şeyler ne kötü!"[181]

Câhiliyye zamanında bu çirkin âdete tevessül etmiş biri, bilâhare İslamiyetle müşerref olduktan sonra gözyaşları arasında Resûlullah'a bu durumunu şöyle anlatmıştı:

"Yâ Resûlallah! Biz, Câhiliyye devrini de yaşamış insanlarız. Putlara tapar, çocuklarımızı öldürürdük. Benim de bir kızım vardı. Çağırdığım zaman yanıma sevinçli sevinçli gelirdi.

---

[180] Bkz. En'am, 151: "De ki: (...) Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin."

[181] Nahl, 58-59.

"Bir gün, yine onu çağırmıştım. Koşarak geldi, arkama düştü. Kendisini evimizden pek uzak olmayan bir kuyumuza götürdüm. Elinden tutup kuyuya atıverdim.

"Onun, bana son sözleri şu oldu:

"'Babacığım! Babacığım!'"

Kâinatın Efendisi, tasvir edilen vahşetengiz manzara karşısında kendisini tutamamış ve ağlamıştı. Öyle ki mübarek gözlerinden akan yaşlar sakalını ıslattı. Sonra da şöyle buyurdular:

"Şüphesiz, Allah yeniden yapmadıkça Câhiliyye icabı olarak yaptıklarınızı orada bırakır, İslamiyet devrine geçirmez."[182]

İşte, o zamanlar şefkat ve merhamet denilen yüce hasletler, ruh, kalp ve vicdanlardan böylesine sökülüp atılmıştı. Zaten, Kâinat Sultanına gerçek imanın bulunmadığı bir kalpte, o sultandan korkunun bulunmadığı bir vicdanda, şefkat, merhamet ve faziletin yeri olmaz ki!

Siyasî Nizam

Câhiliyye devrinde Arabistan, siyasî bir nizam ve içtimaî bir düzenden de mahrum bulunuyordu. Ahalinin ekserisi göçebe hayatı yaşıyordu. Kabilelere bölünmüşlerdi.

Kabile, içtimaî düzenlerini kendi aralarında temin eden bir toplumdur.

Bu göçebeler, devamlı surette birbirleriyle çekişme halinde idiler. Her an başkasına saldırmaya, gayrın malını talan etmeye, namusunu lekelemeye hazır bir hayat tarzı içinde bulunuyorlardı. Baskın ve yağmacılığı, adeta kendileri için bir geçim vasıtası kabul etmişlerdi. Kendilerine düşman olan kabileye baskınlar düzenler, develerini sürüp götürürler, kadın ve çocuklarını esir alırlardı.

Aralarında düşmanlık eksik olmazdı. Bir kabilenin diğerine yaptığı kötülükleri, karşı kabile de aynıyla yapmaya uğraşırdı.

Harp, baskın, çarpışma, ruh ve hayatlarına öylesine işlemişti ki başka kabileler arasında üzerlerine saldıracak kabileler bulamazlarsa, birbirleriyle savaşırlardı. Şâir Kutamî, bu hususu, "Kardeşlerimizden olan Bekrlerden başkasını bulamazsak, onlara saldırırız!"[183] beytiyle anlatmak ister.

Öteden beri, kabileler ve aşiretler halinde yaşıyorlardı. Merkezî bir hükûmet etrafında toplanmayı düşünmemişlerdi. Bu sebeple, yarımada, medenî ve sosyal kanunlardan mahrum bulunuyordu. Bu yüzden de karşılıklı zulümler eksik olmuyor, çarpışmalar, vuruşmalar devam edip gidiyordu. İsteyen istedi-

---

[182] Darimî, *Sünen*, c. 1, s. 3-4.

[183] Ahmed Emin, *Fecrü'l-İslam*, Terc.: Ahmed Serdaroğlu, s. 37.

ğini, gücü yettiği takdirde yapabiliyordu. Güçlünün ve itibarlının yaptıkları daima yanına kâr kalırdı.[184]

Edebî Durum

Bütün bunlar yanında, inkârı mümkün olmayan bir gerçektir ki İslamiyetin zuhuru sırasında Araplar, edebiyat, belâgat ve fesahat konularında tekâmülün zirvesinde bulunuyorlardı. Bu hususta kendileriyle boy ölçüşecek, yeryüzünde hiçbir millet mevcut değildi.

Şâir ve şiir onlar için her şeydi. Çünkü şiir, atalarının cemiyet hayatını, âdet ve inançlarını aksettiren tek güvenilir ayna idi.

Cemiyette şâirler, büyük değer sahibi idiler ve büyük hürmet görürlerdi. Öyle ki kabilelerinde güçlü bir kahraman yerine bir şâirin çıkmasını her zaman tercih ederlerdi. Zira, yegâne gayeleri olan şöhreti, en güzel şekilde yayabilecek olan, ancak şâirdi. Yılandan korkar gibi, şâirlerin hicivlerinden çekinir ve korkarlardı.

Şâirler, onlar tarafından birer kahraman kabul ediliyordu. Öyle ki bir şâirin bir tek sözü üzerine kabileler birbirleriyle kıyasıya çarpışıyorlardı. Yine bu şâirin bir tek sözüyle de, yıllardan beri birbirleriyle kanlı bıçaklı olanlar bir anda barışabiliyorlardı.

Eski zamanda şiire, "Arabın Defteri" deniliyordu. Zira, Arapların ahlâk ve âdetleri, diyanet ve akîdeleri, ancak şiirle biliniyor ve onunla nesilden nesile intikal edip geliyordu.

Bu devirde, şiiri besleyen ve teşvik eden birçok unsur vardı. Güçlü bir şâir, hem kendisi hem de kabilesi için itibar sağlıyordu.

Yine muayyen zamanlarda kurulan panayırlar, şiirin gelişmesinde büyük rol oynuyorlardı. Kurulan bu panayırlar, bir nevi edebiyat şöleniydi. Panayırlarda, jüri huzurunda şiir ve hitabet müsabakaları düzenlenirdi. Çeşitli yerlerden gelen şâirler ve hatibler, burada şiirler okur, hitabelerde bulunurlar, birbirlerine üstün gelmek için bütün güçlerini ortaya koyarlardı. Üstünlük sağlamakla da son derece iftihar ederlerdi.

Sonunda, jüri tarafından birinci seçilen şiir, keten bez üzerine altın yaldızla yazılarak Kâbe duvarına asılırdı.

Taif'le Nahle arasında bulunan Sûk-i Ukâz, panayırların en büyüğü idi. Çoğunlukla şiir yarışmaları burada tertip edilirdi.

Panayırlar, aynı zamanda bir çeşit fuar mahiyetini de taşıyordu. Bütün kabilelerin bir araya geldiği ticarî, içtimaî ve siyasî faaliyet sahalarıydı. Zilhicce ayında açılan panayırlar, yirmi gün devam ederdi. Esirini fidyeyle kurtarmak,

---

[184] Ahmed Emin, *Fecrü'l-İslam*, s. 37-38.

davasını halletmek, düşmanını bulmak, şiir okumak, hutbe irad etmek isteyen herkes bu panayırlara koşardı. "Şiire bu derece önem verilmiş olması, dilin en ince şekilde incelenmesi sonucunu hazırlamıştır." Böylece, İslam'ın zuhuru sırasında Arabistan'da edebiyat, fesâhat ve belâgat, zirveye ulaşmıştı. Adeta, görünmez bir el, zihinleri ve ruhları, Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın insanüstü üslûbuna hazırlıyordu.

Arapların bu mümtaz hususîyeti haiz bulunmaları sebebiyledir ki Kur'an-ı Azîmüşşan, edebiyat, belâgat ve fesahatin zirvesinde nâzil oluyordu. Bu fesahat ve belâgati, i'caz [mucizeliği] ve icazı [vecizliği] ile Arap edip, şâir ve hatiblerini muarazaya davet ediyor ve onlara meydan okuyordu. Fakat onlar, çok geçmeden bu eşsiz kelâma nazire [benzer] getirmenin mümkün olmadığını anladılar ve susmak mecburiyetinde kaldılar.

Kur'an'ın üslûbu öylesine veciz, öylesine tatlı, öylesine fesih ve beliğ idi ki bu işi iyi bilen Araplar, hayretlerini gizleyemiyorlardı. Bir gün, bedevî Arap ediplerinden biri, فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ ayetini duyunca, kendisinden geçercesine secdeye kapanmıştı.

Hadise, müşrikleri çıldırtacak nitelikteydi. Nefret saçan bakışlarla adamın üzerine vardılar ve öfkeyle bağırdılar: "Sen de mi Müslüman oldun?"

"Hayır..." diye cevap verdi bedevî edip: "Ben sadece bu ayetin belâgatine secde ettim!"[185]

İmriü'l-Kays, Muallaka şâirlerinden biriydi. Bir gün kız kardeşi

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ

وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

ayetini işitince, doğruca Kâbe'ye vardı ve "Artık kimsenin söyleyecek bir şeyi kalmadı. Bu belâgat karşısında kardeşimin şiiri de duramaz!" diyerek, kardeşinin en üstte asılı bulunan kasidesini duvardan indirdi. En meşhur kasidenin kaldırıldığı görülünce, diğer Muallakat da birer birer indirildi.[186]

Câhiliyye devrinin en meşhur ve en eski şiir örnekleri, şüphesiz "Muallakat-ı Seb'a [Yedi Askı]" şiirleridir. Bu şiirler, dilden dile dolaşmış, asırlar sonrasına kadar varmıştır. Kuvvetli bir görüşe göre bu şiirler, Hammadü'r-Râviye tarafından toplanmıştır.

---

[185] Ahmed Cevdet Paşa, *Kısas-ı Enbiya*, c. 1, s. 78; Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, s. 350.

[186] Ahmed Cevdet Paşa, *a.g.e.*, c. 1, s. 79; Bediüzzaman Said Nursî, *a.g.e.*, s. 416.

Şiirleri Kâbe duvarına asılan şâirler şunlardır:

İmriü'l-Kays, Tarafe, Lebîd, Zuheyr, Amr b. Gülsüm, Antere (veya Nâbiğa), Hâris b. Hiliza (veya A'şâ).[187]

İşte, Efendiler Efendisi Hz. Muhammed'e, peygamberlik vazifesi verileceği sırada Arabistan'ın dinî, ahlâkî, siyasî, içtimaî ve edebî manzarası böyleydi.

Bu dehşet ve vahşet saçan manzarayı değiştirecek bir zâta elbette ihtiyaç vardı. O zât da ezelî kaderin hükmüyle tespit edilmişti: Hz. Muhammed (a.s.m.).

O, beraberinde getirdiği nurla dünyanın maddî mânevî şeklini değiştirecekti. insanların yüzlerini dünyadan ahirete, fani sevgililerden Mahbub-u Bâkî'ye çevirecek ve bununla insanı maddî mânevî saadete erdirecekti.

Allah tarafından peygamber olarak vazifelendirilecek olan bu zât, insanların başı boş olmadığını, kâinatta atomdan güneş sistemlerine, yıldızlardan galâksilere kadar her şeyin kutsî bir gaye için dönüp dolaştıklarını, kâinatın umum heyetiyle ulvî bir maksada hizmet ettiğini bildirip ilan edecek olan zâttı.

Bu zât, ahlâksızlık çamurunda boğulmaya yüz tutmuş insanlığı, en güzel ahlâkı ders vererek kurtaracak zâttı.

Bu zât, "Kâinat niçin var edilmiş, insanlar nereden gelmiş, niçin gelmiş ve nereye gidecekler?" gibi suallere en güzel cevapları verecek zâttı.

Bu zât, insanın sahibi Allah'ın, insanlardan neleri istediğini, râzı olduğu ve olmadığı şeylerin neler olduğunu gayet açık bir şekilde beyan edecek zâttı.

Bu zât, yalnız bir kavme, bir millete değil, bütün insanlığa, Allah'tan aldığı emirleri bildirecek, ilan edecekti.

İşte, bütün dünya gibi, Arabistan Yarımadası da böylesine büyük vazifeleri yerine getirecek zâtın ortaya çıkmasını dört gözle bekliyordu!

KUSS B. SAİDE, EFENDİMİZİN PEYGAMBERLİĞİNİ HABER VERİYOR

Kâinatın Efendisine peygamberlik vazifesinin verilmesinden birkaç yıl önceydi.

Arapların Câhiliyye devrinde iki meşhur panayırından biri olan Hicaz'daki "Sûk-i Ukâz" renk renk yüzlerce insanla dolup taşmıştı. İçlerinde pek çok Arap beliğleri de vardı. Bu sırada, kızıl tüylü bir deve üstünde yüz yaşını aşmış bir pir-i fani peydahlandı. Gözleri çukura kaçmış, yaşlılıktan iki büklüm olmuş, fakat ruhu aydınlık bu süvari, İyad kabilesinin büyüğü Kuss b. Saide idi. Cenab-ı Hakk'ın varlık ve birliğine, haşir ve neşre inanan Kuss, Arapların şâiri,

---

[187] Ahmed Emin, *a.g.e.*, s. 102.

hatibi ve hakîmi idi. Fesahatiyle dillere destan olmuş bu zât, dikkat kesilmiş ve derin bir sükûta dalmış yüzlerce insana beligane şöyle hitabediyordu:

"Ey insanlar! Geliniz, dinleyiniz, belleyiniz! İbret alınız! Yaşayan ölür, ölen fena bulur! Olacak neyse olur. Yağmur yağar, otlar biter; çocuklar doğar, annelerinin ve babalarının yerini alır. Derken, hepsi ölüp gider! Hadiselerin ardı arkası kesilmez; hepsi birbirini kovalar. Kulak tutunuz, dikkat kesiliniz; gökte haber, yerde ibret alınacak şeyler var. Yeryüzü bir büyük dîvan, gökyüzü yüksek bir tavan. Yıldızlar yürür, denizler durur. Gelen kalmaz, giden gelmez. Acaba vardıkları yerden hoşnut olup da mı kalıyorlar? Yoksa, orada kalıp da uykuya mı dalıyorlar? Yemin ederim, yemin ederim ki Allah'ın indinde bir din vardır ki şimdi içinde bulunduğunuz dinden daha sevgilidir! Ve Allah'ın gelecek bir peygamberi vardır ki gelmesi pek yakındır. Gölgesi başınızın üstüne geldi! Ne mutlu o kimseye ki ona iman eder; o da kendisine hidayet eyleye! Yazıklar olsun, ona isyan ve muhalefet edecek bedbahta! Yazıklar olsun, ömürleri gafletle geçen ümmetlere!

"Ey insanlar! Hani ya babalar, dedeler, atalar? Nerede soy sop? Hani o süslü saraylar ve mermer binalar yükselten Âd ve Semûd kavimleri? Hani ya, dünya varlığından gururlanıp da kavmine, 'Ben sizin en büyük Rabbiniz değil miyim?' diyen Firavun'la Nemrud? Onlar, zenginlikçe, kuvvet ve kudretçe sizden çok daha üstün idiler. Ne oldular? Bu yer, onları değirmeninde öğüttü, toz etti, dağıttı. Kemikleri bile çürüyüp dağıldı. Evleri yıkılıp ıssız kaldı. Yerlerini yurtlarını şimdi köpekler şenlendiriyor. Sakın, onlar gibi gaflete düşmeyin, onların yolundan gitmeyin! Her şey fanidir; bâkî olan, ancak Allah'tır. Ki O, birdir, şeriki ve nâziri yoktur! İbâdet edilecek, ancak O'dur. Doğmamış ve doğurmamıştır! Evvel gelip geçenlerde, bize ibret alacak şey çoktur! Ölüm bir ırmaktır. Girecek yerleri çok, ama çıkacak yeri yoktur! Büyük küçük hep göçüp gidiyor! Giden geri gelmiyor! Kat'î bildim ki herkese olan, size ve bana da olacaktır."[188]

Gariptir ki bu muazzam hitabesini verip, Hâtemü'l-Enbiya'nın pek yakında geleceğini haber veren Kuss b. Saide, o anda kendisini dikkatle dinleyenler arasında, geleceğinden söz ettiği zâtın bulunduğundan habersizdi!

Câhiliyye devrinde Cenab-ı Hakk'ın kalplerine hidayet ihsan ettiği bahtiyarlardan biri olan Kuss b. Saide'nin bu hitabesinden az zaman sonra Kâinatın Efendisine nübüvvet ve risâlet geldi.

Fakat Kuss, bu sırada hayata gözlerini yummuştu. Haliyle, pek yakında geleceğini müjdelediği Efendimizle görüşmek kendisine nasip olmadı.

Aradan yıllar geçti...

---

[188] Ahmed Cevdet Paşa, *Kısas-ı Enbiya*, c. 1, s. 62.

Benî İyad'ın muvahhid ve Hz. İsa'nın dinine mensup bulunan büyüğü Cârûd b. Alâ adındaki zât, kavminin ileri gelenleriyle birlikte, vasıflarını öğrenmek üzere Resûlullah Efendimizin huzuruna vardı. Peygamber Efendimize ne ile gönderildiğini sorup öğrendikten sonra, "Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki senin vasfını İncil'de buldum. Seni, Meryem'in oğlu müjdeledi. Sana devamlı selam olsun ve seni gönderen Allah'a da hamdolsun. Elini uzat. Ben şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve sen, Allah'ın resûlüsün!" diyerek Müslüman oldu. Onu takiben de diğer arkadaşları İslamiyete girdiler.[189]

Bu durumdan fazlasıyla memnun olan Fahr-i Kâinat Efendimiz, sordu: "İçinizde Kuss b. Saide'yi bilen var mı?"

Cârûd, "Elbette yâ Resûlallah!" dedi. "Hepimiz onu biliriz. Hususan ben, hep onun yolunda gidenlerdenim!"

Bunun üzerine Resûl-i Zîşan Efendimiz şöyle buyurdular:

"Kuss b. Saide'nin bir zamanlar Sûk-i Ukâz'da bir deve üzerinde, 'Yaşayan ölür, ölen fena bulur, olacak neyse olur!' diye okuduğu hutbesi hiç hatırımdan çıkmaz. O, bir hayli söz daha söylemişti. Zannetmem ki hepsi hatırımda kalmış olsun!"

Mecliste hazır bulunan Hz. Ebû Bekir (r.a.) atılarak, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Ben de o gün Sûk-i Ukâz'da hazırdım. Kuss b. Saide'nin söylediği sözler hep hatırımdadır. Müsaade buyurursanız okuyayım!"

Sonra da mezkûr hutbeyi başından sonuna kadar huzur-u Risâlette okudu.

Bunun üzerine heyetten de bir kişi ayağa kalktı ve Kuss'un şiirlerinden birkaçını daha okudu. Bu şiirlerinde de o, Harem-i Şerif'te, Hâşimoğullarından Muhammed'in (a.s.m.) peygamber gönderileceğini açıkça zikr ve beyan etmişti.

Bütün bunlardan sonra Resûlullah Efendimiz de, Câhiliyye devrinde hidayet yolunu bulmuş bu bahtiyar için şöyle buyurdu:

"Ümit ederim ki Cenab-ı Hak, kıyamet gününde Kuss b. Saide'yi ayrı bir ümmet olarak haşreder!"[190]

---

[189] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 221; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 6, s. 560; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 161.

[190] Ahmed Cevdet Paşa, *a.g.e.*, c. 1, s. 62.

Beşinci Bölüm

KÂİNATIN EFENDİSİNE, PEYGAMBERLİK VAZİFESİNİN VERİLMESİ

"Şu kâinatın sahip ve mutasarrıfı, elbette bilerek yapıyor ve hikmetle tasarruf ediyor ve her tarafı görerek tedvir ediyor ve her şeyi bilerek, görerek terbiye ediyor ve her şeyden görünen hikmetleri, gayeleri, faideleri irade ederek tedvir ediyor. Madem yapan bilir; elbette bilen konuşur. Madem konuşacak; elbette zîşuur ve zîfikir ve konuşmasını bilenlerle konuşacak. Madem zîfikirle konuşacak; elbette zîşuurun içinde en cemiyetli ve şuuru küllî olan insan nev'iyle konuşacaktır. Madem insan nev'iyle konuşacak; elbette insanlar içinde kabil-i hitab ve mükemmel insan olanlarla konuşacak.

"Madem en mükemmel ve istidadı en yüksek ve ahlâkı ulvî ve nev-i beşere mukteda olacak olanlarla konuşacaktır; elbette dost ve düşmanın ittifakıyla, en yüksek istidatta ve en âlî ahlâkta ve nev-i beşerin humsu [beşte biri] ona iktida etmiş ve nısf-ı arz onun hükm-ü mânevîsi altına girmiş ve istikbâl onun getirdiği nurun ziyasıyla bin üç yüz sene (şimdi bin dört yüz sene) ışıklanmış ve beşerin nurani kısmı ve ehl-i iman, mütemâdiyen günde beş defa onunla tecdid-i bîat edip, ona dua-yı rahmet ve saadet edip, ona medh ve muhabbet etmiş olan Muhammed'le (a.s.m.) konuşacak ve konuşmuş ve resûl yapacak ve yapmış ve sâir nev-i beşere rehber yapacak ve yapmıştır."

(Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*)

BAZI GARİP SESLERİN GELMEYE, ACİB IŞIKLARIN GÖRÜNMEYE BAŞLAMASI!

Kâinatın Efendisi, otuz sekiz yaşına girince gaibten bazı sesler duymaya ve bazı taraflarda birtakım ışıklar görmeye başladı. Bazen de kendilerine gaibten "Yâ Muhammed!" diye nidâ ediliyordu.

Fakat Efendimiz, bu garip seslerin ve parlayıp geçen ışıkların ne demek istediklerine henüz o sırada tam manasıyla vâkıf değildi. Bununla beraber, bu hadiselerin manasız ve boşu boşuna cereyan etmediklerini biliyordu ve günlerini onları düşünmekle geçiriyordu.

Zaman zaman da sadece muhterem zevcesi Hatice-i Kübra'ya bu sırları anlatır ve konuşurlardı. O anda yeryüzünde maddî hayatta tek teselli kaynağı Hz. Hatice validemiz de Resûl-i Ekrem Efendimizi bir siyanet meleği gibi koruyor ve konuşmaları, sohbetleriyle onu teselliye çalışıyordu.

Kâinatın Efendisinin bu hali tam bir sene devam etti.

Sâdık Rüyalar

Kâinatın Efendisi otuz dokuz yaşında iken "sâdık rüyalar" devri başladı. Gündüzün meydana gelecek hadiseler kendilerine geceden, uyku ile uyanıklık arasında bir hal içinde gösteriliyor ve bildiriliyordu. Öyle ki geceden gördüğü

rüyalar, o gecenin sabahında şafak aydınlığı gibi berrak ve apaçık ortaya çıkıyordu.[191]

Peygamber Efendimizi, vahiy almaya bir nevi hazırlama maksadına mebni olan bu durum altı ay devam etti.

Yalnızlık Araması

Kâinatın Efendisinin mübarek ruhu, bu altı aylık devreden sonra artık tamamıyla yalnızlık arıyordu. Cemiyetten uzak durmak, düşünceleriyle başbaşa kalmak, en büyük arzusuydu. Çünkü ruhu, içinde bulunduğu cemiyetin ahlâksızlığından, zulüm ve zulmetinden sıkılıyordu.

Ona adeta yalnızlık sevdirilmişti. Öyle ki her şeyinden vazgeçebelir, fakat insanlardan uzak, kâinatla ve kendi tefekkür âlemiyle başbaşa kalmaktan asla vazgeçemezdi.

Bu sebeple, onun Mekke içinde pek durmadığı ve hep insanlardan uzak ıssız yerleri seçtiği, buralarda hususî tefekküre daldığı görülüyordu.

Ve bu yalnızlık sırasında, adeta dağdan taştan, yerden gökten, kâinatın niçin yaratıldığını, insanların bu dünyaya niçin gönderildiklerini, gaye ve maksatlarının neler olduğunu soruyordu. Ne var ki bu suallerine ne Hira'nın kayaları, ne uçsuz bucaksız çöller, ne gündüz âleminin lâmbası güneş, ne gece âleminin kandili ay, ne pırıl pırıl parlayan yıldızlar ve ne de gelip geçen bulutların hiçbiri cevap veremiyordu. Ve o, bu suallerine cevap bulamayışın hayreti içinde gün ve gecelerini geçiriyordu.

Evet, Fahr-i Kâinat'ın mübarek ruhu, zâhiren yalnızlık istiyordu; hakikatte ise, kâinatın yaratıcısı Cenab-ı Hakk'a muhatab olmak arzusunu ruhunun derinliklerinde taşıyordu. Yalnızlık içinde sonsuz varlığa kavuşmak arzusuydu bu...

Bu hal, az veya çok, hemen hemen bütün peygamberlerin vahiy almadan az önceki hayatlarında görülmüştür. Hz. Musa, peygamberliğinden önce kırk gün kadar Tur dağında, dünyadan uzak, oruç tutmakla vakit geçirmiştir. Yine Hz. İsa, sâkin bir ormanda kırk gün kadar her şeyden uzak ibadetle meşgul olmuştur.[192]

KÂİNATIN EFENDİSİ, HİRA'DA

Sene Milâdî 610.

Kâinatın Efendisi kırk yaşında.

Yıllardan beri devam edip gelen bir âdetleri vardı: Her senenin Ramazan

---

[191] Buharî, *Sahih*, c. 1, s. 6; Müslim, *Sahih*, c. 1, s. 97; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 2, s. 153.

[192] Seyyid Süleyman Nedvî, *Asr-ı Saadet*, Terc.: Ali Genceli, c. 1, s. 44-45.

aynı Hira dağının[193] tepesindeki mağarada tefekkür, ibadet ve dua ile geçirirdi. Burası sessiz ve sâkindi. Tefekkürüyle başbaşa kalması için en müsait yerdi. Cemiyetin bozuk havasından sıkılan mübarek ruhları burada adeta teneffüs ediyor ve huzur buluyordu.[194]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hira mağarasında rastgele değil, ceddi Hz. İbrahim'in Hanif dini üzere ibadet ve tâatte bulunuyordu.[195]

Ömr-ü saadetlerinin bu kırkıncı senesinin Ramazan ayını da aynı şekilde Hira'da ibadet ve tâatle geçirecekti. Zevcesi Hatice-i Kübra'nın hazırladığı azığıyla Hira dağına doğru ilerliyordu.

Kâinat, o anda adeta Efendisinin attığı her adımı hürmetle takip ediyor ve derin bir sükûnete gömülü duruyordu. Fakat bu sükût ve sükûnet manasız değildi; ibret ve hikmetle doluydu.

Nur dağı ve Hira mağarası

[193] Hira dağı: Resûl-i Ekrem Efendimizin evinin bulunduğu yerden takriben 5 km kadar uzaklıktadır. Mağara ise, dağın tam tepesindedir. Mağaranın üç tarafı ve kemeri, yıkılmış, yığılmış kayalardan meydana gelmektedir. Başı kemere değmeksizin bir adamın içinde durabileceği kadar yükseklik ve uzunluktadır. Gariptir ki mağaranın uzandığı cihet, kıble istikametidir. Giriş kapısı oldukça yüksekte, sadece bir deliktir. Buraya kayadan yapılmış birkaç basamakla çıkılarak varılır.

[194] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 252.

[195] Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 260.

Kâinatın bu manalı sükûtuna, Peygamberimiz de derin düşüncesiyle katılıyordu ve adeta bir ahenk meydana getiriyorlardı. Sanki kâinat, onun muazzam ruhuna derinden derine fısıldıyordu: "Sebeb-i vücudum, sensin. Manamı da en güzel izah edecek, sensin. Bir kitab-ı Rabbanî olduğumu bildirecek, sensin. Onun için sana minnettarım, sana hürmetkârım."

Kâinatın Efendisi, artık sessiz sâkin ve İlâhî tecelli mazhariyetine erecek Hira dağının tepesindeki mağaradaydı. Burada ibadetiyle, tâatiyle, dua ve tefekkürü ile meşguldü.

İlk Vahiy Tebliğ Ediliyor!

Ramazan ayının 16 gecesi geride kalmıştı.

Ve Ramazan'ın 17'si, Pazartesi gecesi idi.

Nur dağı, derin ve manalı bir sessizliğe bürünmüştü. O civarda her şey de onunla birlikte sessiz ve sâkindi. Kim bilir, konuşulacakları dinlemek, söylenenleri adeta duyabilmek eşsiz mazhariyetine ermek için... Konuşacak olan ile dinleyene belki de hürmet için!

Gecenin yarısı geçmiş idi ve zaman seher vaktine ayak basmıştı. Bülbüllerin ötmeye başladığı, güllerin bütün güzellikleriyle etrafa koku tebessümleri dağıttıkları ve Allah'ı zikredenlerin coşup sonsuz hazza eriştikleri müstesna vakit!

Vahiy meleği Cebrail (a.s.), en güzel bir insan suretine bürünmüştü. Mis gibi kokularla çevre, buram buram kokmakta idi. Havf ve recâ, heyecan ve sükûnet tecellileri iç içe idi.

Cebrail (a.s.), son derece sevinçlidir. Çünkü son resûlle, Peygamberler Peygamberiyle muhatab olacak, "Habibullah" unvanını imanı, ibadeti, tefekkürü ve mücâdesi ile hakedecek olan Sultan-ı Levlak'la konuşacak, onunla yüz yüze gelecekti.

Beklenen an gelmişti.

Vahiy meleği Cebrail (a.s.), bu ıssız ve karanlık gecede, güzel bir insan suretinde, etrafa ışıl ışıl nurlar saçarak göz kamaştırıcı bir aydınlıkla Kâinatın Efendisine göründü. Tatlı, fakat gür bir sedâ ile hitap etti: اِقْرَأْ

Kâinatın Efendisini, hayret ve korku sardı. Yüreği ürperiyordu!

مَا اَنَا بِقَارِئٍ [Ben okuma bilmem] diye cevap verdi.

Hz. Cebrail, kendilerini kucakladı ve sıkıp bıraktıktan sonra, tekrar, "Oku!" diye seslendi.

Fahr-i Kâinat, aynı cevabı verdi: "Ben okuma bilmem!"

Hz. Cebrail, ikinci kere Kâinatın Efendisini kucakladı ve sıkıp bıraktıktan sonra yine seslendi: "Oku!"

Bu sefer Fahr-i Kâinat, "Ben okuma bilmem" dedi. "Söyle, ne okuyayım?"

Bunun üzerine melek, Allah'tan aldığı ve Resûlüne teslim etmeye geldiği Alak Suresi'nin ilk ayetlerini başından sonuna kadar okudu:

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۞ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۞ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ ۞

اَلَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۞ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

"Oku! Seni yaratan Rabbinin adıyla oku! Ki O, insanı, pıhtılaşmış bir kandan yarattı. Oku ki senin Rabbin, kalemle yazı yazmayı öğreten, insana bilmediğini tâlim eden, bol kerem ve ihsan sahibidir."[196]

Heyecan ve haşyetin son haddinde, Kâinatın Efendisi, bizzat konuştuğu lisanla nâzil olan ayetleri kelimesi kelimesine tekrar etti. Artık inen ayetler Allah Resûlünün hem diline, hem kalbine yerleşmişti.

O andaki vazifesi sona eren Hz. Cebrail de birdenbire kayboluverdi.

"Beni Örtünüz!"

İlâhî vahye muhatab olmanın verdiği heyecan ve haşyetle titreyen Allah Resûlü, mağaradan çıktı ve Mekke'ye doğru hareket etti.

Yolda birçok gariplikle karşılaştı. Dağ, taş ve ağaçlar, "Esselamü Aleyke Yâ Resûlallah!" diyerek onu selamlıyor ve yüksek vazifesinden dolayı tebrik ediyorlardı.

Evine varan Peygamber Efendimiz, karşılaştığı hadisenin azameti ve haşyeti karşısında adeta konuşamaz hale gelmişti.

Kendisini merak içinde karşılayan vefakâr zevcesi Hatice-i Kübra'ya sadece, "Beni örtünüz, beni örtünüz!" diyebildi.[197]

Sâdık zevce, bu emri alınca, yüzündeki başkalığı sezmesine rağmen, hiçbir şey sorma cesaretini gösteremeden Kâinatın Efendisini şefkat ve hürmetle yatağına yatırdı ve üstüne örtüler örttü.

Hira'da yalnızlık arayan Fahr-i Âlem, şimdi de evinde ruh ve düşünceleriyle başbaşa idi.

Bir müddet sonra uyandılar. Bir nebze olsun rahata ve sükûnete kavuştukları belli idi. Hatice-i Kübra'ya başından geçenleri olduğu gibi anlattı ve ekledi: "Korkuyorum ey Hatice! Bana bir zararın gelmesinden korkuyorum!"

---

[196] Alak, 1-5.

[197] Buharî, *Sahih*, c. 1, s. 7.

Resûl-i Zîşan Efendimizin bu sözleri, kesin olarak ebedî devlet ve şerefli memuriyete nâiliyet hususundaki itminan bulma arzusundan geliyordu.

Ancak bir peygambere, hem de en şerefli peygambere ilk zevce olacak kadar yüksek bir kabiliyet, anlayış ve basîrete sahip Hz. Hatice, her halinden son derece emniyet duyduğu zevci Kâinatın Efendisinin itminan arzusunu şu sözlerle teyid etti:

"Hiçbir korku ve endişe duymana sebep yok. Hiç üzülme; Allah senin gibi bir kulunu hiçbir zaman utandırmaz. Ben biliyorum ki sen sözün doğrusunu söylersin. Emanete riayet edersin. Akrabalarına yakın alâka gösterirsin. Komşularına nâzik ve müşfik davranırsın. Fakirlere yardım elini uzatırsın. Gariplere evinin kapısını açıp onları misafir edersin. Uğradıkları felâket ve musibetlerde halka yardım edersin! Ey Amcamoğlu! Sebat et! Vallahi, ben senin bu ümmetin peygamberi olacağını ümit ederim."[198]

Varaka Ne Dedi?

Bütün bu olup bitenler elbette manasız değildi ve bir şeyler ifade ediyordu. Sorup soruşturup öğrenmek ise, Hz. Hatice'ye düşüyordu.

Kime gidebilirdi? Bu işlerden kim anlayabilirdi ve kime itimat edebilirdi?

Hz. Hatice, uzun uzadıya düşündü ve sonunda danışacağı adamı tespit etti: Amcası oğlu Varaka bin Nevfel.

Varaka b. Nevfel, oldukça yaşlanmış, saf bir Hıristiyandı. Gözleri görmez olmuştu, ama gönlü aydınlıktı. Tevrat'ı ve İncil'i okumuş, onlardan pek çok şey öğrenmişti.

Hz. Hatice, vakit kaybetmeden Peygamber Efendimizle, amcası oğluna gitti.

Varaka, önce Resûl-i Ekrem Efendimizi dinledi. O, başından geçenleri anlattıkça Varaka, renkten renge giriyordu. Efendimiz sözlerine son verince, Varaka haykırdı: "Kuddûs, Kuddûs! Bu gördüğün melek, yüce Allah'ın Mûsa Peygambere gönderdiği Ruhü'l-Kudüs'tür. Namus-ı Ekber'dir. Sen ise bu ümmetin peygamberisin. Ah, ne olurdu, yeni dine halkı çağırdığın günlerde ben de genç olaydım; kavmin seni yurdundan çıkaracakları zaman sağ olsaydım!"[199]

Bu ifadeler, hem Allah Resûlünü, hem de Hz. Hatice'yi bir derece rahatlattı. Ancak Efendimizin anlamadığı bir şey vardı: Kavmi, onu niçin yurdundan çıkaracaktı?

Bu sualine Varaka cevap verdi: "Evet, seni buradan çıkaracaklardır! Çünkü senin gibi vahiy tebliğ etmiş bir kimse yoktur ki düşmanlığa uğramamış olsun. Eğer, senin davet gününe yetişsem, bütün gücümle sana yardım ederim!"[200]

---

[198] Buharî, *a.g.e.*, c. 1, s. 7.

[199] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 254; İbn Kesir, *Sîre*, c. 1, s. 404.

[200] Buharî, *Sahih*, c. 1, s. 7; Müslim, *Sahih*, c. 1, s. 97-98.

Varaka b. Nevfel, gerçeği konuşuyordu. Gizlenmesi kabil olmayan gerçeği... Bütün açıklığıyla ortaya konması gereken gerçeği...

Bundan sonra Resûl-i Ekrem, Hz. Hatice'yle birlikte, Varaka b. Nevfel'in yanından ayrıldı.

VAHYİN BİR ARA KESİLMESİ

Resûlullah Efendimiz, aradan çok zaman geçmeden, bir hadiseyle karşı karşıya geldi: "İnkıta-ı Vahy" hadisesi, yani "vahyin kesilmesi..." Sebebi (şöyle veya böyle) izah edilmiş olmakla beraber, beşerî aklımızla hikmetini tam kavrayamadığımız bu hadise karşısında Peygamber Efendimizin tekrar büyük bir sıkıntı ve üzüntü duyduğu fark ediliyordu. Öyle ki adeta dünya kendisine dar gelmekteydi ve bu dar dünyadan kurtulmak istemekteydi. Bu esnada Cebrail veya İsrafil (a.s.), teselli için, birkaç sefer kendilerine görünmüşlerdir.[201]

Allah Resûlü, tam kırk gün bu üzüntüyle karşı karşıya kaldı. Dünya "Dârü'l-Hikmet" olması sebebiyle, onda her şey —şüphesiz— hikmetle cereyan etmektedir. Aklımızın küçücük terazisiyle biz, Bazen bu gibi hadiselerin sebep ve hikmetlerini yakalarız, Bazen de yakalamamız mümkün olmaz. Ama sebep ve hikmetini bilmeyişimiz, elbette hadiselerin hikmetsiz cereyan ettiklerine hiçbir zaman delil olmaz. Hele, peygamberlik gibi her şeyi hikmet kalemiyle programlanmış bir vazifenin içine elbette hikmetsizliğin girmesine imkân ve ihtimal yoktur. Buna binaen, inkıta-ı vahy, yani vahyin bir ara kesilmesi hadisesi, şüphesiz birçok sebep ve hikmete binaen cereyan etmiştir. Fakat biz hikmetlerin künhüne vâkıf değiliz. Bununla birlikte meseleye çeşitli izah tarzı getirenler de vardır. Bu görüşleri şöylece hülâsâ etmek mümkündür:

a) Allah Resûlü, ilk vahiy karşısında fazla telâş duymuş ve ruhu adeta vahyin ağırlığıyla sarsılmıştır. Bu durumda ruhunun ve sâir lâtifelerinin biraz sükûn bulması ve daha sonra gelecek vahye hazırlanması için bu hadise vuku bulmuştur.

b) Ruh-ı Ahmed'in (a.s.m.), ızdırap ve elemlere dayanmaya şimdiden alıştırılması.

c) Vahye, daha fazla iştiyak duymasını temin.[202]

VAHYİN TEKRAR GELMEYE BAŞLAMASI

Kırk günlük bir aradan sonra, Peygamber Efendimize vahiy tekrar gelmeye başladı.

---

[201] *Tecrid Tercemesi*, c. 1, s. 13.

[202] Abdüllatif es-Sübkî, *el-Vahyü İle'r-Rasûl Muhammed (a.s.m.)*, s. 89.

Vahyin tekrar gelmeye başlaması hadisesini bizzat kendileri şöyle anlatmışlardır:

"Bir gün giderken, aniden gökyüzünde bir ses işittim. Başımı kaldırıp baktığımda, Hira'da bana gelen meleği (Cebrail), yerle gök arasında bir kürsü üzerinde oturmuş gördüm. Ürpererek yere çöktüm. Evime dönüp, 'Beni örtünüz, beni örtünüz!' dedim. Bunun üzerine Yüce Allah,

يَاأَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۞ قُمْ فَأَنْذِرْ ۞ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ۞ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ۞ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ

'Ey örtüye bürünen Peygamber! Kalk da sana iman etmeyenleri azapla korkut! Rabbinin büyüklüğünden bahset! Elbiseni temiz tut! Putperestlik pisliğini bırakmakta devam et!'[203] ayetlerini indirdi. Artık vahiy gelmeye başladı ve ardı arkası kesilmedi."[204]

Vahiy tekrar gelmeye başlayınca, Resûl-i Kibriya Efendimizin ruhundaki sıkıntılar dindi; iç âlemi huzur ve sükûta kavuştu. Cenab-ı Hak, serâpa ahlâkî güzellikler ve kemâllerle süslemiş olduğu Hz. Muhammed'i (a.s.m.) peygamberlik vazifesiyle vazifelendirmekle, onu insan nev'i içinde en mümtaz ve en seçkin mevkiye çıkarmış oluyordu. Bu suretle aynı zamanda Yüce Allah'ın umum kâinatta cârî olan "Her nev'de bir ferd-i mümtaz ve mükemmel ve cami' halkedip, nev'in medar-ı fahri ve kemâli yapar" kanunu, insanlık câmiasında da tecellisini buluyordu.

"Cenab-ı Hakk'ın esmâsında [isimlerinde] bir İsm-i Âzam olduğu gibi, masnuatında [san'atlarında] da bir Ferd-i Ekmel bulunacak ve kâinatta münteşir [dağıtılmış] kemâlâtı o ferdde cem edip [toplayıp] kendine medar-ı nazar edecek.

"O ferd, herhalde zîhayattan olacaktır. Çünkü enva-ı kâinatın [kâinattaki türlerin] en mükemmeli zîhayattır. Ve herhalde zîhayat içinde o ferd, zîşuurdan olacaktır. Çünkü zîhayatın envaı içinde en mükemmel, zîşuurdur. Ve herhalde o ferd-i ferîd, insandan olacaktır. Çünkü zîşuur içinde hadsiz terakkîyata müstaid, insandır.

"Ve insanlar içinde herhalde o ferd, Muhammed (a.s.m.) olacaktır. Çünkü zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar hiçbir tarih, onun gibi bir ferdi gösteremiyor ve gösteremez. Zira o zât , küre-i arzın [yeryüzünün] yarısını ve nev-i beşerin [insanların] beşten birisini saltanat-ı mânevîyesi altına alarak bin üç yüz elli sene (şimdi bin dört yüz sene) kemâl-i haşmetle saltanat-ı mânevîyesini devam

---

[203] Müddessir, 1-5.

[204] Buharî, *Sahih*, c. 1, s. 7; Müslim, *Sahih*, c. 1, s. 98; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned* (h. 2846); Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 592.

ettirip, bütün ehl-i kemâle, bütün enva-ı hakaikte [hakikatlerin her türlüsünde] bir Üstad-ı Küll hükmüne geçmiş.

"Dost ve düşmanın ittifakıyla, ahlâk-ı hasenenin en yüksek derecesine sahip olmuş, bidayet-i emrinde [peygamberliğinin başlangıcında] bütün dünyaya meydan okumuş. Her dakikada yüz milyondan ziyade insanların vird-i zebanı olan Kur'an-ı Mu'cîzü'l-Beyan'ı göstermiş bir zât, elbette o ferd-i mümtazdır, ondan başkası olamaz.

"Bu âlemin hem çekirdeği, hem meyvesi odur."[205]

[205] Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 284-285.

Altıncı Bölüm

İLK MÜSLÜMANLAR VE MARUZ KALDIKLARI İŞKENCELER

İLK MÜSLÜMAN: HZ. HATİCE

Kâinatın Efendisi Hz. Muhammed (a.s.m.), Hira'daki ulvî mazhariyetle İlâhî memuriyetini idrak etmiş ve kutsî risâlet vazifesini yüklenmişti.

Ancak bu ağır ve büyük vazifenin icabları vardı, onları yerine getirmek lâzım geliyordu.

Bunun ise, içinde bulunduğu cemiyette pek kolay olmayacağı da, kendisince muhakkak bilinen bir hususu.

O anda Efendimiz tek başına bir tarafta, bütün dünya bir tarafta yer alıyordu. Ve o, umum dünyaya Allah'tan aldığı emirleri tebliğ edecekti. Elbette bu, basit bir hadise olarak görülemezdi.

Allah Resûlü, dünyalar durdukça insanlığa nur ve şeref olan vazifesine nereden ve nasıl başlaması gerektiğini de çok iyi hesaplıyordu.

Durumu evvela, en yakını bulunan zevcesi Hz. Hatice'ye anlattı. Hz. Hatice, ona tereddütsüz sadâkat elini uzattı ve "ilk Müslüman" olma şerefine kavuştu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz bundan sonra, Hz. Hatice'ye, Cebrail'den (a.s.) öğrendiği şekilde abdest aldırdı ve yine Cebrail'den öğrendiği surette imam olarak şerefli zevcesine iki rekât namaz kıldırdı.

Efendimizin kıldırdığı bu iki rekât namaz,[206] imam olarak kıldığı ilk namazdır ve bir Pazartesi gününün sonuna doğru kılınmıştır.[207]

HZ. ALİ'NİN MÜSLÜMAN OLUŞU

Hz. Hatice'nin tereddütsüz iman edip Müslüman olması, Resûl-i Ekrem Efendimizi son derece memnun ettiği gibi, şevkini de artırdı. Artık yeryüzünde davasını tasdik ve kabul eden biri vardı.

Peygamber Efendimizin İslam'a davet ettiği ikinci insan, yine en yakınlarından biri olan Hz. Ali idi. O, dört beş yaşından beri Efendimizin terbiyesi al-

---

[206] Önceleri namaz ikişer rekâttan iki vakit (bizim, sabah ve akşam namazlarına yakın bir vakitte) olarak farz kılınmıştı. Daha sonra buna gece namazı da (teheccüd) ilave olundu. Mîrac'ta vaktin beş olarak tayin edilmesinden sonra, gece namazı farzı ümmet için nâfileye çevrildi, ancak Resûl-i Ekrem Efendimize farz olmakta devam etti (bkz. İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 260-261; Tâhirü'l-Mevlevî, *Müslümanlıkta İbâdet Tarihi*, s. 24).

[207] Tâhirü'l-Mevlevi, *Müslümanlıkta İbâdet Tarihi*, s. 25.

tında bulunuyordu ve o, eşsiz terbiyenin eseri olarak, akranlarına göre feraset ve ahlâk bakımından üstün bir seviyedeydi.

Bir gün, Resûl-i Ekrem Efendimizi, Hz. Hatice'yle namaz kılarken gördü. Hayran hayran seyredip namaz bitince, "Nedir bu?" diye sordu. Resûl-i Ekrem, "Ey Ali! Bu, Allah'ın seçtiği, beğendiği dindir. Ben seni, bir olan Allah'a iman etmeye davet eder, insana ne faydası ne de zararı dokunmayan Lât ve Uzzâ'ya tapmaktan sakındırırım" dedi.

Hz. Ali, bu teklif karşısında tatlı çocuk bakışlarını yere dikerek bir an durakladı. Sonra, "Benim şimdiye kadar görmediğim, işitmediğim bir şey bu! Babam Ebû Tâlib'e danışmadan bir şey diyemem" diye konuştu.

Fakat Resûl-i Kibriya Efendimiz, henüz davasını açıkça ilan etmek emrini almış değildi. Bu sebeple Hz. Ali'yi ikaz etti. "Ey Ali!" dedi. "Eğer söylediklerimi yaparsan yap; yok, eğer yapmayacak olursan, gördüğünü ve işittiğini gizli tut, kimseye bir şey söyleme!"[208]

Hz. Ali, bu ikaz üzerine, sırrını muhafaza edeceğine söz verdi. O geceyi düşünerek geçirdi. Şafak aydınlığıyla birlikte gönlüne de aydınlık doğdu. Resûlullah'ın huzuruna vararak, "Allah beni yaratırken Ebû Tâlib'e sormadı ki ben de O'na ibadet etmek için gidip kendisine danışayım!" dedi ve Müslüman oldu. "İlk Müslüman çocuk" şerefini kazanan Hz. Ali, o sırada on yaşında bulunuyordu.[209]

Tedbir, her zaman güzel bir harekettir; ama bir davanın yeni yeni yayılmaya başladığı sırada çok daha güzeldir. İşte, Allah Resûlü, Hz. Ali'ye gördüklerini ve işittiklerini şimdilik kimseye anlatmama ve duyurmama ikazında bulunmakla kâinatta da cârî olan tedbir, tedric ve hikmet kanununa riayet ederek, bizler için de bir ölçü veriyordu. Gerçekten, tedbire başvurma, zaman ve mekânın şartlarını göz önünde bulundurarak davasını yayma, Allah Resûlünün tebliğ hayatında mühim bir yer işgal eder.

İman safında yer almada, Hz. Hatice ve Hz. Ali'yi, Resûl-i Ekrem'in oğul edindiği Zeyd b. Hârise (r.a.) takip etti.

Müslüman olduktan sonra Hz. Ali ile Hz. Zeyd'in Nebiyy-i Ekrem Efendimize gönülden bağlılıkları yeniden tazelendi ve güç kazandı. Artık Efendimizden ayrılmıyor, namaz ve ibadetlerini onunla birlikte ifa ediyorlardı.

Hz. Ali, zaman zaman Resûl-i Ekrem'le birlikte Kâbe'ye gider, orada namaz kılarlardı.

Ashaptan Afîfi Kindî, alışveriş maksadıyla geldiği Mekke'de, henüz iman etmemişken Peygamberimiz, Hz. Hatice ve Hz. Ali'yi namaz kılarken gör-

---

[208] İbn Kesir, *Sîre*, c. 1, s. 428.

[209] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 262.

müştü. Müslüman olduktan sonra, o hallerinden gıbtayla bahsederek şöyle demiştir:

"Ben, o zaman iman edip de onların dördüncüsü olmayı ne kadar isterdim!"[210]

Peygamber Efendimiz, davasını henüz umuma açıklamamış olmasına rağmen, müşrikler onların Kâbe'de namaz kılmalarından, yaptıkları ibadetten farklı bir ibadet yapılmasından pek hoşlanmıyorlardı. Bu sebeple bir müddet sonra Peygamber Efendimiz, Hz. Ali'yle namazlarını kırlarda, vadilerde eda etmeyi daha uygun buldular.

Annesi ile Babası, Hz. Ali'nin Peşinde!

Resûl-i Ekrem'i bir gölge gibi takip edip yalnız bırakmayan Hz. Ali'nin bu hali, anne ve babasının endişe ve telâşına sebep oldu. Bilhassa anne Fâtıma Hâtun, fazlasıyla korkuya kapıldı. Kocasına, "Dikkat et, oğlun Muhammed'le çok dolaşıyormuş; sakın ona bir şeyler olmasın!" dedi.

Ebû Tâlib, anlayışlı bir insandı. Durumu bizzat Peygamber Efendimizden öğrenmek istedi. Bunun için bir gün Resûl-i Ekrem Efendimizle Hz. Ali'nin arkalarından gitti. Onları Mekke'nin bir vadisinde namaz kılarken buldu. Fahr-i Kâinat'a, "Ey kardeşimin oğlu!" dedi. "Bu din, ne dindir?"

Peygamber Efendimiz, "Ey amca! Bu din, Allah'ın dinidir. Meleklerin, peygamberlerin ve ceddimiz İbrahim'in dinidir. Allah, beni onunla bütün kullarına gönderdi" dedi; sonra da, "Ey amca! Doğru yola davet edeceklerimin ve bu davete koşması gerekenlerin başında sen varsın ve sen buna herkesten daha lâyıksın! Putlara tapmaktan vazgeç ve bir Allah'a iman et" diye teklifte bulundu.

Bir an düşünceye dalan Ebû Tâlib sonunda, "Ben, eski dinimden ayrılamam! Fakat sen üzerinde bulunduğun dinde devam et! Allah'a yemin ederim ki ben sağ kaldıkça, yapmak istediğini tamamlayıncaya kadar kimse sana el uzatamaz, hoşlanmadığın bir şeyi sana eriştiremez!" diye konuştu; sonra da oğlu Ali'ye döndü ve "Oğulcağızım! Senin üzerinde bulunduğun bu din nedir?" diye sordu.

Hz. Ali, "Babacığım!" dedi. "Ben, Allah'a ve O'nun Resûlüne iman, onun Allah'tan getirdiklerini de tasdik ettim. Ona uydum ve onunla birlikte namaz kıldım!"

Bunun üzerine Ebû Tâlib, "Ey oğlum! Amcan oğlunun dinine sana da isteyerek girmek yaraşır. O, seni ancak hayra davet eder. Ona itaat et!"[211] diyerek

---

[210] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 18.

[211] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 264.

hem Resûl-i Ekrem Efendimizi, hem de Hz. Ali'yi sevindirdi; sonra da oradan uzaklaştı.

Eve dönen Ebû Tâlib'e, zevcesi Fâtıma Hâtun, telâş ve şiddetle, "Nerede oğlun? Hizmetçim, Ciyad mevkiinde onu Muhammed'le birlikte namaz kılarken görmüş. Oğlunun dinini değiştirmesini uygun görüyor musun?" diye sordu.

Ebû Tâlib, "Sus! Vallahi, amcası oğluna arka çıkmak ve yardımcı olmak, elbette herkesten çok ona düşer!" diyerek telâş ve endişeye mahal olmadığını ifade etti; sonra da, "Eğer nefsim, Abdülmuttalib'in dinini bırakmak hususunda bana itaat etmiş olsaydı, ben de Muhammed'e tâbi olurdum. Çünkü O halimdir, emindir, tahirdir"[212] diye konuştu.

HZ. EBÛ BEKİR, MÜSLÜMANLAR SAFINDA

Hz. Ebû Bekir, eskiden beri Resûl-i Ekrem Efendimizin en yakın dostlarından biri idi. Samimi görüşür ve konuşurlardı.

Onda da göze çarpan en mühim vasıf, Câhilliyye devrinin çirkin âdetleri, kötü ahlâk ve yaşayışları ile fıtratını bozmamış olması; ruh, kalp ve aklını şirk inancıyla kirletmemiş bulunmasıydı. Tanınmış bir tüccardı. Kavminin ileri gelenleri her zaman fikrinden istifade ederlerdi. Kureyş'in kan davalarını halleden de oydu. Bir diğer mühim vasfıda, Kureyş ailelerinin soy soplarını, nesep şecerelerini, iyilik ve kötülüklerini gayet iyi bilmesiydi.

Resûlullah Efendimiz, henüz açıktan davete başlamamıştı. Fakat yine de davası kulaktan kulağa yayılmış ve Kureyş ileri gelenleri tarafından duyulmuştu.

Hz. Ebû Bekir, Yemen tarafına yaptığı bir seyahatten henüz dönmüştü. Başta Ebû Cehil, Ukbe b. Ebî Muayt ve bazı Kureyş ileri gelenleri, kendisine "hoş geldin" demek için evine vardılar. Hz. Ebû Bekir, "Ben Mekke'de yokken neler olup bitti? Önemli bir haber var mı?" diye sordu.

Onlar, "Ey Ebû Bekir!" dediler. "Büyük bir iş var! Ebû Tâlib'in yetimi Muhammed, peygamberlik iddiasına kalkıştı! Biz de senin Yemen'den dönüşüne kadar beklemeyi uygun bulduk. Artık sen o dostuna git, ne edeceksen et!"

Hz. Ebû Bekir, derhal Fahr-i Kâinat'ın evine vardı; "Yâ Ebe'l-Kàsım! Peygamberlik iddiasında bulunduğun, kavminden ayrıldığın ve atalarının dinini kötüleyip inkâr ettiğin doğru mu?" diye sordu.

Resûl-i Zîşan Efendimiz, küçük yaşlarından beri beraber oldukları Hz. Ebû Bekir'in bu sözlerine önce tebessüm buyurdu, sonra da, "Yâ Ebû Bekir! Ben sana ve bütün insanlara gönderilmiş Allah Resûlüyüm! İnsanları tek bir olan Allah'a davet ediyorum! Sen de şehâdet getir!" dedi.

---

[212] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 264; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 18; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 214.

Hz. Ebû Bekir'in akıl ve gönül âleminde bir anda şimşekler çaktı. Bu sözleri, küçük yaşından beri çok iyi tanıdığı, zâtını candan seven sayan ve o âna kadar mübarek dudaklarından hilâf-ı hakikat tek bir söz işitmeyen Muhammedü'l-Emin'den (a.s.m.) duyuyordu. Hiçbir tereddüt emaresi göstermeden derhal, أَشْهَدُ أَنْ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ diyerek Müslüman oldu.[213]

İslam'a davet karşısında en ufak bir tereddüt göstermeyişini, Resûlullah Efendimiz, onun için bir fazilet sayarak şöyle buyurmuştur:

"Ebû Bekir'den başka, imana davet ettiğim herkes bir duraklama, bir tereddüt, bir şaşkınlık geçirdi. Fakat o, kendisine İslam'ı anlattığım zaman ne durakladı ve ne de tereddüt etti!"[214]

Resûl-i Ekrem Efendimizi, bu itibarlı dostunun Müslüman olması fazlasıyla sevindirdi. Hz. Âişe validemizden gelen bu hususta rivayet şöyle:

"Nebiyy-i Ekrem'i, iki dağ aralığında, Hz. Ebû Bekir'in Müslüman olmasından daha çok sevindiren bir başka hadise olmamıştır."

İslam'la şereflenen Hz. Ebû Bekir'in daha evvel gördüğü bir rüyası da böylece gerçekleşmiş oldu: Rüyasında bir ayın Mekke'ye indiğini, sonra bölünerek şehrin evlerine dağıldığını, sonra da toplanıp kendi evine girdiğini görmüştü.

Bu rüyasını o zaman ehl-i kitaptan bazı âlimlere anlatmıştı. Onlar, gelmesi beklenen peygamberin pek yakında Mekke'den çıkacağını, kendisinin de ona uyup bahtiyarlar arasında yer alacağını söylemişlerdi.[215]

Hz. Ebû Bekir, Müslümanlığını izhar etmekten de çekinmedi.

Müslüman olması, Kureyş arasında büyük bir yankı uyandırdı. Çünkü o, Kureyş içinde itibarlı, sağlam, güvenilir, sözünde sâdık biri idi. Sevimliliği ve yumuşak huyluluğu da onu kavmine sevdirmişti.

Hz. Ebû Bekir, Müslüman olan hür ekreklerin ilk halkasını temsil ediyordu. Onun Müslüman olmasıyla, iman halkası biraz daha genişledi, yollar biraz daha açıldı ve müstakim caddeye yürüyen bahtiyarlar daha da arttı. Onun vasıtasıyla Müslüman olan Hz. Bilâl-i Habeşî ile iman ve İslam nimetine erişen ve her biri adeta bir sınıfın temsilcisi durumunda bulunan ilk Müslümanlar şunlar oldu:

Kadınlardan, Hz. Hatice,
Çocuklardan Hz. Ali,
Hür erkeklerden Hz. Ebû Bekir,
Azatlı kölelerden Hz. Zeyd b. Hârise,
Kölelerden Hz. Bilâl-i Habeşî (Radıyallahü Anhüm)

---

[213] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 268; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 171.

[214] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 269; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 2, s. 206.

[215] Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 1, s. 165.

GİZLİ DAVETİN HIZ KAZANMASI

Hz. Ebû Bekir'in de Müslüman olmasıyla iman ve İslam'a gizli davet daha da hız kazandı. İslam'a girme bahtiyarlığına erenler, yakınları ve akrabalarıyla da bu bahtiyarlığı paylaşmak istiyorlardı. Onları şirkin ızdırabından, Câhiliyyetin çirkin ahlâkından kurtarmak için çırpınıyorlardı.

Bu konuda da Hz. Ebû Bekir'in önde olduğunu görüyoruz. Onun vasıtasıyla gizli davet devresinde İslam'la şereflenenlerden birkaçı şunlardır:

Osman b. Affan,

Zübeyr b. Avvam,

Abdurrahman b. Avf,

Sa'd b. Ebî Vakkas,

Talha b. Ubeydullah (R. Anhüm)[216]

Bu beş sahabe de, sonraları cennetle müjdelenen on sahabe arasında yer alacaklardır.

Müslüman erkekler listesine yeni yeni isimler eklenirken, kadınlar arasında da İslam'ın nuru günden güne yayılıyordu. İlk Müslüman kadın Hz. Hatice'den sonra, henüz o sırada İslam dairesine girmemiş bulunan Resûlullah'ın amcası Hz. Abbas'ın hanımı Ümmü Fadl'ın, Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ'nın ve yine o sırada hidayete kavuşmamış bulunan Hz. Ömer'in kız kardeşi Fâtıma'nın, ilk Müslüman kadınlar arasında yer aldıklarını görüyoruz.

Artık İslam'a davet, iki kanaldan yürütülmektedir. Erkekler erkekler arasında, kadınlar ise hemcinsleri içinde iman ve İslam nurunu yaymaya aşk ve şevk içinde devam etmektedirler. Ancak şunu da belirtelim ki kadınların iman câzibesine kendilerini daha çabuk kaptırdıkları, dikkatleri çekiyordu. Bunu, onların çabuk duygulanan ve derhal tesir altında kalan yaratılışları icabı saymak mümkündür!

Bu arada müşrikler de boş durmuyorlardı. Hidayet güneşiyle gönüllerini aydınlatanlara hor bakmaya, onlara iftira ve sözlü hakaretlerde bulunmaya başlamışlardı. Ama bunların hiçbiri, kâinatta en büyük kuvvet olan Allah'a iman hakikatini kalplerine nakşetmiş bulunan bu saadet asrının mesut insanlarını korkutamıyor, davasından geri çeviremiyor, hatta en ufak bir tereddüde düşüremiyordu. İnsanların tehdit ve korkutmaları, Allah'a olan iman ve O'ndan korkmanın yanında, rüzgârın önünde bir toz, sel önünde bir çöp gibi zayıf ve dayanıksız kalıyordu!

HZ. BİLÂL-İ HABEŞÎ'NİN İŞKENCEYE UĞRAMASI

Gizli davet devresinde İslam'la şereflenen ve bundan dolayı müşriklerin

---

[216] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 268-269.

şiddetli işkencelerine maruz kalan ilklerden biri de, "Bilâl-i Habeşî" diye bilinen, Bilâl b. Rebah Hazretleridir.

Hz. Bilâl, Müslümanların amansız düşmanı Ümeyye b. Halef'in kölesi iken, Hz. Ebû Bekir vasıtasıyla İslam'la şereflenmiştir.[217]

Bir anda gönlünü çepeçevre saran iman nuru, Hz. Bilâl için hadsiz bir cesaret kaynağı oluvermişti. Öyle ki bir köle iken, efendisini ve müşriklerin her türlü baskı, işkence ve eziyetlerini hiçe sayarak Müslümanlığını açıkça ilan etmekten çekinmedi.

İmanın girmediği kalp taştan daha katı, Allah korkusunun bulunmadığı vicdan kayalardan daha hissizdir. Böyle bir kalbe ve vicdana sahip bir insanda acıma, şefkat ve merhamet aramak abestir. O insan, artık bu haliyle mânen canavarlaşmıştır; hatta tahribatı cihetiyle canavarları bile geride bırakmıştır.

İşte, İslam'ın diğer bütün amansız düşmanları gibi Ümeyye b. Halef de böyle bir kalbin ve vicdanın sahibiydi. Ve Hz. Bilâl, merhamet ve şefkat yoksunu bu kalp sahibinin kölesi idi.

Bu merhamet yoksunu adamın nazarında Hz. Bilâl'in, kendisini yaratan tek Allah'a iman etmesi ve O'nun Peygamberi Hz. Muhammed'e sadâkat elini uzatması büyük suçtu!

İşkence

Bunun için de o, en amansız işkencelere tâbi tutuluyordu. Bazen yirmi dört saat aç susuz bırakılıyor, Bazen boynuna ip takılarak Mekke'nin ücretle tutulan çocukları tarafından sokak sokak dolaştırılıyordu.

Ümeyye b. Halef'in bütün bu gayretleri boşunaydı. Hz. Bilâl bir kere iman etmişti ve Allah'a teslim olmuştu. Gönlü Resûlullah'ın muhabbetiyle gülşen olmuştu. Onun için, bu eziyet ve işkenceler altında inim inim inlerken bile davasını müşriklerin yüzlerine yüzlerine haykırmaktan geri durmuyordu: "Ehad! Ehad! [Allah birdir! Allah birdir!]"

İnandığı İslam davasından her türlü eziyete rağmen zerre kadar tâviz vermeyen Hz. Bilâl'i, bu sefer efendisi Ümeyye b. Halef, kavurucu sıcaklar altında, sırtını güneşin sıcaklığından ateş parçası haline gelmiş kızgın taş ve kumlara sürttürüp yaktırır, ağzına güneşte kurumuş bir lokma et verdikten sonra, göğsüne kocaman bir kaya parçası koydurur ve şöyle derdi:

"Andolsun ki sen ölmedikçe yahut Muhammed'i ve onun dinini inkâr ve reddederek Lât'a, Uzzâ'ya tapmadıkça, bu azabı üzerinden eksik etmeyeceğim!"

---

[217] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 232.

Fakat vücudunun bütün zerreleriyle adeta bir iman âbidesi kesilmiş olan Hz. Bilâl, ölümü göze alarak şöyle haykırırdı:

"Ben, Lât ve Uzzâ'yı kabul etmem. Allah birdir! Allah birdir."[218]

Bu sözleri duyan Ümeyye b. Halef, bütün bütün çileden çıkar, Hz. Bilâl'in işkencesini, bayılıp kendinden geçinceye kadar artırırdı; sonra da çekip giderdi. Hz. Bilâl, nice zaman sonra kendine gelirdi.

Hz. Bilâl'in bütün bu dayanılmaz eziyetlere, bu çekilmez işkenceye karşı tek dayanak noktası, o haşmetli ve azametli imanıydı. İman, evet, kâinatı kabza-i tasarrufunda tutan Cenab-ı Hakk'a iman, O'nun sonsuz kudretine itimat, insan için sarsılmaz, yıkılmaz bir istinad noktasıdır. O, bu kahramanca tavrıyla adeta, "İman hem nurdur, hem kuvvettir. Hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir" hakikatini bütün dünyaya ilan ediyordu.

Yine bir gün, Ümeyye b. Halef'in onu işkenceden işkenceye uğrattığı bir sırada, oradan geçen Hz. Ebû Bekir, bu durumu gördü. Ümeyye'ye, "Sen hiç Allah'tan korkmaz mısın? Bu zavallıya daha ne zamana kadar işkence edeceksin?" dedi.

"Onun itikadını sen bozdun!" diye cevap verdi Ümeyye, "Kurtulmasını istiyorsan, onu satın al da kurtar!"

Hz. Ebû Bekir, "Ey Ümeyye!" dedi. "Benim, senin dininden siyah bir kölem var. Bundan daha güçlü, daha kuvvetlidir. Onu Bilâl'e karşılık sana vereyim, kabul eder misin?" dedi.

Ümeyye, "Kabul ettim!" dedi; sonra da gülerek, "Vallahi, kölenin karısını da vermedikçe olmaz!" diye konuştu.

Hz. Ebû Bekir, "Olur" dedi.

Ümeyye yine sinsi sinsi güldü ve "Vallahi, bana kölenin karısıyla birlikte kızını da vermedikçe olmaz!" dedi.

Hz. Ebû Bekir, bu teklife de, "Olur" diye cevap verdi.

Fakat azılı müşrik Ümeyye, adeta işi yokuşa sürmek istiyormuşçasına davranıyordu. Bu sefer haince gülüşler arasında şu istekte bulundu:

"Vallahi, bana onlarla birlikte iki yüz dinar da üste vermedikçe olmaz!"

Onun bu durumuna sinirlenen Hz. Ebû Bekir, hiddetle, "Sen" dedi. "Ne utanmaz adamsın! Boyuna yalan söyleyip duruyorsun!"

Ümeyye bu sefer, "Hayır!" dedi. "Lât'a, Uzzâ'ya andolsun ki artık bunları bana verirsen, dediğimi yapacağım!"

Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, "Onların hepsi senin olsun!" dedi ve Hz. Bilâl'i bu zâlim adamın elinden kurtardı.

---

[218] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 340; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 232.

Hz. Bilâl'i alan Ebû Bekir'e (r.a.), Peygamber Efendimiz, "Yâ Ebâ Bekir!" dedi. "Onun üzerinde bir hakkın olacak mı?"

Hz. Ebû Bekir, "Hayır, yâ Resûlallâh!" dedi. "Onu azat ettim!"[219]

Hz. Bilâl'i, Ümeyye b. Halef gibi azılı bir müşriğin elinden kurtarıp hürriyetine kavuşturan Hz. Ebû Bekir, bir müddet sonra onun gibi köle olan annesi Hamâme'yi de satın alıp azat etti.[220]

Hz. Bilâl-i Habeşî, Resûlullah Efendimizin has müezzini idi. Bir an olsun onun yanından ayrılmak istemezdi. Fahr-i Kâinat'ın dâr-ı bekâya irtihalleri üzerine, zâtına ve yüksek ahlâkına olan muhabbetinden dolayı Medine-i Münevvere'de kalmaya tahammül edemedi ve oradan ayrılmaya mecbur kaldı. Bu esnada halife olan Hz. Ebû Bekir, yanında kalması için ısrar edince, "Yâ Ebâ Bekir!" dedi. "Beni, kendin için satın aldınsa yanında tut; yok eğer Allah rızası için satın aldınsa, serbest bırak da Allah yolunda cihada katılayım!"

Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, kendisine müsaade etti. O da Şam'a gitti. Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti sırasında orada vuku bulan gazâlara iştirak etti.[221]

HZ. OSMAN, MÜSLÜMANLAR SAFINDA

Resûl-i Ekrem Efendimiz, henüz açıktan halka peygamberliğini ilan etmemişti.

Bu devrede de, Hz. Bekir, son derece büyük bir cehd ve gayretle samimi dostlarına İslamiyeti anlatıyordu.

Bir gün, Hz. Osman'a da Müslümanlıktan bahis açtı ve onu alarak Resûl-i Ekrem Efendimizin huzuruna getirdi.

Hz. Resûlullah, daima tebessüm eden parlak bir simaya sahip Hz. Osman'a, "Allah'ın ihsanı olan cennete rağbet et. Ben, sana ve bütün insanlara hidayet rehberi olarak gönderildim!" dedi.

Resûlullah'ın bu sâde, bu samimi ve bu i'câzkâr sözleri karşısında Hz. Osman, adeta kendinden geçer gibi oldu ve şehâdet kelimesi kendi kendine mübarek dudaklarından döküldü: "Eşhedü en lâ İlâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Resûlullah!"[222] Sonra da, daha önce Şam'dan dönerken gördüğü bir rüyasını Kâinatın Efendisine anlattı. "Yâ Resûlallah!" dedi. "Biz Muan ile Zerka arasında bulunduğumuz ve uyuduğumuz sırada bir münâdî, 'Ey uyuyanlar, uyanın! Ahmed, Mekke'de zuhur etti!' diye seslenmişti. Mekke'ye gelince sizi işittik!"[223]

---

[219] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 340; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3. s. 238; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 1, s. 299.

[220] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 340; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3. s. 238; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 1, s. 299.

[221] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 238; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 1, s. 169.

[222] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 55.

[223] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 55.

İşkence

Yumuşak huylu, edep ve hayâ sahibi ve cömert bir zât olan Hz. Osman 'ın da Müslümanlar safına katılması, müşrikleri fazlasıyla tedirgin etti. Kabilesi fertleri ona eza ve cefaya yeltendiler. Fakat o, her türlü eza ve cefaya göğüs gerdi ve hak bildiği yoldan zerre kadar inhiraf göstermedi.

Amcası Hakem b. Ebi'l-Âs, kendisini bir urganla bir direğe bağlar ve döverek şöyle derdi:

"Sen, atalarının dinini bırakır da sonradan çıkma bir dine özenirsin, öyle mi? Andolsun ki tuttuğun bu dini bırakıp tekrar atalarının dinine dönmedikçe seni salıvermeyeceğim!"

Metanet âbidesi Hz. Osman 'ın cevabı şu olurdu:

"Vallahi, ben hak ve hakikat dinini asla bırakmam!"

O, günlerce bu cefa ve eziyetle karşı karşıya bırakıldı. Fakat zerre kadar imanından tâviz vermedi. Onun bu metaneti ve büyüklüğü karşısında sonunda amcası küçüldü ve onu salıvermekten başka çare bulamadı.[224]

Orta boylu, esmer tenli, güzel yüzlü, sık sakallı, gür saçlı ve iri yapılı olan Hz. Osman, fıtraten temiz ve nezih bir insandı. İçki içmeyi Câhiliyye devrinde bile kendisine haram kılmıştı. Servetini Allah yolunda ve din uğrunda sarfetmekten zevk alan bahtiyarlardandı. Hâfız-ı Kur'an'dı. Geceleri, namazında bütün Kur'an'ı hatmederdi.

Cennetle müjdelenen on sahabeden biri olan Hz. Osman, aynı zamanda Resûl-i Ekrem Efendimizin damadıdır. Önce Peygamberimizin kerimesi Rukiyye'yi aldı. O vefat edince, Resûlullah, onu bu sefer kızı Ümmü Gülsüm'le evlendirdi. Bu sebeple de "Zinnureyn" lakabını aldı.

TALHA B. UBEYDULLAH'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

Hz. Osman'ın İslam'ın saadet dolu sînesine koşuşunu, Hz. Talha b. Ubeydullah takip etti.

Ticaret maksadıyla bir seyahate çıkmıştı. Busra panayırında bulunduğu bir sırada, oradaki manastırda yaşayan bir rahip, "Bu pazar halkı içinde Mekke'den kimse var mı?" diye seslendi.

Hz. Talha, "Evet, ben Mekkeliyim" deyince rahip, "Ahmed zuhur etti mi?" diye sordu.

Hz. Talha, "Ahmed kim?" deyince de rahip, "Abdullah b. Abdülmuttalib'in oğludur! Mekke, onun zuhur edeceği şehirdir. O, peygamberlerin sonuncusudur! Kendisi, Harem-i Şerif'ten çıkarılacak, hurmalık, taşlık ve çorak bir yere hicrete mecbur bırakılacaktır" cevabını verdi.

---

[224] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 55.

Rahibin bu sözleri Talha'nın dikkatini çekmişti. Mekke'ye gelir gelmez halka, "Yeni bir haber var mı?" diye sordu.

"Evet..." dediler. "Abdullah'ın oğlu Muhammedü'l-Emin, peygamber olduğunu iddia etti. Ebû Kuhâfe'nin oğlu Ebû Bekir de, ona tâbi oldu!"

Bunun üzerine derhal Hz. Ebû Bekir'in yanına vardı ve "Sen, Muhammed'e tâbi oldun mu?" diye sordu.

Hz. Ebû Bekir, "Evet..." dedi. "Ben ona tâbi oldum. Sen de git, ona tâbi ol! Zira o, insanları hak ve gerçek olana davet ediyor!"

Hz. Talha da rahipten duyduklarını Hz. Ebû Bekir'e anlattıktan sonra, beraberce Allah Resûlünün huzuruna geldiler. Derhal Müslüman olan Hz. Talha, rahibin söylediklerini anlatınca da Peygamber Efendimiz gülümsedi.[225]

Müşrikler, Hz. Talha gibi faziletli bir insanın da Müslüman olmasına tahammül edemediler. Kureyş'in azılı pehlivanlarından Nevfel b. Adviye, onu bir ipe bağlayıp işkenceye uğrattı.

Genç yaşta İslamiyetle şereflenen Hz. Talha, cennetle müjdelenen on sahabeden biridir. Resûl-i Ekrem Efendimiz, onun hakkında, "Yeryüzünde yürüyen bir şehide bakmak isteyen, Talha'ya baksın!" buyurmuşlardır.[226]

Son derece cömert ve cesur bir sahabe idi. Uhud Harbi'nde Peygamber Efendimize atılan oklara elini tutmuş ve bu yüzden parmakları çolak kalmıştı. Aynı harpte seksene yakın yara aldığı halde Resûlullah'ın yanından ayrılmamıştı.[227]

HÂLİD B. SAİD'İN İSLAM'A GİRİŞİ

İslam'a gizli davet devri henüz devam ediyordu.

Bu sırada Müslümanlar safına Kureyş'in mümtaz bir şahsiyeti daha katıldı: Hâlid b. Said. Hz. Hâlid, Kureyş'in ileri gelen ve zengin bir ailesine mensuptu.

Arap edebiyat ve ilmini gayet iyi bilen Hz. Hâlid, bir gece rüyasında, babasının kendisini tutup cehenneme atmak istediğini, fakat Resûlullah'ın yetişip kendisini cehenneme düşmekten kurtardığını gördü.

Feryat ederek uyandı. Böylesine berrak bir rüyanın manasız olamayacağını idrak eden Hz. Hâlid, kendi kendine, "Vallahi, bu rüya gerçektir!" dedi ve vakit kaybetmeden Hz. Ebû Bekir'e koştu. Rüyasını anlatınca, Sıddık-ı Ekber, "Hakkında hayırlı olmasını dilerim!" dedi. "Seni o Resûlullah kurtaracaktır. Hemen git, ona tâbi ol! Sen, ona tâbi olacak, İslam dinine girecek, onunla bir-

---

[225] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 214-216; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 220-221.

[226] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 107, c. 4, s. 211-212.

[227] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 219; İbn Hacer, *a.g.e.*, c. 2, s. 221.

likte bulunacaksın! O da seni, rüyada gördüğün gibi cehenneme düşmekten kurtaracaktır."

Hz. Hâlid, hemen Resûlullah'ın yanına vardı ve "Yâ Muhammed! Sen, insanları hangi şeylere davet ediyorsun?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Ben" dedi. "Halkı, tek olan ve şeriki bulunmayan Allah'a, Muhammed'in de O'nun kulu ve resûlü olduğuna iman etmeye; işitmez, görmez, hiçbir fayda ve zarar vermez, kendisine tapınanları da tapınmayanları da bilmez birtakım taş parçalarına tapmaktan vazgeçmeye davet ediyorum!"

Bu sözleri dikkat ve hürmetle dinleyen Hz. Hâlid, derhal şehâdet getirdi: "Ben şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve yine şehâdet ederim ki sen Allah'ın Resûlüsün!"[228]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu zâtın İslam dairesine girmesine fazlasıyla sevindi.

Hz. Hâlid, Müslüman olur olmaz, evinde ve etrafta da İslamiyetten bahsetmeye başladı. Bir müddet sonra zevcesi Ümeyne de Müslümanlar safında yer aldı.

İşkence

Oğlunun Müslüman olduğu haberini alan Kureyş'in zenginlerinden ve ileri gelenlerinden Ebû Uhayha Said, fazlasıyla hiddetlendi.

Hz. Hâlid'in bir gün, Mekke'nin tenha bir yerinde namaz kılmakta olduğunu duydu. Diğer oğullarını gönderip onu yanına getirtti. Hiddetli hiddetli, "Sen" dedi. "Muhammed'in, kavmine muhalefet ettiğini, getirdiği itikadlarla kavminin ilâhlarını ve geçmiş atalarını kötülediğini görüp durduğun halde ona tâbi oldun, öyle mi?" Sonra, İslamiyetten vazgeçmesi için bir sürü lâf etti.

Ancak gönlünü iman nuruyla aydınlatan Hz. Hâlid'in zerre kadar tereddüdü yoktu ve asla pişmanlık duymuyordu. Çatık kaşlarla bakan babasına, "Vallahi, Muhammed (a.s.m.) hak söylüyor! Ona tâbi oldum. Ölümü göze alırım da onun dinini asla bırakmam!" diye cevap verdi.

Bu sözlere fena halde kızan Ebû Uhayha, elindeki değnekle, kırılıncaya kadar onu dövdü.

Fakat nâfile! Sebat ve metanetin menbaı olan iman, artık Hz. Hâlid'in kalbinde yer etmişti ve o, bu iman nuruyla mutmain olmuştu. Eza, cefa, bu iman karşısında zerre kadar menfi tesir icra edemiyordu.

Dayağın kâr etmediğini gören zâlim baba, bu sefer, "Git!" dedi. "Senin iaşeni, rızkını keseceğim! İstediğin yere git!"

---

[228] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 4, s. 94; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 1, s. 406.

Rızkını verenin Allah olduğunu bilen Hz. Hâlid, yine aldırmadı ve "Ey babacığım!" dedi. "Sen benim rızkımı kesersen, elbette Allah, bana geçineceğim şeyi verir!"

Baba Uhayha, bu sefer onu alıp hapsettirdi. Ev halkına tehdidi ise şu oldu:

"Eğer biriniz onunla konuşacak olursa, onu perişan ederim!"

Hz. Hâlid, günlerce aç ve susuz bırakıldı.[229]

İnancı uğrunda kendisine böylesine eza ve cefayı revâ gören babanın yanında kalmak artık manasızdı. Bir fırsatını bulup, babasının elinden kurtuldu. İkinci Habeşistan hicretine kadar babasına görünmedi.[230]

Habeşistan'a giden ikinci hicret kafilesine zevcesiyle katılarak Mekke'den ayrıldı.

Hz. Hâlid, Câhiliyye devrinde mükemmel yazı yazan birkaç şahsiyetten biriydi. Rivayete göre, Resûl-i Ekrem Efendimizin Yemen Hükümdarına verdiği emannâmenin metnini ve diğer birçok muahedenâmeyi de Hz. Hâlid kaleme almıştır.[231]

SA'D B. EBÎ VAKKAS'IN İSLAMİYETLE ŞEREFLENMESİ

Sa'd b. Ebî Vakkas, henüz 17 yaşlarında, hareket ve heyecan dolu bir genç idi. Bu sırada bir rüya gördü: Zifirî bir karanlığın içindeyken, birdenbire parlak bir ay doğuyor ve o, ayın aydınlattığı yolu takip ediyor. Sonra aynı yolda, Zeyd b. Hârise, Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir'in önünden ilerlediğini görüyor. Kendilerine, "Siz ne vakit buraya geldiniz?" diye soruyor. Onlar da, "Şimdi" diye cevap veriyorlar.[232]

Bu rüyasından üç gün sonra, İslam'a gizli davet devresinde fevkalâde büyük bir cehd ve gayret gösteren Hz. Ebû Bekir, kendisine İslamiyetten bahsetti, sonra da alıp Resûl-i Zîşan Efendimizin huzuruna götürdü. İslamiyet hakkında Resûl-i Ekrem Efendimizden malumat alan Hz. Sa'd, hemen orada Müslüman oldu.[233]

Nesebi, hem baba tarafından hem de anne tarafından Peygamber Efendimizle birleşir. Resûl-i Ekrem Efendimiz de, Hz. Sa'd da, annesi tarafından Zühreoğullarına mensup bulunduğundan, Hz. Sa'd annesi tarafından Peygamberimizin dayısı düşerdi. Bu sebeple Resûlullah Efendimiz, "İşte dayım Sa'd!

---

[229] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 95.

[230] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 95; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 1, s. 282.

[231] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 265; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 2, s. 421.

[232] İbn Esîr, *Üsdü'l-Gabe*, c. 2, s. 292.

[233] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 266; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 139; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 216.

Böyle bir dayısı olan varsa bana göstersin!" diyerek kendisine iltifatta bulunurdu.[234]

Hz. Sa'd ve Annesi

Hz. Sa'd'ın Müslüman olması, annesi Hamne'nin hoşuna gitmedi. Oğlu, atalarının dinini bırakıp yeni dine, onun rızası olmadan nasıl tâbi olabilirdi? Oğlunun kendisine karşı saygısını ve bağlılığını bilen Hamne, onu İslamiyetten vazgeçirip tekrar putperestliğe döndürmek için kararlıydı. Bir gün kendisine şöyle dedi:

"Allah'ın, sana hısım ve akraba ile ilgilenmeyi, anne babaya daima iyilik etmeyi emrettiğini söyleyen, sen değil misin?"

Hz. Sa'd, "Evet" dedi.

Bunun üzerine asıl maksadını şu cümlelerle ifade etti:

"Yâ Sa'd!" dedi. "Vallahi, sen Muhammed'in getirdiklerini inkâr etmedikçe, ben açlık ve susuzluktan helâk oluncaya kadar ağzıma hiçbir şey almayacağım! Sen de bu yüzden anne katili olarak insanlarca ayıplanacaksın!"

O güne kadar, Hz. Sa'd, annesinin her isteğine boyun eğmişti. Bir dediğini iki etmemişti. Fakat artık o, Allah'a iman etmiş ve Resûlüne kalbinin bütün samimiyetiyle teslim olmuştu. Elbette, her şeyini bu iman ölçüsü içinde değerlendirecekti!

Annesinin yememekte ve içmemekte inat ettiğini görünce, yanına vardı ve "Ey anne!" dedi. "Senin yüz canın olsa ve her birini İslamiyeti bırakmam için versen, ben yine dinimde sâbit kalırım! Artık ister ye, ister yeme!"[235]

Bu cevap üzerine anne Hamne'nin inadı, Hz. Sa'd'ın hakta sebatı karşısında eridi; hem yemeye, hem de içmeye başladı. Böylece bir kere daha küfür imanın, şirk tevhidin azameti karşısında ezildi ve mağlubiyetini ilan etti!

Hz. Sa'd ile annesi arasında geçen bu hadise üzerine Cenab-ı Hak, Ankebut Suresi'nin 8. ayetini göndererek, mü'minlere ebedî bir ölçü verdi: "Biz insana, ana ve babasına iyilikte bulunmasını tavsiye ettik. Bununla beraber, hakkında bilgi sahibi olmadığın (ilâh tanımadığın) bir şeyi Bana ortak koşmak için sana emrederlerse, artık onlara (bu hususta) itaat etme! Dönüşünüz ancak Banadır. Ben de, yaptığınızı (amellerimizin karşılığını) size haber vereceğim!"[236]

---

[234] İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 33; İbn Esir, *a.g.e.*, c. 2, s. 291.

[235] İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 31; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 1, s. 280.

[236] Bu âyet-i kerîmenin hükmüne göre bir evlat, anne babasının ancak İslam'ın dışında olmayan meşru emirlerini tutmakla mükelleftir. Böyle bir itaat evlat üzerine vaciptir. Aksi hâlde, yani anne veya baba, Müslüman evladını imanın ve İslam'ın dışında birtakım meşru olmayan hareketleri işlemeye emir ve teşvik ederse, bu sefer onlara bu hususta itaat etmemek vaciptir. Çünkü "Allah'a isyan olacak şeyde kullara itaat edilmez, emirleri yerine getirilmez." kaidesi, İslam'ın bir düsturudur (Nesefî, *Tefsir*, c. 3, s. 251).

Hamne, oğlunu İslam'dan vazgeçirmek için bu sefer başka bir yol denedi: Bir gün Hz. Sa'd, evde namaz kılarken, konu komşusunu da çağırdı ve hep beraber kapıyı kapatarak onu evde hapsettiler. Ciğerpâresine eziyet edecek kadar şirkin kalbini katılaştırdığı Hamne, o sırada şöyle bağırıyordu:

"Ya o burada girdiği yeni dini terk eder veya ölür gider!"

Şirk ve dalâletin kalpleri nasıl karartıp merhamet ve şefkatten mahrum hale getirdiğini, bir annenin öz evladına eziyet etmekten çekinmemesinden anlamamız mümkündür!

Hadiseler, hep Hamne'nin aleyhinde cereyan ediyordu. Çünkü İslamiyetten vazgeçirmek için çırpınıp durduğu Hz. Sa'd'ın peşini oğlu Âmir de takip etmiş ve Müslüman olmuştu.

Büsbütün hırçınlaşan Hamne, bu sefer Âmir'in yakasına yapıştı ve "Tuttuğun dini bırakmadıkça, şu hurma ağacının altında gölgelenmeyecek ve yiyip içmeyeceğim!" dedi.

Allah'a imanın ve Resûlüne tâbi olmanın hadsiz zevkini tadan ve İslam'ın emirlerini ihlâs ve samimiyetle yaşayan Hz. Sa'd, annesinin bu yeminini duyar duymaz yanına vardı. "Ey anne!" dedi. "Cehennem ateşi durağın oluncaya kadar sakın 'Gölgeleneyim, yiyip içeyim' deme!"[237]

Bu harika iman, sarsılmaz azim ve irade karşısında anne Hamne'nin elinden, susmaktan başka bir şey gelmedi.

Hz. Sa'd'ın Cesareti

Müslümanların, müşrikler tarafından işkence ve eziyet cenderesine alındıkları en çetin bir sırada idi.

Hz. Sa'd, ilk Müslümanlardan birkaçıyla Mekke'nin Ebû Dübb vadisinde namaz kılmakta idiler. Müşriklerin ileri gelenlerinden Ebû Süfyan, birkaç müşrikle yanlarına geldi. Yaptıkları ibadetin asılsız bir şey olduğunu iddiaya kalkışınca, yaka paça birbirlerine girdiler. Hz. Sa'd, eline geçirdiği bir deve çenesi kemiğiyle müşriklerden birinin başını yardı. Bunu gören diğer müşrikler, cesaretlerini kaybettiler ve kaçmaya başladılar. Müslümanlar da onları vadiden çıkıncaya kadar kovaladılar.

Böylece, Hz. Sa'd, "Allah yolunda ilk kan döken sahabe" unvanını almış oldu. İslam tarihinde dökülen ilk kan budur!

Aynı zamanda son derece cömert olan Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas, cennetle müjdelenen on sahabeden biridir. Allah Resûlü zamanında bütün gazâlara katıldı. Uhud Harbi'nde Fahr-i Kâinat'a vücudunu siper etti ve müşriklere öyle-

---

[237] İbn Esir, *a.g.e.*, c. 2, s. 292.

sine ok attı ki Allah Resûlünün, hiçbir faniye nasip olmayan şu hitabına mazhar oldu:

"Anam babam, sana feda olsun yâ Sa'd! Durma, at!"[238]

Hz. Ali der ki:

"Resûlullah (a.s.m.), 'Fedake ebî ve ümmi'[239] (Anam babam sana feda olsun) cümlesini sadece Uhud günü Hz. Sa'd için söyledi."[240]

Aynı muharebede, Hz. Sa'd, her ok attıkça, Allah Resûlü, "İlâhî, bu Senin okundur" diyor ve onun için şöyle dua ediyordu:

"Allahım! Sana dua ettiğinde Sa'd'ın duasını kabul et, atışını da doğrult!"[241]

Allah Resûlünün, اَللّٰهُمَّ اَجِبْ دَعْوَتَهُ "Allahım, onun duasını kabul et!" buyurması sebebiyledir ki kahramanlığı, cesareti ve ok atmadaki mahareti yanında duasının kâbulüyle de şöhret bulmuştur. İslam düşmanları onun kılıç ve okundan korktukları gibi, Müslümanlar da bu sebeple onun dua oklarından korkarlardı. Onu üzmekten son derece çekinirlerdi.[242]

İslam'a davetin henüz gizli devresinde, ömrünün baharında Müslüman olan Hz. Sa'd, o genç yaşından itibaren bütün ömrünü İslam'a hizmette geçirdi. Hz. Ömer devrinde İran'a gönderilen ordunun kumandanlığına tayin edildi ve Kadisiyye Zaferi'nin kumandanlığını yürüterek Kisrâ ülkesini fethedip İslam topraklarına kattı. Bu sebeple ona "İran Fâtihi" unvanı verildi.

EBÛ ZERR-İ GIFARÎ'NİN İSLAM'LA ŞEREFLENMESİ

İslam'ın ebedî nuru, gizliden gizliye ruhları sarmaya ve gönülleri fethetmeye devam ediyordu. İlk Müslümanlar bütün samimiyetleriyle Hz. Resûlullah'ın muallimliğinde İlâhî davayı öğrenmeye ve yaşamaya çalışıyorlardı.

Peygamber Efendimiz, henüz davasını âşikâre ilan etmemişti; ama buna rağmen, Mekke'nin dışında da birçok yerden, beklenen Son Peygamberin zuhur ettiğine dair haber duyanlar vardı. Bunlardan biri de, Gıfar kabilesine mensup Ebû Zerr idi.

Ebû Zerr, Câhiliyye devrinde de putlara tapmaktan nefret eden ve senelerden beri hak ve hakikati arayan, Arapların güzide şâirlerinden biriydi. Duy-

---

[238] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s.139.

[239] "Fedake ebî ve ümmi" tâbiri, asıl manasında değil, örfî manasında kullanılır. Bu kelimeler, râzı olmayı, memnun olmayı ifade eder. Yaptığı tebcile şâyan bulunan zâtlar, bu kelimelerle medh ve senâ edilirler.

[240] Müslim, *Sahih*, c. 7, s. 125.

[241] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 141.

[242] Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 149.

duğu haber üzerine önce, aradığı rehber zâtın Mekke ufuklarında parlayan zât olup olmadığını anlamak maksadıyla kendisinden de üstün bir şâir olan kardeşi Üneys'e, "Haydi, Mekke'ye, zuhur ettiği söylenen zâta git, kendisiyle bir görüş ve onun hakkında bana haber getir" diyerek onu Mekke'ye gönderdi.

Üneys, kardeşinin bu tâlimatı üzerine Mekke'ye geldi ve Peygamber Efendimizle görüşüp konuştuktan sonra geri döndü.

Ebû Zerr, "Ne haber getirdin? Halk onun hakkında ne söylüyor?" diye sordu.

Üneys, "Gördüğüm zât, halka iyilikte bulunmayı, kötülükten sakınmayı tavsiye ediyor ve güzel ahlâkı duyuruyor" dedikten sonra, sözlerine şöyle devam etti:

"Halk, 'Şâirdir, kâhindir, sâhirdir' diyor! Ama ben kâhinlerin sözlerini işittim. Onun söyledikleri kat'iyyen kâhinlerin sözlerinden değildir. Söylediklerini, şâirlerin de her türlü şiirleriyle kıyas ettim; aralarında hiçbir benzerlik görmedim. Onun söyledikleri şiirden başka, apayrı bir şey! Bundan sonra ona şâir demek kimsenin ağzına yakışmaz. Hülâsa, yeminle derim ki Muhammed (a.s.m.) sâdıktır; ona çeşitli ithamlara yeltenenler ise kâziptir, yalancıların ta kendileridir."[243]

Ebû Zerr kardeşine, "Sen" dedi. "Beni rahatlatıcı fazla bir malumat getirmedin. Ama yine de gidip onu bizzat görmeliyim!"

Üneys, onu ikaz etti: "Gitmesine git, ama kendini Mekke halkından kolla! Çünkü onlar Muhammed'e karşı düşman cephesi kurmuşlardır!"

Bundan sonra Ebû Zerr, eline asâsını, sırtına bir su kırbası ile bir azık dağarcığı alarak yola düştü. Çölleri aşa aşa gelip Mekke'ye kavuştu ve doğruca Kâbe'ye gitti. Resûl-i Ekrem'i aradı, fakat tanımadığı için bulamadı. Kimseye sormaya da cesaret edemedi; hem de uygun bulmadı. Çünkü kardeşinin de söylediği gibi, Mekke'de Müslümanlarla müşrikler arasında şiddetli bir mücadele vardı ve Müslümanlar çok nâzik bir devreyi yaşıyorlardı.

Mescid-i Haram'da kalmaktan başka bir çaresi yoktu. Öyle yaptı. Açlığını ise zemzem suyu içerek gideriyordu.

Bir aralık Hz. Ali, onu Mescid-i Haram'ın bir köşesinde büzülmüş halde gördü. Yanından geçerken, kendi kendine, "Zannımca bu adam uzak bir yoldan gelmiştir" diye konuşunca Ebû Zerr, "Evet" dedi. "Uzak bir yoldan gelmişim!"

Hz. Ali, "Gel, evimize gidelim" dedi ve onu alıp evinde misafir etti. İkisi de ihtiyatlı ve tedbirli davrandıklarından o geceyi birbirlerine açılmadan geçirdiler.

---

[243] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 4, s. 224; Müslim, *Sahih*, c. 7, s. 153-154.

Sabah olunca Ebû Zerr, yine Resûlullah Efendimizi sorup bulmak için Mescid-i Haram'a gitti; fakat aynı şekilde hiç kimseden Efendimiz hakkında bir malumat alamadı.

Yine aynı köşede ümitsiz bir vaziyette beklerken yanına Hz. Ali uğradı; tekrar kendi kendine, "Bu adamcağızın hâlâ yerini öğrenmek zamanı gelmedi mi?" diye konuştu. Bunun duyan Ebû Zerr, "Hayır..." dedi.

Bunun üzerine Hz. Ali aynı şekilde, "Haydi, öyle ise bize gidelim" dedi ve alıp evine misafir götürdü.

Bu sefer birbirlerine açıldılar. Önce Hz. Ali, "Nereden ve niçin geliyorsun?" diye sordu.

Ebû Zerr, "Eğer, gizli tutacağına söz verirsen, sana anlatırım!" dedi.

Hz. Ali, "Emin olabilirsin" karşılığını verince, Ebû Zerr asıl maksadını açıkladı. "Ben" dedi. "Gıfar kabilesindenim. Buradan peygamberlik iddiasında bulunan bir zâtın zuhur ettiği haberini duydum. Bizzat onu görüp konuşayım, diye geldim!"

Samimi maksadını anlayan Hz. Ali, "Sen, bu hareketinle akıllılık ettin, doğruyu buldun!" diye konuştuktan sonra, "Ben" dedi. "Şimdi Resûlullah'ın yanına gidiyorum. Sen de peşimden gel! Benim girdiğim yere sen de gir! Eğer ben yolda sana zarar vereceğinden korktuğum birisini görürsem, pabucumu düzeltir gibi bir duvara yönelir dururum. O zaman sen beni beklemezsin, yürür gidersin!"

Evden çıktılar. Hz. Ali önde, Ebû Zerr ise onu arkadan takip ediyordu. Hiçbir anormal durumla karşılaşmadan Hz. Resûlullah'ın huzuruna vardılar.

Ebû Zerr, اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ "Selam, sana olsun ey Allah'ın Resûlü!" dedi.[244]

Resûl-i Ekrem, "Allah'ın rahmeti, senin üzerine de olsun" dedikten sonra, "Sen kimsin?" diye sordu.

Ebû Zerr, "Ben, Gıfar kabilesindenim" diye cevap verdi.

"Ne zamandan beri buradasın!"

"Üç gün üç geceden beri buradayım!"

"Seni kim doyuruyor?"

"Tek yiyeceğim zemzem suyu idi. Şişmanladım bile! Hiç açlık ve susuzluk duymadım!"

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Zemzem, mübarek, doyurucu bir yiyecektir" buyurdu.

---

[244] İslam'da bu türlü ilk selam veren zât, Ebû Zerr Hazretleridir.

Sonra Ebû Zerr, "Yâ Resûlallah! Bana İslam'ı anlat" dedi.

Resûlullah Efendimiz, İslamiyeti kendilerine anlatınca, derhal şehâdet getirerek Müslüman oldu.[245]

Müslümanlığını İlân Etti!

Şehâdet getirerek İslam'la şerefyab olan Hz. Ebû Zerr'e, ihtiyat ve tedbiri asla elden bırakmayan Resûlullah'ın tavsiyesi şu oldu:

"Yâ Ebû Zerr! Sen, şimdilik bu işi gizli tut! Ve memleketine dön, git! İşi açığa vurduğumuzu haber aldığın zaman gel!"

Vecd ve heyecan mâdeni haline gelen Hz. Ebû Zerr, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Seni hak peygamber olarak gönderen Allah Teâlâ'ya yemin olsun ki ben bunu müşriklerin arasında açıkça ilan edeceğim!" Sonra da kalkıp doğruca Kâbe'ye koştu ve müşriklere karşı pervasızca, "Ey Kureyş topluluğu! Ben şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yok ve Muhammed, O'nun Resûlüdür!" diye haykırdı.

Bu kahramanca haykırış, müşrikleri hiddetlendirdi. Hep birden üzerine çullandılar ve onun bayıltıncaya kadar dövdüler. Eğer, henüz o sırada İslamiyete girmemiş olan Hz. Abbas, yetişip, Gıfar kabilesine mensup olduğunu ve bu kabilenin de Şam ticaret yoluna hâkim bulunduğunu söylemeseydi, onu öldüreceklerdi!

Fakat imanın verdiği cesaret ve heyecana sahip Hz. Ebû Zerr'i, bu darbeler de yıldırmadı. İkinci gün aynı şekilde ve aynı yerde, yine müşriklere karşı Allah'ın varlık ve birliğini, Hz. Resûlullah'ın da O'nun hak peygamberi olduğunu pervasızca haykırdı. Tekrar müşriklerin ağır darbelerine maruz kaldı. Yine araya Hz. Abbas girdi ve "Yazıklar olsun size! Siz, Gıfar kabilesinden birini mi öldürmek istiyorsunuz? Onların sizin ticaret yeriniz ve yolunuz üzerinde bulunduğunu bilmiyor musunuz?" diyerek onu müşriklerin merhametsizce savurdukları darbelerden kurtardı.[246]

Bu hadiseden sonra Hz. Ebû Zerr, kavim ve kabilesini hak dine davet etmek üzere yurdunun yolunu tuttu. Hicret'in altıncı yılına kadar da orada kaldı. Bu sebeple Bedir, Uhud ve Hendek Gazâlarında bulunamadı. Fakat bunlardan sonraki gazâlarda Resûl-i Ekrem Efendimizin yanından ayrılmadı.

HABBÂB B. ERET'İN MÜSLÜMAN OLMASI

Habbâb b. Eret, Ümmü Anmar adında İslam düşmanı bir kadının azatlı kölesiydi. Demirci idi, kılıç yapardı. Peygamber Efendimizle öteden beri görüşür ve konuşurdu.

---

[245] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 4, s. 224-225; Müslim, *Sahih*, c. 7, s. 153-154.

[246] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4. s. 255.

Resûl-i Kibriya Efendimiz henüz Dârü'l-Erkam'a yerleşmediği bir sırada gelip Müslüman oldu.

O günlerde Müslüman olmak ve hele Müslümanlığını ilan etmek demek, malından ve canından olmayı göze almak demekti. Buna rağmen, Hz. Habbab, zerre kadar korku eseri göstermeden İslam'la şereflendiğini kahramanca ilan ve izhar etti.

İşkence

Kureyşli müşrikler, Müslüman olduğunu duyunca, onu da eziyet ve işkencelere tâbi tuttular. Ümmü Anmar, hiddetinden çıldıracak gibiydi. Onu bağlattı, ateşte kızdırttığı demirle başını dağlattı. Hz. Habbâb, geçim vasıtası olan mesleğiyle şimdi işkenceye uğruyordu! Ama nâfileydi! Onun gönlü iman ateşiyle çoktan tutuşmuştu.

Bir gün çıkıp Resûlullah'ın huzuruna geldi. Ümmü Anmar'dan ve başının ızdırabından şikayet etti. Peygamber Efendimiz, "Yâ Rab! Habbab'a yardım et!" diye dua etti.

Bu duanın hemen akabinde Ümmü Anmar, şiddetli bir baş ağrısına mübtelâ oldu. Ağrının ızdırabından inler, dururdu. Sonunda kendisine, başını ateşle dağlaması tavsiye edildi. Hz. Habbab da bir müddet onun başını dağladı.

Hz. Habbâb, Ateş Alevi İçinde

Merhametten mahrum müşrikler, bir gün Hz. Habbâb'ın gözleri önünde kocaman bir ateş yaktılar. Onu ateşin üzerine yatırıp, ayaklarıyla göğsüne bastılar. Bir müddet öyle bıraktılar.[247]

Seneler sonraydı. Hz. Ömer, İslam'ın halifesi idi. Yanında Hz. Habbâb bulunduğu bir sırada, İslam uğruna çektikleri eza ve cefayı kastederek, "Yeryüzünde şu meclise bundan daha lâyık ve müstahak olan, sadece bir tek adam vardır" diye konuştu. Hz. Habbâb merak edip, "Yâ Emîre'l-Mü'minîn! Kimdir o?" diye sordu.

Hz. Ömer, "Bilâl'dir" diye cevap verdi.

Hz. Habbâb, "Yâ Emîre'l-Mü'minîn! O benim kadar işkence çekmemişti! Çünkü müşriklerin eziyetlerinden Bilâl'i koruyan vardı. Benim ise, koruyucu hiçbir kimsem yoktu ve olmadı da..." dedikten sonra müşrikler tarafından ateş içine yatırılmasını da şöyle anlatmıştı:

"Bir gün müşrikler beni tuttular. Ateş yaktılar. Ateşin içine beni sırtüstü yatırdılar. Sonra adamın biri göğsümün üzerine bastı. Yer soğuyuncaya kadar da beni bırakmadı!" Bu sözlerinden sonra da Hz. Habbâb, sırtını açtı. Ateş yanıklarından, sırtı alaca olmuştu!

---

[247] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 165.

Peygamberimize Başvurması

Her türlü eziyet ve işkenceye rağmen Hz. Habbâb, iman ve İslamiyetinden zerre kadar tâviz vermiyor, Allah'a ve Resûlüne sonsuz muhabbetini izhar etmekten çekinmiyordu. O, bir köle idi. Müşriklerle başa çıkacak durumda değildi. Maruz kaldığı eza ve cefalardan dolayı Resûlullah'a başvurmaktan başka elinden hiçbir şey gelmiyordu. Bir gün öyle yaptı. Efendimizin huzuruna çıkarak, "Yâ Resûlallah! Çektiğimiz şu işkencelerden kurtulmamız için Allah'a dua etmez misin?" dedi. Resûl-i Kibriya Efendimiz hem ibret, hem de müjde dolu şu cevabı verdi:

"Sizden önceki ümmetler içinde öyle kimseler vardı ki demir tarakla bütün derileri, etleri soyulup kazınırdı da bu işkence yine onu dininden döndüremezdi. Testereyle tepesinden ikiye bölünürlerdi de, yine bu işkenceler onları dinlerinden geri çeviremezdi. Allah, elbette bu işi (İslamiyeti) tamamlayacaktır ve bütün dinlerden üstün kılacaktır. Öyle ki hayvanına binip San'a'dan Hadramut'a kadar tek başına giden bir kimse, Allah'tan başkasından korkmayacak, koyunları hakkında da kurt saldırmasından başka hiçbir endişe duymayacaktır. Fakat siz acele ediyorsunuz."[248]

Âs b. Vâil'e Verdiği Cevap

Hz. Habbâb'ın, azılı müşriklerden Âs b. Vâil'den mühimce bir alacağı vardı. Bir gün gidip alacağını istedi. Bu azılı müşrik, "Muhammed'i inkâr etmedikçe, sana olan borcumu ödemeyeceğim!" dedi. Hz. Habbâb, "Ben her şeyimden vazgeçerim, yine de ölünceye kadar ve öldükten sonra dirilinceye kadar onu red ve inkâr etmem!" diye cevap verdi. Bunun üzerine Âs b. Vâil, "Ben, öldükten sonra dirilecek miyim? Eğer böyle bir şey olacaksa, sabret! Diriltilip malıma ve evladıma tekrar kavuştuğum o gün, sana olan borcumu öderim!"[249] diye küstahça konuştu. Âs b. Vâil'in bu sözleri üzerine Cenab-ı Hak, indirdiği ayet-i kerimelerde şöyle buyurdu:

"Şimdi şu ayetlerimizi ve 'Elbette bana mal ve evlat verilecektir!' diyen adamı gördün mü? O, gayba muttali mi olmuş? Yoksa Rahmân'ın huzurunda bir söz mü almış? Hayır, öyle değil. Biz, onun dediğini yazacağız ve azabını da çoğalttıkça çoğaltacağız! Ve o söylediği şeyleri hep elinden alacağız da, o bize tek başına gelecektir!"[250]

Hz. Habbâb, her türlü tehlikeyi göze alarak Müslümanlığını ilan ettiği gibi, çekinmeden yeni Müslümanlara Kur'an-ı Kerim'i okutmak ve öğretmekle de

---

[248] Buharî, *Sahih*, c. 4, s. 238-239.

[249] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 164-165.

[250] Meryem, 77-80.

meşgul olurdu. Hz. Ömer, elinde yalın kılıç, eniştesi ve kız kardeşinin evine hışımla girdiği zaman da, yine bu fedakâr sahabe, onlara yeni inen ayetleri okuyor ve öğretiyordu.

Yedinci Bölüm

ALENÎ DAVET

EFENDİMİZİN, PEYGAMBERLİĞİNİ AÇIKLAMASI

Bütün insanlığa hitap edecek ve bütün dünyayı kucaklayacak bir din, elbette gizli kalamazdı. Madem insanlığı maddî mânevî huzura kavuşturmak için bu din gönderiliyordu; öyle ise, açıktan açığa insanlara bildirilmesi ve tebliğ edilmesi zarurî idi.

Cenab-ı Hak, kâinatta her şeyi tedric kanununa bağlamıştır. Bu kanuna riayet ve itaat etmeyenlerin zamandan alacakları cevap hiç şüphesiz, muvaffakiyetsizlik olacaktır.

Resûlullah Efendimiz de, Allah'tan aldığı tâlimat üzerine bu kanuna riayet etti. Üç sene müddetle peygamberliğini ve İslamiyeti açıktan açığa kimseye bildirmedi ve anlatmadı. Tebliğinde son derece tedbirli ve ihtiyatlı davranıyor, ancak emniyet ettiği kimselere durumunu arz ediyordu.

Bu hareketiyle onun İslam'a muvaffakiyet yolunu açtığını da görüyoruz. Üç senelik gizli davet devresinde birçok kimse İslam safında yer almış ve davasına güç vermişti.

Üç senelik devreden sonra davetin daha fazla gizli olarak devamında bir maslahat da kalmış değildi. Zira, Kureyşli müşrikler tarafından her şey az çok duyulmuştu ve üstelik İslam davası birçok kimseyle bir derece güç kazanmıştı. Buna binaen mukaddes İslam davasını açıklamanın ve tevhid hakikatlerini bütün âleme duyurmanın zamanı artık gelmişti.

İlk İş: Yakın Akrabaları Davet

Halkı, İslam'a açıktan davete nereden başlayacağı, Resûl-i Ekrem'e bizzat Cenab-ı Hak tarafından vahiyle bildirildi:

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ "(Ey Resûlüm!) Sen, önce en yakın akraba ve hısımlarını (Allah'ın dinine davet ederek) ahiret azabıyla korkut!"[251]

Resûl-i Ekrem, bu işe girişmenin kolay olmayacağını biliyordu. Bu sebeple bir müddet evinden çıkmadı. Bu esnada bir gün Hz. Ali'yi yanına çağırarak, "Yâ Ali! Cenab-ı Hakk'ın, yakın akrabamı azapla korkutmamı emir buyurması, bana çok güçlük verdi. Ben iyi biliyorum ki ne zaman onlara bu işi açmaya

---

[251] Şuarâ, 214.

kalksam, onların beni hoşlanmadığım bir şeyle ithama kalkışacaklarını göreceğim!" dedi.

Görülüyor ki Resûlullah Efendimiz, davasını açıktan açığa akrabalarına anlatmaya kalkıştığı takdirde onların ithamlarına maruz kalacağı endişesini taşıyordu. Bunun için de bir müddet evine kapanıp düşünmeyi uygun görüyordu. Hatta onun uzun müddet evinden çıkmadığını gören, başta Hz. Safiyye ile diğer halaları, durumunu öğrenmek için ziyaretine geldiler. Efendimiz onlara, "Benim hiçbir şeyden şikayetim yok, rahatsız falan değilim. Fakat Allah, bana yakın akrabamı, azapla korkutmamı emretti. Abdülmuttaliboğullarını toplayıp onları Allah'a imana davet etmek istiyorum!" dedi.

Halaları, "Davet et! Ama sakın, onlardan Ebû Leheb'i davet edeyim deme! Çünkü o, senin davetine asla icabet etmez" diye konuştular. Sonra da, "Biz nihayet kadınız" diyerek Resûlullah'ın yanından ayrıldılar.

Ziyafet Tertibi!

Davasını açıklama emrini alan Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Ali'ye, "Bize sadece bir kişilik et yemeği yap ve bir kap da süt doldur; sonra da Abdülmuttaliboğullarını topla. Onlarla konuşacağım, emrolunduğum şeyi onlara bildireceğim" emrini verdi.

Hz. Ali, emri derhal yerine getirdi.

Sabah olunca, Ebû Tâlib'in evinde —davet edilmemişken Ebû Leheb de dâhil— bütün amcalarıyla birlikte ikisi kadın kırk beş kişi toplandı.

Bir Mucize

Kapta bulunan et, bir kişilikti. Sadece bir insanı doyuracak kadardı. Kaptaki süt de o kadardı.

Resûl-i Ekrem eti parçaladı ve ziyafette bulunanlara, "Bismillah, buyurun!" dedi.

İstisnasız davette bulunanların hepsi o bir parça etten doyasıya yediler. Bir de ne görsünler? Çok az eksilmiş haliyle et, yine yerinde duruyor! Hayrette kaldılar.

Kaptaki sütü içmeye başladılar. Kanasıya içtiler ve sütün eksilmediğini gördüler. Şaşırdılar!

Yemek yendikten sonra Peygamber Efendimiz, söze başlamak üzere iken, Ebû Leheb müdâhale etti ve topluluğa hitaben, "Şimdiye kadar böyle bir sihir görmedik! Arkadaşınız, sizi büyük bir büyüyle büyüledi!" dedi.

Sonra da Kâinatın Efendisine hakarette bulunacak kadar ileri gitti ve topluluğu dağıtmak için ileri geri konuştu.

Peygamber Efendimiz, konuşmaya fırsat bulamadan davettekiler dağıldılar.

İkinci Ziyafet ve Resûlullah'ın Akrabalarına Hitabı

Resûl-i Ekrem, neticesiz kalan birinci ziyafetten sonra ikinci bir ziyafet daha tertipleyerek, yine Hz. Ali vasıtasıyla yakın akrabalarını bir araya topladı.

Yemek yendikten sonra, ayağa kalktı ve "Hamd yalnız Allah'a mahsustur. Ben de O'na hamdederim. Yardımı ancak O'ndan isterim. O'na inanır, O'na dayanırım. Şeksiz şüphesiz bilmekle beraber size de bildiririm ki Allah'tan başka ilâh yoktur; O birdir, eşi ve ortağı yoktur" dedikten sonra maksadını şöyle açıkladı:

"Herhalde otlak aramaya gönderilen bir kimse, gelip ailesine yalan söylemez. Vallahi, ben bütün insanlara yalan söylemiş olsam (!), yine size karşı yalan söylemem! Bütün insanları kandırmış olsam, yine sizi aldatmam! Sizi, O'ndan başka ilâh olmayan Allah'a imana davet ediyorum. Ben de O'nun, hususan size ve umumî olarak da bütün insanlığa gönderdiği peygamberiyim."

Maksadını böylece hülâsa eden Resûl-i Ekrem Efendimiz, sözlerine şöyle devam etti:

"Vallahi, siz uykuya daldığınız gibi öleceksiniz, uykudan uyandığınız gibi de diriltilecek ve bütün yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz. İyiliklerinizin karşılığında iyilik, kötülüklerinizin karşılığında da ceza göreceksiniz. Bu da, ya devamlı cennette veya temelli cehennemde kalmaktır. İnsanlardan ahiret azabıyla korkuttuğum ilk kimseler sizlersiniz."[252]

Peygamber Efendimiz konuşmasını bitirince Ebû Tâlib ayağa kalktı ve "Sana severek ve candan yardım edeceğiz! Öğütlerini benimsedik ve kabullendik; sözlerini de tasdik ettik. Bu toplananlar, senin atanın oğullarıdır. Ben de haliyle onlardan biriyim. Senin istediğin şeye, onlardan koşacak olanların —andolsun ki— en çabuğu da benden başkası değildir. Sen, emrolunduğun şeye devam et. Vallahi, etrafını kuşatıp seni korumaktan bir an dahi geri durmayacağım! Nefsimi, Abdülmuttalib'in dinini bırakmak hususunda bana itaat eder bulmadım. Artık ben, onun öldüğü dinde öleceğim" dedi.

Diğer amcaları da bu sözleri tasdik ettiler ve Efendimizin hoşlanmayacağı hiçbir şey söylemediler. Sadece biri müstesna: İslam davasının başından beri muhalifi bulunan Ebû Leheb, ortaya atıldı ve "Ey Abdülmuttaliboğulları!" dedi. "Bu, vallahi bir kötülüktür! Başkaları onun elini tutup bundan alıkoymadan önce, siz onun ellerini tutup bundan vazgeçirin! Eğer, siz bugün ona itaat edecek olursanız, zillet ve hakarete uğrarsınız ve onu muhafaza etmeye kalkışırsanız, öldürülürsünüz!"

İslam'ın bu azılı düşmanına cevap, Peygamber Efendimizin kahraman halası Hz. Safiyye'den geldi. "Ey kardeşim!" dedi. "Kardeşinin oğlunu ve onun

---

[252] Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 217; İbn Kesir, *Sîre*, c. 1, s. 457-459.

dinini yardımsız, hor ve hakir bırakmak sana yaraşır mı? Vallahi, bugün yaşayan âlimler, Abdülmuttalib'in neslinden bir peygamberin çıkacağını haber veriyorlar. İşte, o peygamber budur!"

Ebû Leheb, kız kardeşinin bu ulvî konuşmasına küstahça, "Andolsun ki bu boşuna bir umuttur. Zaten, kadınların sözleri, erkeklere ayak bağı ve köstek mesabesindedir. Kureyş aileleri ve onlarla birlikte bütün Araplar ayaklandığı zaman, onlara karşı koyacak bizim ne kuvvetimiz var? Vallahi, biz onların yanında yutulacak bir lokma gibiyiz!" diye cevap verdi.

Ebû Leheb'in bu konuşmasından Ebû Tâlib fazlasıyla rahatsız oldu. "Ey korkak!" dedi. "Vallahi, biz sağ oldukça ona yardım edeceğiz ve onu koruyacağız." Sonra da Resûl-i Ekrem Efendimize dönerek, "Ey kardeşim oğlu! Davet etmek istediğin zamanı bilelim; silahlanıp seninle birlikte ortaya çıkarız!"[253]

"Kim Bana Yardımcı Olur?"

O âna kadar sadece konuşulanları dinleyen Peygamber Efendimiz, ayağa kalkarak, "Ey Abdülmuttaliboğulları! Vallahi, Araplar içinde benim size getirdiğim, dünya ve ahiretiniz için hayırlı olan şeyden daha üstün ve hayırlısını kavmine getirmiş başka bir kimse bilemiyorum! Ben, sizi dile kolay gelen, mizanda ağır basan iki kelimeye davet ediyorum ki o da 'Eşhedü en lâ İlâhe İllallah ve eşhedü enne Muhammeden Resûlullah [Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in O'nun resûlü olduğuna şehâdet ederim]' demenizdir" diye konuştu; sonra da, "O halde, hanginiz bu yolda bana icabet ederek vezirim ve yardımcım olur?"[254] diye sordu.

Kimseden ses çıkmadı. Bütün başlar öne eğildi. Gözler. Peygamberimize bakacak takati kendilerinde bulamıyordu. Sadece biri vardı, Resûlullah'ın mübarek gözlerine dikkatle bakan... Bu, henüz 12-13 yaşlarında bulunan Hz. Ali idi. Ayağa kalktı. Fakat Peygamberimiz ona, "Sen otur" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, sualini üç sefer tekrarladı. Üç seferinde de cevap sadece Hz. Ali'den geldi: "Yâ Resûlallah! Sana, ben yardımcı olurum! Her ne kadar bunların yaşça en küçüğü isem de!"[255]

Bu söze kimisi dudak büktü, kimisi hayret etti, kimisi de alaylı alaylı gülümsedi: Sonra da hadiseyi ciddiye almadan toplantıyı terk ettiler!

Hz. Ali'nin küçük yaşındaki bu kahramanlık ve cesareti Nebiyy-i Muhterem Efendimizi fazlasıyla sevindirdi. Toplantıdan istediği neticeyi alamamaktan dolayı ise ne üzüldü ve ne de ye'se kapıldı. Zira, vazifesinin sadece hak ve hakikati tebliğ etmek olduğunu biliyordu. Hidayeti ise ancak Cenab-ı Hak verebilirdi!

---

[253] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 1, s. 285.

[254] Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 217; İbn Kesir, *Sîre*, c. 1. s. 459.

[255] Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 217; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 1, s. 459.

DAVETİN İKİNCİ SAFHASI: MEKKELİLERE SAFÂ TEPESİNDEN İLK HİTAP

(Bisetin 3. senesi / Milâdî 613)

Tebliğ dairesi tedricen genişliyordu. Açıktan iman ve İslam'a davet, inanmış ruhları sevinciyle okşarken, şirkin kirinden kendini kurtaramamış gönülleri ise telâşa sevk ediyordu!

"Emrolunduğun şeyi, onları çatlatırcasına bildir"[256] İlâhî fermanı gelince, Fahr-i Kâinat, adeta yerinde duramaz hale gelmişti. Hemşehrilerine maddî mânevî saadetin yolunu bir an evvel göstermek istiyordu.

Bu sırada, tebliğ dairesini biraz daha genişletip, Safâ tepesinde Mekkelilere açıkça peygamberliğini ve İslam dinini ilan etti.[257]

Safâ tepesinde yüksekçe bir taş üstüne çıkan Allah Resûlü, Mekkelilere yüksek ve gür bir sadâ ile "Yâ Sabâhâh! (Ey Kureyş topluluğu! Buraya geliniz, toplanınız; size mühim bir haberim var!)" diye seslendi.

Mekkeliler birden şaşkına döndüler. Kimdi bu haykıran? Bir tehlikeyle karşı karşıya mı bulunuyorlardı? Düşmanın baskınına mı uğramışlardı? Yoksa kendilerine iletilecek çok mühim bir haber mi vardı?

Bu seslenişe cevap vermede gecikmediler ve bir anda Safâ tepesinin önüne toplandılar. Fakat o da ne? Seslenen, "Muhammedü'l-Emin" dedikleri zâttı. Acaba ne istiyordu? Nelerden haber verecekti? Neler söyleyecekti?

Merakla, "Ey Muhammed! Bizi niçin topladın buraya, neyi haber vereceksin?" diye sordular.

Resûl-i Ekrem, haberini vermekte gecikmedi. Zihinlerin kendisine bütün dikkatiyle yöneldiği, gözlerin hayretli bakışlarıyla üzerine toplandığı, bütün kulakların pür dikkat kesildiği ve herkesin merakla beklediği bir anda, mantıkî delillerle dolu şu beliğ hitabeyi irad etti:

"Ey Kureyş topluluğu! Benimle sizin benzeriniz, düşmanı görünce ailesine haber vermek için koşan ve düşmanın kendisinden önce varıp ailesine zarar vermesinden korkarak 'Yâ Sabâhâh!' diye haykıran bir adamın benzeri gibidir.

---

[256] Hicr, 94.

[257] Allah Resûlü, Mekkelilere toptan İslamiyeti ve peygamberliğini nasıl duyuracağını düşünmüş, durmuştu. Sonunda Safâ tepesine çıkmayı uygun buldu. Buradan halka seslenecek, duyan yanına koşacaktı. Zira birinin, bir tehlike hissettiğinde yahut aniden hücuma geçip gafil bulunan insanları ele geçirecek bir düşman sezdiği veya kimsenin haberi olmadan pusu kuran bir hasmını fark ettiğinde, bir dağın tepesine veya yüksekçe bir yere çıkarak en üst perdeden, "Yâ Sabâhâh!" diye haykırması, o zamanlar Araplar arasında yaygın bir âdet idi. Bu sesleniş üzerine korkuya kapılan halk, süratle hazırlıklarda bulunur ve en kısa zamanda düşmanı karşılamaya çıkardı (bkz. Ebu'l-Hasen en-Nedvî, *es-Sîretü'n-Nebevîyye*, s. 87; *Tecrid Tercemesi*, c. 9, s. 246).

"Ey Kureyş topluluğu! Size, 'Bu dağın ardında veya şu vadide düşman atlıları var; sabaha veya akşama üzerinize hücum edecekler!' desem, bana inanır mısınız?"

O âna kadar "Muhammedü'l-Emin" dedikleri, kendisinden yalan nâmına bir tek şey işitmedikleri, hakikatin dışında hiçbir şey duymadıkları Resûl-i Ekrem'e hep bir ağızdan, "Evet" dediler. "Biz senin doğruluğunu tasdik ederiz. Çünkü şimdiye kadar sende doğruluktan başka bir şey görmedik. Sen yanımızda yalanla itham edilmiş bir insan değilsin."

Bu umumî hitabından sonra Resûl-i Ekrem, Kureyş kabilelerinin her birini kendi adlarıyla çağırdı ve konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Öyle ise, ben size önünüzde gelecek büyük bir azabın bildiricisiyim! Yüce Allah bana, 'En yakın akrabalarını ahiret azabıyla korkut' emrini verdi. Sizi 'Allah bir, O'ndan başka İlâh yok' demeye davet ediyorum. Ben de O'nun kulu ve resûlüyüm. Eğer dediklerimi kabul ederseniz, cennete gideceğinizi taahhüd ve tekeffül edebilirim. Şunu da bilin ki siz, 'Allah bir, O'ndan başka ilâh yok' demedikçe size ben ne dünyada, ne de ahirette bir faide temin edemem."[258]

Yine Ebû Leheb...

Resûl-i Kibriya Efendimizin akıl, kalp ve ruhlara hitap eden konuşması karşısında Ebû Leheb şaşkına döndü. Eline bir taş aldı ve Kâinatın Efendisine doğru fırlatarak, "Helâk olasıca! Bizi bunun için mi çağırdın?" diye âdice bağırdı.

Bundan başka, o anda dinleyenlerden hiçbir muhalefet gelmedi. Sadece fısıltı halindeki konuşmalarıyla dağıldılar.

Cehennemlik Ebû Leheb...

Bu hareketleriyle Ebû Leheb, artık İlâhî nefret ve azabı haketmiş oluyordu. Resûlullah'a olan şiddetli düşmanlığı, bitmez kin ve nefreti kendisine pahalıya mâl oldu. Çünkü Cenab-ı Hak, inzal buyurduğu Tebbet Suresi'yle korkunç âkıbetini şöyle haber veriyordu:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَآ أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۞ مَآ أَغْنٰى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ۞ سَيَصْلٰى نَارًا

ذَاتَ لَهَبٍ ۞ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۞ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ۞

---

[258] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 199-200; Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 171: Müslim, *Sahih*, c. 1, s. 133-135; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 216.

"Elleri kurusun Ebû Leheb'in! Zaten kurudu, mahvoldu. Ne malı fayda verdi ona, ne kazandığı! O, alevli bir ateşe girecek. (Peygambere eziyet ve hakarette bulunan) karısı da (cehennemde) odun hamalı olarak (oraya girecek); boynunda bükülmüş bir ip (zincir) olduğu halde..."

Muhalefet eden kim olursa olsun, Allah, nurunu tamamlayacaktı. Bu sebeple de, Resûl-i Kibriya Efendimiz, kendisine karşı yapılan çirkin hareketlerden asla sarsılmıyor, yılmıyor ve yoluna son derece temkinli ve vakarlı bir şekilde devam ediyordu.

PEYGAMBER EFENDİMİZE REVÂ GÖRÜLEN EZİYET VE HAKARETLER

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Safâ tepesinde açıktan açığa peygamberliğini ilan ettikten ve halkı İslam'a davette bulunduktan sonra Kureyşli müşrikler eziyet ve hakaretlerini su yüzüne çıkardılar ve kat kat artırdılar.

Peygamber Efendimiz onları "tevhid"e çağırıyordu; onlar ise "atalarımızın dini" dedikleri putperestlikte ve şirkte direniyorlardı.

Efendimiz, onları faziletle dünya ve ahiret saadetine davet ediyordu; onlar ise, yarasanın ışıktan kaçması gibi, faziletten ve saadetten uzak durmaya çalışıyorlardı.

Kâinatın Efendisi, onları insanca yaşamaya, insan haysiyet ve kutsîyetine yakışır davranışlarda bulunmaya çağırıyordu; onlar ise, insan şeref ve haysiyetini rencide edip ayaklar altına alıcı çirkin ve rezil hareketler içinde günlerini gün etmeye uğraşıyorlardı.

Resûl-i Ekrem, onlar için ebedî saadet, bekâ, likâ, cennet istiyor ve onları bu eşsiz nimetleri kazanacak amellerde bulunmaya davet ediyordu; onlar ise, kendilerini ebedî şekavete, cehenneme götürecek davranışların içinde yuvarlanıp gidiyorlardı.

Hz. Resûlullah, davetiyle, onları esfel-i safilîne düşmekten, kıymetsizlikten ve faidesizlikten kurtarıp âlâ-yı illiyyîne, kıymete, bekâya, ulvî vazifeleri yapabilme makamına çıkarmak istiyordu; onlar ise tam tersine, kıymetsizlikler içinde yuvarlanmaya, esfel-i safilini netice verecek hareketlerde bulunmaya devam edip duruyorlardı.

Elbette, bu istek ve yaşayışta olan müşrikler, Fahr-i Âlem Efendimizin davetine karşı çıkacak ve onunla amansız mücadelede bulunacak, ellerindeki bütün imkânlarla onu tesirsiz hale getirmeye, sebat ve metanetini, cesaret ve gayretini kırmaya çalışacaklardı! Bunun için de, türlü türlü işkencelere, eziyetlere, hakaret ve suikastlere teşebbüs edeceklerdi!

Şüphesiz, bu durum sadece Peygamber Efendimize mahsus değildi. Her

peygamber, kendi zamanında gönderildiği kavmi ve ümmeti tarafından nâhoş karşılanmış, hakir görülmüş, eziyet ve işkencelere tâbi tutulmuştur. Bu ortak özellikleri yanında, bütün peygamberlerin diğer bir müşterek vasıfları da, bütün bu eziyet, hakaret, işkence ve suikastlere rağmen, davalarını anlatmaktan geri durmamaları, inançlarından asla tâviz vermemeleri, aksine eziyet ve işkencelerin artması nisbetinde memur bulundukları hakikatleri duyurmaya daha fazla bir aşk, şevk ve ciddiyet ile çalışmış olmalarıdır.

Ebû Leheb Başta

Fahr-i Âlem Efendimize hakaret ve eziyet edenlerin başında, Ebû Leheb ve karısı Ümmü Cemil geliyordu.

Ebû Leheb, Efendimizi devamlı takip ediyor ve halkı onu dinlemekten vazgeçirmeye, zihinlerde şüphe ve vesvese meydana getirmeye çalışıyordu!

Bir gün, Hz. Resûlullah, Ukâz panayırında halkı Allah'ın birliğine imana ve peygamberliğini tasdike davet edip, "Ey ahali! 'La ilahe illallah' deyin, kendinizi kurtarın" diyordu.

Peşisıra gelen Ebû Leheb ise, halka, "Ey ahali! Bu, yeğenimdir; yalan söylüyor. Ondan uzak durun!"[259] diye sesleniyordu.

Bu, ibret dolu bir tablodur:

Yeğen, Allah'a imana ve saadete davet ediyor; öz amca ise, ona muhalefet edip, halkı onu dinlememeye çağırıyor!

Ebû Leheb, yalnız bununla da kalmıyordu.

Bir gün, komşusu Peygamber Efendimizin kapısına pislik ve kokmuş şeyler artmıştı. O sırada Hz. Hamza, henüz iman etmemiş olmasına rağmen yetişmiş ve o pisliklerin ve kokmuş maddelerin hepsini Ebû Leheb'in başına dökmüştü.

Komşularının yaptığı bu gibi çirkin hareketlere karşı Efendimiz, sadece, "Ey Abdi Menafoğulları! Bu nasıl komşuluk?" diyerek sitem ediyor ve pislikleri evinin önünden süpürüp atıyordu.

Kur'an'ın, cehennemde cayır cayır yanacağını haber verdiği bu adam, Bazen de, Kâinatın Efendisinin evini, sırf onu rahatsız ve huzursuz etmek için taşa tutuyordu.

Ebû Leheb'in, Oğlunu, Peygamber Efendimize İşkence Etsin Diye Göndermesi!

Ebû Leheb, Resûl-i Kibriya'ya eziyet ve hakaret etmekte yalnız kalmak istemiyordu.

Bir gün, oğlu Uteybe'ye, ona işkence etsin diye emir verdi. Uteybe, Peygamberimizin yanına vardı. O sırada Efendimiz, Necm Suresi'ni okuyordu. Bunu

---

[259] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 287.

duyan Uteybe, "Necmin Rabbine andolsun ki ben senin peygamberliğini inkâr ediyorum!" dedi ve küstahça Kâinatın Efendisine doğru tükürdü.

Resûl-i Ekrem, bu çirkin harekete sadece şu bedduayla cevap verdi:

"Yâ Rab! Ona bir itini musallat et!"

Resûl-i Ekrem Efendimizin ne duası ne de bedduası Allah tarafından karşılıksız bırakılmıyordu. Uteybe'ye yaptığı bu beddua da bir müddet sonra gerçekleşti: Yemen tarafında Havran denilen yerde babası ve arkadaşları arasında uyurken, bir arslan gelip kendisini parçaladı!

Dualarının makbuliyeti de, Peygamber Efendimizin mucizelerinin bir bölümünü teşkil eder.

Cehennem Oduncusu

Ümmü Cemil, İslam davasının en şiddetli muhalifi ve düşmanı Ebû Leheb'in karısı idi. Kur'an tâbiriyle "cehennem oduncusu" bu kadın, İslam daveti karşısında öylesine azmış, öylesine çılgına dönmüştü ki Nebiyy-i Muhterem Efendimizin gidip geldiği yola, her gün bıkmadan usanmadan sert dikenli çalılar döküp saçıyor ve adeta bu davranışından zevk alıyordu!

Ümmü Cemil'le ilgili bir hadise ise şöyledir:

Resûl-i Ekrem (a.s.m.), Safâ tepesinde ilk olarak, Kureyş'e açıktan İlâhî davette bulunurken, kocası Ebû Leheb, Peygamberimize çıkışmış, hatta hakaret etmiş, "Helâk olasıca! Bizi bunun için mi buraya çağırdın?" demek küstahlığında bulunmuş ve Efendimize doğru, yerden kaldırdığı bir taşı savurmuştu. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, Tebbet Suresi'ni inzal buyurmuştu. Sure, Ebû Leheb ve karısının çirkin davranışlarını ve âkıbetlerini mevzu ediyordu.

Bunu duyan Ümmü Cemil, artık yerinde duramaz oldu. Eline bir taş alarak Mescid-i Haram'a geldi. Peygamber Efendimiz, sâdık dostu Hz. Ebû Bekir'le orada oturuyorlardı. Ümmü Cemil, Hz. Ebû Bekir'i gördü, fakat yanında oturan Kâinatın Efendisini fark edemedi ve "Ey Ebû Bekir! Arkadaşın nerede? Ben işittim ki beni hicvetmiş. Ben görsem, bu taşı onun ağzına vuracağım!" dedi.

Ebû Bekir'i gören göz, Kâinatın Efendisini göremiyor ve neticesiz geri dönüyordu.[260]

Elbette göremezdi! Allah'ın hıfz ve inayeti altında bulunan Sultan-ı Levlak'ı görmek, bir cehennem oduncusunun haddine mi düşmüştü?

Ebû Cehil'in Elleri Yukarıda Kaldı

Buna benzer bir hadise de Ebû Cehil'in başına gelir.

Bir gün, kabilesine şöyle söz verdi:

---

[260] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 381-382; Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 684.

"Vallahi, secdede Muhammed'i görürsem, başını bu taşla ezeceğim!"

Ertesi gün, zor kaldırabileceği büyük bir taş alarak gitti. Resûl-i Ekrem secdedeydi. Taşı kaldırıp tam vuracakken, elleri yukarıda kaskatı kesildi; ta Kâinatın Efendisi namazını bitirip kalkıncaya kadar... Namaz bitince Ebû Cehil'in de eli çözüldü;[261] çünkü artık ihtiyaç kalmamıştı!

Ebû Cehil'in Bir Teşebbüsü Daha...

Her şeye rağmen Peygamber Efendimizi rahatsız etmekten vazgeçmeyen Ebû Cehil, yine bir gün, "Vallahi, Muhammed'i secdede görürsem, boynuna basacak ve boynunu yerlere sürteceğim!" diye yemin etti.

Tam o sırada Resûl-i Kibriya Efendimiz çıkageldi. İbni Abbas, durumu kendilerine arz edince, birden hiddetlendi ve kapıdan girmeyi dahi beklemeden, aceleyle duvardan aşıp Mescid-i Haram'ın içine girdi. Alak Suresi'ni sonuna kadar okudu ve secdeye vardı.

Etrafta bulunanlar Ebû Cehil'e, "Ey Ebû Cehil! İşte, Muhammed!" diye seslendiler.

Ebû Cehil'in Resûl-i Ekrem'e doğru ilerlemesiyle dönmesi bir oldu. Seyredenler şaşkınlık içinde, "Ne oldu? Neden döndün?" diye sordular.

Ebû Cehil, onlardan daha şaşkın bir eda içinde, "Benim gördüğümü siz görmüyor musunuz?" diye cevap verdi ve arkasından ilave etti: "Vallahi, onunla benim arama ateşten bir uçurum açıldı!"[262]

Müşrik ileri gelenlerinin en ağır işkence ve suikast teşebbüsleri karşısında, Cenab-ı Hak da, Sevgili Resûlünü işte böylesine koruyor ve himâye ediyordu!

Peygamberimiz, Kureyş'i Cenab-ı Hakk'a Havâle Ediyor!

Kureyş müşriklerinin Peygamber Efendimize eziyet, hakaret ve suikastleri çeşitli suretlerde oluyordu.

Resûl-i Ekrem, bir gün Kâbe'de huşû içinde namazını eda etmekte idi. Müşriklerden bir grub da Kâbe civarında toplanmış, konuşuyorlardı. İçlerinde, Ebû Cehil de vardı. Ortaya fırlayarak topluluğa, "Hanginiz gidip filancalarda bugün boğazlanan devenin işkembesini ve döl eşini olduğu gibi kanlı kanlı getirip, secdede iken onun üzerine koyar?" diye seslendi.

Gözü dönmüşlerden biri olan Ukbe bin Ebû Muayt, ortaya atıldı. "Ben yaparım!" dedi ve oradan ayrıldı. Az sonra, ruhu kararmış bu adam, elinde deve işkembesiyle Peygamber Efendimizin yanında göründü.

---

[261] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 319-320; Kadı İyaz, *a.g.e.*, c. 1, s. 688; Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 164.

[262] Kadı İyaz, *a.g.e.*, c. 1, s. 690-691.

Resûl-i Ekrem, her şeyden habersiz, Cenab-ı Hakk'ın huzurunda secdeye varmıştı.

Gözü dönmüş Ukbe, getirdiği deve işkembesini iki küreği arasına koydu.

Ruh ve vicdanları şirkin karanlıklarına gömülü müşrikler, manzarayı kahkahalarla seyrediyorlardı.

Muhterem babasının, müşriklerin bu âdice hareketine maruz kaldığını duyan Hz. Fâtıma, koşa koşa geldi. İşkembeyi tuttuğu gibi, suratlarına çarparcasına müşrik gürûhuna doğru fırlattı.

Namazını bitiren Hz. Resûlullah'ın mübarek dudaklarından, "Allahım, Kureyş'i Sana havâle ediyorum!" cümlesi döküldü.

Bu cümlesini üç kere tekrarladı. Sonra da müşrik elebaşlarının isimlerini teker teker zikrederek, onları da Sonsuz Kudret Sahibi Cenab-ı Hakk'a havâle etti.[263]

Abdullah b. Amr Anlatıyor

Resûl-i Ekrem Efendimize müşriklerin yaptığı bir başka eziyet ve hakaret hadisesini, Abdullah b. Amr Hazretleri şöyle anlatır:

"Bir gün, Kureyş'in ileri gelenleri, Hıcır denilen yerde toplanmışlardı. Ben de orada bulunuyordum. Kureyşliler, Allah Resûlü hakkında konuşarak şöyle diyorlardı:

"'Biz, bu adamın işinde sabrettiğimiz kadar hiçbir şeye karşı sabır göstermedik. Bu adam, bizi akılsızlıkla itham etti. Babalarımıza, dedelerimize hakaret etti. Dinimizi ayıpladı, birliğimizi bozdu, putlarımıza dil uzattı. Onun yaptığı bunca şeylere biz sabrettik.'

"Kureyş, bunu konuşup dururken, birdenbire Allah Resûlü görünüverdi. Yürüyerek geldi. Hacerü'l-Esved'i öptü. Sonra Kâbe'yi tavaf etmek üzere yanlarından yürüyüp geçti. Bu sırada Kureyşliler, kendilerine lâf attılar. Allah Resûlü, son derece üzüldü. Üzüntüsünü, birdenbire değişen yüzünün renginden fark ettim.

"Allah Resûlü, tavafına devam etti. İkinci defa Kureyş topluluğunun yanından geçerken, yine onların sözlü sataşmalarına maruz kaldı. Yine fazlasıyla üzüldü. Üzüldüğünü, yine yüzünden fark ettim.

"Allah Resûlü, üçüncü defa Kureyşlilerin yanından geçerken yine aynı şekilde kendisine lâfla sataştılar.

"Bunun üzerine Allah Resûlü, durdu ve onlara dönüp şöyle konuştu:

"'Ey Kureyşliler! Sözlerimi duyuyor musunuz? Varlığım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki başınıza felâket gelecektir!"

---

[263] Müslim, *Sahih*, c. 5, s. 180.

Nebiyy-i Ekrem'in bu hitabı, topluluk üzerinde derin bir tesir meydana getirdi. Hiçbiri yerinden kımıldamadı. Sonunda, daha önce onun hakkında en çok aleyhte konuşup arkadaşlarını kışkırtanlar (başta Ebû Cehil) bile, en iyi sözlerle gönlünü almaya çalışarak şöyle dediler:

"'Yâ Ebe'l-Kàsım, haydi selametle git. Vallahi, sen câhillerden, kendini bilmezlerden değilsin!'

"Allah Resûlü de yanlarından uzaklaşıp gitti.

"Ertesi gün, Kureyşliler, yine Hıcır denilen yerde toplandılar. Ben yine aralarında idim. Aynı şekilde Allah Resûlü hakkında ileri geri konuşuyorlar ve şöyle diyorlardı:

"'Muhammed'in size yaptıklarını ve onun hakkında size verilen haberleri söyleyip duruyorsunuz. Fakat gelip karşınıza dikilerek, yüzünüze karşı kötü (!) şeyler söylediği zaman ona dokunmuyor ve serbest bırakıyorsunuz!'

"Onlar böyle konuşup dururlarken yine Resûlullah çıkageldi.

"Kureyşliler hemen oturdukları yerden fırlayarak etrafını sardılar. Onun kendi taptıkları ve dinleri hakkında söyledikleri sözleri zikrederek, 'Hakkımızda şu şu sözleri söyleyen, sen misin?' dediler.

"Nebiyy-i Ekrem, cevaben, 'Evet, bunları söyleyen benim!' dedi.

"Bunun üzerine hep birden Resûlullah'ın üzerine atıldılar. Biri onun yakasına yapıştı. Bu sırada biri koşarak Hz. Ebû Bekir'e durumu haber verdi. Hz. Ebû Bekir, hemen Mescid-i Haram'a girdi. Gözyaşları arasında müşriklere, 'Allah belânızı versin! 'Rabbim Allah'tır' diyen bir zâtı öldürmek mi istiyorsunuz?' diye seslendi.

"Bunu duyan Nebiyy-i Ekrem, 'Bırak onları ya Ebû Bekir! Varlığım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki ben onların hepsinin hakkından geleceğim!' dedi.

"Bu sözü işiten Kureyşliler korktular ve Resûlullah'ı bırakarak dağıldılar"[264]

"Rabbim Allah'tır" dediği ve halkı bu ulvî hakikate çağırdığı için Resûl-i Kibriya Efendimize revâ görülen çirkin hareketler bunlarla da kalmıyordu.

Yine bir gün, Kâbe yanında namaz kılıyordu. Alnını yüce yaratıcısının huzurunda yere koyar koymaz, serseri Ukbe b. Ebî Muayt, ridâsını topladı ve boynuna doladı; olanca gücüyle sıktı. Maksadı, onu boğmaktı.

O arada Hz. Ebû Bekir yetişip Peygamber Efendimizi bu serserinin elinden kurtardı. Sonra da adeta kâinata işittirmek istiyormuşçasına, "Siz, bir adamı, 'Rabbim Allah'tır' diyor diye öldürür müsünüz? Hâlbuki o size Rabbinizden apaçık mucizelerle gelmiştir. Buna rağmen o, zannettiğiniz gibi bir yalancı ise (!) yalanının günahı kendisine âittir; fakat davasında doğru ise elbette sizi kor-

---

[264] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 309-310; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 223.

kuttuğu azapların bir kısmı olsun gelir, dokunur. Muhakkak Allah, haddi aşan davasında yalancı olan bir kimseyi hidayete erdirmez"[265] meâlindeki ayet-i kerimeyi okudu.

Öldürmeye Teşebbüs

İçlerinde Ebû Cehil ve Velid b. Muğîre'nin de bulunduğu Mahzumoğullarından bir topluluk, uzun uzun konuştuktan sonra Peygamber Efendimizin vücudunu ortadan kaldırmaya karar verdiler. Vazifeyi, Velid b. Muğîre yerine getirecekti.

Resûl-i Ekrem, namazda Kur'an okumaya başladığı bir sırada, Velid yanına kadar sokuldu. Fakat o da ne? Öldürmeye gittiği zâtın sesi var, okuduğu Kur'an şirk kiriyle paslanmış kulağına geliyor, fakat gözü onu bir türlü göremiyordu.

Velid şaşkınlaştı. Telâşla arkadaşlarının yanına döndü ve durumu anlattı. Bu sefer hep beraber gittiler. Fakat yine Efendimizi görmeye muvaffak olamadılar. Çünkü ileri gittiklerinde ses arkadan, arkaya doğru gittiklerinde ise ses ön taraftan geliyordu. Nihayet hayretler içinde kalıp dağıldılar.

Peygamberimize En Ağır Gelen Gün

Kâinatın Efendisi bir gün evinden çıkmış, gidiyordu. Kureyş'ten köle olsun, hür olsun kime uğradıysa adeta birbirleriyle söz birliği etmişçesine onu yalanladılar, sözle eziyet ve hakarette bulundular. O gün, eziyetli ve sıkıntılı günlerinin en ağırlarından biriydi.

Kâinata bir rahmet güneşi olarak doğan Peygamber Efendimiz, müşriklerin bu küstahça hareketleri karşısında evine döndü. Birazcık olsun üzüntüsünü yok etmek, sıkıntısına gidermek için örtüsüne büründü ve yattı.

PEYGAMBERİMİZ VE MÜSLÜMANLAR DÂRÜ'L-ERKAM'DA

Efendimizin peygamberliğinin 5. senesi...

Milâdî 615...

Kureyş müşriklerinin Müslümanlar üzerindeki baskı, eziyet ve işkenceleri gün geçtikçe artıyordu. Müslümanlar dinî vazifelerini ve ibadetlerini rahat ve serbest bir şekilde ifa edemez bir durumla karşı karşıya gelmişlerdi.

İslam ve imanın tâlimi, Allah'a ibadet ve taatin serbestçe yapılabilmesi için emin bir yer gerekliydi. Allah Resûlü, bizzat bu emin yeri aradı ve tespit etti: Safâ tepesinin doğusunda dar bir sokak içinde bulunan ilk Müslüman Erkâm

---

[265] Mü'min, 28.

b. Ebî'l-Erkâm b. Esed'in evi... Bu ev, giriş çıkışlar için elverişli, etraftan gelen gidenlerin kolayca kontrol edilebileceği emin bir yerdi.

Artık Kâinatın Efendisi Peygamberimiz burada muallim, ilk Müslümanlar da talebe idiler. Burada öğrendiklerini imkân ve fırsat dâhilinde başkalarına da duyuruyor ve aktarıyorlardı. Böylelikle Dârü'l-Erkam'ı, Nebiyy-i Ekrem Efendimizin hocalığını yaptığı ilk medrese, ilk İslam üniversitesi saymak mümkündür!

Hz. Ömer'in İslam'la şereflenmesine kadar, Resûl-i Ekrem, İslam'ı öğretme ve anlatma vazifesini burada yürüttü. Başta Hz. Ömer olmak üzere birçok kimse bu evde Müslüman olma şerefine erdiler.

Dârü'l-Erkam'ı Erkâm b. Ebî'l-Erkâm Hazretleri, hiç satılmamak ve tevârüs olunmamak şartıyla vekil olarak oğluna bırakmıştır.

İslam tarihinde büyük ehemmiyeti hâiz bulunan bu ev, bugün Kâbe karşısında, "Dârü'l-Hayzuran" adıyla anılmakta ve dinî bir okula tahsis edilmiş bulunmaktadır.[266]

YÂSİR AİLESİNİN BAŞINA GELENLER

Yâsir, Mekke'ye Yemen'den gelmişti.

Burada, Mahzumoğullarından Ebû Huzeyfe b. Muğîre'nin himâyesine girmişti. Sonradan Ebû Huzeyfe onu, cariyesi Sümeyye'yle evlendirmişti. Bu evlilikten iki erkek çocuğu dünyaya geldi: Ammar ve Abdullah...

Bütün fertleriyle saadet dairesine giren bu aileye, başta Mahzumoğulları olmak üzere bütün müşrikler, çekilmez işkenceler, dayanılmaz eziyetlerle göz açtırmıyorlardı. Mahzumoğulları, iman ve İslam'dan vazgeçsinler diye, güneşin her tarafı sıcaklığıyla kavurduğu bir sırada, adeta cehennem ateşi kesilen taşlıkta onlara işkence ediyorlardı.

Peygamberimiz, Sabır Tavsiye Ediyor!

Yine bir gün Yâsir ailesi, işkence altında zâlim müşrikler tarafından inletilirken, Resûl-i Ekrem Efendimiz üzerlerine çıkageldi. Yürekler parçalayıcı bu durum karşısında, "Sabredin ey Yâsir ailesi! Sabredin ey Yâsir ailesi! Sabredin ey Yâsir ailesi! Sizin mükâfatınız cennettir. Sabredin ey Yâsir ailesi!" diyerek sabır tavsiyesinde bulundu.

İşkence altında kıvranan Yâsir, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Bu iş daha ne zamana kadar böyle sürüp gidecek?"

---

[266] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 267; Ebu'l-Velid el-Ezrakî, *Kâbe ve Mekke Tarihi*, Terc., s. 426; Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, c. 1, s. 80.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu suale, "Allahım, Yâsir ailesinden rahmet ve mağfiretini esirgeme" duasıyla karşılık verdi.

Bu hadiseden bir müddet sonra Hz. Yâsir, dayanılmaz işkenceler altında izzetiyle ruhunu Rabbine teslim etti. Böylece, "Müslüman erkeklerden ilk şehit" şerefi kendisinin oldu.

Oldukça yaşlanmış, zayıf ve nahif bir kadın olan, Yâsir'in hanımı Sümeyye de, işkence etsin diye Ebû Cehil'e havâle edilmişti.

Ebû Cehil, işkenceden işkenceye uğrattığı bu yaşlı, zayıf ve kimsesiz kadına küstahça ve âdice, "Sen, güzelliğine âşık olduğun için Muhammed'e iman ettin!" diyordu.

Bu âdice ithama, iman âbidesi kesilmiş Hz. Sümeyye, bir müşriğe söylenebilecek en ağır lâflarla mukabele edince, Ebû Cehil hiddete geldi ve elindeki mızrağı saplayarak şehit etti. Hz. Sümeyye de böylece, "kadınlardan ilk şehit" oldu.

Ammar'ın Başına Gelenler

Ammar'ın çektikleri de yürekler parçalayıcı idi: Demir bir gömlek giydiriliyor, güneşin yeryüzünü bütün sıcaklığıyla kavurduğu sırada dışarı çıkartılıyor ve demir gömlek içinde ilikleri eritiliyordu.

Bu işkencelerden bir an olsun kurtulan Ammar, soluğu Nebiyy-i Ekrem'in yanında alıyor ve kendisinden bir teselli bekliyordu. "Azabın her türlüsünü tattık yâ Resûlallah!" diyerek halini arz ediyordu. Resûl-i Ekrem, yine sabır tavsiye ediyor ve şöyle dua ediyordu:

"Allahım, Ammar ailesinden hiç kimseye cehennem azabını tattırma!"

Hz. Ammar'a revâ görülen işkence çeşitlerinden biri de ateşle dağlanması idi. Yine bir gün böyle bir işkence altında kıvranırken Peygamber Efendimiz rastgeldi. Mübarek elleriyle Ammar'ın başını sığayarak ateşe, "Ey ateş! İbrahim'e (a.s.) serin ve selamet olduğun gibi Ammar'a da öyle ol!" diye dua etti. Sonra da Ammar'a, şu haberi verdi:

"Ey Ammar! Sen (bu işkencelerle) ölmeyecek, uzun bir müddet yaşayacaksın. Senin ölümün, azgın bir topluluğun[267] eliyle olacaktır."[268]

"Kalbimde İman Ferahlığı Var!"

Yine bir gün Ammar, uğradığı işkenceden dolayı ağlıyordu. Bu haliyle onu gören şefkat timsâli Peygamber Efendimiz, mübarek elleriyle gözyaşlarını sil-

---

[267] "Hz. Ammar, daha sonra Sıffîn Harbi'nde katledildi. Hz. Ali, onu, Muaviye'nin taraftarlarının bâğî (azgın) olduklarına hüccet gösterdi. Fakat Muaviye te'vil etti. Amr b. Âs dedi: 'Bâğî, yalnız onun katilleridir; umumumuz değiliz.'" (bkz. Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 110).

[268] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 248.

di; sonra da, "Seni kâfirler tuttu da suya mı bastı? Onlar, seni bir daha tutar da sana şöyle şöyle derler ve işkencelerine devam ederlerse, sen de onlara istediklerini söyle ve kurtul" dedi.

Bu, hayatını zâlim müşriklerin elinden kurtarmak için Ammar'a bir müsaade idi!

Bu müsaadenin verilişinden bir müddet sonra, Ammar yine müşrikler tarafından yakalandı ve işkenceden işkenceye uğratıldı. İşkence edilirken de kendisine şu teklif yapılıyordu:

"Muhammed'e küfretmedikçe, Lât ve Uzzâ'ya tapmanın da onun dininden hayırlı olduğunu söylemedikçe, sana işkence etmekten asla vazgeçmeyeceğiz!"

Zavallı Ammar'ın dilinden, çaresiz olarak müşriklerin söyledikleri döküldü. Muradlarına eren gaddarlar, Ammar'ı serbest bıraktılar.

İşkence ve azap yükü altında ezilmekten kurtulan Ammar, doğruca Resûl-i Ekrem'in huzuruna vardı. Efendimiz kendisine, "Kurtulduğun, yüzünden belli!" deyince, cevabı şu oldu:

"Hayır, vallahi kurtulmadım!"

Peygamber Efendimiz, "Niçin?" diye sorunca da Ammar, "Ben, senden vazgeçirildim. Lât ve Uzzâ'nın da senin dininden hayırlı olduğunu bana söylettirdiler!" karşılığını verdi.

Ammar üzgündü, Ammar şaşkındı. Dünya başına yıkılacakmış gibi, heyecan ve korku içinde Resûl-i Kibriya'nın huzurunda dikilmiş, duruyordu. Müşriklerin işkence ve eziyetlerinden kurtulmuştu, ama şimdi başka bir tehlikeyle karşı karşıya gelmişti!

Resûl-i Ekrem, "Müşriklerin dediklerini söylerken kalbini nasıl buldun?" diye sordu.

Ammar'ın kalbinden kopup gelen cevabı şu oldu:

"Kalbimi iman ferahlığı ve rahatlığında, dinime bağlılığımı da demirden daha sağlam buldum!"

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Sana vebâl yok ey Ammar! Eğer, onlar seni yine yakalar, bunu sana tekrarlatmak isterlerse, sen de söylediklerini tekrarlayıp kurtul!"[269] diyerek Ammar'ın hem gönlünü, hem yüzünü ferah ve sürura garketti.

Bu hadise üzerine Yüce Allah, şu meâldeki ayetini inzal buyurdu:

"Kalbi imanla karar bulmuş olduğu halde (küfür kelimesini söylemeye) zorlananlar (ve böylece yalnız dilleriyle söyleyenler) müstesna, kim Allah'a küfrederse onlara şiddetli bir azap var; fakat küfre bağrını açanlar üzerine, Allah'tan bir gazab ve kendilerine çok büyük bir azap vardır."[270]

---

[269] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 249.

[270] Nahl, 106.

Şu halde, kalbi imanla karar bulmuş bir mü'mine burada bir ruhsat tanınmaktadır: O da, düşman tarafından canının veya herhangi bir âzâsının yok edilme tehlikesi bahis mevzu olduğu zaman, yalnız diliyle küfür kelimesini söylemesi câizdir. Ancak bunun, kalbin imanla mutmain olması şartıyla bir ruhsat olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır. Bunun yanında, hakkı söylemek ve dinin izzetini korumak için helâk olmayı göze alıp küfür kelimesinin lisanla dahi olsa söylenmemesi azimettir. Bu hususta ruhsatla değil de, azimetle amel etmek ise, daha faziletli bir hareket sayılmıştır.[271]

HZ. EBÛ BEKİR'İN İŞKENCEYE MARUZ KALIŞI

Resûlullah Efendimiz, bir gün Dârü'l-Erkam'da ilk Müslümanlardan birçoğuyla oturuyordu. Başta Hz. Ebû Bekir olmak üzere hepsinin gönlünde, "tevhid davasını müşriklere karşı açıklamak" arzusu, bir iştiyak halini almıştı. Bunu gerçekleştirmesi için Resûl-i Kibriya Efendimizden ricada bulundular. Fakat Hz. Resûlullah, tedbiri elden bırakmak istemiyordu. Henüz böyle bir hareket için zamana ihtiyaç vardı. "Biz henüz azız, bu işe yetmeyiz!" diye konuştu.

Fakat imanın taptaze heyecan ve şevkini tertemiz gönüllerinde taşıyan bu yeni Müslümanlar, yerlerinde adeta duramaz hale gelmişlerdi. Bunu hisseden Fahr-i Âlem Efendimiz, sonunda kendileriyle birlikte Mescid-i Haram'a gitti. Bir tarafa oturdular. Müşriklerden bir topluluk da oradaydı.

Allah ve Resûlüne iman aşkıyla yanıp tutuşan Hz. Ebû Bekir, kalbinin derinliklerinden kopup gelen gerçekleri insanlara duyurmak arzusunun önüne geçemedi ve orada müşriklere dönerek, Allah'a imanın ulvîyet ve kutsîyetini, buna karşılık puta tapmanın pespâyeliğini ve onlara hürmet etmenin sefâletini haykırdı.

Müslümanlara karşı kin ve düşmanlık ile dolu olan müşrikler, Hz. Sıddık'a saldırdılar, her tarafını kan revan içinde bıraktılar. Ellerinden, ancak kabilesi Teymoğullarından birkaçının araya girmesiyle kurtulabildi.

Demirli ayakkabıların darbelerine maruz kalan Hz. Ebû Bekir, kendinden geçmişti. Baygın bir halde evine götürdüler. Gün boyu baygın kaldı ve ancak akşamüzeri kendine gelebildi.

Sanki, onca darbelere maruz kalan kendisi değilmiş, sanki yüzü gözü kan revan içinde bırakılan bir başkasıymış gibi, dudaklarından dökülen ilk cümleler şunlar oldu:

"Resûlullah ne yapıyor, ne haldedir? Ona dil uzatmışlardı, hakaret etmişlerdi!"

Hz. Ebû Bekir, bu sözleriyle Hz. Resûlullah'a olan sadâkatinin şâheser bir

---

[271] Hazin, Tefsir, c. 3, s. 136; M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 4, s. 3132.

örneğini veriyordu. Kan revan içindeki haline bakmadan, yara berelerinin acısına sızısına aldırmadan, Nebiyy-i Zîşan'ın durumunu öğrenmek istiyordu; hem de o Nebiyy-i Muhterem'e şiddetle muhalefet edenler arasında...

Kendisine yemek teklifinde bulundular; "Aç kaldın, susuz kaldın! Bir şeyler yiyip içmez misin?" dediler.

O ise hep, "Resûlullah ne haldedir, ne yapıyor?" diye soruyordu.

Annesinin, Resûl-i Ekrem'in davasından haberi yoktu. Henüz iman etmeyenler arasında bulunuyordu. Nasıl olursa olsun, Allah Resûlünün durumunu öğrenmeliydi. Annesine, "Git" dedi. "Hattab'ın kızı Ümmü Cemil'e sor. Resûlullah hakkında bana haber getir!"

Ümmü Cemil, iman etmiş bahtiyar bir kadındı. Fakat Resûl-i Ekrem'den aldığı dersle tedbirli ve ihtiyatlı davranıyordu.

Ebû Bekir'in annesi Ümmü Hayr ona, "Ebû Bekir, senden, Abdullah'ın oğlu Muhammed'i soruyor" deyince; "Ben, onun hakkında bir şey bilmiyorum. Ama istersen, beraber oğlunun yanına gidelim" diye cevap verdi.

Aslında, Ümmü Cemil'in Resûlullah'tan haberi vardı. Ancak bir tertip ve tuzakla karşı karşıya bulunma ihtimalini göz önünde bulundurarak böyle cevap vermişti.

Hz. Ebû Bekir'i yüzü gözü yarılmış bir vaziyette gören Ümmü Cemil'in içi burkuldu ve kendisini zabtedemeyerek, "Sana bunları revâ gören bir kavim, şüphesiz azgın ve sapkındır! Allah'tan dileğim, onlardan intikamını almasıdır!" diye haykırdı.

Ümmü Cemil'den Resûl-i Ekrem'in selamette olduğunu öğrenmesine rağmen Hz. Ebû Bekir'in içi, yine de rahat etmiyordu. Annesine, "Vallahi, gidip Resûlullah'ı görmedikçe ne yer, ne de içerim!" dedi.

Onu, Resûl-i Ekrem'e götürmekten başka çare yoktu. Fakat bu haliyle nasıl gidebilirdi? Dârü'l-Erkam'a kadar nasıl yürüyebilirdi?

Etraf tenhalaşınca, annesi ve Ümmü Cemil'e yaslanarak sendeleye sendeleye Resûlullah'ın huzuruna vardı. Senelerden beri birbirlerini görmemiş candan dostlar gibi kucaklaştılar. Resûl-i Ekrem'in durumunu gözleriyle gördükten sonra, "Annem babam sana feda olsun Yâ Resûlallah! O azgın, sapkın adamın (Utbe b. Rabia) yüzümü yerlere sürtüp bilinmez hale getirmesinden başka herhangi bir üzüntüm yok!"[272] diye konuştu.

O anda bile Hz. Ebû Bekir'in gönlü iman ve İslam'a hizmet aşkıyla alev alev yanıyordu.

Peygamber Efendimize annesini göstererek, "Bu, annem Selma'dır" dedi. "Onun hakkında Allah'a duada bulunmanızı arzu ediyorum. Umulur ki Allah,

---

[272] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 1. s. 275.

onu cehennem ateşinden hatırın için kurtarır!"[273]

Bu samimi arzu, samimi duayla birleşti ve o anda orada Ümmü Hayr Selma Hâtun, "bahtiyar mü'mineler" safına katıldı.

BÜTÜN BUNLAR İMTİHANDI!

İlk Müslümanların maruz kaldıkları bu işkence, eziyet ve hakaretler, karşı karşıya bulundukları güçlükler ve maniler, Allah tarafından aynı zamanda birer imtihandı. Mesele sadece "İman ettim" demekle bitmiyordu; imandaki sadâkat, samimiyet ve sabırlarının da ölçülmesi gerekiyordu!

Öylesine güçlükler, işkence ve eziyetler olacak ki gerçekten iman etme arzusunu ruhunda taşıyanlar, bütün bunlara aldırmadan iman edecekler; bu arzuyu ciddi olarak gönüllerinde taşımayanlar ise, halis mü'minlerden ayrılacaklardı.

Nitekim şu ayet-i kerime de bu hususa işaret eder:

"Doğrusu Biz, onlardan evvelkileri de (çeşitli musibetlerle) denedik. Allah (imtihan suretiyle imanında) sâdık olanları da muhakkak bilecek, yalancı olanları da elbette bilecek."[274]

Demek ki imanında samimiyetin en mühim bir ölçüsü, karşılaştığı güçlükler, işkence, eziyet ve ızdıraplar karşısında boyun eğmemektir.

Dayanılmaz işkenceler, hakaretler, eziyet ve zulümler, Allah'a imanın ve Resûlüne tâbi olmanın gerçek şuuruna eren hakikî Müslümanların cesaretini kıramıyordu. Onların hidayet dairesinde sebat etmelerine ve başkalarının da o daireye koşmasına mani olamıyordu. İşkenceler, eziyet ve hakaretler, adeta İslam ateşinin daha gür yanması, daha kuvvetli parlaması için birer odun mesabesine geçiyordu. Onlar eziyet ve işkencelerine devam ettikçe, İslam davası da bir başka hızla gelişiyor, yayılıyor, ruh ve gönüller üzerindeki nurdan saltanatını devam ettiriyordu.

Şurası muhakkaktır ki zor ve tahakküm hiçbir zaman, hiçbir devirde devamlı olarak hak ve hakikati yenememiş, boğamamış ve kendine esir edememiştir; aksine, hak ve hakikat, çoğu kere zoru da, tahakkümü de, zulüm ve zulmeti de yenmiş, yok olmaya mahkûm etmiştir.

Asr-ı Saadet Müslümanlarının dayanılmaz işkence ve zulümler karşısında gösterdikleri eşsiz cesaret, engin sabır ve harika metanet, cidden insaf ve basîret sahiplerinin gözlerini yaşartacak bir ulvîyete sahiptir ve günümüz Müslümanları için de birçok ibreti hâvîdir.

---

[273] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 1. s. 276.

[274] Sebe, 3.

Öyle ki İtalyan Muharrir-Tarihçi Leone Caetani gibi azılı bir İslam düşmanı bile, şu itirafı yapmaktan kendini alamamıştır:

"Hayret, hayrettir ki aralarında bir tane bile dönek yoktur!"

Asıl hayret edilecek husus ise, böyle bir itirafta bulunan muharririn, İslam'a gönlünü ve kalemini teslim edeceği yerde, düşmanlıkta devam etmesi, adeta gündüzün ortasında güneşi görmemek için gözünü kapamasıdır!

MÜŞRİKLERİN EBÛ TÂLİB'E ŞİKAYETLERİ

Başvurulan tertip, eziyet ve işkencelerin hiçbiri, Resûl-i Ekrem Efendimizi İslam'ı tebliğ etmekten alıkoyamıyordu. Üstelik, amcası Ebû Tâlib de, yaptıklarına ve söylediklerine karşı çıkmıyor, bilâkis onu koruyordu.

Müşrikler, bu sefer başka bir yol denediler. İleri gelenlerinden on kişi, Ebû Tâlib'e gelerek, "Ey Ebû Tâlib!" dediler. "Yeğenin putlarımıza sövdü, dinî inançlarımızı kötüledi; akılsız olduğumuzu, babalarımızın, dedelerimizin yanlış yolda gitmiş olduklarını söyleyip durdu. Şimdi sen, ya onu bunları yapmaktan ve söylemekten alıkoy veya aradan çekil."[275]

Ebû Tâlib, bu teklif karşısında ne yapacaktı? Bir tarafta kavminin gelenek ve âdetleri, diğer tarafta yeğenine karşı olan samimi sevgisi! Hangisini tercih edecekti?

Sonunda, yumuşak ve güzel sözlerle müşrik heyetini başından savdı.[276]

Ebû Tâlib'e İkinci Şikayet

İlk şikayetlerinden hiçbir netice alamadıklarını gören müşrikler, Ebû Tâlib'e tekrar başvurdular: "Ey Ebû Tâlib! Sen, bizim yaşlı ve ileri gelenlerimizden birisin. Yeğenini yaptıklarından vazgeçirmek için sana müracaat ettik; fakat sen istediğimizi yapmadın. Vallahi, artık bundan sonra onun babalarımızı, dedelerimizi kötülemesine, bizi akılsızlıkla itham etmesine, ilâhlarımıza hakaretlerde bulunmasına asla tahammül edemeyiz! Sen, ya onu bunları yapıp durmaktan vazgeçirirsin yahut da iki taraftan biri yok oluncaya kadar onunla da, seninle de çarpışırız!"[277]

Ebû Tâlib, tehlikeli bir durumla karşı karşıya bulunduğunun farkındaydı: Kavmi tarafından terk edilmek istemezdi; ama yeğeni Kâinatın Efendisinden de vazgeçemezdi! O halde ne yapabilirdi? Derin derin düşündükten sonra, Resûl-i Ekrem'i (a.s.m.) yanına çağırarak, yalvarırcasına, "Kardeşimin oğlu! Kavminin ileri gelenleri bana başvurarak, senin onlara dediklerini bana arz ettiler.

---

[275] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 283-284; İbn Kesir, *Sîre*, c. 1, s. 473.

[276] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 284; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 218; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 1, s. 473.

[277] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, 284; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 218; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 1, s. 474.

Ne olursun, bana ve kendine acı! İkimizin de altından kalkamayacağımız işleri üzerimize yükleme! Kavminin hoşuna gitmeyen sözleri söylemekten artık vazgeç!"[278] dedi.

Durum, oldukça nâzikti. Bir bakıma, o güne kadar kavmi içinde kendisine yegâne hâmîlik eden, Ebû Tâlib'ti. O da mı himâyeden vazgeçecekti?

Bu teklifle karşı karşıya kalan Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, bir müddet mahzun mahzun düşündü. Sonra, hakikî muhâfızının Cenab-ı Hak olduğunu bilmenin gönül rahatlığı içinde amcasına cevabı kılıç kadar keskin, kayalar gibi sert ve kesin oldu: "Bunu bilesin ki ey amca! Güneş'i sağ elime, Ay'ı da sol elime verseler, ben yine bu dinden, bu tebliğden vazgeçmem! Ya Allah bu dini hâkim kılar yahut ben bu uğurda canımı veririm!"[279]

Öz amcasının kendisini terk edeceği endişesini duyan Peygamber Efendimiz, bu cevabını verirken gözyaşlarını tutamamıştı. Mübarek gözyaşları, sanki amcasının gönlüne damlıyordu! Bu halini gören amcası, onu nasıl yalnız başına bırakabilirdi? Zâtına karşı böylesine muhabbet beslediği yeğenini nasıl terk edebilirdi?

Yıkılmayan bir iradeye sahib Resûl-i Kibriya'nın davasını haykırmaktan asla vazgeçmeyeceğini anlayan Ebû Tâlib, "Yeğenim benim!" diyerek boynuna sarıldı ve "İşine devam et, istediğini yap! Vallahi, seni asla herhangi bir şeyden dolayı kimseye teslim etmeyeceğim!"[280] diye konuştu.

Bu söz verişten sonra, müşrikler de Ebû Tâlib'in yeğinini her şeye rağmen koruyacağını ve asla yalnız bırakmayacağını kesinlikle anladılar.

Ebû Tâlib'e Başka Bir Teklif

Gözleri önünde birçok kimsenin İlâhî hidayete koştuğunu gören müşrikler, buna tahammül edemiyorlardı. Başka bir tedbir düşündüler. Yine Ebû Tâlib'e başvurarak şu teklifte bulundular:

"Ey Ebû Tâlib! Sana Kureyş gençlerinin en güçlü, en kuvvetli, en yakışıklısı ve akıllısı olan Umâre b. Velid'i verelim; kendine evlat edin. Aklından, yardımından istifade edersin. Buna karşılık sen de bize, kardeşinin oğlunu teslim et, öldürelim! İşte, sana adam karşılığında adam! Daha ne istersin?"

Ebû Tâlib, bu mantıksız teklife, "Önce siz bana kendi oğullarınızı verirsiniz, onları ben öldürürüm; ancak sonra onu size verebilirim!" diye cevap verdi.

Bu teklifi müşrikler tepkiyle karşıladılar. "Bizim çocuklarımız" dediler. "Onun yaptıklarını yapmıyorlar ki!"

---

[278] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, 284; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 220.

[279] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 285; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 220; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 1, s. 474.

[280] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 285; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 220; İbn Kesir, *Sîre*, c. 2, s. 475.

Ebû Tâlib, bu sözlerini de cevapsız bırakmadı ve sert bir dille, "Vallahi o, sizin çocuklarınızdan çok çok daha hayırlıdır. Siz bana çok çirkin bir teklifte bulunuyorsunuz! Nasıl olur? Siz, oğlunuzu bana yetiştirmek üzere vereceksiniz, benimkini ise öldürmek için alacaksınız! Buna asla müsaade edemem!"[281] diye konuştu.

Müşriklerin kin ve nefretleri artık son haddine varmıştı. Bu nefret ve kinleri bundan böyle sadece Resûlullah ve Müslümanlara değil, Ebû Tâlib'e de yönelmiş oluyordu!

Kaderin garip tecellisine bakınız ki müşriklerin Ebû Tâlib'e karşı menfi tavır takınmaları, Hâşimoğullarının, Resûl-i Ekrem'i himâyelerine almalarına vesile oldu. Himâyeden sadece biri kaçındı: Ebû Leheb!

Bu arada, Ebû Tâlib, Hâşimoğullarını topladı ve Resûl-i Ekrem'in korunması hususunda dikkatli olmalarını tenbihledi.

Ebû Tâlib'in bu tarz vaziyet alışı, Kureyş müşriklerini şu kesin karara sevketti:

Allah Resûlünün hayatına son vermek!

Bu menhus arzularını gerçekleştirmek için Mescid-i Haram'a toplandılar. Bunu duyan Ebû Tâlib, Hâşimoğulları gençlerini bir araya topladı ve derhal onlarla Kâbe'ye giderek müşrik topluluğuna gözdağı verdi. "Vallahi" dedi. "Yeğenim Muhammed'i öldürecek olursanız, biliniz ki sizden hiç kimse sağ kalmaz! Biz de, siz de bu yolda helâk oluncaya kadar peşinizi bırakmayız!"

Ebû Tâlib'in bu tehdidi karşısında müşrikler, tek kelime konuşamadan dağıldılar.

Ebû Tâlib, konuşmasının sonunda Kâinatın Efendisi hakkında şöyle diyordu:

"Mübarek yüzü suyu hürmetine bulutlardan yağmur niyaz edilen böyle bir zât hiç bırakılır mı? O, öyle bir kerem sahibidir ki yetimler onun eline bakar, dullar ve yoksullar ona güvenir. Hâşimoğulları ailesinin yoksulları ona sığınırlar. Hâşimoğulları, onun sâyesinde nimetlere erişmişlerdir.

"Ey Kureyş topluluğu! Beytullah'a yemin ederim ki siz onu yalanlamakla aldanıyor ve boş hayallere kapılıyorsunuz. Muhammed hakkındaki suikastiniz ise, biz onun çevresinde pervaneler gibi dönüp uğrunda çarpışmadıkça gerçekleşir mi sanıyorsunuz? Hepimiz onun çevresinde serilip yok olmadıkça, çoluk çocuklarımızı bize unutturacak fedakârlıklarla onu müdafaa etmedikçe size bırakmayız!"[282]

---

[281] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 285; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 202; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 220; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 1, s. 475.

[282] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 295.

Müşriklerin Yeni Tertipleri

Bütün bu olup bitenlerden sonra, Kureyş müşrikleri, Peygamber Efendimizin baskılarla, zulüm ve tahakkümlerle, eziyet ve işkencelerle kendilerine boyun eğmeyeceğini anlamışlardı.

Bu sebeple, yeni yeni plânlar tertiplemeyi, yeni yeni isnat ve iftiralar uydurmayı tasarladılar. Hedef, Resûl-i Ekrem Efendimizin yüce şahsiyetini (hâşâ) nazarlarda küçültmek, ulvî maksat ve gayesinin insanlarca duyulmasına engel olmaktı!

Bu maksatla, hürmet ettikleri büyüklerinden biri olan Velid b. Muğîre etrafında toplandılar. Günden güne gelişen, gönüllere saadet bahşeden iman, İslam davası ve onun temsilcisi olan Resûl-i Kibriya Efendimiz hakkında konuşmaya başladılar.

Fikir babalarından biri olan Velid b. Muğîre, etrafında toplanmış, yüzlerine şirkin çirkinliği aksetmiş bulunan arkadaşlarına, "Ey Kureyşliler!" dedi. "İşte, hac mevsimi de gelip çattı. Arab kabileleri yurdumuza akın edeceklerdir. Muhakkak onlar, şu adamımız Muhammed'in meselesini de duymuşlardır. Size birtakım sorular soracaklardır. Bu sebeple onun hakkında bir fikir etrafında birleşmemiz gereklidir; ta ki aramızda ihtilâfa düşmeyelim."

Bu, kurnazca bir teklifti: Ayrı ayrı fikir beyan etmeleri, elbette onları inanılmaz ve sözlerine güvenilmez bir duruma sokacaktı; dolayısıyla, gelen halk üzerinde de pek tesirli olamayacaklardı.

Kureyşliler, bu kurnaz teklifin sahibini tedbir hususunda da dinlemek istediler. "Sen" dediler. "Bize bu hususta görüşünü, kanaatini ve tedbirini de söyle; biz de aynısını söyleyelim ve aynı şekilde hareket edelim!"

Fakat Velid, önce onların kanaat ve görüşlerini öğrenmek istiyordu!

Kureyş müşikleri fikirlerini beyan ettiler: "'Kâhindir' deriz."

Velid bu fikirlerine katılmadı. "Hayır..." dedi. "Vallahi, o, bir kâhin değildir. Biz kâhinleri görmüşüzdür. Onun okuduğu şeyler, öyle kâhin mırıldanışları ve düzmeleri cinsinden değildir. Kâhin doğru da söyler, yalan da... Ama biz Muhammed'in hiçbir yalanını görmedik ki!"

Müşrikler, "O halde 'Mecnun [deli]' diyelim!" dediler.

Velid, bu görüşe de itiraz etti. "Hayır..." dedi. "O, mecnun da değildir. Delileri görmüşüz. Deliliğin ne olduğunu biliriz. Onun hali, bir delininkine asla benzemiyor!"

Topluluktan üçüncü teklif geldi: "Öyle ise 'Şâirdir' deriz!"

Velid, bu görüşü de doğru bulmadı. "Hayır... O, şâir de değildir. Biz, şiirin her çeşidini biliriz. Onun okuduğu, bunların hiçbirine benzemez!"

"O halde 'Sihirbaz [büyücü]' deriz!"

Bu fikir de Velid tarafından makbul sayılmadı. "Hayır, hayır! O, sihirbaz da

değildir. Biz hem sihirbazları, hem de yaptıkları sihirlerini görmüşüzdür. Onun okudukları, ne sihirbazların okuyup üfledikleridir, ne de düğümleyip bağladıkları..." diye konuştu.

Bütün tekliflerinin reddedildiğini gören müşrikler, işi Velid'e havâle ettiler. "O halde, ey Abdüşşems'in babası, ne diyeceğimizi sen söyle!" dediler.

Velid'in konuşması şaşırtıcı oldu. "Vallahi" dedi. "Onun sözlerinde apayrı, bambaşka bir tatlılık vardır. Onun okuduğu sözden tatlı söz olamaz! O bir nurdur. Onun öyle bir tatlılığı vardır ki sanki kökü çok verimli toprakta, suyu bol bahçelerde yükselen, dalları ise etrafa uzanan gür meyveli bir hurma ağacıdır o!"

Müşrikler, bu ifadelerden telâşa kapıldılar: Yoksa, akıl danıştıkları ve fikir babalarından biri saydıkları Velid de mi Müslüman olmuştu? Hele, kendilerini terk edip evine dönmesi, telâş ve endişelerini bütün bütün artırdı. Öyle ki "Velid, dininden döndü!" diye söylenmeye bile başladılar.

Ancak Velid'in dininden döndüğü filan yoktu. Hangi itham ve iftiranın daha uygun olacağını düşünmek için evine çekilmişti! Kararını verdikten sonra, geri dönüp Kureyşlilere şöyle dedi:

"Sizin, asılsız ve yalan olduğu kısa zamanda anlaşılacak olan bu dediklerinizden içinde yine akla en yakın olanı, ona 'Sihirbaz' demenizdir; çünkü o öyle büyüleyici bir sözle gelmiştir ki o söz evlatla babanın, kardeşle kardeşin, karı ile kocanın, kavim ve kabilesiyle şahsın arasını açıyor!"[283]

Bu görüş etrafında birleştiler. Artık Peygamber Efendimize (hâşâ) "Sihirbaz" diyecekler, bu itham ve iftira ile halkı kendisinden uzak tutmaya çalışacaklardı!

Cenab-ı Hak, indirdiği ayet-i kerimelerde, Velid b. Muğîre'nin bu kurnazca tedbir ve plânından, "Kahrolası, ne biçim (söz) uydurdu!" buyurarak bahsediyor ve âkıbetini de şöyle ilan ediyordu:

"Ben de muhakkak onu [Velid b. Muğîre'yi] cehenneme sokacağım!"[284]

Kâinatın Efendisi, müşriklerin iddia ettiği gibi, bir kâhin değildi; çünkü kâhinin sözleri karışık ve tahminîdir. Hâlbuki, onun söyledikleri, hak ve hakikat idi; her selim aklın tasdik ettiği gerçeklerdi; karışıklıktan, tahminden uzak, kesinlik ifade eden sözlerdi.

O, iddia edildiği gibi bir mecnun da değildi; çünkü yalnız dostları değil, en azılı düşmanları bile, yeri geldikçe, aklının mükemmelliyetine şehâdet ediyorlardı.

Server-i Kâinat, iddia ettikleri gibi, bir şâir de değildi; çünkü onun bahsettiği parlak, nurlu hakikatler, şiirin hayallerinden berî ve süslemelerine muhtaç olmaktan uzak idi!

---

[283] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 288-289; Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 512-513.

[284] Müddessir, 19-26.

Cenab-ı Hak, müşriklerin bütün bu iftira, isnat ve tertiplerinden sonra indirdiği vahiyle Resûlüne şöyle hitap etti:

فَذَكِّرْ فَمَآ أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ

"O halde ey Resûlüm! Sen, öğüt ve nasihate devam et! Çünkü sen, Rabbinin (nübüvvet ve İslam) nimeti sâyesinde ne kâhinsin, ne de mecnun..."[285]

HABEŞİSTAN'A HİCRET

(Bi'setin 5. senesi Receb ayı / Milâdî 615)

Müşriklerin her gün biraz daha şiddetini artıran eziyet, hakaret ve işkenceleri neticesinde Mekke, Müslümanlar için yaşanmaz bir şehir haline gelmişti! Günden güne artan bu eza ve cefalar, dinî ibadetlerini de gönül rahatlığı içinde yapma imkânını ellerinden almıştı!

Müşriklerin, bu gaddarca ve merhametsizce davranışlarından kolay kolay vazgeçmeye de niyetleri yoktu.

Bunun için Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir gün Müslümanlara, "Siz, bâri yeryüzüne dağılın! Allah Teâlâ sizi yine bir araya getirir" dedi.

Sahabeler, "Yâ Resûlallah! Nereye gidelim?" diye sorunca da, eliyle Habeşistan'ın bulunduğu tarafı işaret ederek, "Siz Habeş ülkesine gitseniz iyi olur! Habeş hükümdarının yanında hiç kimse zulme uğramaz. Orası doğruluk yurdudur. Umulur ki Allah, sizi orada ferahlığa kavuşturur" buyurdu.

Resûl-i Kibriya'nın bu müsaade ve tavsiyeleri üzerine ilk olarak onu erkek beşi kadın on beş kişilik bir Müslüman kafilesi, "dinlerini ve inançlarını korumak" mukaddes gayesiyle yerlerini, yurtlarını, bağ ve bahçelerini, anne ve babalarını, akraba ve komşularını terk ederek, yabancı bir diyara doğru gizlece yola koyuldular. Kızıldeniz yoluyla Habeşistan'a varan ve Habeş Necâşîsi tarafından gayet müspet karşılanan, İslam'da ilk hicret kafilesini şu zâtlar teşkil ediyordu:

Hz. Osman ve hanımı Hz. Rukiyye,
Zübeyr b. Avvam,
Ebû Huzeyfe b. Utbe ve hanımı Sehle,
Mus'ab b. Umeyr,
Abdurrahman b. Avf,
Ebû Seleme ve ailesi Ümmü Seleme,
Osman b. Maz'un (kafile reisi),
Amir b. Rebîa ve ailesi Leylâ,

---

[285] Tur, 29.

Süheyl b. Beydâ,

Ebû Sebre b. Ebî Rühm ve hanımı Ümmü Külsüm.[286]

Hz. Osman, zevcesi Hz. Rukiyye'yi yanına alıp herkesten önce yola çıkmıştı. Bunu haber alan Efendimiz, "Lût Peygamberden sonra ailesini yanına alıp Allah yolunda hicret eden ilk insan, Osman'dır"[287] buyurdu.

Nebiyy-i Ekrem Efendimizin Habeşistan'ı tercih edişi, birkaç sebebe dayanıyordu: Her şeyden evvel, orası Mekkeliler tarafından gayet iyi bilinen bir yerdi. Zira, bu ülkeyle eskiden beri ticarî münâsebetleri vardı. Habeş Necâşîsinin âdil bir hükümdar oluşu, bu ülkenin tercih edilmesine ikinci bir sebepti. Adaletiyle şöhret bulmuş Necâşî, elbette bu mazlum zümreye haksızlık etmeyecekti. Bir diğer sebep olarak da, Habeşistan halkının ehl-i kitap oluşları, Hıristiyan dinine mensup bulunmaları olarak zikredilebilir. Ehl-i Kitap oluşları sebebiyle şüphesiz, Müslümanlara karşı tavır ve davranışları, müşriklerin Ehl-i İslam'a karşı hareket ve davranışlarından farklı olacaktı!

Nitekim Mekke'yi sessiz sedâsız terk eden adı geçen sahabeler, Habeş Necâşîsi ve halkı tarafından gerçekten çok güzel karşılandılar. Buraya yerleştikten sonra da, ibadetlerini ifa, dinî inançlarını yaşama hususunda herhangi bir engel ve zorluk ile karşılaşmadılar. Bu hususu, bizzat hicret eden Müslümanlar, "Biz burada hayırlı bir komşuluk, dinimize dokunulmazlık gördük. İnciltilmedik. Hoşlanmadığımız bir söz de duymadık. Huzur içinde Rabbimize ibadet ettik"[288] diyerek ifade etmişlerdir.

Gerçekten, Resûl-i Ekrem Efendimiz tarafından bir başka ülkenin değil de, Habeşistan'ın hicret ülkesi olarak seçilişi, dikkat çekicidir. Bir müşrik ve putperest ile bir Müslümanın hiçbir zaman ruhen kaynaşması mümkün değildir; ama ikisi de ehl-i kitap olan bir Müslüman ile bir Hıristiyanın —hiç olmazsa "inanç" noktasında bazı müşterekleri bulunduğundan— anlaşmaları mümkün olabilir. Nitekim Habeşistan halkının Müslümanlara karşı nâzik tavrı ve dinî vazifelerini yerine getirmede gayet müsamahalı davranmaları, bu gerçeği doğrular!

Bütün bunlarla birlikte, bu hicret hadisesi, çok daha mühim bazı müspet neticelerin doğmasına sebep oldu. Bu sâyede, İslamiyet, etraftan da duyuldu. Hicret hadisesinin arkasında bu yüksek gayenin bulunuşundan dolayıdır ki müşrikler, göç eden bu bir avuç Müslümanın Habeşistan'a sığınmalarından endişe duydular ve telâşa kapıldılar. Bu uzak diyarda dahi onları rahat bırakmak istemediler.

---

[286] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1. s. 344-345; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 203-204; Taberî, *Tarih*, c. 2. s. 222.

[287] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1. s. 203.

[288] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 204; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 222.

HZ. HAMZA, MÜSLÜMANLAR SAFINDA

(Bi'setin 6. senesi)

İslam ve iman sadâsı kulaktan kulağa yayılıp gittikçe gürleşiyordu. Kalplere mânevî serinlik veren bu imanî havanın teessüsü, müşriklerin uykularını kaçırıyordu. Başvurdukları tertip ve plânların hiçbiri, coşkun akan bu iman şelâlesinin önüne set olamıyor ve ümitsizliğin verdiği ezici ruh haleti içinde kıvranıp duruyorlardı.

Kahraman Hz. Hamza'nın saadet dairesine dâhil olmasıyla, mânevî sancıları kat kat artmış oldu.

Peygamberimizin amcası ve aynı zamanda süt kardeşi olan Hz. Hamza, kimden olursa olsun, nereden gelirse gelsin, haksızlığa asla tahammülü olmayan bir kahramandı. Kureyş içinde de yüksek bir itibara sahipti.

İlâhî hidayetin tecellisi bu! Kimin nerede ve nasıl iman nimetine kavuşacağı belli olmaz. Hz. Hamza da, beklenmedik bir zamanda İslam nimetine kavuştu.

Bir gün, çok sevdiği eğlencesi olan avdan dönüyordu. Safâ tepesinden Kâbe'ye doğru giderken karşısına Abdullah b. Cüd'a'nın azatlık cariyesi çıktı ve "Ey Umare'nin babası!" dedi. "Kardeşimin oğlu Muhammed'e, Ebu'l-Hakem b. Hişam [Ebû Cehil] ile arkadaşları tarafından yapılanları görmüş olsaydın asla dayanamazdın!"

Hz. Hamza, heybetli bakışlarını cariyenin üzerinde bir müddet gezdirdikten sonra, "Ebu'l-Hakem b. Hişam, ona ne yaptı?" diye sordu.

"Ona şuracıkta türlü türlü işkenceler yaptı, hakaret etti; sonra da çekip gitti. Muhammed de ona hiçbir şey söylemedi!"

Hz. Hamza, "Bu söylediklerini sen, gözünle gördün mü?" dedi.

Cariye, "Evet, gördüm!" diye cevap verdi.

Son derece hiddetlenen Hz. Hamza, evine uğramadan, yayı, oku, torbası ve av malzemeleri ile doğruca, Kâbe etrafında oturmuş bulunan Ebû Cehil ve arkadaşlarının yanına vardı. Meclisin ortasındaki Ebû Cehil'in başına, hiçbir şey sormadan okkalı bir yay indirdi ve başını fena halde yardı. Sonra da, "Sen misin ona sövüp sayan? İşte, ben de onun dinindeyim! Onun söylediğini söylüyorum! Gücün yetiyorsa, o yaptıklarını bana da yap, göreyim!" diye konuştu.

Ebû Cehil, hareketinde kendisini haklı göstermek için savunmaya geçti. "Ama o bizi akılsız saydı!" dedi. "Putlarımıza hakaret etti. Atalarımızın tuttuğu yoldan ayrı bir yol tuttu."

Hz. Hamza'dan kararlı ve sert bir cevap geldi: "Siz ki Allah'tan başkasına İlâh diye tapmaktasınız. Sizden akılsız kim var? Ben şehâdet ederim ki Al-

lah'tan başka ilâh yoktur. Yine şehâdet ederim ki Muhammed, Allah'ın Resûlüdür!"[289]

Hz. Hamza'nın bu kararlılığı karşısında ne Ebû Cehil, ne de etrafındakilerde bir hareket ve bir mukabele görülmedi. Hatta Ebû Cehil, "Doğrusu ben, kardeşinin oğluna çok çirkin bir şekilde sövüp saymıştım; buna müstahak oldum" diyerek suçluluğunu da itiraf etti.

Şeytanın Vesvesesi

Ani ve beklenmedik bir kararla saadet dairesine dâhil olan Hz. Hamza, evine dönünce, zihninde şeytanın birtakım vesvese ve şüpheleriyle karşı karşıya kaldı: "Sen Kureyş'in hatırı sayılır birisi idin. Şu, dininden dönen Muhammed'e uydun. Hiç de iyi etmedin!"

Kalp ve zihninin, şeytanın bu tarz telkinlerine maruz kaldığını hisseden Hz. Hamza, doğruca Kâbe'ye vardı ve "Allahım! Bu tuttuğum yol doğru ise, kalbime de onu tasdik ettir; bana bu hususta bir çıkar yol göster!" diye dua etti.

Aradan bir gün geçtikten sonra, Resûl-i Ekrem Efendimizin huzuruna vardı. Başından geçenleri anlattı.

Resûl-i Ekrem, kendilerine va'z ve nasihatte bulundu.

Kalbi iman ve itminan bulun Hz. Hamza, Peygamber Efendimize, "Senin doğruluğuna şehâdet ederim, ey kardeşimin oğlu! Artık dinini bana açıkla" dedi.

Hz. Hamza gibi bir kahramanın Müslümanlar safında yer alışı, Efendimizi ve Müslümanları son derece memnun ederken, müşriklerin gönüllerine hüzün ve korku saldı. Resûl-i Ekrem'e pervasızca revâ gördükleri eziyet ve işkencelerinin bir kısmını da terk etmek zorunda kaldılar!

MÜŞRİKLERİN YENİ TEKLİFLERİ

Hidayet dairesi gittikçe genişliyor, iman ve Kur'an nuru bütün haşmet ve parlaklığı ile ruhları aydınlatmaya devam ediyordu.

Kureyş müşriklerinin telâş ve endişeleri ise had safhadaydı. Hele, parmakla gösterilen kahramanlarından biri olan Hz. Hamza'nın inananlar tarafında beklenmedik bir zamanda yer alması, kendilerini bütün bütün şaşırttı. Şirk kalesinde gün geçtikçe yeni ve daha büyük gediklerin açılması, onları değişik plânlar kurmaya ve yeni yeni tertiplere girmeye sevketti.

Bir gün, Kureyş kabilesi ileri gelenlerinden Utbe b. Rebîa, bir grup müşriğe, "Ey Kureyşliler! Muhammed'in yanına gidip konuşsam ve kendisine bazı tekliflerde bulunsam nasıl olur? Umulur ki o, bu tekliflerden bazılarını kabul

---

[289] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1. s. 311; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 9-12; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 1, s. 270.

eder, biz de arzusunu yerine getiririz; böylece, kendisi de, bize karşı yaptıklarından belki vazgeçer!" diye teklif etti.

Topluluk tarafından teklif kabul edildi.

Bunun üzerine Utbe, o sırada yalnız başına Mescid-i Haram'da bulunan Nebiyy-i Zîşan Efendimizin yanına vardı ve sözüne şöyle başladı:

"Ey kardeşimin oğlu! Biliyorsun ki sen aramızda şeref ve soy sop üstünlüğü bakımından bizden daha hayırlısın ve ilerisin. Ancak sen, kavminin başına büyük bir iş açtın. Bu işle onların birliğini dağıttın, akılsız olduklarını söyledin; tanrılarını ve dinlerini kötüledin; onların gelmiş geçmiş baba ve atalarını kâfir saydın. Şayet beni dinleyecek olursan, sana bazı tekliflerim olacak. Bunlar üzerinde düşünüp taşınmanı istiyorum. Belki bazılarını kabul edersin!"

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Söyle, ey Velid'in babası, seni dinliyorum!" deyince, Utbe, tekliflerini sıralamaya başladı: "Sen ortaya attığın bu meseleyle şayet mal ve servet elde etmek gayesinde isen, mallarımızdan sana hisse ayıralım, hepimizin en zengini olasın! Eğer bir şeref peşinde isen, seni kendimize reis yapalım! Yok, eğer bu sana gelen, görüp de üzerinden atmaya kuvvetin yetmeyen bir evham, cinlerden perilerden gelme bir hastalık ve sihir ise, doktor getirtelim, seni tedavi ettirelim. Seni kurtarıncaya kadar mal ve servetimizi harcamaktan geri durmayalım!"

Utbe, tekliflerini yapmış ve susmuş idi. Konuşma sırası Resûl-i Ekrem Efendimize gelmişti. Utbe'ye, "Ey Velid'in babası! Söyleyeceklerin bitti mi?" diye sordu.

Utbe'den, "Evet..." cevabı gelince, Resûl-i Ekrem, "O halde, şimdi sen beni dinle" dedi ve besmele çekerek Fussilet Suresi'nin 1-36 arasındaki ayetleri kemâl-i vakar ve heybet içinde okumaya başladı:

حٰمٓ ۞ تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ۞ كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا

لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۞ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَاَعْرَضَ اَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ۞

"Ha Mîm... Bu Kur'an, Rahmân, Rahîm (olan Allah) tarafından indirilmedir. Bir kitaptır ki ayetleri Arapça bir Kur'an olmak üzere anlayacak olan bir kavme açıklanmıştır; hem cenneti müjdeleyici, hem (ateşten) korkutucu olarak... Fakat onların (Mekke kâfirlerinin) çoğu (Kur'an'dan) yüz çevirdiler. Artık onlar, dinleyip Hakk'ı kabul etmezler."

Sureyi secde ayetine kadar okuyup secde eden Peygamber Efendimiz, Utbe'ye döndü ve "Ey Velid'in babası! Okuduklarımı dinledin! Artık gerisini sen düşün!" dedi.

Kur'an'ın nazmındaki i'caz, manasındaki tatlılık Utbe'nin çehresini birden değiştirmişti. Öyle ki bunu Kureyşliler fark ettiler. Birbirlerine söylendiler: "Vallahi, Ebu'l-Velid, çehresi değişmiş olarak dönüyor!"

Yanlarına gelince, "Ne getirdin? Anlat bakalım!" dediler.

Utbe, "Vallahi, ben, ömrümde benzerini hiç işitmediğim bir kelâm işittim! Yemin ederim ki o ne şiirdir, ne sihirdir, ne de kehânettir!" dedikten sonra sözlerine şöyle devam etti:

"Ey Kureyş topluluğu! Beni dinleyin de, hatırım için bu işin peşini bırakın, bu adamdan vazgeçin! Ondan uzak durun, ona dokunmayın! Yemin ederim ki benim ondan dinlediğim söz, büyük bir haberdir. Siz onu, sizin dışınızda kalan Arab tâifelerine bırakırsanız daha iyi etmiş olursunuz. Onlar, ona engel olurlar. Eğer o, Arablara üstün gelirse, onun hâkimiyeti sizin hâkimiyetiniz, onun şerefi sizin şerefiniz demektir. Onun sâyesinde insanların en mesut ve bahtiyarı olursunuz."

Utbe'nin konuşması, Kureyşlilerin hiç de hoşuna gitmedi. Tepki göstererek, "Ey Velid'in babası! Gene o, seni diliyle büyülemiş!" dediler.

Sözlerinin dinlenmediğini gören Utbe ise, "O halde, istediğinizi yapın!" diyerek yanlarından uzaklaştı.[290]

Böylece, müşrikler, Server-i Kâinat Efendimiz karşısında mağlubiyet üzerine mağlubiyete uğruyorlardı. İslam davasına karşı tedbir ve çareleri bir bir tükeniyordu. Başvurdukları her tedbir ve plân geri tepiyor, hatta aleyhlerine tecelli ediyordu!

Çünkü Cenab-ı Hakk'ın, "Ben nurumu tamamlayacağım; kâfirler, müşrikler istemeseler bile..." diye vaadi vardı. Resûlüne emri şuydu:

"Sana vahyettiklerimi halka bildir, korkma, çekinme. Çünkü Ben, seni insanlardan, onların şer ve belâlarından koruyacağım."[291]

Bunun için de, Allah Resûlü (a.s.m.), iman ve İslamiyete davet vazifesine bıkmadan usanmadan, korkmadan çekinmeden devam ediyor, bütün gayretiyle gönüller üzerinde tevhid bayrağını dalgalandırmaya çalışıyordu. Bunun neticesi olarak da, inananların safı gittikçe hem daha sıklaşıyor, hem de güçlenip kuvvetleniyordu.

Müşriklerin, Safâ Tepesi'nin "Altın"a Çevrilmesini İstemeleri!

Mekkeli müşrikler, ne eziyet ve işkencelerin, ne de mevki makam, mal mülk tekliflerinin, Peygamber Efendimizi bir an bile davasında tereddüde düşürmediğini artık kesinlikle anlamışlardı. Bu sebeple, karşısına değişik tekliflerle çıkmaya başlıyorlardı.

---

[290] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 313-314; Taberî, *Tarih*, c. 2. s. 225.

[291] Mâide, 67.

Bir gün, Resûl-i Kibriya Efendimize, "Rabbine dua et! Eğer Safâ tepesini bizim için altına çevirirse, biz o zaman seni tasdik eder, sana iman ederiz!" dediler.

Böyle bir isteği yerine getirmek, elbette insan güç ve kuvvetinin üstünde bir işti; ama Allah'ın kuvvet ve kudreti yanında basit bir hadiseydi.

Müşrikler, böylesine, herhangi bir insanın yapamayacağı şeyleri Peygamber Efendimize teklif etmekle, adeta kendilerini teselli etmeye çalışıyorlardı: "Bakın, işte bu isteğimizi yerine getirmedi. Öyleyse neden iman edelim?" demek istiyorlardı.

Diğer istek ve tekliflerinde, Resûl-i Ekrem Efendimiz, hep, bunları yapmanın kendi vazifesi olmadığını, onların ancak Allah'ın isteğiyle, kuvvet ve kudretiyle meydana gelebileceğini ifade etmesine karşılık, bu tekliflerine aynı cevapla karşılık vermeden, "Teklifiniz yerine gelirse, bu dediğinizi gerçekten yapar mısınız?" diye sordu.

Hep birden, "Evet, yaparız!" dediler.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, ellerini açarak kudreti sonsuz Rabb-i Rahîm'ine yalvarmaya başladı.

Elbette, Sultan-ı Levlâk'ın niyazı cevapsız kalamazdı. Ânında Cebrail (a.s.) gelerek, "Allah Teâlâ, seni selamlıyor ve 'İstersen, onlara Safâ tepesini altın yapayım. Ancak bundan sonra da onlardan kim inkâra kalkışırsa, varlıklarımdan hiçbirine yapmadığım bir azapla onları azaplandırırım! Yok istersen, onlara tevbe ve rahmet kapılarımı açık bırakayım' diyor" dedi.

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Efendimiz, iki teklif arasında serbest bırakılmıştı. Cenab-ı Hak, istediğini yapacaktı. Buna rağmen o, kendisini böylesine rahatsız edip sıkıntıya sokan kavmine acıdı ve Rabbinden dileği şu oldu:

"Hayır Allahım! Onların isteklerini yerine getirme. Kendilerine rahmet ve tevbe kapılarını açık bırak!"[292]

Evet, Peygamber Efendimiz, "âlemlere rahmet" olarak gönderilmişti. Kalp ve vicdanı, merhamet ve şefkatin menbaı idi. Kendisine zulmedenlere, kendisine eziyet ve hakarette bulunanlara bile yeri geldikçe acıyor, onları affediyordu. Hiçbir zaman şahsı için intikam alma yoluna gitmiyordu. Kendisine zulmedenlere dahi iman saadeti ve İslam hidayeti diliyordu.

O, bu engin şefkat ve merhamet, bu derin af ve müsamaha ile gönülleri fethetmiş, kalp ve ruhları nuru etrafında pervane gibi döndürmüştür.

Müşriklerin Değişik Bir Teklifleri

Yapılan her teklif Resûl-i Ekrem Efendimiz tarafından reddedilmesine rağmen, müşrikler yeni yeni teklifler bulup ileri sürüyorlardı.

---

[292] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 35-36.

İleri gelenleri, bir gün Resûl-i Ekrem'e, "Sana, içimizde en zengin adam olacak şekilde mal verelim, istediğin kadınla evlendirelim! Yeter ki sen, ilâhlarımızı kötülemekten vazgeç!" dediler. Sonra da şöyle konuştular:

"Eğer bu dediğimizi kabul etmez ve yapmazsan, sana yeni bir teklifimiz var. Hem senin için, hem bizim için hayırlı olan bir teklif!"

Resûl-i Ekrem, "Nedir, o hayırlı teklif?" diye sordu.

Kureyş ileri gelenleri, "Sen bizim tanrılarımız olan Lât ve Uzzâ'ya bir yıl tap; biz de senin ilâhına bir yıl tapalım!"[293] dediler.

Bu, Kureyş müşriklerinin bir oyunu, bir tuzağı idi. Akıllarınca, Resûl-i Ekrem'i böyle bir teklifle kandırmayı düşünüyorlardı. Fakat hayatının gayesi şirk ve küfürle mücadele olan Kâinatın Efendisi, elbette bu tuzağa düşmeyecekti. Nitekim Cenab-ı Hak, bu hadisenin hemen sonrasında Kâfirûn Suresi'ni indirdi:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ۝ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ۝ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ۝

وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ۝ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ۝ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ۝

"(Ey Resûlüm!) de ki:

"'Ey Kâfirler! Ben, sizin ibadet etmekte olduklarınıza (putlarınıza) tapmam; siz de benim ibadet etmekte olduğuma ibadet ediciler değilsiniz. Zaten, ben hiçbir vakit sizin tapmış olduklarınıza tapıcı olmadım; siz de (hiçbir zaman) benim ibadet etmekte olduğum (Allah'a) ibadet edicilerden değilsiniz. Sizin dininiz (bâtıl itikadınız) size, benim dinim de bana!'"

Peygamber Efendimiz, inen bu sureyi kendilerine okuyunca, müşrikler bu tekliflerinin de neticesiz kaldığını anladılar ve bu yoldaki ümitlerini de yitirdiler!

Müşriklerin Üç Sorusu

Hz. Resûlullah'ın davası karşısında çaresizlikler içinde kıvranan Mekke müşriklerinin aklına yeni bir fikir geldi: Yahudi âlimlerinden, Peygamberimiz hakkında bir şeyler öğrenmek!

Bu maksatla Medine'ye giden temsilciler, Yahudi âlimleriyle görüşerek Resûl-i Ekrem Efendimizin söylediklerinden, yaptıklarından bahsettiler; sonra da,

---

[293] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 368; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 225-226.

"Siz, elinde Tevrat bulunan bir milletsiniz. Bu adam hakkında bize bilgi veresiniz diye size başvurduk!" dediler.

Yahudi âlimlerinin, bu isteklerine cevapları şu oldu:

"O kimseye, 'Geçmişteki o genç delikanlıların hayret edilecek maceraları ne idi? Yeryüzünün doğusuna batısına kadar ulaşan, dönüp dolaşan zâtın kıssası ne idi? Ruh'un mahiyeti nedir?' sorularını sorun. Eğer bu sualleri cevaplandırırsa, bilin ki o, Allah'ın peygamberidir; siz de ona tâbi olun. Yok, eğer cevaplandıramazsa, o adam yalancı bir kimsedir; kendisine istediğinizi yapabilirsiniz!"[294]

Temsilciler, Mekke'ye dönerek durumu müşriklere anlattılar.

Müşrikler, ümit ve sevinç içinde Peygamber Efendimize koşarak, bu soruları sordular.

Kâinatın Efendisi, sorularını cevaplandırmak için mühlet istedi. "Size yarın bildireyim!" dedi.

Bunu derken, o sırada "İnşallah [Allah dilerse]" demeyi unutmuştu. Bu sebeple, bir görüşe göre üç, diğer bir rivayete göre ise on beş gün bu konuda hiçbir vahiy gelmedi. Resûl-i Ekrem Efendimiz, sıkıntıdan duramaz hale gelmişti. Hele, müşriklerin, "Muhammed bizden bir gün mühlet istedi; bunca zaman geçti, bize hâlâ bir şey bildirmiş değil!" diyerek dedikodulara başlamaları, bu sıkıntılarını daha da artırdı. Öyle ki kimseyle konuşamaz hale gelmişti.

Nebiyy-i Ekrem'in, bu sıkıntıları fazla sürmedi; sonunda vahiy indi. Müşriklerin sorularına şöyle cevap verildi:

أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا ۞ إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ۞

"Yoksa (Ey Resûlüm!) uzun zaman mağarada uykuda kalan Kehf ve Rakîm ashabı, Bizim mucizelerimizden şaşılacak bir şey oldular mı sandın? Hatırla ki o vakit o genç yiğitler mağaraya sığındılar da şöyle dediler: "Ey Rabbimiz! Bize tarafından bir rahmet ihsan buyur ve işimizde bize bir muvaffakiyet hazırla."[295]

Bu ayet-i kerimelerde, müşriklerin birinci soruları cevaplandırılıyordu ve adı geçen gençlerin Ashâb-ı Kehf olduğu bildiriliyordu. Sonraki ayetlerde ise Ashâb-ı Kehf'in maceraları anlatılıyordu.[296]

Müşriklerin ikinci sorularına ise, şu ayetler cevap veriyordu:

---

[294] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 321-322.

[295] Kehf, 9-10.

[296] Kehf, 9-26.

وَيَسْئَلُونَكَ عَنْ ذِى الْقَرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَاَتْلُوا عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا ۖ

"Ey Resûlüm! (Müşrikler, seni imtihan etmek için) bir de Zülkarneyn'den (haber) soruyorlar. Sen de ki: 'Size, onlardan bir haber anlatacağım.'"[297]

Surenin devam eden ayetlerinde ise, Cenab-ı Hakk'ın Zülkarneyn'i iktidar sahibi yaptığı, ona vasıta ihsan ettiği ve bununla batıya doğru yol aldığı, yolculuğu esnasında bir kavimle karşılaştığı ve onları iyi işleri yapmaya davet ettiği belirtiliyor; sonradan doğuya doğru yol tuttuğu, burada da bir kavimle karşılaştığı ve onları da hayırlı işlerde bulunmaya çağırdığı beyan ediliyordu.[298]

Müşriklerin üçüncü suallerine ise, şu ayet-i kerimeyle cevap veriliyordu:

وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ ۖ قُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّى وَمَآ اُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ اِلَّا قَلِيلًا

"(Ey Resûlüm!) bir de sana ruhtan (ruhun hakikatinden) soruyorlar. De ki: 'Ruh, Rabbimin bildiği bir iştir ve size, ilimden ancak az bir şey verilmiştir.'"[299]

Müşrikler, sordukları sorularına mükemmel cevap almışlardı!

Buna rağmen, Peygamber Efendimizin davasını doğrulayıp, ona uymaktan uzak durdular; şirkin inadı içinde hayatlarına devam ettiler.

Ancak onların bu hak ve hakikatten yüz çevirmeleri, kendilerini felâkete sürüklemekten başka bir şeye yaramıyordu. Onlar direndikçe, iman ve Kur'an davası daha bir haşmet ve azametle gönüller üzerinde dalgalanmaya devam ediyordu.

Cenab-ı Hak, ayrıca Peygamber Efendimizi de aynı surede şöyle ikaz ediyordu:

"Hiçbir şey hakkında 'İnşallah' demeden 'Ben bunu herhalde yarın yaparım' deme! Unuttuğun zaman Rabbini an, 'İnşallah' de, 'Umulur ki Rabbim, beni daha yakın bir hayra ve muvaffakiyete erdirir' de!"[300]

Peygamber Efendimiz, bu ikazdan sonra, yapacağı bir şey hakkında "İnşallah" demeyi her zaman hayatında bir prensip edindi.

KIRKINCI MÜSLÜMAN: HZ. ÖMER

(Bi'setin 6. senesi Zilhicce ayı / Milâdî 616)

Emsâlsiz kahramanlardan biri olan Hz. Hamza'nın Müslümanlar safına katılması ve arkasından da bir grup Müslümanın Habeşistan'a hicretleri, Kureyş

---

297 Kehf, 83.

298 Kehf, 84-98.

299 İsrâ, 85.

300 Kehf, 23-24.

müşriklerini derin derin düşündürüyordu. Hayatlarına büyük bir tedirginlik ve endişe hâkim bulunuyordu.

Hepsinin zihninde karar kılmış fikir şu idi:

"Mutlaka, şu Ebû Tâlib'in yetimi Muhammed'in işi, bir an önce halledilmelidir!"

Bu konuyu görüşmek üzere, Dâru'n-Nedve'de toplanan Kureyş'in, hararetli ve ateşli konuşmalarından sonra, Ebû Cehil'in teklifi kabul edildi: "Muhammed'in vücudu ortadan kaldırılacaktır!"

Bu korkunç cinayeti işlemeye kim cesaret edebilirdi? İşin içinde Hâşimoğullarının böyle bir hal vukuunda kan davası gütmeleri de söz konusu idi.

Bu iş için bazıları büyük vaadlerde de bulunuyordu. Mesela, Ebû Cehil, "Muhammed'i öldürecek kimseye, benden yüz kızıl ve siyah deve, şu kadar altın, şu kadar gümüş v.s." diyordu.

Kimse bu korkunç kararı tatbik etme cesaretini kendisinde göremiyordu. Ama içlerinde biri vardı; uzun boylu, iri yapılı, kimseye boyun eğmez, gözünü daldan budaktan sakınmaz, gözüpek biri... Ortaya atıldı. "Bunu ben yaparım!" dedi.

Bir anda bütün gözler, ortaya atılan bu cesur adamın üzerine çevrildi. Baktılar, Hattab Oğlu Ömer'di bu... Ömer'in bu işi yapabileceğinden emin olan Kureyşliler, hep bir ağızdan, "Evet, bunu ancak sen yapabilirsin! Görelim seni!" dediler.

Ömer, artık hedefini tespit etmişti: Doğruca "Dârü'l-Erkam"a giderek, orada Peygamber Efendimizi bulacak ve alınan kararı yerine getirecekti.

Kılıcını kuşanan Ömer, kan çanağına dönmüş gözleriyle etrafa öfkeli bakışlar savurduktan sonra, doğruca Kâbe'ye giderek tavafta bulundu. Sonra da kin, düşmanlık dolu sert adımlarla Safâ tepesinin yolunu tutup, Dârü'l-Erkam'a doğru yollandı.

Gidişinde bir mana vardı; bir hedefe doğru gittiği besbelli idi. Yolda, Müslüman olmuş, fakat imanını gizleyen akrabasından Nuaym b. Abdullah Hazretlerine rastladı. Hz. Nuaym, Ömer'in bu değişik tavrı karşısında sormadan edemedi: "Nereye gidiyorsun ey Ömer?"

"Şu, dinini bırakan, Kureyş'in arasına ayrılık düşüren Muhammed'in vücudunu ortadan kaldırmaya gidiyorum!" cevabında bulunarak, maksadını gizlemeye bile lüzum görmedi.

Bu dehşetli karar karşısında tüyleri diken diken olan Hz. Nuaym, onu bu fikrinden caydırmanın yolunu aradı ve "Vallahi, çok zor bir işe kalkışmışsın. Muhammed'in ashabı, onun başı ucundan bir an dahi olsun ayrılmıyor. Ona yol bulmak çok güç. Farzet ki bir yolunu bulup onu öldürdün. Zanneder misin

ki Abdi Menafoğulları, senin yeryüzünde elini kolunu sallayarak dolaşmana müsaade eder?" diye konuştu.

Sert bakışlarını muhatabının üzerinde gezdiren Ömer, "Sen de mi ondan yana oluyorsun yoksa?" diye sordu.

Fakat beklenmedik bir cevapla karşılaştı: "Yâ Ömer! Sen beni bırak, önce ev halkına, aile efradına dön. Enişten ve amca oğlun Sid b. Zeud ile eşi, kız kardeşin Fâtıma, Müslüman olup, Muhammed'in dinine tâbi olmuşlardır. Git, önce onlarla uğraş!"

Ömer'de bir şaşkınlık, bir tereddüt... Duyduklarına önce inanmak istemedi; hatta araştırma ihtiyacını bile duymaz görünerek yoluna devam etti. Ancak içine düşen şüpheyi yenemedi ve yarı yolda fikrini değiştirerek kız kardeşinin evine doğru döndü.

Bu sırada, fedakâr sahabe Habbâb b. Eret, Hz. Said ile ailesi Hz. Fâtıma'ya, yeni nâzil olan Tâhâ Suresi'ni okumakta idi.

Evinin önüne yaklaşan Ömer, bu sesi duydu. Kapıyı hiddetli hiddetli bir iki defa çaldı. Açılmadığını görünce, omuz verip kapıya yüklendi ve hışımla içeri daldı.

Hz. Fâtıma, hiddetli hiddetli kapı çalanın kardeşi Ömer olduğunu anlamış ve Kur'an sahifelerini hemen bir tarafa kaldırmıştı. Bu arada Hz. Habbâb da bir köşeye saklanıvermişti.

Ömer, öfke dolu sesiyle, "Okuduğunuz ne idi?" diye sordu.

Eniştesi telâş ve heyecan dolu ifadelerle, "Bir şey yok; sadece aramızda konuşuyorduk" cevabını verince, Ömer'in öfke ve hiddeti bütün bütün arttı. Masum masum duran eniştesinin yakasına yapıştı ve "Demek, duyduklarım doğru imiş! Siz de Muhammed'in dinine girdiniz, öyle mi?" diyerek onu yere çarptı. Hz. Fâtıma, kocasını kurtarmaya kalktı. Sert bir tokatla o da kendini yerde buldu. Müslümanlığını gizlemenin artık bir mana ifade etmeyeceğini anlayan Hz. Fâtıma, ayağa kalktı ve "Elinden geleni yap ey Ömer! Ben ve kocam artık Müslümanız; Allah ve Resûlüne iman ettik!" diye haykırdı. Bu sözlerini, getirdiği "kelime-i şehâdet" takip etti. Ortalık bir anda bu kelimenin azamet ve haşyetiyle çınladı.

Manzara ibretli ve içler acısı idi. Bir insan, kız kardeşini "Rabbim Allah" dediği için nasıl böylesine insafsızca dövüp kan revan içinde bırakabilirdi? Kan revan içinde bırakılanın bu haline rağmen davasını haykırmaktan geri durmaması karşısında hangi katı kalp yumuşamaz ve hangi yürek insafa gelmezdi?

Ömer, şaşırdı birden! Kalbinde dalgalanmalar meydana geldiğini hisseder gibi oldu. Daha fazla ayakta durmadı ve yere oturdu. Derin derin düşündükten sonra, "Hele getirin şu okuduklarınızı; getirin de, Muhammed'e gelen şey ne imiş, göreyim!" dedi.

Hz. Fâtıma, önce tereddüt gösterdi. Kardeşinin mübarek Kur'an sahifelerine hakaret edebileceğinden korktu. Ancak Ömer, "Korkmayın" diyerek, onun bu endişesini yok etti.

Kur'an sahifeleri ancak temiz kimselere verilebilirdi. Hâlbuki Ömer, henüz şirk üzere bulunuyordu, dolayısıyla da mânen temiz sayılmıyordu.

Bunun için Hz. Fâtıma, "Kardeşim!" dedi. "Sen, Allah'a şerik koşulan bir inanç üzere bulunduğun için temiz sayılmazsın. Hâlbuki, O'na ancak temiz olanlar el sürebilir. Kalk, önce bir yıkan!"

Hz. Ömer, kalkıp gusletti. Bunun üzerine Hz. Fâtıma, koyduğu yerden Kur'an sahifesini hürmetle alıp ona verdi.

Hz. Ömer kâtipti, okuma yazma bilirdi. Eline aldığı sahifeyi başından okumaya başladı:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

طٰهٰ ۞ مَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰى ۙ ۞ اِلَّا تَذْكِرَةً لِمَنْ يَخْشٰى ۞

تَنْزِيلًا مِمَّنْ خَلَقَ الْاَرْضَ وَالسَّمٰوَاتِ الْعُلٰى ۞

"Tâhâ! (Ey Resûlüm!) Biz, sana Kur'an'ı eziyet çekesin diye indirmedik. Ancak Allah'tan korkan kimseye bir öğüt için... Arzı ve yüce gökleri yaratandan, yavaş yavaş bir indirişle onu (Kur'an'ı) indirdik."[301]

Ömer, hem okuyor, hem de okudukları üzerinde düşünüyordu. Kur'an'ın ebedî ve edebî belâgati karşısında şaşkına dönmüştü. Sanki, az evvel kılıcının kabzasına yapışıp Peygamber Efendimizin vücudun ortadan kaldırmaya giden Ömer, o değildi! Kalbindeki katılık, yüzündeki öfke yok oluvermişti birden... Az evvel kan çanağını andıran gözleri, şimdi aydınlık saçıyordu; yüzüyle beraber, içi de gülüyordu. Surenin, اِنَّنِيٓ اَنَا اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنَا فَاعْبُدْنِيْ ۙ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِيْ

"Gerçekten Ben, Allahım; Benden başka hiçbir ilâh yoktur. Onun için Bana ibadet et ve Beni anmak için namaz kıl!"[302] ayetini okuyunca haykırdı: "Bu ne güzel, ne şerefli, ne haşmetli bir kelâm! Bu kelâmdan daha güzel, daha tatlı bir kelâm olamaz!"

Bu ifadeler, Ömer'in kalbinin hidayet nuruyla sarıldığını, onun aydınlığına kavuştuğunun işaretiydi.

---

301 Tâhâ, 1-4.

302 Tâhâ, 14.

Hz. Ömer'in bu sözlerini işiten Kur'an hocası Hz. Habbâb, gizlenmiş olduğu yerden ortaya çıkıverdi ve "Müjde ey Ömer!" dedi. "Dilerim ki Resûlullah'ın yaptığı dua, senin hakkında gerçekleşsin! Dün gece o, 'Allahım, İslamiyeti ya Ebu'l-Hakem b. Hişam'la [Ebû Cehil] ya da Ömer b. Hattab'la kuvvetlendir' diyerek dua etmişti!"

Ömer b. Hattab ve Ebu'l-Hakem Amr b. Hişam, yani Ebû Cehil... Biri Server-i Kâinat Efendimizin vücudunu ortadan kaldırmakla ancak İslam davasının önüne geçilebileceğini teklif eden Ebû Cehil, diğeri bu teklifi kabul edip kararı infaz etmeye kalkan Ömer!

Artık Ömer'in Resûlullah ve İslamiyet aleyhindeki düşünceleri tamamıyla aksine dönmüştü. Bir an evvel Fahr-i Âlem Efendimizin huzuruna varıp, hidayet nuruyla kucaklaşmak istiyordu. Hemen, "Resûlullah şimdi nerededir?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem Efendimizin, ashabından bazılarıyla Safâ tepesi eteğindeki Dârü'l-Erkam'da bulunduğunu öğrenince, Hz. Habbâb'la derhal yola koyuldu.

Gözcü, Ömer'in silah belde geldiğini içeriye haber verdi. Herkesi bir telâş ve heyecan havası sardı. Sadece biri müstesna: Hz. Hamza... Bu büyük İslam kahramanı, elini kılıcının kabzasına atarak, "Bırakın, gelsin. Korkulacak ne var? Eğer hayırlı bir maksatla gelmişse, kendisini hayırla ağırlarız; eğer kötü bir niyetle gelmişse, onu kendi kılıcıyla hallediriz!" diye konuştu.

Manzarayı seyreden Fahr-i Âlem'in yüzünde tebessümler belirdi. Ömer'in gönlünün hidayet nuruyla aydınlandığı haberini almıştı. Hiçbir telâşa ve endişeye kapılmadan, oturduğu yerden, "Telâş edilecek bir şey yok, bırakın gelsin! Eğer Allah, onun hayrını murad ettiyse, kendisini doğru yola iletir" diye emir buyurdu.

Bu emir üzerine kapı açıldı. Kapı önünde bekleyen Ömer, heybetli görünüşü ve silahı ile içeri girdi. Yüzünde öfke değil, muhabbet parıltıları vardı. Gözleri, hak ve hakikati aramanın aydınlığı içindeydi. Resûl-i Ekrem'le bir an göz göze geldi. Kâinatın Serveri Efendimizin mânevî heybeti karşısında kendinden geçer gibi oldu. Her şeyini unutmuştu. Nebiyy-i Ekrem'in nurani bakışları, kalp ve ruhunu tesiri altına almış, adeta avuçlamıştı.

Bir müddet birbirlerine bakıştıktan sonra, Resûl-i Ekrem Efendimiz, sessizliği, heyecan ve telâş havasını, "Neye geldin ey Hattab'ın oğlu Ömer?" sorusuyla dağıttı; sonra da elini uzatıp, kılıcının bağından tuttu ve "Allahım, bu, Hattab Oğlu Ömer'dir. Allahım, İslam dinini Hattab Oğlu Ömer'le kuvvetlendir!" diye dua etti.

Hz. Ömer, ruhunu hidayet güneşinin câzibesine kaptırmıştı artık... Resûlullah Efendimizin sorusuna, "Allah ve Resûlüne ve O'nun Allah'tan getirdiklerine iman etmek için geldim" diye cevap verdi ve arkasından da,

أَشْهَدُ أَنْ لَآإِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ diyerek Müslüman oldu.[303]

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz ile ashab-ı kiramın sevinçleri son haddine varmıştı. Hep bir ağızdan yüksek sesle tekbir getirdiler: "Allahü ekber, Allahü ekber!"

Mekke sokaklarından duyulan tekbir sesleri, ufukları çınlattı, oradan göklere doğru nurani dalgalar halinde yükseldi!

Artık Hz. Ömer, Müslümandı; kırkıncı Müslüman... Bundan böyle, cesaret, kuvvet ve kahramanlığını şirk için değil, İslam dini uğrunda kullanacaktı. Kureyşlilerin verdiği karar üzerine Server-i Kâinat'ın vücudunu ortadan kaldırmaya koşan Ömer, şimdi onun etrafında pervane olmuştu. Yiğitliğine imanın hadsiz kuvvetini de ekleyen Hz. Ömer, bundan böyle Allah için, Resûlullah için müşriklere gözdağı vermeye koşacaktı. Birdenbire parlayan bu ateşîn fıtrat, Hz. Muhammed güneşinden feyz ve ışık alarak dünya tarihine adalet timsâli "Âdil Ömer" unvanıyla geçecektir.

Saf Halinde Mescid-i Haram'a Gidiş

Cesaretin gerçek kaynağı olan imanı kalbine yerleştiren Hz. Ömer, artık yerinde duramaz olmuştu. Resûl-i Ekrem'e, "Yâ Resûlallah! Biz ölsek de yaşasak da hak din üzere değil miyiz?" diye sordu. Resûl-i Zîşan, "Evet, varlığım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki siz kalsanız da, ölseniz de hak din üzeresiniz" diye cevap verince, "Öyle ise hâlâ ne diye gizleniyoruz?" dedi. "Seni hak dinle gönderen Allah'a yemin ederim ki korkmadan, çekinmeden, cesaretle bütün şirk meclislerine gidip İslamiyeti açıklayacağım!"

Bunun üzerine Resûl-i Kibriya Efendimiz önde, sağında Hz. Ömer, solunda Hz. Hamza, diğer sahabeler arkalarında Dârü'l-Erkâm'dan çıkarak Kâbe'ye doğru yol aldılar. Vakur adımlarla, Mescid-i Haram'a girdiler.

Hz. Resûlullah'ın başını bekleyen müşrikler, bu manzara karşısında şaşırıp kaldılar. Şaşkın, ürkek ve korkak bakışlarla bir Hz. Ömer'e, bir Hz. Hamza'ya bakıyorlardı. Bir ara cesaretlerini toparlayarak, "Ey Ömer! Arkanda ne var, neyle geldin?" diye sordular.

Hz. Ömer, "Lâ ilâhe İllâllah, Muhammedü'r-Resûlullah ile geldim" dedi ve ilave etti: "Kimse yerinden kımıldamasın; yoksa boynunu vururum!"

Müşriklerin sesi sedâsı kesildi. Sanki dilleri tutulmuştu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, serbestçe Kâbe'yi tavaf etti ve namaz kıldı. Müslümanlar da açıktan açığa namaz kıldılar.

---

[303] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 366-371; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 267-269; Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 1, s. 216-219.

Hz. Ömer der ki:

"İşte, o zaman Allah Resûlü, 'Hak ile bâtıl olanın arasını ayırdı' diye bana 'Fârûk' adını taktı."[304]

Önce Hz. Hamza'nın, arkasından Hz. Ömer'in Müslüman olması, İslam'ın inkişafı ve Müslümanların müşriklerin baskılarından sıyrılarak ibadetlerini serbetçe ifa etmeleri hususunda büyük bir rahatlık sağladı. Bu bakımdan bilhassa Hz. Ömer'in mü'minler safında yer almasının, İslam tarihinde önemli bir yeri vardı. Bu ehemmiyeti, ashaptan Abdullah b. Mes'ud Hazretleri, "Ömer'in Müslüman olması, İslamiyet için bir fetih, Müslümanlar için bir şeref ve izzet idi. Medine'ye hicreti nusret, halifeliği de rahmet oldu. Ömer Müslüman oluncaya kadar bizler, Kâbe avlusunda açıktan açığa namaz kılamıyorduk"[305] diyerek ifade etmiştir.

İKİNCİ MÜSLÜMAN KAFİLESİ HABEŞİSTAN'A HİCRET EDİYOR!

(Bi'setin 7. senesi / Milâdî 616)

Habeşistan'a hicret eden ilk Müslüman kafilesi, daha önce de belirttiğimiz gibi, ülkenin hükümdarı tarafından iyi karşılanmış, dinî ibadetlerini serbestçe ve gönül huzuru içinde ifa edebilme imkânına kavuşmuşlardı.

Bu durumu haber alan Resûl-i Ekrem Efendimiz, Mekke'de kalan Müslümanlara da Habeşistan'a hicret etmelerini tavsiye buyurdu.

Resûl-i Ekrem'in amcası Ebû Tâlib'in oğlu Hz. Cafer'in başkanlığında Habeş ülkesine doğru yola çıkan ikinci kafile, önceki kafileden daha kalabalıktı. On tanesi kadın doksan iki kişilik bu topluluk da sağ sâlim, sırf dinlerini emniyet altına almak, ibadetlerini huzur-u kalp ile ifa edebilmek gayesiyle Mekke'den ayrılıp Habeş ülkesine vardılar.

Müslümanlar göç ederken, Peygamber Efendimiz her şeye rağmen Mekke'den ayrılmadı. Müşriklerin eziyet ve işkencelerine göğüs germeye devam etti. Cenab-ı Hakk'ın hıfz ve inayeti altında kutsî ve ulvî hizmetini sürdürdü.[306]

Kureyşliler, Muhacirlerin Peşinde!

Kureyş müşrikleri, Müslümanların art arda Habeş ülkesine hicret etmelerinden telâşa kapıldılar! Gurbet diyarında da garip Müslümanların peşini bırakmak niyetinde değillerdi. İslamiyetin bu gibi ülkelerde de yayılması ve artık karşısına çıkılmayacak bir kuvvet haline gelmesi endişesini taşıyorlardı. Zi-

---

[304] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 270.

[305] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 270; Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*. c. 1. s. 219.

[306] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 345-346; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 207; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 222.

ra Müslümanlar, Habeş hükümdarından himâye gördükleri takdirde Arabistan'ın İslam sînesine koşması daha da kolaylaşabilirdi! Böylece, İslam'ın önüne çekmek istedikleri setleri de yerle bir olacaktı!

Bu duruma tahammül edemeyen Kureyşli müşrikler aralarında konuştular. Sonunda, elçiler gönderip, hicret eden Müslümanları Habeş hükümdarından geri istemeye karar verdiler.[307]

Elçi olarak Amr b. Âs ve Abdullah b. Ebî Rebîa'yı vazifelendirdiler. Plânları şu idi:

Başta Necâşî olmak üzere ülkenin diğer ileri gelenlerinin hepsine kıymetli hediyeler götürülecek. Önce hükûmet adamlarına hediyeleri verilecek ve arzuları arz edilecek. Sonra da hükümdara hediyesi takdim edilecek.

Bu plânı tatbik etmelerindeki maksatları ise şu idi:

Devlet erkânının kendilerini desteklemeleri, Habeş Necâşîsinin mülteci Müslümanlarla görüşmesine fırsat ve imkân verilmeden arzularını yerine getirmelerini kolayca sağlamaları.

Habeş ülkesine varan elçiler, aynı plânı tatbik ettiler.

Devlet adamlarına kıymetli hediyeleri takdim ederek maksatlarını şöylece arz ettiler:

"Bizden bazı aklı ermez gençler, atalarının yolundan ayrıldılar. Sizin dininize girmedikleri gibi, yepyeni bir dinle ortaya çıktılar. Şu anda hükümdarınıza sığınmış bulunmaktadırlar. Biz onları geri istemek üzere kavmimiz tarafından gönderildik. Hükümdara bu arzumuzu ilettiğimiz zaman, bu hususta bize yardımcı olun ve ona Müslümanlarla görüşme fırsatını tanımayın. Onların teslimi hususunda bizi destekleyin ve deyin ki: 'Bunlar elbette kendilerinden olanları daha iyi tanır ve bilirler. Kusurlarını da başkalarından daha iyi görürler.'"

Saray adamları kıymetli hediyelere aldandılar ve kendilerini destekleyeceklerine dair söz verdiler.

Elçiler, bu sefer hükümdarın huzuruna çıktılar ve arzularını şöyle dile getirdiler:

"Ey Hükümdar! Aramızdan çıkıp işlerimizi bozan bu adamlar, şimdi de buraya senin dinini, ülkeni ve halkını bozmak için gelmişlerdir. Seni bu hususta ikaz etmeye geldik. Bunlar Meryemoğlu İsa'yı ilâh tanımazlar. Senin huzuruna girince secdeye varmazlar. Sen, onları bize iade et, biz onların hakkından geliriz."[308]

---

[307] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 356; Taberî, *Tarih*, c. 2. s. 225.

[308] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 358.

Görüldüğü gibi, elçiler isteklerini gayet kurnazca ifade ediyorlardı. Hükümdarın Hıristiyan olduğunu bildikleri için, o noktadan da kendisini kazanmak istiyor ve "Onlar, Meryemoğlu İsa'yı ilâh olarak tanımazlar" diyerek mülteci Müslümanlar hakkında hiddete gelmesini istiyorlardı.

Önceden ayarlanan saray adamları da elçilerin söylediklerini tasdik ettiler. "Ey Hükümdar!" dediler. "Bunlar doğru söylüyorlar. Elbette onları başkalarından daha iyi bilir ve tanırlar; hangi kusurlarının olduğunu da daha iyi görürler. Onları kendilerine teslim edelim! Yurtlarına, kavimlerine geri götürsünler."

Elçiler, isteklerine "evet" denileceğini ümitle beklerken, Necâşî hiddetli hiddetli, "Vallahi, hayır" dedi. "Çaresiz kalmış, yurduma gelip yerleşmiş, beni başkalarına tercih etmiş kimseleri, ben hiçbir kimseye teslim etmem! Onlarla görüşmeden, onların fikirlerini almadan hiçbir zaman kararımı vermem! Eğer, iş bunların (elçilerin) dedikleri gibiyse, onları kendilerine teslim eder, kavimlerine geri çeviririm. Şayet iş bunun aksi olursa, kendilerini korur, en güzel şekilde görür gözetirim."[309]

Daha sonra Necâşî, Müslümanların yanına gelmesi için davetçi gönderdi. Muhacirler, aralarında Hz. Cafer'i kendilerine temsilci seçtiler ve hep beraber saraya gittiler.

İçeride Kureyş elçileriyle birlikte Necâşînin çağırttığı rahipler de vardı.

Hz. Cafer, Necâşînin huzuruna girince, selam verdi, fakat secde etmedi.

Saray adamları, Hz. Cafer'e, "Sen ne diye hükümdara secde etmedin?" diye sorunca şu cevabı verdi:

"Biz ancak Allah'a secde ederiz!"

Tekrar, "Niçin?" diye sordular.

"Çünkü" dedi. "Allah bize resûlünü gönderdi. O da Allah'tan başkasına secde etmemizi men'etti."

Bunun üzerine elçiler, "Ey Hükümdar! Biz, bunların halini sana bildirmemiş miydik?" dediler.

Necâşî, Müslümanlara, "Siz ülkeme niçin geldiniz? Haliniz nedir? Tüccar değilsiniz, bir istediğiniz de yok. O halde bana, benim memleketime niçin geldiniz? Sizin şu ortaya çıkmış olan Peygamberinizin hali nedir? Hem bana söyleyiniz: Ne diye, memleketiniz halkından bana gelenlerin selam verdikleri gibi selam vermiyorsunuz?" diye sordu.

Hz. Cafer, bu soruları cevaplandırmaya geçmeden, "Ey Hükümdar!" dedi. "Ben üç söz söyleyeceğim. Eğer doğru söylersem beni tasdik edin, yalan söylersem yalanlayın! İlk önce emret ki şu adamlardan (elçilerden) sadece biri konuşsun, öbürü sussun!"

---

[309] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 359.

Elçilerden Amr b. Âs, konuşacağını söyledi. Bunun üzerine Hz. Cafer, Necâşîye hitaben, "Söyle şu adama" dedi. "Biz, tutulup efendilerimize iade edilecek köleler miyiz?"

Necâşî, "Ey Amr!" dedi. "Onlar köle midirler?"

Amr, "Hayır..." dedi. "Onlar şerefli ve hürdürler!"

Bu sefer Hz. Cafer, Necâşîye, "Sor şu adama" dedi. "Biz, haksız yere birinin kanını mı döktük ki kanı dökülenlere geri verileceğiz?"

Necâşî, "Ey Amr!" dedi. "Bunlar haksız yere harhangi birinizin kanını mı döktüler?"

Amr, "Hayır..." dedi. "Onlar, bir damla kan bile dökmediler."

"Hz. Cafer, yine Necâşîye, "Sor şu adama" dedi. "Halkın mallarından haksız yere aldığımız, üzerimizde ödemekle mükellef bulunduğumuz mallar mı var?"

Necâşî, "Ey Amr!" dedi. "Eğer şu adamcağızların, ödeyecekleri bir kantar altın borçları varsa, onu ben ödeyeceğim."

Amr, "Hayır!" dedi. "Onların bir kırat borçları bile yok!"

Bunun üzerine Necâşî, "O halde, siz bu adamlardan ne istiyorsunuz?" dedi.

Amr, "Onlar ve biz bir dinde idik. Onlar, dinimizi bıraktılar. Muhammed'e ve dinine tâbi oldular!" diye cevap verdi.

Bu sefer, Necâşî, Hz. Cafer'e döndü ve "Siz sâlik bulunduğunuz şeyi ne diye bırakıp başkasına tâbi oldunuz? Kavminizin dininden ayrıldığınıza ne benim dinimde, ne de şu milletlerden herhangi birisinin dininde olmadığınıza göre sizin edindiğiniz bu din, ne dindir?" diye sordu.

Hz. Cafer meseleyi baştan almanın daha uygun olacağını düşünerek, "Ey Hükümdar!" dedi. "Biz Câhiliyyet üzere olan bir millet idik. Putlara tapar, lâşeler yerdik. Akla gelebilecek her türlü kötülüğü işlerdik. Hısım ve akrabalarımızla ilgimizi keser, komşularımıza kötülükte bulunur, zayıfleri ezerdik. Bizler bu hal üzere iken, Allah, içimizden birini bize peygamber gönderdi. Nesebini, asâletini, doğruluk ve eminliğini, iffet ve nezahetini bildiğimiz bir peygamber! O, bizi Allah'ın varlık ve birliğine inanmaya, O'na ibadete, bizim ve atalarımızın Allah'tan başka tapınageldiğimiz putları ve taşları terk etmeye davet etti. Doğru sözlü olmayı, emanetleri yerine getirmeyi, akrabalık haklarını gözetmeyi, komşularla güzel geçinmeyi, günahlardan ve kan dökmekten sakınmayı bize emretti. Fuhuştan, yalandan, yetim malı yemekten, namuslu kadınlara iftira etmekten bizi menetti. Biz de ona iman ettik ve davasını tasdik ettik. Onun Allah'tan getirip bildirdiği şeylere tâbi olduk. Bu yüzden kavmimiz bize düşman kesildi, zulmetti. Bizi dinimizden vazgeçirmek, Allah'a ibadetten alıkoyup putlara taptırmak için türlü türlü işkencelere ve mihnetlere uğrattılar. Biz de bütün bu sebeplerden dolayı yurdumuzu, yuvamızı terk ederek ülkene geldik.

Sana sığındık. Seni başkalarına tercih ettik. Senin yanında zulme, haksızlığa uğramayacağımızı ümit etmekteyiz."[310]

Hz. Cafer, hükümdarın selam verme ve secde etmeme hususundaki sorusuna da şöyle cevap verdi:

"Selam verme meselesine gelince... Biz seni, Resûlullah'ın selamıyla selamladık. Biz birbirimizi hep böyle selamlarız. Cennete gireceklerin selamlaşmalarının da bu şekilde olacağını Peygamberimizden öğrendik. Bu yüzden seni böyle selamladık. Secde etme hususuna gelince... Biz, Allah'tan başkasına secde etmekten yine Allah'a sığınırız!"[311]

Hz. Cafer'in bu sözleri, Necâşînin üzerinde derin tesir icra etti. Müşrikler ise, durdukları yerde sus pus kesildiler.

Necâşî, bir müddet düşündükten sonra Hz. Cafer'e, "Yanında bu bahsettiklerinden bir şey var mı?" diye sordu.

Hz. Cafer, "Evet, var" dedi ve Meryem Suresi'nin baş taraflarını okudu: "Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd... Bu, sana okuyacağımız ayetler, Rabbinin, kulu Zekeriyya'ya olan rahmetini bir zikirdir. O, Rabbine gizli yalvardığı zaman, şöyle demişti: 'Ey Rabbim! Doğrusu ben (öyle bir kimseyim ki), kemiğim zayıflayıp gevşedi ve başımın saçı bembeyaz alev gibi tutuştu. Sana dua etmekle ey Rabbim, hiçbir zaman mahrum olmadım."[312]

Sonraki ayetlerde, Hz. Meryem'in İsa'ya (a.s.) nasıl hamile kaldığı, Hz. İsa'nın dünyaya nasıl geldiği, bir mucize olarak beşikte nasıl konuştuğu ve sonra da Allah tarafından peygamber olarak gönderildiği anlatılıyordu.

Okunan ayetler, Necâşînin ruh dünyasına, gözlerinden yaşlar akıtacak kadar tesir etti; hatta akan yaşlar sakalını bile ıslattı. Hazır bulunan rahipler de gözyaşlarını tutamadılar.

Kur'an-ı Kerim'in mânevî câzibesine kapılan iç âlemi bir nebze teskin olduktan sonra Necâşî, "Vallahi" dedi. "Bu, aynı kandilden fışkıran bir nurdur ki Mûsa da, İsa da onunla gelmişti!"[313]

Bu haklı itirafından sonra da müşrik elçilere dönerek, "Vallahi, ben ne onları size teslim ederim, ne de onlar hakkında herhangi bir kötülük düşünürüm!"[314] dedi.

Necâşînin bu beklenmedik kararı karşısında, elçilerin, boyunlarını bükerek sarayı terk etmelerinden başka çareleri kalmadı.

---

[310] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 359-360; İbn Kesir, *Sîre*, c. 2, s. 20-21.

[311] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 2, s. 19.

[312] Meryem, 1-4.

[313] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 360; İbn Kesir, *Sîre*, c. 2, s. 21.

[314] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, 360; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 2, s. 21.

Buna rağmen elçiler, bilhassa Arabların siyaset dâhisi kabul ettikleri Amr b. Âs, bu işin peşini bırakmayacağını söyledi ve yeni bir taktik uygulamaya karar verdi.

Ertesi gün tekrar Necâşînin huzuruna çıkarak, Müslümanların Hz. İsa hakkında çok garip şeyler söylediklerini anlattı.

Hükümdar, yine Müslümanlarla konuşmayı uygun buldu ve onları yanına çağırttı. Temsilci olan Hz. Cafer'e, "Hz. İsa hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

Hz. Cafer şu cevabı verdi:

"Biz, Hz. İsa hakkında, Peygamberimizin bize Allah'tan getirip bildirdiğini söyleriz: 'O, Allah'ın kulu, Resûlü ve Allah'ın (sâir ruhlar gibi yarattığı ve) gönderdiği bir ruhtur. O, dünyadan ve erkekten vazgeçen iffetli bir kız olan Meryem'e ilka edilmiş olan Allah'ın bir kelimesidir (Yani, Cenab-ı Hakk'ın [Kün] emriyle babasız dünyaya gelmiştir).' Meryemoğlu İsa'nın hali ve şânı bundan ibarettir."[315]

Müslümanların Hz. İsa hakkındaki bu kanaatleri Necâşîyi oldukça sevindirdi. Eline bir çubuk aldı ve yere bir çizgi çizerek, "Bizimle sizin aranızda bu hususta şu çizgi kadarcık bir fark var. Zaten biz de onu, sizin söylediğinizden başka bir şekilde telâkki etmiyoruz." dedi.[316]

Elçiler, Necâşînin himâyeden vazgeçmesini beklerken bu himâyesini daha da güçlendirdiğini görünce, bir kere daha hayal kırıklığına uğradılar!

Necâşî, Müslümanlara da, "Sizi ve yanından geldiğiniz zâtı tebrik ederim ki o, Allah'ın Resûlüdür. Zaten biz, onun vasıflarını kitabımız olan İncil'de okumuştuk. O peygamberi, Meryemoğlu İsa da insanlığa müjdelemişti. Allah'a yemin olsun ki eğer o, ülkemde bulunmuş olsaydı, ayakkabılarını taşır, ayaklarını yıkardım!"[317] dedi.

Hak ve hakikati görüp idrak eden Necâşî, Peygamberimizin risâletini tasdik eden sözlerinden sonra, bundan böyle Müslümanlara karşı takınacağı tavrı da şu sözleriyle ifade etti:

"Gidiniz; ülkemin el sürülmemiş kısmında her tecavüzden mahfuz, emniyet ve huzur içinde yaşayınız. Size kötülük eden helâk olur! (Bu sözlerini üç kere tekrarladı.) Ben sizden herhangi birinizi üzüp de bir dağ kadar altına sahip olacağımı bilsem, yine de buna teşebbüs etmem!"[318]

Necâşînin bu kesin ve kararlı sözlerinden sonra, elçilere elbette gerisingeri

---

[315] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 261.

[316] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 261.

[317] İsfahanî, *Delâil*, s. 207; *İnsanü'l-Uyûn*, c. 1, s. 341.

[318] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 2, s. 22.

Mekke'ye dönmekten başka bir şey kalmamıştı. Hatta Necâşî, kendilerine getirdikleri hediyelerini bile iade etti.

Bu haberi duyan Kureyş müşrikleri, büyük bir sarsıntı geçirdiler. Korktukları, başlarına gelmiş sayılırdı!

MUHACİRLERİN MEKKE'YE DÖNÜŞÜ

Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar, her ne kadar müşriklerin eziyet ve hakaretlerinden kurtulmuşlar ve dinî vazifelerini rahatlıkla yerine getirme imkânını elde etmişlerse de doğup büyüdükleri ana baba vatanından uzakta gurbet hayatı yaşıyorlardı. Bu durum haliyle kendilerini üzüyordu.

Son kafilenin hicretinden üç ay gibi kısa bir zaman sonra, Kureyş ileri gelenlerinden birkaçının Müslüman olduğu yolunda haberler aldılar. İleri gelenlerinin Müslüman olması demek, müşriklerin toptan İslam'a teslim olması demekti.

Bu haberler üzerine, "Mekke'nin artık kendileri için bir eziyet ve hakaret diyarı olmaktan çıkmış bulunduğu" zannıyla altısı kadın otuz dokuz kişilik bir kafile, anayurtlarına dönmek üzere yola çıktılar. Ancak Mekke'ye yaklaştıklarında bu haberin asılsız olduğunu öğrendiler. Ne var ki artık geri dönmek bir hayli zordu.

Mekke'ye girebilmek içinse, ya müşrik olan akraba ve dostlarının himâyesine sığınmaları veya kimseye görünmemeleri gerekiyordu. Şehre serbestçe girmeye kalkmaları, kendilerini düşmanın insafsız ellerine teslim etmek olurdu. Bu bakımdan, muvakkat da olsa bir kısmı müşrik akraba ve dostlarının himâyesine sığınmayı tercih ettiler; bir kısmı ise, himâyeye lüzum görmeden, gizlice şehre girdiler.

Bu arada, Habeş ülkesine geri dönenler de oldu. Bunlar, Müslümanların Medine'ye hicretlerine kadar orada kaldılar. Sonra bir kısmı Hicret'in hemen akabinde Medine'ye gelip Müslümanlara katıldılar; bir kısmı ise, uzun müddet Habeşistan'da ikamet ettiler.

Mekke'ye yerleşenler, Medine'ye hicrete kadar buradan ayrılmadılar. Müşriklerin her türlü eziyet ve işkencelerine imanlı göğüslerini siper ederek iman-küfür mücadelesinde azimle sebat ettiler.[319]

ŞAKK-I KAMER MÛCİZESİ

Kureyşli müşrikler, Resûl-i Ekrem Efendimizin davasını tasdik eden birçok mucizeye şahit oldukları halde, yine de inat ve inkârlarından vazgeçip ona sa-

---

[319] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 3; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 207.

dâkat ellerini uzatmıyorlardı. Gördükleri her mucizeye bir kulp takarak nazarlarda küçük ve basit bir hadiseymiş gibi göstermek isteyerek, hem kendilerini, hem de halkı aldatma yoluna gidiyorlardı. Zaman zaman da akıllarınca Resûl-i Ekrem'i güç durumda bırakmak niyetiyle kendilerince meydana gelmesini mümkün görmedikleri isteklerde bulunuyorlardı. "Eğer, gerçekten Allah tarafından vazifelendirilmiş bir peygamber isen, şunu şunu yap, şunu şunu göster de görelim!" diyorlardı.

Bu isteklerde bulunurken maksatları iman etmek değildi; bilâkis, Kâinatın Efendisini güç durumda bırakmaktı. Fakat Cenab-ı Hak, müşriklere karşı sevgili Resûlünü hiçbir zaman güç durumda bırakmıyor ve hiçbir zaman muavenet ve muhafazasını üzerinden eksik etmiyordu!

Yine bir gün, ileri gelenlerinden Ebû Cehil, Velid b. Muğîre gibilerin de içinde bulunduğu bir grup müşrik, Peygamber Efendimize gelerek, "Eğer sen, gerçekten söylediğin gibi Allah tarafından vazifelendirilmiş bir peygamber isen, bize Ay'ı ikiye ayır; öyle ki yarısı Ebû Kubeys dağı, diğer yarısı Kuaykıan dağı üzerinde görülsün!" dediler.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Şayet bunu yaparsam iman eder misiniz?" diye sordu.

Onlar, "Evet, iman ederiz" dediler.

Davasında haklı ve doğru olduğunu göstermek için mucizeyi istemek, peygamberin vazifesidir; istenilen mucizeyi yaratan ise Cenab-ı Hak'tır.

Ay'ın bedir haliydi; yani en güzel göründüğü on dördüncü gecesiydi.

Kâinatın Efendisi, Allah'ın emir ve iradesi dairesinde hareket eden Ay'a şehâdet parmağıyla işaret etti.

Bu işaret-i Nebevî kâfi geldi ve Ay ikiye ayrıldı; öyle ki yarısı müşriklerin istedikleri gibi Ebû Kubeys dağı üzerinde, diğer yarısı ise Kuaykıan dağı üstünde iki parça halinde göründü!

Resûl-i Kibriya Efendimiz, orada bulunan halka, "Şahit olunuz! Şahit olunuz!"[320] diye seslendi.

Bu apaçık mucize karşısında da müşrikler, inat ve inkârlarından vazgeçmediler; üstelik, "Bu da Ebû Kebşe'nin oğlunun bir sihridir"[321] diyerek asılsız bir te'vilde bulunup kendi kendilerini aldatma ve teselli etme yoluna saptılar. Gözleri önünde cereyan eden hadiseyi elbette inkâr edemezlerdi. İnkâr edemedikleri için de, çıkar yol olarak "Sihirdir" demek zorunda kalıyorlardı!

---

[320] Müslim, *Sahîh*, c. 8, s. 132; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 397; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 1, s. 447.

[321] İbn Kesir, *Tefsir*, c. 4, s. 262.

Etraftan Gelenlerin Aynı Hadiseyi Haber Vermeleri

Sırf Resûl-i Ekrem Efendimizin davasını tasdik etmemek için bu apaçık mucizeye "Sihirdir" diyen müşrikler, aralarında şöyle konuşmadan da edemediler:

"Şayet Muhammed büyü yaptıysa, bu büyüsü bütün yeryüzünü kaplayamaz ya! Etraftan gelecek olan yolculara soralım; bakalım onlar da gördüklerimizi görmüşler mi?"[322]

Etraftan gelen yolculara sordular. Onlar da, aynısını gördüklerini itiraf ettiler.

Bütün bunlara rağmen, ruhen ve kalben tefessüh etmiş, şirkle gönüllerini kirletmiş müşrikler, "İman ederiz" vaadinde bulundukları halde inanmadılar, ebedî sâadetin kaynağına koşmadılar; üstelik arkasından da şöyle dediler:

"Yetim-i Ebû Tâlib'in sihri semâya da tesir etti!"[323]

Müşriklerin, Peygamber Efendimizin bu parlak mucizesini inkâr etmeleri üzerine Cenab-ı Hak, inzal buyurduğu şu ayet-i kerimelerle hadisenin vuku bulduğunu bildirip, onlarınsa imansızlıkta, yalanda diretip durduklarını beyan etti:

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ۞ وَاِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ ۞ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا اَهْوَآءَهُمْ وَكُلُّ اَمْرٍ مُسْتَقِرٌّ ۞

"Kıyamet yaklaştı. Kamer [Ay] ikiye bölündü. Hâlâ bir mucize görseler, yüz çevirip şöyle derler:

"'Bu, devam edegelen bir sihirdir!'

"Kıyameti ve mucizeyi inkâr ettiler, hevâlarına uydular. Hâlbuki, (Allah'ın vadettiği) her iş için bir hakikat vardır."[324]

HZ. EBÛ BEKİR'İN, UBEY B. HALEF'LE BAHSE GİRİŞMESİ

Resûl-i Kibriya Efendimiz, peygamber olarak gönderildiği sırada Doğu Roma ile İran, dünyanın en büyük devleti idiler.

Bi'setin 5., yani Milâdî 613 senelerinde bu iki komşu ve rakib devlet, birbirleriyle kanlı bir muharebeye girişmişlerdi. İran devleti tahtında İkinci Hüsrev, Rum İmparatorluğu'nda ise Hirakl bulunuyordu.

---

322 Tirmizî, *a.g.e.*, c. 5, s. 398; Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 238; İbn Kesir, Tefsir, c. 4, s. 262.

323 Kadı İyaz, *a.g.e.*, c. 1, s. 238.

324 Kamer, 1-3.

İran orduları, Rum kuvvetlerini denize dökünceye kadar takip etmiş, Suriye'deki bütün mukaddes şehirleri ele geçirmiş, Milâdî 614 senesinde bütün Filistin'i ve Kudüs-ü Şerif'i istilâ etmişti. Bu istilâ esnasında bütün kiliseler yıkılmış, bütün dinî binalar tahrip ve telvis edilmişti. İranlılara katılan yirmi altı bin kadar Yahudi, altmış binden fazla Hıristiyanı kılıçtan geçirmişti. İran Kisrâsının sarayı otuz bin ölünün kafatasıyla donatılmıştı!

Bu istilâ tufanı burada da durmamıştı. Mısır'ı da basmış, Milâd'ın 616. senesinde İranlılar, bir taraftan Nil vadisini işgal ederek İskenderiye'ye ulaşmışlar, diğer taraftan bütün Anadolu'yu istilâ ederek İstanbul'un sahillerine kadar gelmişler, Doğu Roma İmparatorluğu'nun başşehri olan Kostantiniyye [İstanbul] şehri karşısında görünmüşlerdi. Böylece Irak, Suriye, Filistin Mısır ve Anadolu'yu saltanatları altına almışlardı.

Hülâsa, çarpışma 616 senesinde Doğu Roma İmparatorluğu'nun tarumar edilmesi ve bir daha kımıldamayacak şekilde yere serilmesiyle son bulmuştu!

Rumlar, ehl-i kitaptı, Hıristiyan idiler; İranlılar ise, kitapsız, ahirete inanmaz, ateşperest idiler.

Romalıların bu mağlubiyet haberi Mekke'ye ulaşınca müşrikler sevinmişler, şımarmışlar, Müslümanlar ise üzülmüşlerdi!

Müşrikler bu hadiseyi vesile yaparak Müslümanları rahatsız etmeye ve "Siz ve Hıristiyanlar, ehl-i kitapsınız; biz ve İranlılar ise, ümmîyiz! İranlı kardeşlerimiz, sizin Rum kardeşlerinize galebe çaldı. Biz de, sizinle muharebeye girişirsek, sizi mağlup ederiz!" diyerek şamataya başladılar.

Bunun üzerine Resûl-i Kibriya Efendimizin bir mucizesi olmak üzere Cenab-ı Hak, Rûm Suresi'ni indirip mü'minlerin üzüntüsünü giderdi: "Rumlar, mağlup oldu. Arzın size en yakın yerinde... Bununla beraber, onlar bu mağlubiyetlerinin arkasından birkaç sene içinde muhakkak galebe edecekler. Önünde de sonunda da emir, Allah'ındır! O gün mü'minler, Allah'ın nusretiyle ferahlanacaklar! O, kimi dilerse muzaffer kılar. Çünkü O, Azîz'dir [kudretiyle her şeye üstün gelendir], Rahîm'dir [son derece merhametlidir]. Allah'ın vaadi bu! Allah vaadinde hulfetmez [dönmez]; lâkin, insanların çoğu bunu bilmezler."[325]

Bu ayetler nâzil olduğu zaman, Rum İmparatorluğu öylesine perişan olmuştu ki dâhilî isyanlarla devlet inhilâle uğramış, ordusu dağılmış, hazinesi boşalmış, İmparator Hirakl, İstanbul'u terk ederek Kartaca'ya kaçmayı bile kurmuştu. İranlıların galip kumandanları, zaferin verdiği sarhoşlukla şu sulhü teklif etmişlerdi:

---

[325] Rum, 1-6.

İmparator, İranlılar tarafından istenen her şeyi verecektir! Bu cümleden olarak bin yük altın, bin yük gümüş, bin yük ipek, bin at, bin kadın teslim edecektir!

Rum İmparatorluğu da bütün bu ağır ve zillet taşır şartları kabul etmiş, bu esaslar üzerinde anlaşmayı imzalayarak murahhaslar göndermişlerdi. Bu murahhaslar İranlıların yanına vardığı zaman, İran Kisrâsı Hüsrev, "Bu yetmez! Bizzat İmparator Hirakl karşıma zincirler içinde gelerek, ilâhına bedel ateş ve Güneş'e tapmalıdır" diyecek kadar mağrurane ifadede bulunmuştu.

Böylesine büyük bir hezimetten sonra, Romalıların birkaç sene zarfında canlanıp yeniden galip geleceklerine kat'iyyetle hükmetmek şöyle dursun, ihtimal vermek bile adeta akılların havsalasına sığacak bir şey değildi.

İşte, böyle bir hengâmede Cenab-ı Hak, yukarıdaki ayet-i kerimelerle, Resûlüne, Rumların kısa bir zaman sonra galip geleceklerini mûcizane haber veriyordu!

Hz. Ebû Bekir ve Ubey B. Halef

Hz. Ebû Bekir, bu ayetleri Resûl-i Kibriya Efendimizden dinler dinlemez, onları, Mekke'nin bir tarafında yüksek sesle okudu. Sonra da o sevinen müşriklere, "Rumlar, birkaç sene sonra İranlılara muhakkak galebe çalacaklar" dedi.

Müşrikler şaşırdılar. Bahsettiğimiz gibi, büyük bir hizemete uğramış, adeta yerle bir olmuş bir imparatorluk, bir daha nasıl canlanacak ve İranlılara galebe çalacaktı!

Bu durumu havsalalarına sığdıramadıklarından, içlerinden Ubey b. Halef, "Yalan söylüyorsun!" dedi. "Haydi, aramızda bir müddet tayin et, seninle bahse girelim!"

Hz. Ebû Bekir kabûl etti. On deve üzerinde bahse girip üç sene müddet tayin ettiler.[326]

Hz. Ebû Bekir, gelip durumu Peygamber Efendimize haber verdi. Resûl-i Kibriya, "Ayetteki 'bid'den (yani birkaç seneden) maksat, üçten dokuza kadar olan seneler demektir. Develerin sayısını artır, müddeti de uzat" buyurdu.

Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir çıktı. Übey'e rastgelince, "Galiba pişman oldun!" dedi.

Hz. Ebû Bekir, "Hayır..." dedi. "Gel seninle bahsi artıralım, müddeti de uzatalım. Haydi, dokuz seneye kadar yüz deve yapalım."

Übey de, "Haydi, yapalım" diyerek kabul etti.

---

[326] O zaman henüz kumarı yasaklayıcı İlâhî hüküm, Peygamber Efendimize gelmiş değildi.

Hz. Ebû Bekir, Mekke'den Ayrılacağı Sırada

Hz. Ebû Bekir, Mekke'den ayrılacağı sıralarda, Ubey b. Halef, boğazına sarıldı ve "Sen Mekke'den ayrılırsan, bahiste kazanacağım develeri ödemeyeceğinden endişe ediyorum! Bana bir kefil göster!" dedi.

Hz. Ebû Bekir de, oğlu Abdurrahman'ı kefil gösterdi.

Ubey b. Halef de Uhud Harbi'ne çıkmak istediği zaman, Abdurrahman, gidip onun boğazına sarıldı ve "Vallahi, bana bir kefil göstermedikçe seni bırakmam!" dedi.

Ubey b. Halef de kefil gösterdikten sonra Uhud Harbi için yola çıktı.

Ubey b. Halef, Uhud Harbi'nde Resûl-i Kibriya Efendimizin kılıcından aldığı bir yaradan dolayı öldü.

Mağlubiyetlerinden dokuz yıl sonra, Rumlar, birdenbire canlanarak, hiç beklenmedik ve umulmadık bir saldırışla İranlıları dehşetli bir bozguna uğrattılar.

Buna da Müslümanlar çok sevindiler, müşrikler ise son derece üzüldüler.

Hz. Ebû Bekir, yüz deveyi Ubey b. Halef'in kefilinden ve mirasçılarından alıp Peygamber Efendimize getirdi. Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Onları sadaka olarak dağıt" buyurdu.

Kur'an-ı Azîmüşşan'ın istikbâlden haber veren ve Resûl-i Kibriya Efendimizin bir mucizesi sayılan bu haberinin ortaya çıkması üzerine Mekkeli müşriklerden bazıları Müslüman oldular.[327]

MÜSLÜMANLARA KARŞI BOYKOT!

(Bi'setin 7. senesi / Milâdî 617)

Bu tarihe kadar İslam'ın inkişafına mani olmak gayesiyle müşrikler tarafından girişilen her teşebbüs akîm kalmıştı! Üstelik İslamiyet, daha da hızlı inkişaf kaydediyordu. Müslümanların sayısı günden güne her türlü şiddet ve mukavemete rağmen artıyor ve İslam'ın nuru Mekke dışındaki kabileleri de kucaklamaya başlıyordu!

Hz. Ömer ve Hz. Hamza gibi iki kahraman İslam safına katılmış bulunuyordu. Hz. Ömer, önceki halin tam tersine İslam davasını bütün güç ve gayretiyle benimsemiş, adeta İslam'ın sağ kolu olmuştu. Bu durum, Müslümanlara cesaret ve moral verirken, müşrikleri ise fazlasıyla sarsmış ve onları derinden derine düşündürmüştü!

---

[327] Tirmizî, *Sünen*, c. 12, s. 66-71; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 141-142; M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 5, s. 3795-3800.

Diğer taraftan, Kureyş müşrikleri, Necâşînin ülkesine sığınmış bulunan Müslümanları geri alma işini de başaramamışlardı. Hükümdar Ashame, mülteci Müslümanları geri vermediği gibi, onları koruyacağına dair de söz vermişti!

Bütün bunlar, Kureyş müşriklerini son derece tedirgin edip endişeye sevkediyor ve yeni kararlar almaya, yeni plânlar tertiplemeye zorluyordu!

Müşrikler, işkence yapmakla, şiddet göstermekle kimseyi dininden çeviremeyeceklerini, İslam'ın ilerleyip yayılmasına engel olamayacaklarını anlamışlardı. Nasıl ki akıl almaz işkence ve zulümlere rağmen tek bir Müslüman dahi dininden dönmemişti!

Şu halde, bütün bunların dışında başka bir siyaset takip etmeleri gerekiyor ve bu yolda karar almaları lâzım geliyordu. Öyle yaptılar. Vakit geçirmeden bir araya geldiler. Uzun uzadıya düşünüp taşındıktan ve aralarında müşavere ettikten sonra, gerek Müslüman ve gerekse gayrimüslim olsun, Hâşimoğullarının tamamıyla münâsebetlerini kesmeye karar verdiler.

İttifakla aldıkları bu kararın maddelerini de bir sahife üzerinde şöyle tespit ettiler:

1) Hâşim ve Muttaliboğulları ailelerinden kız alınmayacak.

2) Hâşim ve Muttaliboğulları ailelerine kız verilmeyecek.

3) Hâşim ve Muttaliboğullarına hiçbir şey satılmayacak.

4) Hâşim ve Muttaliboğullarından hiçbir şey satın alınmayacak.[328]

Bu karara akıllarınca kutsî bir mahiyet vermek için de yazılı sahifeyi Kâbe duvarına astılar. Ayrıca bu karara aykırı davranmayacaklarına dair ant içtiler.[329]

Bu boykot, Hâşim ve Muttaliboğullarının vücudunu ortadan kaldırmaya ve köklerini kazımaya müteveccihti. Bu durum karşısında Hâşim ve Muttaliboğulları aileleri artık dağınık bir şekilde ayrı ayrı semtlerde oturamazlardı. Ebû Leheb hâriç, Mekke'nin kuzey tarafında bulunan Şi'b-i Ebû Tâlib [Ebû Tâlib Mahallesi] denilen yere topluca taşındılar.[330]

Artık bu mahalle sâkinleriyle bütün münâsebetler kesilmişti. Kazara oraya gidenler olsa ağır bir şekilde azarlanıyorlardı.

Müşrikler, boykota uğrayanların toplandıkları mahalleye yiyecek içecek nâmına bir şey sokmuyorlardı. Sadece, hac mevsiminde dışarı çıkıp alış verişte bulunmalarına sözde müsaade ediyorlardı. Sözde diyoruz, çünkü o zaman da, çarşı pazarda, köşe başlarında durarak, onlara bir şey aldırmamak için ellerin-

---

[328] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 375; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 208-209; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 229-230; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 225.

[329] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 375; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 209; Belâzurî, *a.g.e.*, c. 1, s. 230.

[330] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 376; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 209; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 225.

den gelen her türlü engellemeyi yapıyorlardı. Hatta zaman zaman satıcıları, onlara mal satmamak için tehdit bile ediyorlardı. Bazen de, bin bir türlü dalavere ve hileye başvurarak satıcıların ellerinden mallarını alıp, boykota uğrayanlara bir şey bırakmamaya çalışıyorlardı.

Ebû Leheb, Hâşimoğullarından olmasına rağmen, öz kardeşlerinin, hısım ve akrabalarının açlıktan ölmesini istiyor ve bu hususta elinden gelen her türlü gayreti gösteriyordu. Mekke'ye yiyecek maddeleri getiren kervanları şehrin dışında karşılıyor ve "Ey tacirler! Hâşimoğullarına bir şey satmayın! Fiyatları yüksek söyleyin ki almaya güçler yetmesin! Benim, servet sahibi olduğumu bilirsiniz. Söz verdiğim zaman da mutlaka sözümü yerine getiririm. Yiyecek, giyecek mallarınızın kıymetini bir kat artırın. Üst tarafını ben öderim!" diyor ve Müslümanların, açlıktan feryat eden çocuklarının yanına boş dönmelerine sebep oluyordu.

Çocukların açlıktan gelen acıklı ve yürek parçalayıcı feryatlarına müşrikler kulaklarıyla birlikte gönüllerini de tıkamışlardı. Taşları parçalayacak raddeye varan bu feryatlardan adeta emsâlsiz bir zevk alıyorlardı. Bu hadise, imansızlığın, inkâr ve küfrün, insanı, hemcinsine karşı dahi olsa ne kadar merhametsiz ve gaddar bir duruma getirdiğinin ibretli bir misâlidir!

Boykota uğrayanlar, dışarıdan fazla bir şey alamadıklarından, haliyle şiddetli bir açlık ve kıtlıkla karşı karşıya kaldılar. Öyle ki bazıları, yiyecek bir şey bulamadıklarından ağaç yaprakları, hatta orada burada ele geçirdikleri kuru deri parçalarını ateşe tutup yemeye başladılar.

Bununla birlikte Müslümanların bu haline acımayanlar da yok değildi. Bir gün, Hz. Hatice'nin kardeşinin oğlu Hâkim b. Hizam, bir deve yükü un göndererek onu Şi'bdeki sıkıntıdan kurtarmaya çalışmıştı.

Yine bir gün, kölesinin sırtına buğday yükletip halası Hz. Hatice'ye götürüyordu. Yolda Ebû Cehil'e denk geldi.

Ebû Cehil ona, "Sen, Hâşimoğullarına yiyecek götürüyorsun, öyle mi? Vallahi gidemezsin! Gitmeye kalkarsan, bu hareketini Mekke'de açıklayıp, seni rezil ederim!" dedi.

O sırada Ebu'l-Bahterî yanlarına çıkageldi ve Ebû Cehil'i muaheze ederek, "Sana ne oluyor? Halasına bir miktar buğday götürmek isteyen bir insana mani olmak doğru değildir!" diye konuştu.

Ancak Ebû Cehil, inat ve ısrarından vazgeçmiyordu. Bunun üzerine Ebu'l-Bahterî'yle birbirlerine girdiler. Ebu'l-Bahterî, eline geçirdiği bir deve çenesi kemiğiyle vurup onun başını yardı ve üzerine çullanıp yumruklamaya başladı.

Yine bu meyanda, akrabalık gayretiyle Hâşimoğulları ve Müslümanlara yardımını esirgemeyenlerden biri de, Hişam b. Amr b. Hâris idi. Birkaç kere müşriklerden habersiz Şi'b'de bulunanlara, develerle yiyecek götürmüştü.

Servetlerini Harcamaları

Boykota uğrayanların ihtiyaçlarını gidermek için başta Peygamber Efendimiz olmak üzere Ebû Tâlib ve Hz. Hatice var yoklarını harcadılar; fakat yine de, onları açlık ve kıtlıktan kurtaramadılar.

Şi'b'de korkunç bir hüküm sürmeye başlamıştı.

Bütün bunlar niçin yapılıyordu?

Tek bir şey için: Peygamberimiz Hz. Muhammed'i (a.s.m.) teslim almak!

Müşrikler, bu tarz bir tatbikatla maksatlarına erişeceklerini zannediyorlardı. Ne var ki hadise tamamen arzularının aksine tecelli etti. Öyle ki Müslümanlar ve Hâşimoğulları, bu abluka devresinde Efendimizi korumaya ve muhtemel tehlikelere karşı muhafazaya son derece dikkat gösteriyorlardı. Hatta Ebû Tâlib, "herhangi bir suikaste maruz kalabileceği" ihtimaline binaen geceleri Peygamberimizi yanına alıyor veya adamlarıyla bekletiyordu!

Bi'setin 7. senesi Muharrem ayı başında başlatılan bu boykot, tam üç sene sürdü. Bu zaman zarfında müşriklerin Müslümanlara çektirdikleri sıkıntı, açlık ve kıtlık da İslam'ın gelişmesine engel olamadı. Resûl-i Ekrem Efendimiz, bütün bu sıkıntılı ve ağır şartlar altında, yine tebliğ vazifesini hakkıyla ifa ediyor, akrabalarına, Hâşimoğullarına iman ve İslam'ı anlatmaktan bir an dahi geri durmuyordu!

Boykot Kaldırılıyor!

Boykot uygulamasının 3. senesiydi.

Cenab-ı Hak, müşriklerin Kâbe içine astıkları malum sahifeye bir kurt musallat etti ve durumu vahiyle Resûlüne bildirdi. Sahifede, güvenin yemediği, "Bismike Allahümme! [Allahım, senin isminle başlarım!)" yazısı kalmıştı sadece...

Resûl-i Ekrem, durumu amcası Ebû Tâlib'e anlattı. Bunun üzerine Ebû Tâlib, gidip müşriklere şu teklifte bulundu:

"Kardeşim oğlunun bana haber vermesine göre, Allah, sizin Kâbe'de astığınız sahifeye bir kurt musallat etmiş ve (Allah) lâfzı dışında bulunan, zulüm, akrabalarla münâsebeti kesme ve iftira gibi ifadeleri yiyip bitirmiştir. Kâbe'ye gidip sahifeye bakınız. Eğer yeğenim doğru söylemişse, bu zulüm ve kötü davranışınızdan vazgeçiniz. Eğer (hâşâ) yalan söylemişse, ben onu size teslim edeceğim. Onu öldürmek veya diri bırakmak hususunda serbestsiniz!"[331]

Kâbe'ye giden müşrikler, Ebû Tâlib'in anlattıklarının aynısını gözleriyle gördüler. Hayret içinde kalmalarına rağmen, yine de Efendimizin bir mucizesi olarak kabul etmediler ve "Bu da bir sihirdir" diyerek nura gözlerini kapadılar!

---

[331] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 16-17, İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 209-210.

Bununla birlikte bu hadise, boykot havasının şiddetini bir derece kırdı. Boykot kararının aleyhinde hatırı sayılır birkaç kişi de ortaya çıkınca, bi'setin onuncu yılında (Milâdî 619 senesinde), Kureyş'in hudut tanımaz inat ve küfürlerinin eseri olan bu uygulama ortadan kaldırıldı. Kararın feshedildiği halka duyuruldu ve boykotun yazılı bulunduğu sahife yırtılıp atıldı.

Böylece müşrikler, "vazgeçilmez bir karar" olarak vasıflandırdıkları zulüm ve dalâlet kokan bir karardan da dönmüş oluyorlardı. Bu, şirkin iman önünde mağlubiyetinin açıkça bir kere daha ilanı idi.

Bu üç senelik muhasara öylesine şiddetli ve sıkıntılı geçmişti ki Resûl-i Ekrem Efendimiz bu hadiseyi seneler sonra bile unutmamıştı. Mekke'nin fethine geldikleri sırada, Mina'dan Mekke'ye ineceği zaman, "Ertesi gün inşallah varacağımız yer, Kinâneoğullarının yurdu, yani Muhassab olacaktır ki burada Kureyş ve Kinâneoğulları, küfür ve inkâr üzerine söz ve fikir birliği yapmışlardı"[332] diyerek, o acı günleri ashabına hatırlatmıştı!

BİR GRUP HIRİSTİYANIN MÜSLÜMAN OLMASI

Boykot uygulamasının kaldırılması, Peygamberimize ve ashab-ı kirama geniş bir nefes aldırdı. Bu sırada peşpeşe İslam sînesine koşmalar görüldü.

İslam'a gönül verenler arasında yirmi kadar Hıristiyan da vardı. Bunlar, Habeşistan'a hicret etmiş Müslümanlardan, Peygamberimiz ve İslamiyet hakkında duyduklarını yerinde araştırmak için Mekke'ye gelmişlerdi!

Kâbe'nin yanında Peygamber Efendimizle buluşan Hıristiyan grup, birçok soru sordu. Sorularına mükemmel cevaplar alınca sevindiler.

Daha sonra Resûl-i Ekrem, kendilerini Allah'ın birliğine imana davet etti, Kur'an okudu. Kur'an'ın azameti karşısında gönülleri İslam'a karşı muhabbetle doldu. Gözyaşları arasında, yirmisi birden orada İslamiyetle müşerref oldu.

Hadise, Kureyşli müşrikleri fena halde kızdırdı. Putperestlerin Müslüman olmasını engellemeye çalışırlarken, şimdi de Hıristiyanlar, kendi ayaklarıyla gelip İslamiyete giriyorlardı!

Başta Ebû Cehil olmak üzere bir kısım müşrik, onların yolunu keserek, bin bir hakaretten sonra, "Allah belânızı versin! Sizler, bu adamın ne dediğini öğrenmek için buraya gönderilmişken, onunla düşüp kalktınız ve sonunda dininizden ayrılıp ona uydunuz. Bu, düpedüz bir ahmaklıktır!" dediler.

Fakat İslam'la müşerref olan bu bahtiyarlar, müşriklerin hakaret dolu sözlerine aldırış etmediler ve "Bize karşı yaptığınız câhilliği, biz size yapamayız" diyerek, güzel bir cevapta bulundular.

---

[332] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 62.

Kasas Suresi'nin 51-55'inci ayetlerinin, bu kimseler hakkında nâzil olduğu rivayet edilmiştir.[333]

EFENDİMİZE YAPILAN İLÂHÎ İKAZ

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bir gün İslamiyete ve Müslümanlara şiddetli muhalefetleriyle bilinen Velid b. Muğîre, Utbe b. Rebîa, Ümeyye b. Halef gibi birçok Kureyş ileri geleniyle konuşuyor, onlara iman ve Kur'an hakikatlerinden bahsediyordu.

Zaman zaman muhatablarının dikkatlerini canlı tutmak ve dinlemelerini sağlamak maksadıyla da, "Nasıl, güzel değil mi?" diye soruyordu.

O sırada bir hak âşığı çıkageldi. Maddî gözden mahrum, fakat mana gözü açık bu zât, Hz. Hatice'nin dayısının oğlu, ashaptan Abdullah b. Ümmî Mektum idi. Âmâ olduğundan Peygamber Efendimizin kimlerle konuştuğunun farkında değildi. "Yâ Resûlallah!" dedi. "Beni irşad et! Bana Kur'an okut! Allah'ın sana öğrettiklerinden bana bir şeyler öğret!"

Efendimizin bütün dikkatini Kureyş ileri gelenleri üzerine, İslamiyeti anlatmak için teksif ettiğini fark edemediğinden, bu arzusunu birkaç sefer tekrarlayıp durdu.

Peygamber Efendimiz bu durumdan sıkıldı ve rahatsız oldu. Onunla pek ilgilenmedi. Zira, o, her zaman gelip kendisinden İslamiyetle ilgili her şeyi öğrenebilirdi. Ama Kureyş müşriklerinin ulularını bir daha böyle toplu halde bulma imkânını elde etmeyebilirdi. Onların İslamiyeti kabul etmeleri veya düşmanlıklarından vazgeçmeleri ise, Kureyş'in toptan Müslüman olması manasına geliyordu!

İşte, bu sebeple Fahr-i Âlem Efendimiz, dikkatinin dağıtılmak istenişinden rahatsız olmuştu ve bunu haliyle de izhar etmişti.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Kureyş ileri gelenleriyle konuşmasını bitirip kalkacağı sırada vahiy geldi. Gözlerini kapayıp daldı. Abese Suresi nâzil oldu.[334]

Surede Efendimizin davranışından bahisle şöyle buyuruluyordu:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

عَبَسَ وَتَوَلّٰى ۞ اَنْ جَاءَهُ الْاَعْمٰى ۞ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكّٰى ۞ اَوْ يَذَّكَّرُ

فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرٰى ۞ اَمَّا مَنِ اسْتَغْنٰى ۞ فَاَنْتَ لَهُ تَصَدّٰى ۞ وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا

---

[333] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 32.

[334] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 196; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 4, s. 208-209, Tirmizî, *Sünen*, c. 2, s. 232.

يَزَّكَّىٰ ۞ وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَىٰ ۞ وَهُوَ يَخْشَىٰ ۞ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ ۞ كَلَّا

إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۞ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ۞

"(Peygamber) Hoşlanmadı ve yüzünü çevirdi, kendisine o âmâ geldi diye... Ne bilirsin, belki o (cehalet kirinden) temizlenecek yahut öğüt alacaktı da öğüt kendisine fayda verecekti? Ama (malıyla Allah'a) ihtiyaç göstermeyene gelince... Sen, ona dönüp sesine kulak veriyorsun! Onun İslamiyeti kabul etmeyip temizlenmemesinden sana ne? Ama sana can atarak gelen Allah'tan korkmuş iken, sen ondan yüz çeviriyorsun! Hayır, sakın bir daha böyle bir harekette bulunma! Çünkü o Kur'an bir öğüttür. Artık dileyen ondan öğüt alır."[335]

Evet, kalplerinden şirkin pisliğini iman suyuyla gidermek istemeyen, Kur'an'ı dinlemek arzusu duymayan, ondan istifadeyi düşünmeyen kimselerin İslamiyete girmemesi ve nefsini temizlememesi, Resûl-i Kibriya'nın üzerine bir mes'uliyet yüklemiyordu. Çünkü onun vazifesi sadece İslam'ı hakkıyla tebliğ idi. Ancak hak ve hakikati öğrenmek arzusunu izhar eden bir Müslümandan yüz çevirmek, ona bilmediği hakikatleri öğretmemek, arzusuna cevap vermemek, işte böylesine ikazı gerektiriyordu.

Cenab-ı Hak, konuyla ilgili indirdiği ayet-i kerimelerde mânen şöyle diyordu:

"Zâhir gözü görmese de kulağı ve kalp gözü açık hidayet âşığı birini bırakıyorsun da, zâhiren gözü bulunan ve fakat kalp gözü kör, hak sözü dinlemek şânından olmayan müstağnilerle uğraşıyorsun!"[336]

Bu hadise ve ikazdan sonra Resûl-i Ekrem, Abdullah İbni Ümmî Mektum'u her gördüğünde ona ikram ve ihsanda bulunur, ihtiyacı olup olmadığını sorar ve "Merhaba, ey Rabbimin bana itâb ve ikazda bulunmasına sebep olan kişi!"[337] diyerek iltifat ederdi.

RÜKÂNE'YE GÖSTERİLEN İKİ MÛCİZE

Rükâne b. Abdi Yezid, müşriklerin sırtı yere getirilemeyen emsâlsiz pehlivanlarından biri idi. Önüne geleni yere çalan Rükâne, ne yazık ki Allah Resûlüne karşı beslediği şiddetli kin ve düşmanlığını yenip, hakikî pehlivan olma şerefine ermeyi bir türlü istemiyordu.

---

[335] Abese, 1-12.

[336] M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 7, s. 5576.

[337] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 209; İbn Kesir, *Tefsir*, c. 4, s. 470-471; M. Hamdi Yazır, *Tefsir*, c. 7, s. 5571.

Bu meşhur pehlivan, günün birinde Hz. Resûlullah'la Mekke'nin bir vadisinde karşılaştı. Gözleri husumet kıvılcımları saçıyordu. Allah Resûlü, "Ey Rükâne!" dedi. "Sen, kendisine imana davet ettiğim Allah'tan korkmaz mısın?"

Rükâne, "Eğer sözünün gerçek olduğuna kanaat getirseydim sana tâbi olurdum!" cevabını verdi.

Resûl-i Ekrem, "Eğer seni yere vurursam, söylediklerimin hak olduğuna inanır mısın?" diye sordu.

Rükâne, "Yâ Muhammed!" dedi. "Eğer beni yıkacak olursan, sana iman ederim!"

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "Kalk, haydi güreşelim!" dedi.

Güreşmek için kalktılar. Mağrur Rükâne, daha ilk tutuşta kendini yerde buldu. Neye uğradığının farkına varamadı; şaşkındı. Derhal ayağa kalktı ve Resûlullah Hazretlerine bir daha güreş teklif etti. Allah Resûlü kabul etti ve Rükâne ikinci defa kendisini yerde buldu.

Hayret ve şaşkınlığı biraz daha artan Rükâne, üçüncü defa Resûlullah'a güreş teklifinde bulundu. Efendimiz yine kabul etti ve onu tuttuğu gibi yere vurdu.

"Beni yıkarsan söylediğinin hak olduğuna inanırım" diye Resûlullah'a söz veren Rükâne, üç sefer sırtı yere geldiği halde yine şirkte inat etti ve "Yâ Muhammed!" dedi. "Şüphesiz, sen bir sihirbazsın! Benimle yaptığın bu güreşe, doğrusu, şaştım kaldım!"

Böylece, Resûlullah'tan gördüğü mucizeyi, "sihir" ithamıyla perdelemeye çalıştı.

Bir Başka Mucize...

Küfürde direnen Rükâne, bu sefer Allah Resûlünün bir başka mucizesine şahit oldu.

"Doğrusu ben, seninle yaptığım bu güreşe şaştım kaldım" deyince, Allah Resûlü, "Bundan daha çok şaşılacak olanı da var; istersen sana onu da göstereyim de Allah'tan kork, davetime tâbi ol!" dedi.

Rükâne, "Nedir, o şaşılacak şey?" dedi.

Allah Resûlü, "Şu semûre ağacını çağırayım. Bana geldiğini gör" dedi.

Rükâne, "Haydi, çağır da gelsin" dedi.

Allah Resûlü, azılı müşriğin gözü önünde semûre ağacına emretti: "Allah'ın izniyle bana gel!"

Ağaç emre uyarak, yeri yara yara gelip Fahr-i Kâinat'ın karşısında durdu.

Gözleri faltaşı gibi açılan Rükâne'nin kalp gözü hâlâ kapalı duruyordu. Bu açık mucizeler karşısında yine küfürde inat etti ve "Doğrusu, ben bugünkü gibi büyük bir sihir hayatımda görmedim!" dedi; sonra da, ağacın tekrar yerine gitmesi için emir vermesini, Peygamber Efendimizden istedi.

Allah Resûlü, ağaca, "Allah'ın izniyle yerine dön" diye emretti. Ağaç, derhal yerine döndü.

Bundan sonra Resûlullah Efendimiz, Rükâne'yi tekrar Müslüman olmaya davet etti. Ancak o, küfürde inat etti ve davete icabet etmedi. Bunun üzerine Resûlullah'ın kendisine son sözleri şunlar oldu:

"Yazıklar olsun sana!"

Hayret ve şaşkınlık içinde kavminin yanına dönen Rükâne, başından geçenleri ve gördüklerini anlattıktan sonra, "Ey Abdi Menafoğulları!" dedi. "Adamınızla bütün dünyayı sihirleyebilirsiniz! Vallahi, şimdiye kadar ondan daha maharetli bir sihirbaz görmedim!"[338]

Hak ve hakikati kabul etmemekte her şeye rağmen inat edenler, bu inatlarında kendilerini teselli edebilmek için her zaman çeşitli iftira ve ithamlarla İslam davasını küçük düşürmek istemişlerdir; ama her seferinde küçülenler yine kendileri olmuştur.

Bir rivayete göre, Rükâne, Mekke'nin fethine yakın Müslüman olmuştur.[339]

Evet, misâlde görüldüğü gibi, ağaçlar da Resûl-i Kibriya'yı tanıyor, risâletini tasdik edip emirlerini dinliyorlar.

Acaba buna karşılık, kendilerine "insan" adını veren bir kısım kimseler, o Resûl-i Zîşan'ı tanımazsa, ona iman etmezse, kuru ağaçtan daha edna, odun parçasından daha ehemmiyetsiz ve kıymetsiz olarak cehennemin ateşine lâyık olmazlar mı?

PEYGAMBERİMİZİN ERKEK ÇOCUKLARININ VEFATI

Üç senelik müşrik ablukasından kurtulmanın sevincini acı olaylar takip etti. Acı hadiseler zincirinin ilk halkası, Resûl-i Ekrem'in dört yaşındaki en büyük oğlu Kàsım'ın vefatı oldu.

Gönlü şefkat şelâlesini andıran Peygamber Efendimiz, bu büyük oğlunun vefatından çok müteessir oldu. Derin teesürünü ciğerpâresinin cenazesini götürürken, karşısında dimdik duran Kuaykıan dağına, "Ey dağ! Benim başıma gelen şey senin başına gelseydi dayanmaz, yıkılırdın!" hitabıyla ifadeye çalışıyordu.

Mübarek gönülleri henüz Kàsım'ın vefat hüznünden kurtulamamışken, acı bir hadise daha vuku buldu: Oğlu Abdullah da vefat etti.

Allah'ın kader hükmüne teslimiyetin zirvesinde bulunan Kâinatın Efendisi, bu acı hadiseler karşısında yine de gözyaşlarını tutamıyordu.

---

[338] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 31; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 155; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 1, s. 506.

[339] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 1, s. 515.

Hz. Hatice, hakikî Sahibine iade ettiği bu ciğerpârelerini kastederek, "Yâ Resûlallah! Onlar, şimdi nerededirler?" diye sordu.

Resûl-i Kibriya, "Onlar cennettedirler" diye cevap verdi.

Bu acı hadiseler sebebiyle Peygamber Efendimizin kalbi mahzun, gözleri yaşlı idi. Müslümanlar da onun bu hüznünü paylaşıyorlardı. Ama şirk cephesinin keyfine diyecek yoktu. Birer insan olmaları hasebiyle, insanlığın gereği olan başsağlığı dilemek şöyle dursun, Efendimizi daha da üzmek için ne lâzımsa yapıyorlardı. Hatta içlerinden Âs b. Vâil ve Ebû Cehil gibi azılılar, işi daha da ileri götürerek, "Artık Muhammed, ebterdir, nesli kesilmiştir. Neslini devam ettirecek erkek çocuğu kalmamıştır. Kendisi de ölünce adı sanı unutulacaktır!"[340] diyecek kadar küstahlık gösteriyorlardı.

Resûlünü, hiçbir zaman yardım ve tesellisinden uzak bulundurmayan Cenab-ı Hak, bu dedikodular üzerine de Kevser Suresi'ni inzal buyurarak, müşriklerin dedikodularını ağızlarına tıkadı ve Efendimizi şöyle teselli etti:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ۞ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۞ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ۞

"Doğrusu biz, sana Kevser'i[341] ihsan etmişizdir. Öyle ise, Rabbin için namaz kıl, kurban kes! Asıl ebter, sana kin bağlayandır!"

Evet, asıl adı sanı toprağa karışıp kaybolan, Ebû Cehiller, Ebû Lehebler oldu; Resûl-i Kibriya'nın adı ve davası ise, asırlardır inananların gönlünde bayrak bayrak dalgalanmakta ve kıyamete kadar da dalgalanmaya devam edecektir!

EBÛ TÂLİB'İN VEFATI

Müslümanlar, üç sene süren çetin muhasara belâsından kurtulmakla son derece sevinmişlerdi. Mekke'de umumî bir sürur meydana gelmişti. Fakat bu

---

340 İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 34; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 133.

341 "Kevser" cennette bir havuzdur. Resûl-i Ekrem Efendimizin ümmeti, onun başına gelip içecektir. Yahut, "çok hayır" demektir ki peygamberliğe, Kur'an'a, şeriata ve benzerlerine şâmildir. "Kevser" "pek çok hayır" demektir; ilim, amel, iki âlemde şeref gibi...

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır:

"O, cennette bir nehirdir. Rabbim onu bana vaadetti. Onda pek çok hayır var. (Suyu) baldan tatlı, sütten beyaz, kardan soğuk, kaymaktan yumuşaktır. İki kenarı zeberceddir. Bardakları gümüştendir. Ondan içen bir daha susuzluk duymaz."

Bazı âlimlere göre ise "Kevser" Resûlullah'ın (a.s.m.) evladı, etbaı yahut ümmetinin âlimleri yahut Kur'an'dır." (bkz. Hasan B. Çantay, Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim, c. 3, s. 1226).

ferah ve sevinçleri çok sürmedi. Arası çok geçmeden başka musibet ve acı hadiseler meydana geldi.

Resûlullah Efendimizin peygamberliğinin onuncu senesinde Ebû Tâlib hastalandı ve ölüm döşeğine düştü. Resûl-i Ekrem Efendimiz, kendisini küçük yaşından beri bağrına basıp şefkat ve himâyesinde büyüten, onu korumak uğrunda her türlü tehlikeyi göze alan bu değerli amcasını kaybedeceğine son derece üzülüyordu. Öte yandan, onun Müslüman olup ebedî saadete ermesini de candan arzu ediyordu.

Ebû Tâlib'in hastalığı gittikçe ağırlaşıyordu. Bunu fark eden Kureyş müşrikleri, son bir defa daha kendisine Peygamber Efendimizle ilgili olarak başvurmayı kararlaştırdılar. Bu maksatla, Utbe b. Ebî Rebia, Şeybe b. Rebia, Ebû Cehil, Ümeyye b. Halef, Ebû Süfyan ve daha başkaları yanına vararak, "Ey Ebû Tâlib!" dediler. "Sen büyüğümüzsün. Ölüm döşeğine düştüğünü görünce endişe duymaya başladık. Kardeşinin oğlu ile aramızda olanı biliyorsun. Onu çağır ve aramızda hakem ol. O bizden ayrılsın, biz de ondan ayrılalım; birbirimizle uğraşıp durmayalım. O bizim dinimize karışmasın, biz de onun dinine karışmayalım!"

Ebû Tâlib, Nebiyy-i Muhterem Efendimize haber gönderdi.

Resûlullah gelip, Ebû Tâlib ile hazır bulunanlar arasında oturdu.

Ebû Tâlib, Peygamber Efendimize hitaben, "Ey kardeşimin oğlu!" dedi. "Bunlar kavminin ileri gelenleridir. Senin meselen için buraya gelmişlerdir: Sana vereceklerini verecekler ve senden alacaklarını da alacaklardır!"

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Olur, ey amcam!" dedi. "Onların benden almalarını ve kabul etmelerini istediğim, bir tek kelimedir; ki onlar, o kelimeyle topyekûn bütün Araplara ve Arap olmayanlara hâkim olabilirler!"

Ebû Tâlib, hayret içinde, "Bir tek kelime mi?" dedi.

Peygamber Efendimiz, "Evet, bir kelime" dedi.

Herkesi bir merak sardı. Neydi bu kelime?

Ebû Cehil ortaya atıldı ve Peygamberimize hitaben, "O kelime ne ise bize söyle de, o birin yanına biz on katalım!" dedi.

Dikkat kesilmiş bütün kulakların duymak istedikleri tek kelimeyi Resûl-i Ekrem şöyle ifade etti:

"'Lâ ilâhe illâllah' deyin ve Allah'tan gayrı taptığınız putlarınızı da ellerinizle kaldırıp atın!"

Bu mukaddes sözü duyan müşrikler, hep birden ellerini çırptılar ve "Yâ Muhammed!" dediler. "Sen bunca ilâhları, bir tek ilâh mı yapmak istiyorsun? İşine şaşıyoruz doğrusu!" Sonra da birbirleriyle konuştular: "Vallahi, bu adam (!) size, istemediğiniz şeyi veriyor. Gidin, Allah sizinle onun arasında hük-

münü verinceye kadar, atalarınızın dininde direnin!"[342]

Cenab-ı Hak, onların bu hareketlerini Kur'an-ı Keriminde bize şöyle haber verir:

"O, (bütün) ilâhları bir tek ilâh mı yapmış? Bu cidden acayip bir şey! Onların elebaşlarından bir gürûh (birbirine), 'Yürüyün, mâbudlarınıza (ibadette) sebat edin. Şüphesiz ki arzu edilecek olan budur' diyerek kalkıp gitmiştir."[343]

Resûl-i Ekrem'in, Amcasını İslam'a Daveti

Ebû Tâlib, müşriklerle arasında geçen konuşmadan sonra Peygamberimize, "Vallahi, ey kardeşimin oğlu! Senin onlardan istediğin şeyi, ben hak ve hakikatten uzak görmedim!" dedi.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, sevdiği ve saydığı amcasının Müslüman olacağı ümidiyle sevinç içinde, "Ey Amca!" dedi. "Gel, bâri sen 'Lâ ilâhe illallah' de de, onunla sana ahirette şefaat edebileyim!"

Fahr-i Kâinat'ın bu candan ve samimi arzusuna, ne yazık ki amcası gönlünü ferahlatıcı bir cevap vermedi.

"Yeğenim!" dedi. "Vallahi, benden sonra, sana ve atalarının oğluna, çok yaşlanmaktan dolayı bunaklık atfetmeleri korkusu olmasaydı, istediğin şeyi söyleyip sana tâbi olurdum. Kureyş, o istediğin sözü, ölümden korkarak söylediğimi zannedeceği için, söylemeyeceğim!"

Fakat buna rağmen, Sevgili Peygamberimiz, amcasını İslam'a davetten ve teşvikten vazgeçmedi. Mübarek kalbi, kendisini canı gibi seven amcasının imansız gittiği takdirde uğrayacağı dehşetli âkıbetin ızdırabıyla çarpıyor ve devamlı, "Ey amca! 'Lâ ilâhe illallah' de ki onunla ahirette sana şefaat edebileyim" diyordu.

Yine böyle bir davet ve teşvikte bulunduğu sırada, Ebû Tâlib'in başucunda Ebû Cehil ile Abdullah b. Ebî Ümeyye de vardı. İkisi de, "Yâ Ebâ Tâlib! Sen, Abdülmuttalib'in milletinden, onun dininden yüz mü çevireceksin?" dediler.

Resûl-i Ekrem, müşriklerin bu sözlerine aldırış etmedi ve Kelime-i Tevhid'i amcasına arza devam etti. Onlar da aynı şekilde sözlerini tekrarlayıp durdular. Sonunda Ebû Tâlib (kendisini kastederek), "O, Abdülmuttalib'in dini üzeredir!"[344] dedi.

Buna rağmen Peygamber Efendimizin mübarek gönlü, kendisini candan seven amcasının, kendisine her türlü eziyet ve hakareti revâ gören müşriklerle aynı âkıbete uğramaktan derin ızdırap duyuyor ve "Ey amca! Şunu bilmelisin

---

[342] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 57; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 211-212.

[343] Sâd, 5-6.

[344] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 326; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 219-220.

ki Allah tarafından alıkonuncaya kadar senin affedilmeni isteyip duracağım!"[345] diyordu.

Nihayet, Ebû Tâlib, makbul bir imana nâil olamadan 87 yaşında iken dünyaya gözlerini yumdu.[346]

Bunun üzerine Cenab-ı Hak, indirdiği şu ayet-i kerimeyle, Resûlullah'ın şahsında bütün mü'minlere hitap etti:

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

"Hakikat sen, her sevdiğin kişiyi hidayete erdiremezsin. Fakat Allah'tır ki kimi dilerse ona hidayet verir ve O, hidayete erecekleri daha iyi bilendir."[347]

Resûl-i Ekrem Efendimizin mübarek ve nâzik kalbi, amcasının vefatıyla fazlasıyla acı duydu. Gözleri yaşla doldu ve mübarek dudaklarından şu cümleler döküldü:

"Allah, ona rahmet etsin, mağfiretini ihsan buyursun!"

Vefatı sırasında Hz. Abbas da Ebû Tâlib'in başucunda bulunuyordu. Tam öldüğü sırada dudaklarının kımıldadığını görünce, kulak verip dinledi ve "Lâ ilâhe illallah" dediğini işitti. Resûl-i Ekrem Efendimize, "Ey kardeşimin oğlu! Vallahi, kardeşim Ebû Tâlib, senin söylemesini istediğin tevhid kelimesini söyledi" dedi.

Resûl-i Kibriya, gözyaşları arasında, "Ben işitmedim" buyurdu.[348]

Hz. Abbas'ın, henüz o sırada Müslüman olmadığını da hatırlatalım!

Amcasını kaybedişinden dolayı, bütün insanlığa rahmet hazinesi olan, kalbi teessür içinde bulunan rahmet Peygamberi Efendimiz, cenazesinin arkasından da, "Amca, Rabbim, seni rahmetine eriştirsin, hayırla mükâfatlandırsın!"[349] diye dua etti.

Bu sırada yine mevzuyla ilgili şu ayet-i kerime nâzil oldu ve mü'minlere değişmez bir ölçü verdi:

"Ne Peygambere, ne de iman edenlere, akraba bile olsalar, cehennemlik oldukları onlara açıktan açığa göründükten sonra, müşrikler için istiğfar doğru değildir!"[350]

Amcasının vefatı Resûl-i Ekrem'i hem üzdü, hem de derinden derine düşündürdü. Zira, kendisine o âna kadar zâhirî hâmîlik eden, müşriklerin şirret-

---

[345] Buharî, *a.g.e.*, c. 2, s. 326; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 219-220.

[346] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 60.

[347] Kasas, 56.

[348] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 59.

[349] Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 1, s. 260.

[350] Tevbe, 113.

liklerinden muhafaza etmeye çalışan, o idi. Gerçekten, en zor ve çetin şartlar altında bile çok sevdiği yeğeninin üzerinden koruyuculuğunu esirgememiş, akrabalarının düşmanlıkları pahasına himâyeden vazgeçmemişti.Bu himâye sebebiyle, Kureyş müşrikleri, Peygamberimize fazla ilişememişlerdi.

Ama, şimdi ortada Ebû Tâlib yoktu. Müşriklerin dinmek bilmez kin ve husumetlerinin eseri olan taşkınlıklarına karşı kendisini zâhiren koruyacak kimse kalmamıştı. Ama Cenab-ı Hakk'ın muhafaza ve himâyesi de hiçbir maddî himâyeci ve koruyucuya ihtiyaç bırakmayacak tarzda Sevgili Resûlünün üzerinde bundan böyle de eksik olmadı!

EBÛ TÂLİB'İN İMANI MESELESİ

Ebû Tâlib'in imanı meselesinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Şîa âlimleri, imanlı gittiğine kâildirler. Ehl-i sünnet âlimlerinin ekserisi ise, iman etmediğini söylemektedirler. Bununla birlikte, Peygamber Efendimizle iftihar ettiği ve onun peygamberliğini kalben tasdik ettiğine dair bazı emareler, şiirlerinden anlaşılmaktadır!

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri de, "Ehl-i Teşeyyu' [Şîalar], imanına kâil; Ehl-i Sünnet'in ekserisi ise, imanına kâil değildir" dedikten sonra şöyle bir izah tarzıyla meseleye açıklık getirmektedir:

"Fakat benim kalbime gelen budur ki: Ebû Tâlib, Resûl-i Ekrem'in (a.s.m.) risâletini değil, şahsını, zâtını gayet ciddi severdi. Onun —o gayet ciddi— o şahsî şefkati ve muhabbeti, elbette zâyie gitmeyecektir. Evet, ciddi bir surette Cenab-ı Hakk'ın Habib-i Ekrem'ini sevmiş ve himâye etmiş ve taraftarlık göstermiş olan Ebû Tâlib'in, inkâra ve inada değil, belki hicab ve asabiyet-i kavmiyye gibi hissiyata binaen makbul bir iman getirmemesi üzerine cehenneme gitse de, yine cehennem içinde bir nevi hususî cenneti, onun hasenatına mükâfaten halkedebilir. Kışta bâzı yerde baharı halkettiği ve zindanda —uyku vasıtasıyla— bazı adamlara zindanı saraya çevirdiği gibi, hususî cehennemi, hususî bir nevi cennete çevirebilir."[351]

HZ. HATİCE'NİN VEFATI

Ebû Tâlib'in vefatından üç gün gibi kısa bir zaman sonra, Efendimizin pâk zevcesi Hz. Hatice de bi'setin onuncu yılı Ramazan ayında, 65 yaşında iken fani dünyadan ebedî âleme göç etti.

Namazını bizzat Resûl-i Kibriya Efendimiz kıldırdı ve Hacun Kabristanı'na defnedilirken gözlerinde yaş, onu örten kara toprağı uzun uzun seyretti.

---

[351] Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 398-399.

Art arda vuku bulan bu acı hadiseler, Nebiyy-i Muhterem Efendimize pek ziyade hüzün ve elem verdi. Çünkü Hz. Hatice, teslimiyeti, itaati, kalbinin rikkati, vefakârlığı, şefkati, imanının kuvveti, sadâkat ve faziletiyle, onun yeryüzünde en büyük destek ve tesellicisi idi. Herkes düşman iken, risâletini ilk defa o tasdik etmişti. Herkes ondan uzaklaşıp kaçarken o, kendine kalbini açmış ve muhabbetini rikkatli kalbine gömmüştü. En sıkıntılı zamanlarında tek teselli kaynağı olmuştu!

Resûl-i Kibriya Efendimizin bu derin teessüründe Hz. Hatice-i Kübra'ya olan müstesna sevgisinin de şüphesiz büyük payı vardı. Öyle ki vefatından sonra bile onu hiçbir zaman unutmadı ve yeri geldikçe ondan takdir, rahmet ve muhabbetle bahsederek hatırasını yad ederdi. Ona olan sevgisinin bir tezahürü olarak, akrabalarına dahi yardımda bulunur, şefkat ve merhametini onlardan hiçbir zaman eksik etmezdi.

Günün birinde, Hz. Hatice'nin kız kardeşi Hâle'nin sesini duyunca, hemen sevgili hanımını anmıştı. Buna şahit olan Hz. Âişe validemiz, "Allah'ın kendisine, ondan daha genç ve güzel hanımlar verdiğini" söylemişti.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Âişe'nin bu sözlerinden rahatsız olduğunu belli etmiş ve Hz. Hatice'nin iyilik ve faziletlerinden bahsetmişti.

Habib-i Kibriya'nın söylediklerinden rahatsız olduğunu anlayan ferasetli Âişe (r.a.), "Yâ Resûlallah! Seni Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki bundan sonra Hatice'nin menkıbelerini her zaman an."[352] diyerek gönlünü almaya çalışmıştı.

* * *

Yine Resûl-i Ekrem'in, Hz. Hatice validemizi daima takdir ve muhabbetle yâdettiğini, Hz. Âişe validemizin bunu kıskandığını, bizzat Âişe'nin (r.a.) şu ifadelerinden öğreniyoruz:

"Nebi'nin (a.s.m.) kadınlarından hiçbirini, Hz. Hatice'yi kıskandığım kadar kıskanmadım! Hâlbuki, onu Resûlullah'ın yanında görmemiştim bile! Fakat Resûlullah, onu benim yanımda çok yad ederdi. Çok kere koyun keser, Hz. Hatice'nin samimi arkadaşlarına et gönderirdi. Bazen ben sabırsızlık göstererek, 'Sanki, yeryüzünde Hatice'den başka kadın yok mu?' derdim. Resûlullah da, 'Hatice (şöyle) idi, Hatice (böyle) idi, diye iyiliklerini sayar ve 'Ondan çocuklarım var' buyururdu."[353]

Resûlullah Efendimiz, Hira'ya devam ettiği sıralarda Hz. Hatice validemiz de ona yiyecek taşırdı.

---

[352] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 315; Müslim, *Sahih*, c. 7, s. 138; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 2, s. 58.

[353] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 315; Müslim, *Sahih*, c. 7, s. 138; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 702.

Bu sırada bir gün Cebrail (a.s.) gelerek, "Yâ Resûlallah! İşte, şu uzaktan sana doğru gelen, Hatice'dir. Yanında, içinde yemek bulunan bir kab var. Yanına geldiği zaman, ona Rabbinden ve benden selam söyle! Cennette inciden yapılmış bir sarayın kendisine verileceğini müjdele ki onun içinde ne gürültü patırtı vardır, ne de çalışmak çabalamak!"[354] dedi.

* * *

Hz. Ali de (r.a.), "'Kendi zamanındaki kadınların hayırlısı, İmran'ın kızı Meryem'di. Bu ümmetin kadınlarının hayırlısı da Hatice'dir' dediğini, Resûlullah'tan işittim"[355] demiştir.

Hüzün Yılı

Art arda vuku bulan bu acı hadiselerin mübarek kalpleri üzerinde bıraktığı derin teessür ve elem sebebiyle, Resûl-i Kibriya Efendimiz, bi'setin bu onuncu yılını "Senetü'l-Hüzün [Hüzün yılı]" olarak isimlendirdi.

MÜŞRİKLERİN EZİYET VE HAKARETLERİNİ ARTIRMALARI

Ebû Tâlib'in vefatına Peygamber Efendimiz ve Müslümanlar üzülürken, müşrikler ise sevindiler. Artık karşılarında Sevgili Peygamberimize arka çıkacak Hâşimoğullarının reisi yoktu. Bunu fırsat bilerek eziyet ve hakaretlerine hız verdiler. Ebû Tâlib'in hayatında cür'et edemedikleri birçok taşkınlıkta ve insafsızca harekette bulunmaya başladılar.

Resûl-i Ekrem, bir gün yoldan geçerken, müşriklerden biri, üstünü başını toz toprak içinde bırakmıştı. Bu âdice harekete hiçbir karşılık vermeden öylece evine dönmüştü. Sevgili babasının bu halini gören Hz. Fâtıma, onun üstünü başını temizlerken gözyaşlarını tutamamış ve hüngür hüngür ağlamıştı. Bir süre önce annesini kaybetmekle zaten gönlü mahzun ve kırık olan Hz. Fâtıma, babasını da bu halde görmekle adeta kalbinden vurulmuştu. Sanki o damlalar gözünden değil, kalbinden, ruhundan akıp geliyordu.

Şefkat menbaı Peygamberimiz, dayanılmaz bu manzara karşısında yine itidalini muhafaza etti, yine yüce yaratıcısına güvendi, yine O'na döndü ve ağlayan masum yavrusunun gözyaşlarını mübarek eliyle silerek, "Ağlama kızım, ağlama! Allah, babanı koruyacaktır" dedi; sonra da düşünceli düşünceli ilave etti: "Ebû Tâlib'in ölümüne kadar, müşrikler, bana böyle eziyet ve hakarete cür'et etmemişlerdi."[356]

Bu devrede, müşriklerin eziyet ve hakaretleri öylesine insanlık dışı bir hü-

---

[354] Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1887.

[355] Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1886; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 702-703.

[356] Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 229.

viyete bürünmüştü ki Ebû Leheb gibi İslam'ın en büyük düşmanının dahi gayretine dokunmuş, onun bile akrabalık damarını tahrik etmiş ve bu durum böyle sürerse Efendimize arka çıkacağını bile ifade etmesine sebep olmuştu.

Ebû Leheb'in bu sözleri üzerine müşrikler bir süre Peygamberimizden uzak durdular. Ne var ki Ebû Leheb'in akrabalık bağından gelen sun'î himâyesi pek fazla sürmedi. Resûl-i Ekrem'in halkı Allah'a imana daveti karşısında, tahammülü ve nesebî taraftarlığı kısa zamanda tükendi ve himâyeden vazgeçtiğini ilan etti. Himâyeden vazgeçmekle de kalmadı, eski düşmanlığını da aynı şiddetiyle devam ettirdi. Ömrünün sonuna kadar da bu düşmanlığından vazgeçmedi.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN, HZ. ÂİŞE'YLE NİŞANLANMASI

Hz. Hatice validemizin vefatıyla, Resûl-i Kibriya Efendimizin aile hayatında bir boşluk meydana gelmişti. Hem Efendimiz, hem de ashab-ı güzin bu durumun farkında idiler.

Bir gün, Osman b. Maz'un Hazretlerinin hanımı Havle Hâtun, Habib-i Kibriya Efendimizin huzuruna geldi ve "Yâ Resûlallah! Yanına girince birden Hatice'nin yokluğunu hissettim!" dedi.

Resûl-i Ekrem bunun üzerine, "Evet, o, çoluk çocukların anası, evinin de görüp gözeticisi idi" buyurarak, aile hayatında Hz. Hatice-i Kübra'nın ebedî âleme irtihaliyle meydana gelen boşluğu ifade etmeye çalışmıştı.

Efendimizin bu konuşması üzerine Havle binti Hakîm, "Yâ Resûlallah! Evlenmek ister misin?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "Kiminle?" dedi.

"Ebû Bekir'in kızı Âişe veya Sevde bint-i Zem'a ile..."

Bu karşılıklı konuşmadan sonra Resûl-i Kibriya Efendimiz, Havle'ye, "Git" dedi. "Benim için ikisi hakkında da konuş!"

Bunun üzerine, Havle Hâtun doğruca Hz. Ebû Bekir'in evine vardı. Evde, Hz. Âişe'nin annesi Ümmü Rûman vardı.

"Ey Ümmü Rûman!" dedi. "Allah'ın, hayır ve bereketten size neyi eriştirdiğini biliyor musunuz?"

Ümmü Rûman, "Nedir?" diye sorunca da, Havle, "Resûlullah, Âişe'yi istemek için beni gönderdi!" diye cevap verdi.

Hz. Ebû Bekir o anda evde bulunmadığından, Ümmü Rûman, Havle Hâtun'a hiçbir cevap vermedi ve ona, "Ebû Bekir'in gelmesini bekle" dedi.

Hz. Ebû Bekir gelince, Havle aynı şeyi ona da anlattı. "Yâ Ebû Bekir!" dedi. "Allah, size hayır ve bereketten ne eriştirdi, biliyor musunuz?"

Hz. Ebû Bekir, "Nedir o?" diye sordu.

Havle, "Resûlullah, Âişe'yi istemek için beni gönderdi" cevabını verdi.

Hz. Ebû Bekir, bir müddet düşündükten sonra, "Âişe (din) kardeşinin kızı demek olduğuna göre, ona helâl olur mu?" diye konuştu.

Havle, derhal dönüp, durumu kendilerine anlatınca, Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Ebû Bekir'in yanına dön! Tarafımdan ona 'Benim sana kardeş oluşum, senin de bana kardeş oluşun (kan ve süt kardeşliği değil) İslam'da kardeşliktir. Senin kızın bu sebeple bana helâldir' de!" buyurdu.

Havle dönüp bunu bildirince, Hz. Ebû Bekir'in tereddüdü zâil oldu ve kerimesi Hz. Âişe'yi Resûl-i Kibriya Efendimize Şevval ayında nişanlayıp nikâhladı. Ancak düğün, sonraya bırakıldı.[357]

EFENDİMİZİN, HZ. SEVDE'YLE EVLENMESİ

Bundan sonra, Havle Hâtun, Sevde bint-i Zem'a'ya gitti.

Hz. Sevde, Sekran b. Amr'ın zevcesi idi. İlk Müslüman kadınlardandı ve kocasıyla birlikte Habeşistan'a hicret etmişti. Daha sonra Mekke'ye dönmüşlerdi. Mekke'ye döndüklerinde Hz. Sevde, bir gece rüyasında, Ay'ın süzülüp üzerine iniverdiğini görmüştü. Bunu kocasına anlatınca da, şu karşılığı almıştı:

"Eğer rüyan doğru ise, ben yakında öleceğim. Benden sonra sen de evleneceksin!"

Hakikaten de, kısa bir zaman sonra Sekran, hastalanıp vefat etmişti; böylece, Hz. Sevde de dul kalmıştı.

Havle Hâtun kendisine, "Resûlullah beni sana dünürlük için gönderdi!" deyince, Hz. Sevde son derece sevindi. Ancak bir tereddüdü vardı: Acaba Nebiyy-i Ekrem, yanında bulunan beş küçük çocuğuna da rıza gösterebilecek miydi?

Bu endişe ve tereddüt sebebiyle, Resûl-i Kibriya Efendimize hemen cevap vermedi. Resûlullah, dini imanı uğruna yerini, yurdunu, akrabasını terk edip yabancı bir diyara göç edecek kadar fedakârlık ve kahramanlıkta bulunmuş bu mücahideyi şereflendirmek ve taltif etmek istiyordu. Buna binaen kendisinden bir cevabın gelmediğini görünce, bir gün bizzat kendisiyle görüştü ve "Seni, benimle evlenmekten alıkoyan nedir?" diye sordu.

Hz. Sevde, "Vallahi yâ Resûlallah, beni seninle evlenmekten alıkoyan hiçbir mühim sebep yoktur; ancak şu çocukların sabah akşam başında vızıldayacaklarını düşünüyorum da, onun için çekiniyorum!" diye cevap verdi.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Allah sana rahmet etsin! Kadınların hayırlısı, küçük çocuklarından dolayı zorluklarla karşılaşandır" buyurarak, bu endişe ve tereddüde gerek olmadığını belirtti; sonra da, "Seni nikâhlamak için, kavminden birini vazifelendir" dedi.

---

[357] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 58; Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 329; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 211.

Hz. Sevde, kaynı Hatib b. Amr'e salâhiyet verdi. O da, Hz. Sevde'yi, bi'setin onuncu yılında Resûl-i Kibriya Efendimize nikâhladı. O sırada, Hz. Sevde 55 yaşlarında idi.[358]

Görüldüğü gibi, Resûl-i Kibriya Efendimiz, akrabalarından ayrılarak iman safına iltihak etmiş ve bir daha akrabalarının üzerinde bulunduğu şirk inancına dönmek istemeyen bu mücahide yaşlı hanımı, sadece Allah'a ve Allah'ın dinine olan bağlılık ve sadâkatinden dolayı himâyesi altına alıyor ve onu "mü'minlerin annesi" olmak şerefine ulaştırıyordu!

RESÛL-İ EKREM EFENDİMİZİN TAİF'E GİDİŞİ

Müşrikler, Ebû Tâlib ile Hz. Hatice'nin vefatlarını fırsat bildiler. Adeta bu zamanı bekliyorlarmış gibi, Peygamber Efendimize revâ gördükleri eza ve cefaları birden kat kat artırdılar. Öyle ki Efendimiz, onların zulüm, hakaret ve işkencelerinden dolayı dini neşretme vazifesini yapamaz hale gelmişti.

Müşriklerin bu insafsız ve merhametsiz tutumu, Resûl-i Kibriya Efendimizi fazlasıyla müteessir ediyordu. Bu sebeple Taif'e gitmeye karar verdi. Maksadı, Kureyş müşriklerine karşı, Taif'te oturan Sakif kabilesinden kendisini korumalarını ve İslam davasını kabul etmelerin istemekti!

Taif, Arabistan'ın mühim yerlerinden biriydi. Bağ ve bahçeleriyle şöhret bulmuştu. Ayrıca Resûlullah'ın süt annesi Halîme'nin mensup olduğu Benî Sa'd kabilesi de buraya yakın oturuyordu. Dolayısıyla Efendimiz, bu belde sâkinlerinin İslam'a alâka duyup imanla şereflenebilecekleri ümidini besliyordu. Bu ümidi tahakkuk ettiği takdirde, Kureyş müşriklerine karşı büyük bir güç de elde etmiş olacaktı!

Tarih, bi'setin onuncu yılı Şevval ayının yirmi yedisini gösteriyordu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz Zeyd b. Hârise'yle birlikte gizlice Mekke'den ayrılarak Taif'e vardı. Orada Sakif kabilesi ileri gelenleriyle görüşmeye başladı. Onları İslam dinine davet etti. Kavminden muhalefet edenlere, kendisiyle birlikte karşı koymalarını talep etmek için geldiğini anlattı. Ancak kaldığı on gün zarfında hiçbir müspet netice elde edemedi; üstelik, hakaret ve istihza ile mukabele gördü, türlü türlü ithamlara maruz kaldı.

Reislerinden biri, "Allah, peygamber göndermek için, senden başka kimse bulamadı mı?" diyecek kadar küstahlıkta ileri gidip mübarek kalplerini tessüre boğdu. Bir başkası, "Vallahi" dedi. "Ben hiçbir zaman seninle konuşmayacağım! Çünkü sen, şayet dediğin gibi Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber isen, senin sözünü reddetmekle kendimi büyük tehlikeye atmak iste-

---

[358] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 52-53; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 211.

mem! Eğer, sen 'Allah'ın Peygamberiyim' diye Allah adına hilâf-ı hakikat konuşuyorsan, o takdirde de ben seninle konuşmaya lüzum görmem!"[359]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu davranışları ve sözleri üzerine Sakiflilerden hayır gelmeyeceğini anladı ve bundan müteessir oldu.

Müşriklerin bu durumu haber alıp cür'etlerini artırmalarından endişe duyduğu için de, yanlarından ayrılacağı sırada onlara, "Bâri, konuştuklarımız aramızda kalsın; başka kimse duymasın" dedi.

Ne var ki şirk inancının kuvvetle yaşandığı ikinci bir belde olan Taif sâkinleri, Resûl-i Zîşan'ın bu arzusunu da kabul etmediler. Gençlerinin İslamiyete alâka duymalarından korkarak, İki Cihan Güneşi Efendimize, "Memleketimizden çık da, nereye gidersen git! Kavmin ve hemşehrilerin söylediklerini kabul etmeyince, çıkıp bize geldin! Vallahi biz de senden elimizden geldiğince uzak duracağız, isteklerini kabul etmeyeceğiz!"[360] dediler.

Lât ve Uzzâ'ya tapmakta Mekkeli müşriklerle yarışıp duran Sakifliler, bu çirkin sözlerle de yetinmediler; beldelerinde misafir olarak bulunan Cihan Peygamberine, ayak takımını, sokak gençlerini ve köleleri kışkırtarak saldırttılar.

Gözü dönmüş, kendini bilmez küstahlar, yolun iki tarafında sıralanarak Kâinatın Efendisini ve Hz. Zeyd'i taşa tuttular. Resûlullah'ın mübarek ayakları kana bulandı. Öyle ki isabet eden taşların açtığı yaraların acısı yürümeye engel olur hale geldi. Resûl-i Ekrem, zaman zaman oturmak zorunda kaldı. Ama bu vicdansızlar, her seferinde onu zorla ayağa kaldırarak, yeniden yaralı ayaklarını taş yağmuruna tutuyorlardı. Ayak takımı, Peygamber Efendimizi ızdırap içinde bırakırken, taşlarıyla beraber kahkahalar da savuruyorlardı.

Hz. Zeyd, hayatını hiçe sayarcasına vücudunu Resûl-i Kibriya'ya siper etmişti. Şirk ehlinin elinden çıkan taşların ona ulaşmasına mani olmaya çalışıyordu. Ama nâfile idi. O da kan revan içinde kaldı.

Resûl-i Ekrem, bu âdice saldırıdan ancak kendini bir bağa atmakla kurtarabildi. Bağın sahipleri, kendilerine uzaktan akraba sayılan Utbe ve Şeybe b. Rabia adında iki kardeşti.

Resûl-i Ekrem, bitkin bir vaziyette kendisini bir asmanın altına attı. İnsanlığı utandıracak bu âdice saldırının tesirinden biraz olsun kurtulduktan sonra şu hazin münâcâtta bulundu:

"Allahım! Kuvvetsiz ve çaresiz kaldığımı, halk nazarında hakir görüldüğümü ancak Sana arz eder, Sana şikayet ederim.

"Ey merhametlilerin merhametlisi olan Allah! Herkesin hakir görüp de dalına bindiği, çaresizlerin Rabbi ancak Sensin. Benim Rabbim de ancak Sensin.

---

[359] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 61; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 211.

[360] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 61; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 211-212; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 26.

Sen, beni kötü huylu, yüzsüz bir düşman eline düşürmeyecek kadar merhamet sahibisin.

"Allahım! Yeter ki Senin gazabına uğramayayım. Ne çekersem ona katlanırım. Fakat Senin af ve mağfiretin, bunları bana yaptırmayacak kadar geniştir.

"Allahım! Senin gazabına uğramaktan, İlâhî rızandan uzak kalmaktan, Senin o zulmetleri aydınlatan ve ahiret işlerini yoluna koyan İlâhî nuruna sığınırım!

"Allahım! Sen râzı oluncaya kadar affını dilerim!

"Allahım! Her kuvvet, her kudret ancak Seninle kâimdir!"[361]

Köle Addas

Bağ sahipleri, Resûl-i Kibriya Efendimizin maruz kaldığı şen'î ve menfur saldırıyı uzaktan seyretmişler ve acıma duyguları harekete gelmişti. Köleleri Addas'la Efendimize biraz üzüm göndererek ikramda bulundular.

Addas, tabak içindeki üzümü alıp Efendimize getirdi. Resûl-i Ekrem, üzümü "Bismillah" diyerek alıp yemeye başlayınca Addas'ın dikkatini çekti. Kendi kendine, "Vallahi" dedi. "Bu sözü, bu beldenin halkı bilmezler ve söylemezler!"

Fahr-i Âlem Efendimiz, "Ey Addas! Sen hangi belde halkındansın ve hangi dindensin?" diye sordu.

Addas, "Ninovalıyım ve Hıristiyanım" diye cevap verdi.

"Demek sen, o sâlih kişi Yûnus İbni Metta'nın hemşehrisisin."

"Sen, Yûnus İbni Metta'yı nereden biliyorsun?"

"O, benim kardeşimdir. O bir peygamberdi. Ben de peygamberim."

Bunun üzerine, Addas kendisini tutamadı ve Resûlullah Efendimizin başını, ellerini ve ayaklarını öptü!

Manzarayı uzaktan seyreden bağ sahiplerinden biri, diğerine, "Senin adamın" dedi. "Gözünün önünde kölenin itikadını bozdu!"

Addas yanlarına dönünce de, ikisi birden, "Yazıklar olsun sana Addas! Sen bu adamın başını, ellerini ve ayaklarını nasıl öptün?" diyerek onu azarladılar.

Addas'ın efendilerine cevabı ise şu oldu:

"Yeryüzünde, bu zâttan daha hayırlı bir kimse yok! Bana bir şey bildirdi ki onu ancak bir peygamber bilebilir!"[362]

Peygamberimizin Şefkat ve Merhameti

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bağdan ayrılıp düşünceli düşünceli ve Sakif kabilesiyle Taiflilerden maksadına muvafık bir netice alamamanın teessürü için-

---

[361] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 61-62; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 212.

[362] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 63.

de yoluna devam etti. Mekke'ye iki konaklık bir mesafe kalmıştı ki zâtını bir bulutun gölgelemekte olduğunu gördü. Dikkatlice bakınca, bulutun içinde Hz. Cebrail'i fark etti.

Cebrail (a.s.) seslendi: "Şüphesiz, Allah, kavminin sana neler söylediğini işitti; sana, şu dağlar meleğini gönderdi. Kavmin hakkında dilediğini yapmak üzere ona emredebilirsin!"

O anda görünen dağlar meleği de, emrine âmade olduğunu ve istediği takdirde Ebû Kubeys ile Kuaykıan Dağlarını müşriklerin üzerine kapanırcasına birbirine kavuşturabileceğini söyledi.

Fakat şefkat ve merhamet kaynağı Resûl-i Ekrem'in arzusu başka idi. Dağlar meleğine şu cevabı verdi:

"Hayır, ben böyle bir şey istemem. İstediğim tek şey, Hak Teâlâ'nın bu müşriklerin sulbünden, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmaksızın ibadet edecek bir nesil ortaya çıkarmasıdır."[363]

Evet, Peygamber Efendimizin maksat ve gayesi, insanları beddualarla yok etmek, belâ ve musibetlere uğratıp perişan etmek değildi; aksine, insanların imana kavuşması, hidayete ulaşması ve ebedî saadete ermesi idi. Her adımını bu gayenin tahakkuku için atıyor, her hareketini bu ulvî maksat için yapıyor, her teşebbüsünde bu eşsiz hedef bulunuyordu. Bu sebeple, her dakikası bir nevi ibadetle geçiyor ve her ânı nurlu bir manzara olarak mâziye akıp gidiyordu.

Cinlerin, Peygamberimizi Dinlemesi

Peygamber Efendimiz, Mekke'ye varmadan Nahle adlı mevkide bir müddet istirahat etti. Namaza durduğu bir sırada Nusaybin cinlerinden bazıları oradan geçerken, Efendimizin okuduğu Kur'an'ı duyunca, durarak dinlediler ve orada Müslüman oldular. Sonra da kavimlerine dönerek onları imana davet ettiler.[364]

Kur'an-ı Kerim, bu hadiseden bize haber verir: "Hani; cinlerden birtakımını Kur'an dinlemek üzere sana sevk etmiştik; bu suretle vakta ki ona hazır oldular: 'Susun, dinleyin' dediler. Sonra bitirildiği vakit de döndüler. İnzar etmek üzere kavimlerine gittiler. 'Ey kavmimiz!' dediler. 'Haberiniz olsun: Bizler bir kitap dinledik. Musa'dan sonra indirilmiş önündekini tasdik ediyor, hakka ve bir doğru yola hidayet ediyor! Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine icabet edin ve ona iman getirin ki bazı günahlarınıza mağfiret buyursun ve sizi elîm bir azaptan korusun!'"[365]

---

[363] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 60-63; Buharî, *Sahih*, c. 4, s. 83.

[364] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 63; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 122.

[365] Ahkâf, 29-31; bkz. Cin, 1-15.

Mekke'ye Giriş

Peygamber Efendimiz, Batn-ı Nahle'de bir müddet ikamet ettikten sonra Mekke'ye yöneldi. Kureyş'in kendisini kolay kolay Mekke'ye sokmayacağını biliyordu. Bunun için o zamanın âdetine göre birinin himâyesi altına girmesi gerekiyordu.

Bu sebeple, Hira'ya varınca, birini göndererek, müşrik Mut'im b. Adiyy'in himâyesini istedi. Mut'im, isteğini kabul etti ve oğullarını silahlandırarak, kendisi de beraberinde olduğu halde, Efendimizi Hira'dan alarak Mekke'ye getirdiler.[366]

Müşrikler, Mut'im'in bu hareketine çok kızdılar, ama ses çıkaramadılar.

Fahr-i Âlem Efendimiz, müşriklerin kin saçan bakışları arasında Kâbe'yi tavaf etti, Harem-i Şerif'te iki rekât namaz kıldı ve oradan evine gitti.

Başta Peygamberimiz ve bütün Müslümanlar, müşrik olan Mut'im b. Adiyy'in bu iyiliğini ömürleri boyu unutmadılar. Resûl-i Ekrem, onun bu iyiliğini, müşriklere karşı kazandığı Bedir Zaferi sonrasında bile yâdetmiştir.

Mut'im'in oğlu Cübeyr, Bedir esirleri hakkında konuşmak için Medine'ye gelmişti. Peygamberimiz, onu kabul etmiş, ricasını dinledikten sonra şöyle demişti:

"Eğer, baban Mut'im hayatta olsaydı ve şu adamlar hakkında ricada bulunsaydı, şüphesiz ben onları Mut'im'e bağışlardım!"[367]

İSRÂ VE MÎRAC MÛCİZESİ

Hicret'ten bir buçuk sene önce, Receb ayının 27. gecesiydi. Bu gecede Peygamber Efendimizin en büyük mucizelerinden biri olan İsrâ[368] ve Mîrac[369] mucizesi vuku buldu. Şöyle ki:

Mezkûr gecede Cebrail (a.s.) geldi ve Resûl-i Zîşan Efendimizi Mescid-i Haram'dan[370] alıp Burak'la Mescid-i Aksâ'ya[371] götürdü. Oradan da, gökyüzünde-

---

366 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 212; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 237.

367 Buharî, *Sahih*, c. 4, s. 83.

368 "İsrâ", gece yürüyüşü ve yolculuğu demektir.

369 Mîrac, "Yükseğe çıkmak" manasına olan "uruç"tan alınmış isimdir ve "merdiven" demektir. Bu itibarla Mîrac, Resûl-i Ekrem Efendimizin yeryüzünden ulvî makamlara yükselme vasıtası demek oluyor. Mîracı anlatan hadislerde Peygamber Efendimizin "Urîce bi (Yükseğe çıkarıldım)" tâbiri sebebiyle bu mûcize "Mîrac" adıyla anılmıştır.

370 Mescid-i Haram: Mekke Mescidi'dir ki Kâbe-i Muazzama'nın etrafında ve Kâbe'yi içine alan bugünkü tavaf sahasıdır. Bu mübarek sahaya "Harem-i Şerif" de denilir. "Harem" denilmesi, bu sahaya hürmet göstermenin vacip olması sebebiyledir.

371 Mescid-i Aksâ: Kudüs Mescidi'dir. Diğer bir adı "Beyt-i Makdis"tir. Yeryüzünde ilk defa Kâbe, ondan sonra Mescid-i Aksâ bina kılınmıştır. Mescid-i Haram'dan yaya yürüyüşüyle bir aylık uzaklıktadır.

ki harika icraat ve Cenab-ı Hakk'ın kudretine delâlet eden ayet ve alâmetlerin birer birer gösterilmesi için, semâvâta çıkartıldı. Semâ tabakalarında bulunan bütün peygamberlerle görüştürüldü. Habîb-i Hüda Efendimiz, sonra da Sidre-i Münteha makamına götürüldü. Oradan da "imkân ve vücub ortasında da Kàb-ı Kavseyn'le işaret olunan" makama çıktı. Kendilerine birçok acîb ve garip şeyler temâşâ ettirildi. Ve bilemeyeceğimiz, anlayamayacağımız bir şekilde, mekândan münezzeh olan Cenab-ı Hakk'ın bizzat kelâmını işitti ve Cemâl-i Pâkini müşahede etti. Aynı gece Hâne-i Saadetine geldi.

Cenab-ı Hak, Sevgili Resûlünün zâtıyla ilgili bu mucizesini Kur'an-ı Azîmüşşan'ında bize şöyle haber verir:

"Kulunu (Muhammed'i [a.s.m.]) bir gece Mescid-i Haram'dan (alıp) Mescid-i Aksâ'ya kadar götüren (Allah Teâlâ her türlü noksanlıktan) münezzehtir. (O Mescid-i Aksâ ki) Biz onun etrafına (feyz) ve bereket verdik (ve bu gece yolculuğunu) ona (o peygambere) ayetlerimizden (kudretimize delâlet eden harikalardan) bazılarını gösterelim diye (yaptırdık). Şüphesiz ki O, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) kemâliyle görendir."[372]

Bu ayet-i kerime aynı zamanda İsrâ ve Mîrac mucizesinin hikmetini de beyan etmektedir.

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri, *Sözler* isimli eserinin Mîrac-ı Nebevîye dair kısmında, "Mîrac meselesi, erkân-ı imaniyenin usûlünden sonra terettüp eden bir neticedir. Ve erkân-ı imaniyenin nurlarından medet alan bir nurdur. Erkân-ı imaniyeyi kabul etmeyen dinsiz mülhidlere karşı elbette bizzat ispat edilemez. Çünkü Allah'ı bilmeyen, peygamberi tanımayan ve melâikeyi kabul etmeyen veya semâvâtın vücudunu inkâr eden adamlara Mîractan bahsedilmez. Evvela, o erkânı ispat etmek lâzım geliyor" dedikten sonra "Hikmet-i Mîrac nedir?" sualine de şu cevabı vererek, bu büyük hadisenin hikmetlerini şöylece izah eder:

"Mîracın hikmeti o kadar yüksektir ki fikr-i beşer ulaşamıyor, o kadar derindir ki ona yetişemiyor, o kadar incedir ve lâtiftir ki akıl kendi başıyla göremiyor. Fakat bâzı işaretlerle, hakikatleri bilinmezse de vücutları bildirilebilir. Şöyle ki:

"Şu Kâinatın Hâlık'ı, şu kesret tabakatında nur-u Vahdetini ve tecelli-i Ehadiyyetini göstermek için, kesret tabakatının müntehasından ta mebde-i vahdete bir hayt-ı ittisal suretinde bir mîracla bir ferd-i mümtazı, bütün mahlûkat hesabına, Kendine muhatab ittihaz ederek, bütün zîşuur nâmına, makasıd-ı İlâhîyyesini ona anlatmak ve onunla bildirmek ve onun nazarıyla âyine-i mahlûkatında cemâl-i san'atını, kemâl-i Rubûbiyyetini müşâhede etmek ve ettirmektir.

---

[372] İsrâ, 1.

Hem sâni-i âlemin, âsârın şehâdetiyle nihayetsiz cemâl ve kemâli vardır. Cemâl, hem kemâl, ikisi de mahbub-u lizatihîdirler, yani bizzat sevilirler. Öyle ise, o cemâl ve kemâl sahibinin cemâl ve kemâline nihayetsiz bir muhabbeti vardır. O nihayetsiz muhabbeti, masnuatında çok tarzda tezahür ediyor. Masnuatını sever; çünkü masnuatının içinde cemâlini, kemâlini görür. Masnuat içinde en sevimli ve en âlî, zîhayattır. Zîhayatlar içinde en sevimli ve âlî, zîşuurun içinde câmiiyyet itibarıyla en sevimli, insanlar içinde bulunur. İnsanlar içinde istidadı tamamıyla inkişaf eden, bütün masnuatta münteşir ve mütecelli, kemâlâtın numunelerini gösteren fert, en sevimlidir. İşte, sâni-i mevcudat, bütün mevcudatta intişar eden tecelli-i muhabbetin bütün envaını, bir noktada, bir âyinede görmek ve bütün enva-ı cemâlini, Ehadiyyet sırrıyla göstermek için şecere-i hilkatten bir meyve-i münevver derecesinde ve kalbi, o şecerenin hakaik-ı esasiyyesini istiab edecek bir çekirdek hükmünde olan bir zâtı, o mebde-i evvel olan çekirdekten, ta münteha olan meyveye kadar bir hayt-ı ittisal hükmünde olan bir mîracla, o ferdin, kâinat nâmına mahbubiyyetini göstermek ve huzuruna celbetmek ve rü'yet-i cemâline müşerref etmek ve ondaki halet-i kutsîyyeyi başkasına sirayet ettirmek için kelâmıyla taltif edip fermanıyla tavzif etmektir.

"Şimdi şu hikmet-i âliyyeye bakmak için 'iki temsil' dürbünüyle tarassud edeceğiz.

"Birinci temsil:

"Nasıl ki bir sultan-ı zîşanın, pek çok hazinesi ve o hazinelerde pek çok cevahirin envaı bulunsa, hem sanayi-i garibede çok mahareti olsa ve hesapsız fünun-u acîbeye mârifeti, ihatası bulunsa, nihayetsiz ulûm-u bediaya, ilim ve ıttılaı olsa... Her cemâl ve kemâl sahibi, kendi cemâl ve kemâlini görüp ve göstermek istemesi sırrınca: Elbette o sultan-ı zîfünun dahi, bir meşher açmak ister ki içinde sergiler dizsin, ta nâsın enzarına saltanatının haşmetini, hem servetinin şaşaasını, hem kendi san'atının harikalarını, hem kendi mârifetinin garibelerini izhar edip göstersin; tâ, cemâl ve kemâl-i mânevîsini iki vecihle müşâhede etsin. Bir veçhi: Bizzat nazar-ı dekaik-âşinasiyle görsün. Diğeri: Gayrın nazarıyla baksın. Ve şu hikmete binaen elbette, cesim, muhteşem, geniş bir saray yapmaya başlar. Şahane bir surette dairelere, menzillere taksim eder. Hazinelerinin türlü türlü murassaatiyle süslendirip, kendi dest-i san'atının en güzel, en lâtif san'atlarıyla zînetlendirir. Fünun ve hikmetinin en incelikleriyle tanzim eder. Ve ulûmunun âsâr-ı mucizekâraneleriyle donatır, tekmil eder. Sonra, nimetlerinin çeşitleriyle, taamlarının lezizleriyle, her taifeye lâyık sofraları serer. Bir ziyafet-i âmme ihzar eder. Sonra, raiyyetine kendi kemâlâtını göstermek için, onları seyre ve ziyafete davet eder. Sonra birisini yâver-i ekrem yapar, aşağıki tabakat ve menzillerden yukarıya davet eder; daireden daireye, üst üstteki taba-

kalarda gezdirir. O acîb san'atının makinelerini ve tezgâhlarını ve aşağıdan gelen mahsûlâtın mahzenlerini göstere göstere, ta daire-i hususîyesine kadar getirir. Bütün o kemâlâtının mâdeni olan mübarek zâtını ona göstermekle ve huzuriyle onu müşerref eder. Kasrın hakaikını ve kendi kemâlâtını ona bildirir. Seyircilere rehber tayin eder, gönderir. Ta o sarayın sâniini, o sarayın müştemilâtıyla, nukuşiyle, acaibiyle, ahaliye tarif etsin. Ve sarayın nakışlarındaki rumuzunu bildirip ve içindeki san'atlarını işaretlerini öğretip, —derunundaki manzum murassalar ve mevzun nukuş nedir? Ve saray sahibinin kemâlâtını ve hünerlerini nasıl gösterirler?— o saraya girenlere tarif etsin ve girmenin âdabını ve seyrin merasimini bildirip ve görünmeyen sultan-ı zîfünun ve zîşuuna karşı, marziyyatı ve arzuları dairesinde teşrifat merasimini tarif etsin.

"Aynen öyle de, وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى Ezel, Ebed Sultanı olan Sâni-i Zülcelâl,

nihayetsiz kemâlâtını ve nihayetsiz cemâlini görmek ve göstermek istemiştir ki:

"Şu âlem sarayını öyle bir tarzda yapmıştır ki her bir mevcut, pek çok dillerle O'nun kemâlâtını zikreder, pek çok işaretlerle cemâlini gösterir. Esmâ-i Hüsnâsının her bir isminde ne kadar gizli mânevî defineler ve her bir unvan-ı mukaddesesinde ne kadar mahfî letaif bulunduğunu, şu kâinat bütün mevcudatıyla gösterir. Ve öyle bir tarzda gösterir ki bütün fünun, bütün desatiriyle şu kitab-ı kâinatı, zaman-ı Âdem'den beri mütalâa ediyor. Hâlbuki o kitap, esmâ ve kemâlât-ı İlâhîyyeye dair ifade ettiği manaların ve gösterdiği ayetlerin öşr-i mi'şarını daha okuyamamış. İşte, şöyle bir saray-ı âlemi, kendi kemâlât ve Cemâl-i mânevîsini görmek ve göstermek için bir meşher hükmünde açan Celîl-i Zülcemâl, Cemîl-i Zülcelâl, Sani-i Zülkemâl'in hikmeti iktiza ediyor ki: Şu âlem-i arzdaki zîşuurlara nisbeten abes ve fâidesiz olmamak için, o sarayın ayetlerinin manasını birisine bildirsin. O saraydaki acâibin menbalarını ve netaicinin mahzenleri olan avalim-i ulvîyyede birisini gezirsin. Ve bütün onların fevkine çıkarsın ve kurb-u huzuruna müşerref etsin ve ahiret âlemlerinde gezdirsin, umum ibâdına, bir muallim ve saltanat-ı Rububiyyetine bir dellâl ve marziyyat-ı İlâhîyyesine bir mübelliğ ve saray-ı âlemindeki âyât-ı tekviniyyesine bir müfessir gibi, çok vazifeyle tavzif etsin. Mûcizat nişanlarıyla imtiyazını göstersin. Kur'an gibi bir fermanla o şahsı, Zât-ı Zülcelâl'in has ve sâdık bir tercümanı olduğunu bildirsin.

"İşte, mîracın pek çok hikmetinden şu temsil dürbünüyle bir ikisini numune olarak gösterdik. Sâirlerini kıyas edebilirsin.

"İkinci Temsil:

"Nasıl ki bir zât-ı zîfünun, mûciznüma bir kitabı telif edip yazsa... öyle bir

kitap ki her sahifesinde yüz kitap kadar hakaik, her satırında yüz sahife kadar lâtif manalar, her bir kelimesinde yüz satır kadar hakikatler, her harfinde yüz kelime kadar manalar bulunsa, bütün o kitabın maanî ve hakaikları, o kâtib-i mûciznümanın kemâlât-ı mânevîyyesine baksa, işaret etse, elbette öyle bitmez bir hazineyi kapalı bırakıp abes etmez. Herhalde o kitabı, bazılara ders verecek. Ta o kıymettar kitap, manasız kalıp beyhude olmasın. Onun gizli kemâlâtı zâhir olup kemâlini bulsun ve cemâl-i mânevîsi görünsün. O da sevinsin ve sevdirsin. Hem o acîb kitabı bütün meanisiyle, hakaikıyla ders verecek birisini, en birinci sahifeden ta nihayete kadar üstünde ders vere vere geçirecektir.

"Aynen öyle de, Nakkaş-ı Ezelî, şu kâinatı, kemâlâtını ve cemâlini ve hakaik-ı esmâsını göstermek için, öyle bir tarzda yazmıştır ki bütün mevcudat, hadsiz cihetlerle nihayetsiz kemâlâtını ve esmâ ve sıfatını bildirir, ifade eder. Elbette bir kitabın manası bilinmezse hiçe sukut eder. Bahusus böyle her bir harfi, binler manayı tazammun eden bir kitap, sukut edemez ve ettirilmez. Öyle ise, o kitabı yazan, elbette onu bildirecektir, her taifenin istidadına göre bir kısmını anlattıracaktır. Hem umumunu, en âmm nazarlı, en küllî şuurlu, en mümtaz istidatlı bir ferde ders verecektir. Öyle bir kitabın umumunu ve küllî hakaikını ders vermek için, gayet yüksek bir seyr-ü sülûk ettirmek hikmeten lâzımdır. Yani, birinci sahifesi olan tabakat-ı kesretin en nihayetinden tut, ta münteha sahifesi olan daire- i Ehadiyyete kadar bir seyeran ettirmek lâzım geliyor. İşte, şu temsille mîracın ulvî hikmetlerine bir derece bakabilirsin."[373]

Peygamberimizin Dilinden İsrâ ve Mîrac Mucizesi

İsrâ ve Mîrac mucizesi, zaman ve zemin kayıtlarının dışında mülk ve melekuta dair sırlarla dolu Resûl-i Kibriya Efendimizin muazzam bir mucizesi olduğundan, müteaddit tariklerle güzide sahabeler tarafından Peygamberimizden nakledilmiştir. Bu güzide sahabelerin rivayetlerine göre, Resûl-i Kibriya Efendimiz, bir gece Kâbe-i Muazzama'nın Hatim kısmında yatarken, Hz. Cebrail gelip göğsünü yardı ve kalbini zemzem suyuyla yıkadıktan sonra içine hikmet doldurup eski haline koydu. Sonra beyaz bir binit (Burak) getirildi. Habib-i Kibriya Efendimiz, ona bindirildi. Cibril'in (a.s.) refakatinde yol aldılar. Burak, adımını, gözünün erişebileceği yerin ilerisine atıyordu! Resûl-i Ekrem Efendimiz, Cibril'le (a.s.) birlikte Beyt-i Makdis'e vardı. Orada, bütün peygamberlerin toplanmış olduğunu gördü. Orada, onlara imam oldu ve birlikte namaz kıldı.

Resûl-i Ekrem Efendimizin, Mescid-i Aksâ'da bütün peygamberlere imam

---

[373] Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, s. 536-539.

olarak onlara namaz kıldırması demek, onların şeriatlarının asıllarına vâris-i mutlak olduğunu göstermesi demekti.[374]

Sunulan Üç Bardak

Peygamber Efendimize, orada birinde süt, birinde şerbet ve diğerinde ise su bulunan üç bardak takdim edildi. Takdim esnasında, "Eğer suyu alırsa, kendisi de ümmeti de ihtiyaçsız ve kanaatkâr olur. Şerbeti alırsa, kendisi de ümmeti de mahrumiyete düçar olur. Şayet sütü alırsa, kendisi de ümmeti de doğruyu bulur!" diye bir ses işitti.

Resûl-i Ekrem, süt bardağını alıp içti. Bunun üzerine Cebrail, "Yâ Muhammed!" dedi. "Sen, fıtrî ve tabii olanı seçtin. Sen de, ümmetin de doğru yola iletildiniz."[375]

Semâvâta Yükselme ve Peygamberlerle Görüşme

Beytü'l-Makdis'te yüksek makamlara çıkmak için mîrac merdiveni kuruldu. Peygamber Efendimiz, bu merdivene Cebrail'le (a.s.) birlikte bindirildi ve birlikte yükseldiler. Nihayet dünya semâsına vardılar. Hz. Cebrail, gök kapısını çaldı:

"Kim o?" denildi.

"Cibril'im!"

"Yanındaki kim?" diye soruldu.

"Muhammed" dedi.

"Ona gelsin diye haber gönderildi mi?" denildi.

Cebrail (a.s.), "Evet, gönderildi" dedi.

Bundan sonra gök kapısı açıldı ve dünya semâsının üstüne çıktılar.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, orada oturan bir zât gördü. Sağ ve sol yanında birtakım karaltılar vardı. Sağına bakınca gülüyor, soluna bakınca ağlıyordu. Resûl-i Ekrem Efendimize, "Hoş geldin, safâ geldin, sâlih peygamber, sâlih oğul!" dedi.

Peygamber Efendimiz, Cebrail'e, "Bu kim?" diye sordu.

Hz. Cebrail, "Bu, senin baban Âdem'dir. Şu sağındaki solundaki karaltılar da çocuklarının ruhlarıdır. Sağındakiler cennetlik, solundakiler cehennemlik olanlardır. Sağına bakınca güler, soluna bakınca da ağlar!"[376] cevabını verdi.

Buradan ikinci semâya yükseldiler. Gök kapısı açıldı ve Resûl-i Kibriya Efendimiz, orada Hz. Yahya ve Hz. İsa ile (a.s.) karşılaştı.

Hz. Cebrail, "Bu gördüklerin, Yahya ile İsa'dır. Onlara selam ver" dedi.

---

[374] Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, s. 525.

[375] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 38.

[376] Müslim, *Sahih*, c. 1, s. 102.

Selamlaştılar ve onlar Peygamber Efendimize, "Hoş geldin, safâ geldin sâlih peygamber, sâlih kardeş" dediler.

Bundan sonra Resûl-i Kibriya Efendimiz, Cebrail'le birlikte aynı minval üzere üçüncü katta Hz. Yusuf, dördüncü katta Hz. İdris, beşinci katta Hz. Hârun, altıncı katta Hz. Mûsa ve yedinci katta da Hz. İbrahim'le (a.s.) görüştü. Onların hepsi de kendisine "hoş geldin"de bulundular ve mîracını tebrik ettiler.

Sidre-i Münteha'da

Cebrail (a.s.), yedinci kat semâdan Resûl-i Ekrem Efendimizi alıp yüseklere çıkardı. Daha sonra Habib-i Kibriya'nın karşısına Sidre-i Münteha sahası açıldı.

Cebrail, "İşte bu, Sidre-i Münteha'dır. Ben, buradan bir parmak ucu ileri geçecek olursam yanarım" dedi ve oradan ileriye tek adım atmadı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Sidre-i Münteha'dan dört nehrin aktığını gördü.

Ayrıca Peygamber Efendimiz, burada Cebrail'i (a.s.) bir kere daha aslî şekil ve suretinde gördü. Daha önce de, kendilerine risâlet vazifesi verildiği sırada onu Mekke'nin Ciyad mevkiinde ufku kaplayan haşmetli kanatlarıyla görmüştü.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, daha sonra, yanında Cebrail olmadığı halde, "imkân ve vücub ortasında Kàb-ı Kavseyn'le işaret olunan" makama vardı. Bundan sonra mekândan münezzeh Zât-ı Zülcelâl'in sohbeti ve cemâliyle müşerref oldu.

Mevlid yazarı merhum Süleyman Çelebi Hazretleri, gayet nezih bir tarzda o ânı şöyle tasvir eder:

Söyleşirken Cebrail ile kelâm
Geldi Refref önüne virdi selam.

Aldı ol şah-ı cihanı ol zaman
Sidre'den götürdü vü gitdi heman

Bir feza oldu o demde ru-nüma
Ne mekân var anda, ne arz-ü sema

Kim ne hâlîdir ne mâlî ol mahal
Akl ü fikr etmez o hâli fehm ü hâl

Ref' olup ol şaha yetmiş bin hicab
Nur-ı tevhid açdı vechinde nikab

Her birisinden geçerken ilerü
Emr olurdı "Yâ Muhammed gel berü"

Çün kamusını görüp geçti öte
Vardı irişdi ol ulu Hazrete

Şeş cihetten ol münezzeh Zülcelâl
Bî-kem-ü keyf ana gösterdi cemâl

Zaten ol sultan-ı ma zağa'l-basar[377]
Eylemişti Hakk'a tahsîs-i nazar

Âşikâre gördü Rabbü'l-izzeti
Ahirette öyle görür ümmeti

Bî-huruf ü lâf-ü savt ol padişah
Mustafa'ya söyledi bî-iştibah.

Beş Vakit Namazın Farz Kılınışı

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Mîrac gecesinde birçok İlâhî tecelliye, hitap ve iltifata mazhar kılındı. Erkân-ı imaniyenin hakikatlerini gözle gördü; melâikeyi, cenneti, ahireti, hatta Zât-ı Zülcelâl'i müşâhede etti.

Ayrıca bu gece, her gün beş vakitte namaz kılınması emredildi. Şöyle ki:

Cenab-ı Hak, ilk önce her gün elli vakit namazı farz kıldı.

Peygamber Efendimiz, dönüşünde Hz. Mûsa'ya uğrayınca o "Allah Teâlâ, ümmetine neyi farz kıldı?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "Elli vakit namazı farz kıldı" dedi.

Bunun üzerine Hz. Mûsa, "Rabbine dön ve eksiltmesi için niyazda bulun. Ümmetin buna takat getiremez" dedi.

Resûl-i Ekrem, dönüp Cenab-ı Hakk'a yalvardı. Allah Teâlâ, on vakit namazı indirdi.

Resûl-i Ekrem, yine Hz. Mûsa'nın yanına döndü ve "Allah, elli vakit namazdan on vaktini indirdi" dedi.

Hz. Mûsa, "Rabbine dön ve niyazda bulun; çünkü ümmetin buna da güç yetiremez" dedi.

---

[377] Sultan-ı ma zağa'l-basar, "gözü gördüğünden şaşmayan sultan" demektir. Burada, Peygamber Efendimiz kastediliyor. Çünkü Kur'an-ı Kerim aynı hakikati ifade ediyor: "Peygamberin gözü gördüğünden şaşmadı ve onu aşmadı." (Necm, 17)

Resûl-i Ekrem Efendimiz, yine Cenab-ı Hakk'a döndü ve niyazda bulundu. Allah Teâlâ on vakit daha indirdi.

Peygamber Efendimiz, tekrar dönüp Hz. Mûsa'nın yanına geldi ve "Allah, on vakit daha indirdi" dedi.

Hz. Mûsa yine "Rabbine dön ve niyazda bulun; çünkü ümmetin buna da güç yetiremez" dedi.

Hz. Resûlullah, yine döndü ve Yüce Allah'a niyazda bulundu. Cenab-ı Hak, yine on vakit daha indirdi. Aynı şekilde on vakte indirilinceye kadar Peygamber Efendimiz, tekrar tekrar Cenab-ı Hakk'a niyazda bulundu.

On vakte indirilince, Resûl-i Kibriya Efendimiz, tekrar Hz. Mûsa'ya uğradı. Hz. Mûsa yine söylediklerini tekrarladı; "Rabbine dön ve yalvar! Ümmetin bunun hakkından da gelemez" dedi.

Resûl-i Kibriya yine dönüp Yüce Mevlâsına niyazda bulundu.

Cenab-ı Hak, "Yâ Muhammed! Benim katımda hüküm değişmez! Onlar, her gece ve gündüzde beş vakit namazdır. Her namaz için de on ecir vardır ki bu da elli namaz eder" buyurdu.

Bundan sonra Peygamber Efendimiz, yine dönüp Hz. Mûsa'ya uğradı.

Hz. Mûsa sordu: "Ne emrolundun?"

Peygamberimiz, "Her gün beş vakit namazla emrolundum" dedi.

Hz. Mûsa, "Ümmetin her gün beş vakit namaza da güç yetiremez. Ben, senden önce insanları, İsrailoğullarını çok tecrübe ettim; bilirim. Sen, dön de, biraz daha indirmesini Rabbinden niyaz et" dedi.

Fakat Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Rabbime çok niyaz ettim. Bir daha niyazda bulunmaya hâya ederim"[378] dedi.

Böylece, beş vakit namaz farz kılındı ve Resûl-i Kibriya Efendimiz tarafından Mîrac gecesinin cin ve inse bir hediyesi oldu.

Peygamberimizin, İsrâ ve Mîrac Mucizesini Müşriklere Açıklaması

"İmkân ve vücub ortasında Kàb-ı Kavseyn'le işaret olunan makama" giren ve mekândan münezzeh olan Cenab-ı Hakk'ın kelâmına ve rü'yetine mazhar olan Resûl-i Kibriya Efendimiz, aynı gece Hâne-i Saadetine geldi.

Sabahleyin mîracını ve o ulvî seyahat esnasında gördüklerini Kureyş'e haber verip anlatmak istedi. Ancak amcası Ebû Tâlib'in kızı Ümmühanî ridâsına yapışarak, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Sakın bunu halka anlatma; seni yalanlarlar ve seni üzerler!" dedi.

Fakat Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Vallahi ben onu anlatacağım!" dedi ve halkın yanına varıp mîracını haber verdi.

---

[378] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 50; Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 328; Müslim, *Sahih*, c. 1, s. 101.

Kureyşliler şaşırdılar; "Yâ Muhammed! Buna delilin nedir? Biz bunun bir benzerini daha şimdiye kadar işitmedik" dediler.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Delili şudur ki filan oğulların devesine filan vadide, filan yerde rastladım. Develerini kaçırmışlar, arıyorlardı. Onları develerine doğru kılavuzladım ve ben Şam'a yöneldim.

"Sonra dönüşümde Dabhanan'a geldiğimde, filan oğulların kafilesine rastladım; halkı uyuyordu. Onlara âit, üstü örtülü su kabının örtüsünü açıp, içindeki suyu içtim. Yine eskisi gibi üzerini örttüm!

"Başka bir delilim de şudur:

"Sizlere âit bir kafileye Ten'im yokuşunda rastladım. Önde karamtırak bir deve vardı. Üzerinde birisi siyah, öbürü alaca renkli iki çuval bulunuyordu"[379] dedi.

Halk merak içinde ve süratle Seniyye mevkiine çıktı.

Bir müddet sonra kafile çıkageldi. Peygamber Efendimizin haber verdiği gibi, önünde karamtırak deve vardı. Gelen diğer kafileye su dolu kaplarını sordular. Onlar, su doldurup, üzerini örttüklerini söylediler. Su kabına baktılar; üzeri kendilerinin örttüğü gibi örtülüydü, ama içinde su yoktu!

Müşrikler şaşırdılar ve "Tıpkı dediği gibiymiş!" dediler.[380]

Müşrikler, Peygamberimizin haber verdiği diğer haberleri de araştırdılar ve aynen söylediği gibi buldular. Buna rağmen iman edip Peygamberimizin davasını tasdik etmediler.

Müşriklerin, Beytü'l-Makdis'in Tarifini İstemeleri

İsrâ ve Mîrac mucizesini kabul etmemekte direnen Kureyşli müşrikler, Resûl-i Ekrem Efendimizden bu hususta delil üstüne delil istemekten de geri durmuyorlardı. Birçoğu, "Deveyle Mekke'den Şam'a gidiş bir ay, dönüş de bir ay sürer. Muhammed, oraya bir gecede nasıl gidip Mekke'ye döner?" dediler.

İçlerinden o taraflara seyahat etmiş ve Mescid-i Aksâ'yı görmüş olanlar, Peygamber Efendimize gelerek, "Mescid-i Aksâ'yı bize tarif edebilir misin? diye sordular.

Resûlullah Efendimiz, "Gittim, tarif edebilirim" cevabını verdi.

Bundan sonrasını Efendimiz şöyle anlatır:

"Onların yalanlamalarından ve suallerinden pek çok sıkıldım. Hatta o âna kadar öyle bir sıkıntı hiç çekmemiştim. Derken Cenab-ı Hak, birden Beytü'l-Makdis'i bana gösterdi. Ben de ona bakarak her şeyi birer birer tarif ettim. Hatta bana, 'Beytü'l-Makdis'in kaç kapısı var?' diye sormuşlardı. Hâlbuki, ben

---

[379] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 43-44.

[380] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 44.

onun kapılarını saymamıştım! Beytü'l-Makdis karşımda görününce, ona bakmaya ve kapılarını birer birer saymaya ve bildirmeye başladım."[381]

Bunun üzerine müşrikler, "Vallahi, tastamam ve doğru tarif ettin!" dediler. Buna rağmen iman etmediler.

Hz. Ebû Bekir'in Tereddütsüz Tasdiki!

Mekke halkı arasında gönülleri İslam'a ısınıvermiş, fakat Mîrac haberiyle birden şaşırıp kalan kimseler de vardı. Bunlar bu haberi duyar duymaz derhal Hz. Ebû Bekir'e koştular ve "Yâ Ebû Bekir!" dediler. "Arkadaşının işinden haberin var mı? O, bu gece Beytü'l-Makdis'e gittiğini, orada namaz kılıp Mekke'ye döndüğünü söyledi!"

Hz. Ebû Bekir: "Siz bunları ondan mı duydunuz?"

"Evet..." dediler. "Aynen ondan duyduk."

Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, "Vallahi" dedi. "O söylediyse, şeksiz şüphesiz doğrudur! Siz buna hiç şaşmayın!" Sonra da, kalkıp doğruca Resûl-i Kibriya Efendimizin yanına gitti ve "Yâ Resûlallah! Sen, şu halka bu gece Beytü'l-Makdis'e gittiğini söyledin mi?" diye sordu.

Peygamberimiz, "Evet..." deyince, Hz. Ebû Bekir, "Doğru söylüyorsun! Senin, Allah'ın peygamberi olduğuna şehâdet ederim!" dedi.

Peygamber Efendimiz de, bunun üzerine, "Yâ Ebû Bekir! Sen zaten sıddıksın!" buyurdu.[382]

Ve o günden itibaren Hz. Ebû Bekir, "Sıddık" diye anılmaya başlandı. Sıddık: Şeksiz şüphesiz doğrulayan...

MÎRACLA İLGİLİ BİRKAÇ SUALE CEVAPLAR

Sual:

Şu Mîrac-ı Azim, niçin Muhammed-i Arabî'ye (a.s.m.) mahsustur?

El-Cevap:

Evvela: Tevrat, İncil, Zebur gibi Kütüb-ü Mukaddese'den, pek çok tahrifata maruz oldukları halde, şu zamanda dahi, Hüseyn-i Cisrî gibi bir muhakkik, Nübüvvet-i Ahmediye'ye (a.s.m.) dair, 114 işârî beşaretleri çıkarıp "Risale-i Hamîdeye"de göstermiştir.

Sâniyen: Tarihçe sâbit, Şık ve Satîh gibi meşhur iki kâhinin, nübüvvet-i Ahmediye'den (a.s.m.) biraz evvel, nübüvvetine ve Ahir zaman Peygamberi o olduğuna beyanatları gibi çok beşaretler, sahih bir surette tarihen nakledilmiştir.

---

[381] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 215; Müslim, *Sahih*, c. 1, s. 108.

[382] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 40; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 170.

Sâlisen: Velâdet-i Ahmediye (a.s.m.) gecesinde Kâbe'deki sanemlerin sukutiyle, Kisrâ-yı Fâris'in saray-ı meşhuresi olan eyvanı inşikak etmesi gibi, irhasat denilen yüzer harika, tarihçe meşhurdur.

Râbian: Bir orduya parmağından gelen suyu içirmesi ve câmide bir cemaat-i azime huzurunda, kuru direğin, minberin naklinden dolayı müfarekat-ı Ahmediye'den (a.s.m.) deve gibi enin ederek ağlaması, وَانْشَقَّ الْقَمَرُ nass ile şakk-ı kamer gibi, muhakkiklerin tahkikatıyla bine bâliğ mûcizatla serfiraz olduğunu tarih ve siyer gösteriyor.

Hâmisen: Dost ve düşmanın ittifakıyla ahlâk-ı hasenin şahsında en yüksek derecede ve bütün muamelâtının şehâdetiyle secaya-yı samiye, vazifesinde ve tebligatında en âlî bir derecede ve Din-i İslam'daki mehasin-i ahlâkın şehâdetiyle, şeriatında en âlî hisal-ı hamide, en mükemmel derecede bulunduğuna ehl-i insaf ve dikkat tereddüt etmez.

Sâdisen: Onuncu Söz'ün İkinci İşaret'inde işaret edildiği gibi, ulûhiyyet, mukteza-yı hikmet olarak tezahür istemesine mukabil en azamî bir derecede Zât-ı Ahmediye (a.s.m.) dinindeki azamî ubudiyetiyle en parlak bir derecede göstermiştir. Hem Hâlık-ı Âlem'in nihayet kemâldeki cemâlini bir vasıtayla göstermek, mukteza-yı hikmet ve hakikat olarak istemesine mukabil, en güzel bir surette gösterici ve tarif edici, bilbedahe o zâttır.

Hem Sani-i âlemin nihayet cemâlde olan kemâl-i san'atı üzerine enzar-ı dikkati celbetmek, teşhir etmek istemesine mukabil, en yüksek bir sadâ ile dellâllık eden, yine bilmüşâhede o zâttır.

Hem bütün âlemlerin Rabbi, kesret tabakatında vahdaniyetini ilan etmek istemesine mukabil, —tevhidin en azamî bir derecede— bütün meratib-i tevhidi ilan eden, yine bizzarure o zâttır.

Hem, sahib-âlemin nihayet derecede âsârındaki cemâlin işaretiyle, nihayetsiz hüsn-i zâtîsini ve cemâlinin mehasinini ve hüsnünün letaifini âyinelerde mukteza-yı hakikat ve hikmet olarak görmek ve göstermek istemesine mukabil, en şaşaalı bir surette âyinedarlık eden ve gösteren ve sevip ve başkasına sevdiren, yine bilbedahe o zâttır.

Hem şu saray-ı âlemin sânii, gayet harika mucizeleriyle ve gayet kıymettar cevahirlerle dolu hazine-i gaybiyelerini izhar ve teşhir istemesi ve onlarla kemâlâtını tarif etmek ve bildirmek istemesine mukabil, en azamî bir surette teşhir edici ve tavsif edici ve tarif edici, yine bilbedahe o zâttır.

Hem şu kâinatın sanii, şu kâinatı enva-ı acayip ve zinetlerle süslendirmek suretinde yapması ve zîşuur mahlûkatını seyr ve tenezzüh ve ibret ve tefekkür için ona idhal etmesi ve mukteza-yı hikmet olarak onlara o âsâr ve sanayiinin

manalarını, kıymetlerini, ehl-i temâşâ ve tefekküre bildirmek istemesine mukabil, en azamî bir surette cin ve inse, belki ruhanilere ve melâikelere de Kur'an-ı Hakîm vasıtasıyla rehberlik eden, yine bilbedahe o zâttır.

Hem şu kâinatın Hâkim-i Hakîm'i, şu kâinatın tahavvülâtındaki maksat ve gayeyi tazammun eden tılsım-ı muğlâkını ve mevcudatın "Nereden? Nereye? Ve ne oldukları?" olan şu üç sual-i müşkilin muammasını bir elçi vasıtasıyla umum zîşuurlara açtırmak istemesine mukabil, en vazıh bir surette ve en azamî bir derecede hakaik-ı Kur'aniye vasıtasıyla o tılsımı açan ve o muammayı halleden yine bilbedahe o zâttır.

Hem şu âlemin Sâni-i Zülcelâl'i, bütün güzel masnuatıyla kendini zîşuur olanlara tanıttırmak ve kıymetli nimetlerle kendini onlara sevdirmesi, bizzarure onun mukabilinde zîşuur olanlara marziyyatı ve arzu-yu İlâhîyelerini bir elçi vasıtasıyla bildirmesini istemesine mukabil, en âlâ ve ekmel bir surette, Kur'an vasıtasıyla o marziyyat ve arzuları beyan eden ve getiren, yine bilbedahe o zâttır.

Hem Rabbü'l-Âlemin, meyve-i âlem olan insana, âlemi içine alacak bir vüs'at-i istidat verdiğinden ve bir ubudiyet-i külliyeye müheyya ettiğinden ve hissiyatça kesrete ve dünyaya müptelâ olduğundan bir rehber vasıtasıyla, yüzlerini kesretten vahdete, faniden bâkîye çevirmek istemesine mukabil, en azamî bir derecede en eblâğ bir surette, Kur'an vasıtasıyla en ahsen bir tarzda rehberlik eden ve risâletin vazifesini en ekmel bir tarzda ifa eden, yine bilbedahe o zâttır.

İşte, mevcudatın en eşrefi olan zîhayat ve zîhayat içinde en eşref olan zîşuur ve zîşuur içinde en eşref olan hakikî insan ve hakikî insan içinde geçmiş vezaifi en azamî bir derecede, en ekmel bir surette ifa eden zât, elbette o Mîrac-ı Azim'le Kàb-ı Kavseyn'e çıkacak, saadet-i ebedîye kapısını çalacak, hazine-i rahmetini açacak, imanın hakaik-ı gaybiyesini görecek, yine o olacaktır.

Sâbian: Bilmüşâhede şu masnuatta gayet güzel tahsinat, nihayet derecede süslü tezyinat vardır. Ve bilbedahe şöyle tahsinat ve tezyinat, onların saniinde, gayet şiddetli bir irade-i tahsin ve kasd-ı tezyin var olduğunu gösterir. Ve irade-i tahsin ve tezyin ise, bizzarure o sanide, san'atına karşı kuvvetli bir rağbet ve kutsî bir muhabbet olduğunu gösterir. Ve masnuat içinde en câmi ve letaif-i san'atı birden kendinde gösteren ve bilen ve bildiren ve kendini sevdiren ve başka masnuattaki güzellikleri "maşallah" deyip istihsan eden, bilbedahe o san'at-perver ve san'atını çok seven saniin nazarında en ziyade mahbub o olacaktır.

İşte, masnuatı yaldızlayan mezaya ve mehasine ve mevcudatı ışıklandıran letaif ve kemâlâta karşı, "Sübhanallah, Maşallah, Allahü Ekber" diyerek semâvâtı çınlattıran ve Kur'an'ın nağamatıyla kâinatı velveleye verdiren, istihsan ve

takdir ile tefekkür ve teşhirle, zikir ve tevhidle, ber ve bahri cezbeye getiren, yine bilmüşahede o zâttır.

İşte, böyle bir zât ki اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırrınca bütün ümmetin işlediği hasenatın bir misli, onun kefe-i mizanında bulunan ve umum ümmetinin salâvatı, onun mânevî kemâlâtına imdat veren ve risâletinde gördüğü vezaifin netaicini ve mânevî ücretleriyle beraber rahmet ve muhabbet-i İlâhîyyenin nihayetsiz feyzine mazhar olan bir zât, elbette Mîrac merdiveniyle cennete, Sidretü'l-Münteha'ya, Arş'a ve Kàb-ı Kavseyn'e kadar gitmek, aynı hak, nefs-i hakikat ve mahz-ı hikmettir." (Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, s. 539-542)

* * *

Sual:

Bin müşkîlât ile tayyare vasıtasıyla ancak bir iki kilometre yukarıya çıkılabilir. Nasıl, bir insan cismiyle binler sene mesafeyi birkaç dakika zarfında kateder, gider, gelir?

Cevap:

Arz gibi ağır bir cisim, fenninizce hareket-i senevîyesiyle bir dakikada takriben 188 saat mesafeyi keser. Takriben 25 bin senelik mesafeyi bir senede katediyor. Acaba, şu muntazam harekâtı ona yaptıran ve bir sapan taşı gibi döndüren bir Kadîr-i Zülcelâl, bir insanı Arş'a getiremez mi? Şemsin câzibesi denilen bir kanun-u Rabbani'yle, mevlevî gibi etrafında pek ağır olan cism-i arzı gezdiren bir hikmet, câzibe-i rahmet-i Rahmân'la ve incizab-ı muhabbet-i Şems-i Ezel'le bir cism-i insanı berk gibi arş-ı Rahmân'a çıkaramaz mı?

* * *

Sual:

Haydi, çıkabilir. Niçin çıkmış? Ne lüzumu var? Velîler gibi ruh ve kalbi ile gitse, yeter.

Cevap:

Madem Sani-i Zülcelâl, mülk ve melekutundaki âyât-ı acîbesini göstermek ve şu âlemin tezgâh ve menbalarını temâşâ ettirmek ve amâl-i beşeriyenin netaic-i uhrevîyesini irae etmek istemiş. Elbette âlem-i mubsıratın anahtarı hükmünde olan gözünü ve mesmuat âlemindeki âyâtı temâşâ eden kulağını, Arş'a kadar beraber alması lâzım geldiği gibi, ruhunun hadsiz vezaife medar olan âlât ve cihazatının makinesi hükmünde olan cism-i mübarekini dahi, ta Arş'a kadar beraber alması muktezay-ı akıl ve hikmettir. Nasıl ki cennette, hikmet-i

İlâhîyye, cismi ruha arkadaş ediyor. Çünkü pek çok vezaif-i ubudeyete ve hadsiz lezaiz ve âlâma medar olan, cesettir. Elbette o cesed-i mübarek, ruha arkadaş olacaktır. Madem, cennete cisim, ruhla beraber gider; elbette, Cennetü'l-Me'va gövdesi olan Sidre-i Münteha'ya uruc eden Zât-ı Ahmediye (a.s.m.) ile cesed-i mübarekini refakat ettirmesi, ayn-ı hikmettir.

Sual:

Birkaç dakikada binler sene mesafeyi katetmek, aklen muhaldir.

Cevap:

Sani-i Zülcelâl'in san'atında harekât, nihayet, derecede muhteliftir. Mesela, savtın süratiyle, ziya, elektrik, ruh, hayal süratleri ne kadar mütefavit olduğu malum. Seyyaratın dahi, fennen harekâtı o kadar muhteliftir ki akıl hayrettedir. Acaba lâtif cismi, urucda süratli olan ulvî ruhuna tâbi olmuş, ruh süratinde hareketi nasıl akla muhalif görünür? Hem on dakika yatsan, bazı olur ki bir sene kadar hâlâta maruz olursun. Hatta bir dakikada insan gördüğü rüyayı, onun içinde işittiği sözleri, söylediği kelimatı toplansa, uyanık âleminde bir gün, belki daha fazla zaman lâzımdır. Demek oluyor ki bir zaman-ı vahid, iki şahsa nisbeten, birisine bir gün, birisine de bir sene hükmüne geçer.

Şu manaya bir temsille bak ki: İnsanın hareketinden, güllenin hareketinden, savttan, ziyadan, elektrikten, ruhtan, hayalden tezahür eden sürat-i harekâtta bir mikyas olmak için şöyle bir saat farzediyoruz ki o saatte on iğne var. Birisi, saatleri gösterir. Biri de, ondan altmış defa daha geniş bir dairede dakikayı sayar. Birisi altmış defa daha geniş bir daire içinde saniyeleri, diğeri yine altmış defa daha geniş bir dairede saliseleri ve hakeza rabiaları, hamiseleri, sadise, sabia, samine, tasia, ta aşireleri sayacak gayet muntazam azim bir dairede birer ibre farzediyoruz. Faraza, saati sayan ibrenin dairesi küçük saatimiz kadar olsa, herhalde aşireleri sayan ibrenin dairesi, Arz'ın medar-ı senevîsi kadar, belki daha fazla olmak lâzım gelir. Şimdi iki şahıs farzediyoruz: Biri, saati sayan ibreye inmiş gibi o ibrenin harekâtına göre temâşâ ediyor; diğeri, aşireleri sayan ibreye binmiş. Bu iki şahsın bir zaman-ı vahidde müşâhede ettikleri eşya, saatimizle Arz'ın medar-ı senevîsi nisbeti gibi, meşhudatça pek çok farkları vardır. İşte, zaman —çünkü— harekâtın bir rengi, bir levni yahut bir şeridi hükmünde olduğundan, harekâtta câri olan bir hüküm, zamanda dahi cârîdir. İşte, bir saatte meşhudatımız, bir saatin saati sayan ibresine binen zîşuur şahsın meşhudatı kadar olduğu hakikat-i ömrü de o kadar olduğu halde, aşire ibresine binen şahıs gibi, aynı zamanda o muayyen saatte Resûl-i Ekrem (a.s.m.), Burak-ı Tevfik-i İlâhîye biner; berk gibi bütün daire-i mümkinatı katedip acaibi mülk ve melekutu görüp, daire-i vücub noktasına çıkıp, sohbete müşerref

olup, rü'yet-i cemâl-i İlâhîye mazhar olarak, fermanı alıp vazifesine dönebilir ve dönmüş ve öyledir.

* * *

Yine hatıra gelir ki: Dersiniz: "Evet, olabilir, mümkündür. Fakat her mümkün vâkî olmuyor? Bunun emsâli var mı ki kabul edilsin? Emsâli olmayan bir şeyin, yalnız imkânı ile vukuuna nasıl hükmedilebilir?

Biz de deriz ki: Emsâli o kadar çoktur ki hesaba gelmez. Mesela, her zînazar, gözüyle, yerden ta Neptün seyyaresine kadar bir saniyede çıkar. Her zîilim, aklıyla, kozmoğrafya kanunlarına binip, yıldızların ta arkasına bir dakikada gider. Her zîiman, namazın ef'al ve erkânına fikrini bindirip, bir nevi mîracla kâinatı arkasına atıp huzura kadar gider. Her zîkalb ve kâmil velî, seyr-ü sülûkla, Arş'tan ve daire-i esmâ ve sıfattan kırk günde geçebilir. Hatta Şeyh-i Geylani, İmam-ı Rabbani gibi bâzı zâtların ihbarat-ı sâdıkalarıyla, bir dakikada Arş'a kadar uruc-u ruhanileri oluyor. Hem ecsam-ı nurani olan melâikelerin Arş'tan ferşe, ferşten Arş'a kısa bir zamanda gitmeleri ve gelmeleri vardır. Hem ehl-i cennet, mahşerden cennet bağlarına kısa bir zamanda uruc ediyorlar. Elbette bu kadar numuneler gösteriyorlar ki bütün evliyaların sultanı, umum mü'minlerin imamı, umum ehl-i cennetin reisi ve umum melâikenin makbulü olan Zât-ı Ahmediye'nin (a.s.m.) seyr-ü sülûkuna medar bir mîracı bulunması ve onun makamına münasip bir surette olması, ayn-ı hikmettir ve gayet mâkuldür ve şüphesiz vâkîdir. (Bediüzzaman Said Nursî, *a.g.e.*, s. 534-536).

* * *

Sual:

Mîracın semeratı ve faydası nedir?

Elcevap:

Şu şecere-i Tûba-i Mânevîye olan Mîrac'ın beş yüzden fazla meyvelerinden numune olarak yalnız beş tanesini zikredeceğiz.

Birinci Meyve

Erkân-ı imaniyenin hakaikını gözle görüp, melâikeyi, cenneti, ahireti, hatta Zât-ı Zülcelâl'i gözle müşâhede etmek; kâinata ve beşere öyle bir hazine ve bir nur-u ezelî ve ebedî bir hediye getirmiştir ki: Şu Kâinatı, perişan ve fani ve karmakarışık bir vaziyet-i mevhumeden çıkarıp, o nur ve o meyve ile o kâinatı; kutsî Mektûbat-ı Samedaniyye, güzel âyine-i cemâl-i Ehadiyye vaziyeti olan hakikatini göstermiş. Kâinatı ve bütün zîşuuru sevindirip mesrur etmiş. Hem o nur ve o meyve ile beşeri; müşevveş, perişan, âciz, fakir, hâcâtı hadsiz, a'dâsı

nihayetsiz ve fani, bekasız bir vaziyet-i dalâletkâraneden o insanı o nur, o meyve-i kutsîyye ile Ahsen-i Takvim'de, bir mucize-i kudret-i Samedaniyyesi ve mektubat-ı Samedaniyyenin bir nüsha-i câmiası ve Sultanı-ı Ezel ve Ebed'in bir muhatabı, bir abd-i hassı, kemâlâtının istihsancısı, halîli ve cemâlinin hayretkârı, habibi ve cennet-i bâkîyesine namzet bir misafir-i azizi suret-i hakikîsinde göstermiş. İnsan olan bütün insanlara, nihayetsiz bir sürur, hadsiz bir şevk vermiştir.

İkinci Meyve

Sani-i mevcudat ve Sahib-i Kâinat ve Rabbü'l-Âlemin olan Hâkim-i Ezel ve Ebed'in marziyyat-ı Rabbâniyyesi olan İslamiyetin, başta namaz, esasatını, cin ve inse hediye getirmiştir ki o marziyyatı anlamak, o kadar merak-âver ve saadet-âverdir ki tarif edilmez. Çünkü herkes, büyükçe bir velîyy-i nimet yahut muhsin bir padişahının uzaktan arzularını anlamaya ne kadar arzukeş ve anlasa, ne kadar memnun olur. Temenni eder ki "Keşke bir vasıta-i muhabere olsa idi, doğrudan doğruya o zâtla konuşsa idim. Benden ne istiyor, anlasa idim. Benden onun hoşuna gideni bilse idim" der. Acaba bütün mevcudat, kabza-i tasarrufunda ve bütün mevcudattaki cemâl ve kemâlât, onun cemâl ve kemâline nisbeten zayıf bir gölge ve her anda nihayetsiz cihetlerle ona muhtaç ve nihayetsiz ihsanlarına mazhar olan beşer, ne derece onun marziyyatını ve arzularını anlamak hususunda hahişger ve merak-âver olması lâzım olduğunu anlarsın.

İşte, Zât-ı Ahmediye (a.s.m.), yetmiş bir perde arkasında O Sultan-ı Ezel ve Ebed'in marziyyatını doğrudan doğruya Mîrac semeresi olarak hakkalyakîn işitip, getirip beşere hediye etmiştir.

Evet, beşer, kamerdeki hali anlamak için ne kadar merak eder ki: Biri gidip, dönüp haber verse, hem ne kadar fedakârlık gösterir. Eğer anlasa, ne kadar hayret ve meraka düşer. Hâlbuki kamer, öyle bir Mâlikü'l-Mülk'ün memleketinde geziyor ki kamer, bir sinek gibi küre-i arzın etrafında pervaz eder. Küre-i arz, pervane gibi şemsin etrafında uçar. Şems, binler lâmbalar içinde bir lâmbadır ki o Mâlikü'l-Mülk-i Zülcelâl'in bir misafirhânesinde mumdarlık eder. İşte, Zât-ı Ahmediye (a.s.m.), öyle bir Zât-ı Zülcelâl'in şuunatını ve acaib-i san'atını ve âlem-i bekada hazain-i rahmetini görmüş, gelmiş, beşere söylemiş. İşte beşer, bu zâtı, kemâl-i merak ve hayret ve muhabbetle dinlemezse, ne kadar hilâf-ı akıl ve hikmetle hareket ettiğini anlarsın.

Üçüncü Meyve

Saadet-i ebedîyenin definesini görüp, anahtarını alıp getirmiş, cin ve inse hediye etmiştir. Evet, Mîrac vasıtasıyla ve kendi gözüyle cenneti görmüş ve

Rahmân-ı Zülcelâl'in rahmetinin bâkî cilvelerini müşâhede etmiş ve saadet-i ebedîyeyi kat'iyen, hakkalyakîn anlamış, saadet-i ebedîyenin vücudunun müjdesini cin ve inse hediye etmiştir ki biçare cin ve ins, kararsız bir dünyada ve zelzele-i zevâl ve firak içindeki mevcudatı, seyl-i zaman ve harekât-ı zerrat ile adem ve firak-ı ebedî denizine döküldüğü olan vaziyet-i mevhume-i canhıraşanede oldukları hengâmda, şöyle bir müjde, ne kadar kıymettar olduğu ve îdam-ı ebedîyle kendilerini mahkûm zanneden fani cin ve insin kulağında öyle bir müjde, ne kadar saadet-âver olduğu tarif edilmez. Bir adama, îdam edileceği anda, onun affıyla kurb-u şahanede bir saray verilse, ne kadar sürura sebeptir. Bütün cin ve ins adedince böyle sürurları topla, sonra bu müjdeye kıymet ver.

Dördüncü Meyve

Rü'yet-i cemâlullah meyvesini kendi aldığı gibi, o meyvenin her mü'mine dahi mümkün olduğunu, cin ve inse hediye getirmiştir ki o meyve, ne derece leziz ve hoş ve güzel bir meyve olduğunu bununla kıyas edebilirsin. Yani, her kalp sahibi bir insan, zîcemâl, zîkemâl, zîihsan bir zâtı sever. Ve o sevmek dahi, cemâl ve kemâl ve ihsanın derecatına nisbeten tezayüd eder, perestiş derecesine gelir, canını feda eder derecede muhabbet bağlar. Yalnız bir defa görmesine, dünyasını feda etmek derecesine çıkar. Hâlbuki, bütün mevcudattaki cemâl ve kemâl ve ihsan, onun cemâl ve kemâl ve ihsanına nisbeten, küçük birkaç lemaatın, güneşe nisbeti gibi de olmaz. Demek, nihayetsiz bir muhabbete lâyık ve nihayetsiz rü'yete ve nihayetsiz bir iştiyaka elyak bir Zât-ı Zülcelâl-i ve'l-Kemâl'in saadet-i ebedîyede rü'yetine muvaffak olması, ne kadar saadet-âver ve medar-ı sürur ve hoş ve güzel bir meyve olduğunu insan isen anlarsın.

Beşinci Meyve

İnsan, kâinatın kıymettar bir meyvesi ve Sani-i Kâinat'ın nazdar sevgilisi olduğu, Mîrac'la anlaşılmış ve o meyveyi, cin ve inse getirmiştir. Küçük bir mahlûk, zayıf bir hayvan ve âciz bir zîşuur olan insanı, o kadar yüksek bir makama çıkarır ki kâinatın bütün mevcudatı üstünde bir makam-ı fahr veriyor. Ve öyle bir sevinç ve sürur-u mes'udiyetkârane veriyor ki tasvir edilmez. Çünkü âdi bir nefere denilse, "Sen, müşir oldun." Ne kadar memnun olur. Hâlbuki, fani, âciz bir hayvan-ı nâtık, zevâl ve firak sillesini daima yiyen biçare insana, birden ebedî, bâkî bir cennette, Rahîm ve Kerim bir Rahmân'ın rahmetinde ve hayal süratinde, ruhun vüs'atinde, aklın cevelânında, kalbin bütün arzularında, mülk ve melekutunda tenezzühe, seyerana ve cevelâna muvaffak olduğun gibi, saadet-i ebedîyede rü'yet-i cemâline de muvaffak olursun, denildiği

vakit, insaniyeti sukut etmemiş bir insan ne kadar derin ve ciddi bir sevinç ve sürûru kalbinde hissedeceğini tahayyül edebilirsin. Sana iki küçük temsille bir iki meyvenin derece-i kıymetini göstereceğiz.

Mesela: Seninle biz beraber bir memlekette bulunuyoruz. Görüyoruz ki her şey bize ve birbirine düşman ve bize yabancı. Her taraf müthiş cenazelerle dolu. işitilen sesler yetimlerin ağlayışı, mazlumların vaveylâsıdır. İşte, biz, şöyle bir vaziyette olduğumuz vakitte, biri gitse, o memleketin padişahından bir müjde getirse, o müjdeyle bize yabancı olanlar ahbap şekline girse. Düşman gördüğümüz kimseler, kardeşler suretine dönse. O müthiş cenazeler, huşû ve huzûda, zikir ve tesbihte birer ibadetkâr şeklinde görünse. O yetimane ağlayışlar, senakârane "Yaşasınlar!" hükmüne girse. Ve o ölümler ve o soymaklar, garatlar, terhisat suretine dönse. Kendi sürurumuzla beraber herkesin sürûruna müşterek olsak, o müjde ne kadar mesrurane olduğunu elbette anlarsın. İşte, Mîrac-ı Ahmediye'nin (a.s.m.) bir meyvesi olan nur-u imandan evvel şu kâinatın mevcudatı, nazar-ı dalâletle bakıldığı vakit, yabancı, muzır, müz'iç, muvahhiş ve dağ gibi cirmler birer müthiş cenaze; ecel, herkesin başını kesip ademâbâd kuyusuna atar. Bütün sadâlar, firak ve zevâlden gelen vaveylâlar olduğu halde, dalâletin öyle tasvir ettiği hengâmda; meyve-i Mîrac olan hakaik-ı erkân-ı îmâniye nasıl mevcudatı sana kardeş, dost ve Sâni-i Zülcelâl'ine zâkir ve müsebbih ve mevt ve zevâl, bir nevi terhis ve vazifeden azat etmek ve sadâlar, birer tesbihat hakikatinde olduğunu sana gösterir.

İkinci Temsil: Seninle biz, sahra-yı kebir gibi bir mevkideyiz. Kum denizi fırtınasında, gece o kadar karanlık olduğundan, elimizi bile göremiyoruz. Kimsesiz, hâmisiz, aç ve susuz, me'yus ve ümitsiz bir vaziyette olduğumuz dakikada, birden bir zât, o karanlık perdesinden geçip, sonra gelip, bir otomobil hediye getirse ve bizi bindirse, birden cennet-misâl bir yerde istikbâlimiz temin edilmiş, gayet merhametkâr bir hâmimiz bulunmuş, yiyecek ve içecek ihzar edilmiş bir yerde bizi koysa; ne kadar memnun oluruz, bilirsin.

İşte, o sahra-yı kebir, bu dünya yüzüdür. O kum denizi, bu hâdisat içinde harekât-ı zerrat ve seyl-i zaman tahrikiyle çalkalanan mevcudat ve biçare insandır. Her insan, endişesiyle kalbi dağdar olan istikbâli, müthiş zulümat içinde, nazar-ı dalâletle görüyor. Feryadını işittirecek kimseyi bilmiyor. Nihayetsiz aç, nihayetsiz susuzdur. İşte, semere-i Mîrac olan marziyyat-ı İlâhîyye ile şu dünya, gayet kerim bir zâtın misafirhânesi, insanlar dahi onun misafirleri, memurları, istikbâl dahi cennet gibi güzel, rahmet gibi şirin ve saadet-i ebedîye gibi parlak göründüğü vakit ne kadar hoş, güzel, şirin bir meyve olduğunu anlarsın. (Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, s. 544-547).

PEYGAMBERİMİZİN, KABİLELERİ İSLAM'A DAVETİ

Resûl-i Ekrem, Taiflilerin insafsız ve âdice hücum ve hakaretlerine hedef olduğunda ve Mekke'ye döndüğünde müşriklerin daha da şiddetli muhalefet ve eziyetleriyle karşı karşıya kaldığı halde, iman ve İslam'ı tebliğden bir an bile geri durmadı. Aksine, Taif dönüşü, İslam'a davet dairesini daha da genişletti ve kabileleri İslam'a davete başladı.

Bir davanın hızla intişarı, şüphesiz, sağlam ve seviyeli müntesiplerinin çokluğuyla doğru orantılıdır. Resûl-i Ekrem de bu gerçeği göz önünde bulundurarak, hem imana davet etmek, hem de Kureyş müşriklerine karşı bir kuvvet olarak kullanmak gayesiyle hac mevsiminde Mekke etrafında konaklamış bulunan Arap kabileleri arasında dolaşıyordu.

Görüştüğü kabile ileri gelenlerinin her biri, ayrı ayrı bahaneler ileri sürerek İslam'a girmekten uzak duruyorlardı. İçlerinde Müslüman olma arzusunu izhar edenler var idiyse de, bunların İslam safına katılmalarına engel olunuyordu.

İslam'a davet edilen bazı kabileler ise, davete icabet etmedikleri gibi, Efendimize hakaretvâri sözler de söylüyorlardı.

Resûlullah'ın dolaştığı yerlere müşrikler de gidiyor, onu adeta bir gölge gibi takip ediyorlardı. Kabile fertlerinin İslamiyetten uzak durmalarında, şüphesiz, müşriklerin menfi, yalan ve iftira üzerine kurulu propagandalarının büyük rolü vardı.

Resûl-i Ekrem, her sene belirli mevsimlerde kurulan Ukaz, Mecenne, Zü'l-Mecaz panayırlarını (bir nevi fuar) gezmeyi, buraya gelmiş bulunan kabilelerle görüşmeyi, halkına Kur'an okuyup onları İslam'a davet etmeyi asla ihmâl etmezdi. Ne var ki o, bu kutsî gayeyle halk arasında dolaşırken, Ebû Leheb de ardı sıra geziyor ve "Muhammed, atalarının dininden döndü, yalanlar uyduruyor; ona kanmayın!" diyor, halkın kendisiyle temas etmesine mani olmaya çalışıyordu.

Peygamber Efendimiz, kabileler arasında dolaşıp tebliğ vazifesinde bulunurken, kabilenin bütün fertleriyle değil, çoğu zaman sadece ileri gelenleri, reisleriyle görüşüyor, konuşuyor ve İslam'ı onlara anlatıyordu. Çünkü kabile fertlerinin, reislerine sarsılmaz bir bağlılık ve hürmetleri vardı. Reislerinin İslam'ı benimsemesi demek, tamamının mü'minler safında yer alması demekti. Bu bakımdan Allah Resûlü, kısa yoldan netice elde edebilecek metodu takip ediyordu.

Resûl-i Ekrem'in bu tarz bir usûl takip etmesinde, hak ve hakikati tebliğde mühim bir prensibi tespit etmiş oluyoruz: Hak ve hakikate davete, mümkünse önce beldenin ileri gelenlerinden, hatırı sayılır ve herkesin saygısını kazanmış kimselerden başlamalıdır. Bir beldenin veya bir kabilenin ileri gelenlerinin hak

ve hakikati kabul etmesi, şüphesiz halkın da süratle aynı davayı benimsemesini kolaylaştıracaktır!

MEDİNELİ İLK MÜSLÜMANLAR

Bi'setin 11. senesi hac mevsimi idi.

Mekke'ye yarımadanın muhtelif yerlerinden birçok hacı namzedi gelmişti. Bunlar arasında Medine halkından da bazı kimseler vardı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, hac mevsiminde âdetleri olduğu üzere kabileler arasında dolaşıp onları İslam dinine davet ederken, Akabe mevkii yakınında altı kişiden ibaret olan bu Medineli kafileye rastgeldi. Onlara, "Siz kimsiniz?" diye sordu.

"Hazreç kabilesindeniz" diye cevap verdiler.

Peygamber Efendimiz, "Yahudilerin komşu ve müttefiklerinden misiniz?" diye sordu.

"Evet..." dediler.

Bunun üzerine Efendimiz, "Otursanız da, sizinle biraz konuşsak olmaz mı?" dedi.

"Olur" deyip oturdular.

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz, onları Allah'ın varlık ve birliğine imana çağırdı. İbrahim Suresi'nden bir bölüm tilavet buyurdu ve onları İslam dinine davet etti.[383]

Onlar, "Gâlib İbn Fihr (Peygamberimizin 9. dedesi) evladından bir peygamber gelecek" diye kendi ihtiyarlarından işitirlermiş.

Ayrıca Medine'de oturan Yahudiler ile iki kardeşten türemiş Hazreç ve Evs kabileleri arasında eskiden beri devam edegelen bir husumet ve anlaşmazlık vardı. Kâh barışırlar, kâh bozuşurlardı.

Yahudiler, ehl-i kitap ve ilim sahibi idiler; Evs ve Hazreçliler ise Allah'a şerik koşar, puta taparlardı.

Ne zaman Yahudilerle araları açılsa, Yahudiler onlara, "Beklenen peygamber gelmek üzeredir. Gelince, biz ona tâbi olacak, İrem ve Âd kavimleri gibi sizin kökünüzü kazıyacağız!" der, dururlardı.

Bu sefer Resûl-i Kibriya Efendimiz, onları İslam'a davet edince, birbirlerine bakıştılar ve aralarında, "Vallahi, bu bize, Yahudilerin geleceğini haber verdikleri peygamber olsa gerektir! Sakın, Yahudiler ona inanmakta bizi geçmesinler!" diye konuşarak hemen iman ettiler ve Peygamber Efendimizin huzurunda kelime-i şehâdet getirdiler.[384]

---

[383] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 70; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 217; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 234.

[384] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 70; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 217; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 234.

Sonra da Resûl-i Kibriya Efendimize hitaben şöyle konuştular:

"Kavmimiz birbirlerine kin ve düşmanlık besledikleri gibi, başka bir kavimle de aralarında kötülük ve düşmanlık vardır. Umulur ki Allah, onları da sâyenizde bir araya toplar. Biz hemen dönüp, onları da senin anlattıklarına davet edeceğiz. Eğer Allah, onları bu din üzerinde bir araya getirir, birleştirirse, senden daha aziz ve şerefli bir kimse olamaz!"[385]

Resûl-i Kibriya Efendimizin davetine icabet edip İslamiyetle müşerref olan Medineli ilk altı zât şunlardı:

Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre

Avf b. Hâris,

Rafi' b. Mâlik,

Ukbe b. Âmir,

Cabir b. Abdullah b. Riab.[386]

Bu altı zât, kabileleri tarafından hatırı sayılır ve sevilir kimselerdi. Bu sebeple, Medine'ye dönüp, akrabalarına Peygamber Efendimizi anlatıp, onları İslam'a davet edince İslamiyet, Medine içinde bir anda yankı yaptı. Allah ve Resûlullah sadâsı şehrin ufuklarını sardı. Şehirde, Peygamberimiz ve İslam'ın anılmadığı ev hemen hemen kalmamış gibiydi!

Böylece, Medine'ye, İslam nurundan parıltılar götürme bahtiyarlığına bu altı zât ermişti. Medine'ye parıltıları ulaşan ebedî nur, artık birdenbire burada parlayacak ve kısa bir zaman sonra şehri, İslam devletinin merkezi haline getirecekti.

İLK AKABE BİATI

(Bi'setin 12. senesi / Milâdî 621)

Bi'setin 11. yılında Akabe mevkiinde İslamiyetle şereflenen altı Medineli, bir sene sonra aynı yerde buluşacaklarına dair Resûl-i Ekrem Efendimize söz vermişlerdi. İlk görüşmelerinin üzerinden bir sene geçip hac mevsimi gelince, içlerinde bir sene önce İslam'la şereflenmiş bulunan altı kişinin de bulunduğu Medineli 12 kişilik bir kafile Mekke'ye çıkıp geldi. Akabe denen küçük ve dar vadide bir gece vakti, gizlice Resûl-i Ekrem'le buluşarak görüştüler. Bu görüşme sonunda da:

a) Allah'a hiçbir şeyi eş ve ortak koşmamak,

b) Hırsızlık yapmamak,

c) Zinada bulunmamak,

---

[385] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 71; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 234.

[386] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 71; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 218-219; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 234-235.

d) Çocuklarını öldürmemek,

e) Kimseye iftira etmemek,

f) Hiçbir hayırlı işe karşı çıkmamak,

üzere Peygamber Efendimize bîat ettiler.[387]

Bu bîattan sonra Peygamber Efendimiz, kendilerine hitaben şöyle konuştu:

"Sizden, verdiği sözde duranın ücret ve mükâfatını Allah, tekeffül etmiş, onlara cennet hazırlamıştır! Kim, insanlık icabı bunlardan birini işler de ondan dolayı dünyada cezaya uğratılırsa, bu ona keffaret olur! Kim de, yine bunlardan, insanlık haliyle birini irtikâb eder de işlediği o şeyi Allah gizler, açığa vurmazsa, onun işi de Allah'a kalır. Dilerse onu bağışlar, dilerse azaba uğratır!"[388]

Ayrıca bu Müslümanlar, Resûl-i Ekrem'le aralarında şu şekilde bir anlaşma da akdettiler:

"Gerek sıkıntı ve darlıkta ve gerekse refah ve sevinç halinde (söz) dinlemek ve itaat etmek (başta gelir.) Ve sen bizzat, bizim üstümüzde bir tercihe sahip olacaksın ve senin hiçbir iyi hareketinde sana karşı itaatsizlik etmeyeceğiz."[389]

İlk Akabe Biatında bulunanların yapmayacaklarına dair söz verdikleri — yukarıdaki— hususlar, huzurlu bir cemiyet hayatının temelini teşkil eden unsurlardır. Bu çirkin hareketlerin hâkim olduğu cemiyetlerde elbette emniyet ve âsâyiş olamazdı.

Akabe Biatının yapıldığı yer ve Akabe Mescidi

[387] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 75-76; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 235.

[388] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 75-76; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 220; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 235.

[389] Doç. Dr. Sâlih Tuğ, *İslam Vergi Hukukunun Ortaya Çıkışı*, s. 27 (Ank. 1963).

İnsanlığı huzur ve saadete kavuşturmak ve cemiyet hayatını âsâyiş temeli üzerine oturtmak için gelen İslam, elbette bu hususları vazgeçilmez birer esas olarak kabul edecek ve bu hususta müntesiplerinden kesin söz alacaktı.

Bîatta Bulunanlar

Bu ilk Akabe Biatında bulanan Medineli 12 Müslüman şunlardı:

1) Es'ad b. Zürâre, 2) Avf b. Hâris, 3) Muaz b. Hâris, 4) Rafi' b. Mâlik, 5) Zekvan b. Kays, 6) Ubâde b. Sâmit, 7) Yezid b. Sa'lebe, 8) Abbas b. Ubâde, 9) Kutbe b. Âmir, 10) Ukbe b. Âmir, 11) Uveyn b. Saide, 12) Ebu'l-Heysem Mâlik b. Teyyihan.[390]

Medineli bu Müslümanlar, görüşmelerden sonra yurtlarına geri döndüler. Orada kendi kabileleri arasında İslam'ın nurunu ve sesini duyurmaya ve yaymaya devam ettiler.

Mus'ab b. Umeyr'in Gönderilmesi

Bir müddet sonra, Medineli Müslümanlar, Resûlullah'tan kendilerine İslam âdab ve erkânını öğretecek bir Kur'an muallimi göndermesini istediler. Resûl-i Ekrem, onların bu tekliflerini, fıtraten oldukça nâzik ve medenî, aynı zamanda güzel bir simaya sahip, Kureyş'in eşrafından genç sahabe olan Mus'ab b. Umeyr Hazretlerini göndererek derhal yerine getirdi.[391]

İSLAM NURU MEDİNE'DE PARLIYOR

Esad b. Zürâre Hazretleri, Medineli Müslümanların bir nevi önderliğini yapıyordu. Bu sebeple genç sahabe, Kur'an muallimi Mus'ab b. Umeyr (r.a.), Medine'ye gelince, onun evinde kalmaya başladı. Artık bu ev, Müslümanların buluşmaları için merkezî bir yer teşkil ediyordu.

Bizzat Resûl-i Kibriya'dan dersini almış bulunan Hz. Mus'ab, zamanı ve şartları çok iyi değerlendirebilen, fırsatları çok güzel kullanabilen bir sahabe idi. Bütün gayret ve himmetini, Medine'de İslam'ın yayılmasına hasretmişti. Kabilelerin hatırı sayılır kimseleriyle görüşüyor, konuşuyor, onlara "Kavl-i Leyyîn"le İslam'ı anlatıyordu.

Üseyd B. Hudayr ile Sa'd B. Muaz'ın Müslüman Olması

Medineli Müslümanların Kur'an muallimi Hz. Mus'ab b. Umeyr, onların reisleri olan Es'ad b. Zürâre (r.a.) evinde kalıyor ve İslam'ı tebliğ ve yayma hizmetini buradan yürütüyordu.

---

[390] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 73; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 220.

[391] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 76; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 220.

Medine'de birçok kimse Müslüman olmuştu, ama İslam'ın daha da hızlı intişarı için bazı maniler vardı. Evs kabilesinin Reisi Sa'd b. Muaz ile yine reislerden bulunan Üseyd b. Hudayr, henüz Müslüman olmamışlardı. Onların bu durumu haliyle halka da tesir ediyordu.

Sa'd b. Muaz, Esa'd b. Zürâre Hazretlerinin halasının oğlu idi.

Bir gün Mus'ab ile Es'ad Hazretleri, Benî Zafer'e âit bir evin bostanındaki Merak kuyusunun başında oturmuş, sohbet ediyorlardı. Etraflarında Müslümanlardan da birçok kimse vardı.

Bu sırada elinde mızrağı olduğu halde, Üseyd b. Hudayr yanlarına çıkageldi. Hiddet ve şiddetle, "Siz, bize neye geldiniz? Birtakım aklı ermez ve zayıf kimseleri aldatıp azdırıyorsunuz! Hayatınızdan olmak istemiyorsanız, derhal buradan ayrılın!" dedi.

Hz. Mus'ab, "Hele biraz dur, otur! Sözümüzü dinle, maksadımızı anla! Beğenirsen kabul edersin, beğenmezsen o zaman engel olursun" diye gayet nâzikçe mukabelede bulundu.

Üseyyid, "Doğru söyledin!" dedi ve mızrağını yere saplayarak yanlarına oturdu.

Hz. Mus'ab, ona İslamiyet hakkında bir konuşma yaptı ve Kur'an-ı Kerim okudu.

Üseyyid kendisini tutamayarak, "Bu ne kadar güzel, ne kadar iyi bir söz!" diye konuştu ve "Bu dine girmek için ne yapmalı?" diye sordu.

Mus'ab (r.a.), ona İslam'ı anlattı. O da şehâdet kelimesini getirerek İslamiyetle müşerref oldu.[392]

Sonra da, "Ne yaptın?" diye sordu.

Üseyyid şöyle konuştu:

"O iki adama, söylenmesi gerekeni söyledim! Vallahi, ben onlardan bir itaatsizlik, bir inat görmedim!"

Sa'd b. Muaz, "Vallahi, sen de beni tatmin edici bir malumat getirmedin" dedi ve doğruca Mus'ab ile Esa'd'ın (r.a.) yanına vardı. Hiddetli hiddetli, "Ey Es'ad! Eğer seninle aramızda akrabalık olmasa, böyle kabilemiz içine soktuğunuz çirkin işlere sabır ve tahammül edemezdim!" diye tekdir ve tehdit etti.

Mus'ab (r.a.) aynı şekilde ona da, "Hele biraz durunuz! Oturup dinleyiniz! Anlayınız da... Beğenirseniz kabul edersiniz, beğenmezseniz biz de size çirkin gördüğünüz işi tekliften vazgeçeriz" diye nâzikçe cevap verdi.

Onun üzerine, Sa'd oturdu ve Hz. Mus'ab'ın sözlerini dinlemeye başladı.

Hz. Mus'ab, ona, İslam dininin ne demek olduğunu anlattı ve Zuhruf Suresi'nin baş kısımlarından okudu.

---

[392] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 77-78; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 420; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 236.

Kur'an okunurken, Sa'd'ın yüzü birdenbire değişiverdi. Simasında iman alâmetleri bir anda belirdi. Dinledikleri, o âna kadar duymadığı, bilmediği şeylerdi. Kur'an'ın eşsiz belâgati ve tatlı üslûbu karşısında derhal, "Siz bu dine girerken ne yapıyordunuz?" diye sordu.

Mus'ab (r.a.), ona İslam dininin esas ve âdabını anlattı. O da orada şehâdet getirerek Müslüman oldu.[393]

Sonra da kendi kavmi olan Benî Abdü'l-Eşhel cemaatinin yanına döndü. Onlara, "Ey topluluk! Beni nasıl biliyorsunuz?" diye sordu.

"Sen bizim büyüğümüz, en üstünümüzsün" diye cevap verdiler.

Bunun üzerine Sa'd Hazretleri, "Öyle ise siz de Allah Resûlüne iman etmelisiniz" dedi ve ilave etti: "İman etmedikçe sizin erkek ve kadınlarınızla konuşmak bana haram olsun!"

Bu söz üzerine, Benî Abdü'l-Eşhel aşireti içinde o gün iman etmedik hiç kimse kalmadı.

Es'ad b. Zürâre Hazretleri de, Mus'ab'la (r.a.) birlikte evine döndü.

Artık Mus'ab Hazretleri, Medine'de İslam'ı tebliğ ve neşirde yalnız değildi. Evs ve Hazreç kabilelerinin reisleri de yanında yer almışlardı. Olanca gayretleriyle İslam'ın yayılmasına çalışıyorlardı.

Yine İslam'ı tebliğ ve neşir merkezi, Es'ad b. Zürâre Hazretlerinin evi idi. Mus'ab ile Sa'd b. Muaz Hazretleri, el ele vererek, burada insanları hak dine davetle meşgul oluyorlardı.

Kısa zamanda İslamiyet, Medine'de büyük bir inkişaf kaydetti. Öyle ki Evs ve Hazreç kabileleri içinde Benî Ümeyye b. Zeyd'in hânesinden başka İslam ve Kur'an nuruyla aydınlanmayan ev kalmadı. Bir müddet sonra bu evde de İslam'ın nuru parlamaya başladı!

İKİNCİ AKABE BİATI

(Bi'setin 13. senesi / Milâdî 622).

Bu senenin hac mevsiminde Kur'an muallimi Mus'ab b. Umeyr Hazretleri, hem Medine'deki İslamî gelişmeyi bizzat Peygamber Efendimize bildirmek, hem de haccetmek üzere Evs ve Hazreç kabilelerine mensup ikisi kadın yetmiş beş Müslümanla Mekke'ye geldi.

Bunları temsilen bir grup, Mescid-i Haram'da amcası Hz. Abbas'la oturan Resûl-i Ekrem Efendimizin yanına vardılar ve şu teklifte bulundular:

"Yâ Resûlallah! Biz oldukça kalabalığız. Seni yanımıza almak, size yardımcı olmak, uğrunuzda canımızı feda etmek, şahsımızı koruduğumuz şeylerden zâ-

---

[393] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 78-79; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 420; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 236-237; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 1, s. 160; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 170-171.

tınızı da esirgemeyip korumak üzere söz birliği etmiş bulunuyoruz! Bu husta sizinle daha geniş konuşmak için nerede buluşalım?"

Resûl-i Kibriya, yine Akabe'de buluşmayı uygun gördü.

Bu buluşma, gece yarısı olacak ve kimseye duyurulmayacaktı. Hatta karargâhlarından ayrılırken ve dikkatleri çekmemek için küçük küçük gruplar halinde Akabe'ye geleceklerdi.[394]

Medineli Müslümanlar, bu tâlimat gereği gece yarısı hiç kimseye hissettirmeden ve kimsenin dikkatini çekmeden Akabe yanındaki vadide bir araya geldiler.

Peygamber Efendimiz de buraya, henüz Müslüman olmamış amcası Hz. Abbas'la geldi. Hz. Abbas'ın maksadı, yeğenini bu mühim meselede yalnız bırakmamak, yapılanları ve verilen sözleri bizzat görüp işitmekti.

Önce, Hz. Abbas söz aldı. Medineli Müslümanlara hitaben, Allah Resûlünü koruma hususunda kendilerine güvenleri varsa bu işe girişmeleri, aksi takdirde daha şimdiden bu işten vazgeçmeleri gerektiğini belirten bir konuşma yaptı.

Ancak Medineli Müslümanlar, bizzat Resûlullah'ın konuşmasını istiyorlardı. "Yâ Resûlallah! Sen de konuş! Kendin ve Rabbin için arzu ettiğin ahdi al" dediler.

O esnada Medineli Müslümanların önderi durumunda olan Es'ad b. Zürâre Hazretleri, Resûlullah'tan konuşmak için müsaade aldı ve "Yâ Resûlallah!" dedi. "Her davetin bir yolu var: O yol ya kolay olur ya da zor! Bugün senin yaptığın davet, insanların çok zor kabul edecekleri çetin bir davettir! Sen, bizi takip ettiğimiz dini bırakmaya ve kendi dinine tâbi olmaya davet ettin. Bu, çok güç ve zor bir işti. Buna rağmen biz bu teklifini kabul ettik. Biz yurdumuzda, şerefli ve her tecavüzden korunmuş, orada değil kavminden ayrılan ve amcaları tarafından düşmanlarına teslim edilmek istenilen bir zâtın, hatta kendimizden başka hiç kimsenin de hâkim olmak için göz dikemeyeceği bir cemaattik. Bu çok zor bir iş olduğu halde, biz senin bu yoldaki teklifini de kabul ettik! Hâlbuki, bütün bunlar —Allah Teâlâ, doğru yolu bulma azmini ve sonunda hayra ulaşma ümidini ihsan etmedikçe— insanların hiç de hoşlanacakları şeylerden değildi. Fakat biz bunları dillerimizle ikrar, kalplerimizle tasdik, ellerimizi uzatmak suretiyle kabul ettik! Allah'tan getirdiklerine bilerek ve inanarak sana bîat ediyoruz! Biz, Rabbimize ve Rabbine bîat ediyoruz! Allah'ın kudret eli, ellerimizin üzerindedir! Kanlarımız kanınla, ellerimiz elinledir! Kendimizi, evlatlarımızı, kadınlarımızı esirgeyip koruduğumuz şeylerden seni de esirge-

[394] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 83-84; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 221; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 228.

yip koruyacağız! Eğer bu ahdimizi bozarsak, Allah'ın ahdini bozan bedbaht insanlar olalım!"

Es'ad b. Zürâre Hazretleri, konuşmasının sonunu şöyle bağladı:

"Yâ Resûlallah! Kendin için arzu ettiğin ahdini bizden al, Rabbin için de istediğin şartı koş!"

Resûl-i Ekrem Efendimiz, önce onlara Kur'an-ı Kerim'den bazı ayetler okudu. Onları Allah'a davet, İslamiyete teşvik ettikten sonra da kendisi ve Rabbi için arzu ettiği hususları şöyle sıraladı:

"Yüce Allah için size söyleyeceğim şartım şudur:

"O'na hiçbir şeyi eş ve ortak koşmadan ibadet etmeniz. Namazı kılmanız, zekâtı vermenizdir.

"Kendim için isteyeceğim ise şudur:

"Allah'ın peygamberi olduğuma şehâdet etmeniz; kendinizi, çocuklarınızı ve kadınlarınızı koruduğunuz şeylerden beni de korumanız."[395]

Bu sırada, Abdullah b. Revâha söz alarak, "Yâ Resûlallah! Bunları söylediğiniz tarzda yaparsak bize ne var?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem, "Cennet var!" diye cevap verdi.

Bu cevabı alınca, gözlerinde parlayan pırıl pırıl sevinçlerini, "O halde bu, kazançlı ve kârlı bir alış veriştir!"[396] diyerek sözleriyle de teyit ettiler.

Sonra Peygamber Efendimize, "Yâ Resûlallah! Sana ne yolda bîat edelim, söz verelim?" diye sordular.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve benim de Allah'ın Resûlü olduğuma şehâdet getirerek, namazı kılacağınıza, zekâtı vereceğinize, neşeli neşesiz zamanlarınızda sözlerime itaat edeceğinize, emirlerime tamamıyla boyun eğeceğinize; darlıkta da varlıkta da muhtaçlara yardımda bulunacağınıza; hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaksızın Allah yolunda, Allah için hak ve gerçeği söyleyeceğinize, iyiliği emredip kötülükten alıkoyacağınıza bîat etmeli, bana kesin söz vermelisiniz! Şahsıma gelince... Bana her yönden yardım edeceğinize; yanınıza vardığımda kendinizi, kadınlarınızı ve çocuklarınızı esirgeyip koruduğunuz şeylerden beni de esirgeyip koruyacağınıza kat'î söz vermelisiniz!"[397] dedi.

On İki Temsilci

Bundan sonra Resûl-i Kibriya Efendimiz, onlara, "Aranızdan, her hususta kavimlerinin benim yanımda temsilcisi olacak on iki kişi seçiniz. Mûsa da,

---

[395] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 84; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 222; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 238; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 1, s. 163; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 174-175.

[396] Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 239; Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 175.

[397] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 97; Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 175.

İsrailoğullarından on iki temsilci almıştı"[398] buyurdu.

Medineli Müslümanlar, Hazreç kabilesinden dokuz, Evslilerden de üç temsilci seçtiler.

Hazreçlilerden seçilen zâtlar şunlardı:

1) Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre, 2) Sa'd b. Rebî', 3) Râfi' b. Mâlik, 4) Abdullah b. Ravâha, 5) Abdullah b. Amr, 6) Bera b. Marur, 7) Sa'd b. Ubâde, 8) Ubâde b. Sâmit, 9) Münzir b. Amr.

Evslileri ise şu zâtlar temsil edecekti:

1) Useyyid b. Hudayr, 2) Sa'd b. Hayseme, 3) Ebu'l-Haysem Mâlik b. Tayyihan.[399]

Bu temsilcilerin hepsi de Medine'nin ileri gelen, hatırı sayılır kimseleri ve okuma yazmasını bilen âlim zâtlardı.

Peygamber Efendimiz, seçilen temsilcilere, "Havarîler, Meryemoğlu İsa'ya karşı kavimlerinin kefili oldukları gibi, siz de sizden olanların kefilisiniz, ben de Mekkeli muhacirlerin kefiliyim"[400] dedi.

Onlar da, "Evet" deyip tasdik ettiler.

Ayrıca Resûl-i Ekrem Efendimiz, on iki temsilci seçildikten sonra Es'ad b. Zürâre Hazretlerini de, seçilen on iki temsilcinin başkanı tayin etti.

Temsilciler, temsil ettikleri topluluklarla konuşup, bîatın ehemmiyetini anlattılar ve onları Resûlullah'a bîata hazırladılar.

Bundan sonra Resûl-i Ekrem Efendimiz, mübarek ellerini uzattı. Medineliler teker teker bîat ettiler. Sadece iki kadına Efendimiz elini vermedi ve onları da kendisine bîat etmiş kabul etti.

Yapılan bîat, bir manada Medineli ve Mekkeli Müslümanlar arasında bir ittifaktı.

Müşriklerin Durumu Sezmeleri!

Bîat, gecenin karanlığında, çağrılanların dışında kimsenin göremeyeceği tenha bir yerde cereyan etmişti.

Buna rağmen, bîat biter bitmez kulaklarına bir ses geldi: "Ey Kureyş! Muhammed ile atalarının dininden çıkmış Medineliler, sizinle savaşmak için toplanıp sözleştiler!"

Gecenin karanlık ve sükûtunu yırtan bu ses kimindi ve nereden geliyordu? Herkesi bir merak ve telâş sardı.

---

[398] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 85; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 222; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 239; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 1, s. 164; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 176-177.

[399] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 86-87; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 1, s. 164.

[400] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 88; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 223.

Bu ses, Münebbih b. Haccac'ın sesine benziyordu. Resûl-i Ekrem, "Derhal konak yerlerinize dönünüz!" emrini verdi.

O sırada Medineli Abbas b. Ubâde, "Yâ Resûlallah! İstersen sabah olur olmaz kılıçlarımızı kınından sıyırır ve Mina'da bulunan halkın üzerine yürür, onları kılıçtan geçiririz!" diyerek konuştu.

Ancak Resûl-i Ekrem, henüz sabır silahını kullanmakla vazifeliydi. Şöyle buyurdular:

"Hayır, hayır... Bize henüz bu şekilde hareket etmemiz emrolunmadı. Hepiniz yerlerinize dönünüz."[401]

Bunun üzerine, Medineliler konak yerlerine döndüler.

Sabah olunca, durumu sezmiş bulunan Kureyşli müşrikler, kendilerince mahiyeti henüz meçhul bulunan hadiseyi tam öğrenmek üzere tahkike başladılar. Kendileri gibi putperest olan Medinelilerden sordular. Ancak onların böyle bir meseleden haberleri olmadığından dolayı yemin ederek, "Böyle bir şey olmadı. Biz, böyle bir şey bilmiyoruz" dediler.

Medineli Müslümanlar ise, doğru yolun sükût olduğunu düşünerek, tek kelime konuşmuyorlardı!

Kureyşli müşrikler, bu sefer Abdullah b. Übey b. Selûl'e gidip sordular. O da aynı şekilde, "Bu, büyük bir iştir! Böyle bir şey olmamıştır! Söylenenler boş lâf olsa gerek! Kavmim, bana böyle bir şey danışmadı. Onlar, Yesrib'de iken bana danışmadan hiçbir iş yapmazlardı" dedi.

Bunun üzerine Kureyşli müşrikler, Medineli putperestlerin bu hususta herhangi bir bilgileri olmadığı kanaatine vardılar.

Şayet Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Bu işi sizden başkasına duyurmayın" dememiş olsaydı ve Medineli Müslümanlar da bu işi müşrik hemşehrilerinden gizlememiş olsalardı, elbette bu olay Mekkeli müşriklere onlar tarafından duyurulacak ve kuvvetli ihtimalle orada Müslümanların başına büyük bir gaile açılacaktı. Belki de, Medine'ye henüz açılmış bulunan İslamiyet için büyük bir mani ortaya çıkacaktı.

Hac mevsimi sona erince, Medineli Müslümanlar da yurtlarına geri dönmek üzere yola koyuldular.

Medineli Müslümanların Mekke'den ayrılışlarından az zaman sonra, müşrikler böyle bir anlaşmanın cereyan etmiş olduğunu öğrendiler. Derhal Müslümanları takibe koyuldular. Ancak Medineliler çoktan o civardan uzaklaşmış bulunuyorlardı. Sadece iki kişiyi yakalayabildiler: Sa'd b. Ubâde ve Münzir b. Amr... Bu iki zât her nasılsa Medine kafilesinden geri kalmışlardı. Daha sonra Münzir Hazretleri bir yolunu bulup ellerinden kurtuldu. Müşrikler, sadece

---

[401] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 90; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 223.

Sa'd b. Ubâde'yi Mekke'ye getirdiler ve adeta hınçlarını bu sahabeden almak istercesine kendisine eza ve işkencelerde bulundular. Sonunda, Sa'd b. Ubâde Hazretleri, kendisini daha önceden tanıyan ve Medine'den geçerken evinde misafir olan iki müşrik tarafından himâyeye alınarak bu eziyet ve işkencelerden kurtuldu.

Yurtlarına dönen Medineli Müslümanlar, artık dört gözle muhacirleri ve Resûl-i Zîşan Efendimizin yolunu bekliyorlardı!

MEDİNE'YE HİCRETİN BAŞLAMASI

Peygamber Efendimiz ile Medineli Müslümanlar arasında cereyan eden Akabe bîatları ve yapılan anlaşmalar, Müslümanlar önünde yepyeni emniyetli bir saha açıyordu. İnançlarını burada serbestçe söyleyebilecek, ibadetlerini serbestçe ifa edebilecek, dinlerini korkmadan ve çekinmeden yayabileceklerdi. Çünkü Medine'nin iki güçlü kabilesi olan Evs ve Hazreç, onlara kucaklarını açmış, her halükârda kendilerini koruyacaklarına ve yardımlarını esirgemeyeceklerine dair vaadde bulunmuşlardı. İslam güneşinin Medine'de bütün haşmetiyle parlayacağı, şimdiden gözüküyor gibiydi!

Müşrikler, Müslümanların bu emniyetli yere göç edeceklerinden endişe duyarken, Resûl-i Ekrem, hızla İslamlaşan bu yeni yurdun İslam merkezi haline bir an evvel gelmesi için her türlü gayreti gösteriyordu.

Mekke'de oldukça nâzik bir devre yaşanıyordu. Hz. Resûlullah'ın Medinelilerle anlaşma akdettiğini duyan müşrikler, Müslümanlara karşı olan zulüm ve işkencelerini daha da artırdılar. Mesele, adeta bir ölüm kalım meselesi haline gelmişti!

Mekke'de hayat, onlar için bir azap; içilen su, teneffüs edilen hava, sanki yakıcı bir ateş olmuştu.

Müslümanlar, bu sıkıntılı ve acı durumlarını Peygamber Efendimize arz ettiler ve hicret için izin istediler. Resûl-i Ekrem, ilk önce kendisine böyle bir müsaadenin henüz verilmemiş olduğunu belirtti. Ancak bu açıklamasının üzerinden daha birkaç gün geçmişti ki sevinç içinde hicret müsaadesinin verildiğini, Müslümanlara şöyle bildirdi:

"Sizin hicret edeceğiniz yurdun, iki kara taşlık arasında hurmalık bir şehir olduğu, bana gösterildi ve bildirildi. Mekke'den ayrılmak isteyen oraya gitsin, Medineli Müslüman kardeşlerle birleşsin. Yüce Allah, onları size kardeş yaptı ve Medine'yi size emniyet ve huzur bulacağınız bir yurt kıldı!"[402]

---

[402] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 111; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 226; Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 330; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 180.

Görüldüğü gibi, Kureyşli müşriklerin Müslümanlar üzerindeki tehdit ve baskısı, İslam'ı "yaşamak" ve "neşretmek" şartlarıyla hayatta kalmaya imkân vermeyecek bir dereceye ulaşınca, Resûl-i Kibriya Efendimiz hicrete izin vermişti.[403] Hz. Âişe'nin, "Mü'min, dini için Allah'a veya Resûlüne hicret etmek zorunda idi. Zira, dinini yaşamaktan menedilmesi korkusu vardı" sözü, bu durumu ifade eder.[404]

"Şu halde hicret, bazı kereler yanlış olarak ifade edildiği gibi bir kaçış değil, bir arayıştır. Dinin, tamamen yok edilme noktasına gelen tehdit ve tehlikelerden kurtarılarak, yaşatılmasına müsait vasatın aranmasıdır. Din, kendisine gaye olarak, fiilen yaşanmayı tespit etmiştir. Bulunulan yerin şartları, bu gayenin tahakkukuna imkân vermeyecek duruma geldi ise, oradan hicret etmek şarttır, dinen vecibedir, vazifedir. Bu duruma düşen kimseleri, hicret etmediği takdirde Kur'an-ı Kerim mâzur addetmiyor ve kesinlikle sorumlu tutuyor.[405] Bunlar, dinlerini yaşayabilecekleri uygun bir yer aramakla mükelleftirler."[406]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu müsaadeden sonra "dini yaşayıp neşredebilmek için müsait yer arama gayreti" olan hicret hareketini inceden inceye düşündü. Müslümanlara, hicret ederken ihtiyatlı ve tedbirli davranmalarını sıkı sıkıya tenbih etti. Müşriklerin dikkatini çekmemek için küçük gruplar halinde yola çıkmalarını tavsiye buyurdu.

Peygamber Efendimizin bu müsaade ve tavsiyelerinden sonra Müslümanlar, bu hareketlerine engel olacak müşriklerin dikkatlerini çekmeyecek şekilde birer ikişer veya küçük gruplar halinde Medine'nin yolunu tuttular!

Herkesten önce Mekke'den Medine'ye hicret etmek üzere ayrılan sahabe, Ebû Seleme İbni Abdi'l-Esed idi.

İşin farkına varan Mekkeli müşrikler, görebildiklerini ve yakalayabildiklerini geri çeviriyorlardı. İslam dininden vazgeçirmek için her türlü çareye başvuruyorlardı. Öyle ki gerektiğinde kadınları kocalarından ayırıyor ve kocalarıyla beraber göç etmelerine karşı çıkıyorlardı. Bazıları da hapsi boyluyordu. Fakat dâhilî bir harbin patlamasına sebebiyet verebilir diye kimseyi öldürme cihetine gitmek istemiyorlardı. Bunun dışında akla hayale gelecek her türlü eziyet ve işkencelerle Müslümanları hicret etmekten vazgeçirmeye çalışıyorlardı. Fakat Müslümanlar kat'î kararlarını vermişlerdi ve ne pahasına olursa olsun Medine'ye göç edeceklerdi. Nitekim her engeli aşarak hicretlerine devam ettiler.

---

[403] Doç. Dr. İbrahim Canan, *Tebliğ Terbiye ve Siyasî Taktik Açılarından Hicret*, s. 17.

[404] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 65.

[405] bkz. Nisâ, 97.

[406] Doç. Dr. İbrahim Canan, *a.g.e.*, s. 17-16.

Onlara nurlu ufuklar şimdiden gülümsüyordu. Baskı ve zulüm çemberinden kurtulup hür ufuklara doğru kanat açıyorlardı. Zaten, Medine ve Medineliler de onları dört gözle bekliyorlardı.

HZ. ÖMER'İN HİCRETİ

Sâir Müslümanlar gizli gizli hicret ederken, Hz. Ömer, kılıcını kuşandı. Yayını, oklarını ve mızrağını alıp Kâbe'ye gitti. Açıkça Kâbe'yi yedi sefer tavaf etti. Orada bulunan müşrik elebaşlarına cesaretle şöyle seslendi:

"İşte, ben de dinimi korumak için Allah yolunda hicret ediyorum! Karısını dul bırakmak, anasını ağlatmak, çocuklarını öksüz bırakmak isteyen varsa, şu vadide önüme çıksın!"[407]

Bu pervasızca seslenişten sonra, yirmiye yakın Müslümanla gündüz ortasında Medine'nin yolunu tuttu. Müşriklerden hiçbiri arkalarına düşme cesaretini gösteremedi.

Böylece, birkaç ay içinde Müslümanların büyük bir kısmı Medine'ye yerleşmek üzere Mekke'den ayrıldı. Geride Peygamber Efendimiz, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali ile yol tedariği göremeyecek kadar yoksul olanlar, yolculuk yapmaya takati bulunmayanlar ve müşrikler tarafından hapsedilenler kaldı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz de hicret etmek niyetinde idi. Fakat bu hususta Cenab-ı Hakk'ın iznini bekliyordu. Hatta Hz. Ebû Bekir, Medine'ye hicret etmek arzusunu izhar ettikçe o, "Sabret! Umulur ki Allah Teâlâ, sana bir refik ihsan eyleye" buyurdu.

MÜŞRİKLERİN TELÂŞI

Peyderpey Medine'ye hicret eden Müslümanları, Evs ve Hazreç kabileleri son derece güzel karşıladılar. Kendilerine yer gösterip barındırdılar. Evli muhacirler, evli Medineli Müslümanlar tarafından misafir edildiler. Bekâr muhacirler ise, Kuba'da oturan bekâr sahabe Sa'd b. Hayseme'ye misafir oldular.

Kureyş müşrikleri, hicret eden Müslümanların Medineli Müslümanlar tarafından korunduklarını, yardıma mazhar olduklarını ve onlarla birleşip kuvvetlendiklerini görünce telâşa kapıldılar. Hele, Peygamber Efendimizin de bir gün hicret edip başlarına geçeceğini, kendilerine karşı savaşabileceğini ve gerektiğinde Şam ticaret yollarını bile kesebileceğini düşününce telâşları büsbütün arttı.

Dâru'n-Nedve'de Toplantı

Derhal bu hususu görüşüp tedbir almak için Dâru'n-Nedve'de toplanmayı kararlaştırdılar.

---

[407] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 183-184.

Dâru'n-Nedve, Resûl-i Ekrem Efendimizin atalarından Kusayy b. Kâb'ın yaptırdığı, kapısı Kâbe'ye bakan konağı idi. Kureyş ileri gelenleri, mühim işlerini hep burada toplanıp konuşur, meşveret ederlerdi.

Peygamber Efendimizin işini görüşmek üzere de daha önceden kararlaştırdıkları günün sabahında Dâru'n-Nedve'de bir araya geldiler.

Bu sırada düzgün giyimli, cin bakışlı bir ihtiyarın kapıda dikilip durduğunu gördüler. Tanımadıkları bu adama, "Kimsin?" diye sordular. "Necidli bir ihtiyarım" diye cevap verdi adam. "Böyle bir toplantının yapılacağını duymuştum. Ben de katılıp fikirlerimi söylemek istedim. Uygun görüp görmediğim tedbirler hususunda mütalâalarımı beyan etmek istiyorum!"

Kureyşliler, "Olur, gir!" dediler ve onu içeri aldılar. Aslında ihtiyar, insan suretine girmiş şeytandı!

Verilen Korkunç Karar!

Toplantıda yüz kadar Kureyşli bulunuyordu. Alınacak karardan hemen haberleri olmasın diye, Hâşimoğullarından sadece İslam düşmanı Ebû Leheb alınmıştı. "Muhammed için ne gibi bir tedbir almamız lâzımdır?" diyerek meseleyi görüşmeye açtılar.

Bazıları, "Onu zincire vurup hapsettirelim" fikrini ileri sürdüler. Necidli bir ihtiyar suretine girmiş olan şeytan, "Hayır!" dedi. "Vallahi bu görüşünüz uygun değildir. Siz, onu hapsedecek olursanız, bunu duyan arkadaşları üzerinize yürürler. Onu elinizden çekip alırlar. Onun telkin ve propagandası ile çoğalarak, bu işte size galip gelirler! Siz başka bir tedbir düşününüz!" Bunun üzerine bazıları, "Onu aramızdan, memleketimizden sürüp çıkaralım! Aramızdan ayrıldıktan sonra nereye giderse gitsin!" dediler.

Necidli ihtiyar tekrar söz aldı ve "Hayır, vallahi bu düşünceniz de yerinde değildir! Onun sözünün güzelliğini, tatlılığını, getirdikleri ve tebliğ ettiği şeylerin insanların kalplerine hâkim olup durduğunu görmüyor musunuz? Onu aranızdan kovacak olursanız, o da Arap kabileleri arasında dolaşır ve onlara hâkim olur. Sonra da üzerinize yürüyerek, size istediğini yapabilir. Onun için siz başka bir şey düşününüz!" dedi. Sonunda Ebû Cehil söz aldı ve "Vallahi ben, onun hakkında hiçbir zaman düşünemeyeceğiniz bir tedbir düşündüm!" dedi.

"Nedir o?" diye sordular.

Ebû Cehil, "Onu öldürmekten başka çare yoktur! Bunun için de aramızda her kabileden güçlü kuvvetli birer delikanlı seçeriz. Sonra onların her birine keskin birer kılıç veririz. Hepsi birden onu vurup öldürürler. Böylece ondan kurtulmuş oluruz. Böylece kimin öldürdüğü de belli olmaz. O halde, Hâşimîler, bütün kabilelerle çarpışmayı göze alamazlar ve çârnâçar diyete râzı olurlar.

Biz de diyetini ödeyip meseleyi hallederiz!" diye konuştu. Necidli ihtiyar kılığına girmiş olan şeytan ileri atıldı ve "En doğru fikir ve uygun çare budur!" dedi.

Diğerleri de Ebû Cehil'in bu görüşünü kabul ettiler ve dağıldılar.[408]

[408] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 124-126; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 227; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 242-243; Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 1, s. 290-291; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 177-178; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 189-190.

Sekizinci Bölüm

PEYGAMBER EFENDİMİZİN MEDİNE'YE HİCRETİ

PEYGAMBER EFENDİMİZE, HİCRET İZNİNİN VERİLMESİ

Kureyş müşrikleri, Resûl-i Ekrem Efendimizin vücudunu ortadan kaldırmak için kat'î karar almışlardı ve bunun için faaliyetlerini sürdürüyorlardı. Bu sırada Cenab-ı Hak, Sevgili Resûlüne hicret emrini verdi.

Peygamber Efendimiz, Hz. Ebû Bekir'in evine her gün sabah veya akşam vakitlerinde uğrardı. Fakat hicret emrini aldığı gün, öğle vakti sıcağında, âdeti olmadığı bir saatte başını sararak Hz. Ebû Bekir'in evine vardı. Efendimizin geldiği haber verilence, Hz. Ebû Bekir şaşırdı ve "Vallahi, Resûlullah bu saatte hiç gelmezdi. Bu gelişinde mutlaka bir iş var!" diye konuştu. Sonra Efendimizi içeri alıp minderinin üzerine oturttu ve "Anam babam sana feda olsun yâ Resûlallah! Ne haber var?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "Yüce Allah, bana Mekke'den çıkmaya ve Medine'ye hicret etmeye izin verdi" buyurdu.

Hz. Ebû Bekir merakla, "Senin refakatinle şereflenecek miyim yâ Resûlallah?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz "Evet..." deyince, gönlüne sürur, gözlerine sevinç gözyaşları doldu.

Hz. Âişe, "O güne kadar, bir insanın sevincinden böylesine ağladığını görmemiştim!"[409] diyerek, muhterem babasının o andaki sevincini dile getirmek istemiştir.

Resûl-i Ekrem ve Hz. Ebû Bekir, Medine'ye kadar kendilerine kılavuzluk etmek üzere, henüz müşrik, fakat güvenilir, sözünde durmasıyla tanınmış biri olan Abdullah b. Üreykit'le anlaştılar. İki binit devesini kendisine teslim ettiler. Üç gece sonra Sevr dağı eteğinde buluşmak üzere sözleştiler.

Bundan sonra Peygamber Efendimiz, Hz. Ebû Bekir'in yanından ayrılarak Hâne-i Sâadetine döndü.[410]

---

[409] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 128-129.

[410] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 128-129; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 227-228; Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 332; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 245; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 1, s. 181.

Hz. Cebrail'in İhbarı

Bu sırada vahiy meleği Cebrail (a.s.) gelip, Peygamber Efendimize müşriklerin kararını bildirdi ve başvuracağı tedbiri de şöyle açıkladı:

"Şimdiye kadar yattığın yatağında, bu gece yatma!"

Bunun üzerine Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Ali'yi çağırdı ve "Yatağımda bu gece yat, uyu! Şu yeşil, geniş aba hırkamı da üzerine ört! Korkma, sana hiçbir zarar erişmeyecektir!" dedi.

Ayrıca Hz. Ali'ye, kendisine teslim edilen emanetleri sahiplerine verinceye kadar da Mekke'de kalmasını emretti.

Mekkeliler, "Muhammedü'l-Emin" lakabını verdikleri Resûl-i Kibriya Efendimize, son derece güvenirler ve en kıymetli eşyalarını, saklayamamaktan korktukları için ona teslim ederlerdi. Kureyş ileri gelenlerinin, hakkında ölüm kararı aldıkları sırada da kendilerinde emanet olarak birçok kıymetli eşya vardı. Ama o, bu karara rağmen, emanetlerin sahiplerine verilmesini Hz. Ali'ye emretmekle, bir kere daha büyüklüğünü ve emanete sadâkatini ortaya koyuyordu.

Peygamberimizin Evinin Kuşatılması

Plân gereği her kabileden seçilmiş eli kılıçlı iki yüze yakın müşrik, gecenin üçte biri geçince, Resûl-i Kibriya Efendimizin evinin önünde toplandılar. İçlerinde Ebû Cehil, Ebû Leheb ve Ümeyye b. Halef gibi azılıları ve elebaşıları da vardı. Katiller, gecenin geçmesini, aydınlığın etrafı sarmasını ve Fahr-i Âlem'in evinden çıkmasını bekliyorlardı. Zira, âdetlerine göre, bir adamı evinin içinde katletmek, korkaklığın en âdisi sayılırdı!

Peygamberimizin Hâne-i Saadetinden Çıkması

Resûl-i Kibriya Efendimiz, eli kılıçlı katillerin Hâne-i Saadetinin etrafını sardıkları sırada evinden çıktı. Yerden aldığı bir avuç toprağı başlarına attı ve Yasin Suresi'nin ilk sekiz ayetini okudu. Hiçbiri onu görmedi ve içlerinden çıkıp gitti.

Bir müddet sonra yanlarına bir hemşehrileri uğradı; "Burada ne bekleyip duruyorsunuz?" diye sordu.

"Muhammed'i bekliyoruz" dediklerinde, "Muhammed, sizin başınıza toprak saçıp içinizden çıkıp gideli hayli vakit olmuş. Hele bir kere üstünüze başınıza bakınız!" diyerek, gözü dönmüş katillerle adeta alay etti!

Birbirlerine baktılar. Üzerlerinin toz toprak içinde kalmış olduğunu gördüler. Şaşırıp kaldılar. Derhal Hâne-i Saadetin içerisine baktılar. İçeride birinin abaya sarınıp bürünerek yattığını görünce, "İşte, Muhammed yatıyor!" diyerek beklemeye devam ettiler; ta ortalık ağarıncaya kadar!

Sabahleyin Resûl-i Kibriya Efendimiz yerine Hz. Ali'nin yataktan doğrulup

kalktığını görünce, bütün bütün şaşırdılar ve "Vallahi, bize söylenen doğru imiş!" dediler.

Sonra da Hz. Ali'ye, "Muhammed nerede?" diye sordular.

Hz. Ali, "Bilmem!" diye cevap verince, hayrette kalıp ne yapacaklarını şaşırdılar.

Cenab-ı Hak, bu münâsebetle indirdiği ayet-i celîlede şöyle buyurdu:

"Hani bir zamanlar o küfredenler, seni tutup bağlamaları, ya seni öldürmeleri yahut seni (yurdundan zorla) çıkarmaları için sana tuzak kuruyor(lar)du. Onlar bu tuzağı kurarlarken Allah da onun karşılığını yapıyordu. Allah, tuzak kuranlara mukabele edenlerin en hayırlısıdır."[411]

SEVR MAĞARASINA GİDİŞ

Hâne-i Saadetinden çıkan Resûl-i Ekrem Efendimiz, doğruca Hz. Ebû Bekir'in evine vardı. Kendileri için acele sefer malzemesi hazırlandı ve bir dağarcığa bir miktar azık kondu.

Sonra, Resûl-i Ekrem Efendimizle Hz. Ebû Bekir, evin arkasındaki küçük kapıdan çıktılar ve Mekke'nin aşağısındaki, güneybatısına düşen, şehre üç mil (takriben bir saat) uzaklıkta bulunan Sevr dağına doğru yol aldılar.

Hz. Ebû Bekir, Resûl-i Kibriya Efendimizin kâh önüne geçerek yürüyor, kâh arkasında kalarak yol alıyordu. Efendimiz, "Yâ Ebû Bekir! Niçin böyle yapıyorsunuz?" diye sordu.

Sevr mağarası

[411] Enfâl, 30.

Hz. Ebû Bekir, "Önünüzü arkanızı gözetlemek, sizi korumak için yâ Resûlallah!" diye cevap verdi.

Hz. Ebû Bekir'i Yılanın Sokması

Cuma gecesi Sevr mağarasına vardılar.

Mağara oldukça ıssızdı. Önce Hz. Ebû Bekir içeri girdi. Yeri temizleyip düzeltti. Mağaradaki delikleri, izarını yırtarak tıkadı. İzarı yetmeyince, geriye kalan bir deliğe de ayağını dayadı. Sonra Fahr-i Âlem Efendimizi içeriye davet etti. Resûl-i Ekrem içeri girdi ve mübarek başını Sıddık-ı Ekber'in dizine dayayarak uyudu.

Az sonra, Hz. Ebû Bekir, deliğe dayadığı ayağında müthiş bir acı hissetti. Yılan ısırması olduğunu anladı. Fakat delikten ayağını çekmedi. Hatta Kâinatın Efendisi uykudan uyanabilir diye yerinden bile kımıldanmadı! Canı öylesine acıdı ki gözlerinden ister istemez yaş aktı. Akan gözyaşlarının birkaç damlası mübarek yüzlerine damlayınca Resûl-i Kibriya Efendimiz uyandı ve "Ne var yâ Ebû Bekir?" diye sordu.

Sadâkat timsâli Hz. Ebû Bekir, "Yâ Resûlallah! Ayağımı bir şey soktu. Ama mühim değil! Anam babam sana feda olsun!" diye cevap verdi.

Resûl-i Kibriya, yılanın soktuğu yeri mübarek tükrüğüyle meshetti. Allah'ın lûtfuyla acı derhal kayboldu ve Sıddık-ı Ekber şifa buldu.

Örümceğin Ağ Germesi, Güvercinlerin Yuva Kurması

O anda Allah'ın emriyle bir örümcek gelip mağaranın ağzına ağını gerdi, bir çift güvercin ise gelip yuva kurdu.[412] Bu hayvanlar, Resûl-i Kibriya ve Hz. Ebû Bekir'i bütün Kureyş'e karşı korumak için nöbettarlık etmeye başlıyorlardı!

Mekke'nin Köşe Bucak Aranması

Resûl-i Kibriya Efendimizi Hâne-i Saadetinde bulamayan müşrikler, fazlasıyla sıkılıp üzüldüler. Derhal Mekke'nin her tarafını didik didik aramaya koyuldular. Hz. Ebû Bekir'in evine vardılar. Onu da bulamayınca büsbütün öfkelendiler.

Mekke'de Resûl-i Kibriya Efendimizi bulamayınca, bu sefer tellal çağırttılar: "Muhammed'i veya Ebû Bekir'i bulup getirene veya öldürene yüz deve veririz!"

İçlerinde ne kadar hırsız, cani ve gözü dönmüş var ise, bu ilanı duyunca, kimi eline kılıç, kimi de sopalar alarak Mekke'nin dışına çıktılar ve etrafta koşuşturmaya başladılar.

---

[412] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 228; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 260; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 1, s. 182.

Arayıcılar, yanlarına Müdlicoğullarından iki iz takip edici de almışlardı. Resûl-i Ekrem Efendimizle Hz. Ebû Bekir'in izlerini buldular. Takip ede ede gelip Sevr dağının eteklerine dayandılar.

İzcilerden biri, "Vallahi" dedi. "Onlar, şu mağaradan ileri geçmemişlerdir! İz burada kesiliyor!"

İçlerinden bir kısmı, Ümeyye b. Halef'le beraber mağaranın ağzına kadar geldiler.

Hz. Ebû Bekir'in Hüznü

Bu sırada Sevgili Peygamberimiz ile Hz. Ebû Bekir onları görüyor, fakat müşrikler onları göremiyorlardı.

Hz. Ebû Bekir, fazlasıyla telâşa kapıldı ve üzüldü. "Yâ Resûlallah!" dedi. "Beni öldürseler de gam çekmem! Ben, nihayet bir ferdim. Ama, Allah göstermesin, sana bir zarar ve ziyan eriştirecek olurlarsa bu, bütün ümmetin helâkine sebep olur!"

Resûl-i Kibriya, kemâl-i emniyet içinde, لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا "Üzülme, Allah bizimle beraberdir" buyurarak ona teselli verdi.

Hz. Ebû Bekir yine "Yâ Resûlallah!" dedi. "Onlardan birisi eğilip de ayaklarının dibinden bir bakıverse, bizi görür!"

Fahr-i Âlem Efendimiz, yine emin ve mütevekkil bir şekilde, "Yâ Ebû Bekir! İki kişinin üçüncüsü Allah olursa, sen âkıbetin ne olacağını zannediyorsun? Yakalanacağımızı mı sanırsın?"[413] buyurdu. Sonra da Hz. Ebû Bekir'in iç ferahlığa kavuşması için Cenab-ı Hakk'a dua etti.[414]

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'inde bu hadiseye şu ayetiyle işaret eder:

"Eğer siz ona (Resûlüme) yardım etmezseniz, (hatırlayın ki) kâfirler onu (Mekke'den) çıkardıkları zaman bizzat Allah ona yardım etmişti. Yine de O, nusretini esirgemez. O öyle bir zamandı ki Resûlullah (ancak) ikinin ikincisinden ibaretti (bir tek yanında Ebû Bekir vardı). O zaman onlar, (Sevr dağının tepesindeki) mağaradaydılar. Peygamber o vakit arkadaşına, 'Mahzun olma! Allah, hiç şüphe yok, bizimle beraberdir' diyordu. Allah o (arkadaşının) üzerine (kalbine) sekînetini (kuvve-i mânevîyesini) indirmiş, onu (habibini) görmediğiniz (mânevî) ordularla teyit etmiş, kâfirlerin kelimesini (küfürlerini) alçaltmıştı. Allah'ın kelimesi (tevhid kelimesi) ise, çok yücedir. Allah, mutlak gâlibtir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."[415]

---

[413] Müslim, *Sahih*, c. 7, s. 106; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 1, s. 4.

[414] İsfahanî, *Delâil*, s. 278.

[415] Tevbe, 40.

Örümcek ve Güvercinlerin Nöbettarlığı

Sevr mağarasına oldukça yaklaşan müşrikler, "Şu mağarayı da arayalım" dediler.

Konuşulanları Fahr-i Kâinat Efendimizle Sıddık-ı Ekber duyuyorlardı.

İçlerinden biri mağaranın ağzına geldi; fakat içeri girip bakma lüzumu hissetmeden geri döndü.

"Neden girip içeri bakmadın?" diye sordular.

"Mağaranın ağzında iki yabanî güvercinin yuva kurduğunu gördüm. Orada olduklarına asla ihtimal vermem!" diye cevap verdi.

Azılı müşrik Ümeyye b. Halef ise, arkadaşlarına hiddetli hiddetli şöyle seslendi:

"Hâlâ mağaranın orada ne dolaşıp duruyorsunuz? Orada örümceğin ağ bağladığını görmüyor musunuz? Vallahi ben, bu ağın Muhammed doğmadan önce gerilmiş olduğu kanaatindeyim!"[416]

Bunun üzerine mağaranın yanından uzaklaştılar.

Böylece Cenab-ı Hak, nöbetçi tayin ettiği bir örümcek ve iki yabanî güvercinle, Sevgili Resûlünü bütün Kureyş'e karşı korumuş oluyordu!

Mağarada Geçen Günler

Perşembe günü geceleyin Sevr mağarasına, Hz. Ebû Bekir'le birlikte giren Sevgili Peygamberimiz, Cuma, Cumartesi ve Pazar gecelerini orada geçirdi. Üç gün üç gece mağarada gizlenmeleri, tedbir içindi. Müşrikler bu zaman zarfında, onların Mekke civarından uzaklaşmış olduklarına kanaat getirecek ve bir derece takiplerini gevşetmiş olacaklardı. Nitekim de öyle oldu.

Mağarada gizlendikleri zaman zarfında, Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah, aldığı tâlimat üzere gündüzleri Kureyşliler arasında dolaşıyor, ne konuştuklarını, neler düşündüklerini öğrendikten sonra, geceleri gelip Resûl-i Ekrem'e haber veriyordu. Geceyi oraya geçiriyor ve aydınlık tamamıyla etrafı sarmadan Mekke'ye geri dönüyordu.

Diğer taraftan, Hz. Ebû Bekir'in kölesi Âmir b. Fuheyre de, o civarda koyunlarını güdüyor, hem Abdullah'ın izlerini yok ediyor, hem de onlara süt götürüyordu.

Böylece, üç gün üç gece hayat da geride kalmış oluyordu. Kureyşlilerin Resûl-i Ekrem ve Hz. Ebû Bekir hakkındaki arama taramaları da bir derece gevşemişti. Hz. Abdullah'ın Mekke'den getirdiği haber bu meyandaydı!

Bu arada, daha evvel kararlaştırıldığı üzere kılavuz olarak tutulan Abdullah b. Üreykit de, kendisine teslim edilen iki deveyle birlikte kendi devesi de ya-

---

[416] Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 260.

nında bulunduğu halde Pazartesi günü seher vakti Sevr dağının eteğinde göründü.

Hz. Esmâ'nın Yol Azığı Getirmesi!

Peygamber Efendimiz ve beraberindekilere yol azığı olarak bir koyun kesilmiş, eti pişirilmişti. Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ (r.anha), bunu bir dağarcığa koyup bir tulum suyla birlikte mağaraya getirdi.

Hz. Esmâ, dağarcık ve tulumun ağzını bağlamak için bağ getirmeyi unutmuştu. Mağaradan hareket edileceği sırada civarda bağlayacak bir şey bulamayınca belindeki kuşağı yırtıp iki parçaya ayırdı. Bir parçasıyla yemek dağarcığının, diğer parçasıyla su tulumunun ağzını bağladı. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, "Esmâ'ya cennette iki kuşak var!" buyurdu.

Bu sebeple, Hz. Esmâ'ya "Zatü'n-Nıtakayn [İki Kuşak Sahibi]" denilmiştir.[417]

SEVR MAĞARASINDAN AYRILIŞ!

Rebiülevvel ayının dördüncü Pazartesi günü idi.

Mağaradan hareket saati gelmişti.

Hz. Ebû Bekir, iki devesinden en üstün olanını Resûl-i Kibriya Efendimize takdim ederek, "Anam babam sana feda olsun yâ Resûlallah, buyur bin!" dedi.

Resûl-i Ekrem, "Ben, benim olmayan deveye binmem!" diye karşılık verdi.

Hz. Ebû Bekir tekrar, "O senindir! Babam anam sana feda olsun, buyur bin!" dedi.

Resûl-i Ekrem, yine "Binmem" dedi. "Satın aldığın bedeli bana söylemedikçe binmem!"

Mecbur kalan Hz. Ebû Bekir, devenin fiyatını söyledi ve Peygamberimiz de onu kabul etti.

Resûl-i Ekrem ve Hz. Ebû Bekir develerine bindiler. Hz. Ebû Bekir, yolda kendilerine hizmet etsin diye terkisine azatlı siyah kölesi Amir b. Füheyre'yi de aldı.

Yol göstermekte oldukça mâhir olan Abdullah b. Üreykit önlerine düştü. Sevr mağarasından ayrıldılar.

Peygamberimizin Mekke'ye Hitabı

Resûl-i Kibriya Efendimiz, doğup büyüdüğü mübarek şehirden ayrılıyordu. Aşağısından geçerken Hezreve nâm mevkide devesini durdurdu. Kutsî bel-

---

[417] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 131; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 229; Buharî, *a.g.e.*, c. 2, s. 332; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 247.

deye mahzun mahzun baktı ve "Vallahi, sen Allah'ın yarattığı yerlerin en hayırlısı, Allah katında en sevgili olanısın! Bana senden daha sevgili, daha güzel yurt yoktur! Çıkarılmaya zorlanmamış olsaydım, senden asla ayrılmaz, senden başka yerde yurt yuva tutmazdım"[418] diyerek ona olan sevgisini dile getirdi.

Bunun üzerine, Cenab-ı Hak, Habib-i Edibini teselli eden şu ayeti inzal buyurdu:

"Elbette, o Kur'an'ın tebliğini üzerine farz kılan Allah, seni yine döneceğin yere (Mekke'ye) döndürecektir!"[419]

Düşmanın takibini zorlaştırmak ve onu şaşırtmak gayesiyle Medine'ye doğru, herkesin gittiği yoldan ayrı bir yol takip edildi. Önce, güney istikametinde Kızıldeniz'e yakın Tihame'ye gittiler. Sonra kuzeye döndüler. Denizden uzak çöl içinden sahile paralel yol aldılar. Salı günü öğleye kadar durup dinlenmeden deve sırtında yol katettiler. Salı günü öğle üzeri bir gölgelikte bir nebze dinlenmek için konakladılar. Peygamber Efendimiz, istirahate çekildi. Hz. Ebû Bekir ise, başında bir muhâfız gibi bekliyordu. Bir taraftan da etrafa göz gezdiriyordu. Uzakta bir çoban gördü. Yanına gitti. Çobanın koyunundan sağdığı bir miktar sütü alıp getirdi. Resûl-i Ekrem uyanınca kendisine takdim etti. Efendimiz kanasıya içti.[420]

Sütsüz Keçinin Süt Verişi

Yolculuk esnasında garip hadiseler cereyan ediyordu.

Yanına varıp süt istedikleri bir çoban onlara, "Yanımda süt verecek şu keçiden başkası yok. Fakat o da hamile oldu ve sütü çekildi" dedi.

Resûl-i Kibriya'nın şifalı ve bereketli eli keçinin memelerine uzandı. Mübarek elleriyle, onları sığadı ve dua etti. Memeler, ânında sütle doldu. Sağılan sütü hepsi kana kana içti.

Hayretler içinde kalan çoban, "Allah aşkına, sen kimsin? Şimdiye kadar senin gibisine rastlamadım!" diye sordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Kim oduğumu söylerim; ama gördüğünü, duyduğunu gizli tutmak şartıyla!" dedi.

Çoban, "Olur, gizli tutarım" diye söz verince, Fahr-i Âlem Efendimiz, "Ben, Allah'ın Resûlü Muhammed'im!" buyurdu.

Hayreti bütün bütün artan çoban, "Demek, Kureyş'in 'Yolunu sapıttı!' dediği zât sensin, öyle mi?" dedi.

Peygamber Efendimiz, "Onlar böyle söylüyorlar!" buyurdu.

---

[418] İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 1, s. 181; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 176.

[419] Kasas, 85.

[420] Müslim, *Sahih*, c. 8, s. 236; İsfahanî, *Delâil*, s. 279.

Bunun üzerine çoban, "Ben şehâdet ederim ki sen bir peygambersin! Getirdiğin de haktır. Senin yaptığını ancak bir peygamber yapabilir! Ben, sana tâbi oldum" dedi ve orada İslamiyetle şereflendi.

Çoban, ayrıca kendileriyle gitme arzusunu da izhar etti. Fakat Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Senin buna bugün gücün yetmez. Benim muvaffak olduğumu haber aldığın zaman bize gel, katıl" buyurdu.[421]

Kısır Keçinin Süt Vermesi

Fahr-i Âlem Efendimiz, beraberindekilerle üçüncü uğrak yerleri olan Kudeyd mevkiine geldiler. Orada oturan Ebû Mâbed'in çadırı önünden geçerken, satın almak maksadıyla, "Hurma veya yiyecek başka bir şey var mı?" diye sordular.

Ebû Mâbed o anda orada yoktu. Hanımı Âtike Ümmü Mâbed, "Hayır, yiyecek bir şey yok" diye cevap verdi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir tarafta zayıf bir keçi gördü. "Bunda süt yok mu?" diye sordu.

Ümmü Mâbed, "Onun vücudunda kan yoktur; nereden süt verecek?" diye cevap verdi.

Peygamber Efendimiz, "İzin verirsen sağarım" dedi.

Ümmü Mâbed, sürüyle otlamaya gidemeyecek kadar zayıf olan keçiden süt çıkmayacağını biliyordu. Fakat misafire "Olmaz" demenin uygun düşmeyeceğini düşünerek, "Pekâlâ, onda süt bulursan sağıver!" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, gidip keçinin beline elini sürdü ve memesini de mübarek eliyle meshetti. Sonra, "Bismillahirrahmânirrahîm" diyerek dua etti. Daha sonra, "Bir kab getiriniz, sağınız" buyurdu.

Sağdılar. Getirdikleri kocaman kap doldu!

Peygamber Efendimiz, önce Ümmü Mâbed'e, sonra da orada bulunanlara doyuncaya kadar içirdi. En sonunda kendileri içti. Tekrar sağıp içtiler. Üçüncü defa da sağıp, onu Ümmü Mâbed'e bıraktılar.

Sonra da oradan ayrılıp yollarına devam ettiler.

Az sonra, Ebû Mâbed geldi. Kab içindeki sütü görünce, "Bu ne?" diye sordu.

Ümmü Mâbed, "Buraya mübarek bir zât geldi. Şöyle şöyle söyledi, keçiyi böyle sağdı" diyerek olup bitenleri tafsilâtıyla anlattı.

Ebû Mâbed, "Bunda bir hikmet var! O zâtın şekli ve siması nasıldı?" diye sordu.

Ümmü Mâbed, "Orta boylu, kara kaşlı, kara gözlü ve gayet nurani yüzlü,

---

[421] İsfahanî, *a.g.e.*, s. 279.

lâtif bir adamdı" diyerek Peygamber Efendimizin şekil ve şemâilini birer birer beyan etti.

Bunun üzerine Ebû Mâbed, "Vallahi" dedi. "Bu senin tarif ettiğin zât, Kureyş içinde zuhur eden peygamberdir! Eğer ben burada bulunsaydım ona tâbi olur, beraberinde gitmeyi ondan dilerdim!"[422]

Resûlullah'tan "Bu keçiyi (veya koyunu) kesme" diye de emir alan Ümmü Mâbed demiştir ki:

"Resûlullah'ın memesini meshettiği o keçi (veya koyun) Hz. Ömer'in hilâfetinde meydana gelen, Hicret'in 18. yılındaki kıtlık ve kuraklığa kadar sağ kaldı. Yeryüzünde hayvanlar yiyecek bir şey bulamazken, biz onu sabah ve akşam sağardık!"[423]

Süraka'nın Başına Gelenler

Kureyş'in Peygamber Efendimizi ele geçirenlere yüz deve vadettiği, Kinâne kabilesinden olup o havalide yaşayan Benî Müdlic aşireti tarafından da duyulmuştu. Sahil yolundan iki deveyle dört kişinin geçip gittiğini de işitmişlerdi.

Bunlardan gayet cesur ve aynı zamanda iyi iz takip eden Süraka b. Mâlik de, bu mükâfatın tatlılığına kanarak, Resûl-i Ekrem Efendimizi takibe koyulmuştu. Bir ihbar üzerine harekete geçen Süraka, kısa zamanda izlerini buldu. Dörtnala koşturduğu atıyla gittikçe Resûl-i Ekrem Efendimiz ve beraberindekilere yaklaşıyordu. Aralarında az bir mesafe kalmıştı. Hz. Ebû Bekir, Süraka'nın geldiğini görünce telâşlandı.

Peygamber Efendimiz, mağarada dediği gibi, "Üzülme, Allah bizimle beraberdir" dedi ve dönüp Süraka'ya baktı. Süraka'nın atının ayakları bir anda dizlerine kadar yere battı. Kurtulunca, tekrar takip etti. Fakat yine atının ayakları yere saplandı ve atının ayaklarının saplandığı yerden duman gibi bir şey çıktı. O vakit anladı ki ne onun elinden ve ne de kimsenin elinden gelmez ki ona iliş-sin!

"Yâ Muhammed!" dedi. "Dua et, kurtulayım! Sana hiç dokunmayacağım! Seni takip edecek kimselere de senden hiç bahsetmeyeceğim!"[424]

Server-i Kâinat Efendimiz dua etti. Cenab-ı Hak, duasını kabul etti ve Süraka'yı o müşkîl durumdan kurtardı.

Süraka, Resûl-i Ekrem Efendimizin yanına vardı. Kendisini tanıttı. İleride İslamiyetin her tarafa hâkim olacağı mülâhazasıyla bir emanname istedi. Resûl-i Kibriya Efendimiz, kendisine yazılı bir emanname verdi.

---

[422] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 230-231; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 259; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 1, s. 188.

[423] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 220.

[424] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 134; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 232; Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 332-333; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 1, s. 184-185.

Bir rivayete göre, bu emannameyi Hz. Ebû Bekir,[425] diğer bir rivayete göre ise Âmir İbni Füheyre yazdı.[426]

Emannameyi alan Süraka, "Ey Allah'ın peygamberi! Emret, istediğini yapayım!" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Git, öyle yap ki başkası gelmesin!" diye ferman etti.

Peygamber Efedimizden bu tâlimatı alan Süraka, derhal geri döndü. Arkadan gelen Kureyş'in takipçilerine de, "Ben buraları arayıp taradım, kimseyi bulamadım. Başka tarafa bakalım" diyerek onları geri çevirdi.[427]

Kaderin tecellisine bakınız ki günün başlangıcında Sevgili Peygamberimizi ele geçirmek veya öldürmek için atına atlayıp takibe çıkan Süraka, günün sonunda aynı zâtın bir muhâfızı oluyor ve onu düşman takipçilerden korumaya çalışıyor!

Sonraları Ebû Cehil, Süraka'nın bu haline vâkıf olunca, pek ziyade gadaba geldi ve onun gayretsizliğinden bahsederek, hakkında bir kıt'a hicviye söyledi.

Mucize-i Ahmediyye'ye şahit olan Süraka da ona, "Eğer atımın ayaklarının nasıl yere gömüldüğünü göreydin, sen de Muhammed'in peygamberliğine iman ederdin!" kıt'asıyla cevap verdi.[428]

Aynı Süraka, Hicret'in 8. senesinde Resûl-i Ekrem Efendimizin Huneyn Gazâsı'ndan dönüşü sırasında huzur-u risâlete emannameyle gelecek ve İslamiyetle müşerref olup, Peygamberimizin iltifatına mazhar olacaktır!

Bir Çoban

Süraka döndükten sonra Resûl-i Ekrem Efendimiz, beraberindekilerle yine kızgın çöller üzerinde yol almaya başladı. Sanki gökten alev yağıyor, yerden kızgın kıvılcımlar fışkırıyordu!

Bu sırada onları bir çoban gördü. Kureyş'e haber vermek üzere son sürat Mekke'ye geldi. Fakat şehre girer girmez ne için geldiğini birden unutuverdi! Ne kadar çalıştıysa bir türlü hatırlayamadı. Mecbur olup geri döndü. Sonra anladı ki ona unutturulmuş![429]

Hz. Zübeyr'in Peygamberimizle Karşılaşması

Hz. Zübeyr b. Avvam, Şam ticaret kafilesiyle Medine'den Mekke'ye gitmekte idi. Yolda Resûl-i Kibriya Efendimizle karşılaştı. Peygamber Efendimiz

---

[425] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 135; Kadı İyaz, *a.g.e.*, c. 1, s. 687.

[426] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 333; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 1, s. 185.

[427] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 232; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 219-22; Kadı İyaz, *a.g.e.*, c. 1, s. 687.

[428] Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 220.

[429] Kadı İyaz, *a.g.e.*, c. 1, s. 688; Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 145.

ile Hz. Ebû Bekir'e birer beyaz Şam maşlahı giydirdi. Medineli Müslümanlardan birinin, "Resûlullah ve arkadaşları geciktiler" dediğini haber verdi. Bunun üzerine Resûl-i Kibriya Efendimiz, hareketini süratlendirdi.[430]

Mekke'ye gelip işlerini yoluna koyan Hz. Zübeyr b. Avvam da Medine'ye hicret etmiştir.

Büreyde'nin Müslüman Olması

Deve sırtında süratle yol alan Resûl-i Kibriya Efendimiz, beraberindekilerle gelip Amim denilen mevkiye ulaştı.

Sehmoğulları yurdu buraya yakın idi. Reislerinden Büreyde b. Husayb, Kureyş'in yüz deve vaadini işitmiş olduğundan yanına seksen kadar adamını da alarak gelip Peygamber Efendimize kavuştu.

Resûl-i Ekrem ona, "Sen kimsin?" diye sordu.

"Ben, Büreyde'yim" deyince, Peygamber Efendimiz, Hz. Ebû Bekir'e, "Yâ Ebâ Bekir! İşimiz, serinledi ve düzeldi" dedi.

Peygamberimiz tekrar Büreyde'ye, "Kimlerdensin?" diye sordu:

"Eslem kabilesindenim" cevabını verdi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, yine Hz. Ebû Bekir'e dönerek, "Yâ Ebâ Bekir!" dedi. "Selamete erdik!"

Peygamber Efendimiz, "Eslem'in hangi kolundansın?" diye sordu.

Büreyde, "Sehmoğullarındanım" dedi.

Bunun üzerine Efendimiz, Hz, Ebû Bekir'e, "Yâ Ebû Bekir! Okun çıktı" buyurdu.

Fahr-i Kâinat, kat'iyyen tatayyur[431] etmezdi. Yalnız güzel şeylerde, hasenatta tefeül ederdi, yani hayra yorardı. Onun için Büreyde'ye rastlamasını iyi bir hal ve alâmet saydı.

Bu sefer Fahr-i Kâinat'ın akvâl ve etvarındaki metanet ve ağırbaşlılığa, lisanındaki düzgünlüğe musahhar ve hayran olan Büreyde, "Peki, ya sen kimsin?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem, "Ben, Abdülmuttalib'in oğlu Abdullah'ın oğlu Muhammed'im ve Allah'ın Resûlüyüm" dedi ve onu İslam'a davet etti.

Büreyde, davete derhal icabet etti ve beraberindekilerle birlikte şehâdet kelimesi getirerek Müslüman oldu.[432]

Peygamber Efendimiz geceyi burada geçirdi.

---

[430] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 333.

[431] "Tatayyur", eşya ve hadiseler ile bilhassa kuşların uçuş tarzları ve ötüşleri ile teşeüm etmek, yani uğursuz saymak demektir.

[432] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 4, s. 241-242; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 4, s. 471; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 1, s. 176.

Sabah olunca Büreyde, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Yanında bir bayrak olmadan Medine'ye girmen doğru olmaz!"

Sonra da sarığını çıkarıp mızrağının ucuna bağladı. Medine'ye girinceye kadar Peygamber Efendimizin önünde onu taşıyarak yürüdü.

Resûl-i Kibriya Efendimiz Büreyde hakkında, "Ashabımdan bir zât, bir memlekette vefat edecektir. O, kıyamet gününde, o memleketin nuru ve o memleket halkının önderi olacaktır" buyurmuştur.[433]

Hakikaten Büreyde Hazretleri, İslam uğrunda büyük fedakârlıklarda bulundu, İslam mücahitleriyle Horasan'a kadar gitti ve Merv'de vefat etti.[434]

PEYGAMBER EFENDİMİZİN MEDİNE'YE GELİŞİ

Medineli Müslümanlar, Resûl-i Kibriya Efendimizin Mekke'den Medine'ye gelmek üzere yola çıktığını duymuşlardı. Bunun için her gün sabah namazından sonra Harre mevkiine çıkarak, öğle sıcağı basıncaya kadar yolunu heyecan ve sabırsızlıkla beklerlerdi.

Yine bir gün teşrif-i Nebevîyi uzun uzun beklemişler, gelmediğini ve etrafını da şiddetli sıcaklığın bastığını görünce evlerine geri dönmüşlerdi.

Bu sırada bir işi için evinin damına çıkmış olan bir Yahudi, beyazlara bürünmüş birkaç kişinin çölün sıcaklığını, serap ve sisleri yara yara gelmekte olduğunu gördü. Müslümanların, Hz. Resûlullah'ı günlerden beri beklemekte olduğunu biliyordu. Kendisini tutamayarak, "Ey Arap topluluğu! İşte, beklediğiniz devletliniz geliyor!" diye haykırarak Müslümanlara müjde verdi.[435]

Bu müjde, Medine sokaklarında bir şimşek gibi çaktı. Şehir bir anda bayram havasına büründü. Çünkü insanlığa huzur ve saadet sunan zât geliyordu! Müslümanlar derhal silahlanıp o tarafa doğru koştular.

Karşılayıcılar, Resûl-i Ekrem Efendimizle Hz. Ebû Bekir'e, bir hurma ağacının gölgesinde dinlenirken kavuştular. Hz. Ebû Bekir, başucunda ayakta duruyordu! Günlerden beri yolunu heyecan, sabırsızlık ve muhabbetle bekledikleri ak maşlaha bürünmüş Kâinatın Efendisini selamladılar, nur saçan mübarek simasını temâşâya başladılar.

Hurma ağacının gölgesinde bir müddet yorgunluğunu gideren Resûl-i Kibriya, daha sonra beraberindekiler ve karşılayıcılar ile birlikte Medine'nin sağ tarafına düşen Kuba köyüne doğru yoluna devam etti.

Rebiülevvel ayının çok sıcak bir Pazartesi günü idi.

---

[433] İbn Esir, *a.g.e.*, c. 1, s. 176.

[434] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 242; İbn Esir, *a.g.e.*, c. 1, s. 175.

[435] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 137; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 233.

Güneş, ateşten oklarını bütün şiddetiyle yeryüzüne gönderiyordu. Kuşluk vakti Resûl-i Kibriya Efendimiz, etrafındaki mü'minler halkasıyla Medine'ye bir saat kadar mesafesi olan Kuba köyüne vardı. Orada Amr b. Avfoğullarının kardeşi Gülsüm b. Hidm'in evine indi. Kızgın kumlar üzerindeki süratli yolculuk Efendimizi oldukça yormuştu. Müslümanlarla görüşmek arzusuna binaen Kuba'da bir müddet ikamet etmeye karar verdi.

Geceleri Medineli Müslümanların eşrafından oldukça yaşlı bir zât olan Gülsüm b. Hidm'in evinde kalan Efendimiz, gündüzleri ise Müslümanlarla konuşmak, sohbet etmek için ashaptan bekâr bir zât olan Sa'd b. Hayseme'nin evine giderdi. Zaten, muhacirlerin bekârları da onun evinde kalırlardı. Bu sebeple evine "Dârü'l-Uzab [Bekârlar Evi] " denirdi.[436]

Hz. Ali'nin Gelip Efendimize Kavuşması

Hz. Ali, Resûl-i Kibriya Efendimizin emriyle, Kureyşlilerin kendisine teslim ettikleri kıymetli eşya ve emanetlerini sahiplerine iade etmek maksadıyla Mekke'de kalmıştı.

Hz. Ali, bu vazifeyi yerine getirmiş ve Efendimizin Mekke'den ayrılışından üç gün sonra da hareket etmişti. Resûl-i Kibriya Efendimiz henüz Kuba'da iken gelip kavuştu. Yürümekten ayakları şişmiş ve kabarmış idi. Peygamberimiz, onu gözyaşları arasında kucakladı ve ayağının iyileşmesi için dua edip eliyle meshetti. Cenab-ı Hak ânında şifa ihsan etti. Hz. Ali'nin ayaklarında ne kabarmadan, ne de ağrı ve sızıdan eser kalmadı.[437]

KUBA MESCİDİ'NİN İNŞASI

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Amr b. Avfoğullarında on küsur gece misafir kaldı. Bu müddet zarfında Kuba Mescidi'ni tesis etti ve bu mescit içinde namaz kıldı.

Efendimizin tesis ettikleri mescitten önce, Müslümanlardan bazıları kendileri için mescit inşa etmişlerse de, İslam cemaati için ilk olarak bina olunan mescit, işte bu Kuba Mescidi'dir.

Gülsüm b. Hidm Hazretlerinin, üzerinde hurma kuruttuğu arsasında bina edilen bu ulvî mâbedin inşasında, Resûl-i Kibriya Efendimiz bizzat çalıştı. Bir seferinde kucağına güçlükle kaldırılabilecek büyükçe bir taş almışlardı. Sahabenin biri yanına varıp, "Yâ Resûlallah! Anam babam sana feda olsun! Elindekini bana ver" deyince, "Hayır vermem! Sen de başkasını al" buyurarak gayret ve faaliyetten büyük zevk aldığını ifade etmişti. Böylece ibadeti, takvâsı, sadâ-

---

[436] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 138; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 233.

[437] Halebî, *İnsan*, c. 2, s. 233.

kati, metaneti, cesareti vesâir bütün güzel vasıflarda olduğu gibi gayret ve çalışkanlığı ile de sahabelere en güzel örnek oluyordu.

Kuba Mescidi

Onun bu gayret ve faaliyetini müşâhede eden Müslümanlar da, aşk ve şevk içinde bıkmadan usanmadan ve zerre kadar fütur eseri göstermeden çalışıyorlardı. Mescit yapılıp bitinceye kadar Peygamber Efendimiz, çalışmaktan bir an olsun geri durmadı ve kendisini sâir Müslümanlardan farklı bir muameleye tâbi tutmadı.

Kuba Mescidi'nin Ehemmiyet ve Fazileti

Kuba Mescidi, Resûl-i Kibriya'nın hicreti ve özellikle Kuba köyüne ulaşmasıyla başlayan nurani ve muazzam bir devrin mübarek bir âbidesidir. Bu sebepledir ki Kur'an lisanıyla "Takvâ Mescidi" adı verilerek şerefli kılınmıştır. İlgili ayet-i kerimede meâlen şöyle buyrulur:

"Muhakkak bu bir mescittir ki onun temeli Medine'ye hicretin ilk gününde takvâ üzere atılmıştır. Aziz Peygamberim! Bu mescit senin, içinde namaz kılmana daha lâyıktır. Bu mescitte son derece temizliği ve nezaheti seven bir cemaat vardır. Allah da, çok temiz ve faziletli olanları sever!"[438]

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz, hayatı müddetince her Cumartesi günü yaya veya binitli olarak bu mübarek mescidi ziyaret eder ve içinde namaz kılardı. Ayrıca mü'minleri de teşvik ederek, tam bir temizlik ve nezahetle bu mübarek mescitte namaz kılan kimse için bir umre sevabı olduğunu müjdelerdi.

---

[438] Tevbe, 108.

İslamî gelişmenin önündeki engellerin yavaş yavaş bertaraf olduğu, İslam'ın inkişaf ve teâliye başladığı bir dönemde inşa edilmiş olması, Kuba Mescidi'ne ayrı bir manâ ve ehemmiyet atfeder.

Suheyb b. Sinan'ın Kuba'ya Gelişi

Suheyb b. Sinan, müşriklerin eziyet ve işkencelerine maruz kalan kimsesiz Müslümanlardan biri idi. Medine'ye hicrete Efendimiz tarafından izin verildiği sırada bir türlü fırsatını bulup Mekke'den ayrılamamıştı.

Hz. Ali'nin hicret ettiğini görünce, o da Medine'ye hicret maksadıyla hazırlanıp yola çıkmıştı. Bunu gören Mekkelilerden bazıları arkasına düşüp yetiştiler ve "Sen buraya fakir olarak geldin, yanımızda zengin oldun! Kendinle birlikte bu bol serveti de alıp götürmek istiyorsun. Buna müsaade edemeyiz!" demişlerdi.

İmanından aldığı cesaretle, bu kahraman sahabe, hemen bineğinden inmiş, çantasındaki okları çıkarıp karşısında duran Kureyş topluluğuna, "Benim, içinizde en iyi ok atanlardan biri olduğumu bilirsiniz. Yanımdaki okların hepsini atar, onlar biterse kılıcımı çalarım! Bunlardan biri elimde bulunduğu müddetçe yanıma sizi yaklaştırmam!" diye hitap etmişti.

Müşrikler, bu kahramanca seslenişe cevap vermemişlerdi. Bu İslam kahramanının kolay kolay teslim olmayacağını biliyorlardı. Bir tarafta kalbindeki Allah'a imanın verdiği hadsiz cesaretle duran Suheyb b. Sinan, diğer tarafta gönüllerine şirk ürkekliği hâkim birçok müşrik vardı.

Sonunda Suheyb, şu teklifte bulunmuştu:

"Size, bütün servetimin yerini gösterir, onu size bırakırsam, gitmeme müsaade eder misiniz?"

Gönülleri dünya malı sevgisiyle dolu müşrikler, "Evet..." demişlerdi.

Hz. Süheyb de onlara servetini bırakarak Allah yolunda dini ve imanını serbestçe yaşamak uğrunda hicretine devam etmişti.

Rebiülevvel ayının ortalarına doğru gelip Kuba'da Resûl-i Kibriya Efendimize kavuştu. Yolda gözü ağrımış, karnı ise son derece acıkmıştı. O sırada Efendimiz ve yanında bulunan Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in önünde taze yapraklı salkım halinde hurma vardı. Hz. Suheyb, hemen yaş hurmaları yemeye başladı.

Hz. Ömer, "Yâ Resûlallah! Suheyb'i görmüyor musun? Hem gözü ağrıyor, hem de yaş hurma yiyor!" dedi.

Resûl-i Ekrem, "Ey Suheyb! Hem gözün ağrıyor, hem de yaş hurma yiyorsun!" buyurunca sahabe, "Yâ Resûlallah! Ben, gözümün sağlam, ağrımayan tarafıyla yiyorum!" diye lâtif bir cevap vererek Efendimizi tebessüme getirdi.

Hz. Süheyb daha sonra, "Yâ Resûlallah! Sen Mekke'den çıktığın zaman müşrikler beni yakalayıp hapsettiler. Ben de servetimi vererek kendimi ve ailemi satın aldım!" dedi.

Resûl-i Muhterem Efendimiz, "Suheyb kazandı! Suheyb kazandı! Ebû Yahya! Satış kârlı çıktı! Satış kârlı çıktı"[439] buyurarak, bu kahraman sahabeyi müjdeleyip sevindirdi.

Bunun üzerine şu ayet-i kerime nâzil oldu:

"İnsanlardan, Allah'ın rızasını kazanmak için canını seve seve feda edenler var! Allah ise, kullarına karşı çok şefkatlidir."[440]

Kuba'dan Hareket

Server-i Enbiya Efendimiz, Kuba'da on küsur gece ikamet buyurduktan sonra bir Cuma günü Medine'ye doğru hareket etti. Kasvâ adındaki devesinin üzerinde idi. Peşinde Hz. Ebû Bekir, sağ ve solunda ise ana tarafından dayıları olan Neccaroğullarından silahlı yüz kişi ile birçok Medineli Müslüman yer almıştı.

Manzara, düşündürücü olduğu kadar da sevindirici ve ümit verici idi. Mekke'de yalnızlıkla başbaşa bırakılmış bulunan Resûl-i Kibriya'nın etrafını şimdi, içleri nur, dışları nur yüzlerce insan sarmıştı! Dillerinde tekbir, gönüllerinde ise hadsiz sürur vardı. Kendilerine dünya ve ahiret saadetinin kaynağı olan gerçek iman ve İslam'ı sunan bu şerefli zâtın yolunu günlerden beri sabırsızlıkla beklemişlerdi. Şimdi ise ona kavuşmanın eşsiz sevincini duyarak, hissederek yaşıyorlardı.

MEDİNE'DE İLK CUMA NAMAZI

Resûl-i Ekrem Efendimiz, yol esnasında sol tarafa yönelerek Sâlim b. Avfoğulları yurduna vardı. Ranuna mevkiine geldiklerinde Cuma namazı vakti girdi. Efendimiz, Ranuna vadisinin ortasındaki Cuma Mescidi'nin yerine indi ve burada Cuma namazı kıldı.

Bu, Peygamber Efendimizin Medine'de kıldığı ilk Cuma namazı idi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, burada arka arkaya iki hutbe irad buyurdu. İlk hutbesinde Allah'a hamd ve senâdan sonra meâlen Müslümanlara şöyle hitap etti:

"Ey insanlar! Sağlığınızda ahiretiniz için tedarik görünüz. Muhakkak bilirsiniz ki kıyamet gününde birinin başına vurulacak ve çobansız bıraktığı koyunundan sorulacak. Sonra Cenab-ı Hak, ona diyecek. Ama nasıl diyecek? Ter-

---

[439] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 227-229.

[440] Bakara, 207.

cümanı yok, perdedarı yok. Bizzat diyecek ki: 'Sana benim Resûlüm gelip de tebliğ etmedi mi? Ben sana mal verdim, sana lütuf ve ihsan ettim. Sen kendin için ne tedarik ettin?' O kimse dahi sağına soluna bakacak, bir şey görmeyecek. Önüne bakacak, cehennemden başka bir şey görmeyecek! Öyle ise, her kim ki kendisini velev ki bir yarım hurmayla olsun ateşten kurtarabilecekse, hemen o hayrı işlesin. Onu da bulamazsa, bâri kelime-i tayyibe ile [güzel sözle] kendisini kurtarsın. Zira, onunla bir hayra on mislinden yedi yüz misline kadar sevab verilir. Allah'ın selam, rahmet ve bereketi üzerinize olsun!"[441]

İkinci Hutbe

Resûl-i Kibriya, ikinci hutbesinde ise meâlen şöyle buyurdu:

"Allah'a hamdolsun. Allah'a hamdederim ve O'ndan yardım isterim. Nefislerimizin şerlerinden ve kötü amellerimizden Allah'a sığındık. Allah'ın hidayet ettiğini kimse saptıramaz. Allah'ın idlâl ettiğine de kimse hidayet edemez.

"Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet ederim. O, birdir, şeriki yoktur.

Cuma Mescidi

"Kelâmın en güzeli Kelâmullah'tır. Kimin ki Allah, kalbini Kur'an'la süsler ve onu kâfir iken İslam'a dâhil eder, o da Kur'an'ı sâir sözlere tercih ederse, işte o kimse felâh bulur.

---

[441] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 146.

"Doğrusu, Kitabullah, kelâmların en güzeli ve en beliğidir. Allah'ın sevdiğini seviniz. Allah'ı can ve gönülden seviniz. Allah'ın kelâmından ve zikrinden usanmayınız. Ve Allah'ın kelâmından kalbinize kasavet gelmesin. Zira, Kelâmullah, her şeyin en güzelini, en iyisini ayırıp seçer. Amellerin hayırlısını ve kulların güzidesi olan peygamberleri ve kıssaların iyisini zikreder; helâl ve haramı beyan eder. Artık. Allah'a ibadet ediniz ve O'na hiçbir şeyi şerik etmeyiniz. O'ndan hakkıyla sakınınız.

"Hayırlı işler işleyiniz ve bu iyi işleri diliniz de teyit etsin.

"Allah'ın kelâmıyla birbirinizi seviniz. Muhakkak bilmelisiniz ki Allahü Teâlâ ahdini bozanlara gazap eder.

"Allah'ın selamı üzerinize olsun!"[442]

Akabe'deki bîatta Medineli Müslümanlar, Resûl-i Ekrem Efendimiz kendi beldelerine geldiği zaman, her cihetle onu koruyacaklarına dair söz vermişlerdi.

Önce, Resûl-i Ekrem onların yurduna gelip bir müddet Kuba'da ikamet buyurduktan sonra, bu sefer bizzat Medine'ye girmek üzere bulunduğundan, artık onların sözlerini yerine getirme vakti gelmiş demekti.

Bu sebeple Resûlullah Efendimiz, ikinci hutbesinin sonunda Cenab-ı Hakk'ın, ahdini bozanlara gazap edeceğini beyan etmekle sözlerine son veriyordu.

Medine'ye Giriş

Peygamber Efendimiz, Ranuna mevkiinde Cuma namazını kıldıktan sonra tekrar devesine bindi ve yularını boynuna doladı. Arkasında Hz. Ebû Bekir, etrafında ise Neccaroğulları yiğitleri ile Medineli Müslümanlar yer alıyordu. Kimi yaya, kimi binekli olan Müslümanların sevinç ve tekbir getirişlerinden adeta yer gök inliyordu.

Fahr-i Âlem, devesinin üzerinde ağır ağır Medine içlerine doğru ilerliyordu. Sevinç dalgaları şehrin her tarafını sarmıştı. İslam'a merkez olma şerefine erecek bu kutsî şehir, sürurundan adeta çalkalanıyordu. Kâinatın Efendisini sînesine alışın, ona yurt ve hicret yeri olmanın sevincini yaşıyordu.

Kadınlar, çocuklar, söyledikleri şiirlerle manzaraya bir başka tatlılık katıyorlardı. Dillerinden düşmeyen mısralar şunlardı:

طَلَعَ الْبَدْرُ عَلَيْنَا ۞ مِنْ ثَنِيَّاتِ الْوَدَاعِ
وَجَبَ الشُّكْرُ عَلَيْنَا ۞ مَا دَعٰى لِلّٰهِ دَاعِ
اَيُّهَا الْمَبْعُوثُ فِينَا ۞ جِئْتَ بِالْاَمْرِ الْمُطَاعِ

[442] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 147.

Veda yokuşundan doğdu dolunay bize...
Allah'a yalvaran oldukça şükretmek gerekir mes'ud hâlimize

Ey bize gönderilen Yüce Peygamber, sen,
İtaat etmemiz gereken bir emirle geldin bize![443]

Medine halkı, etrafa pırıl pırıl nurlar saçan Hz. Resûlullah'ın mübarek yüzünü görmek için sokaklara dökülmüştü. Çocuklar bayramlıklarını giymişler, neşe ve sevinç içinde oynuyorlardı.

Evlerinin damından kadınlar, yollarda erkekler, ona "Hoş geldin!" diyorlardı: "Muhammed geldi! Yâ Muhammed, Yâ Resûlallah! Yâ Muhammed, Yâ Resûlallah!"[444]

Bu kalbî ve duygulu tezahürat arasında Peygamber Efendimiz tevâzu ve vakarı birleştiren müstesna bir eda içinde Kasvâ'nın üstünde yoluna devam ediyordu.

Medinelilerin Daveti

Resûl-i Kibriya Efendimiz ilerlerken, önünden geçtiği her evin sahibi, kendisini evinde misafir etme şerefine nâil olmak istiyor ve devesinin yularını tutup, "Yâ Resûlallah! Bize buyurun!" diyordu.

Efendimiz ise, mübarek tebessümleri arasında, "Hayra erin! Deveye yol verin; ona, gideceği yer buyrulmuştur" diye cevap veriyordu. O mübarek hayvan da, sağa ve sola bakarak kendiliğinden gidiyordu.

Kasvâ Çöküyor!

Yuları boynuna dolanmış Kasvâ, ilerleyerek Mâlik b. Neccaroğullarına âit evlerin yanına kadar gitti ve oradaki boş bir arsaya çöktü.

Peygamber Efendimiz, üzerinden hemen inmedi. Deve, az sonra ayağa kalktı, biraz ilerledikten sonra birdenbire geriye döndü ve ilk çöktüğü yere geldi. Oraya tekrar çöktü ve artık kalkmadı. Boynunu ve göğsünü yere uzatarak tatlı tatlı böğürmeye ve sağa sola deprenmeye başladı.

Dikkatler Kasvâ'nın üzerine çevrilmişti: Resûl-i Ekrem, onun çöktüğü yere mi misafir olacaktı, yoksa başka bir yere mi? Henüz kimsenin bu hususta bilgisi yoktu.

O sırada Neccaroğullarının mini mini masum kız çocukları, defler çalarak Sevgili Efendimize şöyle "hoşâmedî" ediyorlardı:

---

[443] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 58.

[444] Müslim, *Sahih*, c. 8, s. 236; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 248.

نَحْنُ جَوَارٍ مِنْ بَنِي النَّجَّارِ ۞ يَا حَبَّذَا مُحَمَّدًا مِنْ جَارٍ

"Biz, Neccaroğulları kızlarıyız.
Muhammed'in akrabalığı, komşuluğu ne hoştur!"[445]

Resûl-i Ekrem, bu masum yavruların samimi duygu ve sevinçlerini gülümseyerek karşıladı ve "Beni seviyor musunuz?" diye sordu.

Hep bir ağızdan, "Evet, seni seviyoruz yâ Resûlallah!" dediler.

Kâinatın Efendisi ise, "Allah biliyor ki ben de sizi seviyorum! Vallahi, ben de sizi seviyorum! Vallahi, ben de sizi seviyorum! Vallahi, ben de sizi seviyorum!" buyurdu.

Medineli Müslümanlardan her biri, Fahr-i Âlem Efendimizin, hânesine şeref vermesini can-ü gönülden istiyordu. Hatta bir ara Kasvâ çöktüğü zaman, Cebbâr b. Sahr, kaldırmak için ayağıyla ona vurdu. Bunu fark eden Hz. Ebû Eyyûb el-Ensarî hiddete gelerek, "Ey Cebbar! Sen, benim evimin önünden kaldırmak için ona vurdun. Resûlullah'ı hak dinle gönderen Allah'a yemin ederim ki İslamiyet mani olmasaydı sana kılıçla vururdum!" demekten kendini alamamıştı.

Peygamberimiz, Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin Evini Şereflendiriyor!

Kasvâ, ikinci sefer çöküp yerinden kalkmayınca Peygamber Efendimiz, "İnşallah menzilimiz burasıdır" buyurarak indi.

Böylece, İslam ve cihan tarihinin kaydettiği en parlak hadiselerden biri olan Hicret-i Muhammediye (a.s.m.), bu inişle sona eriyordu.

Müslümanlar, merak ve heyecan içinde bekliyorlardı. Acaba kâinatın medar-ı iftiharı olan Resûl-i Kibriya, kimin evini şereflendirecekti? Hepsinin göz ve gönüllerinde sevinç dalga dalga idi. Bu sevince, Kâinatın Efendisini evlerinde misafir etmek hadsiz şerefini de katmak istiyorlardı.

Peygamber Efendimiz, etrafını saranlara, "Akrabalarımızdan hangisinin evi buraya daha yakındır?" diye sordu.

Neccaroğullarından Ebû Eyyûb el-Ensarî Hazretleri, sevinç ve heyecanla ortaya atıldı. "Yâ Nebiyyallah! Benim evim daha yakındır! İşte, şu evim, şu da kapısı" diyerek gösterdi. Sonra da, "Müsaade buyurursanız, devenizin üzerindekileri oraya taşıyayım" dedi; Kasvâ'nın yükünü indirip palanını soydu ve evine taşıdı.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz de, "Kişi, bineğinin ve ağırlığının yanında bulunur" buyurdu ve Ebû Eyyûb el-Ensarî'ye, "Git, bizi kabul için yer hazırla!" diye emretti.[446]

---

[445] İbn Mâce, *Sünen*, c. 2, s. 612.

Bu esnada Medineli Müslümanların ileri gelenlerinden olan Esa'd b. Zürâre Hazretleri de, teberrüken Kasvâ'yı alıp kendi evine götürdü.

Hz. Eyyûb el-Ensarî, derhal gidip evini hazırladı ve gelip Efendimize, "Yâ Resûlallah! İkinize de yer hazırladım. Allah'ın bereketiyle ikiniz de yerinize buyurunuz" dedi.[447]

Sevgi tezahürleri arasında Resûl-ü Ekrem Efendimiz de kalkıp Ebû Eyyûb el-Ensarî Hazretlerinin hânesine gitti. Böylece, Kâinatın Efendisini ağırlama eşsiz şerefi bu aziz sahabeye nasip oluyordu!

Fahr-i Âlem Efendimizin, Medine'ye teşrifiyle, vatanlarından ayrı düşüp de gönülleri mahzun olan muhacirlere taze can geldi, ensarın yüzü ve gönlü sürura gark oldu. Medine ise sevinçten çalkalandı ve adeta bir bayram havasına büründü.

Ashab-ı kiramdan Bera b. Azib, o müstesna gündeki sevinç ve heyecanı şu cümlelerle anlatmak ister:

"Resûlullah (a.s.m.), Medine'ye gelince, Medinelilerin, onun gelişine sevindikleri kadar hiçbir şeye öylesine sevindiklerini görmedim! Kadınların, çocukların, 'İşte, Resûlullah geldi. İşte, Muhammed (a.s.m.) geldi!' diyerek sevinçten coştuklarını müşâhede ettim."[448]

O zaman henüz bir çocuk olan ensardan Enes b. Mâlik ise, şu sözlerle o günün azamet ve parlaklığını nazara vermek ister:

"Ben, Resûlullah'ın (a.s.m.), Medine'ye girdiği günden daha güzel, daha parlak ve daha azametli hiçbir gün görmedim!"[449]

Ebû Eyyûb el-Ensarî Der ki...

Mihmandar-ı Fahr-i Âlem Ebû Eyyûb el-Ensarî Hazretleri der ki:

"Resûlullah, evime şeref verdiği zaman, alt kata inmişti. Ben ve zevcem Ümmü Eyyûb ise, yukarı katta bulunuyorduk.

"'Anam babam, sana feda olsun Yâ Resûlallah! Ben, benim yukarıda olmamı, senin ise altta bulunmanı hoş görmüyorum. Bu durum bana çok ağır geliyor. Sen yukarı çık, orada bulun! Biz de aşağı inelim, orada oturalım' dedim.

"Resûlullah, 'Yâ Ebâ Eyyûb! Evin alt katında bulunmamız, bize daha uygun ve münasiptir' dedi ve alt katta oturdu. Biz de meskende onun üstünde bulunuyorduk. O sırada, içinde su bulunan testimiz kırıldı. Resûlullah'ın üzerine damlayıp onu rahatsız etmesinden korkarak, zevcemle tek örtüneceğimiz ka-

---

[446] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 235; Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 335.

[447] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 236; Buharî, *a.g.e.*, c. 2, s. 335.

[448] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 234; Buharî, *a.g.e.*, c. 2, s. 337.

[449] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 234.

dife yorganımızı hemen suyun üzerine bastırdık."[450]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, fazla ziyaretçi geleceği ve onlarla rahat görüşüp konuşabilme düşüncesiyle alt katta kalmayı münasip görmüştü.

Ancak büyük iman sahibi Hz. Ebû Eyyûb ve zevcesinin gönlü bir türlü rahat etmiyordu. "Fahr-i Âlem alt katta, bizler üst katta! Bu nasıl olur?" diye düşünüyor ve bundan son derece sıkılıyorlardı.

Hz. Ebû Eyyûb, bir gece uyandı ve bu duygunun tesiriyle bir türlü uyuyamadı. Ufak tefek eşyalarını evin başka tarafına taşıdılar ve orada uykusuz sabahladılar.

Sabah olunca, Hz. Ebû Eyyûb, olanları Efendimize anlattı. Peygamber Efendimiz yine "Aşağısı bana daha uygundur" dedi.

Fakat büyük sahabe buna daha fazla tahammül edemedi ve "Yâ Nebiyyallah! Ben yukarıda, siz aşağıda olmaz!" dedi.

Bunun üzerine Resûl-i Kibriya Efendimiz üst kata, Ebû Eyyûb ve zevcesi Ümmü Eyyûb ise alt kata taşındılar.[451]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Ebû Eyyûb el-Ensarî Hazretlerinin mütevazı evinde tam yedi ay ikamet buyurdu. Bu zaman zarfında Medineli Müslümanlar (ensar), bu eve yemekler taşımada ve Efendimizin ihtiyaçlarını yerine getirmede birbirleriyle adeta yarışırlardı.

Resûl-i Ekrem'in Soğan ve Sarımsak Kokusundan Hoşlanmaması

Hz. Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin evine yerleşen Fahr-i Âlem Efendimize, Medineli Müslümanlar her gün muntazaman yemek getirirlerdi.

Hz. Ebû Eyyûb ve ailesi ise, devamlı akşam yemeklerini hazırlarlardı. Hazırladıkları yemeklerden geri kalanını ise teberrüken yerlerdi.

Yine bir gece, soğanlı veya sarımsaklı bir yemek yapıp göndermişlerdi.

Resûlullah yemeği geri çevirdi!

Ebû Eyyûb (r.a.), yemekte Resûlullah'ın parmaklarının izini görmeyince feryat ederek yanına gitti ve "Yâ Resûlallah! Anam babam sana feda olsun! Sen akşam yemeğini geri çevirdin!" dedi.

Resûlullah, "O sebzede bir koku hissettim, ondan yemedim. Ben, arkadaşım Cebrail'i rahatsız etmek istemem!" buyurdu ve ilave etti: "İnsanı rahatsız eden şeyden, melekler de rahatsız olurlar."

Bunun üzerine Ebû Eyyûb, "Yâ Resûlallah! Yoksa o yemek haram mıdır?" diye sordu.

---

[450] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 143-144.

[451] Müslim, *Sahih*, c. 6, s. 127.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Hayır! Fakat ben kokusundan dolayı ondan hoşlanmadım"[452] buyurdu.

Ebû Eyyûb Hazretleri de, "Senin hoşlanmadığın şeyden ben de hoşlanmam!" dedi.[453]

Mucizeli Bir Yemek Ziyafeti

Resûl-i Kibriya Efendimizin, Hz. Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin evinde kaldığı sıradaydı.

Hz. Ebû Eyyûb, Nebiyy-i Muhterem Efendimizle Hz. Ebû Bekir es-Sıddık'a kâfi gelecek iki kişilik yemek yapıp getirmişti.

Peygamber Efendimiz ona, "Git, ensarın eşrafından bana otuz kişi çağır!" diye emretti.

Hz. Ebû Eyyûb emri yerine getirdi. Otuz kişi gelip yediler.

Sonra yine ferman etti: "Altmış kişi daha çağır!"

Hz. Ebû Eyyûb, altmış kişi daha davet etti. Onlar da gelip yediler.

Efendimiz sonra tekrar, "Yetmiş kişi daha çağır!" diye ferman etti.

Hz. Ebû Eyyûb bu emri de yerine getirdi. Yetmiş kişi daha gelip yediler.

Ve Hz. Eyyûb der ki:

"Kaplarda yemek daha kaldı. Bütün gelenler o mucize karşısında İslamiyete girip bîat ettiler. O iki kişi için yaptığım yemeğimden yüz seksen adam yedi!"[454]

Bu, Resûl-i Kibriya Efendimizin, mucizeli bir yemek ziyafetiydi. Berekete dair olan bu mucizeler gösteriyor ki "Muhammed-i Arabî (a.s.m.), umuma rızık veren ve rızıkları halkeden bir Zât-ı Rahîm ve Kerim'in sevgili memurudur, pek hürmetli bir abdidir ki rızkın envaında, hilâf-ı âdet olarak, ona hiçten ve sırf gaybtan ziyafetler gönderiyor."[455]

HİCRÎ TARİH

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Medine'ye hicret ettiklerinde, Müslümanların kullandıkları kendilerine mahsus bir tarihleri yoktu. Bunun üzerine Efendimizin hicretini başlangıç kabul ederek, "Resûlullah'ın gelişinden bir ay, iki ay sonra..." diye hicrî tarih kullanmaya başladılar.

Hz. Resûl-i Ekrem'in dar-ı bekaya irtihaline kadar da bu suretle kullanıldı. Fakat sonra kesildi, kullanılmadı. Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti zamanı ile Hz.

---

[452] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 144.

[453] Müslim, *Sahih*, c. 6, s. 126-127.

[454] Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 563; Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 117.

[455] Bediüzzaman Said Nursî, *a.g.e.*, s. 123.

Ömer'in hilâfetinin dört senesi böyle geçti. Sonra resmî muameleler ve medenî münâsebetlerin vakitlerini belli etmeye ve tayinine ciddi gerek duyuldu.

Bunun üzerine Hz. Ömer ashabı topladı, onlarla istişare etti.

Sa'd b. Ebî Vakkas Hazretleri, Peygamberimizin vefatı zamanının esas alınmasını; Talha b. Ubeydullah Hazretleri, Efendimizin peygamber olarak gönderiliş tarihini; Hz. Ali, Resûl-i Kibriya'nın Medine'ye hicretlerini; başkaları ise, Efendimizin doğum gününün tarihe başlangıç olarak kabul edilmesini teklif ettiler.

Hicret'in on yedinci veya on altıncı yılında toplanan bu şûranın müzâkereleri neticesinde, Hz. Ali'nin teklifi üzerine ittifak edildi. Ancak hangi ayın başlangıç olarak kabul edileceği hususunda bir mutabakata varılmadı. Abdurrahman b. Avf Hazretleri, "haram aylar"ın ilki olduğu için Receb'i; Talha b. Ubeydullah, Müslümanların mübarek ayıdır diye Ramazan'ı; Hz. Ali (r.a.) ise, sene başıdır diye Muharrem'i başlangıç olarak teklif etti. Bu hususta da yine Hz. Ali'nin teklifi kabul edildi.

Böylece, kamer senesi esas ve hicret tarihi başlangıç kabul edilerek, Müslümanlar kendilerine mahsus bir takvim tanzim etmiş oldular.[456]

MEKKE DEVRİNİN BİR HÜLÂSASI

Resûl-i Ekrem Efendimizin Medine'ye hicretleriyle, on üç senelik Mekke devri geride kalmış oluyordu. İslam tebliğ tarihinde mühim bir yer işgal eden bu devreyi burada tekrar özetlemek, hususan Peygamber Efendimizin bu devredeki tebligatını bir kere daha nazara vermekte birçok fayda vardır.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Milâdî 610 yılında Cenab-ı Hak tarafından peygamber olarak vazifelendirildiği zaman, o günün Arap cemiyeti bütün dünyayla birlikte tarihinin en karanlık ve vahşetli devrini yaşıyordu. İçinde bulunduğu cemiyeti ve bütün insanlığı bu zulmet ve vahşetten kurtarma vazifesi ise Efendimizin omuzuna tevdi ediliyordu.

Onu peygamber olarak gönderen Cenab-ı Hak, aynı zamanda İslam'ı neşretme ve yaşayıp yaşatma vazifesinde nasıl hareket etmesi gerektiğini de bildiriyordu. Peygamber Efendimiz de bu emirlere göre hareket tarzını tayin ve tespit ediyordu.

Hayata her yönüyle yepyeni bir düzen ve şekil vermeye müteveccih bir tebligatın pek kolay olmayacağı muhakkaktı. Hele o zamanın vahşî âdetlerine son derece mutaassıp ve inatçı Arap cemiyeti içinde bu işin daha da güç olacağında şüphe yoktu.

---

[456] ez-Zebidî, *Tecrid-i Sarih*, Terc., c. 10, s. 120-121.

İçinde yaşadığı cemiyetin hususîyetlerini, mizaç ve efkârını çok iyi bilen Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu sebeple peygamberlikle vazifelendirilir vazifelendirilmez ortaya atılıp açıktan davete girişmedi; peygamberliğini ve İslam dinini açıktan ilan etmedi. Bunun yapılabilmesi için zamana ihtiyaç olduğu kadar, lehte de bazı şartların doğması gerekiyordu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, iman ve İslam'a davete ilk önce en yakınlarından başladı. İlk defa davasını zevcesi Hz. Hatice-i Kübra'ya anlattı. Hz. Hatice, onun peygamberliğini tasdik ederek derhal Müslüman oldu. Daha sonra yine en yakını olan ve dört beş yaşlarından beri yanında ve terbiyesinde bulunan Hz. Ali'yi İslam'a davet etti. O da İslam'la müşerref oldu. Bundan sonra ailesi dışında en çok güvendiği kimselere iman ve İslam'ı anlattı. Bunların başında Hz. Ebû Bekir geliyordu. Hz. Ebû Bekir vasıtasıyla da birçok kimse İslam'a girdi.

Gizli davet devresinde Peygamber Efendimiz bizzat son derece tedbirli ve ihtiyatlı davrandığı gibi, ilk Müslümanlara da aynı tedbir ve ihtiyatı göstermelerini ısrarla tavsiye ediyordu. Ebû Zerr-i Gıfarî Müslüman olduğu zaman, ona tavsiyesi şu olmuştu:

"Yâ Ebâ Zerr! Sen şimdi bu işi gizli tut ve memleketine dön git! İşi açığa vurduğumuzu haber aldığın zaman gel!"[457]

Efendimizin bu tavsiyesindeki hikmet ve sebebi, imanından gelen coşkunlukla bir anda düşünemeyen Ebû Zerr, henüz zamanı değilken, Mescid-i Haram'a gidip açıktan açığa Müslümanlığını ilan ederken, müşriklerin öldürücü darbelerinden ancak Hz. Abbas'ın yardımıyla kurtulabilmişti.[458]

Hz. Resûlullah, tam üç sene böyle gizlice tebligatına devam etti. Bu zaman zarfında, safında yer alanların sayısı ancak otuz kadardı.

Bu devre, "En yakın akrabalarını ahiret azabıyla korkut!"[459] meâlindeki ayet-i kerimenin nâzil olmasıyla sona erdi. Bundan sonra Efendimiz, emr-i İlâhî gereğince en yakın akrabalarını İslam ve imana davet etmeye başladı. Önce, Abdülmuttaliboğullarını bir araya toplayıp onlara davasını anlattı.

Bundan sonra tebliğ dairesini biraz daha genişletti ve ilk defa Safâ tepesinden Mekkelilere seslendi. Onları Allah'ın birliğine imana ve peygamberliğini tasdike davet etti. Bu davete icabet edenler çıkmadığı gibi, üstelik Ebû Leheb, işi daha da ileriye götürerek Efendimize hakarete yeltendi. Fakat Peygamber Efendimiz, iman ve İslam'ı anlatmaktan, insanları Allah'ın birliğine imana ve risâletini tasdike davete ara vermeden bütün gayretiyle devam etti.

---

[457] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 4, s. 214-219; Müslim, *Sahih*, c. 7, s. 156.

[458] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 219.

[459] Şuarâ, 214.

Cenab-ı Hak, indirdiği ayet-i kerimelerle, İslam'ı neşretme ve yaşayıp yaşatma vazifesinde Peygamberimizin hareket tarzını da tespit ediyordu.

Mekke'de nâzil olan ayetlerin özellikle iki ana hedefi vardı: 1) Allah'ın varlık ve birliğine, 2) Ba'se, yani öldükten sonra tekrar dirilmeye imanı akıl, kalp ve ruhlara nakşetmek...

Peygamber Efendimiz de, mesaisini bu iki ana hedef üzerine teksif etmişti. İnsanları Allah'ın varlık ve birliğine imana davet ediyor, onlara öldükten sonra tekrar dirileceklerini ve kabirden sonra yeni bir hayatın başlayacağını haber veriyordu.

Bunlardan başka da, Peygamberimizin karşı karşıya bulunduğu ve halletmesi gerekli meseleler vardı. Fakat en önemlisi bunlardı. Bunlar halledilmedikçe, halkın zihninde, kalp ve ruhunda bu iki muazzam mesele tespit edilmedikçe diğer içtimaî meselelerin halli de mümkün değildi. Nitekim o, bilâhare bu meseleleri teker teker halletmek yolunu tuttu ve bunda muvaffak da oldu.

Peygamberimiz, her şeyden önce Allah'tan aldığı emir gereği bütün enerjisini, cemiyetin esasında noksan bulunan temel anlayışı tesis etmeye, bütün insanlığı Allah'a imana ve O'na mutlak itaate hasretti. Çünkü şirk inancını kafalardan sökmedikçe hak ve hakikati kalplere yerleştirmek mümkün değildi. Bu temelde bozukluk olunca hiçbir İslam davası muvaffak olamazdı.

Bunun içindir ki Hz. Resûl-i Ekrem, insanlığın en asil hissiyatına ve ahlâk duygusuna hitap ederek, bu kâinatın yegâne Hâlık ve Mâlik'inin Allah olduğunu telkinle işe başladı. O'nun iradesinden başka itaat edilecek, önünde baş eğilecek hiçbir kuvvet ve kudret bulunmadığını ortaya koydu. Bunu tebliğ ederken de davasından tâviz vererek hemen bir muhit hazırlamak veyahut hâkim bir kuvvete dayanmak gibi bir şeye lüzum hissetmedi. Doğrudan doğruya insanlığa "tevhid" inancını sundu. "'Lâ ilâhe illallah' deyiniz, kurtulunuz" diye insanlığa hitap etti.

Resûl-i Ekrem Efendimizin bu daveti, haliyle cemiyete hâkim durumda bulunan kuvvetli, zengin ve nüfuzlu kimselerin işine gelmedi. Dünyanın zâhiren tatlı, fakat mânen zehirli bir bal hükmünde olan gayrimeşru lezzetlerinden vazgeçmek istemiyorlardı. Açıkçası, menfaatlerinin devamını, eski yaşayışlarının idamesinde görüyorlardı. Bu sebeple Efendimize muhalefete başladılar.

Önceleri, Peygamber Efendimizi cemiyetten tecrid etmek, kendi başına bırakmak, anlattıklarını ciddiye almamak ve onunla istihza etmek yoluna gittiler. Ne var ki onun telkin ettiği muazzam hakikatlerin etrafındaki mü'minler halkası günden güne genişliyordu. Bunu görünce telâşlandılar. Bu sefer taktik değiştirdiler. Aleyhte propagandaya başladılar. Türlü türlü iftira ve isnatlara kalkıştılar. Resûl-i Ekrem Efendimize "sâhir, kâhin, şâir" dediler. Fakat bunların

hiçbirisi tutmadı. Bu iftira ve isnatlarına rağmen hak ve hakikate inanmışların saflarının sıklaştığını gördüler.

Bu sefer açık ve tecavüzkâr hareketlere teşebbüs ettiler. Peygamber Efendimizle Müslümanları Kâbe'de namaz kılmaktan menediyorlar; üzerlerine murdar şeyler atıyor; namaz kılacakları, oturacakları yerlere ve gidip geldikleri yollara dikenler saçıyorlardı. Zayıf, fakir ve kimsesiz Müslümanları zulüm, işkence altında inletiyorlardı. Bazıları bu işkenceler altında can vererek yüce şehâdet mertebesine ulaşıyordu.

Bu duruma tahammül etmek oldukça zordu. Üstelik Müslümanlar sayıca az, kuvvetçe zayıf bulunuyorlardı. Bu sebeple yapılan eziyet ve hakaretlere karşı koyma durumuna da giremiyorlardı. Böyle bir durum, yok olmalarını netice verebilirdi.

Bütün bu zorluklara ve her türlü aleyhteki şartlara rağmen Hz. Resûlullah, durmadan dinlenmeden İslam dinini tebliğ ediyordu. Sâir Müslümanlar gibi o da müşriklerin eziyet, işkence ve hakaretlerine maruz kalıyordu. Fakat buna rağmen Allah'tan aldığı emir gereği sabrediyor ve davasını tebliğden asla vazgeçmiyordu.

Cenab-ı Hak, işkence, eziyet ve hakaretlerin her türlüsüne maruz kalan Müslümanlara, gönderdiği ayet-i kerimelerle devamlı sabrı tavsiye ediyordu. Mesela, ilk nâzil olan surelerden biri, Asr Suresi'dir. Bu surede "birbirlerine hak ve hakikatle birlikte sabrı da tavsiye edenler" övülür.

Bazen Cenab-ı Hak, doğrudan doğruya Resûl-i Kibriya Efendimize sabrı emir ve tavsiye ediyordu: "(Ey Habibim!) Sen, şimdi sabret! Şüphe yok ki Allah'ın vaadi mutlaka tahakkuk edecektir! Sakın, ahirete imanı olmayanlar (seni sabırsızlıkla) hafifliğe götürmesinler."[460]

Bir başka ayet-i kerimede, Efendimize şöyle hitap ediliyordu:

"(Ey Resûlüm!) Sen şimdilik (o kâfirlerin eziyetlerine karşı) güzel bir sabırla mukabele et."[461]

Bütün bu emirler gereği, Resûl-i Kibriya Efendimiz, Mekke devrinde kendisine yapılan haksız muamelelere aynıyla cevap vermediği, mukabele-i bilmisilde bulunmadığı gibi, mü'minlere de uğradıkları eziyetlerden dolayı fevrî hareket etmemelerini ve herhangi bir maddî mukabeleye girişmemelerini emir ve tavsiye ediyordu. Bunun en açık bir misâli, Yasir ailesine yaptığı tavsiyedir.

Bir gün, Yasir ailesine toptan işkence ediliyordu. O sırada Efendimiz, onları görünce, "Sabredin ey Yasir ailesi! Sizin mükâfatınız cennettir"[462] demişti. Yine

---

[460] Rum, 60.

[461] Mearic, 5.

[462] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 342.

bir gün, uğradığı eziyet ve işkencelerden adeta bunalan Habbâb b. Eret (r.a.), kendisine şikayette bulunduğunda, Efendimiz şu cevabı vermişti:

"Sizden önce yaşayanlar arasında öyleleri vardır ki bazılarının vücutları kemiklerine kadar demir taraklarla tarandığı, bazılarının gövdeleri başlarının ortasından testerelerle ikiye bölündüğü halde, bu yapılanlara yine de sabrettiler, imanlarından vazgeçmediler. Allah, muhakkak, İslamiyeti tamamlayacak ve üstün kılacaktır! Öyle ki hayvanına binip San'a'dan Hadramut'a kadar tek başına giden bir kimse Allah'tan başkasından korkmayacak, koyunları hakkında da kurt saldırmasından başka hiçbir korku duymayacaktır. Fakat siz acele ediyorsunuz!"[463]

Yine İkinci Akabe Biatı sırasında Medineli Müslümanlardan biri, "Yâ Resûlallah! İstersen, yarın sabah kılıcımızı sıyırır, Mina'da bulunan halkın üzerine yürürüz!" dediği zaman Peygamber Efendimiz, "Hayır! Bize, henüz bu şekilde hareket etmemiz emrolunmadı" cevabını vermişti.

Görülüyor ki Peygamber Efendimiz ve Müslümanların Mekke devrinde en büyük silahları her şeye rağmen "sabır"dı. Nitekim bu sabrın müspet neticeleri kısa zamanda görüldü. İşkenceye uğrayan Müslümanlar lehinde müspet bir hava uyandı. Bu havanın tesiriyle Müslümanlar safında yer alanlar bile oldu. Hz. Hamza, böyle bir durum sonunda İslam'la şereflenmişti.

Bir gün Ebû Cehil ve birkaç müşriğin, Peygamberimize hakaret ettiğini duymuştu. Son derece hiddete gelmiş ve doğruca Kâbe'nin yanında bir topluluk içinde oturan Ebû Cehil'in yanına vararak, yayını kaldırıp şiddetle başına çalmış, başını yarmış ve "Sen misin ona sövüp sayan? İşte, ben de onun dinindeyim! Onun söylediklerini söylüyorum. Kendine güveniyorsan, ona yaptıklarını bana da yap, göreyim!" demişti. Sonra, Peygamberimizin yanına varmış ve Müslüman olmuştu.[464]

Müşrikler bir ara Müslümanlar üzerindeki baskı ve işkencelerini öylesine artırdılar ki Peygamber Efendimiz, Mekke'nin münasip bir yerinde ibadetlerini rahatça yapabilecek ve İslamiyeti serbestçe yayabilecek bir yer bulmak zorunda kaldı. Bunun için Erkâm b. Ebî'l-Erkâm'ın evini merkez yaparak hizmetine burada devam etti. Burada birçok kimse Müslüman oldu.

Peygamber Efendimizin herşeye rağmen davasını anlatmaktan vazgeçmediğini gören müşrik ileri gelenleri, bu sefer amcası Ebû Tâlib vasıtasıyla işi halletme yoluna gitmek istediler. Ona başvurarak, "Yâ Ebâ Tâlib! Kardeşinin oğlunu ya bu davasından vazgeçir, bizim ilâhlarımızı kötülemesin ya da onunla

---

[463] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 321.

[464] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 311-312; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 9-12.

aramızdan çekil!" dediler. Ebû Tâlib durumu anlatınca Kâinatın Efendisi şu cevabı verdi:

"Amca! Vallahi, bu işi bırakmak için Güneş'i sağ elime, Ay'ı da sol elime koyacak olsalar, ben yine onu bırakmam! Ya Allah Teâlâ onu bütün cihana yayar, vazifem biter ya da bu yolda ölür, giderim!"[465]

Müşrikler, artık Resûl-i Kibriya Efendimizi tehditlerle, baskı ve zorla davasından vazgeçiremeyeceklerini kesinlikle anlamışlardı. Yine taktik değiştirdiler. Efendimize, mal mülk, servet, makam ve reislik teklif ettiler. Fakat Resûlullah'ın bunların hiçbirine iltifat etmediğini ve aynı hızla İslamiyeti anlatmaya devam ettiğini gördüler.

Resûl-i Ekrem ve Müslümanların, başından beri müşriklerin eziyet, hakaret, işkence ve suikastlerine sabırla mukabele ettiklerini belirtmiştik. Ne var ki sabrın da bir hududu vardı. Müslümanlara revâ görülen eziyet ve işkenceler de artık sabır hududunu aşma raddesine gelmişti. Bu sebeple Resûl-i Ekrem Efendimiz, Habeşistan'a hicret etmelerini tavsiye buyurdu: "Habeşistan'a gidin; zira, orada çok âdil bir hükümdar var. Onun yanında kimseye zulmedilmez. Orası adâlet ve doğruluk diyarıdır. Allah bu durumdan bir çıkış yolu yaratıncaya kadar orada kalın!"[466]

Bunun üzerine dinlerini yaşamak ve neşredebilmek gayesiyle, Müslümanlar iki kafile halinde Habeşistan'a hicret ettiler. Her zaman olduğu gibi, bu safhada da Peygamber Efendimiz, kemmiyetten ziyade keyfiyete, tâbiri câizse vasıflı ve nüfuzlu kimseler kazanmaya daha çok ehemmiyet veriyordu: "Allahım! Bu dini Ömer İbni Hattab veya Amr b. Hişam'la [Ebû Cehil] kuvvetlendir" duaları, bunun açık bir misâlidir.

İçinde bulundukları cemiyetin ileri gelenlerinden olan Ömer b. Hattab da, Ebû Cehil de İslamiyetin en şiddetli düşmanı, Peygamber Efendimizin en ateşli muarızı idiler. Bu ikisinden birinin Müslüman olması demek, İslam davası önündeki engellerin büyük ölçüde ortadan kalkması demekti. Nitekim bu duadan kısa zaman sonra Hz. Ömer, Müslümanlar safında yer alınca, İslamiyetin ilan ve kuvvet bulmasına vesile oldu. Müşrikler, Müslümanlar üzerindeki baskı ve işkencelerini bir derece gevşetme mecburiyetinde kaldılar. Müslümanlar da, artık kenarda köşede saklanmaya, ibadetlerini korku içinde gizli gizli yapmaya lüzum hissetmemeye başladılar.

Aradan bir müddet geçtikten sonra, Efendimizi himâyesinde bulunduran amcası Ebû Tâlib'in vefatını, müşrikler fırsat bildiler. Tecavüzlerini kat kat artırdılar. Hz. Resûlullah'ın durumu, aleyhinde artan bu gayretler neticesinde

---

[465] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 244-245; Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 1, s. 170-171.

[466] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 344; Taberî, c. 2, s. 222.

son derece müşkîl bir hal almıştı. Evinden nâdiren çıkar olmuştu. Bu vaziyet karşısında dini neşretmek için, Mekke'den daha emin bir yer temin etmek maksadıyla Taif'e gitti. Ne var ki buradaki bütün temaslarına rağmen istediği zemini bulamadı. Davetine icabet etmeyen Taifliler, üstelik onu taşladılar, kan revan içinde bıraktılar. Buna rağmen, âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber Efendimiz, onlara beddua etmedi ve "Rabbimden istediğim, müşriklerin sulbünden bu dine hizmet edecek kimseler halketmesidir" diye niyazda bulundu.

Peygamber Efendimizin Mekke'de, İslam'ın ilk senelerinde göze çarpan mühim diğer bir hareketi, her yıl hac mevsiminde Mekke'ye gelen kabilelerle gizlice görüşerek, onlara Kur'an okuması ve İslam dininin esaslarını telkin etmesi idi. Kabileler arasında dolaşması esnasında da Kureyşli müşrikler yine peşini bırakmayarak türlü türlü iftira ve isnatlarla halkı onu dinlemekten vazgeçirmeye çalışıyorlardı.

Fakat onların bütün bu gayretleri boşa çıktı. Resûlullah'ın gönüllerin fethiyle büyüyen davası gittikçe yayılıp Mekke'nin dışına taştı ve ve Medine ufuklarında parlamaya başladı.

Hicretle de Müslümanlar için yepyeni bir devir başlamış oldu.

MEDİNE DEVRİ
(622-632)

Dokuzuncu Bölüm

HİCRET'İN 1. SENESİ

MEDİNE VE AHALİSİ

Resûl-i Ekrem Efendimizin hicretiyle Medine "İslam merkezi" haline gelmiş oluyordu. Bu bakımdan, o zamanki Medine ve ahalisi hakkında kısaca malumat vermekte fayda vardır.

Şimdiki gibi o zaman da Medine, Arabistan Yarımadası'nın mühim şehirlerinden biri sayılıyordu. Vadi olan arazisi oldukça geniştir. Vadi tamamen dağlarla çevrilidir. İklimi tatlı, arazisi münbittir. Havası güzel, suyu serin ve oldukça boldur. Yağışı Mekke'den fazladır.

Hz. Resûlullah'ın hicretine kadar şehir Yesrib ismini taşıyordu. Bu adı, buraya ilk gelip yerleşen "Yesrib" isimli Amalikalıdan aldığı söylenir.[467] Ancak bu kelimede "fesat" manası bulunduğundan, Peygamber Efendimiz, bu ismi beğenmedi ve onu "Medine" diye değiştirdi. Artık Müslümanlar arasında şehir "Yesrib" diye değil, "Medine" adıyla anılmaya başladı. Bir ara "Medinetü'n-Nebi" diye de anıldıysa da, sonraları sadece "Medine" olarak kaldı. Tarihçiler, Medine'nin doksan dört kadar ismi bulunduğunu kaydederler ve bunları teker teker zikrederler.[468]

Medine'de Müslümanlardan başka Yahudiler ve Hıristiyanlar da oturuyordu. Bu bakımdan nüfusu kalabalık bir şehirdi. O zamanki nüfusunun on bin civarında olduğu tahmin edilmiştir.

Buradaki Müslümanlar, Evs ve Hazreç kabilelerine mensup idiler. Evs ve Hazreç adındaki iki kardeşten üreyip çoğalan bu iki kabile arasında Arapların seciyeleri icabı ihtilâflar, kavgalar ve çarpışmalar birbirini kovalamıştı. Bu dâhilî muharebelerin sonuncusu Buas Harbi idi ki yüz yirmi sene devam etmiş ve Efendimizin Medine'ye hicretlerinden beş sene kadar önce son bulmuştu. Bu kanlı muharebede her iki tarafın da en namlı bahadırları ya ölmüş veya mâlûl düşmüşlerdi. İşte, ensar böyle perişan bir vaziyette iken Resûl-i Kibriya Efendimizin hicreti vuku bulmuştu.

Hicret-i Nebevî'yle bu iki kardeş kabile arasındaki düşmanlık, eski uhuvvet ve muhabbete kalboldu. Dargınlık ve kırgınlıklar tamamen ortadan kalktı. İki taraf şâirlerinin okudukları kahramanlık destanları, Arap edebiyatını dolduran

---

[467] Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 2, s. 16; Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 120.

[468] bkz. Âsım Köksal, *Hz. Muhammed ve İslamiyet: Medine Devri*, c. 1, s. 30.

ve senelerce kadınlar, çocuklar tarafından terennüm edilen bu asırlık düşmanlığın yeni bir uhuvvete dönmesi hiç şüphesiz, Cenab-ı Hakk'ın, Sevgili Efendimize ihsan ettiği bir armağanıdır.[469]

Hz. Âişe (r.a.) der ki:

"Buas günü Allah'ın, kendi Resûlü (a.s.m.) için hazırladığı bir gündür ki bu muharebenin neticesi üzerine, Resûlullah (a.s.m.), Medine'ye hicret etmiştir. Öyle ki hicret sırasında birbirleriyle çarpışmış Evs ve Hazreçlilerin cemiyetleri dağılmış, eşrafı öldürülmüş ve yaralanmıştı. Bu perişanlık üzerine Allah, birbirleriyle çarpışıp durmuş olan ensarın İslam câmiasına girmeleri için bu günü Peygamberine (a.s.m.) hazırlamıştır."[470]

Buradaki Yahudiler ise, üç kabileye mensup idiler: Benî Kaynuka, Benî Kurayza ve Benî Nadîr...

Şehirde sayıları en az olan, Hıristiyanlardır. Bunlar, İslam'ın Medine'de hızla yayılışı karşısında tahammül edemediler ve kısa bir zaman sonra Medine'den ayrıldılar. Uhud Savaşı'nda müşrikler safında Müslümanlara karşı savaşan bu Hıristiyanlar, sonraları Bizans'a sığınmışlardır!

Siyasî hayat itibarıyla Medine, o sırada ibtidaî denecek bir seviyede idi. Henüz kabile hayatı yaşanıyordu. Tıpkı müşrik Araplarda olduğu gibi, Yahudilerde de her kabile kendi başına müstakil bir topluluk teşkil ediyordu. Kendi reislerinden başka hiçbir otorite kabul etmiyorlardı.

Burada, eşitlik mefhumundan ve tatbikatından da uzak bir hayat tarzı hâkimdi. Mesela, güçsüz kabilelere ödenen diyet, güçlü ve nüfuzlu kabilelere ödenen diyetin yarısı idi. Cemiyet hayatı, kanunlardan mahrum bulunuyordu. Gerektiğinde hakemler seçiliyor ve bu hakemlerin şahsî kanaat ve görüşlerine göre hüküm ve kararlar veriliyordu.

Okuma yazma bilenlerin sayısı oldukça azdı.

İşte, Peygamber Efendimiz coğrafî, siyasî, içtimaî yönleriyle ana hatlarını anlattığımız böyle bir şehre hicret edip gelmişti. Önünde mühim vazifeler vardı ve halli gereken birçok ağır mesele kendisini bekliyordu.

ABDULLAH B. SELAM'IN MÜSLÜMAN OLMASI

Hz. Yusuf'un (a.s.) sülâlesinden olan Abdullah İbni Selâm, Medine Yahudilerinin ileri gelen âlimlerinden biri idi.

Büyük bir âlim olan babası Selam'dan birçok şeyle birlikte, Tevrat'ı ve tefsirini de öğrenmişti. Ayrıca babası, ahir zamanda gelecek peygamberin sıfat ve alâmetleri ile yapacağı işleri de kendisine anlatmış ve "Eğer o, Hârun neslin-

---

[469] *Tecrid Tercemesi*, c. 10, s. 123.

[470] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 309.

den gelirse, ona tâbi olurum, yoksa tâbi olmam" demişti. Selam, Efendimiz henüz Medine'ye gelmeden önce de vefat etmişti.

Resûl-i Kibriya Efendimizin Medine'ye gelişini Müslümanlara müjdeleyen Yahudinin sesini Abdullah İbni Selâm da işitmiş ve kendisini tutamayarak, "Allahü Ekber!" deyip tekbir getirmişti.

Bunu duyan halası, "Allah, seni umduğuna erdirmesin! Vallahi, Mûsa Peygamberin geleceğini duymuş olsaydın bundan fazlasını yapmazdın!" diyerek ona çıkışmıştı.

Abdullah ise, "Ey hala! Vallahi, gelen de onun kardeşidir! O da onun gibi bir peygamberdir!" demişti.

Bunun üzerine halası, "Yoksa, kıyamete yakın gönderileceği bize haber verilen peygamber, bu mudur?" diye sormuştu.

Abdullah, "Evet..." cevabını verince de, "Öyle ise, davranışında haklısın!" demişti.[471]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Medine'ye teşrif buyurdukları zaman, Abdullah İbni Selâm da onu görmek için gitmiş ve Efendimizin nurlar saçan mübarek simasını görünce, "Şu simada yalan yok! Şu yüzde hile olamaz!" diye kendi kendine söylenmişti.[472]

Peygamberimize Soru Sorması ve İslam'ı Kabulü

Resûl-i Ekrem Efendimiz, henüz Ebû Eyyûb el-Ensarî Hazretlerinin evinde misafir kaldığı bir sıradaydı.

Abdullah İbni Selâm da, Efendimizi ziyarete geldi ve ona birtakım sualler sordu. Tevrat'tan sorduğu suallerine yine Tevrat'a uygun cevaplar alınca, şehâdet getirerek Müslüman oldu.[473] Sonra da, "Yâ Resûlallah! Yahudi milleti, iftiracı, yalancı bir millettir. Yarın benim Müslüman olduğumu duyunca türlü yalanlar uydurup iftirada bulunurlar. Müslümanlığım duyulmadan önce beni onlardan sorup mevkiimi tasdik ettiriniz!" dedi.

Peygamber Efendimiz, onu bir tarafa gizleyip Yahudi ileri gelenlerinden bazılarını davet etti ve onlara, "Ey Yahudi cemaati! Siz benim, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğumu pek iyi bilirsiniz! Ben hak dinle geldim; Müslüman olunuz!" dedi.

Yahudiler, "Biz, senin peygamber olduğunu bilmiyoruz!" diye karşılık verdiler ve bu sözlerini üç sefer tekrarladılar.

---

[471] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 163; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 266.

[472] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 235; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 3, s. 922; Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 92.

[473] Buharî, *a.g.e.*, c. 2, s. 335; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 108.

Bundan sonra Resûl-i Ekrem, "Sizin içinizde Abdullah İbni Selâm adında birisi var. O nasıl bir kişidir?" diye sordu.

Yahudiler, "O, bizim içimizde hayırlı bir babanın hayırlı bir oğludur. Kendisi de babası da en faziletlimiz, en âlimimizdir" diye şehâdet ettiler.

Resûlullah, "Abdullah İbni Selâm, Müslüman olursa, siz ne dersiniz?" diye sordu.

Yahudiler, "Hâşâ! Abdullah İbni Selâm, hiçbir vakit Müslüman olamaz!" dediler.

Efendimiz, sualini üç sefer tekrarladı.

Her seferinde onlar da aynı inkârî cevabı verdiler.

Bunun üzerine Resûl-i Kibriya, Abdullah İbni Selâm'a hitaben, "Yâ İbni Selam! Gel!" diye çağırdı.

Abdullah, saklı bulunduğu yerden çıktı ve

أَشْهَدُ أَنْ لَآإِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ diyerek Müslüman olduğunu ilan etti; Yahudilere de, "Ey Yahudi cemaati! Allah'tan korkunuz! Size geleni kabul ediniz. Vallahi, siz de bilirsiniz; o, yanınızdaki Tevrat'ta ismini ve sıfatını yazılı bulduğunuz Resûlullah'tır" diyerek onları İslam'a davet etti.[474]

Fakat Yahudiler, "Sen yalan söylüyorsun! Sen şerir oğlu şeririmizsin!" dediler ve onu, kıymetini düşürmek için türlü türlü kusur ve kabahatler isnat ederek kötülediler.

Abdullah b. Selam, "Yâ Resûlallah! Korktuğum işte bu idi! Ben, sana onların gaddar, yalancı, fâcir ve müfterî bir millet olduğunu haber vermemiş miydim? İşte, dediğim çıktı!" dedi.

Resûl-i Ekrem, Yahudileri huzurundan çıkardı.

Abdullah İbni Selâm ise evine gitti. Onun davetiyle bütün ev halkı ve halası da Müslüman oldu.[475]

Yahudilerin bazı ileri gelenleri, Abdullah İbni Selâm'ı türlü türlü desise ve sözlerle Müslümanlıktan vazgeçirmeye çalıştılarsa da muvaffak olmadılar.

Abdullah b. Selam'la birlikte birçok Yahudi âlimi de samimi olarak İslam'ı kabul edip Müslümanlıkta sebat gösterdiler. İman etmeyen diğer Yahudi âlimleri ise, "Muhammed'e bizim şerlilerimiz tâbi oldu! Eğer hayırlı olsalardı atalarının dinini terk etmezlerdi" diye ileri geri konuşmaya başladılar.

Bunun üzerine, Cenab-ı Hak, indirdiği ayet-i kerimede meâlen şöyle buyurdu:

---

[474] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 164; Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 335.

[475] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 164.

"Onların hepsi bir değildir. Ehl-i Kitap içinde bir cemaat vardır ki gece saatlerinde secdeye kapanarak Allah'ın ayetlerini okurlar."[476]

MÜŞRİKLERİN TEHDİDİ

Peygamber Efendimiz ve Müslümanların Medine'de hürriyet ve huzur içinde bir hayata kavuştuklarını gören müşrikler, büsbütün rahatsız olup endişeye kapıldılar.

Medine'de de onları rahat bırakmak istemiyorlardı. Mekke'de uyguladıkları, "halkı Resûl-i Ekrem Efendimizden uzaklaştırma" tarzını burada da tatbik etmek istiyorlardı. Bu maksatla, onu himâyeye söz vermiş bulunan ensara, üst üste muhtıra mahiyetinde, ağır dille yazılmış iki mektup gönderdiler. Mektuplarda, ensarın bu himâyeden vazgeçmesi isteniyor, aksi takdirde başlarına gelecek her türlü hadiseye râzı olmaları gerektiği belirtiliyordu.

Fakat Kureyş müşriklerinin bu iki muhtırası, Medineli Müslümanlar üzerinde hiçbir menfi tesir meydana getirmedi; bilâkis, sert cevaplarla karşılandı. Böylece, Mekkeli müşrikler, Medine'de korku ve tehdit ile kimseyi Hz. Resûlullah'ın aleyhine çeviremeyeceklerini de anlamış oluyorlardı.

Medine'de Korkulu Günlerin Yaşanması

Medinelilere gelen bu ihtar mektuplarından Peygamber Efendimiz de haberdar olmuştu. Bu sebeple, Medine devamlı tayakkuz halinde idi. "Her an müşrik saldırısı olabileceği" ihtimaline binaen, Resûl-i Ekrem Efendimiz, devamlı ihtiyatlı bulunuyor, Müslümanları da dikkatli ve tedbirli olmaya çağırıyordu. Bu yüzden uyumadıkları geceler bile oluyordu.

Gerçekten, Medine'de Müslümanların durumu oldukça nâzikti. Çünkü buraya hicret etmekle müşrik Arap kabilelerine boy hedefi olmuşlardı. Elbette, bunun karşısında her zaman uyanık bulunmak gerekiyordu. Müslümanlar en ufak bir gürültü, bir seslenişten dolayı hemen bir araya toplanıyorlardı.

Hatta bir gün, bir ses işitilmişti. Sesi duyan feryadı basmıştı. Her haslette zirvede olan Resûl-i Kibriya, cesarette de zirve noktadaydı. Hemen kılıcını kuşanıp atına atlayarak yanlarına varmış, kendilerini teselli ve teskin etmişti.

Enes b. Mâlik (r.a.) der ki:

"Ne zaman bir feryat kopsa, Resûlullah'ı, atla oraya yetişmiş bulurduk!"[477]

Mekkeli müşrikler, Medineli Müslümanları Resûl-i Ekrem'in himâyesinden vazgeçirmek için sadece bu muhtıra mahiyetindeki mektupları göndermekle de kalmamışlardı. Bu meyanda bazı ekonomik tedbirlere de başvuruyorlardı.

---

[476] Âl-i İmrân, 113.

[477] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 373; Müslim, *Sahih*, c. 7, s. 72

Ayrıca Medine'deki münafıklardan ve Yahudilerden bazılarını elde ederek, Müslümanlar arasına fitne ve fesat düşürmeyi de plânlı bir şekilde yürütüyorlardı.

Bütün bunlara rağmen Medineli Müslümanlar, Resûlullah'ı bağırlarına basmada, İslam'ı yaşayıp yaşatmada, muhacir Müslümanlara her türlü yardımda bulunmada zerre kadar tereddüde kapılmadılar ve geri durmadılar; bilâkis, daha ciddi ve samimi bir tarzda bu hizmetlerini devam ettirdiler.

MUHACİRLERLE ENSAR ARASINDA KARDEŞLİK KURULMASI

Allah rızası için her şeyini geride bırakıp Medine'ye hicret etmiş bulunan muhacir Müslümanlara, Medineli Müslümanlar (ensar) muhabbet ve samimiyetle kucaklarını açmışlardı. Ellerinden gelen her türlü yardımı onlardan esirgememişlerdi, esirgemiyorlardı.

Ne var ki muhacirler, Medine'nin havasına, âdetlerine ve çalışma şartlarına alışkın değillerdi. Mekke'den gelirken de beraberlerinde hiçbir şey getirememişlerdi. Bu sebeple, Medine'nin çalışma şartlarına ve kendilerine her türlü yardımda bulunduklarından dolayı (ensar) adını alan Medineli Müslümanlara ısındırılmaları gerekiyordu.

Nitekim Medine'ye hicretten beş ay sonra Resûl-i Ekrem, ensar ile muhaciri bir araya topladı. Kırk beşi muhacirlerden, kırk beşi ensardan olmak üzere doksan Müslümanı kardeş yaptı.

Peygamber Efendimizin kurduğu bu kardeşlik müessesesi, maddî mânevî yardımlaşma ve birbirlerine vâris olma esasına dayanıyor, bu suretle muhacirlerin yurtlarından ayrılmalarından dolayı duydukları keder ve üzüntüyü giderme, onları Medinelilere ısındırma, onlara güç ve destek kazandırma gayesini güdüyordu.[478]

Kurulan bu kardeşlik müessesesine göre, Medineli ailelerden her birinin reisi, Mekkeli Müslümanlardan bir aileyi yanına alacaktı; mallarını onlarla paylaşacaklar, beraber çalışıp beraber kazanacaklardı.

Resûlullah Efendimiz, rastgele iki Müslümanı bir araya getirmemişti; bilâkis, bir araya getireceklerin durumlarını inceden inceye tetkik ederek, uygun bulduklarını birbirine kardeş yapmıştı. Mesela, Selmân-ı Fârisî ile Ebu'd-Derdâ, Ammar ile Huzeyfe, Mus'ab ile Ebû Eyyûb Hazretleri arasında mizaç, zevk, hissiyat itibarıyla tam bir ahenk vardı.[479]

---

[478] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 238; Suheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 2, s. 18.

[479] *Tecrid Tercemesi*, c. 7, s. 76.

Bu kardeşlik sâyesinde, Allah ve Resûlünün muhabbetinden başka her şeylerini geride bırakmış bulunan muhacirlerin iaşe ve iskân meseleleri de hal yoluna girmiş oluyordu. Ensardan her biri, muhacirlerden birini evinde barındırıyor, beraber çalışıyor, beraber yiyorlardı. Bu, neseb kardeşliğini fersah fersah geride bırakacak bir kardeşlikti. İman kardeşliği, din kardeşliği idi. Medineli Müslümanlar, yani ensar, her şeylerini bu garip, bu kederli, bu yurtlarından uzak bulunmanın hüznünü duyan Müslümanlarla paylaşıyorlardı. Medineli biri vefat edince, muhacir kardeşi akrabalarıyla birlikte ona vâris oluyordu.[480]

Yine kurulan bu kardeşlik sâyesinde büyük bir içtimaî yardımlaşma da temin edilmiş oldu. Muhacir Müslümanlar, sıkıntıdan kurtuldular. Medineli her bir Müslüman, kardeş olduğu Mekkeli Müslümana malının yarısını veriyordu. Muhacir kardeşlerine karşı misafirperverliğin, cömertliğin, kadirşinaslığın, insanlığın en yüce derecesini göstermekten zevk alıyorlardı.

Medineli Müslümanlar, bunlarla da kalmadılar; Resûlullah'ın huzuruna çıkarak, fedakârlıklarını gösteren şu teklifte bulundular:

"Yâ Resûlallah! Hurmalıklarımızı da, muhacir kardeşlerimizle aramızda bölüştür!"

Ancak muhacirler, o âna kadar ziraatle meşgul olmamışlardı. Ziraat işlerini pek bilmiyorlardı. Bunun için Peygamberimiz, muhacirler nâmına ensarın bu teklifini kabul etmedi.

Fakat Medineli Müslümanlar, buna da bir çare buldular. Ziraatten anlamayan muhacir Müslümanlar, sadece tımar ve sulama işlerini yapacaklar, onlar da ekip biçeceklerdi. Sonunda çıkan mahsûl ortadan pay edilecekti. Resûl-i Ekrem Efendimiz bu teklife râzı oldu.[481]

Tarih, birçok göçe şahit olmuştur. Ama böylesine manalı, böylesine ulvî bir hicreti, dışarıdan gelenle yerlileri arasında böylesine birbirlerine can-ü gönülden sarılma, birbirleriyle muhabbetle kaynaşma, birbirleriyle samimiyetle kucaklaşmayı o âna kadar görmüş değildi; bir daha da göremeyecektir! Bu samimi kaynaşmadan muazzam bir kuvvet doğuyordu; öylesine bir kuvvet ki kısa zamanda bütün Arabistan, her şeyiyle onlara boyun eğmek mecburiyetinde kalacaktı.

Muhacirlerin Boş Durmaması

Muhacirler, "Ensar kardeşlerimiz, bize mal mülk verdi, iaşemizi temin etti" diyerek boş oturmuyorlardı. Bu, imanlarından gelen gayrete zıttı. Her biri elin-

---

[480] Bu kardeşliğin mirasa ait hükmü, Bedir Gazâsı'ndan sonra inen, "Hısımlar, Allah'ın kitabınca, birbirine daha yakındırlar" (Enfâl, 75) âyetiyle kaldırıldı.

[481] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 67.

den gelen gayreti göstererek, mümkün oldukça kimseye yük olmamaya çalışıyordu.

Bunun en canlı örneği, Sa'd b. Rebî'in yaptığı teklife, cennetle müjdelenen on sahabeden biri olan Abdurrahman b. Avf'ın verdiği cevaptır.

Resûl-i Ekrem tarafından birbirlerine kardeş tayin edilen Sa'd b. Rebî', Abdurrahman b. Avf'a, "Ben, mal cihetiyle Medineli Müslümanların en zenginiyim. Malımın yarısını sana ayırdım!" demişti.

Büyük sahabe Abdurrahman b. Avf'ın verdiği cevap, yapılan teklif kadar ibretliydi: "Allah, sana malını hayırlı kılsın! Benim onlara ihtiyacım yok. Bana yapacağın en büyük iyilik, içinde alış veriş yaptığınız çarşının yolunu göstermendir."[482]

Ertesi sabah, Kaynuka çarşısına götürülen Hz. Abdurrahman b. Avf, yağ, peynir gibi şeyler alıp satarak ticarete başladı. Resûl-i Ekrem'in, "malının çoğalması ve bereketlenmesi" hususundaki duasına da mazhar olduğundan, çok geçmeden epeyce bir kazanç elde etti ve kısa zamanda Medine'nin sayılı tüccarları arasında yer aldı. Şöyle derdi:

"Taşa uzansam, altında ya altın ya da gümüşe rastladığımı görürüm!"[483]

Resûl-i Ekrem Efendimizin duası bereketiyle fazlaca servet elde eden Hz. Abdurrahman b. Avf, sadece bir defasında yedi yüz deveyi yükleriyle beraber "fi sebilillah" tasadduk etmişti.

Hz. Abdurrahman gibi birçok Mekkeli Müslüman, Medine'de kendilerine göre birer iş bulmuşlar ve kendi ellerinin emeğiyle saadet içinde geçiniyorlardı.

Ebû Hüreyre'nin İfadesi

Mekkeli Müslümanların, Medineli Müslümanlara yük olmayıp, alınlarının teriyle rızıklarını temin ettiklerini, Hz. Ebû Hüreyre'nin ifadelerinden de anlıyoruz.

Bir gün, kendisine, "nasıl olup da diğer sahabelerden çok daha fazla hadis rivayet ettiği" sorulduğunda, meselemize ışık tutan şu cevabı vermişti:

"Medineli Müslümanlar çiftiyle çubuğuyla, muhacirler de çarşı pazarda alış verişle uğraşırken ben, Resûlullah'ın yanından ayrılmıyordum. Onun söylediklerini dinleyip ezberliyordum. Onun duasını almıştım."[484]

Kardeşliğin Müspet Neticeleri

Kurulan bu kardeşlik kısa zamanda müspet neticesini verdi. Cemiyetin muhtelif tabakaları bu kardeşlik sâyesinde birbirleriyle kaynaştı. Bu kardeşlik,

---

[482] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 125.

[483] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 126.

[484] *Tecrid Tercemesi*, c. 7, s. 47.

kabilecilik gurur ve adavetini de ortadan kaldırdı. Bu suretle, niyetleri kutsî, gayeleri ulvî, içleri dışları nur faziletli bir cemiyet meydana geldi.

Bu kardeşliğin diğer bir müspet neticesi ise şu idi:

Peygamber Efendimiz, herhangi bir sefere çıkacağı zaman, kardeşlerden birini beraberinde götürüyor, diğerini ise her iki ailenin maişetini temin etmek, idaresini yürütmek için Medine'de bırakıyordu. Böylece, evleri sahipsiz ve hâmîsiz kalmıyordu!

Ensarın muhacir kardeşlerine gösterdikleri bu eşsiz samimiyet, misafirperverlik, kadirşinaslık, cömertlik, fedakârlık ve feragatı, Cenab-ı Hak, indirdiği şu ayet-i kerimesiyle ilan edip bu davranışlarını, methetti:

وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝

"Muhacirlerden önce, Medine'yi yurt ve iman evi edinenler, kendilerine hicret edip gelenlere muhabbet beslerler. Onlara verilen şeylerden dolayı nefislerinde bir kaygı duymazlar; kendilerinde ihtiyaç bile olsa (onları) nefisleri üzerine tercih ederler. Kim de nefsinin hırsından korunursa, işte bunlar (azaptan) kurtulanlardır."[485]

Evet, kurulan bu mânevî kardeşlik, hiçbir milletin tarihinde rastlanmayacak eşsiz bir şeref tablosudur. Bu kardeşlik neticesinde meydana gelen dayanışma, yardımlaşma, hayırseverlik, İslam'ın inkişafa başlaması dönemine rastlamış olması bakımından da oldukça mühim bir tesir icra etmiştir. "Hiç tereddüt etmeden denilebilir ki çeyrek asır zarfında İslam nurunun âlemin her tarafına yayılması, İran'ın tamamen fethi, Doğu Roma İmparatorluğu'nun tehdit edilmesi, hep bu dinî kardeşliğin resâneti [kuvveti] eseridir."[486]

Muhacirlerin Kendi Aralarında Kardeş Yapılması

Resûl-i Ekrem, ayrıca muhacir Müslümanlar arasında da kardeşlik kurdu.

Bir gün, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer, el ele tutuşmuş geliyorlardı. Bu samimi manzarayı seyreden Peygamber Efendimiz, yanındaki sahabelere, "Nebiler ve resûllerden başka, bütün önceki ve sonrakilerden cennetlik olanların

---

[485] Haşr, 9.

[486] *Tecrid Tercemesi*, c. 7, s. 77.

kemâl çağına erenlerinden iki büyüğüne bakmak isteyen, şu gelenlere baksın!" buyurdu, sonra da onları birbirine kardeş yaptı.[487]

Resûl-i Ekrem, Mekkeli Müslümanları teker teker birbirlerine kardeş yapıyordu. O sırada Hz. Ali çıkageldi. Gözyaşları arasında, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Sen sahabeleri birbirine kardeş yaptın; benimle hiç kimse arasında kardeşlik kurmadın!"

Peygamber Efendimiz, "Yâ Ali! Sen dünyada ve ahirette benim kardeşimsin!"[488] buyurarak gözyaşlarını dindirdi.

MESCİD-İ NEBEVÎ'NİN İNŞASI

(Hicretin 1. Senesi / Milâdî 622)

Resûl-i Ekrem, Medine'ye teşrif buyurduklarında, içinde cemaatle namaz kılabilecekleri, gerektiğinde toplanıp meselelerini konuşabilecekleri bir yerden mahrum bulunuyorlardı. Bu mühim vazifeler için merkez teşkil edecek bir mescit gerekiyordu.

Efendimiz, Medine'de ilk olarak bu mescidi inşa etmekle işe başladı.

Şehre ilk girdiklerinde devesi, Neccaroğullarından Sehl ve Süheyl adında iki yetimin, üzerinde hurma kuruttukları arsalarına çökmüştü. Bu iki yetim, Medineli Müslümanlardan Muâz b. Afrâ'nın (r.a.) himâyesinde bulunuyorlardı. Resûl-i Ekrem, bu arsayı satın almak istediğini, Muaz Hazretlerine bildirdi.

Mescid-i Nebevî

[487] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 174-175.

[488] Tirmizî, *Sünen*, c. 5. s. 300.

Ancak bu fedakâr sahabe, arsanın bedelini, himâyesindeki iki yetime vererek bu büyük şeref ve ücrete nâil olmak için bağışlamak istediğini söyledi.

Fakat Peygamberimiz kabul etmedi. Sonra da arsa sahibi iki yetimi çağırarak, arsalarının bedelini öğrenmek istedi. İki genç yetim de, "Yâ Resûlallah! Biz onun bedelini ancak Allah'tan bekleriz. Sana onu Allah rızası için bağışlarız!" dediler.

Resûl-i Ekrem, gençlerin bu tekliflerini de kabul etmedi ve bedeli olan on miskal altına arsayı satın aldı. Bu miktarı, Resûl-i Ekrem Efendimizin emriyle Hz. Ebû Bekir onlara hemen ödedi.[489]

Fedakâr sahabeler tarafından arsa kısa zamanda tertemiz hale getirildi ve Resûlullah'ın emriyle kerpiçler kesilip hazırlandı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, mescidin temelini atacağı sırada yanında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali bulunuyordu.

Müslümanlardan oraya uğrayan biri, "Yâ Resûlallah! Yanında sadece şu birkaç kişi mi var?" diye sordu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz cevaben, "Onlar, benden sonra işi yönetecek olanlardır" buyurdu. Onu takiben sırasıyla Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali, temele birer taş koydular. Böylece, Mescid-i Nebevî'nin temelleriyle birlikte Dört Halife devrinin mânevî temelleri de atılmış oluyordu.

Mescidin inşasında Peygamber Efendimiz, bilfiil durmadan dinlenmeden çalıştı. Bir taraftan mübarek elleriyle kerpiçler taşırken, diğer taraftan Müslümanları şevk ve gayrete getirici şu sözleri söylüyordu:

Taşıdığımız şu yük ey Rabbimiz!
Hayber'in yükünden daha hayırlı, daha temiz!
Yâ Rab! Hayır, ancak ahiret hayrı!
Sen, muhacirle ensara acı![490]

Durup dinlenmeden yapılan çalışma neticesinde, Mescid-i Nebevî'nin inşası kısa zamanda tamamlandı. Her türlü süsten uzak, dört duvarı kerpiçten olan bu kutsî mâbedin tavanı yoktu. Henüz Kâbe kıble olarak tayin edilmemiş bulunduğundan, kıblesi Kudüs'e doğru idi. Dörtgen şeklinde idi ve üç kapısı ile bir de mihrabı vardı. Mihrab yerine sıra halinde hurma gövdeleri dizilmişti. Minberi yoktu. Sadece Resûlullah'ın hutbe irad buyururlarken dayanmaları

---

[489] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 239.

[490] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 142; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 210.

için bir hurma kütüğü bulunuyordu. Sonraları, sahabelerin arzusu üzerine, üç basamaklı bir minber yapıldı.[491] Mescid-i Nebevî, değişik tarihlerde tadilâtlar görerek bugünkü şeklini almıştır!

Mescid-i Nebevî, sadece cemaatle namaz kılmak için kullanılmıyordu; bunun yanında, Müslüman nüfusun dinî ihtiyaçları da burada karşılanıyordu. Ayrıca burada öğretim yapılıyor, elçi ve kabile temsilcileri de (ileride görüleceği gibi) kabul ediliyordu!

Ezvac-ı Tâhirat İçin Odalar Yapılması

Mescid-i Nebevî'nin yanına ayrıca kerpiçten, önce biri Hz. Sevde, diğeri Hz. Âişe'ye mahsus olmak üzere iki oda yapıldı. Odaların üzerleri hurma kütüğü ve dalları ile örtüldü. Sonraları Resûl-i Ekrem başka zevceler alınca odalar artırıldı. Dördü kerpiçten olan odaların beşi ise taştandı. Hepsinin üzeri hurma dallarıyla tavanlanmıştı.

Mescid-i Nebevî'ye bitişik odalar yapılınca, Peygamber Efendimiz, Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin evinden oraya taşındı.[492]

HANÎNÜ'L-CİZ' MÛCİZESİ

Mescid-i Nebevî ilk yapıldığı sırada minbersizdi. Resûl-i Ekrem, hutbe irad buyurduklarında kuru bir hurma kütüğüne dayanırdı.

Uzun müddet böyle devam etti. Bilâhare, ashabın isteği üzerine üç basamaklı bir minber yapıldı. Artık Efendimiz buraya çıkıp halka hitapta bulunuyordu.

Resûl-i Ekrem, yapılan minbere çıkıp ilk hutbesini okuduklarında, hamile deve ağlayışını andıran acı sesler ve ağlamalar duyuldu. Baktılar; ortalıkta ne hamile deve ne de deve yavrusu vardı. Ağlayan, o kuru direkti!

Kütüğün deve gibi ağlayışını, Peygamber Efendimizle birlikte ashab-ı güzin de duyuyordu. Bir türlü susmuyordu. Fahr-ı Âlem, minberden inip yanına geldi. Elini üstüne koyup teselli edince sustu. Hatta hurma kütüğünün deve gibi sızlamasını işiten sahabeler de gözyaşlarını tutamamışlar, hüngür hüngür ağlamışlardı.

Evet, kuru direk Hz. Resûlullah'tan uzak kaldı diye ses verip ağlıyordu. Üzerinde yapılan "zikrullah"tan ayrı kaldı diye hamile deve gibi enin ediyordu.

---

[491] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 240.

[492] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 143.

Kuru direği teselli edip susturan Resûl-i Ekrem, ashabına da dönerek, "Eğer ben onu kucaklayıp teselli vermeseydim, Resûlullah'ın ayrılığından kıyamete kadar ağlaması böyle devam edecekti!"[493] buyurdu.

Resûl-i Ekrem'in emriyle bu kütük, minberin altına kazılan bir çukura gömüldü. Sonraları Hz. Osman devrinde mescit yıktırılıp yeniden tamir edildiğinde, Übey b. Ka'b Hazretleri onu evine aldı ve çürüyünceye kadar sakladı.[494]

Kuru hurma kütüğünün cemaatin gözleri önünde ağlayıp sızlaması, Hz. Resûlullah'ın parlak bir mucizesiydi. Evet, cin ve ins Peygamberler Peygamberini tanıdıkları gibi, cansız kuru ağaçlar da onu tanıyor, vazifesini biliyor ve davasını halleriyle tasdik ediyorlardı!

Hasan-ı Basrî Ne Derdi?

Hasan-ı Basrî Hazretleri, bu mucizeyi talebelerine ders verirken, kendisini tutamaz, gözyaşları arasında şöyle derdi:

"Ağaç, Resûl-i Ekrem'e (a.s.m.) meyl ve iştiyak gösteriyor! Sizler, o Resûle meyl ve iştiyak göstermeye daha ziyade müstahaksınız!"[495]

Kuru, câmid ağaçlar Kâinatın Efendisine meyl ve muhabbet gösterirlerken biz şuurlu akıllı insanlar ona karşı lakayt davranırsak, acaba o kuru direklerden daha aşağı bir derekeye düşmüş olmaz mıyız?

Ona iştiyak ve muhabbet ise, ancak sünnet-i seniyyesine ittiba etmekle mümkündür!

Bir Başka Rivayet

Diğer bir rivayete göre, kuru direk ağlayınca Resûl-i Ekrem Efendimiz elini üstüne koydu ve "İstersen seni daha önce bulunduğun bahçeye göndereyim; köklerin tekrar bitsin, hilkatin tamamlansın, yaprak ve meyvelerin yenilenip tazelensin. Ve eğer istersen, evliyaullahın meyvenden yemesi için seni cennete dikeyim" diye sordu.

Kuru ağaç, arzusunu şöyle dile getirdi:

"Beni cennete dik ki meyvelerimden Cenab-ı Hakk'ın sevgili kulları yesin. Hem orası öyle bir mekândır ki orada çürüme yoktur; beka bulayım!"

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, arzusunu yerine getirdiğini ifade buyurdu ve sonra da ashabına dönerek şu dersi verdi:

"Ebedî âlemi, fani âleme tercih etti!"[496]

---

[493] Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 134.

[494] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 252.

[495] Bediüzzaman Said, Nursî, *a.g.e.*, s. 135.

[496] Bediüzzaman Said Nursî, *a.g.e.*, s. 135.

EZANIN MEŞRU KILINMASI

(Hicret'in 1. senesi / Milâdî 622)

Mekke'de iken Müslümanlar ibadetlerini gizlice yapıyorlar, namazlarını kimsenin göremeyeceği yerlerde kılıyorlardı. Dolayısıyla, orada namaza açıktan davet etmek gibi bir mesele söz konusu olamazdı.

Ancak Medine'de manzara tamamıyla değişmişti. Dinî serbestiyet vardı. Müslümanlar rahatlıkla ibadetlerini ifa ediyorlardı. Din ve vicdanları baskı altında bulunmuyordu. Müşriklerin zulüm, eziyet ve hakaretleri de mevzubahis değildi.

Mescid-i Nebevî inşa edilmişti. Fakat Müslümanları namaz vakitlerinde bir araya toplayacak bir davet şekli henüz tespit edilmemişti. Müslümanlar gelip vaktin girmesini bekliyorlar, vakit girince namazlarını eda ediyorlardı.[497]

Peygamberimizin Ashapla İstişâresi

Resûl-i Ekrem bir gün, ashab-ı kiramı toplayarak, kendileriyle "nasıl bir davet şekli tespit etmeleri gerektiği" hususunu istişare etti. Sahabelerin bazıları, Hıristiyanlarda olduğu gibi çan çalınmasını, diğer bir kısmı Yahudiler gibi boru öttürülmesini, bir kısmı da Mecûsîlerinki gibi namaz vakitlerinde ateş yakılıp yüksek bir yere götürülmesini teklif etti.

Peygamber Efendimiz, bu tekliflerin hiçbirini beğenmedi.[498]

O sırada Hz. Ömer söz aldı ve "Yâ Resûlallah! Halkı namaza çağırmak için neden bir adam göndermiyorsunuz?" dedi.

Resûl-i Ekrem, o anda Hz. Ömer'in teklifini uygun gördü ve Hz. Bilâl'e, "Kalk yâ Bilâl, namaz için seslen!" diye emretti.

Bunun üzerine Hz. Bilâl, bir müddet Medine sokaklarında, "Esselâ! Esselâ! [Buyurun namaza! Buyurun namaza!]" diye seslenerek Müslümanları namaza çağırmaya başladı.[499]

Abdullah B. Zeyd'in Rüyası

Aradan fazla bir zaman geçmeden, ashaptan Abdullah b. Zeyd bir rüya gördü. Rüyasında, bugünkü ezan şekli kendisine öğretildi.

Hz. Abdullah, sabaha çıkar çıkmaz, sevinç içinde gelip rüyasını Peygamber Efendimize anlattı. Resûl-i Ekrem, "İnşallah bu, gerçek bir rüyadır!" buyurarak davetin bu şeklini tasvip etti.[500]

---

[497] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 154; Buharî, *Sahih*, c. 1, s. 114.

[498] Buharî, *a.g.e.*, c. 2, s. 3; Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 1, s. 134.

[499] Buharî, *a.g.e.*, c. 1, s. 114.

[500] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 155; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 43.

Hz. Abdullah, Resûl-i Ekrem'in emriyle, ezan şeklini Hz. Bilâl'e öğretti. Hz. Bilâl, yüksek ve gür sedasıyla Medine ufuklarını ezan sesleriyle çınlatmaya başladı:

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ

اَشْهَدُ اَنْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

اَشْهَدُ اَنْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ

اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ

حَيَّ عَلَى الصَّلٰاةِ

حَيَّ عَلَى الصَّلٰاةِ

حَيَّ عَلَى الْفَلٰاحِ

حَيَّ عَلَى الْفَلٰاحِ

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ

لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

Hz. Ömer'in de Aynı Rüyayı Görmesi

Medine ufuklarının bu sadâ ile çınladığını duyan Hz. Ömer, heyecan içinde evinden çıkarak, Resûl-i Ekrem'in huzuruna vardı. Durumu öğrenince, "Yâ Resûlallah! Seni hak dinle gönderen Allah'a yemin ederim ki Abdullah'ın gördüğünün aynısını ben de görmüştüm!" dedi.

Peygamberimiz, iki kişinin aynı şeyi görmesinden dolayı Allah'a hamd etti.[501]

İslam'ın ne derece fıtrî ve nezih bir din olduğunu, bu davet şeklinin tespitinden de anlıyoruz! Ruhsuz, manasız, heyecansız ve tatsız çan çalmak, boru öttürmek veya ateş yakmak nerede; yeryüzünde "tevhid" ulvî hakikatini ilan eden, Resûl-i Ekrem'in peygamberliğini haykıran ve dolayısıyla iman esaslarının tamamını halka duyuran mana ve kutsîyet dolu "ezan" şekli nerede?

"Hukuk-u Şahsîyye [Şahsî Hukuk]" ve "Hukuk-u Umumîyye [Umumî Hukuk]" adıyla iki nevi hukuk olduğu gibi, şer'î meseleler de iki kısımdır. Bir kısmı, şahıslarla ilgilidir, ferdîdir; diğer kısmı umuma, umumîyet itibarıyla taallûk eder. Onlar "Şeair-i İslamiyye" diye tâbir edilir.

Şeair-i İslamiyye'nin en büyüklerinden biri de, işte bu, Hicret'in 1. senesinde meşru kılınan ve "şehâdetleri dinin temeli" olan ezandır. Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin "Şeair-i İslamiyye" ile ilgili çok mühim izah ve değerlendirmeleri vardır. *Mektûbat* isimli eserinin 29. Mektubunda, "Mesail-i Şeriattan bir kısmına 'taabbüdî' denilir. Aklın muhakemesine bağlı değildir; emrolduğu için yapılır. İlleti emirdir. Bir kısmına 'Mâkulü'l-Mana' tâbir edilir. Yani, bir hikmet ve bir maslahat var ki o hükmün teşriine müreccih olmuş; fakat sebep ve illet değil. Çünkü hakikî illet, emir ve nehy-i İlâhî'dir. Şeairin taabbüdî kısmı, hikmet ve maslahat onu tağyir edemez; taabbüdîlik ciheti tereccüh ediyor, ona ilişilmez. Yüz bin maslahat gelse, onu tağyir edemez. Öyle de, 'Şeairin faidesi, yalnız malum mesalihtir' denilmez ve öyle bilmek hatadır. Belki, o maslahatlar ise, çok hikmetlerinden bir faidesi olabilir" dedikten sonra İslam'ın mühim bir şeairi olan ezanla ilgili olarak da şunları söyler:

"Mesela, biri dese: 'Ezanın hikmeti, Müslümanları namaza çağırmaktır; şu halde, bir tüfek atmak kâfidir!' Hâlbuki, o divâne bilmez ki binler maslahat-ı ezaniyye içinde o bir maslahattır. Tüfek sesi, o maslahatı verse, acaba nev-i beşer nâmına yahut o şehir ahalisi nâmına, hilkat-ı kâinatın netice-i uzması ve nev-i beşerin netice-i hilkatı olan ilan-ı tevhid ve Rububiyyet-i İlâhîye'ye karşı izhar-ı ubudiyyete vasıta olan ezanın yerini nasıl tutacak?"[502]

PEYGAMBERİMİZİN, EV HALKINI MEKKE'DEN GETİRTMESİ

Medine'ye hicret eden Peygamberimiz, hanımı Hz. Sevde, kızları Ümmü Gülsüm, Fâtıma ve Zeyneb ile nişanlısı Hz. Âişe'yi Mekke'de bırakmak zorunda kalmıştı.

---

[501] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 155; Ebû Dâvud, *Sünen*, c. 1, s. 117.

[502] Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 371.

Mescid-i Nebevî inşa edilip bitişiğine Hâne-i Saadet yapılınca, onları getirmek üzere, Zeyd b. Hârise ile Ebû Râfi Hazretlerini Mekke'ye gönderdi.

Bu iki sahabe Mekke'ye giderek, adı zikredilenleri alıp Medine'ye getirdiler. Sadece, Hz. Zeyneb'i, henüz Müslüman olmayan kocası müsaade etmediğinden getiremediler. Fakat bir müddet sonra o da Medine'ye hicret etmiştir. Kocası da daha sonra Müslüman olmuştur.

Medine'ye gelenlerden Peygamberimizin ev halkı kendi odalarına, Hz. Âişe ise babasının evine indi.[503]

Hz. Âişe'nin Düğünü

Resûl-i Ekrem, Hz. Âişe'yle Mekke'de nikâhlanmıştı. Fakat düğün tehir edilmişti.

Medine'ye gelinince Hicret'in 1. yılı Şevval ayında[504] düğünleri yapıldı.[505] Peygamber Efendimiz o sırada elli beş yaşında idi.

Hz. Âişe'nin Resûl-i Ekrem yanında, diğer hanımlarından farklı bir yeri vardı.

Amr b. Âs, bir gün, "Yâ Resûlallah! Halkın sana en sevgili olanı kimdir?" diye sormuştu. Resûl-i Ekrem, "Âişe!" diye cevap verdi.

"Ya erkeklerden, Yâ Resûlallah?" diye sorusunu tekrarlayınca da Efendimiz, "Âişe'nin babası!"[506] diye buyurdular.

Hz. Âişe, ince bir kavrayış melekesine ve kuvvetli bir zekâya sahipti. Kısa zamanda Hz. Resûlullah'tan birçok hadis ezberledi, birçok İslamî hüküm öğrendi. Bununla, ashab-ı güzin arasında mümtaz bir mevkiye yükseldi. Rivayet ettiği hadis sayısı 2 bin 210'dur. Birçok sahabe, Peygamberimizin çeşitli meseleler hakkındaki tatbikatını ve İslamî hükümleri ondan sorarak öğreniyordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Dininizin yarısını bu humeyra kadından (Hz. Âişe) öğreniniz" buyurmasıyla, Hz. Âişe'nin ilmî ehliyetini tebârüz ettirmiştir.

Ebû Musa el-Eş'ârî'nin şu itirafı da, aynı noktaya parmak basmaktadır:

---

503 İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 62.

504 Câhiliyye devrinde iki bayram arasında nikâh kıyma uğursuz sayılırdı. Resûl-i Ekrem Efendimiz, Şevval ayında Hz. Âişe'yle evlenmekle, bu yersiz itikadı ortadan kaldırdı. Efendimizin bu hareketi üzerine aynı ayda başka nikâhlar da kıyıldı.

Şu da var ki Peygamber Efendimizin "İki bayram arasında nikâh kıyılmaz" hadisleri, halk arasında yanlış anlaşılmıştır. Bundan kasıt şudur: Bayram, Cuma gününe rastgelirse, bayram namazı ile Cuma namazı arasında nikâh kıymak münasip olmaz. Çünkü bayram gününün telâşesi pek fazladır. Nikâhı bu telâşelerle birlikte bayram namazı ile Cuma namazı arasındaki kısa zamana sıkıştırmak pek uygun olmaz. Ancak bunu yaptığı takdirde, şahıs herhangi bir haram da işlemiş sayılmaz.

505 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8. s. 58.

506 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 67.

"Biz Resûlullah'ın ashabı, bir hadis-i şerifte (onu anlamakta) güçlük çektiğimiz zaman Âişe'den sorardık; zira, hadis ilminin kendisinde mevcut olduğunu görürdük."[507]

Hz. Âişe validemizin fıkıh ilmindeki derinliği İslam hukukuna büyük faydalar sağlamıştır. Kadınlarla ilgili birçok meselenin kaynağını o teşkil etmiştir.

Günümüz Müslüman kadınının hedefi, Hz. Âişe'ye her haliyle benzemeye çalışmak olmalıdır!

ASHÂB-I SUFFA

Kıble, henüz Kâbe tarafına çevrilmeden önce idi.

Mescid-i Nebevî'nin kuzey duvarında, hurma dallarıyla bir gölgelik ve sundurma yapıldı. Buna "suffa" denildi. Burada kalan Müslümanlara da "Ashâb-ı Suffa" ismi verildi.

Mescid-i Şerif'in suffasında kalan bu sahabelerin, Medine'de ne meskenleri, ne de aşiret ve akrabaları, hiçbir şeyleri yoktu. Aileden uzak, dünya meşgale ve gailesinden âzade ve tam manasıyla feragatkâr bir hayata sahip idiler. Kur'an ilmi tahsil eder, Resûl-i Ekrem Efendimizin va'z ve derslerini dinleyerek istifade ederlerdi. Ekseriya oruçlu bulunurlardı.

Vakitlerini Resûl-i Kibriya'nın huzurunda geçiren bu mübarek zümre, Efendimizden hep feyz alırdı. Resûl-i Ekrem'in medresesine Allah için nefsini vakfetmiş fedakâr, ilim âşığı talebeler idiler. Peygamber Efendimiz tarafından tespit edilen muallimler, kendilerine Kur'an öğretirlerdi. Bunlardan yetişenler, Müslüman olan kabilelere Kur'an öğretmek ve Sünnet-i Resûlullah'ı beyan etmek için gönderilirlerdi. Bu cihetle de kendilerine "kurra" denilirdi. Suffa ise bu itibarla "Dârü'l-Kurra" diye anılmıştır.

Sayıları dört yüz, beş yüz kadar kadar olan, mütevazı, fakat feyizli bir hayata sahip bulunan bu güzide sahabeler, bir irfan ordusu idiler. Bütün mesailerini Kur'an ve Sünnet-i Resûlullah'ı öğrenmeye hasretmişken, gerektiğinde gazâlara da katılırlardı.

İçlerinden evlenenler, suffadan ayrılırlardı. Fakat yerlerine başkaları alınırdı.

Bu güzide sahabeler, ne ticaretle, ne bir san'atla meşgul olurlardı. Maişetleri, Resûl-i Kibriya Efendimiz ve sahabelerin zenginleri tarafından temin edilirdi. Bu hususu, suffanın baş talebelerinden biri olan Ebû Hüreyre Hazretleri, kendisinin çok hadis rivayet etmesini garipseyenlere karşı verdiği cevapla pek güzel ifade etmiştir: "Benim, fazla hadis rivayet edişim garipsenmesin! Çünkü muhacir kardeşlerimiz çarşıdaki pazardaki ticaretleriyle, ensar kardeşlerimiz

---

[507] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 67.

de tarlalardaki bahçelerdeki ziraatleriyle meşgul bulundukları sırada, Ebû Hüreyre, Peygamberin (a.s.m.) mübarek nasihatlerini hıfzediyordu."[508]

Peygamberimizin Ashâb-ı Suffa'ya Yakın Alâkası

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Ashâb-ı Suffa'nın hem tâlim ve terbiyesi, hem de maişetiyle çok yakından ilgilenirdi. Onlarla daima oturur, sohbet eder, alâkadar olurdu. Zaman zaman da onlara, "Eğer sizin için Allah katında neyin hazırlandığını bilseydiniz, yoksulluğunuzun ve ihtiyacınızın daha da ziyadeleşmesini isterdiniz!"[509] diyerek, bu meşguliyetlerinin son derece mühim ve mübarek olduğunu ifade buyururlardı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, birinci derecede bu mübarek cemaatin ihtiyacını gidermeye çalışırdı. İcabında, Hâne-i Saadetlerinin ihtiyaçlarıyla ikinci derecede meşgul olurdu!

Bir kere Hz. Fâtıma (r.a.), el değirmeniyle un öğütmekten usandığından şikayet ederek bir hizmetçi istediğinde, Efendimiz, bu ciğerpâresine, "Kızım, sen ne söylüyorsun? Henüz, Ehl-i Suffa'nın maişetini yoluna koyamadım!" cevabını vermişti.[510]

Bir gün, Ashâb-ı Suffa'nın başlarında durmuş, hallerini tedkikten geçirmişti. Fukaralıklarını, çekmekte bulundukları zahmetleri görmüş ve "Ey Ashâb-ı Suffa! Size müjdeler olsun ki her kim şu sizin bulunduğunuz hal ve sıfatta ve bulunduğu durumdan râzı olarak bana mülâkî olursa, o, benim refiklerimdendir!"[511] buyurarak kalplerini hoş etmişti.

Resûl-i Kibriya Efendimize herhangi bir şey getirilince, "Sadaka mı, yoksa hediye mi?" diye sorardı.

Getirenler "Sadakadır" cevabını verirlerse, onu el sürmeden Ashâb-ı Suffa'ya ulaştırırdı. "Hediyedir" cevabını verirlerse, onu kabul eder ve Ashâb-ı Suffa'ya da ondan hisse çıkarırdı. Çünkü Peygamber Efendimiz, sadaka kabul etmez, sadece hediye kabul ederdi.

Bir gün, adamın biri, tabakla hurma getirmişti. Adama, "Sadaka mıdır, hediye midir? diye sordu.

Adam, "Sadakadır" diye cevap verince, Efendimiz onu doğruca Suffa Ehli'ne gönderdi. O sırada torunu Hz. Hasan, Peygamber Efendimizin önünde bulunuyordu. Tabaktan bir hurma alıp ağzına götürünce, Resûl-i Kibriya Efendimiz derhal müdâhale etti ve onu ağzından çıkarttırdı. Sonra da, "Biz Mu-

---

[508] *Tecrid Tercemesi*, c. 7, s. 47.

[509] M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 2, s. 941.

[510] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 25.

[511] M. Hamdi Yazır, *a.g.e.*, c. 2, s. 941.

hammed ve Ev Halkı [Ehl-i Beyti] sadaka yemeyiz; bize sadaka helâl değildir!" buyurdu.[512]

Ayrıca "Verin o fakirlere; ki Allah yolunda kapanmışlardır (ilme, cihada vakf-ı nefs etmişlerdir), şurada burada dolaşmazlar. İstemekten çekindikleri için, bilmeyen onları zengin zanneder! Onları simalarından tanırsın; halkı bîzar etmezler. Hem, işe yarar her ne verirseniz; hiç şüphesiz, Allah onu bilir"[513] meâlindeki ayet-i kerimenin, Ashâb-ı Suffa hakkında nâzil olduğu da rivayet edilmiştir.[514]

Peygamberimizin Va'z ve Hitabelerini Kaçırmamaları

Tam manasıyla Allah yoluna kendilerini vakfetmiş bulunan bu güzide sahabeler, Resûl-i Kibriya Efendimizin hiçbir nasihatini, hiçbir hitabesini kaçırmazlardı. Daima orada hazır bulunur, irad edilen hitabeleri ve mev'ızaları hıfzedip diğer sahabelere de nakledlerlerdi. Bu bakımdan, İslamî hükümlerin muhafaza ve naklinde Ehl-i Suffa'nın pek müstesna hizmet ve gayretleri vardır! Kur'an nurunun kısa zamanda âlemin her tarafına süratle yayılmasında bu ilim heyetinin büyük payı vardır. Bu bakımdan, İslam tarihinde, Ehl-i Suffa müstesna bir yer işgal eder.

Ebû Hüreyre Anlatıyor

Bir ilim müessesesi olan suffanın, has bir talebesi Ebû Hüreyre, kendileriyle ilgili bir hadiseyi şöyle anlatır:

"Açlıktan yüzükoyun yatıyordum. Bazen de karnıma taş bağlıyordum.

"Bir gün, halkın gelip geçtiği bir yol üzerinde oturdum. O sırada oradan Resûlullah geçiyordu. Vaziyetimi anladı ve 'Yâ Ebâ Hüreyre!' diye seslendi.

"'Buyur, yâ Resûlallah!' dedim.

"'Haydi, gel!' buyurdu.

"Beraber gittik. Eve girdi. Ben de girmek için izin istedim. Müsaade ettiler. Ben de girdim. Bir kabta süt buldu.

"'Bu süt nereden geldi?' diye sordu.

"'Falancalar hediye olarak getirdiler' diye cevap verdiler.

"Sonra da, 'Yâ Ebâ Hüreyre! Ehl-i Suffa'ya git, onları bana çağır' diye emretti.

"Ehl-i Suffa, İslam'ın misafirleriydi. Ne aileleri, ne de mal mülkleri vardı. Resûlullah'a bir hediye geldiği zaman hem kendisine ayırır, hem de onlara gönderir idi. Kendisine, ehline verilmesi için gönderilen sadakaların tamamını onlara gönderir, kat'iyyen kendisine bir pay ayırmazdı!

---

[512] Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 117.

[513] Bakara, 273.

[514] M. Hamdi Yazır, *a.g.e.*, c. 2, s. 940.

"Resûlullah'ın Ehl-i Suffa'yı daveti beni üzdü! Ben, 'Bu kabtaki sütü tek başıma içer de bununla epeyce bir müddet idare ederim' diye umuyordum! Kendi kendime, 'Ben elçiyim. Suffa ehli gelince onlara sütü ben taksim ederim' dedim. Bu durumda sütten bana hiçbir şey kalmayacağını biliyordum. Fakat Allah Resûlünün emrini yerine getirmekten başka çare de yoktu.

"Gidip, onları çağırdım. Geldiler, müsaade isteyip oturdular.

"Peygamber (a.s.m.), 'Ebû Hüreyre, kabı al ve onlara süt ikram et' buyurdu.

"Süt kabını alıp dağıtmaya başladım. Her biri kabı alıyor, doyuncaya kadar içiyor, sonra arkadaşına veriyordu.

"Suffa Ehlinin sonuncusu da içtikten sonra, kabı Resûlullah'a verdim. Aldı. İçinde sadece azıcık süt kalmıştı. Başını kaldırarak bana bakıp gülümsedi ve 'Ebû Hüreyre!' dedi.

"'Buyur yâ Resûlallah!' dedim.

"'Süt içmeyen ikimiz kaldık!' buyurdu.

"'Evet, yâ Resûlallah!' dedim.

"'Otur, sen de iç' buyurdular. Oturup içtim.

"'Biraz daha iç' dedi. İçtim. Yine içmem için ısrar etti. 'Daha, daha!' diyordu. Nihayet, 'Seni hak dinle gönderen Allah'a yemin olsun ki içecek yerim kalmadı!' dedim.

"'O halde bardağı bana ver' buyurdu. Verdim. Allah'a hamd ve senâ etti. Sonra 'besmele' çekerek geri kalanını da kendisi içti."[515]

İLK İSLAM DEVLETİ

Peygamber Efendimiz, on üç senelik Mekke devrinde mesaisini tamamıyla iman esaslarını anlatmaya hasretmişti. Bu imanî hizmet sâyesinde birçok kimse İslam'ın saadetli sînesine koşmuştu. İmanlı insanların sayısı çoğalmıştı ve Müslümanlar gözle görülür bir kuvvet haline gelmişlerdi. Ancak buna rağmen bu devrede İslam düşmanlarına karşı her türlü maddî mukabele yasaktı. Müslümanların tek silahı vardı, o da "sabır"dı.

Fakat hicretle yeni bir muhite gelinmişti. Şartlar tamamıyla değişmişti. Müslümanlar, imanlarının gereği olan her şeyi serbestçe yapabiliyorlardı.

Hz. Resûlullah'ın Medine'ye gelir gelmez gerçekleştirdiği en mühim iş — daha önce bahsedildiği gibi— muhacirlerle ensarı kardeş yapmış olmasıydı. Efendimiz, bununla, Müslümanlar arasında kuvvetli bir ittifak kurmuş oluyordu. İslam'ın, ırk, dil, sınıf ve coğrafî ayrılıkları tanımayan kardeşlik müessesesi, böylece tarihte ilk defa gerçekleşiyordu.

---

[515] Buharî, *Sahih*, c. 4, s. 89; Tirmizî, *Sünen*, c. 4, s. 648-649.

Ancak bununla her şeyin bitmediği muhakkaktı. Medine'de yalnız Müslümanlar yaşamıyorlardı. Bu yeni muhitte Musevîler, müşrik Araplar ve bazı Hıristiyanlar da vardı ve haliyle mütecanis olmayan bir manzara arz ediyorlardı. Buna bir de Arap kabileleri arası tükenmek bilmeyen rekabet ve çatışmaları, Yahudilerle Araplar arasındaki anlaşmazlıkları katarsak, bu yeni muhitin ne büyük bir karışıklık içinde olduğunu kolayca anlayabiliriz!

Meselenin asla küçümsenmeyecek bir başka tarafı daha vardı. O da, Mekkeli müşriklerin her an Medine üzerine yürüyebilecekleri hususu idi. Aralarında devam eden soğuk harp, her an sıcak harbe dönüşebilirdi.

İşte, Peygamber Efendimizin önünde böylesine mühim meseleler duruyor ve bunlar hal çaresi bekliyordu.

Bu yeni muhitte, Müslüman olmayan unsurlarla anlaşmak, cemiyete bir teşkilâtlanma ruhu ve havası getirmek icab ediyordu. Adlî, askerî, siyasî birtakım esesların tespitine lüzum vardı.

Henüz Hicret'in 1. yılı bitmiş değildi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bütün Medine ahalisinin temsilcilerini Enes b. Mâlik Hazretlerinin evinde bir araya topladı. Maksat, bazı içtimaî prensiplerin tedvin edilmesiydi. Yapılan konuşmalar neticesinde bu prensipler tedvin edildi ve derhal yürürlüğe kondu. Mühim maddeler yazıldı ve taraflarca imzalandı.

Bu maddeler, Hz. Resûlullah'ın başkanlığında teşekkül eden ilk İslam devletinin anayasasıydı. Hatta "bu vesika, sadece ilk İslam devletinin anayasası olmakla da kalmamakta, aynı zamanda bütün dünyada yazılı ilk anayasayı teşkil etmekteydi."

Tedvin edilen bu anayasayla, Medine halkı, artık diğer insanlardan ayrı bir millet teşkil etmiş oluyorlardı.

Şehir Devletinin Anayasası

Elli iki maddeden ibaret olan İslam şehir devletinin ilk yazılı anayasasının birinci ve ikinci maddelerinde şöyle deniliyordu:

"1. Bu kitap (yazı), Resûlullah Muhammed (a.s.m.) tarafından Kureyşli ve Yesribli mü'minler ve Müslümanlar ve bunlara tâbi olanlarla yine onlara sonradan katılmış olanlar ve onlarla birlikte cihat edenler için (olmak üzere) tanzim edilmiştir.

2. İşte bunlar, diğer insanlardan ayrı bir topluluk teşkil ederler."[516]

Bu anayasaya göre, Medine halkı, inanç farkı gözetmeksizin diğer milletlerden ayrı bir "millet" teşkil etmekte ve ayrı bir topluluk hüviyetini taşımaktaydı.

---

[516] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 147. Diğer maddeler için bkz.: İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 147-150.

Hz. Resûlullah, ayrıca Medine etrafında bulunan kabilelerle, özellikle Mekkelilerin Şam ticaret yolu üzerinde ikamet etmekte olan kabilelerle derhal dostluk tesis etmek yoluna gitti ve onlarla anlaşmalar imzaladı.

Yine Müslümanlar, şehrin yerli halkı Yahudiler ve diğerleri ile münâsebet halinde bulunmak mecburiyetinde idiler. Bu sebeple, kurulan devletin anayasasında onlara da haklar tanındı.

Buna göre, onlar da Müslümanlar gibi yeni devletin vatandaşları sayılıyorlardı: "Muhammed'in (a.s.m.) büyük basîret ve siyasî inceliği, Yahudilere bahşettiği fermanda görülür. Bu fermanda diğer hususlar arasında onların da bizzat Müslümanlar gibi yeni devletin vatandaşları olduğu, Yesrib'deki iki kabilenin bir tek millet teşkil ettiği, suçların dinlerin ahkâmına göre cezalandırılacağı, ihtiyaç hasıl olduğu zaman her iki tarafın (Müslüman ve Yahudilerin) yeni devleti müdafaaya çağrılacağı, gelecekte zuhur edecek anlaşmazlıklar hakkında Resûlullah tarafından karar verileceği yazılıydı."[517]

Ayrıca bu anayasa metninde harple ilgili madde de ilgili çekicidir. Vuku bulacak herhangi bir harpte, harp masraflarını kendilerini karşılamak şartıyla Yahudiler, Medine şehir devletinin müdafaasına katılacaklardı.

Anayasanın on altıncı maddesine göre, "tâbi olmaları" şartıyla Müslümanların yardım ve müzaheretlerine hak kazanacakları tespit ediliyordu. Aynı zamanda, dışarıdan gelecek herhangi bir hücum karşısında da beraberce (Müslüman ve Yahudiler) şehri müdafaa edecekler, bu hususta birbirlerinin yardımına koşacaklardır. Bu hücum ister Müslümanlara, ister Yahudilere olmuş olsun.

Bu maddeler ışığında, Müslümanların ehl-i kitaptan olan Yahudilerle ittifakını görmekteyiz. Burada, ehl-i kitap olan Yahudi ve Hıristiyanlara tamamen bir din ve inanç hürriyeti tanınmıştır. Böylelikle, ehl-i kitap arasında kitapsız olan müşriklere karşı hiç olmazsa asgarî müşterekte birleşme esası getirilmiştir ve bunun için de Müslümanlarla birlikte Yahudiler ilk anayasada zikredilerek bunların birlikte "tek câmiâ" teşkil ettiklerinden söz edilmiştir.

Peygamber Efendimiz, Medine'de tesis ettiği devleti düşmanlardan korumak için, buranın yerlileri olan gayrimüslim ehl-i kitapla siyasî ittifak ve antlaşmalar yaptığı gibi, inanç yönünden de bir ittifakın sağlanmasını temine çalışmıştır. Onları aralarında ortak bir kelime olan "tevhid" inancı üzere birleştirmek ve şirk ehline karşı "inananlar paktı"nı kurmak istemiştir. Nitekim bu gayeyi Medine içindeki ehl-i kitap için güttüğü gibi, ehl-i kitap olan dış devletler için de takip etmeye çalışmıştır. Bizans İmparatoru Heraklius ve diğer Hıristiyan prenslerine gönderdikleri davet mektubunda şu ayet-i kerimeyle onlara hitap etmiştir:

---

[517] Prof. Harun Han Şirvanî, *İslam'da Siyasî Düşünce ve İdare*, Terc.; s. 18.

"De ki: 'Ey ehl-i kitap (Hıristiyan ve Yahudiler)! Bizimle sizin arasında müsâvî bir kelimeye gelin: Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da birbirimize Rabler edinmeyelim.' Eğer yüz çevirirlerse, o halde deyin ki: 'Şahit olun; biz, gerçek Müslümanlarız!'"[518]

Bizzat Resûl-i Ekrem tarafından yazılı anayasayla himâye ve yardıma mazhar olan Kitap Ehli ne yazık ki antlaşmanın şartlarını bizzat kendileri bozmuş ve lehlerindeki şartların ortadan kalkmasına böylece yol açmışlardır. Antlaşmada "site devleti içinde bulunanların birbirlerinin aleyhinde bulunmayacakları" şartı, "birbirlerinin düşmanlarıyla anlaşmaya varmayacakları" maddesi yazılı iken, onlar (Yahudiler) Medine'nin müşriklerin taarruzlarına hedef olduğu çok nâzik bir sırada baş kaldırdılar, daha yeni yeni teşekkül eden ve yeni yeni yerine oturan bir devletin aleyhinde tertipler düzenlemeye başladılar. Tabii ki bu, doğrudan doğruya onları Müslümanların himâyesinden mahrum bırakıyordu.

Görüldüğü gibi, bu anayasa, kurulan yeni bir devletin birçok müessesesi hususunda hükümler taşımakta, her meselede istikametli çizgiler çizmekteydi: "Bu anayasayla İslam, hayatının yeni bir safhasına başladı. Maddî ve cismanî ile mânevîyatın karışması, ona kendine has bir çizgi getirdi. Mânevîyatı, hatta ahlâkı tanımayan bir siyaset, bizi maddeciliğe ve vahşî hayvanların hayatlarından daha aşağı bir hayata götürür. Yaşadığımız dünyanın hadiselerinden ayrı bir mânevîyat ise bizi melek mertebesinin üzerine çıkarabilir. Fakat bu, ancak son derece mahdut bir zümre için mümkündür. İnsanların büyük ekseriyeti, böyle bir ideolojiyi tatbik edenlerin çemberinin dışında kalır. Hz. Muhammed (a.s.m.), bilhassa vasat adamı düşündü ve ona insan hayatının iki tarafını nasıl dengeye getireceğini, madde ve manayı aynı zamanda içine alan bir terkip yapmayı öğretti. Bu dinî doktrin, herkese en az derecede lâzım olan bazı esas noktaları seçer, fakat kendilerini mânevî hayata daha fazla verebilme tercihini fertlere bırakır. Bu durumda Hz. Peygamberin sahabeleri müstakil bir devletin idare edici cemaati, Hz. Peygamber ise her sahada onun reisi oldu."[519]

MÜŞRİKLERE MUKABELEYE İZİN VERİLMESİ

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Mekke'de harp ve cihada izinli değildi. Allah'tan aldığı emirler gereği bütün mesaisini iman esaslarını kalp, ruh ve akıllarda tespite hasretmişti. Va'z ve nasihatle, ikaz ve irşadla burada hizmetine devam ediyordu. Her türlü mezâlime karşı bu devrede sabır ve sükûnetle harekete

---

[518] Al-i İmrân, 64.

[519] Prof. Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, c. 1, s. 148.

memur bulunuyorlardı. Mekke'de ilk zamanlarda nâzil olan ayetlerde bu husus açıkça görülür.

Zaten İslam hukukuna göre, insanlar arasında asıl olan, sulh ve barış dairesinde münâsebettir. Harp ve cihada ancak zaruret hasıl olduğu zamanlarda müracaat olunur.[520] Cenab-ı Hakk'ın, bir ana ve babadan yarattığı insanlar arasında bundan başka da bir hak olamazdı. İnsanların şubelere, kabilelere ayrılması ise, neslin tanınması ve temiz kalması gibi kendilerine mahsus ortak menfaatlere binaendi.[521]

Peygamber Efendimize ve Müslümanlara onca mezâlim ve işkencenlere rağmen Mekke'de harp ve cihada izin verilmediği, sabır ve teenni tavsiye edildiği gibi, Medine'ye hicret vuku bulduktan sonra da hemen müsaade olunmadı.

Gerçi İslam, Medine'de günden güne kuvvet kazanıyor ve süratle inkişaf kaydediyor, Kur'an güneşi bütün haşmetiyle ruhları sarmaya başlıyordu; ama yine de Resûl-i Ekrem Efendimizin ve Müslümanların vaziyeti tam bir emniyet içinde değildi. Medineli Müslümanlar, Efendimizi coşkun bir bayram havası içinde karşılamışlardı, ama münafıklarla Yahudiler, gönüllerinde müthiş bir kin ve düşmanlık besliyorlardı. Her ne kadar Yahudiler, Peygamber Efendimizle bir anlaşma imzalamışlarsa da, bütün hal ve hareketleri bu anlaşmayı tekzib ediyordu.

Münafıklar, daha da tehlikeli bir durum arz ediyorlardı.

Peygamber Efendimizin hicretinden önceye rastlayan günlerde, Hazreç kabilesinin reisi bulunan Abdullah b. Übey b. Selûl için süslü bir taç hazırlanmıştı. Bir devlet reisi ihtişamıyla onu giymek üzere iken, hicret vuku bulmuştu. Bunun neticesinde kavmi olan Hazreçliler tamamen Müslüman olmuşlardı. Haliyle taç ve hil'at gibi şeyler unutulmuştu.

Abdullah b. Übey, kavmine uyarak zâhiren Müslüman olmuştu. Ama reislikten mahrum olmak acısıyla yan çizmiş ve bir münafıklar hizbi kurmuştu. Gizli gizli nifak ve fesada başlamıştı. Hatta Resûl-i Ekrem Efendimizin tebligatına, va'z ve nasihatlerine müdahale etme cür'etini gösterecek kadar zaman zaman ileri gidiyordu. Bu münafıklar zümresinin Müslümanlar arasına fitne ve fesat sokmak için meydana getirdikleri hadiselerden yeri geldikçe bahsedilecektir.

Ayrıca Mekke müşrikleri, Medine münafıklarını ve Yahudilerini, hatta Medine etrafındaki kabileleri devamlı surette tahrike çalışıyorlardı ve Mekke'de

---

[520] *Tecrid Tercemesi*, c. 10, s. 130.

[521] Hucûrat, 13.

söndüremedikleri nuru akıllarınca Medine'de söndürmek için harekete hazırlanıyorlardı.

Hâricî ve dâhilî bu kadar düşmana karşı sabır ve tahammül ile sulh dairesinde davranmanın imkânı kalmamıştı. Müslümanlardan çoğu Kureyşlilere karşı çıkmak, onlarla hesaplaşmak istiyorlardı. Ensarın ileri gelenlerinden biri olan Sa'd b. Muaz Hazretleri, bu arzusunu şöyle izhar ediyordu:

"Allahım! Bilirsin ki Senin uğrunda şu Kureyş kavmiyle mücâhede etmekten daha sevimli bir şey yoktur! O Kureyş ki Resûlünün peygamberliğini yalanladılar. Sonunda da memleketinden çıkmaya mecbur bıraktılar. Allahım! Öyle tahmin ediyorum ki bizimle onlar arasındaki harbe müsaade edeceksin!"[522]

Görüldüğü gibi, Medine'de Müslümanlar tam bir emniyet içinde değillerdi.

İşte, bu sırada Peygamber Efendimize, mukabele ve müdafaa suretiyle savaşa izin verildi. Konuyla ilgili nâzil olan ayette şöyle buyruldu:

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۝

الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ ۗ

"Kendileriyle mukatele edilenlere (yani düşmanların hücumuna uğrayan mü'min), uğradıkları o zulümden dolayı (bilmukabele harbe) izin verildi. Şüphesiz ki Allah, onlara yardım etmeye elbette kemâliyle kâdirdir. Onlar (o mü'minlerdir ki) haksız yere ve ancak 'Rabbimiz Allah'tır' dedikleri için yurtlarından çıkarılmışlardır."[523]

Ayet-i kerimenin ifadesinden anlaşıldığı gibi, burada cihat izni kayıtlıdır ve sadece "tecavüze maruz kaldıklarından ve zülme uğradıklarından" dolayı verilmiştir. Yani, Müslümanlar, herhangi bir tecavüzde bulunmayacaklar. Şayet zulme maruz kalırlar veya üzerlerine yürüyen olursa, kendilerini müdafaa için savaşacaklardır. Bu ayetle, aynı zamanda İslam muharebelerinin tecavüz değil, müdafaa esasına dayandığı da ortaya çıkmaktadır.

Bu ayetler, Müslümanlara, "saldıran düşmana karşı kendilerini koruma ve müdafaa etme" meşru hakkını tanıyordu. Müslümanların siyasî durumu ve maddî gücü düzeldiği ve ilk şartların kaybolduğu nisbette, nâzil olacak ayetlerle bilâhare cihat Müslümanlar üzerine farz kılınacaktır.[524]

---

[522] *Tecrid Tercemesi*, c. 10. s. 134.

[523] Hacc, 39-40.

[524] bkz. Bakara, 190-191; Tahrim, 9; Tevbe, 5-29; Enfâl, 39.

ETRAFA SERİYYELER GÖNDERİLİYOR

Mekkeli müşrikler her şeye rağmen, Peygamberimizin ve Müslümanların peşini bırakmış değillerdi. Medine'deki Yahudi ve münafıklar ile el altından gizli gizli işbirliklerini sürdürerek İslam nurunu söndürmeye, Resûl-i Kibriya'nın vücudunu ortadan kaldırmaya mâtuf faaliyetlerine aralıksız devam ediyorlardı.

Medine'yi teşkilâtlandıran Resûl-i Ekrem Efendimiz, bunlara karşı tedbirler almaya başladı. Düşman her türlü hile ve desiseye başvururken elbette tedbirsiz kalınmazdı.

Peygamber Efendimiz, her şeyden önce iktisadî harp usûlünü tatbik etmek istiyordu. Bu maksatla da Kureyş'in Suriye'ye giden ticaret yolunu kontrol altında tutmayı uygun buldu.

Düşündükleri bir diğer tedbir de, civarda yaşayan kabilelerle sulh anlaşmaları yapmaktı. Böylece, onları Mekkeli müşriklerin sinsi emellerine âlet olmaktan kurtarmış ve Kureyş'i tek başına bırakmış olurdu.

Bu maksat ve gayeler ile henüz Hicret'in ilk yılında etrafa seriyyeler[525] göndermeye başladı. Bu seriyyeler, herhangi bir yere hücum etmek ve kan akıtmak maksadıyla yola çıkarılmıyordu. Nitekim görüleceği gibi, ilk seriyyeler (biri istisna edilirse) bir damla kan dökmemişler ve hiçbir kabileyi yağmalamamışlardır.

Yola çıkarılan bu seriyyelerin belli başlı vasfı, Kureyşli müşrikleri iktisadî baskı altında tutmak, onlara bu yolda bir nevi ihtar idi; "Eğer siz şiddet siyasetinize devam ederseniz, biz de yapacağımızı biliriz. Can damarınız demek olan olan ticaret yolunuz elimizdedir. Aklınızı başınıza alın!" demekti.

Bu seriyyelerin gördüğü bir başka mühim vazife, Medine'nin etrafını kontrol etmekti; herhangi bir tehlikenin söz konusu olup olmadığını, düşmanın ne gibi hazırlıklar içinde bulunduğunu araştırıp haber almaktı.

İlk Seriyye

Medine'ye hicretlerinden yedi ay sonra Ramazan ayında Resûl-i Ekrem Efendimiz, amcası Hz. Hamza'yı, Mekkeli muhacirlerden otuz kişilik bir süvari grubunun başında, Kureyş müşriklerinden üç yüz kişilik bir birliğin muhafazasında Şam'dan Mekke'ye gitmekte olan ticaret kervanını gözetlemek için gönderdi.[526]

---

[525] "Seriyye", Peygamberimizin bizzat bulunmayıp, sahabelerden herhangi birisinin kumandası altında gönderdiği askerî birliklere denilir. En azı beş kişilik, en çoğu da 300-400 kişilik olur.

[526] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 245; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 6.

Süvari birliğinin içinde ensardan bir tek Müslüman yoktu. Çünkü onlar, sadece Medine içinde korumak üzere Peygamber Efendimize söz vermişlerdi. Bu sebepledir ki Resûl-i Ekrem, Bedir Muharebesi'ne kadar ensardan hiç kimseyi askerî seferlere göndermemiştir.[527]

Medine'den yola çıkan Hz. Hamza, İys nahiyelerinden biri olan Seyfü'l-Bahre'de, içinde Ebû Cehil'in de bulunduğu Kureyş kervanıyla karşılaştı. Taraflar çarpışmaya hazırlanırken, iki tarafın da dostu ve müttefiki bulunan Cühenîlerin reisi Mecdî b. Amr, aralarına girip çarpışmalarına mani oldu.

Kureyş, kervanıyla Mekke'ye doğru yol alırken, Hz. Hamza da beraberindeki Müslümanlarla Medine'ye geri döndü.[528]

Peygamber Efendimiz, çarpışma çıkmamış olmasından memnunluk duydu.

Ubeyde b. Hâris Seriyyesi

Hz. Hamza'nın Medine'ye dönüşünden sonra, Peygamberimiz, Şevval ayında Ubeyde b. Hâris'i Nabiğ vadisine gönderdi. Maiyetinde, muhacirlerden altmış süvari vardı.[529]

Nabiğ vadisine giden Hz. Ubeyde, orada Kureyş müşriklerinden iki yüz kişiyle karşılaştı. Birbirlerine hafif ok atışlarında bulundular. Müslümanların safından ilk ok Sa'd b. Ebî Vakkas Hazretleri tarafından atıldı. Allah yolunda atılan ilk ok, bu oldu.[530] Bunun dışında herhangi bir çatışma olmadan iki taraf birbirlerine uzaklaştı.[531]

Bu arada Müslüman olmuş, fakat bir türlü fırsatını bulup Müslümanlar arasına katılamayan Mikdâd b. Amr ile Utbe b. Gazvan da, bu durumu fırsat bilerek müşrikler arasından ayrılarak mücahitlere katıldılar.[532]

EBVA GAZÂSI

Hicretin 1. senesininin son ayı...

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ilk defa, muhacirlerden altmış kişilik bir kuvvetle, yerine Sa'd b. Übade'yi vekil bırakarak Medine'den yola çıktı.[533]

Efendimizin bu gazâya[534] çıkış maksadı, etrafa saldırıp halkı rahatsız eden Kureyş müşrikleriyle karşılaşıp onlara gözdağı vermek, aynı zamanda Demre b. Bekiroğullarıyla anlaşma yapmak isteğiydi.[535]

---

[527] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 6.

[528] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 6

[529] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s 241; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 7.

[530] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 241; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 7.

[531] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 241-242; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 7.

[532] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, 242.

[533] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 8.

Resûl-i Ekrem'in beyaz sancağını Hz. Hamza taşıyordu.

Peygamber Efendimiz bu gazâda müşriklerle karşılaşmadı. Ancak yola çıkışının ikinci maksadı olan Demre b. Bekiroğullarıyla anlaşmayı gerçekleştirdi.

Benî Demre reisiyle yapılan yazılı anlaşmaya göre:

a) Ne Peygamberimiz onlarla, ne de onlar Peygamberimizle herhangi bir çarpışmaya girmeyeceklerdi.

b) Birisi diğerinin düşmanına gizlice de olsa yardım etmeyecekti.

c) İslam'a karşı çıkmadıkları müddetçe Resûlullah'tan yardım görecekler, Peygamberimiz de onları düşmanına karşı yardıma davet ettiğinde icabet edeceklerdi.[536]

Peygamber Efendimiz on beş gece sonra Medine'ye döndü.[537]

Civar kabilelerle yapılan bu dostluk anlaşmalarının büyük faydaları olmuştur. Bilhassa Mekkelilerin Şam ticaret yolu üzerindeki kabilelerle yapılmış olması, Kureyş'i iktisaden çökertme plânının bir tatbikatı idi.

Görüldüğü gibi Peygamber Efendimiz, Müslümanlara muaraza vaziyeti almamış başka kabilelerle düşmana karşı muvakkaten de olsa bazı anlaşmalara girmiştir.

HİCRET'İN 1. SENESİNİN DİĞER MÜHİM BAZI HADİSELERİ

Ashaptan Es'ad b. Zürâre ile Gülsüm b. Hidm'in Vefatı

Gülsüm b. Hidm, ensarın ileri gelenlerindendi. Oldukça yaşlanmıştı. Mescid-i Nebevî yapıldığı sırada Kuba'da vefat etti.[538]

Hz. Gülsüm b. Hidm, Hicret'ten önce Müslüman olmuştu. Resûl-i Kibriya Efendimizi hicret esnasında Kuba'da evinde misafir etme şerefine ermişti. Peygamberimiz, on dört gün kadar evinde kalmıştı.

Es'ad b. Zürâre Hazretleri, Akabe Biatında Resûl-i Ekrem Efendimizle görüşen altı zâttan biri idi. Son Âkabe Bîatında ensarı temsilen seçilen dokuz temsilcinin arasında o da yer alıyordu.

Es'ad Hazretleri de, Gülsüm b. Hidm'in vefatından kısa bir zaman sonra vefat etti. Resûl-i Ekrem Efendimiz, vefatı esnasında yanında bulunuyordu. Onu yıkadı, kefenledi ve cenaze namazını kıldı. Sonra da onu Medine kabristanı

---

[534] Peygamber Efendimizin bizzat bulundukları askerî harekatlara gazve (gazâ) denir.

[535] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 241; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 8.

[536] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 274-275, c. 2, s. 8.

[537] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 8.

[538] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 3, s. 1328.

olan Bâkî'ye defnetti. Bâkî Kabristanı'na ensardan ilk defnedilen zât, Es'ad b. Zürâre Hazretleridir.[539]

Abdullah b. Zübeyr'in Dünyaya Gelişi

Hicret'in 1. yılının, muhacir Müslümanları sevindiren bir başka hadisesi, Hz. Zübeyr b. Avvam'ın Abdullah adında bir çocuğunun dünyaya gelişidir. Hz. Abdullah, Medine'de muhacir Müslüman aileleri içinde doğan ilk çocuktur. Annesi, Hz. Ebû Bekir'in kızı Hz. Esmâ, Kuba köyünde onu dünyaya getirmiştir.

Abdullah'ın doğumu, muhacir Müslümanları son derece sevindirdi. Zira Yahudiler onlara, "Biz, sizi sihirledik! Bundan böyle sizden erkek çocuk dünyaya gelmeyecektir" diyorlardı.

Muhacirler de bundan fazlasıyla üzüntü duyuyorlardı.

Abdullah'ın dünyaya geldiğini duyar duymaz, Yahudilerin bu sözleri yalanladığından dolayı, tekbirler getirerek sevinçlerini izhar ettiler.

Ona "Abdullah" ismini bizzat Peygamber Efendimiz verdi.

---

[539] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 612; İbn Abdi'l-Berr, *a.g.e.*, c. 3, s. 1328.

Onuncu Bölüm

HİCRET'İN 2. SENESİ

HİCRETİN 2. SENESİNDEKİ GAZA VE SERİYELER

Buvat Gazâsı

(Hicret'in 2. senesi Rebiülevvel ayı)

Bu tarihte Peygamber Efendimiz, beraberinde iki yüz muhacirle Medine'den yola çıktı. Maksadı, içlerinde azılı müşrik Ümeyye b. Halef'in de bulunduğu yüz kişilik bir muhâfız grubun kontrolü altında hareket eden 2 bin 500 develik büyük Kureyş kervanının üzerine yürüyerek onlara gözdağı vermekti.

Buvat dağına kadar giden Resûl-i Ekrem, kimseyle karşılaşmadı ve Medine'ye geri döndü.[540]

Safevan Gazâsı

(Hicret'in 2. senesi Rebiülevvel ayı)

Mekkeli müşriklerin adamlarından Kürz b. Câbir el-Fihrî, arkadaşlarıyla Medine otlaklarına kadar sokularak akın etmiş ve Medinelilere, Müslümanlara âit birçok hayvanı alıp götürmüştü.

Bu baskın üzerine Peygamber Efendimiz, Medine'de yerine Zeyd b. Hârise'yi vekil tayin ederek, mezkûr yağmacıyı takibe çıktı. Bedir nâhiyesinin Safevan vadisine kadar ilerledi. Ancak Kürz, takip edildiğini haber almış olduğundan daha önce sapa bir yoldan kaçmıştı.

Bunun üzerine, Peygamberimiz, Medine'ye geri döndü.

Bu gazâya "Bedr-i Ûlâ" yani "İlk Bedir Gazâsı" da denilir.[541]

Uşeyre Gazâsı

(Hicret'in 2. senesi Cemaziyelâhir ayı)

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Safevan Gazâsı'ndan üç ay sonra, muhacir Müslümanlardan, 150-200 kişiden müteşekkil bir askerî birlikle Medine'den yola çıktı. Beraberlerinde otuz deve bulunuyordu ve mücahitler bu develere nöbetleşe biniyorlardı.

---

[540] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 8-9.

[541] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 251; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 9.

Maksat, yine Kureyş'in Şam'a göndermiş olduğu ticaret kervanını takip etmekti.

Ancak Medine'den dokuz konak mesafede bulunan Müdlicoğullarına âit Uşeyre ovasına gelindiğinde, Kureyş kervanının buradan iki üç gün önce geçtiği öğrenildi.

Medine etrafını her bakımdan emniyet altına almak hususu üzerinde dikkatle duran Peygamberimiz, burada daha önce anlaşma yaptığı Damreoğullarının müttefiki olan Benî Müdlic'le aynı mahiyette bir dostluk ve ittifak antlaşması imzaladı. Sonra da Medine'ye geri döndü.[542]

Abdullah b. Cahş Seriyyesi
(Hicret'in 2. senesi Receb ayı)

Peygamber Efendimiz, bu tarihte Abdullah b. Cahş'ı huzuruna çağırdı ve muhacir Müslümanlardan sekiz kişilik bir birlik kumandasında Nahle vadisine gideceğini emir buyurdu. Birliğe katılanlara hitaben de, "Sizin üzerinize birini tayin edeceğim ki o, en hayırlınız değildir; fakat açlığa, susuzluğa en çok dayanan, katlananınızdır"[543] dedi.

Resûl-i Ekrem, kumandan tayin ettiği Abdullah b. Cahş'a bir de mektup verdi. Bu mektubu iki gün yol aldıktan sonra açıp okumasını ve ona göre hareket etmesini emir buyurdu.

İki günlük yolculuktan sonra Abdullah b. Cahş, emir gereğince mektubu açıp okudu. Mektupta şunların yazılı olduğunu gördü:

"Bu mektubumu gözden geçirdiğin zaman Mekke ile Taif arasındaki Nahle vadisine kadar yürüyüp, oraya inersin. Oradaki Kureyş'i gözetler, alabildiğin haberleri gelip bize bildirirsin."[544]

Şu halde bu seriyyeden maksat, Kureyş'in hareketini gözetlemek, ne gibi hazırlıklar içinde bulunduklarını tespit etmekti.

Kahraman sahabe Abdullah b. Cahş, Hz. Resûlullah'ın mektubuna, "Semi'nâ ve ata'nâ [Dinledik ve itaat ettik]" dedikten sonra mücahitlere de, "Hanginiz şehit olmayı ister ve o makamı özlerse benimle gelsin; kim de ondan hoşlanmazsa geri dönsün! Ben ise, Resûlullah'ın emrini yerine getireceğim"[545] diye hitap etti.

Fedakâr mücahitler tereddütsüz, kumandanlarının emrine amâde olduklarını bildirdiler.

---

[542] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 248-249; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 9-10.

[543] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 3, s. 878.

[544] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 252; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 10.

[545] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 252; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 10.

Mücahitler, nöbetleşe bindikleri develerle Nahle vadisine vardılar. Orada konakladılar.

Bu arada, yükleri kuru üzüm ve bazı yiyecek maddeleri olan Kureyş'in bir kervanı göründü. Gelip, onlara yakın bir yerde konakladı.

Mücahitler, bunlara karşı nasıl davranmaları gerektiği hususunda konuştular. Hücum etmeyeceklerine dair önce bir karara varamadılar. Çünkü içinde kan dökmek haram olan Receb ayının girip girmediğinde tereddüt ediyorlardı. Sonunda, henüz Receb ayının girmesine bir gün var olduğu kanaatine varınca, ittifakla kervanı ele geçireceklerine dair karar aldılar. Tam o esnada Vâkıd b. Abdullah'ın attığı bir okla, kervanın reisi Amr b. Hadremî öldü. Mücahitler, diğerlerinin üzerine yürüdüler. İki kişiyi esir alıp kervanı da ele geçirdiler.

Kurtulanlar, Kureyşlileri hadiseden haberdar etmek için Mekke'ye doğru kaçmaya başladılar. Mücahitler ise, iki esir ve kervanla birlikte Medine'ye döndüler.

Seriyyenin başkanı Abdullah b. Cahş Hazretleri durumu anlatınca, Fahr-i Kâinat Efendimiz hiddetle, "Ben, size haram olan ayda çarpışmayı emretmemiştim!" dedi ve ganimetten herhangi bir şey almaktan kaçındı.

Seriyyeye iştirak etmiş bulunan mücahitler, Resûl-i Ekrem'in bu hareketi karşısında neye uğradıklarını şaşırdılar. Diğer sahabeler de onların bu hareketlerini tasvip etmeyince, bütün bütün ruhlarını büyük bir sıkıntı sardı.

Resûl-i Kibriya'ya durumu izah ettiler. "Yâ Resûlallah!" dediler. "Biz, onu Receb'in ilk gecesinde ve Cemaziyelâhir ayının son gecesinde öldürdük! Receb ayı girince kılıçlarımızı kınına soktuk!"

Buna rağmen Resûlullah, kendisi için ayrılan ganimeti almadı. Çünkü ortada bir şüphe söz konusuydu.

Nitekim Mekkeli müşrikler de bu hareketi dillerine doladılar ve dedikodu yapmaya başladılar: "Muhammed ve ashabı, haram ayı helâl saydı; onda kan döktüler, mal aldılar, adam esir ettiler."

Bu dedikodular Medine'den de duyuldu.

Diğer taraftan, Medine'de bulunan Yahudiler de ileri geri konuştular.

Bir taraftan, seriyyeye iştirak etmiş bulunan mücahitler, bu hareketlerinden dolayı üzüntü duyuyorlardı; diğer taraftan, Mekkeli müşrikler ve Medineli Yahudiler, ileri geri konuşuyorlardı. Peygamber Efendimiz ise, kendisine ayrılan ganimeti kabul etmiyordu.

Bir müddet sonra Efendimize vahiy geldi ve meseleyi halletti. İlgili ayette şöyle buyruldu:

"Sana haram olan çarpışmanın hükmünden soruyorlar. De ki: 'O ayda savaş yapmak büyük günahtır. Fakat küfür ve inkârla insanları Allah yolundan

çevirmek, Mescid-i Haram'da tavaf ve namazdan alıkoymak, Peygamber ve ashabını Mekke'den çıkarmak, Allah katında daha büyük bir günahtır. 'Allah'a ortak koşmak' fitnesi, Müslümanların haram ayda yaptıkları savaştan da beterdir. Ey mü'minler! Kâfirlerin gücü yetse, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaktan bir an bile geri durmazlar."[546]

Seriyyeye iştirak etmiş olan mücahitler, bu ayet üzerine sıkıntı ve mânevî ızdıraptan kurtuldular. Peygamber Efendimiz de, kendisi için ayrılmış bulunan ganimet hissesini kabul etti. Müşrikler ise, esirleri için kurtuluş bedeli gönderdiler. Esirlerden sadece Osman b. Abdullah, Mekke'ye gitti; diğer esir Hakem b. Keysan ise, Müslüman olup Medine'de kaldı.[547]

Hakem b. Keysan Nasıl Müslüman Oldu?

Burada, esirlerden Hakem b. Keysan'ın nasıl Müslüman olduğunu ibret nazarlarına sunmakta fayda görüyoruz.

Mücahitler tarafından esir alınınca, Kumandan Abdullah b. Cahş, onun boynuna vurmak istemişti; fakat diğer sahabeler, "Hayır, Resûlullah'a götürelim" diyerek, buna mani olmuşlardı. Böylece Hakem, boynunun vurulmasından kurtulmuştu.

Medine'ye döndüklerinde onu Peygamber Efendimize götürdüler. Resûl-i Ekrem, Hakem'i Müslüman olmaya davet etti. Ancak o, menfi tavır takındı; hatta ileri geri konuşmaya başladı.

Bu konuşmalarından hiddete gelen Hz. Ömer, "Bunun Müslüman olacağı yok Yâ Resûlallah! Müsaade et, boynunu vuralım!" diye konuştu.

Resûl-i Ekrem, bu teklifi kabul etmedi ve Hakem'i tekrar tekrar İslam'a davet etti. Sonunda Hakem, "İslam nedir?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem, "İslam, şeriki olmayan bir Allah'a iman ve ibadet, Muhammed'in de O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet etmendir" buyurunca, Hakem, "Müslüman oldum!" diyerek kelime-i şehâdet getirdi.

Resûl-i Ekrem de, sahabelere dönerek, "Eğer sizin, onun hakkındaki görüşünüze uyup onu öldürseydim, cehenneme girmiş, gitmişti!"[548] diyerek hepimize ölçü olacak dersini verdi.

Hz. Resûlullah'ın İslam'a davetteki temennisi, sabrı ve sebatı, işte bir insanı böylesine cehennemden kurtarıp, sahabelik gibi şerefli bir makama yükseltiyordu.

---

[546] Bakara, 217.

[547] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 255; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 11.

[548] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 4, s. 137-138.

KIBLENİN MESCİD-İ HARAM'A ÇEVRİLMESİ

(Hicret'in 2. senesi / Milâdî 623)

Resûl-i Kibriya Efendimiz ile Müslümanlar, Medine'de namazlarını, Allah'ın emriyle, "peygamberler makamı" olan Kudüs'e, yani Beytü'l-Makdis'e doğru kılarlardı. Fakat Peygamber Efendimiz, öteden beri tevhid akîdesinin müstesna bir âbidesi olan yeryüzünün ilk mâbedi ve ceddi Hz. İbrahim'in kıblesi olan Kâbe'ye doğru yönelerek namaz kılmayı kalben arzu ve temenni ediyordu. Müslümanlar da, hassaten muhacirler, kalplerinde aynı arzuyu taşıyorlardı. Çünkü beş vakit namazlarında Kâbe'ye yönelmek, vatanları Mekke'yi de yâdetmeye bir vesile olacaktı.

Yahudilerin de, "Muhammed ve ashabı, biz gösterinceye kadar kıblelerinin neresi olduğunu bile bilmiyorlardı!" diyerek sinsice dedikoduda bulunmaları onları rahatsız ettiğinden bu arzuları daha da kuvvetleniyordu. Bu sebeple, Resûl-i Ekrem Efendimiz, tahvil-i kıble için vahyin gelmesini bekliyor, Cebrail'i (a.s.) gözetliyor ve Kâbe'yi temenni ederek dua ediyordu.

Nitekim bir gün, gelen Cebrail'e (a.s.) bu arzusunu izhar etti: "Rabbimin, yüzümü Yahudilerin kıblesinden Kâbe'ye çevirmesini arzu ediyorum!"

Cebrail (a.s.), "Ben bir kulum! Sen, Rabbine niyazda bulun. Bunu O'ndan iste!"[549] dedi.

Bunun üzerine, Resûl-i Ekrem Efendimiz de, Beytü'l-Makdis'e mütevecciheh namaza duracakları zaman başını semâya doğru kaldırmaya başladı.

Nihayet, Medine'ye hicretin 17. ayında, kıblenin Mescid-i Haram'a doğru çevrildiğini bildiren şu ayet-i kerime nâzil oldu:

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَآءِ ۚ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰىهَا ۪ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۭ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهٗ ۭ

"(Ey Resûlüm! Vahyin gelmesi için) yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu görüyoruz. Bunun için seni, râzı olacağın bir kıbleye çevireceğiz. Şimdi, yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. Ey mü'minler! Siz de her nerede olursanız, yüzünüzü namazlarda o mescit tarafına çevirin!"[550]

Bu vahiy geldiği sırada Resûlullah Efendimiz, Müslümanlara mescidinde öğle namazını kıldırıyordu. Namazın ilk iki rekâtı kılınmış, sıra son iki rekâta gelmişti. Peygamber Efendimiz, ağır ağır yönünü değiştirdi ve mübarek yü-

---

[549] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 241; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 265.

[550] Bakara, 144.

zünü Kâbe'ye doğru çevirdi. Müslümanlar da Efendimizle birlikte o tarafa döndüler.[551]

İki Kıbleli Mescit

Diğer bir rivayete göre, Resûl-i Kibriya Efendimiz, Receb ayının bir Pazartesi günü Benî Seleme semtinde oturan Bişr b. Berâ'nın annesi Ümmü Bişr'i ziyarete gitmişlerdi. Kendisine yemek yapıldı. Yediler. Bu sırada öğle namazı vakti girdi. Peygamberimiz, oradaki mescitte Müslümanlarla birlikte iki rekât kıldıktan sonra namaz içinde Kâbe tarafına dönmesi emrolundu. Derhal cemaatle birlikte yüzlerini Mescid-i Haram tarafına çevirdiler.

Bu sebeple, Benî Seleme Mescidi'ne "Mescid-i Kıbleteyn [İki Kıbleli Mescit]" adı verildi.[552]

Peygamberimizin emri üzerine, bütün Müslümanlara kıblenin Mescid-i Aksâ'dan Mescid-i Haram tarafına çevrildiği duyuruldu.

Kıblenin Kâbe olarak tespit edilmesi, bir kısım Müslümanların telâşına sebep oldu; çünkü kıble değiştirilmeden önce Beytü'l-Makdis'e doğru namaz kılarak vefat etmiş veya şehit edilmiş Müslümanlar vardı. Bunun için huzur-u Risâlete gelerek, "Yâ Resûlallah! Daha önce ölen Müslüman kardeşlerimizin durumu ne olacak? Onlar Beytü'l-Makdis'e doğru namazlarını eda etmişlerdi" diyerek endişelerini izhar ettiler.

Cenab-ı Hak, Müslümanların bu endişelerini de, inzal buyurduğu ayet-i kerimeyle giderdi: "Ey Resûlüm! Halen yönelmekte olduğun Kâbe'yi, ancak resûle uyanlarla geri dönenler arasını ayırdetmek için kıble kıldık. Gerçi, bu kıbleyi çeviriş büyük ve ağır ise de yalnız o, Allah'ın hidayet ettiği kimselere ağır gelmez ve Allah imanınızı zâyî etmez. Muhakkak Allah Teâlâ, insanlara çok merhametlidir, günahlarını bağışlayıcıdır."[553]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Medine'ye teşrif edip Beytü'l-Makdis'e doğru namaz kılmaya başlayınca, Arap müşriklerinin gücüne gitmişti. Bilâhare kıble Kâbe'ye tahvil buyrulunca, bu sefer Yahudilerin gücüne gitti ve tekrar dedikodu yapmaya, fitne fesat çıkarmaya koyuldular! Hatta âlimlerinden birkaçı Resûlullah'a gelerek, "Yâ Muhammed! Üzerinde bulunduğun kıblenden seni döndüren nedir? İbrahim'in milleti ve dininde bulunduğunu söyleyen, sen değil misin?" dediler. Sonra da şu sinsi teklifte bulundular:

"Eğer şimdiye kadar üzerinde bulunduğun kıblene tekrar dönersen sana tâbi olur, seni tasdik ederiz!"

Şu ayetler (meâlen), bu hadiseyi anlatmaktadır:

---

[551] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 241-242.

[552] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 241-242; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 246.

[553] Bakara, 143.

"(Medîne'deki Yahudi ve münafık) insanlardan birtakım beyinsizler, akılsızlar da, 'Müslümanları bulundukları kıbleden çeviren ne?' diyecekler. Onlara de ki: "Doğu da, batı da Allah'ındır. O, kimi dilerse doğu yola çıkarır.

"Ey Müslümanlar! Böylece sizi seçkin ve şerefli bir ümmet kıldık ki bütün insanlar üzerine adâlet numunesi, hak şahitleri olasınız. Peygamber de sizin üzerinize şahit olsun.

"... Andolsun ki sen, o kitap verilmiş olanlara her ayeti, her burhanı da getirmiş olsan, onlar yine senin kıblene tâbi olmazlar. Sen de onların kıblesine tâbi olmazsın. Hatta onların bir kısmı, bir kısmının kıblesine uyacak da değildir.

"Celâlim hakkı için, sana gelen bunca ilim arkasından bilfarz onların arzularına uyarsan, bu takdirde sen de kendine yazık etmişlerden sayılırsın."[554]

Mescid-i Kıbleteyn

Kuba Mescidi Kıblesi

Kıble Mescid-i Haram tarafına çevrildikten sonra, Resûl-i Ekrem Efendimiz, Kuba'ya gitti ve İslam tarihinde inşa edilen ilk mescit olan Kuba Mescidi'nin Beytü'l-Makdis tarafına olan kıblesini de Kâbe'ye doğru çevirtti.

---

[554] Bakara, 142-143, 145.

BEDİR MUHAREBESİ

(Hicret'in 2. senesi 17 Ramazan / Milâdî 13 Mart 624 Cuma)

Kureyş'in Ticaret Kervanı

Hicret'in 2. senesinde Kureyş müşrikleri, bir ticaret kervanı hazırlamışlardı. Şam pazarına gönderilen kervana, Mekke'den kadın erkek hemen hemen herkes hisselerine göre ortak idiler. Bin deveden meydana gelen ve sermayesi elli bin dinar olan bu büyük ticaret kervanının satılan malları karşılığında harbe hazırlık için silah alınacaktı. Kervanın yola çıkarılmasındaki asıl maksat buydu. Kureyşliler ayrıca kervanla birlikte Ebû Süfyan başkanlığında otuz, kırk kişi kadar muhâfız da göndermişlerdi.[555]

Peygamberimizin Durumu Haber Alması

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu durumu haber aldı. Ebû Süfyan başkanlığındaki bu büyük ticaret kervanının Mekke'ye dönmesine mani olmaya karar verdi. Teşkil ettiği 300 kişiyi aşkın (305-315) sahabeyle yola çıkmaya hazırlandı.

Sa'd ve Babası

Sahabeler, Bedir Seferi'ne katılmayı şiddetle arzu ediyorlardı. Hatta bu hususta kur'a çekenler bile vardı. Ensardan Sa'd, babası Hayseme'ye, "Eğer bu seferin mükâfatı cennetten başka bir şey olsaydı, senden geri kalırdım! Ben, bu seferde bana şehitlik nasip olmasını umuyorum" diyerek sefere katılma arzusunu izhar etmişti. Babası ise ona, "Sen, rahatsız olan hanımının yanında kal da ben gideyim" diye cevap vermişti. Ama Sa'd bunu kabul etmemiş ve aralarında kur'a çekilmesine karar vermişlerdi. Çekilen kur'a Sa'd'a çıkmış ve sefere o iştirak etmişti. Bedir'de şehit düşerek bu yüksek arzusuna da nâil oldu.[556]

Ümmü Varaka

Sefere çıkmak için yalnız erkeklerde değil, kadınlarda da büyük bir istek ve arzu vardı. Sefer hazırlıkları yapılırken Ümmü Varaka bint-i Abdullah, Resûlullah'ın huzuruna vararak, "Yâ Resûlallah! Bana müsaade et de sizinle birlikte ben de çıkayım. Yaralarınızı tedavi eder, hastalananlarınıza bakarım. Olur ki Allah, bana şehitlik nasip eder" dedi. Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu fedakâr kadına, "Sen evinde otur, Kur'an oku! Muhakkak ki Allah, sana şehitlik nasip eder" diye cevap verdi.

Bu hadiseden sonra Resûl-i Kibriya Efendimiz, onu hep "şehide" diye anardı.

---

[555] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 257; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 11, s. 11.

[556] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 482.

Nitekim hâfız olan Ümmü Varaka, Hz. Ömer devrinde biri erkek, diğeri kadın iki uşağı tarafından geceleyin üzerine kadife örtü basılarak şehit edildi. Katiller, yakalanarak, asılmak suretiyle cezalandırıldılar. Medine'de, asılmak suretiyle cezalandırmanın ilkini bu hadise teşkil eder.[557]

Medine'den Hareket

Peygamber Efendimiz, yerine mescitte namaz kıldırmakla Abdullah İbni Ümmî Mektum'u vazifelendirdi. Ensardan Ebû Lübabe Hazretlerini ise, şehre nâib [vekil] tayin etti. Ramazan ayından on iki geceyi geride bıraktıkları, oldukça sıcak bir Cumartesi gününde mücahitlerle Medine'den hareket etti.[558]

Resûl-i Ekrem Efendimizin beyaz sancağını Mus'ab b. Umeyr (r.a.) taşıyordu. İki siyah bayraktan Ukab adındaki Hz. Ali'nin, diğeri ise ensardan Sa'd b. Muaz Hazretlerinin elindeydi.[559]

Kervan, Bedir[560] mevkiinde karşılanacaktı. Çünkü burası, Mekke, Medine ve Suriye'ye giden yolların birleştiği stratejik önemi olan bir noktaydı.

Mücahitler, yazın en sıcak günlerinin birinde Medine'den yola çıkmışlardı; üstelik, Ramazan ayı olduğu için oruçlu bulunuyorlardı. Kavurucu sıcaklar altında, alev saçan çöl üstünde, oruçlu halde yol almak oldukça güçtü. Bu sebeple, Resûl-i Ekrem Efendimiz, orucunu açtı, mücahitlere de açmalarını emir buyurdu.[561]

Yaşları Küçük Olanların Geri Çevrilmesi

Henüz Medine'den fazla uzaklaşılmamıştı. Resûl-i Ekrem, küçük yaşta olanları ordudan ayırarak geri çevirdi. Sayıları sekiz olan bu küçük mücahitler, ordudan geri kalmaktan fazlasıyla üzüldüler. Bunun üzerine Peygamberimiz, bir ikisine tekrar orduya katılma izni verdi. Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas der ki:

"Resûlullah'ın küçüklerimizi geri çevirmesinden biraz önce, kardeşim Umeyr'in göze görünmemeye çalıştığını gördüm.

"'Kardeşim, sana ne oldu?' diye sordum.

"'Resûlullah'ın, beni küçük görüp geri çevirmesinden korkuyorum! Hâlbuki, ben sefere çıkmak istiyor, Allah'ın bana şehitlik nasip etmesini umuyorum' diye cevap verdi.

---

[557] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 457; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 405.

[558] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 12; İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 263.

[559] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 264.

[560] Bedir, Medine'den 120 fersah (takriben 145 km) uzaklıkta, Medine'nin güneybatı yönüne düşen bir ovanın adıdır. Etrafı yüksek dağlarla çevrilir. Câhiliyye devrinde burası bir panayır yeri olarak kullanılıyordu. Akar suyu ve muz, üzüm gibi meyveleri bol olan bir yerdi.

[561] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 149-150.

"Kendisi Resûlullah'a arz edilince Resûlullah onu küçük görüp, ona, 'Sen geri dön' dedi.

"Umeyr ağlamaya başladı. Bunun üzerine Resûlullah da müsaade etti. Umeyr'in boyu kısa olduğu için kılıcını bağlayamamış, ben yardım ederek bağlamıştım."[562]

Allah yolunda savaşıp şehitlik mertebesine ulaşmak isteyen Umeyr, harp esnasında müşriklerin oklarına hedef olup bu yüksek gayesine ulaştı.

Develere Nöbetleşe Binilmesi

Müslümanlarla beraber iki at, yetmiş deve vardı. Develere nöbetleşe biniliyordu. Peygamber Efendimiz de bu hususta, diğer Müslümanlardan kendisini farklı görmek istemiyordu. Hz. Ali ve Mersed b. Ebî Mersed ile bir deveye nöbetleşe biniyorlardı. Yürüme sırası Efendimize geldiğinde, diğer iki sahabe, "Yâ Resûlallah! Sen bin; biz, senin yerine yürürüz" diyorlardı. Ancak Peygamber Efendimiz bunu kabul etmiyor, "Siz yürümekte benden daha kuvvetli olmadığınız gibi, ecir ve mükâfat hususunda da ben sizden daha müstağnî ve ihtiyaçsız değilim"[563] diye cevap veriyordu.

Bu hareketiyle Resûl-i Kibriya, İslam'ın getirdiği adalet ve müsavat düsturunu, her şeyden önce bizzat şahsında tatbik etmiş oluyordu.

Kureyş Kervanının Yol Değiştirmesi

İslam ordusu, kavurucu sıcaklar altında yoluna devam ediyordu. Henüz Bedir mevkiine varmadan, Ebû Süfyan, başından beri endişe duyduğu hususu haber aldı: "Müslümanlar, kervanı ele geçirmek için yola çıkmışlar!"

Mekke'ye derhal bir haberci gönderirken, kendisi de hiç konaklamadan kervanın istikametini değiştirerek Kızıldeniz sahilinden Bedir'e uğramadan Mekke'ye doğru yol aldı.

Kureyş'in Harbe Hazırlanması

Ebû Süfyan'dan önce Mekke'ye varan haberci Damdam, acayip bir kılıkla, devesinin üzerinde bağıra bağıra haberi duyurdu: "Ey Kureyş topluluğu! Ticaret kervanınıza, Ebû Süfyan'ın yanındaki mallarımıza Muhammed ve ashabı saldırdılar! Ona ulaşabileceğinizi sanmıyorum. İmdat! İmdat!"

Haliyle, bu haber Kureyş'in infiâline sebep oldu. Zira, kervanda hemen hemen her ailenin malı vardı. Kureyşliler derhal toplandılar. Süratle hazırlığa başladılar. Alelacele hazırlanan müşrik ordusunun mevcudu 950'yi buldu. Bunların yüzü atlı, yedi yüzü develi idi. Bu rakam sayıca, kervanı takibe çıkan

---

[562] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 21.

[563] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 21.

Müslümanların üç katı demekti. Aynı zamanda, Kureyş ordusu, silah bakımından da Müslümanlardan çok daha üstündü.

Bu arada, müşrik ordusuna katılmak istemeyenler de çıktı. Fakat Ebû Cehil ve diğer ileri gelenlerin baskısı karşısında onlar da iştirak etmek zorunda kaldılar. Buna rağmen Ebû Leheb, hasta olduğunu bahane etti ve yerine bedelle birini göndererek Mekke'de kaldı.

Hazırlanan müşrik ordusu, muganniyelerin söylediği şarkılar, kadınların çaldığı deflerin coşkun havası içinde Mekke'den Bedir'e doğru hareket etti.

Yolda, kervanını Bedir'den arızasız geçiren Ebû Süfyan'dan kendilerine şu haber geldi:

"Siz kervanınızı, kervan üzerindeki adamlarınızı ve mallarınızı muhafaza etmek için yola çıkmıştınız. Allah onları kurtarıp selamete erdirdi. Artık dönünüz!"

Ancak Ebû Cehil dönmek niyetinde değildi. Başkalarının da geri dönmesine rıza göstermeyerek şöyle konuştu:

"Vallahi, Bedir'e varmadıkça dönmeyiz. Orada üç gün kalırız. Develer boğazlayıp yemekler yeriz. Şaraplar içeriz. Cariyelere şarkılar söyleterek eğleniriz! Başımıza toplanacak Araplar bizi dinler ve seyrederler. Bundan sonra hep bizden korkar dururlar. Haydi, ilerleyiniz!"[564]

Müşrik ordusu Bedir'e doğru ilerlemeye başlarken, haberci de Ebû Süfyan'ın yanına dönüp durumu kendisine anlattı. Ebû Süfyan bu haberden memnun olmadı: "Yazık oldu kavmime! Bu, Amr b. Hişam'ın, Ebû Cehil'in işidir! Dönmek istemedi. O, bunu halka baş olmak sevdasıyla yaptı. Azgınlık, eksiklik ve uğursuzluk getirir" dedi.

Endişesini ise son cümlesiyle şöyle dile getirdi:

"Eğer Muhammed'in ashabı onlara rastlarsa, işleri tamamdır!"[565]

Ebû Cehil'in bütün şirretliğine ve kışkırtıcılığına rağmen, ordudan ayrılanlar da oldu: Ahnes b. Şerîk, müttefiği bulunan Zühreoğullarını ikna ederek beraberce Mekke'ye döndüler. Daha sonra bunları, Hz. Ömer'in kabilesi Adiyy b. Ka'boğulları takip etti.

Müşrik ordusuna Hâşimoğulları da katılmıştı. Kureyş'ten bazıları kendilerine, "Vallahi, ey Hâşimoğulları! İyi biliyoruz ki sizler, her ne kadar bizimle sefere çıkmışsanız da, kalbiniz Muhammed'ledir" deyince, Ebû Tâlib'in oğlu Tâlib de bir grupla birlikte geri döndü.

İslam Ordusu, Zefiran Mevkiinde

Peygamber Efendimiz, mücahitlerle Safra yakınındaki Zefiran mevkiine vardığında, Kureyş'in büyük bir orduyla gelmekte olduğunu haber aldı. Böyle

---

[564] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 270

[565] Vakidî, *Megazi*, s. 30.

bir hareketle karşılacaklarını tahmin etmediklerinden bir anda ne yapmaları gerektiği hususunda karar veremediler. Zira, niyetleri harp etmek değildi. Bunun için bir hazırlıkları da yoktu. Üstelik, alınan istihbarata göre, müşrik ordusu hem sayıca çok, hem silahça onlardan üstün idi.

Mücahitlerle İstişâre

Resûl-i Ekrem, ashabını topladı. Kervanın takip edilmesinin mi, yoksa müşrik ordusuna karşı çıkmanın mı daha uygun olacağı hususunda onlarla istişarede bulundu. Bir kısım mücahit, kervanın takip edilmesinin uygun olacağını ifade etti. Resûl-i Ekrem, bundan hoşlanmadı. O sırada Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer söz alıp, müşriklerin üzerine yürümenin, onlarla harbe girmenin daha muvafık olacağı hususunda konuşunca, Peygamberimiz bundan memnun oldu.

Daha sonra, ensardan Mikdat b. Esved Hazretleri, "Yâ Resûlallah! Rabbin sana neyi emrettiyse onu yap! Vallahi, biz, İsrailoğullarının Hz. Mûsa'ya dediği gibi 'Git, Rabbinle beraber düşmanlara karşı çık! Biz buradan kımıldamayız' tarzında bir söz söyleyecek değiliz. Biz sana tâbiyiz"[566] diye konuştu.

Feragat ve cesaret timsâli bu sahabenin sözlerinden memnun olan Resûl-i Ekrem, kendisine hayır duada bulundu.

Bu konuşmalardan sonra, kararın ne mahiyette verileceği artık anlaşılmıştı. Fakat ensarın da bu hususta görüşünü almak gerekiyordu. Çünkü onlar Medine dâhilinde Peygamberimizi ve Müslümanları koruyacaklarına dair söz vermişlerdi. Şimdi ise şehrin dışında bulunuyorlardı. Resûl-i Ekrem, onların bu konudaki görüşlerini sordu.

Ensar nâmına Sa'd b. Muaz Hazretleri söz aldı ve şöyle konuştu:

"Yâ Resûlallah! Biz sana iman ve seni tasdik ettik. Bize getirdiğin şeyin de hak olduğuna şehâdet ettik. Bu hususta dinlemek ve itaat etmek üzere sana kesin sözler de verdik.

"Yâ Resûlallah! Nasıl bilirsen öyle yap; biz, seninle beraberiz. Seni hak dinle gönderen Allah'a yemin olsun ki sen bize şu denizi gösterip dalarsan biz de seninle birlikte dalarız! Bizden bir kişi dahi geri kalmaz. Biz düşmana karşı varmaktan çekinmeyiz. Muharebe ânında geri dönmeyiz. Allah'ın bereketiyle yürüt bizi!"[567]

Karar artık kesinlik kazanmıştı: Bir avuç mücahit, her şeye rağmen, kendilerinden gerek sayıca ve gerekse silahça kat kat fazla olan müşrik ordusuna karşı koyacaklardı. Onların sayıca çokluğu, silahça üstünlüğü kahraman sahabelerin

---

[566] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 266.

[567] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 267; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 14.

gözünü korkutmadı. Kur'an'ın ifadesiyle, "ölümün ağzına girmeyi"[568] seve seve göze alıyorlardı. Onlar, Allah'ın yardımına güveniyorlardı. Allah için mücadele vereceklerinin idrakinde olarak, Din Sahibinin yardımını esirgemeyeceğine gönülden inanıyorlardı.

Mücahitlerin sayısı az, ama imanları ve cesaretleri sıradağlar gibiydi. İstinad noktaları Kâinatın Sahibi idi, reisleri Kâinatın Efendisi Hz. Muhammed (a.s.m.) idi. Böyle bir ordu, elbette her şeyi göze alarak, müşrik ordusuna karşı koymaktan çekinmeyecek ve korkmayacaktı!

Sa'd b. Muaz'ın (r.a.) konuşmasından fevkalâde memnun olan Resûl-i Ekrem Efendimiz, sevinç içinde, ümit dolu bir seda ile mücahitlere, "Yürüyün ve Allah'ın lûtfuyla şâd olun! İşte, Kureyş'in tek tek düşüp uzanacağı yerleri şimdiden görür gibiyim!"[569] diye hitap etti.

Bu konuşma mücahitler üzerinde derin bir tesir icra etti ve heyecanlarını kat kat artırdı. Bedir'e doğru şevkle yol almaya başladılar.

Düşman Ordusu Sayısının Tahmin Edilmesi

İslam ordusu, Cuma gecesi yatsı vakti Bedir yakınına geldi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Şu küçük tepe yanındaki kuyu başında birtakım bilgiler elde edeceğimizi umarım" buyurduktan sonra, Hz. Ali, Zübeyr b. Avvam ve Sa'd b. Ebî Vakkas gibi bazı sahabeleri o tarafa gönderdi.

O sırada müşriklerin sucuları, su taşıyan develeriyle birlikte kuyunun başında bulunuyorlardı. Mücahitler onlardan bazılarını ele geçirdiler.

Huzura getirildiklerinde Efendimiz kendilerine, "Bana Kureyş hakkında malumat veriniz!" dedi.

Onlar, "Vallahi, şu gördüğün kum tepesinin en yüksek, en uzak tarafındadırlar" dediler.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, "O topluluk ne kadar vardır?" diye sordu.

"Pek çok" diye cevap verdiler.

Efendimiz tekrar, "Onların sayıları ne olabilir?" dedi.

"Bilmiyoruz" cevabını verdiler.

Bu sefer Peygamber Efendimiz, "Onlar, her gün kaç deve kesiyorlar?" diye sordu.

"Bir gün dokuz, bir gün on..." dediler.

Sonra, "İçlerinde Kureyş eşrafından kimler var?" diye sordu.

Müşrik sucuları, Kureyş ileri gelenlerinden birçoğunun ismini sıralayınca, Resûl-i Ekrem Efendimiz, ashabına dönerek şöyle buyurdu:

---

[568] Enfâl, 5-6.

[569] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 267.

"İşte Mekke, ciğerpârelerini size feda etti!"

Sonra, yine adamlara, "Gelirken, Kureyş'ten geri dönenler oldu mu?" diye sordu.

"Evet" dediler. "Benî Zühreler, Ahnes b. Şerîk'le geri döndüler."

O zaman Peygamber Efendimiz, "O, doğru yolda değilken, ahiret, Allah ve kitabı bilmezken, Zühreoğullarına doğru yolu göstermiştir" buyurdu.[570]

Müşrik İleri Gelenlerin Vurulacakları Yerler

Bedir'e vardığı gece Peygamber Efendimiz, "İnşallah, yarın sabah filanın vurulup düşeceği yer şurasıdır! İnşallah, yarın sabah filanın vurulup düşeceği yer şurasıdır! İşte şurasıdır, şurasıdır!" buyurdu ve elini o yerlere koyarak müşrik Kureyş reislerinden her birinin nerede katledileceğini birer birer gösterdi.

Hz. Ömer der ki:

"Onlardan hiçbirisi de, Nebiyy-i Ekrem'in elini koyduğu yerlerin ne ilerisinde, ne de gerisinde vurulup düşmediler!"[571]

İslam Ordusunun Bedir'e Önce Gelişi

Resûl-i Ekrem Efendimiz, mücahitlerle, müşriklerden önce Bedir'e vardı ve Bedir kuyusuna en yakın bir yere indi. Karargâhın nerede kurulmasının daha uygun olacağını ashabıyla görüştü.

O zaman, otuz üç yaşlarında bulunan Hubâb b. Münzir ayağa kalktı ve "Yâ Resûlallah! Biz harpçi kimseleriz. Ben, bütün suları kapatıp, bir tek su menbaı üzerine karargâh kurmayı uygun görürüm" diye konuştu. Sonra da, "Yâ Resûlallah! Burası, sana Allah'ın inmesini emrettiği, bizim için ileri gidilmesi veya geri çekilmesi câiz olmayan bir yer midir? Yoksa, şahsî bir görüş neticesi, bir harp tedbiri olarak mı seçildi?" diye sordu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Hayır! Şahsî bir görüş neticesi, bir harp tedbiri icabı olarak seçildi" buyurdu.

Bunun üzerine Hubab, "Yâ Resûlallah! Burada karargâh kurmak pek muvafık değildir. Siz, halkı hemen buradan kaldırınız! Kureyş kavminin konacağı yerin yakınındaki su başına gidip konalım. Ben orayı bilirim. Orada suyu bol ve tatlı bir kuyu vardır. Onun gerisindeki bütün kuyuları kapatalım. Sonra bir havuz yapıp onu suyla dolduralım. Sonra da müşriklerle çarpışalım. Biz, susadıkça havuzumuzdan içeriz. Onlar su bulup içemezler, zor duruma düşerler" diye konuştu.

---

[570] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 268; Vakidî, *a.g.e.*, s. 37-38.

[571] Müslim, *Sahih*, c. 5. s. 170.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Ey Hubab! Doğru olan görüş, senin işaret ettiğindir" buyurarak hemen ayağa kalktı. Mücahitler de derhal ayağa kalktılar. Kureyş müşriklerinin konacakları yerin yakınındaki suyun yanına kadar gittiler.

Sonra, Peygamber Efendimizin emriyle kuyular kapatıldı. Bir havuz yapılıp içerisi kuyu suyuyla doldurulduu ve içine de bir kap konuldu.[572]

Peygamberimiz İçin Gölgelik Yapılması

Bu arada, Sa'd b. Muaz Hazretlerinin teklifiyle, Resûl-i Ekrem Efendimiz için, hurma dallarından bir gölgelik, yani çadır yapıldı. Peygamber Efendimiz, gölgeliğin altına Hz. Ebû Bekir'le birlikte girdi.

Sa'd b. Muaz Hazretleri de, kılıcını takınıp, ashab-ı kiramdan birkaç zâtla birlikte, gölgeliğin kapısı önünde nöbet beklemeye başladı.[573]

Ordunun Harp Nizamına Sokulması

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Bedir'e gelir gelmez ordusunu harp nizamına soktu. Ordu saf ve hatlarını dikkatle kontrol etti. Müslüman kuvvetler; muhacirler, Evsliler ve Hazreçliler olmak üzere üç kısma ayrılmışlardı. Her biri açtıkları kendi sancakları altında toplanmışlardı. Muhacirlerin sancağını Mus'ab b. Umeyr, Evslilerinkini Sa'd b. Muaz, Hazreçlilerinkini ise Hubâb b. Münzir Hazretleri tutuyordu.[574]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bütün bunlardan sonra ordusuna şu tâlimatı verdi:

"Hatlarınızı bırakıp ayrılmayınız! Bir yere kımıldamadan yerlerinizde sebat ediniz. Ben emir vermedikçe savaşa başlamayınız. Oklarınızı, düşman size yaklaşmadan kullanıp israf etmeyiniz. Düşman kalkanını açtığı zaman okunuzu atınız. Düşman iyice sokulunca elinizle taş atınız. Daha da yaklaşırsa mızrak ve kargılarınızı kullanınız. Kılıç en sonunca düşmanla göğüs göğüse gelindiği vakit kullanılacaktır."[575]

Mücahitlerin her biri, bulunduğu yere taş yığınakları yapmıştı. Müdafaa harbinde bulunacakları için, bu, çok işe yarayacaktı. Düşman bundan mahrumdu; çünkü taarruz taktiğini uyguluyordu. Dolayısıyla, hücum esnasında çok çok birkaç taş taşıyıp atabilirlerdi.

Dua ve İbâdet ile Geçirilen Gece

Harpten bir önceki gece idi.

---

[572] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 272; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 567-568.

[573] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 15.

[574] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 14.

[575] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 15; İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 272; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 235.

Peygamber Efendimiz, kendisi için yapılan gölgelikteydi. Bütün gecesini Kadîr-i Zülcelâl'e ibadetle geçirmişti. Arkasından, Rabb-i Rahîm'ine ellerini açarak, kâinatı ağlattıracak kadar hazin, arz ve semâya gözyaşı döktürecek kadar tesirli şu duasını yaptı:

"Allahım! Bana yaptığın vaadini yerine getir!

"Allahım! Bu bir avuç Müslüman mücahit helâk olursa, artık sana yeryüzünde ibadet edecek kimse kalmaz."[576]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, vakit namazlarında da aynı duayı tekrarlıyordu. Bu duayı duyan mücahitler ise, heyecanlarından yerlerinde duramaz hale gelmişlerdi.

İki Ordu Karşı Karşıya

Resûl-i Ekrem, ordusuna âit hazırlıkları tamamlamıştı. O sırada, müşrik ordusu da Bedir mevkiine çıkıp geldi.

Manzara oldukça düşündürücü ve ibretli idi. Zira, birbirleriyle amansızca çarpışacak olanların çoğu akraba idi. Kardeş kardeşle, baba oğulla, dayı yeğenle kıyasıya vuruşacaktı.

Düşman ordusu artık saf bağlamıştı.

Peygamber Efendimiz de, gölgeliğinden çıkarak, ordusunu son bir defa dikkatle teftişten geçirdi. Her şey istediği gibi düzgün ve intizamlı idi. Ne var ki düşman sayıca ve silahça üstündü. Zâhire bakılırsa, müsâvî bir mücadele verilemeyeceği kanaatini uyandırıyordu. Ama mücahitler, asla ümitlerini yitirmiyor, harbin her şeye rağmen lehlerinde neticeleneceğine gönülden inanıyorlardı.

Muhacirlerden İlk Şehit

Harp âdeti üzere, önce her iki taraftan teke tek çarpışacaklar ortaya çıkacaktı. Fakat müşrikleri heyecana getirmek için ortaya atılan Amir b. Hadremî, harp usûlüne muhalefet ederek, mücahitlere doğru bir ok attı. Ok, muhacir Müslümanlardan Mihca Hazretlerine isabet etti ve orada İslam ordusu ilk şehidini verdi. Resûl-i Ekrem, "Mihca, şehitlerin efendisidir" buyurarak İslam'ın bu ilk şehidini tebcil etti.

Mihca Hazretlerinin şehâdeti havayı birdenbire elektriklendirdi. Bu sırada müşrik ordusundan, Rabiaoğulları Utbe ve Şeybe ile Utbe'nin oğlu Velid ortaya atılarak er dilediler.

Benî Neccâr'dan Afra isminde bahtiyar İslam kadınının yedi oğlu vardı ve yedisi de Bedir'de hazır bulunuyordu. Onlardan ikisi, Muaz ve Avf ile Resûlullah'ın şâiri Abdullah b. Ravaha Hazretleri onlara karşı çıktılar.

---

[576] Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 269.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Müslümanlarla müşrikler arasındaki bu ilk çarpışmada, ensarın müşriklerle karşılaşmasını arzu etmiyordu.

Müşrikler, "Siz kimlersiniz?" diye sordular.

Onlar, "Ensardan filan ve filanız" diye cevap verdiler.

Müşrikler, "Bizim sizinle işimiz yok. Biz, Abdülmuttaliboğullarından, amcalarımızın oğullarıyla çarpışacağız" dediler. Sonra da Peygamber Efendimize hitaben, "Yâ Muhammed! Sen, bizim karşımıza, kavmimizden dengimiz olanı çıkar!" diye konuştular.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, ensar gençlerine saflarına dönmelerini emir buyurdu ve kendilerine dua etti. Sonra da, "Kalk yâ Ubeyde! Kalk yâ Hamza! Kalk yâ Ali!" diye emretti.[577]

Müşriklerin Yere Serilmeleri

Resûl-i Kibriya Efendimizden emir alan adı geçen üç kahraman sahabe, derhal kalkıp meydana çıktılar. Miğferli oldukları için, Utbe onları tanıyamadı.

"Kendinizi tanıtınız da, dengimiz olup olmadığınızı bilelim! Dengimiz iseniz sizinle çarpışalım" diye seslendi.

Üç kahraman sahabe de isim ve şöhretlerini söyleyince, müşrikler, "Evet, sizler bizim şerefli denklerimizsiniz. Buyurun!" deyip kılıçlarını sıyırdılar.

Ubeyde b. Hâris, Utbe b. Rabia'yla; Hz. Hamza, dengi Şeybe b. Rebîa'yla ve Hz. Ali ise, Velid b. Utbe'yle çarpışacaktı.

Böyle Kureyş ileri gelenlerinden bahadırlıklarıyla meşhur olan altı büyüğün mübarezeleri, o vaktin hükmüne göre seyre değer hadiselerden sayılırdı. Buna binaen, iki taraf, cenge hazır, kiminin ok yayı elinde ve kiminin eli kılıcının kabzasında olduğu halde, bu bahadırların vuruşmasına göz dikip temâşâya durdular.

Teke tek vuruşma şimşek süratiyle başladı. Hz. Hamza ile Hz. Ali, birer hamlede hasımlarını yere serip öldürdüler. Hasımlarını bir hamlede öldüren Hz. Hamza ile Hz. Ali, bu sefer dönüp Hz. Ubeyde'nin yardımına koştular. Utbe'nin de işini bitirerek, Ubeyde Hazretlerini alıp Resûl-i Kibriya Efendimizin huzuruna getirdiler.

Ayağından yaralı, kanlar içinde olan Hz. Ubeyde, Peygamber Efendimizin huzuruna geldiğinde, "Yâ Resûlallah, ben şehit miyim?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Evet, şehitsin" buyurdu ve yerinin Cennetü'l-Firdevs olduğunu müjdeledi.[578]

Bu müjdeyi alan Ubeyde Hazretleri, ayağının kesilmesini hiçe saydı ve

---

[577] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 277; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 17.

[578] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2. s. 17.

memnun olup, din-i İslam uğrunda çektiği eza ve cefalardan dolayı asla üzülmediğine dair güzel beyitler söyledi. Yarası fazlasıyla ağır olduğundan, Bedir'den dönülürken yolda vefat etti. Oraya defnedildi.[579]

Adamlarının bir bir yere serildiğini gören müşrikleri, büyük bir dehşet sardı. Birdenbire ne yapacaklarını şaşırır hale geldiler. Ebû Cehil ise, onları teselli etmeye, toparlamaya çalışıyordu.

Allah yolunda çarpışmayı "en büyük şeref" telâkki eden Müslüman mücahitler ise, adeta heyecanlarından yerlerinde duramaz hale gelmişlerdi. Bir an evvet muharebeye başlamak, müşriklere hadlerini bildirmek istiyorlardı.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, adeta mücessem iman halini almış bu bir avuç mücahidin haline bakarak, Cenab-ı Hakk'a şöyle içli niyazda bulundu:

"Allahım! Onlar yaya ve yalın ayaktırlar; Sen, onlara binecek ver!

"Allahım! Onlar çıplaktırlar; Sen, onları giyindir.

"Allahım! Onlar açtırlar; Sen, onları doyur!

"Allahım! Onlar fakirdirler; Sen, onları fazlın ve keremin ile zengin eyle!"[580]

Sonra da, dilinden düşürmediği duasını tekrarladı: "Allahım! Bana yaptığın vaadini yerine getir! Allahım! Bu bir avuç mücahidi helâk edersen, artık Sana yeryüzünde ibadet edecek kimse kalmaz!"

Hz. Ebû Bekir ile Oğlu

Manzara oldukça ibretli idi.

Mus'ab b. Umeyr Müslümanlar safında muhacirlerin sancaktarı iken, kardeşi Ebû Azîz İbni Umeyr ise müşrik ordusunun birinci bayraktarıydı.

Daha garibi de vardı: Hz. Ebû Bekir, oğlu Abdullah'la Müslümanlar safında bulunurken; diğer oğlu Abdurrahman ise, Kureyş müşrikleri arasındaydı. Cesareti ve keskin ok atıcılığı ile meşhur olan Abdurrahman, bir ara ortaya atılıp er dileyince, Hz. Ebû Bekir ayağa kalktı; Hz. Resûlullah'tan, oğluyla çarpışmak üzere müsaade istedi.

Fakat Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Yâ Ebâ Bekir! Bilmez misin ki sen, benim görür gözüm ve işitir kulağım yerindesin!" buyurarak izin vermedi ve yanından ayırmadı.

Hz. Resûlullah'tan, oğluyla kılıç kılıça dövüşmek için izin alamayan Ebû Bekir es-Sıddık (r.a.), hiddetli hiddetli oğluna, "Ey Abdurrahman! Bana olan münâsebetin nerede kaldı?" diye seslendi.

Abdurrahman ise, "Aramızda silahtan, uzun, yüğrük attan ve kılıçtan başka bir şey kalmadı"[581] diye cevap verdi.

---

[579] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 3, s. 1021.

[580] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 20.

[581] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 291.

Harp Başladı

Tarih, 17 Ramazan Cuma günü sabah saatleri...

Artık iki ordu, olanca güç ve kuvvetleriyle birbirine saldırmaya geçmişti.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, mücahitleri Allah yolunda cihada teşvik eden konuşmalar yapıyor, şehit düşenlerin makamlarının cennet olacağını müjdeliyordu. "Zafer bizimdir!" diyerek de, her zaman mücahitlerin gayret ve ümitlerini hep aynı canlılıkta tutmaya ihtimam gösteriyordu. Zaman zaman da ordunun önüne geçip bilfiil cesaretini göstererek, mücahitlerin de cesaretini artırıyordu.

Hz. Ali der ki:

"Bedir günü harp şiddetlendiği zaman, Resûlullah'a sığınmıştık! O gün, halkın en cesaretlisi, en kahramanı o idi! Müşriklerin saflarına ondan daha yakın kimse yoktu!"[582]

Hâris b. Süraka'nın Şehit Düşmesi

Hazreç kabilesinden Hâris b. Süraka adındaki genç, ordunun gerisinde su havuzunun başında bulunuyor ve vuruşmayı temâşâ ediyordu. Düşman tarafından atılan bir ok, ön saftaki mücahitlerin üzerinden geçerek ona isabet etti ve orada şehit oldu. İşte, ensardan ilk şehit düşen, bu zâttır.

Harp safında bulunan mücahitleri aşıp giden bir okun, gerideki Haris'e isabet edip onu şehit etmesi, hepsi için bir ibret dersi oldu.

Peygamberimizin Mücahitleri Harbe Teşviki

Harp bütün şiddetiyle devam ediyordu. Resûl-i Ekrem ise, durmadan mücahitleri harpte sebat etmeye çağırıyordu: "Muhammed'in varlığı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki bugün Allah'ın rızasını umarak sabır ve sebat göstererek çarpışanları ve arkasına dönmeden ilerlerken öldürülenleri, Allah muhakkak cennetine koyacaktır!"

Umeyr'in Şehit Düşmesi

Ensardan Umeyr b. Humam Hazretleri, elinde hurmasını yerken Resûlullah'ın bu müjdesini işitti ve "Ne iyi, ne iyi! Cennete girmek için, şu heriflerin elinde ölmekten başka bir şey lâzım değilmiş" diye konuşarak elindeki hurmaları yere attı ve hemen kılıcını sıyırarak, şehâdetin faziletine ve ahiret hayatının ehemmiyetine dair müessir beyitler söyleyip düşmanın üzerine hücum etti. Gidiş, o gidiş oldu. Bir daha geri dönmeyen Umeyr, birçok müşriği öldürdükten sonra, kendisi de arzuladığı şehâdet mertebesine ulaştı.

---

[582] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 23.

Bir Mucize

Çarpışma bütün şiddetiyle devam ederken, Resûl-i Kibriya Efendimiz, yerden bir avuç ince kum alıp küffar ordusunun üzerine attı ve "Yüzleri kara olsun! Allahım, kalplerine korku sal, ayaklarına titreme ver!" diye dua etti.[583]

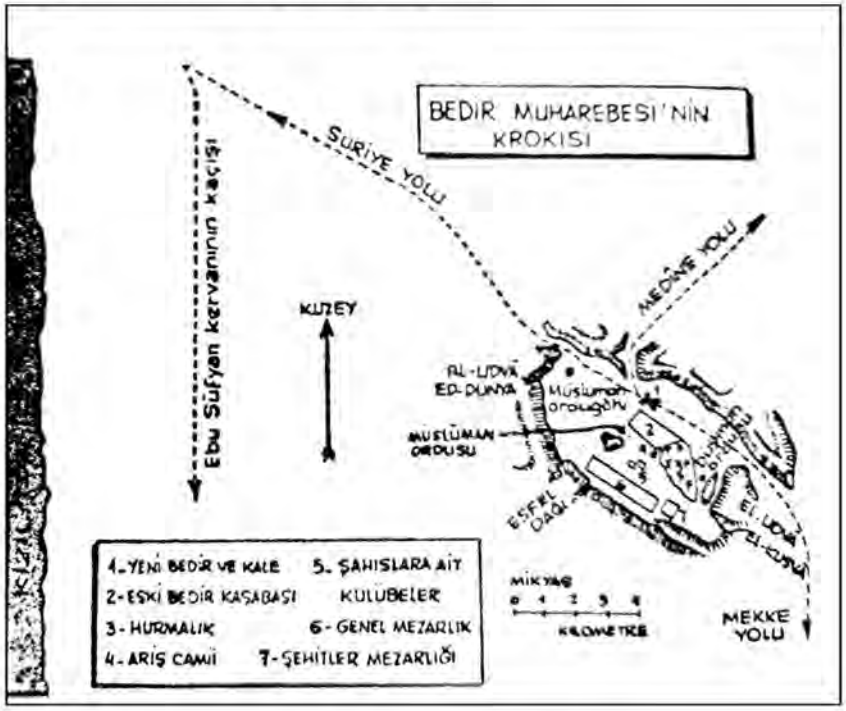
"Yüzleri kara olsun!" sözü bir kelâm iken, onlardan her birinin kulağına gitmesi gibi, o bir avuç kum dahi her bir müşriğin gözüne gitti. Hücumu terk edip gözleriyle meşgul olmaya başladılar.

Kur'an-ı Azîmüşşan, bu mucizeyi şu ayetiyle ilan eder:

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ۚ

"Onları siz değil, Allah öldürdü! Onları (kumları) attığın zaman da, sen atmadın, Allah attı!"[584]

Evet, Resûl-i Kibriya'nın avucunda küçücük taşlar zikir ve tesbih ettiği gibi, aynı avucuna alıp attığı kum ve küçücük taşlar da düşmana el bombası hükmüne geçiyor ve onları dehşete düşürüyordu!

Bedir Muharebesi'nin Krokisi

---

583 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2. s. 280.

584 Enfâl, 17.

Peygamberimizin Münâcâtı ve Meleklerin Yardıma Gelmesi

Peygamber Efendimiz, bir taraftan mücahitler arasında dolaşıp cihada olan aşk ve şevklerini artırıcı konuşmalar yapıyor, bir taraftan da kıbleye yönelerek Yüce Mevlâsına yalvarıyordu: "Allahım! Bana vadettiğin yardımı lûtfet!"

Bu münâcâtı esnasında bir ara öylesine kendinden geçti ki ridâsı mübarek omuzlarından kayıp düştüğü halde farkına varmadı. Yanından ayrılmayan Hz. Ebû Bekir, ridâsını yerden alıp mübarek omuzlarına koydu ve "Yâ Resûlallah! Rabbine ettiğin niyaz yetişir. Şüphesiz, O, sana olan vaadini yerine getirecektir" diye konuştu.[585]

Bir müddet sonra Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Müjde ey Ebû Bekir! Sana Allah'ın yardımı geldi. İşte, şu, Cebrail'dir. Kum tepeleri üzerinde atının dizginini tutmuş, silahlanmış, emir bekliyor!" diye buyurdu.

Kur'an-ı Azîmüşşan, bu vak'ayı da şöyle hatırlatır:

"Siz, (sayı, silah ve binekçe düşmandan çok) az ve zayıf iken, Allah, size Bedir'de kat'î bir zafer verdi. Allah'tan sakının; ta ki şükretmiş olasınız!

"O vakit sen, mü'minlere, 'İndirilen üç bin melekle Rabbinizin size imdat etmesi yetişmez mi?' diyordun."[586]

Rivayet edilmiştir ki o esnada, benzeri görülmedik, gayet şiddetli bir rüzgâr çıktı. Göz gözü görmez oldu. Sonra geçip gitti. Arkasından ikinci bir rüzgâr daha çıktı ve o da geçip gitti.

Bu, Cebrail (a.s.) emrindeki üç bin meleğin gelip Resûl-i Kibriya Efendimizin yanında, sağında ve solunda yer alışının tezahürü idi.

Melekler, başlarına beyaz sarıklar sarmışlar, sarıkların uçlarını ise arkalarına salıvermişlerdi. Yalnız, Hz. Cebrail'in (a.s.) sarığı sarı idi. Meleklerin hepsi alaca renkte atlara binmişlerdi.

Mücahitlerin Kahramanca Çarpışmaları

Parolaları "Yâ Mansur! Emit" olan mücahitler, düşmanla kahramanca çarpışıyor, hücum ve hamleleriyle düşman saflarını yarıyorlardı.

Hususan Hz. Hamza ile Hz. Ali (r.a.), son derece kahramanca ve cesurca müşriklere hücum ediyorlar ve düşmanın hangi koluna hücum etseler yarıp geçiyorlardı. Hz. Hamza, iki elinde iki kılıç önüne geleni bir hamlede yere seriyordu. Bu iki kahraman sahabe, müşrik ileri gelenlerinden birçok kimseyi kılıçlarıyla öldürdüler.

Ebû Cehil'in Öldürülmesi

Müslümanların büyük düşmanı olan Ebû Cehil'i öldürmek bir iftihar vesi-

---

[585] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 601-602; Müslim, *Sahih*, c. 5. s. 156-157.

[586] Âl-i İmrân, 123-124.

lesi olacağından, mücahitlerden her biri onu bulup öldürmek istiyordu. Hatta Ebû Cehil zannıyla, Hz. Hamza, müşriklerin reislerinden, Mahzumoğullarından Hâlid b. Velid'in biraderi olan Ebû Kays İbn Velid'i ve Hz. Ali yine Benî Mahzum'dan Abdullah İbni Münzir'i öldürmüşlerdi.

Ebû Cehil, yetmiş yaşında, korkunç yüzlü, inatçı ve mütemerrid bir İslam düşmanıydı. "Anam beni bugün için doğurmuş!" diyerek cesaretini izhar ediyor ve askerini harbe sürüyordu.

Mahzumoğulları, müşriklerden birçok kimsenin öldürüldüğünü görünce, Ebû Cehil'in etrafını deve sürüsü gibi sarmışlardı. Ne pahasına olursa olsun onu koruyacaklardı.

Harp bütün şiddetiyle devam ediyordu.

Hz. Abdurrahman b. Avf, harp safında sağına soluna bakınca, ensar gençlerinden iki delikanlıyı gördü.

Onlardan biri kendisine yaklaşarak, "Ey amca! Sen Ebû Cehil'i tanır mısın?" diye sordu.

Abdurrahman b. Avf, "Evet, tanırım. Ne yapacaksın onu?" deyince, genç şu cevabı verdi:

"Allah'a söz verdim: Ebû Cehil'i gördüğüm gibi üzerine yürüyüp, ya onu öldüreceğim yahut bu uğurda şehit olacağım!"

Abdurrahman b. Avf Hazretleri, gencin bu azim ve kahramanlığını hayretle takdir ederken, diğer genç de yanına yaklaşıp aynı şeyleri söyledi.

Abdurrahman b. Avf, önceleri kendi kendine, "Harp safında iki çocuk arasında kaldım!" derken onların bu cesurca sözlerine hayret etti.

Bu iki genç, Afra Hâtun'un harbe iştirak etmiş yedi oğlundan ikisi olan Muaz ve Muavviz idiler.

O sırada Abdurrahman b. Avf'ın (r.a.) gözü, müşrikler arasında dolaşıp duran ve Mahzunoğulları yiğitleri tarafından korunan Ebû Cehil'e ilişti. Soran gençlere göstererek, "İşte, aradığınız Ebû Cehil!" dedi.

İki kahraman fedai, derhal kılıçlarını sıyırıp, Ebû Cehil'in bulunduğu tarafa doğru yürüdüler.

Bu iki genç gibi birçok mücahit de Ebû Cehil'i öldürme fırsatını kolluyordu. Gençlerin Ebû Cehil'e yetişmesinden önce, onu başından beri gözetleyip duran, ensardan Muaz b. Amr b. Cemûh, o esnada bir fırsatını bulup Ebû Cehil'in ayağına bir kılıç darbesi indirdi. Ebû Cehil'in oğlu İkrime de kılıcıyla onun elini kolunu yaraladı. Bu kahraman sahabe der ki:

"Elim, derisinde sallandı kaldı. Çarpışmanın şiddeti bana onu unutturdu. O gün kesik elimi arkama atıp, hep çarpıştım durdum. Bana fazla zahmet verince de, ayağımla üzerine bastım, sallanan kolumu koparıp attım!"[587]

---

[587] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 287-288; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 284.

Muaz b. Amr b. Cemûh'un yaralanmasından sonra iki genç kardeş olan Muaz ile Muavviz de, Ebû Cehil'in yanına vardılar. Üzerine hücum ederek kılıç darbeleriyle yere serdiler, öldü zannıyla da bırakıp gittiler.

"Ebû Cehil, Bu Ümmetin Firavunudur!"

O esnada Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Acaba Ebû Cehil, ne yaptı, ne oldu? Kim gidip bir bakar?" buyurarak, ölüler arasında onun araştırılmasını emretti.

Mücahitler aradılar, fakat bulamadılar.

Peygamber Efendimiz yine "Arayınız! Benim, onun hakkında sözüm var. Eğer siz, onun ölüsünü teşhis edemezseniz, dizindeki yara izine bakınız" buyurduktan sonra sözlerine şöyle devam etti:

"Bir gün onunla Abdullah b. Cüd'a'nın ziyafetinde bulunuyorduk. Ben, ordan cüssece biraz büyükçe idim. Sıkışınca, onu ittim. İki dizi üzerine düştü. Dizinden birisi yaralandı ve bu yaralanmanın izi, onu dizinden kaybolmadı!"[98]

Bunun üzerine Abdullah İbni Mes'ûd Hazretleri, Ebû Cehil'i aramaya gitti. Onu son nefesinde, can çekişirken gördü. Kendisine, "Ebû Cehil sen misin?" dedi. Sonra da boynuna ayağıyla bastı ve "Ey Allah'ın düşmanı! Nihayet Allah seni hor ve hakir etti! Gördün mü?" dedi.

Bedir Savaşı'nda şehit düşenlerin medfun bulunduğu kabirler

Can çekiştiği halde Ebû Cehil, "Ey koyun çobanı! Pek sarp yere çıkmışsın. Büyük bir kişinin, kavim ve kabilesi tarafından öldürülmesi, hemen şimdi olan bir şey değildir! Sen bana bugün zafer ve galebenin hangi tarafta olduğunu haber ver" dedi.

---

[98] İbn Hişam, a.g.e., c. 2, s. 288; Taberî, a.g.e., c. 2, s. 284.

İbni Mes'ûd Hazretleri, "Nusret ve galebe, Allah ve Resûlü tarafındadır!" diyerek, son nefesinde onu ye'se düşürdü. Böyle bir cihetten mey'us olan Ebû Cehil, bir kere daha küfrünü kustu:

"Muhammed'e söyle ki şimdiye kadar onun düşmanı idim; şimdi düşmanlığım bir kat daha arttı!"

Bunun üzerine, İbni Mes'ûd Hazretleri, hemen başını kesti.

Böylece, Ebû Cehil, son nefeste bile imana gelmedi, küfür ve dalâlette ısrar edip cehennemi boyladı.

İbni Mes'ûd (r.a.), başını alıp huzur-u Nebevî'ye getirdi.

"İşte, Allah'ın düşmanı Ebû Cehil'in başı!" dedi.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Kuluna yardım eden, dinini üstün kılan Allah'a hamdolsun!" dedikten sonra, "Bu ümmetin Firavunu, işte budur!" buyurdu.[589]

Ebû Cehil'in öldürülmesinden sonra, müşrik ordusunda Müslümanlara karşı koyacak pek kimse kalmadı. Bu arada, azılı müşrik Ümeyye b. Halef de, Mekke'de merhametsizce işkenceye uğrattığı Bilâl-i Habeşî (r.a.) tarafından yere serilince, Kureyş ordusu fena halde bozuldu. Müşrik askerleri gerisingeri kaçmaya başladılar. Kaçanlar o anda kurtuldular, ele geçirilenler ise esir alındılar.

Netice

Birkaç saat bütün şiddetiyle devam eden kıyasıya mücadele neticesinde, Resûl-i Kibriya Efendimizin kumandanlığını yaptığı İslam ordusu, parlak bir muzafferiyet elde etmişti. Mücahitler, on dört şehit vermişlerdi; müşriklerden öldürdüklerinin sayısı ise yetmiş kadardı; bir o kadarını da esir almışlardı. Öldürülenlerden yirmi dört kişi, müşriklerin ileri gelenlerindendi. Mücahitler, Peygamberimizin emri gereği, müşrik ileri gelenlerinin cesetlerini toptan bir çukura gömdüler.

Resûl-i Ekrem, şehit olan mücahitlerin cenaze namazını da Bedir'de kıldı.

Bu parlak zaferle, şüphe ve tereddüt bulutları parçalandı, Müslümanların cesaretlerine bir kat daha cesaret katılmış oldu. Peygamber Efendimiz, derhal yola iki haberci çıkararak, bu şanlı zaferin bir an evvel Medine'ye duyurulmasını istedi. Habercilerden biri şehrin üst tarafında, diğeri ise alt tarafında bu muhteşem müjdeyi Müslümanlara ulaştırdı.

Esirler ve Ganimetler

Büyük bir hezimete uğrayan Kureyş ordusu, geride birçok mal ve yetmiş esir bırakmıştı. Ganimet malları, yüz elli deve on at, külliyetli miktarda kırmızı kadife, harp âlet ve edevatı, sahtiyan, ev ve giyim eşyasından ibaretti.

---

[589] Zehebî, *A'lâmü'n-Nübelâ*, c. 1, s. 346.

Esirler arasında, Resûl-i Ekrem Efendimizin amcası Abbas, amcası oğullarından Ukayl b. Ebî Tâlib ve Nevfel b. Abdülmuttalib ile kerimeleri Hz. Zeyneb'in kocası Ebu'l-Âs İbni er-Rebî de vardı. Yine Mus'ab b. Umeyr'in kardeşi ve müşrik ordusunun başbayraktarı olan Ebû Azîz İbni Umeyr de esirler arasındaydı.

Esirlerin kaçmaması için ellerinin bağlanmasına, Hz. Ömer memur edildi.

Abbas, hepsinin büyüğü olduğu için pek sıkı bağlanmıştı. Bu sebeple de gece inlemeye başladı. Bu iniltiyi duyan Efendimizin gözüne bir türlü uyku girmiyordu.

"Yâ Resûlallah! Ne diye uyumuyorsunuz?" dediler.

"Abbas'ın inlemesi yüzünden..." diye cevap verdi.

Resûl-i Kibriya Efendimizin rahatsız ve müteessir olmasını istemeyen ashab-ı güzinden bazıları, gidip Abbas'ın bağını çözdüler.

İniltinin kesildiğini gören Efendimiz, "Abbas'ın iniltisini ne diye işitmiyorum?" diye sordu.

Sahabeler, "Onun bağını çözdük" dediler.

Bunun üzerine Efendimiz, "Bütün esirlerin bağını çözünüz!" buyurduktan sonra uyudu.[590]

Ganimet Mallarının Dağıtılması

Muharebenin bitmesinden üç gün sonra Bedir'den ayrılan Resûl-i Kibriya Efendimiz, Medine'ye doğru gelirken, Safra Boğazı'nı geçtikten sonra, Seyer denilen kum tepesindeki bir ağacın altına indi. Orada ganimet mallarını müsâvî bir şekilde Müslümanlar arasında taksim etti.

Peygamber Efendimiz, ganimet malları arasından, Ebû Cehil'in devesini "kumandanlık hakkı" olarak aldı. Süvarilere ikişer hisse, piyadelere birer hisse verdi. İzinli olup veya vazifeli bulunup Medine'de kalan sekiz kişi ile Bedir'de şehit düşenlere de hisse ayrıldı.

Münebbih b. Haccac'ın kılıcı "Zülfikâr" da Peygamber Efendimizin hissesine düştü. Resûl-i Ekrem Efendimiz, Zülfikâr'ı bilâhare Hz. Ali'ye hediye etmiştir.[591]

Esirler Hakkında Meşveret

Esirler hakkında ne türlü muamele yapılacağına dair henüz İlâhî vahiy gelmiş değildi. Bu sebeple onlar hakkında reyle karar vermek gerekiyordu.

Reyle, yani görüş beyan etmek suretiyle karara bağlanacak meselelerde ashabıyla meşveret etmesi, Resûl-i Ekrem Efendimizin mübarek âdetlerindendi. Meşveret meclisinde herkes fikrini serbestçe ve açıkça beyan ederdi.

---

590 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4. s. 13; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 288.

591 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 286.

Esirler hakkında ne yapmak gerektiğine dair, Peygamber Efendimiz, sahabelerle istişare buyurdu.

Hz. Ebû Bekir, "Yâ Resûlallah! Bunlar bizim akrabamızdırlar. Benim reyim, onlardan fidye-i necat alarak affedip serbest bırakmandır. Onlardan alacağımız fidye-i necatlar, kâfirlere karşı bizim için bir kuvvet olur. Allah'ın onları hidayete erdirip, bize yardımcı yapmaları da umulur" diye fikir beyan etti.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Ömer'e, "Ey Hattab'ın oğlu! Senin fikrin nedir?" diye sordu.

Hz. Ömer, "Yâ Resûlallah! Onlar, seni yalanladılar, seni memleketinden çıkardılar. Hepsinin boynunu vurdur!" cevabını vererek görüşünü açıkladı.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, şefkat ve merhameti bu şekil bir muameleye rıza göstermediğinden, sualini tekrarladı. Ancak Hz. Ömer, aynı fikrinde ısrar etti ve "Onlar, müşriklerin reislerindendir. Hepsinin boynunu vurmalı!" dedi.

Peygamber Efendimiz, hiçbirine cevap vermeden sustu, sonra da kalkıp çadırına girip bir müddet orada durdu.

Sahabelerin bir kısmı Hz. Ebû Bekir'in görüşüne, diğer bir kısmı ise Hz. Ömer'in fikrine iştirak ediyordu.

Bir müddet sonra Resûl-i Ekrem Efendimiz çadırından çıktı ve Hz. Ebû Bekir'e hitaben, "Yâ Ebâ Bekir!" dedi. "Senin halin, Hz. İbrahim'in haline benzer: O, Allah'a, 'Kim bana uyarsa, işte o bendendir. Kim de bana karşı gelirse, şüphe yok ki Sen istediğin kimseyi mağfiret edersin. Zira sen, Gafûr ve Rahîm'sin' demişti. Ey Ebû Bekir! Senin halin, Hz. İsa'nın haline de benzer: Hz. İsa, Allah'a, 'Eğer, onları azaba uğratırsan, onlar Senin kullarındır. Eğer onları affedersen, şüphe yok ki kudretiyle her şeye üstün gelen, hikmetiyle her yaptığını yerli yerinde yapan Sensin' demişti." Sonra Hz. Ömer'e dönerek, "Ey Ömer!" dedi. "Senin halin de, Hz. Nuh'un haline benzer: O, Allah'a, 'Ey Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden yurt tutan hiçbir kimse bırakma!' demişti. Senin halin, ey Ömer, Hz. Mûsa'nın haline de benzer: 'Yüreklerini şiddetle sık; ki onlar, inletici azabı görünceye kadar iman etmeyeceklerdir!' demişti."

Bu konuşmalardan sonra Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Ebû Bekir'in görüşünü kabul etti. Esirlerden dörder bin dirhem bedel alınarak salıverilmelerini emretti. Bu arada, durumlarına göre, kendilerinden bedel olarak üç bin, iki bin ve bin dirhem alınması kararlaştırılanlar da oldu.

En mühimi de şu idi:

Fidye-i necat vermeye gücü yetmeyip de okuma yazma bilen esirlerin, ensardan onar çocuğa yazı öğretmek şartıyla serbest bırakılacakları, Resûl-i Kibriya Efendimiz tarafından kararlaştırıldı.[592] Zeyd b. Sâbit Hazretleri, bu suretle

---

[592] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 22; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 1, s. 246.

okuma yazma öğrenen çocuklar arasında idi. Bu sâyede Medine'de de okuma yazma bilenlerin sayısı çoğaldı.

İnen Ayetler

Esirler hakkında bu kararın alınması üzerine şu ayet-i kerimeler nâzil oldu:

"Hiçbir peygamberin, bulunduğu yerde düşmanlarını ağır bir mağlubiyete uğratıp kımıldanamaz bir hale getirmedikçe, onlardan esirler alması lâyık ve vâkî değildir.

"Siz dünyayı (düşmanı ezmeden esirler tutup onlardan faydalanmayı) istiyorsunuz. Allah ise, sizin için ahiret sevabını ister.

"Allah, kudretiyle her şeye üstün gelen, hikmetiyle her yaptığını yerli yerince yapandır.

"Eğer, (Levh-i Mahfuz'da) Allah'ın geçmiş bir yazısı olmasaydı, aldığınız fidyeden dolayı size mutlaka bir azap dokunurdu.

"Artık aldığınız o ganimetten helâl ve temiz olarak yiyiniz. Allah'tan korkunuz. Şüphe yok ki Allah, Gafûr'dur, Rahîm'dir."[593]

Hz. Ömer, konuyla ilgili bir hatırasını şöyle anlatır:

"Sabahleyin Resûlullah'ın huzuruna geldiğim zaman, onu ve Hz. Ebû Bekir'i oturmuş, ağlıyor gördüm.

"'Yâ Resûlallah! Sen ve arkadaşın, niçin ağlıyorsunuz? Sizi ağlatan şeyi bana söyler misiniz? Eğer ağlanacak bir durum varsa ben de ağlayayım! Ağlanacak bir durum yoksa, ikinizin ağlamasına yine katılırım!' dedim.

"Resûlullah, 'Senin arkadaşlarının esirlerden aldıkları fidye-i necattan dolayı vay benim başıma gelene! Uğrayacağınız azabın, şu yakınınızdaki ağaçtan daha yakın olduğu, bana gösterildi' buyurdu."[594]

Peygamberimizin Esirler Hakkında Müslümanlara Tavsiyesi

Peygamber Efendimiz mücahitlerle, esirlerden bir gün önce Medine'ye geldi.

Bir gün sonra Medine'ye gelen esirleri, ashabı arasında dağıttı ve onlara, "Siz esirler hakkında birbirinize iyilik ve hayır tavsiye ediniz" buyurdu.

Esirler arasında bulunan Mus'ab b. Umeyr'in (r.a.) kardeşi Ebû Azîz der ki:

"Esirler Bedir'den Medine'ye getirildikleri zaman, ben de ensardan bir ailenin yanına düşmüştüm. Resûlullah, biz esirler hakkında Müslümanlara tavsiyelerde bulunmuştu. Bu sebeple de onlar, sabah ve akşam yemeklerinde ekmeği bana verirler, hurmayı kendileri yerlerdi. Onlardan birinin eline bir ekmek parçası geçse, onu bana verirdi. Ben de, utandığımdan, o ekmek parçasını,

---

[593] Enfâl, 69.

[594] Müslim, *Sahih*, c. 5. s. 157.

veren kimseye iade ederdim. Fakat o yine ekmeğe dokunmadan tekrar bana verirdi!"[595]

Peygamberimizin, Sakladığı Altınları Abbas'a Haber Vermesi!

Esirler arasında bulunan, Peygamberimizin amcası Hz. Abbas, oldukça zengin bir zâttı.

Resûl-i Ekrem, "Ey Abbas! Kendin, kardeşinin oğlu Akîl b. Ebî Tâlib ile Nevfel b. Hâris için fidye-i necat öde! Çünkü sen, servet sahibisin" dedi.

Hz. Abbas, müşriklerle Bedir'e çıkıp gelirken beraberinde asker için sarfetmek üzere sekiz yüz dirhem altın alıp getirmişti. Harp esnasında bu da elinden alınmış ve ganimet malları arasına katılmıştı. Bunun için Peygamber Efendimize, "Bâri, harp esnasında elimden alınan o altınları, fidye-i necatlara say" diye teklif etti.

Peygamber Efendimiz, "Hayır... O, bizim aleyhimizde sarfetmek için taşıdığın ve Allah'ın sonunda bize nasip ettiği bir maldır. Onu sana geri veremeyiz" buyurdu.

Hz. Abbas, "Benim ondan başka param yok! Beni avuç açtırıp da dilendirecek misin?" dedi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "Ey Abbas! Ya o altınlar nerede kaldı?" diye sordu.

Hz. Abbas, "Hangi altınlar?" dedi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz ferman etti:

"Hani senin, Mekke'den çıkacağın gün, zevcen Ümmü Fadl'a teslim ettiğin altınlar! Onları teslim ederken, yanınızda ikinizden başka da kimse yoktu. Sen, Ümmü Fadl'a, 'Bu seferde başıma ne geleceğini bilmiyorum. Şayet herhangi bir felâkete uğrayıp da dönemezsem, şu kadarı senin içindir, şu kadarı Fadl içindir, şu kadarı Abdullah içindir, şu kadarı Ubeydullah içindir, şu kadarı da Kusem içindir!' demiştin. İşte o altınlar!"

Hz. Abbas, hayretle, "Bunu sana kim haber verdi?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "Allah haber verdi!" buyurdu.

Bunun üzerine Hz. Abbas, şehâdet getirerek kemâl-i imanı kazanıp Müslüman oldu. Fidye-i necatını ödedikten sonra da Mekke'ye döndü.

Hz. Abbas, Mekke'ye dönünce Müslümanlığını izhar etmeyip hep gizli tutum ve davranışları Peygamber Efendimize yazar ve Mekke'deki Müslümanlara yardım ederdi.[596]

---

[595] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 300.

[596] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 13-15; Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 112.

Hz. Zeyneb'in Gerdanlığını Göndermesi

Bedir esirleri arasında, Peygamber Efendimizin damadı Hz. Zeyneb'in kocası Ebû Âs b. Rebi de vardı.

Hz. Zeyneb (r.a.), kocası Ebû Âs'ın fidye-i necatı olmak üzere boynundaki gerdanlığı çıkarıp Medine'ye gönderdi. Bu gerdanlığı Hz. Zeyneb'e, evlendiği sırada annesi Hz. Hatice hediye etmişti.

Resûl-i Kibriya'nın bu güzide kerimesinin gerdanlığını fidye-i necat olarak göndermesi, ashab-ı kirama fazlasıyla tesir etti.

Peygamber Efendimiz de onu görünce son derece rikkate geldi ve "Eğer münasip görürseniz, Zeyneb'in esirini salıveriniz, bedelini de geri çeviriniz" buyurdu.

Bunun üzerine sahabeler, Ebu'l-Âs'ı serbest bırakıp gerdanlığı da geri çevirerek Resûl-i Kibriya Efendimizin mübarek kalbini memnun ettiler.[597]

Bedir Zaferi'nin Akisleri

Bedir Zaferi, gerek Medine içinde ve gerekse dışında müspet-menfi akisler uyandırdı. Her şeyden önce Medine içindeki Yahudi ve putperestlerin gözleri yıldı. Hatta Yahudilerden bazıları, "Evsafını kitaplarımızda okuduğumuz zât budur. Artık ona karşı durulamaz. Galip olacak hep odur" diyerek imana geldiler. Bir kısmı ise, korkularından iman etmiş gibi göründüler. Ama fitne ve fesat çıkarmaktan yine de vazgeçmediler.

Habeş Necâşîsi de, Peygamberimizin bu muzafferiyetini haber alanlar arasındaydı. O da ülkesinde bulunan muhacir Müslümanlara, "Allah, Resûlüne Bedir'de yardım etmiştir. Bundan dolayı hamdederim" diyerek memnuniyet ve sevincini izhar etti.

Medine'de Müslümanlar arasında bayram havası yaşanırken, Mekke'de müşrikler ise tam bir mâtem havasına bürünmüşlerdi.

Bedir galibiyetiyle civarındaki kabilelere de gözdağı verilmiş oldu.

Ebû Leheb'in Ölümü

Ebû Leheb, Bedir'e katılmamış ve yerine Âsî b. Hişam'ı göndererek Mekke'de kalmıştı.

Kureyş ordusu, İslam ordusu karşısında büyük bir hezimete uğrayıp Mekke'ye dönünce, Ebû Leheb, Ebû Süfyan b. Haris'i yanına çağırarak, "Ey kardeşimin oğlu! Halkın işi nasıl oldu? Bana anlat" dedi.

Ebû Süfyan İbni Haris, "Vallahi" dedi. "Biz o cemaatle karşılaşınca bozguna uğradık. Onlar da kimimizi öldürdüler, kimimizi de esir ettiler. Fakat ben halkı

---

[597] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 308.

kınamam ve ayıplamam; zira, kır atlara binmiş, ak benizli bir alay süvariyle karşılaştık ki onlara karşı koymak mümkün değildi!"

O sırada Hz. Abbas'ın zevcesi Ümmü Fadl ile kölesi Ebû Refi de orada bulunuyorlardı. Ebû Refi, "Vallahi, o gördüğün süvariler, melekler idi!" deyince, Ebû Leheb, hiddetlenip yüzüne şiddetli bir tokat indirdi, sonra da üzerine çöküp dövmeye başladı.

Ümmü Fadl, gayrete geldi.

"Biçare köleyi, efendisi burada yok diye dövüyorsun!" diyerek bir çadır direğiyle Ebû Leheb'in başını yardı.

Ebû Leheb, zelil ve perişan bir halde kalkıp gitti.

Gam ve kederinden ağır hasta oldu. Bir hafta sonra da Resûlullah'a ve Müslümanlara yaptığı şiddetli düşmanlığın hesabını vermek üzere ölüp gitti.

Oğulları ölüsünü, iki veya üç gün beklettiler. Evinde cesedi kokmaya başladı. Hastalığının bulaşmasından korktukları için kimse yanına yaklaşmak istemiyordu.

Kureyşlilerden biri bir gün oğullarına, "Yazıklar olsun size! Babanız evinde koktuğu halde, onun yanına uğramamaktan utanmıyor musunuz?" dedi.

Onlar, "Biz, onun hastalığından korkuyoruz!" deyince, adam, "Haydi, gelin! Ben size yardım edeyim" diyerek gittiler.

Fakat yanına yaklaşılacak gibi değildi.

Onu ne yıkadılar ve ne de ona el sürdüler. Uzaktan üzerine su serptiler. Sonra sürükleyerek götürüp Mekke'nin yukarı taraflarında bir yere gömdüler. Üzerini taşla kapattılar.[598]

MÜNAFIKLARIN ORTAYA ÇIKIŞI

Peygamber Efendimiz, Medine'ye teşrif ettiklerinde, orada başlıca Müslüman Araplar, müşrik Araplar, ehl-i kitap olan Yahudiler ve çok az sayıda da Hıristiyan vardı.

Resûl-i Ekrem Efendimizin yerleşmesinden sonra, İslamiyet Medine'de daha yaygın bir hale geldi. Medineliler grup halinde Müslüman oldular. Bu arada Peygamber Efendimiz, Müslümanları siyasî ve idarî bir teşkilâta kavuşturdu.

İşte bu sırada, yeni bir zümre daha ortaya çıktı: Kalben inanmadıkları halde Müslüman gözüken bir grup münafık!

Peygamberimizin Medine'ye teşriflerinden az önce, aralarında senelerce süren dâhilî çarpışma ve kavgalardan bitkin düşen Medine'nin yerli kabileleri Evs ve Hazreç, aralarında anlaşarak Abdullah b. Übey b. Selûl'ü kendilerine

---

[598] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 74; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 288.

hükümdar yapmaya karar vermişlerdi. Hatta başına giydirecekleri hükümdarlık tacını bile sipariş etmişlerdi.[599]

Fakat Abdullah b. Übey'in hükümdar olma hayalleri, Resûl-i Ekrem Efendimizin Medine'ye teşrifleriyle suya düşmüştü. Zira, Evs ve Hazreçlilerin hemen hemen hepsi Müslüman olmuşlardı ve imanlarının icabı olarak Peygamber Efendimizin etrafında toplanmışlardı.

Bu durum, reislik hayalleri suya düşen Abdullah b. Übey b. Selûl'ün fazlasıyla ağırına gitti. Çevresinde fazla kimsenin de kalmadığını görünce, istemeye istemeye Müslüman olmuş gözüktü.[600]

Zâhiren Müslüman olduğunu, bunda etrafının psikolojik baskısı bulunduğunu, bizzat kendisi de ifade etmiştir. Müreysi Gazâsı esnasında muhacirle ensarı birbirine düşürmek için olanca gayreti sarfetmiş ve "Bir Medine'ye dönersek, izzetli ve kuvvetli olan, zelil ve zayıf olanı oradan muhakkak sürüp çıkaracaktır" diyecek kadar da ileri gitmişti. Bunun üzerine münafıklar hakkında Münafıkûn Suresi nâzil olmuştu.

Surenin nâzil olması üzerine Abdullah b. Übey'e, "Ey Ebû Hubab![601] Senin hakkında pek şiddetli ayetler nâzil oldu. Resûlullah'a (a.s.m.) git de, senin için Allah'tan af dilesin!" denilince şu cevabı vermişti:

"Benim iman etmemi emrettiniz, iman ettim. Malımın zekâtını vermemi emrettiniz, verdim. Muhammed'e secde etmemden başka hiçbir şey kalmadı!"[602]

Abdullah b. Übey'in reislik tasavvurunun suya düşmesinden ne kadar müteessir olduğunu ve bunu bir türlü hazmedemediğini şu hadise de açıkça gösterir:

Bir gün Peygamber Efendimiz, evinde hasta yatan Sa'd b. Ubâde Hazretlerini ziyarete gidiyordu. Yolda, Abdullah b. Übey'in, evinin gölgesinde, Müslüman, müşrik Araplardan ve Yahudilerden birtakım kimselerle oturmakta olduğunu görünce, selam verip yanlarına oturdu. Onlara Kur'an'dan bir parça okudu; iyi hareketlerden dolayı cennete kavuşulacağını müjdeledi, kötü hareketlerden dolayı da cehenneme girileceğini anlatarak korkuttu.

Peygamber Efendimiz sözlerini bitirince, Abdullah b. Übey, "Ey konuşan kişi! Eğer söylediklerinde doğru isen, onlardan daha güzel bir şey olmaz. Fakat sen evinde otur! Onları, sana gelenlere anlat. Sana gelmeyenlerin, söylediklerinden hoşlanmayanların toplantılarına gelip de onları rahatsız etme!" dedi.

---

[599] Müslim, *Sahih*, c. 5. s. 182-183.

[600] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 540.

[601] Hubab, Abdullah b. Übey'in samimî Müslüman olan oğlunun ismi idi. Peygamber Efendimiz, "Sen Abdullah'sın; Hubab, Şeytan ismidir" diyerek, onun ismini "Abdullah" diye değiştirmişti.

[602] Taberî, *Tefsir*, c. 28, s. 116.

Peygamber Efendimiz bundan müteessir oldu. Kalkıp oradan ayrıldı. Yoluna devam ederek Sa'd b. Ubâde Hazretlerinin evine gitti. Üzüntüsünün sebebini anlatınca, Sa'd b. Ubâde Hazretleri, "Yâ Resûlallah! Sen İbni Übey'in kusurunu affet. Hem onu mâzur gör. Sana Kur'an'ı indiren Allah'a yemin ederim ki Allah'ın iradesi sana peygamberlik vermek suretiyle tecelli etti. Hâlbuki, şu beldenin halkı, İbni Übey'in başına taç giydirmeye, hükümdarlık sarığı sarmaya ve onu kendilerine hükümdar yapmaya hazırlanmıştı. Yüce Allah, size ihsan buyurduğu peygamberlikle onların bu tasavvurunu gerçekleşemez hale getirince, İbni Übey bundan son derece müteessir olmuş, o gördüğün çirkin hareketi bunun için yapmıştır.[603]

Münafıkların reisliğini Abdullah b. Übey b. Selûl yapıyordu. Etrafında birçok avanesi vardı. Bunun yanında, akrabalık ve müttefiklik gibi sebeplerden dolayı körükörüne bunlara uyan, sıradan birçok kimse de vardı. Sayıları hakkında elbette kesin bir rakam söylemek mümkün değildir. Ancak Uhud Harbi sırasında Abdullah b. Übey'e uyarak ayrılanların sayısı, üç yüz kadardı. Yani, bin kişilik İslam ordusunun üçte biri kadar... Bu, elbette küçümsenecek bir rakam değildi ve bu, Medine siyasî hayatında ağırlıkları bulunduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Bedir Harbi'nden muzaffer olarak Medine'ye dönünce, İslam dini fazlasıyla kuvvet buldu. Düşmanların gözü ise yıldı. Bunun üzerine Medine'deki bir kısım Yahudi, "Tevrat'ta sıfatlarını bulduğumuz zât budur! Artık bundan sonra, ona karşı durulmaz! Hep o galip gelir!" diyerek iman ettiler. Bazıları ise zâhiren Müslüman oldu. Böylece, Yahudilerden de münafıklar türedi. Yahudi münafıklarının çoğu, Yahudi âlimlerindendi. Şeytanî bir zekâya sahiptiler. Diğerlerine nisbetle de daha dessas ve hilekâr idiler. Bunlar, İslam'ı küçük düşürmek, Müslümanların morallerini bozmak, müşriklerin ihtida etmelerine mani olmak için gayret gösteriyorlardı. Peygamber Efendimizi meşgul etmek, akıllarınca müşkil duruma düşürmek, sıkıntıya sokmak maksadıyla birçok karışık ve dolaşık soru sorarlardı.[604]

"Bedevî" diye adlandırılan çöl Arapları arasında da münafıkların bulunduğunu Kur'an-ı Kerim'den öğreniyoruz: "Çevrenizdeki bedevîlerden ve Medine ahalisinden birtakım münafıklar vardır ki onlar nifak üzerinde idman yapmışlardır. Sen, bunları bilmezsin. Onları biz biliriz."[605]

Bütün bu münafıkların içtimaî seviyeleri, yaşayışları farklı, hatta ırken ayrı olmalarına rağmen, aynı vasıfları taşıyorlardı: Birinci vasıfları, "kalplerinde ol-

---

[603] Müslim, *Sahih*, c. 5. s. 183; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 5. s. 203.

[604] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 174-175; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 174; Müslim, *Sahih*, c. 8, s. 128-129; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 239-240.

[605] Tevbe, 101.

mayanı ağızlarıyla söylemekti."[606] Yani, içten inanmadıkları halde, inanmış gibi görünmeleriydi. Böyle görünerek Müslümanlar arasına sokuluyorlar, onlarla düşüp kalkıyorlar, suret-i haktan görünerek onları şüpheye düşürecek şeyler soruyorlardı. Böylece, Müslümanların birbirlerine karşı olan itimatlarını sarsmak, aralarını açmak, onları birbirine düşürmek suretiyle zaafa uğratmak gayesini güdüyorlardı.

Bütün maksat ve gayeleri, Müslümanlar arasına fesat ve tefrikaya götürecek fikirler atmak, Peygamber Efendimizi yalan dolan ve bin bir türlü iftirayla Müslümanlar nazarında küçük düşürmekti! Bu menhus emellerinin gerçekleşmesi için her türlü yola başvuruyorlar, her şeyi mübah sayıyorlardı. Bu uğurda tevessül etmeyecekleri âdilik ve sahtekârlık yoktu.

Resûl-i Ekrem Efendimizin bunlara karşı takındığı tavır ve takip ettiği siyaset ise, oldukça düşündürücü ve ibretlidir. İslam kalesini içten sarsmak sinsi gayesine mâtuf faaliyetleri Peygamber Efendimize birçok defa intikal etmiştir. Peygamber Efendimiz derhal harekete geçip bu tür faaliyetlerde bulunanları huzuruna celbederek sorguya çekiyordu. Fakat onlar, her defasında, hiçbir zararlı faaliyette bulunmadıklarını, suçsuz olduklarını söylüyorlardı. Arkasından da kelime-i şehâdet getirerek mü'min ve Müslüman olduklarını tekrarlıyorlardı. Nitekim Abdullah b. Übey'in, "Medine'ye varırsak, en şerefli ve kuvvetli olan, en zelil ve güçsüz olanı oradan sürüp çıkaracaktır" sözünü Hz. Zeyd b. Erkam, Peygamber Efendimize nakledince, Efendimiz, İbni Übey'i huzuruna çağırmış ve "Bana haber verilen sözleri sen mi söyledin?" diye sormuştu.

Abdullah b. Übey'in cevabı aynen şu olmuştu:

"Hayır! Sana kitabı indirmiş olan Allah'a yemin ederim ki ben, o sözlerin hiçbirini söylemedim. Zeyd, muhakkak yalancıdır!"

Kur'an-ı Kerim, münafıkların bu tarz davranışlarına şu ayetiyle işaret eder:

"Münafıklar, sana geldikleri zaman 'Şehâdet ederiz ki sen muhakkak ve mutlak Allah'ın peygamberisin' dediler. Allah da bilir ki sen elbette ve elbette O'nun peygamberisin. (Fakat) Allah, o münafıkların hiç şüphesiz, yalancılar olduğunu da biliyor!"[607]

Onlar suçlarını inkâr ederken inen vahiy, bu suçları işlediklerini ve yalan söyleyerek bu suçlarını inkâr etme yoluna gittiklerini Peygamber Efendimize bildiriyordu. Buna rağmen Resûl-i Ekrem Efendimiz, onlara karşı sabır, müsamaha ve af ile mukabele ediyordu.

Daha önce de bahsettiğiniz gibi, Peygamber Efendimiz, Abdullah b. Übey'le birlikte oturan bir kısım kimseye Kur'an-ı Kerim'den bir parça okuyup onlara

---

[606] Âl-i İmrân, 167; Bakara, 8-9.

[607] Münafıkûn, 1.

nasihat edince, Abdullah b. Übey buna dayanamamış ve "Sen bunları, git, sana gelenlere anlat. Bizi rahatsız etme!" demişti.

Peygamber Efendimiz bu sözlerden fazlasıyla rahatsız olmuştu. Bu durumu ziyaretine gittiği Sa'd b. Ubâde Hazretlerine anlatmış, Hz. Sa'd da "Yâ Resûlallah, sen onun kusurunu affet" deyince, Peygamber Efendimiz de affetmişti.[608]

Münafıklar zümresinin belli başlı vasıflarından biri de, Müslümanlara rastgeldikleri zaman riyakârlık ederek ve yaltaklanarak, "İman ettik" demeleri, şeytanlarıyla başbaşa kaldıkları zaman ise, "Emin olun ki biz sizinle beraberiz. Biz ancak (onlarla) alay edicileriz" demeleriydi.[609] Yaptıkları bu ikiyüzlülük ve ahlâksız davranışlarıyla iftihar ederlerdi.

Bu vasıflarını apaçık gösteren bir misâli, bizzat reisleri olan Abdullah b. Übey göstermiştir. Bir gün avanesiyle sokağa çıkmışlardı. Ashab-ı kiramdan birkaç kişinin karşıdan gelmekte olduğunu görünce İbni Übey, "Bakınız, ben bu gelenleri başınızdan nasıl savacağım" der. Yaklaştıkları zaman da, Hz. Ebû Bekir'in elini tutar, "Merhaba Benî Tamim Efendisi! Resûlullah'ın mağarada arkadaşı olan, nefs ve malını Resûlullah uğrunda seve seve sarf etmiş bulunan sıddık!" der. Sonra Hz. Ömer'in elini tutar, "Merhaba Benî Adiyy Efendisi! Dininde kuvvetli, nefis ve malını Resûlullah uğrunda esirgememiş bulunan Hz. Faruk!" der.

Hz. Ali bu riyakârlığa dayanamayıp, "Abdullah! Allah'tan kork, münafıklık etme! Çünkü münafıklar Allah'ın en şerir mahlûklarıdır" diye konuşur.

Bunun üzerine İbni Übey, "Ey Ebu'l-Hasan! Benim hakkımda böyle mi söylüyorsun? Vallahi, bizim imanımız sizin imanınız gibi ve bizim tasdikimiz sizin tasdikiniz gibidir" deyip ayrılır.

Sonra Abdullah b. Übey arkadaşlarına dönerek, "Gördünüz mü nasıl yaptım? İşte, siz de bunları görünce benim gibi yapınız!" der.[610]

Bir rivayete göre, Bakara Suresi'nin 14. ayeti, bu hadise üzerine nâzil olmuştur.[611]

Münafıklar, Müslümanların ibadetlerine ve dinî hayatlarına âit bütün hususlara zâhiren iştirak ederlerdi; fakat el altından da entrika çevirmeye çalışırlardı. Dikkati çeken bir husustur ki bu zümre küfrün icabı olan şeyleri göstermemeye gayret ederler ve zâhirde Müslüman göründüklerinden İslam cemaatinden tard olunamazlardı. Bu sebeple kâfir ve müşriklerden ziyade, bu dâhilî düşmanlara karşı İslam'ın tesanüt ve umumî emniyetini muhafaza çok daha mühimdi. Çünkü dâhilî düşmanın zararı daha şiddetli olur. Zira, içteki düş-

---

608 Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 5. s. 203.

609 Bakara, 14.

610 M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 1, s. 237-238.

611 M. Hamdi Yazır, *a.g.e.*, c. 1, s. 238.

man, kuvveti dağıtır, cesareti azaltır; hâriçteki düşman ise, aksine tesanüt ve salâbeti artırır. Bu sebeple Kur'an-ı Azîmüşşan, münafıklar üzerinde çokça durmuştur. Mü'min ve Müslümanların onlara karşı daima uyanık bulunmaları ve onların oyunlarına gelmemeleri hususunda birçok ikaz yapılmıştır.

Cenab-ı Hakk'ın bildirmesiyle, Resûl-i Ekrem Efendimiz onları tanıyor ve bazı sahabelere de bildiriyordu. Fakat umuma açıklanamıyordu. Kabahatlerini de açıktan açığa yüzlerine vurmuyordu.

İslam'ın ve Müslümanların menfaatine bu daha uygundu. Ayrıca Peygamberimizin bu tarz davranmasında göz önünde bulundurduğu mühim bir husus daha vardı. O da, onların işledikleri kötülüklerden, fesat ve nifak hareketlerinden tedricen vazgeçmeleri ihtimali idi. Çünkü bazen kötülük açığa vurulmazsa, zamanla ortadan kalkması ihtimali vardır; fakat teşhir edildiği takdirde, kötülüğü yapan kimsenin hiddetini tahrik eder, fenalığı daha fazla yapmasına sebep olur.[612]

Bütün bu sebeplerden, Peygamber Efendimiz, Kur'an'ın bu hususta ortaya koyduğu, münafıkları açığa vurmayıp, onlara dünyada Müslümanlar gibi muamelede bulunup, İslam cemaati hâricinde tutmamasında şu hususları da göz önünde bulundurmuş olduğu söylenebilir:

1) İslam muhitinde ve İslamî hükümler altında büyüyecek olan evlatlarından ciddi mü'minlerin yetişmesine imkân bırakmak.

2) Onları, kalben inanmadıkları İlâhî hükümleri zâhiren yaşamak suretiyle duydukları mânevî sıkıntıyla başbaşa bırakmak ve bundan pişman olup halis mü'minlerin safına geçmelerini temin edebilmek.[613]

Münafıklar, Peygamber Efendimizin yüce şahsiyetini mü'min ve Müslümanlar nazarında küçük düşürmek için olmadık yollara başvurmuşlar, karşılarına çıkan her fırsatı değerlendirme cihetine gitmişlerdir. Bu hususta birçok hadise cereyan etmiştir.

Mirba b. Kayziyy'in küstahlığı buna bir misâl gösterilebilir.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Uhud'a ordusuyla giderken bu azılı münafık onu bostanından geçirmek istememiş ve "Yâ Muhammed! Şayet sen bir peygambersen, bostanımı çiğneyip geçmek sana helâl olmaz" demiş, sonra da yerden bir avuç toprak alarak ilave etmişti: "Vallahi, bu toprağın başkalarını rahatsız etmeyeceğini bilseydim, onu sana atardım!"

Azılı münafığın bu küstahça hareketine sabredemeyen birkaç Müslüman, onu öldürmek istedilerse de, Peygamber Efendimiz, "Bırakınız onu! O, bir kördür. Kalbi kör, kalp gözü kördür."

---

[612] Bediüzzaman Said Nursî, *İşaratü'l-İ'caz*, s. 35.

[613] M. Hamdi Yazır, *Tefsir*, c. 1, s. 241.

Peygamber Efendimizin bu müdahalesinden önce, bu azılı münafık, Saîd b. Zeyd'den de bir darbe yer.

Münafıkların bu çeşit faaliyetlerine verilebilecek bir misâl de, Tebük Harbi esnasında cereyan eder.

Bir konaklama ânında Peygamber Efendimizin devesi kaybolur. Bütün aramalara rağmen bulunamaz. Münafıklar derhal harekete geçerek, "Eğer Muhammed gerçekten bir peygamber olsaydı, devesinin nerede olduğunu bilirdi!" derler.

Bu sözlerini duyan Efendimiz, "Evet... Vallahi, ben ancak Allah'ın bana bildirdiğini bilebilirim. Şimdi, devenin nerede olduğunu bana gösterdi. Deve filanca vadide, yuları bir ağaca takılı vaziyettedir. Gidip arayın" buyurur.

Resûl-i Kibriya Efendimizin dediği vadide ve tarif ettiği şekilde deve bulunur.[614]

Peygamberimiz zamanındaki münafıklar zümresinin göze çarpan belli başlı muzır bir faaliyetleri, en kritik anlarda Müslümanları terk etmeleridir. Böylece onları sayıca zayıf ve güçsüz durumda bırakmak, morallerine de menfi yönde tesir etmek emelini güdüyorlardı. Bunun apaçık bir örneği, Uhud Harbi esnasında İslam ordusunu terk etmeleridir. Baş münafık Abdullah b. Übey'in reisliğinde İslam ordusunu terk eden bu münafıklar, üç yüz kadar idiler. Yani, İslam ordusunun üçte biri. Münafıklar bu hareketleriyle, düşmana karşı Müslümanların sayılarını azalttıkları gibi, mücahitlerin moralleri üzerinde de tesir etmişlerdir. Bu hareketleri üzerine Müslümanlardan bazılarında harbe karşı bir gevşeme hasıl olmuştu; hatta geri dönmeye bile niyetlenmişlerdi. Ancak Resûl-i Ekrem Efendimizin dirayeti ve Cenab-ı Hakk'ın da inayetinin eseri olarak bu kararlarından sonradan vazgeçmişlerdi.[615]

Aynı şekilde, Hendek Harbi'nin en kritik ânında bu münafıklar, "Bize izin ver, evlerimize gidelim; çünkü evlerimiz müdafaasızdır" diyerek Peygamberimize müracaat etmişlerdi.

O sırada Sa'd b. Muaz Hazretleri, Peygamber Efendimizin huzuruna gelerek, "Yâ Resûlallah! Bunlara izin verme! Vallahi, biz ne zaman bir musibete uğrasak, sıkışık bir durumla karşı karşıya kalsak, onlar hep böyle yaparlar" diye konuşmuştu.

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi, münafıklar en kritik anlarda Resûlullah'ı ve Müslümanları bir nevi zor durumda bırakmak için İslam ordusunu terk etme yoluna gitmişlerdir.

Tebük Seferi'nde de aynı şeyi yapmışlardır. Sefer için hazırlıklar yapıldığı

---

[614] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 1, s. 289.

[615] Taberî, *Tefsir*, c. 4. s. 73.

sırada, onlardan bir cemaat, "Bu sıcakta sakın cihada çıkmayın!" diye konuşarak Müslümanların morallerini bozmaya çalıştıkları gibi, Peygamber Efendimize de müracaat ederek sefere katılmamak için izin istediler. Seksen kadarına izin verildi. Kur'an-ı Kerim, onların bu durumlarından şöyle bahseder:

"Tebük Savaşı'na iştirak etmeyip geri kalan münafıklar, Resûlullah'a muhalefet ederek oturup kalmalarıyla sevindiler. Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla mücadele etmeyi çirkin gördüler ve 'Bu sıcakta harbe çıkmayın' dediler. De ki: 'Cehennemin ateşi daha sıcaktır. Fakat gidecekleri yeri bilseler!' Artık kazandıklarının cezası olarak az gülsünler, çok ağlasınlar!"[616]

Yine aynı seferde Abdullah b. Übey, münafıklar ve Yahudi müttefikleriyle birlikte İslam ordusuna katılıp Seniyyetü'l-Veda tepesine kadar gelip orada karargâh kurduğu halde, sonradan İslam ordusuyla gitmekten vazgeçti ve beraberindekilerle Medine'ye döndü. Kendisine tâbi olan münafıklar ve Yahudi müttefikleriyle döndüğü yetmiyormuş gibi, mücahitlerin de cihat aşkını aklınca gevşetmek için şöyle konuşuyordu:

"Muhammed güç durumda, şiddetli sıcaklarda ve çok uzak diyarlarda Benî Asfarlarla [Bizanslılarla] savaşacak! Herhalde o, Benî Asfarlarla çarpışmayı oyuncak sanıyor! Vallahi, onun ashabını, bir sabah, ikişer ikişer iplere bağlanmış olarak görür gibiyim sanki!"

Bütün bu yıkıcı, Müslümanları birbirine düşürücü, onların arasına fesat tohumu atıcı, Müslümanları ve Resûl-i Ekrem'i küçümseyici muzır davranışlara rağmen Peygamber Efendimiz bunlara, müşrik ve Yahudilere karşı takındığı tavırdan farklı bir muamele, bir siyaset takip etmiştir. Çoğu zaman Abdullah b. Übey'i toplantılara çağırmış ve onunla istişare etmiştir.

Onlara karşı muamelesi hemen hemen her zaman af ve müsamaha çerçevesinde olmuştur. Ancak bu af ve müsamahalı davranışına rağmen, ihtiyatı da hiçbir zaman elden bırakmamıştır. Onlara hissettirmeyecek şekilde, hareket ve davranışlarını daima kontrol ve teftiş etme cihetine gitmiştir.

Benî Müstalık Gazâsı'nda, reisleri Abdullah b. Übey, Resûlullah ve Müslümanları kastederek hakaretvârî konuşunca, bu duruma dayanamayan Hz. Ömer, "Yâ Resûlallah! Müsaade buyur da İbni Übey'in boynunu vurayım!" dediği zaman, Resûlullah'ın cevabı şu olmuştu:

"Hayır! Olmaz yâ Ömer! İşin iç yüzünü bilmeyen halk, 'Muhammed, ashabını öldürüyor!' diye konuşmaya başladıkları zaman hal nice olur?"

Bir başka rivayette ise, Resûlullah'ın şu cevabı verdiği kaydedilir:

"Öldürülmesini emredecek olursam onu öldürürler. Fakat çok geçmeden de Yesrib (Medine) onun yüzünden pek çok sarsıntılara uğrar!"

---

[616] Tevbe, 81-82.

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi, Peygamber Efendimiz, küçümsenmeyecek bir sayıda olan münafıkların Müslümanlar arasında dâhilî bir çarpışmaya meydan verebilecekleri ihtimalini her zaman göz önünde bulunduruyordu. Bunun için de, yaptıklarına sabır ve tahammül gösteriyordu.

Yine Benî Müstalık Seferi esnasında İbni Übey'in oğlu samimi Müslüman Hz. Abdullah, Resûlullah'ın huzuruna gelip, "Yâ Resûlallah! Babamı öldüreceğini haber aldım! Eğer bu işi gerçekten yapacaksan, bırak, onu ben öldüreyim!" diye teklifte bulunduğu zaman da Efendimizin cevabı şu olmuştu:

"Hayır... Ona karşı yumuşak davranırız. Aramızda olduğu müddetçe de ona iyi arkadaşlık ederiz."

Gerçekten de, Resûl-i Ekrem Efendimiz, ölümüne kadar bu adama son derece müsamahalı ve kadirşinas davranmıştır. Hatta ölümü ânında bile, ona iyilik etmekten geri durmamış, gömleğini kefen olarak sarılmak üzere vermiştir. Başta Hz. Ömer olmak üzere bir kısım sahabenin itirazlarına rağmen cenaze namazını da bizzat kıldırmıştır. Ve Resûl-i Kibriya Efendimiz, hem Abdullah b. Übey'e, hem de sâir münafıklara karşı takip ettiği bu af, müsamaha ve iyilik yapma siyasetinin neticesini de almıştır. Peygamber Efendimizin İbni Übey'in cenaze namazını kıldırdığını gören bine yakın münafık, hulûs-ı kalple gerçek Müslümanlar safına geçmiştir.

Peygamber Efendimiz, münafıklar zümresini cemiyet içinde serbest bırakmakla beraber, her zaman psikolojik bir baskı altında tutmayı da asla ihmâl etmemiştir. Teşebbüs etmek istedikleri komplolar vahiyle bildirilince, yapmak istediklerini hemen kendilerine haber veriyor, böylece her davranışlarının kontrol altında tutulduğu korkusunu veriyordu.

Bir seferinde, onlardan bir grubun aralarında toplanıp gizlice konuştuklarını gören Efendimiz, hemen yanlarına varıp, "Siz, şu şu maksatla bir araya geldiniz, şunları söylediniz. Kalkın, Allah'tan af dileyin. Ben de sizin için af diliyorum" demişti.

Bu sebeple onlar, hilelerini Cenab-ı Hak, Sevgili Resûlüne bildirecek diye her zaman korku içinde bulunuyorlardı. Ordu içinde çıkan en ufak bir gürültüyü bile bu sebeple aleyhlerinde zannedecek kadar endişe ve korkulu yaşıyorlardı. Kur'an-ı Kerim, onların bu durumlarını da bize haber verir:

"Sen o münafıkları gördüğün zaman, kalıpları hoşuna gider ve söz söylerse, dediklerine kulak verirsin. Sanki onlar, duvara dayanmış idraksiz odun kütükleri gibidirler. Her gürültüyü (korkularından) kendi aleyhlerinde sanırlar."[617]

Peygamber Efendimizin bu zümreye gösterdiği bir başka tavır da, onların nerede olursa olsun Müslümanlardan ayrı olarak bir araya gelmelerine mani

---

[617] Münafikûn, 4.

olmaktı. Bu da, onların müşterek bazı fikirleri geliştirmelerine imkân vermemek gayesine mâtuftu.

Mescid-i Dırâr'ın yıktırılması, buna güzel bir örnektir. Onlar, bu mescidi aslında içinde ibadet etmek için değil, İslam cemaatinin aleyhinde bazı fikirlerin geliştirilmesi, bazı plânların serbestçe kurulması için inşa etmişlerdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz bu gayelerini bildiği için, derhal yıktırılmasını emretmişti. Emir, ânında yerine getirilmişti.

Hülâsa olarak denebilir ki: Peygamber Efendimiz, münafıklar zümresine karşı takip ettiği müsamaha ve ihtiyat esasına dayanan siyasetinin meyvelerini aldı. Bu tarz davranışı sâyesinde, onların İslam cemaatinden koparak müşriklerin safına iltihaklarına mani oldu. Müslümanların birliğini korudu. Onların da teşkilâtlanarak, Müslümanlara karşı başkaldırmalarını önledi.

BENÎ KAYNUKA GAZÂSI

(Hicret'in 2. senesi Şevvâl ayı / Milâdî 624)

Müslümanların Bedir Harbi'nden parlak bir muzafferiyetle çıkmaları, Medine'deki Yahudilerin endişelerini büsbütün artırdı. Peygamberimizle aralarında sulh antlaşması bulunmasına rağmen gizliden gizliye bozgunculuğa ve kışkırtıcılığa başladıkları göze çarpıyordu. Peygamber Efendimiz, her şeye rağmen, ehl-i kitap oluşlarından dolayı kendilerine müsamahalı davranıyordu. Ancak onlar hal ve hareketleriyle bu insanî muamelelere lâyık olmadıklarını açıkça gösteriyorlardı. Şâirleri, Peygamberimizi hicvediyor, Müslümanları küçük düşürücü mısralar düzüyorlardı.

Daha önce bahsi geçtiği gibi, Medine'de üç Yahudi kabilesi vardı: Benî Kurayza, Benî Nadîr ve Benî Kaynuka... İçlerinde en çok fitne ve fesat çıkaran ve en cür'etkârı olan, Benî Kaynuka idi. Kuyumculukla meşgul olurlardı. Bu bakımdan oldukça da zengin sayılırlardı. Bunların da diğer Yahudi kabileleri gibi Peygamber Efendimizle anlaşmaları vardı. Müslümanlara karşı herhangi bir harekete kalkışmayacaklarına, bir dış taarruz karşısında Müslümanlarla beraber Medine'yi müdafaa edeceklerine ve ne suretle olursa olsun birbirlerinin düşmanlarına yardım etmeyeceklerine dair sözleşmişlerdi. Ancak onlar, gözle görülür tarzda açık açık kışkırtıcılık, Müslümanlar arasına fitne fesat düşürmeye çalışma, her vesileyle Kureyş müşrikleriyle iş birliği yapma gibi uygunsuz hareketleriyle bizzat anlaşmayı bozmuş oluyorlardı. Bu arada meydana gelen çirkin bir hadise ise, bardağı taşıran son damla oldu. Şöyle ki:

Medineli ensardan bir zâtın hanımı, yüzü örtülü olduğu halde, bir Yahudi kuyumcunun dükkânına ziynet eşyası almak maksadıyla girer. Yahudiler, kadının yüzünü açmaya çalışırlar, ancak kadın kapalı oturmakta ısrar eder. Der-

ken, Yahudinin biri, kadına hissettirmeden, arkasından, elbisesinin eteğini bir dikenle beline iliştirir. Kadın ayağa kalkınca eteği açılıverir. Hazır bulunan Yahudiler eğlenerek kahkahayla gülerler. Bu hal karşısında kadın feryadı basar. Oradan geçmekte olan bir Müslüman, çığlığı duyunca kadının imdadına koşar. Müslümanla Yahudi boğaz boğaza gelirler ve sonunda Müslüman, Yahudiyi öldürür. Bunu gören oradaki Yahudiler de Müslümanın üzerine çullanarak onu şehit ederler.[618] Böylece, Yahudilerle Müslümanlar arasında kan dökülmüş olur. Hadiseye sebebiyet verenler, Yahudilerdi. Haliyle, verdikleri sözlere aykırı hareket ederek bizzat kendi elleriyle yapılan anlaşmayı da ihlâl etmiş oluyorlardı.

Şehit edilen Müslümanın akrabaları, bu hususta yardım talebinde bulununca, Peygamber Efendimiz, Benî Kaynuka Yahudilerini bir araya topladı. Kendilerini İslam'a davet etti. Şımarık hareketlerine son vermeleri gerektiğini, aksi takdirde Bedir'de müşriklerin uğradıkları âkıbete kendilerinin de uğrayabileceklerini anlattı. Fakat dessas Yahudiler, Efendimizin bu konuşmasını alaya alıp, "Ey Muhammed! Sen muharebe nedir bilmeyen kimselerle çarpışıp galip gelmene aldanıp güvenme! Biz onlar gibi değiliz; savaşmayı çok iyi biliriz. Eğer bizimle çarpışmayı göze alırsan, o zaman bizim nasıl adamlar olduğumuzu anlardın!"[619] diye küstahça cevap verdiler, sonra da dağıldılar.

Benî Kaynuka Yahudilerinin bu kibir ve gurur dolu sözleri üzerine inen ayet-i kerime, âkıbetlerini şöyle ilan etti:

"Ey Resûlüm! O kâfir olan Yahudilere de ki: 'Siz muhakkak mağlup olacaksınız ve toplanıp cehenneme sürüleceksiniz. O cehennem ne kötü bir yerdir!'"[620]

Aynı hadiseyle ilgili olarak nâzil olan bir başka ayet-i kerime ise, Peygamberimize, ahdini bozan bu Yahudilerle çarpışmaya izin verdi: "Eğer seninle muahede yapan bir kavimden de sözleşmeye aykırı bir hainlik alâmeti duyarsan, savaş yapmadan önce ahitlerini reddettiğini doğruca kendilerine ilan et. Çünkü Allah hainleri sevmez!"[621]

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, kesin kararını verdi: Benî Kaynuka Yahudileri üzerine gidilecekti.

Resûl-i Ekrem Efendimiz bu kararını verdikten sonra Medine'de yerine Lübâbe b. Abdi'l-Münzir'i vekil tayin etti ve beyaz sancağını da Hz. Hamza'ya vererek Kaynukaoğulları üzerine yürüdü.

---

618 İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 51.

619 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 50.

620 Âl-i İmrân, 12.

621 Enfâl, 58.

Bu Yahudilerin, kuvvetli ve sağlam bir kalesi vardı. Peygamberimizin üzerlerine gelmekte olduğunu duyunca oraya çekildiler. Resûl-i Ekrem onları muhasara altına aldı. On beş gün süren muhasara sonunda teslim olmaya mecbur kaldılar. Peygamber Efendimiz, tek tek ellerinin bağlanmasını emir buyurdu. Elleri bağlandı.[622]

Abdullah b. Übey'in Peygamberimize Müracaatı

O sırada Kaynukaoğullarının müttefiki bulunan münafıkların reisi Abdullah b. Übey b. Selûl çıkageldi. Peygamberimizin yanına vararak, "Yâ Muhammed! Benim müttefiklerime lütuf ve iyilik et" diye konuştu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu münâfığın sözlerini duymazlıktan geldi. Bunun üzerine Abdullah b. Übey aynı sözlerini tekrarladı:

"Yâ Muhammed! Benim müttefiklerime lütuf ve iyilik et!"

Peygamber Efendimiz bu sefer yüzünü çevirdi.

Fakat Abdullah b. Übey, aynı şeyleri tekrarlamaya devam etti.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz:

"Çözün onları. Allah, onlara ve onlarla birlikte olanlara lânet etsin!" buyurdu ve Kaynukaoğullarının öldürülmelerinden vazgeçip Medine'den Şam'a sürülmelerini emretti.[623]

Ubâde b. Sâmit'in Sözleri

Avfoğullarından Ubâde b. Sâmit de, öteden beri Kaynukaoğulları Yahudilerinin müttefiki idi. Onları bıraktırmak için Peygamber Efendimizin yanına gelmişti. Efendimizle Abdullah b. Übey arasında geçenleri görünce, "Yâ Resûlallah! Ben, Allah'ı, peygamberini ve mü'minleri dost tuttum. Şu kâfirlerin müttefikliğinden ve dostluğundan uzaklaştım" diyerek Benî Kaynuka Yahudileriyle olan müttefikliğini ve dostluğunu bıraktığını ilan etti.

Bunun üzerine inen ayette şöyle buyruldu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۝

"Ey iman edenler! Yahudileri de, Nasranîleri de kendinize yâr ve dost edinmeyiniz! Onlar ancak birbirlerinin dostlarıdır.[624] İçinizden kim onları dost edi-

---

[622] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 29; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 297.

[623] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 29; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 297.

[624] "Gayrimüslimlerle dostluk ve münasebet kurmakta ölçü nedir? Günümüzde olduğu gibi, sadece askerî ve iktisadî sahaya dönük ittifaklar kurmanın Kurân'daki nehiyle ilgisi var mıdır?"

nirse, onlardan olur. Şüphe yok ki Allah, o zalimler gürûhunu doğru yola çıkarmaz."[625]

Kaynukaoğullarının Medine'den Çıkıp Gitmeleri

Resûl-i Ekrem Efendimizin asıl maksadı, Yahudilerin fitne ve fesadını Medine'den uzak tutmak, meydana getirecekleri tehlikelere mani olmaktı. Medine'den sürgün edilmeleriyle de bir bakıma bu gaye tahakkuk ediyordu.

Kaynukaoğullarına Medine'yi terk etmeleri için tanınan süre üç gün idi. Üç gün mühlet bitince, Şam'a doğru yola çıktılar. Vadi'l-Kurâ'ya gelince orada bir ay oturdular. Burada oturan Yahudiler, onların yayalarına binek ve kendilerine de yiyecek verdiler. Buradan da ayrılan Benî Kaynuka Yahudileri, Ezruat'a kadar gidip oraya yerleştiler. Çok geçmeden de nesilleri kesildi.[626]

SEVİK GAZVESİ

(Hicret'in 2. senesi 5 Zilhicce Pazar)

Kaynukaoğulları Yahudilerinden yedi yüz kişinin Medine'den sürgün edilmeleri, şehri büyük bir rahatlığa kavuşturmuştu. Peygamberimizin bu ha-

---

gibi akla gelebilen suallere Bediüzzaman Said Nursî, *Münazarat* adlı eserinden muknî bir izah getirmiştir. Aynen alıyoruz:

"Sual: 'Yahudî ve Nasara ile muhabbetten Kur'an'da nehy vardır.

لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ

"Bununla beraber nasıl 'Dost olunuz' dersiniz?'

"Cevap: Evvela: Delil kat'iyyülmetin olduğu gibi, kat'iyyü'd-delâlet olmak gerektir. Hâlbuki, te'vil ve ihtimalin mecali vardır. Zira, nehy-i Kur'anî âmm değildir, mutlaktır. Mutlak ise, takyid olunabilir. Zaman, bir büyük müfessirdir; kaydını izhar etse, itiraz olunmaz. Hem de hüküm müştak üzerine olsa, mehaz iştikakı, illet-i hüküm gösterir. Demek bu nehy, Yahudî ve Nasara ile Yahudîyet ve Nasranîyet olan âyineleri hasebiyledir. Hem de bir adam zâtı için sevilmez; belki muhabbet, sıfat veya san'atı içindir. Öyle ise, her bir Müslümanın her bir sıfatı Müslüman olması lâzım olmadığı gibi, her bir kâfirin dahi bütün sıfat ve san'atları kâfir olmak lâzım gelmez. Binaenaleyh, Müslüman olan bir sıfatı veya bir san'atı, istihsan etmekle iktibas etmek neden câiz olmasın? ehl-i kitaptan bir haremin olsa elbette seveceksin!

"Sâniyen: Zaman-ı Saadet'te bir inkılâb-ı azîm-i dinî vücuda geldi. Bütün ezhanı nokta-i dine çevirdiğinden, bütün muhabbet ve adaveti o noktada toplayıp muhabbet ve adavet ederlerdi. Onun için gayrimüslimlere olan muhabbetten nifak kokusu geliyordu. Lâkin, şimdi âlemdeki, bir inkılâb-ı acîb-i medenî ve dünyevîdir. Bütün ezhanı zapt ve bütün ukûlü meşgul eden nokta-i medeniyet, terakkî ve dünyadır. Zaten onların ekserisi, dinlerine o kadar mukayyed değildirler. Binaenaleyh, onlarla dost olmamız, medeniyet ve terakkîlerini istihsanla iktibas etmektir ve her saadet-i dünyevîyenin esası olan âsâyişi muhafazadır. İşte, bu dostluk, kat'iyyen nehy-i Kuraniye dâhil değildir." (Bediüzzaman Said Nursî, *Münazarat*, s. 26-27)

[625] Mâide, 51.

[626] Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 309.

reketi, İslam'ın inkişafı bakımından oldukça önem taşıyan bir hadiseydi. Eğer fesat şebekesi durumunda olan bu Yahudiler, İslam'ın merkezi Medine'de bırakılmış olsalardı, Müslümanlara birçok hainice plân tertipleyecekleri şüphesizdi. Sürgün edilmeleriyle bu fırsat ellerinden alınmış oluyordu.

Şehrin dâhilinde tam bir sükûn ve huzur hâkimdi.

Ancak hâricin emniyeti pek iç açıcı değildi. Kureyş müşrikleri, Bedir mağlubiyetinin ağır acısını unutmamışlardı, unutmak da istemiyorlardı. Nitekim Kureyş ileri gelenlerinden birçoğunun öldürülmesiyle, Ebû Süfyan kendisini adeta Kureyş müşriklerinin reisi makamında görmeye başlamış ve Bedir mağlubiyetinin intikamını almak için harekete geçmişti. Peygamberimiz ve Müslümanlardan intikam almadıkça kadınlara yaklaşmayacağına, koku sürünmeyeceğine ve yıkanmayacağına ant içmişti.[627]

Bu andını yerine getirmek için, Ebû Süfyan, iki yüz kişilik bir süvari kuvvetiyle Medine önlerine kadar sokuldu. Aslında bu kadarcık bir kuvvetle Müslümanlara karşı çıkamayacağını kendisi de gayet iyi biliyordu. Sadece, yaptığı yemini yerine getirmek, sözünden caymış olmamak için buraya kadar çıkıp gelmişti.

Gece vakti, henüz Medine'de ikamet eden Yahudi kabilesi Benî Nadîr reisinin yanına gitti ve ondan Müslümanlar hakkında birçok gizli malumat aldı.

Daha sonra, Medine'ye üç mil kadar uzaklıkta bulunan Urayz adındaki mevkiye kadar sokulan müşrik kuvveti, burada sık bir hurmalık ve iki evi ateşe verdiler. Bu arada tarlasında işiyle meşgul, müdafaasız, ensardan bir Müslümanı, işçisiyle birlikte şehit ettiler.[628]

Bunları yapmakla sözünün yerine geldiğini kabul eden Ebû Süfyan, takip edilip yakalanma korkusundan, beraberindekilerle birlikte süratle oradan uzaklaşarak Mekke'ye doğru yol aldı.

Resûl-i Ekrem baskını haber aldı. Ensar ve muhacirlerden iki yüz kişiyle, müşrik mütecavizleri takibe çıktı. Kimseyle karşılaşmadı. Müşriklerin süratle kaçıp gittiklerini öğrendi.

Müşrikler kaçarken beraberlerinde yiyecek olarak getirdikleri "sevik" denilen kavrulmuş buğday ununu, torbalarıyla birlikte, ağırlık yaptığı ve süratle uzaklaşmalarına mani olduğu için yollarda yer yer bırakmışlardı. Mücahitler, bu sevik torbalarını topladılar. Gazâ da adını buradan aldı.[629]

---

[627] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 30.

[628] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 48; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 30; Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 299.

[629] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 48; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 30.

HİCRET'İN 2. SENESİNİN DİĞER MÜHİM BAZI HADİSELERİ

Ramazan Orucunun Farz Kılınması

Ramazan orucu, kıblenin Kâbe tarafına çevrilişinden bir ay sonra, Peygamberimizin Medine'ye hicretinin 18. ayının başlarında, Şâban ayında farz kılındı. Bu hususta indirilen ayetlerde meâlen şöyle buyruldu:

"Ey iman edenler! Sizden önceki(ümmet)lere farz kılındığı gibi, size de — takvaya eresiniz, nefsinize hâkim olasınız diye— oruç, farz kılındı.

...

"Ramazan ayı öyle bir aydır ki insanlara doğru yolu gösteren, açık ayetleri kendisinde toplayan, hak ile bâtılı ayırt eden Kur'an, onda indirildi.

"O halde, sizden her kim o aya erişirse, onu oruçlu geçirsin. Kim de hasta olur yahut seferde bulunursa, tutmadığı günler sayısınca başka günlerde kaza etsin.

"Allah, size kolaylık diler, güçlük dilemez. Bu da, o sayıyı ikmâl ve size olan hidayetine karşı Allah'ı tekbir etmeniz içindir. Gerek ki şükredersiniz!"[630]

Ramazan orucu, İslam dininin beş şartından birisidir.

İbni Ömer (r.a.), Resûlullah Efendimizin bu hususta şöyle buyurduğunu bildirir:

"İslam beş şey üzerine kuruldu: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in O'nun Resûlü olduğuna şehâdet getirmek, namaz kılmak, zekât vermek, haccetmek, Ramazan orucunu tutmak."[631]

Sadaka-i Fıtr'ın Vacip Kılınması

Bu senenin Ramazan ayının sonlarına doğru sadaka-ı fıtr vermek vacip oldu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, küçük büyük, hür köle, erkek kadın her zengin Müslüman için kuru hurmadan bir sa' (1040 dirhem)[632] veya arpadan bir sa' veya kuru üzümden bir sa' veya buğdaydan bir müd (yarım sa') fıtır sadakası ayrılıp, bunun bayram namazından önce yoksullara verilmesini emretti.

İlk Bayram Namazının Kılınması

Şevvâl hilâli görülüp, sabahleyin güneş yükselince, Resûl-i Ekrem Efendimiz, oruçlarını açmalarını ve bayram namazına çıkmalarını Müslümanlara emretti. Sonra da onlarla birlikte bayram namazı kılmak üzere musallaya [namazgâha] çıktı. Hutbeden önce, ezansız ve kametsiz olarak cemaatle bayram namazı kılındı.

---

630 Bakara, 183-185.

631 Buharî, *Sahih*, c. 1, s. 11.

632 Bir dirhem, üç gramdır.

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz, Medine'ye teşrif buyurdukları zaman, Medinelilerin iki mahallî bayramı vardı. Peygamber Efendimiz onlara, "Allah Teâlâ, size onlardan daha hayırlı olmak üzere Fıtır (Ramazan) ve Kurban Bayramı günlerini verdi" buyurdu.[633]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bayram namazlarını namazgâhta kılardı. Medine'nin namazgâhı, şehrin şark kapısı üzerindeydi.

Peygamber Efendimiz, bayram namazı kılmak üzere namazgâha yürüyerek giderdi. Bayram namazına bir yoldan gider, başka bir yoldan dönerdi. Ramazan Bayramı namazına çıkmadan önce bir şeyler yerlerdi. Ekseriya bunlar birkaç hurma olurdu.

Zekâtın Farz Kılınması

Zekât, Hicret'in 2. yılında Ramazan orucunun farz kılınmasından ve fıtır sadakasının vacip kılınışından sonra farz kılındı.

Zekât, zengin Müslümanların yıldan yıla belli ölçüsüne göre mallarının bir kısmını zekât niyetiyle ayırıp lâyık olanlara vermelerinden ibaret mâlî bir ibadettir.

Zekât, İslam dininin beş temel esasından biridir. Kur'an-ı Kerim'le (Nur, 56; Müzzemmil, 20; Hac, 78; Bakara, 110) emredilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de 32 yerde namazla birlikte zikredilmiştir.

Bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

"Her gün, her sabah, iki melek inip birisi, 'Yâ Rab! Zekât ve sadakasını vererek, malını (Allah rızası için) harcayana, harcadığının yerine yenisini ver' der. Diğeri de, 'Yâ Rab! Zekât ve sadaka hakkını ödemeyerek malını sıkanın da malını telef et' der!"[634]

Hz. Rukiyye'nin Vefatı

Peygamber Efendimizin Hz. Osman'la evli kerimeleri Hz. Rukiyye, Bedir Seferi sırasında hastalanmıştı. Hz. Osman, Peygamber Efendimizin emriyle ona bakmak üzere Medine'de kalmış, Bedir'e gidememişti. Zeyd b. Hârise Hazretleri, Bedir Zaferi'nin haberini Medine'ye getirdiği sırada Hz. Rukiyye vefat etmişti.

Onu Ümmü Eymen yıkadı. Hz. Osman cenaze namazını kıldırdı ve Bâkî Kabristanı'na defnetti.

Hz. Rukiyye, Resûl-i Ekrem Efendimiz 33 yaşlarında bulundukları sırada, Hz. Zeyneb'ten sonra doğan kerimeleridir. Annesi Hz. Hatice'yle birlikte Müslüman olmuştu. Daha sonra Hz. Osman'la evlenmişti. Hz. Osman, onunla bir-

---

[633] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 103.

[634] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 120.

likte Habeşistan'a hicret etmişti. Resûl-i Ekrem Efendimiz, onların beraber hicret ettiklerini görünce, "Osman, Lût'tan (a.s.) sonra, Allah yolunda, ailesiyle birlikte hicret edenlerin ilkidir" buyurmuştu.[635]

Ebu'd-Derdâ'nın Müslüman Olması

Ebu'd-Derdâ Uveymir b. Sa'lebe, Bedir Seferi sırasında Müslüman oldu. Şöyle ki:

Abdullah b. Ravaha (r.a.), öteden beri Ebu'd-Derdâ'nın kardeşliği idi. Bir gün, eline keseri alıp Ebu'd-Derdâ'nın evindeki putunu kırdı. Ebu'd-Derdâ evine döndüğü zaman, hanımı durumu ona haber verdi. Bunun üzerine Ebu'd-Derdâ düşünmeye başladı ve kendi kendine, "Eğer, bu putta bir hayır olsaydı, kendisini korurdu!" diye konuştu. Sonra da Müslüman olmak için Peygamberimizin yanına gitti.

Abdullah b. Ravaha, uzaktan geldiğini görünce, "Yâ Resûlallah! Gelen, Ebu'd-Derdâ'dır. Herhalde bizi görmeye geliyor!" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "O, Müslüman olmak için geliyor. Çünkü Rabbim, Ebu'd-Derdâ'nın Müslüman olacağını bana bildirmişti!" buyurdu.

Huzura varan Ebu'd-Derdâ, orada Müslüman oldu. Ev halkı, kendisinden önce Müslüman olmuşlardı.[636]

Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin Evlenmesi

Hz. Fâtıma, Resûl-i Ekrem Efendimizin Medine'ye teşriflerinden beş ay sonra Receb ayında Hz. Ali'yle nikâhlandı. Hicret'in 2. yılında Bedir Gazâsı'ndan sonra Zilhicce ayında evlendiler.

Hz. Fâtıma, Resûl-i Kibriya Efendimizin en küçük kızı ve kızlarının en sevgilisi idi. Peygamber Efendimiz, bir gazâdan veya bir seferden geldiği zaman ilk önce mescide gidip iki rekât namaz kılar, sonra Hz. Fâtıma'ya uğrar, daha sonra da Ezvac-ı Tâhirat'ın yanına giderdi.[637]

Hz. Âişe (r.a.) der ki:

"Ben, Fâtıma kadar, sözü ve konuşması Resûlullah'a benzeyen bir kimse görmedim. Fâtıma girdiği zaman, Resûlullah onu şefkatle karşılar, 'Hoş geldin' diyerek selamlardı. Ben, Fâtıma'dan daha doğru sözlü bir kimse de görmedim."[638]

Hz. Fâtıma'nın (r.a.) yürüyüşü de Nebiyy-i Muhterem Efendimizin yürüyüşüne pek benzerdi.

---

[635] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 36-37.

[636] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 7, s. 391.

[637] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 4, s. 1895.

[638] Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 290-292.

Bir gün, Hz. Âişe'ye, "İnsanların, Resûlullah'a en sevgili olanı kimdi?" diye soruldu.

Hz. Âişe, "Fâtıma idi" dedi.

"Erkeklerden kimdi?" diye sorulunca da, "Fâtıma'nın kocası" cevabını verdi.[639]

Peygamberimizin, Kızı Hz. Zeyneb'i Mekke'den Getirtmesi

Bedir esirleri arasında Peygamberimizin damadı ve Hz. Zeyneb'in kocası Ebû Âs b. Rebî'de bulunuyordu. Bedir Harbi esirleri konusunda bahsettiğimiz gibi, Ebû Âs serbest bırakılınca Mekke'ye gitti. Daha önce Hz. Zeyneb'in hicret etmesine mani olan Ebû Âs, bu sefer kendisini serbest bıraktı.

Resûl-i Kibriya Efendimiz de, Bedir Harbi'nden bir ay veya bir aya yakın bir zaman sonra Zeyd b. Hârise ile ensardan bir zâtı göndererek Hz. Zeyneb'i Mekke'den getirtti.[640]

Muhacir Müslümanlardan Osman b. Maz'un'un Vefatı

Bâkî Kabristanı'na, muhacir Müslümanlardan ilk defnedilen bir zâttır.

İlk Kurban Bayramı Namazının Kılınması

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Zilhicce'nin dokuzunda Sevik Gazâsı'ndan dönerek Medine'ye kavuşmuştu. Ertesi günü, yani Zilhicce'nin onuncu günü Müslümanlarla birlikte namazgâha çıktı. Ezansız ve kametsiz olarak iki rekât Kurban Bayramı namazı kıldırdı. Namazdan sonra bir hutbe irad etti. Bu hutbelerinde, kurban kesmelerini Müslümanlara emretti. Kendileri de iki kurban kesti. Satın aldığı semiz, boynuzlu beyaz koçtan birini keserken, "Allahım! Bu, senin birliğine ve senden bana gelenlere şehâdet eden bütün ümmetim nâmınadır" dedi. İkincisini keserken ise, "Allahım! Bu da, Muhammed ve Muhammed'in ev halkı içindir" buyurdu. Bundan, kendileri, ev halkı ve yoksullar yediler.[641]

İslam'da ilk Kurban Bayramı budur!

---

[639] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 248-249.

[640] Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 290-292.

[641] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 248-249.

On Birinci Bölüm

HİCRET'İN 3. SENESİ

ŞÂİR KA'B B. EŞREF'İN KATLİ

(Hicret'in 3. senesi / Milâdî 624)

Ka'b b. Eşref, muhteris bir Yahudi, meşhur bir şâirdi. Bilhassa muhteşem Bedir muzafferiyetinden sonra, kıskançlık ve düşmanlığından Peygamberimiz ve Müslümanları hicveder dururdu. Mekke'ye giderek de müşrikleri Müslümanlara karşı tahrikte bulunur, Bedir'de öldürülen müşrikler için mersiyeler düzerek onların intikam ve düşmanlık hislerini kabartmaya çalışırdı. Medine'de ise, Müslümanların kız ve hanımlarına dil uzatacak kadar küstahlık gösterirdi.

Şiir ve hitabetin Arap hayatında büyük rol oynadığından daha evvel bahsetmiştik. O günün şiir ve hitabeti bugünün matbuatı seviyesinde tesir icra ediyordu. Dolayısıyla bu Yahudi şâirin İslam düşmanlığı yalnız kendisine âit kalmıyor, etrafa da sirayet ediyordu. Bu bakımdan, Resûl-i Ekrem, bu menhus adamın şiirleri üzerinde fazlasıyla duruyor, önüne geçmek için çareler arıyordu.

Ka'b'ın, yalnız şiirleriyle İslam düşmanlığı yapmakla iktifa etmediğini, hatta Peygamberimizin vücudunu ortadan kaldırmak için menfur bir plânla suikast tertiplediğini bile, kaynaklardan öğreniyoruz.

Böyle bir adamın vücudu, İslamiyet için mahza zarardı. Bu bakımdan da yok edilmesi gerekiyordu.

Bu işi Resûl-i Ekrem'in müsaadesiyle ashaptan Muhammed b. Mesleme, iki üç arkadaşıyla üzerine aldı. Bir gece vakti evine giderek onu öldürdüler.[642]

Ka'b b. Eşref gibi şöhret sahibi birinin öldürülmesi, Yahudiler arasında büyük bir panik meydana getirdi. Kabilesinden bazıları Hz. Resûlullah'ın huzuruna çıkarak, Ka'b'ın masum olduğunu, öldürülmeyi haketmediğini şikayet suretinde arz edince, aldıkları cevap şu oldu:

"O, bizi hicv ve Müslümanlara (diliyle) eziyet etti; müşrikleri de bizimle harbe, bizimle uğraşmaya teşvik etti."[643]

Bu hadiseden sonradır ki tarihte fitne ve fesat çıkarmakla meşhur olan Yahudiler, bir nebze de olsa Peygamber Efendimize ve Müslümanlara karşı hür-

---

[642] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 58-59; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 33.

[643] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 34.

metkâr ve yumuşak davranmaya başladılar. Açıktan açığa hakaret ve tahrikte bulunmadılar, ama adeta kanlarına karışmış bozgunculuk mesleklerinden gizli veya âşikâr hiçbir zaman da vazgeçmediler.

GATAFAN GAZÂSI

(Hicret'in 3. senesi Rebiülevvel ayı)

Bedir Zaferi, Peygamberimizle sulh antlaşması akdetmemiş bulunan civar Arap kabilelerini de kara kara düşündürüyordu. Büyük kuvvet kazanmış bulunan Müslümanların bir gün kendilerinin de kapısını çalabileceği endişesini taşıyorlardı. Bu bakımdan, Bedir Harbi'nden sonra etraftaki Arap kabilelerinde bir hareket göze çarpar. Bu hareketlenme sonucu cereyan eden gazâlardan biri de, Gatafan veya Enmar Gazâsı'dır.

Benî Muharib yiğitlerinden sayılan Haris oğlu Du'sur (diğer nâmıyla Gavres), Gatafan kabilesine mensup Sa'lebe ve Muharipoğullarından çok sayıda adam toplayarak Medine üzerine baskın düzenlemeye karar verdi. Maksat; güya, Müslümanlara gözdağı vermek ve bir de Medine civarında bulabilirse bir şeyler yağmalamak.[644]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, durumu derhal haber aldı. Medine'de yerine vekil olarak Hz. Osman b. Affan'ı bırakarak, aralarında atlıların da bulunduğu dört yüz elli kişilik bir kuvvetle çapulcu müşrikler üzerine yürüdü. Ancak Peygamberimizin gelmekte olduğunu duyan yağmacılar, kaçıp tepelere sığınmışlardı. O anda kimse görülmedi. Sadece Sa'lebeoğullarından Cabir adında biri esir edildi. Durum kendisinden öğrenildi. Daha sonra İslam'a davet edildi. O da icabet edip Müslüman oldu.[645]

Gavres'in Suikast Teşebbüsü

Çapulcuların tepelere sığındığını öğrenen Peygamber Efendimiz, bir müddet burada beklemeyi uygun gördü. Bekleme esnasında bir ara sağanak halinde yağmur yağdı. Efendimizin elbiseleri ıslandı. Kuruması için elbiselerini çıkarıp bir ağacın dalına astı. Kendisi de istirahat maksadıyla ağacın altına yanı üzerine uzanıverdi.

Baskın düzenlemek isteyenler, tepeden Resûl-i Ekrem'i gözlüyorlardı. Peygamberimizin, zırhını çıkarıp ağacın altına istirahate çekildiğini, yanında da kimselerin bulunmadığını fark edince, heyecan ve sevinç içinde reisleri Gavres'e haber verdiler:

---

[644] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 34.

[645] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 34.

"İşte, eline bir daha geçmez bir fırsat! Muhammed, ashabının yanından ayrılıp tek başına kaldı. Ashabı gelip onu korumaya çalışıncaya kadar biz işini hallederiz!"

Gavres, derhal harekete geçti. Kimse görmeden, tam Peygamber Efendimizin başı üzerine geldi. Yalın kılıç elinde olduğu halde:

"Kim, seni benden kurtaracak?" dedi.

Resûl-i Ekrem, "Allah!" dedi; sonra da şöyle dua etti:

"Allahım! Beni onun şerrinden koru!"

Gavres, birden iki omuzu ortasına gaibden bir darbe yedi. Kılıç elinden düştü ve kendisi de yere yuvarlandı.

Bu sefer Fahr-i Âlem Efendimiz kılıcı eline aldı ve "Şimdi seni kim kurtaracak?" dedi.

Gavres, "Hiç kimse!" dedi; sonra da, "Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve Muhammed de O'nun Resûlüdür. Artık bundan sonra hiçbir zaman senin aleyhinde kimseyi toplamayacağım" diye konuştu.

Bunun üzerine Resûl-i Zîşan Efendimiz, Gavres'i affetti. Gavres, giderken bir ara Resûl-i Ekrem Efendimize döndü ve "Vallahi, sen benden hayırlısın!" dedi.

Peygamber Efendimiz, "Elbette, ben buna senden daha lâyığım" buyurdu.

Cesur ve pek cür'etkâr olan Gavres, kavmine dönünce, hayretler içinde, "Ne oldu sana, neden bir şey yapamadın?" diye sordular.

Gavres, onlara başından geçenleri anlattıktan sonra ilave etti: "Vallahi, ben şimdi insanların en iyisinin, en hayırlısının yanından geliyorum!"[646]

Bir ay kadar süren seferden sonra, Resûl-i Kibriya Efendimiz, Medine'ye geri döndü.[647]

KARDE SERİYYESİ

(Hicret'in 3. senesi Cemaziyelâhir ayı)

Peygamber Efendimizin etrafa hâkim olması üzerine, müşrikler, ticaret yollarını değiştirmek mecburiyetinde kalmışlardı. Sahil yoluyla Şam ticareti tehlikeye düştüğünden, Irak yoluyla Şam'a gitmeyi daha uygun ve emin bulmuşlardı.

Hazırladıkları bir kervanı bu yolla Şam'a göndermişlerdi. Kervanla birlikte gidenlerin içinde, Kureyş'in ileri gelenlerinden Safvan b. Ümeyye ile Abdullah b. Ebî Rebîa da vardı.

---

[646] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 35; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 365; Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 81; Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 161.

[647] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 46; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 2.

Kaderin cilvesi bu... Tam o sırada müşriklerden biri Medine'ye geldi ve Yahudinin birinin evinde misafir kaldı. Kim bilir, onunla Müslümanlar aleyhinde hangi plânı kurmak veya müşriklerin aldıkları hangi kararı veya tertipledikleri hangi plânı iletmek için gelmişti? İçtiler, konuştular, eğlendiler. Bu arada müşrik, farkında olmadan, bahsi geçen kervanın Irak yoluyla Şam'a gönderildiğini ağzından kaçırdı. Tam bunu anlatırken oradan ashaptan Salit b. Numan geçiyordu. Haberi duydu ve derhal Hz. Resûlullah'ın huzuruna vararak durumu kendilerine arz etti.

Mevsim, kış idi.

Peygamber Efendimiz, yüz kişilik bir süvari kuvveti hazırladı. Kumanlığa Zeyd b. Hârise Hazretlerini tayin etti. Pazardan köle olarak satın alınan, sonradan Peygamberimizin evlatlık edindiği Zeyd, şimdi yüz kişilik bir sahabe müfrezesinin kumandanı olmuştu. Bu, İslam'ın vazife vermede, makam ve mevki sahibi kılmada, fakir zengin, köle efendi gözetmeden tatbik ettiği adalet ve liyakat prensibinin şaheser bir misâlidir!

Seriyyenin teşkil maksadı, kervanı yakalamaktı.

Zeyd b. Hârise, emrindeki kuvvetle yola çıktı ve Kureyş kervanının önünü kesti. Kervandakiler, beklemedikleri bir hadiseyle karşı karşıya kalmışlardı. Bu durumda tabana kuvvet kaçmaktan başka çareleri yoktu. Öyle yaptılar. Her şeylerini de, canlarını kurtarmak uğruna geride bıraktılar.

Zeyd Hazretleri, sahipsiz kalan malları alıp Medine'ye, Resûl-i Ekrem Efendimize getirdi. Beşte biri Beytü'l-Mâl'e ayrıldıktan sonra geri kalan beşte dördü seriyyeye katılan mücahitler arasında bölüştürüldü.

Bu arada, kervan kılavuzu Furât b. Hayyan da esir alınmıştı. Medine'ye gelince, Müslüman olduğu takdirde serbest bırakılacağı teklif edildi. Müslüman oldu ve kurtuldu.[648]

Peygamber Efendimiz, bu muvaffakiyetinden dolayı Zeyd b. Hârise'yi, "Seriyye kumandanlarının en hayırlısı, Zeyd b. Hârise'dir" buyurarak tebrik ve takdir etti.[649]

Bu seriyye, kumandanına izafeten Zeyd b. Hârise Seriyyesi adıyla da anılır.[650]

PEYGAMBERİMİZİN, HZ. HAFSA'YLA EVLENMESİ

(Hicret'in 3. senesi Şâban ayı)

Uhud Savaşı'ndan iki ay kadar önceydi.

Peygamber Efendimiz, Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa'yla evlendi.

---

[648] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 36.

[649] Suyutî, *Camiü's-Sağir*, c. 2, s. 10.

[650] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 53.

Resûl-i Ekrem Efendimize peygamberlik vazifesi verilmeden önce dünyaya gelen Hz. Hafsa, daha önce Huneys b. Huzafe'yle (r.a.) evlenmişti. Huneys vefat edince Hz. Hafsa dul kalmıştı.[651]

Hz. Ömer, kızını evvela münasip bir dille Hz. Osman'a, ondan müspet cevap alamayınca da Hz. Ebû Bekir'e vermek istemişti. Ancak o da bu isteğine müspet veya menfi hiçbir cevap vermemişti.

Bu durum karşısında üzülen Hz. Ömer, Resûl-i Ekrem Efendimize başvurarak olup bitenleri anlattı. Hz. Ömer'in gönülden arzusunu fark eden Peygamber Efendimiz, kendisini daha fazla üzüntü içinde bırakmak istemedi ve "Ben, sana Osman'dan daha hayırlı bir damat, Osman'a da senden hayırlı bir kayınpeder söyleyeyim mi?" diye sordu. Hz. Ömer, "Söyleyin yâ Resûlallah!" deyince, Resûl-i Ekrem, "Sen, kızın Hafsa'yı bana nikâhlarsın; ben de kızım Ümmü Gülsüm'ü Osman'a nikâhlarım!"[652] buyurdu.

Hz. Ömer'i bu teklif fazlasıyla sevindirdi ve derhal kabul etti. Böylece Peygamber Efendimiz, Hz. Hafsa'yı Ezvac-ı Tâhirat arasına alırken, kızı Hz. Ümmü Gülsüm'ü de Hz. Osman'a nikâhladı. Hz. Osman, daha önce de, Peygamberimizin vefat eden kızı Hz. Rukiyye ile evliydi. Hz. Ümmü Gülsüm'le evlenince kendisine "Zinnureyn [İki Nur Sahibi]" lakabı verildi.

PEYGAMBERİMİZİN, HUZEYME KIZI HZ. ZEYNEB'LE EVLENMESİ

Huzeyme kızı Hz. Zeyneb'in kocası Ubeyde b. Hâris, Bedir Muharebesi'nde yaralanmış ve bu yaranın neticesi olarak Safra denilen mevkide vefat etmişti. Bu sebeple Hz. Zeyneb dul kalmıştı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, kocasını İ'lây-ı Kelimetullah uğrunda şehit veren bu muhterem kadını, Hicret'in 3. senesi Ramazan ayında zevceliğe alarak şereflendirdi.

Hz. Zeyneb, fakirleri ve yoksulları beslediği, onlara çok acıyıp merhamet ettiği için "Ümmü'l-Mesakin [Yoksullar Annesi]" diye tanınırdı.

Hz. Zeyneb, Peygamber Efendimizin yanında üç ay kadar kaldıktan sonra otuz yaşında iken vefat etti. Cenaze namazını bizzat Resûl-i Kibriya Efendimiz kıldırdı. Bâkî Kabristanı'na defnedildi.[653]

---

[651] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 81.

[652] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 82-83.

[653] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 296-297; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 115; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 4, s. 1853.

HZ. HASAN'IN DÜNYAYA GELİŞİ

Hicret'in 3. yılında Resûl-i Ekrem Efendimizi sevindiren bir hadise daha vuku buldu: Torunu Hz. Hasan dünyaya geldi. Hz. Hasan, Peygamberimize torunları arasında en çok benzeyeni idi. Bu sebeple, annesi Hz. Fâtıma onu severken, "Resûlullah'a benzeyen yavrum!" derdi.[654]

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz, torunları Hz. Hasan ile Hüseyin'i son derece severdi. Onları zaman zaman omuzlarına alıp taşır ve "Onlar benim dünyada öpüp kokladığım iki reyhanımdır (güzel kokan bir çiçek, fesleğen)"[655] buyurdu.

Yine Hz. Hasan'ı zaman zaman omuzuna alıp gezdirir ve "Allahım! Ben onu seviyorum; Sen de sev; onu seveni de sev!"[656] derdi.

UHUD MUHAREBESİ

(Hicret'in 3. senesi 7 Şevvâl / Milâdî 625)

Kureyş müşrikleri, Bedir'de uğradıkları hezimetin acısını bir türlü unutmak istemiyorlardı, daha doğrusu unutamıyorlardı. İleri gelenlerinden birçoğunu bu savaşta kaybetmişlerdi. Bir avuç Müslümandan yedikleri ağır darbeyle izzet-i nefisleri kırılmıştı. Civar kabileler nezdindeki prestijleri de haliyle sarsılmıştı.

Ayrıca sahilden giden Şam ticaret yollarının Resûl-i Ekrem tarafından devamlı kontrol altında tutulması da ticarî hayatlarına oldukça ağır darbe vuruyor, onların askerî ve iktisadî mukavemetlerini kırıyordu. Kureyş müşrikleri bu sefer Irak yoluyla Şam'a ticaret kervanlarını göndermeye başlamışlardı; ama burası da Peygamberimiz tarafından kısa zamanda haber alınmış, gönderdiği seriyye ile bu yoldan giden ticaret kervanları kıstırılarak, mallarına el konulmuştu.

Haliyle, bu durumlar, zaten Bedir hezimetinin acısıyla yanıp tutuşan Kureyş müşriklerinin Müslümanlara karşı kin ve husumetlerini artırıyor, intikam alma duygularını harekete getiriyordu. İlk fırsatta bu intikam hislerini tatmin için adeta can atıyorlardı. Bedir'den sonra giriştikleri bir iki küçük baskın hareketi, onların bu kinlerini dindirme yerine, bozguna uğrayan kendileri olduğu için, daha da kabartmıştı.

Kureyş İleri Gelenlerinin Teklifi

Daha önce, Ebû Süfyan idaresinde Şam'a gönderilmiş olan büyük ticaret kervanı, Resûl-i Ekrem'in kumandasındaki Müslüman kuvvetlerin eline düş-

---

654 Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 283.

655 Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 323.

656 Buharî, *Sahih*, c. 4, s. 217.

mekten kıl payı kurtulup Mekke'ye zor gelebilmişti. Hemen arkasından Bedir Harbi'nin patlak vermesi, kervandaki malların taksimini geciktirmişti. Mallar olduğu gibi "Dâru'n-Nedve"de muhafaza edilmekteydi.[657]

Bu sırada, bilhassa Bedir Savaşı'nda yakınlarını kaybetmiş olanlar ve bunların da içinden Cübeyr b. Mut'im, Safvan b. Ümeyye, İkrime b. Ebû Cehil gibi Kureyş'in ileri gelenleri sayılabilecek kimseler, Ebû Süfyan'a şu teklifte bulundular:

"Muhammed, büyüklerimizi öldürerek bizi perişan etti. Onlardan intikam alma zamanı artık gelmiştir. Kervandaki malların sermayesini sahiplerine verelim, kârıyla da Müslümanlara karşı harp hazırlığı yapalım!"[658]

Teklif oy birliğiyle kabul edildi.

Mallar satılarak altına dönüştürüldü: Toplam yüz bin altın... Hisse sahiplerine sermayeleri olan elli bin altın verildi. Kârıyla da süratle harp hazırlığına başlandı.[659]

Bedir'den gözü korkan Mekkeli müşrikler, bu sefer büyük bir ordu hazırlamak kararında idiler. Sadece mahallî gönüllü askerler, hatta devamlı müttefikleri bulunan Ahabiş[660] kabilesi askerleriyle de iktifa etmiyorlardı. Arabistan Yarımadası'ndaki diğer kabileleri de yanlarına almak istiyorlardı. Bunun için hususî bir heyeti görevlendirdiler ve o kabileleri kandırmak için de özel bir fon ayırdılar. Bu fonla diğer kabilelerden paralı askerler kiralayacaklardı.

Kendileri Mekke'de süratle harp hazırlıklarını sürdürürken, görevlendirdikleri, içlerinde birçok ünlü kişinin, şâirin, hatibin de bulunduğu propaganda heyeti ise, bütün Arabistan Yarımadası'nı karış karış dolaşıyor, anlaşabileceklerini tahmin ettikleri kabilelere, girişecekleri hareketin mahiyetini anlatarak, halkı Peygamberimize karşı ayaklandırmaya var güçleriyle uğraşıyorlardı. Bir şâirin tek bir sözü, bir hatibin tek bir hitabesi için kabilelerin icabında birbirlerine girdiklerini, kanlar akıttıklarını kaydedersek, şâir ve hatiblerin bu harekete katılmaya teşvikte ne derece müessir oldukları kendiliğinden anlaşılmış olur.

Müşrik Ordusu Hazır

Civar kabilelerden gelenlerin ve parayla kiralanan askerlerin de katılmasıyla şirk ordusu tam üç bin kişiyi buldu. Yedi yüz zırhlı, iki yüz atlı ve üç bin de deve vardı.[661]

---

[657] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 37.

[658] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 64; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 37.

[659] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 64; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 37

[660] Benî Mustalık'la Benî Hevn b. Huzeyme, Mekke'nin alt tarafındaki Hubşa dağı eteklerinde toplanıp düşmanlarına karşı, sonuna kadar birlikte hareket edecekleri hakkında Mekkeli müşriklerle anlaşmış oldukları için, toplantı yerlerine nisbetle bu kabîlelere "Ahabiş" adı verilmiştir.

[661] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 37; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 12.

Askere moral vermek, onları harbe teşvik etmek, heyecanlarını devamlı diri tutmak için orduya kadınlar da katıldı. Türkü söyleyecek, def çalacak ve askerlerin moral gücünü takviye edeceklerdi!

Komutan, Ebû Süfyan Sahr b. Harp idi. Kadınlar kolu da Ebû Süfyan'ın karısı ve Bedir'de babasını kaybeden Hind'in kontrolü altında bulunuyordu. Gönlü kin dolu bu kadın, Bedir'de öldürülen yakınlarının intikamını alacaklarına dair kadınlara yemin bile ettirdi.

Kureyş ordusunun üç sancağı vardı. Birini Süfyan b. Uveyf, birini Talha b. Ebî Talha, üçüncüsünü de Ahâbiş kabilesinden biri taşıyordu.

Kureyş, hazırlıklarını böylece tamamlamış ve yirmi gün sürecek uzun bir sefere Mekke'den hareketle çıkmış bulunuyordu.

Medine'ye Gelen Haber

Medine'ye, Peygamber Efendimize bir haber geldi. Haberi getirmek üzere görevlendirilen adam, mektubu Resûl-i Ekrem'e heyecan ve telâş içinde uzattı. Açılan mektupta, Kureyş müşriklerinin hazırlıklarını tamamladıkları ve Medine üzerine yürümek için yola çıktıkları yazılıydı.

Mektubun altındaki imza, Peygamberimizin amcası Hz. Abbas'a âitti. Resûl-i Ekrem'in emriyle, hem oradaki Müslümanlara yardımcı olmak, hem de olup bitenlerden kendilerini haberdar etmek maksadıyla Mekke'de oturmaya devam ediyordu. Hatta bir ara Medine'ye gelmek arzusunu izhar edince, Resûl-i Ekrem, "Sen bulunduğun yerde daha güzel cihat etmektesin. Senin Mekke'de oturman daha hayırlıdır"[662] buyurmuştu.

Peygamber Efendimiz, ilk anda mektubun muhteviyatını gizli tuttu ve birkaç kişiden başkasına bildirmedi. Fakat "Kötü haber çabuk yayılır" hesabı, Kureyş'in Medine üzerine yürüdüğü haberi çarçabuk etrafa yayıldı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, önce Kureyş ordusunun durumunu gözetleyip tahkik etmek maksadıyla birkaç sahabeyi Mekke'ye doğru gönderdi. Mücahitler, yolda Kureyş ordusunu gördüler ve durumunu öğrendikten sonra Medine'ye gelip durumu Peygamber Efendimize haber verdiler.

Mücahitlerin getirdiği haber, Hz. Abbas'ın mektupta yazdıklarına aynen uyuyordu.

Kureyş Ordusu Uhud'da

Mekke'den ayrılıp süratle yol alan Kureyş ordusu, Şevvâl ayının başlarında bir Çarşamba günü gelip Uhud dağının yakınında bulunan Ayneyn tepesi yanında karargâhını kurdu.

---

[662] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4. s. 31.

Peygamberimizin Rüyası

Bu sırada Resûl-i Ekrem Efendimiz, gördüğü bir rüyayı ashabına anlattı: "Ben kendimi sağlam bir zırh içinde gördüm. Kılıcım Zülfikâr'ın ağzında ise, bir gediğin açıldığını gördüm. Boğazlanmış bir sığır, arkasından da bir koç gördüm."

Ashab-ı kiram, "Bunu ne şekilde tâbir ediyorsun yâ Resûlallah!" diye sordular.

Hz. Resûsullah'ın cevabı şu oldu:

"Sağlam zırh giymek Medine'ye, Medine'de kalmaya işarettir. Kılıcımın ağzında bir gediğin açılmasını görmüş olmam, bir zarara uğramayacağıma işarettir. Boğazlanmış sığır, ashabımdan bir kısmının şehit edileceğine işarettir. Onun arkasından bir koçun getirilmesine gelince... O, askerî bir birliğe işarettir ki inşallah Allah onları öldürecektir!"[663]

Bir başka rivayete göre, Peygamber Efendimiz rüyasını, "Rüyamda kılıcı yere çarptım; ağzı kırıldı. Bu, Uhud günü mü'minlerden bazılarının şehit düşeceklerine işarettir. Kılıcı tekrar yere çarptım; eski, düzgün haline döndü. Bu da, Allah'tan bir fetih geleceğine, mü'minlerin toplanacağına işarettir"[664] şeklinde anlatıp yorumlamıştır.

Peygamber Efendimizin bir Cuma gecesi gördüğü bu rüya, ashapla harp hususunda yapacakları istişareye de tesir edecektir.

Ashapla İstişâre

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ensar ve muhacirlerin ileri gelenlerini bir araya topladı ve kendileriyle bu hususta istişarede bulundu.

Peygamberimizin kanâati, gördüğü rüyanın da ilhamıyla, Medine'yi bizzat içeriden müdafaa etmekti. Buna rağmen Müslümanların da görüşlerine başvurup onların da kanaatlerini öğrenmek istiyordu.

Ashabın ileri gelenlerinin birçoğu da, Peygamber Efendimizin bu kanaatine iştirak etti. O âna kadar hiçbir toplantıya çağrılmayan münafıkların reisi Abdullah b. Übey de bu istişareye çağrılmıştı. O da Medine'de kalma fikrindeydi.

Ancak Bedir Gazâsı'nda bulunmayan kahraman ve genç sahabeler, Bedir'de bulunan gâzilerin nâil olduğu ecr ve sevabı, Bedir şehitlerinin ulaştığı yüksek dereceleri Resûl-i Ekrem Efendimizden işitmekle, o harpte bulunmadıklarından dolayı son derece üzülmüşlerdi. Bu sebeple, düşmanı Medine dışında karşılama arzusunu taşıyor ve bu arzularında şiddetle ısrar ederek şöyle diyorlardı:

---

[663] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 66-67; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 37-38.

[664] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 27; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 22.

"Yâ Resûlallah! Vallahi, onların Câhiliyye devrinde bile Medine'ye, üzerimize yürümelerine meydan ve imkân verilmemiştir. İslamiyet devrinde onların Medine'ye, üzerimize yürümelerine nasıl müsaade buyrulur? Yâ Resûlallah! Biz, Allah'tan bu günü isterdik. Bizleri dışarı çıkar. Düşmanlarımızla göğüs göğüse cenk edelim!"[665]

Bir kısmı ise şöyle diyordu:

"Yâ Resûlallah! Eğer onları dışarıda karşılamazsak, düşman bu durumu korkaklığımıza ve zaafımıza hamlederek şımarır!"

Bu arzuyu taşıyanlara, cesur ve bahadır bir zât olan Hz. Hamza, Sa'd b. Übade, Nu'man b. Mâlik gibi hatırı sayılır, ashabın ileri gelenleri de katıldı. Kahraman Hz. Hamza, "Yâ Resûlallah! Sana kitabı indiren Allah'a yemin ederim ki bu kılıcımla Medine dışında Kureyş müşrikleriyle çarpışmadıkça yemek yemeyeceğim!" diyerek, çıkıp düşman üzerine hücum etme arzu ve görüşünü izhar etti.

Hz. Hayseme'nin Konuşması

Hz. Hayseme, Bedir Muharebesi'ne katılmak için oğlu Sa'd ile kur'a çekmişti. Kur'a, Hz. Sa'd'a çıkmıştı. Bedir Harbi'ne katılan Sa'd ise, arzuladığı şehâdet mertebesine ulaşmıştı. İşte, şehit babası Hz. Hayseme de şöyle konuşuyordu:

"Yâ Resûlallah! Kureyşliler, çöl Araplarından ve müttefikleri olan Ahâbiş'ten asker topladılar. Develerine ve atlarına binip gelerek meydanlarımıza indiler. Bizi, evlerimizde ve kalelerimizde kuşatacaklar, sonra da dönüp gideceklerdir. Aleyhimizde bir sürü söz söyleceklerdir. Bu, onların cesaretlerini artıracaktır. Görüp de karşılaşmazsak ve yurdumuzun ortasından onları kovmayacak olursak, çevremizdeki Araplar da bize göz dikeceklerdir!

"Allah Teâlâ'nın bizi, Kureyş müşriklerine karşı galip getireceği ümit edilir. Eğer ikincisi olursa —ki şehitliktir— Bedir, beni ondan mahrum kıldı. Hâlbuki, ben onu öylesine özlemiştim ki! Benim Bedir Muharebesi'ne çıkmayı arzuladığımı duyan oğlum, benimle kur'a çekmişti. Kur'a ona çıktı. Sonunda şehitlik mertebesine o ulaştı. Hâlbuki, ben şehit olmayı ne kadar arzu ediyorum! Dün gece oğlumu güzel bir surette gördüm: Cennet meyveleri ve ırmakları arasında dolaşıyor ve bana, 'Cennette arkadaşlığa katıl! Ben, Rabbimin bana vadettiği gerçeği buldum!' diyordu. Vallahi, yâ Resûlallah! Sabah gözlerimi açınca, oğluma cennette arkadaş olmayı candan özlemeye başladım. Yaşım, fazlasıyla ilerledi. Artık Rabbime kavuşmayı özlemekteyim. Yâ Resûlallah! Beni şehitlikle, cennette oğlum Sa'd'ın arkadaşlığıyla nasiplendirmesi için Allah'a dua et!"

---

[665] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 45; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 24.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Hayseme'nin bu arzusunu yerine getirdi. Kendisi için dua etti.[666]

Ebû Said el-Hudrî'nin babası Mâlik b. Sinan ise, "Yâ Resûlallah! İki şeyden biri bizimdir: Ya Allah, bizi onlara galip ve muzaffer kılar —ki istediğimiz budur— ya da Allah, bize şehitlik nasip eder! Vallahi yâ Resûlallah! Bence bu ikisinden hangisi olursa olsun, onda hayır vardır!" dedi.

Yine kahraman bir sahabe olan Nu'man b. Mâlik ise, "Yâ Resûlallah! Ben şehâdet ederim ki rüyada boğazladığını gördüğün sığırın temsil ettiği ashabından birisi de benim! Bizi cennetten mahrum etme! Kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah'a yemin ederim ki ben cennete girsem gerektir!" diye konuştu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Ne ile?" diye sordu.

Hz. Numan, "Çünkü" dedi. "Ben, Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, senin de Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet eder, Allah'ı ve Resûlünü severim. Düşmanla karşılaştığım gün de yüz çevirip kaçmam!"

Peygamber Efendimiz, "Doğrusun ve gerçeği söyledin" buyurdu.[667]

Karar

Resûl-i Kibriya Efendimiz, ekseriyetin düşmanı Medine dışında karşılamak arzu ve görüşünde olduğunu anlayınca, şehirden çıkıp muharebeyi açık arazide yapmayı kabul etmeye karar verdi. Ashabına hitaben de şöyle buyurdu:

"Sabır ve sebat ederseniz bu kere dahi Cenab-ı Hak size yardımını ihsan eder. Bize düşen, azm ve gayret göstermektir!"

Kesin Karardan Sonra

Günlerden Cuma idi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Cuma namazını kıldırdıktan sonra, Müslümanlara cihadın faziletinden, cihada nasıl hazırlanılacağından bahsetti ve "Cihatta geri durmak, gecikmek âcizliktir. Sabır ve sebat gösterildiği zaman Allah'ın yardımı gelir. Sabır ve sebat ediniz! Sabır ve sebat ettiğiniz takdirde, Allah'ın yardımı sizinledir" buyurdu.[668]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, vakti giren ikindi namazını da cemaate kıldırdıktan sonra, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'le birlikte hâne-i saadetine girdi. Bu iki sahabe, Efendimizin hazırlanmasına yardımcı olacaklardı.

Resûl-i Ekrem, içeride zırhını giymek, kılıcını kuşanmakla meşgulken, dışarıda toplanmış bulunan Müslümanları, Sa'd b. Muaz ile Üseyd b. Hudayr, "Medine'den çıkmak istemediği halde, siz, çıkmaları için Resûlullah'a ısrar

---

[666] İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 1. s. 353.

[667] İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 24.

[668] Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 315.

edip durdunuz. Hâlbuki, ona emir gökten iner. Siz bu işi ona bırakınız, onun istediğini yapınız!" diyerek ikaz ettiler.

Bu sözler, Medine dışında düşmanı karşılamak fikrinde olanları bir derece de olsa yumuşattı; hatta pişmanlık bile duyar oldular. Resûl-i Ekrem'in zırhını giyinmiş, kılıcını kuşanmış halde evinden çıktığını görünce, "Yâ Resûlallah! Senin hoşlanmadığın şeyi biz istemeyiz. Eğer Medine'de kalmak istiyorsan kalalım! Sana aykırı hareket edemeyiz!" diye konuştular.

Hz. Resûlullah'ın cevabı şu oldu:

"Bir peygambere, zırhını giydikten sonra, düşmanla çarpışmadan ve Allah, onunla düşmanları arasında hükmünü vermeden zırhını sırtından çıkarmak yakışmaz."[669]

Arkasından da şöyle buyurdu:

"Süratle, size emrettiğim şeyleri yapmaya bakınız. Allah'ın ismini anarak gidiniz. Sabır ve sebat gösterdiğiniz müddetçe, Allah size yardım edecektir."[670]

İslam Ordusu

Hazırlanan Müslümanlar bin kişi civarında idi.[671] Sayıca Kureyş ordusunun üçte biri kadar... İçlerinde sadece yüz zırhlı vardı.[672]

Orduda üç sancak bulunuyordu. Mus'ab b. Umeyr, muhacirlerin; Üsseyid b. Hudayr, Evslilerin; Hubâb b. Münzir ise, Hazreçlilerin sancağını taşıyordu.

İslam ordusu, harekete hazırlanmıştı.

Peygamber Efendimiz, atına binmiş, yayını omuzuna asmış ve mızrağını eline almıştı. Medine'de yerine, Abdullah b. Ümmî Mektum'u bırakmıştı. Zırhlı iki sahabe, Sa'd b. Muaz ile Sa'd b. Ubâde önünde, mücahitler ise sağ ve solunda yer alıyorlardı.

Cenneti Arzulayan Sahabe

İslam ordusunun Uhud'a doğru hareket edeceği sıradaydı.

Topal bir zât olan Amr b. Cemûh da, sefere katılmak için gönlünde şiddetli bir arzu duydu. Her zaman Peygamber Efendimizle birlikte savaşa çıkan dört oğlu vardı. Onları çağırdı ve "Beni de sefere çıkarınız!" dedi.

Oğulları, "Resûlullah, senin sefere çıkmamana müsaade etti. Yüce Allah da seni mâzeretli saymıştır" diye konuştular.

Gönlü Allah ve Resûlullah muhabbetiyle yanıp tutuşan Amr, oğullarının bu sözlerine aldırış etmedi ve "Yazıklar olsun size! Siz, beni Bedir Seferi'nde cen-

---

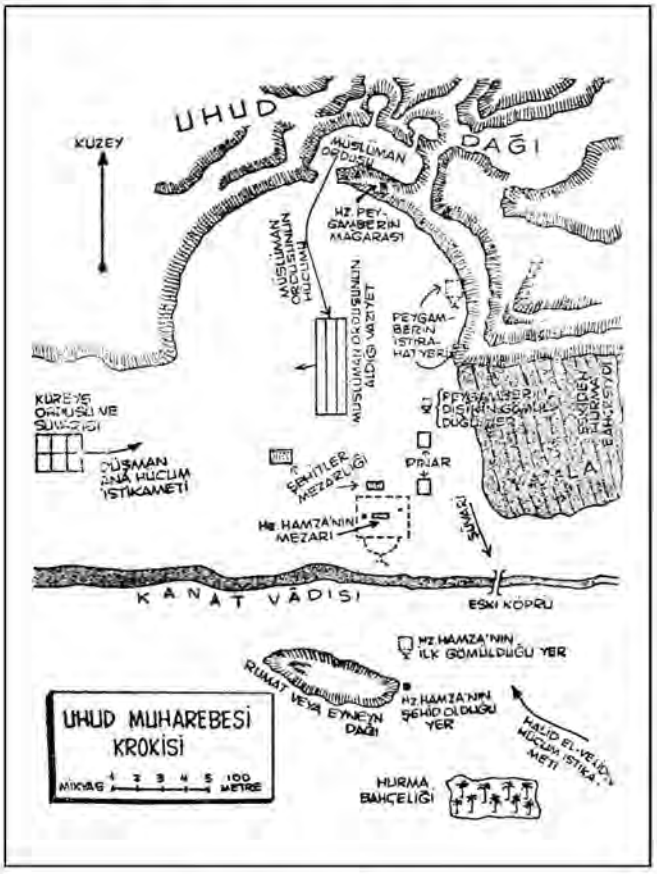
[669] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 68; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 38.

[670] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 39.

[671] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 63; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 39.

[672] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 63; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 39.

neti kazanmaktan alıkoymuştunuz. Uhud Seferi'nde de mi alıkoyacaksınız? Herkes cennete giderken, ben evde oturup kalamam!" dedi; sonra da, doğruca Peygamber Efendimizin huzuruna vardı. "Yâ Resûlallah! Bu oğullarım, şunu bunu bahane ederek beni sefere çıkmaktan alıkoymak istiyorlar! Vallahi, ben, seninle beraber sefere çıkmayı ve cennette şu aksak halimle dolaşmayı arzu ediyorum!" dedi ve sordu: "Yâ Resûlallah! Sen, benim Allah yolunda çarpışmamı ve şehit düşüp şu aksak ayaklarımla cennette gezip yürümemi uygun görmez misin?"

Uhud Muharebesi'nin krokisi

Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Evet, uygun görürüm!" dedikten sonra ilave etti: "Ama Allah, seni mâzeretli saymıştır. Sen cihatla mükellef değilsin!" Sonra, bu sahabenin oğullarına, "Siz, onu seferden alıkoymaya mecbur değilsiniz. Onu serbest bırakınız. Umulur ki Allah, ona şehitlik nasip eder"[673] buyurdu.

---

673 İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 2, s. 349; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 206; Beyhakî, *Sünen*, c. 9, s. 24.

Bunun üzerine Amr b. Cemûh, derhal silahlandı ve kıbleye dönerek, "Allahım, bana şehitlik nasip et!" diye dua etti.[674]

Yahudi Yardımının Reddedilmesi

İslam ordusu, Seniyye tepesine gelmişti. O sırada Peygamber Efendimiz, dönüp arkasına baktı. Okçulardan mürekkep kalabalık bir askerî birlik gördü. "Kimdir bunlar?" diye sordu.

Mücahitler, "Abdullah b. Übey'in, Yahudi müttefiklerinden altı yüz kişilik bir topluluk" cevabını verdiler.

Resûl-i Ekrem, "Onlar Müslüman olmuşlar mı?" diye sordu.

"Hayır, yâ Resûlallah..." denilince, Efendimiz, "Gidip onlara söyleyiniz: Geri dönsünler. Onların yardımına ihtiyacımız yok!" diye emretti.[675]

Peygamberimizin Orduyu Teftişi

İslam ordusu, Şeyheyn tepelerine geldiği zaman, Resûl-i Ekrem durup ordusunu bizzat teftişten geçirdi. Bu sırada on beş kadar küçük yaşta çocuğu da geri çevirdi.

Fakat içlerinde mücahitler safından ayrılmak istemeyen, müşriklere karşı küçük yaşta da olsa savaşmak isteyenler vardı. Bunlardan biri de, Râfi' b. Hadîc idi. Ayağındaki mestlerin ucuna basarak Resûl-i Ekrem'e uzun görünmek istiyordu. Sonradan bir sahabenin, "Yâ Resûlallah, Rafi iyi ok atar" demesi ve ordudan ayrılmasını istememesi üzerine, Peygamber Efendimiz onu da orduya aldı.

Arkadaşı Rafi'in orduya alındığını gören bir başka küçük sahabe Semüre b. Cündüb, babasına, "Babacığım, Resûlullah Rafi'e müsaade etti, beni ise geri çevirdi. Hâlbuki ben güreşte onu yenebilirim!" dedi.

Baba Mürey b. Sinan, teklifi Resûl-i Ekrem'e iletti. Peygamber Efendimiz, güreşmelerini istedi. Güreşte Semüre'nin Rafi'i yıktığını görünce, onun da orduya katılmasına izin verdi. Henüz on beş yaşlarında bulunan bu gencecik sahabeler, işte böylesine büyük bir şevkle mücahitler safında müşriklere karşı savaşmak istiyorlardı.[676]

Şeyheyn'de Geçen Gece

Peygamber Efendimizin ordusunu teftişi sona erdiği zaman, güneş de o günkü vazifesini bitirip guruba doğru kaymıştı. Az sonra Bilâl-i Habeşî, akşam ezanını okudu. Resûl-i Ekrem, mücahitlere namazı kıldırdı. Aynı şekilde yatsı

---

[674] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 3, s. 1168.

[675] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 48; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 232.

[676] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 12-13.

namazı da eda edildi. Peygamber Efendimiz, geceyi burada geçirecekti. Muhammed b. Mesleme kumandasındaki elli kişilik bir devriye birliğini de, orduyu muhafaza altında bulundurmak ve etrafı kontrol etmekle vazifelendirdi.

Bir Sahabenin, Peygamberimizi Gece Beklemesi

Resûl-i Ekrem Efendimiz, mücahitlere yatsı namazını kıldırdıktan sonra, "Bu gece bizi kim bekleyecek?" diye sordu.

Mücahitler arasından bir ses geldi: "Ben, yâ Resûlallah!"

Peygamber Efendimiz, "Sen kimsin?" diye sordu.

Aynı sesin sahibi, "Zekvan b. Abdi Kays'ım, ben..." diye cevap verdi.

Resûl-i Ekrem, ona, "Sen otur!" diye emretti:

Aradan az bir zaman geçtikten sonra Peygamber Efendimiz tekrar, "Bu gece bizi kim bekleyecek?" diye sordu.

Yine mücahitler arasından bir ses yükseldi: "Ben, yâ Resûlallah!"

Efendimiz, ona, "Sen kimsin?" diye sordu.

Sesin sahibi, "Ben, Ebû Seb'im" diye cevap verdi.

Peygamber Efendimiz, ona da, "Sen otur!" dedi.

Bir müddet bekledikten sonra, Peygamber Efendimiz, sorusunu üçüncü sefer tekrarladı: "Bu gece bizi kim bekleyecek?"

Yine Müslümanlar arasından bir ses yükseldi: "Ben beklerim yâ Resûlallah!"

Efendimiz, ona, "Sen kimsin?" diye sordu.

"Ben, İbni Kays'ım" diye cevap verdi.

Peygamber Efendimiz, ona da, "Sen otur!" dedi.

Aradan bir müddet geçtikten sonra Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Üçünüz de kalkınız" buyurdu.

Yalnız bir kişi ayağa kalktı. Bu, Zekvan b. Abdi Kays'tı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Diğer arkadaşların nerede?" diye sorunca, Zekvan, "Yâ Resûlallah! Üç seferinde de sorunuza cevap veren bendim!" dedi.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, ona, "Git, sen bize muhâfızlık et! Allah da seni muhafaza etsin!" dedi.

Zekvan, hemen zırhını giyindi, kalkanını aldı; bütün gece Peygamber Efendimizin yanında nöbet tuttu.[677]

Bu sahabe, önce kendi ismiyle, sonra oğlunun, sonra da babasının ismiyle kendisini tanıtmıştı!

İslam Ordusu Uhud'da

Sabaha yakın, Peygamber Efendimiz, ordusuyla birlikte Şeyheyn'den ayrıldı ve Uhud'a doğru yürüdü. Artık her iki ordu da birbirini fark edebiliyordu.

---

[677] Vakidî, *Megazi*, s. 169-170.

Düşman karşıda görünüyordu. Mücahitler cephesinde sabah ezanı göklere dalga dalga yayılıyordu. Saf bağlayan Müslümanlar, Hz. Resûlullah'ın arkasında silahlarını çıkarmadan düşmanlarının gözleri önünde namazlarını eda ettiler.

Bu arada Peygamber Efendimiz, tedbir babında, zırhının üzerine ikinci bir zırh, takyesinin üzerine ise miğfer giydi.[678]

Münafıkların Ordudan Ayrılması

Artık iki ordu karşı karşıya gelmişti. Her biri harp nizamıyla meşgul oluyordu.

Bu sırada oraya kadar çekine çekine korku içinde gelmiş bulunan Abdullah b. Übey b. Selûl, ortaya atıldı ve "Muhammed, rey ve görüş sahibi olmayan gençlerin sözünü dinledi, benim sözümü dinlemedi! Ey ahali! Bir türlü anlayamıyorum; şuracıkta biz ne diye canımızı vereceğiz?"[679] deyip, kavminden ve münafıklardan üç yüz kadar askerle geri döndü.

Münafıkların ayrılmasıyla, İslam ordusu yedi yüz kişiden ibaret kaldı. Kureyş ordusunun dörtte biri kadar...

Abdullah b. Übey, münafıklardan bir grupla İslam ordusundan ayrılmakla kalmadı; sâir Müslümanları da tesir altına almaya çalıştı. Onun geri döndüğünü gören Hazreç kabilesine mensup Selimeoğulları ile Evs kabilesine mensup Hariseoğulları da geri dönmeye niyetlendiler. Fakat Allah'ın inayeti yetişti ve onları bu tereddütlerinden kurtardı.

Kur'an-ı Azîmüşşan'da bu hususla ilgili olarak şöyle buyrulur:

إِذْ هَمَّتْ طَّآئِفَتَانِ مِنكُمْ أَنْ تَفْشَلَا ۙ وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا ۗ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

"O zaman içinizden iki birlik zaaf göstermek istemişti. Hâlbuki, onların yardımcısı Allah'tı (Allah, rahmetiyle, onlardan bu gevşekliği giderdi). Mü'minler, ancak Allah'a güvenip dayanmalıdır."[680]

Münafıklarla İlgili İnen Ayet

Münafıkların, harp meydanında İslam ordusundan ayrılıp Medine'ye geri dönmeleri üzerine ise, şu meâldeki ayetler nâzil oldu:

"İki ordu karşılaştığı gün size gelen musibet Allah'ın emriyle geldi. Bu, Allah'ın mü'minleri ayırt etmesi, münafık olanları da açığa vurması içindi. Onlara, 'Geliniz, Allah yolunda muharebe edin yahut (hiç olmazsa düşmanın ken-

---

678 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 39.

679 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 68; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 39.

680 Âl-i İmrân, 122.

dinize ve ailenize saldırmasını) önleyin' denildi de, 'Biz muharebe etmeyi bilseydik elbette arkanızdan gelirdik!' dediler. Onlar, o gün imandan ziyade küfre yakındılar. Ağızlarıyla, kalplerinde olmayanı söylüyorlardı. Onlar ne gizlerse, Allah çok iyi bilendir!"[681]

Muhayrık'ın İslam Ordusuna Katılışı

Muhayrık, büyük bir Yahudi âlimi idi. Medine'de bol serveti vardı.

Resûl-i Ekrem Efendimizi, mukaddes kitaplardaki sıfatlarıyla tanırdı. Fakat kavminden çekindiği ve dininin tesirinden kendisini bir türlü kurtaramadığı için bu sıfatları açıklamıyordu. Bu durumu Uhud Harbi'ne çıkışa kadar devam etti.[682]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, mücahitlerle Uhud Gazâsı'na çıktığı sıradaydı.

O âna kadar bildiğini açıklamayan Muhayrık, "Ey Yahudi cemaati! Vallahi, siz Muhammed'in peygamber olduğunu, ona yardım etmenin, üzerinize düşen bir vazife ve yerine getirmeniz gereken bir hak olduğunu pekâla bilirsiniz!" dedi.

Yahudiler, "Bugün, Cumartesi günüdür! Hiçbir şeyle meşgul olunmaz" diye cevap verdiler.

Bunun üzerine Muhayrık, kılıcını ve harçlığını yanına aldı. Akrabasından birisine, "Eğer bugün öldürülürsem, mallarımın hepsi Muhammed'indir! O dilediğini yapmaya serbesttir" diyerek vasiyette bulundu ve gidip İslam ordusuna katıldı. Şehit düşünceye kadar da müşriklerle çarpıştı.

Bunun üzerine Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Muhayrık, Yahudi ırkından, hayırlı bir kişidir" buyurdu.[683]

Muhayrık'ın vasiyeti üzerine, Peygamber Efendimize kalan mülkleri, Bisab, Safiye, Delâl, Hüsna, Avaf, Bürka ve Meşrebe adlarını taşıyan yedi bahçe ve bostan idi.[684]

Muhayrık'ın mallarını teslim alan Efendimiz, onların hepsini vakfetti. Medine'deki vakıfları umumîyetle Muhayrık'ın mallarındandı.[685]

İslam Ordusu Karargâhı

Günlerden Cumartesi idi.

Peygamberimiz atından indi, yürüyerek sayıca az, iman ve cesarette büyük ordusunun saflarını bizzat tanzim etti. Sağ ve sol kanadı düzene soktu. İslam

---

[681] Âl-i İmrân, 166-167.

[682] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 164-165.

[683] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 165.

[684] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 502-503.

[685] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 165.

ordusunun arkasında Uhud dağı vardı. Yüzü ise Medine'ye doğru idi.[686]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu arada, oldukça mühim bir yer olan Ayneyn tepesine elli muharipten teşekkül eden bir okçu müfrezesini vaziyet almak üzere vazifelendirdi.

Başlarına Abdullah b. Cübeyr'i tayin etti. Vazifeleri, Uhud ile Ayneyn tepesi arasındaki geçidi muhafaza etmek, düşmanın burada İslam ordusunu arkadan sarmasına fırsat vermemekti.[687]

Resûl-i Ekrem, okçulara şu emri verdi:

"Düşmanı yendiğimizi görseniz de, size haber vermedikçe, adam göndermedikçe yerlerinizden asla ayrılmayınız. Düşmanın bizi mağlup ettiğini görseniz de, yine kesinlikle yerinizi terk edip, 'Yardımlarına koşalım' demeyiniz."[688]

Bu emir ve tâlimatını iki sefer tekrarlayan Peygamber Efendimiz, daha sonra okçulara, "Kuşların cesetlerimizi kapıştıklarını görseniz dahi, ben size adam göndermedikçe asla yerinizden ayrılmayınız"[689] emrini verdi.

Resûl-i Kibriya'nın emri ve tâlimatı böylesine net ve kesindi.

İki Ordu Karşı Karşıya

İki ordu da artık harp nizamına girmiş ve karşılıklı bekliyorlardı.

İslam ordusunda, Zübeyr b. Avvam zırhlı kuvvetlerin, Hz. Hamza ise zırhsız askerlerin başında vazifeliydi.

Müşrik ordusunun sağ ve sol kumandanı Hâlid b. Velid, sol kol kumandanı ise Ebû Cehil'in oğlu İkrime idi. Süvari birliklerinin başında Safvan b. Ümeyye, okçuların başında ise Abdullah b. Ebî Rebîa bulunuyordu.[690]

Müşrik ordusu cephesinde gürültü ve şamatanın bini bir paraydı. Gönülleri intikam hırsıyla dolu kadınlar, türküler, şarkılar söyleyerek ve defler çalarak müşrikleri coşturmaya çalışıyorlardı.

İslam ordusu cephesi ise dualar, tekbirler, âminlerle inliyordu. Allah'tan yardım dileniyor, nusretini ihsan etmesi niyaz ediliyordu. Resûl-i Kibriya Efendimiz de, hitabesinde, onları cihada, Allah yolunda savaşa, bu yolda sabır ve sebata, her şeye rağmen gayretle çalışmaya teşvik ve davet ediyordu. Gönülleri imanla dolu, gözlerinden cesaret kıvılcımları sıçrayan mücahitler, bir an evvel "hücum" emrini heyecanla bekliyorlardı. Ya vurulup şehit olarak Allah'ın huzuruna çıkmak ya da müşrik topluluğunu yerle bir etmek için adeta yerlerinde duramıyorlardı.

---

[686] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 69; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 39.

[687] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 70.

[688] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 70; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 40.

[689] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 40.

[690] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 70-71; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2. s. 40.

Tek Tek Vuruşma

Taraflar birbirlerine oldukça yaklaşmışlardı.

Bu sırada Kureyş ordusunun sancaktarı Talha b. Ebî Talha ortaya atılarak, kendinden emin, mağrurane bir eda ile seslendi:

"Benimle çarpışmaya er meydanına kim çıkar?"

Karşısına "Esedullah" unvanının sahibi Hz. Ali çıktı ve "Varlığım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki seni kılıcımla cehenneme göndermedikçe veya kılıcınla cennete girmedikçe seni bırakmayacağım!" diyerek hasmına şiddetli bir kılıç darbesi indirdi. Başını çenesine kadar yarıp ikiye ayırdı. Talha yere yıkılınca, Hz. Ali geri döndü. Mücahitler, "Neden onun başını gövdesinden ayırmadın?" diye sordular.

Hz. Ali, "Yere düşünce, edep yeri bana taraf açıldı. Ondan hemen yüzümü çevirdim. İyi biliyorum ki Allah, onu yaşatmayacak, öldürecektir" diye cevap verdi.

Kureyş sancaktarının yere serilmesine Peygamber Efendimiz ve mücahitler son derece sevindiler ve bu sevinçlerini tekbirler getirerek izhar ettiler.

Hz. Hamza'nın, İkinci Sancaktarı Yere Sermesi

Talha yere serilince, Kureyş müşriklerinin sancağını kardeşi Osman b. Ebî Talha aldı. Ona karşı da Hz. Hamza çıktı ve omuzundan kılıçla vurup kolunu kesti.

Bu sefer sancağı yine Abduddaroğullarından Ebû Sa'd b. Ebî Talha aldı. Resûl-i Ekrem Efendimiz, Ebû Sa'd'a karşı da Hz. Ali'yi çıkardı. Çarpışmadan galip çıkan, yine Hz. Ali oldu. Ebû Sa'd, "Esedullah"ın kılıç darbeleri arasında can verdi.

Sa'd öldürülünce Kureyş sancağını hemen Müsâfi' b. Talha b. Ebî Talha eline aldı. Onu da Âsım b. Sâbit Hazretleri okla vurup öldürdü. Ondan sonra Kureyş müşriklerinin sancağını Hâris b. Ebî Talha aldı. Âsım b. Sâbit Hazretleri, onu da bir okla yere serdi.[691]

Haris'ten sonra sancağı Kilâb b. Talha aldı. Onu da, Zübeyr b. Avvam (r.a.), bir hamlede yere serdi.

Bu sefer sancağı Cülâs b. Talha aldı. Onu da Talha b. Ubeydullah Hazretleri öldürdü.

Abduddaroğullarından baba, oğul, kardeş ve amca olan tam yedi kişi, Kureyş müşriklerinin sancağı altında iken, kahraman mücahitler tarafından böylece yere serildiler.

---

[691] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 41.

Bundan sonra sancağı yine Abduddaroğullarından Ertat b. Şürahbil aldı. O da Hz. Ali'nin amansız darbeleriyle yere yıkıldı. Sonra sancağı Şurayh b. Kâriz aldı. O da ashab-ı kiramdan biri tarafından öldürüldü.

Sancaktarlarının bir bir yere serildiğini gören Kureyş müşriklerini bir dehşet ve korku sardı. Öyle ki sancaklarının yanına bile kimse yanaşmaya cesaret edemiyordu. Sonunda onu Alkame kızı Amre yerden alıp Kureyşlilere teslim etti.[692] Abduddaroğullarından sancağı tutacak kimse bulunmadığından, yine onların kölelerinden Suvab sancağı taşıdı. Kuzman, vurup onun sağ elini kesti. Suvap sancağı sol eline aldı. Kuzman sol elini de kesti. Bunun üzerine Suvab sancağı kol ve pazılarıyla tutmaya çalıştı; fakat daha fazla dayanamayıp arkaüstü yere yıkıldı.

Artık iki tarafın da beklemeye tahammülü kalmamıştı. Çapışma, bir anda şimşek hızıyla başladı. Kılıç şakırtısı, ok vınlaması, at kişnemesi ve deve böğürmesi ortalığı kapladı. Allah yolunda savaşmaya can atan mücahitler, kahramanca dövüşmeye başladılar.

Ebû Dücâne'nin Peygamberimizden Kılıcı Alması

Resûl-i Ekrem'in elinde bir kılıç vardı. Üzerinde, "Korkaklıkta ar, ilerlemekte şeref ve itibar var! İnsan korkaklıkla kaderden kurtulamaz!" meâlindeki beyit yazılı idi.

"Bu kılıcı benden kim alır?" diye sordu.

Birçok sahabe birden atıldı. "Ben, ben yâ Resûlallah!" diyerek ellerini uzattılar.

Bu sefer Peygamberimiz, "Bunu, hakkını vermek üzere kim alır?" diye sordu.

Yine hararetle isteyenler çıktı. Aralarında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Zübeyr b. Avvam da vardı. Hz. Resûlullah vermek istemedi.

Bu sırada korkusuz, gözünü daldan budaktan sakınmayan biri ortaya atıldı. Ebû Dücâne'ydi bu! Hz. Resûlullah'a, "Nedir onun hakkı yâ Resûlallah?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem, "Hakkı, eğilip bükülünceye kadar onu düşmana sallamandır!" buyurdu.

Bunun üzerine Ebû Dücâne, "Yâ Resûlallah! Ben onu, hakkını yerine getirmek üzere alıyorum!" dedi ve Hz. Resûlullah'tan kılıcı teslim aldı.

Ebû Dücâne, elinde Resûl-i Ekrem'in şartlı teslim ettiği kılıcı, başında ise kırmızı sarığı olduğu halde müşriklere doğru çalımlı çalımlı yürümeye başladı. Bunun üzerine Fahr-i Âlem Efendimiz, ashabına şu ölçüyü ders verdi:

---

[692] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 17.

"Bu öyle bir yürüyüştür ki Allah onu, şu yerin (harp halinin) dışında hiçbir zaman sevmez!"[693]

Ebû Dücâne, şimşek süratinde düşman safları arasına girdi, kılıcını var kuvvetiyle hakkını vermek için sallamaya başladı. Önüne geleni bir iki darbede yere seriyor, durmadan ilerliyordu. Bir ara dağın eteğinde deflerle müşrikleri savaşa teşvik eden kadınların yanına kadar vardığını fark etti. Orada biri müşriklere hiddetli hiddetli bağırıyor, onları vuruşmaya teşvik ediyordu. Yanına yaklaştı, kılıcını kaldırıp vuracakken, hasmından bir çığlık koptu. Bu, Ebû Süfyan'ın karısı Hind'in çığlığı idi. Ebû Dücâne, ona kılıç sallamaktan geri durdu. Kendisini o sırada gören Hz. Zübeyr b. Avvam, sonradan, neden o kadına kılıç sallamadığını soracak, Ebû Dücâne ise şu cevabı verecektir:

"Resûlullah'ın kılıcına hürmetimden, o kadının kanına bulaştırmak istemedim!"[694]

Diğer taraftan, Hz. Hamza, elinde iki kılıç, "Ben, Allah'ın Arslanıyım!" diye diye bir öne bir arkaya dönerek kılıcını sallıyor, müşriklerin üzerine cesaretle saldırıyordu.

Mücahitlerin hepsi de düşmanla cesurca dövüşüyor ve kıyasıya mücadele veriyorlardı!

Düşmanın Bozguna Uğraması

Şirk ordusu, mücahitlerin bu kahramanca dövüş ve çarpışması karşısında fazla dayanamadı. Kendilerini bir korku ve dehşet sardı. Gerisingeri kaçışmaya başladılar. Müşrik kadınlar defler çalıyor, şarkılar söylüyor ve paniğe kapılıp kaçan askerleri geri çağırıyorlardı. Ancak cesaretin kaynağı imandan mahrum kalbe deflerin çalınması, şarkıların söylenmesi ve şiirlerin okunması bir fayda veremiyor, müşrik askerleri gerisingeri her şeylerini, canlarını kurtarmak uğrunda terk ederek kaçıyorlardı.

Harbin ilk safhası, işte böylesine mücahitlerin üstün çarpışmaları ve Allah'ın yardımıyla Müslümanlar lehine neticelendi.

Uhud'un İlk Şehidi

İslam ordusu henüz bozulmamıştı. Bu esnada bir müşrik tarafından Abdullah b. Amr b. Harâm şehit edildi. Uhud'un ilk şehidi, bu mücahit oldu.

Oğlu Hz. Cabir der ki:

"Babam Uhud Seferi'ne çıkmak için hazırlandığı sırada, geceleyin beni yanına çağırdı ve 'Yavrucuğum! Belli olmaz. Belki de yarın Uhud günü ilk şehit

---

693 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 71.

694 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 73; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 15.

ben olurum! Kız kardeşlerine iyi davranmanı vasiyet ederim. Üzerimde borç var. Borcumu öde!' dedi. Gerçekten, dediği gibi, ilk şehit kendisi oldu."[695]

Harbin Seyrini Değiştiren Hadise

Düşman ikiye bölünüp süratle harp yerinden uzaklaşırken, mücahitler de geride terk edilen ganimetleri toplamaya başlamışlardı. Ayneyn tepesinde vazifeli okçular ise, Uhud Meydanı'ndaki manzarayı seyrediyorlardı.

Bu arada, okçularda, yerlerinden ayrılıp mücahitlere katılma isteği uyandı. Onlar, harp bitmiş, kendilerinin görevi ise sona ermiştir düşüncesini taşıyorlardı. Ayrılmak isteyen okçulara, kumanları Abdullah b. Cübeyr, verilen emri hatırlattı: "Resûlullah'ın size söylediklerini, verdiği emri ve tâlimatı unuttunuz mu?" Fakat bu hatırlatmaya rağmen, kumandanlarıyla birlikte kalan birkaçı müstesna, diğerleri Ayneyn tepesini terk ederek harp sahasındaki mücahitlerin yanına vardılar. Onlarla birlikte ganimet toplamaya başladılar.

Hâlid b. Velid'in Fırsatı Değerlendirmesi

Birçok okçunun yerini terk etmesiyle İslam ordusunun arka cephesi müdafaasız kaldı. Harp dâhîsi ve Kureyş ordusunun süvari kumandanı Hâlid b. Velid de, zaten böyle bir fırsat kolluyordu. Harbin en hararetli zamanında da bu geçitten girmek istemiş, ancak okçular tarafından püskürtülmüştü.

Hâlid b. Velid, emrindeki kuvvetlerle tepede kalan on kadar okçuyu şehit ettikten sonra, Müslüman saflarının arkasına daldı. Hücum, ani ve beklenmedik bir anda olmuştu. Her şey birden değişiverdi. Mücahitler, düşman bozguna uğrayıp gitti diye gayet rahat idiler. Hatta bazıları silahlarını bile bırakmıştı.

Bu durumu görünce, kaçan Kureyş kuvvetleri de geri döndü.

Bu durumda mücahitler, iki ateş arasında kalmışlardı. Beklenmedik bir hücuma maruz kaldıklarından şaşırmışlardı. İki taraftan sarılınca kuvvetlerini haliyle kaybetmişlerdi.

Beklenmedik bir anda beklenmedik bir hücum, beklenmedik bir netice doğuruyordu.

İslam Ordusunun Dağılması!

Önden ve arkadan hücuma maruz kalıp sıkıştırılan mücahitler, bir anda kendilerini toparlayamadılar ve ister istemez dağılmak zorunda kaldılar. Peygamber Efendimizin çevresinde her şeye rağmen 10-15 kadar sahabe kalmıştı. Bu bir avuç mücahit, canını dişine takarak, müşriklerden gelen oklara, mızrak ve kılıç darbelerine göğüs geriyor, vücutlarını siper ederek Kâinatın Efendisini korumaya çalışıyorlardı. Bu arada küfür ordusundan atılan taşlardan biri, Hz.

---

[695] İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 87; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 3, s. 232.

Resûlullah'ın sağ alt çenesindeki mübarek dişlerinden birini şehit etti; bir diğer taş ise, alnını ve alt dudağını yardı. Abdullah İbni Kamîe adındaki kâfirin kılıç darbesiyle de, elmacık kemiği yara aldı. Darbenin şiddetiyle miğfer parçalandı ve iki halkası mübarek yüzüne battı.[696]

Sevgili Peygamberimizin mübarek yüzüne miğferin iki halkasının battığını gören Ebû Ubeyde b. Cerrâh, bir anda kendisini onun önüne atıverdi ve yanından bir an dahi olsun ayrılmayan Hz. Ebû Bekir'e, "Yâ Ebû Bekir! Allah aşkına olsun, Resûlullah'la aramızdan çekil. Bırak da mübarek yüzünden halkaları çıkarayım!" diyerek halkaların her birini dişleriyle çekip çıkardı. Bu arada kendisi de iki dişinden oldu.[697]

Öte taraftan, Mâlik b. Sinan (r.a.) ise, Fahr-i Âlem'in yüzünden akan kanları diliyle temizledi. Bu hareketi üzerine, Efendimizin, "Kanım kanına dokunan ve karışan kimseye cehennem ateşi erişmez" müjdesine muhatab oldu.[698]

Bir müşrik tarafından, Müslümanların düşürülmesi için kazılmış bir çukur vardı. İslam ordusunun bozulmaya yüz tuttuğu o dehşetli anda harbin şiddetinden dolayı farkına varamayarak, Resûl-i Ekrem, kazılmış olan çukura yanı üzerine düştü. Çukurun etrafı derhal mücahitler tarafından sarıldı ve düşman askerlerinin yaklaşmasına müsaade edilmedi.

Çukurdan çıkmaya muvaffak olan Kâinatın Efendisinin yüzü gözü kanlar içinde kalmıştı. Elini, kanayan yüzüne sürdü. "Kendilerini Rablerine imana davet ederken, Peygamberlerinin yüzünü kana bulayan bir kavim nasıl felâh bulabilir?" dedi.

Bu, bir sitemdi, bir serzenişti.

Cenab-ı Hak, Sevgili Resûlünün bu sitemi üzerine şu meâldeki ayetleri indirdi:

"Ey Resûlüm! Kulların işinden hiçbir şey sana âit değildir (senin elinde bir şey yoktur). "Allah, ya onlara (rahmetiyle) tevbe nasip eder, yahut zalim oldukları için onları azaba çarpar.

"Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır; O dilediğini bağışlar, dilediğini azaba uğratır. Allah, kulları hakkında çok bağışlayıcı, çok merhametlidir."[699]

"Zülfikâr Gibi Kılıç, Ali Gibi Yiğit Bulunmaz!"

Çok az sayıda Müslümanın, müşriklere karşı direndiği sıradaydı.

Peygamber Efendimiz, bir grup müşriğin kendisine doğru gelmekte oldu-

---

[696] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. s. 84; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 410.

[697] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 85; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 410.

[698] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 85.

[699] Âl-i İmrân, 128-129.

ğunu fark etti. Yanından ayrılmayıp kahramanca çarpışan Hz. Ali'ye, "Hücum et onlara!" diye emretti.

Allah'ın Arslanı Hz. Ali, cesaretle müşrik birliğinin üzerine yürüdü; onları püskürtüp, içlerinden birini de yere serdi.

Bu esnada Cebrail (a.s.), "Yâ Resûlallah! Bu, sizin için yapılan iyilik ve civanmertliktir" diye seslendi.

Peygamber Efendimiz cevaben, "O, bendendir, ben de ondanım" buyurdu.

Tam o esnada bir ses işittiler: "Zülfikâr gibi kılıç, Ali gibi yiğit bulunmaz!"[700]

Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Müşriklere Ok Yağdırması

Mücahitlerin, Resûl-i Ekrem Efendimizin etrafından dağıldıkları esnada, Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas da bir köşeye çekilmiş, kararsız duruyordu. Kendi kendine, "İçimden ne şehitlik arzusunu, ne de kurtulma arzusunu atabiliyorum!" diyordu.

O sırada mücahidin biri ona, "Yâ Sa'd! Resûlullah seni çağırıyor" dedi.

Hz. Sa'd, derhal Hz. Resûlullah'ın yanına vardı.

Sonrasını Hz. Sa'd şöyle anlatır:

"Resûlullah, beni önüne oturttu. Ok atmaya başladım. Her atışta, 'Allahım! Bu senin okundur. Onunla düşmanını vur!' diyordum. Resûlullah da (a.s.m.), 'Allahım, Sa'd'ın duasını kabul et! Allahım, Sa'd'ın atışını, okunu doğrult! Devam, devam Sa'd! Babam, annem sana feda olsun!' buyuruyordu. Her ok atışımda Resûlullah (a.s.m.) aynı duayı tekrarlıyordu.

"Ok çantam boşalınca, Resûlullah (a.s.m.), kendi çantasında bulunan okları da birer birer yayıma yerleştirip attırdı. Okları yaya yerleştirmekte, o, herkesten daha çabuk ve süratli idi."

Hz. Ali der ki:

"Resûlullah (a.s.m.), anne ve babasını, Sa'd'dan başka hiç kimse hakkında birleştirerek 'feda olsun' dememiştir. Uhud günü, ona, 'At, ey Sa'd! Annem babam sana feda olsun! At, ey kısa boylu, kuvvetli delikanlı!' buyurdu. Nebi'nin (a.s.m.) ondan başkasına böyle söylediğini bilmiyorum."[701]

Hz. Talha b. Ubeydullah'ın Kahramanlığı

Harbin en nâzik ve dehşetli ânı idi. Müslümanlar, önden ve arkadan hücuma geçen müşrik kuvvetlerinden kendilerini kurtarmak için tepelere doğru çıkıyorlardı. Hz. Resûlullah'ın etrafında kala kala on beş kadar mücahit kalmıştı. Bunlar, Peygamber Efendimizle birlikte sabır ve sebat göstererek müşriklere

---

[700] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 17.

[701] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 141; Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 22-23, İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 2, s. 290.

karşı kahramanca savaşıyorlardı. Bunlardan biri de Hz. Talha b. Ubeydullah idi.

Müşriklerin Resûlullah'ın dört tarafını sardıkları sırada, Hz. Talha sağa sola dönerek kılıcıyla onları uzaklaştırmaya çalışıyordu.

Bir ara, müşriklerin keskin nişancı okçularından Mâlik b. Züheyr, Efendimize nişan alıp bir ok attı. Hz. Talha, bu okun Kâinatın Efendisine isabet edeceğini anlayınca, buna mani olmak için, elini oka hedef tuttu. Son süratle gelen ok, parmağını delip, elini çolak yaptı.[702]

Peygamber Efendimiz, "Yeryüzünde gezen cennetlik bir kimseye bakmak isteyen, Talha b. Ubeydullah'a baksın!" buyurdu.[703]

Hz. Resûlullah'ı korumak uğrunda müşriklerden gelen kılıç darbelerine ve oklara vücudunu siper eden Hz. Talha'nın baş ve gövde damarlarından biri kesildi. Gövdesi yaralar içinde kaldı. Fazla kan kaybından bayılıp yere düştü. O sırada Hz. Ebû Bekir, Peygamberimizin yanına geldi. Resûl-i Ekrem, ona, "Amcanın oğluyla ilgilen" dedi.

Hz. Ebû Bekir yüzüne su serpince, Hz. Talha kendine geldi. Yaralarının acısı sızısı umurunda değildi. Şahsını düşünmüyordu; uğrunda bunca fedakârlığa katlandığı zâtın durumunu merak ediyordu. Başucunda duran Hz. Ebû Bekir'e, "Resûlullah ne yapıyor?" diye sordu.

Hz. Ebû Bekir, "İyidir. Beni sana o gönderdi" diye cevap verince, bu kahraman ve fedakâr sahabe, "Allah'a şükürler olsun! Resûlullah sağ olduktan sonra her musibet bizim için hiçtir!" diye konuştu.[704]

İ'lây-ı Kelimetullah uğrunda gösterdiği bunca kahramanlık ve fedakârlıktan dolayı, Hz. Resûlullah tarafından bu harpte "Talhatü'l-Hayr (Hayırlı Talha)" olarak adlandırılan Hz. Talha'nın, Uhud'dan döndüğü zaman vücudunda tam yetmiş beş yarası vardı. Başı dört köşeli yarılmış, uyluk damarı baştan aşağı kesilmişti. Eli ise çolak olmuştu.[705]

Hz. Hamza'nın Şehâdeti

Müslümanların tepelere doğru dağıldıkları karışık hengâmede idi.

Hz. Hamza, var gücüyle müşriklere karşı direniyor ve "Allahım! Müslümanların şu hallerinden dolayı sana sığınır, senden af dilerim" diye dua ediyordu.

Müşrikler, onun yanına pek yaklaşamıyorlardı. Onu uzaktan vurup düşürmenin çaresini arıyorlardı.

---

[702] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 217.

[703] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 85; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 644.

[704] Vakidî, *Megazi*, s. 199.

[705] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 218.

Mekke'de, "Vahşî" adında bir köle vardı. Habeş usûlüne göre kargı atmakta oldukça maharetli ve becerekli idi. Tespit ettiği hedefe isabet edemediği pek az olurdu.

Kureyş ordusu Mekke'den ayrılmadan önce idi. Efendisi Cübeyr b. Mut'im, kölesi Vahşî'yi yanına çağırmış ve "Orduya katıl. Eğer Muhammed'in amcası Hamza'yı, amcam Tuayme b. Adiyy yerine öldürürsen hür ve azatsın" demişti.[706]

Bedir'de babası öldürülen Ebû Süfyan'ın karısı Hind de, bunun için Vahşî'ye birçok mükâfat vadetmişti.

Bu sebeple Vahşî, harp boyunca Hz. Hamza'yı gözetip duruyordu.

Hz. Hamza'nın müşrikleri kasıp kavurduğu, kılıcıyla biçtiği bir sıradaydı. Vahşî, fırsat kollamak için bir kayanın arkasına gizlenmiş, bekliyordu.

Düşmanın üzerine doludizgin yürüyen Hz. Hamza'nın bir ara ayakları kaydı ve arkaüstü yere yıkıldı. Keskin bir nişancı olan Vahşî, mızrağını fırlattığı gibi bu kahraman sahabenin böğrüne sapladı ve onu şehit etti. Vahşî, bununla da yetinmedi; Ebû Süfyan'ın karısı Hind'in gönlünü yapmak için, göğsünü yararak ciğerini alıp ona götürdü. Üzerindeki kıymetli eşyaları, başardığı bu büyük işten dolayı Vahşî'ye çıkarıp veren Hind, intikam hırsıyla, bu aziz şehidin ciğerini çiğnedi.[707] Bununla da intikam hırsı dinmeyince, bizzat Hz. Hamza'nın başucuna vardı; burnunu, kulağını, kendine bilezik, pazubent ve halhal yapmak niyetiyle kesti.[708]

Mus'ab b. Umeyr'in Şehit Düşmesi

Mücahitlerin birçoğu oraya buraya dağılmıştı.

Her şeye rağmen Resûlullah'ın yanından ayrılmayan mücahitler de vardı. Bunlardan biri de, İslam ordusunun sancaktarı Hz. Mus'ab b. Umeyr idi.

İbni Kamîe denilen kâfir, bir ara atlı olduğu halde Resûl-i Ekrem Efendimize yaklaştı. "Gösteriniz bana Muhammed'i! O kurtulursa, ben kurtulmayayım" diyerek haykırıyordu.

Hz. Mus'ab, mücahitlerden birkaç kişi ve Nesîbe Hâtun ile İbni Kamîe'ye karşı çıktı. Bu kâfir, Hz. Resûlullah'ı korumaya çalışan Hz. Nesîbe'nin omuzuna bir kılıç darbesi indirdi. Nesîbe Hâtun da, cesurca ona birçok darbe indirdi. Fakat bu müşriğin üzerinde iki kat zırh bulunduğundan darbeler pek tesir etmedi.

İbni Kamîe, önüne çıkan Hz. Mus'ab'ın sağ elini bir kılıç darbesiyle kesti. Hz. Mus'ab, İslam'ın izzet ve şerefini sembolize eden sancağı sol eline aldı. İbni Kamîe, bir kılıç darbesiyle sol elini de kesti. Bu sefer Hz. Mus'ab, sancağı

---

[706] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3. s. 76.

[707] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 76.

[708] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 275.

kollarıyla tutup göğsüne bastırdı. O anda tek gayesi, bu zındığın Resûlullah'a ulaşmasına mani olmak ve İslam sancağını yere düşmekten korumaktı. İbni Kamîe, bu sefer mızrağıyla vücudunu deldi. Hz. Mus'ab, artık dayanamayıp yere yıkıldı. Böylece o da şehâdet şerbetini içenler arasına katıldı. Sancak da yere düştü.[709]

Hz. Mus'ab şehit düşünce, Peygamber Efendimiz sancağı Hz. Ali'ye verdi. Hz. Ali çarpışmaya gidince de, sancağı sonuna kadar Ebürrum taşıdı.

"Muhammed Öldürüldü" Yaygarası

Mus'ab b. Umeyr Hazretleri, zırhını giydiği zaman, Resûl-i Kibriya Efendimize pek benzerdi. İbni Kamîe de, Hz. Mus'ab'ı şehit etmekle, Peygamber Efendimizi öldürdüğünü zannetmişti. Derhal müşriklerin yanına vararak, "Muhammed'i öldürdüm!" dedi.[710]

Bunu duyan müşrikler, sevinç çığlıkları attılar. Onlardan birisi de, dağ başına çıkarak, "Muhammed öldürüldü!" diye yaygarayı bastı.

Bu dehşetli yaygarayı duyan mücahitlerin birden kolu kanadı kırılıverdi. İslam ordusunda umumî bir geri çekilme ve panik havası başladı. Her biri başka başka istikametlerden harp sahasını terk ediyordu. Bu dehşetli hengâmede, farkına varmadan, düşman askeri diye din kardeşlerine kılıç sallamaya kalkanlar bile oluyordu. Hatta bu karışıklık esnasında Huzayl b. Cabir, bir başka sahabe tarafından yanlışlıkla şehit edildi.

Mücahitlerin Hz. Resûlullah'ı Araması

Müşriklerin kopardığı yaygaraya inanmak istemeyen mücahitler, Hz. Resûlullah'ı aramaya koyuldular. Bunlardan Hz. Ali, hem önüne gelen düşman askerine kılıç sallıyor, hem de etrafa göz gezdirerek Peygamberimizi arıyordu. Harp sahasında bulunan mücahitlerin o anda en büyük ve tek arzusu, artık Resûl-i Kibriya Efendimizi bulmak olmuştu!

Bu esnada, yürekleri ferahlatıcı bir ses yükseldi: "Ey Müslüman! Müjde size: İşte Resûlullah!"

Bu sesin sahibi, Ka'b b. Mâlik'ti. Resûl-i Ekrem Efendimizi Şi'b mevkiinde, miğferinin altında pırıl pırıl parlayan mübarek gözlerinden tanımıştı. Müslümanlara seslenirken, eliyle de Resûl-i Ekrem'in bulunduğu yeri gösteriyordu.[711]

Peygamber Efendimiz, düşman tarafından nerede olduğunun bilinmesini istemiyordu. Müslümanlara müjdeyi veren Ka'b'a, eliyle, "Sus, sus!"[712] diye işaret verdi.

---

[709] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 42.

[710] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 77.

[711] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 46.

[712] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.

Artık Hz. Resûlullah'ın yeri tespit edilmiş ve etrafa yayılan haberin bir şayiadan ibaret olduğu anlaşılmıştı. Mücahitler, derhal Resûl-i Ekrem'in bulunduğu yere doğru koştular ve kendisini emniyet çemberi içine aldılar. O anda mücahitlerin bir tek gayesi vardı: Hz. Resûlullah'ın vücudunu muhafaza etmek. Bunu başardılar.

Nesibe Hâtun'un Kahramanlığı

Ümmü Umare Nesibe bint-i Ka'b...

Kocası ve iki oğluyla birlikte İslam ordusuna katılıp Uhud'a gelmiş; kocasıyla oğulları müşriklerle çarpışacak, kendisi de yaralanan Müslümanlara yardım edip su yetiştirecekti.

Ancak harbin ikinci safhasında Müslümanlar bozulmaya başlayıp Resûlullah'ın etrafında çok az sayıda mücahidin kaldığını gören Nesibe Hâtun, derhal Resûl-i Kibriya Efendimizin yanına vardı ve çarpışmaya koyuldu. Kılıçla, okla, Resûl-i Zîşan Efendimizi, müşriklerden korumaya çalıştı. Bu sırada yaralandı. Peygamber Efendimiz, sağına soluna baktıkça hep Nesibe Hâtun'un müşriklere karşı koyduğunu görüyordu. Şöyle buyurdu:

"Ey Ümmü Umare! Senin katlandığın, dayanabildiğin şeye, herkes dayanamaz ve katlanamaz!"

Peygamber Efendimiz, Nesibe Hâtun'un omuzundan aldığı yarayı görünce, oğlu Abdullah'a, "Annenin yarasını sar!" dedi.

Sonra da şöyle buyurdu:

"Ev halkınıza Allah mübarek kılsın: Senin annenin makamı, filanca ve filancaların makamından hayırlıdır! Babanın makamı da filan ve filanların makamından hayırlıdır! Senin makamın da filan ve filanların makamından hayırlıdır! Allah, sizin ev halkınıza rahmet etsin!"

O esnada imanın verdiği cesaretle müşriklere karşı cesurca kılıç sallayan Nesibe Hâtun da, "Yâ Resûlallah! Allah'a dua et de, cennette sana komşu olalım!" dedi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Allahım! Bunları cennette bana komşu ve arkadaş et!" diye dua etti.

Bunun üzerine, Nesibe Hâtun, sevinç içinde, "Bana artık dünyada ne musibet gelirse gelsin gam çekmem; bu bana yeter!"[713] diyerek Allah ve Resûlullah'a karşı olan muhabbet ve bağlılığını ortaya koydu.

"O, Cehennemliktir!"

Müslümanlar safında mertçe çarpışıp cesaretle düşmanın üzerine hücum eden biri vardı. Hatta Müslümanlar arasından müşriklere ilk ok yağdıran da o olmuştu.

---

[713] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 84-86; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 413-415.

Gariptir ki Kuzman adındaki bu adamın ismi her ne zaman zikredilse, Efendimiz "O, cehennemliktir" derdi. Sahabeler, bunun sırrını bir türlü çözemiyorlardı.

Kuzman, harbin en şiddetli ânında büyük kahramanlıklar gösterdi. Hatta İslam ordusu bozulup dağıldığı sırada kılıcının kınını kırdı ve "Ölmek, kaçmaktan hayırlıdır! Ey Evs Hanedanı! Siz de benim gibi, şeref ve şan için çarpışınız" diye seslenerek müşriklerin arasına daldı. Yedisini sekizini öldürdükten sonra, kendisi de muharebe meydanında yaralanıp kan revan içinde kaldı.

Sahabeler hâlâ Efendimizin, "O, cehennemliktir" sözünün manasını anlamış değillerdi: Bunca, kahramanlık ve cesareti Müslümanlar safında gösteren Kuzman, nasıl cehennemlik olabilirdi?

Ancak Hz. Resûlullah, Kuzman'ın gerçek yüzünü Cenab-ı Hakk'ın bildirmesiyle biliyordu.

Ağır yaralarının sızısıyla kıvranan Kuzman'ı, sahabeler, "Tebrikler ey Kuzman! Cenneti müjdeleriz sana!" diyerek tebrik ettiler.

Kuzman ise, verdiği cevapla, gerçek mahiyetini ortaya koydu: "Ne diye beni tebrik ve tebşir ediyorsunuz? Benim maksadım şehâdete ermek değildir. Dinin muhafazası hususu dahi asla hatırımdan geçmemiştir. Ben, kavmimin gayreti için ve Kureyşliler, Medine hurmalıklarına zarar vermesin diye çarpıştım!"[714] Yaralarının ağrısı şiddetlenip yaşayacağından ümidini kesince de, bir ok alıp kolunun damarını keserek intihar etti.[715]

Sahabeler, bundan sonra, Resûl-i Kibriya Efendimizin sözünün hakikatini anladılar. Kuzman'ın bunca kahramanlığı ve fedakârlığı, Allah yolunda, Allah için değil de, kavminin ve kabilesinin şan ve şerefi ile Medine'deki hurmalıklarını korumak uğrunda gösterdiğini öğrendiler.

"Kuzman'ın kendi kendisini öldürdüğü" haberini alan Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Allahü Ekber! Allahü Ekber! Ben, Allah'ın Resûlü olduğuma şüphesiz şehâdet ederim!" dedi. Sonra da, "Şüphe yok ki Allah, isterse, bu dini fâcir bir adamla da teyit eder!"[716] diye buyurdu.

Amellerin makbuliyet ölçüsü ihlâs ve samimiyettir; yani, amelin Allah'ın rızası gözetilerek yapılmış olmasıdır.

İhlâsla söylenmeyen bir sözün, yapılmayan bir hareketin, gösterilmeyen bir kahramanlığın Allah katında hiçbir kıymeti ve değeri yoktur. İşte, bunun apaçık bir misâli Kuzman hadisesidir.

---

[714] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 171-172; Taberî, *Tarih*, c. 3. s. 26.

[715] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 172; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 26.

[716] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 26.

Resûl-i Ekrem'in, Kavmine Duası

Çok az sayıda mücahidin, yağmur gibi yağan müşrik oklarına karşı, kendisini korumaya çalışırken, Resûl-i Kibriya Efendimizin mübarek dudaklarından ise şu cümleler dökülüyordu:

"Allahım, kavmimi affet, onlara doğru yolu göster. Çünkü onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar."[717]

Hazin Netice

Müşrikler, daha fazlasını yapamayacakları kanaatine varınca, derlenip toparlanan mücahitler karşısında tekrar bir hezimetle karşı karşıya gelmemek için, en uygun yolun geri çekilmek olacağını hesapladılar ve mağrur bir eda ile geri çekildiler.

Netice, gerçekten hazin, ibretli ve düşündürücü idi.

Harpte, mücahitlerden yetmiş şehit düşmüştü. Bunlar arasında Hz. Hamza, Hz. Mus'ab b. Umeyr gibi çok güzide sahabeler de bulunuyordu. Ebû Dücâne, Nesibe Hâtun gibiler, Resûl-i Kibriya'yı muhafaza etmeye çalışırlarken vücudları delik deşik olmuştu.

Harbin ilk safhasında mücahitlere gülen parlak muzafferiyet, Hz. Resûlullah'ın emir ve tâlimatına riayet etmeyen okçulardan bir kısmının yerlerini terk etmeleriyle bir anda hazin ve acı bir mağlubiyete inkılâb etmiş, Uhud, Müslümanların kanıyla boyanmıştı. Peygamber Efendimizin, "O bizi sever, biz de onu severiz" buyurduğu Uhud'u bir hüzün bulutu kaplamıştı.

Peygamberimizin Kayalığa Doğru Çıkması

Peygamber Efendimiz yaralıydı, yorgundu. Kendi başına yürüyecek kuvveti kalmamıştı. Sa'd b. Muaz ve Sa'd b. Ubâde'ye dayanarak, Müslümanların sığındığı Şi'b'deki kayalığa doğru çıktı. Burada dinlenmek, yorgunluğunu gidermek istiyordu. Bir müddet yürüdükten sonra, bu takatten de mahrum kaldı. Üzerindeki iki zırh ise, oldukça ağırlık yapıyordu. Bu sırada Talha b. Ubeydullah yere çöktü. "Buyur yâ Resûlallah... Ben kuvvetliyim" diyerek Peygamber Efendimizi sırtına aldı ve kayalığa kadar taşıdı.

Resûl-i Ekrem, kanlar içinde kalan yüzünü gözünü burada suyla yıkadı ve başına su döktürdü.

Peygamberimizin, Ubey b. Halef'i Öldürmesi

Bedir Harbi'nden önceydi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz harp sahasında dolaşırken, "Burası Ebû Cehil'in,

---

[717] İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 24.

burası Utbe'nin, burası Ümeyye'nin, buralar da filan ve filanın öldürülecekleri yerlerdir. Ubey b. Halef'i de, ben kendi elimle öldüreceğim!" buyurmuştu.

Peygamberimizin sığındığı Uhud mağarası

Bedir'de haber verdiği gibi, Ebû Cehil, Utbe ve Ümeyye b. Halef, mücahitler tarafından gösterilen aynı yerlerde öldürülmüşlerdi. Geriye Ubey b. Halef kalmıştı. Bu adam Kureyş'in ileri gelenlerinden biri idi. Peygamberimize her karşılaşmasında, "Ey Muhammed! Bir atım var. Her gün ona on altı ölçek darı yedirip besliyorum. Bir gün gelir, onun sırtında olduğum halde seni öldürürüm!" derdi.

Peygamber Efendimizin ise, bu azgın ve şaşkın adama cevabı sadece şu oluyordu:

"Belki, inşallah, ben seni öldürürüm!"[718]

İşte, Ubey b. Halef, Bedir'de mücahitler tarafından canı cehenneme yollanan kardeşi Ümeyye'nin intikamını almak ve Peygamber Efendimizin vücudunu ortadan kaldırmak üzere yemin ederek Uhud'a çıkıp gelmişti.

Hz. Resûlullah'ın Şib'e doğru çıktığı sırada idi.

Übey'in gelmekte olduğu görüldü. Mekke'de günde on altı okka darıyla beslediği atının üzerindeydi. İntikam dolu bakışlarla Peygamberimize yaklaşıyordu. Bunu fark eden sahabeler, önüne çıkıp hesabını görmek istediler. Ancak Hz. Resûlullah, "Bırakın, gelsin" diyerek, mücahitlerin karşı çıkmasına mani

[718] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 89.

oldu. Resûl-i Ekrem'e oldukça yaklaşan bu azgın müşriğin ağzından, "Ey Muhammed! Sen kurtulursan, ben kurtulmayayım!" lâfları dökülüyordu.

Bu sözleri duyan Resûl-i Kibriya Efendimiz, bir anda celâllendi. Elindeki mızrağıyla, heybet ve haşyet verici adımlarla hasmının üzerine yürüdü. Übey, bir anda şaşkına döndü. Hz. Resûlullah'ın heybet ve haşyet verici tavrı karşısında duramayıp geri kaçmaya başladı. Peygamber Efendimiz peşini bırakmıyor ve arkasından, "Nereye kaçıyorsun ey yalancı?" diye sesleniyordu.

Bu kaçışla Übey kendini kurtaramadı. Peygamber Efendimizin fırlattığı mızrak, miğferle zırhı arasındaki kısma saplandı ve Übey, sığır böğürmesi gibi böğürerek atından yere yuvarlandı.

Müşrikler, yaralı halde onu alıp götürdüler, Yarasından kan akmıyordu. Ağrısına sızısına zor dayanıyordu. Zaman zaman arkadaşlarına, "Vallahi, Muhammed beni öldürdü!" diyordu.

Arkadaşları bu sözünü ciddiye almıyorlar ve yarasının önemsiz olduğunu ifade ederek teselli etmeye çalışıyorlardı. Ne var ki Übey, kurtulamayacağını anlamıştı. Arkadaşlarına, "O bana (Mekke'de) 'Seni öldüreceğim' demişti. Vallahi, o benim üzerime tükürse, yine beni öldürür!"[719] dedi.

Ubey b. Halef, bir gün bile yaşamadan "Susadım, susadım!" çığlıkları arasında ölüp gitti. Resûl-i Kibriya'nın, Allah'ın izniyle, istikbâlden haber verdiği bir mucizesi de böylece tahakkuk etmiş oldu.

Peygamberimizin Vücudunu Ortadan Kaldırmak İçin And İçenlerin Belâlarını Bulmaları

Müslümanların bozulup dağılmaya yüz tuttukları bir sıradaydı.

Azılı müşriklerden Abdullah b. Şihâb-ı Zührî, Utbe b. Ebî Vakkas, Abdullah İbni Kamîe ve Ubey b. Halef, bir araya gelerek, Peygamber Efendimizin hayatına son vermek için sözleşip ant içmişlerdi.[720]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu dört azılı müşrik hakkında, "Allahım, onların hiçbirisi senesine ulaşmasın!" diye dua etti.

Sa'd b. Ebî Vakkas der ki:

"Vallahi, Resûlullah'ı vuran veya yaralayanlardan hiçbirinin üzerinden yıl geçmedi."

Bunlardan biri olan İbni Şihab'ı, Mekke yolunda ak benekli, dişi bir yılan ısırıp öldürdü.

Ubey b. Halef'i, Peygamber Efendimiz bizzat kendi eliyle öldürdü.

Utbe b. Ebî Vakkas'ı, Hâtıb b. Ebî Beltea öldürdü.

---

[719] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 89.

[720] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 125.

Resûl-i Kibriya Efendimizin yüzünü yaralayan İbni Kamîe ise, Uhud'dan Mekke'ye döndükten sonra davarlarının yanına gitti. Dağın en yüksek tepesinde davarını buldu. Önünü kesip tutmak isteyince, bir koç üzerine yürüyerek onu boynuzlarıyla toslaya toslaya didik didik edip parçaladı.[721]

Ebû Süfyan'ın Seslenişi

Müşrik ordusu, harp sahasından yavaş yavaş çekiliyordu. Kumandan Ebû Süfyan, muharebe meydanında bir tur attıktan sonra, kayalıklara çıkmış bulunan mücahitlerin yanına geldi ve "Müslümanlar arasında Muhammed var mı?" diye seslendi. Bu sorusunu üç kere tekrarladığı halde Peygamber Efendimiz, "Cevap vermeyiniz" buyurdu. Bu sefer Ebû Süfyan, "Aranızda Ebû Bekir var mı?" diye sordu. Hz. Resûlullah yine cevap verilmesine müsaade etmedi. Kureyş reisi bu sefer, "Aranızda Ömer yok mu?" diye sordu. Peygamber Efendimiz yine cevap verilmesini istemedi. Bunun üzerine Ebû Süfyan adamlarına dönerek, "Herhalde bunların hepsi öldürülmüş. Sağ olsalardı elbette cevap verirlerdi" diye bağırdı.

Son konuşması karşısında Hz. Ömer dayanamadı ve ayağa kalkarak yüksek sesle, "Yalan söylüyorsun, ey Allah'ın düşmanı, vallahi yalan! Söylediklerinin hepsi sağdırlar ve işte buradadırlar" dedi.

Bundan sonra Ebû Süfyan ile Hz. Ömer arasında şu konuşma geçti:

Ebû Süfyan: "Hübel'in şânı yüce olsun!"

Hz. Ömer (Peygamberimizin emriyle): "En büyük ve en yüce olan, Allah'tır!"

"Bizim Uzzâ'mız var, sizin yok!"

"Bizim Mevlâmız Allah'tır. Sizin Mevlânız yok!"

"Bir gün yenildik, bir gün yendik!

"Bir gün üzüldük, bir gün güldük! Hanzala'yı Hanzala'ya karşı, filanı filana karşı öldürdük!"

"Biz sizinle bir değiliz. Bizim öldürülenlerimiz cennette, sizinkiler ise cehennemdedir."

Bu sefer Ebû Süfyan tekrar asıl maksadına geldi ve Hz. Ömer'e, "Ey Ömer! Allah aşkına doğru söyle! Muhammed'i öldürdük mü?" diye sordu.

Hz. Ömer:

"Hayır... Vallahi, onu öldürmediniz. O şimdi söylediklerinizi dinliyor!" diye cevap verdi.

Hz. Ömer'e itimadı olan Ebû Süfyan, Peygamberimizin hayatta olduğuna inanmıştı artık... Ayrılıp gidecekleri sırada ise şöyle bağırdı:

"Gelecek yıl, sizinle Bedir'de buluşup çarpışmaya söz veriyoruz!"

---

[721] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 89; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 324; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 13.

Hz. Ömer, Allah Resûlüne baktı. Kanaatini beyan etmesini bekledi. Kendisinden, "Olur! İnşallah, orası bizimle sizin buluşma yerimiz olsun" emri gelince, Hz. Ömer,

"Olur!" diye cevap verdi.[722]

Peygamberimizin, Şehitler Arasında Dolaşması

Düşman kuvvetler, harp meydanını terk edip Mekke'ye doğru hareket edince, Peygamber Efendimiz mücahitlerle birlikte çıktığı kayalıktan indi.

Cesetleriyle yerde yatan, fakat ruhlarıyla yüksek âlemlerde pervaz eden şehitler arasında dolaştı.

Gönlü hüzünle doluydu. Kadere teslimiyetin verdiği inşirah olmasaydı manzara seyredilecek gibi değildi. En güzide sahabelerini kaybetmişti. Kureyş müşrikleri şehitler hakkında vahşîce muamelelerde bulunmuşlardı. Çoğunu parça parça ederek tanınmaz hale getirmişlerdi.

Onların arasında durdu.

İçler parçalayıcı manzarayı bir müddet hüzünle seyrettikten sonra, "Ben, kıyamet gününde, şu şehitlerin Allah yolunda canlarını feda ettiklerine şahitlik edeceğim" buyurdu.

Daha sonra ashabına dönerek:

"Bunları, kanlarıyla sarıp gömünüz! Allah yolunda çarpışarak yara alanlar, kıyamet gününde mahşere yaraları kanayarak geleceklerdir. Kanlarının rengi kan rengi, ama kokuları misk kokusu gibi olacaktır" diye ferman etti.[723]

Peygamberimiz, Hz. Hamza'nın Cesedi Başında

Şehitler arasında Efendimizin amcası kahraman sahabe Hz. Hamza da vardı.

Karnı yarılmış, ciğeri çıkarılmış, burnu ve kulakları kesilmiş, cesedi parça parça edilmişti. Zor tanınıyordu.

Onun mübarek cismini gören Resûl-i Kibriya Efendimiz, öylesine üzüldü, öylesine elem duydu ki bir anda gözlerinden yaşlar boşandı.

O âna kadar öylesine mahzun olduğu görülmemişti. "Seyyidü'ş-Şüheda [Şehitlerin Efendisi]" olan bu cesaret âbidesi sahabenin cesedi başında durdu.

Gözyaşları arasında ona şöyle seslendi:

"Ey Hamza! Hiçbir zaman, hiçbir kimse senin gibi böyle bir musibete uğramamış ve uğramayacaktır! Benim için bundan daha büyük bir musibet olamaz!

"Ey Resûlullah'ın amcası Hamza! Ey Allah'ın ve Resûlünün arslanı Hamza! Ey hayırlar işleyen Hamza! Ey Resûlullah'a koruyucu olan Hamza! Allah, sana

---

[722] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 99-100; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 48; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 24.

[723] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 103-104; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 13-14.

rahmet etsin! Eğer senden sonra yas tutmak gerekseydi, sevinmeyi bırakıp sana yas tutardım!"[724]

Uhud dağı, Uhud şehitleri ve Hz. Hamza'nın kabri

O esnada, Medine tarafından, tozu dumana kata kata birinin gelmekte olduğu görüldü. Yaklaşan, bir kadın idi. Hz. Hamza'nın anne baba bir kardeşi olan Hz. Safiyye idi bu... Kardeşinin durumunu öğrenmek istiyordu. Önüne gelene Hz. Hamza'nın nerede olduğunu, kendisine nelerin yapıldığını soruyordu.

Hz. Resûlullah, yaklaşmakta olduğunu görünce, oğlu Hz. Zübeyr b. Avvam'a, "Annene söyle; geri dönsün, kardeşinin cesedini görmesin" diye emretti.

Hz. Zübeyr, annesini karşıladı. "Anneciğim! Resûlullah, 'Geri dönsün' diye emretti!" dedi.

Hz. Safiyye, "Eğer ona yapılanı görmemek için döneceksem, ben zaten kardeşimin cesedinin kesilip biçildiğini öğrenmişim. O, bu musibete Allah yolunda uğramıştır. Biz, Allah yolunda bundan daha beterine de râzıyız. Sevabını Allah'tan bekleyeceğiz. İnşallah sabredip katlanacağız"[725] diye kahramanca cevap verdi.

Hz. Zübeyr, gelip durumu haber verince, Efendimiz, Hz. Safiyye'nin, kardeşi Hz. Hamza'yı görmesine müsaade buyurdu.

Hz. Safiyye, Şehitlerin Efendisi olan kardeşinin yanına vardı, başucunda oturdu, sessizce ağlamaya başladı. Yanında duran Resûl-i Ekrem Efendimiz de

---

[724] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 101-102; İbn- Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 13-14; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 360.
[725] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 103.

bu manzara karşısında gözyaşlarını tutamadı. Bu hazin ve ibretli manzaraya Hz. Fâtıma da gelip gözyaşlarıyla katılınca, ortalığı bir başka duygulu, içli ve acıklı hava kapladı. Allah'ın kaderine gönülden tereddütsüz teslim olmuş Hz. Safiyye, musibete karşı sabrın ifadesi olan "İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn" ayet-i kerimesini okudu, aziz kardeşine de Allah'tan rahmet ve mağrifet dileğinde bulundu.[726]

O esnada Hz. Cebrail geldi; Peygamber Efendimize, Hz. Hamza'nın göklerde, "Allah'ın ve Resûlullah'ın Arslanı" diye yazılmış olduğunu haber verdi. Resûl-i Ekrem, bu müjdeyi Hz. Safiyye'ye iletti.[727]

Abdullah b. Cahş'ın Başına Gelenler

Muharebenin şiddetli gününde Abdullah b. Cahş ile Sa'd b. Ebî Vakkas Hazretleri, bir kenara çekilip Cenab-ı Hakk'a dua etmişlerdi. Sa'd, "Yâ Rabbi! Bir büyük düşmana rastgelip cenk ederek ona galip ve muzaffer olayım!" diye dua etmişti. Abdullah b. Cahş (r.a.) ise, onun duasına "Âmin" dedikten sonra, "Ben de bir büyük düşmanla karşılaşayım, onunla çarpışayım ve sonunda şehit olayım. Burnum ve kulaklarım kesilsin. Yarın mahşer gününde Cenab-ı Hak bana, 'Burnun ve kulakların nerede kesildi?' diye sorunca, 'Yâ Rabbi! Senin ve Resûlünün yolunda kesildi' diye cevap vereyim" şeklinde dua etmişti.

Şehitler arasında Abdullah b. Cahş da vardı ve aynen, dua ettiği gibi burnu ve kulakları kesilmişti. Bunu gören Sa'd b. Ebî Vakkas hayretini gizleyemedi.

Peygamberimiz, Mus'ab b. Umeyr'in Cesedi Başında

Şehitler arasında İslam ordusunun sancaktarı Hz. Mus'ab b. Umeyr de vardı. Resûl-i Ekrem Efendimiz, onun yanına vardı, "Mü'minlerden öyle yiğitler vardır ki onlar Allah'a verdikleri sözde sadâkat gösterdiler. Onlardan bazıları şehit oluncaya kadar çarpışacağına dair yaptığı adağını yerine getirdi. Kimisi de şehit olmayı bekliyor. Onlar verdikleri sözü asla değiştirmediler" meâlindeki ayet-i kerimeyi okudu.[728]

Hz. Mus'ab'a kefen olacak bir şey bulamamışlardı. Üzerinde kaftanı vardı. Sahabeler, bu kaftanını baş tarafına örttüklerinde ayak tarafı açılıyor, ayak tarafına çektiklerinde ise baş tarafı açılıyordu. Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu durumu görünce, "Baş tarafını kaftanı, ayaklarını ise ızhır otu (bir çeşit kokulu ot) ile örtünüz" diye emretti.

Allah yolunda, Resûlullah ve İslam uğrunda her fedakârlığı göstermek, her meşakkati göze almak ve sonunda şehit olmak, şehit olduktan sonra ise örtüle-

---

[726] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 101-102.

[727] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 103-104; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s.13-14.

[728] Ahzab, 23.

cek kefenden bile mahrum kalıp ottan kefene sarılmak! İbret ve şeref dolu bir sahne!

Bütün bunlardan sonra Resûl-i Ekrem Efendimiz, şehitlerin namazlarını kıldı. O zaman, Uhud şehitlerinin namazlarının kılınmadığı, defnedildikten sekiz sene sonra kılındığı da rivayet edilmiştir.[729]

Daha sonra Peygamber Efendimiz, üzerlerindeki silah ve zırhları çıkarıldıktan sonra şehitlerin kanları ve kanlı elbiseleri ile gömülmelerini emretti. Sahabeler, "Yâ Resûlallah, önce hangilerini defnedelim?" diye sordular. Resûl-i Ekrem, "En çok Kur'an bileni önce defnediniz" buyurdu.[730]

Hz. Ali'nin Keşfe Gönderilmesi

Resûl-i Ekrem, müşriklerin Medine üzerine yürüyüp, kadınlarla çocukları yok etmelerinden endişe duyuyordu. Bunun için düşmanın gerçekten Mekke'ye gidip gitmediğini öğrenmek istiyordu. Hz. Ali'yi huzuruna çağırdı ve "Git, müşrikleri takip et! Gör bakalım, ne yapıyorlar, ne yapmak istiyorlar? Eğer onlar develerine biniyor, atlarını ise yedeklerine alıyorlarsa, Mekke'ye dönmek istiyorlar demekti; şayet, atlara biniyor, develeri sürüyorlarsa, niyetleri Medine'ye yürümektir" diyerek kendisini keşfe memur kıldı.

Müşrikleri takibe çıkan Hz. Ali, develere bindiklerini, atlarını ise yedekte götürdüklerini gördü. Gelip durumu Resûl-i Ekrem'e haber verdi.

Peygamberimizin Harp Sonrası Duası

Şehit sahabeler defnedildikten sonra, Resûl-i Ekrem Efendimiz, mücahitlerle birlikte Medine'ye dönmek üzere harekete geçti. Harre mevkiine geldiğinde, ordusunu durdurarak Rabb-i Rahîm'ine şu içli niyazı yaptı:

"Allahım! Hamd ve senâ ancak sanadır.

"Allahım! Senin açıp yaydığını dürecek, senin dürdüğünü de açıp yayacak, hiçbir kuvvet yoktur. Senin dalâlette bıraktığını hidayete erdirecek yok, senin hidayete erdirdiğini de saptıracak yoktur. Senin vermediğini kimse veremez ve senin verdiğini de kimse engelleyemez.

"Allahım! Rahmet ve bereketini, fazl ve keremini bize aç, yay üzerimize!

"Allahım! Ben, yoksul olduğum günde senden nimet, korkulu olan günde de emniyet dilerim!

"...

"Allahım! İmanı sevdir bize! Kalplerimizi imanla süsle! Küfür, isyan ve tuğyandan nefret ettir bizi! Din ve dünyamıza zararlı olan şeyleri bilenlerden, doğru yola erenlerden eyle bizi!

---

[729] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 26.

[730] Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 2, s. 174; Nesaî, *Sünen*, c. 4, s. 83.

"Allahım! Bizleri, Müslüman olarak yaşat, Müslüman olarak öldür! Bizi, sâlihler ve iyiler zümresine kat; ki onlar, ne şeref ve haysiyetlerini kaybedenler ve ne de dinlerinden dönenlerdir.

"Allahım! Senin Peygamberini yalanlayan, senin yolundan yüz çeviren, Peygamberinle savaşan kâfirlerin cezalarını ver, onlara hak ve gerçek olan azabı indir!"[731]

Fahr-i Kâinat'ın bu içli, hazin ve düşündürücü duasına mücahitler de "âmin"lerle katılıyorlardı.

Cenab-ı Hak, Sevgili Resûlünün bu duasını kabul buyuracak, İslam dininin düşmanlarını kısa zamanda mahv-ü perişan edecektir!

Medine'ye Dönüş ve Karşılanış

Ensar kadınları Medine sokaklarına dökülmüşlerdi; gelen orduyu seyrediyorlar, Hz. Resûlullah'ın sağ salim gelip gelmediğini öğrenmek ve görmek istiyorlardı. İslam ordusu 7 Şevvâl Cumartesi günü akşamüzeri Medine'ye giriyordu. Kadınlar, şehit olan erkekleri için ağlıyorlardı. Bunu duyan Resûl-i Ekrem'in de gözlerinden yaşlar aktı.

Sadâkatin Böylesi

Atı üzerinde bulunan Peygamber Efendimize bir kadın yaklaştı. Bu kadın, Efendimizin atının dizginini elinde tutan Sa'd b. Muaz'ın annesi Ubeyd kızı Kebşe idi. Uhud'da oğlu Amr b. Muaz'ı şehit vermişti. İçi acıyla buruk buruktu. Resûl-i Ekrem'e iyice yaklaştı, onun nurani simasına başını kaldırıp baktı ve "Babam anam sana feda olsun yâ Resûlallah! Seni sağ sâlim gördüm. Sen sağ sâlim olunca hangi felâkete uğrarsam uğrayayım bana hiç gelir!" diye konuştu.

Bu cümleler, gerçek imanın ve Resûl-i Ekrem Efendimize sonsuz sadâkatin ifadesiydi. Şehit düşen oğlunu sormuyor, Hz. Resûlullah'ın sağ salim dönmesinden dolayı hadsiz sevinç duyuyordu.

Resûl-i Ekrem de, bu kahraman İslam kadınına şehit olan oğlundan dolayı taziye diledi ve "Ey Sa'd'ın annesi (Sa'd b. Muaz)! Sana ve onun ev halkına müjdeler olsun ki onlardan şehit düşenlerin hepsi cennette toplandılar ve birbirlerine arkadaş oldular. Onlar, ev halklarına da şefaat edeceklerdir" buyurdu; sonra da, Kebşe Hâtun'un arzusu üzerine, ev halkına şu duada bulundu:

"Allahım! Onların kalplerinde bulunan üzüntüleri yok et; geri kalanlarını da, geride kalmışların en hayırlısı kıl!"

---

[731] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 424.

Kalbi, nübüvvet iksiriyle temas halinde olan sahabenin, Allah ve Resûlü için göze alamayacağı fedakârlık, zahmet ve meşakkat yoktu. Öz evladını da kaybetse, bu yolda yine sabırlı, yine mütehammil olurdu. Zira, İslam davasının ancak fedakârlıklar, feragat ve meşakkatlerle yücelebileceğini gayet iyi biliyordu. İslam uğrunda, Resûlullah uğrunda gösterilecek fedakârlıkların, Allah katında en makbul fedakârlık olduğunun derin şuurunda idiler. Onun içindir ki Kâinatın Efendisi, onlar hakkında şöyle buyurmuştur:

"Cenab-ı Hak, ashabımı —nebi ve resûller hâriç— bütün âlemin üzerine üstün ve seçkin kıldı!"[732]

Peygamberimiz Hâne-i Saadetinde

Uhud'dan dönen sahabeler, mağlubiyetin kalplerinde meydana getirdiği acı ve buruk bir hava içinde evlerine dağılırken, Peygamber Efendimiz de hâne-i saadetine gitti. Kızı Hz. Fâtıma'ya kılıcı Zülfikâr'ı uzatarak, "Yavrucuğum, al bunun kınını yıka. Vallahi, o, bugün yapacağı vazifeyi bîhakkın yaptı!" buyurdu.[733]

Kâinatın Efendisi, ümitli idi. Tattığı bu acı mağlubiyetten dolayı asla me'yus değildi. Hak ve hakikatin er geç şerre ve bâtıla galip geleceğini çok iyi biliyordu. Kızı Hz. Fâtıma'ya söylediği, "Allah, fethi bize nasip edinceye kadar, müşrikler bizi bir daha böyle bir musibete uğratamayacaklardır"[734] sözü bu gerçeği aksettiriyordu.

Medine'ye gelen Peygamberimiz, hâlâ müşrik tehlikesinden emin değildi. Yarı yoldan dönüp şehre ani baskın yapma tehlikesi her an muhtemeldi. Bu sebeple bütün gece Müslümanlar, hâne-i saadetin kapısında nöbet tuttular.

Peygamberimizin Bir Yetimi Evlat Edinmesi!

Uhud mağlubiyeti neticesinde birçok Müslüman kadın dul kalmış, birçok anne ciğerpârelerini kaybetmiş ve birçok çocuk da yetim kalmıştı. Hepsi de, acılarını dindirmek, üzüntülerini giderip ruhlarını teselliye kavuşturmak için Peygamber Efendimize koşuyorlardı. O da, onların dertlerine derman olmaya çalışıyordu.

Büceyr isminde melek yüzlü bir çocuk da, yarasının sarılması için Efendimize koşanlar arasındaydı. Uhud'da babası Akrabe şehit olmuştu. Hz. Resûlullah'ın huzuruna babasız kalmanın verdiği ızdıraptan ağlayarak girmiş, onun şefkat ve merhamet duygularını coşturmuştu.

---

[732] Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 2, s. 119.

[733] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 106.

[734] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 106.

Resûl-i Ekrem, Büceyr'in derdine derman oldu. "Ey sevimli çocuk! Ne diye ağlayıp duruyorsun? Sus, ağlama! Baban ben, annen de Âişe olursa râzı olmaz mısın?" dedi.

Bu teklif karşısında henüz şefkate muhtaç yaşta bulunan Büceyr'in gözlerinin içi güldü. Üzüntüsünü, kederini unuttu ve babasız kalmanın verdiği eziklik duygusundan kurtularak, "Babam anam sana feda olsun yâ Resûlallah! Râzı olurum elbet!"[735] diyerek sevincini izhar etti.

Resûl-i Ekrem, şefkatli elleriyle sevimli çocuğun başını okşadı ve "Adın ne?" diye sordu.

Çocuk, "Büceyr..." dedi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "Hayır! Sen, Beşir'sin!" buyurarak ismini değiştirdi.

Peygamberimizin kendisine verdiği yeni ismiyle Beşir, sonradan şöyle diyecektir:

"Başımda Resûlullah'ın elinin değdiği yerlerdeki saçlarım siyah kaldı, diğer taraftaki saçlarım ağardı. Dilimde pelteklik vardı; peltekliğim de o andan itibaren geçti gitti!"[736]

HAMRAÜ'L-ESED SEFERİ

Uhud'dan Medine'ye dönen Peygamber Efendimizin gönlü bir türlü rahat değildi. Kureyş müşriklerinin geri dönüp Medine'ye saldırmaları ihtimalini göz önünde bulunduruyordu.

Ayrıca Uhud mağlubiyetinin Müslümanlar aleyhinde gerek içte ve gerekse dışta meydana getirdiği bir menfi hava vardı. Bu havanın da bir an evvel bertaraf edilmesi gerekiyordu. Müslümanların eski güç ve cesaretlerini koruduklarını, etrafa gösterilmeliydi.

Peygamber Efendimiz, Uhud'dan Medine'ye Cumartesi günü dönmüş idi. Pazar günü sabah namazını kıldırdıktan sonra Hz. Bilâl'i huzuruna çağırdı ve "Resûlullah, düşmanınızı takip etmenizi size emrediyor! Dün, Uhud'da bizimle birlikte çarpışmada bulunmayanlar gelmeyeceklerdir. Sadece, Uhud'a katılanlar geleceklerdir!" diye seslenmesini kendisine emretti.[737]

Sahabelerin çoğu Uhud'dan yaralı dönmüşlerdi. Buna rağmen Resûlullah'ın İ'lâ-yı Kelimetullah uğrunda çarpışmak için yaptığı davete icabet etmede asla tereddüt göstermediler.

---

[735] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 1, s. 176.

[736] İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 1, s. 154.

[737] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 49.

Yaralı İki Kardeşte Cihat Aşkı

Abdü'l-Eşheloğullarından iki kardeş olan Abdullah ile Râfi' b. Sehl, ağır yaralı idiler. Nebiyy-i Ekrem Efendimizin bu davetini duyunca bir anda yaralarının ağrı sızısını sanki unutuverdiler ve "Ne yapıp da bu davete katılabiliriz?" diye düşünmeye başladılar. "Binecek bir bineğimiz bile yok! Yoksa Resûlullah'la gazâya çıkma fırsatını kaçıracak mıyız?" diyorlardı.

Abdullah, Rafi'e, "Haydi, gidelim" deyince, Rafi, "Vallahi, benim yürümeğe takatim yok!" diye cevap verdi.

Abdullah diretti:

"Haydi, gel! Olmazsa, bir hayvan kiralarız!"

Sonunda yola çıktılar. Rafi takatten kesilince, Abdullah onu sırtlıyordu. Böylece mücahitlere katıldılar.[738]

Ağır yaralılardan biri de, Üseyd b. Hudayr adındaki sahabeydi. Yedi ağır yarası vardı. Onların tedavisiyle meşgul olmak istiyordu. Fakat Resûl-i Ekrem'in emrini duyunca, yaralarının tedavisini bir tarafa bırakarak mücahitlere katıldı.

Medine'den Ayrılış

Resûl-i Ekrem Efendimiz de bizzat yaralı idi. Yüzünde iki halka yarası vardı; alnı yarılmıştı; azı dişi kırılmış, dudağı yarılmıştı; sağ omuzu yaralanmıştı. Bu haliyle sefere çıkıyordu. Mescide girip iki rekât namaz kıldı. Sonra da zırhlı gömleğini giydi ve miğferini başına geçirdi. Gözlerinden başka yeri görünmüyordu. Bu haliyle ordusunun başına geçti. Sancağı Hz. Ali'ye verdi, yerine de Abdullah b. Ümmî Mektum'u vekil bırakarak Medine'den ayrıldı.

Keşif Kolu

Peygamber Efendimiz önden üç kişilik bir keşif kolu gönderdi. Biri yorulup yolda kaldı. Kureyşliler, diğer iki gözcüyü fark ettiler ve fırsat kollayarak onları yakalayıp şehit ettiler.

Resûl-i Ekrem, Hamraü'l-Esed mevkiine vardı, karargâhını orada kurdu. Şehit edilen gözcülerden ikisini de orada bir kabre defnetti. Sonra geceleyin yakmak üzere mücahitlere odun toplamalarını emir buyurdu. Gece olunca bütün ateşler yakıldı. Yakılan beş yüze yakın ateş, etrafa bir korku ve dehşet saldı. Müşrik ordusu ortalıkta görünmüyordu. Sadece uyuyup kalan biri yakalandı. Bu adam, Bedir'de Müslümanların eline düşen, fakat bundan sonra Peygamberimize ve Müslümanlara şiirleriyle eziyet ve hakaret etmeyeceğine dair söz verince fidyesiz salıverilen şâir Ebû Azze idi. Verdiği sözünde durmamış

---

[738] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 107.

ve tekrar Uhud'a gelerek müşrikleri şiirleriyle Müslümanların aleyhinde tahrik edip durmuştu.

Ebû Azme, yine Peygamber Efendimizden, serbest bırakılması için dilekte bulundu. Ancak bu sefer aldığı cevap sert ve kesin oldu: "Mü'min, bir yılanın deliğinden iki kere sokulmaz. Vallahi, bundan sonra seni serbest bırakarak Mekke'de ellerini yanaklarına sürüp 'İki kere Muhammed'i aldattım, onunla gönül eğlendirdim!' dedirtmem!" Emir üzerine, boynu vuruldu.[739]

Huzaalı Mabed'in Peygamberimizle Konuşması

Resûl-i Ekrem Efendimiz henüz Hamraü'l-Esed mevkiinden ayrılmış değildi. Bu sırada Tihame bölgesinde oturan Huzaalılardan Ma'bed b. Ebî Ma'bed huzuruna geldi. Huzaalıların Müslümanları kadar müşrik olanları da Peygamber Efendimize son derece bağlı idiler; olup bitenlerden hiçbir şeyi ondan gizlemezlerdi.

Mabed, henüz Müslümanlığı kabul etmemişti, ama Resûl-i Ekrem Efendimize sâdık biri idi.

"Yâ Muhammed! Uhud musibeti bizim de gücümüze gitti. Allah'ın onlara karşı sana sıhhat ve âfiyet vermesini dileriz!" diyerek Peygamber Efendimize bir nevi teselli vermeye çalıştı.

Mabed, Peygamber Efendimizle bu konuşmasından sonra yoluna devam etti. Revha denilen mevkide müşriklerin toplantı halinde olduklarını gördü. Onlar, Müslümanların üzerine yürümek maksadıyla bu toplantıyı tertiplemişlerdi. Şöyle diyorlardı:

"Muhammed'in sahabelerini, en şerefli ve en cesur adamlarını öldürdük, fakat onların köklerini tamamıyla kazımadık. Bu durumda Mekke'ye nasıl gideceğiz? Onlardan geri kalanlarının da üzerine yürüyüp işlerini bitirmeliyiz!"

Görüldüğü gibi, gelişmeler, Peygamber Efendimizin kanaatini doğruluyordu. Müşrikler dönüp Medine üzerine yürümeyi düşünüyorlardı.

Mabed'le Ebû Süfyan Arasında Geçen Konuşma

Kureyş'in reisi Ebû Süfyan, Mabed'le karşılaşınca, "Ey Mabed! Geldiğin yerden ne haber?" diye sordu.

Mabed, "Muhammed ve sahabeleri, şimdiye kadar bir benzeri daha görülmemiş sayıda askerle takibinize çıktılar!" diye cevap verdi.

Ebû Süfyan hayretle, "Eyvah! Neler söylüyorsun sen?" dedi.

Mabed gayet sâkin bir eda ile "Vallahi, sen buradan ayrılmadan, atların alınlarını görürsün" diye konuştu. Ebû Süfyan, hiddetli hiddetli, "Vallahi, biz

---

[739] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 110-111; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 43.

de onlara saldırmak için bir araya gelmişiz. Geri kalanlarının da köklerini kazıyacağız!" dedi.

Mabed, Ebû Süfyan'ın hiddetine aldırmadan, "Ben" dedi. "Sana, böyle tehlikeli bir işe girişmemeni tavsiye ederim! Vallahi, ben o kalabalığı görünce, haklarında bazı beyitler söylemekten kendimi alamadım."

Ebû Süfyan'ın hiddeti meraka döndü. "Neler söyledin bakayım!" dedi. Mabed şiirine başladı:

"Çokluklarından ve dehşetli gürültülerinden, az kalsın hayvanım korkusundan yere düşecekti!

"Sanki, yeryüzünde insan ve at seli akıyordu. Yanlarında mızrak ve kalkanları bulunmayan, silahsız, bodur ve şanlı arslanlar koşuşuyorlardı sanki!

"Ağırlıklarından yeryüzü çökecek sandım!

"Acele yanlarından uzaklaştım.

"Onlar, yalnız olmayan ve yardımsız kalmayan reisleriyle yükselmişler!

"Onlar, sizinle karşılaşınca, Betha vadisi, sâkinleriyle beraber sallanacak!

"'Yazık oldu!' dedim, 'Ebû Süfyan b. Harb'a!'

"Ben, güneşin altında kavrulan Mekkeliler ve onlardan her düşünen kimse için, neticenin dehşetli olacağını haber veren ikazcıyım!

"Anlatmaya çalıştığım ordu Ahmed'in ordusudur ki o ordu bayağı insanlardan teşekkül etmemiştir!

"Tavsiflerim ve ikazlarım da boş lâflardan ibaret değildir."[740]

Mabed'in şiirini beğenip öven Ebû Süfyan'la arkadaşlarının kalplerine korku düştü. Müslümanlar üzerine yürüme kararından vazgeçip Mekke'nin yolunu tuttular. Müslümanlar lehine büyük bir hizmet ifa etmiş olan Mabed ise, kabilesinden biriyle durumu Peygamber Efendimize bildirdi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hamraü'l-Esed'de üç gece kaldı; düşmandan herhangi bir hareket görmeyince Medine'ye döndü.

Bu sefer, mevkiin adına nisbetle Hamraü'l-Esed Seferi olarak da anılır. Bu sefer münâsebetiyle inen ayet-i kerimelerin birkaçında meâlen şöyle buyruldu:

"Yaralandıktan sonra yine Allah'ın ve Resûlünün davetine icabet edenler ve hele onlardan iyilik edip fenalıktan sakınanlar için çok büyük mükâfat vardır.

"Onlar öyle kimselerdir ki halk, kendilerine 'Düşmanlarınız, size karşı ordu hazırladılar; o halde onlardan korkun' dedi de, bu söz onların imanlarını artırdı ve üstelik 'Allah bize kâfidir ve O ne güzel vekildir!' dediler."[741]

---

[740] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 108-109.

[741] Âl-i İmrân, 172-173.

UHUD MAĞLUBİYETİNİN BAZI HİKMETLERİ

Uhud Muharebesi'nde Müslümanların mağlup duruma düşmeleri, bir kısmının yaralanması, diğer bir kısmının şehit olmasının birtakım hikmetleri vardı:

1) Allah ve Resûlünün emirlerine en ufak bir muhalefetin Müslümanları büyük bir felâketle karşı karşıya getirebileceği, bu musibetle gayet açık bir surette anlaşılmıştır. Zira, Peygamber Efendimiz, Ayneyn tepesine yerleştirdiği okçulara, yerlerinden ayrılmamaları için şiddetli emir verip tembihlediği halde, onlar, "Müslümanlar galip geldiler" düşüncesiyle yerlerini terk ederek bu emre muhalefet ettiler. Yerlerini terk etmeleri neticesinde ise, Müslümanların elde ettikleri parlak muzafferiyet bir anda acı bir mağlubiyete döndü.

2) Peygamberlerin de dünya mihnet ve meşakkatinden uzak kalmayacakları dersi verilmiştir. Zira, onlar, insanlara her hususta rehber gönderilmişlerdir. Peygamber Efendimiz de, bütün insanlığa mutlak rehber ve imam olarak gönderilmiştir; ta ki insanlar, gerek şahsî ve gerekse içtimaî hayatlarını alâkadar eden düsturları ondan öğrensin. Eğer İlâhî yardıma mazhar olup, her halinde harikulâdelere ve mucizelere istinad etseydi, o vakit mutlak imam ve insanlığın en büyük rehberi olamazdı.

Bu hikmete binaendir ki Peygamber Efendimiz, yalnız davasını tasdik ettirmek için ara sıra ihtiyaç duyulduğunda, münkirlerin inkârlarını kırmak için mucize göstermiştir; sâir zamanlarda o da diğer insanlar gibi Cenab-ı Hakk'ın kâinata koyduğu adetullah kanunları çerçevesinde hareket ederdi. Düşmana karşı zırh giyerdi, "sipere girmeyi" emrederdi. Uhud'da olduğu gibi de yara alır, zahmet çekerdi. Ayrıca şayet Peygamber Efendimiz, her zaman İlâhî yardıma mazhar olup mucizeler göstermiş olsaydı, o zaman aklı bir nevi imana icbar etmiş duruma girerdi. Bu ise, dünyadaki imtihanın sırrına aykırı olurdu. O zaman, ister istemez Ebû Cehil de, Ebû Leheb de iman edip Hz. Ebû Bekir es-Sıddık safına geçecekti. Gerçek Müslümanlarla münafıkların birbirlerinden ayırt edilmesi bu durumda mümkün olmazdı.

Bilhassa, muharebeler esnasında, İlâhî yardımların zaman zaman gecikmesi neticesinde, kalben iman etmemiş münafıklar, sözleri ve davranışları ile kendilerini açığa vuruyorlardı. Böylece, onları tanıyabilme imkânı da doğmuş oluyordu.

3) Müşrikler içinde, o zamanda, sahabeler safında bulunan büyük sahabelere istikbâlde mukabil gelecek Hz. Hâlid b. Velid, Amr b. Âs gibi birçok zât vardı. Denilebilir ki hikmet-i İlâhîyye, istikbâlde sahabeler safında yer alıp büyük hizmetler görecek olan bu zâtların şanlı ve şerefli olan istikbâlleri nokta-i naza-

rında bütün bütün izzetlerini kırmamak için, istikbâlde elde edecekleri hasenatlarına bir peşin mükâfat olsun diye, bu galibiyeti onlara vermiş.

"Demek, mâzideki sahabeler, müstakbeldeki sahabelere karşı mağlup olmuşlar; ta o müstakbel sahabeler, berk-i süyûf [kılıç] korkusuyla değil, belki barika-i hakikat şevkiyle İslamiyete girsin ve o şehamet-i fıtrîyeleri çok zillet çekmesin!"[742]

[742] Bediüzzaman Said Nursî, *Lem'alar*, s. 26.

On İkinci Bölüm

HİCRET'İN 4. SENESİ

RECİ VAK'ASI

(Hicret'in 4. senesi Sefer ayı)

Uhud Harbi'nden sonra, Müslümanların harpteki mağlubiyetleriyle zaafa uğradıkları zannına kapılan etraftaki bazı Arap kabilelerinde, İslam'ın merkezi Medine'ye karşı bazı kıpırdanma ve hareketlenmeler görüldü. Harekete hazırlananlardan biri de, Huzeyl kabilesinden Hâlid b. Süfyan idi. Medine üzerine yürümek için hazırlıklarını tamamlamıştı ki Peygamber Efendimiz durumu haber almıştı. Ashâb-ı Suffa'dan Abdullah b. Üneys'i, haberin doğruluğunu tahkik için göndermişti. Yayılan haberin doğru olduğunu, bizzat hareketi plânlayan Hâlid b. Süfyan'dan öğrenen Abdullah b. Üneys, bir fırsatını kollayıp, kılıcıyla onu öldürmüştü.[743]

Bu hadise, civar kabilelerin bir müddet sessiz sedâsız durmalarını sağlamıştı, ama Müslümanlara karşı intikam ve taarruz hırslarını da bilemiş oluyordu.

Sinsi düşman, açıktan açığa Müslümanlara karşı çıkamayacağını anlayınca, bu intikam duygusunu tatmin için başka yollar aradı. Masum kılığına girerek Adal ve Kare kabilesine mensup altı kişilik bir heyet, Medine'ye çıkageldi. Müslüman olduklarını söyleyerek Peygamber Efendimizin huzuruna çıktılar.

"Yâ Resûlallah! Kabilemiz arasında İslamiyet yayılmış durumda. Sahabelerinden birkaçını, İslam hükümlerini tebliğ etmek, Kur'an okuyup öğretmek üzere bizimle beraber gönder!"[744] diye ricada bulundular.

Resûl-i Ekrem, İslam'a hizmet teşkil edecek bu masum ve mâkul görünen talebi cevapsız bırakmadı; Mersed b. Ebî Mersed başkanlığında on sahabeyi gelenlerle birlikte gönderdi. İrşad vazifesiyle yola çıkan on sahabeden, isimleri bilinen yedisi şunlardı:

Mersed b. Ebî Mersed, Hâlid b. Ebî Bukeyr, Abdullah b. Târık, Âsım b. Sâbit, Hubeyb b. Adiyy, Zeyd b. Desinne ve Muattib b. Ubeyd.[745]

İrşad heyeti, Huzeylilere âit Recî' adındaki su başına geldiklerinde, âdi ve alçakça bir hıyanetle karşı karşıya bulunduklarını anladılar. Bir anda Benî Lih-

---

[743] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 51.

[744] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 178; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 55.

[745] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 178; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2. s. 55.

yan'dan yüz kadar okçunun hücumuna maruz kaldılar. "Biz Müslüman olduk, bize irşad heyeti gönder" diye yalvaran bu adamlar, şimdi Müslüman mürşidleri Lihyanların okçularına teslim ediyorlardı.

Müslümanlar, kılıçlarını sıyırarak bir dağa iltica ettiler. Kendilerini kılıçlarıyla müdafaa etmeye kalktılarsa da, kısa zamanda mukavemetleri kırıldı. Hainler, Müslümanların sığındıkları dağın etrafını sardılar:

"Eğer yanımıza inip teslim olursanız sizi öldürmeyiz!" diye seslendiler. Müslüman muallimler, müşriklerin bu sözlerine güvenmeyip teslim olmayı reddettiler. İçlerinden Âsım b. Sâbit, "Ben, müşriklerin himâyesini ömrüm boyunca kabul etmemek üzere yeminliyim! Vallahi, ben bu kâfirlere asla teslim olmam!" dedi; sonra da, "Allahım, Resûlünü durumumuzdan haberdar et!" diye dua etti. Bir taraftan da müşriklere ok yağdırıyordu. Ok atarken de, "Ben ne diye çarpışmayayım ki? Gücüm kuvvetim yerinde, oklarım yanımda, yayımın kirişi kalın, enli temrünler sebebiyle kayıp gitmekte.

"Ölüm hak, dünya boş ve geçicidir.

"Takdir edilen elbette başa gelecektir!

"İnsanlar er geç Allah'a dönecektir!

"Eğer ben sizinle çarpışmazsam annem evlatsız kalsın" diyordu.[746]

Bu kahraman sahabe, oku bitince, mızrağını kullanmaya başladı. O da kırılınca kılıcına sarıldı. Böylece birçok müşriği yere serdikten sonra son duası ise şu oldu:

"Allahım! Ben senin dinini korumaya çalıştım; sen de cesedimi müşriklerden koru!"

Diğer sahabeler de kahramanca çarpıştılar. Ancak yüz kişiye karşı on kişi ne yapabilirdi ki? Sonunda, aralarında Âsım b. Sâbit'in de (r.a.) bulunduğu yedi sahabe, müşrik oklarıyla şehit oldular. Geri kalan üç sahabe ise, müşriklerden kendilerini öldürmeyeceklerine dair kesin söz alınca teslim oldular. Müşrikler üçünü de yaylarının kirişiyle sıkıca bağladılar. Sonra Mekke'nin yolunu tuttular. Maksatları, onları götürüp Müslümanlara karşı kalpleri kin ve nefretle dolu Kureyş müşriklerine satmaktı!

Yolda, Abdullah b. Târık, bir fırsatını kollayıp kaçtı. Ancak bu kaçış hayata değil, şehâdete idi. Müşriklerin attıkları taşlarla o da şehit oldu. Geriye iki kişi kaldı: Zeyd b. Desinne ve Hubeyb b. Adiyy... Bunları da götürüp Mekke'de sattılar.

Âsım b. Sâbit, Uhud Muharebesi'nde, Sülâfe adındaki azılı bir müşrik kadının iki oğlunu öldürmüştü. Bu şerir kadın, Hz. Âsım'ın başını eline geçirdiği takdirde, onunla şarap içeceğine dair yemin etmişti. Lihyanoğulları bunu bili-

---

[746] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 179; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 2, s. 294.

yorlardı. Bu sebeple hunharca şehit ettikleri Hz. Âsım b. Sâbit'in başını alıp Mekke'deki bu kadına götürmek istiyorlardı. Ancak Allah, kendilerine bu fırsatı vermedi. Âsım b. Sâbit'in (r.a.) şehit olmadan az önce, "Allahım! Müslüman olduğum günden beri senin yüce dinini müdafaa ve himâye etmek için nefsimi feda ettim. Bugün, son günümdür. Sen de benim cesedimi (müşriklerin dokunmasından) muhafaza eyle!"[747] diye ettiği duasını Cenab-ı Hak kabul etti. Müşrikler cesedinin başına yaklaşmak istedikleri sırada, cesedin başında birden bir arı sürüsü peydâ oldu ve onları cesede yaklaştırmadı. Bunun üzerine cesedi sabahleyin gelip almak üzere ayrıldılar. Ancak sabah geldiklerinde ceset ortada yoktu. Şaşırdılar. Çünkü Cenab-ı Hak, gece bir yağmur yağdırmış ve bu büyük sahabenin cesedini necis müşriklerin ellerinin dokunmasına fırsat vermeden sellere sürükletip götürmüştü!

Hz. Hubeyb ile Hz. Zeyd'in Şehâdetleri

Lihyanoğulları tarafından Mekke'ye götürülen Hz. Hubeyb b. Adiyy ile Zeyd b. Desinne, Bedir'de çok yakınları öldürülenler tarafından satın alınmış ve hapsedilmişlerdi. Kureyş'in kararı, bu iki sahabeyi şehit etmekti. Bir müddet hapiste işkence ve eziyetlere maruz bıraktıktan sonra, bir gün alıp ikisini birlikte Ten'im mevkiine götürdüler. İki kahraman sahabe son olarak kucaklaşıp birbirlerine sabır tavsiyesinde bulundular.

Ten'im denilen yer, sanki bayram yeriymiş gibi, çoluk çocuk, genç ihtiyar, kadın erkekle dolmuştu: Bu iki masum sahabenin maruz kalacakları gaddar hareketi seyre gelmişlerdi. Hürriyeti ve insanlığı ayaklar altına alan canileri alkışlamaya koşmuşlardı. Yarım kalan Uhud muvaffakiyetleri ile Bedir mağlubiyetinin acısını çıkaramadıklarını biliyor ve o acıyı, hıncı ve intikamı, bu iki masum, müdafaasız ve silahsız sahabeyi darağacında sallandırmakla almaya çalışıyorlardı.

Hz. Hubeyb'in Şehâdeti

Çukur kazılmış, direk dikilmişti.

Hz. Hubeyb'i direğe doğru götürdüler. Gönlü Allah'ın ve Resûlünün muhabbetiyle dopdolu Hz. Hubeyb, telâşsız, tereddütsüz idi. Allah'ın dini uğrunda şehit olmayı en büyük şeref biliyordu. İki rekât namaz kılmak için müsaade istedi. İzin verilince bütün samimiyetiyle yüce Mevlâsının huzuruna yöneldi. İki rekât namazını tamamladıktan sonra müşriklere dönerek, "Vallahi" dedi. "Eğer Hubeyb ölümden korktu da namazı uzattı demeyecek olsaydınız, namazı uzatır ve çoğaltırdım!"[748]

---

[747] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 463; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 189.

[748] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 28.

Hz. Hubeyb, bu hareketiyle, idamdan önce iki rekât namaz kılma âdet ve sünnetini de başlatan ilk insan oluyordu.[749]

Müşrikler ona, "Muhammed'in dinini terk eder ve ecdadının dinine dönersen sana eman veririz!" dediler.

Kahraman sahabe, "Vallahi, hayır! İslam'dan asla dönmem! Hatta dünya, içindekilerle beraber bana verilse, yine de dönmem!" diye cevap verdi.

Bu sefer müşrikler, "Doğru söyle; şimdi senin yerine Muhammed olsa ve sana bedel o öldürülse memnun olurdun, değil mi?" diye sordular.

Gönlü Resûlullah'a muhabbetle yanıp tutuşan sahabeden gelen cevap, müşrik canileri şaşırttı, tüylerini diken diken etti: "Allah'a yemin ederek söylüyorum ki Peygamberimizin ayağına bir diken batmaktansa, evimden, hayatımdan, çoluk çocuğumdan olmaya râzıyım!"

Müşrikler, fedakârlığın böylesini görmemiş, Allah'a ve Resûlüne bağlılığın tatlı saadetini yaşamamış oldukları için, Hubeyb Hazretlerinin bu cevaplarına gülüp geçiyorlardı.

Etrafına bakan büyük insan, hiçbir nurani yüz göremiyordu. Bütün suratlar abustu; şirkin çirkinliği yüzlerine aksetmişti sanki... Kendisiyle Resûlullah'a selamını iletecek kimsecikler yoktu o kocaman kalabalıkta... Bizzat kendi ağzıyla, hayatını uğruna feda ettiği Resûlullah'a darağacında selam yollamaktan başka çaresi yoktu. Şöyle niyazda bulundu:

"Allahım! Şu anda düşman yüzlerden başka yüz göremiyorum!

"Allahım! Burada selamımı Resûlüne ulaştıracak hiç kimse yok! Ne olur ona selamımı sen ulaştır!

"Allahım! Sen, bize Resûlünün peygamberliğini bildirdin. Bize revâ görülenleri de ona sabahleyin bildir."[750]

Bu hazin dua yapılırken, Resûl-i Ekrem Efendimiz de, Medine'de, Hubeyb'in selamını, "Aleykesselam!" diyerek aldı; sonra da ashabına dönerek, "Kureyş, Hubeyb'i şehit etti" buyurdu.

Hz. Hubeyb, eli kolu ağaçtan direğe bağlı bekletiliyordu. Karşısında, babaları öldürülmüş kırk genç, ellerinde mızraklarla duruyorlardı. Emir alınca, dört bir taraftan mızrakları bu aziz sahabenin vücuduna batırmaya başladılar. Hubeyb'in, işkenceler altında ruhunu teslim etmesini istiyorlardı. Bir ara Hz. Hubeyb'in yüzü Kâbe'ye döndü. Allah'a bundan dolayı hamdetti: "Hamdolsun o Allah'a ki yüzümü, kendisinin, Resûlünün ve mü'minlerin râzı oldukları kıbleye çevirdi!"

---

[749] Buharî, *a.g.e.*, c. 2, s. 28.

[750] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 182; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3. s. 190.

Kureyş müşrikleri buna da tahammül edemediler ve onun yüzünü Kâbe'den çevirdiler. Fakat fedakâr sahabe, yüzü Kâbe'ye doğru şehâdet makamına erişmek istiyordu. Rabb-i Rahîm'ine, "Allahım! Eğer ben, senin katında hayırlı biri isem, yüzümü kıblene çevir!" diye yalvardı.

Kıbleye çevrilen Hubeyb Hazretlerinin yüzünü müşrikler, bir daha başka tarafa çeviremediler.[751]

Hz. Hubeyb'in, ruhuyla yüce âlemlere yükselme zamanına kısa bir süre kalmıştı. Ruhunu teslim etmeden önce kendisine Allah'a ve Resûlüne iman ve muhabbetten dolayı bu zulmü, bu eziyeti revâ görenlere, "Allahım! Kureyş müşriklerini mahvet; topluluklarını tarumar et; onların birer birer canlarını al! Hiçbirini sağ bırakma Allahım!"[752] diye beddua etti.

Yüksek sesle yapılan bu beddua, Ten'im mevkiinde yankılandı, imansız kalplere müthiş bir korku verdi: Kimisi yüzükoyun yere uzandı, kimi kulağını tıkadı. Bu korku, Hubeyb Hazretlerinin şehâdetinden çok sonraya kadar da devam etti.

Mızraklar göğsüne saplı Hz. Hubeyb, o ibret verici manzara içinde bir müddet Allah'ın varlık ve birliğini, Resûlünün hak ve peygamberliğini şirk ehlinin suratlarına haykırdı. Az sonra da hayatını şehâdet mertebesiyle noktaladı. Böylece, Allah yolunda darağacında ruhunu teslim eden ilk Müslüman oldu.

Sıra, Hz. Zeyd'de...

Hz. Hubeyb'in şehâdetini, Hz. Zeyd'in şehâdeti takip edecekti.

Müşrikler onu da Ten'im'e alıp getirmişler ve darağacına bağlamışlardı.

Hz. Hubeyb'e yapılan tekliflerin aynısı ona da yapıldı. Fakat bu büyük sahabe de, Hubeyb'in verdiği aynı cevapları pervasızca verdi.

Ebû Süfyan, bu durum karşısında hayret ve takdirini gizleyemedi: "Ben, insanlar arasında ashabının Muhammed'i sevdiği kadar hiç kimsenin, hiç kimseyi sevdiğini şimdiye kadar görmüş değilim!"[753]

Tekliflerinden netice almayan müşrikler, Hz. Zeyd'i oklarına hedef aldılar ve onu da şehit ettiler. Cesedi bağlı bulunduğu yerde kalan büyük sahabenin ruhu kim bilir hangi yüce âlemde tayeran ediyordu?

Her iki sahabe de, imanlarında, Allah'a ve Resûlüne sadâkatte zerre kadar tereddüde düşmeden, işte böylesine imrenilecek güzel bir surette hayat defterlerini kapadılar.

---

[751] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 191.

[752] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 182.

[753] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 181; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2. s. 56.

BİR-İ MAUNA FACİASI

Hicret'in 4. senesi Sefer ayı idi.

Benî Âmir kabilesinin efendisi ve reisi Ebû Bera Âmir b. Mâlik, Peygamberimizi ziyaret maksadıyla Medine'ye geldi. Ebû Bera, samimi bir insan, Resûl-i Ekrem'e ve Müslümanlara dost biriydi. Efendimize hediye etmek üzere de iki at ile iki deve getirmişti. Ancak Resûl-i Ekrem, "Ben, müşriklerin hediyesini kabul edemem. Eğer hediyenin kabul edilmesini istiyorsan Müslüman ol!" diyerek onun hediyesini kabul etmedi ve kendisini Müslüman olmaya davet etti.

Ebû Bera o anda Müslüman olmadı, ama İslamiyete karşı gösterdiği alâkadan da vazgeçmedi. Peygamber Efendimize, "Yâ Muhammed! Beni davet ettiğin din, pek güzel, pek şereflidir. Kavmim benim sözümü dinler. Eğer sahabelerinden birkaçını Kur'an ve sünneti öğretmek üzere gönderecek olursan, ümit ederim ki davetini kabul ederler!" dedi.[754]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Necid halkına pek güvenmiyordu. Ashabına bir hainlikte bulunabilirler endişesini taşıyordu. Bu endişesini, "Göndereceğim kişiler hakkında Necid halkından korkarım!" diyerek de izhar etti.

Ancak Ebû Bera teminat verdi. "Onları" dedi. "Ben himâyeme aldıktan sonra, Necid halkının onlara dokunması hadlerine mi düşmüş?"

Ebû Bera'nın güvenilir, sözüne itimat edilir biri olması, Peygamber Efendimizin endişesini giderdi. Sonunda, kırk veya yetmiş kişiden ibaret irşad heyetini göndermeye karar verdi. Altısı muhacir, diğerleri ensardan idi. Hepsi de Suffa ehli idi. Başlarına Münzir b. Amr tayin edildi.[755]

Peygamber Efendimiz, ayrıca Necid halkına ve Benî Âmir reislerine verilmek üzere heyetle birlikte bir de mektup gönderdi.

İrşad ve tebliğ heyeti Bi'r-i Maûna denilen mevkiye vardı. Burası, Medine'nin doğu tarafına düşen, Süleym ile Âmiroğulları yurtları arasında kalan, Benî Süleym'e âit bir su kuyusu idi. Burada Hz. Resûlullah'ın mektubunu Amir b. Tufeyl'e götürmek vazifesini, Haram b. Milhân üzerine aldı. Bu sahabe, mektubu götürüp ona teslim etti. Ne var ki mektubun muhatabı Âmir, okuma gereği bile duymadan elçi sahabeyi orada şehit etti.[756] Aziz şehidin, bu hain adamın darbeleri altındaki son sözleri şunlar oldu:

"Allahü Ekber! Kâbe'nin Yüce Rabbine yemin olsun ki kazandım gitti!"[757]

Âmir b. Tufeyl, bu masum sahabeyi şehit etmekle de yetinmedi; Âmiroğullarını, heyetteki diğer sahabeleri de öldürmek için yardıma çağırdı. Ancak

---

[754] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 193-194; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 514; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 34.

[755] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 194; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 52; Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 28.

[756] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 52; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 29.

[757] Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 29.

Âmiroğulları, önceden Ebû Bera'ya, gelecek irşad heyetine dokunmayacaklarına dair söz vermiş bulunduklarından, bu adama yardıma yanaşmadılar.

Benî Âmir'den yardım konusunda red cevabı alan Âmir, bu sefer kendisi gibi gözleri ve gönülleri kan ve kin ile dolmuş Süleymanoğullarından birkaç kabilenin yardımını temin etti. Hep birlikte, Maûna Kuyusu mevkiinde olup bitenden habersiz bekleyen masum sahabeleri de şehit etmek üzere harekete geçtiler.

Bu arada, mektubu götüren sahabenin geciktiğini gören irşad heyeti, dinlendikleri Maûna Kuyusu mevkiinden durumu öğrenmek üzere Necid bölgesine doğru yol almışlardı.

Tam o sırada, karşılarında elleri silahlı kalabalık bir müşrik topluluğu buldular.

Sahabeler, kılıçlarını sıyırarak kendilerini çepeçevre kuşatanlara, "Vallahi, bizim sizinle hiçbir işimiz yok. Biz sadece Peygamberimizin verdiği bir vazife için yolumuza gidiyoruz!" dediler.[758]

Fakat kana susamış müşrikler, bu sözlere aldırış bile etmediler. Kararları kesindi: İslam'ı ve imanı öğretmek kutsî vazifesiyle yola çıkan bu fedakâr sahabeleri, teker teker şehit edeceklerdi.

Başlarına gelecekleri fark eden sahabeler, el açarak Rabb-i Rahîmlerine, "Ey Rabbimiz! Durumumuzu Resûlüne haber verecek burada kimsemiz yok. Selamımızı ona sen ulaştır! İlâhî! Peygamberin vasıtasıyla kavmimize haber ver ki: Biz Rabbimize kavuştuk. Rabbimiz bizden râzı oldu ve bizi de râzı etti"[759] diye yalvardılar.

Aynı anda Cebrail (a.s.), bu kahraman sahabelerin selamını ve durumlarını Resûl-i Kibriya Efendimize ulaştırdı. Selamlarına, "Aleyhimüsselam" diyerek karşılık veren Resûl-i Ekrem, ashabına dönerek, müşriklerin bu fedakâr kardeşlerini şehit etmek üzere olduklarını haber verdi ve onlar için mağrifet dilemelerini istedi.

Peygamber Efendimiz, ashabına bu haberi iletirken irşad heyetinde bulunan sahabelerin birkaçı müstesna diğerleri hain düşman mızraklarıyla delik deşik edilmiş ve şehit olmuşlardı. Kurtulan sahabelerden ikisi deve gütmeye gitmişlerdi, biri ise öldü diye şehitler arasında terk edilmişti. Develeri güden iki sahabe, bir müddet sonra Bi'r-i Maûna mevkiine dönünce dehşetli manzarayla ürperdiler. Bu ciğer parçalayıcı sahne karşısında gözyaşı döktüler. Kendine hâkim olamayan biri, müşriklerin arkasına takıldı ve şehit oluncaya kadar kendileriyle çarpıştı. Diğeri ise esir alındı, ancak sonradan serbest bırakıldı. Şehitler

---

[758] Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 28.

[759] Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 29; Müslim, *Sahih*, c. 6, s. 45.

arasında öldü diye terk edilen Ka'b b. Zeyd Hazretleri ise, müşrikler ayrıldıktan sonra, çıkıp Medine'ye geldi.[760]

Peygamberimizin Bedduası

Bu seçkin sahabelerinin hainice bir suikaste kurban gitmelerinden dolayı, Peygamber Efendimiz, son derece üzüldü.

Enes b. Mâlik, "Resûlullah'ın, Bi'r-i Maûna'da şehit edilen ashaba yanıp üzüldüğü kadar hiçbir kimseye, hiçbir şeye yanıp üzüldüğünü görmedim!"[761] der.

Duyduğu derin üzüntü, Peygamber Efendimizi, bu câhillikte bulunanlara beddua etmeye kadar götürdü. Haber aldığı gecenin sabah namazında birinci rekâttan sonra ikinci rekâtın rükûundan doğrulunca şu bedduada bulundu:

"Allahım! Mudar kabilelerini kahreyle!

"Allahım! Onların yıllarını Yusuf Peygamberin kıtlık yılları gibi çetin yap, başlarına dar getir!

"Allahım! Lihyanoğullarını, Adal, Kare, Zi'b, Rı'l, Zekvan ve Usayya kabilelerini sana havâle ediyorum. Zira, onlar, Allah'a ve Resûlüne karşı geldiler!"[762]

Peygamberimiz, bu bedduasına bir ay boyunca her vakit namazından sonra devam etti. Sahabe-i Kiram da "Âmin" dediler.[763]

Fahr-i Kâinat'ın bu duası kabul olundu. Kısa bir müddet sonra adı geçen bölgede kıtlık kuraklık başladı, yağışlar kesildi, sular çekildi, her taraf yanıp kavruldu.

Diğer taraftan, Ebû Bera da, Resûl-i Ekrem Efendimizin, "Bu, Ebû Bera'nın başımıza getirdiği bir iştir" sitemine ve yapmış olduğu himâye taahhüdünün yeğeni Âmir b. Tufeyl tarafından böylesine canice çiğnenmesine tahammül edemedi ve üzüntüsünden hastalanarak kısa zaman sonra öldü.

Art arda meydana gelen Recî' ve Bi'r-Mauna facialarında seksen kadar güzide sahabe şehit düşmüştü.

Peygamberimizin Anlaşmaya Sadâkat Göstermesi

Faciadan, Mudarîlerden olduğunu söylemekle kurtulan Amr b. Ümeyye, Medine yolunu tuttu. Yolda iki adama rastladı. Bi'r-i Maûna'da sahabeleri şehit eden kabileye mensup kimseler olduğu zannıyla bir fırsatını bulup onları öldürdü.

---

[760] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 194; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 52.

[761] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 54.

[762] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 53.

[763] Ebû Davûd, *Sünen*, c. 2, s. 68.

Medine'ye gelip durumu haber verince, Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Sen ne kötü bir iş yaptın!" buyurdu.

Zira, bu iki kişi Âmiroğullarından idiler ve Medine'ye gelerek Peygamberimizle görüşmüşlerdi. Ayrılırlarken de Resûl-i Ekrem kendilerine bir eman ve dokunmazlık yazısı vermişti. İşte Amr'ın öldürdüğü, eman verilmiş bu kimselerdi.

Dokunmazlık yazısını, öldürülen iki kişiyle Peygamber Efendimizden başkası bilmiyordu. Buna rağmen, Resûl-i Ekrem, verdiği sözün, bu sözünden haberi olmayan bir sahabe tarafından ihlâl edilmesi sebebiyle öldürülenlerin diyetini ödedi. Böylece, verdiği söze ve yaptığı anlaşmaya sadâkatini göstermiş oldu.

BENÎ NADİR GAZÂSI

(Hicret'in 4. senesi Rebiülevvel ayı / Milâdî 625)

Benî Nadîr, Hz. Hârun'un (a.s.) neslinden gelen, zengin ve güçlü, büyük bir Yahudi kabilesiydi. Medine'ye iki saatlik mesafede, Mekke yolu üzerinde sağlam kale ve hisarlarda otururlardı. Resûl-i Ekrem Efendimizle, İslamiyet ve Müslümanların aleyhinde bulunmamak, bu hususta herhangi bir düşmana yardımcı olmamak, ayrıca ödenecek diyetler konusunda da yardımcı bulunmak üzere anlaşmaları vardı.[764] Ancak buna rağmen, Kureyş müşrikleri ve Medine münafıkları ile el altından iş birliği yapma gayretlerinden de vazgeçmiş değillerdi. Bilhassa, Uhud Harbi'nden sonra, müşrikler ve münafıklar ile olan münâsebetlerini daha da artırmışlardı.

Daha önce bahsettiğimiz gibi, ashaptan Amr b. Ümeyye, Peygamberimizden eman almış Âmir kabilesinden iki kişiyi yanlışlıkla öldürmüştü. Benî Nadîr Yahudilerinin altına imza attıkları anlaşmaya göre, bu iki kişi için ödenecek diyetin bir kısmını onların karşılamaları gerekiyordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, paylarına düşen diyet miktarını istemek ve anlaşmaya ne derece sâdık olduklarını anlamak maksadıyla, yanına Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Zübeyr b. Avvam, Hz. Talha b. Ubeydullah, Hz. Sa'd b. Muaz ve Hz. Üseyd b. Hudayr'ı (r. anhüm), alarak yurtlarına gitti.

Yahudiler, önce Peygamber Efendimizi müspet ve güleryüzle karşıladılar; hatta kendilerine kadar gelmiş olmalarından memnunluk duyduklarını, üzerlerine düşen görevi yerine getireceklerini bile açıkça ifade ettiler.[765]

Peygamber Efendimiz, ashabıyla, bir evin duvarı dibine oturdu.

---

[764] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 199.

[765] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 199; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2. s. 57.

Peygamber Efendimizi zâhiren gayet iyi karşılayan Yahudiler ise, bir köşeye çekilip aralarında konuşmaya başladılar.

"Siz bu adamı, şu andan daha müsait bir durumda bulamazsınız! Hemen şu evin damına çıkarak, onun üzerine bir kaya parçası bırakıp ondan kurtulmalıyız!" dediler. Sonra, "Hemen şimdi bu işi kim yapar?" diye sordular.

İçlerinden Amr b. Cıhhaş adlı şahıs ortaya atıldı. "Bu işi ben yaparım!" dedi.[766]

Bu esnada, ileri gelenlerinden biri olan Sellâm b. Mişkem söz aldı. "Ey kavmim! Bu sefer sözümü dinleyiniz; ondan sonra, isterseniz her zaman bana muhalefet ediniz!" dedikten sonra, sözlerine şöyle devam etti:

"Vallahi, siz böyle bir işe teşebbüs edecek olursanız, bu ona vahiyle haber verilir. Bununla kendimize yazık etmiş oluruz. Hem bu, onunla aramızdaki anlaşmayı da ihlâl sayılır. Geliniz, böyle bir karardan vazgeçiniz! Eğer, böyle bir şeye teşebbüs ederseniz, bu, Yahudilerin kökünün kazınması, İslamiyetin ise yükselip kıyamete kadar sürmesi demek olur!"[767]

Peygamberlere hıyanet etmekle tanınan Yahudiler, buna rağmen kararlarından vazgeçmediler. O esnada vazifeyi üzerine alan Amr b. Cıhhaş da, Peygamberimizin üstüne taş bırakmak üzere dama çıktı.

Cebrail'in, Durumu Peygamberimize Haber Vermesi

Tam o esnada, tertiplenen suikast ve hıyaneti, Cebrail (a.s.) gelip Peygamber Efendimize haber verdi. Resûl-i Kibriya Efendimiz, bir ihtiyaç gidermek istiyormuş gibi davranarak yerinden kalkıp Medine yolunu tuttu. Hatta sahabeler, tekrar gelecek zannıyla bir müddet orada oturdular. Gelmediğini görünce onlar da kalkıp oradan ayrıldılar.

Bir Yahudinin Kavmini İkazı

Yahudilerden biri olan Kinâne b. Sûriya, "Muhammed niçin kalkıp gitti, biliyor musunuz?" diye sordu.

Yahudiler, "Hayır" dediler. "Biz bilmiyoruz. Sen biliyorsan anlat!"

Kinâne anlatmaya başladı:

"Tevrat'a yemin olsun ki ben, plânladığınız suikastin, Muhammed'e haber verildiğini biliyorum! Kendinizi boşuna aldatmayınız! Vallahi, o, Allah'ın Resûlüdür, hem de peygamberlerin sonuncusudur! Ona, tasarladığınız suikast haber verildiği için kalkıp gitti. Siz, onun Harun Peygamberin neslinden gelmesini umuyordunuz; Allah ise dilediğinden seçip gönderdi. Biz, Tevrat dersimizde, 'En son gelecek olan o peygamberin doğum yeri Mekke'dir, hicret ye-

---

[766] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 199; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 57; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 560.

[767] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 57.

ri Yesrib'dir' diye hiç değiştirmeden yazmışızdır. Gelecek son peygamberin sıfatı da, buna tamamıyla uymaktadır. Kitabımızdakine bir harf bile aykırı tarafı yoktur! Ondan önce, sizinle çarpışan kimse olmayacaktır! Ben, sizin eşyalarınızı develere yükleyip göç ettiğinizi, çocuklarımızın feryatlarını, evlerinizi barklarınızı, mal ve mülklerinizi geride bırakarak gittiğinizi görür gibi oluyorum! Geliniz, iki hususta bana itaat ediniz; üçüncüsünde ise hayır olmadığını biliniz!"

Yahudiler merakla, "Nedir o hususlar?" diye sordular.

Kinâne, "Müslüman olmanız, Muhammed'in ashabı arasına katılmanız! Ancak bu suretle, evlatlarınızı ve mallarınızı emniyet altına almış, selamete kavuşturmuş olursunuz; yurdunuzdan yuvanızdan da sürülüp çıkarılmazsınız!"

Bütün bunlara rağmen Yahudiler, "Biz, Tevrat'tan ve Mûsa'nın ahdinden asla ayrılmayız" diye karşılık verdiler.[768]

Peygamberimizin, Benî Nadîr'e "Yurdumu Terk Ediniz!" Diye Haber Göndermesi

Benî Nadîr Yahudilerinin plânladıkları bu suikast teşebbüsü, onların İslam'a ve Müslümanlara dost olmadıklarını ve Peygamberimizle yaptıkları anlaşmaya da sadâkat göstermediklerini açıkça ortaya koyuyordu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz de kendilerine karşı kesin tavır takındı.

Muhammed b. Mesleme'yi huzuruna çağırdı ve ona şu emri verdi:

"Nadiroğulları Yahudilerine git! Onlara, 'Resûlullah beni size; yurdumdan çıkıp gidiniz! Burada benimle birlikte oturmayınız! Siz bana, düşünülmeyecek bir suikast plânı kurdunuz! Size on gün süre tanıyorum. Bu müddetten sonra, buralarda sizden kim görülürse, boynunu vururum, emrini bildirmek üzere gönderdi' de!"[769]

Muhammed b. Mesleme (r.a.), Nadiroğulları yurduna vardı. Resûlullah'ın emrini onlara bildirmeden önce şöyle konuştu:

"Mûsa Peygambere Tevrat'ı indirmiş olan Allah aşkına doğru söyleyiniz: Muhammed, peygamber gönderilmeden önce, Tevrat önünüzde iken, size geldiğimi ve şu meclisinizde bana Yahudiliği teklif ettiğiniz zaman, 'Vallahi, ben, asla Yahudi olmam!' dediğimi, sizin de buna karşılık, 'Dinimize girmekten seni alıkoyan şey nedir? Yahudi dininden başka din yoktur. Senin aradığın, istediğin, duyup işittiğin Hanif dininin aynısıdır o! Size gelecek olan peygamber, hem şeriat sahibidir, hem savaşçıdır. Gözlerinde biraz kırmızılık vardır. Kendisi Yemen tarafından gelecek, deveye binecek, ihrama (pelerine) bürünecek,

---

[768] Vakidî, *Megazi*, s. 284-285.

[769] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 57.

az etli kemiğe kanaat edecek, kılıcı boynunda asılı bulunacak, konuştuğu zaman hikmetli konuşacaktır' dememiş miydiniz?"

Benî Nadîr Yahudileri, "Evet, biz bunları sana söylemiştik. Ama geleceğini sana haber verdiğimiz peygamber bu değildir!" diye karşılık verdiler.

Daha sonra Muhammed b. Mesleme, onlara Peygamber Efendimizin emrini bildirdi.

Nadiroğulları Yahudileri, giriştikleri suikast teşebbüsünün kendilerine pahalıya mâl olduğunu anlamışlardı, ama artık iş işten geçmişti. Verilen emir doğrultusunda hareket etmekten başka görünen bir başka yol da yoktu. Muhammed b. Mesleme'ye, "Göç ederiz" diyerek hazırlığa başladılar.

Başmünâfığın Gönderdiği Haber

Bu sırada başmünafık Abdullah b. Übey'den kendilerine bir haber geldi. Haberde şöyle deniliyordu:

"Sakın mallarınızı ve yurdunuzu bırakıp gitmeyiniz! Kalenizde oturunuz. Gerek kavmimden ve gerekse sâir Araplardan iki bin kişiyi yardımınıza göndereceğim. Son nefeslerine kadar saflarınızda çarpışacaklardır. Ayrıca Benî Kurayza Yahudileri de size yardım edeceklerdir!"[770]

Benî Nadîr Yahudilerinin Küstahça Meydan Okumaları

Münafıkların reisi Abdullah b. Übey'in gizlice gönderdiği bu haber üzerine, Nadiroğulları göç fikrinden vazgeçtiler, Peygamber Efendimize de, "Biz yurdumuzdan çıkıp gitmeyeceğiz! Elinden geleni yap!" diye adamlarıyla haber gönderdiler.[771]

Bu, açıkça ve küstahça bir meydan okuyuştu.

Peygamber Efendimiz, bu haberi alır almaz, "Allahü Ekber!" diyerek tekbir getirdi. Müslümanlar da Efendimizin tekbirine katıldılar.

Sellâm b. Mişkem'in, Huyey b. Ahtab'ı İkazı

Benî Nadîr Yahudilerini böylesine tehlikeli bir maceraya sürükleyenlerin başında Huyey b. Ahtab geliyordu. Bu adam, kavmine teselli babında şöyle diyordu:

"Pek çok mal yığdıktan sonra kalemize girer, büyük kapı ve sokakları tutarız. Kalemize taş taşırız. Bir yıl yetecek yiyeceğimiz de var. Kalemizdeki suyumuz da kesilecek değil!"

Yahudi ileri gelenlerinden biri de, Sellâm b. Mişkem'di. O, bu fikre karşı çıktı. "Ey Huyey!" dedi. "Vallahi, nefsin seni boş ve faydasız şeylerle aldatıp

---

[770] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 57.

[771] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 57.

duruyor, gurur ve kuruntuya düşürüyor! Gel, bu işten vazgeç! Vallahi, sen dâhil hepimiz biliriz ki: Muhammed, Allah'ın Peygamberidir. Onun sıfatları da yanımızdaki kitaplarda vardır. Onu kıskandığımızdan ve son peygamberin Hârunoğulları arasından çıkmasını ümit ettiğimizden dolayı ona tâbi olmuyoruz. Gel, bize verilen emanı kabul edelim: Yurdumuzdan çıkıp gidelim. Muhammed üzerimize gelirse, bizi bir günde şu kalelerimizde kuşatır."

Mağrur Huyey, fikrinden vazgeçmeye niyetli değildi. "Muhammed, bizi muhasara altına alamaz! Bizi yenmeye imkân bulamadan geri döner gider. Abdullah b. Übey, bana birçok şey vadetti" diye Sellam'a karşılık verdi.

Sellam, girilen yolun tehlikeli olduğunu biliyordu; ikazını tekrarladı: "Abdullah b. Übey'in sözü bir şey ifade etmez! O, seni ancak helâk uçurumuna sürüklemek, bizi Muhammed'le harbe tutuşturmak ister. Bizi harbe tutuşturduktan sonra da evine çekilip oturur!"

Huyey b. Ahtab, bütün bu ikazlara kulak tıkadı, sonu pişmanlık olan gururunda direnip durdu.[772]

Nadiroğullarının Muhasara Altına Alınması

Hicret'in 4. senesi Rebiülevvel ayı idi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Medine'de yerine Abdullah İbni Ümmî Mektum'u bırakıp Nadiroğulları yurduna doğru hareket etti. Sancağı Hz. Ali taşıyordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ikindi namazını Nadiroğullarının bağ ve bahçeleri arasında kıldı. Onları muhasara altına aldı. Nadiroğulları, kuvvetli kalelerine sığınmışlardı.

Peygamber Efendimiz, onlara emrini bir kere daha tekrarladı: "Medine'den çıkıp gidiniz!"

Benî Nadîr, bu teklifi kabule yanaşmadı. "Ölüm, bize, senin teklif ettiğin şeyden daha kolaydır. Ölümü göze alır, teklifini kabul etmeyiz!" diyerek adeta meydan okudular.

Artık onlarla çarpışmaktan başka bir yol kalmamıştı. Fakat kuvvetli kalelerine sığındıklarından ve bu kalelerden çıkıp çarpışmayı göze alamadıklarından çarpışmanın bir hayli güç olacağı muhakkaktı. Bu sebeple, Resûl-i Kibriya Efendimiz, çarpışmayı uygun görmedi; Allah'ın izniyle, bir harp plânı tatbik etti. En yakın Yahudi ev ve kalelerini yıkma, hurma ağaçlarını yakıp kesme emrini verdi. Bu hareket, düşmanın kaleden dışarı çıkıp çarpışmasını temin gayesiyle yapılıyordu.

---

[772] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 38.

Evlerinin yıkıldığını, hurma ağaçlarının kesilip yakıldığını gören Yahudiler, "Yâ Muhammed! Sen bozgunculuğu, bozup dağıtmayı yasaklar ve bunu yapanları ayıplardın; şimdi ne diye yaş hurma ağaçlarını kestiriyor ve yaktırıyorsun?" diye bağrıştılar.[773]

Ömür dakikalarını bozgunculukla geçirenler, şimdi ağaç kesmenin bozgunculuk olacağından bahsediyorlardı! Bu bağrışmaları birtakım Müslümanları da tereddüde sevk etti. Bunun üzerine inen ayet-i kerime, meseleyi açıklığa kavuşturdu: "Sizler, herhangi hurma ağacını kestiniz yahut kökleri üzerinde dikili bıraktınızsa, bu hareketiniz (fesat için değil) hep Allah'ın izniyledir ve fâsıkları perişan etmek içindir."[774]

Ayet-i kerimenin nâzil olmasıyla, Müslümanların tereddüt ve endişeleri zâil oldu.

Bu hadiseye ve bu ayet-i kerimeye dayanarak, harp icabı her çeşit yaş ağacın yakılıp kesilmesinin mübah olduğu, âlimler tarafından belirtilmiştir.[775]

Münafıkların, Yahudilere "Direnin!" Diye Haber Göndermeleri

Muhasara devam ediyordu.

Bu esnada başta başmünafık Abdullah b. Übey olmak üzere birçok münafık, Benî Nadîr Yahudilerine, "Eğer Müslümanlara karşı direnir ve karşı koyarsanız, biz sizi onlara teslim etmeyiz. Siz çarpışırsanız, biz de sizinle birlikte çarpışırız. Siz yurdunuzdan çıkarılırsanız, biz de sizinle birlikte çıkıp gideceğiz" diye haber gönderdiler.

Benî Nadîr Yahudileri, münafıkların bu sözlerine kandılar. Bir müddet daha direndiler.

Kur'an'ın Açıklaması

İşleri güçleri fitne ve fesat olan münafıkların bu hareketleri, Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanmıştır:

"Ehl-i kitaptan o küfreden kardeşlerine, 'Andolsun, eğer siz yurtlarınızdan çıkarılırsanız, biz de muhakkak sizinle beraber çıkarız. Sizin aleyhinizde hiçbir kimseye hiçbir zaman itaat etmeyiniz. Eğer sizinle harp edilirse, muhakkak ve muhakkak biz, size yardım ederiz' diyen o münafıkları görmedin mi? Hâlbuki, Allah şehâdet eder ki onlar hakikaten ve kat'iyyen yalancıdırlar!

"Andolsun ki onlar çıkarılacak olurlarsa (bu münafıklar) onlarla beraber çıkmazlar. Eğer onlar muharebeye tutulursa, bunlar onlara yardım da etmez-

---

[773] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 200.

[774] Haşir, 5.

[775] bkz. *Tecrid Tercemesi*, c. 12, s. 167.

ler. Faraza yardım etseler bile, mü'minler karşısında dayanamayarak arkalarına dönüp kaçarlar; sonra da kendileri hiçbir yerden yardım göremezler."[776]

Teslime Mecbur Olup Eman Dilemeleri

Muhassarın 15. günüydü.

Abdullah b. Übey ve diğerlerinin kendilerine vadettikleri yardımların gelmediğini gören Benî Nadîr Yahudileri, teslim olmayı kabul edip eman dilediler.

Peygamber Efendimiz, kendilerine eman verdi ve hiçbirisinin canına dokunmadı. Silahlarından başka, mallarından develerine yükleyebildikleri kadar eşya alarak çıkıp gitmelerine müsaade buyurdu.

Bu müsaade üzerine altı yüz deveye yükleyebildikleri kadar mal ve eşya yüklediler. Medine'den ayrılacakları sırada, sağlam kalmış olan evlerini, Müslümanlar oturmasın diye kendi elleriyle yıktılar. Başlarına gelen bu hadiseden dolayı güya üzülmediklerini göstermek için, kadınlar en kıymetli elbiselerini giyinmişler, ziynetlerini takınmışlardı. Defler, düdükler çalarak Medine'yi terk ettiler. Bir kısmı Şam, bir kısmı Hayber, diğer bir kısmı ise Yemen tarafına gitti. Bunların sürgünü üzerine münafıklar gizlice mâtem tuttular.

Geride Bıraktıkları Mallar

Benî Nadîr Yahudileri, geride birçok hurmalık, ekin, akar ile davar, sığır ve at gibi birçok hayvan bıraktılar. Ayrıca arkalarında elli adet zırh, elli adet miğfer, üç yüz kırk kadar da kılıç kaldı.[777]

Bütün bu mallar, devlet malı olarak doğrudan doğruya Peygamber Efendimize mahsustu. Çünkü çarpışmasız, at ve deve koşturmaksızın elde edilmişlerdi. Bu mallara "fey" denilmiştir. Fey, Allah'ın, din düşmanlarından —galebeyle değil, belki sürgün yahut cizye üzerine sulh olmak suretiyle— Peygamber Efendimize tahsis buyurduğu maldır. Peygamber Efendimiz, bu malı dilediği yerlere sarfetmekte hürdü.

Kur'an-ı Kerim'de bu husus şöyle açıklanır:

"Allah'ın onların mallarından Peygamberine verdiği feye gelince... Siz bunun üzerine ne ata, ne deveye binip koşmadınız. Fakat Allah, peygamberlerini dilediği kimseye musallat eder. Allah, her şeye hakkıyla kâdirdir."[778]

Medine'nin yerlileri olan ensar, muhacirlerin geçimlerini üzerlerine almıştı, onları kendi mallarına ortak etmişti. Bu sebeple, muhacirlerin idareleri onların omuzunda bir yük sayılıyordu.

---

[776] Haşir, 11-12.

[777] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 58.

[778] Haşir, 6.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu ganimet mallarını yalnız muhacirler arasında bölüştürerek ensar-ı kiramın bu yükünü hafifletmek istedi. Bunun için onları çağırdı ve "İsterseniz Benî Nadîr Yahudilerinin mallarından, Allah'ın bana verdiği malları, sizlerle muhacirler arasında bölüştüreyim. Eskiden olduğu gibi muhacirler yine evlerinizde otursunlar ve mallarınızdan faydalanmakta devam etsinler. Yok, eğer isterseniz, bu malları sadece muhacir kardeşleriniz arasında bölüştüreyim. Onlar da evlerinizden çıksınlar, mallarınız da size kalsın!" diyerek teklifte bulundu.

Medineli Müslümanlar gönülden, "Yâ Resûlallah! Nadiroğulları mallarını muhacir kardeşlerimiz arasında taksim ediniz. Onlar şimdiye kadar olduğu gibi evlerimizde otursunlar. Bizim mallarımızdan da istediğiniz kadarını alıp onlara veriniz!" dediler.[779]

O sırada Hz. Ebû Bekir ayağa kalktı; ensar kardeşlerine teşekkür ettikten sonra, "Allah, sizi hayırla mükafâtlandırsın. Vallahi, bizimle sizin benzeriniz yoktur." diye konuştu.

Peygamber Efendimiz de, "Allahım! ensarı ve ensarın evlatlarını koru, onlara merhamet et!" diyerek dua etti.[780]

Medineli Müslümanların bu asil ve civanmert davranışı üzerine, onların medh ve senâsı hakkında şu meâldeki ayet-i kerime nâzil oldu:

"Onlardan (muhacirlerden) önce (Medine'yi) yurt ve iman evi edinmiş olan kimseler (ensar), kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler.

"Onlara verilen şeylerden dolayı göğüslerinde bir ihtiyaç meyli bulmazlar. Kendilerinde fakr ve ihtiyaç olsa bile (onları) öz canlarından daha üstün tutarlar[781] Kim nefsinin (mala olan) hırsından ve cimriliğinden korunursa, işte muradlarına erenler onların ta kendileridir."[782]

Medine-i Münevvere'nin yerlileri olan ensar-ı kiram, bu davranışlarıyla hem Resûlullah Efendimizin hoşnutluğunu, hem de Cenab-ı Hakk'ın rızasını kazanmış oldular.

Bunun üzerine, Peygamber Efendimiz de, Nadiroğullarından kalan ganimet mallarını, Cenab-ı Hakk'ın da ayet-i kerimesinde tavsiye buyurduğu gibi,[783]

---

[779] İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 50-51.

[780] İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 50-51.

[781] Bu haslete "îsâr" derler. "Kişinin kendisi muhtaç iken, diğer kardeşinin ihtiyacını önde görerek yardımına koşması" demektir. Diğer bir ifadeyle, "kişinin, din kardeşini kendi nefsine, şerefte, makamda, teveccühte, hatta maddî menfaat gibi nefsin hoşuna giden şeylerde tercih etmesidir." İslam tarihi, isâr hasletinin şaheser misâlleriyle doludur.

[782] Haşir, 9.

[783] Haşir, 8.

yalnız muhacirlere taksim etti. Bu suretle onları ensarın yardımına ihtiyaç duymayacak hale getirdi.

Peygamber Efendimiz, muhacirlerin hâricinde, ensardan Ebû Dücâne ile Süheyl b. Huneyf'e de (r.a.), çok fazla fakir olduklarından dolayı bazı şeyler verdi.[784]

ZÂTÜRRİKA GAZÂSI

(Hicret'in 4. senesi Cemaziyelevvel ayı / Milâdî 625)

Benî Nadîr Yahudilerinin Medine'den sürgün edilmelerinden iki ay sonraydı.

Enmar ve Sa'lebeoğulları kabilelerinin Müslümanlarla çarpışmak üzere toplanmış oldukları haberi Medine'ye ulaştı.

Peygamber Efendimiz, derhal hazırlanarak, dört yüz (veya yedi yüz) mücahitle Medine'den yola çıktı, Zatürrika mevkiine kadar ilerleyip orada karargâhını kurdu.

Müşrikler, mücahitlerle çarpışmayı göze alamadıklarından dağ başlarına çekilmişlerdi. Geride sadece bir kadın kalmıştı ki o da esir edildi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bir müddet burada bekledi. Öğle namazı vakti girince de, müşriklerin saldırısından duydukları endişe sebebiyle salât-ı havf, yani korku halinde namaz kıldılar. Bu namazın kılınış şekli Nisâ Suresi'nin 101-102. ayetlerinde tarif edilmiştir.

En tehlikeli anlarda bile Resûl-i Kibriya Efendimizin cemaatle namazlarını eda edişi, bize cemaatle namazın ne derece büyük bir ehemmiyeti haiz olduğunu ve ihmâl edilmemesi gerektiğini açıkça ders vermektedir.

Bir Mucize

Zatürrika Seferi esnasında idi.

Ashaptan Ulbe b. Zeyd, üç adet devekuşu yumurtası bulup getirdi.

Resûl-i Ekrem, "Ey Cabir! Bunları, al pişir" diye emretti.

Hz. Cabir, yumurtaları bir çanak içinde pişirip getirdi.

Peygamber Efendimizle mücahitler, o üç yumurtadan doyuncaya kadar yedikleri halde, yumurtaların çanakta olduğu gibi durduğunu gördüler.[785]

Allah'ın, Mü'minlere Merhameti

Yine bu gazâ esnasında idi.

---

[784] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 201-202.

[785] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 289.

Sahabenin biri, bir kuş yavrusu bulup getirdi. Anası veya babası, yavruyu kurtarmak için canını feda edercesine, onu elinde tutan sahabenin avuçlarının içine atılıveriyordu. Bu duruma sahabeler hayretler içinde bakarken, Resûl-i Ekrem ise şu ibret dersini verdi:

"Siz, yavrusunu tuttuğunuz şu kuşun yavrusu için, kendisini avucunuza atmasına mı hayret ediyorsunuz? Vallahi, Rabbinizin, size olan merhamet ve şefkati, şu kuşun yavrusuna olan şefkat ve merhametinden çok daha fazladır!"[786]

Devenin Şikayeti

Peygamber Efendimiz, mücahitlerle birlikte Zatürrika'dan ayrılmış, Medine'ye doğru geliyordu. Harre mevkiine gelindiğinde, bir devenin, koşarak Resûl-i Kibriya Efendimizin yanına varıp tahiyye-i ikram nevinden çöktüğü ve boynunu öne doğru uzatıp onunla konuştuğu görüldü.

Mücahitler hayretler içinde bakınırken, Peygamber Efendimiz, "Bu deve ne söylüyor, biliyor musunuz?" dedikten sonra, "Bu deve, sahibinin zulmünden bana şikayet ediyor: Kendisini senelerdir çalıştırdığını, şimdi ise boğazlamak istediğini söylüyor!" diye buyurdu. Arkasından Cabir b. Abdullah'a, devenin sahibini bulup kendisine getirmesini emretti.

Hz. Câbir, "Yâ Resûlallah, devenin sahibini tanımıyorum" deyince, aldığı cevap şu oldu:

"Deve, seni sahibine götürür!"

Gerçekten, deve, Peygamberimizden emir almış gibi, Hz. Câbir'in önüne düştü ve onu sahibine götürdü.

Hz. Câbir der ki:

"Ben de, deve sahibini alıp Resûlullah'ın yanına getirdim. Resûlullah, onunla deve hakkıda konuştu ve 'Devenin söyledikleri doğru mu?' diye sordu. Deve sahibi, 'Evet, yâ Resûlallah...' dedi."[787]

Gazânın İsmi

Bu sefere, iştirak edenlerin hepsi piyade olup, çıplak ayakları taştan dikenden parçalanmış ve tırnakları dökülmüş olduğundan, ayaklarını bez parçalarıyla bağlamış olmaları sebebiyle bu gazâya "Zatürrika" adı verildiği de kaynaklarda belirtilmiştir. Zira, rika, "ruka"nın çoğuludur; "ruka" ise, elbise yırtığına vurulan bez parçasıdır ki buna da yama denir.

Ebû Musa el-Eş'arî, bu hususta şöyle der:

"Resûlullah'la (a.s.m.) bir gazâya çıktık. Sadece bir devemiz vardı. Nöbetleşe biniyorduk. Artık ayaklarımız delinmişti. Benim de iki ayağım delinmiş,

---

[786] İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 165.

[787] Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 289.

tırnaklarım dökülmüştü. Bunun için ayaklarımıza bez parçası sarıyorduk. Ayaklarımıza bu suretle bez parçası sardığımız için bu sefere Zatürrika Gazâsı denildi.[788]

Resûl-i Ekrem'in Bereket Mucizesi

Ensardan Hz. Câbir'in babası Abdullah b. Amr b. Haram, Uhud'da şehit düşmüştü. Geride altı kız çocuğunu yetim ve bir hayli de borç bırakmıştı.

Borç sahipleri, Yahudiler idi.

Abdullah b. Amr'ın, içinde çeşitli hurma ağaçları bulunan iki bahçesi vardı; fakat bunların mahsûlü borçlarını karşılayacak miktarda değildi. Sadece bir tek Yahudiye borcu, otuz deve yükü hurma idi.

Hurma mevsimi girince, Yahudiler, alacaklarını ısrarla istemeye ve Hz. Câbir'i sıkıştırmaya başladılar. Hz. Câbir, onlara hurma bahçesinin bütün mahsûlünü vermeyi teklif ettiği halde kabul etmediler.

Bunun üzerine Hz. Câbir, Resûl-i Ekrem Efendimizin huzuruna vararak, "Yâ Resûlallah! Biliyorsunuz ki babam Abdullah, Uhud günü şehit düştü. Geride birçok borç bıraktı. Alacaklılara, hurma bahçesinin bütün mahsûlünü vermeyi teklif ettiğim halde kabul etmediler" dedi ve bu hususta kendisine şefaatçi ve yardımcı olmasını diledi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz de, Abdullah b. Amr b. Harâm'ın borcuna karşılık hurma bahçesinin bütün mahsûlünü almalarını ve borcunu silmelerini alacaklılara teklif ettiyse de, yanaşmadılar. Alacaklılar, Resûl-i Ekrem Efendimizin, "Borcun bir kısmını bu yıl, kalanını da gelecek yıl alınız" teklifini de kabul etmediler.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, Hz. Câbir'e, "Sen git; ben yarın kuşluk vakti yanına gelirim" dedi.

Ertesi gün, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i yanına alarak Hz. Câbir'in hurma bahçesine gitti. Ona, "Git, hurmanı topla ve tasnif et! İyi cins olanı bir boy, diğerlerini de bir boy yaptıktan sonra bana haber ver!" buyurdu.

Hz. Câbir, derhal emri yerine getirdi ve gelip durumu Server-i Kâinat Efendimize arz etti. Hz. Câbir, alacaklıları da çağırmıştı. Onlar, Peygamber Efendimizi görünce, isteklerini tekrarlamaya başladılar.

Resûl-i Kibriya Hazretleri, hurma öbeklerinden en büyüğünün çevresini üç kere dolaşıp dua ettikten sonra, Hz. Cabir'e, "Şu alacaklıları yanıma çağır" dedi.

Alacaklılar geldi. Borçlarına karşılık kendilerine hurma yığınından ölçülüp ölçülüp verilmeye başlandı. Borç tamamıyla ödendi.

---

[788] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 35.

Hz. Câbir (r.a.), müşâhedesini şöyle anlatır:

"Tek, Allah, babamın borcunu ödesin de, vallahi ben, kız kardeşlerimin yanına bir hurma tanesiyle dönüp gitmeye bile râzı idim. Hâlbuki, Resûlullah, ondan, bütün alacaklılara hurma verdiği halde, bir hurma bile eksilmediğini gördüm!"[789]

Borç sahipleri olan Yahudiler de, bu hadiseden çok taaccüp edip hayrette kaldılar.

Bu, Resûl-i Kibriya Efendimizin apaçık bir mucizesiydi!

BEDRÜ'L-MEV'İD GAZÂSI

(Hicret'in 4. senesi Şâban ayı / Milâdî 626)

Daha önce bahsi geçtiği gibi, Ebû Süfyan, Uhud'dan dönüp giderken Müslümanlara, "Sizinle gelecek sene Bedir'de buluşalım!" demiş, Hz. Ömer de Resûlullah'ın emriyle, "Olur! İnşallah orası bizimle sizin çarpışma yeriniz olsun!" cevabını vermişti[790]

Uhud Muharebesi'nin üzerinden bir sene geçmişti.

Resûl-i Ekrem, verdiği sözü yerine getirmek için harp hazırlıklarına başladı.

Öte yandan, Kureyş'in reisi Ebû Süfyan da, harp hazırlıklarını sürdürüyordu. Fakat o sene Mekke'de büyük bir kuraklık ve kıtlık hâkimdi. Bu sebeple Ebû Süfyan, halkı teşvik etmesine rağmen, kendisi harbe pek niyetli değildi.

Ebû Süfyan'ın Başvurduğu Taktik

Bedir'e gitmek kararından vazgeçmek arzusunda olan Ebû Süfyan, Peygamberimizin de Müslümanlarla oraya gelmesine mani olmak istiyor, bunu nasıl başarabileceğinin yollarını araştırıyordu!

O sırada henüz Müslüman olmamış Nuaym b. Mes'ud'la, Mekke'de karşılaştı. Nuaym, Mekke'ye umre yapmak maksadıyla gelmişti.

Ebû Süfyan, "Ey Nuaym!" dedi. "Ben, Muhammed'le ashabına, 'Bedir'de buluşalım, çarpışalım!' diye söz vermiştim. Vakit gelip çattı! Hâlbuki, bu yıl, bizde kıtlık ve kuraklık hâkimdir. Böyle bir yıl işimize gelmez. Onun için, bu yıl Muhammed'le karşılaşmak istemiyoruz! Karşılaşmamız ise, onun cesaretini artıracaktır!" deyip niyet ve endişesini izhar ettikten sonra, Nuaym'e teklifini şöylece yaptı:

"Sen, hemen Medine'ye dön! Benim, karşı konulmayacak kadar kuvvet topladığımı bildir ve onları Bedir'de bizimle çarpışmaktan vazgeçir! Bu işi be-

---

[789] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 84, 199; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 373, 393; Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 120-121.

[790] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 99-100; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 58.

cerirsen, sana yetişkin yetmiş deve veririz."[791]

Nuaym, derhal Medine'ye döndü. Vadedilen mükâfata konmak için, Mekkeli müşrikler lehinde kesif bir propagandaya girişti; Kureyşlilerin karşısına çıkılmayacak kadar güçlü bir ordu hazırlamış olduklarını söyleyip durdu. Münafıkların da bu yolda olanca gayretlerini ortaya koymalarıyla, Müslümanlarda müşriklere karşı savaşma hususunda bir gevşeme meydana geldi. Yahudilerle münafıklar, bu duruma son derece sevindiler; "Muhammed, artık şu Müslüman topluluktan kimseyi bu niyetinden vazgeçiremez!" deyip sevinçlerini küstahça izhar ettiler.

Peygamberimizin Kesin Kararı

Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer, durumu derhal Resûl-i Ekrem Efendimize bildirdiler.

Resûl-i Ekrem Efendimizin kararı kesindi. "Varlığım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki vadedilen yere Medine'den hiç kimse gitmek için çıkmasa bile, ben tek başıma oraya çıkar giderim!" dedi.[792]

Cesaret dolu bu kararlı sözler, Müslümanların kalbinde şimşekler gibi çaktı, Allah'ın da yardımıyla, yüreklerine düşen korku ve tereddüdü bir çırpıda yok etti.

Resûl-i Ekrem, yerine Abdullah b. Revâha'yı vekil bırakarak bin beş yüz mücahitle Medine'den ayrıldı. Sancağı Hz. Ali taşıyordu. Orduda sadece on atlı vardı.

Mücahitler, ayrıca beraberlerinde ticaret malları da götürüyorlardı. Çünkü gidecekleri yerde, Araplar her sene bir ticaret pazarı, bir panayır kurarlardı. Sefere çıkışları da zaman bakımından panayır mevsimine rastlıyordu. Eğer düşman gelirse, onunla çarpışacaklardı; şayet gelmezse, ticaretlerini yapmış olacaklardı!

Peygamber Efendimiz, ordusuyla Bedir'e gelip beklemeye başladı. Fakat düşman kuvvetleri görünürde yoktu.

Zira, hazırlıklarını tamamlayıp Mekke'den yola çıkan Ebû Süfyan kumandasındaki iki bin kişilik müşrik ordusu, ancak Mecinne denilen nahiyeye kadar gelebilmiş, oradan ileriye tek adım atabilme cesaretini gösterememiş ve Müslümanlarla çarpışmayı, sayıca fazla oldukları halde göze alamadıklarından Mekke'ye geri dönmüşlerdi!

Hz. Resûlullah, mücahitlerle Bedir'de sekiz gece bekledi.

---

[791] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 59; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 41.

[792] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 59.

Ticaret pazarına gelen Arap kabileleri, Müslümanların güç ve kuvvetlerini koruduklarını, cesaret ve ümitlerini yitirmediklerini bir kere daha gördüler; nazarlarında Kureyş'in itibarı da böylece kırıldı.

Mücahitler, düşmanın gelmediğini görünce, panayırda alış veriş yapıp kat kat kâr ettiler.

Sekiz gecelik bekleyişten sonra Peygamber Efendimiz, mücahitlerle birlikte sevinç ve ferah içinde Medine'ye döndü.

Bu gazânın diğer bir adı, Küçük Bedir'dir.

PEYGAMBERİMİZİN, HZ. ÜMMÜ SELEME'YLE EVLENMESİ

Asıl ismi "Hind" olan Hz. Ümmü Seleme, Mahzumoğulları kabilesinden Ümeyye b. Muğîre'nin kızı idi. Kocası Abdullah b. Abdü'l-Esed, İslamiyeti kabul etmesinden dolayı müşriklerin eza ve cefasına maruz kalınca, Habeşistan'a hicret etmişti. Birçok Kureyşlinin Müslüman olduğu şayiası üzerine Mekke'ye dönmüş, ancak haberin asılsız olduğunu öğrenince, bin bir güçlükle bu sefer Medine'ye göç etmişti.

Habeş ülkesine her iki hicrette de, Hz. Ümmü Seleme, kocasıyla birlikte bulunmuştu.

Kocasının Uhud Harbi'nde yaralanması sonucu Hicret'in 4. yılının Cemaziyelahir ayı sonuna doğru vefat etmesiyle birlikte, dört çocuğuyla Hz. Ümmü Seleme dul kalmıştı.

Ahidleşmek İstemeleri

Hz. Ümmü Seleme, henüz vefat etmeden, bir gün kocasına, "Duyduğuma göre, cennetlik kocası ölen cennetlik bir kadın, sonradan başka birisiyle evlenmezse, muhakkak Allah onu cennette kocasıyla bir araya getirecektir. Aynı şekilde, cennetlik hanımı ölen cennetlik bir erkek de, sonradan başka bir kadınla evlenmezse, Allah, muhakkak onu da cennette karısıyla biraraya getirecektir!" dedikten sonra şu teklifi yapmıştı:

"O halde gel, seninle sözleşelim: Ne sen, benden sonra evlen; ne de ben, senden sonra evleneyim!"

Fakat Ebû Seleme bu teklifi kabul etmemiş ve "Sen, benim sözümü dinle: Ben öldüğüm zaman sen evlen!" demişti; sonra da şu duayı yapmıştı:

"Allahım! Ümmü Seleme'ye, benden sonra, benden daha hayırlı, onu hor görmeyecek, incitmeyecek bir koca nasip et!"[793]

---

[793] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 88.

Peygamberimizin, Ümmü Seleme'yle Konuşması

Hz. Ümmü Seleme, daha önce Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'den gelen evlenme tekliflerini kabul etmemişti. Bundan sonra, Peygamber Efendimiz, kendisiyle evlenmek istediği haberini gönderdi. Hz. Ümmü Seleme, mâzur görülmesini diledi ve "Ben hem yaşlı, hem de kıskanç bir kadınım; aynı zamanda çoluk çocukluyum. Şahit olarak da velilerimden yanımda hiç kimse yoktur" dedi.

Teklifine bu cevabı veren Hz. Ümmü Seleme'ye bu sefer Peygamber Efendimiz gitti ve evlenme teklifini bizzat tekrarladı. Sonra da şöyle konuştu:

"Yaşlı bir kadın olduğunu söylüyorsun: Hâlbuki, bir kadına, kendisinden daha yaşlı bir erkekle evlenmesi ayıp değildir! 'Yetimlerin annesi' olduğunu söyledin: Bunu bil ki onların geçimleri Allah'a ve Resûlüne âittir. 'Kıskanç bir kadınım' diyorsun. Bunun da senden izalesi için Allah'a dua ederim. Yanında velilerinden kimsenin bulunmadığını söylüyorsun. Onlardan hazır bulunan veya bulunmayanlardan bana râzı olmayacak hiçbir kimse yoktur!"

Bunun üzerine Ümmü Seleme, yanında bulunan oğluna dönerek, "Kalk yâ Ömer! Beni Resûlullah'a nikâhla"[794] dedi.

Böylece, Cenab-ı Hak, Ebû Seleme'nin vefatından önce, "Allahım! Ümmü Seleme'ye benden sonra, benden daha hayırlı, onu hor görmeyecek, onu incitmeyecek bir koca nasip et"[795] tarzında yaptığı duasını kabul buyurmuş ve Ümmü Seleme'ye insanların en hayırlısına hanım olmayı nasip etmiş oluyordu.

Resûl-i Ekrem Efendimizle evlendiğinde 44 yaşında bulunan Hz. Ümmü Seleme, Hicret'in 59. senesinde 84 yaşında iken vefat etti. Cenaze namazını Ebû Hüreyre (r.a.) kıldırdı ve Bâkî Kabristanı'na defnedildi.[796]

Okuma bilen, fakat yazmayı öğrenemeyen Hz. Ümmü Seleme, fıkhı iyi bilenler arasında yer alıyordu. Resûl-i Ekrem Efendimizden rivayet ettiği hadis sayısı 378'dir.

HİCRÎ 4. SENENİN DİĞER BAZI MÜHİM HADİSELERİ

İçkinin Haram Kılınması

İçki, Hicret'in 4. yılında, Benî Nadîr Yahudilerinin yurtlarından sürgün edilip çıkarıldıkları sırada haram kılınıp yasaklandı.

İçki, üç safhada inen ayetlerle haram kılındı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Medine'ye teşrif ettikleri zaman Müslümanlar arasında da içki içiliyor, kumar oynanıyordu.

---

[794] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 89-90.

[795] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 88.

[796] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 96.

Peygamber Efendimiz gelince, ondan içkinin ve kumarın hükmünü sordular. O sırada Hz. Ömer de, "Yâ Rabbi! İçki hakkında bize, açık ve kesin bir beyanda bulun!" diye dua etti.

Bir müddet sonra, "Sana, içkiyi ve kumarı soruyorlar. De ki: 'Onlarda hem büyük günah, hem insanlar için faydalar vardır. Günahları ise, faydalarından daha büyüktür'"[797] meâlindeki ayet-i kerime nâzil oldu.

Bunun üzerine, Müslümanlardan bir kısmı zararından dolayı içkiyi bıraktı, bir kısmı ise içmeye devam etti.

Ancak içenler arasında bu arada bazı nâhoş durumlar meydana geldi. Hatta ashaptan biri, akşam namazını kıldırırken, kıraati yanlış ve ters mana çıkacak şekilde karıştırdı.

Hz. Ömer tekrar, "Allahım! İçki hakkında bize açık ve kesin bir beyanda bulun!" diye dua etti.

Çok geçmeden, "Ey iman edenler! Siz sarhoşken, ne söyleyeceğinizi bilinceye ve cünüb iken de yolcu olmanız müstesna gusledinceye kadar namaza yaklaşmayınız!"[798] meâlindeki ayet-i kerime nâzil oldu.

Bu da, yasağın ikinci safhasını teşkil ediyordu.

Bunun üzerine Müslümanlar, "Yâ Resûlallah! Biz, namaz vakti yaklaşınca içki içmeyiz!" dediler.

Peygamber Efendimiz, onlara cevap vermeyip sustu.

Haliyle, Müslümanlar arasında içki içenlerin sayısı da bir hayli azaldı.

Namaz kılınacağı zaman da, Resûl-i Kibriya Efendimizin emriyle, "Hiçbir sarhoş namaza yaklaşmasın!" diye nidâ edilirdi.

Buna rağmen Müslümanın biri akşamleyin içki içip namaza geldi.

Hz. Ömer tekrar, "Allahım! İçki hakkında bize açık ve kesin bir beyanda bulun!" diye dua etti.

O zaman şu ayet-i kerime nâzil oldu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۞ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ۞

[797] Bakara, 219.

[798] Nisâ, 43.

"Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları, şeytanın murdar, kötü bir işinden başka bir şey değildir. Bunun için onlardan kaçınınız ki korktuklarınızdan kurtulup umduklarınıza erebilesiniz!

"Şeytan, içki ve kumarda ancak aranıza düşmanlık ve kin düşürmek, sizi Allah'ı anmaktan ve namazı kılmaktan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçtiniz, değil mi?"[799]

Bundan sonra Müslümanlar, "Artık içkiden, kumardan vazgeçtik Rabbimiz!" dediler.

Bu da, içki yasağının üçüncü safhasıydı. Ve böylece, içki, bütün Müslümanlara haram kılınıyordu.

Bu ayetlerin nâzil olması üzerine Resûl-i Kibriya Efendimizin emriyle, münâdî, "Haberiniz olsun ki içki haram kılınmıştır!" diyerek Medine sokaklarında nidâ etti.

Bu emri duyan Müslümanlar, evlerinde bulunan bütün içkileri derhal döktüler. Dökülen içkiler, Medine sokaklarında sel gibi aktı.

Konuyla ilgili birkaç hadisi de nakledelim:

"Muhakkak ki Allah, içkiye, onu yapana, yapılan yere, onu içene, içirene, taşıyana, taşıtana, satana, satın alana, onun bedelini ve kazancını yiyene lânet etmiştir."[800]

"Her sarhoş edici şey içkidir ve her sarhoş edici içki haramdır. Kim dünyada devamlı içki içer ve tevbe etmeden ölürse, ahirette o kimse, ahiret şerbeti içemez!"[801]

"İçkiden uzak durunuz; çünkü o, her kötülüğün anahtarıdır."[802]

"İçki, ümmü'l-hebaistir [bütün murdarlıkların, kötülüklerin anasıdır]."[803]

"Çoğu sarhoş edenin azı da haramdır."[804]

Hz. Zeyneb bint-i Huzeyme'nin Vefatı

Peygamberimizin zevcesi Hz. Zeyneb, İslamiyetten önceki devirde, yoksul ve muhtaçlara çok acıdığı, şefkat ve merhametli davrandığı, onlara devamlı yemekler yedirdiği ve sadakalar verdiği için "Ümmü'l-Mesakin [Miskinler, Düşkünler Annesi]" diye bilinir ve yâd edilirdi. Resûl-i Kibriya Efendimizle evliliği Hicret'in 3. yılı Ramazan ayında olmuştu. Hicret'in 4. yılı Rebiülâhir ayı sonunda ise, otuz yaşında iken vefat etti.

---

[799] Mâide, 90-91.

[800] Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 2, s. 292.

[801] Müslim, *Sahih*, c. 6, s. 100.

[802] Hakim, el-Müstedrek, c. 4, s. 145.

[803] Dare Kutni, *Sünen*, c. 4, s. 247.

[804] Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 2, s. 294.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, namazını kıldırdıktan sonra onu, Bâkî Kabristanı'na defnetti. Efendimizin hayatında Hz. Hatice-i Kübra ile Hz. Zeyneb'den başka zevcesi vefat etmemiştir!

Hz. Ali'nin Validesi Fâtıma Hâtun'un Vefatı

Fâtıma bint-i Esed, Nebiyy-i Muhterem Efendimizin amcası Ebû Tâlib'in zevcesi idi. İlk sıralarda Müslüman olmuş ve Medine'ye hicret etmişti. Peygamber Efendimize çocukluğunda büyük hizmetlerde bulunmuştu. Onu çocuklarından daha çok sever ve ihtimam gösterirdi. Peygamber Efendimiz de her zaman onu saygıyla anar, hal hatırını sorar, onu ziyaret ederdi.

İşte, yüksek ahlâk sahibi bu İslam kadını, Hicret'in 4. yılında Medine'de Hakk'ın rahmetine kavuştu. Resûl-i Kibriya Efendimiz, ona olan sevgi ve saygısından dolayı, "Bugün, annem vefat etti" dedi.

Hz. Ali (r.a.), "Annem Fâtıma bint-i Esed vefat ettiği zaman, Resûlullah (a.s.m.), kendi gömleğini sırtından çıkarıp ona kefen olarak sardırdı ve cenaze namazını kıldırdı" demiştir.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu mübarek ve muhterem kadının kabrine de indi ve bir müddet kabrin içinde uzandı. Sonra kabirden çıktı. Gözleri yaşlarla doluydu. Müslümanlar, "Yâ Resûlallah!" dediler. "Biz, senin buna yapmış olduğun şeyi, başkasına yaptığını görmemiştik."

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz, şu cevabı verdi:

"Ebû Tâlib'ten sonra bu kadıncağız kadar bana iyiliği dokunan bir başka kimse olmamıştır. Ona, cennet elbiselerinden giydirilsin diye gömleğimi kefen olarak giydirdim! Kabir hayatı kendisine mülâyim ve kolay gelsin diye de kabirde yanına uzandım."[805]

Bundan sonra da Resûl-i Zîşan Efendimiz, şu duayı yaptı:

"Allah, sana merhamet etsin ve hayırla mükâfatlandırsın!

"Allah, sana rahmet etsin, ey annem! Sen, benim annemden sonra annem idin! Kendin aç durur, beni doyururdun! Kendin giymez, beni giydirirdin! En iyi nimetlerden nefsini alıkoyar, bana tattırırdın! Bunu da ancak Allah rızâsını ve ahiret yurdunu umarak yapardın.

"Allah ki diriltendir, öldürendir; Hayy ve Kayyûm'dur O!

"Allahım! Annem Fâtıma bint-i Esed'i af ve mağrifet et; ona hüccet ve delilini anlat; onun kabrini genişlet!

"Ben Resûlünün ve benden önceki peygamberlerinin hakkı için, duamı kabul buyur, ey merhametlilerin en merhametlisi olan Yüce Allah!"

---

[805] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 4. s. 1891.

Peygamberimizin Torunu Hz. Hüseyin'in Dünyaya Gelişi

Hicret'in 4. yılı Şâban ayında, Resûl-i Ekrem Efendimizin torunu, Hz. Ali'nin ikinci oğlu Hz. Hüseyin, Hz. Fâtıma'dan dünyaya geldi.

Doğumunun yedinci gününde, Peygamber Efendimiz, bu nurtopu torunu için akîka kurbanı olarak iki koç kestirdi; kulağına ezan okuyup ismini koydu ve saçını kestirdi.

Torunu Hz. Hasan gibi, Hz. Hüseyin de Nebiyy-i Muhterem Efendimize benzerdi. Bu her iki torunu için Efendimiz, "Allahım! Ben, bunları seviyorum; sen de sev bunları..."[806] diyerek dua etmiştir.

Bir gün, Ebû Eyyûb el-Ensarî (r.a.), Resûl-i Kibriya Efendimizin huzuruna girerken, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'i, önünde oynuyorlar görmüştü:

"Yâ Resûlallah, sen onları çok mu seversin?" diye sorunca, Peygamber Efendimiz şu karşılığı vermişti:

"Nasıl sevmiyeyim ki? Bunlar, benim, dünyada kokladığım iki reyhanımdır!"[807]

Zeyd b. Sâbit Hazretlerinin, Arap, İbranî ve Süryanî Yazısını Öğrenmesi

Zeyd b. Sâbit (r.a.), Hicret'ten önce Evs ve Hazreç kabileleri arasında Buas Günü vuku bulan çarpışmalarda babasının ölmesiyle yetim kalmıştı. O sırada altı yaşında idi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Bedir'de esir alınan Kureyş müşriklerinden malî durumu fidye-i necat ödemeye müsait olmayan her birisinin, ensar çocuklarından on çocuğa iyice okuma yazma öğrettiği takdirde serbest bırakılacaklarını bildirmişti. İşte, Zeyd b. Sâbit de, o zaman okuma yazma öğrenmiş olan ensar çocuklarındandı.

Hz. Zeyd b. Sâbit, son derece zeki idi.

Hicret'in 4. senesinde Resûl-i Ekrem Efendimiz, kendisine Yahudi yazısını, yani İbranîceyi öğrenmesini emretti ve "Ben, yazılarımı, onların değiştirmeyeceklerinden emin değilim!"[808] buyurdu.

Bunun üzerine, Hz. Zeyd, on beş gün içinde İbraniceyi öğrendi; hatta onda maharet sahibi oldu. Resûl-i Kibriya Efendimiz, bundan sonra Yahudilere bir şey yazacağı zaman, onu Hz. Zeyd'e yazdırır, Yahudilerden gelen yazıları da ona okuturdu.[809]

Yine bir gün, Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Zeyd'e, "Süryanîce güzelce okuyup yazabilir misin? Çünkü bana, Süryanîce yazılar geliyor" dedi.

---

[806] Tirmizî, *Sünen*, c. 5. s. 661.

[807] Tirmizî, *a.g.e.*, c. 5. s. 657.

[808] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 42; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 5. s. 186.

[809] Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 2, s. 286; Tirmizî, *Sünen*, c. 5. s. 67-68.

Hz. Zeyd cevaben, "Hayır, iyi okuyup yazamam" deyince, Peygamber Efendimiz, "O halde, sen onu iyice öğren" buyurdu.

Bu emir üzerine Hz. Zeyd b. Sâbit, on yedi günde Süryanîceyi öğrendi.[810]

Hz. Osman'ın Oğlu Abdullah'ın Vefatı

Hz. Osman, Habeşistan'a hanımı Hz. Rukiyye ile birlikte hicret etmişti. Orada bir çocukları dünyaya gelmiş ve ismini Abdullah koymuşlardı.

Abdullah altı yaşında bulunduğu sırada bir horoz yüzünü gözünü gagaladı. Yüzü gözü şişti. Fena halde hastalandı. Bu hastalıktan kurtulamayarak da Hicret'in 4. senesi Cemaziyelevvel ayında vefat etti.

Bu torununun cenaze namazını bizzat Peygamber Efendimiz kıldırdı. Kabrine ise, onu, babası Hz. Osman indirdi.[811]

Abdullah'ın mezar taşını diken Resûl-i Kibriya Efendimizin gözlerinden yaşlar döküldü. Şöyle buyurdular:

"Allah Teâlâ, kullarından, merhametli ve yufka yürekli olanlara rahmet eder!"[812]

---

[810] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 5. s. 182.

[811] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 53-54.

[812] Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 401.

On Üçüncü Bölüm

HİCRET'İN 5. SENESİ

DÛMETÜ'L-CENDEL GAZÂSI

(Hicret'in 5. senesi Rebiülevvel ayı / Milâdî 626)

Birkaç Arap kabilesi, Medine'ye on beş gece uzaklıkta bulunan Şam beldelerinden biri olan Dûmetü'l-Cendel'de toplanarak, gelen giden yolcuları rahatsız ediyor, onlara zulmediyorlardı. Ayrıca İslam devletinin başşehri Medine üzerine yürümeye de hazırlanıyorlardı.[813]

Peygamberimiz, bu durumu haber aldı. Vakit geçirmeden bin kişilik ordusuyla yola çıktı. Efendimiz, bu tarz gazâlarda daima düşmanı yerinde ve ânında bastırmak tarzını tercih ederdi. Ordusuyla adı geçen mevkiye vardığında ortalıkta kimseler görünmüyordu. Düşman, İslam ordusunun üzerlerine gelmekte olduğunu duymuş ve kaçmıştı! Yalnız bir kişiye rastladılar; o da davet üzerine Müslüman oldu.[814]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, birkaç geceyi burada düşmanı beklemekle geçirdikten sonra Medine'ye geri döndü.

PEYGAMBERİMİZİN, HZ. ZEYNEB BİNT-İ CAHŞ'LA EVLENMESİ

(Hicret'in 5. senesi Zilkade ayı)

Hz. Zeyneb bint-i Cahş, Resûl-i Ekrem Efendimizin halası Ümeyme bint-i Abdülmuttalib'in kızı idi. Daha önce Peygamber Efendimizin evlatlık edindiği Hz. Zeyd b. Hârise'yle evlenmişti. Bu evliliğin dünürlüğünü de bizzat Resûl-i Ekrem Efendimiz yapmıştı[815]

Hz. Zeyneb ve ailesi böyle bir evliliği istemedikleri halde, sırf Peygamber Efendimizin ısrarı üzerine rıza göstermişlerdi.[816]

Hz. Zeyd'in, Hz. Zeyneb'i Boşaması

Hz. Zeyd, izzetli zevcesi Hz. Zeyneb'i kendisine mânen küfüv [denk] bulmuyordu. Bu durum, mânevî imtizaçsızlığa sebep oluyordu. Nitekim evli-

---

[813] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 62.

[814] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 62.

[815] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 101.

[816] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 101; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 354; İbn Kesir, *Tefsir*, c. 3, s. 491.

liklerinin birinci yılı henüz bitmişken, Hz. Zeyd, Peygamber Efendimize gelerek, "Yâ Resûlallah! Ben, ailemden ayrılmak istiyorum" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, cevaben, "Zevceni tut, boşama! Allah'tan kork!" buyurdu.[817]

Fakat Hz. Zeyd, Hz. Zeyneb'in başka yüksek bir ahlâkta yaratılmış olduğunu ve bir peygambere hanım olacak fıtratta bulunduğunu ferasetiyle hissetmişti. Kendisini de ona zevc olarak fıtratta mânen küfüv bulmadığ için boşadı.

Peygamberimizin, Allah'ın Emriyle Hz. Zeyneb'i Alması

Peygamber Efendimiz, "mânevî geçimsizlik" sebebiyle Hz. Zeyd ile Hz. Zeyneb arasındaki evliliğin dolayı son bulmasından son derece üzüldü. Çünkü bu evliliği kendisi arzu etmişti. Durumun düzeltilmesi, mahzun Zeyneb (r.a.) ile hadiseden dolayı üzülen akrabalarının gönlünün alınması gerekiyordu.

Hz. Zeyneb'in iddeti [boşandıktan sonra beklemesi gereken müddet] dolmuştu. Bu sırada 35 yaşında bulunuyordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir gün, Hz. Âişe validemizle oturmuş, sohbet ediyordu. Bu esnada kendisine vahiy geldi. İnen ayetlerde Cenab-ı Hak şöyle buyurdu:

"Vakta ki Zeyd, o kadından alâkasını kesti, onu boşadı —kadın da iddetini tamamladı—; Biz de, onu sana zevce yaptık. Ta ki evlatlıkların, kendilerinden alâkalarını kestikleri zevcelerini almakta mü'minler üzerine günah olmasın.

"Allah'ın emri yerine getirilmiştir.

"Allah'ın, üzerine farz ve takdir ettiği herhangi bir şeyi ifa etmesinde Peygambere hiçbir vebâl olmaz.

"Nitekim daha önceki peygamberlerde de, bu, Allah'ın (tatbik ettiği) âdetidir. Allah'ın emri, behemehal yerini bulan bir kaderdir."[818]

Vahiy hali sona erince, Peygamber Efendimiz gülümsedi ve "Allah'ın, onu bana gökte nikâhladığını, Zeyneb'e kim gidip müjdeler?" buyurdu.

Ayet-i kerimelerden açıkça anlaşılacağı gibi, Cenab-ı Hak, Zeyneb'i zevceliğe alması için Peygamberimize emir vermiştir. Resûl-i Ekrem Efendimiz de, bu emre uyarak, Hz. Zeyneb'i zevceliğe almıştır. Ayet-i kerimedeki "Biz onu sana zevce yaptık" beyanı, bu nikâhın bir akd-i semâvî olduğuna açıkça delâlet ediyor. Demek ki bu nikâh, harikulâde, örf ve zâhirî muamelelerin üstünde ve sırf kaderin hükmüyledir ki Resûl-i Kibriya Efendimiz de, kaderin o hükmüne boyun eğmiştir. Nefsî arzularla hiçbir ilgisi yoktur.

---

[817] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 101; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 354; İbn Kesir, *Tefsir*, c. 3, s. 491.

[818] Ahzab, 37-38.

Bu Evliliğin Mühim Bir Hikmeti

Cenab-ı Hakk'ın emriyle Peygamber Efendimizle Hz. Zeyneb arasında kurulan bu evliliğin ehemmiyetli bir şer'î hükmü olduğu gibi, bütün mü'minleri ilgilendiren bir hikmeti ve fayda tarafı da vardı. Bu konuyla ilgili gelen vahyin, "Ta ki evlatlıkların, kendilerinden alâkalarını kestikleri zevcelerini almakta mü'minler üzerine günah olmasın" meâlindeki kısmında beyan buyrulmuştur. Çünkü Câhiliyye devrinde, bir kimse birisini evlat edindiği zaman, halk, evlatlığı, onun adıyla anar ve evlatlık, öz evlat gibi o kimsenin mirasından faydalanırdı. Haliyle, bu inanca göre, evlatlığın boşadığı kadını, onu evlat edinen kimse alamazdı, bu haramdı.

İşte, Peygamber Efendimizin, Allah Teâlâ'nın emrine uyarak, Hz. Zeyneb'i zevceliğe almasıyla, Câhiliyye devrinin bu inanç ve âdetinin bâtıl olduğu ortaya kondu. Böyle bir durumda mü'minler için de vebâl ve günahın söz konusu olamayacağı belirtildi.[819]

Münafıkların Dedikoduları

Peygamber Efendimiz, Hz. Zeyneb'le evlenince, her meselede fırsat kollayıp Müslümanlar arasında fitne ve fesat çıkarmaya can atan münafıklar, bu meselede de ileri geri konuşmaya başladılar. Câhiliyye devri inancına göre, evlatlığın boşadığı karısını almayı haram sayıp, bunu Resûl-i Ekrem Efendimiz aleyhinde dedikodu vesilesi yaparak "Muhammed, evladın karısıyla evlenmeyi haram kıldı, kendisi ise oğlu Zeyd'in boşadığı karısıyla evlendi" deyip yaygaraya başladılar.[820] Gelen vahiy bu hususa da cevap veriyordu: "Muhammed, erkeklerinizden hiçbirinin öz babası değildir (Tabii ki Zeyd'in de öz babası değildir). Fakat o, Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir."[821]

Peygamberlerin, ümmetlerine bir baba gibi nazar ve hitapları risâlet vazifesi itibarıyladır, beşerî şahsiyetleri itibarıyla değildir. Bu bakımdan, elbette onlardan zevce almanın uygun olmayacağından bahsedilemez. Kur'an-ı Kerim, zi-

---

[819] Câhiliyye devrinin bu evlat edinme âdeti, Kur'an-ı Kerim'in şu meâldeki âyet-i kerîmeleriyle ortadan kaldırılmıştır:

"Allah, evlatlıklarınızı öz oğullarınız gibi tanımadı. Bu mücerred, sizin ağzınızdan çıkan bir sözdür. Hâlbuki Allah hak söyler ve kullarını doğru yola sevkle hidâyete kılar.

"Evlat edindiğiniz kimseleri babalarına nisbet edin. Zira, Allah katında insanları babalarına nisbet etmek sevab ve adalettir. Eğer onların babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, o hâlde onlar dinde sizin kardeşleriniz olmakla beraber, dostlarınızdır da... Hata ettiklerinizde ise, size bir vebâl yoktur. Allah Teâlâ, kullarının geçmiş günahlarını mağrifet ve gelecekte merhamet eder." (Ahzab, 4-5).

[820] Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 352.

[821] Ahzab, 40.

hinlerde bu hususta uyanacak herhangi bir istifhamı bertaraf etmek maksadıyla, meâlini aldığımız son ayet-i kerimeyle mânen şöyle demektedir:

"Peygamber rahmet-i İlâhîye hesabıyla size şefkat eder, pederâne muamele eder ve risâlet nâmına siz onun evladı gibisiniz. Fakat şahsiyet-i insaniye itibarıyla pederiniz değildir ki sizden zevce alması münasip düşmesin! Ve sizlere 'Oğlum' dese, ahkâm-ı şeriat itibarıyla siz onun evladı olamazsınız!"[822]

Böyle birçok cihetten hikmetleri bulunan ve hayırlara vesile olan bu pâk ve nezih evliliğe toz kondurmak ve bununla da —hâşâ— Resûl-i Kibriya Efendimizin yüce şahsiyetine gölge düşürmek niyetiyle çırpınıp duranların, hüsn-i niyetten ne kadar uzak ve maksatlı hareket ettikleri, elbette ki bu izahlarımız neticesinde, basiret ve feraset sahibi mü'minlerin gözünden kaçmaz.

Düğün Ziyafeti ve Bir Mucize

Evliliklerinde ashabına düğün ziyafeti tertiplemek, Resûl-i Ekrem Efendimizin bir âdeti idi. Bu âdet, Müslümanlar arasında da günümüze kadar sünnet olarak devam edip gelmiştir.

Fahr-i Kâinat Efendimiz, Hz. Zeyneb'le evlendiği gün, Enes b. Mâlik'in annesi Ümmü Süleym, kendilerine yağda kavrulmuş biraz Medine hurması gönderdi. Gönderilen hurma küçük bir kap içinde ancak Peygamber Efendimiz ve Hz. Zeyneb'e kâfi gelebilecek kadardı.

Hadiseyi, bu bir avuç hurmayı getiren "Hâdim-i Nebevî" unvanıyla şöhret bulan Hz. Enes b. Mâlik şöyle anlatır:

"Nebi (a.s.m.), götürdüğümü kabul etti ve 'Bana, Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'yi (r.a.) çağır' diye emretti; bu arada daha birçok kimsenin ismini zikretti. Resûlullah'ın azıcık bir yiyecek için birçok kimseyi çağırmayı bana emretmesine şaştım. Ama emrine aykırı hareket edemezdim. Onların hepsini çağırdım.

"Bu sefer bana, 'Bak, mescitte kim varsa, onları da çağır' dedi. Öyle yaptım. Mescide gidip, orada namaz kılan kimi buldumsa onlara, 'Resûlullah'ın düğün ziyafetine buyurunuz!' dedim. Geldiler.

"Nihayet sofa doldu.

"Bana, 'Mescitte kimse kalmadı mı?' diye sordu.

"'Hayır' dedim.

"Bu sefer, 'Bak, yolda kim varsa, onları da çağır' dedi.

"Çağırdım. Odalar da doldu.

"'Gelmeyen kimse kaldı mı?' diye sordular.

"'Hayır, yâ Resûlallah!' dedim.

---

[822] Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 28-29.

"'Haydi, çanağı getir' buyurdu.

"Getirip önüne koydum.

"Elini çanağın üzerine koyup bereket duasında bulundu. Bundan sonra, 'Onar onar halkalansınlar ve herkes kendi önünden yesin' buyurdu.

"Davetliler, emredilen şekil üzere oturarak doyuncaya kadar yediler. Böylece bütün davetliler bölük bölük gelip yiyip gittiler.

"Ben çanaktaki hurmaya ve yağa bakıyordum. Sofada ve odalarda bulunanların hepsi ondan doyuncaya kadar yediler. Çanakta kalan ise getirdiğim kadardı!

"Resûlullah bana, 'Ey Enes, kaldır!' diye emretti.

"Ben de çanağı kaldırdım. Sonra da annemin yanına vardım. Hadiseyi olduğu gibi anlattım.

"Annem de bana, 'Hiç hayret etmene gerek yok! Eğer Allah, ondan bütün Medinelilerin yemesini dilemiş olsaydı, hepsi de yer ve doyarlardı' dedi."[823]

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (a.s.m.) dini, daveti ve risâleti umumî olduğu için, hemen hemen kâinatın her nevinden mucizelere mazhar olmuştur. Duasıyla yemeklerin bereketlenmesi hususunda da birçok mucize göstermişlerdir. Mevzuyla ilgisi bakımından bu mucizeyi burada naklettik. Ve dua ediyoruz:

"Yâ Rab! Resûl-i Ekrem'in (a.s.m.) bereketi hürmetine bize ihsan ettiğin maddî ve mânevî rızkımıza bereket ihsan eyle!"

Hicab Ayetinin Nâzil Olması

Hz. Zeyneb'in düğün yemeğine davet edilenler, dağılmış, sadece üç kişi kalmıştı. Bunlar oturup konuşmaya dalmışlardı. Peygamber Efendimiz bu durumdan hoşlanmadı. Kalkıp Hz. Âişe'nin odasına kadar gitti. Sonra birbiri ardınca diğer Ezvac-ı Tâhirat'ın da odalarına uğradı. Oturup konuşanlar gitmişlerdir zannıyla döndü. Fakat onlar hâlâ konuşmalarına devam ediyorlardı. Resûl-i Ekrem Efendimiz, onlara bir şey diyemedi. Tekrar, Hz. Âişe validemizin odasına doğru gider gibi davrandı. Bu sırada onlar da kalkıp gittiler. Peygamber Efendimize haber verilince hemen geri döndü. Hücre-i saadete girdi.

Daha önceleri de Hz. Ömer, "Yâ Resûlallah! Hanımlarınızı perde arkasına alsanız... Zira, huzurunuza her çeşit insan gelir, gider" derdi. Fakat Cenab-ı Hak tarafından herhangi bir emir gelmediğinden, Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Ömer'in bu sözüne karşı sükût ederdi. Hatta bir gün Ezvac-ı Tâhirat'tan Hz. Sevde'yi dışarıda görmüş ve "Ey Sevde! Biz seni tanıdık!" demişti.[824] Bu sözü, hicab hakkında İlâhî emrin gelmesini şiddetle arzu ettiği için sarf etmişti.

---

[823] Müslim, *Sahih*, c. 2, s. 1051.

[824] Müslim, *Sahih*, c. 4. s. 151.

Hz. Zeyneb'in düğün yemeğinde de yukarıda bahsettiğimiz hadise meydana gelince, hicab ayeti nazil oldu:

"Ey iman edenler! Bundan sonra Peygamberin evlerine —yemeğe davet edilmeden, vakitli vakitsiz— girmeyin. Fakat davet olunduğunuz zaman girin. Yemeği yediğiniz zaman dağılın. Söz dinlemek veya sohbet etmek için de (izinsiz) girmeyin. Çünkü bu, Peygambere eza vermekte. O, 'Girmeyiniz veya kalkıp gidiniz' demekten sıkılıyordur. Allah ise, hakkı açıklamaktan çekinmez. Bir de, onun zevcelerinden lüzumlu bir şey istediğiniz vakit, perde ardından isteyin. Bu, hem sizin kalpleriniz, hem onların kalpleri için daha temizdir. Sizin, Allah'ın Resûlüne eza vermeniz (doğru) olmadığı gibi, kendinden sonra zevcelerini nikâhla almanız da ebedî câiz değildir. Bu, Allah katında çok büyük günahtır."[825]

Nâzil olan bu ayet-i kerimeyi, Peygamber Efendimiz, dışarı çıkıp halka okudu. Bunun üzerine Ezvac-ı Tâhirat da perde arkasına çekildiler.[826]

Bundan sonra, neseb ve süt emme yönünden akraba olanlar ile hizmetçi ve hürriyetlerine kavuşmak için anlaşma yapmış bulunanlar dışındakilerle Ezvac-ı Tâhirat gerektiği zaman, ancak perde arkasında konuşur, görüşürlerdi.[827]

Bir gün, Peygamber Efendimizin yanında Hz. Ümmü Seleme ile Hz. Meymûne bulunuyordu. Bu esnada âmâ olan Abdullah İbni Ümmî Mektum (r.a.) içeri girdi. Peygamber Efendimiz, hanımlarına, "Perde arkasına çekiliniz" diye emretti.

Onlar, "Yâ Resûlallah! O âmâ değil midir? Gözleri görmez ve bizi tanımaz" dediler.

Peygamber Efendimiz, "Siz de âmâ mısınız? Onu görmüyor musunuz?" diye buyurdu.[828]

Müslüman Kadınlara Tesettürün Emredilmesi

Bir kısım edebsiz münafıklar, köle kadınlara sataşırlardı. Zaman zaman sâir kadınları da, köle zannıyla rahatsız ederlerdi.

Bunların, mü'minlerin hanımlarını da rahatsız ettikleri olurdu. Neden böyle yaptıkları sorulduğunda ise, "Biz onları köle sanmıştık!" diyerek mâzeret uydururlardı.

Bu hadiseler üzerine, Müslüman kadınların örtünmelerini emreden şu ayet-i kerime nâzil oldu:

---

[825] Ahzab, 53.

[826] Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 151.

[827] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 177.

[828] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 178.

"Ey Peygamber! Zevcelerine, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına, iç elbiselerinin üzerlerine cilbablarını [örtülerini] giymelerini söyle! Bu, onların tanınıp eza edilmemelerine daha uygundur."[629]

BENÎ MÜSTALIK GAZÂSI

(Hicret'in 5. senesi Şâban ayı)

Huzaa kabilesinden Benî Müstalık oymağının reisi Hâris b. Ebî Dırar, kabilesiyle birlikte etrafta sözünü geçirdiği birkaç Arap kabilesini daha bir araya toplayarak Medine'ye, Müslümanların üzerine yürümeye hazırlanıyordu.[830]

Böyle bir hazırlığın olduğu haberi Medine'ye ulaştı. Peygamber Efendimiz, önce haberin doğruluk derecesini öğrenmek istiyordu. Bu maksatla, ashaptan Büreyde b. Husayb el-Eslemî'yi vazifelendirdi. Hz. Büreyde, Benî Müstalık yurduna gidecek, durumu öğrenecekti.

Hz. Büreyde, Medine'den ayrılmadan önce, Peygamberimize, onları şüphelendirmemek ve kendini muhafaza etmek gayesiyle hakikate muhalif beyanda bulunup bulunamayacağını sordu. Resûl-i Ekrem, gerektiğinde böyle hareket edebileceği müsaadesini verdi.

Hz. Büreyde, Müstalıkoğulları yurduna vardı. Onlardan biriymiş gibi davrandı ve "Ben, sizdenim. Şu adam (Peygamberimizi kastederek) için derlenip toplandığınızı işittim. Ben de kavmimden bana itaat edenlerle size katılmak istiyorum. Onların (Müslümanların) kökünü kazıyıncaya kadar iş birliği yapalım!" diye konuştu.

Benî Müstalıkların reisi Hâris b. Ebî Dırar, "Biz de bu iş için hazırlanıyoruz. Bize katılmakta acele et!" dedi.

Hz. Büreyde, "Şimdi hayvanıma atlar ve kavmimden büyük bir toplulukla yanınıza gelirim" diyerek oradan ayrıldı.[831]

Hz. Büreyde, derhal Medine'ye gelip durumu Resûl-i Kibriya Efendimize bildirdi.

İslam Ordusunun Hareketi

Şâban ayının ikinci Pazartesi günü idi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, yedi yüz kişiyle, yerine Hz. Zeyd b. Hârise'yi vekil tayin ederek Medine'den hareket etti. İslam ordusunda otuz kadar at vardı. Ayrıca Ezvac-ı Tâhirat'tan Hz. Âişe ile Hz. Ümmü Seleme validemiz de Orduyu Saadet'le birlikte idiler.[832]

---

[829] Ahzab, 59.

[830] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 63.

[831] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 584.

[832] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 63.

Gariptir ki münafıklar, hiçbir gazâya bu gazâ kadar ilgi göstermemişlerdi. Birçoğu İslam ordusuna katılmıştı.[833] Maksatları, ganimetten istifade etmek ve fırsat kollayarak Müslümanlar arasına fitne fesat düşürmekti.

Müstalıkoğullarının Âkıbeti

İslam ordusu, Müreysi Suyu başına doğru ilerlerken, düşman casuslarından birini ele geçirdi. Yapılan davet üzerine Müslüman olmayınca, katledildi.[834]

Bunu duyan Müstalıkoğulları, fazlasıyla korktular; hatta etraftan topladıkları birçok kimse, kendilerini terk ederek dağıldı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ordusuyla Müreysi Kuyusu başına kadar geldi. Hemen orada kendileri için deriden bir çadır kuruldu. Sonra ordusunu harp nizamına koydu. Muhacirlerin sancağını Hz. Ebû Bekir'e, ensarınkini ise Sa'd b. Ubâde'ye verdi. Hz. Ömer'e, "'Lâ ilâhe illallah!' deyiniz de canlarınızı, mallarınızı koruyunuz" diye seslenmesini emretti.

Müstalıkoğulları teklifi kabul etmediler; üstelik, mücahitlere ok atarak, çarpışmayı bizzat başlatmış oldular.[835]

Bunun üzerine, mücahitler de onlara ok atmaya başladılar. Sonra Peygamber Efendimiz, ordusuna birden hücuma kalkma emri verdi. Hücum neticesinde Benî Müstalıklardan on kişi öldürüldü, geri kalanları ise esir alındı.[836]

İslam ordusundan ise, sadece bir mücahit yanlışlıkla düşmandan biri sanılarak bir Müslüman tarafından şehit edildi.[837]

Benî Müstalıklardan esir alınanlar iki yüz kadardı. Birçok deve, sığır ve davar da ganimet alındı. Ganimet malları bir araya toplandı, usûlüne göre taksim edildi. Esirler ise mücahitler arasında bölüştürüldü.

Müreysi Kuyusu mevkiinde çarpışma vuku bulduğu için bu gazâ, Müreysi Gazâsı adıyla da zikredilir.[838]

Münafıkların Bir Tertibi

Müreysi Zaferi kazanıldıktan sonra, Peygamber Efendimiz, mücahitlerle burada birkaç gün istirahat edip beklemeyi uygun bulmuşlardı. Önceden de bahsettiğimiz gibi, bu gazâya çok sayıda münafık katılmıştı.[839] Hatta bazı kaynaklara göre, o zamana kadar münafıkların, hiçbir gazâya bu derece ilgi gös-

---

[833] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 63.
[834] Vakidî, *Megazi*, c. 1, s. 406.
[835] İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 298.
[836] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 64.
[837] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 302; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 64.
[838] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 302.
[839] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 63.

terdikleri görülmemişti. Bu ilgileri ve fazla iştirakleri elbette sebepsiz değildi: Bir taraftan ganimete konmak, diğer taraftan gün geçtikçe saflarını sıklaştıran, çoğalan ve kuvvet kazanan Müslümanları, en küçük fırsatları dahi değerlendirerek birbirine düşürmek, aralarına fitne fesat tohumu saçmak...

İşte, bu bekleme esnasında, Hazreç kabilesinden Benî Amr b. Avf'ın müttefiki olan Sinan b. Veber el-Cühenî ile Hz. Ömer'in Benî Gifar'dan ücretle tuttuğu seyisi Cahcah arasında, kuyu başında kovalarının birbirine karışması yüzünden bir kavga çıktı. Cahcah, yumruk ve tokatlarla Sinan'ın yüzünü gözünü kanlar içinde bıraktı. Sinan ise feryadı basıp, "Yetişin ey ensar, neredesiniz?" diye bağırdı.

Öte taraftan Cahcah da, "Yetişin muhacirler, neredesiniz?" diye seslendi.[840]

Feryatları duyan ensar ile muhacirler derhal toplandılar. Kılıçlarını sıyırdılar. Az kalsın büyük bir fitne kopacak, Müslümanlar birbirine gireceklerdi. Muhacirlerle ensarın bazı ileri gelenleri, araya girip, yatıştırıcı konuşmalar yaptılar.

O sırada Resûl-i Ekrem Efendimiz, topluluğun bulunduğu yere geldi ve "Câhiliyye insanlarının davası mı güdülüyor? Nedir bu çığlıklar, bu feryatlar? Derdiniz nedir?" diye sordu.

Ashap, bir muhacirin ensardan bir Müslümanı tokatladığını söyleyince, "Bırakınız şu Câhiliyye âdet ve davasını... Çünkü o, bir murdarlık, bir kötülüktür. Câhiliyye davasını güden, kendini cehenneme atmış olur"[841] buyurdu.

Bunun üzerine Sinan, Cahcah üzerindeki hak ve davasından vazgeçti.

Abdullah b. Übey'in İşi Alevlendirmesi

Bu esnada münafıkların reisi Abdullah b. Übey b. Selûl'ün ortaya atıldığı görüldü. Zira, bu hadise, onun için ele geçmez bir fırsattı. Bunu bahane ederek Müslümanların arasını bozabilirdi. Nitekim "Ey ensar! Bu muhacirler, sâyenizde kuvvet ve şöhrete nâil olmuşlarken, şimdi bize böylesine hakaretle muamele ediyorlar" diye bağırdı.

Sonra şeytanî bir tavırla kavmine dönerek, "Bunları şehrinize getirip yer verdiniz, mal ve erzakınıza ortak yaptınız. Uğradığınız bu hakaretlere tek sebep, yine sizsiniz. Vallahi, bir Medine'ye dönecek olursak en izzetli ve kuvvetli olan (güya kendisi ve etbaı) en zelil ve en zayıf olanı (hâşâ Peygamberimiz ve muhacirler) oradan sürüp çıkaracaktır"[842] diye konuştu. Arkasından da bir sürü herzeler savurdu.

---

[840] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 303.

[841] Buharî, *Sahih*, c. 4. s. 160.

[842] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 303.

Orada bulunan genç sahabe Hz. Zeyd b. Erkam, Abdullah b. Übey'in bu sözlerine karşı çıktı ve "Vallahi, kavminin içinde zelil ve menfur olan, ancak sensin! Muhammed (a.s.m.) ise, Allah tarafından aziz kılınmıştır" dedi.

Başmünafık, bu sözler karşısında derhal vaziyet değiştirdi ve "Ey kardeşimin oğlu! Sus! Vallahi, ben şaka yapmıştım!"[843] diyerek münafıklığını ortaya koydu.

Hz. Zeyd b. Erkam susmadı. Abdullah b. Übey'den işittiklerini olduğu gibi gelip Peygamber Efendimize haber verdi. Efendimizin rengi birden değişti. Yanında Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman, Sa'd b. Ebî Vakkas, Muhammed b. Mesleme gibi muhacir ve ensardan zâtlar bulunuyordu. Her şeye rağmen meseleyi tahkik etmeyi uygun buldu. Hz. Zeyd'e, "Sakın, İbni Übey'e karşı bir kin ve düşmanlığından dolayı bunu söylemiş olmayasın?" diye sordu.

Zeyd (r.a.), "Hayır! Vallahi, bunları ondan işittim!" dedi.

Resûl-i Ekrem, tekrar, "Yanlış duymuş olamaz mısın?" diye sordu.

Hz. Zeyd, aynı şekilde bu sözleri münafıkların reisinden kelimesi kelimesine işittiğine dair ikinci defa Allah adına yemin etti.

Abdullah b. Übey'in bu sözleri sarfettiği haliyle orduda duyuldu. Ensardan bazıları, "Kendi kavminin efendisi hakkında haksız yere isnatta bulundun" diyerek Hz. Zeyd b. Erkam'ı kınadılar.

Zeyd, onlara cevaben, "Vallahi, ben bu sözleri ondan işittim! Ve eğer bu sözleri babamdan dahi işitmiş olsaydım, yine Resûlullah'a gidip söylemekten asla geri durmazdım. Allah Teâlâ'nın, Peygamberine bu hususta vahiy indirip, kimin yalancı olduğunu bildireceğini ve Resûlullah'ın sözlerimi doğrulayacağını umarım" dedi.

Sonra da, "Allahım! Resûlüne, sözlerimi doğrulayacak vahyini indir!"[844] diye dua etti.

O sırada Hz. Ömer, "Yâ Resûlallah! Müsaade buyur da şu münâfığın boynunu vurayım! Eğer onu muhacirlerden birinin öldürmesini uygun görmüyorsanız, Sa'd b. Muaz veya Muhammed b. Mesleme'ye emredin, onu öldürsünler!"[845] dedi.

Resûl-i Ekrem bu tekliften memnun kalmadığı gibi, cevabı da düşündürücü oldu: "Eğer ben onun öldürülmesine müsaade edersem, Medine eşrafından birçoğunun gönlüne korku ve endişe düşer. Ayrıca işin iç yüzünü bilmeyen halk, 'Muhammed ashabını öldürüyor' diye konuşmaya başladıkları zaman durum ne olur?"[846]

---

[843] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 597.

[844] Vakidî, *a.g.e.*, c. 2, s. 417.

[845] Taberî, *Tefsir*, c. 28, s. 114.

[846] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 303.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, günün en sıcak saati olmasına rağmen, mücahitlere derhal Medine'ye doğru yola çıkmalarını emretti. Hâlbuki, o güne kadar, böyle günün en sıcak saatinde yola çıktığı vâkî değildi.[847]

Abdullah b. Übey'in, Söylediklerini İnkâr Etmesi

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Abdullah b. Übey'i yanına çağırdı:

"Bana ulaşmış olan sözleri sen mi söyledin?" diye sordu.

Başmünafık, söylediklerini inkâr etti: "Hayır! Sana kitabı indirilmiş olan Allah'a yemin ederim ki ben o sözlerin hiçbirini söylemedim. Zeyd, muhakkak yalancıdır!" dedi.

Peygamberimizden, Sıcakta Yola Çıkmanın Sebebini Sormaları

Peygamber Efendimizin, günün sıcak saatinde ordusunu harekete geçirmesi, Müslümanlar arasında hayretle karşılandı.

Ensarın ileri gelenlerinden Üseyd b. Hudayr, "Yâ Resûlallah! Bu saatte yola çıkmak uygun değildir. Sen, böyle zamanda yola hiç çıkmazdın" dedi.

Resûl-i Ekrem, "Adamınızın söylediğini duymadın mı?" buyurdu.

Üseyd b. Hudayr, "Hangi adam, yâ Resûlallah?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "Abdullah b. Übey..." dedi.

Üseyd b. Hudayr, "Ne söylemiş?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "'Medine'ye dönünce, en aziz ve kuvvetli olan, en zelil ve zayıf olanı oradan muhakkak sürüp çıkaracaktır' demiş" dedi.

Üseyd b. Hudayr, "Yâ Resûlallah! İstersen, sen, onu Medine'den sürüp çıkarırsın! Vallahi, zelil ve zayıf olan odur; aziz ve kuvvetli olan da sensin! Yâ Resûlallah, sen, yine de ona rıfk ve şefkat ile muamele buyur! Vallahi, Allah, seni bize getirdiği zaman, kavmi ona hükümdarlık tacı hazırlıyordu. O, elinden saltanatı senin çekip aldığını sanmaktadır!" diye konuştu.[848]

Peygamber Efendimiz, mücahitlerin Abdullah b. Übey'in söylediği sözlerle meşgul olmasını istemiyordu. Bunun için hareket emri verdiği günden ertesi günün sabahına kadar yola devam ettiler. Mücahitler son derece yorulmuşlardı. Güneşin sıcaklığı etrafı basınca konakladılar. Yorgunluk ve uykusuzluktan mecalleri kalmamıştı. Derhal uykuya daldılar.

Böylece Resûlullah Efendimiz, dedikodunun ordu arasında büyümesine fırsat vermemiş oluyordu.

Şiddetli Fırtınanın İfade Ettiği Mana

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ordusuyla Bek'a mevkiinden hareket edeceği sı-

---

[847] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 303.

[848] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 304.

rada şiddetli bir fırtına esti. Mücahitler korkup ürktüler. Gatafanların reisi Uyeyne b. Hısn'ın Medine'ye baskın yapmış olmasından endişe duydular. Zira, onunla yapılan anlaşma müddeti son bulmuştu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Size Uyeyne b. Hısn'tan bir zarar gelmez" dedi; sonra da, "Korkmayınız! Bu fırtına, büyük bir kâfirin ölümü dolayısıyla esmektedir!" buyurdu.

Gerçek, Resûl-i Ekrem Efendimizin haber verdiği gibiydi. Medine'ye vardıklarında, münafıklara arka çıkan Yahudi büyüklerinden Rufâ'a b. Zeyd b. Tabut'un aynı gün ölmüş olduğunu öğrendiler.[849] Bu adam, Peygamberimizin ve İslam'ın azılı düşmanlarından biriydi.

Hz. Abdullah'ın Teklifi

Kaderin cilvesi bu... Abdullah b. Übey nifakın reisliğini yaparken, oğlu Abdullah ise İslam'ı fevkalâde bir ciddiyet ve ittika içinde yaşayan halis bir Müslümandı. Babasının sözlerini duyunca, Resûl-i Ekrem'in huzuruna çıktı.

"Yâ Resûlallah! Babamla aranızda geçen hadiseyi işittim. Onu öldürmek istediğinizi haber aldım. Eğer bu işi muhakkak yapacaksanız, bana emir buyurunuz, şu anda gidip başını Huzur-u Şerif'e getireyim! Bütün Hazreçliler bilirler ki babama pek ziyade muhabbetim vardır. Onun öldürülmesini başkasına havâle ederseniz, ihtimal ki o adama karşı nefsimde bir düşmanlık meydana gelir ve bir kâfire karşı bir mü'mini öldürerek cehenneme müstahak olurum!" diye konuştu.

Sahabedeki iman, işte böylesine kuvvetliydi: Resûlullah ve Müslümanlara hakaret eden babasının başını kesecek kadar!

Resûl-i Ekrem, verdiği cevapla, bu kahraman sahabeyi teselli etti: "Ey Abdullah! Babanı öldürmeyi istemedim; hiç kimseyi de onu öldürmekle vazifelendirmedim. Aramızda yaşadıkça ona iyi davranırız!"[850]

Hz. Abdullah'ın, Babasının Önünü Kesmesi

İslam ordusu, Medine'ye yaklaşmıştı.

Akik denilen vadide Hz. Abdullah atından indi. Babası Abdullah b. Übey'in önünü kesti. Devesini ıhdırıp çöktürdü ve "İzzet ve kuvvetin Allah'a ve Resûlüne âit olduğunu söylemedikçe, seni asla bırakmayacağım!" dedi.

Başmünafık birden şaşkına döndü. Bu sözleri hiddetli hiddetli söyleyen, oğlu Abdullah idi. Bunun nasıl yapabilirdi? İman etmiş görünen münafık, elbette gerçek bir imanın insana neler yaptırabileceğini bilemezdi! Oğluna, "Demek,

---

[849] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 304.

[850] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 305.

sen, bu kadar insanlar arasında beni Medine'ye sokmayacaksın, öyle mi?" dedi.

Hz. Abdullah, "Evet" dedi. "Bugün insanlar arasında, en aziz kimdir, en zelil kimdir, sana öğretmeden seni asla bırakmayacağım! Hatta izzet ve şerefin Allah'a ve Resûlüne âit olduğunu burada itiraf ve ikrar etmezsen, boynunu vururum!"

Başmünafık, Hz. Abdullah'ın sözlerinde kararlı olduğunu anlayınca, mecburen, "Ben şehâdet ederim ki izzet ve kuvvet, Allah'a, Resûlüne ve mü'minlere âittir" dedi.

Hadiseyi duyan Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Abdullah'a, "Allah, seni Resûlünden ve mü'minlerden dolayı hayırla mükâfatlandırsın" diyerek dua etti ve babasını serbest bırakmasını da kendisine emretti.[851]

Medine'ye Geliş

Resûl-i Ekrem Efendimiz, yirmi sekiz gün sonra Ramazan hilâli doğduğu zaman ordusuyla Medine'ye geri döndü.[852]

Münafıklar Hakkında Müstakil Sure İnmesi

Bütün bu olup bitenlerden sonra, başmünafık Abdullah b. Übey b. Selûl ile diğer münafıklar hakkında müstakil bir sure nâzil oldu. Surede meâlen münafıkların vasıflarından şöyle bahsediliyordu:

"Münafıklar sana geldikleri zaman, 'Şehâdet ederiz ki sen muhakkak ve mutlak Allah'ın Peygamberisin' dediler. Allah da bilir ki sen elbette ve elbette O'nun Peygamberisin. Fakat Allah, o münafıkların hiç şüphesiz yalancılar olduğunu da biliyor.

"Onlar, yeminlerini bir kalkan edindiler ve Allah'ın yolundan saptırdılar. Hakikat, onların yaptıkları şeyler ne kötüdür!

"Bu (kötü amelleri şundandır): Çünkü onlar, (zâhiren) iman ettiler; fakat sonra kalpleriyle kâfir oldular. Bu yüzden kalplerinin üstüne (küfür) mühr(ü) basıldı. Onun için onlar (iman hakikatini) anlamazlar.

"Onları gördüğün zaman, gövdeleri (kalıpları kıyafetleri belki) hoşuna gider. Eğer söylerlerse sözlerini dinlersin. Hâlbuki onlar, giydirilmiş (kocaman) odunlar gibidir. Her gürültüyü kendi aleyhlerinde sanırlar. Asıl düşman, onlardır. O halde onlardan sakın. Allah gebertsin onları! Nasıl olup da (haktan) döndürülüyorlar?"[853]

---

[851] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2. s. 65.

[852] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 65.

[853] Münafikûn, 1-4.

Surenin daha sonraki ayetlerinde ise, Abdullah b. Übey'in sarfettiği sözlerden bahsediliyor ve meâlen şöyle deniliyordu:

"Onlar öyle kimselerdir ki 'Allah'ın peygamberi yanında bulunan kimseleri beslemeyin. Ta ki dağılıp gitsinler' diyorlardı. Hâlbuki, göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat o münafıklar ince anlamazlar.

"Onlar, 'Eğer Medine'ye dönersek, andolsun, en şerefli ve kuvvetli olan(ımız) oradan en hakir (ve zayıf) olanı muhakkak çıkaracaktır' diyorlardı. Hâlbuki, şeref, kuvvet ve galibiyet Allah'ındır, Peygamberinindir, mü'minlerindir. Fakat münafıklar bunu bilmezler."[854]

Allah, Zeyd'i Tasdik Etti

Bu ayetler nâzil olup, münafıkların, yalancıların ta kendileri oldukları haber verilince, Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Zeyd b. Erkam'ı huzuruna çağırdı. Kulağından tuttu ve "İşte, Allah yolunda kulağıyla vazifesini yerine getirmiş olan genç budur!" buyurdu; sonra da, "Ey Zeyd! Allah, seni tasdik etti!" dedi.[855]

PEYGAMBERİMİZİN, HZ. CÜVEYRİYE'YLE EVLENMESİ

Hz. Cüveyriye, Benî Müstalık kabilesi reisi Hâris b. Ebî Dırar'ın kızı idi. Müreysi Gazâsı'nda alınan esirlerden biri de oydu. Kocası Müsafi b. Safvan, Peygamberimizin amansız düşmanlarından biriydi. Harpte öldürülünce, Hz. Cüveyriye dul kalmıştı.

Esirler, mücahitler arasında bölüştürüldüğü zaman, Hz. Cüveyriye, Sâbit b. Kays ile amcası oğlunun hissesine düşmüştü.[856]

Hz. Cüveyriye, Sâbit b. Kays'la anlaşmış, kesişme yapmıştı.[857] Tayin edilen fidyeyi ödediği takdirde hürriyetine kavuşacaktı. Fakat fidye ödeyecek imkânı yoktu. Bu sebeple Peygamber Efendimize müracaat etti ve fidye-i necatının ödenmesi hususunda yardım talebinde bulundu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ona, "Sana, bundan daha hayırlı olan yok mudur?" diye sordu.

Beklenmedik bir soruya muhatab olan Hz. Cüveyriye, birden şaşırdı. Hürriyetine kavuşmaktan, tekrar anne ve babasına, yurduna varmaktan daha hayırlı ne olabilirdi?

Bir anlık bir tereddütten sonra, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Hakkımda yapacağınız bundan daha hayırlı şey nedir?"

---

[854] Münafikûn, 7-8.

[855] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 305.

[856] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 307; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 116.

[857] Kesişme yapmak, bir esirin tayin edilen muayyen miktarı kazanıp efendisine vererek esirlikten kurtulmaya kendini müsait hâle getirmesi demektir.

Peygamber Efendimiz, "Senin fidye-i necatını ödemem ve seni zevceliğe kabul etmemdir" buyurdu.

Hz. Cüveyriye bütün bütün şaşırdı. Esaretten kurtulduğu gibi, böylesine büyük bir şerefe de nâil olacaktı. Bir an kendi âlemine daldı. Peygamber Efendimizin yurtlarına varmadan birkaç gün önceki rüyasını hatırladı: Ay, Medine'den sanki yürüyüp gömleğine girmişti.[858] Bir anlık şaşkınlıktan sonra, yüzünde sevinç alâmetleri belirdi. Peygamberimizin teklifine cevabı şu oldu:

"Yâ Resûlallah! Eğer beni bu şerefe nâil ederseniz, şüphesiz benim için bundan daha hayırlı bir devlet ve saadet olamaz!"[859]

Hâris b. Ebî Dırar'ın Müslüman Olması

Hz. Cüveyriye'nin babası Hâris b. Ebî Dırar da, o sırada, kızını kurtarmak için yanına develer alarak Medine'ye doğru yola çıkmış idi. Akik vadisine varınca develerine baktı. Kıyamadığı ikisini, vadide iki dağ arasında kuytu bir yere sakladı. Sonra, Peygamber Efendimizin huzuruna geldi.

"Yâ Muhammed! Kızımı esir almışsınız. Şunlar, onun fidye-i necatıdır" diye konuştu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Akik'te, filan dağlar arasında filan kuytuya saklamış olduğun iki deveyi neden getirmedin?" diye sordu.

Haris, birden şaşırdı. Hiç kimse, develeri oraya saklamış olduğunu bilmiyordu. Artık beklemek manasızdı. Derhal, "Ben şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; muhakkak sen de Allah'ın Resûlüsün! Vallahi, yaptığımı Allah'tan başka kimse bilmiyordu!" diyerek Müslüman oldu. Onunla birlikte, iki oğlu ve kavminden yanında bulunanlar da orada Müslüman oldular.[860]

Peygamberimizin, Hz. Cüveyriye'nin Fidye-i Necatını Ödemesi

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Sâbit b. Kays'a (r.a.) haber gönderip, durumu kendisine arz etti. Hz. Cüveyriye'yi kendisinden istedi. Sâbit b. Kays tereddüt göstermeden, "Babam anam sana feda olsun yâ Resûlallah! Sana onu bağışladım!" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, fidye-i necatını ödeyerek Hz. Cüveyriye'yi babasına teslim etti.

Hz. Cüveyriye'nin, Peygamberimizle Evlenmesi

Müslüman olan Hz. Cüveyriye'yi zevceliğe kabul etmek üzere, Peygamber Efendimiz, onu, babası Hâris b. Ebî Dırar'dan istedi. Baba Haris buna muvafakat gösterdi.

---

[858] İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 303.

[859] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 307; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 117.

[860] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 308.

Peygamber Efendimiz, dört yüz dirhem mehir vererek Hz. Cüveyriye'yi zevceliğe aldı.[861]

Peygamber Efendimizin Hz. Cüveyriye'yi zevceliğe aldığını gören ashab-ı kiram, "Resûlullah'ın zevcesinin akraba ve taallûkatı artık esir kalmamalıdır" diyerek ellerindeki bütün esirleri serbest bıraktılar. Bu esirler arasında sadece yüz tane kadın vardı.

Bunun için Hz. Âişe der ki:

"Ben, kavmi için Cüveyriye'den daha hayırlı, daha mübarek bir kadın bilmiyorum!"[862]

Gerçekten de, Hz. Cüveyriye bahtiyar bir kadındı. Bir günde, esir iken hem Resûl-i Ekrem Efendimize zevce olma şerefi ve saadetine erdi, hem de kavminin esaretten kurtulmasına sebep oldu.

Peygamber Efendimizin Hz. Cüveyriye'yi zevceliğe aldığını duyan Müstalıkoğullarından birçok kimse de, bu mürüvvet ve âlicenablığa hayran kalıp, Medine'ye gelerek Müslüman oldular.

Peygamber Efendimizin bütün evliliklerinde ayrı ayrı hikmet ve maslahatlar vardır. Bu evliliğinde de içtimaî bir hikmet ve maslahatı göz önünde bulundurmuştur. O da, kalpleri kendisine ve İslam'a ısındırmak, kabileleri akrabalık bağı kurarak etrafında toplamak, kendisine ve İslam'a yardımcı kılmaktı. Malumdur ki insan bir kabileden veya bir aşiretten evlendiği zaman, onunla o kabile veya aşiret arasında bir yakınlık meydana gelir; bu da tabii olarak, onları o insanın yardımına koşturur.

İşte, Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Cüveyriye'yle evlenmesinde bu maksat ve gayeyi gütmüştür. Ve bunda, görüldüğü gibi, muvaffak da olmuştur.

Hz. Cüveyriye'nin Asıl Adı

Hz. Cüveyriye'nin asıl adı "Berre" idi. Bu ismi beğenmeyen Resûl-i Ekrem Efendimiz, evlendikten sonra, ona cariyenin musağğarı olan ve "kadıncık" veya "kızcağız" manasına gelen Cüveyriye ismini taktı.[863]

Hz. Cüveyriye, son derece ittika sahibi idi. Yoksullara, fakirlere karşı son derece şefkatli, merhametli davranırdı. Yemez, başkasına yedirir; içmez, başkasına içirirdi.

Bir gün Resûl-i Ekrem, odasına girerek, "Yiyecek bir şey var mı?" diye sormuştu.

Hz. Cüveyriye, "Hayır yâ Resûlallah! Yanımda yiyecek bir şey yok. Sadece

---

[861] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 308.

[862] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 308; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 177.

[863] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 118.

bir davar kemiği vardı ki onu da kadın azatlımıza sadaka olarak verdim!"[864] cevabını vermişti.

Hz. Cüveyriye, Hicret'in 57. yılında vefat etti. Bâkî Kabristanı'na defnedildi.

İFK HADİSESİ

Zâhiren iman etmiş görünüp hakikatte iman etmemiş münafıklar gürûhu, her zaman her fırsatta Resûl-i Ekrem Efendimizi ve ashabını rahatsız etmek gayret ve maksadını taşıyorlardı. Bu maksatlarında muvaffak olmak için de ellerinden gelen her yola başvurmaktan asla çekinmiyorlardı. Öyle ki Kâinatın Efendisinin lekesiz, tertemiz mahrem hayatına dil uzatacak kadar küstah ve âdice hareket edebilme cür'etini bile gösterebiliyorlardı.

İfk Hadisesi, Hz. Âişe (r.a.) validemize, münafıkların reisi Abdullah b. Übey tarafından yapılan iftira hadisesidir. Hadise şöyle cereyan etmiştir:

Hz. Âişe'den (r.a.) öğrendiğimize göre, Resûlullah (a.s.m.) herhangi bir sefere çıkacakları zaman Ezvac-ı Tâhirat arasında kur'a çeker, kur'a kime düşerse onu beraberinde götürürdü.[865] Benî Müstalık Gazâsı'nda ise, kur'a, Hz. Âişe validemize düşmüştü.[866]

Hadisenin bundan sonrasını bizzat Hz. Âişe validemiz şöyle anlatmıştır:

"Resûlullah'la beraber sefere çıkmıştım. Bu sefer, hicab ayeti inzâl buyrulduktan sonra idi. Bunun için ben hevdeçin içinde taşınır, konak yerine de yine hevdeç içinde indirilirdim. Bu suretle gittik.

"Resûlullah (a.s.m.) bu gazâsından (Benî Müstalık) dönüyordu. Medine'ye yaklaştığımızda bir konak yerine indi. Gecenin bir bölümünü orada geçirdi. Sonra göç edilmesini emretti.

"Hareket emri verildiği zaman, ben kalkıp ihtiyacımı gidermek için yalnız başıma ordudan ayrılıp gittim. Kaza-yı hacet ederek, dönüp bindiğim devenin yanına geldim. Göğsümü yokladığımda, Yemen göz boncuğundan dizilmiş gerdanlığımın kopmuş olduğunu fark ettim (Bu gerdanlığı annesi Ümmü Rûman düğün hediyesi olarak takmıştı). Dönüp gerdanlığımı aramaya koyuldum. Fakat onu aramak beni yoldan alıkoymuştu. Ben öyle zannetmiştim ki sefere iştirak etmiş olanlar bir ay bekleseler dahi, benim devemi, ben hevdeçte bulunmadıkça sevk etmezler. Hâlbuki yolda bana hizmet edenler, gelip hevdecimi yüklemişler, bindiğim deveyi de hareket ettirmişlerdi. Onlar beni hevdeç içinde sanıyorlarmış. Çünkü o zaman kadınlar hafif idi; iri ve ağır vücutlu değillerdi. Yemek de az yerlerdi. Bu sebeple hizmetçiler, hevdeci yüklemek üzere

---

[864] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 430.

[865] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 154.

[866] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 154.

kaldırdıklarında hevdecin ağırlık derecesinin farkına varamayarak yüklemişler. Hem ben, küçük ve zayıf bir kadındım. Deveyi sürüp gitmişler.

"Gerdanlığımı, ordu ayrılıp gittikten sonra buldum. Hemen dönüp ordugâha geldim. Fakat onlardan kimseyi bulamadım. Hepsi çekip gitmiş. Ben de oradan evvelce bulunduğum yere geldim. Çarşafıma bürünüp yanımın üzerine uzandım. Hevdeçte beni bulamayınca, aramak için yanıma gelirler sandım. O sırada gözlerimi uyku bürüdü; uyumuş kalmışım.

"Safvan b. Muattal, ordunun arkasına kalır, halkın mallarını araştırır, bir şey kalmışsa, kaybolmamak için, alıp diğer konak yerine götürürdü.

"Safvan, askerin arkasından yürüyerek, sabaha karşı bulunduğum yere doğru gelmiş. Uyuyan bir insan karaltısı görünce, gelip başucuma dikilmiş ve beni görür görmez tanımış. Çünkü bize hicab ayeti inmeden evvel, onun beni görmüşlüğü vardı.

"Safvan, beni görünce şaşırarak 'İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn=Biz Allah'ın kullarıyız ve muhakkak O'na dönüp varıcıyız' dedi.

"Hemen onun sesine uyandım. Çarşafımla yüzümü örtüp büründüm.

"Vallahi, onunla ne bir kelime konuşmuşuzdur, ne de istircadan ["İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn"dan] başka ondan bir kelime işitmişimdir.

"Bundan sonra Safvan, devesini ıhdırdı. Beni, binsin diye ayağını devesinin ön ayağına bastı. 'Bin' dedi ve kendisi geri çekildi.

"Ben de hemen kalkıp deveye bindim. Kendisi de devenin başını, yularını çekerek askere yetişmek için süratle ilerlemeye başladı.

"Sabaha kadar askerin arkasından yetişemedik.

"Nihayet asker, konak yerine inip yerleştiği sırada idi ki Safvan'ın, devenin yularını çekerek konak yerine getirdiği görüldü."[867]

Başmünâfığın Durumu Değerlendirmesi

Safvan b. Muattal, Hz. Âişe validemizi deve üzerinde getirirken, münafıkların başı Abdullah b. Übey'le karşılaşmışlardı. Abdullah b. Übey, "Bu kimdir?" diye sordu.

"Âişe'dir" dediler.

Kavmi arasında itibarı oldukça sarsılan, bütün nazarları menfi şekilde üstüne toplamış bulunan başmünafık, bu masum hadiseyi diline dolamak istedi. Bu meş'um niyetini hemen orada izhar etti:

"Vallahi" dedi. "Ne Âişe o adamdan dolayı kurtulur, ne de o adam Âişe'den dolayı kurtulur!"

Daha bir sürü alçakça lâf etti.[868]

---

[867] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 310-311; Müslim, *Sahih*, c. 8, s. 113-114.

Ordugâh, başmünafık Abdullah b. Übey b. Selûl'ün yaptığı iftirayla çalkalandı.

Hz. Âişe der ki:

"İftiracılar, aleyhimde söyleyeceklerini söylemişler, ordugâh çalkalanmış! Vallahi, benim bunların hiçbirinden haberim yoktu!"[869]

Şen'î İftira

Görüldüğü gibi, hadise her türlü şaibeden uzak cereyan etmişti. Hz. Âişe validemiz, mâkul ve meşru bir mâzeret sebebiyle geride kalmış. Bir müddet sonra, ordunun geride kalan veya düşen eşyalarını bulup sahiplerine teslim etmek üzere toplamakla vazifeli gayet saf, temiz kalpli ve sonradan hasur olduğu, yani erkekliği bile bulunmadığı anlaşılan Safvan b. Muattal tarafından görülmüş ve getirilip orduya yetiştirilmiştir.

Kur'an-ı Azîmüşşan'a göre, peygamberler, mü'minlere öz nefislerinden daha üstündür. Ezvac-ı Tâhirat da, "mü'minlerin anneleri" hükmündedir. Resûl-i Ekrem Efendimizden sonra bile zevcelerinden herhangi birini nikâhlamak kesinlikle yasaklanmıştır.[870]

Buna binaen, Allah'a ve Resûlüne gerçek manada iman etmiş hakikî bir Müslümanın, bu kadar kesin ve açık ayetler karşısında, Hz. Resûlullah'ın, gerek sağlığında ve gerek Mele-i A'lâ'ya yükselişlerinden sonra, zevcelerinden herhangi birisine, değil kötü gözle bakması, hatta böyle bir kötülüğü kalbinden geçirmesi bile tasavvur edilemez.

Allah ve Resûlüne gerçek manada iman etmiş ve onların emir ve yasaklarına riayet eden gerçek bir mü'min ve Müslümanın, canından çok sevdiği Peygamberinin zevcesini, örtüsüne bürünmüş ve yapayalnız uykuya dalmış halde görünce, onu hürmet ve saygı içinde deveye bindirip, orduya süratle yetiştirmesi kadar tabii ve zarurî ne olabilirdi?

İşte, gerçek manada bir mü'min ve Müslüman olan, hatta erkeklik özelliğinden bile mahrum bulunan Safvan b. Muattal da, dininin gereği olan bu vazifeyi yapmıştır.

Ne var ki kalplerinde hastalık bulunan, dilleriyle "İman etti" deyip, kalben iman etmemiş bulunan ve işleri güçleri mü'minleri birbirine düşürmek olan münafıklar, hususan Abdullah b. Übey b. Selûl, bunu bir ganimet bilmiş ve diline dolayarak Hz. Âişe validemize şen'îce iftirada bulunmuştur. Maksadı, üzerine toplanan nazarları dağıtmak, Resûl-i Kibriya Efendimizin nâzik ruhu-

---

[868] Taberî, *Tefsir*, c. 18, s. 89.

[869] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 311.

[870] Ahzab, 6, 53.

nu rencide etmek ve Müslümanları birbirine düşürmek, onların birbirine karşı olan itimatlarını sarsmaktı.

Hz. Âişe'nin, Söylenenlerden Uzun Müddet Habersiz Oluşu

Münafıkların reisi Abdullah b. Übey'in başlattığı, Hasan b. Sâbit, Mistah b. Üsâse, Hamne binti Cahş ve halktan bazı saf Müslümanların, münafıkların tuzağına düşerek etrafa yaydıkları iftira hadisesinden, Hz. Âişe'nin uzun bir müddet haberi olmamıştı. Bu hususu Hz. Âişe (r.a.) şöyle anlatır:

"Medine'ye gelince, ben, çok geçmeden ağır bir hastalığa (humma) tutuldum. Bir ay çektim. Meğer bu esnada halk arasında Ashab-ı İfk'in iftiraları dolaşıyormuş! Ben ise olanlardan bütünüyle habersizdim. Aleyhimde iftiraları Resûlullah'la annem ve babam da duymuşlar, fakat bana hiçbir şeyden bahsetmiyorlardı.

"Yalnız, hastalığımda beni şüphelendiren bir husus vardı: Nebi'den (a.s.m.) daha önce hastalığım zamanında görmüş olduğum lütuf ve şefkati bu hastalığım esnasında görmüyordum. Ve adımı bile zikretmeden 'Hastanız nasıl?' diyor ve bununla iktifa ediyordu. Benim, iftiracıların uydurduklarından hiç haberim yoktu."[871]

Söylenenleri Hz. Resûlullah, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Âişe'nin anneleri duymuş olmasına rağmen, Hz. Âişe'ye bir şeyden bahsetmiyorlardı. Ancak yukarıda zikrettiğimiz şekilde, Hz. Resûlullah'ın kendisine karşı tavrından Hz. Âişe endişe duyuyor ve üzülüyordu. Fakat bunun sebebinden haberi yoktu.

Hz. Âişe, İftirayı Nasıl ve Kimden Öğrendi?

Hz. Âişe, iftirayı kimden ve nasıl öğrendiğini de şöyle anlatır:

"Aradan yirmi küsur kadar gece geçmişti. Hastalığımı atlatmış, nekâhet devresine girmiştim.

"Bizler, o zaman Arap olmayanların evleri yanında edindikleri şu helâları, kokusundan tiksindiğimiz için, evlerimizin yanında bulundurmaz, Medine'nin kırlarına çıkardık. Kadınlar, her gece oraya, ihtiyaçlarını gidermek için çıkarlardı.

"Ben, yine bir gece Mistah b. Üsâse'nin annesiyle, hacet giderme yerimiz olan Menası tarafına çıkmıştım. Mıstah'ın annesi, çarşafına takılarak düşünce, 'Mıstah yüzünün üzerine düşsün, kahrolsun!' diyerek oğluna beddua etti.

"Ben, 'Ey ana! Ne diye oğluna beddua ediyorsun?' dedim. Sustu, cevap vermedi.

"İkinci kere ayağı dolaşıp düştü. Yine 'Mıstah yüzünün üzerine düşsün, kahrolsun!' dedi.

---

[871] Müslim, *Sahih*, c. 8, s. 114.

"Ben, 'Ey ana! Ne diye oğluna beddua ediyorsun?' dedim.

"Yine susup cevap vermedi.

"Üçüncü kere düştü. Yine 'Mıstah yüzünün üzerine düşsün!' diye beddua etti.

"Ben yine 'Ey ana! Ne diye oğluna beddua ediyorsun? Bedir Savaşı'nda bulunmuş bir zâta hiç sövülür, beddua edilir mi?' dedim.

"O, 'Vallahi, ben, ona, senin aleyhinde söylediklerinden dolayı beddua ediyorum!' dedi.

"'O, neler söylemiş?' diye sordum.

"Bunun üzerine, Mıstah'ın annesi, iftiracıların söylediklerini bana teker teker anlattı. Hastalığım tekrar geri geldi. Vallahi, üzümtümden hacetimi gidermeye bile güç yetiremedim ve döndüm. O kadar ağladım ki ağlamaktan ciğerlerim kopacak, parçalanacak sandım."[872]

Hz. Âişe, Annesinin Evinde

Hastalığında, Hz. Âişe'ye annesi Ümmü Rûman bakıyordu.

Bir gün yine Resûlullah, selam verip yanına girdi. Hz. Âişe'nin ismini zikretmeden, "Hastanız nasıldır?" diye sordu. Başka da hiçbir şey konuşmadı.

Hz. Âişe der ki:

"(Bunun üzerine) Artık kendimi tutamadım. 'Yâ Resûlallah! Şimdiye kadar görmediğim eziyeti görüyor ve çekiyorum. Bana müsaade etsen de annemin evine gitsem. Hastalığıma orada bakılsa olmaz mı?' dedim.

"Resûlullah, 'Gitmende bir mahzur yok' dedi.

"Ben, ebeveynimin yanına gidip, aleyhimde haberin iç yüzünü anlamak istiyordum.

"Resûlullah, yanıma bir hizmetçi katıp, beni babamın evine gönderdi.

"Annem, 'Kızcağızım, sen niçin geldin?' diye sordu.

"'Anneciğim!' dedim, 'Halk, benim aleyhimde neler söyleyip duruyormuş da, siz bana hiçbir şey sızdırmadınız!'

"Annem, 'Kızcağızım,' dedi. 'Sen kendini hiç üzme, sıhhatini düşün. Vallahi, bir kadın senin gibi güzel ve kocasının yanında sevgili olsun ve onun birçok ortağı bulunsun da onu kıskanmasınlar ve onun aleyhinde birtakım lâflar çıkarmasınlar; bu pek nâdirdir!'

"'Babamın bundan haberi var mı?' dedim.

"'Evet...' dedi.

"'Resûlullah'ın da haberi var mı?' diye sordum.

"'Evet...' dedi.

---

[872] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 311-312; Müslim, *a.g.e.*, c. 8. s. 114; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 332-333.

"Kendimi tutamadım, ağladım.

"Babam, damda Kur'an okuyordu. Sesimi duyunca, indi. Anneme, 'Nedir bu hali?' diye sordu.

"Annem, 'Aleyhindeki dedikodulardan haberi olmuş' dedi.

"Babamın da gözleri yaşla doldu.

"O gece, sabaha kadar hep ağlayıp durdum."[873]

Peygamberimizin Ashabıyla İstişâresi

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Âişe aleyhinde yapılan iftiranın etrafta konuşulduğu günlerde vakitlerinin çoğunu evinde geçiriyor, dışarıya pek çıkmıyordu.

Konuyla ilgili vahyin gelmesi gecikince, ashabıyla konuştu, onların fikirlerini aldı.

Hz. Ömer'in Görüşü

Hz. Ömer, "Yâ Resûlallah! Hâşâ, bu, büyük bir bühtan ve iftiradır. Kat'î biliyorum ki bu, münafıkların yalanıdır. Allah Teâlâ, bedeninize sinek kondurmaktan sizi koruyor. Bedenini böyle pisliklere konan sineklerden bile muhafaza eden, onları bedenine yaklaştırmayan Allah, nasıl olur da aileni, böyle kötülüklere bulaşmaktan korumaz?" diye fikrini beyan etti.

Hz. Osman'ın Kanaati

Hz. Osman ise, görüşünü şöyle açıkladı:

"Yâ Resûlallah! Allah, üzerine insan ayağı basmasın yahut yeryüzündeki pislikler üzerine düşmesin diye gölgenizi yere düşürmekten korumaktadır. Böyle gölgenizi bile hiç kimseye çiğnetmezken, nasıl olur da sizin ailenizin namusunu herhangi bir kimsenin kirletmesine meydan ve imkân verir?"

Hz. Ali'nin Görüşü

Hz. Ali ise, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Bir gün bize namaz kıldırıyordun. Namaz içinde iken, ayakkabılarını çıkarmıştınız. Size uyarak biz de çıkarmıştık. Namazı bitirince, ayakkabılarımızı çıkarmanın sebebini bize sormuştun. Biz de sana uymuş olmak için çıkardığımızı söylemiştik. Bunun üzerine siz, 'Temiz olmadıkları için onları çıkarmamı bana Cebrail emretti' demiştiniz. Böyle, ayakkabılarınıza bulaşan bir pislik, size bildirildiği ve onları pislik bulaşığından dolayı çıkarmanız size emredildiği halde, ailenize, namus kirletecek kötülüklerden bir şey bulaşsın da, onu çıkarmanız için size emredilmesin, olur mu hiç?" diye fikrini açıkladı.[874]

---

[873] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 311-312; Müslim, *a.g.e.*, c. 7, s. 115; Tirmizî, *a.g.e.*, c. 5, s. 333.

[874] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 624-625.

Hz. Âişe'nin Hizmetçisinin Görüşü

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu arada, Hz. Âişe validemizin hizmetçisi Berire'nin de görüşünü sordu.

Berire, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki ben onun hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Onun hakkında kusur olarak sadece şunu söyleyebilirim: Kendisi çok genç bir kadındı. Ev halkının hamurunu yoğururken uyuya kalırdı da, evde beslenilen koyun gelir, hamurunu yerdi."[875]

Hz. Zeyneb'in Görüşü

Hz. Zeyneb (r.anha), Peygamberimizin zevceleri arasında güzelliği ve Efendimiz yanındaki mevkii ile kendisini Hz. Âişe validemizle eşit görür ve onunla daima rekabet halinde bulunurdu. Buna rağmen Hz. Âişe hakkında bu hususta en küçük bir kötü zanna kapılmamıştı. Resûlullah, bu hususta onun görüşünü de sorunca, şu cevabı verdi:

"Yâ Resûlallah! Ben, işitmediğimi 'İşittim' demekten kulağımı, görmediğimi 'Gördüm' demekten gözümü korurum. Vallahi, ben onun hakkında hayırdan başka hiçbir şey bilmiyorum."[876]

Peygamberimizin Hitabesi

Aslında Resûl-i Ekrem Efendimiz, zevcesi Hz. Âişe'nin böyle bir isnattan uzak olduğunu çok iyi biliyordu; ancak böylesine haince ve sinsice plânlı bir iftiranın halk arasında yayılması, kendisini son derece üzmüştü. Bu, Hz. Âişe'ye karşı ister istemez tavrını değiştirmesine sebep olmuştu. Nitekim mescitte irad ettiği hutbede bunu açıkça ifade ediyordu:

"Ey Müslümanlar cemaati! Ailem aleyhindeki iftirasıyla beni üzüntüye düşüren bir şahsa karşı bana kim yardım eder? Hâlbuki, vallahi ben, ailem hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Onlar (iftiracılar), öyle bir adamın ismini de ileri sürdüler ki ben onun hakkında da hayırdan başka bir şey bilmiyorum."[877]

Peygamberimizin, Hz. Âişe'yle Konuşması

Hz. Âişe'ye iftira edilişin üzerinden bir ay gibi uzun bir müddet geçmiş olmasına rağmen, Resûlullah'a (a.s.m.) bu hususta herhangi bir vahiy inmedi.

Mescitte ashabına irad ettiği hitabesinden birkaç gün sonra, Hz. Ebû Bekir'in evine vardı. Selam verdikten sonra, Hz. Âişe'nin yanına oturdu ve "Ey

---

[875] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 313-314; Müslim, *a.g.e.*, c. 8, s. 115.

[876] Müslim, *a.g.e.*, c. 8, s. 118.

[877] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 312; Müslim, *a.g.e.*, c. 8, s. 115; Tirmizî, *a.g.e.*, c. 5, s. 332

Âişe! Hakkında bana şöyle şöyle sözler erişti. Eğer sen bu isnatlardan uzak isen, yakında Allah, seni onlardan berî ve uzak olduğunu açıklar. Yok, eğer böyle bir günaha yaklaştınsa, Allah'tan af dile ve O'na tevbe et! Çünkü kul, günahını itiraf ve sonra da tevbe edince, Allah da ona afv ile muamele buyurur."

Hz. Âişe, o andaki durumunu da şöyle anlatır:

"Resûlullah (a.s.m.) sözlerini bitirince, gözümün yaşı kesildi. Öyle ki gözyaşından bir tek damla bulamıyordum.

"Hemen babama dönüp, 'Resûlullah'a bu hususta benden taraf cevap ver' dedim.

"Babam, 'Vallahi kızım! Resûlullah'a (a.s.m.) ne diyeceğimi bilemiyorum!' dedi.

"Sonra anneme döndüm. 'Resûlullah'a (a.s.m.) bu hususta benim tarafımdan sen cevap ver' dedim.

"O da, 'Vallahi, ben de Resûlullah'a ne diyeceğimi bilmiyorum!' dedi."[878]

Hz. Âişe'nin Cevabı

Baba ve annesi Resûlullah'a herhangi bir cevapta bulunmayınca, Hz. Âişe bizzat konuşmak mecburiyetinde kaldı. Şehâdet getirip, Cenab-ı Hakk'a hamd ve senâda bulunduktan sonra, "Vallahi" dedi. "Ben anladım ki siz halkın yaptığı dedikoduyu işitmişsiniz. Hatta onlara inanmış gibisiniz! Şimdi, ben size o kötülükten uzağım, desem —ki Allah biliyor, uzağımdır— beni doğrulamazsınız! Faraza, ben, kötü bir iş yaptım (!) desem, —ki Allah biliyor, ben böyle bir şeyden uzağım— siz, beni hemen tasdik edersiniz! Vallahi, ben kendim için de, sizin için de Yakub'un (a.s.) oğullarıyla olan misâlinden başka getirecek misâl bulamıyorum. Nitekim o zaman o, '... Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Sizin şu anlatışınıza karşı yardımına sığınılacak, ancak Allah'tır'[879] demişti."[880]

Peygamberimize Vahyin Gelişi

Henüz Resûl-i Kibriya Efendimiz yerinden kalkmamıştı. Ev halkından da hiç kimse dışarı çıkmamıştı. Peygamber Efendimize hemen orada vahiy geldi. Hz. Âişe o anı da şöyle anlatır:

"Resûlullah'ı, vahyin ağırlığı ve şiddetinden terlemek gibi vahiy alâmetleri bürüdü. Nitekim vahiy sırasında, kış günleri bile kendisinden inci tanesi gibi ter dökülürdü. Resûlullah'ın (a.s.m.) üzerine elbisesi örtüldü, başının altına da derinden bir yastık konuldu. Vallahi, ben ne korktum, ne de aldırış ettim. Çünkü o fenalıktan uzak olduğumu ve Allah Teâlâ'nın bana zulmetmeyeceğini

---

[878] Müslim, *a.g.e.*, c. 8, s. 116; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 197.

[879] Yusuf, 18.

[880] Müslim, *a.g.e.*, c. 8, s. 116.

biliyordum. Annemle babamın ise, halkın ağzında dolaşan dedikodular, Allah tarafından doğrulanacak diye korkularından ödleri kopuyor, cansız düşüvereceklerini sanıyordum."[881]

Vahiy hali Resûl-i Kibriya Efendimizin üzerinden kalkınca, sevincinden gülüyordu. Hz. Âişe'ye, "Müjde ey Âişe! Yüce Allah, seni, kesin olarak tebrie etti, yapılan iftiradan berî ve uzak kıldı." dedi.[882]

Hz. Ebû Bekir de son derece sevindi. Yerinden kalkıp, kızı Hz. Âişe'nin başını öptü.

İnen Ayetler

Cenab-ı Hak, konuyla ilgili olarak Resûlüne indirdiği ayet-i kerimelerde şöyle buyurdu:

"O uydurma haberi getirenler içinizden (mahdut) bir zümredir.

"Onu siz kendiniz için bir kötülük sanmayın. Bilâkis, sizin için bir hayırdır. Onlardan herkese kazandığı günah (nisbetinde ceza) vardır. Onlardan günahın büyüğünü yüklenen o adama da pek büyük bir azap vardır.

"Onu (iftirayı) işittiğiniz vakit, erkek mü'minlerle kadın mü'minler, kendi vicdanları (önünde) iyi bir zanda bulunup da, 'Bu, apaçık bir iftiradır' demeleri (lâzım) değil miydi?

"Buna karşı dört şahit getirmeli değil miydiler? Mademki bu şahitleri getiremediler; o halde onlar, Allah katında yalancıların ta kendileridir!

"Eğer dünyada ve ahirette Allah'ın ihsan ve rahmeti üzerinizde olmasaydı, o daldığınız dedikodu sebebiyle size muhakkak büyük bir azap çarpardı.

"O zaman siz, o (iftirayı) dillerinizle (birbirinize) yetiştiriyordunuz; hakkında hiçbir bilginiz olmayan şeyi, ağızlarınızla söylüyor ve bunu kolay (günah olmayan şey) sanıyordunuz. Hâlbuki, o(nun günahı) Allah katında büyüktür.

"Onu (iftirayı) duyduğunuz zaman, 'Bunu söylemek bize yakışmaz. Hâşâ! Bu büyük bir iftiradır' demeniz (lâzım) değil miydi?

"Eğer siz gerçekten iman eden kimselerseniz, böyle bir şeye ebedîyyen bir daha dönmenizi Allah size yasaklıyor!

"Allah, size ayetlerini açık açık bildiriyor. Allah her şeyi hakkıyla bilendir; tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.

"Mü'minler içinde, kötü sözlerin yayılıp duyulmasını arzu edenler yok mu? Dünyada da, ahirette de onlar için acıklı bir azap vardır! Onları (kötülüğü yaymak isteyenleri) Allah bilir, siz bilmezsiniz.

---

[881] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 315; Müslim, *a.g.e.*, c. 8, s. 117.

[882] Müslim, *a.g.e.*, c. 8, s. 117; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 197.

"Ya üzerinizde Allah'ın fazl ve rahmeti olmasaydı, ya hakikat Allah çok esirgeyici, çok merhametli olmasaydı, haliniz nice olurdu?"[883]

Böylece, Cenab-ı Hak, vahiyle Hz. Âişe hakkında söylenenlerin bir iftiradan ibaret olduğunu haber vererek hem Resûlünün temiz ruhunu ve pâk vicdanını üzüntüden kurtardı, hem Hz. Ebû Bekir'in şahsiyetinin küçük düşürülmesine müsaade etmedi, hem de Müslümanlar arasında zuhur eden fitne ve fesadın büyümesine fırsat vermedi.

En Üstün Beraat

Bir gün, Hz. Abdullah b. Abbas'tan, Hz. Âişe'yle (r.anha) ilgili ayetlerin tefsiri sorulmuştu. Şu izahta bulunmuşlardı:

"Yüce Allah, dördü dört şeyle beraat ettirmiş, yapılan iftiralardan onları temize çıkarmıştır:

"1) Hz. Yusuf'u, Züleyha'nın kendi ehlinden getirilen bir şahidin diliyle beraat ettirmiştir.

"2) Hz. Mûsa'yı, Yahudilerin dedikodularından, elbisesini alıp getiren taşla beraat ettirmiştir.

"3) Hz. Meryem'i, kucağındaki oğlunu dile getirip, 'Ben Allah'ın kuluyum' diye söyletmek suretiyle temize çıkarmıştır.

"4) Hz. Âişe'yi ise, Yüce Allah, kıyamete kadar bâkî kalacak olan i'cazkâr kitabı Kur'an'daki o azametli ayetlerle beraat ettirmiştir; ki bu derece belâğatlı temize çıkarmanın benzeri görülmemiştir. Bakınız da, bununla diğer beraat ettirmeler arasındaki büyük ve üstün farkı görünüz.

"Yüce Allah, bunu ancak Resûlünün mertebesinin yüceliğini ortaya koymak için yapmıştır."[884]

İftiracıların Cezaya Çarptırılmaları

Resûl-i Ekrem Efendimiz, konuyla ilgili vahiy geldikten sonra çıkıp halka bir hutbe irad etti, sonra da gelen Kur'an ayetlerini onlara okudu.

Bilâhare, yapılan iftirayı dilleriyle yaymakta en çok ileri giden Mistah b. Üsâse, Hassan b. Sâbit ile Hamne binti Cahş'a had vurulmasını emretti. İftiracılara had olarak seksener kamçı vuruldu.[885]

---

[883] Nur, 11-20.

[884] Nesefî, *Tefsir*, c. 3, s. 138.

[885] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 315; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 35.

HENDEK MUHAREBESİ

(Hicret'in 5. senesi 29 Şevval / Milâdî Ocak 627)

Uhud Harbi'nden iki yıl sonra vuku bulan Hendek Muharebesi, İslamî gelişmenin önündeki engellerin büyük ölçüde bertaraf olmasında büyük rol oynamış mühim muharebelerden biridir.

Düşman saldırısını kolayca önlemek maksadıyla Resûl-i Ekrem'in emriyle Medine etrafında hendekler kazılması sebebiyle Hendek Savaşı adını alan bu muharebenin bir diğer adı da "Ahzab"tır. Bu adı, Kureyş müşrikleriyle birlikte Yahudiler, Gatafanlar ve daha birçok Arap kabilesinin ve topluluğunun Medine üzerine yürümek için bir araya gelmiş olmalarından dolayı almıştır.

Hatırlanacağı gibi, Resûl-i Ekrem Efendimiz, Yahudi kabilelerinden biri olan Benî Nadîr'i Medine'den sürmüştü. Onlar da kuzeye giderek Hayber, Şam ve Vadi'l-Kurâ gibi mühim yerlere yerleşmişlerdi.

Bunlar, Medine'den kovulmuş olmanın acısını, gittikleri yerlerde Peygamberimiz ve İslamiyet aleyhinde menfi propaganda ve tahriklerde bulunmak, civar halkını Müslümanlar aleyhinde kışkırtmak suretiyle dindirmeye çalışıyorlardı.

Benî Nadîr Yahudilerinin kışkırtmaları, teşvikleri ve öncülük etmeleriyle meydana gelmesine sebep oldukları hadiselerden biri de, işte bu Hendek Muharebesi'dir.

"Medine üzerine topluca yürüyüp, Hz. Resûlullah ve Müslümanların vücudunu ortadan kaldırmak" menhus fikrini, bu Yahudiler ortaya attılar. Zaten, Kureyş müşrikleri de böyle bir şeyi her zaman düşünüyor ve böyle bir teşebbüse her zaman hazır bulunuyorlardı. Zira, onlar, Uhud Savaşı'ndan galip çıkmalarına rağmen, İslamî gelişmeyi durduramadıklarının, Müslümanların gittikçe çoğalmasına engel olamadıklarının ve Resûl-i Ekrem Efendimizin nüfuz sahasının genişlemesine mani olamadıklarının çok iyi farkında idiler. Ticaret kervanlarına hemen hemen bütün yollar kapanmış durumdaydı.[886] İktisadî yönden kendilerini yok olmakla karşı karşıya getirecek bu duruma seyirci kalmak istemiyorlardı. Rahat hareket edebilmeleri için de, Medine'deki İslam devletinin nüfuzunu kırmak arzu ve emelini taşıyorlardı.

"Medine üzerine birlikte yürüyüp, Hz. Resûlullah'ın bayraktarlığını yaptığı iman ve İslam hareketini yerinde boğma" teklifi, daha evvel belirttiğimiz gibi, Benî Nadîr Yahudilerinin liderleri durumunda olanlardan geldi.[887]

Müşriklerin lideri Ebû Süfyan, "Siz bu işte samimi misiniz?" diye sordu.

---

[886] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 225.

[887] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 225.

Dessas Yahudiler, "Evet!" dediler. "Biz, Muhammed'le çarpışma hususunda sizinle anlaşalım diye geldik."

Ebû Süfyan bundan memnun oldu:

"Öyle ise hoş geldiniz, sefa geldiniz! Muhammed'e düşmanlıkta bize yardımcı olanlar, yanımızda en sevgili, en makbul kimselerdir!"

Sonra da samimiyetlerini ölçme babında şu teklifte bulundu:

"Ama" dedi. "Siz bizim ilâhlarımıza tapmadıkça, size pek güvenemeyeceğiz!"

Menhus gayeleri uğrunda her türlü aşağılığı işleyen Yahudi heyeti, derhal putlar önünde secdeye vardılar.

Böylece, Medine üzerine yürüyüp, Hz. Muhammed'in (a.s.m.) bayraktarlığını yaptığı iman ve İslam hareketini yerinde boğma kararında birleşip anlaştılar.

Yahudilerin Bile Bile Hakkı Gizlemeleri

Mekke'ye gelen heyet, Yahudi âlimlerinden müteşekkildi. Müşrikler, hazır ayağa gelmişken, onlardan bir hususu da öğrenmek istiyorlardı. Kendi aralarında, "Gelenler, bilgi sahipleri ve ehl-i kitaptırlar. Biz mi, yoksa Muhammed mi daha doğru yoldadır; bunu kendilerine bir soralım" diye konuştular.

Bunun üzerine Ebû Süfyan, onlara, "Ey Yahudi cemaati!" dedi. "Sizler, kendilerine ilk semâvî kitap inmiş, ilim ehli kimselersiniz. Muhammed'le anlaşamadığımız meseleyi açıklığa kavuşturunuz: Bizim yolumuz mu, onun dini mi daha hayırlıdır?"

Aleyhlerinde olan hakkı gizlemeyi meslek edinen Yahudiler, "Allah için söylenecekse, siz hakka ondan daha yakınsınız!" demekte tereddüt göstermediler!

Bu sözler, haliyle müşrikleri fazlasıyla sevindirdi. Derhal bu kararlarının tahakkuku için hazırlanmaya başladılar.

Nâzil Olan Ayet

Yahudilerin müşriklere söyledikleri, gerçek dışı beyanlardı; hakkı bile bile gizliyorlardı. Bunun üzerine inen ayet-i kerimelerde meâlen şöyle buyruldu:

"Bakmadın mı, şu, kendilerine kitaptan biraz nasip verilenlere? Kendileri haça, şeytana inanıyorlar; diğer küfredenler için de, 'Bunlar, iman edenlerden daha doğru bir yoldadır' diyorlar.

"Bunlar, Allah'ın kendilerine lânet ettiği kimselerdir. Allah kime lânet ederse, artık ona hakikî hiçbir yardımcı bulamazsın.

"İşte, onlardan kimi ona (Muhammed'e) iman etti, kimi de ondan yüz çevirdi. Çılgın bir ateş olarak cehennem yeter bunlara!"[888]

---

[888] Nisâ, 51-52, 55.

Diğer Kabilelere Yapılan Davet

Benî Nadîr Yahudileri, Mekkeli müşriklerden, beraber hareket etmek üzere kesin söz aldıktan sonra, Gatafanlarla da, Hayber'in bir yıllık hurma mahsûlünü kendilerine vermek şartıyla anlaştılar.[889] Ayrıca civarda bulunan diğer Arap kabilelerine de propagandacılarını gönderdiler. Onları da Medine üzerine yürümek için ayaklandırdılar.

Bu arada, harpte başrol oynayacak olan Mekkeli müşrikler de, Arap kabilelerinden bazılarını harbe iştirak için kiraladılar. Böylece, Yahudilerin propaganda, tahrik ve teşvikleriyle Mekkeli müşriklerden, civardaki Arap kabilelerinden, Gatafanlar ve Ahabiş kabilelerinden büyük bir ordu teşkil edildi.

Her zaman olduğu gibi hedef ve gaye tekti: Medine üzerine yürüyüp, Peygamber Efendimizin vücudunu ortadan kaldırmak ve Müslümanları yok etmek!

Adı geçen kabileler, bu menfur gaye ve hedef etrafında, Hz. Resûlullah'a ve İslamiyete düşmanlık derecelerine göre toplanmışlardı.

Düşman Ordusu

Kureyş müşriklerinin sayısı, Ahabiş ve onlara katılan kabilelerle birlikte dört bindi. Yahudilerin teşvik ve kışkırtmaları ile bir araya gelenlerin sayısı ise altı bindi. Böylece, düşman ordusunun sayısı on bini buluyordu. Müşrik ordusuna Ebû Süfyan b. Harb komuta etmekte idi. Orduda, üç yüz at, yüz deve vardı.[890] Bunlar dışında diğer kabilelerden meydana gelen altı bin kişilik kalabalığın at ve deve sayısı kesin bilinmemektedir. Bütün küfür birlikleri birleşince, komuta yine Ebû Süfyan'da kaldı.[891]

Peygamberimizin Haber Alması

Huzaa kabilesi, eskiden beri Resûl-i Ekrem Efendimizle dost geçinen bir kabile idi. Bu dostluğun başlangıcını Abdülmuttalib'le olan anlaşma ve ittifakları teşkil ediyordu.

İşte, Kureyş müşriklerinin ciddi bir hazırlık içinde bulundukları hakkındaki raporu, bu kabileden bir süvari, normal olarak on iki günde alınan yolu fevkalâde bir süratle tam dört günde katederek Medine'ye, Peygamber Efendimize ulaştırdı.

Medine'de Hazırlık

Haberi alan Peygamber Efendimiz, vakit geçirmeden derhal ashab-ı kiramı toplayarak kendileriyle istişare etti.

---

[889] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 226.

[890] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 66.

[891] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 66.

Resûl-i Ekrem, "Medine dışında düşmanla çarpışalım mı? Yoksa Medine'de kalarak müdafaa savaşı mı yapalım?" diye sordu.

Hendek Savaşı'nın yapıldığı yer

Görüşmeye sunulan bu teklifle ilgili muhtelif fikirler serdedildi. Bu arada Selmân-ı Fârisî, "Yâ Resûlallah! Biz, Fars toprağında düşman süvarilerinin baskınlarından korktuğumuz zamanlarda, etrafımızı hendeklerle çevirip savunurduk" diye konuştu.

Teklif hem Hz. Resûlullah, hem sahabeler tarafından mâkul karşılandı ve ittifakla şu karar alındı:

Medine'de kalınacak ve şehrin etrafında hendekler kazılmak suretiyle düşman saldırısına karşı konulacak. Böylece, muhasarada kalmak, açık arazide vuruşmaya tercih edildi.

Peygamber Efendimizin böyle bir taktiği tercih etmesi altında, harpte az insanın öldürülmesi, az kan akıtılması gibi mühim bir gaye de yatıyordu. Aslında bu, Resûl-i Ekrem Efendimizin bütün harplerde gözden uzak tutmadığı bir prensipti.

Hendek Kazı İşine Başlanması

İttifakla şehrin dahilden müdafaasına karar verilince, hendek kazı işine Resûl-i Ekrem Efendimizin emir ve tavsiyeleri üzerine derhal başlandı. Peygamber Efendimiz, nerelerin kimler tarafından kazılacağını bizzat tayin ve tespit etti. Şehrin güneyinde oldukça sık bahçeler vardı. Düşmanın buradan geçebilme ihtimali çok zayıf idi. Geçmeyi göze alsa dahi, yayılarak değil de, birer kol halinde geçmeye mecbur olacağından durdurulması ve bozguna uğratılması için küçük bir askerî müfreze bile kâfi gelirdi. Doğu istikametinde ise, Peygamber Efendimizle anlaşma halinde bulunan Benî Kurayza ve diğer Ya-

hudiler ikamet ediyorlardı. Bu sebeple hendek kazı işi, tamamen açık arazi olan şehrin kuzey tarafında yapılıyordu. Yapılan tespitler bunu gerektiriyordu.

Bütün Müslümanlar, hatta az çok eli iş tutabilecek çocuklar bile canla başla hendek kazı işini sürdürüyorlardı. Kazı işine bizzat Resûl-i Kibriya Efendimiz de katılıyor, bir an evvel tamamlanması için Müslümanların şevk ve gayretlerini her zaman canlı tutuyordu. Gönüllü Müslümanlar, bütün gün çalışıyorlar, geceyi geçirmek içinse evlerine dönüyorlardı. Buna karşılık Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir tepecik üzerinde kurdurduğu çadırında[892] gece gündüz kalıyordu. Hem çalışmalara bizzat katılıyor, hem de çalışanlara nezaret ediyor ve mürakabesini sürdürüyordu.

Kâinatın Efendisi, toza toprağa, sıcağa, açlığa aldırmadan yaptığı çalışmalarında, zaman zaman Müslümanların, "Yâ Resûlallah! Bizim çalışmamız yeter. Sen ne olur, çalışma da istirahat buyur" tekliflerine muhatab oluyordu. Ancak Efendimiz, "Ben de çalışarak, bu sevaba ortak olmak istiyorum" cevabını vererek gayret ve sevaba nâiliyet arzusunu dile getiriyordu.

Zaman zaman da kazı ve zembille toprak taşıma esnasında, Abdullah b. Revahâ'nın, "Allahım! Sen bize doğru yolu göstermemiş olsaydın, biz ne sadaka verebilir, ne de namaz kılabilirdik! Üzerimize yürüyen kâfirler, bizim çekindiğimiz fitne ve fesadı yapmak istedikleri ve bizimle karşılaştıkları zaman, sen kalplerimize, sabır ve sekînet indir, ayaklarımıza sebat ver!"[893] meâlindeki kıt'aları terennüm ediyordu. Haliyle, bu, gönüllü mücahitlerin gayretlerini artırıyordu.

Müslümanlar bütün gün durmadan dinlenmeden kazı işine devam ediyorlardı. Resûl-i Ekrem, onların bu hallerine şefkat ve merhametle bakıyor ve "Allahım! Ahiret hayatından başka talep edilecek bâkî bir hayat yoktur. Sen, ensar ve muhacirlere mağrifet eyle!" diye dua ediyordu.

Çalışan Müslümanlar da, Hz. Resûlullah'ın bu samimi duasına, şu içli mukabelede bulunuyorlardı:

"Hayatta olduğumuz müddetçe Allah yolunda cihat etmek üzere Muhammed'e (a.s.m.) bîat etmiş kimseleriz."[894]

Peygamberimizin Sert Kayayı Parçalaması

Kazı işi devam ediyordu.

Bir ara sahabeler sert bir kayayla karşı karşıya geldiler. Onu parçalamaya uğraşırken, balyoz, kazma kürek gibi bir sürü âletleri kırıldı. Yine de onu parçalamaya muvaffak olmadılar.

---

[892] İbn Sa'd ve Taberî'nin rivâyetine göre, kıldan kurulan bu çadır, bir Türk çadırı idi (İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 4, s. 83; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 45).

[893] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 70-71; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4. s. 282.

[894] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2. s. 70.

Durumu, kıldan dokunmuş çadırın içinde o sırada dinlenmekte olan Resûlullah Efendimize haber verdiler: "Yâ Resûlallah! Karşımıza kazı esnasında ak bir kaya çıktı. Onu bir türlü parçalayamadık! Bu hususta emriniz?"

Peygamber Efendimiz, Selmân-ı Fârisî'nin balyozunu aldı. "Bismillah!" diyerek kayaya bir darbe indirdi. Kayanın üçte birini yerinden kopardı ve "Allahü Ekber! Bana Şam'ın anahtarları verildi. Vallahi, ben şu anda Şam'ın kırmızı köşklerini görüyorum!" buyurdu. Sonra, yine "Bismillah!" deyip kayaya balyozla ikinci darbeyi indirdi. Kayanın üçte biri daha parçalandı. Yine "Allahü Ekber! Bana, Fars'ın anahtarları verildi! Vallahi, şu anda ben, Kisrâ'nın Medâyin şehrini ve onun beyaz köşklerini görüyorum!" buyurdu. Ondan sonra üçüncü defa yine "Bismillah!" deyip balyozla vurdu; kayanın geri kalan kısmını da yerinden kopardı. Yine "Allahü Ekber! Bana, Yemen'in anahtarları verildi! Vallahi, şu anda ben, San'a'nın kapılarını görüyorum!" buyurdu.[895]

Resûl-i Kibriya Efendimizin haber verdiği bütün fetihler, Hz. Ömer ile Hz. Osman zamanında bir bir gerçekleşti. Bunları gören Ebû Hüreyre (r.a.), Müslümanlara, "Bu fetihler, sizin için bir başlangıçtır. Vallahi, Allah, fethedeceğiniz veya kıyamete kadar fetholunacak şehirlerin hepsinin anahtarlarını önceden Muhammed'e (a.s.m.) vermiştir" derdi.[896]

Orduya Verilen Ziyafet

Hendek kazı işini bir an evvel bitirmek için durmadan dinlenmeden çalışan Müslümanlar, doğru dürüst yiyecek bir şeyler de bulamıyorlardı. Zira, o yıl Arabistan'da şiddetli bir kıtlık ve kuraklık hüküm sürüyordu; Medine de bu kıtlık çemberinin içindeydi.

Kazı işi devam ediyordu.

Bir gün, Hz. Cabir b. Abdullah, evine vararak, hanımına, "Resûlullah'ı (a.s.m.) son derece acıkmış gördüm. Başkası olsaydı bu açlığa dayanamazdı. Evde yiyecek bir şey var mı?" diye sordu.

Hanımı, "Vallahi, yanımda şu oğlaktan ve şu bir sa'* arpadan başka bir şey yok" dedi.

Hz. Cabir oğlağı kesti, hanımı ise arpayı el değirmeninde öğütüp un yaptı. Eti çömleğe koydular, hamuru da mayaladılar. Et çömleğini tandıra koyup pişmeye bıraktılar.

Hz. Cabir evinden ayrılacağı sırada hanımı, "Sakın, beni Resûlullah'a ve yanındakilere karşı utandırma!" diyerek, yemeklerinin azlığını nazara vermek istedi.

Hz. Cabir, Resûl-i Kibriya Efendimizin yanına vardı.

---

[895] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 303.

[896] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 46.

"Yâ Resûlallah!" dedi. "Azıcık yemeğim var. Yanına bir veya iki kişi al da yemeğe gidelim!"

Resûl-i Ekrem, "Yemeğin ne kadardır?" diye sordu.

Hz. Cabir, "Bir sa' arpadan yapılmış ekmek ve kesilmiş bir oğlak" dedi.

Bunun üzerine Efendimiz, "Hem çok, hem de güzel bir yemek!" diye buyurdu ve ilave etti: "Hanımına söyle: Ben gelinceye kadar, tandırdan et çömleği ile ekmeği çıkarmasın!" Daha sonra Hz. Cabir'in gözleri önünde, "Ey hendek halkı! Kalkınız; Câbir'in ziyafetine gideceğiz" diye seslendi. Muhacir ve ensardan orada bulunanların hepsi kalktı.

Hz. Câbir, şaşkın şaşkın evine döndü. Hanımına, "Allah senin iyiliğini versin! Resûlullah (a.s.m.), yanındakilerin hepsiyle yemeğe geliyor! 'İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn!' Şimdi ne yapacağız?" dedi.

Hanımı, "Resûlullah (a.s.m.), yemeğimizin ne kadar olduğunu sana sormadı mı?" dedi.

Hz. Cabir, "Evet, sormuştu. Ben de söylemiştim."

Bunun üzerine hanımı, "Mahcup olacak sensin, ben değil!" diye konuştu ve sordu: "Onları sen mi davet ettin, yoksa Resûlullah mı?"

Hz. Cabir, "Resûlullah (a.s.m.) davet etti" diye cevap verince, hanımı, "O, senden daha iyi bilir!" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, kalabalık ashabıyla Hz. Cabir'in evine geldi. Onlara, "Birbirinizi sıkıştırmadan içeri giriniz" diye emretti.

Sahabeler, onar onar içeri girdiler.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, ete ve ekmeğe bereket duası yaptı. Sonra ev hanımına, "Bir ekmekçi kadın çağır da seninle birlikte ekmek yapsın. Çömleğinizden de kepçe kepçe al! Sakın çömleği tandırdan çıkarma!" dedi.

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz, bundan sonra, mübarek elleriyle tandırdan ekmeği çıkarıp parçaladı ve üzerine et koyarak ashabına sunmaya başladı. Davetliler yiyip doyuncaya kadar ziyafet böylece devam etti.

Hepsi yediği halde et ve ekmekten hiçbir şey eksilmiş değildi!

Resûl-i Ekrem, ev hanımına, "Bu kalanı da hem kendin yersin, hem de hediye edersin. Çünkü bütün halk açlık çekiyor" buyurdu.

Misafirlere karşı yüzde yüz mahcup olacağını düşünen Hz. Câbir'in, bütün bu olanlarla ilgili şehâdeti ise şöyle:

"Allah'a yemin ederim ki gelenler bin kişiydi. Hepsi de doyup kalktılar. Buna rağmen çömleğimiz hâlâ olduğu gibi kaynamakta, hamurumuzdan da olduğu gibi ekmek yapılmakta idi! Ondan biz yedik, konu komşuya da hediye ettik!"[897]

---

[897] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 229; Buharî, *Sahih*, c. 5, s. 46-47; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1611; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 188.

Hendek Kazı İşinin Tamamlanması

Hendek kazı işinde sahabelerin gösterdikleri üstün gayret, gerçekten sadâkatlerinin, Allah'a ve Resûlüne olan bağlılıklarının en açık bir delili idi. Çalışma sırasında ihtiyaçlarını görme durumunda kaldıklarında bile Peygamber Efendimizden müsaade almadan işlerinin başından kat'iyyen ayrılmıyorlardı. Bu durum elbette sahabeye yakışır bir fedakârlık ve feragat örneğiydi. Nitekim Cenab-ı Hak da, gönderdiği ayetlerde, onların gerçek mü'minler olduklarına ve eşsiz sadâkatlerine şehâdet ediyordu: "Gerçek mü'minler ancak o kimselerdir ki Allah'a ve Resûlüne iman etmişler ve toplu bir işte bulundukları vakit de Peygamberden izin almadıkça bırakıp gitmezler. Doğrusu (ey Resûlüm), senden izin isteyenler, Allah'a ve Resûlüne iman eden kimselerdir. Bu bakımdan bazı işleri için senden izin istediklerinde sen de onlardan dilediğin kimseye izin ver; onlar için Allah'tan mağrifet dile. Şüphe yok ki Allah, Gafûr'dur [çok bağışlayıcıdır], Rahîm'dir [merhameti boldur]."[898]

Resûl-i Ekrem'in ve Müslümanların ciddiyetle sarıldıkları bu işi, münafıklar ise hafife alıyorlardı. Oldukça gevşek davranıyorlar, canları istediği zaman da Resûl-i Ekrem'den izin alma ihtiyacı bile duymadan çekip gidiyorlardı. Zaman zaman da canlarını dişlerine takarak çalışan iman, sadâkat, feragat ve gayret timsâli sahabelerle istihza ediyorlardı; morallerini, huzurlarını bozmak için de gülüşüyorlardı.

Sel dağı

[898] Nur, 62.

Cenab-ı Hak, indirdiği ayet-i kerimelerde onların uygun olmayan bu hareketlerinden bahsederek şöyle buyurdu:

"Peygamberin çağrışını, aranızda birbirinizi çağırış gibi tutmayın (Davetine hemen koşun ve izinsiz ayrılmayın). İçinizden birini siper ederek çıkıp gidenleri Allah, muhakkak biliyor! Bunun için Peygamberin emrine aykırı hareket edenler, başlarına bir belâ inmekten yahut kendilerine acıklı bir azap isabet etmekten sakınsınlar."[899]

Yorucu bir çalışma neticesinde, hendek kazı işi altı gün sürdü.[900] Hendek beş arşın (3.40 cm) derinliğindeydi, genişliği ise en namlı süvarilerin dahi kolay kolay atlayıp geçemeyeceği kadardı. Sadece tek bir yeri aceleye geldiğinden dar kalmıştı. Oradan atlılar geçebilirdi. Bu sebeple Peygamber Efendimiz, orası hakkındaki endişesini, "Müşriklerin buradan başka bir yerden geçip gelebileceklerinden korkmuyorum!" diyerek izhar etti.

Resûl-i Ekrem, çarpışma boyunca bu dar kısmı nöbet tutturup bekletecektir!

Ayrıca Peygamberimiz, hendeğin münasip kısımlarına giriş çıkış yerleri yaptırdı. Düşman gelip hendeğin önüne karargâhını kurunca, buralara nöbetçiler dikecek ve başına da Zübeyr b. Avvam Hazretlerini tayin edecektir.

İslam Ordusu

İslam ordusu üç bin kişiden ibaretti. Bu, sayı bakımından düşman ordusunun üçte biri demekti. Sadece otuz altı atlı vardı. Orduda biri muhacirlerin, diğeri ensarın olmak üzere iki sancak bulunuyordu. Muhacirlerinkini Zeyd b. Hârise, ensarınkini ise Sa'd b. Übade Hazretleri taşıyordu.[901]

Resûl-i Kibriya, karargâhını Sel dağı eteklerinde kurdu. Ordunun sırtı bu dağa geliyordu. Harbe katılmayan kadın ve çocuklar ise kale ve hisarlara yerleştirildi. Yiyecek maddeleri, kıymetli ve ehemmiyetli eşyalar da yine bu hisarlarda muhafaza altına alındı.

Peygamber Efendimiz için Sel dağı eteklerinde deriden bir çadır kuruldu. Bu çadır, bugünkü Fetih Mescidi'nin bulunduğu yerde idi.

Düşman Ordusu Karargâhı

Hendek, henüz yeni bitmişti ki ovayı düşman çadırlarının kapladığı görüldü.

Düşman, karargâhını Medine'nin kuzeyinde Uhud Savaşı'nın cereyan ettiği sahada kurdu. Hendekle karşılaşmaları şaşkınlıklarına sebep oldu. O âna ka-

---

[899] Nur, 63.

[900] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 67.

[901] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 67.

dar böyle bir harp plân ve taktiği görmüş değillerdi. Haliyle bu durum, daha başından itibaren morallerini sarstı.

Hâlbuki, onlar, Medine'yi tamamen ele geçirecekleri hayal ve ümidiyle çıkıp gelmişlerdi. Eli boş dönmeyi düşünmek bile istemiyorlardı.

Mücahitler, on bin askerlik düşmanı görmekle asla korkmadılar ve tereddüt göstermediler. Kur'an-ı Azîmüşşan, onların bu halini şöyle tasvir eder:

"Mü'minler, düşman birliklerini görünce, 'Allah'ın ve Resûlünün bize vadettiği (zafer) budur. Allah ve Peygamberi doğru söylemiştir' dediler. (Mü'minlerin düşman birlikleri görmeleri) ancak onların imanlarını ve teslimiyetlerini artırdı."[902]

Benî Kurayza'nın Anlaşmayı Bozması

Resûl-i Ekrem Efendimiz, deriden çadırında bulunuyordu. Yanında Hz. Ebû Bekir de vardı. Müslümanlar, hendek kenarında düşmanı gözetlemek ve nöbet tutmakta idiler. Bu sırada Hz. Ömer, Resûlullah'ın huzuruna vardı.

"Yâ Resûlallah!" dedi. "Aldığım habere göre, Benî Kurayza Yahudileri anlaşmayı bozmuşlar ve düşmana yardım kararı almışlardır!"

Beklenmeyen bu haber, Peygamber Efendimizi fazlasıyla müteessir etti. Hâlbuki, bu kabilenin reisi Ka'b İbni Esed'le anlaşması vardı; bunun için o taraftan emin idi.

Üzülen Efendimizin dudaklarından şu cümleler döküldü:

"Hasbünallahü ve ni'mel-Vekîl [Allah bize yeter; O, ne güzel vekildir]."[903]

Benî Kurayza, büyük bir Yahudi kabilesiydi ve Medine-i Münevvere dışında kuvvetli kalelerde oturuyorlardı. Resûl-i Kibriya Efendimizle anlaşmaları vardı. Buna göre, Medine için hâricî bir tehlike söz konusu olduğu zaman Müslümanlarla birlikte şehri müdafaa edeceklerdi. Ayrıca Peygamber Efendimizden habersiz de hiçbir askerî harekâtta bulunmayacak, Kureyşli müşriklere ve onlara yardım edenleri korumayacaklardı.[904]

Bu haber üzerine Peygamber Efendimiz, Zübeyr b. Avvam'ı durumu tahkik için Benî Kurayza Yahudilerinin yurduna gönderdi. Hz. Zübeyr, Kurayzaoğullarının kalelerini onardıklarını, harp tâlim ve manevraları yaptığını bizzat gördü. Gelip durumu Efendimize haber verdi. Resûlullah, bu fedakârlığı üzerine hakkında şöyle buyurdu:

"Her peygamberin bir havarisi vardır; benim havarim de Zübeyr'dir!"[905]

---

[902] Ahzab, 22.

[903] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 67.

[904] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 147-150.

[905] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 106; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 314.

Hz. Ömer'in verdiği haber doğruydu. Benî Nadîr Yahudilerinin reisi Huyeyy b. Ahtab, gelip Kurayzaoğulları reisi Ka'b b. Esed'i kandırmıştı. O da anlaşmayı bozmuştu.

Heyet Gönderilmesi

Resûl-i Kibriya Efendimiz, durumu tekrar inceden inceye tahkik etmek ve onlara nasihatte bulunmak üzere Evs kabilesinin lideri Sa'd b. Muaz, Hazreç kabilesinin lideri Sa'd b. Übade, Abdullah b. Revâha ve Havvat b. Cübeyr'i, Benî Kurayza Yahudilerine şu tâlimatı vererek gönderdi:

"Gidiniz, bakınız: Şu kavimden bize erişen haberin doğruluğunu bir kere de siz tahkik ediniz. Eğer doğru ise, onu bana halkın anlayamadığı biçimde kapalı bir dil kullanarak bildiriniz. Ben onu anlarım. Açıkça söyleyip de halkın kalbine korku ve zaaf düşürmeyiniz! Şayet, onlar aramızdaki anlaşmaya sâdık bulunuyorlarsa, bunu halka açıkça ilan edebilirsiniz!"[906]

Bu güzide sahabeler, Benî Kurayza Yahudilerinin yurtlarına gittiler. Anlaşmayı bozmanın çirkinliğinden bahsederek onlara nasihatte bulundular. Fakat onlar kulak asmadılar ve anlaşmayı bozduklarını açıkça ilan ettiler; hatta Resûl-i Kibriya Efendimiz hakkında ileri geri konuşacak kadar küstahlıkta bile bulundular.

Müslüman elçiler bu durumdan son derece rahatsız oldular. Kurayzaoğullarının öteden beri müttefiki olan Hz. Sa'd b. Muaz, "Sizinle cenk etmedikçe Allah canımı almasın!" diye hiddetli hiddetli konuştu.

Daha sonra Müslüman elçiler geri dönüp, durumu Resûl-i Kibriya Efendimize kapalı bir şekilde arz ettiler. Peygamber Efendimiz onlara, "Haberinizi gizli tutunuz! Ancak bilene açıklayınız! Çünkü harp, tedbirden ve aldatmaktan ibarettir!" dedi.[907]

Artık Medine, çepeçevre düşman tarafından sarılmış demekti. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de, bu hususa şöyle işaret buyurur:

"O vakit, kâfirler üstünüzden (vadinin üst ve doğu tarafından), bir de altınızdan (vadinin aşağı ve batı tarafından) size gelmişlerdi. O zaman gözler yılmış, kalpler gırtlaklara dayanmıştı."[908]

Benî Kurayza'nın Medine Üzerine Baskın Teşebbüsleri

Bu esnada Kurayzaoğulları, Huyeyy b. Ahtab'ı Kureyşlilere göndererek, Medine'ye geceleyin baskında bulunmak üzere müşriklerden yüz, Gatafanlardan da yüz kişi istediler.

---

[906] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 232.

[907] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 233.

[908] Ahzab, 10.

Onlar, bu kuvvetle birleşerek Medine kale ve hisarlarındaki kadın ve çocuklar üzerine baskın yapacaklardı.

Bu haber Müslümanları büyük bir telâşa düşürdü. Resûl-i Kibriya Efendimiz, derhal geceleri Medine şehrini muhafaza etmek için Zeyd b. Hârise Hazretlerini üç yüz askerle, Seleme b. Eslem'i de iki yüz askerle Medine'ye gönderdi. Bu kuvvetler, gece sokaklarda devriye gezip tekbir getireceklerdi.

Bu esnada, Benî Kurayza Yahudileri, bir iki baskın teşebbüsünde bulundularsa da, muvaffak olamayıp geri çekilmek zorunda kaldılar.

Hz. Safiyye'nin Bir Yahudiyi Öldürmesi

Benî Kurayza'nın ikinci baskın denemesi esnasındaydı.

On kadar Yahudi, Peygamber Efendimizin halası Hz. Safiyye'nin de içinde bulunduğu Hassan b. Sâbit'in köşkünü ok yağmuruna tuttular; hatta içeri girmeye kadar kalkıştılar. İçlerinden birisi köşkün kapısına kadar varıp içeri girmek istedi. Köşkte Hz. Safiyye ile birlikte birçok kadın ve çocuk da vardı.

Hz. Safiyye, bir Yahudinin köşkün etrafında dolaşıp durduğunu görünce, kadın olduğu bilinmesin diye başına sıkıca bir tülbent bağladı. Eline bir sırık alıp köşkten aşağı indi. Köşkün kapısını usulca açtı. Adamın arkasından yavaşça varıp, sırıkla başına bir darbe indirdi. Orada işini bitirdi. Sonra da başını kesip Yahudilere doğru fırlattı.

Bunun üzerine diğer Yahudiler korkuya kapılıp, "Bize, Müslümanların, ailelerini, yanlarında adam bulundurmaksızın, kimsesiz ve yalnız bıraktıkları haber verilmişti; Hâlbuki öyle değilmiş!" diyerek dağıldılar.

Peygamberimizin Dar Gediği Bizzat Beklemesi

Beş yüz civarında mücahidi Medine'ye gönderip şehri koruma altına alan Resûl-i Kibriya Efendimizin kendisi de, geceleri, düşmanın oradan geçebileceği düşüncesiyle hendeğin en dar yerini bizzat bekliyordu.

Hz. Âişe der ki:

"Resûlullah (a.s.m.), hendekteki gediği beklemek için gidip geldiği sırada soğuktan tir tir titriyordu. Yanıma gelip biraz ısındıktan sonra, 'Ben, düşmanın oradan başka bir yerden geçip gelebileceğinden korkmuyorum! Keşke bu gece, Müslümanlardan biri, benim yerime orayı beklese!' buyurdu. O anda bir silah ve demir âleti şakırtısı işittim.

"Resûlullah (a.s.m.), 'Kim o?' diye seslendi.

"'Sa'd b. Ebî Vakkas...' diye cevap geldi.

"Resûlullah, 'Bu gediği sana havâle ediyorum. Orayı sen bekle' buyurdu.

"Kendisi de uyudu."

Münafıkların Hendekten Dağılmaları

Münafıklar devamlı, "Evlat ve iyalimizi yalnız bırakıp da burada sefâletle beklemek akıl kârı değildir" diyerek Müslümanlara şüphe ve vesvese vermeye çalışıyorlardı; bir kısmı ise, bizzat Resûl-i Kibriya Efendimizin huzuruna çıkarak, "Evlerimiz Medine'nin dışındadır; duvarları da alçak olup, düşman ve hırsızlara açıktır"[909] diyerek hendekten ayrılma müsaadesi istiyorlardı. Peygamber Efendimiz, bunların bir kısmına müsaade etti.

Aslında münafıkların maksadı, böyle kritik bir anda ordudan ayrılarak Müslümanların mânevîyatını bozmaktı. Bu, onların her zaman başvurageldikleri bir taktikti.

Nitekim Sa'd b. Muaz Hazretleri, bir kısım münafığın Hz. Resûlullah'tan müsaade istediğini görünce, şöyle demekten kendini alamamıştı:

"Yâ Resûlallah! Bunlara izin verme! Vallahi, biz ne zaman bir musibete uğrasak, sıkıntıya girsek, onlar hep böyle yaparlar!"

Sonra da, müsaade isteyen bu münafık grubun yanına vararak, "Biz sizden her zaman böyle hareketler mi göreceğiz? Ne zaman bir musibete uğrasak, bir sıkıntıyla karşı karşıya gelsek, siz hep böyle yapar durursunuz!"[910] diyerek onları azarlamıştı.

Cenab-ı Hak da, indirdiği vahiyle, onların, bu müsaade istemede samimi olmadıklarını şöyle açıklıyordu:

"O zaman onlardan bir gürûh, 'Ey Yesrib [Medine] ahalisi, sizin için burada durmak yok; hemen dönün' demişlerdi; onlardan bir kısmı da, 'Hakikaten evlerimiz açıktır' diyorlar, Peygamberden izin istiyorlardı. Hâlbuki, onların evleri açık değildir. Onlar kaçmaktan başka bir şey arzu etmiyorlardı!"[911]

Harbin Başlaması

Düşman, hendek arkasında çarpışmanın bir hayli zor olacağını biliyordu. Buna rağmen bütün hazırlıklarını tamamlayarak, var kuvvetiyle hücuma geçti. Fakat hendek, işlerini tahmin ettiklerinin de üstünde güçleştiriyordu. Hendeği bir türlü geçme imkân ve fırsatını elde edemiyorlardı. Haliyle bu da ümitsizliğe düşmelerine sebep oluyordu.

Sonunda, çarpışma uzaktan uzağa ok atışlarıyla devam etti. Fakat bu da, neticenin uzamasından başka bir işe yaramıyordu.

Düşman ordusu, hücumlarından bir netice elde edemediğini görünce, Müslümanları muhasara altına almaya karar verdi. Zaten başka yapacak bir şeyleri de yoktu!

---

[909] İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 200.

[910] Vakidî, *Megazi*, c. 2, s. 463.

[911] Ahzab, 13.

Tek Tek Vuruşma

Bir ara düşman süvarilerinden birkaçı atlarını sürüp hendeğin bahsedilen dar yerinden Müslümanlar tarafına geçmeye muvaffak oldular ve kendileriyle dövüşecek er dilediler.

İçlerinde en meşhuru, Amr b. Abdi Vedd idi. Birçok hadise görüp geçirmiş, yalnız başına birçok topluluğu dağıtmış, cesur ve silahşörlükte mahir bir süvari idi. Arap kabileleri, onu bir bölük süvariye mukabil tutarlardı. Onunla dövüşmek için fevkalâde cesaretli ve yürekli olmak gerekirdi. Bu sebeple kimse ona karşı çıkmak istemezdi.

Bu sefer Amr, dövüşecek er dileyince, Hz. Ali, "Yâ Resûlallah, ona karşı ben çıkarım, müsaade eder misiniz?" dedi.

Peygamber Efendimiz, "Sen, otur yâ Ali! Gelen, Amr'dır" buyurdu.

Amr, tekrar Müslümanlara meydan okudu: "İçinizde muharebe meydanına çıkacak er yok mudur? Hani sizin ölülerinize tayin ettiğiniz cennet nerede?"

Hz. Ali, tekrar karşısına çıkmak istedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz yine "Yâ Ali, o Amr'dır" buyurarak izin vermedi.

Karşısına kimsenin çıkmadığını gören Amr, bütün bütün şımardı ve iğrenç küfürler savurarak, "Er meydanına çıkacak kimse yok mu?" diye üst perdeden bağırdı.

Hz. Ali, tekrar cesaretle yerinden fırladı.

"Onunla ben dövüşürüm yâ Resûlallah!" dedi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz yine "Yâ Ali, o Amr'dır" buyurdu.

Hz. Ali, "Amr da olsa, çıkar, dövüşürüm yâ Resûlallah!" dedi.

Bunun üzerine Fahr-i Âlem Efendimiz, Allah'ın Arslanına müsaade etti. Bizzat kendi eliyle zırhını ona giydirdi ve "Zülfikâr" adlı kılıcını beline bağladı; sarığını da başına sardıktan sonra, "Yâ Rab! Amcam oğlu Ubeyde, Bedir'de ve amcam Hamza, Uhud'da şehit oldular. Yanımda bir amcazâdem Ali kaldı. Sen, onu muhafaza eyle, ona yardımını ihsan eyle, beni de yalnız bırakma!" diye dua etti.[912]

Hz. Ali, yaya olarak, imanından gelen heybetle, Amr'a doğru yürüdü.

İki taraf da bu büyük dövüşü hayranlıkla seyre hazır duruyordu.

Zırha bürünen Hz. Ali'nin gözlerinden başka hiçbir tarafı görünmüyordu.

Amr, "Sen kimsin?" diye sordu.

Hz. Ali, "Ben, Ali'yim!" diye cevap verdi.

Amr, bu bıyıkları yeni terlemiş genci karşısında bulunca, bir merhamet ve istihfaf tavrı aldı.

---

[912] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 68; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 61; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 642.

"Amcalarından, senden başka daha yaşlı kimse yok mudur? Ben, senin kanını dökmek istemiyorum! Çünkü baban benim dostumdu" diye konuştu.

Hz. Ali'nin ise cevabı şu oldu:

"Vallahi, ben, senin kanını dökmek isterim!"

Amr, bu cevaba kahkahayla gülerek, "Bu ağızla bir kimsenin karşıma çıkacağı hatırıma bile gelmezdi!" dedi.

Hz. Ali'nin sözleri Amr'ı çileden çıkarmıştı. Kılıcını sıyırıp atıyla onun üzerine yürüdü.

Hz. Ali, "Ben, seninle nasıl çarpışabileyim? Ben yayayım, sen atlı. Atından in de benim gibi yaya ol!" diye teklifte bulundu.

Amr, derhal atından indi ve hayvanı salıverdi; öfke dolu bakışlarla Hz. Ali'nin karşısına dikildi.

Hz. Ali, "Ey Amr!" dedi. "Ben, senin Kureyş'ten bir kimseyle karşılaştığında, onun iki isteğinden birisini kabul edip yerine getireceğin hakkında Allah'a vaatte bulunduğunu işittim. Doğru mudur?"

Amr, "Evet..." dedi.

O zaman Hz. Ali, "Öyle ise, ben seni Allah'a ve Resûlüne imana davet ediyor ve İslamiyete kabule çağırıyorum!"

Amr, "Bu, bana lâzım değil; geç bunları!" dedi.

Bu sefer Hz. Ali, "Öyle ise" dedi. "Bizimle çarpışmaktan vazgeç! Yurduna dön, git!"

Amr, "Ben adayacağımı adamış ve intikam almadıkça başıma yağ ve koku sürmeyi kendime yasaklamışımdır" diye karşılık verdi.

O zaman Hz. Ali, "O halde vuruşmaya hazır ol!" diye kükredi.

Amr, yine kahkahayla güldü. "Doğrusu ben, Araplar içinde benden korkmadan benimle çarpışmak isteyecek böylesine bir kahraman bulunabileceğini tahmin etmemiştim!" diye hayretini izhar etti. Sonra da ekledi: "Sen, henüz genç bir yiğitsin. Üstelik baban da benim dostumdu. Benimle çarpışmaktan vazgeçip dön, geri git. Seni öldürmek istemiyorum!"

Cesaret kahramanı Hz. Ali, "Ama ben, seni öldürmek istiyorum!" diye karşılık verdi.

Hz. Ali'nin son cümlesi, Amr'ı son derece hiddetlendirmişti. Bir vuruşta Hz. Ali'nin kalkanını parçaladı. Kalkanı delen kılıç, Hz. Ali'nin alnını sıyırdı. Hz. Ali, şimşek gibi bir hızla yana sıçradı; bu sefer sıra ondaydı. Amr'ın boyun köküne Zülfikâr'la şiddetli bir darbe indirdi. Amr'ın başı bir tarafa, gövdesi bir tarafa düştü.

Bir anda feryat ve çığlıklar koptu, ortalık birbirine karıştı. Hz. Ali ise, Cenab-ı Hakk'ın bu muvaffakiyeti kendisine ihsan etmesinden dolayı "Allahü

Ekber!" diyerek tekbir getirdi. Resûl-i Ekrem ve Müslümanlar da tekbir getirince bir anda her taraf tekbirlerle çınladı.

"Kılıç Değil, El Keser!"

O esnada, Kureyş süvari ve şâirlerinden olan Hübeyre b. Ebî Vehb, Hz. Ali'yle çarpışmaya yeltendi; fakat bir kılıç darbesi yiyince, çareyi kaçmakta buldu! Bu sefer onu Hz. Zübeyr b. Avvam takip etti. Kılıçla vurup atının eğerini kesti. Daha sonra Hz. Zübeyr, Nevfel b. Abdullah'ın peşine düştü. Şiddetli bir darbeyle onu yukarıdan aşağı doğru ikiye biçti.

Sonraları Hz. Zübeyr'e, "Senin kılıcın gibi kılıç görmedik!" denilince şu cevabı verdi:

"Onu yapan kılıç değildir, bilektir!"

Kureyş'in diğer süvarileri dehşete kapılarak doludizgin kaçmaya başladılar. Hatta Ebû Cehil'in oğlu İkrime, can havliyle kaçıp giderken mızrağını düşürmüş, geri dönüp onu almaya bile cesaret edememişti.

Bir bölüğe bedel kabul ettikleri Amr b. Abdi Vedd'in mübâreze meydanında düşüp kalması, Müslümanları son derece sevindirirken, müşrikleri ise fazlasıyla korkutup dehşete düşürdü; hatta Kureyş ordusu kumandanı Ebû Süfyan, "Bugün bizim için hayırlı bir iş yok" diyerek ye's içinde hendeğin başından çekilip karargâha gitti.

Her Taraftan Hücuma Kalkış

Bir gün sonra, müşriklerin tamamı, Kurayzaoğulları Yahudileriyle birlikte her taraftan Müslümanları çepeçevre sardılar ve akşama kadar durmadan onları ok yağmuruna tuttular.

Kıtlık yüzünden pek zayıf ve güçsüz düşmüş olan Müslümanlar, düşman sürüsünün böyle bir kara bulut gibi her taraftan sıkıştırması üzerine, bütün bütün mecalsiz kaldılar; akşam olup düşman çekilince, bir miktar nefes aldılar. Fakat "Düşman, yarın yine böyle her taraftan şiddetli hücuma girişirse, halimiz ne olur?" diyerek herkeste bir endişe ve telâş vardı.

Münafıklar Yine Sahnede

Münafıklar zümresi, Müslümanların maruz kaldıkları bu sıkıntı ve kıtlığı fırsat bilerek, onların mânevîyatlarını bozucu telkinlerde bulunmaya başladılar: "Muhammed, size, Kayser'in ve Kisrâ'nın hazinelerini vadediyor! Hâlbuki, şu anda hendek içinde hapsolmuşuz. Korkudan abdest bozmaya bile gidemiyoruz! Vadettiği nerede, biz nerede? Allah ve Resûlü, bize aldatıştan başka bir şey vadetmiyor!"

Kur'an-ı Kerim, bu hususa da işaret eder.[913]

---

[913] Ahzab, 13.

Ne var ki münafıkların bu haince ve dessasça telkinlerinden hiçbiri gerçek mü'minleri Hz. Resûlullah'ın yanından ayıramıyordu. Çünkü onlar, Yüce Allah'ın kendilerine yardım edeceği hususundaki vaadine bütün samimiyetleriyle inanmışlardı; Allah'ın takdirine teslimiyetleri sonsuzdu; Allah ve Resûlü uğrunda her türlü musibet ve sıkıntıya seve seve katlanıyorlardı. Münafıklar ise, tam tersine, Medine'yi çepeçevre saran düşman ordusunun, Kâinatın Efendisi Peygamberimizle ashab-ı kiramın vücutlarını ortadan kaldıracağını sanıyorlardı, hatta bunu istiyorlardı! Böylece, bu ağır imtihanda gerçek mü'minlerle münafıklar birbirlerinden ayrılıyorlardı!

Kur'an-ı Azîmüşşan'ın konuyla ilgili şu ayeti ne kadar ibret vericidir:

"Ey mü'minler! Yoksa siz, sizden evvel gelenlerin hali başınıza gelmeden cennete girivereceğinizi mi sandınız? Onlara, öyle yoksulluklar ve sıkıntılar gelip çattı ve çeşitli belâlarla sarsıldılar ki hatta peygamberleri, maiyetindeki mü'minlerle birlikte, 'Allah'ın yardımı ne zaman yetişecek?' diyordu. Gözünüzü açın: Allah'ın yardımı yakındır muhakkak!"[914]

Düşmanda Yılgınlık

Muhasara uzadıkça uzuyordu. Müşriklerin baskın ve hücumları her defasında Müslümanlar tarafından püskürtülüyordu. Muhasaranın uzaması, her iki tarafı da büyük sıkıntı, açlık ve soğuk ile karşı karşıya bırakmıştı. Mahsûl, harbin başlamasından bir ay kadar önce tarlalardan toplanmış olduğu için, düşman ordusunun at ve develerinin yiyecekleri de tükenmiş, hayvanlar açlıkla karşı karşıya gelmişlerdi. Bütün bunlar, düşman safında gevşekliğe, ümitsizliğe ve yılgınlığa sebep oldu.

Peygamberimizin Gatafanlara Teklifi

Resûl-i Kibriya Efendimiz, muhasaranın uzayıp gittiğini, soğuk, kıtlık ve açlığın her gün biraz daha arttığını ve Müslümanları bütün bütün sarstığını görünce, Gatafanların kumandanı Uyeyne b. Hısn ile Hâris b. Avf'a, "Müslümanları muhasaradan vazgeçip yurdunuza dönüp giderseniz, Medine'nin yıllık meyve mahsûlünün üçte birini veririm!" diye haber gönderdi.

Onlar ise, "Bize, Medine'nin yıllık hurma mahsûlünün yarısı verilmelidir" dediler.

Fakat Resûl-i Ekrem Efendimiz buna yanaşmadı. Bunun üzerine üçte bire râzı oldular ve bir heyet halinde Resûl-i Ekrem Efendimizin huzuruna çıkıp geldiler.

Peygamber Efendimiz, bu arada, önce ensarın reislerinden Sa'd b. Muaz ile

---

[914] Bakara, 214.

Sa'd b. Ubâde'nin görüşlerini öğrenmek istedi. Onlar önce, "Yâ Resûlallah! Bu sizin arzu ettiğiniz bir şey midir, yoksa Allah'ın size emrettiği ve bizim de muhakkak yerine getirmemiz gereken bir şey midir?" diye sordular.

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, "Eğer, bunu yapmaya Allah tarafından emrolunsaydım, sizinle istişare etmez, gereğini hemen yerine getirirdim! Bu, kabul edip etmemekte serbest bulunduğunuz bir görüşten ibarettir!" buyurdu.

Bunun üzerine Sa'd b. Muaz Hazretleri, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Biz ve şu kavim, bir zamanlar Allah'a şerik koşar, putlara tapar, Allah'a ibadet etmez ve O'nu tanımazken bile, bunlar misafirlik veya satın almak gibi durumlar dışında Medine'den tek bir hurma yemeyi ummamışlardır! Şimdi, Allah, bizi İslam'la şereflendirdiği, onunla doğru yolu buldurduğu, seninle ve onunla bize kuvvet bahşettiği bir sırada mı mallarımızı bunlara haraç olarak vereceğiz? Vallahi, bizim için böyle bir anlaşmaya hiç ihtiyaç yoktur. Allah, onlarla aramızdaki hükmünü verinceye kadar onlara sunacağımız tek şey kılıçtır!"[915]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu konuşmadan memnun oldu. Gatafan heyetine de, "Kalkıp gidiniz! Artık aramızı ancak kılıç halleder!" dedi.

Bunun üzerine Gatafan heyeti, Resûlullah'ın huzurundan ayrıldı.

Yolda, Hâris b. Avf, Uyeyne b. Hısn'a şunları söyledi:

"Biz, Kureyşlilere yardım maksadıyla Muhammed'e saldırmakla bir şey elde edemeyeceğiz! Vallahi, ben Muhammed'in işinin açık ve üstün bir iş olduğunu görüyor ve tahmin ediyorum! Vallahi, Hayber Yahudilerinin bilginleri, Harem halkından Muhammed'in sıfatında bir peygamberin kitaplarında yazılı bulduklarını söyler dururlardı."

Mücahitlerin Çektikleri Sıkıntı

Kuşatma esnasında mücahitler büyük sıkıntı ve meşakkatlere maruz kalıyorlardı. Harpten önce durmadan dinlenmeden hendeği kazmışlardı, o biter bitmez de harbe girmişlerdi. Bu bakımdan oldukça bitkin ve yorgun idiler. Ayrıca açlık sıkıntısı da çekiyorlardı. Hava da oldukça soğuktu.

Huzeyfe (r.a.), muharebenin sadece bir gecesini şöyle anlatır:

"Biz bir tarafta saf bağlamış, oturuyorduk. Ebû Süfyan ve ordusu üst tarafımızda, Kurayza Yahudileri de alt tarafımızda idiler. Bunların Medine'deki çoluk çocuğumuza baskın yapmalarından korkuyorduk. Hiç böylesine karanlık, böylesine fırtınalı bir gece geçirmemiştik. Rüzgâr sanki ıslık çalıyor, karanlıkta hiçbirimiz uzattığı parmağını bile göremiyordu! Münafıklar, 'Evlerimiz emniyette değildir' diyerek Resûlullah'tan izin istediler; Hâlbuki, evleri tehlikede değildi! İzin isteyenlerin hepsine izin verildi. İzin alanlar beklemeden sıvışıp

---

[915] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 234.

gidiyorlardı. Biz üç yüz küsur civarında idik. Tek tek Allah Resûlünün yanında nöbet tuttuk. Sıra bana gelmişti. Üzerimde ne düşmana karşı koyacak bir kalkanım, ne de soğuktan korunmak için bir elbisem vardı; sadece zevcemin verdiği dizlerimi geçmeyen yün bir örtü vardı."[916]

Düşmanın Şiddetli Hücumu ve Kazaya Kalan Namazlar

Muhasaranın devamı sırasında bir ara düşman birlikleri Resûlullah'ın çadırını şiddetli ok yağmuruna tutmuşlardı. Peygamber Efendimiz, üzerinde zırh, başında miğfer, çadırının önünde duruyordu.

Hz. Cabir der ki:

"Müşrikler, o gün, bizimle durmadan çarpıştılar. Askerlerini takım takım ayırdılar. Hâlid b. Velid kumandasındaki büyük ve ağır bir fırkalarını Resûlullah'ın (a.s.m.) bulunduğu yere yönelttiler. O gün, gecenin geç saatlerine kadar çarpıştılar. Ne Resûlullah ve ne de Müslümanlar, yerlerinden ayrılma imkân ve fırsatını bulamadılar."[917]

Çarpışma öylesine şiddetli devam ediyordu ki Resûl-i Kibriya Efendimiz, o günün öğle, ikindi ve akşam namazlarını bile vaktinde kılma imkân ve fırsatını bulamadı. Zâtına eziyet ve hakaret edenlere bile beddua etmeyen Kâinatın Efendisi, namazlarını kazaya bıraktırdıklarından dolayı, onlara, "Onlar nasıl, güneş batıncaya kadar uğraştırıp, bizi namazımızdan alıkoydularsa, Allah da onların evlerine, karınlarına ve kabirlerine ateş doldursun!" diyerek beddua etti; daha sonra, o günün öğle, ikindi ve akşam namazlarını ashabıyla birlikte kaza etti.[918]

Nuaym B. Mes'ud'un Büyük Hizmeti

Her iki taraf da, açlık, yorgunluk, soğuk ve netice alamamaktan gelen sıkıntıdan bunalmıştı.

Bu sırada, henüz yeni Müslüman olmuş, fakat Müslüman olduğundan ne müşriklerin ve ne de kavmi olan Gatafanların haberi bulunmayan Nuaym b. Mes'ud, Peygamber Efendimizin huzuruna geldi. İslam'a kavuşmuş olmanın şükrünü, Müslümanlara bir hizmette bulunmakla ifa etmek istiyordu. Şu teklifte bulundu:

"Yâ Resûlallah! Ben Müslüman oldum. Kavmim olan Gatafanların bundan haberleri yok. Emret, istediğini yapayım!"

Peygamber Efendimiz, "Sen tek bir kişisin. Cesaretinle ne yapabilirsin ki? Mamafih, yalnız başına da bir iş görebilirsin: Elinden gelirse, bizi muhasara al-

---

[916] İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 220.

[917] Vakidî, *Megazi*, c. 2, s. 473.

[918] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 68; Tirmizî, *Sünen*, c. 1, s. 337.

tına almış bulunan kavimlerin arasına gir de, onları birbirinden ayırmaya çalış! Çünkü harp, hilelerden ibarettir!"[919] buyurdu.

Hz. Nuaym, kendisinden istenen hizmeti kavramıştı.

"Evet, yâ Resûlallah! Bu işi yapabilirim! Fakat gerektiğinde gerçeğe aykırı bir şeyler söylememe izin vermelisin!" dedi.

Peygamber Efendimiz, "İstediğini söyle! Sana helâldir!"[920] diyerek ona ruhsat verdi.

Hz. Nuaym, Kurayzaoğulları Yurdunda

Hz. Nuaym, derhal yola koyuldu. Önce, Kurayzaoğullarının yanına vardı. Şüphelerini davet edici en ufak bir harekette bulunmadan şöyle konuştu:

"Şu adamın (Hz. Peygamberin) işi, şüphesiz, bir belâdır. Kaynuka ve Nadiroğullarına yaptığını da gördünüz. Kureyşliler ve Gatafanlar, Muhammed ve ashabıyla savaşmak için buraya gelmiş bulunuyorlar. Siz de onlara yardımcı oldunuz. Hâlbuki, onların yurtları, malları, mülkleri, çoluk çocukları sizin gibi burada değildir. Onlar, fırsat ve imkân bulurlarsa, onları mağlup eder, ganimetleri toplarlar; mağlup olurlarsa, buradan savuşur, giderler. Sizi ise, bu adamla başbaşa bırakırlar. Sizde ise, ona karşı koyacak güç ve kuvvet yoktur. Siz Kureyşlilerden bazılarını rehin almadıkça, asla onların yanında Muhammed'e karşı savaşmayın. Rehineler yanınızda bulunursa, kolay kolay sizi terk edip gidemezler."[921]

Benî Kurayza Yahudileri, bu tavsiyeyi pek uygun buldular; üstelik, kendilerini ikaz ettiği için Hz. Nuaym'a teşekkür bile ettiler.

Yanlarından ayrılırken Hz. Nuaym, "Sakın anlattıklarımı kimseye söylemeyin; gizli tutun!" demeyi de ihmâl etmedi. Onlar da gizli tutacaklarına dair söz verdiler.

Hz. Nuaym, Kureyşliler Arasında

Benî Kurayza'nın yanından ayrılan Hz. Nuaym, doğruca Kureyş müşriklerinin yanına vardı ve "Sizi ne kadar çok sevdiğimi bilirsiniz! Muhammed'den ayrı olduğum da malumunuz. Öğrendiğim bir şeyi size söylemek zorundayım. Ama sır olarak saklayacağınıza yemin edin!" dedi.

"Yemin ederiz!" dediler.

Hz. Nuaym, "Haberiniz olsun ki" dedi. "Kurayzaoğulları, Muhammed'le ittifaklarını bozduklarına pişman olmuşlardır. Aralarının tekrar düzelmesi için, ileri gelenlerinizden birçok kimseyi sizden rehin isteyeceklermiş ve Muham-

---

[919] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 240; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4. s. 278

[920] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 278.

[921] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 240-241; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4. s. 278.

med'le tekrar barışmak için onların boyunlarını vuracaklarmış. Bununla birlikte Nadiroğullarının da tekrar yurtlarına dönmelerine müsaade alacaklarmış! Şayet, Kurayzaoğulları, ileri gelen adamlarınızı rehin almak için size bir haber gönderirlerse, sakın ha eşrafınızdan bir tek kimseyi dahi göndermeyiniz!"[922]

Hz. Nuaym, Gatafanlar Arasında

Hz. Nuaym, bundan sonra kendi kabilesi olan Gatafanların yanına vardı.

"Ey Gatafan topluluğu! Sizler, benim kabilemsiniz, bana en sevgili olan kimselersiniz" diye söze başladıktan sonra şöyle konuştu:

"Yahudilerin, sizlerle yapmış oldukları anlaşmayı bozduklarını ve Muhammed'le anlaşmak üzere olduklarını öğrendim. Benî Nadîr'i Medine'ye kabul etme karşılığında, Benî Kurayzalar, onunla sulh edeceklermiş!"

Hz. Nuaym, böylece, kendi kabilesini de söylediklerine inandırmayı başardı.

Taktik, Müspet Netice Veriyor

Hz. Nuaym'ın taktiği müspet neticesini vermeye başladı.

Plân gereği, Benî Kurayza Yahudileri, müşriklerin ileri gelenlerinden rehin almak üzere yetmiş kişi istediler; onlar ise, bunu yine Hz. Nuaym'ın tâlimi üzere reddettiler. Haliyle, bu durum aralarını açtı. Her iki taraf da, "Demek, Nuaym'ın söyledikleri doğruymuş!" diyerek aralarındaki münâsebetleri kestiler.

Benî Kurayzalar, aynı şekilde Gatafanlardan da rehine istediler. Onlar da reddedince, plân başarıyla neticelenmiş oldu.

Son Çarpışma ve Allah'ın Nusreti!

Müşrik ordusu son defa, var gücü ve bütün şiddeti ile hendeğin her tarafından hücuma geçti. Çarpışmalar çok şiddetli oluyordu. Karşılıklı ok ve taş atışlarıyla taraflar birbirlerini yıldırmak ve püskürtmek istiyorlardı.

Harbin bütün şiddetiyle devam ettiği bu nâzik anda, Resûl-i Kibriya Efendimiz, ridâsını üzerinden yere atıp, ellerini Kadîr-i Mutlak'a açarak şöyle dua ediyordu:

"Ey kitabı (Kur'an'ı) indiren, hesabı en çabuk gören, kavim ve kabileleri bozgunlara uğratan Allahım! Şu kabileleri de hezimete uğrat; sars onları Allahım! Onlara karşı bize yardım et! Allahım! Sen, bu bir avuç Müslümanın helâkını dilersen, artık sana ibadet edecek kim kalır?"[923]

---

[922] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 241; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 278.

[923] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 74; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 214.

O gün çarpışma bütün şiddetiyle devam etti. Artık hava kararmış, taraflar karargâhlarına çekilmişlerdi. Gecenin karanlığında Hz. Cebrail (a.s.), Peygamber Efendimize geldi ve düşman ordusunun estirilen bir rüzgârla perişan edileceğini müjdeledi. Müjdeyi alan Resûl-i Ekrem, iki dizi üzerine çöktü, ellerini kaldırarak nusretini ulaştıran Cenab-ı Hakk'a, "Bana ve ashabıma merhametinden dolayı, sana hadsiz şükür ve hamd olsun Allahım!" diyerek şükrünü takdim etti.

Müşrikler Perişan Oluyor!

Cumartesi gecesi idi.

Geceyle birlikte, müşrik ordusunun bulunduğu sahada dondurucu bir rüzgâr gürlemeye başladı. Bu, en soğuk kış gecelerinde esen bir dondurucu rüzgârdı. Müşriklerin gözleri toz ve toprakla doldu. Kap kacaklar uçuşuyor, çadırlar sökülüyor, atlar develer birbirine karışıyor, gözler birbirini göremiyordu.[924]

Düşmanı artık müthiş bir korku ve panik havası sarmıştı. Şaşırmışlardı. Bozgun evvela Kureyş müşrikleri cephesinde başladı. Askerlerden önce, Komutan Ebû Süfyan devesine atladı ve "Hemen göç ediniz; işte, ben gidiyorum!" diyerek Mekke'ye doğru yola koyuldu. Kureyş ileri gelenleri kendisini kınamasalardı, belki de tek başına doludizgin orduyu terk edip gidecekti. Kavminin ileri gelenlerinin ayıplamasına uğrayan Ebû Süfyan, tek başına gitmekten vazgeçti ve geri döndü. Ne var ki artık orduda bozgun havası başlamıştı ve durdurulacak gibi değildi. Askeri toparlamak için gösterilen gayretler neticesiz kaldı. Süratle toparlanıp Mekke yolunu tutmaktan başka yapabilecekleri hiçbir şey kalmamıştı; öyle yaptılar.

Sadece takip edilmekten korktuklarından, henüz o sırada müşrikler safında Müslümanlara karşı savaşan Amr b. Âs ve Hâlid b. Velid, iki yüz kişilik bir süvari birliğiyle geride kaldılar.[925]

Kureyş müşrikleri gerisingeri kaçınca, kendileriyle ittifak etmiş bulunan diğer kabileler de ordugâhtan ayrılıp yurtlarına döndüler.

Peygamber Efendimiz ve Müslümanlara yapılan bu İlâhî yardımdan Kur'an-ı Kerim'de şöyle bahsedilir:

"Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetlerini hatırlayın: O zamanda —ki, size düşman orduları saldırmıştı— da size onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular (melekler) göndermiştik. Allah, ne işlerseniz hepsini hakkıyla görendir."[926]

---

[924] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 71.

[925] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 69.

[926] Ahzab, 9.

Resûl-i Ekrem'in Cenab-ı Hakk'a Şükrü

Düşmanın büyük bir hezimete uğrayıp çekilmekte olduğunu gören Fahr-i Âlem Efendimiz, tebessümler arasında, yardımı gönderen Cenab-ı Hakk'a hamd ve şükrettikten sonra şöyle dedi:

"Allah'tan başka ilâh yoktur; yalnız bir O vardır. Allah, ordusunu aziz kıldı; kuluna da yardım etti. Tek başına da Ahzab'a (Arap kabilelerine) galebe etti!"[927]

Müşrik ordusunun hiçbir müspet netice alamadan eli boş döndüklerini, Kur'an-ı Kerim bize şöyle haber verir:

"Allah (Hendek Savaşı'ndaki) o kâfirleri, hiçbir zafere erdirmeden öfkeleriyle geri çevirdi. Böylece Allah, savaş yükünü mü'minlerden kaldırdı. Allah, Kâvî'dir [her şeye gücü yeter], Azîz'dir [her şeye galiptir]."[928]

Zafer, Müslümanların!

Bir ay kadar süren çetin bir çarpışma ve muhasara, böylece, Allah'ın yardımıyla sona ermişti. Düşmanlar perişan edilirken, Müslümanlara da rahat bir nefes alma imkânı doğmuştu. Küffâr ordusunun bu dönüşü, artık bütün dönüşlerin başlangıcı sayılacaktı. Bundan böyle Müslümanlar üzerine yürüme cesaretini kendilerinde bulamayacaklardı. Zira, Bedir, Uhud ve işte Hendek gibi üç büyük savaşta mü'minlerin ne derece kuvvetli olduklarını ve onları bundan böyle mağlup etmenin kolay olmayacağını anlamış oluyorlardı.

Gerisingeri dönen müşrik ordusunda hâkim hava, ye's, keder ve üzüntü iken mü'minler arasında ise tam bir bayram havası vardı. Herkes memnun ve mesrurdu. Bunca yorucu çalışma, sebat ve cesaret ile çarpışmanın neticesini böylesine güzel bir surette elde etmekle, gönül huzuru içinde Rablerine, hamd ve şükrediyorlardı. Hz. Resûlullah'ın şu müjdesi ise, sevinçlerini kat kat artırıyordu:

"Bundan sonra biz gidip onlarla çarpışacağız; artık onlar, gelip bizimle çarpışamayacaklardır!"[929]

Resûl-i Ekrem'le birlikte mücahitler bayram havası içinde, hendekten şehre döndüler.

Şehit ve Ölü Sayısı

Bu muharebede mücahitler yedi şehit vermişlerdi; kâfirlerden ise dört ölü vardı. Şehit olan sahabelerin hepsi de ensardandı.

---

[927] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 33.

[928] Ahzab, 25.

[929] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 262.

BENÎ KURAYZA GAZÂSI

(Hicret'in 5. senesi. Milâdî 627)

Benî Kurayza Yahudilerinin Peygamber Efendimizle olan anlaşmalarına göre, Hendek Muharebesi'nde düşman tarafından sarılan Medine'yi Müslümanlarla el ele vererek müdafaa etmeleri gerekiyordu.[930] Fakat bunu yapmadılar; üstelik, anlaşma hükümlerini hiçe sayarak, harbin en nâzik safhasında müşriklerle iş birliğine giriştiler; Peygamber Efendimizin tahkik ve sulh için gönderdiği heyete hakarette bulundular ve "Resûlullah da kim oluyormuş? Muhammed'le aramızda ne ahit vardır, ne de akd!" dediler; hatta daha da ileri giderek, Peygamber Efendimiz için küstahça ağır sözler bile sarfettiler.[931] Bununla da yetinmediler: Medine üzerine baskınlar düzenleyerek, Müslüman aile ve çocukları kılıçtan geçirme teşebbüsüne kalkıştılar. Bu hareketleriyle, Müslümanları, harp endişesinden daha büyük bir telâş ve endişeye düşürdüler. Bu, Peygamber Efendimizin kendilerine lütufkâr davranmasına karşı açık bir nankörlük ve hıyanetti.

Hendek Muharebesi'nde on bini bulan düşman ordusu, büyük bir hezimete uğrayarak geri çekilmişti. Harpte müşrikler yanında yer alan Kurayzaoğulları da, hayal kırıklığı içinde, Medine'ye iki saatlik mesafede bulunan sağlam kalelerine çekilmişlerdi.

Giriştikleri haince hareketin farkında idiler. Bu sebeple, Resûl-i Ekrem'in her an üzerlerine yürümesinden endişe duyup korkuyorlardı!

Hz. Cebrail'in Getirdiği Emir

Nitekim Müslümanlar, Medine'ye henüz yeni dönmüşlerdi ki Cebrail (a.s.), Resûl-i Ekrem'e şu emri getirdi:

"Yâ Muhammed! Yüce Allah, sana, Benî Kurayza üzerine yürümeni emrediyor!"[932]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, silahını yeni çıkarmış, temizliğini henüz bitirmişti. Derhal Hz. Bilâl'i çağırtarak, bütün Müslümanlara şunu nidâ etmesini emretti:

"İşiten ve Allah'ın emrine itaat edenler, ikindi namazını Benî Kurayza yurdunda kılsın!"[933]

Bu daveti duyan Müslümanlar bir anda toplandılar.

---

[930] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 147-148.

[931] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 233; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 74; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1389.

[932] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 244.

[933] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 244-245; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 74.

Peygamber Efendimiz, sancağı Hz. Ali'ye teslim ederek ordudan önce onu yola çıkardı; Abdullah b. Ümmü Mektum'u ise, Medine'de yerine imam bıraktı.[934]

İslam ordusu üç bin kişiden ibaretti. İçlerinde otuz altı süvari vardı. Ordu, Resûlullah'la olan anlaşmasını en nâzik bir zamanda bozan, vatana hıyanet eden, düşmanla iş birliğine girişen Benî Kurayza Yahudilerine hakettikleri cezayı vermek üzere yola çıkıyordu.

Hz. Ali'nin Benî Kurayza Yurduna Varması

Ordudan önce yola çıkarılmış olan Hz. Ali, Kurayzaoğulları kalelerine yaklaşarak, sancağı kalenin dibine bıraktı. Bu esnada Yahudilerden bazı nâhoş sözler duydu. Kurayzaoğulları, Peygamber Efendimiz hakkında ağır lâflar ediyorlar, ileri geri küstahça konuşuyorlardı. Bu davranışlarıyla, girişikleri hainlikten pişmanlık duymadıklarını açık açık belli ediyorlardı.

Hz. Ali, sancağı bir başka sahabeye teslim ederek geri döndü. Yolda Peygamber Efendimizi karşıladı. Onun bu sözleri işitip de üzülmesini istemiyordu:

"Yâ Resûlallah!" dedi. "Şu şirret adamların yakınına kadar varmasan olmaz mı?"

Resûl-i Ekrem, "Neden?" diye sordu.

Hz. Ali, Yahudilerden işittiği nâhoş sözleri tekrarlamaktan utanıp sustu.

Peygamber Efendimiz, "Herhalde, sen onlardan, beni üzecek birtakım sözler işitmişsindir" deyince, Hz. Ali, "Evet yâ Resûlallah..." diye karşılık verdi.

O zaman Peygamber Efendimiz, şöyle buyurdu:

"Mûsa Peygamber, bundan daha ağırıyla karşılaşmış, daha çok üzülmüştü! Git! O Allah düşmanları, beni görecek olurlarsa, söylemiş oldukları çirkin sözlerden hiçbirini söyleyemeyeceklerdir!"[935]

Peygamberimizin, Benî Kurayza Yahudileriyle Konuşması

Resûl-i Ekrem Efendimiz, mücahitlerle Benî Kurayza Yahudilerinin kalelerinin dibine kadar vardı; oradan Yahudi ileri gelenlerinin isimlerini birer birer zikrederek onlara, "Ey Allah'ın gazabına uğrayarak maymuna çevrilmiş olanların kardeşleri! Allah sizi hor, hakir kıldı mı ve belâsını, cezasını üzerinize indirdi mi? Demek ki siz, bana kötü söz söylediniz! Öyle mi?" diye seslendi.

Yahudi ileri gelenleri, süt dökmüş kediye dönmüşlerdi.

"Yâ Ebâ'l-Kàsım! Sen, sözünü bilmezlerden değildin! Mûsa'ya indirilmiş olan Tevrat'a yemin ederiz ki biz sana hiçbir kötü lâf sarfetmedik" diyerek söylediklerini inkâr ettiler.[936]

---

[934] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 74.

[935] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 245; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 228; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 77.

Benî Kurayzaların Muhasaraya Alınması

Benî Kurayza Yahudileri, cürüm üzerine cürüm işlediler; Peygamber Efendimiz ve mücahitleri iyi bir şekilde karşılamak yerine, onlar hakkında ileri geri konuştular, söylenmeyecek lâflar ettiler. Bu, onların teslim olmayıp mukavemet edeceklerinin ifadesiydi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, önce mücahitlere onları oka tutmalarını emretti. Mücahitler, onlara ok yağdırmaya başladılar. Kurayzaoğulları da kalelerinden Müslümanların üzerine en şiddetli bir şekilde ok yağdırıyorlardı. Böylece, Kurayzaoğulları muhasara altına alınmış oluyorlardı.

Münafıkların, Benî Kurayzalara Cesaret Vermesi

Görünüşte Hz. Resûlullah'ın ve Müslümanların yanında bulunan, hakikatte ise daima İslam düşmanlarıyla gizliden gizliye iş birliği yapan münafıklar, muhasara esnasında Kurayzaoğullarına da gizlice şu haberi gönderdiler:

"Sizler teslim olmayınız! 'Medine'den çıkıp gidin' deseler de çıkıp gitmeyiniz! Onların istediklerini kabul etmeyip çarpışmayı sürdürürseniz, biz size hem canımız, hem silahlarımızla yardıma söz veriyoruz."

Haliyle, gizlice gelen bu haber, Kurayzaoğullarına bir cesaret verdi. Karşı koymaya devam ettiler.

Muhasaradan Sıkılıp Barış İstemeleri

Peygamber Efendimiz, her şeye rağmen muhasarayı kaldırmıyordu; Müslümanları da cihada ve sıkıntılara katlanmaya teşvik edici konuşmalar yapıyordu.

Benî Kurayzalar, muhasaranın uzadığını görünce, sıkılmaya başladılar. Münafıklardan da herhangi bir yardım gelmeyince, bütün bütün mânevîyatları sarsıldı. Büyük bir korkuya kapıldılar. Bunun üzerine, görüşme isteğinde bulundular. Resûl-i Ekrem Efendimiz isteklerini kabul etti.

Peygamber Efendimizle görüşmek ve konuşmak üzere içlerinden Nebbâş b. Kays'ı gönderdiler.

Nebbâş, "Yâ Muhammed!" dedi. "Benî Nadîr Yahudilerinin teslim oldukları gibi kanımızı dökme; mal ve silahlar senin olsun! Kadınlarımız ve çocuklarımızı alıp memleketinden çıkıp gidelim. Her cins silah hâriç olmak üzere, her aile için bir devenin taşıyabileceği gerekli eşyayı götürmemize müsaade et!"

Peygamber Efendimiz, "Hayır! Bu teklifi kabul edemem!" buyurdu.

Bunun üzerine Nebbâş, ikinci teklifi yaptı: "Öyle ise, kanımızı bize bağışla. Sadece kadınlarımızı ve çocuklarımızı alıp gidelim. Malları olduğu gibi bırakalım!"

---

[936] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 245.

Peygamber Efendimiz, "Hayır!" dedi. "Kayıtsız şartsız, benim hükmüme itaat edip teslim olmaktan başka hiçbir çareniz yoktur!"

Nebbâş, me'yus ve perişan bir halde, kavminin yanına döndü. Olup bitenleri olduğu gibi anlattı.

Ka'b b. Esed'in Teklifleri

Ka'b b. Esed, onların reislerinden biri idi. Bütün bu olup bitenlerden sonra durumu açık seçik anlamıştı:

"Ey Yahudi topluluğu!" dedi. "Görüyorsunuz ki bir felâketle karşı karşıya gelmiş bulunuyoruz. Size, üç ayrı teklifim olacak. Onlardan istediğinizi kabul edebilirsiniz."

Benî Kurayzalar, merakla, "Nedir o tekliflerin?" diye sordular.

Ka'b tekliflerini sıralamaya başladı:

"Birinci teklifim: Şu adama tâbi olalım ve onun peygamberliğini kabul edelim!

"Vallahi, onun Allah tarafından gönderilmiş kitabımızda sıfatlarını yazılı bulduğumuz peygamber olduğu sizce de malum olmuştur! Ona iman edecek olursanız, kanlarınız, mallarınız, çoluk çocuğunuz kurtulmuş olur!

"Ona tâbi olmayışımızın tek sebebi, Araplara karşı duyduğumuz kıskançlık ve onun İsrailoğullarından gelen bir peygamber olmayışıdır! Hâlbuki, bu, Allah'ın bileceği bir iştir!

"İbni Hıraş'ın yanınıza geldiği zaman size söylediği şeyleri hatırlamıyor musunuz? O, 'Ben, Şam gibi her türlü yiyeceği, içeceği bol olan bir yeri terk edip su kırbası, hurma ve arpadan başka bir şeyi bulunmayan bir yere geldim' demişti. 'Bununla neyi kastetmek istiyorsun?' diye sorulunca da, o, 'Mekke'den bir peygamber çıkacaktır. O zaman sağ olursam ona tâbi olur ve ona yardım ederim. Eğer benden sonra gelirse, ona karşı hile ve aldatma yoluna başvurmaktan sakınınız! Ona tâbi olup dostları ve yardımcıları olunuz' dememiş miydi?"

Benî Kurayza Yahudileri, "Hayır..." dediler. "Biz, bizden başkasına tâbi olmayız! Biz, kitap sahibi bir cemaatiz!"

Kâ'b, bu teklife kimsenin yanaşmadığını görünce, ikinci teklifini yaptı:

"O halde, size ikinci teklifim şudur: Geliniz, çocuklarımızı ve kadınlarımızı öldürelim! Ta ki arkamızda herhangi bir ağırlık kalmış olmasın. Sonra da kılıçlarımızı sıyırıp Muhammed'le ashabının üzerine yürüyelim! Allah, onunla aramızda kesin hükmünü verinceye kadar çarpışmaya devam edelim. Ölürsek, zaten arkamızda bıraktığımız bir nesil yok; şayet galip gelirsek, yeniden evlenir, evlatlar yetiştiririz!"

Kurayzaoğulları, bu teklifi de uygun görmediler.

O zaman Ka'b, üçüncü teklifini arz etti.

"Size üçüncü teklifim şudur: Bu gece Sebt (Cumartesi) gecesidir. Bu gece, Muhammed ve ashabı, bizim kendilerine karşı herhangi bir harekette bulunmayacağımızdan emin ve gafil bulunabilirler. O halde hemen kalelerimizden aşağı inelim. Onları ansızın vurabiliriz!"

Kurayzaoğulları, bu teklife de şu cevabı verdiler:

"Biz, Sebt günü çalışma yasağını nasıl bozabiliriz? Bizden önce, Sebt (Cumartesi) gününe hürmetsizliklerinden dolayı maymun ve domuzlara çevrilen belli kimselerden başka, hiç kimsenin ihdas etmediği bir şeyi biz nasıl ihdas edebiliriz?"

Kâ'b'ın bütün bunlardan sonra son sözleri şunlar oldu:

"İçinizden hiç kimse, doğduğundan şu âna kadar, bir gece bile tedbirli ve doğru görüşlü olarak gününü geçirmemiştir!"[937]

Aralarında bundan sonra bir kargaşalık başladı: Birbirlerine ileri geri lâflar sarfettiler. Bir taraftan da kadınlar ve çocuklar ağlaşıp duruyorlardı. Buna dayanamadılar. Yaptıklarından son derece pişman oldular.

Sa'yeoğulları Esid'le Sa'lebe'nin Müslüman Olmaları

Bu sırada iki kardeş olan Sa'lebe ile Esid b. Sa'ye, ortaya çıkıp, Kurayzaoğullarına nasihatte bulundular. "Ey Kurayzaoğulları! Vallahi, siz gayet iyi biliyorsunuz ki Muhammed, Allah'ın Resûlüdür. Onun vasıflarını bize hem kendi âlimlerimiz, hem de Benî Nadîr âlimleri söylemişlerdir. Onlardan biri, hepimizin çok sevdiği İbni Heyyiban'dı. O, öleceği sırada, bu peygamberin sıfatlarını bize haber vermişti" dediler.

Benî Kurayza Yahudileri, "Hayır! Bu, o gelecek peygamber değildir!" diyerek hakkı bile bile inkâr ettiler.

Fakat Sa'yeoğulları, söylediklerinden vazgeçmediler. Bu inançlarını pervasızca tekrarladılar.

"Vallahi" dediler. "Bu gelecek olan o peygamberin sıfatındandır! Allah'tan korkunuz da, ona iman ediniz!"[938]

Kurayzaoğulları, kıskançlıklarının esiri olmuşlardı. Peygamber Efendimizin nübüvvetini tasdik etmeye niyetli görünmüyorlardı.

Bunun üzerine, iki delikanlı olan Sa'lebe ve Esid'le amcalarının oğlu olan Esed b. Ubeyd, kaleden inip, Müslüman oldular.[939]

İbni Heyyiban, Şamlı bir Yahudi idi. Âlimdi. İslam'ın gelişinden iki yıl önce Benî Nadîr Yahudilerine gelip misafir olmuştu. Aralarında bir müddet yaşa-

---

[937] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 246-247.

[938] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 228; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 1, s. 33.

[939] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 227-228.

dıktan sonra ölüm döşeğine düşmüştü. Vefat edeceğini anlayınca, "Ey Yahudi cemaati! Ben, buraya ne için geldim, bilir misiniz?" diye sormuştu.

Yahudiler, "Sen, daha iyi bilirsin!" demişlerdi.

Bunun üzerine İbni Heyyiban, geliş maksadını şöyle anlatmıştı:

"Ben, bu memlekete, sadece gelme zamanı çok yaklamış bulunan ve buraya hicret edecek olan o peygamberi görmeye geldim! Umarım ki o çok yakında gelecek ve ben de ona tâbi olacağım. Ey Yahudi cemaati! Ona tâbi olmakta herkesten önce davranmalısınız."[940]

Ölüm döşeğinde Peygamber Efendimizin geleceğini müjdeleyen İbni Heyyiban, umduğuna erme imkânı bulamadan orada hayata gözlerini yummuştu.[941]

Hakem Tayin Edilmesi

Benî Kurayza Yahudileri, yirmi beş gece süren muhasaradan sonra, başka çare kalmadığını anlayarak, teslim olmayı kabul ettiler. Haklarında hüküm vermek üzere de Peygamber Efendimizden bir hakem tayin edilmesini istediler. Resûl-i Ekrem, "Ashabımdan istediğinizi hakem seçiniz!" buyurdu.

Kurayzaoğulları, "Biz, Sa'd b. Muaz'ın vereceği hükme göre teslim oluruz" dediler.

Peygamber Efendimiz, "Pekâlâ! Sa'd b. Muaz'ın hükmüne göre teslim olunuz" buyurdu.[942]

Hendek Muharebesi'nde yaralanan Hz. Sa'd b. Muaz, o sırada tedavisine bakılması için, Mescid-i Nebevî'de kurulan bir çadırda bulunuyordu. Evsli Müslümanlar, onu alıp Hz. Resûlullah'ın huzuruna getirdiler.

Efendimiz, "Ey Sa'd! Bunlar, senin hükmüne göre teslim olmayı kabul ettiler. Haydi, onlar hakkındaki hükmünü bana açıkla!" buyurdu.

Hz. Sa'd, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Ben iyi biliyorum ki Allah, sana, onlara yapacağın muamele hakkında bir emir vermiştir. Sen, Allah'ın sana emrettiğini yap!"

Peygamber Efendimiz, "Evet, öyledir! Fakat sen de onlar hakkındaki hükmünü bana açıkla!" dedi.

Hz. Sa'd, "Yâ Resûlallah! Onlar hakkında, Allah'ın hükmüne uygun hüküm veremem, diye korkuyorum!" diye cevap verdi.

Peygamber Efendimiz ısrar etti: "Sen, onlar hakkında hükmünü ver!"[943]

---

[940] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 228.

[941] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 228.

[942] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 351; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 422.

[943] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 424-425.

Benî Kurayza Yahudileri, eskiden beri Evslilerin müttefikleri idiler. Bu sebeple, Hz. Sa'd, onlardan söz almak istedi.

"Kurayzaoğulları hakkında vereceğim hükmü kabul edeceğinize dair bana Allah'ın ahd ve misakı ile söz veriyor musunuz?" diye sordu.

Evsliler, "Evet, söz veriyoruz!" dediler.

Hz. Sa'd'ın, hakem olması hasebiyle, Peygamber Efendimizden de bu hususu sorması gerekiyordu. O sırada Peygamber Efendimiz, bazı sahabelerle bir tarafta oturuyordu. Hz. Sa'd, Efendimize olan derin hürmetinden dolayı, bizzat ismini zikredip sormaktan hayâ duydu. Yüzünü başka tarafa çevirerek, "Şurada bulunan zât da bu yolda vereceğim hükmü kabul buyuracağına dair bana, Allah'ın ahd ve misakı ile sizin gibi söz veriyor mu?" diye gaib sigasıyla sordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Evet..." diye cevap verdi.

Bundan sonra Hz. Sa'd'ın emri üzerine, Kurayzaoğulları kalelerinden indiler, silahlarını bırakıp teslim oldular.

Hüküm

Hz. Sa'd b. Muaz, bütün bunlardan sonra hükmünü şöyle açıkladı:

"Ben, onlar hakkında bülûğ çağına eren erkeklerin boyunlarının vurulmasına, malların Müslümanlar arasında taksim edilmesine, çocuklarla kadınların ise esir alınmasına hükmettim!"

Peygamber Efendimiz, Hz. Sa'd'ı bu hükmünden dolayı tebrik ve takdir ederek, "Sen, onlar hakkında, Allah Teâlâ'nın yedi kat gökler üzerinde verdiği hükmüne uygun hüküm verdin!" buyurdu.[944]

Hakikaten de, Hz. Sa'd b. Muaz'ın Kurayzaoğulları Yahudileri hakkında verdiği hüküm, Hz. Mûsa'nın şeriatındaki hükme uygundu. Tevrat'ta bu hüküm şöyle açıklanmıştır:

"Bir şehre harp için yaklaştığında, onu sulha davet edesin. Ve eğer sana sulh cevabını verip kapılarını açarsa, içinde bulunan kavmin hepsi sana haraç verip, hizmet etsinler. Lâkin, eğer, seninle musalaha etmeyip harp ederse, onu muhasara edesin. Ve Allah'ın (Rab), onu senin eline teslim ettikte erkeklerin hepsini kılıçtan geçiresin! Ama kadınlar ile çocukları ve hayvanları ve bütün ganimeti, yani o şehirde bulunanların hepsini yağma edip Allah'ın (Rabbin) sana verdiği düşmanlarının ganimetlerini yiyesin."[945]

Benî Kurayza Yahudileri, Tevrat'ın bu hükmüne uygun olarak kendilerine verilen cezaya bilmecburiye rıza gösterdiler.

---

[944] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 251; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 426; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 56.

[945] Tevrat, Tesniye, Bab 20x10-15.

Peygamber Efendimizin emriyle, bülûğ çağına ermiş erkeklerin elleri bağlandı. Bütün eşyaları bir araya toplandı. Eli bağlı erkekler, mallar ve davarlar Medine'ye getirildi. Ganimetler bir eve kondu. Davarlar ise, etrafa yayılmaya bırakıldı. Daha sonra ganimetlerin beşte biri "Beytü'l-Mâl"e, yani devlet hazinesine tahsis olundu. Kalanı mücahitler arasında pay edildi.

Verilen hüküm gereği erkeklerin boyunları vuruldu. Muhasara sırasında kaleden aşağı taş bırakarak bir sahabenin şehit olmasına sebep olan Nübate adındaki bir kadına da kısas uygulandı.

Bu arada birkaç kişi de affa uğradı. Bunlar, daha önce Müslümanlara bazı iyiliklerde bulunmuşlardı. İyilik gören sahabeler, onların affını isteyince, Resûl-i Ekrem de onları affetti.

Böylece, Medine'nin etrafı, muzır unsurlardan temizlenmiş oluyordu. Hz. Resûlullah ve Müslümanlar, bu hadiseden sonra uzun müddet huzur ve sükûn içinde yaşadılar ve harpsiz bir devir geçirdiler.

HİCRET'İN 5. SENESİNİN MÜHİM DİĞER BAZI HADİSELERİ

Müzeynelerin Müslüman Olmaları

Medine yakınlarında ikamet etmekte olan Müzeyne kabilesinden on kişilik bir heyet, Medine'ye gelerek, Resûl-i Ekrem Efendimizin huzurunda Müslüman oldu.

Heyetin başında Huzaî b. Abdi Nühm bulunuyordu.

Huzaî, Müslüman olup Peygamber Efendimize bîat edince, yurduna döndü ve kavmini Müslüman olmaya davet etti. Müzeyneler, "Biz senin sözüne itaat ederiz" diyerek Müslüman oldular ve Medine'ye bir heyet gönderdiler.

Hicret'in 5. yılı Receb ayında Müzeynelerin Mudar kolundan Müslüman olmak üzere Medine'ye gelenlerin sayısı dört yüzdü. Resûl-i Ekrem Efendimiz, onları yurtlarında ikamet etmelerine rağmen muhacirler sınıfından saydı ve "Siz nerede olursanız olunuz, muhacirsiniz. Muhacirlik şerefini hakettiniz. Mallarınızın başına dönünüz" buyurdu.

Bu emir üzerine, Müzeyneler yurtlarına döndüler.[946]

Selmân-ı Fârisî'nin Kölelikten Kurtarılması

Selmân-ı Fârisî Hazretleri, daha önce Yahudilerin kölesi idi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir gün kendisini çağırarak, "Ey Selman! Kendini kölelikten kurtarmak için, efendinle pazarlık yaparak anlaş" dedi.

---

[946] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 291-292.

Hz. Selman, efendisine durumu arz edince, o, "Üç yüz hurma fidanını diker ve ayrıca kırk ukiyye [1.600 dirhem] altın verirsen azat ederim" dedi.

Bunun üzerine Hz. Selman, Resûl-i Ekrem Efendimizin yanına gelip durumunu arz etti.

Peygamber Efendimiz, ashabına, "Kardeşinize yardım ediniz" buyurdu.

Bu emir üzerine sahabeler, bir anda kendi aralarında gerekli olan üç yüz hurma fidanını topladılar.

Hurma fidanları toplanınca Peygamber Efendimiz, "Ey Selman! Git de şu fidanlar için çukurlar kaz! Bitirince de gelip bana haber ver. Ben onları kendi elimle dikeyim!" diye ferman etti.

Sahabelerin de yardımıyla Hz. Selman çukurları kazıp bitirince, Efendimize haber verdi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bizzat mübarek eliyle, biri müstesna, diğer bütün hurma fidanlarını dikti. O sene zarfında Efendimizin diktiği bütün fidanlar hurma verdi. Yalnız, başkasının diktiği bir tek fidan hurma vermedi. Peygamber Efendimiz onu da çıkardı, yeniden dikti; o da meyve verdi.

Böylece, Hz. Selman, Benî Kurayza Yahudilerinden olan efendisine hurma ağaçları borcunu ödemiş oldu.[947]

Hurma ağacı borcunu ödeyen Hz. Selman'ın sadece altın borcu kalmıştı.

Bunu da bizzat Hz. Selman şöyle anlatır:

"Resûlullah (a.s.m.), gazâların birinden tavuk yumurtası kadar bir altın külçesi getirmişti. Beni huzuruna çağırttı ve 'Ey Selman! Bunu al, borcunu öde' buyurdu.

"Ben, 'Yâ Resûlallah...' dedim, 'Bu kadarcık altın parçasıyla borcum ödenmez ki!'

"Külçeyi eline alıp tükürüğünü sürdü ve 'Al bunu! Allah, senin borcunu bununla ödeyecektir!' buyurdu.

"Bunun üzerine ondan alacaklıya tartıp tartıp verdim. Borcum olan kırk ukiyyeyi [1.600 dirhem] verdikten sonra, o tavuk yumurtası kadar olan altın parçası eskisi gibi bana kaldı!"[948]

Ensardan Sa'd b. Muaz Hazretlerinin Vefatı

Sa'd b. Muaz Hazretleri, ensarın en üstün fazilete sahip şahsiyetlerinden biri idi.

Mus'ab b. Umeyr Hazretleri, Resûl-i Kibriya Efendimizin emriyle Medine'ye Kur'an öğretmek üzere geldiği zaman Müslüman olmuştu. Müslüman

---

[947] İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 234-235; İsfahanî, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 218-219; Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 135-136.

[948] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 1, s. 235; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 185; Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 277-278.

olduğunu duyan Abdü'l-Eşheloğullarından kadın erkek hepsi de o gün Müslüman olmuşlardı.

Bu kahraman ve fedakâr sahabe, Hendek Harbi'nde kolundan bir okla vurulmuş, kolunun damarı kesilmişti. Yarası ağır ve ızdırap verici idi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu kahraman sahabe yaralandığı zaman, ona, Allah rızası için yaralıların tedavisiyle meşgul olan ensar kadınlarından Rüfeyde adındaki hâtunun çadırında yer ayırtmıştı.

Kurayzaoğulları hakkında hüküm vermesinden kısa bir müddet sonra bu ağır yarası tekrar deşildi ve çok geçmeden de Hicret'in 5. yılında otuz yedi yaşında şehiden vefat etti.

Resûl-i Kibriya Efendimiz ve Müslümanlar, vefatından son derece müteessir oldular. Peygamber Efendimiz, "Sa'd b. Muaz'ın vefatıyla Arş-ı Âlâ titredi ve cenazesinde yetmiş bin melek hazır bulundu!" buyurdu. Cenaze namazını da bizzat kendileri kıldırdı.[949]

Muğîre b. Şu'be'nin Müslüman Olması

Muğîre b. Şu'be, dört Arap dâhîsinden biri idi. Belli ve büyük meseleleri halletmede son derece mâhirdi. İri yarı ve heybetli bir zâttı.

Hendek Savaşı yılında Müslüman oldu ve muhacir olarak Medine'ye geldi.

Medine'de Zelzele ve Ay Tutulması

Hicret'in 5. yılında Medine'de zelzele oldu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz bunun üzerine, "Rabbiniz, sizi, râzı olacağı duruma döndürmek istiyordur. O halde siz de, O'nun rızasını dileyiniz" buyurdu.[950]

Resûl-i Kibriya Efendimizin bu ifadeleri, yeryüzü ile üzerinde yaşayan insanların hareketleri arasında münâsebetin bulunduğunu ortaya koyuyor ve dünyanın hareket ve zelzelesinde vahiy ve ilhama mazhar olarak emir altında deprendiğini beyan ediyordu!

Yine Hicret'in 5. yılı Cemaziyelahir ayında ay tutuldu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, ay tutulması geçinceye kadar, husuf namazı kıldırdı.[951]

Küsuf ve husuf (güneş ve ay tutulması namazı) sünnettir. İki rekâttır. Rükû ve secdeleri, nâfile namazlarda olduğu gibi yapılır. Bu namazlar için ezan ve kamet okunmaz.

---

[949] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 263; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 433.

[950] İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 1, s. 22.

[951] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 628.

Ancak husuf namazı için, "es-Selâtü Câmiatün [Namaz için toplarınız]" diyerek seslenir.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bir hitabelerinde şöyle buyurmuşlardır:

"Şüphesiz ki güneş ve ay, hiçbir kimsenin ölümü veya doğumu sebebiyle tutulmazlar. Onlar, Allah'ın kudret ve azametini gösteren alâmetlerden iki alâmettir! Siz onların tutulduğunu gördüğünüz zaman, namaza durunuz!"[952]

Câhiliyye devrinde insanlar, "Güneş ve ay, ancak yeryüzü halkının büyüklerinden bir büyük için tutulur" bâtıl inancını taşırlardı.

Yukarıdaki mübarek sözleriyle Peygamber Efendimiz, Câhiliyye devri insanlarının bu bâtıl inançlarını değiştirmiş, güneş ve ay tutulmalarının Allah'a ibadet vakti olduğunu beyan buyurmuşlardır. Bu vakitlerde insanların, boş şeylerle değil, Allah'a ibadet ve taatle meşgul olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Şurası da unutulmamalıdır ki ibadet ve duanın sebebi ve neticesi emir ve Allah'ın rızasıdır, faidesi ise ahirete âittir. Eğer namaz ve ibadetten dünyevî bir maksat niyet edilse, yalnız onlar için yapılsa, o namaz bâtıl olur. Bu sebeple, güneş veya ay tutulmaları halinde, onların açılması niyetiyle ve kasdıyla namaz kılınmaz. Belki, güneş ve ayın tutulması zamanları bu çeşit ibadetin vakitleri olarak bilinmeli ve sırf Allah'ın rızası kasdedilerek namaz kılınmalıdır.[953]

---

[952] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 23-24; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 28-36.

[953] Bediüzzaman Said Nursî, *Emirdağ Lâhikası*, c. 1, s. 31-33.

On Dördüncü Bölüm

HİCRET'İN 6. SENESİ

KURATA SEFERİ

(Hicret'in 6. senesi Muharrem ayı)

Bu tarihte, Peygamber Efendimiz ashaptan Muhammed b. Mesleme Hazretleri kumandasındaki otuz kişilik bir süvari birliğini Necid diyarında bulunan Bekir b. Kilâboğulları üzerine gönderdi.

Mücahitler, bu kabileye âit Şerebbe mevkiine vardıklarında, Benî Muharip'ten bir toplulukla karşılaştılar. Aralarında çatışma vuku buldu. Muharipoğullarından bazıları öldürüldü; sağ kalanlar ise kaçtılar. Mücahitler, onların geride kalan çoluk çocuklarına ise dokunmadılar.

Daha sonra mücahitler, Benî Bekirlerin bulunduğu yere kadar ilerlediler. Aniden baskında bulunarak on kadar adamlarını öldürdüler. Bir kısım davar ve develerini de ganimet olarak aldılar. Muhariplerle Benî Bekirlerden alınan ganimet mallar, yüz elli deve ile üç bin davarı buluyordu.

Birlik kumandanı Muhammed b. Mesleme (r.a.), bunların beşte birini Peygamber Efendimiz için ayırdı, geri kalanını ise mücahitlere bölüştürdü.

Mücahitler, Medine'ye dönerken yolda Benî Hanife kabilesinden Sümâme b. Üsâl'i yakaladılar. Sümame, Mekke'ye umre haccı yapmaya gidiyordu.

Müslüman süvari birliği, Muharrem ayının son gecesinde Medine'ye döndü.[954]

Sümâme b. Üsâl'in Müslüman Oluşu

Mücahitler tarafından esir alınan Sümâme b. Üsâl, Yemame halkının ileri gelenlerindendi. Bir ara, Peygamber Efendimizin vücudunu ortadan kaldırma teşebbüsüne geçmiş ise de, amcası onu bu cinayeti işlemekten alıkoymuştu. Resûl-i Ekrem Efendimiz de, bunun üzerine Sümame'nin kanının dökülmesini mübah saymıştı.[955]

Sümame'yi Peygamberimizin huzuruna getiren mücahitler, onu tanımıyorlardı. Resûl-i Ekrem onlara, "Kimi yakalamış olduğunuzu biliyor musunuz? Yakaladığınız bu adam, Benî Hanife kabilesi Efendisi Sümâme b. Üsâl'dir. Ona iyi davranınız" diye buyurdu.

---

954 İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 78.

955 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 5, s. 550.

Sahabeler, onu Mescid-i Şerif'te barındırdılar.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, mescide gidip Sümame'nin yanına vardı.

"Ey Sümame! Gönlünde ne var, içinden ne geçiriyorsun?" diye sordu.

Sümame mahcup bir eda içinde, "Yâ Muhammed! Gönlünde hayır var! Şayet beni öldürecek olursan, eli kanlı bir katilin hayatına son vermiş olursun! Eğer bana iyilik eder, beni affedersen, iyiliğe karşı teşekkür eden, iyilik bilen bir kimseye iyilikte bulunmuş olursun! Eğer, hürriyetime kavuşmam için benden mal istersen, dilediğin kadar iste, al!" diye cevap verdi.

Efendimiz, başka bir şey demeden yanından ayrıldı.

Daha sonra iki gün üst üste Peygamber Efendimiz, Sümame'ye aynı suali sordu. Sümame aynı cevabı verince, ashabına, "Sümame'yi serbest bırakınız" diye emrederek onu fidye-i necat almaksızın serbest bıraktı.

Bu âlicenab hareket karşısında Sümame'nin gönül âlemi birden nurlandı. Hemen orada kelime-i şehâdet getirerek Müslüman oldu.[956]

Mekke'de Sümame'nin Başına Gelenler

Müslüman olan Sümame, Peygamber Efendimizin müsaadesiyle niyetlenmiş olduğu umresini yapmak üzere Mekke'ye gitti. "Telbiye" getirerek şehre girince, Kureyş müşrikleri Müslüman olduğunu anladılar. Yakalayıp boynunu vurmak istediler. O sırada içlerinden birisi, "Bırakınız onu! Siz, yiyecek maddesi bakımından Yemame'ye her zaman muhtaçsınız!" deyince onu serbest bıraktılar.

Buna rağmen Sümame onlara meydan okudu.

"Vallahi" dedi. "Resûlullah Muhammed müsaade etmezse, size Yemame'den bir buğday tanesi bile gelmeyecektir!"

Gerçekten de, umresini yapıp Yemame'ye dönen Sümame, Yemame halkını Kureyşlilere herhangi bir şey yükleyip göndermekten menetti.[957]

Peygamber Efendimizin Şefkati

Yemame halkı Sümame'nin emri üzerine Mekke'ye yiyecek bir şey göndermeyince, Kureyş müşrikleri son derece zor bir duruma girdiler. Kıtlık yüzünden olmadık şeyler yemeye başladılar.

Sonunda, Resûl-i Kibriya Efendimize bir mektup yazmak zorunda kaldılar: "Sen, hem akraba haklarını gözetmeyi emretmektesin, hem de bizimle akrabalık bağlarını koparıp babaları kılıçtan geçirmekte, çocukları da açlıktan öldürmektesin! Sümame, bizim yiyeceklerimizi kesti. Son derece daraldık. Ne olur, Sümame'ye bu hususta bir mektup gönderiver!"[958]

---

[956] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 287-288; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1386.

[957] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 288; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 5, s. 550.

[958] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 1, s. 215.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, onların yaptıkları bütün düşmanlık ve kötülükleri bir tarafa bırakarak, Yemame'den, Mekkelilere yiyecek satışına mani olmaması için Sümâme b. Üsâl'e bir yazı gönderdi.

Sümame, Hz. Resûlullah'ın bu emri üzerine Mekkelilere zahire satışını serbest bıraktı.[959]

Görülüyor ki Peygamber Efendimiz, insan hayatına vermiş olduğu değerden dolayı, en şiddetli düşmanlarına karşı bile yiyecek içecek noktasında son derece şefkatli ve merhametli davranmıştır. Kureyş müşrikleri gibi en azgın düşmanlarının bile, açlık ve susuzlukla karşı karşıya kalıp yok olmalarına, şefkat ve merhamet ummanı olan mübarek gönülleri rıza gösterememiştir! Bu, onun, hayata hürmeti telkin eden en güzel davranışlarından sadece birisidir! Mübarek hayatına bu nazarla baktığımızda buna benzer birçok hadiseye rastlayacağımız şüphesizdir!

BENÎ LİHYAN SEFERİ

(Hicret'in 5. senesi Rebiülevvel ayı başları)

Benî Lihyanlar, Hicret'in 4. yılında Bi'r-i Maûna mevkiinde kırka (veya yetmiş) yakın Müslüman mürşid ve muallimi hunharca şehit etmişlerdi. Recî' mevkiine irşad için gönderilmiş bulunan İslam birliğini kuşatıp birçoğunu şehit edenler de, yine bu kabileden kimselerdi.[960]

Peygamber Efendimiz, bu hain kabileye haddini bildirmek için, yerine Medine'de Abdullah b. Ümmü Mektum'u vekil bırakarak iki yüz kişilik bir kuvvetle yola çıktı. Efendimiz, Benî Lihyanları gafil avlamak istiyordu. Bu sebeple, Şam'a doğru gitmek istiyormuş gibi davrandı. Daha sonra yolunu değiştirerek, Benî Lihyanların konak yerlerinden olan Guran vadisine kadar gitti. Âsım b. Sâbit ve diğer Müslüman muallim ve mürşidler burada şehit edilmişlerdi. Efendimiz, orada onları rahmetle andı, kendileri için dua etti.[961]

Lihyanoğulları, Peygamber Efendimizin gelişini duymuşlar ve korkup dağ başlarına sığınmışlardı. Kimse yakalanamadı.

Peygamber Efendimiz, oradan Usfan denilen mevkiye vardı. Burası Mekke'ye yakındı. Efendimizin maksadı, gelişini Mekkelilere bildirmekti. Nitekim Mekkeliler bunu duymuşlar ve korkuya kapılmışlardı. Resûl-i Ekrem Efendimiz, on dört gece sonra tekrar Medine'ye döndü.[962]

---

[959] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 288; İbn Abdi'l-Berr, *a.g.e.*, c. 1, s. 215.

[960] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 178-193; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 55-56; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 2, s. 94.

[961] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 79.

[962] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 79.

ĞÂBE GAZÂSI

(Hicret'in 6. senesi Rebiülâhir ayı)

Ebû Zerr (r.a.), Medine-i Münevvere'ye üç saat mesafesi olan Ğâbe Mer'asında oğluyla birlikte Peygamber Efendimizin yirmi kadar devesini güderken, Uyeyne b. Hısne'l-Fezarî, kırk altı atlıyla gelip Ebû Zerr'in oğlunu şehit etmiş, develeri de alıp götürmüştü.

Durum Peygamberimize haber verildi. Derhal baskıncıların arkasından Hz. Sa'd b. Zeyd komutasında bir süvari birliği gönderdi. Hz. Sa'd'a, "Ben, sana halk ile birlikte gelip kavuşuncaya kadar, baskıncı müşrikleri takip et" diye emretti.

Süvari birliği yola çıktıktan sonra, Peygamber Efendimiz de Medine'de yerine Abdullah b. Ümmü Mektum'u vekil bıraktı ve beş yüz kişilik bir kuvvetle Gatafan'a doğru yola çıktı. Medine'ye iki günlük mesafesi olan Zû Kared mevkiinde düşmana yetişildi. Birkaçı öldürüldü; develerin bir kısmı da geri alındı.[963]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, etrafı araştırmak maksadıyla burada bir gün bir gece kadar bekledi, sonra Medine'ye geri döndü.[964]

İS SEFERİ

(Hicret'in 6. senesi Cemaziyelevvel ayı)

Kureyş müşriklerine âit bir ticaret kervanının Şam'dan Mekke'ye doğru gitmekte olduğu, Medine'de işitildi.

Peygamber Efendimiz, Kureyş müşriklerini iktisaden güç durumda bırakmak maksadıyla, Hz. Zeyd b. Hârise kumandasında yüz yetmiş kişilik bir süvari birliğini bu kervanı ele geçirmek üzere yola çıkardı.

Mücahitler, İs denilen mevkide Kureyş kervanına rastgeldiler: Kervandaki mallara el koydular, adamları da esir aldılar. Resûl-i Ekrem Efendimizin kerimesi Hz. Zeyneb'in kocası olan Ebu'l-Âs b. Rebî de bu esirler arasındaydı.

Mücahitler, malları ve esirleri Medine'ye getirdiler. Peygamber Efendimiz, malları mücahitler arasında taksim etti.[965]

Ebu'l-Âs'ın Serbest Bırakılması

Ebu'l-Âs, Hz. Zeyneb'e, "Babandan, benim için eman al" diye haber göndererek himâyesini istedi.

---

[963] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 81-84; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1438-1439.

[964] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 84; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 62.

[965] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 87.

Hz. Zeyneb de, onu himâyesi altına aldığını Müslümanlara bildirdi. Peygamber Efendimiz de, kerimesine, "Senin himâyeye aldığın kimseyi, biz de himâyemiz altına aldık!" diye buyurdu.[966]

Hz. Zeyneb, Resûl-i Ekrem Efendimizden, Ebu'l-Âs'ın ganimet alınan mallarının da geri verilmesini rica etti. Resûl-i Ekrem Efendimiz de bunu mücahitlerden istedi. Mücahitler de, aldıkları malların tamamını getirip ona geri verdiler.

Ebu'l-Âs'ın, Müslüman Olduğunu Açıklaması

Ebu'l-Âs, geri aldığı mallarla Mekke'ye döndü, sahiplerine haklarını teslim etti; sonra, "Ey Kureyşliler! Kimsenin bende malı veya hakkı kaldı mı?" diye sordu.

"Hayır..." dediler. "Yanında hiçbir malımız ve hakkımız kalmadı!"

Başta Resûlullah olmak üzere, zevcesi Hz. Zeyneb'ten ve Müslümanlardan gördüğü âlicenab muamele karşısında Ebu'l-Âs'ın mana âlemi değişmişti. Bunu Kureyş müşriklerine de şöylece açıkladı:

"Vallahi, yanınıza gelmeden önce, Müslüman olmamı engelleyen tek şey, 'Mallarımızı götürmek için Müslüman oldu' diye yapacağınız dedikodudan duyduğum endişeydi. Fakat şimdi mallarınızı teslim etmiş bulunuyorum. Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve yine şehâdet ederim ki Muhammed, Allah'ın kulu ve Resûlüdür!"[967]

Daha sonra Ebu'l-Âs, Medine'ye İslamiyetle şereflenmiş halde döndü. Peygamber Efendimiz de yine Hz. Zeyneb'i ona verdi.[968]

ABDURRAHMAN B. AVF'IN DÛMETÜ'L-CENDEL'E GÖNDERİLMESİ

(Hicret'in 6. senesi Şâban ayı)

Bu tarihte Peygamber Efendimiz, Abdurrahman b. Avf Hazretleri kumandasında yedi yüz kişilik bir birlik hazırladı. Birliğin vazifesi, Dûmetü'l-Cendel beldesi halkını İslamiyete davet etmekti.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Abdurrahman b. Avf Hazretlerine sancağını teslim ettiği sırada Allah'a hamd ve senâda bulunduktan sonra, mücahitlere şöyle hitap etti:

"Hepiniz Allah yolunda, Allah'ın ismiyle gazâ ediniz! Kâfirlerle çarpışınız! Ganimet mallarına hıyanet etmeyiniz! Ahdinizi bozmayınız! Öldürdüklerini-

---

[966] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 33; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 106.

[967] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 33; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 177.

[968] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 33; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 5. s. 237; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 177.

zin burun, kulak gibi uzuvlarını kesmeyiniz! Küçük çocukları öldürmeyiniz!"[969]

Efendimiz, sonra da bütün Müslümanlara şu umumî dersini verdi:

"Ey insanlar! Zamanla size gelip çatacak beş musibetten Allah'a sığınırım:

"Bir kavimde çirkin hareketler yayılıp açığa vurulunca, şüphesiz, kendilerinden önce geçmiş kavimlerde görülmedik veba, acılar ve ağrılar onlar arasında ortaya çıkar!

"Bir kavim, ölçüde, tartıda eksiklik yaptı mı, muhakkak kuraklık ve kıtlık yıllarına, geçim sıkıntısına, hükümdar zulmüne uğrarlar!

"Mallarının zekâtını vermeyen kavimlerin, gökten yağan yağmurları kesilir!

"Allah ve Resûlünün ahdini bir kavim bozdu mu, muhakkak düşmanları onların üzerine salınır. Onlar da, kavmin el ve avuçlarındakilerden bir kısmını çekip alırlar!

"Bir kavmin idarecileri, Allah'ın kitabına uygun hareket etmediler mi, Allah'ın indirdiği hükümlerle hükmetmeyi onurlarına yedirmediler mi, o zaman Allah da onların arasına tefrika ve harp sokar!"[970]

Bundan sonra Abdurrahman b. Avf Hazretleri, beraberindeki Müslümanlarla Dûmetü'l-Cendel'e hareket etti. Oraya varınca onları İslamiyete davet etti. Bu davetini üç gün tekrarladı.

Üçüncü günü Hıristiyan olan reisleri Esbağ b. Amr el-Kelbî, İslamiyetle müşerref oldu. Onunla birlikte birçok kimse de imana geldi.[971] Müslüman olmayanlar ise cizye [vergi] vermek üzere orada kaldılar.

Peygamber Efendimiz, Medine'den uğurlarken Abdurrahman b. Avf Hazretlerine, "Eğer onlar İslamiyeti kabul ederlerse, reislerinin kızıyla evlen" diye buyurmuştu.

Hz. Abdurrahman, Nebiyy-i Muhterem Efendimizin bu emri üzerine reisleri Asbağ'ın kızı Tümâdır'la evlendi ve onu da yanına alarak Müslümanlarla birlikte Medine'ye döndü.[972]

PEYGAMBERİMİZİN İLK YAĞMUR DUASI

Hicret'in 6. yılında büyük bir kuraklık ve kıtlık her tarafı sarmıştı.

Ramazan ayında bir Cuma günü, Resûl-i Ekrem Efendimiz hutbe irad buyururken kendisinden, "Allah'a dua et de bize yağmur versin" diye rica edildi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "Allahım, bize yağmur ver! Allahım, bize yağmur ver! Allahım, bize yağmur ver!" diyerek dua etti.[973]

---

[969] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 280; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 184.

[970] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 280.

[971] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 89.

[972] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 89, c. 3, s. 129; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 184.

Bir anda ayna gibi berrak olan gökyüzünde bulutlar belirdi ve yağmur yağmaya başladı.

Peygamber Efendimiz bu sefer, "Allahım, bu yağmuru bardaktan boşanırcasına yağdır ve hakkımızda hayırlı kıl!"[974] diye dua etti.

Enes b. Mâlik der ki:

"Üzerimize öyle yağmur yağdı ki neredeyse evlerimize gitme imkânı bulamayacaktık! O gün, ertesi gün, daha ertesi gün, ta öteki Cuma'ya kadar yağmur yağmaya devam etti."[975]

Cuma günü Peygamber Efendimiz yine hutbe irad ederken, bu sefer yağmurun dinmesi için dua yapmasını rica ettiler.

"Yâ Resûlallah! Evler, yağmurdan yıkılmaya başladı; yollar kapandı. Allah'a dua etsen de yağmuru kesse!"[976]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, tebessüm buyurdular, sonra da ellerini kaldırarak, "Allahım, çevremize yağdır, üzerimize değil!"[977] diye dua etti.

Yine Enes b. Mâlik der ki:

"Resûlullah (a.s.m.) dua ederken de eliyle, semânın neresine işaret ettiyse orası açıldı ve Medine üstü, açık bir meydan gibi oldu. Medine çevresine yağmur yağarken, Medine'ye bir damla bile düşmüyordu. Etraftan gelenler, oralarda bol bol yağmur yağdığını haber vermekte idiler."[978]

Bu, Resûl-i Ekrem Efendimizin yaptığı ilk yağmur duasıdır. Bundan başka çeşitli zamanlarda beş yağmur duası yapmışlardır.

UMRE SEFERİ

(Hicret'in 6. senesi Zilkade ayı / Milâdî 13 Mart 628)

Peygamberimizin Rüyası

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir gece rüyasında, hiçbir korku ve endişe duymadan ashabıyla birlikte gidip Kâbe-i Muazzama'yı tavaf ettiklerini, kimin başını kazıttığını, kiminin de saçını kısalttığını görmüştü.[979]

Efendimiz, bu rüyasını anlatınca, ashab-ı kiram, görülmedik bir sevinç ve heyecan izhar etmişlerdi. Zira, muhacir Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicretlerinin üzerinden kocaman bir altı yıl geçmişti. Bu altı yıl zarfında bü-

---

[973] Buharî, *Sahih*, c. 1, s. 179; Müslim, *Sahîh*, c. 2, s. 613.

[974] Buharî, *a.g.e.*, c. 1, s. 179.

[975] Buharî, *a.g.e.*, c. 1, s. 179; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 261.

[976] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 261.

[977] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 104; Müslim, *a.g.e.*, c. 2, s. 613.

[978] Müslim, *a.g.e.*, c. 2, s. 614.

[979] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 336.

yüklü küçüklü birçok hadise cereyan etmişti, ama vatanlarının hasreti yine de gözlerinde tütüyordu. Doğup büyüdükleri vatanlarına bir gün tekrar kavuşacaklarını her an hayallerinde yaşatıyorlardı. Hasret duydukları belde alelâde bir yer de değildi; her gün beş vakit namazlarında yöneldikleri Kâbe-i Muazzama'nın bulunduğu mübarek bir belde idi.

Resûl-i Ekrem Efendimizin, "Siz muhakkak Mescid-i Haram'a gireceksiniz!" müjdesi, bu bakımdan Müslümanlar arasında büyük bir sevinçle karşılanmıştı. Hatta hemen o yıl gidip Kâbe-i Muazzama'yı tavaf edeceklerini zannettiler ve bunu umdular.

Resûl-i Kibriya Efendimizin bu rüyasını Kur'an-ı Kerim de bize haber verir.[980]

Medine'den Hareket

Peygamber Efendimiz, yerine Medine'de Abdullah b. Ümmü Mektum'u bıraktı. Yemen işi giydiği iki elbisesiyle Pazartesi günü yola çıktı. Kendisiyle birlikte hazırlanan Müslümanların sayısı bin dört yüz idi. Kafilede dört de kadın sahabe vardı. Bunlardan biri, Efendimizin muhtereme hanımları Ümmü Seleme (r.anha) idi. Müslümanlardan sadece iki yüzü atlı idi. Yanlarında yolcu silahı olan kılıçtan başka bir silah da bulunmuyordu; onlar da kınlarında idi. Umre kafilesiyle birlikte ayrıca kurbanlık yetmiş de deve vardı.[981]

Hz. Ömer'le Sa'd b. Ubâde'nin, Endişelerini İzhar Etmeleri

Peygamber Efendimiz, ashabıyla Zülhuleyfe mevkiine gelmişti.

Bu sırada Hz. Ömer huzura çıkıp, "Yâ Resûlallah! Seninle harp halinde bulunan bir kavmin üzerine silahsız ve atsız mı gireceksin? Gerektiğinde, onlarla çarpışmak için, yanımıza silahlarımızı almayalım mı?" diyerek endişesini izhar etti.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Ben, umreye niyetlenmişim; silah taşımak istemem" diyerek, mübarek niyetlerinin muharebe olmayıp, Mücerred Umre, yani Kâbe-i Muazzama'yı ziyaretten ibaret olduğunu ifade buyurdu.

Aynı endişeyi bu sefer ensarın ileri gelenlerinden Sa'd b. Ubâde Hazretleri izhar etti.

"Yâ Resûlallah!" dedi. "Keşke yanımızda silah taşısaydık! Onların şüpheli bir hareketini gördüğümüz takdirde üzerlerine yürürdük!"

Peygamber Efendimizin, bu sahabeye de cevabı aynı oldu: "Ben silah taşımam; ben sadece umreye niyetlenerek yola çıkmışımdır!"[982]

---

[980] Fetih, 27.

[981] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 322; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 95; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 690.

[982] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 72; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 689.

Zülhuleyfe, Medinelilerin mikatı, yani ihrama girme yeridir. Peygamber Efendimiz de burada öğle namazını kıldıktan sonra ihrama girdi. Yetmiş kadar olan kurbanlık develere de işaret vurdurdu.

Müslümanlardan bir kısmı da burada ihrama girdi.

Peygamber Efendimiz, öğle namazını kıldıktan sonra, kıbleye döndü ve "Lebbeyk! Allahümme Lebbeyk! Lebbeyke lâ şerîke Leke Lebbeyk! İnnel hamde ven'nimete leke ve'l-Mülke lâ şerîke leke" diyerek telbiye etti.

Bu ulvî sedâ, her tarafı nurani bir havaya büründürdü. Sahabelerin heyecanları zirvedeydi.

Henüz Zülhuleyfe'den ayrılmamışlarken, Resûl-i Ekrem Efendimiz müşriklerin durumunu öğrenmek ve kendi geliş gayesini de bildirmek üzere Büsr b. Süfyân'ı Mekke'ye gözcü olarak gönderdi. Büsr daha önce, Medine'ye Peygamber Efendimizi ziyarete gelmişti. Efendimizin arzusu üzerine kendisiyle birlikte Mekke'ye dönüyordu.

Kureyş Müşriklerinin Kararı

Müşrikler, Peygamber Efendimizin kalabalık bir sahabe topluluğuyla gelmekte olduğunu öğrenmiş ve kat'î karar almışlardı: "Muhammed ve beraberindekiler Mekke içine sokulmayacaktır." Bunun için, Hâlid b. Velid emrinde iki yüz kişilik bir süvari birliğini süratle Kürâü'l-Gamim denilen mevkiye göndermişlerdi. Diğer taraftan da Ahabiş kabilelerine ziyafetler vererek, herhangi bir çarpışma ihtimaline karşılık onları yanlarına almak için bir gayretin içine girmişlerdi.

Müşriklerin bu kat'î karar ve gayretlerini, tecessüs için gönderilen Büsr b. Süfyân gelip Usfan mevkiinde Resûl-i Ekrem Efendimize haber verdi.

Fahr-i Kâinat Efendimiz, bu haberi alınca, "Yazıklar olsun! Kureyş helâk oldu. Zaten harp, onları yiyip bitirmiştir. Ne olurdu, benimle diğer Arap kabileleri arasına girmeselerdi, beni onlarla başbaşa bıraksalardı. Onlar beni mağlup edecek olurlarsa; zaten kendilerinin de istediği budur. Eğer Allah beni onlara galip getirecek olursa ve kendileri de isterlerse toptan İslamiyete girerlerdi. Eğer böyle yapmazlarsa çarpışmayı göze almışlardır demektir. Heyhat! Kureyş müşrikleri kuvvetlerinin çok olduğunu mu zannediyor? Vallahi, Allah'ın, tebliği için beni göndermiş olduğu dini hâkim ve üstün kılıncaya kadar, şu başım şu gövdemden ayrılıncaya kadar onlarla savaşmaktan asla çekinmeyeceğim!" diye konuştu.[983]

Kureyş müşriklerinin karşı koymak için hazırlanmaları, Peygamber Efendimizi fazlasıyla müteessir etti. Birbirleriyle kanlı bıçaklı olanlar bile haram aylarda iki kardeş gibi yan yana gelip Kâbe'yi tavaf edebiliyorlardı. Müşrikler

---

[983] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 321.

buna mani olmuyorlardı. Sadece Peygamberimizin ve Müslümanların Kâbe'yi ziyaret etmek gibi masum, ulvî, kutsî ve haklı arzusu karşısında, böylesine menfi bir tavır takınıyorlardı!

Peygamberimizin Yol Güzergâhını Değiştirmesi

Resûl-i Ekrem Efendimizin mübarek niyetleri sadece Kâbe-i Muazzama'yı ziyaret etmekti. Bunun için herhangi bir çatışmanın çıkmasını istemiyordu. Bu sebepledir ki Hâlid b. Velid kumandasında bir Kureyş süvari birliğinin Gamim mevkiine gelmiş olduğunu duyunca, ashabına, "Hâlid b. Velid birtakım süvarilerle birlikte gözcü olarak Gamim mevkiinde bulunuyor! Bu bakımdan siz, yolun sağ tarafını tutup gidiniz" buyurdu ve yol güzergâhını değiştirerek, Müslümanları bir başka yoldan götürdü. Hâlid b. Velid, İslam ordusunu uzaktan görünce, derhal dönüp Kureyşlilere durumu haber verdi.

Ashab-ı Kiramla İstişâre

Bu şartlar çerçevesinde Resûl-i Ekrem bir durum değerlendirmesi yapmak istedi. Sahabeleri toplayarak görüşlerini sordu.

Onlar, "Allah ve Resûlü daha iyi bilir! Biz, ancak umre niyetiyle buraya gelmiş bulunuyoruz. Kimseyle çarpışmaya gelmedik; ama bu niyetimizin gerçekleşmesine mani olmak isteyen çıkarsa, elbette onlarla çarpışırız!" diyerek fikirlerini beyan ettiler.

Sahabelerin bu kararlılığından Peygamber Efendimiz memnun oldu ve "Haydi, öyle ise, Allah'ın ismiyle yürüyünüz!" buyurdu.

Sadece Kâbe'yi ziyaret etmek gibi masum ve kutsî bir maksatla yola çıkmış olan Müslümanlar, tekbir ve telbiyelerle Mekke'ye, Kâbe-i Muazzama'ya doğru adım adım yol alıyorlardı.

Kasvâ'nın Aniden Çöküvermesi

Fahr-i Âlem Efendimiz, Kasvâ adındaki devesinin üzerindeydi. Kasvâ, Mekke haremi sınırına girince çökmek istedi. Sahabeler buna mani olmaya çalıştılar; fakat sonunda Kasvâ galip geldi ve bir adım ileri atmadan Allah'ın hikmetiyle yere çöktü. Kaldırmaya uğraştılar, fakat bir türlü muvaffak olamadılar.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "Onun böyle bir çökme âdeti yoktur. Fakat bir zamanlar, filin Mekke'ye girmesine mani olan, şimdi de Kasvâ'ya mani oluyor. Hayatım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki Kureyş, Allah'ın Harem dâhilinde yapılmasını haram kıldığı şeylere hürmeti kastederek benden ne kadar zor istekte bulunursa bulunsun, ben onu muhakkak onlara vereceğim" diye buyurdu.[984]

---

[984] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 324; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 96.

Gerçekten, Kasvâ çökmemiş olsaydı, Müslümanlar doğruca Kureyş müşriklerinin üzerine varacaklardı. Bu hal ise bir çarpışmayı kaçınılmaz duruma getirebilirdi.

Hâlbuki, Müslümanlar beraberlerinde sadece kılıç getirmişlerdi. Sâir harp silahlarından tamamıyla mahrum bulunuyorlardı. Sayıları da azdı. Buna karşılık Kureyşliler daha tedbirli ve etraftaki kabileleri de yanlarına aldıklarından dolayı sayıca daha fazla idiler.

Bütün bunlara rağmen, elbette Müslümanlar çarpışmaktan geri durmayacaklardı. Tek bir kalp halinde çarpan bir avuç Müslüman, azlığı ve teçhizatlığına rağmen cesareti ve kahramanlığı ile ve Allah'ın da yardımıyla muzaffer de olabilirlerdi. Fakat bu durum, Harem-i Şerif'e karşı bir hürmetsizlik manasını taşıyacaktı. Peygamberimiz ve Müslümanlar ise, böyle bir şeyi asla arzu etmezlerdi.

Ayrıca Mekke'de imanlarını gizlemekte devam eden, Müslümanların tanımadıkları erkek kadın birçok kimse vardı. Çarpışma vuku bulduğu takdirde bunlar da arada telef olabilirlerdi.

Kaldı ki henüz iman etmemiş olan Kureyş ileri gelenlerinden birçok zâtın, yakın bir gelecekte imana gelip İslam dinine büyük hizmet etmeleri ve nice hayırlı evlat yetiştirmeleri mukadderdi.

İşte, Kasvâ'nın âdeti olmadığı halde, Allah tarafından çöküvermesi, bu gibi hikmet ve inceliklere bir işaretti.

Sahabelerin bütün gayretlerine rağmen yürümek için yerinden kımıldamayan Kasvâ, Peygamber Efendimizin sevkiyle kalkıp yürüyüverdi. Fakat Kureyşlilere doğru gitmeyip başka tarafa saparak Hudeybiye denilen mevkiin nihayetindeki suyu çekilmiş bir kuyunun başına indi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, Müslümanların da gelip oraya konmasını emir buyurdu.[985]

On Musluklu Çeşme Gibi...

Hudeybiye'de Müslümanların yerleştiği saha susuz bir yerdi. Bu yüzden o gün susuz kalmışlardı.

Bir ara Peygamber Efendimizin abdest ibriğinden abdest almak istediğini görünce koşuştular. Resûl-i Ekrem, "Ne oluyor, size?" diye sordu.

"Mahvolduk yâ Resûlallah!" dediler. "Yanımızda senin ibriğindeki sudan başka ne içecek, ne de abdest alacak su var!"

Resûl-i Ekrem Efendimiz, elini ibriğin üzerine koydu, "Alınız, Bismillah!" buyurdu. O anda çeşmelerden su akarcasına, mübarek parmaklarının arasından sular fışkırmaya başladı. Müslümanlar, o sudan doya doya içtiler, abdest aldılar ve su kırbalarını ağızlarına kadar doldurdular.

---

[985] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 324.

Resûl-i Kibriya Efendimizin bu mucizesini anlatan Cabir b. Abdullah Hazretlerine sonradan, "Siz, kaç kişiydiniz?" diye sorulunca, şu cevabı vermişti:

"Eğer, yüz bin kişi olsaydık, yine kâfi gelecekti! Fakat biz, bin beş yüz kadar idik."[986]

İkinci Haber

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ashabıyla Hudeybiye'de bulunurken Huzaa kabilesi Reisi Büdeyl İbni Verka, kabilesinden birkaç kişiyle çıkıp huzura geldi. Tihame kabilelerinden olan Huzaalılar, Câhiliyye devrinde bir hususta dolayı Peygamberimizin mensup olduğu Benî Hâşim'le ittifak etmişlerdi. İslamiyetin zuhurundan sonra da bu anlaşmaya sadâkat göstererek, Peygamber Efendimize taraftarlık göstermekten geri durmuyorlardı. Müslüman olsun, müşrik olsun hepsi, Kureyş'in hal ve hareketlerine dair Mekke'de olup bitenleri Peygamber Efendimize gizlice haber verirlerdi.

Peygamberimizin huzuruna çıkan Büdeyl, "Kureyşliler, seninle çarpışmaya ant içmişlerdir. Beytullah'ı ziyaret etmene asla müsaade etmeyeceklerdir." dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, geliş maksadını tekrarladı: "Biz, buraya herhangi bir kimseyle çarpışmak için gelmedik! Maksadımız, umre yapmak, Beytullah'ı tavaf ve ziyaret etmektir! Harpler, Kureyş'i fazlasıyla yıpratmış, güçsüz hale getirmiş ve birçok zarara uğratmıştır. Şayet arzu ederlerse, yine kendilerine bir mütâreke müddeti tayin edeyim. Bu müddet zarfında, benden taraf emniyet içinde bulunsunlar. Kendileri, benimle sâir halklar arasına girmesinler; beni onlarla başbaşa bıraksınlar! Eğer ben o topluluklara galip gelir ve onlar İslam dinine girerlerse ve eğer Kureyş müşrikleri de o toplulukların girdikleri dine girmeyi isterlerse girebilirler. Şayet ben, zannettikleri gibi, diğer topluluklara galip gelemezsem, o zaman kendileri de rahata kavuşmuş ve kuvvet kazanmış olurlar. Eğer, Kureyş müşrikleri bunları kabul etmez ve benimle çarpışmaya kalkışırsa, varlığım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki şu tebliğ ettiğim dinin uğrunda başım gövdemden ayrılıncaya kadar onlarla çarpışacağım! O zaman Allah da, bana yardım edeceği hakkındaki vaadini muhakkak yerine getirecektir!"[987]

Büdeyl, "Ben, senin söylediklerini Kureyşlilere ulaştırırım" diyerek Peygamberimizin yanından ayrıldı.

Büdeyl, adamlarıyla Mekke'ye dönüp durumu Kureyşlilere bildirmek istediyse de, onlar önce, "Bizim, ondan gelecek bir habere ihtiyacımız yoktur!

---

[986] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 98.

[987] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 74.

Onun bilmesini istediğimiz tek şey vardır: Bizden tek kişi sağ kalıncaya kadar o Mekke'ye giremeyecektir!" dediler.

Sonra büyükleri olan Urve b. Mes'ud araya girdi, "Siz ne diye Büdeyl ve arkadaşlarını dinlemek istemiyorsunuz? Dinleyiniz! Söyleyeceği şey hoşunuza giderse kabul edersiniz, hoşunuza gitmezse reddedersiniz!" dedi.

Bunun üzerine Büdeyl'i dinlediler. Büdeyl, Peygamber Efendimizin geliş maksadını ve yaptığı mütâreke teklifini anlattı.[988]

Kureyş Elçisi, Peygamberimizin Huzurunda

Kureyş'in ileri gelenlerinden biri olan Urve b. Mes'ud, Büdeyl'in sözlerini yerinde buldu.

"Doğrusu, Büdeyl size doğruluk ve sulh yolunu göstermek üzere gelmiştir. Siz, onun tekliflerini kabul ediniz; benim de, gidip onunla konuşmama, görüşmeme izin veriniz" dedi.

Kureyş müşrikleri bu sözlerden hoşlanmadılar. "Muhammed'e git! Fakat kendi görüşünü gelip bize haber verme" diyerek Urve'yi bir nevi azarladılar.

Buna rağmen Urve çıkıp Peygamberimizin yanına geldi. Müşriklerin hazırlıklarını, Hudeybiye Suyu başında beklediklerini ve hiçbir kimseyi Mekke'ye sokmamaya kararlı olduklarını tekrarladı.

Peygamber Efendimiz, "Ey Urve! Allah için söyle: Şu kurbanlık develerin kurban edilmelerine, şu Beytullah'ı ziyaret ve tavafa engel olunur mu?" dedikten sonra şöyle konuştu:

"Biz çarpışmak için gelmedik. Niyet ettiğimiz umremizi ifa etmek ve kurbanlık develerimizi kurban etmek arzusundayız.

"Sen, benim ailem, halkım olan kavmime şunu haber ver: Harp onları yiyip bitirmiştir. Kendileri, aramızda mütâreke ve savaşmaya ara vermek için bir müddet tayin etsinler! Bir de, benimle Beytullah arasından çekilsinler! Bıraksınlar, umremizi yapalım, kurbanlarımızı keselim! Aksi takdirde, yemin ederim ki Allah Teâlâ şu İslam dinini yeryüzünde yayacağı hakkındaki vaadini yerine getirinceye ve benim de başım gövdemden ayrılıncaya kadar, onlarla çarpışmaktan asla vazgeçmeyeceğim!"[989]

Urve b. Mes'ud, bir taraftan Peygamberimizle konuşuyor, diğer taraftan sahabelerin Resûl-i Ekrem'e karşı davranış ve hareket tarzlarını göz ucuyla süzüyordu. Ashabın Peygamberimize karşı son derece hürmetkâr ve kendisine teslimiyet içinde hareket edişlerine hayran kalmıştı.

---

[988] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 74.

[989] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 324; Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 3, s. 85.

Kureyş müşriklerinin yanına dönünce, Peygamber Efendimizin maksadını bildirdikten sonra, hayranlık duyduğu müşâhedelerini anlatmaktan da kendisini alamadı.

"Ey kavmim!" dedi. "Ben birçok hükümdarın huzuruna elçi olarak çıkmış bir kimseyim. Vallahi, ben bunlardan hiçbir hükümdarın adamlarının onları, ashabının Muhammed'e hürmet ettikleri, sayıp sevdikleri gibi görmedim! Ashabından herhangi biri, ondan izin almadan konuşmuyordu. Muhammed, onlara bir şey emrettiği zaman yerine getirmek için adeta birbirleriyle yarışıyorlardı! Sahabeleri onun yanında konuşurlarken seslerini alçaltıyorlardı, kendisine olan hürmetlerinden dolayı yüzüne bile dikkatle bakamıyorlar, gözlerini yere indiriyorlardı. Ben öyle anladım ki bu kavim hiçbir zaman onu yalnız bırakmayacak, onun bir tek kılını bile kimseye teslim etmeyecek, hiçbir kimseyi onun tenine dokundurmayacaktır! Gerisini siz düşünün!"[990]

Sonra da, "O, size bir sulh teklifinde bulunmuştur; gelin, bu teklifi kabul edelim" dedi.

Urve'nin bu teklifi, Kureyş ileri gelenleri tarafından hoş karşılanmadı; hatta kendisini böyle konuştuğundan dolayı azarladılar. Bu azardan rahatsız olan Urve kendilerini terk edip Taif yolunu tuttu.

Peygamberimizin Elçisi

Artık her iki taraf karargâh kurdukları yerde müzakereler yapıyor, birbirlerine gönderdikleri karşılıklı elçilerle tekliflerde bulunuyorlardı. Peygamber Efendimiz, geliş maksadını Kureyşlilere bildirmek üzere Huzaalı Hırâş b. Ümeyye'yi elçi olarak gönderdi. Böylece Hıraş, Resûl-i Ekrem'in Kureyş müşriklerine gönderdiği ilk elçi oluyordu.[991]

Hırâş b. Ümeyye gidip Hz. Resûlullah'ın geliş maksadını anlattıysa da, müşrikler anlamak istemediler. Kendisine kaba davrandılar, devesini boğazladılar, hatta kendisini öldürmeye bile kalkıştılar. Ancak araya Ahabişliler girince bu hareketlerinden vazgeçtiler. Hırâş b. Ümeyye canını zor kurtararak Peygamberimizin yanına döndü ve başından geçenleri haber verdi.

Elçisini öldürmeye kalkıştıkları halde Resûl-i Ekrem Efendimiz üzerlerine yürümedi. Teennîyle hareket etti. Onlardan yeni teklifler bekledi. Çünkü onun maksadı kan akıtmak değildi.

Kureyş'in Bir Elçisi Daha...

Peygamber Efendimizin bütün bu söylenenlere rağmen geri dönmediğini gören Kureyşliler, bu sefer Ahabişlerin reisi Huleys b. Alkame'yi elçi olarak

---

[990] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 328; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 324.

[991] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 328; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 96.

gönderdiler. Efendimiz uzaktan Huleys'i tanıdı. Ashabına, "Bu gelen, kurbanlık inanç ve saygısı olan bir kavimdendir. Kurbanlık develerin hepsini ona karşı salıveriniz de görsün!"[992] diye buyurdu.

Müslümanlar, kurbanlık develerini Huleys'e karşı sürüverdiler ve "Lebbeyk! Allahümme Lebbeyk!" diyerek telbiye getirdiler.

Bu ulvî ve masum manzara karşısında Huleys'in gözleri dolu dolu oldu.

"Sübhanallah! Bu muazzam cemaatin, Beytullah'ı tavaf ve ziyaretten menedilmesi ne kadar çirkin bir harekettir! Kâbe'nin Rabbine andolsun ki Kureyşliler, bu yanlış tutum ve davranışlarıyla helâk olacaklardır! Hâlbuki bunlar, umre yapmaktan başka bir maksatla gelmemişlerdir!" diye bağırmaktan kendini alamadı.

Peygamber Efendimiz, Huleys'in bu sözlerini uzaktan işitti. "Evet, öyledir ey Benî Kinâne'den olan kardeş..." diye buyurdu.

Huleys'in bu masum ve kutsî manzara karşısında söyleyecek başka bir şeyi yoktu. Resûl-i Ekrem Efendimize olan hürmetinden dolayı, yanına gelip konuşmak bile istemedi; doğruca Kureyşlilerin yanına döndü.

Huleys ve Kureyş Müşrikleri

Huleys'in ruh ve kalbini o ulvî manzara öylesine sarmış, kucaklamış ve yumuşatmıştı ki müşriklere açıkça şöyle demekten çekinmedi:

"Ben onu (Hz. Peygamberi) Kâbe'yi tavaftan menetmemizin doğru olmayacağı fikrindeyim!"[993]

Ne var ki Kureyş ileri gelenleri, kendilerinden başka doğru düşünen kimsenin bulunmadığı fikrinde idiler. Huleys'in bu sözleri karşısında şaşırdılar, hatta hiddete geldiler.

"Sen nihayet bir çöl Arabısın! Câhilliğin ortada! Sus, bu işlere aklın ermez!" diyerek hakarette bulundular.

Bu sözler Huleys'i fena halde kızdırdı. Resûl-i Ekrem Efendimizi müdafaa sadedinde çekinmeden, "Beytullah'a hürmet maksadıyla çıkıp gelen kimseyi ondan nasıl alıkoyabiliriz? Vallahi, biz sizinle bu hususta bir anlaşma yapmış değiliz! Yemin ederim ki ya Muhammed'in yapmak istediğine mani olunmayacak veya ben bütün Ahabiş'i tek kişi bile bırakmadan alıp gideceğim!"[994] diye konuştu.

Fakat bu tehdit bile Kureyş müşriklerini inatlarından vazgeçiremedi. Bin bir yalan ve dolanla tekrar Huleys'i kandırdılar ve ittifaklarının bozulmasına mani oldular!

---

[992] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 324; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 324.

[993] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 324; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 75.

[994] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 326; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 75-76.

İkinci Elçi: Hz. Osman

Elçiler vasıtasıyla görüşmeler devam ediyordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz ise, bir an evvel kat'î netice elde etmek istiyordu. Geliş maksadını tekrar Kureyşlilere güzelce anlatmak için bu sefer Hz. Ömer'i göndermek istedi.

Hz. Ömer, "Yâ Resûlallah! Kureyş reisleri, benim onlara ne derece şiddetli düşman olduğumu bilirler. Korkarım, bana suikastte bulunurlar! Mekke'de de kabilemden hiç kimsem yoktur ki beni himâyesine alsın! Buna rağmen, muhakkak benim gitmemi istiyorsanız, giderim" diye konuştu.

Peygamber Efendimiz, hiçbir şey söylemeden sustu.

Bunun üzerine Hz. Ömer, "Bu iş için Osman b. Affan gitse daha münasip olur. Zira, onun Mekke'de aşiret ve akrabası çoktur!" diye teklifte bulundu.

Gerçekten de, Mekke'nin eşrafından olan Benî Ümeyye, hep Hz. Osman'ın amcazâdeleri idiler.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Ömer'in bu teklifini kabul etti. Hz. Osman'ı yanına çağırdı.

"Kureyşlilere git! 'Biz buraya hiç kimseyle çarpışmak için gelmedik; sadece şu Beytullah'ı ziyaret için gelmiş bulunuyoruz. Yanımızdaki kurbanlık develeri kesip döneceğiz' diye söyle. Sonra da onları İslamiyete davet et" diye tâlimat verdi.

Peygamber Efendimiz ayrıca Mekke'de Müslümanlıklarını gizleyen Müslümanlarla da görüşüp onlara teselli vermesini ve Mekke'nin yakında fetholunup imanlarını gizlemeye ihtiyaç kalmayacağını da onlara haber vermesini, Hz. Osman'a emretti.

Hz. Osman, Kureyş müşriklerinin yanına vardı. Peygamberimizin geliş maksadını tek tek anlattı. Onları İslam'a davet etti.

Fakat bu görüşmeden de bir netice alınamadı. Müşriklerin, Hz. Osman'a da cevapları menfi oldu. "Git, seni gönderene söyle: O, hiçbir zaman Mekke'ye girip, Kâbe'yi tavaf edemeyecektir."

Hz. Osman'la birlikte ayrıca on kadar muhacir, Resûl-i Ekrem'in müsaadesiyle, akrabalarını ziyaret maksadıyla gitmişlerdi. Hz. Osman'la birlikte onlar da görüştükleri Müslüman akrabalarına Mekke'nin yakında fethedileceği müjdesini vererek, onları sevindirdiler.

Hz. Osman'ın, Müsaade Edilmesine Rağmen Kâbe'yi Tavaf Etmeyişi

Bu arada Kureyş ileri gelenleri, Hz. Osman'a, "Kâbe'yi tavaf etmek istersen, et" dediler.

Hz. Osman, "Hayır!" dedi. "Resûlullah (a.s.m.) onu tavaf etmedikçe, ben de etmem!"

Kureyşliler bundan rahatsız oldular; hatta hiddete gelerek, Hz. Osman'ı bir müddet yanlarında tutup göz hapsine aldılar.

Fakat bu durum, Peygamber Efendimize, Hz. Osman ve beraberindeki muhacir Müslümanların müşrikler tarafından öldürüldükleri tarzında ulaştı.[995]

Rıdvân Biatı

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Osman'ın müşrikler tarafından şehit edildiği haberini duyunca son derece müteessir oldu. Kureyş'in bu hareketi karşısında üzerlerine yürümekten başka bir çare kalmıyordu.

"Madem böyle, bu kavimle çarpışmadıkça, buradan kat'îyyen ayrılmayacağız!" diye buyurdu.[996]

Zaten yapılabilecek başka bir şey de kalmış değildi. Sulh tekliflerine yanaşmadıkları gibi, üstelik elçisini şehit etme cür'etini bile gösterebiliyorlardı.

Ashabına, "Allah Teâlâ, bana bîat yapılmasını emretti!" diye seslendi.

Hâtemü'l-Enbiya Efendimiz, Semüre (bîattan sonra "Rıdvân Ağacı" olarak adlandırılmıştır) Ağacı altında durdu. Müslümanlar da teker teker, çarpışmaktan yüz çevirmeyeceklerine, Allah ve Resûlü yolunda canlarına feda edinceye kadar savaşacaklarına dair bîat ettiler.[997] Bîattan tek bir kişi kaçındı: Münafıklardan Cedd b. Kays.[998]

Bu bîat, sahabelere yeni bir cesaret, taze bir heyecan verdi. Yerlerinde adeta duramaz hale gelmişlerdi. Bir an evvel ya Kâbe'yi tavaf etmek veya müşriklerle çarpışmak istiyorlardı.

Cenab-ı Hak, bu bîatta bulunan Müslümanlardan râzı ve memnun olduğunu Kur'an-ı Kerim'de şöyle beyan eder:

لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ
فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ۞ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا
وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ۞

"Andolsun ki Allah, mü'minlerden —seninle o ağacın altında bîat ederlerken— râzı olmuştur da kalplerindeki sıdk ve ihlâsı bilerek üzerlerine kuvve-i mânevîyeyi indirmiş ve onları yakın bir fetih (Hayber Fethi) ve alacakları bir-

---

995 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 329.

996 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 330; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 77.

997 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 330.

998 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 330.

çok ganimetle mükâfatlandırmıştır. Allah, mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."[999]

Bu sebeple bîata "Rıdvân Biatı" adı verildi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz de bir hadislerinde, "Ağaç altında gerçekten bîat edenlerden hiçbiri cehenneme girmeyecektir"[1000] buyurarak, bu bîatta bulunan Müslümanların faziletini beyan etmişlerdir.

Hz. Osman'ın Geri Dönüşü

Bîat haberi Kureyş müşrikleri tarafından duyulunca, üç gün yanlarında alıkoydukları Hz. Osman'ı serbest bıraktılar.

Hz. Osman derhal Hz. Resûlullah'ın huzuruna çıkıp geldi; böylece, şehâdetiyle ilgili haberin asılsız olduğu anlaşıldı.

Fakat bîat yapılmış ve tamamlanmıştı.

Sahabeler, Hz. Osman'a, "Herhalde Kâbe'yi tavaf etmişsindir!" dediler.

Hz. Osman, "Vallahi, Mekke'de bir yıl kalsaydım ve Resûlullah da (a.s.m.) Hudeybiye'de otursaydı, o, Kâbe'yi tavaf etmedikçe, ben yine tek başıma onu tavaf etmezdim!" diye karşılık verdi.[1001]

HUDEYBİYE[1002] ANTLAŞMASI

(Hicret'in 6. senesi Zilkade ayı / Milâdî 628)

Sulh Heyeti:

Rıdvân Biatı, Kureyşlileri fazlasıyla korkutmuştu. Peygamberimizin üzerlerine yürüyeceği endişesine kapılarak, alelacele sulh teklifinde bulunmak gayesiyle bir heyet gönderdiler. Heyette şu isimler vardı:

Süheyl b. Amr (başkan), Huveytip b. Abdü'l-Uzzâ ve Mikrez b. Hafs...

Kureyş müşrikleri, üç kişilik bu heyete, "Gidin, Muhammed'le sulh antlaşmasında bulunun. Fakat bu yıl buradan dönüp gitmek şartıyla! Eğer bu şartı kabul etmezse anlaşmaya yanaşmayın!" direktifini vermişlerdi.[1003]

---

[999] Fetih, 18-19.

[1000] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 350.

[1001] İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 137.

[1002] İslam ve Asr-ı Saadet tarihinin bir dönüm noktası olan bu musalahanın adını, lügat, hadîs ve fıkıh âlimleri şeddeli olarak "Hudeybiyye" ve şeddesiz olarak "Hudeybiye" şeklinde iki türlü okumuşlardır.

Hudeybiye, küçük bir köyün adıdır; bu köyün bu ismi alması da, orada Şecere Mescidi yanında bulunan bir kuyudan dolayıdır.

Hudeybiye köyü ile Medine arasında dokuz konak, Mekke arasında da bir günlük mesafe vardır (*Tecrid Tercemesi*, c. 10, s. 240).

[1003] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 331; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 325.

Peygamber Efendimiz, Süheyl'in gelişini, isminin kolaylık ifade etmesinden dolayı hayra yorarak, sahabelerine, "Artık işiniz bir derece kolaylaştı! Kureyşliler, sulh yapmak istedikleri zaman hep bu adamı gönderirler"[1004] diye buyurdu.

Sulh Heyeti, Peygamberimizin Huzurunda

Kureyş elçisi Süheyl b. Amr, Resûlullah'ın huzuruna vardı. Önünde iki dizinin üzerinde yere çöktü. Peygamber Efendimiz ise, bağdaş kurmuştu. Müslümanlar da çevresinde oturmuşlardı.

Süheyl b. Amr, uzun uzadıya konuştu, sonra Peygamber Efendimize sulh teklifinde bulundu. Peygamber Efendimiz, sulh tekliflerini kabul etti.

Bundan sonra, sulh şartlarının müzakeresi yapıldı. Onlarda da anlaşmaya varıldı. Sıra, anlaşma şartlarının yazılmasına gelmişti. Hz. Ali, musalahanın şartlarını yazmak üzere kâtip tayin edildi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Ali'ye, "Yaz!" dedi. "Bismillahirrahmânirrahîm!"

Süheyl b. Amr, buna itiraz etti: "Biz, Bismillahirrahmânirrahîm'i bilmiyoruz! Sen böyle yazma!"

Resûl-i Ekrem, "Öyle ise nasıl yazalım?" diye sordu.

Süheyl, "'Bismike Allahümme' diye yaz" dedi.

Kureyşliler, eskiden beri "Bismillahirrahmânirrahîm" yerine "Bismike Allahümme "yi kullanırlardı.[1005]

Peygamber Efendimiz, "'Bismike Allahümme' de güzeldir!" buyurduktan sonra Hz. Ali'ye, "Haydi yaz! Bismike Allahümme" diye emretti.

Hz. Ali de aynı şekilde yazdı.[1006]

Bundan sonra Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Ali'ye, "Bu, Muhammed Resûlullah'ın, Süheyl b. Amr'la üzerinde anlaşmaya varıp sulh oldukları, icabının taraflarca yerine getirilmesini kararlaştırıp imzaladığı maddelerdir!" diye yazmasını emretti.

Kureyş heyeti başkanı Süheyl, yine itiraz etti. "Vallahi, biz senin gerçekten Allah'ın Resûlü olduğunu kabul edip tanımış olsaydık, Beytullah'ı ziyaretine mani' olmaz ve seninle çarpışmaya kalkmazdık!" dedi.

Peygamber Efendimiz, "Peki nasıl yazalım?" buyurdu.

[1004] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 331.

[1005] Rivâyete göre, "Bismike Allahümme" kelâmını ilk söyleyen, Tâif halkının reislerinden Arapların meşhur şâiri Ümeyye b. Ebî Salt idi. Sonra bu tâbir Arapların da hoşuna gitmiş ve kitaplarının evveline yazmaya başlamışlardır (Geniş malumat için eserimizin birinci cildine bakınız).

[1006] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 332; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 325.

Süheyl, "Muhammed b. Abdullah diye kendi ismini ve babanın ismini yaz" dedi.

Peygamber Efendimiz, "Bu da güzeldir!" buyurduktan sonra, Hz. Ali'ye:

"Yâ Ali! Sil onu! Sil de Muhammed b. Abdullah yaz" diye emretti.[1007]

Hz. Ali, "Hayır! Vallahi, ben Resûlullah sıfatını hiçbir zaman silemem!" diye yemin etti.[1008]

Bu arada Müslümanlar da, Hz. Fahr-i Âlem'e karşı besledikleri muhabbet ve hürmetlerinin eseri olarak, "Biz, Resûlullah Muhammed'den başkasını yazdırmayınız! Ne diye dininiz uğrunda bu eksikliği, bu hakareti kabul ediyoruz?" diye yüksek sesle konuşmaya başladılar.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Müslümanlara seslerini kısmalarını ve susmalarını mübarek elleriyle işaret buyurdu. Birden sustular.

Bundan sonra Peygamber Efendimiz, Hz. Ali'ye, "Bana onların yerini göster" dedi.

Hz. Ali, "Resûlullah" kelimesinin bulunduğu yeri gösterdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz de onu eliyle sildi. Yerine ise "İbn-u Abdullah (Abdullah'ın oğlu)" kelimelerini yazdırdı.[1009]

Peygamber Efendimizin sulhe ciddi taraftar olduğunu, sulhe giden yoldaki manileri ortadan kaldırmaya ne kadar gayret gösterdiğini, bu bir iki numuneden de anlamak mümkündür.

Musalaha Maddeleri

Müşrik heyetinin yukarıdaki itirazları, Müslümanların bu itirazları kabul etmek istemeyişleri ve Peygamber Efendimizin her iki tarafı yatıştırması sonunda sıra musalaha maddelerinin yazılmasına gelmişti.

Resûl-i Ekrem Efendimiz ile müşrik murahhas heyeti arasında geçen konuşmalardan sonra, şu maddeler üzerinde anlaşmaya varıldı:

1) Müslümanlarla müşrikler, huzur ve emniyet içinde yaşamalarını devam ettirmek için, birbirleriyle on yıl harp etmeyeceklerdir!

2) Peygamberimiz ve sahabeler, bu yıl Mekke'ye girmeyip geri dönecekler, ancak gelecek yıl yanlarına yalnız yolcu silahı olan kılıç bulundurmak şartıyla gelip Kâbe'yi tavaf edecekler ve ancak Mekke'de üç gün kalacaklardır. Müşrikler ise, o sırada şehri boşaltacaklardır!

3) Medine'deki Müslümanlardan Mekke'ye iltica edenler Müslümanlara iade edilmeyecek, fakat Mekke'den Medine'ye velev Müslüman dahi olsalar iltica edenler istendiği takdirde geri verileceklerdir.

[1007] Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1410; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 342.

[1008] Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1410; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 291.

[1009] Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1411.

4) Arap kabilelerinden isteyen Hz. Peygamberle, isteyen de Kureyş'le birleşmekte serbest olacaklardır.[1010]

Ashab-ı Kiramın Hiddet ve İtirazı

Resûl-i Ekrem Efendimiz, her ne suretle olursa olsun, Kureyş müşriklerini bir musalaha yazısıyla bağlamak ve bu suretle İslam'ın siyasî kudret ve mevcudiyetini hem onlara hem de bütün Arabistan halkına göstermek ve tanıtmak istiyordu.[1011] Bu sebeple, Kureyş heyet başkanı Süheyl'in zâhiren Müslümanların aleyhinde görünen teklif ve maddelerini de kabul ediyordu. Bu inceliği bir anda kavrayamayan ashab-ı güzin, başından beri hem hiddetleniyor, hem de zaman zaman itiraz ediyorlardı.

Hatta Kureyş heyet başkanı Süheyl, Peygamberimize, "Sizden biri bize gelirse reddetmeyelim; ama bizden size bir adam giderse, Müslüman olsa bile geri vereceksiniz" diye teklifte bulunduğu zaman, Müslümanlar birden hiddete gelerek, "Sübhanallah! Müslümanların yanına gelmiş bir Müslüman, müşriklere tekrar nasıl geri çevrilir?" diye itiraz etmişlerdi; sonra da Peygamber Efendimize, "Yâ Resûlallah! Bu şartı da kabul edecek misin?" diye hayretle sormuşlardı.

Her şeye rağmen bir sulh akdedip, Kureyş müşriklerine İslam devletini resmen tanıtmak arzusunda olan Peygamber Efendimiz, Müslümanların bu itiraz ve suallerine şöyle cevap vermişti:

"Evet, bizden onlara gidecek olanları Allah bizden uzak etsin! Onlardan bize gelip geri çevireceğimiz kimseleri de muhakkak Allah biliyor! Onlar için elbette bir genişlik, bir çıkar yol halkedilecektir!"[1012]

Ebû Cendel Hadisesi

Antlaşma maddelerinin yazılması bitmişti. Fakat taraflarca henüz imzalanmamıştı.

Tam o sırada, zincire vurulmuş birinin, kendini Müslümanların arasına attığı görüldü. Gariptir ki bu, Kureyş murahhas heyeti başkanı Süheyl b. Amr'ın oğlu Ebû Cendel idi! İslam şerefiyle şereflenmesine, müşrikler, ayaklarını zincire vurmakla karşılık vermiş ve onu hapsetmişlerdi. Ebû Cendel, hapsedildiği yerden bir fırsatını bularak kaçmış ve Mekke'nin alt tarafından, kimsenin göremeyeceği yollardan bin bir zorlukla Hz. Resûlullah'ın huzuruna çıkagelmişti. O sırada babası Süheyl, henüz Müslümanların karargâhında bulunuyordu.

[1010] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3,s. ?; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 97; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 325; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 79.

[1011] ez-Zebidî, *Tecrid-i Sarih*, Terc.: Kâmil Miras, c. 8, s. 164.

[1012] Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1411; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 268.

Ebû Cendel, bizzat babasının kendisine revâ gördüğü dayanılmaz işkence ve eziyetlerden kurtulmak için kendisini Hz. Fahr-i Âlem'in ayakları dibine atmış, ona iltica etmişti. "Beni kurtar!" diyordu.

Ne var ki az evvel yapılan antlaşma buna imkân vermiyordu! Nitekim oğlunun geldiğini gören Süheyl, onu Peygamberimizden hemen istedi:

"İşte! Sulh şartları gereğince bana geri vereceğin kişilerin ilki budur!" dedi.

Peygamber Efendimiz, "Biz, sulh sözleşmesini henüz imzalamış değiliz!" buyurdu.

Süheyl diretti. "Vallahi" dedi "Ben de seninle hiçbir madde üzerinde sulh olmam!"

Resûl-i Kibriya Efendimiz bu sefer, "Haydi, bu seferlik buna bana bağışla ve yazıyı imza et" buyurdu.

Süheyl'in bunu kabule asla niyeti yoktu. "Ben, bunu asla antlaşma dışında tutamam ve sana bırakamam!" dedi.

Peygamber Efendimiz tekrar, "Hayır! Bunu benim hatırım için yapacaksın!" buyurdu.

Buna rağmen Süheyl, inadından vazgeçmedi: "Ben, bunu asla yapamam!"[1013]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, iki müşkîl durumla karşı karşıya kalmıştı: Ebû Cendel'i geri vermek demek, onu bile bile eziyet ve işkence çemberi içine atmak demekti; vermediği takdirde, Kureyş heyeti antlaşmayı feshedecekti. Hâlbuki, birçok sebepten dolayı bunu istemiyordu.

Elinde başka çaresi kalmayan Peygamber Efendimiz, teessür içinde Ebû Cendel'i babasına teslim etmek zorunda kaldı.

Ebû Cendel'in feryadı Müslümanların gönlünü dağlıyordu: "Yâ Resûlallah! Ey Müslümanlar! Siz, beni, bana eziyet etsinler, işkencelere uğratsınlar diye mi bunlara teslim ediyorsunuz? Siz, benim eziyet çekmeme rıza mı gösteriyorsunuz?"[1014]

Fakat ne çare, Ebû Cendel artık babasının merhametsiz pençesinde bulunuyordu. Acıklı feryadı, imdat dilemesi, Müslümanların gözlerini yaşlarla doldurdu. Ama Hz. Resûlullah teslim etti diye seslerini çıkaramıyorlar, yapılan zulmü sînelerine çekiyorlardı. Hz. Resûlullah teslim etmemiş olsaydı, Ebû Cendel'in bu feryat ve figanını imkânı yok cevapsız bırakmazlardı; canları pahasına da olsa onu insafsız ellerden kurtarırlardı!

Peygamber Efendimiz, babası tarafından alınan Ebû Cendel'e, "Biraz daha sabret, biraz daha maruz kaldıklarına göğüs ger! Bunların ecrini, mükâfatını

[1013] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 332; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 325.

[1014] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 333; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 79.

Allah'tan dile! Muhakkak Allah, senin ve yanında bulunan kimsesiz Müslümanlar için bir ferahlık, bir çıkar yol halkedecektir" diyerek teselli verdi. Arkasından da, "Onlara vermiş olduğumuz söze vefasızlık edemeyiz"[1015] buyurdu.

Hz. Ömer'in Peygamberimize Sorusu

Ebû Cendel, Kureyş müşrikleri tarafından geri alınırken, Hz. Ömer, Peygamber Efendimizin huzuruna vardı ve "Yâ Resûlallah! Onu Kureyşlilere niçin geri veriyoruz? Dinimiz uğrunda bu hakareti ne diye kabul ediyoruz?" diye konuştu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz cevaben, "Biz bu iş hakkında onlarla antlaşma yapmış bulunuyoruz! Dinimizde ahde vefasızlık yoktur!"[1016] buyurdu.

Efendimizden bu cevabı alan Hz. Ömer, bu sefer Ebû Cendel'in yanına sokuldu ve kılıcını ona doğru yaklaştırarak, "Ey Ebû Cendel! Şüphesiz, müşriklerin kanı, köpeklerin kanı gibi değersizdir! İnsan, Allah yolunda babasını da öldürebilir! Öldür gitsin şu babanı!" diye teklif etti.

Ebû Cendel, "Sen, neden öldürmüyorsun?" diye teklif etti.

Hz. Ömer, "Resûlullah (a.s.m.), onu ve başkalarını öldürmeyi bana yasakladı!" cevabını verince, Ebû Cendel, "Ben Resûlullah'a itaatte senden geride kalmak istemem!"[1017] diye konuştu.

Müslümanların Sadâkat İmtihanı

Sahabeler, çok arzuladıkları halde, Kâbe-i Muazzama'yı ziyaret ve tavaftan alıkonmuşlardı. Bunun yanında, Hz. Resûlullah antlaşmayla, görünüşte aleyhlerinde olan birtakım ağır hükümlerine gereği gibi nüfuz edemediklerinden dolayı bu durum, sahabelerin son derece güçlerine gitti. Mânen rahatsızlık duydukları, hal ve davranışlarından belli oluyordu.

Kendi âleminde böylesine ağır şartlara evet demenin izahını bir türlü bulamayan Hz. Ömer, huzura varmadan edemedi ve Peygamberimize, "Sen, Allah'ın hak peygamberi değil misin?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem, "Evet, ben Allah'ın peygamberiyim" buyurdu.

Hz. Ömer bu sefer, "Biz Müslümanlar hak, düşmanlarımız olan müşrikler ise bâtıl üzere bulunmuyorlar mı?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem, "Evet, öyledir" buyurdu.

Bunun üzerine Hz. Ömer, "Bu halde dinimizi küçük düşürmeye niçin meydan veriyoruz?" dedi.

[1015] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 333.

[1016] Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 221.

[1017] Vakidî, *Megazi*, c. 2, s. 609.

Resûl-i Ekrem, "Ey Hattab'ın oğlu! Ben, Allah'ın kulu ve Resûlüyüm. Allah'ın emirlerine aykırı harekette bulunamam. Bu muahede maddelerini kabul etmekle de Allah'a isyan etmiş değilim. O, beni hiçbir zaman zarara uğratmayacaktır" buyurdu.

Bu sefer Hz. Ömer, "Sen, bize, Allah'ın nusret buyuracağını, gidip Kâbe'yi hep beraber tavaf edeceğimizi vadetmiş değil miydin?" dedi.

Resûl-i Ekrem, "Evet, vadetmiştin. Ancak bu yıl gidip tavaf edeceğimizi söylemiş miydim?" buyurdu.

Hz. Ömer, "Hayır" dedi.

O zaman Resûl-i Ekrem Efendimiz, "O halde tekrar ediyorum: Sen muhakkak Mekke'ye gidecek ve Kâbe'yi tavaf edeceksin"[1018] buyurdu.

Hz. Ömer'in, Hz. Ebû Bekir'le Konuşması

Hz. Ömer, buna rağmen iç âleminde kabarmış duygularını teskin edemiyordu.

Bu sefer Hz. Ebû Bekir'in yanına vardı. "Ey Ebû Bekir!" dedi. "Bu zât, Allah'ın hak peygamberi değil midir?"

Hz. Ebû Bekir, "Evet, o, Allah'ın hak peygamberidir!" dedi.

"Peki, biz Müslümanlar hak üzere, düşmanlarımız olan müşrikler de bâtıl üzere değiller mi?"

"Evet, bizler hak üzereyiz, düşmanlarımız ise bâtıl üzeredirler!"

Bunun üzerine Hz. Ömer, "O halde, dinimizi küçük düşürmeye niçin meydan veriyoruz?" dedi.

Sadâkat timsâli Hz. Ebû Bekir, "Ey Ömer!" dedi. "O, Allah'ın Resûlüdür. Bu muahedeyi yapmakla Rabbine âsi olmuş değildir! Allah, onun yardımcısıdır! Sen, onun emrine itaat et!"

Hz. Ömer, tekrar, "O, bize Medine'de, 'Beyt-i Şerif'e varacağız, tavaf edeceğiz' demedi mi?" diye sordu.

Hz. Ebû Bekir, "Evet" dedi; arkasından da sordu: "Ama sana, 'Beytullah'a bu yıl gidecek ve tavaf edeceksin' diye mi haber verdi?"

Hz. Ömer, "Hayır" dedi.

Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, "Sen, muhakkak yakın bir zamanda Beytullah'a gidecek ve onu tavaf edeceksin!" dedi.[1019]

Hz. Ömer'in İtirafı ve Nedâmeti

Hz. Ömer, o günkü halet-i ruhiyesini ve sonradan duyduğu nedâmeti şöyle anlatır:

[1018] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 331; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 330; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1412.

[1019] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 331; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 330; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1412.

"Ben, hiçbir zaman o günkü gibi bir musibete uğramadım. Peygambere (a.s.m.), hiçbir zaman başvurmadığım bir biçimde başvurmuştum. Eğer o gün, kendi görüşümde bir topluluk bulsaydım, bu musalaha ve muahede yüzünden hemen bunların içinden ayrılır, onların yanına varırdım! Nihayet, Allah Teâlâ, işin sonunu hayır ve rahmet kıldı. Resûlullah (a.s.m.) ise, işin böyle olacağını çok iyi biliyormuş. O gün, Resûlullah'a (a.s.m.) karşı sarfetmiş olduğum sözlerimden duyduğum korkudan dolayı neticenin hayır olmasını ümit ederek oruçlar tutmaktan, sadakalar vermekten, namazlar kılmaktan ve köleler azat etmekten geri durmadım!"[1020]

Kurban Kesme ve Traş Olma

Resûl-i Ekrem Efendimiz, muahede ve musalaha işini bitirdikten sonra, sahabelere, "Artık kalkınız, kurbanlarınızı kesip sonra başlarınızı traş ediniz!" diye seslendi.[1021]

Ne var ki Hz. Resûlullah'a sonsuz hürmet ve muhabbetlerine rağmen sahabelerin hiçbirinde bu emir karşısında bir hareket görülmedi. Peygamber Efendimiz, emrini ikinci kere tekrarlamak zorunda kaldı: "Kalkınız, kurbanlarınızı kesip, sonra başlarınızı traş ediniz!"

Fakat aynı şekilde sahabeler, sanki bu emri duymamış gibi davranıyorlar, kurban kesme ve traş olma işine başlamıyorlardı.

Resûl-i Ekrem, emrini üçüncü kere tekrarladı: "Kalkınız, kurbanlarınız kesip, sonra başlarınızı traş ediniz!"[1022]

Yine sahabelerden bu konuda bir hareket görülmedi.

Emrini üç kere tekrarlamasına rağmen, ashaptan kimsenin kalkmadığını gören Hz. Fahr-i Âlem, dönüp Ezvac-ı Tâhirat'tan Hz. Ümmü Seleme'nin yanına gitti:

"Ey Ümmü Seleme! Nedir şu halkın tutumu? Onlara, 'Kurbanlarınızı kesiniz, başlarınızı traş ediniz' diye tekrar tekrar söylüyorum; fakat hiçbiri emrime icabet etmiyor!" diyerek sahabelerin bu durumundan şikayet etti.[1023]

Müstesna zekâ ve fazilet sahibi olan Hz. Ümmü Seleme, "Yâ Nebiyyallah! Bu işi yapmak istiyor musunuz? O halde, şimdi dışarı çıkınız; sonra, ta kurbanlık develerini kesinceye ve berberini çağırtıp o seni traş edinceye kadar ashaptan hiçbirisine bir kelime bile söylemeyiniz" dedi; arkasından da ilave etti: "Çünkü sen kurbanını kesecek ve traş olacak olursan halk da öyle yapar!"[1024]

[1020] Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 6, s. 490; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 119.

[1021] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 326; Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 182.

[1022] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 326; Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 182.

[1023] Vakidî, *Megazi*, c. 2, s. 613.

[1024] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 326; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 182.

Bunun üzerine, Peygamber Efendimiz dışarı çıktı. Hiç kimseyle görüşmeden ve hiç kimseye bir şey söylemeden, ihramını sağ koltuğu altından çıkarıp sol omuzuna attı; kurbanlık develerini kesti ve berberi Huzaalı Hırâş b. Ümeyye'yi çağırıp traş oldu.[1025]

Bunun üzerine sahabeler de derhal kurbanlık develerini kesmeye ve başlarını traş ettirmeye başladılar.

Hz. Ümmü Seleme der ki:

"Kurbanlıklara öylesine koştular, öylesine yığıldılar ki neredeyse birbirlerini ezeceklerdi!"[1026]

Sahabelerin, Resûlullah'a muhalefet etmek için tekrarlanan emrini yerine getirmeyip bekledikleri elbette söylenemez. Belki onlar, çok ağır buldukları muahede ve musalaha hükümlerinin vahiyle ortadan kaldırılacağını düşünüyor ve bu vahiyle, Hz. Resûlullah'ın verdiği emirden vazgeçeceğini umuyorlardı. En azından, umre amellerini tamamlayabilmek için Mekke'ye girmelerinin temin edileceğini ümit ediyorlardı. Ve bunun gerçekleşmesi için de bekliyorlardı. Nitekim bu hususta herhangi bir vahyin inmediğini ve Hz. Resûlullah'ın da kurbanlık develerini kesip, mübarek başlarını traş ettirdiğini görünce, onların da Resûl-i Kibriya'ya muhalefet etmiş duruma düşmemek için süratle kurbanlık develerini kesmeye ve başlarını traş ettirmeye başladıkları görülüyordu.

Bu hadiseden, ayrıca Hz. Ümmü Seleme'nin de müstesna bir zekâ ve fazilete sahip olduğunu açıkça anlıyoruz. Hatta "Ümmü Seleme'nin Hudeybiye'de gösterdiği dirayet ve fetâneti İslam tarihinde hiçbir kadın göstermemiştir"[1027] denilmiştir.

Peygamberimizin Dua Etmesi

Sahabelerden bir kısmı başını kazıttırıyor, kimisi de kısaltıyordu. Bunu gören Efendimiz, "Allah, başlarını kazıttıranlara rahmet etsin!"[1028] diye dua etti.

Saçlarını kısaltıran sahabeler, bu dua karşısında bir an tereddüt geçirdiler. Aynı duayı kendilerine de yapmalarını Efendimizden rica ettiler. Peygamberimiz yine "Allah, başını kazıttıranlara rahmet etsin!" diye dua etti.

Sahabeler üçüncü kere, "Yâ Resûlallah! Kırptıran, kısalttıranlara da dua et" deyince, Resûl-i Ekrem, "Allah, saçlarını kırptıran, kısalttıranlara da rahmet etsin!"[1029] diyerek onları da duasının içine dâhil etti.

[1025] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 333.

[1026] Vakidî, *a.g.e.*, c. 2, s. 613.

[1027] ez-Zebîdî, *Tecrid-i Sarih*, Terc.: Kâmil Miras, c. 8, s. 171.

[1028] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 334.

[1029] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 334.

Sahabeler, "Yâ Resûlallah! Neden saçlarını kırptıran, kısalttıranları hâriç tutup, saçlarını kazıttıranlara rahmet diledin?" diye sordular.

Resûl-i Kibriya Efendimiz cevaben şöyle buyurdu:

"Çünkü saçlarını kazıttıranlar, emre tam uyup, diğerleri gibi şüpheye düşmediler!"[1030]

Sahabeler traş olduktan sonra, Allah tarafından estirilen bir rüzgâr, saçlarını Harem-i Şerif'e doğru uçurup götürdü. Onlar bunu umrelerinin kabulüne bir işaret sayarak birbirlerini müjdelediler.

Hudeybiye'den Ayrılış

Server-i Kâinat Efendimiz, ashabıyla birlikte yirmi gün kadar kaldıktan sonra, Medine'ye dönmek üzere Hudeybiye'den ayrıldı.

Ashab-ı kiram, Kâbe-i Muazzama'yı ziyaret edemeyip döndüklerinden dolayı çok üzgün idiler.

Bu sırada Resûl-i Kibriya Efendimize, Mekke ile Medine arasında bulunan Kürâü'l-Gamim mevkiinde, Müslümanların yakında büyük fetihlere kavuşacaklarını müjdeleyen Fetih Suresi nâzil oldu: إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا "Ey Resûlüm! (Mekke'nin ve diğer memleketlerin fethine sebep olacak Hudeybiye Sulhü'yle) Biz, sana gerçekten apaçık bir zafer verdik!"[1031]

Cenab-ı Hak, indirdiği aynı surede, ayrıca Server-i Kâinat Efendimizle Müslümanların, kısa zaman sonra gidip Kâbe'yi tavaf edeceklerini de haber veriyor ve Resûlünün gördüğü rüyayı tasdik ediyordu:

لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّ ۖ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ
آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ ۖ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ
مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ۞

"Andolsun ki Allah, gerçekten Peygamberine o rüyayı hak olarak, doğru gösterdi. Andolsun ki inşallah emniyet içinde bulunan kimseler olarak başlarını traş etmiş ve kısaltmış olduğunuz halde korkmaksızın mutlaka Mescid-i

---

[1030] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 334; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 81.

[1031] Fetih, 1.

Haram'a gireceksiniz. Fakat Allah, sizin bilmediğiniz şeyleri bildi de Mekke fethinden önce, yakın bir fetih (Hayber'in fethi) yaptı!"[1032]

Hz. Ömer'in Durumu

Hz. Ömer, Medine'ye dönüşte, yol esnasındaki halet-i ruhiyesini ve Fetih Suresi'nin nâzil oluşunu şöyle anlatmıştır:

"Hudeybiye'den dönerken, Resûlullah'ın (a.s.m.) yanında gidiyordum. Ona bir şey sordum; bana cevap vermedi. Tekrar sordum; yine cevap vermedi. Üçüncü kere sordum; yine cevap vermedi. Kendi kendime, 'Ey Hattab'ın oğlu! Annen seni kaybetsin de yok olasın! Bak, Resûlullah'a (a.s.m.) üç kere sordun durdun da, Resûlullah sorularına hiçbir cevap vermedi! Sen, aleyhinde Kur'an'dan ayet inmesini hakettin!' dedim. Aleyhimde ayet inmesinden korkarak devemi sürüp halkın ta önüne geçtim.

"Sanki her şey beni tutup sıkıyordu. Aradan çok geçmeden, bir münâdînin, 'Ey Ömer b. Hattab!' diyerek bana seslendiğini duydum. Kendi kendime, 'Ben, zaten aleyhimde Kur'an inmiş olmasından korkmuştum!' dedim. Kalbime öylesine bir korku çökmüştü ki onu ancak Allah bilir! Hemen döndüm. Resûlullah'ın huzuruna vardım. Selam verdim. Selamıma karşılık verdi. Oldukça sevinçli idi:

"'Ey Hattab'ın oğlu! Bana bu gece bir sure indi ki o, bana üstünde güneş doğan her şeyden daha sevgilidir' buyurduktan sonra, onu,

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا 'Biz, gerçekten, sana apaçık bir fetih ve zafer kapısı açtık!' diyerek okudu."[1033]

Müslümanların Korkusu

Resûl-i Kibriya Efendimize, Fetih Suresi'nin nâzil olması sırasında sâir Müslümanlar da oldukça korkuya kapılmışlardı; inen vahyin, davranışlarıyla ilgili olduğunu sanarak endişe etmişlerdi.

Mücemmi' b. Cariye, o anı şöyle anlatır:

"Halk, korka korka develerinin yanına dağılmıştı. Herkes birbirine soruyordu; 'Halka ne oluyor?' diye.

"'Resûlullah'a (a.s.m.) vahiy gelmiş!' dediler.

"Biz de, halkla birlikte korka korka Resûlullah'ın yanına doğru vardık. Resûlullah (a.s.m.) ayakta duruyordu. Halk, etrafında toplanınca, onlara, 'İnnâ fetehna leke fethan mübînen' diye Fetih Suresi'nin ayetlerini okudu.

[1032] Fetih, 27.

[1033] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 1, s. 31; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 385.

"O esnada sahabelerden birisi, 'Yâ Resûlallah! Bu muahede bir fetih midir?' diye sordu.

"Resûlullah (a.s.m.), 'Evet, hayatım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki bu muahede, muhakkak bir fetihtir!' buyurdu."[1034]

Peygamberimizin, Musalahanın Büyük Bir Fetih Olduğunu Tekrarlaması

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Medine'ye doğru ashabıyla gelirken, yine içlerinden birinin, "Beytullah'ı tavaftan alıkonulmuşuz, kurbanlıklarımızın Harem'de kurban edilmelerine de mani olunmuştur! Müslüman olarak da bize gelip sığınanları, Resûlullah, onlara geri çevirmiştir. Bu, nasıl ve ne biçim fetihtir?" diye söylendiği, kendisine haber verildi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "Bu, ne kötü bir sözdür!" buyurduktan sonra, Hudeybiye'nin büyük bir fetih olduğunu şöylece izah etti:

"Evet! Hudeybiye Muahedesi, en büyük fetihtir! Müşrikler, sizin kendi beldelerine gidip gelmenize ve işinizi görmenize râzı olmuş, gidip gelirken de emniyet içinde bulunmanızı istemişlerdir. Onlar, şimdiye kadar hoşlanmadıkları İslamiyeti de böylece sizlerden görecek, öğreneceklerdir. Allah, sizi, onlara galip getirecek, gittiğiniz yerden sağ salim ve kazançlı olarak geri döndürecektir! Bu ise, fetihlerin en büyüğüdür!"[1035]

Hz. Resûlullah'ın böylesine kesin konuşmasından sonra sahabelerin de gönlüne bir ferahlık geldi. "Allah ve Resûlünün söyledikleri doğrudur! O muahede, fetihlerin en büyüğüdür! Vallahi, yâ Resûlallah, bizler bunu senin düşündüğün gibi düşünmemiştik! Muhakkak ki sen, Allah'ın emirlerini bizden daha iyi bilirsin!"[1036] diyerek, Hudeybiye'nin en büyük fetih olduğunu itiraf ettiler.

Medine'ye Dönüş

Resûl-i Kibriya Efendimiz, ashabıyla birlikte bir ay süren seferden sonra Zilhicce ayı başında Medine'ye geldi.[1037]

Hudeybiye Antlaşması'na Kısa Bir Bakış

Kendilerini Kâbe'yi ziyarete ve tavafa hazırlamış olan, hakikate ve doğruluğa müştak sahabeler, maddelerin dış görünüşüne bakıp, Hudeybiye Muahede ve Musalahasının aleyhlerinde olduğu kanaatine varmışlardı. Fakat zamanla sulhün müspet neticeleri görülmeye başlayınca, Resûl-i Ekrem Efendimizin kararında ne kadar haklı olduğunu ve endişelerine de mahal bulunmadığını anladılar!

[1034] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 105.

[1035] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 715.

[1036] Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 715.

[1037] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 337; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 258.

Her şeyden evvel, İslam'ın amansız düşmanı olan Kureyş müşrikleri, bu muahede ve musalaha ile İslam devletini resmen tanımış oluyorlardı.

Ayrıca bu anlaşma, diğer fetihlere de bir başlangıç olmuş, fetih kapılarının açılması için bir anahtar teşkil etmiştir. Nitekim bu sulhü, daha doğrusu bu mânevî fethi kısa bir zaman sonra Hayber'in fethi ve ondan sonra da Mekke fethinin takip ettiğini görüyoruz.

Yine bu muahede ve musalaha sâyesinde, Müslümanlar için mânevî tebliğlerini harpten ve darptan uzak, emniyet ve huzur içinde yerine getirebilecek bir zemin ve imkân doğmuştur. Müslümanlarla müşrikler arasında birbirlerinin vücudunu ortadan kaldırmak için cereyan eden harpler sebebiyle kimse kimseyle temas edip görüşme imkânı bulamıyordu. Bu sulh devresiyle İslam'ın ve Müslümanların işine yarayacak bu geniş imkân meydana geldi.

Her ne kadar maddî kılıç bir müddet kınına sokulu durduysa da, Kur'an-ı Hakîm'in parlak mânevî kılıcı ortaya çıktı, kalp ve akılları fethe başladı. Anlaşma sâyesinde Müslümanlarla müşrikler birbirleriyle serbest görüşme imkânı buldular. Müslümanların yaşayışlarıyla gösterdikleri İslam'ın güzellikleri, onları kendilerine cezbetti. Kur'an'ın sönmez nurları, kavim ve kabilelerinden inat ve taassublarını kırıp, mânevî hükmünü icra etti. Mesela, bir harp dâhîsi olan Hâlid b. Velid ve bir siyaset dâhîsi bulunan Amr b. Âs gibi, maddî kılıçla mağlubiyeti kabul etmek istemeyen zâtlar, bu sulh sâyesinde Kur'an'ın mânevî kılıcının câzibesinden kendilerini kurtaramayıp, Hz. Resûlullah'ın huzuruna çıkarak teslimiyetlerini arz etmiş, Müslüman olmuşlardır.

Aynı şekilde, muahede ve musalahanın tanıdığı imkân dolayısıyla Mekke'den Medine'ye, Medine'den de Mekke'ye ziyaretler, ticarî münâsebetler başladı. Kureyş müşrikleri, Müslümanları yakından tanıma fırsatını buldular: Onların doğruluklarına, dürüstlüklerine şahit oldular; Müslümanların nasıl bir hürriyet havası içinde yaşadıklarını yakından takip ettiler. Bu arada, Müslümanların telkin ve tavsiyesiyle, birçok müşrik, iman dairesine girdi. Kimisi de iman ve İslam'a karşı besledikleri düşmanlıklarını yumuşatarak, imana karşı meyil gösterdi.

Hudeybiye Sulhü'nden Mekke'nin fethine kadar geçen iki sene zarfında Müslüman olanların sayısı, Resûl-i Ekrem Efendimizin peygamber olarak gönderilişinden sulh gününe kadar geçen yaklaşık yirmi seneye yakın zaman içinde Müslüman olanlardan çok daha fazla olmuştur. Umre maksadıyla yola çıkan sahabelerin sayısı bin dört yüz iken, iki sene sonra Mekke'nin fethine gidildiğinde bu sayı on bini buluyordu! Bu da, Hudeybiye Sulhü'nün ne kadar yerinde yapılmış bir antlaşma olduğunu açıkça göstermektedir.

Kur'an'ın Hudeybiye Sulhü'nü "Feth-i Mübîn=apaçık bir fetih" olarak tavsif etmesi de dikkat çekicidir. Hâlbuki, Müslümanlar, daha evvel de küçümsen-

meyecek zaferler elde etmişlerdi. Fakat Kur'an'ın, bunları değil de, Hudeybiye Sulhü'nü "Feth-i Mübîn" olarak nitelendirmesi, İslamiyet için asıl hakikî zaferin mânevî sahada olduğu gerçeğine işaret içindi. Nitekim İmam-ı Zührî, buna işaretle, "İslam'da, Hudeybiye Musalahası'ndan önce, ondan daha büyük bir fetih olmamıştır"[1038] demiştir.

İbni Mes'ûd'un rivayeti de aynı meâldedir: "Siz fetih olarak Mekke'nin fethini kabul ediyorsunuz; Hâlbuki, biz, asıl fetih olarak Hudeybiye Sulhü'nü sayıyoruz!"[1039]

Hudeybiye Muahede ve Musalahası, aynı zamanda, büyük bir siyasî zaferdi. Çünkü Hayber Yahudilerini, kuvvetli dostları olan Kureyş müşriklerinden tecrid ediyordu. Hayber Yahudileri için artık Kureyş müşrikleri yok demekti. Dolayısıyla, buranın fethi de, bu sâyede daha da kolaylaşıyordu. Nitekim Resûl-i Ekrem, Medine'ye döndükten birkaç hafta sonra Hayber'in fethine muvaffak olmuştur.

Bütün bu neticeler görüldükten sonra, Hudeybiye Sulhü için Kur'an'ın, "(Ey Resûlüm!) Biz sana, gerçekten açık bir zafer verdik!" haber ve hükmünün ne kadar mûcizâne ve veciz olduğu açıkça anlaşılıyordu!

Kur'an-ı Kerim'in şu ayetini de hatırlatalım:

"Olur ki bir şey hoşunuza gitmezken, sizin için o hayırlı olur ve bir şeyi istediğiniz halde, o hakkınızda şer olur. Allah bilir, siz bilemezsiniz!"[1040]

EBÛ BASİR'İN, KUREYŞLİLERİN TİCARET YOLLARINI KESMESİ

Peygamber Efendimizin Hudeybiye'den Medine'ye dönüşü üzerinden pek fazla bir zaman geçmemişti.

Bu sırada İslamiyetle müşerref olan Sakif kabilesinden Ebû Basir adındaki zât, bir fırsatını bulup Mekke'den Medine'ye geldi.

Üç gün sonra, onu istemek üzere, Kureyşliler, iki kişi gönderdiler. Bunlar, Peygamber Efendimize, "Bize karşı imza ettiğin antlaşmayı hatırlatırız!" diyerek Ebû Basir'i geri istediler.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, antlaşma gereğince Ebû Basir'i geri vermek zorundaydı. Ona, "Ey Ebû Basir! Biliyorsun ki biz şu Kureyşlilerle bir antlaşma yapmış ve onlara söz vermiş bulunuyoruz. Dinimize göre, verdiğimiz sözde durmamak bize yaraşmaz! Muhakkak, Allah, sana ve senin gibi müşrikler için-

---

[1038] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 336; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 81.

[1039] İbn Kesir, *Tefsir*, c. 4, s. 182.

[1040] Bakara, 216.

de kalan Müslümanlara bir genişlik, bir çıkar yol halkedecektir!" deyip teselli verdi; sonra da onu, gelen adamlara iade etti.

Ebû Basir, "Yâ Resûlallah! Bana işkence yapsınlar, beni dinimden döndürsünler diye mi müşriklere geri veriyorsun?" diye feryat etti.

Resûl-i Ekrem, tekrar ona teselli verdi: "Sen git! Muhakkak, Allah, sana ve senin gibilere bir çıkar yol halk edecektir!"[1041]

Kureyş'in gönderdiği iki adam, Ebû Basir'i alarak Medine'den yola çıktılar. Zülhuleyfe'ye ulaştıklarında orada oturup beraber yemek yediler.

Ebû Basir, her an onlardan nasıl kurtulabileceğini düşünüyordu. Önce onlarla yakınlık peydâ etmek istedi. Bunun için kendileriyle sohbete başladı. Huneys adındakinin ismini, babasının kim olduğunu sorup öğrendikten sonra, "Öyle zannediyorum ki senin şu kılıcın oldukça keskindir!" dedi.

Adam, "Evet" dedi. "Oldukça keskindir!"

Ebû Basir, gayet sâkin ve emniyet verici bir tavırla, "Ona bir bakabilir miyim?" diye sordu.

Huneys, "İstiyorsan, al, bak!" dedi.

Ebû Basir, bulunmaz fırsatı yakalamıştı. Kılıcı kaptığı gibi Huneys'in üzerine yürüyüp işini bitirdi.[1042]

Bunu gören diğer arkadaşı, son sürat kaçarak Medine'ye geldi. Peygamber Efendimizin huzuruna çıkıp, "Adamınız, arkadaşımı öldürdü; ben ise elinden zor kurtuldum!" diyerek Ebû Basir'den şikayet etti.

Bu sırada Ebû Basir de geldi. "Yâ Resûlallah! Sen, beni onlara teslim ile ahdini ifa etmiş oldun. Şimdi, Allah beni onlardan kurtardı!" diyerek bir daha müşriklere iade edilmeyip Medine'de kalmayı istedi.

Ebû Basir'in cesaretine ve atılganlığına hayret eden Efendimiz, sahabelere hitaben, "Bu adam, harp kışkırtıcısı, kızıştırıcısıdır! Hele yanında, birtakım adamlar da bulunsa, artık elinden gelmeyecek şey yoktur!" diye buyurdu.[1043]

Bu sözler üzerine Ebû Basir, tekrar Kureyşlilere iade edileceği zannına kapıldı. İçinde yine feryatlar koptu.

Fakat Resûl-i Ekrem Efendimiz, onu Kureyşlilere tekrar geri vermediği gibi Medine'de kalmasına da müsaade etmedi. "Haydi çık, istediğin yere git!" diyerek onu istediği yere gitmekte serbest bıraktı.[1044]

Bunun üzerine Ebû Basir de, Medine'den çıktı. Deniz sahilinden, Mekke'den Şam'a giden yol üzerinde İs vadisine gidip yerleşti.

[1041] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 337.

[1042] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 337.

[1043] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 338.

[1044] Vakidî, *Megazi*, c. 2, s. 627.

Mekke'deki Müslümanların Ebû Basir'in Yanında Toplanmaları

Mekke'de hapsedilmiş bulunan Müslümanlar ile imanlarını gizleyenler, bunu duyunca, birer ikişer kaçarak Ebû Basir'in yanında toplandılar. Kısa zamanda sayıları yetmişi buldu; hatta etraftaki kabilelerden de katılanlarla birlikte bu sayı üç yüze çıktı.

Böylece, Ebû Basir, etrafında büyük bir kuvvet toplamış oluyordu. Kureyş'in Şam'a gönderdiği bütün ticaret mallarına da el koyuyorlardı.[1045]

Kendilerini tehdit eden bu durum karşısında Kureyşliler, Peygamber Efendimize derhal bir elçi gönderdiler. Elçinin Peygamberimize getirdiği mektupta şunlar yazılı idi:

"Allah ve akrabalık aşkına! Sen, Ebû Basir'le arkadaşlarına haber salsan ki bundan böyle her kim Medine'ye, senin yanına gelirse, o emniyet ve selamettedir, o geri çevrilmeyecektir."[1046]

Kureyş'in bu rica ve müracaatları üzerine, Peygamber Efendimiz de, Ebû Basir ve yanında bulunan Müslümanları davet için Ebû Basir'e bir mektup yazdı.

Ebû Basir, o esnada ağır hasta idi. Resûl-i Ekrem Efendimizin mektubu kendisine ulaştığında son nefeslerini alıp veriyordu. Bu vaziyette mektubu eline aldı, yüzüne gözüne sürdü. Henüz tam okumadan da ruhunu teslim etti.

Ebû Cendel ve diğer Müslümanlar, onun cenaze namazını kılıp defnettiler.[1047]

Daha sonra Ebû Cendel, diğer Müslümanları da yanına alarak Medine'ye, Peygamberimizin yanına geldi.[1048]

ÜMMÜ KÜLSÜM'ÜN, PEYGAMBERİMİZE İLTİCA EDİŞİ VE GERİ VERİLMEYİŞİ

Hudeybiye Antlaşması'nın üzerinden fazla bir zaman geçmemişti ki Peygamberimizin Mekke'deki azılı düşmanlarından Ukbe b. Ebî Muayt'ın Müslüman olan kızı Ümmü Külsüm, bir yolunu bulup Medine'ye geldi; Resûl-i Ekrem Efendimize iltica edip, "Yâ Resûlalah! Ben, dinim için onların yanından kaçıp yanına geldim! Beni koru, müşriklere geri çevirme! Beni kâfirlere geri çevirecek olursan, bana işkence yaparlar, dinimden döndürmeye uğraşırlar!"[1049] dedi.

Bunun üzerine inen ayet, Peygamber Efendimizin nasıl hareket etmesi gerektiğini tayin etti: "Ey iman edenler! (Kendi ifadelerince) mü'min kadınlar, muhacir olarak geldikleri zaman onları imtihan edin. Allah, onların imanlarını

[1045] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 338.

[1046] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 338; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 4, s. 1613.

[1047] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 4, s. 134.

[1048] İbn Sa'd, c. 4, s. 134.

[1049] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 231.

çok iyi bilendir. Fakat siz de mü'min kadınlar olduklarını öğrenip kanaat getirirseniz, onları kâfirlere döndürmeyin. Bunlar, onlara (kâfir kocalarına) helâl değildir; onlar da bunlara helâl olmazlar. Kâfir kocalarının bu kadınlara verdikleri mehri onlara (kâfirlere) verin. Sizin onları nikâhla almanızda, mehirlerini verdiğiniz takdirde, üzerinize bir günah yoktur. Artık kâfir olan kadınlarınızı da nikâhınız altında tutmayın. Verdiğiniz mehri isteyin. Kâfirler de, size hicret eden mü'min kadınlara harcadıkları mehri istesinler. Bu, Allah'ın hükmüdür; aranızda O hükmeder. Allah, hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir."[1050]

Bu ayet-i kerime, Hudeybiye Sulhü'ndeki Medine'ye hicret ve iltica edecek Müslümanların iadesiyle ilgili maddenin, erkeklere mahsus olduğunu, dolayısıyla kadınlara şâmil bulunmadığını ortaya koyuyordu.

Bunun üzerine, Peygamber Efendimiz, müşriklerin arasından Medine'ye çıkıp gelen erkekleri iade ettiği halde Müslüman kadınları geri çevirmedi. Nitekim Ümmü Külsüm'ü de, kardeşleri Velid b. Ukbe ile Umâre b. Ukbe, Medine'ye gelerek istedikleri zaman, Resûl-i Ekrem, "Muahededeki o şartın hükmünü, Allah, kadınlar hakkında bozdu, ortadan kaldırdı!" buyurarak, Ümmü Külsüm'ü onlara teslim etmedi.

Bu ayetin nâzil olmasından sonra Mekke'den Medine'ye hicret eden kadınlar, bir nevi imtihana tâbi tutuluyorlardı. Onlar, "Vallahi, biz, sadece Allah'a ve Resûlüne ve İslamiyete olan muhabbet ve bağlılığımızdan dolayı çıkıp geldik; yoksa ne koca, ne mal, ne başkasına olan kin ve buğzumuz sebebiyle gelmedik!" diye yemin ediyorlardı. Bunun üzerine, Medine'de kalmalarına müsaade edilip geri çevrilmiyorlardı. Böyle yeminde bulunanların mehirleri de kocalarına iade ediliyordu.[1051]

Hz. Ömer'in, İki Hanımını Boşaması

İnen ayet-i kerimede ayrıca mü'minlere, "Kâfir olan kadınlarınızı artık nikâhınız altında tutmayın" diye emrediliyordu. Bunun üzerine Hz. Ömer, o zamana kadar nikâhı altında bulunup Mekke'de oturan müşrik iki karısını boşadı.[1052]

[1050] Mümtehine, 10.

[1051] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 230; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 127.

[1052] İbn *Sîre*, c. 3, s. 341.

On Beşinci Bölüm

HİCRET'İN 7. SENESİ

PEYGAMBERİMİZİN HÜKÜMDARLARI İSLAM'A DAVETİ

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (a.s.m.) dini ve daveti umumîdir, hitabı bütün insanlığadır; diğer peygamberler gibi bir kavme, bir kabileye, bir millete veya bir bölgeye münhasır değildir.

Cenab-ı Hak, birçok ayet-i kerimede bu hususu beyan buyurmuştur:

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا "(Resûlüm!) De ki: 'Ey insanlar! Ben, sizin hepinize gelen, Allah'ın Peygamberiyim!'"[1053]

Buna binaen, Peygamber Efendimizin daveti elbette yalnız bazı Arap kabilelerine, birtakım insanlara ve belli bölgelere münhasır kalamazdı. Bütün insanlığa bu iman ve İslam daveti sesinin duyurulması gerekiyordu.

Bunun için, Hudeybiye Sulhü sonrası, en müsait bir zamandı. Zira antlaşma gereğince on yıl harp yapılmayacaktı.

Hicret'in 7. senesi, Muharrem ayı idi.

Peygamber Efendimiz, bir gün ashab-ı kiramı toplayarak, "Allah, beni bütün insanlara rahmet olarak gönderdi. İslam'ı yayma hususunda bana yardımcı olun! Havarilerin Meryemoğlu İsa'ya muhalefetleri gibi, siz de bana karşı muhalefette bulunmayın!" buyurdu.

Sahabeler, "Yâ Resûlallah! Havariler, İsa'ya (a.s.) nasıl muhalefet etmişlerdi?" diye sordular.

Resûl-i Ekrem izah etti: "Benim sizi davet ettiğim vazifeye, o da havarilerini davet etmişti. Ancak onun yakın yere gönderdiği kimseler, isteyerek gidip selamete eriştiler; uzak yere göndermek istedikleri kimseler ise, gitmekten kaçındılar. İsa (a.s.), bu durumu Allah'a arz etti ve şikayette bulundu. Gitmeye üşenenlerin her biri, gönderilecekleri milletlerin dillerini konuşur oldukları halde sabahladılar. İsa (a.s.), onlara, 'Bu, Allah'ın sizin için kesinleştirdiği ve ehemmiyet verdiği bir iştir. Haydi, gidiniz!' demişti; onlar da gitmişlerdi!"[1054]

[1053] A'raf, 158. Konuyla ilgili diğer âyetler için bkz. Nisâ, 79, 170, 174; Tevbe, 33; Sebe, 28; Hac, 67; Ahzab, 40.

[1054] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 254.

Bunun üzerine sahabeler, "Yâ Resûlallah!" dediler. "Biz, sana bu hususta yardımcı olacağız: Bizi arzu ettiğin yere gönder!" dediler.[1055]

Kim, Nereye ve Kime Gönderildi?

Bunun üzerine Resûl-i Kibriya Efendimiz, İslam'a davet maksadıyla ashabından

1) Dıhyetü'l-Kelbî'yi Rum Kayseri[1056] Heraklius'a,

2) Amr b. Ümeyye ed-Demrî'yi, Habeş Necâşîsi Ashame'ye,

3) Abdullah b. Huzafe'yi, İran Kisrâsı Hüsrev Perviz'e,

4) Hâtıb b. Ebî Beltaa'yı, Mısır Firavunu Mukavkıs'a,

5) Salit b. Amr'ı, Yemame Vâlisi Havza b. Ali'ye,

6) Şuca b. Vehb'i, Gassan Meliki Münzir b. Hâris b. Ebî Şemir'e gönderdi.[1057]

Gönderilen elçilerin hepsi de, gönderildikleri memleketlerin dillerini biliyorlardı. Peygamber Efendimiz, bu elçilerine, mezkûr hükümdarlara verilmek üzere birer mektup da yazarak teslim etti.

Mektupları yazdığı sırada, sahabeler, hükümdarların mühürsüz mektup okumadıklarını bildirince, Resûl-i Ekrem Efendimiz, gümüşten bir mühür yüzük üzerine alt alta gelmek suretiyle şu şekilde imzasını da yazdırdı:

"Allah
Resûl
Muhammed"[1058]

Kâinatın Efendisi, bu yüzüğünü vefatına kadar takmıştır. Vefatından sonra sırasıyla, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman takmışlardır. Günün birinde Hz. Osman'ın elinden Eriş Kuyusu'na düşerek kaybolmuştur. Kuyunun bütün suyu çektirildiği halde bir türlü bulunamamıştır.[1059]

NECÂŞÎNİN İSLAM'A DAVET EDİLMESİ

Hicret'in 7. senesi, Muharrem ayı idi.

Peygamber Efendimiz, ilk önce Amr b. Ümeyye'yi, eline şu mektubu vererek Habeş Necâşîsi Ashame'ye gönderdi.

"Bismillahirrahmânirrahîm!

"Allah Resûlü Muhammed'den, Habeş Meliki Necâşîye!

[1055] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 507.

[1056] O zamanlar Rum (Bizans) devlet başkanına Kayser, İran şahına Kisrâ, Mısır devlet başkanına Firavun, Yemen hükümdarına Tübba', Habeş hükümdarına ise Necaşî denilmekteydi.

[1057] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 254; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 258; Belâzurî, *Ensab*, c. 1, s. 531; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 84; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 343.

[1058] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 258.

[1059] Buharî, *Sahih*, c. 7, s. 54; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1656.

"Ey Melik! Müslüman olmanı dilerim!

"Ben, senin nâmına, Lâ ilâhe İllâ Hû, Melîk, Kuddûs, Selam, Mü'min, Müheymin (sıfatlarını hâiz) olan Allah'a hamdü senâ ederim.

"Ve şehâdet ederim ki Meryem'in oğlu İsa, Allah'ın kulu ve kelimesidir. Allah, o kelimeyi —ki İsa'ya vücut veren, "Kün!" hitabıdır— ve o ruhu çok temiz ve afif olan ve dünya hayatından tamamıyla çekilmiş bulunan Meryem'e nefhetti. Bu suretle Meryem, İsa'ya hamile kaldı. Böylece Allah, İsa'yı yarattı. Nasıl ki Âdem'i de Allah, kudret eliyle (ve bir mucize olarak) yaratmıştır.

"Ey Melik! Seni, eşi, ortağı olmayan tek bir Allah'a imana ve O'na ibadete, bana uymaya ve Allah tarafından bana gönderilenlere inanmaya davet ediyorum. Çünkü ben, Allah'ın bunları tebliğe memur elçisiyim. Seni ve halkını, Azîz ve Celîl olan Allah'a (imana) davet ediyorum.

"Şimdi ben size (İslam umdelerini) tebliğ ettim ve nasihatte bulundum; siz de nasihatimi kabul ediniz.

"Selam, hidayete tâbi olanlara olsun!"[1060]

Medine'den Habeşistan'a gitmek üzere yola çıkan elçi Amr, ayrıca şu vazifeleri de yerine getirecekti:

a) Daha evvel oraya hicret etmiş bulunan Müslümanları Medine'ye göndermesini Necâşîden istemek,

b) Müslüman muhacirler arasında bulunan dul hanım Hz. Ümmü Habibe'nin Peygamberimize nikâhlanmasını Necâşîden talep etmek...

Habeşistan'a varan elçi Amr (r.a.), Necâşîye, Peygamber Efendimizin mübarek mektubunu takdim etti.

Necâşî, Kâinatın Serveri Efendimizin mektubunu hürmetle eline aldı, gözlerine sürdü ve öpüp başına koydu; sonra da adamlarına okutturdu. Mektubun okunması sona erince, hemen tahtından indi, mütevazı bir eda ile yere oturdu. Sonra şehâdet getirerek Müslümanlığını açıkladı ve "Eğer, yanına kadar gitmeye imkân bulsaydım, muhakkak giderdim!"[1061] dedi; bilâhare ilave etti: "O, ehl-i kitap olan Yahudi ile Nasranîlerin, geleceğini bekleyip durdukları Ümmî Peygamberdir. Mûsa Peygamber 'Merkebe biner' diyerek İsa Peygamberin geleceğini müjdelediği gibi, İsa Peygamber de 'Deveye biner' diyerek Muhammed Peygamberin geleceğini öylece müjde vermiştir.[1062] Keşke şu saltanata bedel Muhammed-i Arabî'nin (a.s.m.) hizmetkârı olsaydım! O hizmetkârlık, saltanatın pek fevkindedir."[1063]

[1060] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 89; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 3, s. 71; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 293.

[1061] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 258.

[1062] Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, s. 159.

[1063] İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 71; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 294.

Mektubun Bir Kutu İçine Konması

Necâşî Ashame, daha sonra fil kemiğinden yapılmış bir kutu getirtip, Efendimizin mektubunu içine koydu ve "Bu mektuplar, kendilerinde bulundukça Habeşlilerde hayır ve bereket eksilmeyecektir!"[1064] dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimizin bu mektubuna benzeyen bir mektubun, halen Şam'da bir şahsın elinde olduğundan bahsedilmektedir. Mezkûr şahıs, bu mektubu bir Habeş pazarından aldığını söylemiştir.

Verilen bilgilere göre, mektup, takriben 23x33 ebadında bir deri üzerine kahverengi mürekkeple yazılmıştır.

Mektubun 17. satırının sonunda yuvarlak mühür izi vardır. Bu mühür 2,5 cm. çapındadır ve aşağıdan yukarıya doğru "Muhammed" bir satır, "Resûl" bir satır, "Allah" da bir satır olmak üzere üç satır halindedir.[1065]

Amr b. Âs'ın, Necâşîden İsteği

Kureyş'in siyaset dâhîsi Amr b. Âs, o sırada Habeşistan'da bulunuyordu. Amr b. Ümeyye'nin Necâşînin huzuruna girip çıktığını gördü. Buna çok kızdığı gibi, fırsatını bulup Hz. Amr'ın vücudunu ortadan kaldırmayı bile tasarladı. Bu maksatla bir gün Necâşînin huzuruna çıktı. "Ey Hükümdar! Senin yanına birinin girip çıktığını görüyorum ki o, bize düşman bir adamın elçisidir. Onu bana teslim et de öldüreyim!" diye konuştu.

Bu teklif, Necâşîyi fena halde kızdırıp hiddete getirdi. Elinin tersiyle Amr'ın burnuna kuvvetlice bir darbe indirdi. O anda Amr, burnunun kırıldığını zannetti!

Necâşî, daha sonra, "Sen, Mûsa Peygambere gelmiş olan Namus-u Ekber'in [Cebrail] kendisine vahiy getirdiği bir zâtın elçisini öldürmek için sana vermemi istiyorsun, öyle mi?" diye hiddetli hiddetli konuştu.

Amr, "Ey Hükümdar!" dedi. "Gerçekten o, bir peygamber midir?"

Necâşî şu cevabı verdi:

"Yazıklar olsun sana ey Amr! Sen, benim sözüme kulak ver de ona hemen tâbi ol! Çünkü yemin ederim ki o, hak üzeredir ve kendisine karşı koyanları mağlup edecektir; Mûsa Peygamberin Firavuna ve ordusuna galebe çaldığı gibi!"

Artık Amr'ın hidayete erme zamanı gelmişti. Necâşîye, "Sen, benim ona İslamiyet üzere bîatımı alır mısın?" diye teklifte bulundu.

Necâşî, teklifini kabul etti. O da, Peygamberimiz nâmına Necâşîye, İslamiyet üzere bîat etti. Fakat bu imanını arkadaşlarından gizli tuttu. Hicret'in 7. yılında Habeşistan'da İslamiyetle şereflenen Amr b. Âs, bir sene sonra Hicret'in 8. senesinde Medine'ye gelip Hz. Resûlullah'ın huzurunda bu imanını izhar edecektir.

[1064] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 258; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 293.

[1065] Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, c. 1, s. 201.

Müslüman olduğunu çekinmeden açıklayan Habeş Necâşîsi Ashame, elçi Amr b. Ümeyye'ye bir mektup verdi. Mektupta, Hz. Resûlullah'ın isteklerini yerine getirdiğinden bahsediyordu. Ayrıca kendisine kıymetli hediyeler de gönderdiğini haber veriyor, arzu ettikleri takdirde kendisinin de yanına gelebileceğini açıkça ifade ediyordu.[1066]

Ümmü Habibe'nin Peygamberimize Nikâhlanışı

Ümmü Habibe (r.anha), Kureyş'in reisi Ebû Süfyan'ın kızı idi. Dininin gereklerini serbest yaşayabilmek için kocası Ubeydullah b. Cahş'la Mekke'den Habeşistan'a hicret etmişti. Ubeydullah, sonradan Hıristiyanlığa girdiği halde, o dininde sebat etmişti. Bir müddet sonra da Ubeydullah ölünce dul kalmıştı. Bu esnada rüyasında, Ubeydullah'ın kendisine "Ey Ümmü'l-Mü'minîn!" diye seslendiğini görmüştü. Bunu da, "Hz. Resûlullah'ın kendisiyle evleneceği" şeklinde te'vil etmişti.[1067]

Bilindiği gibi, Arap kadınları, dengini bulmadıkça evlenmezlerdi. Hz. Ümmü Habibe de, gurbet diyarda dengini bulup evlenemediğinden zor durumda kalmıştı. Böyle, dini uğrunda vatanından uzak, akraba ve taallûkatından ayrı olarak kimsesiz kalan şerefli bir kadının taltifi, elbette gerekiyordu. Bunun için de Resûl-i Ekrem Efendimiz, sonunda onunla evlenmeye tâlib olmuştu.

Peygamber Efendimiz bunu gerçekleştirmeyi Necâşîden istemişti. Necâşî de, Efendimizin bu arzusunu yerine getirip Hz. Ümmü Habibe'yi ona nikâh ettirdi.[1068]

Müslüman Muhacirlerin Medine'ye Gönderilişi

Hz. Resûlullah'ın, Hükümdar Ashame'den bir arzusu da, "Müslüman muhacirleri Medine'ye göndermesi"ydi. Ashame, bu isteği de yerine getirdi. Başlarında Hz. Cafer'in bulunduğu muhacirleri, gemilere bindirerek Medine'ye gönderdi.[1069]

HERAKLİUS'UN İSLAM'A DAVET EDİLMESİ

(Hicret'in 7. senesi Muharrem ayı)

Resûl-i Kibriya Efendimiz, ashaptan Dıhye b. Halife el-Kelbî'yi Rum Kayseri Heraklius'a, İslam'a davet etmek üzere, aşağıdaki mektubu vererek gönderdi:

[1066] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 89; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 71-72.

[1067] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 97.

[1068] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 97-98.

[1069] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 259; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 89-90.

"Bismillahirrahmânirrahîm!

"Resûlullah yoluna tâbi olanlara selam olsun! Hidayet yoluna tâbi olanlara selam olsun!

"Bundan sonra (Ey Rûm milletinin büyüğü)! Seni, İslam'a davet ediyorum! Müslüman ol ki selamette bulunasın. Müslüman ol ki Allah, senin ecrini iki kat versin. Eğer bu davetimi kabul etmezsen, yoksul çiftçilerin, bütün tebaanın günahı senin boynunadır.

"Ve siz, 'Ey Ehl-i Kitap! Bizimle sizin aranızda müsâvî bir kelimeye gelin. Şöyle ki: Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da birbirimizi Rabler edinmeyelim. Eğer Kitap Ehli bu kelimeden yüz çevirirlerse (o halde) şöyle deyin: 'Şahit olun, biz gerçek Müslümanlarız.'" (Âl-i İmrân, 64)[1070]

Dıhye (r.a.), Rum Hükümdarı Heraklius'a Resûlullah'ın mübarek mektubunu kısa zamanda ulaştırdı.

Mektup okunurken, hükümdarın alnında terler boncuk boncuktu. "Süleyman Peygamberden sonra, ben böyle 'Bismillahirrahmânirrahîm!' diye başlayan bir mektup görmüş değilim!" dedikten sonra mektubu öpüp başına koydu. O anda hiçbir şey izhar etmedi; araştırıp soruşturmayı uygun buldu.

Ebû Süfyan ile Heraklius Karşı Karşıya

Araştırıp soruşturma kararı veren Heraklius, etrafına, "Peygamber olduğunu söyleyen şu kişinin kavminden buralarda kimse yok mudur?" diye sordu.

O sırada ticaret münâsebetiyle, Ebû Süfyan, Kureyş'ten bazı adamlarla Şam'da bulunuyordu. Onu arkadaşlarıyla alıp, yine o sırada Şam'da bulunan Kayser'in huzuruna getirdiler. Hadisenin geri kalan kısmını Ebû Süfyan şöyle anlatmıştır:

"Hirakl'in huzuruna girdik. Bizleri önüne oturttu ve tercüman vasıtasıyla, 'Peygamber olduğunu söyleyen bu zâta neseben en yakın hanginizdir?' diye sordu.

"'Neseben en yakınları benim!' dedim.

"Beni önüne oturttular; arkadaşlarımı da arkama...

"'Bunlara söyle: Ben, peygamber olduğunu söyleyen o zât hakkında bu adamdan bazı şeyler soracağım. Bu bana yalan söylerse siz onu tekzib ediniz!'

"Vallahi, arkadaşlarım tarafından yalanımın öteye beriye yayılmasından korkmasaydım, Peygamber hakkında o zaman muhakkak yalan uydururdum!"

[1070] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 1, s. 263; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 87; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 3, s. 71; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 287.

Sonra da hükümdar ile Ebû Süfyan arasında sorulu cevaplı şu konuşma geçti:

"Sizin içinizde, onun nesebi nasıldır?"

"İçimizde onun nesebi pek büyüktür!"

"Ecdadı içinde bir melik var mıdır?"

"Hayır!"

"Peygamberlikten evvel, onu hiç yalanla ittiham ettiniz mi?"

"Hayır!"

"Ona kimler tâbi oluyor? Halkın ileri gelenleri mi, yoksa fakir kimseler mi?"

"Daha çok halkın zayıf ve fakirleri tâbi oluyor!"

"Ona uyanlar artıyor mu, eksiliyor mu?"

"Eksilmiyor; bilâkis artıyorlar!"

"Onlardan, onun dinine girdikten sonra, beğenmeyip dininden dönen var mı?"

"Hayır, yoktur!"

"Kendisinin hiç sözünde durmadığı, ahdini bozduğu vâkî midir?"

"Hayır, vâkî değildir. Ancak biz şimdi onunla çarpışmayı bir müddet için bırakarak muahede yapmış bulunuyoruz. Bu müddet içinde ne yapacağını bilmiyoruz. Bu yoldaki ahdini bozmasından korkuyoruz!"

(Ebû Süfyan der ki:

"Vallahi, verdiğim cevaplara bu sözden başka bir şey ilave etmek imkânını bulamadım!")

"Onunla hiç harp ettiniz mi?"

"Evet, ettik."

"Yaptığınız savaşlar nasıl neticelendi?"

"Harp talii aramızda nöbet nöbet olur. Bazen o bize zarar verir, Bazen biz ona..."

"Sizden, ondan önce peygamberlik iddiasında bulunmuş bir kimse var mıdır?"

"Hayır, yoktur!"

"O, size neler emrediyor?"

"Yalnız bir Allah'a ibadet etmeyi ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamayı emrediyor. Atalarımızın tapmış bulundukları şeylerden de bizi nehyediyor. Namaz kılmayı, doğru olmayı, kimsesiz fakirlere sadaka vermeyi, haram olan şeylerden sakınmayı, ahdinde durmayı, emaneti sahibine vermeyi, akrabalarla ilgilenmeyi ve onları görüp gözetmeyi emrediyor."

Bütün bunlardan sonra, Heraklius, tercümanı vasıtasıyla Ebû Süfyan'a şöyle dedi:

"Nesebini sordum; içinizden yüksek neseb sahibi olduğunu beyan ettin.

Peygamberler de, zaten böyle, kavimlerinin en soyluları içinden seçilip gönderilirler.

"Ben, babaları ve dedeleri içinde bir melik gelip gelmediğini sordum. Sen, 'Hayır, yok' dedin. Eğer, babalarından, dedelerinden bir melik olsaydı, 'Bu da babalarının mülkünü geri isteyen bir kimsedir!' diye hükmederdim.

"Ben, peygamberlik iddiasında, ondan önce içinizde bulunanın olup olmadığını sordum. 'Hayır, yoktur' diye cevap verdin. Eğer, ondan önce bu sözü söyleyen biri olsaydı, 'Bu da, belki kendisinden önce söylenmiş bulunan bir söze ittiba etmek istemiş bir kimsedir!' diye düşünürdüm.

"Ben, ona kimlerin tâbi olduklarını sordum. Sen, 'Ona tâbi olanlar halkın zayıflarıdır' dedin. Peygamberlere tâbi olanlar da onlardır.

"Ben, peygamberlik davasında bulunmadan evvel onun bir yalan söylemiş olup olmadığını sordum. Sen, 'Hayır' dedin. Ben ise, kat'î olarak bilmekteyim ki insanlara karşı yalan söylemeyi irtikâb etmemiş bir kimse Allah'a karşı da yalan söylemez.

"Ben, 'Onun dinine girdikten sonra, beğenmeyip dininden geri dönenler var mıdır?' diye sordum. Buna da, 'Hayır' cevabını verdin. İman da böyledir. İmanın icabı olan iç ferahlık ve neşe kalbe karışıp kökleşince böyle olur.

"Benim, 'Onlar artıyor mu, yoksa eksiliyor mu?' soruma, sen, 'Artıyorlar' cevabını verdin. İman keyfiyeti tamamlanıncaya kadar hep bu minval üzere gider.

"Ben, 'Onunla hiç savaştınız mı?' diye sordum. Sen, savaştığınızı, savaş neticesinin nöbet nöbet değiştiğini, bazen onun size, bazen de sizin ona zarar verdiğinizi söyledin. Zaten peygamberler de hep böyledir: Onlar belâlara uğratılırlar; ama sonra da güzel ve makbul âkıbet onların olur.

"Ben, 'O zât ahdini bozar mı?' diye sordum. Sen, 'Sözünde durmamazlık etmez' dedin. Peygamberlerin hali budur: Hiçbir zaman verdikleri sözde durmamazlık etmezler.

"Ben, 'O size neler emrediyor?' diye sordum. Sen, 'Onun Allah Teâlâ'ya ibadet etmeyi, O'na hiçbir şeyi eş ve ortak koşmamayı size emrettiğini v.s. dedin.

"Bütün bu anlattıkların, peygamberlerin vasıflarıdır! Eğer o zât hakkında bu söylediklerinin hepsi doğru ise, şüphesiz, o bir peygamberdir! Zaten ben, bir peygamberin çıkacağını biliyordum; fakat sizden çıkacağını tahmin etmezdim!"[1071]

Bu karşılıklı konuşmadan sonra da, Heraklius açıkça, "Eğer, onun yanına varabileceğimi bilebilsem, kendisiyle buluşmak için her türlü zahmete katla-

---

[1071] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 1, s. 262-263; Buharî, *Sahih*, c. 4, s. 3-4; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1395.

nırdım; yanında olsaydım, hizmet ederek, ayaklarını yıkardım! Yemin ederek söylüyorum ki onun mülkü, iktidarı şu ayaklarımın altında bulunan yerlere muhakkak gelip ulaşacaktır"[1072] diye konuştu.

Bu sözlere muhatab olan Ebû Süfyan'ı, bir korku ve telâş sardı; dışarı fırlayıp, arkadaşlarına, "İbni Ebî Kebşe'nin[1073] işi gerçekten gittikçe büyüyor! Şu muhakkak ki Benî Asfar Hükümdarı bile ondan korkmaktadır!"[1074] dedi.

Heraklius'un İmanı

Rum Hükümdarı Heraklius, artık beklenen peygamberin, Efendimiz Hz. Muhammed (a.s.m.) olduğu kesin kanaatine varmıştı. Kavmine, "Geliniz, ona tâbi olalım, dünya ve ahirette selamete erelim!" dedi. Ancak Heraklius'un bu daveti netice vermedi; hatta Rumların hiddetine sebep oldu.

Bunun üzerine Heraklius, iman ettiği halde dünya saltanatı için imanını gizli tutmak yolunu tercih etti.

Hz. Dıhye'nin, Dağâtır'a Gitmesi

Hayatına son verilmekten ve saltanatının elinden alınmasından korkup imanını izhar edemeyen Heraklius, Hz. Resûlullah'ın elçisi Dıhye'ye (r.a.), Hıristiyan âlimlerinin büyüklerinden biri olan Üskuf Dağâtır'a gitmesini tavsiye etti; ayrıca ona vermek üzere bir de mektup yazdı.

Dıhye (r.a.), mektubu alıp Heraklius'un yanından ayrıldı.

Zaten, Peygamber Efendimiz de Dağâtır'a bir mektup yazıp Hz. Dıhye'ye vermişti. Bu mektubunda Üskuf Dağâtır'a şöyle hitap ediyordu:

"İman edenlere selam olsun!

"Hiç şüphesiz, Meryemoğlu İsa, Allah'ın pâk ve nezih Meryem'e ilka ettiği ruhu ve kelimesidir.

"Ben, Allah'a ve Allah tarafından bize indirilenlere, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub ve Esbat'a indirilenlere, Mûsa'ya ve İsa'ya verilmiş olanlara ve bütün peygamberlere Rableri tarafından verilenlere inanırım. Biz, onlardan hiçbirini diğerlerinden ayırt etmeyiz, hepsinin peygamberliğine inanırız. Biz, Allah'a itaat eden Müslümanlarız!

"Hidayete tâbi olanlara selam olsun!"[1075]

Hz. Dıhye, Dağâtır'ın yanına vardı ve kendisini İslamiyete davet etti.

[1072] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 263; Buharî, *a.g.e.*, c. 4, s. 4; Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1395.

[1073] Ebû Kebşe, putlara tapmaktan yüz çevirip Şi'ra'l-Ubur adındaki yıldıza tapan Huzaa kabilesinden bir adamdı. Peygamberimizi de putlardan yüz çevirdiği için bu adama benzeterek ve ona nisbet ederek "İbn Ebî Kebşe" demekle, güya Peygamberimizin bu dedesine çektiğini ifade etmek istiyorlardı.

[1074] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 263.

[1075] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 276.

Büyük Hıristiyan âlimi Dağâtır, "Vallahi, senin sahibin, Allah tarafından gönderilmiş hak bir peygamberdir. Biz onun vasıflarını biliyoruz; ismini de kitaplarımızda yazılı bulmuşuz"[1076] diye konuştu; sonra iman ederek Müslüman oldu ve durumunun Resûl-i Ekrem Efendimize bildirilmesini Hz. Dıhye'ye tembihledi.

Dağâtır'ın Şehit Edilmesi

Üskuf Dağâtır, her Pazar günü toplanan Hıristiyanlara kıssalar anlatıp nasihatlerde bulunduktan sonra, bir sonraki Pazara kadar evine kapanırdı.

Hz. Dıhye ile görüştükten sonraki Pazar da Hıristiyanlar toplanıp onun çıkmasını beklediler. Ancak Dağâtır, hastalığını bahane ederek çıkmak istemedi. Hıristiyanlar, "Ya o çıkar ya da biz onun yanına gireriz! Şu Arap geleliden beri, biz senin vaziyetinden hoşlanmıyoruz!" diye haber gönderdiler.

Bunun üzerine Dağâtır, odasına girdi. Üzerindeki siyah elbiseyi çıkarıp, bembeyaz bir elbise giydi. Sonra asâsını eline alıp, kilisede toplanmış bulunan Hıristiyan halkın yanına vardı. Çekinmeden ve cesurca, "Ey Rum topluluğu! Bize, Ahmed Peygamberden bir mektup geldi; bizi, Yüce Allah'a davet ediyor!" dedikten sonra, ilave etti: "Ben, şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; Ahmed de Allah'ın kulu ve Resûlüdür!"

Dağâtır'ın Hz. Resûlullah'ın peygamberliğini böylesine pervasızca haykırışına, Rumlar, öldürücü darbelerle karşılık verdiler ve onu orada şehit ettiler.[1077]

Hz. Dıhye'nin Medine'ye Dönmesi

Bütün bu olup bitenlerden sonra Hz. Dıhye, Heraklius"un Peygamberimize yazdığı bir mektup ve birçok hediye ile Medine'ye doğru hareket etti. Ancak yolda eşkıya tarafından yakalanıp, kıymetli hediyeler elinden alındı.

Medine'ye varan Hz. Dıhye, Resûl-i Ekrem Efendimizin huzuruna çıktı; olup bitenleri ve yolda başından geçenleri anlattıktan sonra Heraklius'un mektubunu verdi.

Mektupta şunlar yazılı idi:

"İsa'nın müjdelemiş olduğu Allah'ın Resûlü Muhammed'e, Rum hükümdarı Kayser tarafındandır!

"Elçin, mektubunla bana geldi.

"Şehâdet ederim ki sen, Allah'ın Resûlüsün! Biz, seni zaten yanımızdaki İncil'de yazılı bulmuştuk: İsa b. Meryem, seni müjdelemişti!

"Rumları, sana imana davet ettimse de yanaşmadılar, kaçındılar. Onlar beni dinleselerdi kendileri için şüphesiz hayırlı olurdu.

[1076] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 504.

[1077] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 504.

"Ben, senin yanında bulunup sana hizmet etmeyi, senin ayaklarını yıkamayı ne kadar arzu ederdim!"[1078]

Mektup okunup bitince, Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Mektubum yanlarında bulundukça, onların saltanatı devam edecektir!" buyurdu.[1079]

Heraklius'un Mektubu Saklaması

Resûl-i Ekrem'in elçisi ve davetini son derece güzel karşılayan Rum Hükümdarı Heraklius, kendisine gelen İslam'a davet mektubunu da atlas bir ipeğe sararak, derin saygısının bir tezahürü olarak altın bir borunun içine koyup sakladı.

Rum hükümdarları katında nesilden nesile intikal edegelen bu mübarek mektubu, Alfonso b. Ferdinand'ın Tuleytula üzerine yürüyüp Endülüs beldelerinden birçok yeri eline geçirdiği tarihe kadar (H: 464) onun yanında bulunuyordu. Ondan da torununa intikal etti.

Aynı mektubu, Avrupa kralı yanında gördüğünü Seyfüddin Kılıç da ifade etmektedir. Avrupa kralının kendisine şöyle dediğinden de bahseder:

"Bu, Peygamberinizin, atam Kayser'e göndermiş olduğu mektubudur. Biz, onu bugüne kadar elden ele tevârüs etmekten geri kalmadık. Bize atalarımızdan ve babalarımızdan tavsiye edilmişti ki: Bu mektup yanımızda bulunduğu müddetçe, saltanat bizde kalacaktır! Bu sebeple ona son derece hürmet göstermekte ve muhafazasına dikkat etmekteyiz. Saltanamızın devam edip gitmesi için de, onun yanımızda bulunduğunu Hıristiyanlardan saklı tutmaktayız."[1080]

KİSRÂ'NIN İSLAM'A DAVET EDİLMESİ

(Hicret'in 7. senesi Muharrem ayı / Milâdî 628)

Hükümdarları İslam'a davet kararı alan Resûl-i Kibriya Efendimiz, ashaptan Abdullah b. Huzafe'yi de İran Kisrâsı Perviz b. Hürmüz'e elçi olarak gönderdi.

İran'a varıp, saraya kabul edilen Hz. Abdullah b. Huzafe, Peygamberimizin İslam'a davet mektubunu bizzat Kisrâ Perviz'in eline teslim etti. Kisrâ, mektubu kâtibine okuttu:

"Bismillahirrahmânirrahîm!

"Allah Resûlü Muhammed'den Farsların Büyüğü Kisrâ'ya!"

[1078] Yakubî, *Tarih*, c. 2, s. 77-78.

[1079] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 289.

[1080] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 289.

Bu hitap, Kisrâ'yı son derece hiddetlendirdi. Mektubun devamının okunmasına müsaade etmeden ve muhtevasını öğrenmeden, "Şuna bak! Benim kulum, kölem olan kişi, (hâşâ) kalkıyor da bana mektup yazıyor!" diyerek Hz. Resûlullah'ın mübarek mektubunu alıp ortadan küstahça yırttı;[1081] sonra da haddini aşarak, elçi Abdullah b. Huzafe'ye, "Mülk ve saltanat bana mahsustur! Benim bu hususta ne yenilgiye uğramaktan, ne de bana ortak çıkacağından asla endişem ve korkum yoktur! Firavun, İsrailoğullarına hâkim olmuştu! Siz, onlardan daha güçlü değilsiniz! Sizi derhal hâkimiyetim altına almaya engel olacak ne var? Ben, Firavun'dan daha iyi ve güçlüyümdür!" diye hitap etti ve onu adamları vasıtasıyla dışarıya çıkarttırdı.[1082]

Abdullah b. Huzafe'nin Medine'ye Dönüşü

Hz. Abdullah b. Huzafe, Peygamber Efendimizin İslam'a davet mektubunu Kisrâ'ya vermekle vazifesini yerine getirmişti. Bu sebeple, saraydan çıkartılır çıkartılmaz hemen bineğine atlayarak Medine'nin yolunu tuttu.

O sırada Kisrâ'nın öfkesi bir nebze dinmiş olacak ki onu bulup getirmelerini adamlarına emretti. Ancak Hz. Abdullah çoktan oradan uzaklaşmıştı.

Medine'ye gelen Hz. Abdullah, Resûl-i Kibriya Efendimizin huzuruna çıktı. Olup bitenleri haber verdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Yâ Rabbi! Nasıl o benim mektubumu parçaladı, sen de onu ve onun mülkünü parçala!" diye Kisrâ'ya beddua etti.[1083]

Bu bedduanın tesiriyledir ki Kisrâ Perviz'in oğlu Şîreveyh, hançerle onu parçaladı. Sa'd İbni Ebî Vakkas Hazretleri ise, İran saltanatını paramparça etti. Sasanîye devletinin hiçbir yerde şevketi kalmadı.[1084]

[1081] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 260; Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 6, s. 590; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 90; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 291.

[1082] Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 6, s. 590.

[1083] İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 3, s. 71.

[1084] Babasını öldürüp yerine geçen Şîreveyh, ancak altı ay yaşayabilmiştir. Saltanatın verdiği ihtirasla, kardeşlerini de öldürtmüştü. Kendisine halef olacak erkek evladı da bulunmadığından, halk Şîreveyh'in Buran adındaki kızını saltanat tahtına geçirmişti. Peygamber Efendimiz bunu duyunca, "Mukadderatını bir kadının eline veren millet, felâh bulmaz!" diye buyurmuşlardı. Bu veciz ifadeleriyle Resûl-i Ekrem Efendimiz, İslam'ın âmme hukukunun en mühim bir kaidesini ortaya koymuştur. Bu kâideye göre, İslam hukukunda "âmme velâyeti" denilen devlet teşkilâtı reisliği, ancak bir erkek vatandaş tarafından temsil olunur. Millet otoritesini temsil edecek olan bu mevkiye kadın seçilemez; çünkü, kadının fıtratı birçok cihetten bu çok ağır vazifeyi yüklenip yürütmeye müsait değildir. Bu sebepledir ki İslam hukukunda kadının alış veriş, şehâdet, şirket, vesayet, veraset, vekâlet, hibe gibi her türlü medenî akid ve tasarrufları, sâir milletlerin hukukuna nisbetle en geniş ölçüde muteber ve ticarî sahadaki çalışması meşru olduğu hâlde, devlet başkanlığına seçilebilmesi hususunda kadın için herhangi bir hak kabul edilmemiştir (*Tecrid Tercemesi*, c. 10. s. 450).

Peygamberimizin Gönderdiği Mektup

Resûl-i Ekrem Efendimizin İran Kisrâsı Hüsrev Perviz'e gönderdiği İslam'a davet mektubunun tam metni şöyleydi:

"Bismillahirrahmânirrahîm!

"Allah'ın Resûlü Muhammed'den Farsların Büyüğü Kisrâ'ya!

"Doğru yola gidenlere, Allah'a ve Peygamberine iman edenlere, bir Allah'tan başka ilâh olmadığına, O'nun hiçbir ortağı da bulunmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet edenlere selam olsun!

"Ben, seni Allah'ın dinine [İslam'a] davet ediyorum; çünkü ben, bütün insanlara 'hayatı olan kişilere (gelecek tehlikeleri) haber vermek ve kâfirlere o söz hak olmak için (azap sözü gerçekleşmesi için)' (Yâsin, 70) peygamber olarak gönderildim.

"Müslüman ol ki selamete eresin! Eğer davetimden yüz çevirirsen, Mecusi kavminin günahı senin boynuna olsun!"[1085]

Kisrânın, Yemen Vâlisine Emri

Kisrâ, Efendimizin mübarek mektubunu yırtmakla da hiddet ve hırsını dindirememişti; Yemen Vâlisi Bâzân'a, "Duyduğuma göre, Kureyş'ten biri ortaya çıkmış, peygamberlik dava ediyormuş! Sen, güçlü kuvvetli adamlarından ikisini gönder; onu bağlayıp getirsinler!" diye haber gönderdi.[1086]

Bâzân, emri yerine getirmede gecikmedi: Peygamber Efendimize iki kişi gönderdi; ellerine de, Efendimizin gidip Kisrâ'ya teslim olmasını emreden bir mektup verdi!

Babeveyh ve Hurre Husre adındaki bu adamlar, Medine'ye gelerek, Resûl-i Ekrem Efendimizin huzuruna çıktılar. Babaveyh, Efendimize hitaben, "Kisrâ, Vâli Bâzân'a yazı yazıp, seni kendisine getirmek üzere sana adam göndermesini emretti. Bâzân da beni sana gönderdi. Eğer benimle gelirsen, Yemen Vâlisi, Kisrâ'ya senin lehinde mektup yazar, seni bağışlatır; eğer benimle birlikte gelmekten çekinirsen, Kisrâ seni de, senin kavmini de yok eder, memleketini de yıkar!" dedikten sonra, Bâzân'ın mektubunu verdi.[1087]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Babeveyh'in anlattıklarını ve mektubun muhtevasını öğrendikten sonra gülümsedi; sonra da onları İslamiyete davet etti.

Elçiler, Efendimizin huzurunda mânevî heybetinden dolayı tir tir titriyorlardı; fakat bunu hissettirmemek için cesaretli konuşmaya çalışıyorlardı.

[1085] İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 508; İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. 3, s. 71; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 291.

[1086] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 90.

[1087] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 90-91.

Peygamber Efendimiz sadece, "Ne yapmak istediğimi yarın size haber veririm" deyip onları huzurundan çıkardı.[1088]

Ertesi gün Resûl-i Kibriya Efendimiz, vahiyle gelen şu haberi onlara iletti:

"Yüce Allah, Kisrâ'ya, oğlu Şîreveyh'i musallat kıldı; Şîreveyh, onu filan ayda, filan gecede ve gecenin de filan saatinde öldürdü!"[1089]

Bu haber karşısında elçiler, şaşırıp kaldılar.

Peygamber Efendimiz, ayrıca onlara hitaben, "Bâzân'a deyiniz ki: 'Benim dinim ve hâkimiyetim, Kisrâ'nın mülk ve saltanatının ulaştığı yerlere kadar ulaşacaktır!' Yine ona deyiniz ki: 'Eğer sen Müslüman olursan, şu anda idare etmekte olduğun yerleri sana vereceğim; seni, Ebnalar'dan (Güney Arabistan'da yerleşen İranlılar) meydana gelen kavme hükümdar yapacağım!'"[1090] diye buyurdu.

Bunun üzerine, Bâzân'ın adamları Yemen'e döndüler; olup bitenleri anlatıp, Peygamberimizden görüp duyduklarını naklettiler.

Vâli Bâzân, "Vallahi, bu, hükümdar sözü değildir; öyle sanıyorum ki bu zât, dediği gibi, bir peygamberdir!"[1091] demekten kendini alamadı; sonra da, gönderdiği adamlarına, "Onu nasıl buldunuz?" diye sordu.

Onlar, "Biz, ondan daha heybetli, hiçbir şeyden korkmayan ve muhâfızsız bulunan bir hükümdar görmedik! Mütevazı ve yaya olarak halk arasında yürüyordu!" cevabını verdiler.

Bâzân, bir müddet beklemeyi uygun buldu; "Kisrâ hakkında söylemiş olduğu sözün neticesini bekleyelim. Eğer sözü doğru çıkarsa, o gerçekten Allah tarafından insanlara gönderilmiş bir peygamberdir; şayet dediği doğru çıkmazsa, o zaman gereğini düşünürüz!" dedi.[1092]

Aradan birkaç gün gibi kısa bir zaman geçmişti ki Kisrâ'nın oğlu Şîreveyh'ten, Bâzân'a şu mektup geldi:

"Ben, Kisrâ'yı öldürdüm! Bu mektubum sana gelince, benim nâmıma halkın bîatını al! Kisrâ'nın sana yazı yazmış olduğu zât hakkında da, yeni bir emrim gelinceye kadar bekle ve hiçbir teşebbüse geçme!"[1093]

Hesap ettiler: Gördüler ki Perviz'in öldürülmesi, Fahr-i Âlem Efendimizin haber verdiği aynı günün gecesine ve gecenin de aynı saatine rastlıyor![1094]

[1088] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 260.

[1089] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 260; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 91; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 292.

[1090] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 91.

[1091] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 91.

[1092] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 91.

[1093] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 91.

[1094] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 260.

Bâzân'ın gönül âlemi, bu apaçık mucize karşısında birden aydınlandı! "Muhammed (a.s.m.), muhakkak, Allah tarafından insanlara gönderilmiş bir peygamberdir" diyerek Müslüman oldu.[1095]

Onu, Yemen'de oturan Ebnalar'ın Müslüman olması takip etti.[1096]

Bâzân, daha sonra da, Müslüman olduklarını, Resûl-i Ekrem Efendimize haber verdi. Bu haberi alan Efendimiz, onu San'a Vâlisi tayin etti. Bu, Peygamberimizin tayin ettiği ilk vâli idi ve İran vâlilerinden imana gelen ilk zâttı.[1097]

Peygamberimizin Kisrâya Gönderdiği Mektubun Aslı

Resûl-i Ekrem Efendimizin Kisrâ'ya gönderdiği mektubun aslı, 1962 yılının Kasım ayı sonlarına doğru, Lübnan Dışişleri Bakanlığı görevinde bulunmuş olan Mr. Henri Pharaon'un, Dr. Salahaddin el-Müneccid'e okutturmak için başvurması üzerine ortaya çıkmıştır. Vesikayı, Birinci Dünya Harbi'nin sonunda Henri Pharaon'un babası, Şam'da yüz elli altına satın almış ve mahiyetini bilemediğinden veya açığa vurmak istemediğinden olacak ki gizli tutmuştur.

Dr. Salahaddin el-Müneccid'in tarif ve tavsifine göre, bu mektup, parşömen üzerine yazılmıştır; ancak zamanla rengi değişmiş ve dokuması eskimiş yeşil bir kumaşa yapıştırılmıştır. Mahfaza, ayrıca camdan bir çerçeveyle muhafaza edilmiş olduğundan, parşömen oraya yapışık kalmıştır.

Parşömen eski ve yumuşaktır, rengi koyu kahverengidir; sahife kenarları bu sebeple siyahlaşmıştır.

Mektubun boyu 28 cm, eni ise 21,5 cm'dir.

Mektubun ebadı, ince uzundur; fakat üst kısmı alt kısmından geniştir.

Mektupta 15 satır vardır ve bunların uzunlukları yerine göre 21,2 cm ile 21,5 cm arasında değişmektedir.

Çizilen satırların altında daireyi andıran bir mühür izi vardır ve bunun çapı 3 cm'dir.

Mektupta, yukarıdan aşağıya doğru akmış su izleri vardır. Bunlar, bazı yerlerde (harfler veya) kelimeleri silmiş, bazı yerlerde mürekkep izini hafifletmiş ve mührün ortasına doğru bulunan (RESÛL) kelimesindeki (R) harfi hâriç, mühürdeki yazıyı silmiştir.

Mektubun yırtılmış olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim yırtık, başlangıçtaki ufkî üçüncü satırdan bu satırın ortasına kadar gitmekte, sonra dikey olarak onuncu satıra kadar inmekte, böylece yırtık izi tersine bir (L) harfi manzarası arz etmektedir.

[1095] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 91.

[1096] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 91.

[1097] A. Cevdet Paşa, *Kısas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hülefa*, c. 1, s. 182.

Ayrıca bu yırtık, mektubun yazıldığı parşömenden fark edilebilen ve daha sonraki devre âit deriden yapılma ince bir iplikle dikilmiştir.

Mektubun yazı karakteri, Hendek Savaşı sırasında Sel dağındaki grafit kaya üzerine yazılmış bulunan en eski yazı karakterine uymaktadır.[1098]

MUKAVKIS'IN İSLAM'A DAVET EDİLMESİ

(Hicret'in 7. senesi Muharrem ayı / Milâdî 628)

Bu tarihte, ashaptan Hâtıb b. Ebî Beltaa, Peygamber Efendimizden aldığı Mukavkıs'a hitaben yazılmış İslam'a davet mektubuyla Mısır'a doğru yola çıktı. Gece gündüz yoluna devam eden Hz. Hatıb, o sırada İskenderiye'de bulunan Mukavkıs'a Resûl-i Ekrem Efendimizin mübarek mektubunu sundu. Hükümdarın okuttuğu mektupta Resûl-i Ekrem Efendimiz ona hitaben şunları yazıyordu:

"Bismillahirrahmânirrahîm!

"Allah'ın kulu ve Resûlü Muhammed'den, Kıbtîlerin Büyüğü Mukavkıs'a!

"Hidayet yoluna uyanlara selam olsun!

"Bu dua ve temenniden sonra ben, seni İslam'a davet ediyorum. Müslüman ol ki selamete eresin. Müslüman ol ki Allah ecrini, mükâfatını iki kat versin. Eğer bu davetimden yüz çevirirsen, Kıbtîlerin günahı senin boynuna olsun!

"'De ki: Ey ehl-i kitap! Bizimle sizin aranızda müsâvî ve müşterek olan bir söze geliniz: Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da birbirimizi Rabler edinmeyelim.' Eğer yüz çevirirlerse, siz de onlara, 'Şahit olun; biz, muhakkak, Müslümanlarız' deyiniz." (Âl-i İmrân, 64)[1099]

Mektup okunup bitince, Mukavkıs, "Hayırlı olsun!" dedi ve elçi Hz. Hatıb'a izzet-ü ikramda bulundu; sonra da, Server-i Kâinat Efendimizin mübarek mektubunu fil dişinden bir kutu içine koyup kutuyu mühürledi.[1100]

Mukavkıs'ın İkrarı

Bir gece vakti Mukavkıs, Hâtıb b. Ebî Beltaa'yı huzuruna çağırttı. Yanlarında sadece tercüman bulunuyordu. Uzun uzadıya konuştuktan sonra, Mukavkıs, sonunda, Müslüman olmadığı halde, Peygamber Efendimizin risâletini ikrar edip şöyle konuştu:

"Ben, bir peygamberin daha geleceğini biliyordum; lâkin Şam'dan çıkacağını tahmin ediyordum. Çünkü daha evvelki peygamberlerin çoğu oradan zu-

---

1098 Prof. M. Hamidullah, *İslam Peygamberi*, c. 1, s. 260-261.

1099 İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 3, s. 72; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 295-296.

1100 İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 260; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 266.

hur etmişlerdi. Gerçi, son peygamberin Arabistan'da, sertlik, darlık yoksulluk ülkesinde çıkacağını da kitaplarda görmüştüm!

"Allah'ın kitabında sıfatlarını yazılı bulduğumuz peygamberin ortaya çıkma zamanı da tam bu zamandır.

"Fakat ona uymak hususunda, Kıbtîler beni dinlemezler! Ben, saltanatımdan ayrılmaya da kıyamayacağım!

"O peygamber, memleketlere hâkim olacak, kendisinden sonra da sahabeleri bu meydanlarımıza kadar gelip yerleşeceklerdir; sonunda şuradakilere galip geleceklerdir."[1101]

Bu konuşmasıyla Peygamberimizin risâletini ikrar eden Mukavkıs, ne yazık ki "saltanatı elinden gider" endişesiyle ne halkına olup bitenlerden bahsetti ve ne de Müslüman oldu;[1102] saltanat, hükümdarlık sevgisi, onu iman saadetinden mahrum bıraktı!

Mukavkıs'ın, Peygamberimize Mektup ve Hediyeleri

Dünya saltanatının sevgi ve muhabbeti gönlünde ağır basıp iman etmeye yanaşmayan Mukavkıs, bununla beraber Peygamber Efendimize bir mektup ile bazı kıymetli hediyeler ve iki de cariye gönderdi.[1103]

Bütün bunlardan sonra Hz. Hâtıb b. Ebî Beltaa'yı İskenderiye'den uğurlayan Mukavkıs, ona, "Sakın, Kıbtîler, senin ağzından tek bir kelime bile işitmesinler!" dedi.[1104]

Mukavkıs'ın Resûl-i Ekrem Efendimize gönderdiği iki cariye, Mâriye ile kız kardeşi Sîrîn idi. Hâtıb b. Ebî Beltaa Hazretleri, onlara yolda İslamiyeti anlattı ve Müslüman olmalarını teklif edince, Müslüman oldular.

Daha sonra Peygamber Efendimiz, Hz. Mâriye'yi kendisine nikâhlayıp zevceliğe aldı; Sîrîn'i ise, şâiri Hassan b. Sâbit'e (r.a.) verdi.[1105]

Mukavkıs'tan gelen diğer hediyeler ise şunlardı:

* Ak tüylü bir katırla bir merkep,
* Bin miskal altın,
* Yirmi kat Mısır işi ince elbise,
* Billûr bir bardak,
* Kokulu bal, misk gibi güzel kokular v.s...[1106]

Hediye gelen katıra "Düldül", merkebe ise "Ufeyr" adı takıldı.

[1101] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 260; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 266.

[1102] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 260; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 266. Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 296-297.

[1103] İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 266.

[1104] İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 266.

[1105] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 212-213.

[1106] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 485; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 297.

Hâtıb b. Ebî Beltaa, Medine'de

Mukavkıs'ın ülkesinde beş gün kadar kaldıktan sonra oradan ayrılan Hâtıb b. Ebî Beltaa, Medine'ye gelip Resûl-i Ekrem'in huzuruna çıkarak, olup bitenleri anlattı ve Mukavkıs'ın mektubu ile gönderdiği hediyeleri takdim etti.

Mukavkıs, cevabî mektubunda şöyle diyordu:

"Muhammed b. Abdullah'a, Kıbtîlerin Büyüğü Mukavkıs'tan!

"Selam olsun sana!

"Bundan sonra derim ki:

"Mektubunu aldım, okudum. Mektubunda zikrettiğin ve beni davet ettiğin şeyleri anladım.

"Gelecek bir peygamber daha kaldığını biliyordum; ancak onun Şam'dan zuhur edeceğini tahmin ediyordum!

"Elçini ağırladım. Sana Kıbtîlerin yanında mevkileri yüksek iki cariye ile elbiseler gönderdim; binmen için de sana bir katır hediye ettim.

"Selam olsun sana!"[1107]

Mektup okunup bitince, Peygamber Efendimiz, "Bedbaht adam! Saltanatına kıyamadı; fakat üzerinde titrediği saltanatı, kendisine kalmayacaktır!"[1108] buyurdu.

Peygamberimizin, Mukavkıs'a Gönderdiği Mektubun Aslı

Resûl-i Ekrem Efendimizin, Mukavkıs'a gönderdiği mübarek mektupları, halen İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Bölümü'nde muhafaza edilmektedir.

Mektup, Hicret'in 1267 senesinde Mısır'ın Ahmim beldesinde bulunan eski bir manastırdaki Kıbt kitapları arasında olduğu anlaşılmış, bunun üzerine Sultan Abdülmecid Han tarafından satın alınarak İstanbul'a getirtilmişti.

Bu mübarek mektup, 16x19 cm ebadında, kahverengi bir deri üzerine siyah mürekkeple yazılmıştır ve on iki satırdan ibarettir.

Mektubun altında Resûl-i Ekrem Efendimizin mührü bulunmaktadır.

Mektupta yer yer güve yenikleri ve delikleri de vardır.[1109]

GASSAN HÜKÜMDARININ İSLAM'A DAVET EDİLMESİ

Gassanîler, Suriye'de oturan en güçlü kabilelerden biri idi.

Hicret'in 7. senesi Muharrem ayında, Peygamber Efendimiz, bu kabilenin

---

[1107] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 260; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 72; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 3, s. 266.

[1108] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 261; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 266.

[1109] Tahsin Öz, *Hırka-i Saadet Dairesi ve Emanet-i Mübareke*, s. 29-30.

hükümdarı Hâris b. Ebî Şimr'i de İslam'a davet etmek üzere ashaptan Şuca b. Vehb'i bir mektupla gönderdi.[1110]

Şuca b. Vehb (r.a.), mektubu alır almaz süratle yola çıktı. Şam'a vardı, fakat hükümdar Haris'i sarayında bulamadı. Günlerce sarayın kapısında beklemek zorunda kaldı.

Bu arada, hükümdarın kapıcısı ne için geldiğini sorunca, Resûl-i Ekrem'in Haris'e gönderilmiş elçisi olduğunu söyledi; sonra da Peygamber Efendimizin sıfatlarını ona anlattı. Kapıcı Mira, anlatılanlar karşısında gözyaşlarını tutamadı ve "Ben İncil'i okudum. Bu Peygamberin (a.s.m.) sıfatlarını onda aynen yazılı buldum" dedi. Sonra da Resûl-i Ekrem'in peygamberliğini tasdik ederek Müslüman oldu. Ancak Haris'in kendisini öldürmesinden korktuğu için bu imanını gizli tuttu.[1111]

Şuca'ın, Hükümdara, Peygamberimizin Mektubunu Sunması

Günlerden sonra Haris, bir gün tahtına oturdu. Elçi Şuca'ı kabul etti. Resûl-i Ekrem'in mektubunu elçi Şuca b. Vehb'ten alan Hükümdar Haris, açıp bakınca şunların yazılı olduğunu gördü:

"Bismillahirrahmânirrahîm!

"Allah'ın Resûlü Muhammed'den, Hâris b. Ebî Şimr'e!

"Doğru yolda gidenlere, Allah'a iman ve Peygamberini tasdik edenlere selam olsun!

"Ben seni, eşi, ortağı olmayan bir Allah'a imana davet ediyorum. Davetimi kabul edersen, hükümdar olarak yine mülkünde kalacaksın!"[1112]

Bu sözler karşısında Haris'in tavrı birden değişti. Mübarek mektubu yere atıp hiddetli hiddetli, "Saltanatımı benden kim alacakmış, göreyim! O, Yemen'de de olsa, kendisine tâbi olanlarla üzerime gelmeden, ben onun üzerine gideceğim!" diye konuştu.[1113] Sonra da, atlarının nallanmasını adamlarına emretti. Elçi Şuca Hazretlerine de dönerek, "Git, sahibine, gördüğünü haber ver" dedi.

Hükümdar Haris, Medine üzerine yürümeye kararlıydı. Bunu o sırada Kudüs'te bulunan Kayser'e yazdığı mektupta da açık açık belirtiyordu. Ancak Kayser'den gelen cevap, bu kararın hilâfınaydı. Kayser, ona, "Sakın onun üzerine yürüme!" tavsiyesinde bulunuyordu.

Kayser'in mektubunu aldıktan sonra Hâris b. Ebî Şimr, biraz aklını başına toplamış olacak ki elçi Şuca Hazretlerini ikinci kere huzuruna çağırdı. Ne za-

---

[1110] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 254; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 261.

[1111] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 261; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 305.

[1112] İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 3, s. 72; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 304.

[1113] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 261; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 305.

man gideceğini sorduktan sonra da, adamlarına, kendisine yüz miskal altın vermesini de emretti.[1114]

Saraydan ayrılıp Medine'ye gitmeye hazırlanan Şuca'ın (r.a.) yanına kapıcı Mira vardı. Onun için hazırladığı yol azığı ile elbiseyi verdikten sonra, "Allah Resûlüne benden selam söyle ve Müslüman olduğumu da ona haber ver" dedi.[1115]

Haris'e Yapılan Beddua

Şuca b. Vehb, Medine'ye geldi; Hz. Resûlullah'ın huzuruna çıkarak, görüp duyduklarını bir bir anlattı.

Haris'in, elçisine ve mektubuna karşı takındığı menfi muameleyi öğrenen Resûl-i Kibriya, "Saltanatı yok olsun!"[1116] diye ona beddua etti.

Aradan fazla bir zaman geçmeden, Hicret'in 8. yılında, bu bedduanın tesiriyle Haris dünyadan kâfir olarak göçüp gitti ve Gassanî saltanatı Cebele b. Eyhem'e geçti. O ise, Gassanî saltanatının son hükümdarı oldu.[1117]

YEMAME EMÎRİNİN İSLAM'A DAVET EDİLMESİ

Yemame Hükümdarı Hevze b. Ali, Hıristiyandı.

Peygamber Efendimiz, Hicret'in 7. senesi Muharrem ayında bu hükümdarı da İslamiyete davet etmek üzere Salit bin Amr'ı vazifelendirdi ve yazdığı bir mektupla onu Yemame'ye gönderdi.[1118]

Mektubu alan Salit b. Amr, durup dinlenmeden yol alarak hükümdarın yanına vardı ve Efendimizin mektubunu ona verdi. Mektubu okutunca, Resûl-i Ekrem'in kendisine şöyle hitap ettiğini gördü:

"Bismillahirrahmânirrahîm!

"Allah'ın Resûlü Muhammed'den, Hevze b. Ali'ye!

"Doğru yolda gidenlere selam olsun!

"Şunu iyi bilmelisin ki benim dinim yakında dünyanın en uzak ufuklarına kadar parlayacaktır! Binaenaleyh, ey Hevze, sen de Müslüman ol ki selamete eresin! Ben de, hükmün altındaki memleketin idaresini sana bırakayım!"[1119]

Hevze, bu daveti kabul edemeyeceğini nâzik bir üslûpla ifade etti. Ancak Salit (r.a.), bu hareketinin yanlış olduğunu söyleyerek onu davete icabete çağırdı. Fakat Hevze, saadet dairesinden uzak kaldı. Şüphesiz, bu uzak kalışta

---

[1114] Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 305.

[1115] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 261; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 305.

[1116] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 261; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 305.

[1117] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 261; Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 43.

[1118] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 254.

[1119] İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 3, s. 74; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 303.

saltanatta kalma arzusu büyük rol oynuyordu. Bunu, kendisi de, bizzat bir Hıristiyan büyüğüne şöyle ifade etmişti:

"Ben, kavmimin hükümdarı bulunuyorum; ona tâbi olaydım, o takdirde hükümdarlık yapmayacaktım!"[1120]

Bununla birlikte Hevze, Peygamber Efendimize verilmek üzere, bir mektupla birtakım hediyeleri elçi Hz. Salit vasıtasıyla gönderdi.

Peygamberimizin Hevze'ye Bedduası

Salit b. Amr (r.a.), Medine'ye dönerek, Resûl-i Ekrem Efendimizin huzuruna vardı. Olup bitenleri anlattıktan sonra, Hevze'nin gönderdiği mektubu Efendimize verdi. Hevze, mektubunda, Efendimize şöyle diyordu:

"Davet ettiğin şey çok iyi, çok güzel!

"Ben, kavmimin hatibi ve şâiriyim! Araplar da benim kavmimden korkarlar! Bana, işinden bazı salâhiyetler ver de sana tâbi olayım!"[1121]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu yersiz teklif için, "Yerdeki bir hurma koruğunu bile istese, ona vermem!" buyurduktan sonra, kendisine tâbi onca insanın hidayetine de mani olduğundan dolayı Hevze'ye, "Elindeki her şey yok olsun!" diye beddua etti.[1122]

Bu tarihten bir yıl sonra Cebrail (a.s.) gelip, Efendimize, Hevze'nin kâfir olarak öldüğünü haber verdi.[1123]

Böylece, Resûl-i Ekrem Efendimiz, gönderdiği elçiler ve davet mektupları ile cihanşümûl İslam davasını o zamanın bütün devlet reislerine bildirmiş, İslam'ın sesini bütün dünyaya duyurmuş oluyordu.

Bu davete, o zamanın iki büyük devleti olan Habeşistan ve Bizans hükümdarlarının cevabı gayet müspet geliyordu. Hatta Necâşî, İslam'la şereflendi. Heraklius ise, Peygamberimizin hak peygamber olduğunu anladığı halde sadece dünya saltanatı için iman etmekten çekiniyordu. Aynı şekilde, Mısır Hükümdarı Mukavkıs da, Hz. Resûlullah'ın elçisini ve mektubunu gayet iyi karşılıyor ve müspet cevapta bulunuyordu. Bu davete muhatab olan Yemame Hükümdarı Hevze b. Ali de, Hz. Resûlullah'ın elçisine gayet iyi muamelede bulunuyor ve daveti nâzik bir üslûpla kabul etmediğini belirtiyordu.

Geri kalan iki kişi ise, bu davete, menfi cevapta bulunuyordu. Hatta bunlardan biri olan İran Kisrâsı, küstahça Peygamberimizin mektubunu yırtıyordu. Diğer biri olan Gassan Hükümdarı Hâris b. Ebî Şimr ise, haddini aşarak Efendimizin davet mektubunu yere atıyordu.

[1120] İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 270.

[1121] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 262; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 303.

[1122] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 262; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 3, s. 74; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 303.

[1123] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 262; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 270.

HAYBER'İN FETHİ

(Hicret'in 7. senesi Muharrem ayı sonları / Milâdî 628)

Hayber, volkanik bir arazi üzerine kurulmuş, kuvvetli ve sağlam yedi kaleye sahip bir şehirdi. Şam yolu üzerinde bulunan bu şehir, Medine'nin kuzeybatısına düşüyor ve ona uzaklığı ise 100 mili (169 km) buluyordu.

Resûl-i Ekrem Efendimizle olan anlaşmalarını bozmaları sebebiyle Medine'den sürgün edilen Yahudilerin çoğu buraya yerleşmiş, burayı adeta Yahudiliğin bir nevi merkezi haline getirmişlerdi.

Daha evvel bahsettiğimiz gibi, Mekke müşriklerini ayaklandırıp, bütün Arap kabilelerini toplayarak Medine üzerine yürütüp Hendek Harbi'nin patlak vermesine, buradaki Yahudiler sebep olmuşlardı. Hendek Savaşı'ndan sonra da rahat durmamışlar, Peygamberimiz ve İslamiyet aleyhinde çeşitli iftira ve propagandalarına devam etmişlerdi.

Bunun yanında Mekkeli müşriklerle yeni bir anlaşma da yapmışlardı. Bu anlaşmaya göre, Peygamberimiz şayet Mekke üzerine yürürse Hayberliler de Medine'ye baskın yapacaklar, eğer Hayber üzerine yürürse Kureyş müşrikleri Medine'ye baskında bulunacaklardı. Ne var ki bu plânları Hudeybiye Antlaşması'yla neticesiz kalmıştı.

Yine Resûl-i Ekrem Efendimiz, Mekkeli müşriklerle Hudeybiye Sulh Antlaşması'nı imzalamak suretiyle, Medine'yi onlardan gelebilecek tehlikelere karşı emniyet altına almıştı. Ancak kuzey tarafı —ki Hayber Yahudilerinin bulunduğu taraftı— henüz emniyetten mahrumdu. Hâlbuki, bu emniyetin temini, İslamî gelişmenin sürat kazanması bakımından gerekli görünüyordu.

Aynı şekilde, Arapların en büyük ticareti Şam'la idi. Yahudiler ise, bu yol üzerinde bulunuyorlar ve burada bir güç, bir kuvvet olma istidadını gösteriyorlardı. Bu ise, İslamî gelişme için bir tehlikeden başka bir şey değildi!

İşte, bütün bu sebepler, Hayber meselesinin bir an evvel hallini gerektiriyordu.

Zaten, Cenab-ı Hak da, Hudeybiye Seferi dönüşü sırasında gönderdiği Fetih Suresi'nde, Müslümanlara buranın fethini vadetmişti.

Medine'den Hareket

Hayber Gazâsı'na çıkmaya karar veren Resûl-i Kibriya Efendimiz, ashabına, hazırlanmalarını emretti.

Bu arada, korkularından dolayı Hudeybiye Seferi'ne katılmaktan çekinmiş bulunan birçok kimsenin, Hicaz'ın bu en bereketli ve verimli şehri olan Hayber'de elde edilecek ganimeti düşünerek ve ona tamah ederek orduya iştirak etmek istedikleri görülüyordu; "Hayber'e biz de sizinle gidelim!" diyorlardı.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "Allah yolunda, İ'lâ-yı Kelimetullah uğrunda bîhakkın cihat edecek olanlar hazırlansın! Bunların dışında hiç kimse bizimle birlikte gidemeyecektir! Onlara ganimetten de bir şey verilmeyecektir!" buyurdu.[1124] Bunu, Medine'nin içinde halka ilan etti.

Hz. Resûlullah'ın bu emri, bize, Allah yolunda cihadın sırf Hakk'ın rızası gözetilerek, maddî hiçbir karşılık beklemeksizin, hatta niyet dahi edilmeksizin yapılması gerektiğini gayet açık bir şekilde ders vermektedir.

Zaten, İslam'da harbin ulvî ve nurani gayesi de, İ'lâ-yı Kelimetullah'tır.

Resûl-i Kibriya Efendimizin emri üzerine Müslümanlar derhal toplandılar. Sayıları, iki yüzü atlı olmak üzere 1.600 kişiyi buldu.[1125] Bunlar sadece o anda Peygamber Efendimizle birlikte Medine'den hareket edecek olanlardı. Daha sonra, Peygamber Efendimiz, Hayber'de bulunduğu sırada, içlerinde meşhur Ebû Hüreyre'nin de bulunduğu Devs kabilesinden dört yüz Müslüman ile Habeşistan'dan gelen muhacir Müslümanlar da orada İslam ordusuna katılacaklardır.

Ayrıca Medine'den hareket eden İslam ordusunda, Resûl-i Ekrem'in zevcesi Hz. Ümmü Seleme ile birlikte yirmi kadar Müslüman kadın da vardı. Harp esnasında yaralanan mücahitleri tedavi etmek, onlara yemek pişirmek ve ihtiyaçlarını karşılamakla meşgul olacaklardı.[1126]

Peygamber Efendimiz, Medine'de yerine Gıfarlı Sibâ' b. Urfuta'ı vekil bırakarak, ordusuyla Muharrem ayı sonlarına doğru Hayber yönüne hareket etti.

Nübüvvetin mânevî boyasıyla boyanmış olan mücahitler, pür şevk ve coşkunluk içinde yollarına devam ediyorlardı. Şâir Âmir b. Ekvâ, o andaki heyecan ve sadâkatini, "Allahım, sen hidayet etmeseydin biz doğru yolu bulamazdık, zekât veremezdik, namaz kılamazdık. Üzerimize yürüyen bir kavim olunca, bizi dinimizden döndürmek için fitne çıkarmaya çalışınca, sen kalplerimize sekînet indir; çarpıştığımızda da ayaklarımıza sebat ver!"[1127] şiiriyle dile getiriyordu.

Peygamber Efendimiz, şiiri okuyanın kim olduğunu sordu. Âmir b. Ekvâ olduğunu öğrenince de, "Allah ona rahmet etsin!" buyurdu.[1128]

Mücahitler bir an durakladılar; zira, bu dua, Âmir'in şehâdet mertebesine erişeceğinin işaretini taşıyordu.

[1124] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 106.

[1125] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 364.

[1126] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 5, s. 271.

[1127] İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 344-345; Değişik ifadelerle bkz. Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 48; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1427-1429.

[1128] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 343; Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1428.

"O, ne sağırdır, ne gaib..."

Mücahitler, tekbirle yol alıyorlardı. Yer gök sanki tekbir sadâlarıyla titriyordu. Bir ara hep bir ağızdan çok yüksek bir sesle, "Allahü Ekber! Allahü Ekber! Lâ ilâhe illallahü Allahü Ekber!" diyerek tekbir getirdiler.

Sahabelerin bu hareketi üzerine Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Canınıza acıyınız, sesinizi yükseltmeyiniz! Zira siz, ne sağırı çağırıyor, ne de gaibe bağırıyorsunuz! Her şeyi bilen ve işiten ve her şeye her şeyden daha yakın olan Allah'a dua ediyorsunuz!"[1129] diye buyurdu.

Evet, dua ettiğimiz Allah ne sağırdır, ne de gaib. Bize ilmiyle, iradesiyle, kudretiyle şah damarımızdan daha yakındır: "Andolsun ki insanı Biz yarattık ve nefsinin ona vesveseler verdiğini biliriz. Biz, ona şah damarından daha yakınız (Her halinden haberdarız ve her an kudretimiz altındadır)."[1130]

Kalbimizin en gizli hatırasını bilen, yalnız O'dur; bildiği için de, arzu ve isteklerimize cevap veriyor, ihtiyaçlarımızı yerine getiriyor.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, sefer esnasında her konakladığı yerde Yüce Rabbine şöyle yalvarıyordu:

"Allahım! İstikbâl endişesinden, geçmişin tasasından, güçsüzlükten, gevşeklikten, pintilikten, korkaklıktan, bel büken borçtan, zalim ve haksız kimselerin musallat olmasından sana sığınırım!"[1131]

İslam Ordusu Recî'de

Peygamber Efendimiz, ordusuyla Recî' denilen yere vardı ve orada konakladılar. Burası, Hayber'le Gatafanların yurdu arasında bir yerdi. Buraya gelip konmalarının bir sebebi vardı; şöyle ki: Hayber Yahudileri, Gatafanlardan yardım istemişler; onlar da bunu kabul edip, gerektiğinde gelip kalelerinde İslam ordusuna karşı müştereken savaşabileceklerini bildirmişlerdi. Resûl-i Ekrem, bu durumu haber almıştı. Bu yardıma mani olmak için de, Gatafanlara, "Şayet Yahudilere yardım etmezlerse, fethedilecek Hayber'in bir yıllık hurma mahsûlünün kendilerine verileceği" teklifinde bulunmuştu. Ancak onlar kabul etmemişlerdi.

İşte, Resûl-i Ekrem Efendimiz, ordusuyla buraya gelip konmakla, Gatafanlardan Yahudilere gelebilecek herhangi bir yardımın önünü kesmiş oluyordu. Nitekim bu durum karşısında Gatafanlar, Hayber Yahudilerine hiçbir yardımda bulunamayıp yurtlarında oturmak zorunda kaldılar.

[1129] Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 50.

[1130] Kaf, 16.

[1131] Nesaî, *Sünen*, c. 8, s. 265.

İslam Ordusu, Hayber Önlerinde

Peygamber Efendimiz, daha sonra ordusuyla Recî'den Hayber'e doğru ilerledi. Bir gece vakti Hayber önlerine vardı. Gece baskında bulunmak âdeti olmadığından sabahı bekledi.

Peygamberimizin Duası

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hayber önlerine varınca, "Ey göklerin ve gölgelediklerinin Rabbi olan Allah! Ey yerlerin ve üstündekilerin Rabbi olan Allah! Ey şeytanların ve saptırdıklarının Rabbi olan Allah! Ey rüzgârların ve savurduklarının Rabbi olan Allah! Biz, senden şu şehrin hayrını ve iyiliğini, halkın hayrını ve iyiliğini, bu şehirde bulunan her şeyin hayrını ve iyiliğini dileriz. Onun şerrinden, halkının şerrinden, içinde bulunan her şeyin şerrinden sana sığınırız!"[1132] diye dua etti.

Herhangi bir şehre girdiğinde, Efendimiz, hep böyle dua ederdi.

Sabah olunca, Hayberliler, ellerinde ziraat âletleriyle tarlalarına gitmek üzere kalelerinden çıkınca, karşılarında İslam ordusunu buldular. Birden şaşırıp kaldılar ve "İşte, Muhammed ve ordusu!" diye bağrıştılar; sonra da, telâş ve heyecan içinde gerisingeri kaçıp kalelerine sığındılar.[1133]

Beklenmedik bir durumla karşı karşıya kalmışlardı. Peygamberimizin ta Medine'den kalkıp gelerek kendileriyle harbe tutuşacağına birçoğu ihtimal bile vermemişti. Çünkü kaleleri kuvvetliydi, adamları da çoktu, harp âletleri de oldukça fazlaydı; öyle ise, Hz. Resûlullah, bütün bunları göze alarak, güya, gelemezdi! Kanaatleri buydu. Ne var ki gerçek, düşündükleri gibi çıkmamış ve bu sebeple de şaşırıp kalmışlardı.

Onların bu şaşkınlığını ve gerisingeri pür telâş kaçıp kalelerine sığındığını gören Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu durumu hayra yorarak, "Allahü Ekber, Allahü Ekber! Haribet Hayber [Hayber harab oldu]! Biz düşman bir kavmin yurduna baskın yapıp girdik mi, korkutulmuş olan o kavmin hali ne kötü olur!"[1134] diye buyurdu. Hayber'in fethine işaret eden bu sözlerini üç kere tekrarladı.[1135]

Düşman Cephesi

Hayber Yahudileri, aralarında görüştüler, konuştular ve sonunda kalelerinde kalıp müdafaa harbi yapmaya karar verdiler.

[1132] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 343; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 148.

[1133] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 343; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 111.

[1134] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 344; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 109; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 111.

[1135] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 111.

Savaşacak olan Yahudilerin hepsi, en kuvvetli kale olan Natat Kalesi'nde toplandılar. Eşyalarını, aile ve çocuklarını da başka kalelere yerleştirdiler.

Çarpışmanın Başlaması

Çarpışma, Yahudilerin toplandıkları Natat Kalesi'nden mücahitlerin üzerine ok atılmasıyla başladı. İslam ordusu da Natat önünde karargâhını kurmuştu.

İlk gün böyle geçti. Bu arada kalelerden atılan oklarla elli kadar mücahit yaralandı.

İkinci gün, Resûl-i Ekrem Efendimizin emriyle, İslam ordusu, karargâhını Recî' mevkiine nakletti. Böylece, yakınlarındaki evlerden gelebilecek tehlikelerden mücahitler korunduğu gibi, konmuş oldukları ilk yerdeki bataklıktan da uzak kalmış oluyorlardı.

Peygamber Efendimiz ve mücahitler, her sabah silahlanarak Natat Kalesi'nin üst taraflarına geliyor, akşama kadar Yahudilerle çarpışıyor, akşamleyin ise tekrar Recî'e dönüyorlardı.

Peygamberimizin Hastalanması

Bu arada, Peygamber Efendimiz, bir baş ağrısına yakalandı; iki gün mücahitlerin yanına çıkamadı. Ordunun başına önce Hz. Ebû Bekir'i görevlendirip Yahudilerle çarpışmaya gönderdi. Şiddetli çarpışmalar olmasına rağmen fetih gerçekleşmedi. İkinci sefere ak sancağını Hz. Ömer'e verdi ve mücahitlerle birlikte çarpışmaya gönderdi. Yine şiddetli çarpışmalar cereyan etti, ama fetih ona da nasip olmadı.[1136]

Yedi gün böylece devam etti.

Bu sırada, İslam ordusu bir şehit verdi: Mahmud b. Mesleme... Sıcaklıktan ve şiddetli çarpışmadan gelen yorgunlukla bitkin bir halde Natat Kalesi dibinde gölgelenirken, yukarıdan Yahudiler tarafından atılan bir taşla başından ağır yara aldı ve üç gün sonra da şehâdet mertebesine erdi.[1137]

Amir b. Ekva'nın Şehit Olması

Yine bu esnada, Amir b. Ekva ile Hayberlilerin meşhur kahramanlarından olan Merhab, karşı karşıya geldiler. Birbirlerine kılıç sallamaya başladılar. Amir, Merhab'ın bacağına şiddetli bir darbe indirdiği zaman, kılıcının ağzı, kendisine yönelip bacağının orta damarını kesiverdi. Yaralı halde İslam ordugâhına getirildi. Orada, yaranın tesiriyle şehit olarak vefat etti.[1138] Zaten, Efen-

---

[1136] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 349; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 5, s. 353.

[1137] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 303.

[1138] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c 4, s. 303.

dimiz de, henüz Hayber'e varmadan önce, onun şehâdet mertebesine ereceğine işaret buyurmuşlardı.[1139]

Devslilerin Gelip İslam Ordusuna Katılması

Devs kabilesi Reisi Şâir Tufeyl b. Amr, Hicret'ten önce, Mekke'de Peygamber Efendimizle görüşüp Müslüman olmuştu. O zamandan beri de kabilesini İslamiyete davet edip durmuştu.

Tufeyl b. Amr, bu sefer kabilesinden dört yüz kadar Müslümanla Hicret'in 7. senesinde Medine'ye geldi. Peygamber Efendimizin Hayber'e gittiğini haber alınca da, Hayber'e gelip İslam ordusuna katıldılar, Yahudilere karşı savaş açtılar.[1140]

Gelen dört yüz kişinin arasında, sonradan meşhur olacak Ebû Hüreyre de (r.a.) bulunuyordu.[1141] Orada Hz. Resûlullah'la buluşup görüşen Hz. Ebû Hüreyre, Ehl-i Suffa'ya dâhil oldu ve ondan sonra Efendimizin yanından ayrılmadı. Cenab-ı Hak, kendisine kuvvetli bir hâfıza da ihsan ettiğinden, birçok hadis-i şerif rivayet etmiştir. "Benden fazla hadis bilen, Abdullah İbni Ömer'dir. O, işittiğini yazardı; ben yazmazdım" demiştir.

Sancak Hz. Ali'de

Muhasara devam ediyordu.

Server-i Kâinat Efendimiz, bir gün, "Yarın sancağı öyle birisine vereceğim ki Allah ve Resûlü onu sever, o da Allah ve Resûlünü sever. Allah, onun eliyle fethi gerçekleştirecektir"[1142] buyurdu.

Mücahitleri bir merak sardı: Acaba, bu büyük şerefe nâil olacak zât kimdi? Her mücahidin gönlünde uyanan samimi arzu ve duygu, Hz. Fahr-i Âlem'in elinden mübarek ve şerefli sancağı alabilmekti! Geceyi bu ümit ve arzu ile geçirdiler. Sabah olunca, merak ve heyecanları daha da arttı. Bu heyecan ve samimi arzusunu sadece Hz. Ömer sonradan, "Kumandanlığı o günkü kadar arzu ettiğim, hiçbir zaman olmamıştır!"[1143] diyerek dile getirmiştir.

Her bir mücahit, aynı arzu, aynı heyecan, aynı ulvî duygular içinde merakla bekleşirken, sabah namazından sonra Nebiyy-i Ekrem Efendimiz sancağın getirilmesini emretti. Sancak derhal getirildi. Artık bütün dikkatli bakışlar Efendimizin mübarek elinde bulunan sancağın üzerinde, kulaklar ise mübarek

---

[1139] Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1428.

[1140] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 327.

[1141] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 328.

[1142] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 111; Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 51; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 353.

[1143] Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1872.

ağızlarından çıkacak ve fâtihi belirleyecek söze pür dikkat kesilmişti. Bu merak ve heyecan dolu manzara arasından Hz. Resûlullah, "Ali nerede?" diye sordu.

Artık fatih belli olmuştu.

Gariptir ki o sırada Hz. Ali gözlerinden rahatsızdı.

"Yâ Resûlallah, onun gözleri ağrıyor" dediler.

Resûl-i Ekrem buna rağmen, "Olsun! Çağırın, gelsin!" buyurdu.

Haberi alan Hz. Ali, derhal huzura çıkıp geldi. Ağrıyan gözleri Fahr-i Kâinat'ın mübarek duasıyla şifa buldu.[1144]

Efendimiz, ayrıca onun için, "Allahım! Sıcağın soğuğun sıkıntısını bundan gider!" diyerek de dua etti.

Hz. Ali der ki:

"O günden sonra ne sıcaktan ne de soğuktan asla rahatsız olmadım!"[1145]

Gerçekten de, Hz. Ali, yazın en sıcak günlerinde kalın aba giydiği halde bundan rahatsızlık duymazdı; kışın ise en soğuk günlerde en ince elbiseyi giyer ve asla üşümezdi.[1146]

Hz. Resûlullah'ın ak sancağı artık Hz. Ali'nin elindeydi. Merak dolu bakışlar, birden imrenmeye kaybolmuştu. Demek, Allah ve Resûlünün sevdiği ve onun da onları sevdiği zât buydu! Demek, Hayber, bu şerefli zâtın eliyle fetholunacaktı! Her bir sahabe, aynı duygular içinde İslam'ın bu bahadırına gıpta ile bakıyordu.

Sancağını Hz. Ali'ye teslim eden Resûl-i Ekrem, bir de kendisine zırhlı bir gömlek giydirdi ve Zülfikâr'ı da beline kendi eliyle bağladı; sonra da, "Allah, sana fetih nasip edinceye kadar çarpış, sakın arkana dönme!"[1147] diye emretti.

Kahraman Hz. Ali, mübarek sancak elde, heyecanla ilerliyordu. Bir müddet gittikten sonra, "Yâ Resûlallah, ben onlarla neyi gerçekleştirmek için çarpışacağım?" diye sordu.

Kâinatın Efendisinden şu cevap geldi:

"Allah'tan başka ilâh ve ibadet edilecek bulunmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdette bulunancaya kadar onlarla çarpış. Onlar, bunu yaptıkları takdirde, can ve mallarını kurtarmış olurlar. Kalplerindekinin hesabı ise Yüce Allah'a âittir."[1148]

Bu cevabı alan Hz. Ali, kararlılık ve sevinç dolu bir sesle, "Yâ Resûlallah, Müslüman oluncaya kadar onlarla savaşacağım!" dedi.

[1144] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 340; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 51.

[1145] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 99.

[1146] Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 6, s. 560.

[1147] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 349; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 110; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 352.

[1148] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 110; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 352.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Onların kalelerinin yanına varıncaya kadar vakar içinde ilerle, sonra onları İslam'a davet et; Müslüman oldukları takdirde mükellefiyetlerini bildir. Vallahi, senin vasıtanla Allah'ın onlardan tek bir kişiyi hidayete erdirmesi, senin için birçok kızıl deveye sahip olup onları Allah yolunda sadaka vermenden daha da hayırlıdır"[1149] buyurarak, aynı zamanda İslamî fetihlerden maksadın ne olduğunu da ortaya koydu.

Hz. Ali, Merhab'la Karşı Karşıya

Hz. Ali, elinde Hz. Resûlullah'ın beyaz sancağıyla mücahitlerin önünde ilerleyip sancağı Natat Kalesi'nin dibine dikti. Onları, İslam'ın umdelerini anlatıp Müslüman olmaya davet etti. Fakat Yahudiler, Müslüman olmayı kabul etmediler. Çarpışmak için kalelerinden çıktılar. Yapılan çarpışmada birçok yiğidi, mücahitler tarafından yere serildi.

Bu arada, Hayber Yahudilerinin en cesuru kabul edilen Merhab, kardeşinin de öldürülenler arasında olduğunu duyunca, askerleriyle birlikte kaleden çıktı. Üzerinde iki kat zırh gömlek vardı. İki kılıç kuşanmış, başına da iki sarık sarmıştı. Bu heybetli görünüşüyle, "Ben, kükreyip geldikleri zaman çoğu kere arslanları bile kılıçla, mızrakla yere seren adamımdır!" diye haykırıp övünüyordu.

Cesaret kahramanı Hz. Ali, duyduklarına aldırış etmeden, "Ben de, annemin bana Haydar [Arslan] adını taktığı adamım. Cesarette, ormanlardaki en heybetli arslanlar gibiyimdir. Sizi yaşatmayacak, yere sereceğim!"[1150] diye cevap verdi.

Yapılan teke tek vuruşmada, Yahudilerin en kuvvetli adamı Merhab, "Esedullah" unvanının sahibi Hz. Ali karşısında dayanamayıp, kafası Zülfikâr'la ikiye bölünerek yere düştü.[1151]

Manzarayı gören Hz. Resûlullah, mücahitleri müjdeledi: "Sevininiz! Hayber'in fethi artık kolaylaştı."[1152]

Bundan sonra mücahitler, cesaretle düşmanın üzerine yürüdüler, bu arada birçoğunu yere serdiler. Sadece Hz. Ali, o gün sekiz Yahudiyi öldürdü. Hatta bir ara kalkanı elinden düştü. Hemen yanındaki kalenin kapısını yerinden sökerek kendisine kalkan yaptı. Fetih gerçekleşinceye kadar da kale kapısını elinden düşürmedi. Fetih müyesser olduktan sonra Hz. Ali kapıyı yere bıraktı.

[1149] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 51; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 149; İbn Kesir, A.g.e,, c. 3, s. 351.

[1150] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 347; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2. s. 112; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 94; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 357.

[1151] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 112; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 52.

[1152] Vakidî, *Megazi*, c. 2, s. 657.

Sekiz kişi hep beraber sarıldıkları halde onu kaldırmaya muvaffak olamadılar![1153]

Adamlarının teker teker yere serildiğini gören diğer Yahudiler, gerisingeri kaçışmaya başladılar. Artık düşman bozulmuştu. Ve Resûl-i Kibriya Efendimizin beyan buyurdukları gibi, Allah, fethi Hz. Ali eliyle Müslümanlara ihsan etmişti. Kaçışan düşman askerleri arkasından Hz. Ali ile birlikte mücahitler Natat Kalesi'ne daldılar. Fakat orada çocuklardan başka kimse göremediler. Onlara dokunmadılar. Âkıbetin kötü olacağını gören Yahudiler, Natat'ı terk etmek mecburiyetinde kalmışlardı!

Mücahitler, Naim Kalesi'ne doğru yöneldiler. Burada da düşmanla şiddetli çarpışmalar cereyan etti. Düşman birçok adamını da bu kale önünde yapılan çarpışmada kaybetti ve kale teslim alındı.

Naim Kalesi'nin düşüşünü, Sa'b b. Muaz Kalesi'nin teslimi takip etti.

Müslüman Olup Şehâdet Mertebesine Eren Çoban!

Peygamber Efendimiz, Hayber kalelerinden birkaçını muhasara altına almıştı.

Bu sırada, önüne davarlarını katmış birinin İslam ordusuna doğru geldiği görüldü. Bu adam, Hayber Yahudilerinden Âmir'in, Yesar adını taşıyan Habeşli bir kölesi idi. Davarlarını güder, dururdu. Hayber kalelerinin kuşatıldığı sırada, Yahudilerin silahlarına sarıldıklarını görünce, "Ne yapmak istiyorsunuz?" diye sormuştu.

Yahudiler, "Şu, kendini 'resûl' diye ilan eden adamı öldürmek istiyoruz!" cevabını vermişlerdi. "Resûl" kelimesini duyan Habeşli Yesar, bir an duraklamış, bu kelimenin adeta şefkatli bir el gibi kalbini kapladığını hisseder olmuştu.

Yesar sadece Yahudilerin beyanlarıyla iktifa etmek istemiyor, meseleyi kaynağından öğrenmek istiyordu.

İşte, bunun için davarlarını önüne katarak, Hz. Resûlullah'ın huzuruna çıkageldi!

"Sen neler söylüyor ve nelere davet ediyorsun?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem, "İslamiyete davet ediyorum. Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve benim de O'nun Resûlü olduğuma şehâdete, Allah'tan başkasına ibadet etmemeye çağırıyorum" buyurdu.

Yesar, bu sefer, "Peki, ben, dediğin gibi iman eder ve şehâdete bulunursam bana ne var?"

Resûl-i Ekrem, "Eğer bu iman ve bu şehâdet üzere ölürsen cennet var!" dedi.[1154]

[1153] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 349-350; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 359.

Bunun üzerine Yesar, hemen orada Müslüman oldu.

Resûl-i Ekrem, ona bu iman ve şehâdet üzere ölürse cennete gireceğini söylemişti. Ama Yesar mütereddidi. Yaşadığı muhitte insanlar makam ve mevkilerine, zenginlik ve fakirliklerine, güzellik ve çirkinliklerine göre muamele görüyorlardı. Güzel olmayana, hele köleye kimse itibar etmezdi.

Bu sebeple, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Ben Habeşî (siyah tenli), çirkin yüzlü ve fakir bir adamım, bir köleyim! Bu halimle Yahudilerle çarpışır ve ölürsem yine cennete girer miyim?"

Resûl-i Ekrem'den, Yesar'ı sevince gark eden cevap geldi: "Evet, cennete girersin!"[1155]

Yesar bu sefer, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Şu davarlar bana emanettir. Şimdi ben onları ne yapayım?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Onları karargâhtan çıkar. Onlara doğru ufak taşlar at ve bağır! Onlar, sahiplerinin yanına dönecektir" diyerek Yesar'a yol gösterdi.

Yesar hemen kalktı. Yerden bir avuç kum alıp davarlara doğru savurdu:

"Haydi, artık sahibinize dönünüz."

Davarlar, sanki biri tarafından güdülüyormuş gibi, topluca gidip sahiplerinin yanına vardılar.[1156]

Yesar'ın Şehit Olması

İslamiyetle şereflenen Yesar, artık o andan itibaren Allah yolunda çarpışan bir mücahit olmuştu. Mücahitler safında, düşman arasına cesurca dalıyordu. Çok geçmeden, kalelerden atılan taşlarla şehit oldu. Böylece, "bir vakit namaz kılma fırsatını bile bulamadan cennete uçan Müslüman" unvanını aldı.[1157]

Şehit Yesar'ın cenazesi karargâha getirildi. Üzeri örtülü idi. Yerde uzatılmıştı. Cenazeye bakan Hz. Resûlullah'ın bir ara yüzünü çevirdiğini fark eden sahabeler, merakla, "Yâ Resûlallah! Ondan yüzünüzü niçin çevirdiniz?" diye sordular.

Resûl-i Ekrem Efendimiz sebebini izah etti: "Şehit, vurulup yere düştüğü zaman cennet hûrîlerinden iki zevcesi gelip yüzünden tozları siler ve 'Allah, seni toza toprağa bulayanın da yüzünü toza toprağa bulasın, seni öldüreni öldürsün!' derler. Allah, bu kuluna ikram edip, onu hayra sevketti. Allah'a hiç secde etmediği halde, cennet hûrîlerinden ikisini, onun başucunda gördüm!"[1158]

[1154] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 361.

[1155] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 362.

[1156] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 359.

[1157] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 359.

[1158] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 359.

İşte, az ihlâslı amel ve işte, ebedî saadet, sonsuz mükâfat ve ecir!

Bu hadise, bize, hal, hareket ve sözlerimizde en mühim unsurun ihlâs ve samimiyet olduğu dersini veriyor.

Ayrıca bu hadisede görüyoruz ki Peygamber Efendimiz, iman ve İslam'a davette insanlar arasında asla —içtimaî mevkii ne olursa olsun— fark gözetmiyordu. Evet, Yesar kara kuru ve çirkin yüzlü bir köle idi; üstelik, içtimaî seviyenin o zaman insanları nazarında en düşük tabakası sayılabilecek bir mevkide idi. Bütün bunlara rağmen Efendimiz, onu hakir görmüyor, küçümsemiyor, Müslüman olup olmamasında —hâşâ— herhangi bir küçümseme eseri göstermiyordu; aksine, gayet ciddi bir şekilde ona İslamiyeti anlatıyor, böylece de ebedî saadeti elde etmesine vesile oluyordu.

İslam ve imana hizmette bulunanların da aynı ölçü ve düşünceyle hareket etmeleri gerekir!

Netice

On günü bulan bir muhasara esnasında kalelerinin birer ikişer düştüğünü gören Yahudiler, çaresiz kalıp sulh istediler. Peygamber Efendimiz, bu isteklerini kabul etti. Kendilerinden gelen heyetle Resûl-i Ekrem arasında şu maddeler tespit edildi:

1) Kalede çarpışmaya katılmış bulunan Yahudilerin kanları dökülmeyecek.

2) Hayber'den çocuklarıyla birlikte çıkıp gitmelerine müsaade edilecek.

3) Beraberlerinde bir hayvan yükünden başka bir şey götürmeyecekler.

4) Bunun dışında, gerek menkul ve gerekse gayrımenkul bütün mallar, yay, miğfer, at, cübbe, zırh, gömlek gibi silahlar ve üzerlerindeki elbiselerinden başka bütün elbise ve kumaşlar Hz. Resûlullah'a bırakılacak.

5) Hz. Resûlullah'a bırakılması gereken herhangi bir şey ne suretle olursa olsun gizlenmeyecek, gizleyenler ise Allah ve Resûlünün eman ve himâye taahhüdünün hâricinde kalacaklardır.[1159]

Bu şartlar çerçevesinde anlaşmaya varılıp sulh yapıldıktan sonra, Yahudiler, Hayber'den çıkmak üzere hazırlandılar. Bu sırada Peygamber Efendimize bir teklif getirdiler: "Biz mal mülk sahipleriyiz! Mülk bakımı ve işletmesini senden daha iyi bilir ve başarırız! Bırak bizi, Hayber topraklarında kalalım!"[1160]

Resûl-i Ekrem Efendimiz ve sahabeler, burada duracak durumda değillerdi. Bakıp gözetmeye de müsait bulunmuyorlardı. Bu sebeple Peygamber Efendimiz, tekliflerini müspet karşıladı ve Hayber mahsûlâtının yarı yarıya bölüştürülmesi şartıyla onların tekrar yurtlarında kalmasına müsaade etti. Ancak bu

---

[1159] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 110; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 376-377; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 744.

[1160] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 352-371.

anlaşma, istendiği zaman Peygamber Efendimiz tarafından ortadan kaldırılabilecekti.[1161] Böylece, Yahudiler, İslam devletiyle ziraî bir işletmede ortaklık akdetmiş gibi, işledikleri araziden yarı nisbetinde bir hisse vereceklerdi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, her sene mahsûl zamanı Abdullah b. Revâha Hazretlerini Hayber'e gönderirdi. Hz. Abdullah, mahsûlâtı yarı yarıya ayırır, sonra da onları istediğini almada serbest bırakırdı. Bu âdilane muamele karşısında Yahudiler, "Bu adalet sâyesinde yer ve gök ayakta duruyor!"[1162] demekten kendilerini alamazlardı.

Şehit ve Ölü Sayısı

Harp sonunda, bin altı yüz kişilik İslam ordusunun yirminin üzerinde şehit vermiş olduğu görüldü. Buna karşılık, müdafaada bulunan ve harbi kendi kalelerinde kabul etmek gibi bir avantaja sahip olan yirmi bin kişilik Yahudi ordusunda ölü sayısı ise doksan üçü buluyordu.[1163]

Bu parlak muzafferiyet neticesinde Hayber de İslam devleti hudutları dâhiline alınmış oldu.

Habeşistan Muhacirlerinin Hayber'e Gelişi

Resûl-i Kibriya Efendimiz, henüz Hayber'den ayrılmamıştı. Bu sırada Cafer b. Ebî Tâlib başkanlığındaki Habeşistan muhacirleri çıkıp geldiler.[1164] Resûl-i Ekrem Efendimiz, bundan son derece memnun oldu ve "Bilmem, bu iki şeyden hangisiyle sevineyim? Feth-i Hayber'le mi, yoksa kudum-u Cafer'le mi?" diye buyurdu.[1165] Peygamber Efendimiz, Hayber ganimetinden onlara da pay ayırmıştır.[1166]

Çift Hicretli ve Çift Ücretli Olanlar!

Medine'ye gelindikten sonra, Hayber fethine katılan mücahit muhacirlerden bazılarının, Habeşistan muhacirlerine, "Biz hicrette sizi geçmişizdir!" dedikleri duyulmuştu. Hatta bir gün, Hz. Cafer b. Ebî Tâlib'in, Habeşistan'a hicret etmiş bulunan hanımı Hz. Esmâ, Hz. Hafsa'nın ziyaretine gitmişti. Orada Hz. Ömer'le karşılaşmıştı. Hz. Ömer onun Esmâ binti Umeys olduğunu öğrenince, "Bizler, hicrette sizleri geçmişizdir. Bu sebeple de, Resûlullah'a (a.s.m.) sizden daha yakınız!" demişti.

Hz. Esmâ buna kızmış ve "Hayır! Gerçek, senin bildiğin gibi değildir! Val-

---

[1161] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 352.
[1162] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 369.
[1163] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 107.
[1164] Müslim, *Sahîh*, c. 4, s. 1946.
[1165] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 35.
[1166] Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 1946.

lahi, sizler Resûlullah'ın (a.s.m.) yanında bulunuyordunuz da, o sizin aç olanlarınızı doyuruyor, câhillerinizi de va'z ve nasihat ederek yetiştiriyordu! Bizler ise, dinimiz yolunda uğradığımız düşmanlıklar yüzünden Habeş ülkelerine gitmek zorunda kalmıştık. Bunu da ancak Allah ve Resûlünün rızasını kazanmak yolunda göze almıştık" dedikten sonra ilave etmişti: "Vallahi, ben senin bu dediklerini Resûlullah'a söyleyeceğim ve bunun doğru olup olmadığını soracağım!"

O sırada Resûl-i Kibriya Efendimiz geldi.

Esmâ bint-i Umeys, Hz. Ömer'in kendisine söylediklerini nakletti.

Resûl-i Ekrem, "Buna karşılık sen ona ne söyledin?" diye sordu.

Hz. Esmâ, "Ben de ona şöyle şöyle cevap verdim" dedi.

Bunun üzerine Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Esmâ'ya, "Bu hususta, bana sizlerden daha yakın kimse yoktur!" buyurduktan sonra ilave etti: "Ömer ve arkadaşlarına bir hicret (sevabı) vardır! Siz gemi halkına ise, iki hicret (sevabı) vardır!"[1167]

Bunu duyan Habeşistan'dan gelen Müslüman muhacirler de son derece sevindiler. Bu da, Müslümanların hicrete ne derece ehemmiyet verdiklerini açıkça göstermektedir.

Ganimetler

Hayber'de elde edilen ganimetler, bu gazâya katılmış olsun olmasın, Hudeybiye Sulh Antlaşması sırasında Peygamber Efendimizin yanında bulunan bütün sahabelere taksim edildi.[1168] Zira, Cenab-ı Hak, Hudeybiye Seferi'ne iştirak edenlere, Hayber'in fethedileceğini ve kendilerine bol ganimet ihsan edeceğini önceden haber verip müjdelemişti.[1169]

Resûl-i Ekrem Efendimiz ayrıca Hayber'de gelip İslam ordusuna katılan Devs kabilesine mensup dört yüz Müslüman ile Cafer b. Ebî Tâlib'in (r.a.) başkanlığında Habeşistan'dan dönen ve Hayber'de Müslümanlara kavuşan Habeşistan muhacirlerine bu ganimetten hisse ayırdı.[1170]

Resûl-i Zîşan Efendimizin emriyle ganimet malları ilk önce beş parçaya ayrıldı. Beşte bir parça Peygamber Efendimize teslim edildi. Geri kalan dört parça ise Efendimizin emriyle satışa çıkarıldı.

Peygamber Efendimiz, ganimet mallarından satılanların paralarını Müslümanlar arasında taksim etti.[1171]

[1167] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 53-54; Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1947.

[1168] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 364.

[1169] Fetih, 18-19.

[1170] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 108; Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1946.

[1171] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 107.

Hayber'in gayrimenkul malları, yani arazi ve varidatı ise Şıkk, Natat ve Ketîbe mülkleri olarak bölüştürüldü. Şıkk ve Natat mülkleri, Müslümanların beşte dört hisselerine karşılık tutuldu. Ketibe mülkleri ise Beytü'l-Mâl'e âit olmak üzere Peygamber Efendimize bırakıldı.[1172]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Ketibe'nin mülk ve mahsûllerini ihtiyaç derecelerine göre, akrabaları, hanımları, Müslüman erkek ve kadınlar arasında bölüştürdü.[1173]

Ganimetler arasında, Tevrat'tan müteaddit nüsha da vardı. Yahudiler bunların kendilerine iadesini talep ettiler. Peygamber Efendimizin emriyle, Müslümanlar, Tevrat nüshalarını derhal geri verdiler. Böylece, diğer dinlere karşı olan geniş müsamahalarını bu hareketleriyle göstermiş oldular. Bu hadise, aynı zamanda, Müslümanların, Allah tarafından daha önceki peygambere gönderilmiş mukaddes kitaplara hürmet gösterdiklerinin bir ifadesiydi.

Yahudilerin, Peygamberimizi Zehirlemeye Kalkışmaları

Peygamber Efendimizin bütün iyi niyet ve güzel muamelesine rağmen, Yahudilerin İslam'a karşı gönüllerinde besledikleri kin ve düşmanlık ateşi bir türlü sönmüyordu. Her iyi muameleye karşı kötü bir hareketle, haince bir tertiple cevap vermeyi, adeta kendilerine huy edinmişlerdi.

Hayber fethedilmiş, Peygamberimiz ashabıyla birlikte istirahate çekilmişti. Savaşla Resûl-i Ekrem'i mağlup edemeyen Yahudiler, bu sefer haince bir tertibin içine girdiler: Onu zehirlemeye karar verdiler! Bu vazifeyi, meşhur Yahudi Sellâm b. Mişkem'in karısı Zeyneb üzerine aldı. Plân gereği, Zeyneb, bir dişi keçi kızarttı ve her tarafını tesirli bir zehirle zehirledi; ayrıca Peygamber Efendimizin, davarın kol ve kürek etini daha çok sevdiğini de sorup öğrendiği için, keçinin oralarına daha da çok zehir serpti.

Dessas Yahudi kadını, kızartılmış, kebap edilmiş zehirli keçiyi alıp getirdi ve "Ey Ebu'l-Kàsım! Bunu sana hediye ediyorum!" diyerek Peygamber Efendimizin önüne koydu.

Kadın uzaklaşırken, Peygamber Efendimiz ve orada bulunan sahabeler de ortaya konulan etten yemeye hazırlandılar. Resûl-i Ekrem, etin sevdiği kürek kısmından bir lokma aldı; fakat yutmadan, sahabelere, "Ellerinizi çekiniz! Şu kürek, etin zehirlenmiş olduğunu bana haber veriyor!"[1174] diye buyurdu.

Herkes elini çekti. Sadece Bişr b. Berâ Hazretleri, ağzına aldığı lokmayı yutmuştu. Et öylesine kuvvetli zehirliydi ki Hz. Bişr, oturduğu yerde birden morardı ve ânında şehit oldu.[1175]

[1172] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 363.

[1173] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 365-367.

[1174] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 352; Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 4, s. 175.

[1175] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 767.

Peygamberleri öldürmekle iştihar bulan, zehirleme mârifetini her milletten çok daha iyi beceren Yahudilerin bu teşebbüsü de akim kalınca, Peygamber Efendimiz, bu tertibe âlet olan Zeyneb'i huzuruna çağırdı. Zeyneb suçunu itiraf etti. Peygamber Efendimizin, "Neden bunu yaptın?" sorusuna şu cevabı verdi:

"Eğer gerçekten bir peygambersen, sana haber verilecek; dolayısıyla zarar görmezsin. Eğer peygamber değil de bir hükümdarsan kendimizi ve insanları senden kurtarmak için yaptım!"[1176]

Bazı rivayetlere göre, hiç kimseden şahsî intikam alma duygusu taşımayan Peygamber Efendimiz, kadını öldürtmeyip affetmiştir.[1177] Bazı rivayetlerde ise, onu öldürttüğünden bahsedilir. Tahkik ehli demiş ki:

Hz. Resûlullah öldürtmemiş, fakat şehit olan Bişr'in veresesine vermiş, onlar kısas olarak öldürmüşler.[1178]

Hayber'de Yasaklanan Şeyler

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hayber günü Müslümanlara dört şeyi yasakladı:

1) Esir alınan kadınlara dokunmayı,
2) Ehlî merkeplerin etlerini yemeyi,
3) Her yırtıcı, azı dişli hayvanın etini yemeyi,
4) Ganimet mallarının bölüştürülmeden satılması veya satın alınmasını.[1179]

Fedek Yahudileriyle Anlaşma Yapılması

Peygamber Efendimiz, Hayber'in fethinden sonra Muhayyısa b. Mes'ud'u, İslamiyete davet etmek üzere, Medine'den iki konak mesafede bulunan Fedek köyünde oturan Yahudilere gönderdi. Fedek Yahudileri, birkaç kere sâir Yahudilerle birleşerek Medine üzerine yürümeyi kararlaştırmışlar, ancak buna muvaffak olamamışlardı.

Fedek Yahudileri, Resûlullah'ın elçisi Muhayyısa'nın sulh teklifini önce kabul etmediler. Sonra Peygamber Efendimizin üzerlerine yürüyüp, Hayber Yahudilerinin uğradıkları âkıbete uğrayacaklarından korkup bu görüşlerinden vazgeçtiler ve sulh teklif ettiler. Peygamber Efendimiz onların bu teklifini kabul etti.

Yapılan anlaşmaya göre, kanları bağışlandı. Arazilerinin yarısı kendilerine bırakıldı, diğer yarısı ise Peygamber Efendimize mahsus kılındı. Sâir Müslümanlar arasında bölüştürülmedi. Zira, Haşir Suresi'nin altıncı ayetiyle, hiçbir

---

[1176] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 352; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 95; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 397.

[1177] Kastalani, *Mevahibü'l-Ledünniye*, c. 1, s. 181.

[1178] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 107; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 769.

[1179] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 345.

askerî harekat yapılmadan barış yoluyla fethedilen yerler Peygamber Efendimize tahsis buyrulmuştur. Fedek'te aynı durum vuku bulduğu için alınan arazinin yarısı Peygamberimize kaldı.[1180] Resûl-i Ekrem Efendimiz, bunun gelirini, kendi zâtı, Hâşimoğullarının küçükleri ile onların yetimlerini evlendirmek için sarfederdi.[1181]

Vadi'l-Kurâ'nın Alınması

Daha sonra Peygamber Efendimiz, ordusuyla Hayber'den ayrılıp Vadi'l-Kurâ'ya müteveccihen hareket etti. Burası, Hayber ve Teyma arasındaki köylerin bulunduğu bir yerdi. İslam'dan evvel, Yahudiler buraya yerleşerek imar etmişlerdi.

Vadi'l-Kurâ Yahudileri de, Benî Kurayza Yahudilerinin Hendek Savaşı'nda yaptıkları hainlikten dolayı cezalandırıldıktan sonra, civar Yahudileri de yanlarına alarak Medine üzerine yürümeyi kararlaştırmışlar, ancak bu fırsatı elde edememişlerdi.

Resûl-i Ekrem, buradaki Yahudileri önce İslam'a davet etti; Müslüman oldukları takdirde kanlarının bağışlanacağını, mallarının da kendilerine bırakılacağını, kalplerinde gizlediklerinin hesabının ise Allah'a âit bir iş olduğunu bildirdi.[1182] Vadi'l-Kurâ ahalisi bu teklifi kabul etmeyip çarpışmaya hazırlandı.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, onları muhasara altına aldı. Muhasaranın ilk günü cereyan eden çarpışmada Yahudilerden on kadar adam öldürüldü.[1183]

Resûl-i Ekrem, ikinci kere onları İslam'a davet etti. Yine kabule yanaşmadılar ve mücahitlere karşı koydular. Fakat mücahitlerin hücumuna karşı fazla dayanamadılar; henüz güneş bir mızrak boyu yükselmişti ki teslim olmak mecburiyetinde kaldılar.[1184]

Burada, bol miktarda ganimet elde edildi. Resûl-i Ekrem onları usûlüne göre beş kısma ayırdı; dört payını mücahitler arasında bölüştürdü, bir payını da Beytü'l-Mâl'e ayırdı. Arazisi ise, Hayber'de olduğu gibi, orada bulunan ahaliye, mahsûlâtının yarı yarıya bölüştürülmesi şartıyla bırakıldı.[1185]

Teyma Yahudilerinin Cizye Vermeyi Kabul Etmeleri

Medine ile Şam yolu üzerinde Hayber ve Tebük arasında bulunan Teyma mevkiinde de Yahudiler oturuyorlardı. Peygamber Efendimizin Hayber ve Va-

---

[1180] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 368.
[1181] Muhammed el-Hudarî, *Nuru'l-Yakîn*, s. 195.
[1182] İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 413.
[1183] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 413.
[1184] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 413.
[1185] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 413.

di'l-Kurâ'da yaptıklarını duymuşlardı. Bu sebeple, İslam ordusu buraya gelir gelmez, cizye vermeyi kabul ettiler. Dolayısıyla, yurtlarından ayrılmamış, toprakları da ellerinden gitmemiş oldu.[1186]

Hayber Fethi'nin Önemi

Hayber'in fethiyle hemen hemen Arabistan'daki bütün Yahudiler, İslam devletine tâbi duruma gelmiş sayılıyordu. Daha evvel de, Hudeybiye Sulhü'yle müşriklerden gelebilecek herhangi bir tehlike önlenmiş bulunduğundan, bu fetihle İslamiyet büyük bir serbesiyet imkânına kavuşuyordu.

Hudeybiye Sulh Antlaşması'yla, müşriklerin, Yahudilerin yardımına koşmaları veya onlarla iş birliğine girişmeleri önlenirken, bu fetihle de Yahudilerin Kureyş müşrikleriyle herhangi bir iş birliğine teşebbüsleri bertaraf edilmiş olunuyordu. Artık ne müşriklerden Yahudilere, ne de Yahudilerden müşriklere bir ümit ışığı kalmıştı. Böylelikle, Kureyş müşriklerinin Müslümanlara her zaman kullanmayı düşündükleri bir kollarını kaybetmiş sayılıyorlardı.

Bu fetih etrafta da büyük akisler uyandırdı. Çünkü Hayber'in çok kuvvetli kalelere sahip bulunduğu, buradaki Yahudilerinse harp sanatını çok iyi bildikleri, harp malzemesi bakımından da üstün bir seviyede bulundukları, cesur adamlarının, yiğitlerinin oldukça fazla olduğu herkesçe biliniyordu.

Bütün bunlara rağmen, İslam ordusu karşısında mağlup düşmeleri, hepsini korkutuyor, Müslümanların yenilmez bir güç halini aldıklarını bir kere daha anlıyorlardı. Nitekim arzularıyla gelip İslam hâkimiyetini kabul ederek boyun eğdiklerini bildirmişlerdir. Bu bakımdan, Hayber'in fethi, İslam tarihinde önemli bir yer işgal eder.

Peygamberimizin Hz. Safiyye ile Evlenmesi

Hayber fethinde esir alınanlar arasında Hz. Safiyye de bulunuyordu.

Asıl ismi "Zeyneb" olan Hz. Safiyye, Benî Nadîr Reisi Huyey b. Ahtab'ın kızı idi. Annesi ise, Benî Kurayza Yahudileri eşrafından olan Semevel'in kızı Berre idi. Hayber Yahudileri reislerinden Rebi' b. Hukayk'ın oğlu Kinâne'yle yeni evlenmişti. Hayber günü Rebi öldürülünce dul kalmıştı. Müslümanlar tarafından da Kamus Kalesi'nin teslim olması sırasında esir alınmıştı.[1187]

Esirler toplandığı zaman Dıhyetü'l-Kelbî, Resûl-i Ekrem Efendimize gelip bir cariye istemişti. Peygamber Efendimiz de esirler arasından bir cariye almasına müsaade buyurmuştu. Bunun üzerine Hz. Dıhye, Hz. Safiyye'yi beğenip almıştı.[1188]

[1186] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 413; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 775.

[1187] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 350; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 120.

[1188] Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 3, s. 153.

Fakat ashab-ı kiram, Hz. Safiyye'nin Hayber Reisinin gelini ve Benî Nadîr'in en şerefli bir ailesinin kızı olduğunu düşünerek bunu uygun görmedi. Hz. Resûlullah'a gelerek, "Yâ Resûlallah! Benî Kurayza ve Benî Nadîrlerin reisi Huyey'in kızı Safiyye'yi Dıhye'nin alması uygun değildir! Onu ancak sen almalısın!" diyerek itiraz ettiler.[1189]

Peygamber Efendimiz bu itirazı kabul etmediği takdirde ashab-ı güzinin kalben rahatsız olacakları muhakkaktı. Bunun üzerine Efendimiz, Hz. Dıhye'ye başka bir kadın almasını emir buyurdu; Hz. Bilâl'i de, Hz. Safiyye'yi getirmeye gönderdi.

Hz. Bilâl'in Hz. Safiyye'yi Getirmesi

Hz. Bilâl, Hz. Safiyye'yi, yine esir düşen amcası kızıyla alıp getirirken, onları Yahudi erkeklerinden iki kişinin cesedinin yanından geçirdi. Amcası kızı bu manzarayı görür görmez feryat ve figana başladı; yüzünü parçalayıp, başına topraklar saçtı.

Uzaktan durumu fark eden Resûl-i Ekrem Efendimiz, yanına gelen Hz. Bilâl'e, "Ey Bilâl! Senden merhamet ve şefkat duygusu sökülüp atıldı mı ki bu kadıncağızları ölülerinin yanından geçirdin?"[1190] buyurdu.

Hz. Bilâl, mahcup mahcup huzurda boynunu büktü ve "Yâ Resûlallah! Zâtınızın bundan rahatsız olacağını tahmin etmemiştim" diyerek özür diledi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Safiyye'yi arka tarafına almalarını emrederek üzerine de omuz atkısını örttü. Bunun üzerine sahabeler, Peygamber Efendimizin onu kendisine başkumandanlık hakkı [safiy] olarak aldığını anladılar.[1191]

Peygamber Efendimizin harp sonrası bir prensibi de, mağlup ettiği veya teslime mecbur bıraktığı düşmanla uzlaşma yoluna gitmesi idi. Hz. Safiyye ailesi, Yahudiler arasında itibarlı ve şerefli bir aileydi. Elbette, onun mevkiinin muhafazası, İslamiyet ve Müslümanlar için iyi neticeler ve faydalar doğurabilecekti. Bir diğer husus da, Resûl-i Ekrem'in bazı evliliklerinde siyasî durumu göz önünde bulundurmasıydı. Bir kabilenin veya bir kavmin ileri gelenlerinden birinin kızını almakla, o kavmi, o kabileyi, düşman ise İslamiyete ve Müslümanlara karşı düşmanlıklarını en azından hafifletip yumuşatıyor, dost ise bu dostluğun daha da kuvvet bulmasını sağlıyordu. Hz. Cüveyriye ve Hz. Ümmü Habibe ile evlenmelerinde bu hususlar gayet açık görülür.

[1189] Ahmed-i İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 102.

[1190] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 351.

[1191] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 351.

Hz. Safiyye'nin Tercihi

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Safiyye'ye İslam'ı anlattı ve "Eğer Müslüman olursan, ben seni kendime zevce edineceğim; şayet Yahudiliği tercih edecek olursan seni azat ederim, sen de gider, kavmine kavuşursun!"[1192] buyurdu.

Resûl-i Kibriya Efendimizle bir kerecik olsun görüşüp kendisinden birkaç kutsî kelâm duyan Hz. Safiyye, tercihini doğru yaparak, aynı zamanda kalbinin safiyetini ve derin anlayışını açıkça ortaya koydu: "Yâ Resûlallah! Siz beni İslamiyete davet etmeden önce, konak yerine geldiğimde, Müslümanlığı arzulamış ve seni tasdik etmiş bulunuyordum! Yahudilikle benim hiçbir ilgim kalmamış ve ona artık ihtiyacım da yoktur. Hayber'de de artık ne babam ne de kardeşim vardır! Sen, beni küfürle İslamiyetten birini seçmekte serbest bırakıyorsun! Allah ve Allah'ın Resûlü, bana azat edilmemden ve kavmimin yanına dönmemden daha sevgilidir! Ben onları tercih ediyorum!"[1193]

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, Hz. Safiyye'yi hürriyetine kavuşturdu ve onu Ezvac-ı Tâhirat arasına katarak şereflendirdi.[1194]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Safiyye ile Hayber'de gerdeğe girmedi. Sibar mevkiine geldiği zaman ise, Hz. Safiyye bu işe muvafakat etmedi. Ancak Hayber'den on iki mil kadar uzaklaştıktan sonra Sahba'da muvafakat etti. Peygamber Efendimiz, "Sibar'da konmak istediğim zaman râzı olmamanın sebebi neydi?" diye sorunca, Hz. Safiyye, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Yahudilerin yakınında sana bir zararın gelebileceğinden korkmuştum. Onlardan uzaklaşınca emniyete kavuştum!"[1195]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, onun bu bağlılığından memnun oldu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Sahba mevkiinde Hz. Safiyye ile kendisine âit çadırda gerdeğe girdi.

Hz. Safiyye'nin Rüyasını Anlatması

Peygamber Efendimiz, Hz. Safiyye'nin yüzünde bir darbe çürüğü gördü. Sebebini sordu. Hz. Safiyye izah etti:

"Kinâne, b. Rebi ile evlendiğim ilk gece bir rüya görmüştüm. Rüyamda Medine tarafından bir ayın gelip kucağıma düştüğüne şahit oluyordum. Bunu Kinâne'ye anlatınca kızdı ve 'Sen ancak Hicaz Hükümdarı Muhammed'e varmak istiyorsun!' diyerek yüzüme bir tokat vurdu. Onun izi kaldı."[1196]

1192 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s.123.

1193 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s.121-123.

1194 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s.121-125.

1195 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s.122-123.

1196 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s.351; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 121.

Hz. Ebû Eyyûb'un Fedakârlığı

Hz. Ebû Eyyûb el-Ensarî, kılıcını kuşanıp o gece sabaha kadar çadırının etrafında dolaşarak Peygamber Efendimizi beklemişti.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, sabahleyin erkenden çadırından çıkınca, Hz. Ebû Eyyûb tekbir getirdi. Peygamber Efendimiz onu elinde kılıç, çadırın yanında görünce, "Yâ Eba Eyyûb! Nedir bu halin?" diye sordu.

Bütün gece gözü uyku tutmayan fedakâr sahabe, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Harpte babasını, kardeşini, kocasını, amcasını, akraba ve taallûkatını kaybeden ve henüz yeni Müslüman olan bu kadından sana bir zarar gelebileceğinden korktum da çadırını bekledim!"[1197]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, mübarek tebessümleri arasında, "Allah, seni hayra erdirsin!" diye buyurdu ve arkasından ona şu duayı yaptı:

"Allahım! Beni koruyarak gecelediği gibi, sen de Ebû Eyyûb'u koru!"[1198]

Mücahitlerin Sabah Namazını Kaçırmaları

Resûl-i Kibriya Efendimiz, ashab-ı kiramla Medine'ye yaklaşmıştı. Sabah namazı vaktine de fazla bir zaman kalmamıştı. Mücahitler, bütün gece yol aldıkları için, bir nebze istirahat etmek maksadıyla, Peygamber Efendimizin emriyle bir yerde konakladılar.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Sabah namazı vaktinizi kim bekleyecek? Belki uyuyabiliriz" diye ashab-ı kirama sordu.

Hz. Bilâl ayağa kalkıp, "Ben beklerim yâ Resûlallah!" dedi.

Bunun üzerine, Resûl-i Ekrem Efendimizle mücahitler uyudular.

O arada Hz. Bilâl de namaza durdu. Uzun müddet namaz kıldı. Sonra çökmüş devesine yaslanarak sabah namazı vaktini gözlemeye başladı. Bu arada uykuya daldı. Mücahitlerin "İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn" demeleriyle ancak uyanabildi. Güneş doğmuş, her taraf aydınlanmıştı!

Resûl-i Ekrem Efendimiz, telâşla, "Ey Bilâl! Nedir bu yaptığın bize?" diyerek sitem etti.

Hz. Bilâl, "Anam babam, sana feda olsun yâ Resûlallah! Senin ruhunu tutan kudret, benim de ruhumu tuttu, bırakmadı!" deyince, Resûl-i Ekrem Efendimiz gülümseyerek, "Doğru söyledin!" buyurdu.[1199]

Sahabelerin uyuyakaldıkları vadiden çıkılınca, Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Burası, şeytanların eğleştiği bir vadidir!" buyurdu ve abdest aldıktan sonra Hz. Bilâl'e, "Ey Bilâl! Ezanı oku!" diye emretti.

[1197] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s.351; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 126.

[1198] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 354-355.

[1199] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 355.

Ezan okununca Müslümanlar toplandı.

Peygamber Efendimiz onlara, "Sabah namazının sünnetini kılınız" buyurdu.

Sünnet kılındıktan sonra Peygamber Efendimiz, "Ey Bilâl! Kamet getir" dedi.

Hz. Bilâl kamet getirdi.

Peygamber Efendimiz, imam olup namazı kıldırdıktan sonra, ashab-ı kirama döndü ve "Herhangi biriniz, uyur veya unutuverir de namazını geçirirse, onu vaktinde kıldığı şekilde kılsın, kazâ etsin" diye buyurdu.[1200]

Medine'ye Dönüş

Fahr-i Kâinat Efendimiz, bütün bu olup bitenlerden sonra mücahitlerle birlikte tekrar Medine'ye doğru yol aldı. Uhud dağı görününce, "Biz Uhud'u severiz, Uhud da bizi!" diye buyurdu. Ordusuyla Medine'ye girerken de, "Yâ Rabbi! Senden başka mâbud yoktur; yalnız sen varsın. Senin ortağın yoktur; bütün mülk senindir. Bütün hamd da senindir. Allahım! Biz, sana yöneldik; günahlarımızdan tevbe ediyoruz. Biz, ancak Rabbimize ibadet, Rabbimize secde, Rabbimize hamd ederiz. Rabbimiz vaadinde sâdıktır; kuluna (Muhammed'e) nusret etmiştir, yalnız başına bütün düşman topluluklarını hezimete uğratıp sindirmiştir"[1201] diye dua etti.[1202]

KAZA UMRESİ

(Hicret'in 7. senesi Zilkade ayı / Milâdî 628)

Bu tarihten bir sene önce, Peygamber Efendimiz ve ashab-ı kiramın Kâbe'yi ziyaret edip umre yapmalarına, Kureyş müşrikleri mani olmuşlar ve imzalanan Hudeybiye Antlaşması'yla Resûl-i Ekrem ve Müslümanların bu niyet ve arzularının tahakkuku bir sene sonraya bırakılmıştı.

Cenab-ı Hakk'ın yardımıyla, Peygamber Efendimiz, bu bir sene zarfında birçok muvaffakiyet elde etmişti. Devrin hükümdarlarını İslam'dan haberdar etmiş ve onları İslam'a davette bulunmuştu. Bunlardan bir kısmı İslamiyetle müşerref olmuşlardı. Ayrıca Hayber'i fethederek, hemen hemen Arabistan Yarımadası'nda bulunan bütün Yahudileri tesirsiz hale getirmişti. Yine İslamiye-

---

[1200] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 355; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 163.

[1201] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 123-124.

[1202] Peygamber Efendimiz, herhangi bir gazâdan, hacdan veya bir umreden döndüklerinde, bir dağ başına çıkınca, yahut düz, yüksek bir sahaya varınca üç defa tekbir getirdikten sonra hep bu duayı yapardı.

tin gittikçe güç kazandığını, kuvvet elde ettiğini göstermek babında da birçok kabileye askerî birlik göndererek onları itaat altına almıştı.

Bütün bunlardan sonra, Kâbe'yi ziyaret ve umrenin ifası zamanı gelmiş bulunuyordu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Zilkade ayı girince, ashabına umre için hazırlanmalarını emretti. Bu emre göre, Hudeybiye Seferi'ne katılmış bulunanlardan hayatta olanların hiçbiri geri kalmayacaktı.[1203]

O sırada Medine'ye taşradan gelmiş kimsesiz ve yardıma muhtaç birçok Müslüman vardı. Efendimize başvurarak, "Yâ Resûlallah! Bizim ne azığımız, ne de bizi doyuracak bir adamımız var" diyerek durumlarını arz ettiler.

Resûl-i Ekrem, ihtiyacı olanlara yardım etmelerini, onlara bakmalarını Medine halkına duyurdu. Bunun üzerine ashab-ı kiram, "Yâ Resûlallah!" dediler. "Biz, sadaka olarak neyi verelim? Verecek hiçbir şey bulamıyoruz ki!"

Resûl-i Zîşan Efendimiz, "Ne olursa... İsterse yarım hurma olsun!" buyurdu.

Medine'den Ayrılış

Server-i Kâinat Efendimiz, yerine Uveyf b. Azbat'ı vekil bırakıp, umre için hazırlanmış bulunan iki bin civarındaki Müslümanla Medine'den Mekke'ye, Beytullah'a doğru yola çıktı.[1204] Müslümanlar yanlarında altmış kurbanlık deve sürüyorlardı. Peygamber Efendimiz, kendi kurbanlık devesini bizzat mübarek elleriyle işaretlemişti.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ayrıca Kureyş müşrikleri tarafından herhangi bir saldırı ve karşı koymaya maruz kalabilirler düşüncesiyle yüz at ve miğfer, zırh gömlek ve mızrak gibi harp silahları da almıştı. Hâlbuki, yapılan anlaşma gereği, beraberinde sadece yolculuk silahı sayılan kılıç olacak ve o da kınına sokulu vaziyette bulunacaktı. Öyle ise vaadinde hiçbir zaman hulf etmeyen Hz. Resûlullah, neden böyle hareket ediyordu? Bu husus, sahabelerin nazarından kaçmadı. Sordular: "Yâ Resûlallah! Müşriklerle, sadece kınına sokulu kılıçla geleceğine dair ahdin vardı. Hâlbuki, sen silah taşımaktasın!"

Hz. Fahr-i Âlem, sebebini izah etti: "Biz, bu silahları Harem'e, Kureyşlilerin yanına götürmeyeceğiz; fakat her ihtimale karşı yanımızda bulunduracağız!"[1205]

Peygamberimizin İhrama Girişi

Müslümanların kalbi heyecan ve sevinçle atıyordu. Muhacirlerin duydukları sevinç ve heyecan ise tarife sığacak gibi değildi: Yedi sene önce terk etmek

---

[1203] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 120.

[1204] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 120.

[1205] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 121.

zorunda kaldıkları baba ocağına kavuşacaklar, Kâbe-i Muazzama'yı ziyaret edeceklerdi! Hepsinden de mühimi, kendilerini hakir gören, kendilerine olmadık eziyet ve işkencelerde bulunan Kureyş müşriklerine İslam'ın izzet, şeref, azamet ve haşmetini göstereceklerdi. Bu sebeple gönülleri heyecan doluydu!

Zülhuleyfe mevkiine varılınca, Resûl-i Ekrem Efendimiz, Muhammed b. Mesleme'nin kumandanlık ettiği süvarilerle birlikte silah yüklerini ve kurbanlık develeri önden gönderdi ve orada ihrama girdi.[1206]

Artık etraf Allah Resûlü ve Müslümanların telbiye sadâlarıyla adeta sarsılıyordu:

"Lebbeyk, Allahümme Lebbeyk! Lebbeyke lâ şerîke leke Lebbeyk! İnnel hamde ven'nimete leke ve'l-Mülk! Lâ şerike leke."[1207]

Müşriklerin Korku ve Telâşı

Önden giden Muhammed b. Mesleme komutasındaki yüz atlı birliği ve beraberinde götürdükleri silahlar, Merru'z-Zehran mevkiinde müşriklerin birkaç adamı tarafından görüldü.

"Nedir bunlar?" diye sordular.

Muhammed b. Mesleme, "Resûlullah'ın (a.s.m.) süvarileridir" dedi ve devam etti: "Kendileri de inşallah yarın sabah burada olacaklardır!"[1208]

Adamlar şaşkına döndüler ve son sürat yol alarak haberi Mekke'ye ulaştırdılar. Müşrikleri, bir korku ve telâş sardı. "Muhammed, üzerimize yürüyor!" diyerek durumdan birbirlerini haberdar ettiler.

Gerçi Hz. Resûlullah, Hendek Harbi'nden sonra, "Artık onlar bizim üzerimize değil, biz onların üzerine yürüyeceğiz!" buyurmuşlardı; ama bu sefer, o gayeyle tertip edilmiş değildi. Sadece, anlaşmada da belirtildiği gibi, Kâbe'yi tavaf etmek, umrelerini yapmak maksadıyla yola çıkmışlardı.

Buna rağmen müşrikler fazlasıyla endişeye kapıldılar. Derhal Resûl-i Ekrem Efendimize işin gerçek mahiyetini öğrenmek için adamlarını gönderdiler.

Peygamber Efendimiz, Merru'z-Zehran'da

Telbiye sadâlarıyla Zülhuleyfe'den ayrılan Peygamber Efendimiz, Müslümanlarla birlikte Merru'z-Zehran'a geldi. Oradan bütün silahları Batn-ı Ye'cec mevkiine gönderdi. Silahları beklemek üzere de Evs b. Havlî başkanlığında iki yüz kişiyi vazifelendirdi.[1209]

[1206] İhrama girme yerleri şunlardır: Medinelilerin Zülhuleyfe, Şamlıların Cuhfe, Iraklıların Zât-ı Irk, Necidlilerin Karn, Yemenlilerinki ise Yelemlem...

[1207] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 121; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 435.

[1208] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 121.

[1209] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 121.

Resûl-i Ekrem, Batn-ı Ye'cec'de

Daha sonra Peygamber Efendimiz, ashabıyla yol alarak oradan Mekke'nin rahatlıkla görüldüğü Batn-ı Ye'cec mevkiine vardı.

Bu sırada Kureyş temsilcileri çıkıp geldi. "Yâ Muhammed!" dediler. "Herhalde sana, bizim küçük veya büyük herhangi bir hıyanetimiz, vefasızlığımız haber verilmiş değildir. Buna rağmen, Harem'e, kavminin yanına, böyle silahlı mı gireceksin? Hâlbuki, oraya, yolcu silahı olan kınlarına sokulu kılıçlardan başka bir şeyle girmemek şartını kabullenmiştin."

Peygamber Efendimiz, meseleyi izah etti: "Harem'e kınlarında sokulu kılıçlardan başka silahla girecek değiliz! Ben çocukluğumdan beri hayatımın her safhasında ancak verdiğim sözde durmakla, vefakârlıkla tanınmış, bilinmişimdir! Fakat silahların bana yakın bir yerde bulunmasını isterim!"

Kureyş Baştemsilcisi Mikrez b. Hafs, aynı sözleri tasdik etti: "Senden beklenen, sana yaraşan da iyilik ve vefakârlıktır!"[1210]

Mekke'nin Boşaltılması

Durum, temsilciler tarafından süratle Kureyşlilere ulaştırıldı. İçlerini kemiren düşmanlık duygusunun eseri olarak, Müslümanların bu muhteşem sevinç ve nurani bayramlarını yakından temâşâ etmemek için, Kureyşliler, Mekke'yi boşalttılar.[1211]

Peygamber Efendimiz, Mekke'de

Hz. Resûlullah, müstesna bir ihtişam ve vakarla, devesi Kasvâ'nın üzerinde Mekke'ye girdi. Müslümanlar, etrafında tecessüm etmiş nurdan yıldızları andırıyorlardı. Bu yıldızların arasında Server-i Kâinat Efendimiz, bir güneş gibi parlıyordu. Tam bir intizam ve haşmet içinde adım adım Kâbe-i Muazzama'ya, Beytullah'a yaklaşıyorlardı. "Lebbeyk Allahümme Lebbeyk!" nidâları Mekke'nin her tarafına yayılıyor, dağlar, taşlar bu nurani sadâya cevap veriyorlardı. Müşrikler ise bu kuytu yerlerde, dağ başlarında adeta bu ulvî sadâya kulaklarını tıkamış, bu haşmetli manzara karşısında gözlerini kapatmışlardı.

Kasvâ'nın yuları Şâir Abdullah b. Revâha'nın elindeydi. Hz. Resûlullah'ın önünde gidiyor ve şu şiirini söylüyordu:

"Ey kâfir oğulları! Resûlullah'ın yolundan çekiliniz!

"Rahmân olan Allah, onun hak peygamber olduğuna dair ayetler indirdi.

"Bütün hayır ve iyilik Allah Resûlünde ve onun yolundadır.

"En hayırlı, en şerefli ölüm de onun yolunda çarpışarak ölmektir!"[1212]

[1210] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 101; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 436.

[1211] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 121; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 436; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 780.

[1212] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 432.

Bu ulvî ve nurani manzara arasında Resûl-i Ekrem ve Müslümanlar, telbiyelerle Beytullah'a vardılar. Resûl-i Ekrem, Mescid-i Haram'a girince, omuz ihramının bir ucunu sağ koltuğunun altından alıp sol omuzunun üzerine atarak sağ omuzunu açtı ve "Bugün, kendisini, şu şirk ehline kuvvetli ve zinde gösterecek olan kahramanları, Allah rahmetiyle yarlıgasın, esirgesin!"[1213] buyurdu.

Sonra, sahabelere, Kâbe-i Muazzama'yı üç kere koşa koşa ve omuzlarını silke silke tavaf etmelerini emretti[1214] Zira, Kureyş müşrikleri, "Yanımızdan çıkıp gittikten sonra Muhammed ve ashabı hastalık ve yoksulluğa uğramıştır!" şeklinde dedikoduda bulunarak, bir nevi kendilerini teselli etmeye çalışıyorlardı.

Cenab-ı Hak, bütün bu dedikodularını sevgili Resûlüne bildirdiği için, o da ashab-ı kirama güçlü ve kuvvetli görünmelerini emrediyordu.

Kâbe'yi Tavaf

Hâtemü'l-Enbiya Efendimiz, Kasvâ'nın üzerinde idi. Kasvâ'nın yuları ise Abdullah b. Revâha'nın elindeydi. Sahabeler de sağ omuzlarını açmış, tavaf için bekliyorlardı.

Peygamber Efendimiz, Hacerü'l-Esved'in yanına vardı ve elindeki değnekle dokunarak onu istîlâm etti; sonra da değneği öptü. Ashab-ı kiram da aynı şeyi yaptı.

Ashab-ı güzin, tavafın ilk üç devresinde, Peygamberimizin emri gereği, hızlı hızlı ve çalımlı yürüdüler. Üç tavafı böylece tamamladılar.

Abdullah b. Revâha, hem Kâbe'yi tavaf ediyor, hem de şiir söylemeye devam ediyordu:

"O Allah'ın ismiyle başlarım ki dininden başka gerçek din yoktur O'nun...

"O Allah'ın ismiyle başlarım ki Muhammed Resûlüdür O'nun!

"Çekilin, ey kâfir oğulları, Resûlullah'ın yolundan!"[1215]

Hz. Ömer, bu hareketinden hoşlanmadı:

"Ey İbni Ravaha! Sen, Resûlullah'ın önünde, Allah'ın Harem'inde bu şiiri söyleyip duracak mısın?" diyerek susmasını istedi.

Hz. Ömer'e şâirine bedel Resûl-i Zîşan Efendimiz, "Ey Ömer! Ona mani olma! Vallahi, onun sözleri, bu Kureyş müşriklerine ok yağdırmaktan daha çok tesirlidir"[1216] diyerek cevap verdi; sonra da Abdullah b. Revâha'ya dönerek, "Devam et, devam et, ey İbni Ravaha!" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer sustu.[1217]

[1213] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 12-13.

[1214] (Şeriat örfünde buna "remi" denir.) İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 123; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 1, s. 306; Müslim, *Sahih*, c. 2, s. 923.

[1215] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 432.

[1216] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 123; Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 784.

[1217] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 122.

Aradan bir müddet geçtikten sonra Resûl-i Zîşan Efendimiz, Abdullah b. Revâha'ya, "Allah'tan başka ilâh ve mâbud yoktur. bir olan O'dur, vaadini gerçekleştiren O'dur, bu kuluna nusret veren O'dur, askerlerine kuvvet veren O'dur, toplanmış bulunan kabileleri bozguna uğratan da yalnız O'dur"[1218] meâlindeki duayı okumasını emretti.

Ashab-ı kiram da, Hz. Resûlullah'ın öğrettiği bu duayı hep bir ağızdan söylemeye başladılar.

Müşriklerin Şaşkınlığı

Yürekleri düşmanlık, hınç ve kıskançlık dolu müşrik ileri gelenleri, Hz. Resûlullah Efendimizle ashab-ı kiramı gözetlemek maksadıyla dağ başlarına çıkmışlardı.

Müslümanların, koşa koşa ve omuzlarını silke silke Kâbe-i Muazzama'yı üç kere tavaf ettiklerini görünce, "Demek, Medine'nin humması, sıtması onları zayıf düşürmemiş! Baksanıza, yürümeye kanaat etmeyip, silkine silkine koşuyorlar!" diyerek şaşkınlık ve hayretlerini izhar etmekten kendilerini alamadılar.[1219]

Sa'y Yapılması

Peygamber Efendimiz, Kâbe'yi yedi kere tavaf ettikten sonra Makam-ı İbrahim'de iki rekât tavaf namazı kıldı; daha sonra sa'y yapmak üzere Safâ tepesine çıktı. Yine devesi Kasvâ'nın üzerinde olduğu halde, Safâ ile Merve tepeleri arasında yedi kere sa'y yaptı. Merve'de, sa'y tamamlandıktan sonra da kurbanların kesilmesine geçildi. Müslümanlar da Merve'de Hz. Resûlullah'la birlikte kurbanlarını kestiler. Yine burada, ashaptan Hırâş b. Ümeyye, Resûl-i Ekrem Efendimizin başını kazıdı. Sahabeler de başlarını traş ettiler.[1220]

Böylece, Hz. Fahr-i Âlem Efendimizin Hudeybiye Seferi'nden önce görmüş olduğu rüya aynen çıkmış oluyordu!

Hz. Bilâl'in Ezan Okuması

Umre tamamlandıktan sonra, Hz. Fahr-i Kâinat, Kâbe'nin içine girmek istedi. Ancak müşrikler, "Bu, anlaşmamızda yoktu!" diyerek müsaade etmediler.

Öyle vakti girmişti. Kâbe'ye girmesine müsaade edilmeyen Resûl-i Ekrem, Hz. Bilâl'e Kâbe'nin üzerine çıkarak öğle ezanını okumasını emretti. Peygamber Efendimiz ve Müslümanlar, Hz. Bilâl'in yanık sesiyle okuduğu ezanı huşû ve huzur içinde dinlerken, müşrik ileri gelenleri tedirgin ve üzgün görünüyorlardı. Her birinin ağzından çeşit çeşit nâhoş lâflar çıkıyordu: Ebû Cehil'in

---

[1218] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 122.

[1219] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 122.

[1220] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 122.

oğlu İkrime, "Allah, Ebû Cehil'e, bu kölenin söylediğini işittirmemek ihsanında bulunmuştur!" dedi. Müşrik Safvan b. Ümeyye, "Şükür ki Allah, bunları görmeden babamı aldı, götürdü!" diyerek tedirginliğini ifade ediyordu. Hâlid b. Esid ise, hadiseden duyduğu üzüntüyü, "Şükürler olsun Allah'a ki babamı öldürdü de, Bilâl'in Kâbe üzerine dikilip bağırdığı bu zamanı görmedi!" diyerek ifade ediyordu. Bu arada, ezanı işitince hiçbir şey söylemeden yüzünü kapayanlar da görülüyordu.[1221]

Onlar kin, düşmanlık ve kıskançlıklarından dolayı böyle çirkin lâflar ederken, ashab-ı kiram ise saf bağlamış, Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın huzurunda el pençe namaza duruyorlardı. Öğle namazı burada eda edildi.

Hz. Meymûne'nin Peygamberimize Nikâhlanışı

Asıl ismi "Berre" olan Hz. Meymûne, Peygamber Efendimizin amcası Hz. Abbas'ın hanımı Ümmü'l-Fadl ile Hz. Cafer'in hanımı Esmâ'nın kız kardeşi idi. Kocasının ölümüyle dul kalmıştı.[1222]

Hz. Abbas, Peygamber Efendimizin onu almasını arzu ediyordu. Bu sebeple Efendimizi her gördüğünde ondan medih ve takdirle bahsederdi. Son olarak Resûl-i Ekrem Efendimiz, umre için Medine'den yola çıkıp Cuhfe'ye gelip konduğu sırada, Hz. Abbas gidip orada kendisiyle buluşmuştu. O arada Efendimize, "Yâ Resûlallah! Meymûne bint-i Haris, dul kaldı. Onu kendine zevceliğe kabul buyursan olmaz mı?" diye teklifte bulundu. Peygamber Efendimiz de bu teklifi kabul etti.[1223]

Resûl-i Ekrem, henüz Mekke'den ayrılmamıştı. Hz. Resûlullah'ın kendisine dünür olduğu haberini devesinin üzerinde iken alan Hz. Meymûne, "Deve de, üzerindeki de Resûlullah'ındır!" diyerek memnuniyet ve sevincini izhar edip kendisini Efendimize bağışladı.[1224]

Hz. Abbas da, bunun üzerine, Peygamberimizden dört yüz dirhem mehir alan Hz. Meymûne'yi ona nikâhladı.[1225]

Peygamberimizin, Mekke'de Biraz Daha Kalmak İsteyişi

Peygamber Efendimizin, Hz. Meymûne'yle evlenmesinde Kureyş müşrikleriyle arasında bulunan gerginliği bir derece yumuşatmak maksadını güttüğü de söylenebilir. Zira, bir müddet daha kalıp Kureyşlilerle konuşma fırsatını elde etmek için bunu vesile kılmak istediğini görüyoruz. Hudeybiye Muahe-

---

1221 Vakidî, *Megazi*, c. 2, s. 738.

1222 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 137; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 4, s. 1915-1916.

1223 İbn Abdi'l-Berr, *a.g.e.*, c. 4, s. 1916.

1224 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 132; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 439.

1225 İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 439.

desi'ne göre tespit edilen kalma müddeti üç gündü. Üç gün dolunca Efendimiz, Kureyş ileri gelenlerine, "İsterseniz, ailemle evlenme merasimini yapmak üzere burada üç gün daha kalayım ve tertipleyeceğim düğün ziyafetine sizi de davet edeyim" diye teklifte bulundu. Fakat Kureyş ileri gelenleri bunu kabul etmediler. Temsilci göndererek, Peygamberimizden Mekke'den çıkıp gitmesini istediler.

O sırada Efendimizin yanında Medineli Müslümanların ileri gelenlerinden Sa'd b. Ubâde vardı. Kureyş temsilcilerinin Resûl-i Kibriya Efendimize sert konuştuklarına tahammül edemedi ve onlardan biri olan Süheyl b. Amr'a, "Burası ne senin, ne de babanın toprağıdır. Vallahi, Resûlullah (a.s.m.) buradan ancak anlaşma hükmü gereği kendi rızasıyla çıkar. Yoksa zorla çıkıp gitmez" diyerek çıkıştı.

Bunun üzerine Kureyş'in iki temsilcisi seslerini kestiler.

Peygamber Efendimiz ise, bu manzaraya tebessüm buyurdular.[1226]

Mekke'de Kalma Müddeti Dolunca!

Hudeybiye Antlaşması gereğince, Mekke'de kalma müddeti olarak tayin edilen üç gün dolmuştu.

Hayatı boyunca düşmanıyla dahi ahdini bozmamış bulunan Hz. Fahr-i Âlem Efendimiz, gönülden kalmayı arzu ettiği halde, ahdine muhalif düşmemek için Mekke'yi, Kâbe-i Muazzama'yı terk etmek zorunda kalıyordu. Aslında bu bir manada uzaklaşmak değil, Mekke'yi fethetme zamanına günbegün yaklaşmaktı. Bundan sonraki her gün, her saat Mekke'nin fethini, onunla birlikte gönüllerin fethini de yakınlaştıracaktı.

Bu üç gün zarfında Müslümanlar, Mekke'deki birçok akrabasıyla görüşme imkânına da kavuşmuşlardı. İman hakikatlerini ve İslam ahlâkının güzellik, yücelik, nezaket ve nezahetini dürüst davranışlarıyla ortaya koyma fırsatını bulmuşlardı. Doğru İslamiyeti ve İslamiyete lâyık doğruluğu müşriklerin de gözleri önünde nurani bir manzara halinde sergilemişlerdi. Bunun neticesinde müşrik azılıları hâriç, halktan birçok kimsenin gönlünde iman ve İslam'a karşı sıcak bir ilgi, samimi bir istek uyanmıştı. Adeta, Mekke fethedilmeden evvel, halkından birçoğunun gönlü fethe hazır hale gelmişti!

"Amca! Amca!"

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ashabıyla Mekke'den ayrıldığı sırada, arkasından masum bir ses duydu: "Amca! Amca!"

Dönüp baktılar. Sesin sahibi, "Şehitlerin Efendisi" Hz. Hamza'nın biricik

---

[1226] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 433; Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 783.

kızı Ümâme idi. Mekke'de bulunuyordu. Sesinde bir imdat, bir "Beni kurtarın bu şirk diyarından!" ifadesi ve manası vardı! Ve sanki, bütün Mekke, bir ağız olmuş, "Beni bırakma!" diye bu biricik yavruyla birlikte imdat diliyordu.

Kalbi şefkat ve merhamet deryasını andıran Resûl-i Ekrem, döndü, minicik yavrunun elinden tutup Medine'ye beraberinde getirdi.[1227]

Peygamberimiz, Serif'te

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ashabıyla Mekke'den ayrıldıktan sonra Serif mevkiinde konakladı. Orada Hz. Meymûne'yle evlendi.[1228]

Medine'ye Dönüş

Peygamber Efendimiz, akşamleyin Serif'ten ayrılıp geceleri yola devam etti. Zilhicce ayı içinde Medine'ye geldi.[1229]

Hz. Hamza'nın Kızı Ümâme'nin Hz. Cafer'e Teslim Edilmesi

Hz. Hamza'nın Selma binti Ümeys'ten doğan kızı Ümâme, Medine'ye getirilince, üzerinde münakaşa çıktı.

Peygamber Efendimiz, Hz. Zeyd b. Hârise ile Hz. Hamza'yı birbirine kardeş yapmıştı. Hz. Zeyd buna istinaden şehâdetinden sonra Hz. Hamza'nın çocuklarının velisi ve vasîsinin kendisi olduğunu söyledi ve "Kardeşimin kızını görüp gözetmeye, ben daha lâyık ve haklıyım!" dedi.

Hz. Cafer bunu duyunca itiraz etti: "Teyze de bir annedir. Zevcem Esmâ bint-i Ümeys, Ümâme'nin teyzesidir. Bu bakımdan onu görüp gözetmeye ben daha lâyık ve haklıyım!"

Hz. Ali ise, buna kendisinin daha lâyık olduğunu iddia etti. "Amcamın kızını müşriklerin arasından çıkarıp getiren benim" dedi. "Siz ona, neseben benim kadar yakın değilsiniz. Onu görüp gözetmeye ben, sizden daha haklı ve lâyıkım!"

Meseleyi neticeye bağlamak, Hz. Resûlullah'a kalmıştı:

"Ey Zeyd! Sen, Allah'ın ve Resûlünün dostusun! Ey Ali, sen de benim kardeşim ve arkadaşımsın! Ey Cafer, sen de bana yaratılış ve huyca en çok benzeyensin!" dedikten sonra, kararı şöyle verdi:

"Ey Cafer! Ümâme'yi görüp gözetmeye, sen daha lâyık ve haklısın; çünkü onun teyzesiyle evli bulunuyorsun! Kadın ne teyzesi, ne de halası üzerine nikâhlanıp gelemez!"[1230]

[1227] İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 171; İbn Kesir, *Sîre*, c. 2, s. 443.

[1228] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 14; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 122, c. 8, s. 133-134.

[1229] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 122.

[1230] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 159-160.

Hz. Resûlullah bu hükmü verince, Hz. Cafer sevincinden birden ayağa kalktı; Peygamber Efendimizin çevresinde tek ayak üzerinde seke seke yürümeye başladı.

Resûl-i Ekrem, "Ey Cafer! Nedir bu yaptığın?" diye sorunca, Hz. Cafer izah etti: "Yâ Resûlallah! Habeşliler, sevinçlerinden, krallarına böyle yaparlardı. Necâşî de bir kimseden hoşlandı mı kalkıp böyle hareket ederdi!"[1231]

HİCRET'İN 7. SENESİNİN DİĞER BAZI ÖNEMLİ HADİSELERİ

Hz. Ömer'in Türebe'ye Gönderilmesi

Peygamber Efendimiz, Havazin kabilesinden dört oymağın, Medine'ye takriben on kilometre uzaklıkta bulunan Türebe vadisinde bir araya geldiklerini haber aldı. Bu oymaklardan biri olan Sa'd b. Bekroğulları, Hayber Yahudilerinin Hicret'in 6. yılında Medine'ye yapacakları baskında kendilerine yardım edecekleri vaadinde de bulunmuşlardı.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hicret'in 7. senesi Şâban ayında Hz. Ömer'i otuz kişilik bir askerî birliğin başına kumandan tayin ederek Türebe'ye gönderdi.

Düşman, mücahitlerin kendilerine doğru gelmekte olduğunu haber almış ve kaçmıştı. Oraya varan İslam birliği kimseye rastlayamadı.

Hz. Ömer, emrindeki birlikle buradan ayrılarak Medine yolunu tuttu. Cedr denilen mevkiye geldiklerinde kılavuz, orada bulunan Has'amoğulları üzerine yürümesini teklif edince, Hz. Ömer, "Resûlullah (a.s.m.), onlarla çarpışmamı emretmemiştir!" diye cevap verdi. Hiçbir çarpışma olmadan Hz. Ömer birliğiyle Medine'ye döndü.[1232]

Hz. Ebû Bekir'in Havazinlilere Gönderilmesi

Bir bakıma Hz. Ömer'in Türebe'ye yaptığı seferi tamamlamak mahiyetini taşıyan bu seferde, Peygamber Efendimiz, yine Şâban ayında, Hz. Ömer döndükten sonra, Hz. Ebû Bekir'i, Necd bölgesindeki Havazinliler üzerine yürümek için vazifelendirdi. Beraberindeki askerî birlikle Havazinlilerin yurduna varan Hz. Ebû Bekir, onlara ansızın bir baskın düzenledi. Bazılarını öldürdüler, bazılarını da esir aldılar; bir kısım ganimet de ele geçirerek Medine'ye geri döndüler.[1233]

[1231] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 160.

[1232] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 89-117; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 99; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 418.

[1233] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 117; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 99; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 191.

Eban b. Said b. Âs'ın Müslüman Olması

Eban b. Said b. Âs, Peygamber Efendimizin akrabası idi. Soyu, Efendimizle üçüncü dedesi Abdülmenaf'ta birleşiyordu.

Babası Ebû Uhayha, Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerindendi. Hudeybiye Seferi'nden önce idi. Eban, ticaret maksadıyla Şam'a gitmişti. Orada karşılaştığı bir Hıristiyan papazına, "Ben Kureyşliyim! İçimizden biri çıktı; peygamber olduğunu söylüyor. Senin bu hususta ki fikrin nedir?" diye sorar.

Papaz, "Onun ismi nedir?" der.

Eban, "Muhammed'dir" cevabını verince, Papaz, "Dur, sana onu tarif edeyim" diye söyler ve Resûl-i Ekrem Efendimizin şekli ve şemalini, sıfatlarını, babasının, dedesinin soyunu tek tek anlatır.

Eban, Peygamberimizin aynen anlattığı gibi olduğunu söyleyince de papaz, "Öyle ise, vallahi, o önce Araplara, sonra da yeryüzüne hâkim olacaktır! Sen, o sâlih zâta benden selam söyle!" der. Bunun üzerine Eban, Mekke'ye gelir ve birtakım araştırma ve soruşturmalardan sonra Hicret'in 7. yılı başlarında İslamiyetle şereflenir.[1234]

Hz. Ömer'in, Cemile bint-i Sâbit'le Evlenmesi

Hz. Ömerü'l-Faruk, Hicret'in 7. yılında, Medineli Müslümanlardan Sâbit b. Aklah'ın kızı Cemile'yle evlendi. Önceki ismi Asiye olan Cemile Hâtun, Peygamber Efendimiz hicretle Medine'ye gelince, ona ilk bîat edip Müslüman olan on kadından biri idi.

Hz. Ömer, evlendikten sonra onun ismini beğenmeyip, Cemile diye değiştirdi. Ancak o, bunu kabul etmek istemedi. Annesinin kendisine taktığı isimle yâd edilmesini arzu ediyordu.

Durumu Peygamber Efendimize iletti. Hz. Resûl-i Ekrem ona, "Bilmez misin ki muhakkak, Allah, Ömer'in dili ve kalbi iledir" dedikten sonra, "Senin ismin Cemile'dir!" buyurdu. Hz. Ömerü'l-Faruk'un (r.a.) Âsım adındaki oğlu, bu Cemile Hâtun'dan dünyaya gelmiştir.[1235]

[1234] İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 5. s. 417.

[1235] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 5, s. 15, c. 8, s.12; İbn Esir, *a.g.e.*, c. 5, s. 417.

On Altıncı Bölüm

HİCRET'İN 8. SENESİ

HZ. ZEYNEB'İN VEFATI

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hicret'in 8. senesine kızı Hz. Zeyneb'in vefatı hadisesiyle girdi.

Hz. Zeyneb, Resûl-i Ekrem Efendimizin Hz. Hatice'yle evliliğinin kızlardan ilk meyvesiydi. Gariptir ki Peygamberimizin İbrahim hâriç, diğer erkek çocukları İslam'dan evvel ve henüz küçükken vefat ettikleri halde, kızları muhterem babalarının risâlet devresine yetişmişlerdir. Yine Hz. Fâtıma hâriç onlar da Resûl-i Ekrem hayattayken vefat etmişlerdir. Hz. Fâtıma ise, Resûl-i Kibriya'nın bekâ âlemine irtihalinin teessürüyle ancak altı ay yaşayabilmişti.

Hz. Zeyneb, Resûl-i Ekrem Efendimiz henüz otuz yaşlarında iken dünyaya gelmişti.[1236] Annesi Hz. Hatice'yle birlikte iman etmişti. Peygamber Efendimize risâlet kırk yaşında verildiğine göre, Hz. Zeyneb, Müslüman olduğunda henüz on yaşlarında bulunuyordu demektir.

Hz. Zeyneb'in kocası Ebu'l-Âs b. Rebi, Hz. Hatice'nin kız kardeşi Hâle'nin oğlu idi. Zaten evlilikleri de Hz. Hatice'nin arzusu üzerine olmuştu.

Ebu'l-Âs, henüz bu evlilik sırasında Müslüman olmamıştı. Buna rağmen Resûl-i Ekrem, Hz. Zeyneb'in onunla evlenmesine muhalefet etmedi. Çünkü henüz o sıra Cenab-ı Hak tarafından bu tarz bir evliliği yasaklayıcı hüküm gelmemişti.[1237]

Hz. Resûl-i Ekrem, Medine'ye hicret ettiği halde, kocasının müsaade etmeyişi sebebiyle değerli kerimesi Hz. Zeyneb Mekke'de kalmak zorunda bırakılmıştı. Ancak rahmet-i İlâhî, Ebu'l-Âs'ı Bedir Muharebesi'nde Müslümanların eline esir düşmekle Hz. Zeyneb'in imdadına yetişiyordu. Resûl-i Zîşan Efendimiz, esirler arasında bulunan Ebu'l-Âs'ı fidye almaksızın serbest bırakınca, o da bu taltife bir karşılık olsun diye düşünmüş olacak ki Hz. Zeyneb'i, Mekke'ye varır varmaz, Medine'ye, muhterem pederinin yanına göndermişti.

Hicret'in 7. yılında Ebu'l-Âs da Medine'ye gelerek Müslüman oldu. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Zeyneb'i tekrar kendisine mehirsiz geri verdi.[1238]

[1236] İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 4, s. 312.

[1237] İbn Hişam, *Sîre*, c. 2, s. 306.

[1238] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 33.

Hz. Zeyneb vefat edince, kalbi şefkat ve merhamet dolu Resûl-i Kibriya Efendimiz, kerimesine iç gömlek yapılması için beline bağladığı fotasını çıkarıp yıkayanlara verdi ve namazını da bizzat kendisi kıldırdı.[1239] Sonra, kazılan kabrine düşünceli ve teessür içinde indi. Biraz durduktan sonra, sevinç içinde dışarı çıktı ve "Zeyneb'in zayıflığını düşünüp, ona kabir sıkıntısı ve hararetini hafifletmesi için Yüce Allah'a yalvardım; O da bu dileğimi kabul buyurdu!" dedi.[1240]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Zeyneb'i, ilk defa üzerinde taşındığı sedirle kabre koydu; kabre de damadı, Hz. Zeyneb'in kocası Ebu'l-Âs b. Rebi'in yardımıyla indirdi.

Vefat Sebebi

Hz. Zeyneb, Mekke'den Medine'ye deve üzerinde hevdeç içinde hicret ederken, Zîtuva mevkiinde, Kureyş müşriklerinden iki kişi mızrakla vurup onu bir kayanın üzerine düşürmüşlerdi. Bu hadise çocuğunun düşmesine sebep olmuştu. Akan kan yüzünden hastalanmıştı. Vefatına sebep olarak bu hastalık zikredilir.[1241]

ÜÇ MEŞHUR ŞAHSİYETİN MEDİNE'YE GELEREK MÜSLÜMAN OLMALARI

(Hicret'in 8. senesi Sefer ayı)

Peygamber Efendimizle Müslümanların, Hz. Zeyneb'in vefatıyla, Hicret'in 8. senesine üzüntüyle girdiklerini söylemiştik. Ancak bu acı olayı tatlı hadiseler takip edince, üzüntü ve keder de ortadan kalkıyordu. Bu üzücü hadiseden hemen sonra, Arapların üç meşhur şahsiyeti olan siyaset dâhîsi Amr b. Âs, harp dâhîsi[1242] Hâlid b. Velid ve Osman b. Talha, Medine'ye geldiler ve Hz. Resûlullah'ın peygamberliğini tasdik ederek İslam dairesine girdiler.

Daha önce de bahsettiğimiz gibi, Amr b. Âs, Hicret'in 7. yılında Habeşistan'da, Habeş Necâşîsinin telkin ve tavsiyesiyle Müslüman olmuş ve orada Peygamberimiz adına Necâşîye bîat etmişti.[1243] Bu gelişi ise, Hz. Resûlullah'a bizzat bîat etmek ve Müslüman olduğunu bildirmek içindi.

[1239] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 36.

[1240] İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 8, s. 131.

[1241] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 309; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 177.

[1242] Arapların kabul ettiği diğer dâhîler şunlardı: Acele davranmayıp, işlerin neticesini beklemekte ve uslulukta Muaviye b. Ebî Süfyan, ânında karar vermekte Muğîre b. Şu'be, büyük küçük her işte üstün görüşlü olmada Ziyad b. Ebih.

[1243] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 290; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 103.

Üçünün Bir Araya Gelişi

Necâşînin telkiniyle Müslüman olan, Arapların siyaset dâhîsi Amr b. Âs, Habeşistan'da bundan sonra fazla durmak istemiyor ve Resûl-i Ekrem'e bizzat bîat etmek üzere Medine yolunu tutuyordu.

Bu sırada Mekke'den, yine aynı gayeyle iki kişi daha çıkmıştı: Hâlid b. Velid ve Osman b. Talha... Kader, bu üçünü, Hadde denilen mevkide bir araya getiriyordu.

Amr b. Âs, Hz. Hâlid b. Velid'e, "Ey Ebû Süleyman! Nereye ve ne için gidiyorsun?" diye sorarak maksadını öğrenmek istedi.

Hz. Hâlid anlattı: "Doğru yol artık apaçık belli oldu, mesele aydınlığa kavuştu: Bu zât, şüphesiz peygamberdir! Vallahi, ben hemen gidip Müslüman olacağım! Bundan sonra bekleyip durmam manasız! Zaten, aklı başında olanlardan İslamiyete girmeyen pek kimse de kalmadı."[1244]

Amr b. Âs, rahat bir nefes aldı. "Vallahi, ben de Muhammed'in yanına gitmek ve Müslüman olmak istiyorum!" diyerek, aynı maksadı paylaştıklarını söyledi. Sonra da hep beraber Hz. Resûlullah'ın huzuruna çıkıp Müslüman olmak istediklerini bildirmek üzere Medine'ye vardılar.

Üçü de Peygamberimizin Huzurunda

Bir zamanlar, "Bütün Kureyş Müslüman olsa, ben yine Müslüman olacağımı sanmam!" diyen, Peygamberimizin en şiddetli düşmanlarından, hatta bir ara vücudunu ortadan kaldırma fırsatını bile arayan Amr b. Âs... Yine bir zamanlar, müşrik ordularının başında, Müslümanlara karşı olanca cesaret ve maharetiyle çarpışan, İslam ordusunun Uhud'da mağlubiyeti tatmasına sebep olan Hâlid b. Velid ve bir başka şahsiyet Osman b. Talha... Şimdi, bütün kötü niyetlerini bir tarafa bırakarak, hatta unutarak, geçmişte yaptıklarının mahcubiyeti içinde Resûl-i Kibriya Efendimizin huzurunda bulunuyorlardı.

Müslümanlarda sevinç dalga dalga idi. Resûl-i Ekrem'in Müslümanlara söylediği ise şu idi:

"Mekke, ciğerpârelerini kucağınıza attı!"[1245]

Manzara ulvî olduğu kadar, ibretli ve ders de verici idi. İslam'ın kılıçla, tahakküm ve zorla, tehdit ve korku ile yayılmadığının, bilâkis ruh ve gönüllere tesir ederek, onları mânen fethederek, kendini onlara beğendirerek intişar etmiş olduğunun açık seçik bir ifadesiydi bu kutsî manzara... Savaştan, kılıçtan, kavgadan korkmayan bu bahadırlar, hiçbir zorlama, hiçbir korku, hiçbir tehdit ve hiçbir aldatma olmadan, gönüllerinden gelen samimi bir arzuyla Hz. Resûlullah'ın huzurunda diz çökmüş duruyorlardı.

[1244] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 290; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 778.

[1245] Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 778.

Gerçi, zor ve zulüm ile zâhirî bir hâkimiyet, bir tahakküm kısa bir zamanda elde edilebilir; ama bu hâkimiyet geçici olur, devam etmez, ruh ve vicdanlara da tesir etmez. En büyük ve devamlı hâkimiyet ise, bütün fikirleri, kalp ve ruhları tesiri altına alarak ve kendini onlara zâhiren ve bâtınen beğendirmek suretiyle elde edilen hâkimiyettir. İşte, bunu, İslamiyet nâmına Peygamber Efendimiz gerçekleştiriyordu.

Teker Teker Bîat...

Önce Hâlid b. Velid, Peygamber Efendimize sadâkat elini uzattı ve Müslüman olarak saadet dairesine girme eşsiz şerefine erişti.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, böyle bir bahadırın İslam'la müşerref olup kendi safında yer almasından dolayı Allah'a hamd ve senâdan sonra Hz. Hâlid'e, "Ben, zaten senin akıllı biri olduğunu biliyordum; bu akıllığının seni er geç hayra kavuşturacağını da ümit ediyordum!"[1246] dedi.

Ancak Hz. Hâlid, o anda huzurunda bulunduğu Hz. Resûlullah'a karşı geçmişte yapmış olduklarından dolayı mahcup ve mahzun idi. Utancından başını kaldırıp Efendimize bakamıyordu. Yaptıklarının kalbine ve ruhuna yüklediği ağır vebal yükünü üzerinden atıp, mânen hafiflik ve huzura kavuşturacak bir yol arıyordu. Server-i Kâinat Efendimize bu halini arz etti: "Yâ Resûlallah! Sana karşı yapılmış olan harplerin hepsinde bulunduğumu biliyorsun. Benim bu hususlaki vebal ve günahımın affı için Allah'a dua etsen..."

Rêsul-i Ekrem, "Ey Hâlid! İslamiyet, kendisinden evvel işlenmiş olan bütün günahları siler, temizler" deyip, Hz. Hâlid'i mânen rahatlattı. Arkasından da, "Allahım! Hâlid'in, kullarını senin yolundan çevirmek için gösterdiği bütün gayretlerinden dolayı, yüklenmiş olduğu günahlarını affeyle!"[1247] buyurdu.

O andan itibaren Hz. Hâlid, güç ve kuvvetini ve harp dehasını İslam dininin yücelip yayılması, Hz. Resûlullah'ın muhafazası ve Müslümanların huzur içinde yaşayıp çoğalmaları için kullanacak ve bu uğurda gösterdiği kahramanlıklardan dolayı da Peygamber Efendimizden "Seyfullah [Allah'ın Kılıcı]" unvanını almaya hak kazanacaktır.

Sıra Osman b. Talha'da

Hz. Hâlid b. Velid'den sonra, Peygamber Efendimizle soyu dördüncü dedesi Kusayy'da birleşen Osman b. Talha, Müslüman olduğunu söyleyerek Resûl-i Ekrem'e bîat etti.[1248]

[1246] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 7, s. 395; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 453.

[1247] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 395.

[1248] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 5, s. 448.

Amr b. Âs'ın Biatı

Müşriklere birçok siyasî taktik verip öğreten ve Müslümanlara en çok eziyet eden, Benî Sehm kabilesine mensup Amr b. Âs da, mahcup ve o âna kadar yaptıklarının pişmanlığı içinde Peygamber Efendimizin huzurunda bulunuyordu. Utancından başını kaldırıp Efendimize bakamıyordu.[1249]

Kendi tâbiriyle, Resûl-i Ekrem Efendimize "şartlı bîat" etmek istiyordu; geçmiş günahlarının ve İslam'a karşı yaptıklarının affı şartıyla...

Peygamber Efendimiz de, "Bîat et ey Amr!" dedi ve ilave etti: "Şüphesiz, İslam, daha önce olmuş olanları siler, yok eder. Hicret de daha önce olanları siler, yok eder."[1250]

Bu sözler, mahcup mahcup duran Amr'ın gönlünü rahatlattı. Daha dün, Hz. Resûlullah'a düşmanlıkta en şiddetliler arasında yer alan, hatta "Bütün Kureyş Müslüman olsa ben yine olmam!" diyecek kadar ileri giden Amr, ruh, kalp, akıl ve bütün lâtifeleri iman nuruyla nurlandıktan sonra ise, "İnsanlardan hiçbiri, bana Resûlullah'tan (a.s.m.) daha sevgili ve daha yüce olmamıştır!"[1251] diyecektir.

Hz. Resûlullah'a bîat ettikten sonra, Amr b. Âs, Mekke'ye geri döndü.[1252]

Resûl-i Ekrem, ileride göreceğimiz gibi, Hz. Amr b. Âs'ı birçok askerî birliğin başında vazifelendirecek ve Cenab-ı Hak onun eliyle İslam'a birçok zafer kazandıracaktır. En meşhur fethi de Mısır fethi olacak; bu sebeple de "Mısır Fâtihi" diye anılacaktır. Şöyle demiştir:

"Vallahi, Müslüman oluşumuzdan beri mühim işlerde Resûlullah (a.s.m.), beni ve Hâlid b. Velid'i, ashabının hiçbirinden ayırmadı."[1253]

BENÎ MÜRRE SEFERİ

(Hicret'in 8. senesi Sefer ayı)

Hendek Muharebesi'nde, Müslümanları muhasara altına alan Ebû Süfyan b. Harb kumandasındaki on bin kişilik ordunun dört yüzünü Benî Mürreler teşkil etmişlerdi;[1254] ayrıca Resûl-i Ekrem Efendimizin Hicret'in 7. yılında kendilerini cezalandırmak için gönderdiği Beşir b. Sa'd kumandası altındaki otuz kişilik mücahit birliğinin 28'ini de şehit etmişlerdi.[1255]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu İslam düşmanı kabileye de gereken dersi ver-

---

[1249] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 449.

[1250] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 291; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 259.

[1251] Müslim, *Sahih*, c. 1, s. 112.

[1252] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 291.

[1253] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 449.

[1254] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 66.

[1255] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 119.

mek istiyordu. Bunun için Gâlib b. Abdullah'ı iki yüz kişinin başında Benî Mürrelere gönderdi.

Gâlib b. Abdullah, emrindeki mücahitlerle Benî Mürrelerin çok yakınına kadar sokuldu. Orada mücahitlere bir hitabede bulundu. Özetle, "Bana itaatsizlik etmeyiniz! Çünkü Resûlullah (a.s.m.), 'Benim kumandanıma itaat eden bana itaat etmiş, ona itaatsizlik eden de bana itaatsizlik etmiş olur' buyurmuştur. Buna binaen, siz, her ne zaman bana itaatsizlik ederseniz, Peygamberinize itaatsizlik etmiş olursunuz"[1256] dedi.

Mücahitler, komutanlarının emriyle sabahleyin erkenden tekbirler getirerek Benî Mürrelerin üzerine baskın yaptılar. Birçoğunu öldürdüler, kadın ve çocuklarını da esir aldılar; birçok deve sığır ve davarı ise ganimet olarak ele geçirdiler.[1257]

Hz. Üsame'nin, Bir Adamı Müşrik Sanarak Öldürmesi

Hz. Üsame b. Zeyd, Mirdas b. Nehik adında birinin peşine düşmüş ve onu müşrik sanarak öldürmüştü. Bunu, Kumandan Gâlib b. Abdullah'a anlattı.

"Ben, birinin peşine düştüm. Kılıcımı kaldırıp vuracağım zaman, adam 'Lâ ilâhe illallah' dedi."

Gâlib b. Abdullah, "Peki, bunun üzerine kılıcını kınına soktun mu?" diye sordu.

Hz. Üsame, "Hayır..." dedi. "Vallahi, boyun damarını kesmedikçe vazgeçmedim!"

Mücahitler hep birden, "Vallahi" dediler. "Sen, emredilmeyen kötü bir iş yaptın; 'Lâ ilâhe illallah' diyen bir adamı öldürdün!"

Hz. Üsame, yaptığına son derece üzüldü.

Gâlib b. Abdullah bundan sonra emrindeki mücahitlerle Medine'ye döndü.

"Adamın Kalbini Yardın mı?"

Medine'ye gelince, Hz. Üsame, hadiseyi Peygamber Efendimize anlattı.

Resûl-i Kibriya, hiddetle, "Ey Üsame! Demek, sen, 'Lâ ilâhe illallah' demiş olan bir adamı öldürdün, ha!" diye buyurdu.

Hz. Üsame, mâzeret beyan etti: "Yâ Resûlallah! O, ancak silahtan korktuğu için 'Lâ ilâhe illallah' demiştir!"

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu mâzeret beyan edişe daha da hiddetlendi; "Bâri, adamın kalbini de yarsaydın, bu sözü gerçekten mi yoksa yalandan mı söylediğini öğrenseydin ya!" buyurdu.[1258]

[1256] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 126.

[1257] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 126; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 197.

[1258] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 271; Müslim, *Sahih*, c. 1, s. 96.

Hz. Resûlullah'ın çok sevdiği ve çoğu zaman terkisinde taşıdığı Hz. Üsame der ki:

"Resûlullah (a.s.m.), bu sözü bana o kadar tekrarlayıp durdu ki 'Keşke, o gün yeni Müslüman olmuş ve adamı da ben öldürmemiş olsaydım!' diye içimden temenni ettim."[1259]

Burada şuna işaret etmek lâzımdır ki Hz. Üsame'nin bu sözü hakikat değil, o anda duyduğu ızdırabın mübalâğa ile ifadesidir. Hz. Üsame, bu adamın kelime-i tevhidi getirmesine ehemmiyet vermeyip öldürürken, "Kâfirlerin, Bizim azabımızı gördükleri zamandaki imanları kendilerine fayda vermeyecektir"[1260] meâlindeki ayetin zâhiriyle istidlâl etmiş olacaktır. Bu sebepledir ki Peygamber Efendimiz, sadece onu azarlamakla yetinip, diyetle emretmedi.

"Size, selam veren ve Müslümanlık şiârını [alâmetini] gösteren kişiye, 'Sen mü'min değilsin!' demeyiniz"[1261] meâlindeki ayet-i kerime de bu hadise üzerine nâzil olmuştu.[1262]

MÜTE MUHAREBESİ

(Hicret'in 8. yılı Cemaziyelevvel ayı / Milâdî 629)

Peygamber Efendimiz, sadece büyük devletlerin hükümdarlarını mektuplar ve elçiler göndererek İslam'a davet etmekle kalmamış, aynı zamanda onlara peyk ve tâbi durumunda bulunanlara da elçi ve mektuplar vasıtasıyla İslam'ı tebliğ etmişti. Busra (şimdiki Havran) Vâlisine de, ashaptan Hâris b. Umeyr el-Ezdî Hazretlerini nâme-i hümâyunla göndermişti. Busra, o sırada bir beylik idi. Vâlisi ve ahalisi ırkan Arap oldukları halde, dinen Hıristiyan ve siyaseten de Bizans'a tâbi bulunuyorlardı.

Elçi Haris Hazretleri, Dimaşk nahiyelerinden Belka'a bağlı Mu'te köyüne varınca, Bizans Kayserinin Şam vâlilerinden olan Şürahbil b. Amrü'l-Gassanî'nin yanına çıkartılmıştı. Şürahbil, Hz. Haris'in Peygamberimizin elçisi olduğunu öğrendiği halde, onu hunharca öldürmüştü.[1263]

Elçisinin şehit edildiğini haber alan Resûl-i Zîşan, pek ziyade müteessir oldu. Sahabe-i güzin de fazlasıyla üzüldü. Zira, o âna kadar Resûl-i Kibriya Efendimizin hiçbir elçisi öldürülmemişti.[1264] Haris, Hz. Resûlullah'ın şehit edi-

---

[1259] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 271; Müslim, *a.g.e.*, c. 1, s. 96.

[1260] Gafir, 85.

[1261] Nisâ, 94.

[1262] ez-Zebidî, *Tecrid-i Sarih*, Terc.: Kâmil Miras, c. 10, s. 293.

[1263] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 128; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 173; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 153.

[1264] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 128; İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. 2, s. 173.

len ilk ve son elçisidir. Bu bakımdan, bu vahşîce cinayet çok büyük bir mana taşıyordu. Doğrudan doğruya Hz. Resûlullah'ı ve Müslümanları gönülden rencide eden çirkin bir hadiseydi. Şürahbil, bu alçakça davranışıyla, İslam'a karşı olan derin kin ve düşmanlığını ortaya koyduğu gibi, devletler arasında cârî "Elçiye zevâl olmaz" temel prensibini de ihlâl etmişti.

Hadiseyi değerlendiren Resûl-i Ekrem Efendimiz, derhal bir ordu teşkil etti; üç bin mücahitten meydana gelen bu ordunun başına da, kendi azatlısı olan Zeyd b. Hârise'yi tayin etti.

Resûl-i Ekrem, Zeyd b. Hârise'yi kumandan tayin ettiğini belirttikten sonra da, "Zeyd şehit olursa, yerine Cafer b. Ebû Tâlib geçsin! Cafer şehit olursa, Müslümanlar aralarında münasip birini kendilerine kumandan seçsin!"[1265] diye buyurdu.

Feraset sahibi Müslümanlar, bu ifadelerdeki ince manayı kavramışlardı. Gözyaşları arasında, "Yâ Resûlallah, keşke sağ kalsalar da kendilerinden faydalansak!" derken, Hz. Resûlullah hiçbir cevap vermeyip sustu.

Ya, sırasıyla kumandanlığa geçecek olanlar? Onlar da âkıbetlerinin Hz. Resûlullah'ın bu yüce sözlerinde gizli olduğunu bildikleri halde, yola çıkmakta zerre kadar tereddüt göstermediler, emr-i Peygamberî'ye ruh-u canla itaat ettiler. Evet, onlar, bile bile ölüme koşuyorlardı! Ama bu ölüm, normal ölümlerden farklı olacaktı ve bu ölüm, onları hayat mertebelerinin en yükseğine ulaştıracaktı: şehitlik... Gönüllerinde yatan tek gaye, İ'lây-ı Kelimetullah; ruhlarını saran tek arzu ise, şehâdet idi. İşte, onları coşkun bir hava içinde sefere çıkaran gaye ve arzu bu idi!

İslam Ordusunun Medine'den Uğurlanışı

Üç bin kişilik İslam ordusu, bir vücut haline gelmiş, harekete hazır bekliyordu. O sırada Peygamber Efendimiz, beyaz bir sancak bağlayıp Komutan Hz. Zeyd'e verdi ve "Hâris b. Umeyr'in öldürüldüğü yere kadar gidiniz. Orada bulunanlara İslam'ı teklif ediniz. Kabul ederlerse ne âlâ; etmezlerse, Allah'ın yardımına güvenerek onlarla çarpışınız!"[1266] diye emretti.

Bu tavsiyeden bile, İslam ordusunun intikam duygusundan uzak, İslam'ı teklif etmek gibi ulvî bir gayeyle yola çıkarıldığını pekâlâ anlamak mümkündür!

Mücahitleri uğurlamaya Resûl-i Ekrem'le birlikte birçok Müslüman da Seniyyetü'l-Veda'ya [Veda Yokuşu'na] kadar gelmişti. Resûl-i Ekrem burada durdu ve mücahitlere, "Ben, size, Allah'ın emirlerini yerine getirmenizi, yasak-

---

[1265] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 128; İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 455.

[1266] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 128; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 787.

larından uzak kalmanızı, Müslümanlardan yanınızda bulunanlara karşı hayırlı olmanızı ve iyi davranmanızı tavsiye ederim. Allah yolunda Allah'ın ismiyle savaşınız! Ganimet mallara hıyanet etmeyiniz! Ahde vefasızlık göstermeyiniz! Küçük çocukları öldürmeyiniz! Kadınları, yaşlanmış pîr-i fanileri katletmeyiniz! Ağaçları kesip yakmayınız! Evleri yıkmayınız! Orada, Nasranîlerin kiliselerinde, halktan uzaklaşmış, kendilerini tamamen ibadete vermiş birtakım kimseler bulacaksınız. Sakın onlara dokunmayınız!"[1267] diye emir ve tavsiyede bulunduktan sonra, ordunun komutanı Hz. Zeyd b. Hârise'ye şunları emretti:

"Müşriklerden düşmanınla karşılaştığın zaman, onları üç hususta birine davet et! Hangisini kabul ederlerse, onlara dokunma!

"Sonra, onları muhacirler yurdu olan Medine'ye hicrete davet et! Davetine icabet ederlerse, muhacirlerin sahip oldukları haklara kendilerinin de sahip olacaklarını ve onların mükellef bulundukları vazifelerle kendilerinin de mükellef olacaklarını bildir!

"Eğer, Müslüman olup yurtlarında oturmayı isterlerse, Müslümanlardan göçebe Araplar gibi olacaklarını ve onlar hakkında uygulanan İlâhî hükmün kendileri hakkında da uygulanacağını, harp ganimetlerinden kendilerine bir şey verilmeyeceğini ve ganimetten ancak Müslümanların yanında muharebe etmiş olanların faydalanacaklarını haber ver!

"Eğer Müslüman olmaya yanaşmazlarsa, onları cizye vermeye davet et! Onlardan, bunu kabul edenlere dokunma! Cizye vermeye de yanaşmazlarsa, Allah'ın yardımına sığınarak onlarla çarpış!

"Eğer muhasara ettiğin kale veya şehir halkı, kendilerini Allah'ın hükmüne göre teslim almanı senden isterlerse, onları Allah'ın hükmüne göre teslim alma; fakat kendi hükmüne göre teslim al! Çünkü sen, Allah'ın, onlar hakkındaki hükmüne isabet edip etmeyeceğini bilemezsin!

"Eğer muhasara altına aldığın kale veya şehir halkı, senden, kendileri için Allah'ın ve Resûlünün emanını isterlerse, sen, onlara Allah ve Resûlü adına eman verme! Fakat kendi emanını, babanın emanını ve arkadaşlarının emanını ver! Çünkü siz, kendinizin ve babalarınızın vermiş olduğu eman sözünü bozacak olursanız, bu, Allah ve Resûlü adına vermiş olduğunuz eman sözünü bozmanızdan, sizin için günahça daha hafiftir."[1268]

Bu emir ve tavsiyelerinden sonra Resûl-i Kibriya Efendimiz, mücahitlerle vedalaştı. Orduyu uğurlamak için gelen Müslümanlar da, "Allah, sizleri her türlü tehlikeden korusun, yine sağ sâlim geri çevirsin!" diye dua ettiler.

[1267] Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1357; Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 4, s. 162-163; Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 787.

[1268] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 5, s. 358; Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1357-1358; Ebû Dâvûd, *a.g.e.*, c. 3, s. 37

Medine'ye dönen Resûl-i Kibriya Efendimizi ise, Abdullah b. Revâha (r.a.), "Geride kalan, hurmalıkta kendisine veda ettiğim zâta; o en hayırlı uğurlayıcıya, en hayırlı dosta selam olsun!"[1269] diyerek selamladı.

Artık İslam ordusu göz ve gönül yaşları arasında Medine'den uğurlanmıştı. Hz. Fahr-i Âlem'in bizzat kendi eliyle verdiği beyaz sancak, başlar üzerinde ihtişamla dalgalanıyordu. Sînedeki yürekler, Hz. Resûlullah'ın sunduğu sözler, verdiği öz ve ruh ile atıyordu. Çölün saf, uçsuz bucaksız sînesine süzülen bu mücahitler, kimlere ve hangi diyara gidiyordu? Görünüşe bakılırsa, Suriye hududunda bulunan, reisliğini Şürahbil b. Amr'ın yaptığı beylikle hesaplaşmaya gidiyordu. Fakat hayır! Bu, işin sadece dış görünüşü idi. Hakikatte ise, koca bir Bizans İmparatorluğu'nun gururlu, kibirli ordusuyla hesaplaşmaya gidiyordu!

Şürahbil'in Hazırlanması

Göğüsleri heyecan ve cihada karşı aşkla dolu mücahitler, uçsuz bucaksız kum denizini at ve deve sırtında aşmaya çalışarak yollarına devam ediyorlardı.

Bu sırada Şürahbil'in kulağına, "İslam ordusunun Medine'den hareket ettiği" haberi ulaştı.

Şürahbil, hazırlanmakta gecikmedi. Kayser Heraklius'a haber uçurarak, kendisinden yardım dileğinde bulundu. Bu arada, Vadi'l-Kurâ'ya gelip konmuş bulunan İslam ordusuna karşı da, kardeşi kumandasında bir askerî kuvveti öncü olarak gönderdi. Mücahitler, vuku bulan çatışmada Komutan Sedus'u öldürdüler, birliğini de bozguna uğrattılar. Bu bozgun, Şürahbil'in gözünü korkuttu.

İlk saldırıyı başarıyla önleyen İslam ordusu, Vadi'l-Kurâ'dan ayrılarak Şam topraklarından Maan'a gelip konakladılar. Mücahitler, burada korkunç bir haberle irkildiler: "Bizans İmparatoru Heraklius, Rumlardan yüz bin askerin başına geçmiş, güneye doğru yürüyormuş. Harp âlet ve malzemeleri bakımından ordusu son derece mükemmelmiş!"

Kulakları çınlatan bu haber yalan değildi. Yalan olmadığı için de, Hz. Zeyd, mücahitlerin görüşlerini öğrenmek istedi. Konuşanların ekserisi şu görüşteydi:

"Resûlullah'a (a.s.m.) yazı yazıp düşmanımızın sayısını bildirelim; bize savaşacak er göndersin ya da bu yolda yapmak istediği şeyi bize emretmesini isteyelim!"[1270]

O zamana kadar konuşmayan, hep susup dinleyen biri vardı ki konuşma sırası ona gelmişti. Bu, hem büyük bir şâir, hem de emsâlsiz bir kahraman olan Abdullah b. Revâha idi. Komutan Zeyd Hazretlerinin bu hususta sorusuna,

---

[1269] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 16.

[1270] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 17; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 129.

"Vallahi, sizin şimdi istemediğiniz şey, arzulayıp o arzuyla yola çıktığınız şehitliktir! Biz, insanlarla, ne sayıca, ne de at ve süvarice çokluk olduğumuz için değil, Allah'ın bizi şereflendirdiği şu din kuvvetiyle savaşıyoruz! Gidiniz, çarpışınız! Bunda muhakkak iki iyilikten biri vardır: Ya şehitlik ya zafer!"[1271] diye kahramanca cevap verdi.

Mücahitler, bu samimi ve yürekten sözleri, sanki Abdullah b. Revâha'dan değil de, bir başka âlemden kendilerine bir seslenişmiş gibi dinliyorlardı. İman ve cihat aşkıyla yanan içler, bu sözlerle birden nurani birer alev halini aldı ve "Vallahi, Ravaha'nın oğlu doğru söylüyor!" diyerek, cesaretle düşmana doğru yol almaya başladılar.

Hesaplaşmanın Başlaması

Tarih, Hicret'in 8. yılı, Cemaziyelevvel ayını gösteriyordu.

Yer, Mu'te Meydanı idi.

Bir tarafta yüz bini aşan gururlu ve intizamlı Hıristiyan Bizans ordusu; diğer tarafta, üç bin kişilik, görünüşte hasmına kıyasla gayet az ve harp malzemelerinden mahrum Hz. Zeyd kumandasındaki İslam ordusu... Birincisinde her şey var, bir tek şey yok; ikincisinde ise düşmana nisbetle hiçbir şey yok, sadece bir tek şey var: İman... Uğrunda her şeylerini feda etmek duygusuyla harekete geçen, dinlerinin sahibi Allah'a iman ve O'nun yardımına olan itimat!

Zâhire bakılıp hüküm vermeye kalkıldığı takdirde görünen manzara garip bir durum arz ediyordu. Kıyas kabul etmeyecek bir çokluk ve azlık karşı karşıyaydı. Nitekim Bizans İmparatoru Heraklius, karşısında bir avuç insanı görünce, hadiseye bu kadar ehemmiyet verişinin manasız düştüğünü ve onları bir anda yok edeceğini düşünmüş olacak ki kendisini tutamayarak kahkahalar savurdu. Sonra da bu kadar zahmet ve külfete manasızca sebebiyet verdiği için Şürahbil'i de tekdir etti.

Ne var ki Kayser, iki şeyi birbirine karıştırıyordu: Görünüş ile hakikati... Evet, görünüşte gerçekten Bizans ordusu gözleri kamaştırıcı bir haşmete sahipti; ama hakikatte bu haşmetli görünüş altında cılız ve sönük bir ruh vardı. İslam ordusu ise, görünüşte gerçekten sayıca azdı, silahça güçsüzdü; ama hakikatte bu azlığın içinde azametli bir ruh, bir mana, bir heyecan ve aşk vardı. Galibiyetler, muzafferiyetler ise, tarihte ihtişamlı görünüşlerin değil, hep azametli imanın, büyük ruhun ve haşmetli mananın olagelmiştir.

İki taraf, artık birbirlerini iyice görmüş ve süzmüşlerdi; bundan sonra bekleyip durmak manasızdı.

İslam ordusunun kumandanı Hz. Zeyd b. Hârise, Resûl-i Kibriya'nın teslim

---

[1271] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 17; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 173.

ettiği ak sancağı omuzlayarak ortaya atıldı. Çarpışma, şimşek çakışları süratinde başladı. Bir anda yerler kana bulandı. Tekbir sesleri, kılıç şakırtıları, at kişnemeleri, yaralı feryatları ve harp nâraları birbirine karıştı.

Hz. Zeyd'in Şehâdeti

Bir elinde beyaz sancak düşmanla göğüs göğüse, kahramanca çarpışan büyük kumandan Hz. Zeyd, Bizanslıların mızrak darbelerine maruz kaldı ve vücudu delik deşik oldu. Kanları etrafa sıçrıyordu. Ayakta duracak gücü kaybeden bu büyük insan, mukaddes gayesine kendisini seve seve feda etmenin mânevî haz ve huzuru içinde yere düşüp şehâdet mertebesine ulaştı.[1272]

Sancak sahibini bekliyordu. Hz. Zeyd'in şehit olduğunu gören, Hz. Resûlullah'ın tâlimatı gereği sancağın yeni sahibi, yeni kumandan Hz. Cafer, bir ok süratinde sıçrayarak o mübarek ak sancağı kaptığı gibi omuzladı.[1273] Düşman kalabalığını ve kudurgan saldırışını hiçe sayarak, safları arasına elde ak sancak, cesur ve yiğitçe daldı. Zeyd'in şanlı, şerefli âkıbetine uğrayacağını bile bile kılıç sallamaya devam etti. Düşman kalabalıkmış; olsun! Kuvvetliymiş; ne çıkar? Yiğit, her şeye rağmen kendi vazifesini yapacaktır. Zaten yiğitlik, verilen vazifeyi hakkıyla yerine getirmek değil de nedir? Hem şehit olsa neyi kaybedecektir? Dünya hayatını mı? Olsun; ebedî bir hayat var ya! Dünya hayatını verip, ebedî hayatta imrenilecek mertebeler kazanmak az şey mi?

Hz. Cafer de Şehit Düştü

Kumandan Hz. Cafer gibi, her mücahit aynı duygu, aynı heyecan ve aynı kutsî gaye ile düşman ordusuna saldırıyordu. İslam ordusunda kartal cesareti, düşman askerinde karga ürkekliği vardı. Durum ne olursa olsun, İslam ordusu kârlı çıkacaktı. Galip olursa, hem maddî hem mânevî zaferi elde etmiş olacaklar; mağlup olup şehit olurlarsa, mânevî zaferi şanlı, şerefli bir destan halinde elde edeceklerdi. Bunun için korkuları, telâşları, endişe ve tereddütleri yoktu.

Dost gözler yanında düşman gözler de, yeni kahraman kumandanın üzerinden ayrılmıyordu. Bu ürkek ve müteredditt gözler, bu kahramanın cesaretli saldırışına, önüne geleni biçmesine, karşısına çıkanı kırıp geçirmesine hayret ve şaşkınlıkla bakıyordu.

Ne var ki Hz. Cafer'in de mukadder âkıbeti yaklaşıyordu. İnen hain bir kılıç darbesi, sağ kolunu bileğinden kesti. Bu sefer şanlı sancağı, sol eline aldı. Ama fazla sürmeden bu kolu da kesildi. Eğer alabilirse, manzarayı hayalinizde canlandırınız ve bu büyük kahramanın İ'lâ-yı Kelimetullah uğrunda gösterdiği gayreti, hamiyeti hayranlıkla seyrediniz. Bu eşsiz kahraman, Resûller Resûlü-

---

[1272] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 19; İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. 2, s. 173.

[1273] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 20; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 129.

nün teslim ettiği İslam'ın izzetini, ordunun şerefini temsil eden mübarek sancağı yere düşürmemek için, bileklerinden aşağısı yere düşmüş kollarıyla sarıldı.[1274] Artık düşman saldırısına karşı koyacak durumu yoktu. O anda tek gayesi, o şanlı ve şerefli bayrağı yere düşürmeden üçüncü ele teslim etmekti. İlâhî Yarabbi! Bu ne haşmetli iman, bu ne büyük ideal, bu ne kutsî gaye, bu ne ulvî gayret ve hamiyet! Bizim şu anda havsalamıza sığdıramadığımız hadiseyi Hz. Cafer (r.a.) bizzat yaşıyordu; evet, bizzat yaşıyordu.

Bu haşmetli manzara, haliyle fazla devam etmedi ve düşmandan gelen kılıç darbeleri Hz. Cafer'i de Hz. Zeyd'in kavuştuğu şehitlik mertebesine çıkardı.[1275] Henüz o sıra kırk bir yaşında bulunan bu İslam kahramanının vücuduna baktıklarında, doksandan ziyade mızrak, ok ve kılıç yarası görüyorlardı.[1276]

Sancak Abdullah b. Revâha'nın Omuzunda

Kumandanlık sırası Abdullah b. Revâha Hazretlerine gelmişti.

Atının üzerinde, ak sancak omuzunda, düşmana karşı ilerledi. Kötülüğü emreden nefis, bu vaziyette iken bile onu vesvese ve tereddütler tuzağına düşürmek istiyordu. Hz. Abdullah, iki düşman arasında kalmıştı. Biri Bizans askerleri, diğeri hiçbir zaman yanından ayrılmayan nefsi... Ama o, bu iki düşmana karşı da gereği gibi mücadele veriyordu. Bir taraftan düşmana saldırırken, diğer taraftan en büyük düşmanı olan nefsine şöyle diyordu:

"Ey nefsim! Ben, seni kendime boyun eğdireceğim diye yemin ettim. Sen buna ya kendiliğinden râzı olursun ya da bunu sana zorla kabul ettiririm! Müslümanlar, toplanmışlar, bağırıyorlar. İçlerinden 'İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn' diyen ağlamaklı sesler yükseliyor. Anladığım kadarıyla, sen pek cennetten hoşlanmamış görünüyorsun! Yıllardır, hâlâ itminana ermemişsin! Ey nefsim, sen şimdi öldürülmezsen, daha hiç ölmeyecek misin ki? İşte, ölüm gelip çattı; arzu etmediğin halde! Eğer o iki kişinin yaptığını yapar, şehitliği tercih edersen, en isabetli işi yapmış olursun! Eğer gecikirsen, bedbaht olursun!"[1277]

Nefsini mağlup eden Hz. Abdullah, kahramanca bir çarpışma gösteriyordu. Bir ara bir kılıç darbesiyle kesilen parmağı sallanmaya başladı. Yüreği Allah ve Resûlullah muhabbetiyle çarpan bu büyük insan, atından yere indi; parmağının üstüne ayağıyla bastı ve sallanan kısmı koparttıktan sonra tekrar atına atlayarak düşman saflarına bir arslan gibi daldı. Kalbini kaplayan iman feyz ve cesareti, adeta vücudunda ağrı, sızı ve acıma nâmına ne varsa hepsini alıp götürmüştü.

[1274] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 20.

[1275] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 38.

[1276] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 20; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 38.

[1277] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 20-21; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 109.

Hz. Abdullah, kahramanca çarpıştıktan sonra, bir ara geri dönüp atından indi. Üç günden beri ağzına tek lokma almamıştı. O sırada biri kendisine üzeri etli bir kemik sundu. Üç günden beri ağzına aldığı ilk lokma olacaktı bu... Ama nerede? Henüz etli kemiği azıcık ısırmıştı ki Müslümanların bulunduğu tarafta bir gürültü ve kargaşa koptu. Hz. Abdullah, elindeki kemiği bir tarafa fırlattı ve kendi kendine, "Sen hâlâ dünyada boğazla meşgulsün!" diyerek kılıcını sıyırdığı gibi çarpışmaya katıldı.[1278]

Bu çarpışma neticesinde Hz. Abdullah da arzuladığı yüce makama erişti.[1279]

İslam Ordusunun Dağılması

Üst üste üç kahraman kumandanını şehit veren ve başsız kalan İslam ordusu, düşman karşısında dağıldı. Mücahitler bir an için geri çekilmek veya muharebeye devam etmek arasında tereddüt gösterdiler. Bu arada birkaç mücahit şehit oldu.

Bütün bunlara rağmen, Hz. Resûlullah'ın aziz sancağı yere düşmüş değildi. Onu, Abdullah b. Revâha şehit olunca, Ebu'l-Yeser Ka'b b. Umeyr eline alarak mücahitlerden Sâbit b. Akrem'e vermişti. Bu sahabe de onu alır almaz ordunun önüne koşmuş ve bayrağı yere dikerek Müslümanları bir araya toplanmaya çağırmıştı. Mücahitlerin her biri bir taraftan gelerek bu merkez tarafında toplanıyorlardı. Sancağı elinde tutan sahabe Sâbit b. Akrem, toplananlara, "Ey mücahitler topluluğu! Aranızdan birini kendinize kumandan seçiniz ve onun etrafında toplanınız!" diye seslendi.

Mücahitler, "Biz, seni kumandan seçtik, biz sana râzıyız!"[1280] dediler.

Ne var ki Sâbit Hazretlerinin, gözü bir başkasındaydı: Orduya, İslam'daki sadâkat ve samimiyetini ispatlamak babında gönüllü olarak katılmış olan yeni Müslümanlardan Hâlid b. Velid'di bu! "Ben bu işi yapamam!" diyen Sâbit b. Akrem, gözünü diktiği Hz. Hâlid'e, "Ey Ebû Süleyman! Gelip, alsana şu sancağı!" diye seslendi.

Ne var ki saygılı ve duygulu bir kahraman olan Hz. Hâlid, bayrağın bu yaşlı muhterem zâtta kalmasını istiyordu:

"Ben, bu sancağı senden alamam. Sen buna benden daha lâyıksın! Çünkü benden daha yaşlı ve Bedir Savaşı'nda da bulunmuşsun!"[1281]

Evet, Hz. Hâlid'in söylediklerinin hepsi doğru idi. Ama o an, o saat, çok yaşlanmış olanı veya herhangi bir şeye katılmaktan dolayı kazanılmış çok şerefi istemiyordu. O an ve o durum, İslam ordusunu bu en tehlikeli durum kar-

---

1278 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 21; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 109.

1279 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 21.

1280 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 21.

1281 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 130.

şısında kurtaracak liyakat arıyor ve ancak onu istiyordu. Bunun gayet iyi idrakinde olan Sâbit b. Akrem (r.a.), teklifini Hz. Hâlid'e tekrarladı: "Al, Resûlullah'ın şu bayrağını! Ben onu sana vermek üzere aldım. Sen çarpışma hususunda, savaş konusunda benden daha bilgili ve maharetlisin!"

Sonra da Hz. Hâlid'in cevap vermesine fırsat vermeden Müslümanlara dönerek, "Hâlid'i kumandan seçmek hususunda görüş ve söz birliği ediyor musunuz?" diye seslendi.[1282]

Gözlerini bu kahraman sahabenin üzerinden ayırmayan mücahitler, hep bir ağızdan "Evet!" dediler. Bunun üzerine de Hz. Hâlid, Hz. Resûlullah'ın sancağını eline alıp büyük bir hürmetle öptü ve atına atlıyarak yüzünü düşmana doğru çevirdi. Artık kumandan, Hz. Hâlid'di!

Peygamber Efendimizin, Muharebe Safhalarını Haber Vermesi

Bütün bunlar olup biterken, Resûl-i Kibriya Efendimiz, harbe iştirak etmeyen ashabıyla birlikte Medine'de bulunuyordu. Medine neresi, Mu'te neresi? Aradaki mesafe bin kilometreden fazla. Ama bu uzun mesafe, hakikatbîn göze sahip Resûl-i Kibriya için kısaldı ve adeta harp, gözlerinin önünde cereyan ediyormuşçasına çarpışmanın safahatını ashabına teessür içinde teker teker anlattı: "Zeyd b. Hârise sancağı eline aldı ve şehit oldu. Onun için Allah'tan af dileyiniz! Sonra sancağı Cafer aldı. O da şehit oldu. Onun için de Allah'tan af dileyiniz! Sonra sancağı Abdullah b. Revâha aldı. O da şehit oldu! Bu kardeşiniz için de Allah'tan af dileyiniz!"[1283] Sonra da, mübarek gözyaşları arasında sözlerine şöyle devam etti:

"Abdullah b. Revâha'dan sonra, sancağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç aldı. İşte, şimdi tandır tutuştu, harp kızıştı! Allahım, sen ona yardım et!"[1284]

Bu durum, Cenab-ı Hakk'ın müsaadesiyle mucize olarak gaybden bir haber verişti. Gaybın tek bilicisi Yüce Allah, hikmeti gerektirdiğinde sevgili kuluna da bazı şeyleri bildirir, gösterir ve aradaki uzun mesafeleri kaldırıverir!

Kumandan Hâlid b. Velid

Müslümanların başlarına lâyık gördükleri yeni kumandan Hz. Hâlid, cesaretle atını mahmuzlayıp düşman üzerine yürüdü. Kendisini, yayından kopmuş oklar halinde mücahitler takip ettiler. Müslümanların saldırışı öylesine cesurca ve kahramanca idi ki düşman bir anda şaşırdı. Neye uğradığının farkına varıncaya kadar da birçok askerini yerde serili gördü. Akşama yakın cereyan eden bu çarpışmada düşman topluluklarından bazıları bozguna bile uğradı. Ne var

---

[1282] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 21; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 129-130.

[1283] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 22; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 5, s. 299; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 110.

[1284] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 129; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 5, s. 299; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 467.

ki kendini toparlayan düşman, hava kararmaya başladığı sırada toptan hücuma geçince, bu sefer Müslümanlar geri çekilmek zorunda kaldılar.

Hz. Hâlid'in Taktiği

Bilindiği gibi, o zamanki muharebeler, şimdiki savaşlar gibi geceli gündüzlü devam etmezdi: Sabahleyin, herkes işine gücüne gider gibi, asker silahını kuşanır, harp meydanına girer, gerektiği kadar çarpışırdı; akşam olunca da, yine herkesin işinden evine dönmesi gibi, ordugâhına dönerdi.

Hz. Hâlid, kumandanlığı akşama yakın almıştı. Bir iki taarruzdan sonra da hava kararmış ve iki taraf ordugâhına çekilmişti. Hz. Hâlid, büyük bir kahraman olduğu kadar, harp sanatında, düşmanı şaşırtıcı taktikler uygulamakta da son derece mahirdi. Bu sanat ve maharetini kullanması gerekiyordu. Geceyi hep düşünerek, birtakım plânların ve düşmanı şaşırtacak taktiklerin tasavvuruyla geçirdi.

Gün doğuşuyla birlikte İslam ordusu da yeni bir tertip ve düzenle düşman karşısına dikildi. Bunu gören düşman hem hayrete kapıldı, hem de ürkek bir tavra girdi. Ve o zaman, gece İslam ordusu safında duydukları gürültülerin, türlü hareket seslerinin manasını anlıyorlardı: "Demek ki Müslümanlara bu gece çok sayıda yardımcı kuvvetler gelmiş. Baksanıza, şu sağ kanatta görünenler şimdiye kadar görülmemiş askerlerdir."[1285]

Bir gün evvel bir avuç Müslümandan yedikleri kuvvetli bir ağır yumruğun sersemliğini üzerinden atamamış olan düşman, bu değişiklik karşısında bütün bütün korkuya ve endişeye kapılıyor, birbirlerine "Ne yapacağız!" der gibi manalı bakışlarla bakmaya başlıyorlardı.

Hz. Hâlid, akıllıca bir taktik uygulamıştı: O gece Müslüman bölüklerin yerini değiştirmiş, sağdakileri sola, soldakileri sağa, öndekileri arkaya, arkadakileri de öne almıştı.[1286]

Düşman birlikleri ise, karşılarında yeni simalar, yeni kıyafetler görünce, Müslümanlara taze kuvvet gelmiş olduğu zanına kapılmışlar ve bunun neticesinde de korku ve telâş havasına girmişlerdi.

Kahraman ve maharetli Hz. Hâlid, bu taktiğiyle düşmanın mânen sarsıldığını fark edince, vakit kaybetmeden mücahitlere hücum emri verdi. Yeni harbe girmişçesine şiddetli hücuma geçen mücahitler, düşman ordusunu bir anda darmadağın ettiler. İ'lâ-yı Kelimetullah uğruna sıyrılan kılıçlar olanca kuvvetle küffar ordusunun üzerine iniyordu. O, görünüşte azametli, haşmetli düşman ordusu, çareyi kaçmakta buldu! Sanki çil yavrularının üzerine kartal çullanmıştı.

[1285] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 467; Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 788.

[1286] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 469; Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 788.

Allah'ın, Müslümanları nusretiyle sevindirdiği bu parlak günde, kahraman kumandan Hz. Hâlid'in elinde tam yedi kılıç parçalandı.[1287] Yedi kılıç parçalanırken, kim bilir kaç kâfiri kırıp geçirmişti!

Mücahitlerin cesaret ve kahramanlığının, uyguladığı taktikle birleşmesi sonucu elde edilen parlak zaferden dolayı Hz. Hâlid, Yüce Allah'a hamdetti. Onun hamdine mücahitler de, kendilerine umulmadık bir anda bu fırsatı ihsan eden Rablerine şükranlarını takdim ederek katıldılar.

Hz. Hâlid'in düşündüğü ve uyguladığı taktik başarıyla neticelenmiş ve mücahitler, kendilerinin aşağı yukarı kırk, elli misli kadar olan düşman ordusunu sindirmişti. Ancak henüz tehlike atlatılmış değildi. Bu bir avuç Müslümanın, bir daha bu sayıca kalabalık ordunun toplanmasına fırsat verilmeden başarılı bir şekilde geri alınması gerekiyordu. Bunu yapmak için de Hz. Hâlid plânının ikinci kısmını uygulamaya koydu. O günün gecesi İslam'ın izzetini, şerefini, şânını koruyarak ordusunu kaldırıp güneye doğru süzüldü. Zaten, düşman üst üste yediği darbelerden sersemleşmişti. Bu gidişe sadece seyirci kaldı, belki de sevindi.

Böylece, Hz. Hâlid'in taktiğinin ikinci kısmı da müspet netice vermiş ve bir avuç İslam mücahidi, düşman diyardan, tereyağından kıl çekercesine geri çektirilerek yok olmaktan kurtarılmıştı.

Bu, Yüce Allah'ın gerçekten büyük bir lûtfu ve inayetinin eseri idi. Yedi gün devam eden çarpışmalarda İslam ordusu sadece on beş kadar şehit vermişti.[1288]

Medine'ye Dönüş

Hz. Hâlid, Allah'ın yardımıyla mahvolmaktan kurtardığı ordusuyla Medine'ye doğru yola koyuldu. Düşman ise, şaşkın şaşkın seyretmekle yetiniyordu. Sanki oldukları yerde çivilenmişlerdi. İslam ordusunu takip etme cesaretini bulamamaları, elbette kendileri hesabına büyük bir hezimetti.

Mücahitler, Medine'ye, parlak bir zaferi kazanmanın vakar ve haşmetiyle yaklaşıyorlardı. Bu arada, mücahitlerden Ya'lâ b. Ümeyye, önden giderek, henüz ordu Medine'ye varmadan Hz. Resûlullah'ın huzuruna çıktı. Olup bitenleri anlatmak isteyince Resûl-i Kibriya, "İstersen, olup bitenleri, ben sana anlatayım!" buyurdu ve harp safahatını olduğu gibi anlattı. Bu mucize karşısında Hz. Ya'la, "Seni hak din ve kitapla peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki sen mücahitlerin hadiselerinden anlatmadık bir harf bile bırakmadın!"[1289] dedi.

[1287] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 253; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 472.

[1288] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 30; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 407; c. 4, s. 141.

[1289] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 468.

Resûl-i Kibriya Efendimiz ise, "Allah, yeryüzünü (aradaki mesafeyi) ortadan kaldırdı; ben de savaş meydanını gözlerimle gördüm!"[1290] buyurdu.

Peygamberimizin, Hz. Cafer'in Şehit Olduğunu, Ailesine Haber Vermesi

Hz. Cafer'in Mu'te'de şehit olduğu gündü.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, harbin safahatını anlatıp üç kumandanın şehit olduğunu ashab-ı kirama haber verdikten sonra, Hz. Cafer'in evine gitti.

Hz. Cafer'in hanımı Esmâ bint-i Ümeys, her şeyden habersiz, işleriyle meşguldü. Çocuklarının yüzlerini tertemiz yıkamış, başlarını taramıştı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Ey Esmâ! Cafer'in oğulları nerede?" diye sordu.

Hz. Esmâ'nın hâlâ bir şeyden haberi yoktu. Çocukları çok seven Hz. Resûlullah'ın bu isteği altında herhangi bir mana aramadı. Oğullarını tutup yanına getirdi. Resûl-i Kibriya Efendimiz, onları bağrına bastı, öptü, kokladı. Bu esnada kendisini zaptedemeyerek gözlerinden yaşlar akmaya başladı.

İşte o anda, Hz. Esmâ'nın yüreği dağlanır gibi oldu. "Yâ Resûlallah" dedi. "Anam babam sana feda olsun! Sen niçin ağlıyorsun? Yoksa Cafer ve arkadaşlarından sana acı bir haber mi erişti?"[1291]

Hz. Resûlullah acı gerçeği teessür içinde haber verdi: "Evet, onlar bugün şehit oldular!"[1292]

Hz. Esmâ'nın gözlerinden bir anda yaşlar seller gibi boşanmaya başladı. Kadınlar, başına toplandılar. Hz. Resûlullah'ın ona emri şu oldu:

"Ey Esmâ! Ağzından uygunsuz ve kaba söz kaçırma ve göğsünü de dövme!"[1293]

Daha sonra Efendimiz, hâne-i saadetine geldi; zevcelerine, "Cafer ailesi için yemek yapmayı ihmâl etmeyiniz" buyurdu. Bunun üzerine, Hz. Cafer'in ev halkına üç gün yemek yapılıp yedirildi. İslam'da ölünün ev halkı için yapılan ilk yemek budur.

Peygamber Efendimiz, Hz. Cafer için üç günden sonra ağlamayı da yasakladı.[1294]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Cafer'in kesilen iki eline karşılık, Cenab-ı Hakk'ın ona iki kanat verdiğini ve cennette, onunla istediği gibi uçup durduğunu haber vermiştir. Bu sebeple ona "Cafer-i Tayyar" denilmiştir.[1295]

[1290] İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. 2, s. 174; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 468.

[1291] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 22; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 282.

[1292] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 22; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 282.

[1293] İbn Sa'd , *a.g.e.*, c. 8, s. 282.

[1294] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 477.

[1295] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 1, s. 242.

Peygamber Efendimizin, Zeyd b. Hârise'nin Kızının Bakışına Dayanamayıp Ağlaması

Henüz, İslam ordusu Mu'te'den Medine'ye dönmemişti.

Hz. Resûlullah, bir ara, harpte şehit olan Zeyd b. Hârise Hazretlerinin kızını gördü. Masum kız, Resûl-i Kibriya'nın mübarek yüzüne hüzünlü ve ağlamaklı bakıyordu. Bu manzarayı seyre dayanamayan Efendimiz, şefkat ve merhametinden ağlamaya başladı.

Sa'd b. Ubâde Hazretleri, "Yâ Resûlallah, nedir bu?" diye sordu.

Efendimiz izah etti: "Bu, sevgilinin, sevgilisine hasretidir."[1296]

İslam Ordusunun Karşılanışı

Oldukça sıcak bir gündü.

Hz. Resûlullah'ın ak sancağının Medine ufuklarında parlamaya başladığı görüldü. Gelen, artık Zeyd ordusu değil, "Seyfullahi's-Sarim [Allah'ın Keskin Kılıcı]" unvanının sahibi Hz. Hâlid b. Velid ordusu idi.

Tecessüm etmiş ruh ve cesaret âbidesini andıran mücahitler, üç kumandan dâhil on beş kadar mücahidi kaybetmiş olmanın derin hüznü, ama İslam'a parlak bir zafer kazandırmanın vakar ve sevinci içinde, Medine'ye, semâda süzülen parlak yıldızlar misâli akıyorlardı.

Bu sırada Resûl-i Ekrem, ashab-ı kirama, "Toplanınız da kardeşlerinizi karşılayalım!" buyurdu.

Müslümanlar, kızgın sıcağa rağmen derhal bu emre itaat edip mücahitleri karşılamak üzere adeta Medine'yi tamamen boşalttılar.

Kâinatın Efendisi de, bu mücahitleri karşılamaya çıkıyordu; onlara "Hoş geldiniz" demeye gidiyordu. Çoluk çocuk herkes onun etrafını yıldız misâli sarmıştı. Çocukların bineklere bindirilmesini emredip, kutsî şehâdet mertebesine erişen Hz. Cafer'in biricik oğlunun da kendisine verilmesini istedi. Getirilen yavruyu, şefkat kahramanı Kâinatın Efendisi önüne bindirdi; yoluna öylece devam etti.

Medine'nin Cürüf mevkiinde, mücahitlerle karşılayıcılar birbirlerine kavuştular ve ulvî bir manzara teşkil ettiler.

Bu arada, mücahitlerin kulağına bazı nâhoş sözler geldi: "Allah yolunda savaşmaktan kaçan kaçaklar!"[1297] Mücahitler, işittikleri bu sözlerden üzüntü duydular; durumu Hz. Resûl-i Ekrem'e şikayet ettiler. Kâinatın Efendisi, "Sizler, Allah yolunda savaşmaktan kaçanlar değil, dönüp dönüp vuruşanlarsınız!"[1298] buyurarak onları teselli etti.

[1296] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 47.

[1297] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 24; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 129.

[1298] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 24; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 129; Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 792.

Hz. Resûlullah'ın bu sözleri üzerine, Müslümanlar da, mücahitleri o tür sözleri söyleyerek kınamaktan ve üzmekten vazgeçtiler.

ZÂTÜ'S-SELÂSİL SEFERİ

(Hicret'in 8. senesi Cemaziyelahir ayı / Milâdî 629)

Bazı Arap kabileleri, Mu'te Harbi'nin neticesini Müslümanlar için zâhirî bir mağlubiyet ve gerileme olarak değerlendirmiş olacaklar ki Medine'ye saldırmak maksadıyla bir araya gelmişlerdi. Bunlar, Kuzaa, Beliy, Cüzam, Lahm ve Âmile adındaki kabilelerdi.[1299]

Durumu haber alan Peygamber Efendimiz, derhal Amr b. Âs Hazretlerini yanına çağırdı ve "Ey Amr! Silahını kuşan, yolculuk elbiselerini üzerine giy ve hemen yanıma gel!" buyurdu.

Hz. Amr, hemen gidip silahını kuşandı ve sefer elbiselerini de giyerek Efendimizin yanına vardı.

Resûl-i Ekrem, "Ey Amr!" dedi. "Seni selamete ve zenginliğe erdirsin diye askerî bir birliğin başında bir yere göndermek istiyor, en iyi dileğimle senin için zenginlik diliyorum!"

Hz. Amr, "Yâ Resûlallah! Ben zengin olayım diye Müslüman olmadım; hiçbir karşılık beklemeden ve cihatlara katılıp, zâtınızın yanında bulunmayı arzuladığım için Müslüman oldum!" diye karşılık verdi.

Bunun üzerine Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Ey Amr! Zenginliğin faydalısı, insanların hayırlı ve faydalısına ne güzel yaraşır!"[1300] diye buyurdu.

Resûl-i Ekrem Efendimizin Amr'ı tercih edişinin bir sebebi vardı: O da, Hz. Amr'ın, Beliy kabilesiyle akraba oluşuydu. Babaannesi Beliy kabilesindendi. Amr'ı göndermekle, onları akrabalık noktasından bir derece yumuşatmak ve İslamiyete ısındırmak istiyordu!

Ayrıca Efendimiz, üzerine yürüyeceği kabileleri İslam'a davet etmesi için de Amr Hazretlerine emir verdi.

Bütün bunlardan sonra Hz. Amr, emrindeki muhacir ve ensardan müteşekkil üç yüz mücahitle Medine'den yola çıktı. Müşrik kabilelerin toplandığı bölgeye yaklaştığında, fazlaca kalabalık olduklarını gördü. Bunun üzerine, ashaptan Râfi' b. Mekîs'i Peygamber Efendimize göndererek acele yardım istedi. Medine'ye gelen bu sahabe, durumu Peygamber Efendimize haber verdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu istek üzerine, Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrâh kumandasında iki yüz kişilik bir takviye kuvveti gönderdi. Bunlar arasında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ile ensar ve muhacirin ileri gelenlerinden birçok kimse vardı.

1299 İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 131.

1300 Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 197.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Amr b. Âs'la buluşup hep birlikte hareket etmelerini de Hz. Ebû Ubeyde'ye sıkı sıkıya tembih etti.[1301]

Takviye birliği süratle yol alarak Hz. Amr'ın yardımına yetişti.

Amr (r.a.), Ebû Ubeyde Hazretlerine, "Sizin de kumandanınız benim! Çünkü Resûlullah'a haber gönderip bana yardım etmenizi kendisinden ben istedim!" dedi.

Fakat Ebû Ubeyde Hazretleri, kendi birliğine kumandanlık etmek istedi ve "Ben, emrim altındaki birliğin kumandanıyım; sen ise, emrin altındaki birliğin kumandanısın!"[1302] diye karşılık verdi.

Hz. Amr ise, aynı şekilde, onların da kumandanı olduğunu, imamlığa yetkili olanın da kendisi bulunduğunu ifade etti. Bu küçük münakaşaya muhacir Müslümanlar da Ebû Ubeyde Hazretlerinin tarafını tutarak katıldılar.

Ebû Ubeyde, Hz. Resûlullah'ın tembihini hatırlayınca, münakaşanın uzamasına meydan vermedi. "Ey Amr! Resûlullah'ın (a.s.m.), Medine'den ayrılırken en son sözü, 'Arkadaşının yanına varınca, birbirinize itaat ediniz, sakın aranızda ihtilâfa düşmeyiniz' emir ve tavsiyesi olmuştur. Eğer sen bana itaat etmezsen, ben sana itaat ederim"[1303] dedi.

Böylece, başkumandanlık, münakaşa uzamadan Amr b. Âs Hazretlerinde kaldı. Namazı da mücahitlere o kıldırmaya başladı.[1304]

Varılan yerde hava oldukça soğuk ve sert idi. Mücahitler, ateş yakmak için etraftan odun toplayarak ısınmak istedilerse de Kumandan Hz. Amr, buna kat'iyetle müsaade etmedi. Bu durum, ashabın itirazına sebep oldu.

Hz. Ebû Bekir, meseleyi kendisiyle konuşmak isteyince, Hz. Amr b. Âs, "Sen, beni dinlemek ve bana itaat etmekle emrolundun, değil mi?" diye sordu.

Hz. Ebû Bekir, "Evet..." dedi.

Bunun üzerine Hz. Amr, "O halde, neye emrolundunsa onu yap!"[1305] dedi.

Hz. Ömer, bu sözlere tahammül edemedi ve gidip Hz. Amr'a çatmak istediyse de, Hz. Ebû Bekir buna mani oldu ve "Bırak onu; istediğini yapsın. Resûlullah (a.s.m.), onu ancak harpteki mahareti sebebiyle başımıza kumandan tayin etti. Mademki o şu anda kumandandır, onun işine karışmak doğru olmaz"[1306] diye konuştu.

Bunun üzerine Hz. Ömer, hiddetini yenip sustu.

[1301] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 272; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 131.

[1302] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 272; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 517.

[1303] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 272.

[1304] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 272; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 104; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 617.

[1305] Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 199-200.

[1306] Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 200.

Aslında Hz. Amr, güzel bir taktik ve tedbir icabı mücahitlerin ateş yakmalarına müsaade etmiyordu. O da şuydu: Düşman çok, mücahitler ise onlara nazaran sayıca az idiler. Ateş yakıldığı takdirde sayıları ortaya çıkacak ve düşman hiçbir endişe ve korkuya kapılmadan üzerlerine hücum edecekti; fakat yakılmadığı takdirde düşman, mücahitlerin sayısını tam bilmeyecek ve ihtiyatlı hareket etmek durumunda kalacaktı. Nitekim de aynı durum cereyan etti: Müslümanların oldukça kalabalık oldukları zannına kapılan düşman kuvvetleri, çarpışmayı bile göze alamadan her biri bir tarafa dağıldı. Az sayıda bir birlik karşı koymaya direndi; ancak onlar da bir müddet sonra mücahitlerin toptan hücumu karşısında dayanamayarak kaçmaya mecbur kaldılar.[1307] Harp sanatını iyi bilen Komutan Amr (r.a.), kaçanları, "Mücahitlere bir pusu kurulmuş olabilir" ihtimalini göz önüne alarak takipten vazgeçti. İslam ordusu, gayesine ulaşmış olmanın huzurunu içinde Medine'ye döndü.

Amr b. Âs'ın Peygamberimize Suali

Mücahitlerle Medine'ye dönen Kumandan Amr b. Âs (r.a.), iç âleminde bir duyguya kapılmıştı. Bu duygusunu bizzat kendisi şöyle anlatır:

"Resûlullah (a.s.m.), beni askerî bir birliğin başında Zatü's-Selâsil'e göndermişti. Askerî birliğin içinde Ebû Bekir ve Ömer de bulunuyordu.

"'Resûlullah'ın yanında benim yerim daha üstün olmazsa, herhalde beni, Ebû Bekir ve Ömer'in başına kumandan tayin ederek göndermezdi' diye içime doğdu.

"Hemen Resûlullah'ın yanına varıp, 'Yâ Resûlallah! Halkın sana en sevgilisi hangisidir?' diye sordum.

"'Âişe'dir' buyurdu.

"'Erkeklerden kimdir?' diye sordum.

"'Âişe'nin babasıdır' buyurdu.

"'Ondan sonra kimdir?' diye sordum.

"'Ondan sonra Ömer'dir' buyurdu; birtakım erkeklerin daha isimlerini saydı.

"Kendi kendime, 'Artık bu sorumu tekrarlamayayım!' dedim ve beni en sonraya bırakmasından korkarak sustum!"[1308]

Hakikat-ı halde, Amr b. Âs Hazretleri, ashab-ı kiramın büyüklerindendi. Fakat o vakit sahabeler arasında ona nisbetle Allah indinde ve Hz. Resûlullah katında daha sevgili ve daha efdal pek çok zât ve onun tabakasının üst tarafında hayli tabaka vardı. İşte, bunu anlayan Hz. Amr, sözü daha fazla uzatmayıp kısa kesmiştir.

[1307] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 517.

[1308] Buharî, *Sahih*, c. 5, s. 113; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 203; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 521.

SİFÜ'L-BAHR SEFERİ

(Hicret'in 8. senesi, Receb ayı)

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı muhacir ve ensardan müteşekkil üç yüz kişilik bir birliğin başına kumandan tayin ederek Cüheynelerden bir kabilenin üzerine gönderdi.[1309] Maksat, bu İslam düşmanı kabileyi te'dip edip gereken dersi vermekti. Mücahitler arasında Hz. Ömer de bulunuyordu.

Yolda son derece açlık sıkıntısı çeken, hatta ağaç yapraklarını bile ısıtıp yemeye kalkan mücahitler, nihayet Sîfü'l-Bahr'e [Deniz Sahili] vardılar. Açlıkla kıvranıp durdukları bu sırada, Rezzak-ı Zülcelâl, denizden, dalgalarla, kocaman bir balığı çıkarıp onlara ikram etti.[1310] Orada kaldıkları müddetçe bu balıktan yediler. Hiç kimseyle karşılaşmayan mücahitler, Medine'ye döndüler. Mücahitler, Peygamber Efendimize, deniz sahilinde yedikleri balıktan bahsedip, bundan dolayı herhangi bir şey yapmaları gerekip gerekmediğini sordular. Peygamber Efendimiz, "O, Allah'ın sizin için denizden çıkardığı bir rızıktır" buyurdu ve ilave etti: "Yanınızda, o balığın etinden bir şey varsa, bize de yedirseniz!"

Mücahitlerden bir kısmı, yolda azık olsun diye beraberinde o balıktan getirmişti. Peygamber Efendimize de bir parça verdiler. Efendimiz ondan yedi.[1311]

MEKKE'NİN FETHİ

(Hicret'in 8. senesi Ramazan ayı, Cuma / Milâdî 630 Ocak)

Mekke: Yeryüzünde tevhidin timsâli ilk mâbed olan Kâbe'nin bulunduğu şehir... O Kâbe ki "Çok mübarek ve âlemlere hidayet olan Beyt'tir."[1312] Mübarekiyeti ve hidayete vesile oluşu Tevhid-i İlâhî'nin mücessem bir delili olmasından ileri gelmektedir. İlk bânisi, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem (a.s.), onu bu gaye için inşa etmişti. Zamanla bina gözden kaybolacak vaziyete gelmiş, fakat temelleri sâbit kalmıştı. Ebu'l-Enbiya [Peygamberlerin Babası] lakabıyla anılan Hz. İbrahim, Allah'ın emir buyurmasıyla, oğlu Hz. İsmail'le birlikte, bu temel üzerine Kâbe'yi yeniden inşa etmişler ve Kâbe "tevhid" inancının yeniden mücessem bir sembolü olmuştu.

Ancak yeryüzünün bu en şerefli ve en faziletli binası, hâlâ, tevhid inancından uzak yaşayan, hatta bu inancı var güçleriyle ortadan kaldırmaya, münte-

---

1309 İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 132.

1310 İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 281; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 411; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 105.

1311 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 411; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1536.

1312 Âl-i İmrân, 96.

siplerini yok etmeye çalışan Kureyş müşriklerinin elinde bulunuyordu. Bina ediliş gayesinin tam aksine, içi putlarla dolu duruyordu.

Tevhid inancının ve bu inancın mümessili Müslümanların can düşmanları olan müşrikler, burada her türlü rezaleti irtikap ediyorlardı.

Gayretullah'a dokunan, Hz. Âdem (a.s.) ile Hz. İbrahim'in ruhanîyetlerini rencide eden ve bütün Müslümanların kalp ve vicdanlarını derinden sızlatan bu durumun bir an evvel ortadan kaldırılması lâzımdı. Bu mübarek mâbedin ve bu mâbedin içinde bulunduğu Mekke'nin bir an evvel müşriklerin kirli ellerinden kurtarılması gerekiyordu.

Hz. Fahr-i Âlem Efendimiz, bunu düşünüyor, bu maksadının tahakkuku için bir yol arıyordu.

Uzun zaman imkânlar ve şartlar buna elvermemişti; çünkü Müslümanlar henüz az ve zayıf bir durumda bulunuyorlardı. Müslümanların mevcut gücüyle bunu elde etmek de oldukça zordu. Üstelik, Medine'nin her an düşman taarruzuna uğraması da muhtemeldi.

Bu gayenin bilfiil gerçekleşmesi için İslam'ın inkişaf etmesi, Müslümanların çoğalması, güç ve kuvvet kazanması gerekiyordu; aksi takdirde, bu yoldaki bir teşebbüs akim kalabilirdi.

Bir işe teşebbüste zamanı ve zemini değerlendirmeyi çok iyi bilen Peygamber Efendimiz, bu gayesinin tahakkuku için Cenab-ı Hakk'ın müsait şartlar ihsan etmesini sabırla bekliyordu.

Nihayet, Hicret'in 8. yılında İslam olanca haşmetiyle etrafa yayılmıştı. Bir taraftan İslam'ın en amansız düşmanlarından biri olan Hayber ve civar Yahudileri tabiiyet altına alınmış, bir taraftan en büyük bir fetih ve zafer olan Hudeybiye Antlaşması yapılmış ve yine bir başka taraftan o zamanın koskocaman Bizans İmparatorluğu'na Mu'te Harbi'yle gözdağı verilmişti.

Bütün bunlar, İslam'ın ve Müslümanların, önüne geçilmesi imkânsız, büyük bir kuvvet halini almış olduğunu ortaya koyuyordu.

Artık bu ulvî ve mukaddes gayenin bilfiil tahakkuk zamanı gelmiş ve gerekli imkânları Cenab-ı Hak ihsan etmişti.

Ancak ortada bir mani vardı. O da, müşriklerle yapılmış olan Hudeybiye Antlaşması idi. Bu anlaşmaya göre, Müslümanlarla müşrikler on sene birbirleriyle harp etmeyecek ve anlaşmayı bozmayacaklardı.

Ahde vefada zirve noktada bulunan Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu kutsî gayesi için de olsa ahdini bozup müşrikler üzerine yürümeyi düşünmüyordu.

Zâhirî Sebep

Kalplerimizin en ince noktasına nüfuz eden, gönlümüzden geçen her arzuyu bilip cevap veren Cenab-ı Hak, Sevgili Resûlünün de kalbinden geçen bu

ulvî arzuyu biliyordu. Zaten ona bu gayesini tahakkuk ettireceğini daha iki sene evvelinden de haber vermiş, müjdelemişti.

Cenab-ı Hak, bir sebep halketti: Hudeybiye Sulh Antlaşması'nın bir maddesi, Kureyş'in dışında kalan kabilelere istediği tarafın himâyesine girebilme hakkını tanıyordu.[1313] Bu haktan istifadeyle, muahede yapıldığı sırada, Huzaa kabilesi, Hz. Resûlullah'ın ahd ve emanına girerek Müslümanlar tarafında yer almış, Benî Bekir kabilesi ise müşriklerin himâyesini kabul ederek onların tarafını tutmuştu.[1314]

Bu iki kabile arasında uzun zaman devam edip gelen bir düşmanlık, bir husumet vardı. İhtimal bu düşmanlık neticesidir ki eskiden beri Peygamberimizin dedesi Abdülmuttalib'le anlaşmalı ve müttefik bulunan Huzaalılar, Hz. Resûl-i Ekrem'in safında yer alınca, Benî Bekirler de müşriklerin himâyesine girmişlerdi.

Nübüvvet nurunun Mekke'de parlamasına kadar birbirleriyle kanlı bıçaklı olan bu iki kabile, bu nur sâyesinde az da olsa birbirlerinden kanlı ellerini çekiyor ve bu çekiliş Hudeybiye Sulhü'ne kadar devam ediyordu. Ancak bu sulh devresinde tekrar birbirlerini rahatsız etmeye başlıyorlardı. Bahaneler arayarak hadise çıkarma yoluna gidiyorlardı.

Benî Bekirlerin, Huzaalılara Saldırması

Bir gün, Benî Bekir kabilesinden biri, bir şiirle Hz. Resûlullah'ı hiciv ve tahkire yeltenir. Huzaalılardan bir genç buna tahammül edemez ve adamın başını yaralar. Durumu öğrenen Bekiroğulları, bunu, Huzaalılara saldırmak için bir sebep sayarlar.[1315] Kureyş müşriklerinden de bir yardım alan Benî Bekirler, her şeyden habersiz, Vetir denilen suyun başında ikamet eden ve böyle bir saldırıdan Hudeybiye Sulh Antlaşması gereğince emin bulunan Huzaalıların üzerine ansızın saldırırlar; hazırlıklı bulunmayan Huzaalıları, ta Mekke'nin içine kadar kovalarlar, Harem'de bile adamlarını öldürmekten çekinmezler. Neticede, çarpışma, Huzaalılardan yirmi üç kişinin öldürülmesiyle son bulur.[1316]

Çarpışmada müşrikler, Benî Bekirlere at, silah gibi yardımlarla kalmamış, ileri gelenlerinden birçoğu da bilfiil çarpışmaya katılmıştı. Fakat bunu Peygamber Efendimizden korkarak, gizli yapmışlardı.[1317] Ancak Huzaalılar, bunları tanımışlardı.

[1313] İbn Hişam, *Sîre*, c. 3, s. 332; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 325.

[1314] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 332; Vakidî, *Megazi*, c. 2, s. 612.

[1315] Vakidî, *a.g.e.*, c. 2, s. 783.

[1316] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 4.

[1317] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 32; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 164.

Kureyş müşrikleri, bu hareketleriyle Hudeybiye Antlaşması'nı resmen ihlâl etmiş oluyorlardı; fakat bunun Peygamberimiz tarafından bilinmesinden son derece endişe duyuyor, hatta korkuyorlardı.

Peygamberimizin, Durumu Haber Alması

Aradan sadece üç gün geçmişti.

Huzaalı Amr b. Sâlim, beraberinde kabilesinden kırk kişiyle Medine'ye gelerek, durumu olduğu gibi Peygamber Efendimize arz etti ve yardım talebinde bulundu.[1318]

Peygamber Efendimiz, hadiseden fazlasıyla rahatsız oldu ve Huzaalılardan gelen heyeti, kendilerine mutlaka yardım edecekleri vaadiyle yurtlarına geri gönderdi.[1319]

Kureyş müşrikleri, Benî Bekirlere yardım etmekle kendileri için son derece tehlikeli bir pozisyon meydana getirmişlerdi. Giriştikleri hareketin vahim neticeler doğuracağını sonradan fark ettiler, ama artık iş işten geçmişti!

... Ve Allah, bu hadiseyi, Mekke kapılarının Müslümanlara açılmasına, Kâbe-i Muazzama'da tekrar tevhid bayrağının dalgalanmasına zâhirî sebep kıldı.

Müşriklere Verilen Ültimatom

Resûl-i Ekrem, durumun biraz daha açıklığa kavuşmasını istiyordu. Bunun için, müşriklere ültimatom mahiyetinde bir yazı göndererek şöyle dedi:

"Ya Huzaalılardan öldürülenlerin kan bedellerini ödeyiniz yahut Benî Bekir kabilesiyle olan ittifakınızdan vazgeçiniz! Bunlardan birini yapmazsanız, Hudeybiye Antlaşması'nı bozduğunuzu ve bunun neticesi olarak da sizinle harp etmek mecburiyetinde kalacağımı biliniz!"

Kureyş'in, Teklifleri Reddetmesi

Kibirden birer heykel kesilmiş müşrik ileri gelenleri, âkıbeti düşünmeyen kör hislerine kapılarak önce Peygamberimizin ilk iki teklifini kabul etmediler ve harbe hazırlanacaklarını bildirdiler. Böylece, muahedeyi fiilen ihlâl etmiş olduklarını sözleriyle de teyit etmiş oldular. Ancak hislerinden uzak kalıp meseleyi akıl plânına getirdiklerinde içlerini bir telâş, bir korku kaplamaya başladı. Yaptıkları hareketin doğuracağı vahim neticeyi düşündükçe imandan mahrum kalplerini bir korku sardı. Hz. Resûlullah'ın elçisine bu tarz cevap verdiklerine pişman oldular. Meselenin tashihi için Ebû Süfyan'ı Medine'ye gönderdiler. "Git, muahedeyi yenile, mütâreke müddetini de uzat" dediler.[1320]

[1318] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 36-37; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 111.

[1319] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 37; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 165.

[1320] Vakidî, *a.g.e.*, c. 2, s. 791.

Ebû Süfyan, Medine'de

Müşrik ileri gelenlerinin verdiği direktife göre Ebû Süfyan, Peygamberimizle görüşüp, eski fikirlerinden vazgeçtiklerini bildirecek ve Hudeybiye Antlaşması'nın yenilenmesini, hatta müddetin uzatılmasını temine çalışacaktı. Ancak son pişmanlık fayda vermeyecek ve müşrikler bu isteklerinde muvaffak olamayacaklardı. Çünkü Resûl-i Ekrem, daha henüz Ebû Süfyan, Medine'ye gelmeden, ashabına işin neticesini haber verip şöyle buyuruyordu:

"Ebû Süfyan, Hudeybiye Antlaşması'nı takviye etmek ve mütâreke müddetini uzatmak için yanınıza gelmek üzeredir! Fakat bu arzusuna nâil olmadan öfkeyle geri dönecektir."[1321]

Ebû Süfyan ve Kızı

Ebû Süfyan, Medine'ye gelince, Peygamber Efendimizin huzuruna çıkmadan önce, Ezvac-ı Tâhirat'tan olan kızı Hz. Ümmü Habibe'nin evine gitti.

Baba henüz iman etmemiş ve müşriklerin lideri, kızı ise Hz. Resûl-i Ekrem'in pâk zevcesi... Ebû Süfyan, Hz. Resûlullah'ın minderine oturmak istedi. Hz. Ümmü Habibe buna müsaade etmedi. Ebû Süfyan, "Kızım" dedi. "Anlayamadım! Sen minderi mi benden, beni mi minderden esirgiyorsun?" diye sordu. Hz. Ümmü Habibe, "Bu, Resûlullah'ın (a.s.m.) minderidir. Sen ise şirk içindesin! Senin gibi birisinin Resûlullah'ın minderine oturmasına gönlüm asla râzı olamaz!"[1322] diye cevap verdi.

Evet, Allah ve Resûlünün hatır ve muhabbeti, her hatır ve muhabbetin üstündedir. Onların hatırları anne babanın, hele hele müşrik bir babanın hatırıyla değiştirilemez; onlara muhabbet, sâir muhabbetler için terk edilemez. Çünkü insana ebedî saadeti kazandıran, Allah ve Resûlüne olan samimi muhabbettir, emir ve nehiylerine ciddi hürmettir.

Ebû Süfyan, kerimesinin bu hareketi üzerine, "Vallahi, kızım, sen yanımdan ayrıldıktan sonra değişmişsin; sana kötülük gelmiş!" diyerek kızgınlığını ifade etti.

Hz. Ümmü Habibe, "Hayır! Allah, bana kötülüğü değil, İslamiyeti nasip etti. Sen ise, işitmez, görmez, taştan yontulmuş puta tapmakta devam ediyorsun!" dedikten sonra ilave etti: "Babacığım! Senin gibi, Kureyşlilerin büyüğü bir kimse, nasıl olur da İslamiyete uzak kalır?"

Ebû Süfyan'ın kızgınlığı daha da arttı. "Yazıklar olsun sana!" dedi. "Senden bu sözleri de mi işitecektim? Ben, atalarımın tapageldiklerini bırakıp Muham-

---

[1321] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 37; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 6.

[1322] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 38.

med'in dinine gireceğim, öyle mi?" dedi; sonra da, Hz. Ümmü Habibe'nin yanından öfkeyle ayrıldı.[1323]

Ebû Süfyan'ın, Peygamberimize Müracaatı

Kerimesi Hz. Ümmü Habibe'nin yanından öfkeyle ayrılan Ebû Süfyan, doğruca Hz. Resûlullah'ın yanına vardı.

"Ey Muhammed!" dedi. "Hudeybiye Muahedesi'ni yenile ve mütâreke müddetini de uzat!"

Peygamber Efendimiz, "Ey Ebû Süfyan! Sen bunun için mi geldin?" diye sordu.

Ebû Süfyan, "Evet, bunun için geldim!"

Resûl-i Ekrem, "Biz, aramızdaki o ahid üzerinde duruyoruz! Yoksa siz, bir hadise çıkarıp onu bozdunuz mu?" diye sordu.

Ebû Süfyan, bir an durakladı. Ne diyeceğini o anda kestiremedi. Sonunda cesaretini topladı ve "Allah korusun! Öyle bir şey yapmadık! Ama biz, her şeye rağmen muahedenin yenilenmesini istiyoruz" diye, hiçbir şey olmamış gibi konuştu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu teklifine herhangi bir cevap vermeden sustu.[1324]

Ebû Süfyan, çıkmaz bir sokağa girdiğini anlamıştı. Bundan nasıl kurtulabileceğini de bir türlü kestiremiyordu.

Hz. Resûlullah'tan herhangi bir cevap alamayınca, gidip Hz. Ebû Bekir'e başvurdu. Aynı arzusunu ona da tekrarladı ve bu hususta Hz. Resûlullah ile kendisi arasında tavassut etmesini istedi.

Hz. Ebû Bekir, "Bu benim değil, Resûlullah'ın bileceği, ona âit bir iştir. Ben, buna asla karışamam!" diye cevap verdi.

Ebû Süfyan, "Öyle ise, beni himâyene al ve bunu halka bildir" dedi.

Hz. Ebû Bekir, Hz. Resûlullah'a sadâkatini bir kere daha belgeledi. "Benim himâyemde bulunanlar" dedi. "Resûlullah'ın himâyesinde bulunanlardır!"[1325]

Ebû Süfyan, ümitsiz bir vaziyette bu sefer Hz. Ömer'e başvurdu; "Muahedeyi yenilemeye çalış, halkın arasını bul!" dedi.

Kâfirlere karşı hiddet ve şiddetiyle mevsuf Hz. Ömer, öfkeyle, "Demek, siz muahedeyi bozdunuz, öyle mi?" dedikten sonra ilave etti: "Eğer, ondan geride bir şey kalmışsa, Allah onu da bir an evvel yok etsin! Ben, bu hususta, asla gidip Resûlullah'tan şefaat dilemeyeceğim! Vallahi, ben küçük bir karıncadan

---

[1323] Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 7.

[1324] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 38; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 532; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 112.

[1325] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 38; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 112; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 7.

başka bir şey bulamazsam bile, o karıncadan faydalanır, yine sizinle savaşırım!"[1326]

Ebû Süfyan'ın, Hz. Osman ile Hz. Ali'ye Başvurması

Kendi kendine "Vallahi, ben bugünden daha zor, daha çetin bir gün görmedim!" diye mırıldanıp Hz. Ömer'in yanından ayrılan Ebû Süfyan, doğruca Hz. Osman'ın yanına gitti. "Ey Osman!" dedi. "Bu topluluk içinde akrabalıkta bana en yakın sensin. Ne olur, şu mütârekeyi yenile ve müddetini uzat! Çünkü sahibin seni hiçbir zaman reddetmez."

Hz. Osman, "Benim himâyemde bulunanlar, Resûlullah'ın (a.s.m.) himâyesinde bulunanlardır"[1327] diyerek, bu hususta kendisine hiçbir yardımda bulunamayacağını ifade etti.

Ebû Süfyan'ın içi, müracaatlarının neticesiz kalmasından için için yanıyordu. Son şansını denemek üzere Hz. Ali'ye başvurdu. "Benim en yakın akrabamsın! Bu akrabalık hakkı için, Resûlullah'a gidip, bu muahede işinin yenilenmesi ve müddetinin uzatılması için şefaatçi ol!" dedi.

Hz. Ali'nin de cevabı diğer ashab-ı kiramınkinden farklı olmadı. "Allah senin iyiliğini versin, ey Ebû Süfyan!" dedi. "Vallahi, Resûlullah (a.s.m.) bir işe karar verdi mi onu mutlaka yapar! Bu, Resûlullah'ı ilgilendiren bir iştir. Ben, onun hakkında asla bir hüküm veremem!"[1328]

Bunun üzerine Ebû Süfyan, yalvarır bir eda ile "Peki, ey Ali, bana bu hususta bir öğüt ver!" dedi.

Hz. Ali, "Vallahi, ben, senin için bu hususta faydalı olacak bir şey bilmiyorum! Ama sen, Benî Kinânelerin büyüğüsün. Kalk, iki taraf halkını uzlaştırmak için, himâyene aldığını ilan et! Sonra da yurduna çık git!" dedi.

Çaresiz ve bitkin Ebû Süfyan, bu tavsiyeye can simidi gibi yapıştı. "Evet, sen doğru söyledin! Ben, bunu yapmalıyım!" diyerek Hz. Ali'nin yanından ayrılıp Mescid-i Nebevî'ye vardı.[1329]

Ebû Süfyan, mânen yorgun ve bitkin idi. Üzerine aldığı meseleyi halledememenin üzüntüsünü yaşıyordu. Mescid-i Nebevî'de ayakta dikildi ve "Ey insanlar! Ben, iki tarafı uzlaştırmak için onları himâyeme aldım; haberiniz olsun!" dedikten sonra ürkek ürkek ilave etti: "Muhammed'in, bu taahhüdümde bana vefasızlık edeceğini hiç sanmıyorum." Sonra, tereddütler içinde bocalar bir bitkinlikle Efendimizin yanına vardı. "Yâ Muhammed!" dedi. "Zannetmem ki bu himâye sözümü reddedesin!"

[1326] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 38; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 112.

[1327] Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 7.

[1328] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 38; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 112; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 166.

[1329] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 39; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 112.

Peygamber Efendimiz, "Ey Ebû Süfyan! Bunu sen söylüyorsun, ben değil!" buyurdu.[1330]

Ebû Süfyan meseleyi anlamıştı. Görüşmelerinden hiçbir netice alamamanın eziklik ve ümitsizliği içinde devesine zar zor atlayarak Mekke'nin yolunu tuttu.[1331]

Ebû Süfyan, Mekke'de

Mekke'ye varan Ebû Süfyan'a Kureyşliler, "Neler yaptın, anlat bakalım!" dediler.

Ebû Süfyan, kötü bir elçilik yapmış olmanın mahcubiyet ve ezikliği içinde, olup bitenleri olduğu gibi anlattı.

Kureyş müşriklerinin korkuları bir kat daha arttı!

Fethe Hazırlık

Resûl-i Ekrem Efendimiz, artık kat'î kararını vermişti: Sefere çıkılacak. Ancak bu kararını, daha doğrusu, Kureyş müşriklerinin üzerine yürüme fikrini, son derece gizli tutmak istiyordu. Bu, onun başvurduğu bir tedbirdi. Bu taktiğe, düşmana hazırlanma fırsatı vermemek ve bunun neticesi olarak da fazla kan dökülmeden onu teslime mecbur etmek maksadına mebni olarak başvuruyordu. Çünkü o, her şeyden evvel insanlara ebedî saadeti kazandıracak olan hak ve hakikati tebliğe memurdu, insanları imhaya değil! Teslime mecbur bırakıldıkları takdirde içlerinden birçoğunun gönlü İslam'a kayabilirdi. Böylece de iman nimetini elde etmiş olabilirlerdi! O halde, düşmanı tamamen imha etmek yerine ona galebe etmek, onun ulvî gayesine daha uygundu.

Bu sebepledir ki Mekke Seferi'nde de maksadını son derece gizli tutuyordu. Hatta Hz. Âişe Vâlidimize sadece, "Yol hazırlığımı yap" demekle yetiniyordu. Ayrıca bu seferde Efendimiz, gizliliğe daha çok ihtiyaç duyuyordu. Çünkü Mekke-i Mükerreme gibi mübarek bir beldeye kan akıtmadan girmek, Kâbe-i Muazzama gibi yeryüzünün en şerefli ve faziletli binasını, kimseyi öldürmeksizin putlardan temizlemek istiyordu. Şu duası da bu niyetinin açık ifadesiydi:

"Allahım! Yurtlarına ansızın varıp kavuşuncaya kadar, Kureyşlilerin casus ve habercilerini tut, görmez ve işitmez hale getir! Beni, birdenbire görüp işitsinler!"[1332]

Hatta Kureyş müşriklerinin üzerine değil de Necid tarafıyla meşgul olmak istiyormuş intibaını vermek için de, Ebû Katâde Hazretlerini askerî bir birlikle

---

[1330] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 39; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 134; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 113.

[1331] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 39; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 113.

[1332] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 39-40.

İzam vadisi tarafına gönderdi.[1333] Böylece, Mekke tarafına değil de, Necid tarafına gidecekmiş tarzında haberler yayılacak ve müşrikler herhangi bir endişe duymayacakları gibi herhangi bir hazırlığa da kalkışmayacaklardı.

İşte, bütün bu tedbirlere başvurduktan sonra, Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir kısım ashabına Mekke üzerine sefere çıkılacağını haber verdi ve hazırlanmalarını emir buyurdu.[1334]

O zamana kadar Medine etrafında İslamiyetle müşerref olmuş birçok kabile vardı. Peygamber Efendimiz bu arada onlara da, "Allah'a ve ahiret gününe inanan, Ramazan başında Medine'de hazır bulunsun!" diye haber gönderdi.[1335]

Nebiyy-i Ekrem Efendimizin bu davetini duyan birçok kabile, Ramazan ayı başında Medine-i Münevvere'ye gelmeye başladı.

Medine'den Hareket

Ramazan ayının ilk günleri idi.

Gönülleri Allah ve Resûlünün muhabbetiyle coşup taşan on bin mücahit, Medine'de hazır bekliyordu.[1336] Bunların yedi yüzü muhacirlerdendi. Beraberlerinde üç yüz at vardı. Ensarın mevcudu ise dört bin idi. Onların da yanında beş yüz at vardı. Geri kalan asker sayısını, etraftaki kabilelerden gelen Müslümanlar teşkil ediyordu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Medine'de yerine Ebû Ruhm Külsüm b. Husayn'ı vekil bıraktı.[1337]

Bu haliyle İslam ordusu, hareket için Hz. Resûlullah'ın emrini bekliyordu.

Müşriklere Gönderilen Haber

İslam ordusu harekete hazır bekliyordu.

Bu sırada Peygamber Efendimiz, Hz. Ali, Hz. Zübeyr b. Avvam ve Hz. Mikdâd b. Esved'e şu emri verdi:

"Süratle gidiniz! Hâh Bahçesi'ne vardığınızda, hayvan üzerinde, yanında mektup bulunan bir kadın bulacaksınız. Mektubu ondan alıp bana getiriniz!"[1338]

Bu emrin sebebini sormaya gerek duymadan, üç sahabe, son sürat yol alıp Hâh Bahçesi'ne vararak orada kadını buldular.

Kadına, "Yanındaki mektup nerede?" diye sordular.

[1333] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 13; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 207.

[1334] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 39.

[1335] Vakidî, *a.g.e.*, c. 2, s. 799.

[1336] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 42; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 135.

[1337] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 42.

[1338] Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1941; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 409.

Kadın, "Benim yanımda mektup filan yok!" diye cevap verdi.

Bunun üzerine kadının devesini ıhdırdılar. Onu üzerinden indirip eşyasını aradılar, fakat mektup nâmına bir şey bulamadılar.

Bunun üzerine Hz. Ali, kılıcını sıyırdı ve kadına hiddetle, "Allah'a yemin ederim ki" dedi. "Resûlullah (a.s.m.), hiçbir zaman hilâf-ı hakikat konuşmaz. Ya sen bu yazıyı çıkarırsın ya da biz yapacağımızı biliriz; gerekirse üstünü başını arar, elbiseni çıkartırız!"

Kadın, "Siz Müslüman değil misiniz?" dedi.

Mücahitler, "Evet, Müslümanız; ama Resûlullah (a.s.m.), bize, beraberinde mektup bulunduğunu söyledi" diye konuştular.

Kadın, kurtuluş çaresinin kalmadığını anlamıştı. Mücahitlere, "Yüzünüzü başka tarafa çeviriniz" dedi.

Sahabeler yüzlerini çevirince de, başının örgülü saçlarını çözdü. Mektubu oradan çıkarıp Hz. Ali'ye uzattı.[1339]

Vazifeli sahabeler, mektubu alıp Hz. Resûlullah'a getirdiler.

Herkeste bir hayret ve şaşkınlık başlamıştı. Çünkü mektup, "Bedir ashabı"ndan olan Hâtıb b. Ebî Beltaa tarafından, müşriklere hitaben, Peygamber Efendimizin hazırlığını haber vermek üzere yazılmıştı![1340]

Peygamber Efendimiz, derhal Hz. Hatıb'ı huzuruna çağırdı.

Hz. Hatıb gelince, mektup kendisine okundu.

Resûl-i Ekrem, "Bu mektubu tanıdın mı?" diye sordu.

"Evet, tanıdım!" dedi.

"Bunu sen mi yazdın?"

Hz. Hatıb inkâr etmedi: "Evet, ben yazdım!"

Peygamber Efendimiz, "Bunu niçin yaptın?" diye sordu.

Hz. Hatıb izah etti: "Yâ Resûlallah! Bu hususta hakkımda hüküm vermekte acele etme! Ben, Kureyşlilerden olmayan bir kimseyim. Muhacir Müslümanlar gibi, Mekke'de ailem ve mallarımı koruyacak kimsem de yok. Ben, bunu, Kureyş ileri gelenlerini bir minnet altında bırakayım da ailemi korusunlar diye yaptım! Yoksa, bunu küfre saptığım veya dinimden döndüğüm için yapmış değilim! Vallahi, ben Allah'a ve Resûlüne olan imanımda sâbitim!"[1341]

Peygamber Efendimiz, "Doğru söyledin!" buyurdu; sonra ashabına dönerek, "O, size doğru söyledi! Bunun hakkında hayırdan başka bir şey söylemeyiniz" dedi.[1342]

[1339] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 41; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 114.

[1340] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 40; Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 1941.

[1341] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 41; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 80; Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 1941; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 114.

[1342] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 105.

Kendisini zapt edemeyen Hz. Ömer, "Bırak yâ Resûlallah, şu münafığın boynunu vurayım!" dedi.

Resûl-i Ekrem müsaade etmedi ve "O, Bedir Muharebesi'nde bulunmuştur! Ne bilirsin; belki Allah, Bedir Harbi'ne katılmış bulunanlara, savaş günü bakıp, 'Siz istediğinizi yapınız; Ben sizi affetmişimdir. Cennet size vacip olmuş, siz de cennete girmeye hak kazanmışsınız' buyurmuştur" diye konuştu.

Manzara karşısında Hz. Ömer'in gözleri doldu ve "Allah ve Resûlü her şeyi daha iyi bilir!" dedi.[1343]

Bu hadise üzerine Cenab-ı Hak, şu ayet-i kerimeyi inzâl buyurarak mü'minleri ikaz etti:

"Ey iman edenler! Benim de, sizin de düşmanınız (olanları) dostlar edinmeyin! (Kendileriyle aranızdaki) sevgi yüzünden onlara (Peygamberin maksadını) ulaştırırsınız (değil mi)? Hâlbuki onlar, Hakk'tan size gelene küfretmişlerdir. Peygamberi de, sizi de Allah'a iman ediyorsunuz diye (yurtlarınızdan) çıkarıyorlardı onlar... Eğer siz, benim yolumda savaşmak, benim rızamı aramak için çıkmışsanız (bunu yapmazsınız). Onlara hâlâ muhabbet mi gizleyeceksiniz? Hâlbuki ben, sizin gizlediğinizi de, açıkladığınızı da çok iyi bilenim. İçinizden kim bunu yaparsa, muhakkak ki hak yolun ta ortasından sapmış olur!"[1344]

İslam Ordusu Fetih Yolunda

Bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra Resûl-i Kibriya Efendimiz, tek kalp gibi çarpan on bin kişilik muazzam İslam ordusuna hareket emri verdi.

Medine'den çıkış Ramazan'ın ilk günlerine rastlıyordu. Bu sebeple Resûl-i Ekrem ve mücahitler oruçlu idiler.[1345]

Hava oldukça sıcaktı. Bu sıcaklık altında yol almak fazlasıyla yorucu ve zahmetli idi. Dayanılacak gibi değildi. Üstelik, her an bir çarpışma çıkabilir, bir mukabeleyle de karşı karşıya kalabilirlerdi. Hâlbuki, harpte güç, kuvvet lâzımdı. Oruç, mücahitleri bir noktada takatsiz hale getiriyordu. Ancak kendi başlarına hareket edemezlerdi. Bu sebeple, Hz. Resûlullah'ın ne yapacağını bekliyorlardı. Oruç açılacak mı, yoksa devam mı edilecekti?

İslam ordusu, Kudeyd mevkiine gelince, Peygamber Efendimiz, ikindi namazından sonra orucunu açtı ve ashabına da açmalarını emretti.[1346]

Bu arada, sekiz kişilik bir birlik ve Necid tarafına gönderilmiş bulunan Ebû Katâde de gelip orduya katıldı. Aynı zamanda etraftan da birçok Müslüman gelip İslam ordusuna iltihak etti.

[1343] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 105.

[1344] Mümtehine, 1.

[1345] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 42; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 114.

[1346] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 42; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 139; Buharî, *Sahih*, c. 5, s. 90.

Yine bu sırada Mekke'den gelen Hz. Abbas, ailesiyle Cuhfe mevkiinde İslam ordusuyla karşılaştı. Bundan son derece memnun olan Peygamberimiz, kendisinin yanında kalmasını, ağırlıklarını ise Medine'ye göndermesini emretti; sonra, "Ey Abbas! Sen muhacirlerin sonuncususun!" buyurdu. Hz. Abbas, sefer boyunca Peygamber Efendimizin yanından ayrılmadı.

Yolda Müslüman Olanlar

Hz. Resûlullah kumandasındaki İslam ordusu, bütün ihtişamıyla yoluna devam ediyordu. Bu sırada gelip, Hz. Resûlullah'ın huzurunda İslam'la şereflenenler oldu. Bunlar, Peygamber Efendimizin amcası oğlu Ebû Süfyan b. Haris ile Abdullah b. Ebî Ümeyye idi.[1347]

Resûl-i Ekrem, önce bu iki kişiyle görüşmek istemediğini ifade ederek onlardan yüz çevirdi; zira, bunlar, kendisiyle peygamberliğinden önce gayet samimiyken risâlet vazifesi verilir verilmez şiddetli birer düşman kesilmişlerdi, kendisine sözle eziyet ve hakarette bulunmuşlardı. Şâir olan Ebû Süfyan b. Haris, Peygamberimizi ve Müslümanları ağır dille hicvederdi. Yine Efendimizin akrabası olan Abdullah b. Ebî Ümeyye de, ona söz ve hareketleriyle rahatsızlık vermekten geri durmayanlar arasında yer almıştı.[1348]

Ancak bütün bunlara rağmen, araya Hz. Ümmü Seleme girdi; Efendimize, onlardan yüz çevirmemesi gerektiğini söyledi. Fakat Resûl-i Ekrem Efendimiz, yine "Onların ikisi de bana lâzım değildir!" diyerek kabul etmemekte ısrar ediyordu.

Resûl-i Ekrem'in bu sözlerini duyan Ebû Süfyan b. Haris, elinde küçük oğlu Cafer olduğu halde, "Vallahi, yanına girmeme izin vermezse, oğlumun elinden tutarak helâk oluncaya kadar yeryüzünde dolaşıp dururum!" diye konuştu.

Şefkat ve merhamet timsâli Peygamber Efendimizin mübarek gönlü bu sözlere dayanamadı. Onları huzuruna davet ederek affetti. Böylece onlar da İslamiyetle şereflendiler.[1349]

Ordunun Savaş Düzenine Girişi

Kudeyd mevkiinde konaklayan Peygamber Efendimiz, burada ordusunu savaş düzenine koydu; sancaklar ve bayraklar bağlayarak, onları kabilelere ve kabilelerin bayraktar ve sancaktarlarına verdi. Muhacirlerin üç bayraktarı vardı: Hz. Ali, Hz. Zübeyr b. Avvam ve Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas... Ensarın ise, on iki bayraktarı vardı. İslam ordusunda ayrıca Eşcaların bir, Süleymlerin de bir bayraktarı bulunuyordu. Orduda on dört de sancaktar vardı. Bunların üçü

[1347] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 42.

[1348] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 49-50.

[1349] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 43; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 114.

Müzeynelerin, ikisi Eslemlerin, dördü Cüheynelerin, üçü Ka'boğullarının, ikisi ise Süleymlerin idi.[1350]

İslam Ordusu, Merruzzahran'da

Bundan sonra Peygamber Efendimiz, ordusuyla Merruzzahran'da konakladı.[1351]

Peygamber Efendimizin gizlilik stratejisi o âna kadar son derece muvaffakiyetle sürmüş, Mekkeliler en küçük bir haber dahi alamamışlardı.

On Bin Ateş

Merruzzahran vadisine geliş geceye rastlamıştı. O âna kadar üzerlerine gelişinden haberi olmayan Mekkeli müşriklere Peygamber Efendimiz, gelişini muhteşem bir ateş donanmasıyla bildirmek istedi ve her mücahide ateş yakmalarını emir buyurdu.[1352]

Bir anda on bin ateş yakıldı. Göz kamaştıran bu manzara Mekke'ye aydınlık saçtı; müşriklere ise korku ve dehşet... Aralarından göç etmeye mecbur bıraktıkları Kâinatın mânevî güneşi Peygamber Efendimiz, şimdi etrafında on bin parlak yıldızla Mekke ufuklarında yeniden bütün ihtişamıyla parlıyordu, ruh ve gönülleri ısıtmak için Mekke ufuklarında bir başka haşmetle doğuyordu. Bu doğuşa müşrikler hayret etti. Daha iki sene evvel bu güneş bu kadar parlak değildi, bu kadar kuvvet ve azamete sahip bulunmuyordu. Bir anda nasıl böylesine inkişaf etmiş, büyümüş ve her tarafı aydınlatır olmuştu? Söndürmek istedikleri nur, nasıl böylesine kısa zamanda kendilerini sönük bir durumda bırakan azamet peydâ etmişti? Akıllara hayret veren bu şahlanışın sırrını bir türlü çözemiyorlardı.

İşte, Kureyş müşrikleri, ancak gözleri kamaştıran bu on bin ateşlik muazzam manzarayla işin farkına vardı ve Mekke'nin çepeçevre sarıldığını anladılar.

Peygamber Efendimizin, Koyun Güttüğünü Söylemesi

İslam ordusu henüz Merruzzahran'dan ayrılmamıştı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, irak denilen misvak ağaçlarının yemişlerinden toplamalarını bazı sahabelere emretti ve "Size, onların kararmış olanlarını toplamanızı tavsiye ederim; çünkü en tatlı olanları, onların kararmışlarıdır!"[1353] buyurdu.

[1350] Vakidî, *a.g.e.*, c. 2, s. 819.

[1351] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 42.

[1352] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 135.

[1353] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 126; Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1621.

Sahabeler merakla, "Yâ Resûlallah! Bu yemişin iyisini kötüsünü çobanlar bilir. Siz de koyun gütmüş müydünüz?" diye sordular.

Resûl-i Ekrem, "Her peygamber, muhakkak koyun gütmüştür! Ben de Ecyad'da (Mekke'de bir mevki) ev halkının (amcası Ebû Tâlib'in) koyunlarını otlatırdım"[1354] diye cevap verdi.[1355]

Ebû Süfyan, Peygamberimizin Huzurunda

Bu arada, son derece korkup telâşa kapılan müşrikler, reisleri Ebû Süfyan'la birkaç kişiyi, durumu öğrenmek üzere vazifelendirdiler.[1356]

Ebû Süfyan ve beraberindekiler, bir gece vakti, bu vazifeyi yerine getirmek üzere Mekke'den çıktılar; İslam ordusu karargâhına yaklaştıkları bir sırada mücahitler tarafından yakalandılar. O esnada Hz. Abbas imdadına yetişmeseydi mücahitler tarafından epeyce hırpalanacaktı.

Hz. Abbas, Ebû Süfyan'ı alıp Peygamber Efendimizin yanına getirdi. Arkasından Hz. Ömer de, eli kılıcının kabzasında olduğu halde huzur-u saadete girdi ve "Yâ Resûlallah! Allah, Ebû Süfyan'ı akidsiz ve ahidsiz ele geçirmek imkân ve fırsatını verdi. Müsaade buyur da boynunu vurayım!" dedi.

Hz. Abbas müdahale etti: "Yâ Resûlallah! Ben, ona eman vermiş bulunuyorum!"

Fakat Hz. Ömer, bu isteğinden vazgeçmedi; aynı teklifi tekrarlayıp durdu.

Hz. Abbas, "Ey Ömer! Yeter! Vallahi, Ebû Süfyan, Adiyy b. Ka'boğullarından (Hz. Ömer'in kabilesi) olsaydı böyle söylemezdin!" deyince, Hz. Ömer bütün celâdetiyle, "Ey Abbas! Vallahi, babam Hattab hayatta olup da Müslüman olsaydı, ona, senin Müslüman olduğun gün Müslüman oluşuna sevindiğim kadar sevinmezdim! Zira, biliyorum ki Resûlullah (a.s.m.) da, babam Hattab Müslüman olsaydı, senin Müslüman oluşuna sevindiği kadar sevinmezdi"[1357] diye konuştu.

Bu ufak münakaşayı Peygamber Efendimiz, "Ey Abbas! Ebû Süfyan'ı konak yerine götür; sabahleyin yanıma getir" sözleriyle sona erdirdi.[1358]

Ebû Süfyan'ın İslam'la Şereflenmesi

Hz. Abbas, Ebû Süfyan'ı sabahleyin Resûl-i Ekrem Efendimizin huzuruna getirdi.

[1354] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 126; Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1621.

[1355] Peygamber Efendimizin koyun gütmesiyle ilgili biraz daha geniş malumat için, lûtfen eserimizin birinci cildine bakınız!

[1356] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 42; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 135; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 114.

[1357] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 45; Taberî *a.g.e.*, c. 3, s. 116.

[1358] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 116

Resûl-i Ekrem, "Ey Ebû Süfyan! Henüz 'Lâ ilâhe illallah' diyeceğin vakit gelmedi mi?" diye sordu.

Ebû Süfyan, zavallıca bir cevap verdi: "İyi, ama bu kadar putları ne yapayım? Lât ve Uzzâ'dan nasıl vazgeçeyim?"

Hz. Ömer, Peygamber Efendimizin çadırı arkasında bekliyordu. Ebû Süfyan'ın bu sözlerini duyunca, hiddetle, "Dua et ki çadırın içindesin; dışında olsaydın, asla bu sözü söyleyemezdin!" diye konuştu.

Ebû Süfyan, "Ey Ömer! Yazıklar olsun sana! Sen de baban gibi sertsin. Hem sonra, ey Hattab'ın oğlu, ben sana gelmiş değilim; amcamın oğluna gelmişim. Onunla konuşacağım. Bırak da konuşalım!" dedi; Peygamber Efendimize hitaben de, "Babam anam sana feda olsun! Usluluk ve yumuşak huylulukta, şereflilikte ve akraba hakkını gözetmede daha üstünü yoktur" diye konuştu. Sonra bir müddet düşündü, durdu. Bu düşünce onu bir nebze hakka yaklaştırdı: "Vallahi, sanırım ki Allah'tan başka ilâh olmasa gerek! Çünkü Allah'la birlikte başka ilâh da bulunmuş olsaydı, elbette beni zararlardan korur, iyiliklerden de faydalandırırdı!" dedi.[1359]

Peygamber Efendimiz, bu sözlerinden, onun, "Lâ ilâhe illallah" gerçeğini kabul ettiğine kanaat getirdi. Bu sefer, "Ey Ebû Süfyan! 'Muhammedün Resûlullah' diyeceğin zaman daha gelmedi mi?" diye sordu.

Ebû Süfyan, bir an durakladı. İçindeki düğümü tam manasıyla çözemiyordu. Nereden geldiğini bilmediği bir şüphe vardı içinde: "Yâ Muhammed!" dedi. "Bunun için bana biraz müddet tanı; zira bundan dolayı zihnimde biraz ilişik var."

Bu esnada Hz. Abbas söze karıştı:

"Ey Ebû Süfyan!" dedi. "Yazıklar olsun sana! Aklını başına topla! Ne yaptığının farkında mısın? Boynun vurulmadan önce, Müslüman ol! Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet getir!"

Bunun üzerine Ebû Süfyan şehâdet getirip Müslüman oldu.[1360]

İmanının Âcil Mükâfatı

Hz. Abbas, Hz. Resûlullah'tan, Ebû Süfyan için bir imtiyaz tanımasını istedi. "Yâ Resûlallah!" dedi. "Ebû Süfyan, üstün tanınmayı, övülmeyi seven bir insandır. Ona iftihar vesilesi olacak bir imtiyaz verseniz!"

Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Olur" buyurdu ve ilave etti: "Kim, Ebû Süfyan'ın evine girerse, emindir!"

[1359] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 46; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 116; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 18.

[1360] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 45-46; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 116; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 18-19.

Ebû Süfyan, "Evimin ne genişliği vardır ki?" diyerek, Peygamber Efendimizden bu lûtfunu genişletmesini istedi.

Bu sefer Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Kim Kâbe'ye girer, sığınır ise, o emindir!" buyurdu.

Ebû Süfyan buna da kanaat etmedi; "Kâbe'nin ne genişliği var ki?" dedi.

O zaman Peygamber Efendimiz, "Kim, Mescid-i Haram'a girer, sığınırsa, emindir!" buyurdu.

Ebû Süfyan, bu ihsan dairesinin daha da geniş tutulmasını istiyordu. "Mescid-i Haram'ın ne genişliği var ki?" diyerek bunu da ifade etti.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, lütuf ve ihsanının dairesini en geniş bir şekilde tuttu: "Kim, kapısını üzerine kapayıp evinde otururbut, ona eman verilmiştir!"[1361]

Ebû Süfyan'ın artık bu hususta talep edecek bir şeyi kalmamıştı. "İşte, bu geniştir!" diyerek memnuniyetini izhar etti.[1362]

Ebû Süfyan'ın, İslam Ordusunu Seyredişi

Resûl-i Ekrem, Ebû Süfyan'ın hemen çıkıp Mekke'ye gitmesine müsaade etmedi. Her ne kadar iman etmişse de müşrik ileri gelenlerinin tesiri altında kalıp İslam ordusuna karşı bir hareket hazırlığı içine girebilme ihtimali vardı. Bu düşünceye fırsat verilmemeliydi. Ebû Süfyan, İslam ordusunu görmeli idi; ta ki bu orduya karşı koyacak güç ve kuvvetin Kureyş müşriklerinde bulunmadığı kanaati kendisinde tamamıyla teşekkül etsin! Azametli orduyu görmeli idi ki kendilerine bir şey kazandırmayacak, sadece kanlarının akıp gitmesine sebebiyet verecek bir karşı koyma hareketine girişmeyi akıllarından geçirenlere nasihat etsin, onları bu fikirlerinden vazgeçirmeye çalışsın!

Bunun için, Peygamber Efendimiz, Hz. Abbas'a, "Ey Abbas! Ebû Süfyan'ı, vadinin daraldığı, atların sıkışa sıkışa geçtiği dağ boğazının yanına götür de, Allah ordusunun ihtişamını görsün!" diye emretti.[1363]

Hz. Abbas, bu emr-i Nebevî üzerine Ebû Süfyan'ı vadinin en dar, geçişe en hâkim yerine götürdü.

Ebû Süfyan, hayret ve haşyet içinde, kol kol geçen muazzam İslam ordusunu seyrediyor ve onların kim olduğunu teker teker Hz. Abbas'a soruyordu; Hz. Abbas da gereken izahatı veriyordu. Ebû Süfyan'ın gözleri, nurani dalgalar halinde akan mücahitler karşısında kamaşıyordu.

Mekke'de öldürmeye karar aldıkları sırada ellerinden Allah'ın hıfz ve ina-

---

[1361] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 46; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 116; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 552; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 19.

[1362] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 552.

[1363] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 3, s. 46.

yeti ile kurtulan Hz. Muhammed, nasıl böyle on binlerin kalp ve ruhunu fethetmiş ve etrafında birer pervane gibi döndürmeyi başarabilmişti? Daha düne kadar kendi saflarında ona karşı savaşanlar, şimdi ona sadâkat elini uzatmışlar, onun muhabbetinde erimişler, onun derdiyle hemdert, sevinciyle mesrur, elemiyle müteellim olmuşlardı.

Dalga dalga geçen alaylar, taburlar arasında, Ebû Süfyan, olanca dikkatiyle Hz. Resûlullah'ı arıyordu. Her alay, her kol geçtiğinde Hz. Abbas'a, "Muhammed (a.s.m.) geçti mi?" diye soruyordu. Onun geçişinin bir başka azamette, ihtişamda olacağını biliyordu.

Nihayet, Resûl-i Kibriya Efendimizin arasında bulunduğu, tepeden tırnağa silahlanmış alay geliyordu. Kâinatın Efendisi, kendisine mahsus azamet, heybet ve vakarı ile devesi Kasvâ'nın üzerindeydi. Etrafını ensar ve muhacirler almıştı. Sancağı, ensardan Sa'd b. Ubâde Hazretlerinin elindeydi. Ebû Süfyan'ın önünden, tüylerini ürpertircesine, tir tir titretircesine geçiyorlardı.

Ebû Süfyan, olanca merakıyla, "Sübhanallah! Kimdir bunlar ey Abbas?" diye sordu.

Hz. Abbas, "Resûlullah! Etrafındakiler ise, ensar ve muhacirler!" diye cevap verdi.[1364]

Ebû Süfyan'ın dehşeti daha da arttı, ürpermesi kat kat yükseldi; kendisini tutamayarak, "Kardeşinin oğluna ne kadar büyük bir saltanat verilmiş; hiçbir hükümdarda görmediğim bir saltanat!" dedi.

Hz. Abbas, "Bu saltanat değil, peygamberliktir!" diye tashih etti.

Ebû Süfyan da, "Evet, peygamberliktir!"[1365] diyerek kanaatini düzeltti.

Ebû Süfyan, artık bu haşmetli, nurani, bir tek kalp halinde çarpan, tek el halinde kalkan, tek ses halinde yükselen orduya kimsenin kolay kolay karşı koyamayacağını, bunun kendilerinin de haddi olmadığını iyice anlamıştı: "Ey Abbas! Ben şu âna kadar böyle bir ordu, böyle bir cemaat görmedim!"

Bundan sonradır ki Mekkeli müşriklere hem haber vermek, hem de karşı koymak gibi bir basiretsizliğe teşebbüs etmelerine mani olmak ve bu hususta nasihatte bulunmak üzere Ebû Süfyan'ın Mekke'ye gitmesine müsaade edildi.[1366]

Ebû Süfyan, Mekke'de

Ebû Süfyan, süratle Mekke'ye vardı, Müslüman olduğunu açıkladı; "Ey Kureyşliler! İşte, Muhammed! Karşı koyamayacağınız kadar büyük bir orduyla

---

[1364] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4. s. 47.

[1365] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4. s. 47; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 135.

[1366] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 117.

yanıbaşınıza gelmiş bulunuyor! Müslüman olunuz da selamete eriniz!" dedi;[1367] sonra da, "Kim, Ebû Süfyan'ın evine girer sığınırsa, o emindir! Kim, evine girip kapısını üzerine kaparsa, o emindir! Kim, Mescid-i Haram'a girer sığınırsa, o emindir!" diye olanca sesiyle bağırdı.[1368]

Fakat müşrik ileri gelenleri, hatta karısı Hind, bu davranışı karşısında Ebû Süfyan'a hakaret etti; hatta Safvan b. Ümeyye, İkrime b. Ebî Cehil gibileri, halkı Resûl-i Ekrem'e karşı çıkmak için kışkırtmaya bile kalkıştılar. Fakat halk, bu hararetli müşriklerin sözlerine iltifat etmedi ve Ebû Süfyan'ın tavsiyesi üzerine kimisi evine girdi, kimisi de Mescid-i Haram'a sığındı.[1369]

Mekke'ye Giriş Hazırlığı

İslam ordusu, Mekke'ye girmeden evvel, son defa Zîtuva vadisinde toplandı. Peygamber Efendimiz ve ashab-ı kiramın sevinçleri etrafa dalga dalga yayılıyordu. Yüzlerinde tebessüm, gönüllerinde ferah ve sürur vardı.

Peygamber Efendimiz, devesi Kasvâ'nın üzerindeydi. Kendisine bu mübarek ve muazzam günü gösteren Cenab-ı Hakk'a sonsuz hamd ve şükrünü takdim ediyordu.

Tevâzu ve mahviyetinden mübarek başını öne eğmişti. Öylesine ki neredeyse mübarek sakalının ucu devesinin semerine değiverecekti.[1370] Bu haliyle, önünde eğilecek tek Zâtın sadece kâinatın yaratıcısı Cenab-ı Hak olduğunu bütün insanlığa ilan ediyordu; aynı zamanda, ashabına da, muvaffakiyeti verenin sadece Yüce Allah olduğunu, insanların ise muvaffakiyetin sebeplerini hazırlamakla vazifeli bulunduklarını ders veriyordu!

Peygamberimizin Mekke'ye Girişi

Peygamberimiz, Mekke'ye girmek için ordusunu dört kola ayırdı:

Sağ kol... Kumandan, "Seyfullah" unvanının sahibi Hz. Hâlid b. Velid'di. Mekke'ye aşağı taraftan girecekti.

Sol kol... Kumandan Hz. Zübeyr b. Avvam idi. Şehre yukarıdan, Küdâ denilen mevkiden girecekti.

Üçüncü kol Sa'd b. Ubâde kumandasındaydı ve ensar birliklerinden ibaretti. Seniyye tarafından şehre girecekti.

Piyade birliklerinden meydana gelen dördüncü kola Ebû Ubeyde b. Cerrâh kumanda ediyordu. O da, Mekke'nin üst tarafından ilerleyecekti.[1371]

[1367] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 47; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 117.

[1368] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 47; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 170.

[1369] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 47; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 182.

[1370] Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 265.

[1371] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 49.

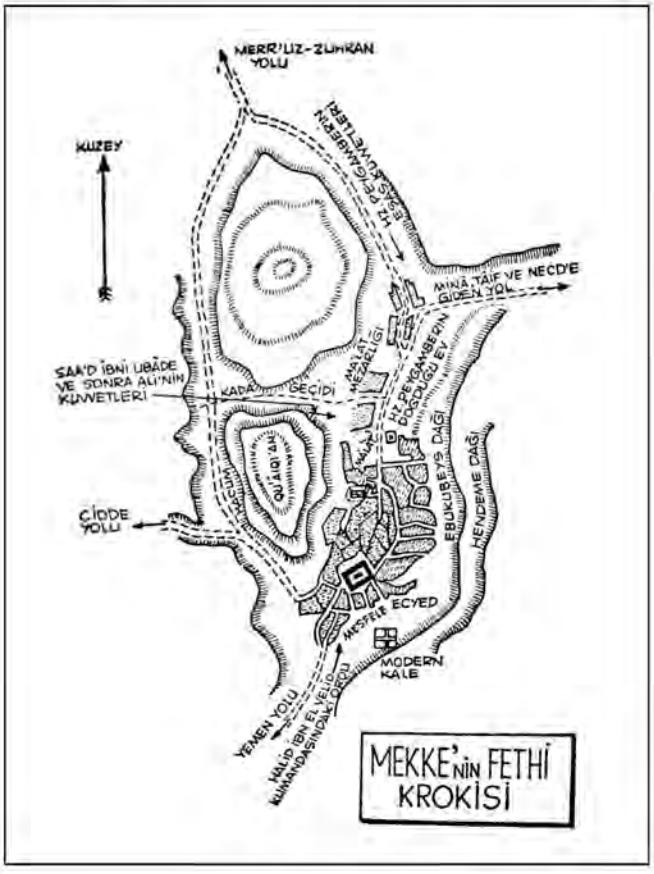
Peygamber Efendimiz, kumandalara şu emri verdi:

"Size karşı konulmadıkça, size saldırılmadıkça, hiç kimseyle çarpışmaya girmeyeceksiniz, hiç kimseyi öldürmeyeceksiniz!"[1372]

Bu emirden bazı kimseler müstesna kılındı. Bunlar, görüldükleri yerde, Kâbe'nin örtüsü altına iltica etmiş olsalar dahi öldürüleceklerdi. Onlar da şunlardı:

İkrime b. Ebî Cehl, Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh, Habbâr b. Esved b. Muttâlib, Hüveyris b. Nukayz, Mıkyes b. Subâbe el-Leysî, Abdullah Hilâl b. Hatal, Hind binti Utbe b. Rebîa, Şarkıcı Sâre, Kureyne ve Ernebe.[1373]

Bunlar, irtikap ettikleri suçlar, irtidat, İslam'a ve Müslümanlara aşırı düşmanlık, işkence, katl, Resûlullah'ı ve Müslümanları küstahça hicvetme gibi affa sığmayacak suçlardı.

Mekke'nin fethi krokisi

[1372] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 51.

[1373] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 136.

Kollar Mekke'ye Girerken...

Takvim yaprağı, Hicret'in 8. yılı Ramazan ayının 1on üçü, Cuma gününü gösteriyordu. Gün, henüz yeni ağarmıştı.

Peygamber Efendimiz, devesi Kasvâ'nın üzerindeydi. Mübarek başında Yemen işi siyah bir sarık vardı. Sarığın bir ucunu iki omuzunun arasına Salıvermişti. Bu haşmet ve vakar içinde mübarek beldeye giriyordu. Bir taraftan, Allah'ına, kendisine bu günü gösterdiğinden dolayı hamdediyor, minnet ve şükrünü arz ediyor, diğer taraftan da fethi iki sene evvelinden haber verip müjdeleyen Fetih Suresi'ni okuyordu. Bu, kendileri için, ashabı için en mesut, en sevinçli anlardan biriydi.

Dillerde acı söz yok, kalpleri fetheden tatlı sözler vardı. Simalardan tebessümler damlıyordu.

Mücahitlerde büyük zaferlerin, muhteşem fetihlerin verdiği kendini kaybediş yoktu. Nefislerine, kalp, ruh ve dillerine hâkimiyet vardı.

Sa'd b. Ubâde'nin Azledilmesi

Bir ara baş döndürücü zaferin havasına gayriihtiyarî kendisini kaptıran üçüncü kol kumandanı Hz. Sa'd b. Ubâde, ağzından, "Bugün büyük savaş günüdür. Kâbe'de vuruşmanın helâl olacağı gündür!"[1374] diye bir söz kaçırdı.

Durum, derhal Hz. Resûl-i Ekrem'e bildirildi. Bu söz, Mekke'ye harpsiz, kan akıtmaksızın girmek isteyişin mana ve ruhuna zıttı. Hemen sancağın Sa'd Hazretlerinden alınıp oğlu Kays'a verilmesini emir buyurdular.[1375]

Hâlid b. Velid Koluna Taarruz

İslam ordusu, Peygamber Efendimizin emri gereğince hiç kimseye kılıç kaldırmadan edep ve hürmet içinde Mekke'ye dalga dalga giriyordu.

Ancak bu arada, Hâlid b. Velid Hazretlerinin kumandanlık ettiği kola bir taarruz oldu. Taarruz, İkrime b. Ebî Cehil, Safvan b. Ümeyye gibilerle, topladıkları halktan bazıları tarafından yapılmıştı.[1376]

Hz. Hâlid, önce karşılık vermek istemedi. Çünkü emir bu meyandaydı. Ancak müşriklerin saldırıyı hızlandırıp mücahitleri ok yağmuruna tuttuklarını görünce, vuruşmaya müsaade etti. Müşrikler kaçmaya mecbur bırakıldılar. Çarpışmada iki mücahit şehit düştü, müşriklerden ise on üç kişi öldürüldü. Durum, Hz. Resûl-i Ekrem tarafından öğrenildi. Hz. Hâlid, huzuruna çağırıldı. Müşriklerin Müslümanlara saldırdıklarını, mücahitlerin ise sadece kendilerini

---

[1374] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 61.

[1375] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 135.

[1376] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 50.

müdafaa etmek zorunda kaldıklarını Hz. Hâlid'den öğrenince "Allah'ın hükm ve takdir ettiğinde hayır vardır"[1377] buyurdular.

Bundan başka on bin kişilik muazzam İslam ordusu Mekke'ye girerken hiçbir çarpışma olmadı ve Müslümanlar silahlarını kullanmadılar.

Bu arada, kanı heder edilenlerden ve nerede görülürlerse görülsünler öldürüleceklerden birkaç kişi ele geçirildi ve öldürüldüler. Bunların birkaçı önce Müslüman olup sonra da irtidat eden kimselerdi. Abdullah b. Hatal ve Mıkyes b. Subâbe, bunlardan ikisiydi. Kanı heder edilip ele geçirildikten sonra öldürülen diğerleri ise Hâris b. Tuleytıla, Hüveyris b. Nukayz ve Sâre idi. Bunların hepsi Peygamberimiz henüz Mekke'deyken kendilerine en ağır eziyet ve hakarette bulunan kimselerdi. Yakalanıp öldürülmeleri emrolunan diğer müşrikler ise, her biri başka başka yerlere kaçmışlardı.

Emanın İlânı

Peygamber Efendimiz, Mekke'ye girer girmez halka eman verdiğini ilan etti:

"Kim Ebû Süfyan'ın evine sığınırsa, ona eman verilmiştir. Kim elinden silahını bırakırsa, ona eman verilmiştir. Kim evine girer, kapısını kapatırsa, ona da eman verilmiştir."

Bunun üzerine müşriklerden bir kısmı evlerine, diğer bir kısmı da Ebû Süfyan'ın evine sığındı.

Peygamberimiz, Kâbe-i Muazzama'da

On bini aşkın İslam ordusu, Mekke'ye girmişti. Fakat Mekke sâkin ve âsûde bir gün yaşıyordu. Herkes bir emniyet içinde idi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Kasvâ'nın üzerinde, terkisinde Üsame b. Zeyd, sağında Hz. Ebû Bekir, etrafında muhacir ve ensar topluluğu olduğu halde Kâbe-i Muazzama'ya doğru ilerliyordu. Davasını ilana başladığı ilk günden bu güne kadar ve muzafferiyet sonunda hiçbir değişiklik yoktu. Tek başına İslam ve imanı tebliğ ederken de mütevazı, mahviyetkâr, affedici ve merhametli idi, o gün de... Birkaç kişinin gönlünde yer tutmuşken nasıl âlicenab, şefkatli, mütevazı ve afüvkâr idiyse, şimdi on binlerin gönlünde taht kurmuşken de yine bu vasıflarından zerre kaybetmemişti.

İşte Efendimiz bu tevâzu, mahviyet, Allah'a minnet ve şükran hisleriyle dolu bir manzara içinde Harem-i Şerif'e girdi. Müslümanlar da akın akın muazzam mâbede doğru akıyorlardı. Resûl-i Kibriya tekbir getirince, Müslümanlar da hep bir ağızdan "Allahü Ekber! Allahü Ekber!" diyerek Mekke ufukla-

---

[1377] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 136.

rını bu kutsî sadâ ile çınlattılar. Bu ulvî sadâya, bu mübarek beldenin dağı, taşı "Allahü Ekber! Allahü Ekber!" diyerek karşılık veriyordu.

Kâbe'yi Tavaf

Resûl-i Kibriya, binlerce sahabe arasında devesi Kasvâ'nın üzerinde Kâbe'yi tavafa başladı. Peşini ashab-ı kiram takip etti. Tavafın her devresinde ellerindeki değnekle Hacerü'l-Esved'e işaret ederek onu istîlâm ediyordu.[1378] Tavafın yedinci devresinden sonra Kasvâ'dan indi. Makam-ı İbrahim'e varıp orada iki rekât namaz kıldı. Sonra da zemzem kuyusuna vararak ondan hem su içti, hem de abdest aldı. Bunu Safâ tepesine çıkışları takip etti. Oradan etrafa baktı ve kendisine bu muazzam günü gösteren Yüce Allah'a bir kere daha minnet ve şükranlarını takdim etti.

Bu sırada Medineli Müslümanlardan bazılarının iç âleminde bir endişe uyandı. Bu endişeyi, "Cenab-ı Hak, Resûlüne yurdunun fethini nasip etti. Artık burada oturur kalırlar mı dersiniz?" diyerek izhar ettiler.

Duasını bitiren Fahr-i Âlem Efendimiz, ne konuştuklarını sordu.

Onlar, "Bir şey yok yâ Resûlallah!" dediler.

Sorusunu birkaç sefer tekrarlayıp aynı cevabı alan Peygamber Efendimize, o sırada vahiyle ensarın konuştukları haber verildi.

Bunun üzerine, "Ben, sizin söylediğiniz şeyden Allah'a sığınırım! Bilin ki benim hayatım sizin hayatınızla, ölümüm de sizin ölümünüzledir!"[1379] diye buyurdular.

Bu hitap karşısında ensar gözyaşları arasında Fahr-i Kâinat'ın çevresinde toplanıp gönlünü almaya çalıştılar.

"Vallahi" dediler. "Biz bunları, Allah ve Resûlüne olan muhabbetimizden dolayı söylemiştik, başka bir maksatla değil!"[1380]

Ebu Süfyan ve Fadale'nin İçlerinden Geçirdikleri

Peygamber Efendimizin ve Müslümanların Kâbe'yi tavaf ettikleri bir sıradaydı.

Ebû Süfyan da Mescid-i Haram'ın bir köşesinde oturup düşünceye dalmıştı. Şeytan zihnini kurcalıyor ve birtakım sinsi vesveseler telkin ediyordu. Resûl-i Ekrem önünden her geçtikçe o, "Acaba bir daha asker toplasam, şu adamla (!) bir daha çarpışsam ne olur?" diye içinden geçiriyordu.

Tam bu sırada Resûl-i Kibriya Efendimiz, gelip başucuna dikildi ve "O zaman da yine Allah seni hakir eder!" buyurdu.

[1378] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 54.

[1379] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 59; Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1408.

[1380] Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1408.

Ebû Süfyan, şimşek gibi çakan bu söz karşısında daldığı derin düşünceden sıyrıldı. Başını kaldırıp baktığında Peygamber Efendimizi yanıbaşında gördü. Şaşırdı, titredi. Sonra da Allah'a tevbe ve istiğfarda bulunarak, "Vallahi, sen Resûlullah'sın!" dedi.[1381]

Fudâle b. Umeyr ise, Peygamberimizi tavaf sırasında öldürmek niyetiyle gözlüyordu. Bir ara bu niyetle fazlasıyla yaklaşan Fadale'ye, Resûl-i Ekrem aniden dönüp, "Sen Fadale misin?" diye sordu.

Fadale, şaşkınlık içinde, "Evet, yâ Resûlallah!" dedi.

Peygamberimiz, "İçinden ne geçiriyor, ne düşünüyorsun?" dedi.

Fadale, "Hiçbir şey düşünmüyor, sadece Allah'ı anmakla meşgul bulunuyordum!" diye cevap verince Resûl-i Ekrem, "Allah'tan af ve mağrifet dile ey Fadale!" dedi, sonra da elini Fadale'nin göğsüne koyarak onun için dua etti.

Bu mucize karşısında Fadale kötü niyetinden vazgeçti ve yumuşayan kalbiyle birlikte imanı da karar kıldı. Resûl-i Kibriya'nın bir tek nurani tebessümü düşmanlıkları dostlukları döndürüyor, katı kalpleri balmumu gibi yumuşatıyordu.

Fadale, o anı, "Vallahi, göğsümden elini kaldırdığı zaman, bana ondan daha sevimli ve sevgili hiçbir şey yoktu!"[1382] diyerek tasvir eder.

Putların Yıkılışı!

Kureyş müşrikleri, Kâbe'nin çevresine 360 put dikmişlerdi. Bu putlar, kurşunla yerlerine perçilenmiş bulunuyordu.[1383]

Tebliğ ettiği "tevhid" inancıyla akıl, ruh ve kalplerdeki putları yıkıp, binlerce insanı getirdiği nurun etrafında pervane gibi döndüren Resûl-i Kibriya Efendimiz, şimdi de tevhid inancına uygun bina edilmiş olan Kâbe'yi asliyetine kavuşturmak için putlardan temizlemeye başlıyordu.

Elindeki asâyla putlara birer birer işaret ederek, جَآءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ ۚ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا "Hak geldi, bâtıl zâil oldu. Gerçekten bâtıl, daima yokluğa mahkûmdur"[1384] ayetini okudu. İşareti alan her put yere düştü. Putun yüzüne işaret ettiyse arkasına düşer, arkasına işaret ettiyse yüzüstüne düşerdi. Böylece Kâbe içinde ve çevresinde yere yuvarlanmayan hiçbir put kalmadı.[1385]

1381 İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 576.

1382 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 59; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 180.

1383 Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 62.

1384 İsrâ, 81.

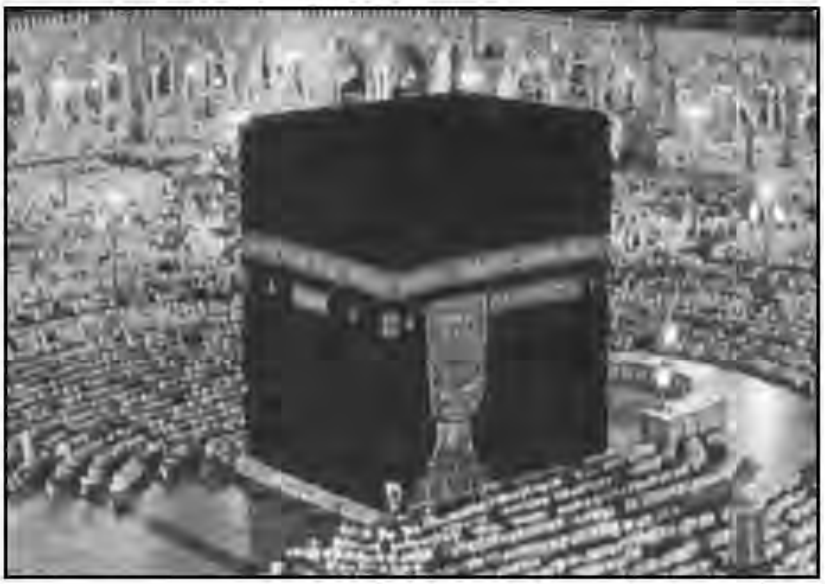
1385 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 59; Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1408.

Kâbe'de Ezan!

Öğle namazı vakti girmişti.

Nebiyy-i Ekrem Efendimizin emriyle, Hz. Bilâl, Kâbe'nin üzerine çıkarak ezan okumaya başladı.

İmanlı gönüllerde sevinç ve canlılık, imansız gönüllerde ise üzüntü ve yıkılış vardı. Seneler önce boynuna ip takıp sokak sokak dolaştırdıkları, akla gelmedik eziyet ve işkencelere maruz bıraktıkları köle Hz. Bilâl, şimdi Kâbe'nin üzerinde gür sesiyle şirk ehlini çatlatırcasına tevhidi ilan ediyordu. Onunla beraber adeta dağ taş da "tevhid-i İlâhî"yi kendilerine mahsus dillerle haykırıyorlardı.

Mescid-i Haram

Bu müstesna manzara karşısında azılı müşrikler kahroluyorlardı. O sırada Kureyş reislerinden Ebû Süfyan, Attâb b. Esîd ve Haris İbni Hişam, aralarında konuştular.

Attab, "Pederim Esid bahtiyar idi ki bu günü görmedi!" dedi.

Haris, "Muhammed, bu siyah kargadan başka adam bulamadı mı ki müezzin yapsın?" diye konuşarak Hz. Bilâl-i Habeşî'den tahkirle söz etti.

Ebû Süfyan ise, ağzından tek kelime kaçırmadı ve:

"Ben, korkarım, bir şey demeyeceğim! Kimse olmasa bile, şu ayağımızın altındaki kumlar ve taşlar ona haber verir; o da bilir!"[1388] diye konuştu.

[1388] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 56; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 184.

Gerçekten de, az sonra Resûl-i Kibriya Efendimiz onlarla karşılaştı ve konuştuklarını harfiyyen söyledi. O vakit, Attab ve Haris, şehâdet getirip Müslüman oldular.[1387]

Ebû Süfyan ise, "Yâ Resûlallah! İyi ki ben bir şey söylemedim!" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz bu söze tebessüm buyurdu.

Bütün bu olup bitenler, Mekke halkı üzerinde derin bir tesir bırakıyordu. Gönüllerini İslam'a ısındırıyor, Hz. Resûlullah ve ashab-ı kirama besledikleri kin ve adavetlerinin erimesine sebep oluyordu.

Peygamberimizin Kâbe'ye Girmesi

Resûl-i Ekrem, Osman b. Talha'ya haber göndererek Kâbe'nin anahtarını getirmesini emretti. Annesinin, anahtarı vermemek hususundaki şiddetli ısrarına rağmen Osman b. Talha anahtarı alıp getirdi.

Kâinatın Efendisi, yanında Hz. Bilâl, Üsame b. Zeyd ve Osman b. Talha (r.a.) olduğu halde Kâbe'ye girdi.[1388] İçerideki suret ve putların temizlenmesi için daha önce emir buyurmuşlardı; ancak henüz onlardan eser vardı. Bir emirle bu izlerin de silinip her tarafın tertemiz edilmesini istedi.

Bir müddet Kâbe'nin içinde kaldıktan sonra dışarı çıktı. O sırada hemen hemen bütün Mekke halkı Mescid-i Haram'ın etrafında toplanmış, haklarında verilecek hükmü merakla bekliyorlardı.

Acaba, Resûl-i Kibriya, onların kendisine revâ gördükleri gibi yüzlerine işkembe mi atacaktı? Yollarına dikenler döküp üzerinden mi yürütecekti? Onlara, akla gelmez eziyet ve hakaretlerde mi bulunacaktı? Onların, sahabelerine yaptıkları gibi boğazlarına ip takıp sokak sokak mı dolaştıracaktı? Kızgın kumların üzerine yatırıp onlara işkence mi yapacaktı? Onları aç susuz mu bırakacaktı? Yurtlarından mı çıkaracaktı?

Hayır, kâinatın vücut bulmasına sebep olan ve âlemlere rahmet olarak gönderilmiş bulunan o şanlı Resûl, bunların hiçbirini yapmadı.

Fetih Hutbesi

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Kâbe-i Muazzama'nın kapısında durdu. Mübarek yüzünde beliren tatlı tebessümleriyle halka bakıyordu. Allah'a hamd ve senâdan sonra şu hutbeyi irad etti:

"Allah'tan başka ilâh yoktur, yalnız O vardır; O'nun şeriki yoktur.

"O, vaadini yerine getirdi; kuluna yardım etti, (aleyhinde) toplanan düşmanları tek başına perişan etti.

[1387] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 56.

[1388] Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 62.

"Bilmelisiniz ki Câhiliyye devrine âit olup, iftihar vesilesi yapılıp gelinen her şey, kan, mal davaları... Bunların hepsi bugün, şu ayaklarımın altında kalmış, ortadan kaldırılmıştır.

"Bütün insanlar Âdem'den (a.s.), Âdem de topraktan yaratılmıştır.

"Ey insanlar! Sizi, bir erkekle bir dişiden (Âdem ile Havva'dan) yarattık. Hem de sizi soylara ve kabilelere ayırdık ki birbirinizi tanıyasanız. Biliniz ki Allah katında en iyiniz, takvası en ziyade olanınızdır (şeref, soy, sop ve nesebce en üst olanınız değildir). Şüphe yok ki Allah Alîm'dir [her şeyi bilendir], Habîr'dir [her şeyden haberdardır]!" (Hucurat, 13)[1389]

Umumî Af

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu hitabesinden sonra, halka, "Ey Kureyş topluluğu! Şimdi hakkınızda benim ne yapacağımı tahmin edersiniz?" diye sordu.

Kureyş topluluğu, "Sen, kerem ve iyilik sahibi bir kardeşsin! Kerem ve iyilik sahibi bir kardeş oğlusun! Ancak bize hayır ve iyilik yapacağına inanırız" dediler.

Bunun üzerine Resûl-i Kibriya Efendimiz şöyle konuştu:

"Benim halimle sizin haliniz, Yusuf'un (a.s.) kardeşlerine dediğinin tıpkısı olacaktır.[1390]

"Yusuf'un (a.s.) kardeşlerine dediği gibi ben de diyorum: 'Size bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yok! Allah, sizi bağışlasın. O, merhamet edenlerin en merhametlisidir!' (Yusuf, 92).

"Gidiniz, sizler serbestsiniz!"[1391]

Affedişlerin en makbulü muktedirken affetmek, iyiliklerin en güzeli ise kötülüklere karşı yapılandır. Merhametlerin en üstünü kendisine acımayanlara acımak, şefkat etmek ve merhamette bulunmaktır. İşte, Kâinatın Efendisi bunu yapıyordu! Çünkü o, Cenab-ı Hak'tan dersini şöyle almıştı:

[1389] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 59; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 410; Tirmizî, *a.g.e.*, c. 5, s. 389; Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 4, s. 185.

[1390] Ahlâk ve yüz güzelliğinden ve babalarının onu kendilerinden daha çok sevmesinden dolayı kardeşleri, Hz. Yûsuf'u çekemezler ve hayatına son vermek için Kenan kuyusuna atarlar. Oradan geçen bir kafile ise, onu alıp Mısır'a götürür. Başından birçok hadise geçtikten sonra Hz. Yusuf, sonunda Mısır'a Azîz olur.

Kader-i İlâhi, bu makamda iken Hz. Yusuf'la kardeşlerini bir araya getirir. Yusuf'u tanıyan kardeşleri, yaptıklarından pişmanlık duyarlar.

Bunun üzerine Hz. Yûsuf, "Bugün ve bundan sonra benim tarafımda size başa kakma ve serzenişte bulunma gibi herhangi bir eza ve cefa düşünmeyin. Ben hakkımı helâl ettim!" diyerek, kardeşlerini affeder.

İşte, Peygamber Efendimiz, Kureyş müşriklerine, "Benim hâlimle sizin hâliniz, Yusuf'la (a.s.) kardeşlerinin dediğinin aynısı olacaktır" derken bu hadiseyi hatırlatmak istemişti.

[1391] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 55; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 142; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 120.

"Affı (öne) al, iyilikle emret ve câhillerden yüz çevir!"[1392]

O anda Kureyşliler boynu bükük, elleri yanlarına düşmüş bir vaziyette Hz. Resûlullah'ın huzurunda bekliyorlardı. İsteseydi, tek ferdi kalmamak üzere hepsini, geçmişte yaptıkları zulüm, kötülük ve eziyetlerden dolayı kılıçtan geçirebilirdi yahut hepsine köle muamelesinde bulunabilirdi; bunun yanında, mallarına mülklerine el koyup, onları yurtlarından da sürgün edebilirdi!

Ama, âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber Efendimiz, yukarıda sözü edilen davranışların hiçbirine teşebbüs etmedi. Zira, onun tek gayesi, gönüllerde İlâhî meş'alenin yakılmasıydı. Bu müstesna davranışıyla da bu ulvî gayesine en büyük hizmeti ifa etti. Onun böylesine merhametli davranışı, affediciliği, âlicenablığı karşısında bütün Kureyş kin ve düşmanlık duygularını terk ederek, İslam'ın tertemiz saadet deryasına kavuştu.

Tarih, böylesine muazzam ruhî ve fikrî inkılâba ilk defa şahit oluyordu.

Fetihten Sonra Hicretin Kaldırıldığı

Mekke'nin fethedildiği gün idi.

Abdurrahman b. Safvan, babasını alıp Resûl-i Ekrem Efendimizin huzuruna getirdi.

"Yâ Resûlallah, babam hicret etmek üzere bîat edecektir" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Mekke'nin fethinden sonra artık hicret kalkmıştır" buyurdu.

Ne var ki Abdurrahman, babasının muhacir vasfının mânevî mükâfatından nasiptar olmasını istiyordu. Bunun için gidip, Peygamberimizin çok sevdiği ve hatırını saydığı amcası Hz. Abbas'a başvurdu. Bu hususta şefaatçi olmasını diledi.

Abdurrahman'ın ricasını kabul eden Hz. Abbas, "Yâ Resûlallah! Sen benimle filan arasındaki dostluğu biliyorsun. Babasını hicret bîatı yapmak üzere size getirmiş, kabul buyurmamışsınız" dedi.

Arabistan müşriklerinin yegâne kalesi olan Mekke artık fethedilmişti. İslamiyet bununla büyük bir kuvvet kazanmıştı. Müslümanlar da dinlerini istediği gibi, istedikleri yerde yaşama durumunu elde etmişlerdi. Bu sebeple Peygamber Efendimiz, "Hicret müessesesi"ni kaldırmaya karar vermişti. Bundandır ki çok sevdiği ve fazlasıyla hürmet duyduğu amcasının bu arzusuna da müspet cevap vermedi ve "Hicret için bîat yapmak artık yoktur!" buyurdu.[1393]

Resûl-i Ekrem Efendimizin kaldırdığı hicret, İslam'ın serbestçe yaşanabildiği, ahalisi Müslüman olan bir beldeden İslam'ın bir başka beldesine hicretti.

[1392] A'raf, 199.

[1393] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 430-431; İbn Mâce, *Sünen*, c. 1, s. 683-684.

Daha hususî manasıyla, Peygamber Efendimizin sağlığında Mekke-i Mükerreme ve çevresinden, Medine-i Münevvere'ye olan hicretti.[1394]

Peygamberimizin İkinci Hutbesi

Resûl-i Ekrem Efendimiz, fethin ikinci günü, öğle namazından sonra Kâbe kapısı merdivenine çıkıp, arkası Kâbe'ye dayalı bir halde Allah'a hamd ve senâda bulunduktan sonra halka şöyle hitap etti:

"Ey insanlar!

"Şüphesiz, Allah, göklerle yeri, güneş ile ayı yarattığı gün Mekke'yi haram ve dokunulmaz kılmıştır; kıyamet gününe kadar da haram ve dokunulmaz olarak kalacaktır.

"Allah'a ve ahiret gününe inanan bir kimse için, Mekke Hareminde kan dökmek, ağaç kesmek helâl olmaz! Mekke'de kan dökmek benden önce hiçbir kimseye helâl olmadığı gibi, benden sonra da hiçbir kimseye helâl olmayacaktır!

"Bu söylediklerimi burada dinleyenler, hazır bulunmayanlara duyursun!

"...

"Şu bulunduğum andan itibaren kim öldürülürse, öldürülenin ailesi için şu iki şeyden birini tercih etmek hakkı vardır: Ya öldürenin kısas olarak öldürülmesini ya da öldürülenin diyetini, kan bedelini ister.

"Muhakkak ki insanların Cenab-ı Hakk'a karşı en hürmetsizi, en taşkını ve azgını, Allah'ın Hareminde adam öldüren, yahut kendi katilinden başkasını öldüren, veya Câhiliyye intikamını almak için adam öldürendir.

"İslam'da, insanın babasından veya baba tarafından akrabasından başkasına intisab etmesi diye bir şey yoktur. Doğan çocuk, döşeğin sahibine âittir.

"İddiasını ispatlamak için delil getirmek davacıya, yemin de inkâr edene düşer!

"İslamiyette, ne Câhiliyyet anlaşması vardır, ne de fetihten sonra hicret! Fakat cihat ve cihada niyet vardır.

"Müslüman, Müslümanın kardeşidir; bütün Müslümanlar kardeştirler. Müslümanlar, kendilerinden olmayanlara (düşmanlara) karşı tek bir eldirler, el birliğiyle harekete ederler!

"...

"Müslümanların kanları birbirine eşittir. Zimmetlerini, onların en hafifleri, en uzaktakileri bile yerine getirme gayretini gösterirler.

[1394] bkz. Doç. Dr. İbrahim Canan, *Tebliğ Terbiye ve Siyasî Taktik Açılarından Hicret*, s. 30.

"İyi bilmelisiniz ki ne bir kâfir için bir mü'min, bir Müslüman öldürülür, ne de onlardan taahhüd sahibi olanlar, taahhüdlerinden dolayı harbî olan kâfirler için öldürülürler.

"İslam'da, değiş tokuş yoluyla mehirsiz evlenme yoktur.

"Kadın, ne halasının, ne de teyzesinin üzerine nikâhlanıp bir araya getirilebilir.

"Kocasının izni olmadıkça, kadının onun malından bir şey dağıtması, vermesi helâl ve câiz değildir.

"Kadın, yanında bir mahremi bulunmadıkça üç günlük yola gidemez.

"İyi biliniz ki vâris için vasiyete lüzum yoktur. Ayrı din sahipleri birbirlerine vâris olamazlar.

"Parmakların her birisinde diyet, onar onar devedir. Kemiği görünen derin yaralardan her birisinde diyet, beşer beşer devedir.

"Sabah namazı kılındıktan sonra güneş doğuncaya kadar başka namaz kılınmaz. İkindi namazından sonra güneş batıncaya kadar da bir başka namaz kılınmaz.

"Sizi, iki günün orucundan nehyederim: Biri Kurban Bayramı günü, diğeri de Ramazan Bayramı günü orucudur.

"Ben size ancak anlayacağınız, tutacağınız yolu gösterdim!"[1395]

Sikâye ve Hicâbe Vazifelerinin Aynı Ellerde Bırakılması

Resûl-i Ekrem, Fetih Hutbesi'nde Sikâye ve Hicâbe hizmetleri dışında kalan, Câhiliyye devresine âit bütün iş, muamele ve davaların ortadan kaldırıldığını beyan buyurmuştu.

Hacılara su dağıtma vazifesi olan Sikâye, o sırada Peygamberimizin amcası Hz. Abbas'ın uhdesinde idi.

Kâbe'ye hizmet vazifesi olan Hicâbe ise, Osman b. Talha'da bulunuyordu.

Hz. Abbas, Peygamberimize müracaat ederek, bu iki vazifenin de kendilerine verilmesini istedi. Ancak Resûl-i Ekrem, eskiden olduğu gibi sadece Sikâye vazifesinin kendilerinde kalmasını uygun gördü.

Resûl-i Kibriya, Kâbe'nin anahtarını elinde tutuyordu. Birçok Müslüman bu şerefli vazifeyi üzerine almak arzusunu taşıyordu. Fakat Efendimiz, Osman b. Talha'yı huzuruna çağırdı ve "Şüphe yok ki Allah size emanetleri ehil (ve erbab)ına vermenizi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmeylemenizi emreder" meâlindeki ayet-i kerimeyi okuduktan sonra, "Ey Osman! İş-

---

[1395] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 58; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 137; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 32, c. 2, s. 207-211; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 63-66.

te anahtarın, al! Bugün, iyilik ve ahde vefa günüdür!"[1396] dedi ve Kâbe'nin anahtarını yine ona teslim etti.[1397]

Osman b. Talha anahtarı alıp giderken, Resûl-i Ekrem, "Sana zamanında söylemiş olduğum şey, vuku bulmadı mı?" diye sordu.

Hz. Osman b. Talha, aralarında geçen hadiseyi hatırlayarak Resûlullah'ı tasdik etti.

"Evet, şehâdet ederim ki sen, şüphesiz Allah'ın Resûlüsün!"[1398]

Peygamber Efendimizin, Osman b. Talha'ya hatırlatmak istediği hadise şuydu:

Hicret'ten önceydi. Osman b. Talha henüz Müslüman olmamıştı. Peygamberimiz bir gün Kâbe'ye girmek istemiş, fakat Osman b. Talha buna mani olmuştu. Mani olmakla da kalmamış, Efendimize kaba, katı ve nâhoş davranmıştı. Resûl-i Ekrem ise, bundan dolayı asla hiddete kapılmamış ve istikbâl semâlarında İslam'ın gür sedasının pek yakında hâkim olacağını görür gibi sükûnet ve mülâyim bir eda ile "Ey Osman! Ümit ederim ki bir gün gelecek sen, beni, bu anahtarı elde etmiş ve istediğim yere koymakta, arzu ettiğim kimseye vermekte serbest olacağım bir mevkide bulursun!" demişti. Osman b. Talha, "O zaman Kureyş kuvvetten düşmüş, yok olmuş demektir!" cevabını verince de, Peygamberimiz, "Hayır, ey Osman! Asıl o gün Kureyş hakikî kuvvet ve şerefe kavuşacaktır!"[1399] buyurmuştu.

Mekkelilerin Peygamberimize Bîatı

Resûl-i Kibriya Efendimiz, umumî af ilan ettikten sonra, Safâ tepesine çıkıp orada Kureyşlilerin bîatını kabul etti. Seneler önce aynı tepede peygamberliğini açıktan ilan edip muhalefetle karşılaşırken, şimdi aynı tepe üzerinde aynı kimselerden İslamiyet üzere bîat alıyordu.

Erkeklerin Allah'a iman, Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in (a.s.m.) O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ederek İslamiyet ve cihat üzerine yaptıkları bîatı, kadınların bîatı takip etti.

Kadınların Bîatı

Kadınlar, "Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, kız çocuklarını öldürmemek, zina etmemek ve iffetini korumak, herhangi bir iyilik

---

[1396] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 55; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 178.

[1397] Bazı tefsirlerde Hz. Osman b. Talha'nın Mekke'nin fethi günü Müslüman olduğundan bahsedilir. Fakat bu, tarihçiler tarafından muteber sayılmamıştır. Kuvvetli rivâyet, daha önce anlattığımız gibi, Hz. Osman b. Talha'nın Hicret'in 7. yılı Muharrem ayında Medine'ye gelerek Peygamber Efendimizin huzurunda Müslüman olduğuna dair olan rivâyettir.

[1398] İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. 2, s. 184.

[1399] İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 178.

hususunda Allah Resûlüne isyan etmemek"[1400] üzere Peygamber Efendimize bîatta bulundular.

Kadınlar taifesinin başında, Hz. Ali'nin hemşiresi Hz. Ümmühanî, Âs b. Ümeyye'nin kızı Ümmü Habibe, Attab İbni Esid'in halaları Erva, Ebû Âs kızı Âtika, Hâris b. Hişam'ın kızı ve Ebû Cehil'in oğlu İkrime'nin karısı Ümmü Hakim, Hâlid b. Velid'in kız kardeşi Fâtıma gibi Kureyş kadınlarının meşhurları bulunuyordu. Aralarında Resûl-i Ekrem'in haklarında "Nerede görülürse görülsünler öldürülsünler" diye buyurduklarından biri olan, Ebû Süfyan'ın karısı Hind de vardı. Tanınmamak için kıyafet değiştirerek kadınlar arasına katılmıştı. Geçmişte, Peygamberimize ve Müslümanlara karşı giriştiği hareketlerden pişmanlık duyar hali vardı. Yaptığı her şeye rağmen, Kâinatın Efendisi, İslamiyetle şereflendiğini duyduğu Hind'i affetti ve onun da bîatını kabul etti.

Ebû Kuhâfe'nin Müslüman Olması!

Saadete kavuşan insan, sevdiklerinin de kendisiyle aynı saadet lezzetini paylaşmasını gönülden arzu eder. Bu, insanoğlunun mahiyetinde var olan bir duygudur.

Hz. Ebû Bekir, iman edip bu saadeti yaşayanlardan biri idi. Ama babası Ebû Kuhâfe henüz bu saadetten mahrumdu. Mes'ud oğul, babasının da bu nimeti, bu huzur ve saadet lezzetini kendisiyle paylaşmasını istiyordu. Bu maksatla elinden tutarak onu Efendimizin huzuruna getirdi.

"Beni Rabbim terbiye etti. O ne güzel bir terbiyedir!" buyurarak Cenab-ı Hakk'ın müstesna terbiyesi altında ahlâken kemâle erdiğini ifade eden Nebiyy-i Muhterem Efendimiz, Hz. Ebû Bekir'in ihtiyar babasını alıp yanına getirmesinden müteessir oldu ve "İhtiyara, getirme zahmeti vermeseydin de, onu evinde ziyaret etseydik, olmaz mıydı?" buyurarak nezaket ve tevâzuunu izhar etti.

İlâhî terbiyeyle yetişen kaynaktan ders alan Hz. Ebû Bekir ise, "Yâ Resûlallah! Senin onun yanına gitmenden, onun senin yanına gelmesi daha muvafıktır!" dedi.

Bu kısa konuşmadan sonra Resûl-i Ekrem Efendimiz, mübarek ellerini âmâ Ebû Kuhâfe'nin göğsüne koyup sığadıktan sonra, "Müslüman ol, ey Ebû Kuhâfe!" dedi.

Bu söze muhatab olan Ebû Kuhâfe, derhal Müslüman olup oğlunun saadetine saadet kattı.[1401]

[1400] Nesefî, *Tefsir*, c. 4, s. 250.

[1401] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 48; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 5, s. 451.

Kanı Heder Edilenlerin Müslüman Olmaları

İslam'ın amansız düşmanlarından, Ebû Süfyan'ın karısı Utbe kızı Hind'in affedilmesi, nerede görülürlerse görülsünler öldürülecekler listesine alınanlar için bir ümit kapısı açtı. Vakit geçirmeden onlar da bu ümit kapısından girerek İslamiyetle şereflendiler, Hz. Resûlullah'ın geniş affına uğradılar. İkrime b. Ebî Cehil, Abdullah b. Ebî Sarh (irtidat etmişti), Safvan b. Ümeyye, Süheyl b. Amr, Hz. Hamza'nın katili Vahşî, Şâir Abdullah b. Zebarî, Hâris b. Hişam, Enes b. Züneym, bunlar arasında yer alıyorlardı.

Dünya tarihinde acaba, en amansız düşmanlarına karşı böylesine lütufkâr ve merhametli davranıp onları affeden, onlara kalbinde yer verip safına alan bir başka şahsiyete rastlanabilir mi?

Bedevînin Titremesi

Mekke artık fethedilmişti.

Yüzlerde, gönüllerde sevinç vardı. Şehirde müstesna bir bayram havasının neşesi hâkimdi.

Bu sırada bir bedevînin Peygamberimizin yanına yaklaştığı görüldü. Bir peygamberin karşısında bulunmanın heyecan ve haşyeti altında bedevî tir tir titriyordu.

Durumu fark eden Resûl-i Kibriya, "Ne oluyor sana? Kendine gelsene! Ben bir hükümdar değilim; ben, güneşte kurutulmuş et parçaları yiyerek geçinmiş olan Kureyşli bir kadının oğluyum"[1402] buyurdu.

Bu sözleriyle Peygamber Efendimiz, eşsiz bir tevâzu örneği veriyordu. O, hükümdar bir peygamber olmak ile kul bir peygamber olmak arasında muhayyer bırakıldığında da "kul bir peygamber" olmayı tercih etmişti.[1403]

Gönül deryasında her zaman hâkim olan, tevâzu idi.

Resûl-i Kibriya'nın bu mübarek sözlerine muhatab olan bedevî, rahatladı ve titremesi geçti.

Bir Adalet Örneği

Mekke fethedilmişti; Resûl-i Ekrem ise, henüz bu mübarek beldeden ayrılmamıştı.

Her nasılsa, Mahzumoğulları kabilesinden Fâtıma bint-i Esved adındaki kadın, bir hırsızlık yapmıştı. Kadın, itibarlı, soylu biriydi ve Kureyş yanında da hatırı sayılıyordu.

Haliyle, Peygamberimiz durumdan haberdar oldu. Hırsızlıkta bulunanın elinin kesileceğini herkes biliyordu. Ama düşünüyorlar ve birbirlerine soruyorlardı: "Yüksek mevkiye sahip bu kadının eli nasıl kesilebilir?"

[1402] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 556; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 43; Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 266.

[1403] Kadı İyaz, *a.g.e.*, c. 1, s. 262.

Aile halkı, Fâtıma'nın elini kesmeden kurtarmak için bir ümit ışığı arıyorlardı; birinin, Hz. Resûlullah katında şefaatçi olmasını istiyorlardı. Ne var ki kimse buna cesaret edemiyordu.

Sonunda, Üsame b. Zeyd Hazretleri bu vazifeyi üzerine aldı. Üsame, Peygamberimiz tarafından fazlasıyla sevilen bir sahabe idi. Bu sevgiye güvenmiş olacak ki bu görevi üzerine almaya yanaşmıştı.

Hz. Üsame, kadının affedilmesini dileyince, Resûl-i Ekrem Efendimizin rengi birden değişti.

"Sen, kötülüğün önüne geçmek için Allah'ın koymuş olduğu cezalardan bir cezanın affedilmesi hakkında mı benimle konuşuyorsun?" diye buyurdu.

Hz. Üsame, üzgün bir eda içinde, "Yâ Resûlallah! Bu uygun olmayan hareketimden dolayı Allah'tan affım için dua et!" dedi.

Hz. Üsame'ye dersini veren Resûl-i Ekrem, akşam olunca da, ayağa kalktı ve Allah'a hamd ve senâda bulunduktan sonra halka dersini şöyle verdi:

"Sizden evvelkileri şu davranışları mahvetmiştir:

"Onlar, asil, soylu birisi hırsızlık ettiği zaman onu serbest bırakırlardı; zayıf, güçsüz birisi hırsızlık edince de ona hemen ceza verirlerdi.

"Muhammed'in varlığı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki Fâtıma bint-i Muhammed, hırsızlık edecek olsaydı, muhakkak onun da elini keserdim!"

Bundan sonra, kadının elinin kesilmesini emretti. Kadının eli kesildi.

Kadın da güzelce tevbe etti ve evlendi. Ondan sonra sık sık Hz. Âişe'nin yanına gelir giderdi.[1404]

Bu davranışıyla Peygamber Efendimiz, milletlerin bekası için vazgeçilmez bir şart olan adaletin eşsiz bir örneğini sergiliyordu.

Mekke Çevresinin Putlardan Temizlenişi

Peygamber Efendimiz, Kâbe ve Mekke'nin içini putlardan temizlediği gibi, şehrin etrafındaki putları da yok etmek istiyordu.

Bu maksatla Hz. Hâlid b. Velid'in otuz kişilik bir birlikte Nahle mevkiinde bulunan Uzzâ putunu yıkıp parçalamaya gönderdi. Kureyş yanında en büyük put sayılan Uzzâ'yı Hz. Hâlid emir gereği gidip yıktı.[1405]

Efendimiz, Müşellel adındaki dağın tepesinde bulunan Menat putunu yıkmak için de Sa'd b. Zeyd el-Eşhel'i gönderdi. Menat, Evs ve Hazreç kabilelerinin putu idi. Emri alan Sa'd b. Zeyd, beraberindeki Müslümanlarla giderek Menat'ı yıkıp geri döndü.

[1404] Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 65; Müslim, *a.g.e.*, c. 5, s. 114.

[1405] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 145.

Yine müşriklerin taptıkları meşhur putlardan biri de Süva idi. Bu put, Mekke'ye üç mil uzaklıkta bir yerde bulunuyordu. Kinâneoğulları, Hüzeyliler ve Müzeynelerin bu putunu yıkmak için Resûl-i Ekrem, Amr b. Âs Hazretlerini gönderdi. Amr, verilen vazifeyi yerine getirerek Mekke'ye geri döndü.[1406]

Mekke'nin fethiyle böylece, hem Mekke'nin içi dışı putlardan temizlendi, hem de Kureyş'in gönlü şirkten kurtarılıp tevhid nuruyla tertemiz hale geldi.

HUNEYN MUHAREBESİ

(Hicret'in 8. yılı 5 Şevval Cumartesi / Milâdî 27 Ocak 630)

Mekke'nin fethiyle Kureyş'in hemen hemen tamamı İslamiyetle şereflenmişti. Fetih, aynı zamanda civar kabileler, bilhassa Kureyşlilere taraftar bulunan kabileler üzerinde müspet tesirler bırakmış ve onların İslam ve Müslümanlara karşı gönüllerinde sevgi dolu sıcak bir alâka duymasına sebep olmuştu. Bu ciddi alâka, onların bundan böyle Resûl-i Ekrem safında yer alacaklarının bir işareti sayılıyordu.

Bununla birlikte gönülleri hâlâ bu sıcak ilgiden mahrum bulunan ve mahrumiyetten sıyrılmak arzusu taşımayanlar da vardı: Sakif ve Havazin kabileleri, bunların başında yer alıyordu. Bunlar, eskiden beri Peygamberimiz ve Müslümanlara karşı şiddetli düşmanlıklarıyla biliniyorlardı. Birçok Arap kabilesi gelip Resûl-i Ekrem'e sadâkat elini uzattığı halde, bunlar düşmanlıklarını bir türlü yenemiyorlardı. O civarın en güçlü kabileleri oluşu kendilerini aldatıyor ve yersiz bir gurura sevkediyordu.

Resûl-i Ekrem, Mekke'yi fethedip Kureyşlilerle birlikte birçok kabilenin de gönlünü kazanınca, bunların endişeleri daha da kabardı. Büyüyen endişeleri, onları, hazırlanıp Mekke üzerine yürüme kararını almaya kadar götürdü. Gayeleri, Peygamberimizin üzerlerine gelmesine fırsat tanımadan Mekke'ye ansızın baskında bulunmaktı.

Bu maksatlarını, her iki kabilenin ileri gelenleri, kendi aralarında yaptıkları konuşmalarla izhar ediyorlardı: "Muhammed'in bizimle savaşmaya gelmesine herhangi bir engel kalmamıştır. En uygun olan, o üzerimize yürümeden, bizim onun üzerine yürümemizdir!"[1407]

Nitekim kısa zamanda etraftaki bazı kabilelerin de katılmasıyla Havazinlilerin lideri Mâlik b. Avf'ın kumandasında yirmi bin kişilik bir ordu teşkil ettiler. Kumandan Mâlik b. Avf, askerlerin cesaretle çarpışmaları, dönüp geri kaçmamaları için bütün kadın, çocuk ve davarların da orduya katılmasını temin etmişti.

[1406] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 146.

[1407] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 149.

Yirmi bin kişilik düşman ordusu, kadınları, çocukları ve hayvanlarıyla, gelip Evtâs mevkiinde karargâhını kurdu.[1408]

Peygamberimizin Durumu Haber Alması

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Havazin ve Sakiflilerin İslam topraklarına saldırmak için bir araya geldiklerini haber alınca, derhal Abdullah b. Ebî Hadred'i bilgi almak üzere düşman topluluğun arasına gönderdi.

Tebdil-i kıyafetle düşman ordusu arasında birkaç gün dolaşan bu sahabe, gereken bilgileri topladı. Ordu kumandanı Mâlik b. Avf'ın diğer kumandanlara söylediği şu sözleri bizzat kulağıyla duydu:

"Bu, Muhammed'in son çarpışması olacaktır. Onun şimdiye kadar karşılaştığı kimseler, harp bilgisinden mahrum bulunan kimselerdi. Onun için onlara galebe çalıyordu.

"Seher vakti olunca, hayvanlarınızı, kadınlarınızı ve çocuklarınızı arkanızda sıralayacaksınız! Sonra askerleri sıralayacaksınız!

"Müslümanlarla karşılaşınca hücuma kalkacaksınız!

"Kılıçlarınızın kınlarını kırınız ve tek bir adam gibi hep birden saldırınız! Biliniz ki zafer ilk saldırıya geçenindir!"

Bu bilgileri topladıktan sonra, görevli sahabe, Mekke'ye döndü ve Peygamberimize duyduklarını olduğu gibi haber verdi.

Peygamberimizin, Ordusunu Hazırlaması

Resûl-i Ekrem Efendimiz, kendi aleyhinde böyle büyük bir ordunun toplandığını haber alınca, onları yerinde bastırmak için süratle hazırlığa geçti.

Bu arada, yanında zırhlar ve silahlar bulunan, henüz Müslüman olmamış Safvan b. Ümeyye'ye, "Ey Ebû Ümeyye! Yarın gidip düşmanla karşılaşacağız! Şu silahlarını bize emanet olarak ver!" dedi.

Safvan, "Yâ Muhammed! Zorla almak, geri vermemek üzere mi istiyorsun?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "Hayır... Emanet olarak, kırılan ve yitirilenleri tazmin etmek üzere istiyorum!" buyurdu.

Bunun üzerine Safvan, yüz tane zırh ile onlara yetecek silah verdi; hatta bunları harp yerine kadar taşımayı da Efendimizin teklifiyle üzerine aldı.[1409]

Peygamber Efendimiz, Mekke'nin fethi günü Müslüman olan ve henüz yirmi yaşında bir genç olan Attâb b. Esîd'i Mekke'ye vâli tayin etti. İslam ve Kur'an'ı öğretmek üzere de Muaz b. Cebel Hazretlerini şehirde vazifelendirdi.[1410]

[1408] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 80; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 126.

[1409] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 83; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 127.

[1410] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 83; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 127.

İslam Ordusunun Mekke'den Ayrılışı

Tarih, Hicret'in 8. senesi Şevval ayının beşinci günü idi.

On iki bin kişilik İslam ordusu, Hz. Resûlullah'ın kumandasında Mekke'den, düşmanın toplandığı mevkiye doğru hareket etti. Ordunun iki binini Mekkeliler teşkil ediyordu. Ayrıca orduda seksen kadar da müşrik vardı. Kureyş'in birçok ileri geleni bu seksen kişinin arasında bulunuyordu. Maksatları, hangi tarafın galip geleceğini bizzat görmek ve elde edilen ganimetten istifade etmekti.

Peygamber Efendimiz, o âna kadar böylesine kalabalık bir ordunun başında yola çıkmış değildi. Fakat o, sadece kalabalığın zafer getirmeyeceğini biliyordu. Zaferi ihsan edenin de, hezimete uğratanın da Cenab-ı Hak olduğunun, insanın sadece zaferi netice verecek sebepleri mükemmel bir şekilde hazırlamakla vazifeli bulunduğunun derin idraki içindeydi. Bu sebepledir ki bu kadar kalabalık, azametli ve ihtişamlı bir ordunun başında bulunmasına rağmen, tavrında en küçük bir büyüklenme sezilmiyordu.

Ancak bu muhteşem kalabalığa güvenen bazı mücahitler şöyle dediler:

"Artık bugün azlık yüzünden mağlup olmayız!"[1411]

Hâlbuki onlar, Allah'ın yardımıyla, birçok kere az bir kuvvetle kendilerinden hem sayıca hem silahça kat kat üstün bulunan birçok kalabalığı mağlup etmişlerdi. Bedir Zaferi, bunun apaçık bir misâliydi; Hendek ve Mu'te, bunun gözle görünür örnekleriydi. Buna rağmen, sanki zaferleri getiren tek unsurun kalabalık insan yığınları olduğu havasında konuşmuşlardı!

Haliyle, Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu sözden hoşlanmadı ve bunu tavrıyla ihsas etti.

Huneyn'e Varış

Şevval ayının 11'i Salı günü idi.

Resûl-i Ekrem, ordusuyla inişli çıkışlı, birçok dar geçidi ve gizli yolu bulunan Huneyn vadisine vardı.

Seher vakti, ordusunu saf düzenine koydu. Bayraktar ve sancaktarlara bayrak ve sancaklarını teslim etti.

Muhacir Müslümanların sancağı Hz. Ali'nin, bayrakları ise Sa'd b. Ebî Vakkas ile Hz. Ömer'in elinde bulunuyordu. Ensar Müslümanların iki sancağından birini Hübab b. Münzir, diğerini ise Üseyd b. Hudayr taşıyordu.

Hâlid b. Velid'in (r.a.) kumandasındaki Süleymoğulları, İslam ordusunun öncü kuvvetlerini teşkil ediyorlardı.

Resûl-i Ekrem, tedbirde asla kusur etmiyordu. Düldül'ün üzerinde bulunu-

---

[1411] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 87.

yordu. Sırtına iki zırh gömlek, başına takye giymiş ve takyenin üzerine ise miğfer geçirmişti.[1412]

Herkesten ziyade yüce yaratıcısından korkan, herkesten fazla ibadet ve taate düşkün bulunan Fahr-i Âlem Efendimiz, Cenab-ı Hakk'ın "Adetullah" tâbir edilen hayattaki maddî kanunlarına da herkesten ziyade riayet ediyor, onlara uymada gayet titiz davranıyordu. Düşman karşısındaki bu vaziyetiyle de bu durumunu açıkça ortaya koyuyordu. Allah'ın hıfz ve inayeti altında bulunmasına rağmen, herkes bir zırh giymişken o iki zırh giyiyor ve başındaki takyesinin üzerine de miğfer geçiriyordu.

İlk Çarpışma

Sabahın alacakaranlığı henüz çevreye hâkimdi.

Peygamberimiz, düşmanı gafil avlamak maksadıyla, ordusuna Huneyn vadisine inme emrini verdi. Vadiye, önce düşmanın tertibat ve harekâtından habersiz olan Hz. Hâlid, emrindeki öncü kuvvetlerle daldı. Bu dalışla birlikte, vadinin iki hâkim yerinde pusu kurmuş düşmanın oklarına hedef oldular. Askerî manevraya elverişli olmayan dar vadide, ok yağmuru mücahitleri şaşkına çevirdi. Etrafın henüz karanlık olması ise işi bütün bütün güçleştiriyordu. Neye uğradıklarını anlamayan mücahitler, geri çekilmek zorunda kaldılar. Öncü kuvvetlerin geri çekilişini, orduya gönüllü olarak katılan Mekkeli yeni Müslümanların geri çekilişi takip etti. Geri çekilme, artık bir nevi bozguna dönme istidadı gösterir gibi oldu.

Durum oldukça nâzik, manzara oldukça acıklı ve ibretli idi.

Hz. Resûlullah'ın etrafında sadece yüz kadar mücahidin bulunduğu görülüyordu. Düşman ise yirmi bin kişilik kuvvetiyle o tarafa doğru ilerliyordu. Efendimiz, iki tarafından kaçışan mücahitlere, "Ey insanlar! Nereye gidiyorsunuz? Bana doğru geliniz! Ben, Allah'ın Resûlüyüm! Ben, Muhammed b. Abdullah'ım!" diye sesleniyordu.

Harp meydanı bir ana baba gününe dönmüştü. Develer birbirine giriyor, at kişnemeleri toza dumana karışarak etrafa korku saçıyordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, herkesin kendisini bırakıp gerisingeri kaçtığı, düşman kuvvetlerin ise sel gibi üzerine akıp geldiği bu sırada Düldül'ün üzerinde bir cesaret âbidesi gibi duruyordu. Tek adım geri çekilmediği gibi, zerre kadar korku eseri de göstermiyor, cesaretini, ümit ve metanetini kaybetmiyordu. Bu kan ve ateş deryasında böylesine sebat ederek durmak, düşmanın yirmi bin kişilik kuvvetine karşı mukavemet göstermek, ancak o kahramanlar kahramanının şânı idi.

[1412] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 150.

Kalplerdeki Kin ve Düşmanlığın Açığa Vurulması

İslam ordusunun böylesine beklenmedik bir bozgunla karşı karşıya kalması ânında Kureyşlilerden bazı kimseler ileri geri konuşmaya başladılar.

Ebû Süfyan b. Harb, "Bu bozgunun, denize kadar arkası alınmaz!" dedi.

Safvan b. Ümeyye, o sırada henüz Müslüman olmamıştı. Buna rağmen Ebû Süfyan'ın bu sözlerinden hoşlanmadı. "Ağzına taş toprak dolsun senin!" diye karşılık verdi.

Yine o sırada Safvan b. Ümeyye'nin kardeşi gelip ona, "Müjdeler olsun! Bugün sihir bozuldu, tesirini kaybetti!" deyince, Safvan b. Ümeyye'den şu cevabı aldı:

"Sus! Allah senin ağzını yırtsın! Bana Havazinlilerden birinin hâkim olmasından, Kureyşli birinin hâkim olması daha hoş gelir."

Süheyl b. Amr ise, "Muhammed ve ashabı, bir daha toparlanamazlar, savaşamazlar" diye konuştu.

Henüz yeni Müslüman olmuş Ebû Cehil'in oğlu İkrime, "Böyle söylemen doğru değil!" dedikten sonra sözlerine şöyle devam etti:

"İşler, ancak Allah'ın elindedir; Muhammed'in elinde bir şey yoktur. Bugün savaş onun aleyhinde ise, yarın muhakkak onun lehinde olacaktır!"

Süheyl, İkrime'nin bu sözlerini hayretle karşıladı: "Sen, daha önce, bu sözlerin tersini söyler, dururdun!"

İkrime şu cevabı verdi:

"Vallahi, biz, uygun olmayan şeyler üzerinde ısrar ediyormuşuz. Aklımızı çalıştırmamış, ne zarar ve ne de fayda veren birtakım taşlara tapmış durmuşuz!"[1413]

Cenab-ı Hakk'ın, Peygamberimizi Bir Suikastten Koruması

Bu bozgun sırasında Kureyşlilerin henüz Müslüman olmayanlarından, Peygamber Efendimizin hayatını ortadan kaldırmayı düşünenler bile oldu. Şeybe b. Osman, bunlardan biri idi.

Uhud Harbi'nde babası öldürülmüş, içi intikam ve kinle doluydu. Kılıcını sıyırdı. Sağ tarafından Peygamber Efendimize doğru varmak istedi. Bu sırada sağında amcası Hz. Abbas'ın, elinde pırıl pırıl parlayan kılıcıyla durduğunu gördü. "Amcası oradayken ben yanına varamam" diyerek Peygamber Efendimizin sol tarafına geçti. Oradan hücum etmek istiyordu. Fakat o tarafında da amcasının oğlu Ebû Süfyan b. Haris'in durduğunu gördü. "Amcasının oğlu da onu yardımsız bırakmaz" diyerek bu sefer Efendimizin arkasından yanına varmak istedi. Efendimize oldukça yaklaşmıştı. Kılıcını kaldırmak istedi. Kılı-

---

[1413] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 70.

cını kaldırıp vurması için de hiçbir engel kalmamıştı. Tam o esnada aralarında birdenbire bir ateş yalımı peydâ oldu. Şeybe birden ürperdi, korktu. Ateş yalımının kendisini yakıp kavuracağını sandı. Korkusundan gözlerini elleriyle kapayıp geri çekildi. Ancak o zaman, Peygamberimizin Allah tarafından korunduğunu anlamıştı!

Geri çekildiği sırada, Resûl-i Kibriya Efendimiz, ona doğru mübarek başını çevirip gülümsedi ve "Ey Şeybe! Yanıma gel!" buyurdu.

Kâinatın Efendisinin hayatına kastetme cesaretini kendisinde az evvel bulan Şeybe, o anda tir tir titriyordu; kalbi korkuyla ürperiyordu. Efendimizin yanına geldi. Peygamberimiz, mübarek ellerini göğsüne koydu ve "Allahım, bundan şeytanın vesvese ve desiselerini gider!" diye dua etti.

Bir anda Şeybe'nin kalbindeki intikam ve kin duygusu yok oluvermiş, yerini imana ve Peygamberimize karşı sevgiye terk etmişti. O ânı Şeybe, "Vallahi, elini göğsümden kaldırmamıştı ki Allah'ın yaratıklarından ondan daha sevgili olan bir kimse kalmamıştı" diyerek ifade eder.

Daha sonra Peygamber Efendimiz, "Ey Şeybe! Haydi, artık kâfirlerle savaş!" diye buyurdu.

Şeybe der ki:

"Resûlullah'ın önünde kılıç vurup savaştım. Vallahi, canımla ve her şeyimle onu korumak istiyordum. O anda sağ olsaydı da babamla karşılaşsaydım; hiç çekinmeden onu da kılıçla vurup öldürürdüm!"[1414]

Böylece, "Gerek Arap gerekse Arap olmayanlardan Muhammed'e tâbi olmadık hiç kimse kalmasa bile, ben yine ona tâbi olmam!" diyen biri daha, Hz. Resûlullah'ın getirdiği nurun câzibesinden kendisini kurtaramayıp İslam'ın saadetli sînesine kavuşmuş oluyordu.

İslam Ordusu Toparlanıyor

Etrafında bir avuç mücahitle kalan Resûl-i Ekrem, düşmanın bir sel gibi üzerine akıp gelmekte olduğunu görünce onlarla çarpışmak için boz Düldül'ü mahmuzlamak istiyor, ancak amcası Hz. Abbas, Düldül'ün dizginini, Ebû Süfyan b. Haris ise üzengisini tutup buna mani olmaya çalışıyordu.

Bu dehşetli hengâmede, Resûl-i Kibriya, Düldül'ün dizginini tutan amcası Hz. Abbas'a, "'Ey ensar cemaati! Ey Semûre Ağacı'nın altında bîat etmiş bulunan sahabeler topluluğu! Neredesiniz?' diye seslen!" emrini verdi. Hz. Abbas, gür sesiyle nidâ etti.[1415]

Gür sadâ, dalga dalga vadiyi çınlattı. Kaçan mücahitler, durdular. Etraf alacakaranlıktan sıyrılıp aydınlığa kavuştuğu gibi, mücahitler de yüreklerini kap-

---

[1414] İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 208; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 191.

[1415] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 87; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 128.

layan ürkeklikten sıyrılıp kendilerine geldiler. Zihinlerinde artık şimşekler çakıyordu: "Nereye gidiyoruz? Resûlullah'ı kime terk edip gidiyoruz?"

Sanki daldıkları derin bir uykudan uyanır gibi olmuşlardı. Resûl-i Ekrem'e verdikleri vaatleri bir anda hatırlıyorlar ve toparlanmaya başlıyorlardı. Kaçan ayaklar, şimdi kan ve ölüm deryasında cesaret âbidesini andıran Peygamberimizin etrafına koşuşuyordu! Uhud'da da aynı durum vuku bulmuştu. O zaman da Resûl-i Kibriya'nın cesareti, metaneti, düşman karşısındaki sebatı, İslam ordusunu çok daha feci bir duruma düşmekten kurtarmıştı!

Bir anda Efendimizin etrafını saran mücahitler, kılıçlarını sıyırıp cesaret ve var güçleriyle düşmanın üzerine saldırdılar. Kılıç şakırtılarına, mücahitlerin tekbir sadâları karıştı. Düşman bir anda dehşet ve korku içinde kaldı.

Hz. Osman, Hz. Ali, Ebû Dücâne gibi kahraman sahabeler, o dehşetli hengâmede Resûl-i Kibriya'nın önünde düşmana göğüslerini siper ederek çarpışıyorlardı. Hz. Ali, çevikliği ve cesaretiyle düşman askerlerinin cesaretini kırıyordu.

Harbin bu en şiddetli ânında Fahr-i Âlem, üzerinde bulunduğu Düldül'ün üzengisine basarak, dikildi ve "İşte, şimdi fırın tutuştu, harp kızıştı!"[1416] diye buyurdu; sonra da dehşetli manzarayı seyrederek, "Ben, Allah'ın Resûlüyüm. Yalan yok!"[1417] diye seslendi.

Bu sözleriyle o, peygamberlikle yalanın bir araya gelemeyeceğini ifade ediyordu ve bütün kalbiyle Allah'ın vadettiği yardımına inandığını haykırıyordu. Bu sesleniş, sabrın ve sebatın mükâfatı olan zaferin müjdesiydi!

Bu arada, Hz. Ali ile Ebû Dücâne (r.a.), düşman bayraktarlarından birini yere serdiler. Bayraktarlarının yere serildiğini gören Havazinliler, korkmaya başladılar.

Peygamberimizin Duası

Mücahitleri çarpışma şevkinin sardığı, düşmanın da ürkmeye başladığı bir anda, Resûl-i Ekrem Düldül'ünden indi ve Yüce Rabbine şöyle yalvardı:

"Allahım, bize, yardımını indir! Muhakkak sen, onların bize galip gelmesini istemezsin!"[1418]

Cenab-ı Hakk'a böylesine gönülden yalvarıp zafer niyaz eden Efendimiz, sonra da eline bir avuç kum aldı, "Yüzleri kara olsun!" diyerek düşman askerlerine doğru attı.[1419]

[1416] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 87; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 151; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 129.

[1417] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 151.

[1418] Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1401; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 69.

[1419] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 151; Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 402.

O anda, Resûl-i Zîşan Efendimizin bir mucizesi olarak, düşman askerlerinden gözlerine bu bir avuç kumdan dolmadık hiç kimse kalmadı!

Artık düşman ordusunda bozgun başlamıştı!

Meleklerin mücahitlerin imdadına gelmesi ise, düşman askerin geri kalan çarpışma güçlerini de alıp götürdü ve gerisingeri kaçmalarını sağladı.

Hz. Abbas, o ânı sonradan şöyle tasvir edecektir:

"Vallahi, Resûlullah'ın, çakıl taşlarını (kumu) onlara doğru savurmasından sonradır ki güçlerini yitirdiklerini, işlerinin tersine döndüğünü gördüm! Sonunda Allah, onları bozguna uğrattı. Allah Resûlünün, Düldül'ü tepip onları takibe koyulduğunu, hâlâ gözlerimle görür gibiyim!"[1420]

Cenab-ı Hak, mücahitlerin gönlünde meydana gelen bir anlık bozgun burukluğundan sonra ihsan ettiği parlak zaferi, Kur'an-ı Kerim'inde şöyle beyan buyurur:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ ۙ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ ۙ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ ۞ ثُمَّ أَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ۞

"Şüphe yok ki Allah, size birçok savaş yerinde zafer verdi ve Huneyn gününde size yardım etti. O vakit, Huneyn'de çokluğunuz size güven vermişti de, bir fayda olmamıştı. Yeryüzü o genişliğiyle başınıza dar gelmişti. Sonra da bozularak arkanıza dönmüştünüz.

"Sonra Allah, Resûlünün ve mü'minlerin üzerine rahmetini indirdi, görmediğiniz (meleklerden) ordular indirdi de, küfredenleri azaplandırdı. İşte bu da, kâfirlerin cezasıdır."[1421]

Bozguna uğrayan düşman ordusu, birkaç kısma ayrılarak savaş meydanını üzgün üzgün terk etti. Bir kısmı Taif'e gitti, bir kısmı Evtâs'ta toplandı; diğer bir kısmı ise, Nahle taraflarına doğru yol aldı.

Şehit ve Ölü Sayısı

Çarpışma sonunda, Müslümanların dört şehit, düşmanın ise yetmiş ölü verdiği görüldü.

[1420] Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1399.

[1421] Tevbe, 25-26.

Düşman, harp meydanına çoluk çocuğuyla geldiği için, geride esir olarak birçok kadın ve çocuk da bıraktı. Bu savaşta, mücahitlere, o âna kadar elde edemedikleri bol miktarda ganimet kalmıştı.

Bir Kadirşinaslık Örneği

Alınan esirler arasında, Resûl-i Ekrem Efendimizin süt kardeşi, Sa'doğullarından Şeyma da vardı. Kendisine karşı yapılan bazı sert hareketler üzerine, "Bilin ki ben Efendinizin süt kardeşiyim!" diyerek bu sert davranışlarından vazgeçmelerini söyledi. Ancak mücahitler, sözünde doğru olup olmadığını öğrenmek için onu alıp huzur-u Risâlete getirdiler.

Şeyma, "Yâ Muhammed! Ben, senin süt kardeşinim!" deyince, Efendimiz, "Bunu neyle ispatlarsın?" diye sordu.

Şeyma, "Omuzumda bulunan diş iziyle; ki onu sen ısırmıştın!" dedi.[1422]

İzi gören Kâinatın Efendisi, süt kardeşi Şeyma'yı tanıdı. Kendisiyle Sa'doğulları yurdunda koşuştukları, oynadıkları, gezdikleri Şeyma idi bu! İnsan kadrini çok iyi bilen, kendisine yapılan en ufak bir yardım ve iyiliği seneler sonra da olsa unutmayan Kâinatın Serveri, süt kardeşi olan bu çocukluk arkadaşına ridâsını serip üzerinde oturttu. Bir anda, o çocukluk günleri hafızasında canlandı. Gözleri dolu dolu oldu. Sonra da süt anne ve babasını sordu. Şeyma, onların ikisinin de çoktan ölüp gittiklerini söyledi.

Daha sonra Şeyma'ya, "İstersen, sevgi ve saygı görerek yanımda otur; istersen, faydalanacağın bazı mallar verip, seni kavmin ve kabilenin yanına döndüreyim."

Şeyma'nın cevabı şu oldu:

"Sen bana mal verip, beni kavmimin yanına döndür!"[1423]

O sırada Müslüman olan[1424] Şeyma'ya, Peygamberimiz, bir erkek, bir de kadın köle verdi; sonra da Ci'râne mevkiine gidip beklemesini söyledi. Taif dönüşünde ise, ona ve aile halkından hayatta bulunanlara deve ve davarlar verdi.

Düşmanın Takip Edilmesi

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bozguna uğrayan Havazinlilerin takip edilmesini mücahitlere emretti. Ordunun öncü kuvvetlerini yine Süleymoğulları teşkil ediyordu ve Hâlid b. Velid'in kumandası altında bulunuyorlardı.

Takip esnasında Resûl-i Ekrem Efendimiz bir kadın cesedine rastladı. Kadının Hâlid b. Velid tarafından öldürüldüğü söylenince, bir mücahitle derhal ona

---

[1422] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 100-101; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 131-132.

[1423] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 101; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 4, s. 344.

[1424] İbn Hacer, c. 4, s. 344.

haber gönderdi: "Hâlid'e yetiş ve ona, 'Allah Resûlü, seni çocuk, kadın ve hizmetçi öldürmekten menediyor' de."[1425]

Bu arada, çocukların da öldürüldüğü haberi üzerine Peygamberimiz şöyle buyurdu:

"Dikkat ediniz! Çocuk öldürülmeyecektir!"

Sahabenin biri, "Yâ Resûlallah! Onlar müşriklerin çocukları değiller mi?" diye sorunca, Fahr-i Kâinat'tan şu cevabı aldı:

"Sizler de müşriklerin çocukları değiller miydiniz? Her çocuk, İslam yaratılışı üzere doğar; dili dönünceye kadar öyle devam eder. Sonra anne babaları, onu ya Yahudileştirir ya da Hıristiyanlaştırır."[1426]

Evtâs'ta Çarpışma

Huneyn vadisinde mücahitler tarafından bozguna uğratılan Havazinlilerden bir kısmının Evtâs vadisinde toplandıkları görülüyordu. Resûl-i Ekrem, Ebû Âmir el-Eş'arî Hazretlerine bir sancak vererek, bazı mücahitlerle toplanan düşman üzerine yolladı. Evtâs'ta mevzilenen düşman, kendisini savunmaya geçti.

Teke tek yapılan dövüş ve vuruşmada, kumandan Ebû Âmir (r.a.), Havazinlilerden birçoğunu yere serdi. Sonra da mızraklarla vuruşma başladı. Bu sırada, kumandan Ebû Âmir (r.a.), atılan bir okla ağır yara aldı ve sancağı yeğeni Ebû Musa el-Eş'arî'ye vererek onu kumandan tayin etti. Bir müddet sonra da aldığı ağır yaranın tesiriyle şehit olarak hayata gözlerini yumdu.[1427]

Kumandanlığa geçen Ebû Musa, savaşa girişti ve düşman kuvvetlerini dağıtmaya muvaffak oldu. Düşman, oradan doğruca Taif'e gidip sığındı. Daha önce de kumandanları Mâlik b. Avf gidip oraya sığınmıştı.

Esir ve Ganimetlerin Ci'râne'ye Gönderilişi

Peygamber Efendimiz, çarpışmadan kesin netice almak istiyordu. Huneyn'deki çarpışmayla bu kat'î netice henüz elde edilmiş değildi. Düşman, Taif'e sığınmıştı. Bu sebeple Taif üzerine yürümek gerekiyordu.

Buna binaen, Huneyn Savaşı'nda elde edilen ganimetler ve alınan esirleri Ci'râne mevkiine gönderdi ve orada muhafaza edilmesini, vazifelendirdiği sahabelere emretti.[1428]

[1425] İbn Hacer, *a.g.e.*, c. 4, s. 100.

[1426] Vakidî, *Megazi*, c. 3, s. 903.

[1427] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 68.

[1428] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s.101.

Bir Kan Davasının Hükme Bağlanışı

Resûl-i Ekrem, henüz Huneyn mevkiinden ayrılmış değildi.

Öğle namazını kılmış ve istirahat etmek üzere bir ağacın gölgesinde oturuyordu.

Bu sırada iki kişinin huzuruna gittiği fark edildi. Bunlar, Gatafanların Reisi Uyeyne b. Hısn ile Akra b. Hâbis idi. Uyeyne, Peygamberimizden, haksız yere öldürülen Âmir b. Azbat'ın kanını dava ediyor ve katil Muhallim b. Cessame'nin kendilerine teslimini istiyordu.[1429]

Uyeyne b. Hısn, "Vallahi, yâ Resûlallah! O benim kabilemin kadınlarına ölüm acısını tattırıp canlarını yaktığı gibi, ben de onun kadınlarına ölüm acısını tattırıp canlarını yakmadıkça yakasını bırakmam!" diyerek Muhallim b. Cessame'nin kısas için kendisine teslimini isterken, Aka b. Habis ise Muhallim'i müdafaa ediyordu.

Resûl-i Ekrem'in "Onun diyetini [kan bedelini] alsan olmaz mı?" diye yaptığı teklife, Uyeyne b. Hısn yanaşmadı. Bu sırada sesler yükseldi, gürültüler çoğaldı.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, "Hayır, bu seferimiz sırasında elli deve, dönüşümüzde de elli deve diyet alacaksın" diye teklifte bulundu. Ancak Uyeyne aynı şekilde bu teklifi de kabule yanaşmadı.

Uzun uzun konuşulduktan sonra, Uyeyne b. Hısn, teklif edildiği şekilde diyet almayı kabul etti.[1430]

Böylece, Resûl-i Ekrem, halk arasında az da olsa gerginliğe sebep olan bir kan davasını halletti.

Fakat işin, ibret alınması gereken tarafı bundan sonra cereyan etti: Müslümanlar, Muhallim b. Cessame'ye, "Resûlullah'ın huzuruna çık, yaptığın bu hareketinden dolayı senin için Allah'tan mağrifet dilesin!" deyince, uzun boylu, üzerine yeni bir elbise giymiş ve kısasa kendisini hazırlamış bulunan Muhallim, huzur-u Risâlete vardı. Efendimizin önüne diz çöktü. Mahzundu, üzgündü, gözlerinden yaşlar akıyordu. Yaptığı şeyden pişmanlık duyduğunu ve Allah'a tevbe ettiğini söyleyerek, Resûlullah'tan, Allah'tan mağrifet dilemesini istiyordu: "Yâ Resûlallah! Pişmanım, Allah'a tevbe ediyorum! Benim için Allah'tan mağrifet dile!"

Resûl-i Ekrem, "Kimsin sen?" diye sordu.

[1429] Daha önce de bahsettiğimiz gibi, Mekke fethine çıkıldığı sırada Peygamberimiz, hedef şaşırtmak gayesiyle, Ebû Katâde kumandasında bir birliği Batn-ı İzam tarafına göndermişti. Mücahitler, yolda Âmir b. Azbat'a rastlamışlardı. Âmir, mücahitleri İslam selamıyla selamladığı hâlde, şahsî bir düşmanlık ve kinden dolayı, Muhallim b. Cessame tarafından öldürülmüştü. İşte, Uyeyne b. Hısn'ın istediği, bu kan davası idi.

[1430] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 276.

"Muhallim b. Cessame!" diye cevap verdi.

Resûl-i Ekrem, "Demek sen, ona (Âmir'e) Allah'ın emanıyla eman verdin (selamına karşılık selam verdin), sonra da onu vurup öldürdün, öyle mi?" diye buyurunca, Muhallim b. Cessame başını önüne eğdi ve sustu.

Efendimiz, sonra ellerini kaldırarak, yüksek sesle, "Allahım, Muhallim b. Cessame'yi affetme!" diye beddua etti.

Bedduayı duyan Muhallim'in tüyleri diken diken oldu; uğrayacağı âkıbetin dehşetini düşünerek tir tir titremeye başladı. Tekrar yalvardı: "Yâ Resûlallah! Pişmanım! Allah'a tevbe ediyorum! Ne olur, benim için Allah'tan af dile!"

Ne var ki Muhallim'in bu yakarışı da pek fayda etmiyor ve aynı şekilde Hz. Resûlullah'ın bedduasına uğruyordu. Sonra da huzurdan kovuluyordu.

Yapılan bedduanın üzüntüsü ve uğrayacağı âkıbetin dehşeti Muallim'i ancak bir hafta kadar ayakta tutabildi. Ölünce, onu gömdüler. Ne var ki yer, ölüsünü kabul etmiyordu; defalarca gömdükleri halde, yer, yine cesedini dışarı attı.[1431] Sonunda kavmi, üzerine taş yığarak onu iki dağ arasında bıraktı.[1432]

Durumu Efendimize ilettiklerinde, şöyle buyurdular:

"Vallahi, yer, ondan çok daha kötülerin üzerini örtmüştür. Fakat Allah, aranızdaki (haksız yere adam öldürme) yasağı hakkında, size, gösterdiği bu hadiseyle öğüt ve ibret vermek istemiştir."[1433]

TAİF KUŞATMASI

Huneyn Harbi'nde Müslümanlar karşısında hezimete uğrayan Sakifliler, yurtları olan Taif'e gidip sığınmışlardı; şehrin kapılarını üzerlerine kapayarak, savaşmaya hazırlanmışlardı.

Burası, şirkin son sığınaklarından biriydi. Bir daha iman ve İslam'a karşı koyacak cesareti kendisinde bulamayacak bir şekilde başı ezilmeliydi. Havazin ve Sakiflileri Müslümanlara karşı ayaklandıran Mâlik b. Avf da gelip buraya sığınmıştı. Onun da yakalanıp hakettiği cezaya uğratılması gerekiyordu!

Bu sebeple Peygamber Efendimiz, mücahitlerle birlikte Taif'e doğru yol almaya başladı. Burasını çok iyi biliyordu. Seneler önce, burada hayatının en acı ve acıklı günlerini yaşamıştı. Taiflileri İslam'a davet etmeye gelmişken, onlar kendisini taşa tutmuşlar, kan revan içinde bırakmışlardı.

İslam ordusu kısa zamanda Taif önlerine vardı. Fakat Sakifliler kuvvetli kalelerine kapanmışlar ve bütün ihtimalleri göz önünde bulundurarak bol miktarda yiyecek stoğu da yapmışlardı.

[1431] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 277.

[1432] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 277.

[1433] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 277.

Bu surları yarıp şehre dalmak elbette mümkün değildi. Bu sebeple Resûl-i Ekrem, şehri muhasara altına aldı. Ordugâh surlara çok yakın kurulmuş olduğundan, mücahitler düşmanın yağmur gibi oklarına maruz kaldılar. Bu arada birkaç mücahit de atılan oklarla şehit oldu.[1434]

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, ordugâhı surlardan uzaklaştırdı ve bugünkü Taif Mescidi'nin yanına nakletti.[1435] Bu arada, yanında bulunan hanımlarından Hz. Ümmü Seleme ile Hz. Zeyneb için iki çadır kuruldu. Resûl-i Ekrem, namazlarını bu iki çadır arasında kılar ve orada otururdu. Sakifliler, Müslüman olduktan sonra burada bir mescit yapacaklar ve adına da "Sariye Mescidi" diyeceklerdir.[1436]

Muhasara esnasında çarpışma, karşılıklı şiddetli ok atışlarıyla devam etti.

Mancınık Kurularak Taiflilerin Taşa Tutulması

Muhasaranın uzadığını ve Sakiflilerin teslim olmaya niyetli görünmediklerini anlayan Peygamber Efendimiz, bu sefer mancınık kurulup düşmanın taşa tutulması hususunda mücahitlerle iştişârede bulundu.

Selmân-ı Fârisî Hazretleri, "Ben de bunu uygun görürüm! Çünkü biz Fars ülkesinde düşman kalelerine mancınık dikerdik; onlar da bize karşı mancınıklar dikerlerdi. Böylece, birbirimizi yenmemiz mümkün olurdu! Mancınık kurulmadığı zamanlarda uzun müddet beklemek zorunda kalırdık" diye fikir beyan etti.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu teklifi güzel karşıladı ve mancınık yapılmasını emretti. Emri yerine getirildi. Daha önce orduda bulunanlarla birlikte mancınıkların sayısı üç oldu. İslam ordusunda ayrıca iki debbade [sığır derisinden yapılmış kuvvetli araba] vardı.

Mücahitler bu debbadelerin altına girerek şehir kalesine yaklaşmak ve duvarını kazıp delmeyi denedilerse de, bunda başarılı olamadılar. Zira, düşman askerleri tarafından atılan oklar, kızgın demir parçaları ve şişler, bu derileri delip ilerlemelerine mani oluyordu. Hatta bu arada İslam ordusu şehit de verdi.

Üzüm Asmalarını Kesmeye Teşebbüs

Muhasara uzuyor ve arzu edilen netice elde edilemiyordu. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir başka tedbire başvurdu: Düşmanı, iktisadî baskı altına almak için, şehrin dışındaki, Taiflilerin ileri gelenlerine âit, kaliteli ve nâdir üzümler yetiştiren bağ ve bahçelerinin tahrip edilip kesileceğini duyurdu ve kesilmesini mücahitlere emretti!

[1434] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 125.

[1435] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 125; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 133.

[1436] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 125.

Tek geçim kaynakları olan bağ ve bahçelerinin kesildiğini gören Sakifliler, telâşa kapıldılar ve Peygamberimize, "Ey Muhammed! Mallarımızı neden kesiyorsun? Bizi yenersen, ya onları alırsın yahut da dediğin gibi Allah'ın rızasını ve akrabalık[1437] hakkını gözeterek bize bırakırsın!" diye seslendiler.[1438]

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Ben, bağınızı, Allah rızasını ve akrabalık hakkını gözeterek bırakıyorum!" dedi ve üzüm asmalarının kesilmesini menetti.[1439]

Bu arada, kahraman sahabe Hz. Hâlid b. Velid ortaya atılarak, düşmandan çarpışacak er diledi. Fakat düşmanda bu yolda hiçbir hareket görülemedi. İçlerinden biri, Hz. Hâlid'in er dilemesine şu cevabı verdi:

"Bizden hiçbiri seninle çarpışmak üzere kaleden inmeyecektir. Biz, kalemizde oturmaya devam edeceğiz; çünkü yıllarca bize yetecek yiyecek stoğumuz var! Eğer bu yiyecekler tükenir ve sen de o zamana kadar beklemeyi göze alırsan, o takdirde hepimiz kılıcımızı sıyırır, senin karşına çıkar ve son nefesimize kadar seninle çarpışırız!"[1440]

Yeni Bir Taktik

Kuşatma uzadıkça uzuyordu. Sakiflilerinse kaleden çıkıp göğüs göğüse çarpışmaya niyetleri yoktu. Teslim olmayı da düşünmüyorlardı.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, bir başka tedbire başvurdu. "Kaleden inip yanımıza gelen ve Müslüman olan köle, hürdür!" diye ilan ettirdi.[1441]

Bu ilan üzerine yirmiye yakın köle kaleden indi ve İslam ordusuna katılıp Müslüman oldu. Peygamber Efendimiz de onları azat etti; sonra da hepsini hali vakti yerinde olan Müslümanlara teslim ederek, onlara Kur'an okutmalarını ve sünnetleri öğretmelerini emretti.

Sakifliler, Müslüman olduklarında, bu kölelerin kendilerine geri verilmesini Peygamberimizden isteyecekler, Peygamberimiz ise, "Onlar, Allah'ın azat etmiş olduğu kimselerdir; sizlere geri veremem!" buyurarak isteklerini reddedecektir.[1442]

Uyeyne b. Hısn'ın İkiyüzlülüğü

Bir ara Uyeyne b. Hısn huzura çıkarak, "Yâ Resûlallah! İzin ver de gidip onlarla konuşayım, onları İslamiyete davet edeyim. Olur ki Allah onlara hidayet ihsan eder!" dedi.

[1437] Peygamberimizin anneannelerinden Âtike, Sakiflerdendi.

[1438] Vakidî, *Megazi*, c. 3, s. 928.

[1439] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 158.

[1440] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 80.

[1441] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 158-159.

[1442] Vakidî, *a.g.e.*, c. 3, s. 932.

Resûl-i Ekrem Efendimiz izin verince, Uyeyne çıkıp Taiflilerin yanına gitti; Peygamber Efendimize söylediklerinin tam aksine onlara, "Vallahi, Muhammed hiçbir zaman sizin gibisiyle karşılaşmadı. Kaleleriniz korunmaya müsaittir. Direnmenize devam ediniz!" dedi.

Bundan sonra dönüp geldi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Ey Uyeyne! Onlara neler söyledin?" diye sordu.

Uyeyne hiç bozuntuya vermeden, "Onları Müslüman olmaya davet ettim! 'Muhammed, sizi teslim almadıkça geri çekilmeyecektir. Kendiniz için ondan eman alınız' dedim!" diye konuştu.

Uyeyne sözlerini bitirince, Peygamber Efendimiz hiddetle, "Yalan söylüyorsun! Sen onlara, şöyle şöyle söyledin!" dedi ve onun söylemiş olduğu sözleri teker teker nakletti.

Kızarıp bozaran Uyeyne af diledi: "Doğru söylüyorsun, yâ Resûlallah! Söylediklerimden dolayı Allah'tan affımı dilerim! Pişmanım. Allah'a tevbe ediyorum!"[1443]

O sırada Hz. Ömerü'l-Faruk, "Yâ Resûlallah! Müsaade buyur da, götürüp şunun boynunu vurayım!" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Hayır! Ashabımı öldürüyorum diye, insanlar hakkımda söz ederler!"[1444] diye buyurdu.

Resûl-i Ekrem'in Rüyası

Bu arada, Peygamber Efendimiz bir rüya gördü. Rüyasında kendilerine bir kap tereyağı ikram ediliyor, bir horoz ise gagasıyla kabı devirip içindeki yağı döküyordu.

Efendimiz rüyasını anlatınca, Hz. Ebû Bekir, "Yâ Resûlallah! Sanırım, Taifliler hakkında umduğun şeye bugünlerde eremeyeceksin!" dedi.

Peygamber Efendimiz de aynı kanaatte idi; "Buna, ben de imkân görmüyorum!" buyurdu.[1445]

Muhasaranın Kaldırılması

Resûl-i Ekrem, Taif'i fethetmenin o anda kendisine nasip olamayacağını artık anlamıştı. Bundan sonraki bekleme, vakit kaybetmekten başka bir işe yaramayacaktı.

Bu arada ashabına, şimdilik kendilerine Taif'i fethetme izni verilmediğini de duyurdu.

[1443] Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 81.

[1444] Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 81.

[1445] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 127; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 133-134.

Bunun üzerine Hz. Ömer gelerek, "Göç etmeye hazırlanmaları, halka duyurulacak mıdır?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "Evet..." diye buyurdu.

Bunun üzerine Hz. Ömer, Müslümanlara Taif'i terk etme hazırlıklarına geçmelerini ilan etti. Hz. Ömer, o arada bir de, "Yâ Resûlallah! Sakifliler aleyhinde dua etsen olmaz mı?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "Allah, onlar aleyhinde dua etmeye de izin vermedi" buyurdu; sonra da, "Siz hemen göç etmeye bakınız" diye emretti.[1446]

Fakat mücahitlerin bir kısmı, netice almadan buradan ayrılmak istemiyordu; hatta "Taif'i fethetmeden nereye gideceğiz?" dedikleri de duyuluyordu.

Bu mücahitler, gidip Hz. Ebû Bekir'e başvurdular. Hz. Sıddık onlara, "Bu işi, Allah ve Resûlü daha iyi bilir! Emir, Resûlullah'a gökten gelir" diyerek cevap verdi.

Bunun üzerine Hz. Ömerü'l-Faruk'un yanına vardılar, onunla konuştular. Hz. Ömer ise, onlara şu cevabı verdi:

"Biz, Hudeybiye Hadisesi'ni gördük. Hudeybiye'de içime, Allah'tan başkasına malum olmayan bir şüphe girmişti. O gün, Resûlullah'a (a.s.m.), hiç söylemediğim sözlerle başvurdum. Az kalsın, ev halkım ve malım mahvolup gidecekti! Resûlullah'ın (a.s.m.), Allah tarafından yaptığı işte bizim için hayır vardı. Halk için, Hudeybiye Sulhü'nden daha hayırlı bir fetih olmamıştır. Resûlullah'ın (a.s.m.) Peygamber olarak gönderildiği günden Hudeybiye'de sulh şartlarının yazıldığı güne kadar Müslüman olanlardan daha çok kimse, kılıç kullanılmadan Müslüman oldular! Resûlullah'ın yaptığı işte hayır vardır! Ben, o Hudeybiye işinden sonra, hiçbir zaman, hiçbir iş hakkında ona dönüp itiraz edemem. Bu iş Allah'ın işidir; O, dilediğini Peygamberine vahyeder!"[1447]

Peygamber Efendimiz, umumî kanaatin, Taif'te bir müddet kalmak yönünde olduğunu fark edince, mücahitlere, "Öyle ise, yarın sabah çarpışmaya hazır olunuz!" diye buyurdu.

Sabah olunca, çarpışmaya girdiler. Ancak bu çarpışma, yara almalarından başka hiçbir işe yaramadı. Bundan öteye bir netice elde edemeyeceklerine artık kendileri de kanaat getirdiler. Peygamber Efendimiz tekrar, "İnşallah yarın döneceğiz!" deyince sevindiler. Hemen göç hazırlıklarına başladılar. Peygamberimiz, onların bu haline tebessüm buyurdu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ordusuyla otuz gün kadar süren bir kuşatmadan sonra Taif'ten ayrıldı.

[1446] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 159.

[1447] Vakidî, *a.g.e.*, c. 3, s. 936.

Sakifliler, mücahitleri fazlasıyla uğraştırmış, yormuş, yaralamış ve on dört kadar Müslümanı da şehit etmişlerdi. Bu sebeple, ayrıldıkları sırada, Peygamber Efendimizden Sakifliler aleyhinde dua etmesini istediler. Fakat âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber Efendimiz, ellerini açarak, "Allahım, Sakiflilere doğru yolu göster; onları bize getir!" diye dua etti.[1448]

Kâinatın Efendisi, öylesine engin bir merhamet duygusuna, öylesine bitmez tükenmez bir şefkat deryasına sahipti ki en azılı düşmanlarının bile mahvolmasına gönlü râzı olmuyor, bilâkis onların da İslam ve iman nuruyla mânen hayat bulmasını istiyor ve bunu Yüce Rabbinden niyaz ediyordu.

Ci'râne'ye Dönüş

Resûl-i Ekrem Efendimiz, kuşatmayı kaldırdıktan sonra mücahitlerle birlikte Huneyn ve Evtâs'ta alınan ganimetlerin muhafaza edildiği Ci'râne mevkiine dönmek üzere Taif'ten ayrıldı.

Süraka b. Cu'şum'un Müslüman Olması

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ashabıyla Taif'ten Ci'râne'ye doğru yol alıyordu. Bu sırada Efendimize doğru birinin yaklaşmakta olduğu fark edildi. Müslümanlar onu tanımadıklarından buna mani oldular. Hatta art niyetli biri olabilir zannıyla, "Sen nereye gidiyor, ne yapmak istiyorsun?" diyerek üzerine yürümek bile istediler.

Müslümanların kendisini Peygamber Efendimize yaklaştırmayacağını anlayınca, hicret esnasında Hz. Ebû Bekir'in kendisi için yazmış olduğu yazıyı iki parmağının arasına alarak kaldırdı. "Yâ Resûlallah! Bu, benim için yazdığın yazıdır. Ben, Süraka b. Cu'şum'um!" dedi.

Peygamber Efendimiz, onu tanıdı. "Bugün, verilen sözü yerine getirme ve iyilik yapma günüdür!" buyurduktan sonra Müslümanlara, "Onu, bana yaklaştırınız" diye emretti.

Efendimizin huzuruna varan Süraka, şehâdet getirerek Müslüman oldu.

Süraka der ki:

"Resûlullah'a, 'Yâ Resûlallah! Kendi develerim için doldurduğum havuzlarımın başını yitirilmiş develer sararlar. Havuzumdan onları sulasam, bana ecir ve sevab var mıdır?' diye sordum. Resûlullah (a.s.m.), 'Evet... Her ciğeri olanı sulamakta, insana ecir ve sevab vardır' buyurdu. Bundan başka bir şey sormadım. Sonra kavmimin yanına vardım. Mallarımın zekâtını ayırıp Resûlullah'a (a.s.m.) gönderdim."[1449]

[1448] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 131; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 159.

[1449] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 2, s. 135.

Ganimet ve Esirler

Yoluna devam eden Efendimiz, Ci'râne mevkiine geldi.

Mücahitlerin bu çarpışmalarda elde ettikleri ganimet ve esir sayısı oldukça fazlaydı. Esir alınan kadın ve çocuk sayısı altı bini buluyordu.[1450]

Alınan ganimet malları ise, yirmi dört bin deve, kırk bin davar ve dört bin ukiyye[1451] gümüş idi.[1452]

Resûl-i Ekrem, Havazinlilerin gelip Müslüman olabilecekleri ihtimalini göz önünde bulundurarak, esirlerin taksimine hemen başlamadı. Bu arada, sahabenin birini Mekke'ye göndererek, esirler için elbiseler getirtip hepsini giydirdi.[1453]

On geceden fazla beklediği halde, Havazinlilerin gelmediğini görünce, esirleri Müslümanlar arasında bölüştürdü.

Havazin Heyetinin Gelişi

Esirlerin mücahitler arasında taksim edilmesi işi henüz yeni bitmişti ki Havazinlilerden bir heyet çıkageldi ve Peygamber Efendimize, Müslüman olduklarını, yurtlarındaki halkın da İslamiyeti kabul ettiklerini haber verdi.[1454]

Havazinliler, Resûl-i Ekrem Efendimizin süt annesi Halîme'nin mensup olduğu kabile idi. Yani, Allah Resûlüne dadılıkta bulunmuş bir kabile idi. Bunu ileri sürerek kendilerine lütufkâr davranılmasını, mal ve esirlerinin geri verilmesini istediler.

Resûl-i Ekrem onlara, "Ben, tevbe edip gelirsiniz diye, ganimet ve esirleri bölüştürmeyi uzun müddet tehir ettim! Fakat siz artık çok geç kalmış sayılırsınız. Esirleri, mücahitler arasında taksim etmiş bulunuyorum. Onları size tekrar iade etmem oldukça zor bir iştir!" dedi.

Bu konuşmasından sonra da onları iki şey arasında serbest bıraktı: İsterlerse mallarını, isterlerse kadın ve çocuklarını tercih edeceklerdi.

Havazinliler, kadın ve çocuklarını tercih edeceklerdi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "Hisseme ve Abdülmuttaliboğulları hissesine düşenleri size geri veriyorum" buyurdu; sonra da, "Öğle namazını kıldırdığım zaman, ayağa kalkarak, 'Biz kadınlarımız ve çocuklarımız hususunda Allah Resûlünün Müslümanlar nezdinde, Müslümanların da Allah Resûlü nezdinde şefaatini diliyoruz' diye konuşursunuz. Ben de hissemi bağışla-

---

[1450] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 131; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 152.

[1451] Bir ukiyye, 1283 gramdır.

[1452] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 152.

[1453] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 154.

[1454] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 153; İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4. s. 131.

dığımı tekrarlar, Müslümanların da bağışlamasını isterim!" diye tavsiyede bulundu.

Peygamber Efendimiz, öğle namazını kıldırınca, Havazinliler yapılan tavsiye üzerine ayağa kalkarak, Hz. Resûlullah ve Müslümanlardan esirlerinin bağışlamasını talep ettiler.

Resûl-i Ekrem, halkın huzurunda yüksek sesle hissesine ve Abdülmuttaliboğulları hissesine düşen esirleri bağışladığını tekrarladı. Bunu duyan muhacir ve ensarın hepsi de kendilerine düşen esirleri bağışladılar.[1455]

Böylece, Resûl-i Kibriya'nın mübarek dillerinden dökülen bir iki cümleyle, bir anda altı bin civarındaki esir kadın ve çocuk serbest bırakıldı.

Bu hadise, hem Nebiyy-i Muhterem Efendimizin engin şefkat ve merhametini göstermek, hem de Müslümanların ona mutlak bağlılıklarını aksettirmek bakımından şâyan-ı dikkattir.

Mâlik b. Avf'ın Müslüman Olması

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Havazinlilere kadın ve çocuklarını geri verdikten sonra, "Mâlik b. Avf ne yapıyor?" diye sordu.

Havazin temsilcileri, "Kaçıp, Taif Kalesi'ne sığındı. Şimdi, Sakiflilerin yanında bulunuyor" dediler.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "Ona haber veriniz ki eğer Müslüman olur, yanıma gelirse, kendisine ev halkını ve malını geri verir, ayrıca da yüz deve ihsan ederim" buyurdu.[1456]

Heyet, haberi kendisine götürünce, Mâlik, çıkıp Hz. Resûlullah'ın huzuruna geldi ve Müslüman oldu. Resûl-i Ekrem, vadettiği şekilde hem kendisine malını ve aile halkını teslim etti, hem de yüz deve ihsanda bulundu. Resûl-i Kibriya Efendimiz, yüz deve ihsanından başka, düne kadar en şiddetli düşmanı olan Mâlik b. Avf'ı, kabilesinden Müslüman olanlar üzerine bir de vâli tayin ederek taltif etti.[1457]

İnsanları güzel davranışları, tatlı sözleri ve bol bol ihsan ve iltifatları ile gönülden fetheden Efendimizin bu ihsanı karşısında Mâlik b. Avf da, "İnsanlar arasında Muhammed'in bir benzerini şimdiye kadar ne görmüşüm, ne de işitmişim! Kendisinden ihsan edilmesi istenildi mi, fazlasıyla verir. İstediğin takdirde, yarın meydana gelen hadiselerden de sana haber verir"[1458] diyerek gönlünün fethedildiğini ifade etti.

[1455] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 132; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 327.

[1456] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 133; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 135.

[1457] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 134; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 136.

[1458] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 134.

Bir ay kadar önce Müslümanlara karşı büyük bir ordu hazırlamış olan Mâlik b. Avf, o andan itibaren İslam'ın emir ve hizmetindeydi.

Ganimetlerin Taksimi

Esirlerin sahiplerine iadesinden sonra, Resûl-i Ekrem Efendimiz, ganimetlerin taksimine başlayacaktı.

O sırada bedevîlerden bir kısmının, "Yâ Resûlallah, deveden, davardan ganimetlerimizi bölüştür" diyerek, Efendimizi rahatsız ettikleri ve ridâsından çekiştirdikleri görüldü. Bedevîler o derece ileri gittiler ki Efendimiz bir ağaca dayanmak zorunda kaldı. Bu hareket karşısında Kâinatın Efendisi, "Siz, Allah'ın size nasip ettiği ganimeti aranızda bölüştürmeyeceğimi mi zannediyorsunuz? Vallahi, ganimet malları Tihamen'in ağaçları sayısınca bile olsaydı, hiçbir cimrilikte ve korkaklıkta bulunmadan onları aranızda bölüştürürdüm!" diye konuştu; sonra da, eline bir deve tüyü alıp, herkesin görebileceği şekilde parmakları arasında tutarak kaldırdı ve "Ey insanlar! Vallahi, sizin ganimetinizden beşte bir dışında, bana şu tüy kadar bile geçmiş bir şey yoktur! Beşte bir pay da, gerektiğinde yine sizlere harcanıyordur!" buyurdu.[1459] Bundan sonra, ganimet mallarını saydırdı ve herkesin hissesine düşeni dağıttırdı.

Müellefe-i Kulûb'a Yapılan İhsan

Ci'râne'de bulunan İslam ordusunda, Mekke'nin fethi günü Müslüman olmuşlardan iki bin kadar yeni iman etmiş kimseler yanında, henüz İslam'la şereflenmemiş Mekke ileri gelenlerinden de birçok kimse vardı. Yeni iman etmişlerin imanlarının sâbitleştirilmesi, imandan mahrum bulunanların ise İslam'a gönüllerinin ısındırılması için, Peygamber Efendimiz bir usûle başvurdu.

Bilindiği gibi, ganimetin beşte biri Peygamber Efendimizin tasarrufundaydı. Beytü'l-Mâl nâmına alınan beşte birden istediği ve lüzum gördüğü yere sarfederlerdi.

İşte, yukarıda zikrettiğimiz sebep ve gayeye binaen, yeni Müslüman olmuşları memnun etmek ve Müslümanlığa henüz pek ısınmamış Kureyş ileri gelenlerinin gönlünü İslam'a ısındırmak için beşte bir ganimetten onlara fazlaca verdi.

Kureyş Reisi Ebû Süfyan'a, oğlu Yezid ve Muaviye'ye yüzer deve ve kırkar ukiyye gümüş ihsanında bulundu. Böylece, Ebû Süfyan ve oğulları, toplam üç yüz deve ve yüz yirmi ukiyye gümüş almış oluyorlardı. Böylesine büyük bir kerem ve ihsana mazhar olan Ebû Süfyan, "Anam babam sana feda olsun! Sen ne kadar cömert ve iyilik seversindir! Seninle harp ettiğimiz zamanlarda da sen

---

[1459] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 135; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 136.

ne kadar güzel harp ederdin! Seninle sulh yaptığımız zamanlarda da sen ne kadar güzel bir sulhçü idin! Allah seni hayırla mükâfatlandırsın!" diyerek, Efendimizin cömertlik ve ihsanseverliğini dile getirdi.[1460]

Bunun yanında, Resûl-i Ekrem, Kureyş ileri gelenlerinden bir kısmına iki yüz, bir kısmına yüzer, diğer bir kısmına da ellişer deve ihsan etti.[1461]

Safvan b. Ümeyye'nin Müslüman Olması

Safvan b. Ümeyye, Peygamberimize ve Müslümanlara şiddetli düşmanlık ve muhalefette bulunanlardan biri idi. Hatta Mekke'nin fethi günü, görüldüğü yerde vurulması emredilenler arasında ismi yer alıyordu. Fakat o da gönlü şefkat deryasını andıran Efendimize iltica edince, affa uğramıştı. Müslüman olması için de iki ay mühlet istemiş, Peygamber Efendimiz ise ona dört ay mühlet vermişti!

O da İslam ordusuna katılmıştı.

Resûl-i Ekrem Efendimizin Ci'râne'de ganimetleri kontrol ettiği bir sıradaydı. Gözü bir anda, henüz Müslüman olmamış Safvan'a takıldı. O, deve ve koyunlarla dolu vadiye gözünü dikmiş, dikkatlice bakıyordu.

Bu dikkatli bakışı, Nebiyy-i Muhterem Efendimizin mübarek gözlerinden kaçmadı ve gönlünde yatanı sezmesine kâfi geldi.

"Ebû Vehb! Vadi pek mi hoşuna gitti?" diye seslendi.

Safvan, "Evet..." dedi.

Bunun üzerine Efendimiz, "O halde, o vadi, içindekilerle beraber senin olsun!" buyurdu.

Safvan, birden şaşırdı; kulaklarına adeta inanamıyordu. Hayatında kendisinden istenen hiçbir şey için "Hayır" demeyen Kâinatın Efendisinin bu ihsanı, cömertliği ve keremi karşısında hayret içinde bir müddet bekledikten sonra, "Peygamber kalbinden başka hiçbir kimsenin kalbi, bu kadar temiz, iyi ve cömert olamaz!" diyerek, kalbinin fethedildiğini ifade etti.[1462]

Safvan, artık kendini, İslam nurunun, nübüvvet güneşinin câzibesine kaptırmıştı. Orada şehâdet getirerek Müslüman oldu.

Böylece, senelerin İslam düşmanı Safvan b. Ümeyye, Müslüman olması için aldığı dört ay mühletin henüz birinci ayı bitmişken, kendini Müslümanlar safında buluyordu!

Müslümanlığını sâlih amellerle güzelleştiren Safvan, bu ihsanın âleminde yaptığı tesiri sonradan şöyle dile getirecektir:

[1460] Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 84.

[1461] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 136-138; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 152-153.

[1462] İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, c. 3, s. 720; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 3, s. 24.

"Allah Resûlü, bana bu ihsanda bulununcaya kadar, insanlar arasında kendisine en çok kin beslediğim bir kimse idi. Ama bu ihsandan sonra, insanların bana en sevgilisi olmuştu!"[1463]

Bu hadise, Resûl-i Kibriya Efendimizin, insanları tanıma ve ona göre muamelede bulunma san'atında ne derece mâhir olduğunu açıkça gösteren bir misâldir. İnsanları kazanmada, bazen bir iltifatı, bazen bir tatlı sözü, bazen bir tebessümü ve gülümsemesi, bazen güzel bir hareketi ve bazen de bir ihsanı yetiyordu! Onun bu ciheti bile başlıbaşına bir tetkik konusu teşkil eder. Bu tetkik yapıldığı zaman görülecektir ki Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.m.), dost kazanma sırrını, insanların gönlünü fethetmenin kanun ve kaidelerini ta bin dört yüz küsur sene önce eşsiz bir şekilde sözleri, hareketleri ve davranışları ile ortaya koymuştur.

Bir bakış, bir işaret, bir söz, bir tebessüm, bir hareket ile insanları kendine musahhar edebilmek, insanoğlunun örnek alması gereken bir haslet-i Nebevî'dir.

Sahabelerden Gelen İtiraz

Peygamber Efendimizin, Müslümanlığa henüz pek ısınmamış ve yeni Müslüman olmuş kimselerin ruh dünyasına tesir etmek üzere başvurduğu bu tatbikatın gerçek sebep ve hikmetini bilmeyen bazı Müslümanlar, rahatsızlık duydular. Onlar, bu hareketle, Müslüman olmamış veya yeni Müslüman olmuşların kendilerine tercih edildiği, adeta kendilerinden üstün tutulduğu zannına kapılmışlardı. Ne var ki Resûl-i Ekrem Efendimiz, asla böyle bir düşünceyle hareket etmemişti.

Nitekim tasarrufunda hür olduğu beşte bir hisseden Müellefe-i Kulûb'a bol ihsanda bulunduğu sırada, huzurlarına ashaptan Sa'd b. Ebî Vakkas çıkmış ve "Yâ Resûlallah! Cuayl b. Sürâka dururken, siz tutup Uyeyne b. Hısn ve benzerlerine yüzer deve verdiniz!" demişti.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, şikayetin mâhiyetini çok iyi anlamıştı. Evet, ashaptan Cuayl, gerçekten maddî cihetten oldukça fakirdi; ama iman cihetinde zengindi. İtirazın bu cihetten geldiğini bildiğinden, Resûl-i Ekrem, Sa'd Hazretlerine şu cevabı vermişti:

"Vallahi, Uyeyne ve Akra gibilerle yeryüzü dolsa, Cuayl yine onların hepsinden hayırlı ve daha faziletli olur! Ancak ben, onları İslam'a, imana ısındırmak için bu tarz hareket ediyorum! Cuayl'ı, tereddütsüz bağlı bulunduğu Müslümanlığına ve ahirette kendisi için hazırlanmış bulunan mükâfatlarına havâle ediyorum!"[1464]

[1463] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 5, s. 449.

[1464] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 139; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 246.

Ensardan Bazı Kimselerin Konuşmaları

Peygamber Efendimizi asıl üzen, Medineli Müslümanların bazılarından duyduğu sözlerdi. O ensar ki Kâinatın Efendisi kendilerine olan bağlılık ve sevgisini, "Benim hayatım sizin hayatınızladır; ölümüm de sizin ölümünüzledir!" diyerek dile getirmişti.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, daha düne kadar İslam'a ve Müslümanlara bütün şiddetleriyle düşman olan, din uğrunda en küçük bir fedakârlıkta bulunmayan, bu yolda hiçbir zahmet ve meşakkat çekmemiş olan kimselere bolca ihsanda bulunuyordu. Ashabı düşündüren buydu. Nebiyy-i Muhterem Efendimizin bu davranışının gerçek hikmetini anlayamadıklarından dolayı da üzülüyorlar ve bu üzüntülerini tavırlarıyla belli ediyorlardı. Hatta bazıları, hoşa gitmeyecek sözler de sarf ediyorlardı.[1465]

Ensardan bazı kimselerin duyduğu bu üzüntü ve kırgınlığı, Resûl-i Ekrem Efendimize, Sa'd b. Ubâde Hazretleri ulaştırdı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, ensarı bir araya toplayarak, onlara, "Ey ensar topluluğu! Söylememeniz gereken bazı nâhoş sözleri söylediğinizi işittim. Sizler şöyle şöyle demişsiniz!" diye hitap etti.

Bu hitap karşısında ensardan bazıları özür beyan ettiler: "Yâ Resûlallah! Bunları biz değil, birtakım gençlerimiz söylemişlerdir!"

Resûl-i Ekrem Efendimiz, buna rağmen sözlerine devam etti: "Ey ensar! Sizler yollarınızı şaşırmış kimseler iken ben yanınıza gelmedim mi? Allah, benim vasıtamla sizlere hidayet ihsan etmedi mi? Sizler fakir ve yoksul iken, Allah benim vasıtamla sizi zengin kılmadı mı? Sizler birbirinize düşman idiniz. Allah benim vasıtamla kalplerinizi birbirine ısındırıp birleştirmedi mi?"

Ensar cemaati: "Evet, yâ Resûlallah!" dediler. "Sen bizi karanlık içinde buldun; senin sâyende aydınlığa, nura kavuştuk! Sen, bizi bir ateş çukurunun başında buldun; senin sâyende ondan kurtulduk! Sen bizi dalâlet ve şaşkınlık içinde buldun; senin sâyende doğru yola kavuştuk! Bizler, Allah'ı Rab, İslamiyeti din, Muhammed'i (a.s.m.) de peygamber olarak kabul etmiş bulunuyoruz! Allah ve Resûlünün üzerimizdeki minnet ve nimetleri her şeyden üstündür; Allah ve Resûlüne minnettarız! Yâ Resûlallah, sen dilediğini yap!"[1466]

Buna rağmen, Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, sözlerine son vermedi. Gönüllerinde en küçük bir endişenin, en ufak bir kırgınlığın kalmasını istemiyordu. Sözlerine şöyle devam etti:

[1465] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 140-141; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 76, 157, 201; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 138.

[1466] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 142; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 76, c. 4, s. 42; Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 69; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 138.

"Ey ensar cemaati! Siz isteseydiniz şöyle diyebilirdiniz ve muhakkak doğruyu söylemiş olurdunuz: 'Sen, bize yalanlanmış olduğun halde geldin; biz, seni doğruladık! Sen, bize terk edilmiş olarak gelmiştin; biz, senden hiçbir yardımı esirgemedik! Sen, yurdundan kovulmuştun; biz sana kendi nefsimiz gibi baktık.' Evet, böyle deseydiniz, muhakkak ben de sizi bu hususta tasdik ederdim!"

Karşılıklı bu konuşmalardan sonra, Resûl-i Ekrem Efendimiz, asıl söylemek istediğini şu veciz ve müessir cümlelerle ifade etti:

"Ey ensar cemaati! Bazı insanlar elde ettikleri dünyalıklar, develer, koyunlar ile çıkıp giderlerken, sizler Allah Resûlüyle beraber yurdunuza dönmeye râzı değil misiniz?"

Medineli Müslümanlar bu soruya haykırarak, "Evet, yâ Resûlallah! Biz, buna râzıyız!" cevabını verdiler.

Bu cevap üzerine Peygamber Efendimiz, mana âlemlerini bir anda değiştiren hitabesini şöyle bağladı:

"Muhammed'in varlığı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki eğer hicret fazileti olmasaydı, ensardan bir fert olmayı arzu ederdim!

"Allahım! Ensarın oğullarına, onların da oğullarının oğullarına acı ve merhamet et!"[1467]

Fahr-i Kâinat Efendimizin bu samimi, bu muhabbet ve sevgi dolu sözleri karşısında, Medineli Müslümanlar, kendilerini tutamayarak hıçkıra hıçkıra ağladılar; öyle ki gözlerinden akan yaşlar sakallarını ıslattı!

Artık kesin kararlarını vermişlerdi: "Biz, ganimet payı olarak Resûlullah'a râzıyız; başka hiçbir şey verilmezse bile!"

Eşsiz bir ganimet hissesi!

Cenab-ı Hak, Sevgili Resûlüne işte böylesine müstesna bir ikna kabiliyeti ihsan etmişti. Bir taraftan en şiddetli düşmanlarını ruhlara tesir eden sözleriyle İslam'ın sînesine celbederken, diğer taraftan dostların kendisine karşı duydukları kırgınlıkları da bir çırpıda bir tek hitabesiyle gidebiliyordu!

Ci'râne'den Mekke'ye

Zilkade ayının bitmesine on iki gün kalmıştı.

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, Ci'râne'de bulunduğu zaman zarfında, içinde namazlarını eda ettiği mescide giderek orada namaz kıldı, duada bulundu, sonra da umre için ihrama girdi. Daha sonra Ci'râne'den ayrılarak, ashab-ı kiramla gece Mekke'ye girdi. Yol boyunca telbiye getiren Efendimiz, Beytullah'ı

[1467] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 142-143; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 154; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 77, 188; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 69; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 138.

görünce telbiyeyi kesti. Sabahleyin ashabıyla birlikte Kâbe-i Muazzama'yı tavaf etti. Sonra da Safâ ve Merve arasında sa'y yaptı. Sa'yin yedinci devresinde Merve yanında başını traş etti.

Bu umrede Efendimiz, kurban kesmedi.[1468]

Medine'ye Dönüş

Resûl-i Kibriya Efendimiz, artık Medine'ye dönmek niyetindeydi.

Bunun için, daha önce Mekke vâliliğine tayin ettiği Attâb b. Esîd'e aynı vazifeyi tekrar verdi. Muaz b. Cebel Hazretlerini de İslam'ı anlatmak ve Kur'an öğretmek üzere orada bıraktı.

Bundan sonra Mekke-i Mükerreme'den yola çıktı. Zilkade ayının bitmesine birkaç gece kala Medine-i Münevvere'ye kavuştu.

UMMAN HÜKÜMDARININ VE KARDEŞİNİN İSLAM'A DAVET EDİLİŞİ

(Hicret'in 8. senesi Zilkade ayı)

Peygamber Efendimiz, Mekke'nin fethi ve Huneyn muzafferiyetinin verdiği sevinç ve huzur içinde ashabıyla Medine'ye dönmüştü. Şirkin beli kırılmış, kabileler dalga dalga İslam nuruna koşmuşlardı. Müslümanlara adeta yeni bir kan, yeni bir heyecan ve cihat ruhu gelmişti. Arabistan'ın hemen her tarafında İslam'ın şerefli bayrağının dalgalanmaya başlaması, onlara huzur ve saadet veriyordu.

Bununla birlikte, kendilerine henüz İslam daveti ulaşmamış hükümdarlar da vardı. Resûl-i Ekrem, Medine'ye döner dönmez, bu maksatla Amr b. Âs Hazretlerini Umman'a gönderdi. Vazifesi, Hükümdar Ceyfer ile kardeşi Abd'e, kendisine verilen mektubu teslim etmek ve kendilerine İslam'a davette bulunmaktı.[1469]

Umman, Yemen-Hind Denizi sahilinde, Basra Körfezi'nin darlaştığı yerdeki büyük şehirlerden biri idi. Hurma bahçeleri ve ekinleriyle meşhur olan bu şehirde o zaman Ezdîler hâkim durumda bulunuyorlardı. Bunlar yanında başka ırktan halk da vardı.

Amr b. Âs Hazretleri, emir gereği Umman'a vardı ve mektubu hükümdara ve kardeşine teslim etti. Açılan mektupta, Hz. Resûlullah'ın kendilerine şöyle hitap ettiğini gördüler:

"Bismillahirrahmânirrahîm!

[1468] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 154.

[1469] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 254; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 262.

"Allah'ın Resûlü Muhammed b. Abdullah'tan Cülenda'nın oğulları Ceyfer ve Abd'e!

"Hidayete uyanlara, doğru yolu tutmuş olanlara selam olsun!

"Bundan sonra derim ki:

"Ben her ikinizi İslam'a davet ediyorum! Müslüman olun ki selamete eresiniz!

"Ben, sağ olanları ahiret azabıyla korkutmak, kâfirler hakkında da Allah'ın hükümlerini tatbik etmek için Allah'ın bütün insanlara gönderdiği Resûlüyüm!

"Eğer İslam'ı kabul ederseniz, hükümdarlığınız size bâkî kalacaktır; eğer Müslüman olmaktan uzak durursanız, şüphesiz, hükümdarlığınız elinizden çıkacak, süvariler meydanınızı çiğneyecek ve peygamberliğim sizin mülk ve saltanatınızı mağlup edecektir!"[1470]

Ceyfer ile kardeşi Abd, önce Müslüman olup olmamak hususunda tereddüt geçirdiler; bir müddet sonra da bu tereddütlerinden kurtularak, İslamiyetle şereflendiler ve Efendimizin risâletini tasdik ettiler. Bununla da kalmayan Cülendaoğulları, halkı da Müslüman olmaya çağırdılar. Bu daveti duyan halk da seve seve Müslüman olmayı kabul etti.[1471]

Bunun üzerine, Peygamber Efendimizin emir ve tavsiyeleri gereğince, Amr b. Âs Hazretleri, buranın idarî işlerini üzerine aldı. Amr (r.a.), Müslüman zenginlerden zekât ve sadaka toplayacak, onları fakirlere dağıtacaktı; ayrıca Mecusilerden cizye alacak, Müslümanlar arasındaki davaları da halledecekti.[1472]

Peygamber Efendimizin vefatına kadar, Hz. Amr, bu işleri yürütmek üzere Umman'da kaldı.[1473]

BAHREYN HÜKÜMDARININ MÜSLÜMAN OLUŞU

(Hicret'in 8. senesi Zilkade ayı sonları)

Peygamber Efendimiz, İslam'a davet etmek üzere, Alâ' b. Hadramî'yi, bir mektupla Bahreyn Hükümdarı Münzir b. Savâ'ya gönderdi. Alâ b. Hadramî'yle birlikte Hz. Ebû Hüreyre de bulunuyordu.[1474]

Bahreyn, Hindistan ile Basra ve Umman arasında bulunan deniz sahilindeki memleketlerin hepsine verilen addır. Halkının bir kısmı Mecusi, bir kısmı Yahudi, diğer bir kısmı ise Hıristiyan idi.

[1470] İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 3, s. 73; Kastalani, *Mevahibü'l-Ledünniye*, c. 1, s. 294.

[1471] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 263; İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. 3, s. 74; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 303.

[1472] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 139.

[1473] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 263.

[1474] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 254; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 263.

Alâ' b. Hadramî, Münzir b. Savâ'nın yanına vararak, Peygamber Efendimizin mektubunu teslim etti. Mektupta şunlar yazılı idi:

"Bismillahirrahmânirrahîm!

"Hidayete uyanlara selam olsun!

"Ben, seni İslam'a davet ederim! Müslüman ol, selamete er! Allah, iki elinin altında bulunan (hükümdarlığını) yine sende bırakır.

"Şunu da bilmiş ol ki benim dinim, develerin ve atların gidebilecekleri yerlere kadar uzanacak, hâkim olacaktır."[1475]

Alâ' b. Hadramî ile aralarında geçen kısa bir konuşmadan sonra Münzir b. Sâva, Mecusi din başkanı Sibuht'la birlikte Müslüman oldu.[1476] Böylece Münzir, dünya saltanatı yanında uhrevî saltanatı da temin edecek imanı elde ediyordu.

Hükümdar ve dinî reisle birlikte halktan birçok kimse de İslam'la şereflendi.

Hükümdar Münzir, Peygamber Efendimize bir mektup gönderdi. Müslüman olduğunu, peygamberliğini de tasdik ettiğini bildirdikten sonra, Müslüman olmayanlar ve ülkesinde bulunan Mecusilerle Yahudiler hakkında nasıl davranması gerektiğini soruyordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Münzir'in bu mektubuna şu cevabı verdi:

"Bismillahirrahmânirrahîm!

"Muhammed Resûlullah'tan, Münzir b. Savâ'ya!

"Allah'ın selamı üzerine olsun!

"Ben, sana olan hidayet nimetinden dolayı O'ndan başka ilâh bulunmayan Allah'a hamdederim!

"Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in de Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ederim!

"Mektubunu aldım; okutup içindekileri dinledim.

"Sana, Yüce Allah'ı, O'nun emir ve yasaklarına göre hareket etmeni hatırlatırım! Muhakkak ki nasihat eden kimse, onunla kendisi de nasihat almış, sevabından istifade etmiş olur.

"Elçilerime itaat eden ve onların emirlerine riayet eden kimse, bana itaat etmiş sayılır; onları öğütleyen, dinleyen, beni dinlemiş olur.

"Elçilerim, seni bana övdüler ve hayırla andılar! Senin, kavmin hakkındaki şefaat ve iltimasını kabul ettim! Onlardan Müslüman olanları, Müslüman oldukları şeylere göre bırak. Günahkâr olanların, geçmişteki suçlarını geç; onları geçmişte işlediklerinden mes'ul tutma!

"Şunu bilmiş ol ki sen iyi davrandıkça, işinden seni uzaklaştırmayız, vekilimiz olarak orada kalırsın!

[1475] Prof. Dr. M. Hamidullah, *İslam Peygamberi*, c. 1, s. 272.

[1476] Süheylî, *Ravdü'l-Ünf*, c. 7, s. 520; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 301.

"Yahudilik ve Mecusiliklerinde devam etmek isteyenlere gelince... Onları cizyeye bağlarsın.

"Selam ve Allah'ın rahmeti üzerine olsun!"[1477]

Peygamber Efendimizin, muhtelif tarihlerde Münzir b. Savâ'ya birkaç mektup daha gönderdiği ve Münzir'in ise bunlara cevap verdiğini de burada kaydedelim.[1478]

Resûl-i Ekrem Efendimizin emri gereğince, Alâ' b. Hadramî burada kaldı ve Müslüman olanlardan öşür, müşriklerden ise cizye almakta devam etti.

Yine Hicret'in 8. yılında etraf kabilelerden birçok heyet Medine'ye gelerek Müslüman olduklarını, Hz. Resûlullah'ın huzurunda izharda bulundular.[1479]

HZ. İBRAHİM'İN DÜNYAYA GELİŞİ

(Hicret'in 8. senesi Zilhicce ayı)

Bu tarihte Peygamber Efendimizin oğlu İbrahim dünyaya geldi. Hz. Mâriye'den olan Hz. İbrahim, Peygamber Efendimizin en son evladı idi.[1480]

Medine'nin yukarı tarafında, Avâli diye anılan kısımda annesine tahsis edilen bir hurma bahçesindeki evinde hayata gözlerini açan Hz. İbrahim'in doğum müjdesini, Peygamberimize, oğluna ebelik vazifesini yapan Selmâ Hâtun'un kocası Ebû Râfi getirdi. Bu mesut hadisenin müjdesinden fazlasıyla memnun olan Peygamberimiz, Ebû Râfi'e de bu ismi şöyle açıkladı:

"Ona, ceddim İbrahim'in ismini koydum!"[1481]

Hz. İbrahim'in Sütanneye Verilmesi

Emzikli ensar kadınları, Hz. Resûlullah'ın evladını emzirme bahtiyarlığına ermek için adeta birbirleriyle yarış eder gibiydiler. Sonunda, Resûl-i Ekrem Efendimiz, nurtopu evladını Ümmü Bürde Havle bint-i Münzir'e emzirmek üzere teslim etti.[1482] Bu vazifeyi üzerine almasından dolayı da Ümmü Bürde Havle'ye bir hurmalık tahsis etti. Hz. İbrahim, vefatına kadar, süt annesi Ümmü Bürde Havle'nin yanında kaldı.

Peygamber Efendimiz, mübarek evladı Hz. İbrahim'i sık sık ziyarete gider, şefkat ve merhametini izhar ederek, başını okşar, bağrına basardı.

[1477] İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 3, s. 73; Kastalani, *Mevahibü'l-Ledünniye*, c. 1, s. 294; Halebî, *a.g.e.*, c. 2, s. 267-300; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 102.

[1478] Bkz: İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 263-276; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 102-103; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 3, s. 460.

[1479] bkz. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s.298, 325-327; İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. 3, s. 60; İbn Hacer, *a.g.e.*, c. 3, s. 423.

[1480] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 135; Taberî, c. 3, s. 139.

[1481] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 135-136; Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1807.

[1482] Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 1808.

Peygamber Efendimizin hizmetkârı Enes b. Mâlik (r.a.), ilgili bir hatırasını şöyle anlatır:

"Ben, ev halkına Resûl-i Ekrem'den (a.s.m.) daha şefkatli, daha merhametli davranan kimse hayatımda görmedim!

"İbrahim, Medine'nin Avâli kısmında süt annesinin yanında bulunurken, Peygamberimiz onu görmeye gider, biz de beraberinde bulunurduk.

"İbrahim'in süt babası (Ebû Seyf Bera b. Evs) demirci idi. Evinin her tarafı dumanlanmışken, Resûlullah içeri girer, oğlunu alır, öper, sonra dönerdi.

"Yine bir gün Resûlullah onu görmek için yola çıkmıştı. Ben de kendisini takip ediyordum. Evine vardığımızda, Ebû Seyf körüğüne asılıp duruyordu. Evin içi dumana bürünmüştü. Hemen önden koştum; ona 'Körüğünü durdur! Resûlullah (a.s.m.) geldi' dedim. O da körüğünü durdurdu.

"Resûlullah, çocuğunu getirtti, bağrına bastı. Ona bazı sözler söyledi, onunla konuştu."[1483]

ŞÂİR KA'B B. ZÜHEYR'İN MÜSLÜMAN OLMASI

Ka'b b. Züheyr, büyük bir şâirdi.

Babası Züheyr, sayılı Arap edip ve şâirleri arasında yer alırdı. İki oğlu Ka'b ile Büceyr'i de kendisi gibi edip ve şâir yetiştirmişti.

Şâir Züheyr b. Ebî Sülma, ehl-i kitap kimselerin sohbetine devam ederken, ahir zamanda bir peygamberin geleceğini onlardan işitmişti.

Bir gece rüyasında gökten bir ip uzatıldığını, ipe yapışmak için elini uzattığı halde, onu tutamadığını görmüştü. Bu rüyasını, ahir zamanda gelecek olan peygambere kendisinin yetişemeyeceğine yormuştu.

Bu sebeple, vefatından önce oğullarına, "Gelecek olan peygambere iman ediniz!" diye vasiyette bulunmuştu.[1484]

Kur'an'ın fesahat ve belâgati karşısında gözleri kamaşan birçok kuvvetli edip, şâir ve hatib, İslamiyetle müşerref olmuştu. Bununla beraber şirke direnen, Peygamberimizle Müslümanlara karşı besledikleri kin ve düşmanlığı şiir ve hitabeleriyle dile getirmekten geri durmayanlar da vardı. İşte, Ka'b b. Züheyr, bunlardan biri idi.

Babasının ölümü üzerine, şöhretine kendisi vâris olmuştu.

Kardeşi Büceyr, Resûl-i Ekrem safında yer almışken, Ka'b bir türlü şirkten vazgeçmiyordu. Zaman zaman yazdığı şiirleriyle Efendimizi ve Müslümanları hicvederek, onları üzüyordu.

[1483] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 4, s. 194; Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 1807.

[1484] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 238.

Bir gün, yine kardeşi Büceyr'e, Müslüman olmasından dolayı duyduğu kin ve kızgınlıkla inkâr saçan bir şiir yazıp göndermişti. Büceyr (r.a.), şiiri Peygamber Efendimize okuyunca, son derece müteessir oldular. Ka'b'ın şiirleriyle Müslümanlara hakareti artık tahammül sınırı aşmıştı. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, ashabına şöyle ilan etti:

"Kim Ka'b b. Züheyr'e rastgelirse, onu öldürsün! Kanı şu andan itibaren heder edilmiştir [mübah kılınmıştır]."[1485]

Bu müsaadenin verilmesinden sonra, Ka'b'ın uğrayacağı âkıbet, şüphesiz, dehşetli olacaktı. Bunu düşünen kardeşi Büceyr, son bir defa kendisini ikaz edip nasihatte bulunmak üzere bir mektup yazdı. Mektubunda, hakkında verilen kararı da haber verdi. Bundan kurtulabilmenin tek çaresinin de ancak Hz. Resûlullah'a gelip af dilemek olduğunu bildirdi.[1486]

Mektubu alan Ka'b, yerinde duramaz hale gelmişti. Adeta kocaman yeryüzü kendisine dar gelmeye başlamıştı. Her an son nefesini verecekmiş gibi ecel teri döküyordu. Aleyhinde verilen bu karar üzerine, kurtulamayacağını anlamıştı. İki şeyden birini tercih etmek zorundaydı: Ya şirkte devam edecek ve ele geçmemek üzere köşe bucak kaçacaktı veyahut Hz. Resûlullah'ın huzuruna çıkarak sadâkat elini uzatıp, o âna kadar yaptıklarından pişmanlık duyduğunu itiraf edecek ve af dileyecekti.

Ka'b, akıllı davranıp ikinci yolu tercih etti. Zaten kardeşinden mektup gelir gelmez de, iç âlemini bir pişmanlık duygusu kaplamıştı.

Uzun mesafeyi kısa zamanda kat'edip Medine'ye gelen Ka'b, Resûl-i Ekrem'in huzuruna vardı. Peygamberimiz, onu şahsen tanımıyordu. Ka'b, bu durumu akıllıca kullandı. Efendimizin huzurunda diz çöküp mübarek elini tuttuktan sonra, "Ka'b b. Züheyr, tevbe etmiş ve Müslüman olarak huzur-u saadetinize gelmek isitiyor. Ben, onu size getirsem, ona eman verir, tevbesini ve Müslümanlığını kabul eder misin?" diye zekice teklifte bulundu.

Ka'b, şiirleriyle Müslümanları üzmekten vazgeçer ve bunda pişmanlık duyup Müslüman olursa, artık Resûl-i Kibriya ile arasında bir mesele kalmamış demekti. Nitekim Resûl-i Ekrem, bu teklife, "Evet" cevabında bulunarak bu kanâatini izhar buyurdu.

Bu cevap üzerine, Ka'b'ın mana âlemi birdenbire parladı ve elini Hz. Resûlullah'ın elinden ayırmadan şehâdet getirdi:

أَشْهَدُ أَنْ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ

[1485] İbn Kesir, *Sîre*, c. 3, s. 705; Kastalani, *Mevahibü'l-Ledünniye*, c. 1, s. 221.

[1486] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 144; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 699.

"Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur! Ve yine şehâdet ederim ki Muhammed, Allah'ın Resûlüdür."

Resûl-i Ekrem ile etrafında bulunan sahabeler, bir anlık bir hayrete kapıldıktan sonra, Efendimiz, "Sen kimsin?" diye sordu.

Ka'b, "Ben, Ka'b b. Züheyr'im yâ Resûlallah!" diye cevap verdi.

O sırada ashaptan biri ortaya atıldı. "Yâ Resûlallah! Bırak da şu Allah düşmanının boynunu vurayım!" diye konuşunca, Efendimiz, "Bırak onu! O, şu âna kadar içinde bulunduğu durumdan pişmanlık duymuş ve Hakk'a dönmüş olarak gelmiştir!"[1487] buyurdu.

Gönül ülkesi İslam'ın mânevî kılıcıyla fethedilen Ka'b, hemen o anda Arap edebiyatında şaheser parçalar arasında yer alan "Banet Süâdü" isimli kasidesini Hz. Resûlullah'a sundu.

"...

"Suad'ın ayrılığı yetmiyormuş gibi, iki taraf arasında söz taşıyanlar, bana, 'Ey Ebû Sülmâ'nın oğlu! Sen, artık kendini ölmüş bil!' dediler.

"Kendilerine güvenip de başvurduğum her dost ise bana, 'Seni oyalayıp teselli edemem; başının çaresine bak!' dedi.

"Ben de 'Çekilin yolumdan!' dedim. Rahmân'ın takdir ettiği her şey elbette olacaktır.

"İnsanoğlunun mesut hayatı ne kadar uzun olursa olsun, mutlaka bir gün bir tabutta taşınacaktır.

"Resûlullah'ın beni öldüreceğini haber aldım!

"Resûlullah'ın yanında bağışlanmak en çok umulan şeydir.

"Özür beyan ederek Allah Elçisinin yanına geldim.

"Resûlullah'ın katında özür daima kabule şâyandır:

"Merhamet ve teennî ile muamele et bana!

"İçinde birçok nasihat ve hüküm bulunan Kur'an hediyesini sana ihsan eden Allah, hidayetini artırsın!

"Rakiplerimin dedikodusuyla beni muaheze etme!

"Hakkımda birçok dedikodu yapılmışsa da, ben pek o kadar suçlu değilimdir.

"Ben şimdi öyle bir makamda bulunuyorum ki burada gördüğüm ve işittiğim şeyleri bir fil görüp işitseydi muhakkak titrerdi!

"Burada, beni ancak Allah'ın izniyle Peygamberin affına nâil olmak kurtarabilir.

"Ben, Yüce Peygambere karşı hiçbir itirazda bulunmadan sağ elimi, onun adaletli eline uzatıyorum.

[1487] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 146-147; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 700-705; İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 209-212.

"Şimdi, söz onun sözüdür!

"...

"Şüphe yok ki Resûlullah doğru yolu gösteren bir nur, kötülükleri yok etmek için Allah'ın sıyrılmış keskin ve yalın kılıçlarından bir kılıçtır."[1488]

Kâ'b, Resûl-i Ekrem ve Müslümanların kahramanlık ve yiğitliklerinden bahsederek kasidesine devam ediyordu.

Kaside içinde bir beyit vardı ki Resûl-i Kibriya Efendimiz ondan son derece memnun olmuştu. O "Tâc Beyit" şuydu:

إِنَّ الرَّسُولَ لَنُورٌ يُسْتَضَاءُ بِهِ ۞ مُهَنَّدٌ مِنْ سُيُوفِ اللهِ مَسْلُولٌ

"Şüphe yok ki Resûlullah, doğru yolu gösteren bir nur, kötülükleri yok etmek için Allah'ın sıyrılmış keskin ve yalın kılıçlarından bir kılıçtır."

Bu beyti duyan Hz. Resûlullah, o anda üzerinde bulunan mübarek bürdesini [hırkasını] çıkarıp bu büyük şâire hediye ederek memnuniyeti yanında tebrik ve takdirlerini izhar etti.

Bundan sonra "Banet Süâdü" adlı kaside "Kasîde-i Bürde" olarak anılmaya başlandı.

Ka'b. b. Züheyr, Hz. Resûlullah'ın bu hediyesiyle her zaman, her yerde iftihar ederdi. Ömrünün sonuna kadar onu yanında muhafaza etti.

Bir seferinde Hz. Muaviye, on bin dirhem vererek onu almak istemişti. Ka'b, "Resûlullah'ın hırkasını giymek hususunda kimseyi nefsime tercih etmem!"[1489] diye cevap vermişti.

Fakat Hz. Muaviye, Ka'b'ın vefatından sonra bu arzusuna nâil oldu. Mirasçılarına yirmi bin dirhem göndererek, Hz. Resûlullah'ın bu mübarek Hırka-i Saadetlerini kendilerinden aldı.[1490]

Daha sonra bu mübarek hırka Emevîlerden Abbasîlere, onlardan da Yavuz Sultan Selim eliyle Osmanlılara geçti.[1491]

Bugün, Hz. Resûlullah'ın bu mübarek hırkası mukaddes emanetleri arasında Topkapı Sarayı'nın Hırka-i Saadet Dairesi'nde muhafaza altında bulundurulmaktadır.[1492]

"Hırka-i Saadet, 1,24 boyunda geniş kollu olup siyah yünlü kumaştan yapılmıştır. İçi, kaba dokunmuş krem renk yünlü kumaş kaplıdır. Önünde, sağ

[1488] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 147-156; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 3, s. 701-705; İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 209-212.

[1489] Kastalani, *a.g.e.*, c. 1, s. 222; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 240.

[1490] Kastalani, *a.g.e.*, c. 1, s. 222; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 240.

[1491] İ. Hâmî Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c. 2, s. 43.

[1492] Tahsin Öz, Hırka-i Saadet Dairesi ve Emanat-ı Mukaddese, s. 23.

tarafında 0,23 x 0,30 ebadında bir parçası noksandır. Sağ kolunda bir eksiklik vardır. Yer yer haraptır.

"... Hırka-i Saadet, müteaddit bohçalara sarılmış olduğu halde (0,57 x 0, 45 x 0,21) ebadında üstten açılır çifte kapaklı altın bir çekmece içindedir.[1493] Bunun üzerinde, Sultan Abdülaziz tarafından yaptırıldığı ve şefaat talebini hâvî uzunca bir kitâbe de bulunmaktadır.

"İşbu çekmece ayrıca bohçalar içinde olarak büyük bir altın sandukaya konulur. Bu da Sultan Abdülaziz tarafından yaptırılmış olup üzerinde 'Lâ ilâhe illallah. Ve mâ erselnâke illâ rahmeten lilâlemin. Lâ ilâhe illallah el-Melikü'l-Hakkü'l-Mübîn-Muhammedün Resûlullah Sâdıku'l-Va'di'l-Emîn' yazılıdır.

"Dört ayaklı kaidesi de altın kaplamalıdır."[1494]

Topkapı Sarayı Müzesi sâbık müdürü Tahsin Öz, daha sonra kitabında şu satırlara yer verir:

"Saltanat devrinde, hükümdar, Ramazan'ın 15. günü, Topkapı Sarayı'na gelir. Hırka-i Saadet, merasim-i mahsusa ile açılır ve başucunda bizzat hükümdar bulunduğu halde devlet ricâli ve saray memurları tarafından ziyaret olunur ve destimaller hediye olunurdu. Bilâhare saray kadınları da ziyaret ederlerdi.

"Hırka-i Saadet'in başmuhâfızı hükümdar olup, onun gaybubetinde bu vazife Tülbent Ağasına âittir. Hırka-i Saadet hademe teşkilâtı, Topkapı Sarayı müze haline intikal edinceye kadar (3 Nisan 1924) aynı an'aneyle devam etmiştir."[1495]

HİCRET'İN 8. SENESİNİN DİĞER BAZI OLAYLARI

Uyeyne b. Hısn'ın Müslüman Olması

Uyeyne b. Hısn, Gatafanların reisi idi. İslam nurunun gün geçtikçe etrafa parlak bir surette yayılması onu da düşündürüyordu. Bir gün hatırı sayılır birinden şunları dinlemişti:

"Ey Uyeyne! Sen, bu dar görüşlülükten hâlâ vazgeçmeyecek misin? Muhammed, memleketler fethedip duruyor; sen ise hâlâ başka şeylerle meşgulsün! Benî Nadîrlerin, Hendek günü Benî Kurayzaların, ondan önce de Benî Kaynukaların, nihayet Hayberlilerin işlerini sen de gördün! Hâlbuki, bunların hepsi de, Hicaz Yahudilerinin ileri gelenleri ve kuvvetlileri idiler!"

[1493] Hırka-i Saadet'in bu ebadda Sultan Murad tarafından yaptırılmış olan altın bir mahfazası daha mevcuttur. Bu, san'at itibarıyla fevkalâde olup, ayrıca zümrütlerle de bezenmiştir. Fakat Sultan Azîz yeni mahfazayı yaptırınca, birincisi boş kalmış ve şimdi hazinenin üçüncü salonunda teşhirdedir (Tahsin Öz, *a.g.e.*, s. 23. Dipnot: 10).

[1494] Tahsin Öz, *a.g.e.*, c. 23-24.

[1495] Tahsin Öz, *a.g.e.*, s. 24.

Uyeyne adamı tasdik etti: "Evet! Bütün bunlar, aynen oldu!"

Nihayet, Hicret'in 8. senesinde, Mekke fethinden az önce Medine'ye gelerek Müslüman oldu.[1496]

Benî Süleymlerin Müslüman Olması

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Mekke'yi fethe gittiği sıradaydı. Kudeyd mevkiinde Süleymoğullarından dokuz yüz, bin kadar kişi gelip Peygamber Efendimizle buluştular ve orada Müslüman oldular. Mekke'nin fethinde, Huneyn ve Taif Savaşları'nda İslam ordusunda bulundular.[1497]

İlk Kısas Hükmü

Taif Seferi esnasında idi. Peygamber Efendimize Benî Leyslerden bir adam getirildi. Bu adam, Hüzeyllerden birini haksız yere öldürmüştü.

İki taraf, Resûl-i Ekrem Efendimizin huzurunda iddialarını sıralayıp savunmalarını yaptılar.

Sonunda Peygamber Efendimiz, öldürülen adama karşılık, katilin de öldürülmesine hüküm verdi. Hüküm infaz edildi.

Bu, İslam'da kısasla neticelenen ilk kan davası idi.[1498]

[1496] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 99; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 4, s. 166-167.

[1497] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 307-308.

[1498] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 125; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 133.

On Yedinci Bölüm

HİCRET'İN 9. SENESİ

ETRAFA VÂLİ VE ZEKÂT MEMURLARININ GÖNDERİLMESİ

(Hicret'in 9. senesi Muharrem ayı)

Bu tarihe kadar birçok kabile İslam'la şereflenmiş, birçok memleket de İslam topraklarına katılmıştı. Bu memleketlerin idaresi ve halkına mükellefiyetlerinin bildirilmesi gerekiyordu.

Bu maksatla Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hicret'in 9. yılı Muharrem ayında İslam memleketlerinden bazılarına vâliler ve halktan zekât toplamak için de zekât tahsil memurları tayin edip gönderdi.[1499]

Resûl-i Ekrem'in, gönderdiği vâli ve zekât tahsil memurlarına emir ve tavsiyeleri şu idi:

"Halkın kusurlarına karşı affedici davranınız ve en iyi mallarını almaktan sakınınız!"[1500]

Yemen'in güzel kasabalarından biri olan San'a ve yine Yemen'in Hadramut bölgesi ile Süleymler, Müzeyneler, Cüheyneler, Kilaboğulları, Ka'boğulları, Resûl-i Ekrem Efendimizin vâli ve zekât memurları gönderdiği memleket ve kabilelerden bazıları idi.[1501]

Bu vâliler, idarî işlerle meşgul olmaktan başka, halk arasında çıkan davalara da bakıyorlar, onları İslamî hükümlere göre halletmeye çalışıyorlardı.

Zekât memurları ise, gittikleri kabilelere İslam'ın zekât mükellefiyetini anlatarak, zenginlerinin bu malî ibadeti yerine getirmeleri gerektiğini bildiriyorlardı.

Bazı kabileler bu mükellefiyetlerini seve seve yerine getirdiler. Bir kısım kabileler ise önce bu malî mükellefiyeti ağır bularak memurları hoş karşılamadılar; ancak sonradan bu hareketlerinden vazgeçerek zekâtlarını vermeye başladılar.

[1499] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 246; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 160.

[1500] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 216.

[1501] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 246-247; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 160.

MEDİNE'YE AKIN AKIN HEYETLERİN GELMEYE BAŞLAMASI

Mekke'nin fethi, İslam'ın en parlak ve şerefli bir zaferiydi. Çünkü bu fetihle, senelerden beri Hz. Resûlullah ile Kureyş müşrikleri arasında süregelen amansız mücadele İslam'ın galibiyetiyle netice bulmuştu.

Arabistan'daki kabileler de yıllardan beri devam edegelen bu çetin mücadeleyi yakından ve dikkatle takip etmişlerdi. Önce, bu mücadelede Resûl-i Kibriya'yı kavmi olan Kureyşlilerle başbaşa bırakmayı tercih etmişler ve "Onu kavmi olan Kureyşlilerle başbaşa bırakınız. Eğer, o, kavmine galip gelirse, şüphesiz kendisi sözünde doğrudur ve peygamberdir"[1502] demişlerdi.

İşte, etraftaki kabilelerin yakından takip ettikleri bu şiddetli mücadele, Mekke'nin fethiyle İslam'ın üstünlüğü, şirkin mağlubiyet ve perişanlığı ile son bulmuştu.

Artık onlar için tek yol kalmıştı: İslam'ın şefkatli sînesine bir an evvel koşmak!

Gayet iyi biliyorlardı ki Mekkeli müşriklerin bunca düşmanlık ve kuvvetlerine rağmen söndüremedikleri bir davayı kendileri de söndüremezler ve onun yayılmasını engelleyemezler.

Bu sebeple, Mekke'nin fethini takip eden günlerde, Hicret'in 9. yılı başlarında civar kabilelerin Müslüman olmak için Medine'ye akın akın geldikleri görülüyordu. Bu sebeple bu yıla "Heyetler Yılı" adı da verilmiştir.[1503]

Gelen bu heyetlerin hepsini Peygamber Efendimiz, gayet güzel karşılıyor ve onlara izzetü ikramda bulunuyordu. Bu heyetlerin içinde her sınıftan insan vardı. Hepsi de Resûl-i Ekrem'in yüksek ahlâk ve faziletine, ashabının nâzik ve insanî hareket ve davranışlarına hayran kalarak yurtlarına dönüyorlardı.

Benî Temîm Heyeti Medine'de

Hz. Resûlullah, Hicret'in 9. senesi Muharrem ayı başlarında ashaptan Büsr b. Süfyân'ı, Huzaalılardan Benî Ka'b kabilesine, zekâtlarını almak üzere göndermişti.

Ka'boğulları, gelen memura teslim etmek üzere hayvanlarından düşen zekâtı bir tarafa ayırmışlardı. Fakat aynı yerde oturan Temim kabilesi, oldukça fazla olan bu hayvanların verilmesine karşı çıkmış, hatta kılıçlarını sıyırarak Büsr Hazretlerini öldürebileceklerini bile izhardan çekinmemişlerdi. Bunun üzerine Büsr (r.a.), Medine'ye dönerek durumu Resûl-i Ekrem Efendimize anlatmıştı. Allah Resûlü de elli kadar bedevî süvariyle Uyeyne b. Hısn'ı, Temi-

---

[1502] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 7, s. 89; İbn Kesir, *Sîre*, c. 4, s. 72.

[1503] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 205; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 76.

moğulları üzerine göndermişti. Uyeyne b. Hısn, Temimoğulları üzerine aniden baskın yapmıştı. Birçok ganimet malıyla birlikte on bir erkek, yirmi kadın ve otuz kadar da çocuk esir edip Medine'ye geri dönmüştü.[1504]

Uyeyne b. Hısn'ın Medine'ye dönmesinden az sonra idi.

Zekât vermemekte direnen Temimoğullarından bir heyet, çıkıp Peygamber Efendimizin huzuruna geldi. İçlerinde meşhur hatib ve şâirleri de vardı. Gayeleri, esirlerini geri almaktı.

Peygamber Efendimiz, onlara, "Ne istiyorsunuz?" diye sordu.

"Biz Temim kabilesindeniz" dediler. "Sizinle şiir ve övünme yarışı düzenleyelim diye şâir ve hatiblerimizi getirdik!"

Hafifçe tebessüm eden Efendimiz, "Ben şiir söylemekle vazifelendirilmediğim gibi, övünmekle de emredilmedim; bunu yapamam. Fakat haydi neyiniz varsa ortaya dökün de görelim!" buyurdu.

Bunun üzerine Benî Temîm'in, Utarid adındaki hatibi ayağa kalkarak, kavim ve kabilesini övdükten sonra, "Bizimle fazilet yarışına çıkacak kimse, saydıklarımızın bir benzerini saysın, döksün, bakalım!" diyerek meydan okudu.

Benî Temîm hatibinin sözlerini bitirip yerine oturmasından sonra, Resûl-i Kibriya, Sâbit b. Kays'a, "Kalk, şunun konuşmasına karşılık ver!" diye emretti.

Sâbit (r.a.), ayağa kalktı. Önceden hiçbir hazırlığı olmadığı halde, Cenab-ı Hakk'ın büyüklüğüne ve Resûlullah'ın medh ve senâsına dair, Temimlileri bile hayrette bırakan gayet belâgatli ve tesirli bir hitabede bulundu. Hz. Sâbit şöyle diyordu:

"...

"Hamdolsun Allah'a ki gökleri ve yeri yaratan ve onlardaki hükmünü yürüten O'dur.

"Hiçbir şey yoktur ki O'nun fazl ve kereminin eseri olmasın!

"Bizim her tarafta galip gelişimiz ve hâkim oluşumuz da O'nun kudretinin eseridir.

"O, insanların arasından en hayırlısını seçerek peygamber göndermiştir; ki o peygamber, baba tarafından insanların en şereflisi, söz cihetinden en doğru sözlüsü, ana tarafından ise en üstünüdür! Allah, ona kitabını indirmiş, onu kullarının emini ve mu'temedi, cihanın da güzidesi ve seçkini kılmıştır!

"..."[1505]

Sıra, şâirlerin maharetlerini ortaya dökmesine gelmişti.

Önce, Benî Temîm şâirlerinden biri ayağa kalkarak kendilerini medheden bir kaside sundu.

[1504] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 161.

[1505] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 208.

Adam şiirini bitirir bitirmez, Resûl-i Ekrem, şâiri Hasan b. Sâbit'e, "Kalk yâ Hasan! Şu adamın şiirine karşılık ver!"[1506] diye emretti; sonra da, "Allah Teâlâ, Resûlünü müdafaa ederken, Hasan'ı, muhakkak Cebrail'le destekler!" buyurdu.

Kâinatın Efendisini müdafaa etmenin şerefini yüklenen Hz. Hasan, aşk ve heyecan içinde ayağa kalktı. Aynı vezin ve kafiyede uzun bir şiirle Temimli şâire cevap verdi. Şiirinde İslam'ın müstesna güzelliğini, yücelik ve faziletini veciz ve açık bir ifadeyle dile getirdi.

Müslüman hatib ve şâirin, Temimoğulları şâir ve hatibinden çok daha güzel birer hutbe ve şiir sunmaları, hem Peygamber Efendimizi hem de orada bulunan sahabeleri sevindirdi. Buna karşılık, Temim heyeti, İslam şâir ve hatibinin, kendilerinkinden daha üstün olduğunun belli olması karşısında sustular. İleri gelenlerinden olan Akra b. Hâbis ise, şöyle demekten kendini alamadı:

"Allah'a yemin ederim ki bu zâta (Hz. Peygambere) her zaman gaybdan yardım ediliyor. O, muhakkak muvaffak olacaktır. Her şeyde, herkese üstün gelmektedir. Onun hatibi hatibimizden, şâiri de şâirimizden daha üstündür. Sesleri de seslerimizden daha canlı ve gürdür!"[1507]

Daha sonra Akra b. Hâbis, Hz. Resûlullah'ın yanına yaklaştı ve şehâdet getirerek Müslüman oldu. Onun Müslüman oluşunu diğerleri takip etti.[1508]

Bunun üzerine, Resûl-i Ekrem, heyettekilerin her birini birer hediyeyle taltif ettiği gibi, alınmış olan bütün esirlerini de kendilerine geri verdi.[1509]

Benî Esed Heyeti Medine'de

Hicret'in 9. senesi Muharrem ayı idi.

Medine'ye gelen heyetlerden biri de, on kişilik Benî Esed kabilesi heyeti idi. Müslüman olduklarını Resûl-i Ekrem Efendimize arz ettikten sonra, "Yâ Resûlallah! Herkes kıtlık ve kuraklık içinde sıkıntıdan kıvranırken, biz kendi rızamızla kalkıp geldik. Başka kabileler gibi seninle harp etmeden Müslüman olduk!" diye konuştular.[1510]

Bu sözleriyle, Peygamber Efendimizin, Müslüman olduklarından dolayı kendilerine minnettar kalması gerektiğini ifade etmek istiyorlardı; bu minnettarlık sebebiyle de bol ihsana mazhar olmayı ümit ediyorlardı. Henüz Müslüman olduklarından ve İslam'ın engin ruhuna vâkıf bulunmadıklarından dolayı bu tarz bir tavır takındıkları muhakkaktı.

[1506] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 208-209; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 151.

[1507] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 212; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 152.

[1508] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 212; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 152.

[1509] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 212-213; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 294.

[1510] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 292; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 170.

Hâlbuki, iman etmekle ancak kendilerine fayda temin etmiş oluyorlardı. Bu sâyede ebedî hayatlarını mahvolmaktan kurtarmış sayılıyorlardı. İman etmekle Resûl-i Ekrem'in şahsına elbette hiçbir fayda temin etmiş değillerdi. Bu sebeple bu tarz davranışları yersizdi ve İslam ruhuna uygun değildi. Nâzil olan ayet-i kerime, bunu ortaya koydu:

"(Ey Resûlüm!) İslam'a girdiklerini senin başına kakıyorlar! Onlara de ki: 'Müslüman oluşunuzu başıma kakmayınız. Doğrusu, sizi imana hidayet buyurduğundan Allah sizin başınıza kakar; eğer imanınızda sâdık kimseler iseniz!'"[1511]

Mü'minin vazifesi, kâinatta en büyük ve en yüksek hakikat olan imanı elde etmiş olmasından dolayı, Cenab-ı Hakk'a şükür ve hamddır. Bunun dışında imanına mukabil hiçbir maddî mânevî menfaat beklememeli, hatta kalben arzu etmemelidir. Zira, iman nimetine kavuşmanın ve Müslümanlık şerefiyle şereflenmenin karşılığı olarak verilecek mükâfat uhrevîdir. Ancak o âlemde Cenab-ı Hak, fazl ve keremi ile bu eşsiz mükâfatı ihsan eder.

İman ve Kur'an'a âit hizmetlerin sevab ve mükâfatları da uhrevîdir, ahirette verilir. Binaenaleyh, hem iman edip Müslüman olan, hem de Kur'an'a ve İslamiyete hizmet eden Müslüman, bu hizmetlerinden dolayı dünyevî bir mükâfat ve menfaat beklememelidir. Bekleyip kalben arzu ettiği takdirde dindeki ihlâsını kaybetmiş sayılır. İhlâsın zâyî olması ise, ibadetlerin makbuliyet sırrını ortadan kaldırır; Allah korusun, insanı mânen müflis duruma sokabilir. Bunun yanında, iman ve Kur'an'a hizmet eden bir insan, istemediği ve kalben arzu etmediği halde maddî bir mükâfata bu hizmetinden dolayı nâil olsa, bunu Cenab-ı Hakk'ın kendisine bir ihsanı bilip verenlerin minneti altına girmemelidir; ayrıca "Bu maddî menfaat ve ücret dinî hizmetimden dolayı veriliyor" hissine de kapılmamalıdır.

TAYY KABİLESİ PUTHÂNESİNİN YIKTIRILMASI

Tayy kabilesi, fevkalâde cömertliği dillere destan olan meşhur Hâtem-i Taî'nin kabilesi idi. Yemen'de otururlardı.

Hicret'in 8. senesinde Hâtem-i Taî vefat etmiş, kabile reisliğini oğlu Adiyy üzerine almıştı.

Mekke'nin fethinden sonra Arabistan'ın her tarafı putlardan temizlenip puthâneler yıktırılırken, bu kabilenin puthâneleri henüz duruyor ve Füls (Fels) adındaki putları da yıktırılmamış bulunuyordu.

[1511] Hucurat, 17.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hicret'in 9. yılı Rebiülâhir ayında Hz. Ali'yi ensarın ileri gelenlerinden yüz elli kişilik bir kuvvetle Füls'ü yıkmaya gönderdi.[1512]

Hz. Ali, emrindeki mücahitlerle Tayy kabilesi yurduna vardı. Tayyoğulları, mücahitlere karşı koydular. Çarpışma meydana geldi. Düşman birçok kayıp verdi. Müslümanlar çarpışmadan galip çıktılar ve birçok esirle bol miktarda ganimet malları elde ettiler. Bu arada, Tayyoğulları puthânesi de bir daha onarılmayacak bir şekilde mücahitler tarafından yıkıldı; putları Füls ise parçalanarak yakıldı.[1513]

Kabile reisi Adiyy b. Hâtem, henüz Hz. Ali gelmeden durumu haber almış ve Suriye tarafına kaçmıştı; bu sebeple ele geçirilememişti. Ancak esirler arasında Hâtem-i Taî'nin Seffâne adındaki kızı vardı.[1514]

Seffâne'nin İsteği

Hz. Ali, memur olduğu vazifeyi yerine getirdikten sonra esir ve ganimet malları ile Medine'ye döndü.

Esirler arasında bulunan Seffâne, Mescid-i Nebevî'nin kapısında bir odaya konuldu. Oldukça zeki, ağırbaşlı bir kadındı. Günün birinde Resûl-i Ekrem bu odanın yanından geçerken, Seffâne ayağa kalkarak, "Yâ Resûlallah! Babam dünyadan göçmüş, kardeşim ise kaçmış bulunuyor! Kurtulmak için verecek hiçbir şeyim yok. Hürriyete kavuşmam için yüksek affına, merhamet ve şefkatine sığınıyorum!"[1515] dedi.

Resûl-i Ekrem, kim olduğunu sorunca, Seffâne kendisini şöyle tanıttı:

"Yâ Resûlallah! Ben, aileleri koruyan, esirlerin esaret bağlarını çözen, açları doyuran, çıplakları giydiren, misafirleri ağırlayan, yemekler yediren, selamlaşmayı yayan Hâtem-i Taî'nin kızıyım!"

Seffâne'nin kendisini böyle tanıtmasından memnun olan Resûl-i Ekrem, "Ey kadın! Bu saydıkların, gerçekten mü'minlerin sıfatlarıdır! Keşke baban Müslüman olsaydı da, onu rahmetle ansaydık!"[1516] buyurdu.

Bu sözleriyle, Peygamber Efendimiz, mühim bir gerçeği ortaya koyuyordu. "Her kâfirin her vasfının kâfir olması gerekmediği" gerçeğini... Evet, Hâtem-i Taî, Müslüman değildi ve Müslüman olmadan da ölmüştü. Ama yukarıda zikredilen sıfatları Müslüman sıfatıydı. Resûl-i Ekrem de bu sözleriyle Hâtem'in bu Müslümanca sıfatlarını takdirle karşılıyordu. Bunu takdir etmekle kalmayıp

---

[1512] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 164; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 2, s. 227.

[1513] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 164.

[1514] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 164; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 7, s. 143.

[1515] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 226; İbn Kesir, *Sîre*, c. 4, s. 124.

[1516] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 224.

Seffâne'yi de serbest bırakarak hürriyetine kavuşturdu. Lâyık olandan şefkat ve merhametini, af ve safhını asla esirgemeyen Resûl-i Kibriya, bununla da kalmadı; Seffâne'ye bol bol ikramda bulundu: Ona, elbise ve yol harçlığı vererek, güvenilir bir kafileyle de Şam'a, kardeşinin yanına gönderdi.[1517]

Doğruca Şam'a varan Seffâne, derhal kardeşini buldu. Peygamberimizden gördüğü insanî muameleyi anlattı. Kız kardeşine yapılan bu şefkatli muamele, Adiyy'in mana âleminde dalgalanma meydana getirdi ve "Bu zât hakkındaki fikrin nedir?" diye sordu. Fahr-i Âlem'in mübarek simalarını bir kerecik gören ve onun bir tek insanî muamelesine mazhar olan Seffâne[1518] tereddüt etmeden, "Bana sorarsan" dedi. "Hemen gidip ona tâbi olmanı tavsiye ederim!"

Adiyy, bir müddet düşünceye dalınca, kız kardeşi buna hiç gerek olmadığını, şu sözleriyle belirtti:

"Neden düşünüp duruyorsun? Eğer peygamberse, ona bir an evvel tâbi olur, büyük hayır ve fazilete erersin; yok, eğer hükümdar ise, hiçbir şey kaybetmezsin, Yemen'deki saltanatın yine elinde kalır. Üstelik, hor ve hakir de görülmezsin!"[1519]

Adiyy, kız kardeşinin tavsiyesini uygun buldu; derhal Medine'ye gelerek, Peygamber Efendimizin huzuruna çıktı.

Babası gibi meşhur olan bu zâtı, Hz. Resûlullah, evinde ağırlayıp misafir etmek istiyordu.

Mescitten çıkıp hâne-i saadetlerine doğru beraber yürüdüler. Bu sırada önlerine bir kadın çıktı. Kadın, ihtiyacı için uzun uzadıya konuştu. Hz. Resûlullah, sabırsızlık göstermeden ve rahatsızlık duymadan onu dinliyordu. İhtiyar kadına karşı Efendimizin bu güzel muamelesini ve nezaketini müşâhede eden Adiyy, yalnız kendisine işittirmek istiyormuşçasına mırıldandı: "Vallahi, o hükümdar değildir!" Kala kala ikinci ihtimal kalmıştı: "Öyle ise peygamberdir!" ihtimali...

Beraberce hâne-i saadete vardılar. Efendimiz, Adiyy'i deriden bir şiltenin üzerine oturtmak istedi. Ancak o, buna râzı olmadı. Oraya oturmaya kendisinin lâyık olduğunu söyledi. Fakat Peygamberimiz oturmadı ve yine onun oturması için ısrar etti. Bu ısrar üzerine Adiyy, deriden şiltenin üzerine geçip oturdu. Hz. Resûlullah ise, bu değerli misafiri karşısında çıplak yerde oturdu. Efendimizin tevâzuunu ve misafire karşı gösterdiği alâka ve nezaketini ortaya koyan bu davranışı, Adiyy'in gönlünü biraz daha yumuşattı ve imana bir nebze daha yaklaştırdı.

[1517] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 225-226; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 149.

[1518] İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe* adlı eserinde, Seffâne'nin Müslüman olduğunu ve güzel amellerle İslamiyetini geliştirdiğini kaydeder (bkz. c. 7, s. 143).

[1519] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 227; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 149.

Bundan sonra Hz. Resûlullah, onu Müslüman olmaya davet etti. Bu davetini üç defa tekrarladı. Ne var ki Adiyy, bu davete o anda müspet cevap vermekten kaçındı. "Ben" dedi. "Hıristiyanım!"

Bunun üzerine Kâinatın Efendisi şöyle konuştu:

"Ey Adiyy! Belki de, 'Onun dinine insanların zayıf, fakir ve güçsüz kimseleri giriyor' diye söylenmiş olmasından dolayı İslam'a girmekten geri duruyorsun! Vallahi, öyle bir gün gelecek ki o Müslümanlar, bol servete kavuşacaklar, hatta mala talip olacak kimse bile bulamayacaklardır!

"Yine 'Müslümanlar az, düşmanları çok' diye düşünmüş olabilir ve bunun için de Müslüman olmaktan çekiniyor olabilirsin!

"Sen Hiyere'yi bilir misin? İşte bu din, öylesine bir emniyet, bir âsâyiş temin edecek ki bir kadın tek başına, Allah korkusundan başka hiçbir korku duymayarak, Hiyere'den kalkıp Kâbe'yi tavaf etmeye gidecektir!"[1520]

Bu konuşma, Adiyy'in gönül kapısını İslam'a açtı ve orada Müslüman olmakla şereflendi.

Ashab-ı kiramın büyüklerinden olan Adiyy b. Hâtem, işte bu zattır.

PEYGAMBERİMİZİN, NECÂŞÎNİN VEFATINI HABER VERMESİ

Hicret'in 9. senesi Receb ayından bir gün idi.

Hz. Resûlullah'ın etrafında birçok sahabe vardı.

Bu sırada, "Bugün, sizin sâlih bir kardeşiniz vefat etti. Kalkın, onun namazını kılın!"[1521] diye buyurdu.

Sahabeler derhal hazırlandılar ve Hz. Resûlullah'ın arkasında saf bağlayarak "sâlih kardeşleri" üzerinde gaib namazı kıldılar.

Namazdan sonra Resûl-i Ekrem, "Kardeşiniz Necâşî Ashame için Allah'tan mağrifet talep ettik!"[1522] buyurdu.

Bunun üzerine sahabeler, "sâlih kardeşlerinin" Habeş Hükümdarı Ashame olduğunu öğrenmiş oluyorlardı.

Medine'ye yaklaşık bir hafta sonra gelen haber, Habeş İmparatorunun aynı günde vefat ettiğini bildiriyordu!

Habeş Necâşîsi Ashame, Hz. Resûlullah tarafından bir mektupla Hicret'in 7. senesinde İslam'a davet edilmişti. Ashame derhal Müslüman olmuştu. Müslüman elçiye de, "Keşke, şu saltanata bedel Muhammed-i Arabî'nin (a.s.m.)

[1520] İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 468; İbn Esir, *a.g.e.*, c. 3, s. 393.

[1521] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 400.

[1522] Müslim, *Sahih*, c. 2, s. 657.

hizmetkârı olsaydım! O hizmetkârlık, saltanattan çok daha üstündür!"[1523] demişti.

PEYGAMBERİMİZİN, HANIMLARINDAN BİR AY UZAK KALMASI

Hicret'in 9. senesinde, İslam nuru bütün haşmetiyle Arabistan Yarımadası'nı kucaklamıştı. Hz. Resûlullah'ın elinde artık birçok maddî imkân vardı. İslam devletinin serveti çoğalmış, Müslümanların maddî durumları oldukça düzelmişti.

Her türlü imkâna kavuşmuş olmasına rağmen, Hz. Resûlullah sâde hayatından ayrılmıyor, mütevazı yaşayışına devam ediyor, lüks ve debdebeye iltifat etmiyordu.

Fakat Ezvac-ı Tâhirat, kadınlığın fıtratında bulunan ziynet ve dünya malına karşı meyli saikiyle dünyanın refah ve bolluğundan, giyim kuşam ve ziynetinden, bol nimetler içinde yaşamaktan nasiplerini almak istiyorlardı. Bunun için de zaman zaman Peygamberimizin etrafında toplanarak, "Bizler de başka kadınların istedikleri ziynetleri isteriz!" derlerdi; sonra da her biri birtakım arzularda bulunurdu.

Fakat Peygamber Efendimiz, kendisi sâde yaşadığı gibi hanımlarının da sâde bir hayat sürmelerini ve buna râzı olmalarını arzu ediyordu. Bunun için de isteklerine müspet cevap vermiyordu. Ayrıca Ezvac-ı Tâhirat'ın bu tarz isteklerde bulunmasından da mübarek gönülleri rahatsızlık duyuyordu.

Efendimizin mûtad bir âdeti vardı: Her ikindi namazından sonra hanımlarını dolaşır, onların hal hatırlarını sorar, ihtiyaçlarını tespit ederdi. Akşam da sıra hangi hanımında ise, o hanımın odasında diğer bütün hanımları da toplanır, sohbet ederlerdi. Sonra da herkes kendi hücresine çekilirdi.

Bu mûtad ziyaretlerinde Ezvac-ı Tâhirat'ın her biri, yanlarında bulunanlardan kendilerine ikram ederlerdi.

Günün birinde Hz. Zeyneb bint-i Cahş validemize bir tulum bal hediye getirilmişti. Hz. Zeyneb de her gelişinde Resûl-i Ekrem'e çok sevdiği bu baldan şerbet yaparak ikramda bulunurdu. Bu sebeple o, Hz. Zeyneb'in yanında her zamankinden fazla kalırdı.

Bu durum Hz. Âişe'nin nazarından kaçmadı. Sebebini merak etmeye başladı. Bir ara cariyesi vasıtasıyla bu fazla duruşun sebebinin ikram edilen bal şerbeti olduğunu öğrendi.[1524]

[1523] İbn Kesir, *Sîre*, c. 2, s. 30.

[1524] Aynî, *Umdetü'l-Kâri*, c. 20, s. 244.

Hz. Âişe'nin Tâlimatı

Hz. Âişe ile Hz. Zeyneb arasında nedense bir rekabet vardı; hatta bu yüzden Peygamberimizin pâk zevceleri iki gruba ayrılmışlardı. Hz. Sevde, Safiyye ve Hafsa (r. anhünne), Hz. Âişe'nin tarafını; Ümmü Seleme ile Ümmü Habibe, Meymûne ve Cüveyriye (r. anhünne) ise, Hz. Zeyneb bint-i Cahş'ın grubunu teşkil ediyorlardı.[1525]

Resûl-i Ekrem'in, Hz. Zeyneb'in odasında fazla kalmasından müteessir olan Hz. Âişe, gayrete geldi. Taraftarı olan diğer hanımları toplayarak kendilerine şu tâlimatı verdi:

"Resûlullah hangimizin yanına gelirse, kendisine şöyle soracağız: 'Yâ Resûlallah! Megâfir mi yediniz?' Resûlullah, 'Hayır' diyecektir. Biz de o zaman, 'O halde bu koku ne?' diye soracağız. Tabii ki o; 'Zeyneb bana bal şerbeti içirmişti' cevabında bulunacaktır. O zamanda biz, 'Demek, o balın arısı urfut ağacından yayılmış, bal toplamış' deriz."[1526]

Megâfir, "mağfur"un çoğuludur. Mağfur, fena kokulu urfut ağacının yapışkan, tatlı, fakat fena kokulu bir zamkıdır.

Kâinatın Efendisi, bu kokudan fazlasıyla rahatsız olurdu. Hz. Âişe bunu bildiği için bu tarz bir tâlimatta bulunmuştu.

Peygamber Efendimiz, bir gün Hz. Hafsa'nın odasına girerken, "Yâ Resûlallah! Megâfir mi yediniz?" sorusuyla karşılaştı.

Peygamber Efendimiz, "Hayır!" dedi.

Hz. Hafsa, "O halde bu koku ne?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "Zeyneb bint-i Cahş'ın evinde bal şerbeti içmiştim" buyurdu.

O zaman Hz. Hafsa, "Demek ki o balın arısı urfut ağacından yayılmış, bal toplamış" dedi.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Onu bir daha içmem!" diyerek yemin etti. Sonra da, "İşte, yemin ettim! Sakın bunu (ne Âişe'ye ne de) başka bir kimseye duyurma" diye buyurdu.[1527]

Böylece, Peygamber Efendimiz, sırf "hanımlarını memnun etmek ve aralarındaki iki hizb halinde hissolunan fıtrî kadınlık gayret ve kıskançlığının aile nizamı üzerine aksi tesir icrasından çekinmek maksadına mebni"[1528] olarak, kendisine helâl bir gıda olan baldan faydalanmamaya yemin etmiş oluyordu.[1529]

[1525] Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 132.

[1526] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 85; Buharî, *a.g.e.*, c. 4, s. 167; Müslim, *Sahih*, c. 2, s. 1101-1102.

[1527] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 85; Buharî, *a.g.e.*, c. 6, s. 167; Müslim, *a.g.e.*, c. 2, s. 1102.

[1528] Kâmil Miras, *Tecrid-i Sarih Tercemesi*, c. 11, s. 209.

[1529] Burada Hz. Resûlullah'ın helâl olan şeyi haram kılmasından murad, nefsini o şeyle faydalanmaktan alıkoymaktır; yoksa, Allah'ın helâl kıldığı bir şeyi hakikatte haram kılmak ve haram iti-

Bunu, verdiği birkaç sırla[1530] birlikte gizli tutmasını Hz. Hafsa'ya sıkı sıkıya tembih eyledi. Hatta ondan bu hususta söz aldı.

Peygamberimizin baldan istifade etmemeye yemin etmesi üzerine şu ayet-i kerime nâzil oldu:

"Ey Resûlüm! Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi, kadınlarının rızasını arayarak sen ne diye kendine haram edersin? Bununla birlikte üzülme! Allah, Gafûr'dur, Rahîm'dir."[1531]

Hz. Hafsa, Resûl-i Ekrem'in bu sırlarını gizlemedi; çok geçmeden, en çok anlaştıkları Hz. Âişe'ye duyurdu. Duruma bundan sonra diğer hanımları da muttali oldu.

Mahremiyetinin muhafazasını istediği vakıanın ifşa edildiğini Cenab-ı Hak, Resûlüne vahiyle bildirdi: "Hani Peygamber, kadınlarından birine gizlice bir söz söylemişti. Vakta ki kadın o sırrı (gizlemeyip) haber verdi. Allah da onu Peygambere açıkladı. Artık Peygamber, zevcesine ifşa ettiklerinin bir kısmını bildirdiyse de bir kısmını yüzüne vurmaktan sarf-ı nazar etti. Resûlullah kadına ifşa ettiğini söyleyince kadın, 'Onu sana kim haber verdi?' diye sordu. O da, 'Her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan Allah haber verdi!' buyurdu."[1532]

Bunun üzerine Hz. Resûlullah, Hz. Hafsa'ya serzenişte bulundu. Hz. Âişe ise ona arka çıktı. Hep beraber dünya hayatının ziynet ve refahı ile ilgili bazı istek ve tekliflerde bulundular.

Peygamberimiz hem duruma üzüldü, hem de hanımlarının birbirlerini kıskanmalarından fazlasıyla rahatsız oldu.

Bunun üzerine, dünya hayatının nazarındaki ehemmiyetsizliğini anlatmak, hanımlarına bir ders vermek, aynı zamanda aralarındaki kıskançlık ve çekememezliğe bir derece mani olabilmek düşüncesiyle ve neticede onların zâtına besledikleri muhabbet ve sadâkatlerini ölçmek maksadıyla onlardan bir ay uzak durmak üzere yemin etti;[1533] bu yemininden sonra da, Meşrebe diye anılan çardakta tek başına yatıp kalkmaya başladı.[1534]

---

kad etmek değildir. Zira, Allah'ın helâl kıldığı bir şeyi kimse haram kılamaz, haram kıldığı bir şeyi de kimse helâl edemez. Ancak bir insan helâl olan bir şeyden faydalanmaktan kendisini alıkoyma müsaadesine sahiptir. Buna binaen Resûlullah, kendisine, helâl bir gıda olan balı veya şerbetini içmeyi yasaklamıştır. Dolayısıyla, "Allah'ın helâl kıldığını Resûlullah nasıl haram kılar?" diye bir soru akla gelmemelidir.

1530 Bir kısım rivâyetlere göre, Peygamberimiz, Hz. Hafsa'ya, kendisinden sonra Hz. Ebû Bekir'in, ondan sonra da Hz. Ömer 'in halife olacağını haber vermişti (İbn Kesir, *Sîre*, c. 4, s. 390).

1531 Tahrim, 1.

1532 Tahrim, 3.

1533 Buharî, *a.g.e.*, c. 7, s. 230; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 406.

1534 Buharî, *a.g.e.*, c. 7, s. 230; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 406.

İşte, bu hadiseye "İ'lâ Hadisesi" denir. "İ'lâ"nın lügat manası "mutlak yemin"dir; fıkıh dilinde ise, erkeğin, cinsî muamelede bulunmamak üzere hanımına yaklaşmamaya yemin etmesi demektir.

Ashab-ı Kiramın Telâşı

Peygamber Efendimizin Meşrebe'de yalnız başına kaldığını duyan sahabeler, "Hanımlarını boşamıştır" zanniyla telâşlandılar. Hz. Ömer, bu telâşını şöyle anlatır:

"Medine'nin Avali semtinde oturuyordum. Ensardan bir komşum vardı. İkimiz birer gün arayla Resûlullah'ı ziyaret ederdik. Ben inersem, o gün vahiy ve sâireye dair (ne duyarsam) haberini komşuma getirirdim. O indiği zaman da aynı şeyi yapardı.

"Sıra komşumda idi. Gecenin bir kısmı geçmişti. Gelerek kapıyı şiddetle çaldı. Telâşla açtım.

"'Ne var?' diye sordum.

"'Büyük bir felâket!' dedi.

"'Ne oldu?' dedim, 'Gassanîler, Medine'ye hücuma mı geçtiler?'

"'Hayır!' dedi. 'Daha fena bir şey vuku buldu. Resûlullah, zevcelerini boşamış!'

"Bunun üzerine, sabah namazını kıldıktan sonra giyinip kuşandım ve Medine'ye indim. Hafsa'nın yanına vardım. Ağlıyordu.

"Ne diye ağlıyorsun?' dedim, 'Ben, seni bundan (Resûlullah'a karşılık vermekten, kendisinden bir şey istemekten) sakındırmamış mıydım?'

"Sonra sordum: 'Allah Resûlü, sizleri boşadı mı?'

"'Bilmiyorum' dedi.

"'Resûlullah şimdi nerede?' diye sordum.

"'Şuradaki Meşrebe'de... İnzivaya çekilmiş' dedi.

"Kalktım, Resûlullah'ın bulunduğu yere yaklaştım. Kapıda hizmetçisi Rebah vardı.

"'Ey Rebah!' dedim, 'Resûlullah'ın yanına girmem için izin iste!'

"Rebah içeri girip çıktı; 'Arzunuzu arz ettim. Sustu, bir şey söylemedi' dedi.

"Dönüp mescide gittim. Ashab-ı kiramdan bazıları minberin etrafında üzgün üzgün oturuyorlardı, bazısı ise ağlıyordu. Ben de biraz oturdum. Fakat canımın sıkıntısı bir türlü geçmiyordu. Resûlullah'ın odasına tekrar yaklaştım.

"Rebah'a, 'Ömer'in içeri girmesi için izin iste!' dedim.

"Köle içeri girip çıktı; 'Seni kendisine söyledim. Sustu, bir şey söylemedi' dedi.

"Tekrar mescide döndüm. Minberin yanında bir müddet oturdum. Endişe ve üzüntümden bir türlü kurtulamıyordum.

"Yine Resûlullah'ın bulunduğu odaya yaklaştım.

"Sesimi yükselterek, 'Ey Rebah!' dedim, 'Ben, Resûlullah'ı görmek istiyorum! Müsaade iste! Şayet Resûlullah benim Hafsa lehinde tavassutta bulunacağımı zannediyorsa, yemin olsun ki eğer Resûlullah emrederse onun boynunu uçururum!'

"Rebah içeri girdi. Çıkınca, 'Kendilerine söyledim. Sustu, bir şey söylemedi' dedi.

"Bunun üzerine dönüp giderken, kölenin ikinci sesini işittim: 'Gir, artık sana izin verdi!'

"İçeri girdim. Allah Resûlüne selam verdim. Hasırdan örülü bir yatak üzerinde idi. Hasır, derisinin üzerinde izler bırakmış, çizgiler belli oluyor idi. Etrafıma bakındım. Bir yanda bir avuç arpa, diğer yanda asılı bir post gördüm. Gözlerim yaşardı.

"Resûlullah, 'Niçin ağlıyorsun?' diye sordu.

"'Yâ Resûlallah! Nasıl ağlamayayım ki? Kisrâlar, Kayserler dünyanın zevkü sefasını sürerken, siz Allah'ın en sevgili kulu olduğunuz halde bu basit şartlar içinde yaşıyorsunuz!'

"Resûlullah, 'Ey Hattab'ın oğlu Ömer!' dedi. 'Dünya nimetinin onların, ahiret saadetinin de bizim olmasına râzı değil misin?'

"Sonra, 'Yâ Resûlallah! Kadınlarını boşadın mı?' diye sordum.

"Mübarek başlarını bana doğru kaldırarak, 'Hayır!' buyurdular.

"Bu cevap karşısında birdenbire, 'Allahü ekber!' dedim, 'Bütün ashap keder içindeler. Gidip kendilerine hakikati söyleyeyim mi?'

"Resûlullah, 'Olur' dedi ve yüzünden üzüntüsü dağılıncaya kadar konuştu. Nihayet şenlendi ve gülmeye başladı.

"Bunun üzerine çıkıp mescidin kapısına dikildim ve yüksek sesle bağırdım: 'Resûlullah, kadınlarını boşamamıştır!'"[1535]

Resûlullah'ın Meşrebe'den Ayrılışı

Bir ay dolunca, Resûlullah inzivadan çıkarak hanımlarıyla görüşmeye başladı. Bu sırada şu ayet-i kerime nâzil oldu:

"Ey Nebiyy-i Zîşan! Zevcelerine de ki:

"'Eğer, siz dünya hayatını ve ziynetini murad ederseniz, gelin ben sizin râzı olacağınız şekil üzere boşanma bedellerini vereyim de hepinizi güzellikle salıvereyim!

"'Ve eğer, siz Allah'ı, Resûlünü ve ahiret yurdunu murad ederseniz, Allah'ı

[1535] Buharî, *a.g.e.*, c. 1, s. 31-33; c. 6, s. 70; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 1, s. 33; Müslim, *a.g.e.*, c. 2, s. 1109; 1112; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 421; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 404.

ve Resûlünü râzı etmiş olursunuz. Zira, sizden Allah'ın rızasını dünya metaı üzerine tercih ederek ihsan edenlere, Allah büyük ecir hazırlamıştır.'"[1536]

Buna göre, Resûl-i Ekrem Efendimiz, hanımlarını, dünya ve dünya ziyneti ile Allah ve Resûlünü tercihte serbest bırakmaya memur edilmiş oluyordu.

Ayet nâzil olduğu sırada, Efendimiz, hanımlarından Hz. Âişe'nin yanında idi. İlk önce meseleyi ona açtı; hatta bu konuda babasına anasına danışabileceğini de beyan etti.

Hz. Âişe derhal cevabını verdi: "Ben, bu hususta mı anneme babama danışacağım? Ben, elbette ki Allah'ı, Resûlünü ve ahiret yurdunu tercih ediyorum!"[1537]

Peygamber Efendimiz, bu cevaba gülümsedi.

Diğer Ezvac-ı Tâhirat da aynı şekilde Allah ve Resûlünün rızasını ve ahiret yurdunu, dünya ve ziynetine tercih ettiler; böylece, Fahr-i Kâinat Efendimize muhabbet ve sadâkatlerini ispatlamış oldular.

BENÎ BELİY HEYETİNİN MÜSLÜMAN OLUŞU

(Hicret'in 9. senesi Rebiülevvel ayı)

Bu tarihte, Benî Beliy kabilesinden bir heyet Medine'ye geldi. Peygamber Efendimizle görüşüp huzurda Müslüman oldular.[1538]

Heyetin büyüğü Ebu'd-Dabib, bu arada Peygamber Efendimize bazı sorular sordu. "Yâ Resûlallah!" dedi. "Ben, misafirleri ağırlamayı seven biriyim. Bundan dolayı bana ahirette bir sevab var mıdır?"

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Evet! Zengine olsun fakire olsun, yapacağın her iyilik sadakadır"[1539] buyurdu.

Bu cevaptan memnun olan Ebuddabib, bu sefer, "Yâ Resûlallah! Misafirliğin müddeti ne kadardır?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Üç gündür. Bundan sonra oturmak misafir için uygun olmaz" buyurdu.[1540] Peygamber Efendimiz, bu hadiseyle, misafirliğin hududunu çizmiştir. Mü'min, misafir mü'min kardeşini üç gün yedirip içirip, barındırmakla vazifelidir. Üç günü geçtikten sonra bu mükellefiyet üzerinden düşer. Bundan sonra onu ağırlayıp ağırlamamakta serbesttir.

Beliy heyeti, üç gün kaldıktan sonra Resûl-i Ekrem Efendimizin verdiği hediyelerle yurtlarına döndüler.[1541]

1536 Ahzab, 28, 29.

1537 Buharî, *a.g.e.*, c. 6, s. 23; Müslim, *a.g.e.*, c. 2, s. 1113.

1538 İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 330.

1539 İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 252.

1540 İbn Seyyid, *a.g.e.*, c. 2, s. 252.

1541 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 330.

TEBÜK GAZÂSI

(Hicret'in 9. senesi Receb ayı / Milâdî 630)

Hicret'in 9. senesi, İslam'ın Arabistan Yarımadası'nda bütün haşmetiyle yayıldığı senedir. Bir taraftan dalga dalga insanlar Medine'ye gelerek Resûl-i Ekrem'e İslamiyet üzerine bîat ediyor, diğer taraftan Müslüman olmuş kabilelerin dinî ve idarî işlerini tanzim etmek gayesiyle etrafa memurlar ve vâliler gönderiliyordu. Hülâsa, Asr-ı Saadet'te İslam, 9. Hicrî senede en şaşaalı ve ihtişamlı devrini yaşıyordu.

Ancak parlayan bu güneşin haşmetini çekemeyen devletler de vardı. Onlardan biri, o zamanın en güçlü devletleri arasında yer alan Bizans'tı. Başında Kayser Heraklius vardı. Çevredeki Hıristiyan Araplardan da gördüğü tahrik neticesinde Din-i Mübîn-i İslam'ı ve müntesiplerini ortadan kaldırmak maksadıyla büyük bir ordu hazırlıyordu. Bu maksatla Cüzam, Lahm, Âmile, Gassan v.s. kabileler de Heraklius'un bu ordusuna katılacaklardı.[1542] Bir insan seli halinde Medine üzerine akacak ve güya Müslümanları imhâ edeceklerdi.

Durumu Resûlullah Efendimiz derhal haber aldı ve ânında hazırlığa başladı.

Peygamber Efendimiz, herhangi bir gazâya çıkarken, maksadını açıklamazdı; bir başka yere gidecekmiş gibi davranır ve konuşurdu.

Bu sefer öyle yapmadı. Halkın ona göre hazırlanması için, gidilecek yerin uzaklığını, zamanın kıtlık ve yokluk zamanı olduğunu, düşmanın da çokluğunu açıkça mücahitlere bildirdi.[1543]

Medine içinde harp hazırlıkları başlarken, Peygamber Efendimiz, etraftaki Müslüman kabilelere de haber gönderdi ve harp için mücahit istedi.[1544]

Zenginlerin Yardımı

Her tarafta kıtlık ve kuraklık hâkimdi. Harbe iştirak edecek mücahitlerden birçoğunun silah satın alacak, harp hazırlığı için sarfedecek paraları yoktu.

Resûl-i Ekrem, Müslüman zenginleri, harp hazırlığı ve teçhizatı için yardıma çağırdı.

Hali vakti yerinde olan Müslümanlar, bu davete derhal icabet ettiler.

Hz. Ömer'in Yardımı

Hz. Ömer, Nebiyy-i Ekrem Efendimizin davetine koşanların başındaydı. Kendi kendine, "Bugün Ebû Bekir'i geçeceğim!" diyordu. Malının yarısını alıp Peygamber Efendimize getirdi.

[1542] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 165.

[1543] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 159; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 165.

[1544] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 165.

Resûl-i Ekrem, "Ey Ömer! Ev halkına ne bıraktın?" diye sordu.

Hz. Ömer, "Size getirdiğimin bir mislini bıraktım" dedi.[1545]

Hz. Ebû Bekir'in Yardımı

Hz. Ebû Bekir, bütün serveti olan dört bin dirhem[1546] gümüşü alıp huzur-u Risâlete getirdi.

Hz. Ömer, onun ne getirmiş olduğunu merakla öğrenmek istiyordu.

Peygamber Efendimiz, "Ey Ebû Bekir! Ev halkına ne bıraktın?" diye sordu.

Sıddık-ı Ekber sevinçle, "Onlara, Allah ve Resûlünü bıraktım!"[1547] cevabını verdi.

Bu fedakârlık karşısında Hz. Ömerü'l-Faruk'un gözleri yaşardı ve "Anam babam sana feda olsun ey Ebû Bekir!" dedi. "Hayır yolundaki her yarışta beni muhakkak geçiyorsun! Artık hiçbir şeyde seni geçemeyeceğimi iyice anladım!"[1548]

Hz. Osman'ın Yardımı

"Zinnureyn" lakabının sahibi Hz. Osman, o sırada Şam'a göndermek üzere bir ticaret kervanı hazırlamıştı. Yardım daveti üzerine, kervanı Şam'a göndermekten vazgeçti ve üç yüz deveyi üzerindeki mallarla birlikte Hz. Resûlullah'a teslim etti. Ayrıca elli at ve bin altın nakit hibe etti.

Hz. Osman b. Affan'ın bu fedakârlığı karşısında Server-i Kâinat Efendimiz, "Allahım, ben Osman'dan râzıyım, sen de ondan râzı ol!"[1549] buyurdu.

Hz. Abdurrahman b. Avf'ın Yardımı

Hz. Resûlullah'ın yardım davetine Abdurrahman b. Avf (r.a.), dört bin dirhemle koştu.

"Yâ Resûlallah!" dedi. "Bu dört bin dirhemi size takdim ediyorum; bir o kadarını da ev halkım için bıraktım."

Resûl-i Ekrem, "Getirdiğin de, ev halkına bıraktığın da bereketli olsun!" buyurdu.[1550]

Resûl-i Kibriyâ Efendimizin bu duası bereketiyledir ki Abdurrahman b. Avf Hazretleri vefat ettiği zaman, dört hanımından sadece her birisinin miras hissesine on sekiz bin miskal altın düştüğünü görmüşlerdi.[1551]

[1545] Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 615.

[1546] Bir dirhem, üç gramdır.

[1547] Tirmizî, *a.g.e.*, c. 5, s. 615.

[1548] Tirmizî, *a.g.e.*, c. 5, s. 615; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 3, s. 327.

[1549] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 161.

[1550] Taberî, *Tefsir*, c. 10, s. 197.

[1551] İbn Esîr, *a.g.e.*, c. 3, s. 315-316.

Daha birçok Müslüman, ellerinden gelen yardımı yapmaktan geri durmadılar. Kimi hurma getiriyor, kimi devesini getirip ordunun hizmetine veriyordu. Hiçbiri, getireceği şeyin büyüklüğüne, azlığına, ehemmiyetsizliğine bakıp yardıma koşmaktan geri kalmıyordu.

Bir Sa' Hurmayla Yardıma Koşan Zât

Ebû Akîl, elinde bir sa' hurmayla Resûlullah'ın huzuruna geldi.

"Yâ Resûlallah!" dedi. "İki sa' hurma karşılığında bütün gece sırtımla su çektim. Bu iki sa'dan birini ev halkım için bıraktım, diğerini de Rabbimin rızasını kazanmak için size getirdim!"

Bundan son derece mütehassis olan Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Allah, senin getirdiğini de, ev halkına bıraktığını da bereketli kılsın!" diye buyurdu ve getirilen hurmaların sadakalar kısmına dökülmesini emretti.[1552]

Bir başka fakir Müslüman olan Ulbe b. Zeyd, Allah Resûlünün bu davetine can-ü gönülden bir şeylerle katılmak istiyordu. Ama götürecek hemen hemen hiçbir şeyi yoktu. Allah'a yalvardı: "Ey Allahım! Sen, cihada çıkmayı emrettin. Hâlbuki beni, Resûlünle birlikte cihada çıkabilecek bir bineğe sahip kılmadın." Sonra, kendilerinden yararlandığı bazı şeylerle Hz. Resûlullah'ın huzuruna geldi.

"Yâ Resûlallah! Elimde sadaka olarak verebileceğim bir şey yok. Kendisinden faydalandığım şu şeyleri tasadduk ediyorum" dedi ve ilave etti: "Bundan dolayı, beni üzen veya bana kötü söyleyen ya da benimle 'Bu da tasadduk edilir mi?' deyip eğlenecek kimseye hakkımı helâl ediyorum!"[1553]

Peygamber Efendimiz, "Allah, sadakanı kabul buyursun!" dedi.

Ertesi gün, Peygamber Efendimiz, ashabına, "Şu gece tasaddukta bulunmuş kişi nerededir?" diye sordu.

Kimsede bir hareket görülmedi.

Bu sefer Efendimiz, "Gece sadakayı veren nerede ise ayağa kalksın!" buyurdu.

Ulbe ayağa kalktı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Ben, senin sadakanı kabul ettim. Seni müjdelerim! Muhammed'in varlığı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki sen, sadakası kabul olunanların divânına yazıldın!"[1554] buyurdu.

Ulbe, bundan son derece memnun oldu.

[1552] Taberî, *a.g.e.*, c. 10, s. 194-195.

[1553] İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 500.

[1554] İbn Kesir, *Sîre*, c. 4, s. 9.

Müslüman Kadınların Fedakârlığı

Müslüman kadınların bu yolda gösterdikleri fedakârlıklar da takdire şâyandı. Boyunlarında, el ve kulaklarında ne kadar ziynet eşyası varsa, Allah yolunda cihada çıkacak olan ordunun hazırlığı için getirip onları Hz. Resûlullah'a seve seve teslim etmekte asla tereddüt göstermiyorlardı.

Eslem kabilesine mensup Ümmü Sinan der ki:

"Âişe'nin (r.anha) evinde, Resûlullah'ın (a.s.m.) önüne serilmiş bir örtü gördüm. Üzerinde fil dişinden bilezikler, pazubentler, yüzükler, halhallar, küpeler, develerin ayaklarını bağlayacak kayışlar ile kadınlar tarafından gönderilen ve Müslümanların savaşa hazırlanmalarına yarayan birtakım şeyler bulunuyordu."[1555]

İşte, bütün bu yardımlarla, kıtlık, yoksulluk ve fakirlik yüzünden harbe iştirak edecek durumdan mahrum bulunan birçok Müslümana da silah tedarik edildi, sefer hazırlığı yapıldı, harp teçhizatı sağlandı.

Bekkâun

Harbe iştirak etmek isteyenler öylesine çoktu ki zengin ashabın yardımları bile onların teçhizi için kâfi gelmiyordu. Durumları müsait olmayanlar, Resûlullah'a, sefere gönüllü olarak katılmak istediklerini belirtiyorlar, ancak kimine binecek deve, kimine silah, kimine ise yol azığı tedarik edilemediğinden kabul edilmiyordu.

Red cevabı alanlar arasında "Bekkâun," yani "Ağlayanlar" diye meşhur yedi zât vardı ki şunlardı:

Salim b. Umeyr, Amr b. Hümam, Ulbe b. Zeyd, Irbez b. Sariyye, Ebû Leylâ Abdurrahman b. Ka'b, Abdullah b. Mugaffel ve Heremî b. Abdullah.[1556]

Bu yedi zât, harp hazırlıkları sırasında Peygamberimizin huzuruna çıkarak, "Yâ Resûlallah! Sefere çıkmak isteriz; ancak binecek devemiz, yolda yiyecek azığımız yok!" diyerek durumlarını arz ettiler.

Resûl-i Ekrem, "Size verecek binek kalmadı" buyurunca, üzüntülerinden ağlayarak huzur-u Risâletten ayrıldılar.[1557]

Cenab-ı Hak, bu fedakâr sahabeler hakkında şöyle buyurdu:

"Bir de o kimselere günah yoktur ki kendilerini bindirip savaşa sevkedesin diye sana geldikleri zaman (kendilerine), 'Sizi bindirecek bir hayvan bulamıyorum' demiştin. Bu uğurda sarfedecekleri şeyi bulamadıklarından dolayı kederlerinden gözleri yaş döke döke döndüler."[1558]

[1555] Vakidî, *Megazi*, c. 3, s. 991-992.

[1556] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 161; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 165.

[1557] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 161; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 165.

[1558] Tevbe, 93.

Harbe iştirak edemeyecekleri endişesiyle üzüntülerinden gözyaşı dökerek Peygamberimizin huzurundan ayrılan bu sahabeler, bu ayetin inmesiyle zengin sahabeler tarafından birer ikişer teçhiz edildiler. Böylece, harbe iştirak etme imkânı kendilerine tanınmış oldu. Rivayete göre, bunların üçünü Hz. Osman b. Affan, ikisini Peygamberimizin amcası Hz. Abbas, ikisini de Yamin b. Umeyr harp için teçhiz etmişlerdir.[1559]

Münafıklar Sahnede

Sıcaklık, kıtlık ve kuraklık her tarafı kasıp kavuruyordu. Bahçelerde meyvelerin tam olgunlaştığı bir zamandı. İnsanların, güneşin kavurucu sıcaklığından birazcık olsun uzak kalmak amacıyla bağ ve bahçelerindeki ağaçların gölgelerine oturmak için en şiddetli arzuyu duydukları bir mevsimdi. Ve böyle bir zamanda İslam ordusu, dünyanın en büyük devletlerinden biri olan Bizans'a karşı harbe çıkacaktı. Gönüllerinde Allah muhabbeti yerine dünya, mal, mülk sevgisi bulunan kimseler, buna nasıl iştirak edebilirlerdi, bu sıkıntılara nasıl katlanabilirlerdi?

Nitekim dünyaya adeta kopmaz bağlarla bağlı bulunan ve dünya hayatını ahiret hayatına tercih eden münafıkların yine ortalığı karıştırmaya başladığı görülüyordu. Reisleri Abdullah b. Übey, Müslümanlar arasına fitne sokmak, onlarda harbe karşı bir gevşeklik, bir çekingenlik meydana getirmek gayesiyle şöyle konuşuyordu:

"Muhammed, Roma devletini oyuncak mı zannediyor? Onun ve ashabının esir düşeceklerini şimdiden görür gibiyim!"[1560]

Diğer münafıklar da, "Bu sıcakta harbe mi çıkılır?" diyorlardı.[1561]

Cenab-ı Hak, münafıkların bu sözleri üzerine şu ayet-i kerimeyi inzâl buyurdu:

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ ۗ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا ۚ لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ۞

"Tebük Savaşı'na iştirak etmeyip geri kalan münafıklar, Resûlullah'a muhalefet ederek oturup kalmalarıyla sevindiler; Allah yolunda mallarıyla, canla-

[1559] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 161-162.

[1560] Vakidî, *a.g.e.*, c. 3, s. 1041.

[1561] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 160.

rıyla mücadele etmeyi çirkin gördüler ve 'Bu sıcakta harbe çıkmayın!' dediler. De ki:

"'Cehennem ateşi daha sıcaktır; fakat gidecekleri yeri bilseler...'"[1562]

Bazıları da, kadınlara düşkünlüğünü, harbe iştirak etmemek için bahane ediyordu. Bunun üzerine de şu ayet-i celîle nâzil oldu:

"O münafıklardan kimi de şöyle diyecektir:

"'Bana izin ver, beni fitne ve isyana düşürme!'

"Bilmiş ol ki onlar, fitneye düşmüşlerdir. Şüphe yok ki cehennem, kâfirleri kuşatıcıdır."[1563]

Daha birçok münafık, böylesine sudan bahanelerle Peygamber Efendimizden izin istediler. Bunun üzerine, seksenden fazla münâfığa izin verildi.

Onlar, Peygamber Efendimize beyan ettikleri özürlerinde yalancı idiler; Allah ve Resûlüne gönülden inanmış kimseler değillerdi. Cenab-ı Hak, şu ayetiyle de onların bu durumunu Resûlüne haber veriyordu:

"Senden izin isteyenler, ancak Allah'a ve ahiret gününe iman etmeyenler, kalpleri şüpheye düşenlerdir. Onlar şüphe içinde bocalayıp dururlar."[1564]

Bir sonraki ayette de, Allahü Teâlâ, yerlerinde oturup kalanlara bakıp ümitsizliğe kapılmamaları için Müslümanları teselli ediyordu: "Eğer aranızda onlar da cihada çıksalardı, içinizde şer ve fesadı artırmaktan başka bir şey yapmazlar, bozgunculuğa koşarlardı!"[1565]

Münafıklar gürûhunun sudan bahanelerle harbe iştirak etmeyişleri, Allah ve Resûlüne gönülden bağlı olan mücahitleri cihada çıkmak hususunda asla tereddüde düşürmedi.

İslam Ordusu Hazır

Resûl-i Ekrem Efendimiz, her türlü sıkıntı ve imkânsızlıklara rağmen Seniyyetü'l-Veda ordugâhında ordusunu hazırladı. Ordu, otuz bin kişi idi. Bunun on binini süvariler teşkil ediyordu.[1566]

Bundan sonra Peygamber Efendimiz, Medine'de yerine Muhammed b. Mesleme'yi (r.a.) vekil bıraktı.[1567]

Hz. Ali de, İslam ordusuyla Seniyyetü'l-Veda'ya kadar gelmişti. Resûl-i Ekrem Efendimiz, onu huzuruna çağırdı ve "Medine'de muhakkak ya ben kala-

---

[1562] Tevbe, 81.

[1563] Tevbe, 49.

[1564] Tevbe, 45.

[1565] Tevbe, 47.

[1566] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 162; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 166.

[1567] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 162; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 165.

cağım ya da sen kalacaksın"[1568] buyurdu; sonra da onu, her iki ev halkının işleriyle meşgul olmak üzere Medine'de bırakacağını söyledi.

Hz. Ali ağladı. "Yâ Resûlallah!" dedi. "Gittiğin her tarafta ben senin yanında bulunmak isterdim; tek arzum buydu. Beni çocuk ve kadınlar arasında vekil mi bırakıyorsun?"[1569]

Peygamber Efendimiz cevaben, "Bana göre sen, Mûsa'ya göre Harun[1570] gibi olmaya râzı olmaz mısın? Şu kadar farkla ki benden sonra peygamber gelmeyecektir!" buyurunca, Hz. Ali hiç beklemeden son sürat Medine'ye geri döndü.[1571]

Peygamber Efendimiz, orduya hareket emrini vermeden önce, en büyük sancağı Hz. Ebû Bekir'e teslim etti;[1572] en büyük bayrağı ise Zübeyr b. Sâbit'e verdi.

İslam Ordusunun Medine'den Hareketi

Receb ayının bir Perşembe günü idi.

Güneşin batışına yakındı. Resûl-i Ekrem Efendimizin emriyle İslam Ordusu Medine'den Tebük'e doğru harekete geçti. Gönüllü olarak Allah yolunda cihada çıkan mücahitlerde, bunca sıkıntı ve nâmüsait şartlara rağmen en ufak bir tereddüt ve gevşeme yoktu. Geçici sıcaklığa ve sıkıntılara karşılık ahiret âleminde sonsuz nimetlere kavuşacaklarını, Allah'ın cemâliyle müşerref olacaklarını biliyorlardı. Güneşin kavurucu sıcaklığı, imanlı gönüllerindeki serinliğe tesir edemiyordu. Maddî sıkıntı ve imkânsızlıklar İ'lâ-yı Kelimetullah uğrunda savaşmaya olan aşk ve şevklerini kıramıyordu. Bu ulvî ve kutsî duygularla yollarına devam ediyorlardı.

Hz. Ali'nin Arkadan İslam Ordusuna Yetişmesi

Peygamber Efendimiz tarafından Hz. Ali'nin Medine'de bırakılması üzerine de münafıklar, ileri geri konuşmaya başladılar. Maksatları, bunu vesile ederek İslam câmiasında bir huzursuzluk meydana getirmekti. Şöyle diyorlardı:

"Herhalde, onu yanında götürmek istemediğinden Medine'de bıraktı!"[1573]

Hz. Ali bu sözleri duyar da durur mu? Derhal silahlanıp İslam ordusunun arkasına düştü; Cürf denilen mevkide Resûl-i Kibriya Efendimizle buluştu.

[1568] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 24.

[1569] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 24; Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 86.

[1570] Hz. Musa, Tur dağına çıktığı zaman, geride kavminin idaresine bakmak üzere kardeşi Hz. Hârun'u bırakmıştı.

[1571] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 24; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 86.

[1572] Resûl-i Ekrem Efendimizin, bu son gazâlarında en büyük sancağı Hz. Ebû Bekir'e vermesinin, vefatlarından sonra onun ilk halife olacağına lâtif bir işaret olduğu zikredilmiştir.

[1573] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 163.

Peygamber Efendimiz, "Yâ Ali, neden dolayı çıkıp geldin?" diye sordu.

Hz. Ali, "Yâ Resûlallah! Münafıklar, senin bana kıymet vermediğini söylüyorlar, 'bende görüp hoşlanmadığın bir şeyden dolayı beni yanında götürmediğinden' söz ediyorlar!"[1574]

Peygamber Efendimiz, işin mahiyetini anlamıştı. Güldü.

"Onlar, yalan söylemişlerdir. Ben seni arkamda bıraktıklarıma vekil tayin ettim. Derhal geri dön! Gerek benim ev halkım ve gerek senin ev halkın içinde vekilim ol!" buyurdu.[1575]

Hz. Ali, Efendimizin sözlerini tasdik edip derhal Medine'ye döndü.[1576]

Medine'de birçok münafık kalmıştı. Bunların, herhangi bir karışıklığa ve bozgunculuğa tevessül edebileceklerini de göz önünde bulundurarak, Peygamber Efendimizin Hz. Ali'yi Medine'de bıraktığı da söylenebilir.

Meşhur Üç Kişi

Bir kısım münafığın sefere katılmayışı yanında, ne yazık ki samimi Müslümanlardan Ka'b b. Mâlik, Hilâl b. Ümeyye ve Mürâre b. Rebî' de sırf ihmâlkârlıkları yüzünden Medine'de kaldılar.[1577]

Bu meşhur üç kişi hakkında vâkî olacak muameleyi, Peygamber Efendimizin Medine'ye dönüşünden sonra anlatacağız.

Ebû Zerr'in Geride Kalışı ve Bir Mucizenin Zuhuru

Fahr-i Kâinat kumandasındaki İslam ordusu, güneşin sıcaklığına, çölün kavuruculuğuna aldırmadan yoluna devam ediyordu.

Bir ara mücahitler, "Yâ Resûlallah! Ebû Zerr, devesi yürümediğinden geride kalmış" dediler.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Eğer onda bir hayır varsa, Yüce Allah, onu bize kavuşturur" buyurdu.[1578]

Ebû Zerr (r.a.), devesi zayıf olduğu için geride kalmıştı; devesinin yürüyemeyeceğini anlayınca da eşyasını sırtına almış, şiddetli sıcaklar altında yaya olarak ordunun arkasına düşmüştü.

Ordu, bir konak yerinde istirahate çekilmişken, uzaktan birinin gelmekte olduğu görüldü; yaklaşan, Ebû Zerr'di. Mücahitler, Peygamber Efendimize haber verdiler. Şöyle buyurdular:

"Allah, Ebû Zerr'e merhamet etsin! O, yalnız yaşar, yalnız başına ölür ve yalnız başına haşrolur!"[1579]

[1574] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 163; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 24-25.

[1575] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 163; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 24.

[1576] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 163; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 25.

[1577] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 162; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 143.

[1578] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 167; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 145.

Bu ferman-ı Nebevî'den seneler sonra, Hz. Osman'ın hilâfeti sırasındaydı.

Şam'da ikamet etmekte olan Ebû Zerr, bir gün, "Altını ve gümüşü yığıp biriktirip de onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu? İşte bunları, elem verici bir azapla müjdele!"[1580] meâlindeki ayet-i kerimeyi okudu.

Hz. Muaviye, "Bu, biz Müslümanlar hakkında değil, ehl-i kitap hakkındadır!" deyince, Hz. Ebû Zerr, "Hayır; bu hem bizim, hem de ehl-i kitap hakkındadır!" cevabını verdi.

Bu sebeple aralarında tartışma ve münakaşa çıktı.

Hz. Muaviye, bunun üzerine, "Ebû Zerr, Şam halkını rahatsız ediyor" diye yazıp, onu Hz. Osman'a şikayet etti.

Hz. Osman da onu Şam'dan Medine'ye çağırdı.

Medine'ye gelen Hz. Ebû Zerr'e İslam Halifesi, "Yanımda kal, bütün ihtiyaçlarını karşılayayım" diye teklifte bulundu. Fakat o, "Dünyanızdaki şeylerin bana gereği yok" diyerek bu teklifi kabul etmedi.

Bu sefer Hz. Osman, "İstersen, yakın bir yere çekil, orada kal" diye teklif etti.

Ebû Zerr, bunu kabul etti ve "Rebeze'ye gitmeme izin ver" diye dilekte bulundu.

Hz. Osman'ın izin vermesi üzerine de Medine'ye üç konak uzaklıkta bulunan Rebeze'ye gitti.

Bir müddet sonra rahatsızlandı. Yanında sadece zevcesi ile hizmetçisi vardı. Onlara, "Ölünce beni yıkayınız, kefenleyiniz. Sonra da cenazemi yolun ortasına koyunuz! Yanınıza uğrayacak ilk binitli yolculara, 'Bu, Resûlullah'ın (a.s.m.) sahabesi Ebû Zerr'dir. Gömülmesi için bize yardım ediniz' deyiniz" diye vasiyet etti.

Hanımı ağlamaya başlayınca, "Niye ağlıyorsun?" diye sordu.

Hanımı, "Sen, ölüp gidersen ben ne yaparım? Elimde avucumda hiçbir şey bulunmadığı gibi, seni saracak bir kefen bile yok!" dedi.

Bunun üzerine Ebû Zerr, "Ağlamayı bırak" dedikten sonra şöyle konuştu:

"Bir gün birkaç kişiyle birlikte Resûlullah'ın huzurunda idik. Şöyle buyurdular:

"'İçinizden birisi kır bir yerde vefat edecek; cenazesinde mü'minlerden küçük bir cemaat hazır bulunacaktır.'

"O mecliste benimle birlikte bulunanların hepsi, cemaatler içinde vefat ettiler. Sağ kalan bir tek ben varım. Şimdi de ben, kır yerde ölüyorum! Yolu gözetle! Söylediklerimin doğru çıkacağını göreceksin!"[1581]

[1579] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 167; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 4, s. 64.

[1580] Tevbe, 34.

[1581] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 233-234.

Bu sözlerinden bir müddet sonra, Hicret'in 32. senesinde yanında sadece hanımı ve hizmetçisi bulunduğu halde vefat ederek, Hz. Resûlullah'ın yirmi sene önce verdiği haberi tasdik etti.

Vefat edince, zevcesi ile hizmetçisi onun vasiyetini yerine getirdiler; yıkayıp kefenledikten sonra cenazesini yolun ortasına koydular.

Tam o sırada, umre yapmak üzere Iraklılardan küçük bir kafile çıkageldi. İçlerinde meşhur fakih Abdullah b. Mes'ûd da vardı.

Hizmetçisi ayağa kalkıp, "Bu, Resûlullah'ın sahabesi Ebû Zerr'dir. Gömülmesi için bize yardım ediniz" deyince, Hz. Abdullah b. Mes'ûd kendisini tutamayarak hüngür hüngür ağlamaya başladı ve Resûl-i Kibriya'nın seneler önceki fermanını tekrarladı: "Ebû Zerr, yalnız başına yaşar, yalnız başına ölür ve yalnız başına haşrolur!"

Sonra da hep beraber bu büyük sahabenin cenazesini defnettiler.[1582]

İslam Ordusu, Hıcr'da

İslam ordusu, Hıcr mevkiine vardı. Burası sekizinci konak yerleri idi.

Medine'den yedi merhale mesafede bulunan, Şam yolu üzerindeki Hıcr, Hz. Sâlih'in (a.s.) kavmi olan Semûd'un geceyarısından sonra Cenab-ı Hak tarafından estirilen bir toz bulutuyla helâk olduğu yerdi.[1583]

Buraya varınca, Peygamber Efendimiz, "Şu, azaba uğratılmış olanların evlerine, onların uğradıkları azaba uğrayacağınızdan korkarak ve ağlayarak giriniz" buyurdu.[1584]

Mücahitler, Hıcr'ın kuyusundan su aldılar; onunla hamurlarını yoğurdular.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, "O kuyunun suyundan içmeyiniz; ondan namaz için abdest de almayınız! Onunla yoğurduğunuz hamuru da, develere yem yapınız! Ondan hiçbir şey yemeyiniz!"[1585] diye emretti.

Peygamberimizin Yağmur Duası

Hıcr mevkiinde sabahlayan İslam ordusunda büyük bir susuzluk başgösterdi. Mücahitlerin su kaplarında su kalmamıştı. Hz. Ömer o anı şöyle anlatır:

"O kadar susamıştık ki susuzluktan boynumuzun kopacağını zannettik! Herhangi birimiz gidiyor, yüklerimizin arasında su arıyor, ancak orada su bulamadığımız gibi düşüp kalıyorduk. Hatta içimizden biri, devesini kesmiş, hörgücündeki suyu içmişti!"[1586]

1582 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 168; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 4, s. 235.

1583 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 165.

1584 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 165; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 90; Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 2286.

1585 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 164-165; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 144.

1586 İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 16.

Münafıkların Dedikoduları

Müslümanlar arasında bulunan münafıklardan bazıları, bunu fırsat bilerek dedikoduya başladılar: "Eğer Muhammed gerçekten bir peygamber olsaydı, Mûsa Peygamberin kavmine, Allah'tan yağmur dileyip yağmur yağdırdığı gibi, o da Allah'tan yağmur diler, yağmur yağdırırdı!"

Peygamber Efendimiz, bu ileri geri konuşmaları duyunca, "Demek onlar, böyle söylüyorlar, öyle mi? Allah'ın, size yağmur yağdıracağını umarım" buyurdu.[1587]

Hz. Ömer, sözlerine devamla der ki:

"Bütün bu güçlük ve sıkıntılar karşısında, Ebû Bekir, dayanamayarak, Resûlullah'a (a.s.m.) şu ricada bulundu:

"Yâ Resûlallah! Allah, duanızı kabul eder. Ne olur, bizim için hayır duada bulunsanız...'

"Resûlullah (a.s.m.), 'Bunu istiyor musunuz?' buyurdu.

"Ebû Bekir, 'Evet yâ Resûlallah!' dedi.

"Bunun üzerine Resûlullah (a.s.m.), ellerini açarak dua etti. Daha duasını bitirmeden, hava birdenbire karardı. Önce yağmur çiselemeye başladı, sonra da sağanak halinde boşaldı. Bütün mücahitler ellerindeki kablarını doldurdular.

"Konakladığımız yerden ayrılınca bir de ne görelim? Yağmur sadece ordunun bulunduğu bölge içine yağmış, o bölgenin dışında bir tek damla düşmemiş!"[1588]

İşte, Kâinatın Efendisi, böylesine bir dua, bir niyaz ve istek ile Allah'ın ikram ve ihsanına mazhar oluyordu.

Hz. Resûlullah, hayatında bu tarz birçok mucizeye, ikram ve ihsana mazhar olmuştur. Bu da onun peygamberliğinin delillerinden biridir. Bu ikram ve ihsanları gözleriyle gören Müslümanların ise imanları daha da kuvvetleniyor, daha fazla mertebe katediyordu.

Kasvâ'nın Kaybolması

Sefer sırasında bir ara Resûl-i Ekrem Efendimizin devesi Kasvâ kayboldu.[1589] Ashab-ı kiram bir süre aradılarsa da onu bulamadılar.

Münafıklar, bunu da fırsat bilerek, Hz. Resûlullah'ı rahatsız edici söz söylemekten geri durmadılar. Onlardan biri olan Zeyd b. Lusayt, "Şaşılacak şey! Muhammed, peygamber olduğunu söyler, gökten haber verir, fakat devesinin nerede olduğunu bilmez!"[1590] diye söylendi.

[1587] İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 1, s. 156.

[1588] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 165; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 144; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 16.

[1589] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 166.

[1590] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 166.

Münafığın âdice sarf ettiği bu söz, Kâinatın Efendisine ulaştırılınca, "Vallahi, ben ancak Allah'ın bana bildirdiğini bilirim, ondan başkasını asla bilemem!" diye buyurdu ve ilave etti: "Şimdi de Allah bana bildirdi ki Kasvâ, filan ve filan dağların arasındaki vadidedir; yuları bir ağaca takılmış olarak duruyor. Hemen gidiniz, onu bana getiriniz."[1591]

Sahabeler, Hz. Resûlullah'ın tarif ettiği yere gittiklerinde, deveyi aynen yuları bir ağaca dolanmış halde buldular ve alıp getirdiler.[1592]

Resûl-i Ekrem, ancak Cenab-ı Hakk'ın kendisine bildirmesiyle gaybı bilir, insanlar için gayb hükmünde olan hadiseleri haber verirdi. Bu, onun mazhar olduğu mucizelerinin bir nev'idir.

Resûlullah'ın, Allah'ın bildirmesiyle haber verdiği istikbâle âit bütün haberler, ashabın şehâdetiyle teker teker zuhur etmiştir.[1593]

İslam Ordusu, Tebük'te

Nihayet, kavurucu sıcaklar altında ve sıcaktan adeta kaynayan kumlar üzerinde yapılan yorucu bir yolculuktan sonra İslam ordusu on dokuzuncu konak yeri olan Tebük'e vardı.

Fakat ortada ne Bizans ordusu, ne de başkası vardı. Doğu Roma İmparatoru, giriştiği hazırlıktan, cesaretsizliği sebebiyle son anda vazgeçmişti!

Ebû Hayseme'nin Gelişi

Ebû Hayseme, samimi bir Müslümandı. Sırf ihmâlkârlığı yüzünden İslam ordusuna katılamayıp, Medine'de kalmıştı.

İslam ordusunun Medine'den ayrılışından günlerce sonra, bir gün işinden evine dönmüştü. Hanımlarının çardağı süpürmüş, temizlemiş ve soğuk şerbetleri hazırlamış olduğunu görmüştü. Bu manzara birden âlemini değiştirdi. Çardağın kapısı önüne dikildi. Kadınlarına ve kendisi için hazırlanan şeylere bakarak, "Sübhanallah! Resûlullah (a.s.m.), yakıcı güneşin, rüzgâr ve sıcağın altında silahını boynunda taşısın da, Ebû Hayseme serin gölgede, yemeği hazırlanmış, iki güzel kadının yanında, mal ve mülkünün içinde oturup dursun. İnsaf mı bu?" diye konuştu. Sonra da kadınlarına dönerek, "Vallahi, Resûlullah'a (a.s.m.) gidip kavuşmadıkça, hiçbirinizin çardağına girmeyeceğim! Derhal yol azığımı hazırlayınız" dedi.[1594]

Yol azığı hazırlanan Ebû Hayseme, derhal Medine'den Tebük'e doğru yola çıktı. İslam ordusu, Tebük'te konakladığı esnada, mücahitler, uzaktan bir atlının geldiğini fark ettiler:

[1591] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 166.

[1592] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 167; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 16-17.

[1593] Kadı İyaz, *eş-Şifa*, c. 1, s. 650-651.

[1594] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 163; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 144.

"İşte, bakınız bir süvari geliyor!" dediler.

Peygamber Efendimiz, "Ebû Hayseme mi ola? Onun olmasını isterdim!" dediler.

Biraz daha yaklaşınca, sahabeler onu tanıdılar; "Yâ Resûlallah! Vallahi, gelen Ebû Hayseme'dir!" dediler.

Ebû Hayseme, Resûl-i Ekrem Efendimizin huzuruna varıp selam verdi.

Resûl-i Ekrem, "Ebû Hayseme! Sen, helâke yaklaşmıştın!" buyurdu.

Olup bitenleri haber verince, Resûl-i Kibriya Efendimiz ona hayırla dua buyurdu.[1595]

Peygamberimizin Tebük'teki Hutbesi

İslam ordusunun Tebük'te beklediği sıradaydı.

Peygamber Efendimiz, bir ara ayağa kalktı. Arkasını bir hurma ağacına dayayarak şu hutbeyi irad buyurdu:

"Size, insanların en hayırlısını ve en şerlisini haber vereyim mi?

"İnsanların hayırlısı, atının veya devesinin sırtında ya da iki ayağı üzerinde, son nefesine kadar Allah yolunda çalışan kimsedir! İnsanların en şerlisi de, Allah'ın kitabını okuyup ondan hiç faydalanmayan azgın kimsedir!

"İyi biliniz ki sözlerin en doğrusu Allah'ın kitabıdır; yapışılacak en sağlam halka, takva kelimesidir; dinlerin hayırlısı, İslamiyettir; sünnetlerin hayırlısı, Muhammed'in sünnetleridir; sözlerin şereflisi, zikrullahtır; kıssaların güzeli, Kur'an'da olan kıssalardır; amellerin hayırlısı, Allah'ın yapılmasını mecbur kıldığı farzlardır; amellerin kötüsü, bid'atler, sonradan ihdas edilmiş [hoş olmayan] şeylerdir; en güzel yol, güzel yaşayış, Peygamberin yolu ve yaşayışıdır; ölümlerin şereflisi, şehitlerin ölümüdür; körlüğün körü, doğru yolu bulduktan sonra dalâlete sapmaktır; amellerin hayırlısı, faydalı olanıdır; doğru yolun hayırlısı, kendisine uyulandır; körlüğün kötüsü, kalp körlüğüdür; üst el, alt elden (veren el, alan elden) hayırlıdır; az olup yetişen şey, çok olup Allah'a taatten alıkoyandan hayırlıdır; özür dilemenin en fenası, ölüm gelip çattığı zamankidir; pişmanlığın kötüsü, kıyamet günündekidir; yanlışları en çok olan, dili en çok yalan söyleyendir; zenginliğin hayırlısı, gönül zenginliğidir; hikmetin başı, mehafetullahtır [Allah korkusudur]; şarap, içki, günahların her çeşidini bir araya toplayandır; gençlik, delilikten bir bölümdür; kazançların kötüsü, faiz kazancıdır; yemelerin kötüsü, yetim malı yemektir; mesut kişi, başkasının halinden ders ve ibret alandır; amellerde esas olan, neticeleridir; düşüncelerin kötüsü, yalan, yanlış düşüncelerdir; mü'mine sövmek, günah işlemektir ve dinî emirlere hürmetsizliktir; mü'mini öldürmek küfürdür; mü'minin etini yemek

---

[1595] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 163; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 144.

(dedikodu ve gıybetini yapmak) Allah'ın emirlerine karşı koymaktır; yalan yere, Allah adıyla yemin eden kişi, yalanlanır; af dileyen kişi, Allah tarafından affolunur; kim öfkesini yenerse, Allah onu mükâfatlandırır; uğradığı zarara katlanan kişiye, Allah karşılığını verir; Allah, zorluklara sabredip katlanan kimsenin sevabını kat kat artırır.

"Allahım, beni ve ümmetimi mağrifet eyle! Allahım, beni ve ümmetimi mağrifet eyle! Allahım, beni ve ümmetimi mağrifet eyle!

"Kendim ve sizin için Allah'tan mağrifet dilerim!"[1596]

Peygamberimizin Tâunla İlgili Emri

Peygamber Efendimiz, Tebük'te iken, Şam taraflarında bir yerde tâun [veba] hastalığının ortaya çıkmış olduğunu duydu. Bunun üzerine, ashabına hitaben, "Bulunduğunuz herhangi bir yerde tâun zuhur ettiği zaman oradan çıkmayınız, kaçmayınız; tâun zuhur eden yere de sakın yaklaşmayınız!" diye buyurdu.[1597]

Tıp ilminde veba veya yumurcak olarak isimlendirilen tâun, bulaşıcı hastalıklardan biridir. Hatta Avrupa'da bir ara korkunç olması sebebiyle "Kara Ölüm" diye de adlandırılmıştı. İşte, Peygamber Efendimiz, yukarıdaki sözleriyle, bu hastalığa karşı insanlığın tedbirli davranması gerektiğine ta bin dört yüz küsur sene önceden dikkat çekmiştir. Yukarıdaki sözleriyle Resûl-i Ekrem Efendimiz, aynı zamanda, tıpta mühim bir yer işgal eden "karantina" usûlüne de ta o zamandan işaret buyurmuştur.

Peygamberimizin, Ashab-ı Kiramın Görüşünü Alması

Tebük'te konaklayan Resûl-i Kibriya Efendimiz, Şam üzerine yürünüp yürünmemesi hususunda ashab-ı kiramın görüşünü sordu.

Hz. Ömer söz alıp, "Yâ Resûlallah! Eğer gitmekle Allah tarafından emrolundunsa git!" diye konuştu.

Peygamber Efendimiz, "Eğer o hususta Allah'tan herhangi bir emir almış olsaydım, o zaman sizin görüşlerinizi öğrenmek istemezdim!" diye buyurdu.

O zaman Hz. Ömer, fikrini şöyle beyan etti:

"Yâ Resûlallah! Rumlar, sayıca oldukça kalabalıktırlar. Oralarda Müslümanlardan tek kişi bile yoktur. Onların yakınlarına yeterince gelmiş bulunuyorsunuz! Bu derece yaklaşmanız onları korkutmuştur. Uygun görürseniz, bu yıl buradan geri dönünüz yahut Allah Teâlâ, size bu hususta emrini bildirir."[1598]

[1596] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 37; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 23-25.

[1597] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 416; Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 1737-1738.

[1598] Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 119.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Ömer'in bu görüşünü uygun buldu ve Tebük'ten ileri gitmedi.

Yalnız Peygamberimize Verilen Beş Şey

İslam ordusu, Tebük'te beklemeye devam ediyordu.

Peygamber Efendimiz bir gece teheccüd namazını kıldıktan sonra, çevresinde kendisini bekleyen sahabelere dönerek şöyle buyurdu:

"Daha önce hiçbir peygambere verilmeyen şu beş şey bana verildi:

"1) Benden önceki peygamberlerin her biri yalnız kendi kavimlerine gönderilirken ben bütün insanlara gönderildim.

"2) Yeryüzü bana mescit [namazgâh] ve temizlik vasıtası kılındı. Bunun için nerede olursam olayım, namaz vakti girince (su bulunmazsa) teyemmüm eder, namazımı orada kılarım. Ümmetimden herhangi biri, namaz vakti girince, bulunduğu yerde namazını kılsın. Benden önceki peygamberlerden hiçbirisine bu ihsan edilmemişti. Onların ümmetleri, namazlarını ancak kilise ve havralarında kılabilirlerdi.

"3) Ganimetler, bana helâl kılındı. Hâlbuki, benden önceki peygamberlerin hiçbirine helâl kılınmamıştı.

"4) Bana şefaat makamı verildi.

"5) Ben, bir aylık mesafedeki düşmanlarımın bile kalplerine korku salmakla yardım olundum."[1599]

Peygamberimizin, Hâlid b. Velid'i Dûmetü'l-Cendel'e Göndermesi

Tebük'ten ileri gitmeme kararı veren Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu esnada Hz. Hâlid b. Velid'i, yanına dört yüz süvari vererek Dûmetü'l-Cendel'de bulunan Kindelerin Kralı Hıristiyan Ükeydir b. Abdülmelik'e göndermek istedi.

Hz. Hâlid, "Yâ Resûlallah! Her tarafını iyice bilmediğim geniş memlekette, bu kadar az sayıda insanla gidip onu bulmam nasıl mümkün olur?" dedi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Sen, muhakkak onu, yabanî sığır avlarken bulacak ve yakalayacaksın! Yakalayınca, onu öldürme, bana getir!" diye ferman etti.[1600]

Bunun üzerine Hz. Hâlid, beraberindeki mücahitlerle Tebük'ten, Şam'ın Medine'ye en yakın beldelerinden olan Dûmetü'l-Cendel'e doğru hareket etti. Oraya vardığında, Resûl-i Kibriya Efendimizin haber verdiği gibi, Ükeydir'i yabanî sığır avlarken görüp yakaladı;[1601] daha sonra, onu ve kardeşini alıp Hz.

[1599] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 304, c. 5, s. 248; Buharî, *a.g.e.*, c. 1, s. 70; Müslim, *a.g.e.*, c. 1, s. 370; Nesaî, *Sünen*, c. 1, s. 210-211.

[1600] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 169-170; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 146.

[1601] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 170; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 146.

Resûlullah'ın huzuruna getirdi. Peygamber Efendimiz, onları Müslüman olmaya davet etti. Buna yanaşmadılar, fakat cizye vermeyi kabul ettiler. Bunun üzerine kanları bağışlandı. Onlar da Tebük'ten ayrılıp memleketlerine döndüler.[1602]

Eyle Hükümdarının Peygamberimize Gelmesi

Peygamber Efendimiz, henüz Tebük'ten ayrılmadığı sırada, Eyle[1603] Hükümdarı Yuhanne b. Ru'be, çıkıp huzura geldi; sulh yapmak istediğini belirtti. Her sene muayyen miktarda cizye vermek üzere, Peygamber Efendimiz onunla anlaşma yaptı.[1604]

Peygamber Efendimiz, ayrıca Yuhanne ve Eyle halkı için şu yazıyı yazdırdı:

"Bismillahirrahmânirrahîm!

"Bu, Allah ve Allah'ın Resûlü Muhammed tarafından Yuhanne b. Ru'be ile Eyle halkından denizdeki gemilerde bulunanları ve karadaki gezenleri için eman yazısıdır:

"Gerek bunlar ve gerek Şam, Yemen ve deniz halkından Eylelilerle birlikte bulunanlar, Allah'ın ve Muhammed Peygamberin himâyesindedirler. Onlardan bir kötülük işleyeni yanındaki malı koruyamayacaktır. Gerek su almak isteyen, gerek denizde veya karada dilediği yola gitmek isteyene mani olmak helâl olmayacaktır.

"Bunu, Resûlullah'ın izniyle Cuheym b. Salt ve Şürahbil b. Hasene yazdı."[1605]

Cerba ve Ezruh Halkıyla Anlaşma

İslam ordusunun Tebük'te ikameti sırasında Şam ülkelerinden Yahudi olan Cerba ve Ezruh halkı da, Peygamber Efendimize gelerek, cizye vermek suretiyle eman dilediler. Peygamber Efendimiz tekliflerini kabul etti. Bir anlaşma metni yazılarak, kendilerine eman verildiği, kayıt altına alındı.[1606]

Bir Parça Azığın Bir Orduya Yetmesi

Tebük'ten ayrılmak üzere hazırlıklar yapılıyordu. Bu esnada sahabelerden bazıları, mücahitlerin azıklarının tükenmiş olduğunu ve büyük sıkıntıya düştüklerini gelip şikayet suretinde Peygamberimize arz ettiler; sonra da, "Yâ Re-

---

[1602] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 170; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 146.

[1603] Eyle, ilk Yahudî şehirlerindendir. Hz. İbrahim'in (a.s.) torunu Eyle'den dolayı bu isimle anılmıştır. Hicaz'ın sonu ve Şam'ın başlangıcıdır.

[1604] İbn Seyyid, *Uyûnü'l-Eser*, c. 2, s. 221.

[1605] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 289.

[1606] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 169; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 289-290.

sûlallah! Müsaade buyursanız da, su taşıdığımız develerimizi boğazlasak, onların etini yesek olmaz mı?" dediler.

Peygamber Efendimiz, "Olur, öyle yapınız" diyerek müsaade etti.

Onlar da bunun üzerine gidip develerini kesme hazırlığına koyuldular.

Bu esnada Hz. Ömer yanlarına geldi. Develerini kesmekten vazgeçmelerini söyledikten sonra, Resûl-i Kibriya Efendimizin huzuruna vardı. "Yâ Resûlallah! Halkın bindikleri develerini kesmeye izin mi verdiniz?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "Uğradıkları açlıktan bana şikayet ettiler. Ben de buna müsaade ettim" buyurdu.

Hz. Ömer, "Yâ Resûlallah" dedi. "Mücahitler böyle yaparlarsa, binilecek deve kalmaz! Sen, onların arta kalan azıklarını getirt, bir araya topla; onlar üzerinde bereket duası yap! Yüce Allah, herhalde senin duanı kabul eder ve o yiyeceklere bereket ihsan buyurur."

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Olur" buyurdu.

Bunun üzerine mücahitler, ellerinde kalan azıklarını getirdiler; Peygamber Efendimizin serdiği deri bir yaygı üzerine bıraktılar. Kimisi bir avuç hurma, kimisi bir avuç un, kimisi bir avuç darı v.s. getirmişti.

Yaygının üzerinde toplanan, çok az bir şeydi. Üç sa' (3.120 gram) var veya yoktu!

Peygamber Efendimiz, kalkıp abdest aldı, arkasından iki rekât namaz kıldı; sonra da, yiyeceklerin bereketlenmesi için Cenab-ı Hakk'a niyazda bulundu. Peşinden de sahabelere hitaben, "Kaplarınıza alınız" buyurdu.

Herkes getirdiği kabını doldurdu; hiçbir kap boş kalmadı. Doyuncaya kadar da, yaygının üzerindeki azıktan yediler. Sonunda gördüler ki yaygının üzerinde toplanan azık kadar hâlâ duruyor![1607]

Tebük'ten Ayrılış

Peygamber Efendimiz yirmi gün kaldıktan sonra ashabıyla Tebük'ten Medine'ye doğru harekete geçti.[1608]

Resûl-i Ekrem Efendimizin devesinin yuları, Ammar b. Yasir'in elindeydi; arkadan ise deveyi Huzeyfe b. Yeman sürüyordu.

Bu arada, "bir grup münafığın gece karanlığında kendisine suikastte bulunacağı" Resûl-i Kibriya Efendimize, Cenab-ı Hak tarafından haber verildi. Bu sebeple Resûl-i Ekrem devamlı etrafını gözetliyor, her an dikkatli bulunuyordu.

Bir ara karanlıkta bir grubun kendisine doğru gelmekte olduğunu gördü.

[1607] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 11; Müslim, *a.g.e.*, c. 1, s. 57; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 17.

[1608] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 170; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 168; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 147.

Bunlar, suikasti plânlayan münafıklardı. Yoldaki dar boğazda Peygamber Efendimizi pusuya düşürmeyi plânlamışlardı.

Peygamberimiz, hemen Hz. Huzeyfe'ye onları dağıtma emri verdi. Hz. Huzeyfe üzerlerine yürüyerek, "Ey Allah'ın düşmanları!" diye bağırdı. Birden korkuya kapılarak ordunun içine karıştılar.[1609]

Resûl-i Ekrem Efendimize münafıkların bu tarz bir suikaste teşebbüs ettiklerini öğrenen Hz. Üseyd b. Hudayr, fena halde hiddete geldi. Ordudaki münafıkların boyunlarını vurmak için izin istediyse de Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Halkın, 'Müşriklerle arasındaki savaş sona erince, Muhammed, ashabını öldürmeye başladı' diye yaygara yapmalarını hoş görmem" buyurdu.

Üseyd b. Hudayr, "Yâ Resûlallah, bunlar senin ashabın değiller ki!" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Mademki dilleriyle kelime-i şehâdet getirerek Müslüman olduklarını izhar etmişlerdir, şu halde onlara dokunamayız!" buyurdu.[1610]

Mescid-i Dırâr

Peygamber Efendimiz, Tebük Seferi'ne hazırlandığı sıradaydı. Kubalı bir grup münafık huzura çıkarak, "Yâ Resûlallah! Yağmurlu ve soğuk gecelerde hasta ve uzak yere gidemeyeceklerin namaz kılmaları için bir mescit yapmış bulunuyoruz" dedikten sonra ilave etmişlerdi: "Senin gelip mescidimizde bize namaz kıldırmanı arzu ediyoruz."[1611]

Dillerinden dökülen bu cümleler, zâhire bakılırsa, masum bir niyetin ifadesi olarak görünüyordu. Ne var ki içlerinde gizledikleri menhus niyet başkaydı. Maksatları, küçük plânda dahi olsa Müslüman cemaati bölmek, İslam'ın ilk mescidi olan Kuba Mescidi'nden, inşa ettikleri mescide adam çekip kendi nifak saçan emellerine onları âlet etmeye çalışmaktı. Bu hususta, bizzat Peygamber Efendimizin "fâsık" diye adlandırdığı Ebû Âmir Rahib Abdi Amr[1612] da, kendilerine yardım edeceğine söz vermişti: "Siz, bir mescit yapınız ve içine mümkün olduğu kadar silah depo ediniz. Ben de Rum Hükümdarı Kayser'e gideceğim. Rumlardan asker getirtip, Muhammed ve ashabını Medine'den çıkaracağım!"[1613]

1609 İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 36.

1610 Vakidî, *a.g.e.*, c. 3, s. 1043-1044.

1611 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 174; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 147.

1612 Ebû Amir, başmünafık Abdullah b. Übey b. Selûl'ün yakın akrabası idi. Câhiliyye devrinde ruhbanlığa özenirdi. Peygamber Efendimize peygamberlik verilince bunu kıskanmaya başladı. Peygamber Efendimiz hicretle Medine'ye gelince, o, etrafına topladığı birkaç adamla Mekke'ye gitti. Bedir Savaşı'nda Müslümanlara karşı savaştı. Bizzat Peygamber Efendimiz ona "Fâsık" adını taktı. Mekke'nin fethinden sonra Şam'a gitti.

1613 İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. 3, s. 12.

Ne var ki Resûl-i Kibriya Efendimiz, içlerinde gizledikleri bu menhus niyet ve çirkin maksatlarını bilmiyordu. Bu sebeple onlara, "Şu sırada Tebük Seferi'ne çıkmak üzereyim. Seferden dönersek ve Allah da dilerse, gelir mescidinizde size namaz kıldırırız" buyurmuştu.[1614]

Hz. Resûlullah'ı çağırmalarındaki asıl maksat, inşa ettikleri mescidin bir nevi kutsîyet ve meşruiyetini tescildi. Bu gerçekleşirse, halkı oraya çekip meş'um gayelerine âlet etmeleri daha da kolaylaşacaktı.

Hakikat-i halde böyle bir mescide ihtiyaç var mıydı?

Hayır... Ama münafıklık tohumlarının intişârı için böyle bir yuvaya, böyle bir toplantı yerine kendilerince gerek duymuşlardı.

Nihayet, Tebük Seferi neticelenmiş, Peygamber Efendimiz ashabıyla Medine'ye dönüyordu. Medine yakınında bu münafıklar Peygamberimizin yoluna çıkarak kendilerine olan sözünü yerine getirmesini istediler.[1615]

Fakat Cenab-ı Hak, onların bu art niyetlerinin tahakkuk etmesine fırsat vermedi; işin iç yüzünü, orada Resûlüne inzal buyurduğu şu ayetlerle bildirdi:

"Bir de, zarar vermek, mü'minlerin arasına ayrılık sokmak için ve bundan önce, Allah ve Resûlü ile harp edenin gelmesini beklemek için bir bina yapıp onu mescit edinenler ve 'Bununla, iyilikten başka bir şey kastetmedik' diye muhakkak yemin edecek olanlar vardır. Fakat Allah şahit ki onlar şeksiz şüphesiz yalancıdırlar!

"Ey Resûlüm! Sen, orada (Mescid-i Dırâr'da) hiçbir zaman namaza durma! Ta ilk gününden beri temelleri takva üzerine kurulan mescit (Kuba Mescidi) içerisinde namaza durman elbette daha lâyıktır. Orada günahlardan ve kirlerden temizlenmeyi seven erler vardır. Allah da böyle çok temizlenenleri sever.

"Binasını, Allah korkusu ve O'nun rızası üzerine kuran kimse mi daha hayırlıdır, yoksa yapısını, yıkılacak bir yerin kıyısına kurup da onunla birlikte kendisi de cehennem ateşine çöküp giden kimse mi?

"Allah, zâlimler gürûhuna hidayet vermez. Onların kurdukları bina, kalplerinde temelli bir şek ve nifaka sebep olacaktır! Meğer ki kalpleri, ölümle parçalanmış olsun!

"Allah, her şeyi bilen, her yaptığını yerli yerince yapandır."[1616]

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, Mâlik b. Duhşum ile Âsım b. Adiyy'i çağırıp şu emri verdi:

"Şu, halkı zalim olan mescide gidiniz; onu yıkınız, yakınız!"[1617]

[1614] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 174; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 147.

[1615] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 174; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 147.

[1616] Tevbe, 107-110.

[1617] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 174; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 147.

Peygamber Efendimizin bu emri derhal yerine getirildi. Kur'an'da "Mescid-i Dırâr [Zarar Mescidi]" olarak vasıflandırılan malum bina yakılıp yıkıldı.[1618]

Medine'ye Yaklaşırken...

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Medine'ye yaklaştığı sırada, ashab-ı kirama hitaben, "Medine'de öyle kimseler vardır ki sizin gittiğiniz ve geçtiğiniz her yerde ve vadide onlar da sizinle birlikte bulunmuş gibidirler" buyurdu.

Ashab-ı kiram, "Yâ Resûlallah! Onlar Medine'de iken nasıl bizimle birlikte olabilirler?" diyerek hayretlerini izhar ettiler.

Peygamber Efendimiz meseleyi izah etti: "Onlar, ancak mâzeretleri sebebiyle Medine'de kalmışlardır. Allah Teâlâ, Kitabında, 'Mü'minlerin hepsi, topyekûn muharebeye çıkacak değillerdir. O halde, onların her sınıfından yalnız birer zümre muharebeye gitmeli, kimisi de —din ve şeriat ilimlerini iyice öğrenmeleri ve kavimleri muharebeden dönüp kendilerine geldikleri zaman, onları Allah'ın azabıyla korkutmaları için— gitmeyip kalmalıdırlar. Olur ki (bu suretle mü'minler aykırı hareketlerden) kaçınırlar' (Tevbe, 122) buyurmuyor mu? Varlığım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki onların duaları, düşmanımıza, silahlarımızdan daha tesirlidir."[1619]

Uhud'a Sevgi

Medine'ye doğru yaklaşırken, bir ara Resûl-i Ekrem Efendimiz, Uhud dağına baktı ve "İşte Uhud dağı! O bizi sever, biz de onu severiz!" buyurdu.[1620]

Seniyyetü'l-Veda'da Karşılayış

Peygamber Efendimizin gelmekte olduğunu duyan Medine'deki büyük küçük Müslümanlar, yola çıkıp onu Seniyyetü'l-Veda denilen tepede karşıladılar. Kadınlar, küçük çocuklar, Hz. Resûlullah'ı tekrar görmenin sevincini yaşıyorlardı. Bu sevinçlerini, "Seniyyetü'l-Veda'dan dolunay doğdu üstümüze / Yalvaran bulundukça, Allah'a hamdetmek düşer bize!" diyerek izhar ediyorlardı.[1621]

Medine'ye Geliş

Nihayet, Resûl-i Ekrem Efendimiz, ordusuyla yorucu bir yolculuktan sonra Ramazan ayında Medine'ye geldi.[1622]

[1618] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 174; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 147.

[1619] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 168; Vakidî, *a.g.e.*, c. 3, s. 1056-1057; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 341; Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 3, s. 12.

[1620] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 5, s. 425; Müslim, *a.g.e.*, c. 2, s. 1011.

[1621] İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. 3, s. 12; Halebî, *a.g.e.*, c. 3, s. 123.

[1622] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 167.

Büyük Muvaffakiyet

İslam ordusu, Tebük'te kimseyle karşılaşmamıştı. Ancak böylesine uzun bir yolu en zor şartlar altında katedip düşmanı karşılamaya gitmesi bile büyük bir muvaffakiyetti. Bu sefere çıkış, aynı zamanda o günün en büyük devletlerinden biri olan Bizans İmparatorluğu'na açıktan açığa bir meydan okuyuştu. Bu meydan okuyuşa cevap verme cesaretinin gösterilmemesi ise ayrı bir ehemmiyetli manayı taşıyordu. Bu, artık İslam kuvvet ve kudretinin karşısında çıkacak bir gücün bulunmadığının bir ifadesiydi.

Dünya Başlarına Dar Gelen Üç Kişi

Ka'b b. Mâlik, Mürâre b. Rebi' ve Hilâl b. Ümeyye, üçü de samimi, sağlam birer Müslümandı. Fakat üçü de, meşru bir özürleri olmaksızın, sırf ihmâlkârlıklarının eseri olarak Tebük Seferi'ne çıkan orduya katılmayıp Medine'de kalmışlardı.

Ka'b b. Mâlik, ensarın Hazreç kabilesinden olup, şâirdi. Akabe Biatı'nda bulunan üç şâirden biriydi. Harplerde kahramanlık duygularını harekete getiren hamasî şiirler söylerdi.[1623] Tebük Seferi'ne kadar Bedir hâriç diğer bütün savaşlara katılmıştı. Hatta Uhud günü, her tarafın birbirine karıştığı o dehşetli anda Resûl-i Kibriya Efendimizi miğferi altında parlayan mübarek gözlerinden o tanıyıp ashaba haber vermiş, onların toparlanması için seslenmişti. O günkü çarpışmada on bir de yara almıştı.[1624]

Mürâre b. Rebî' ile Hilâl b. Ümeyye de Ashab-ı Bedir'den, örnek ahlâk ve fazilet sahibi iki sahabe idi.[1625]

Neden Katılmamışlardı?

Bu üç kişiden biri olan Ka'b b. Mâlik (r.a.), geri kalışını şöyle anlatır:

"... Resûlullah (a.s.m.), bu savaşı (Tebük Savaşı'nı), meyvelerin olgunlaştığı ve ağaç gölgelerinin altında serinlenme arzusunun şiddetlendiği bir zamanda yaptı. Resûlullah'la beraber bütün Müslümanlar harbe hazırlandılar.

"Ben de onlarla birlikte sefere hazırlanmak için sabahleyin evden çıkıp dolaşırdım. Fakat hiçbir iş görmeden (akşamüzeri) döner, geri gelirdim.

"Ve kendi kendime, 'Hazırlanmaya imkânım, kudretim ve henüz zamanım da var' derdim. Bu (ihmâlcilik) bende durmayıp devam etmişti. Nihayet herkes gerçekten hazırlandı. Ve bir sabah Resûlullah (a.s.m.) ile Müslümanlar sefere çıktılar. Hâlbuki ben, o âna kadar, savaş teçhizatımdan hiçbirini hazırla-

---

[1623] İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 4, s. 248; İbn Hacer, *a.g.e.*, c. 3, s. 302.

[1624] İbn Esir, *a.g.e.*, c. 4, s. 247.

[1625] İbn Esir, *a.g.e.*, c. 4, s. 343.

mamıştım! Yine kendi kendime, 'Bir iki gün sonra hazırlanır, onlara yetişirim!' diyordum.

"Ordu, Medine'den ayrılıp gittikten sonra, hazırlanmak için sabah erkenden kalktım. Fakat yine eskisi gibi bir türlü hazırlık yapamadım! Bu durumum Müslümanlar gidinceye ve savaş bitinceye kadar böyle devam etti. Binip gitmeyi, onlara yetişmeyi düşündüm; keşke bunu olsun yapsaydım! Fakat (bir türlü) muvaffak olamadım."[1626]

Geri kalan diğer iki sahabenin de durumları bundan farksızdı. Hiçbiri kötü niyetle geri kalmış değildi. Ancak ihmâlkâr davranmışlar ve ordudan geri kalmışlardı. Bu durum da onların acı bir imtihan ve sıkıntı geçirmelerine sebep oluyordu.

Af Dilemeye Gelmeleri

Resûl-i Ekrem Efendimiz, henüz mescid-i saadetlerinde iken bu üç sahabe af dilemeye geldiler. Ne için geri kaldıklarını açık açık anlattılar.

Hz. Ka'b b. Mâlik, af dilemeye gittikleri anı şöyle anlatır:

"Resûlullah (a.s.m.), sabahleyin geldi. Herhangi bir seferden döndüklerinde önce mescide gider, orada iki rekât namaz kılar, ondan sonra da Müslümanlarla otururdu.

"Yine aynı şekilde iki rekât namaz kılıp Müslümanlarla oturduğunda, harbe iştirak etmemiş olanlar ona gelerek yemin ettiler ve özür beyanında bulundular. Bunlar seksen kadardı. Allah Resûlü (a.s.m.), onların sözlerine ve zâhire bakarak beyan ettikleri özürlerini yerinde görüp, onlar için Allah'tan af diledi, işin iç yüzünü ve hakikatini Allah Teâlâ'ya havale etti.

"O sırada ben de huzura geldim. Resûlullah'a (a.s.m.) selam verince, acı bir tebessümle gülümsedi. Sonra bana, 'Gel bakalım' buyurdu.

"Yürüdüm, önüne oturdum.

"Bana, 'Seni harpten alıkoyan sebep neydi? Sen (Akabe'de) bîat etmiş değil miydin?' buyurdu.

"'Evet, vallahi, yâ Resûlallah! Size her halükârda yardım etmeye söz verdim.

"Yâ Resûlallah! Allah'a yemin ederim ki sizden başka şu dünyada insanlardan herhangi birisinin karşısında otursaydım, alelâde bir özür ileri sürerek onun gazabından kendimi kurtarmayı başarırdım! Çünkü ben, Allah'ın inayetiyle kuvvetli bir nâtıka sahibiyim. Bugün sana yalan söylesem şu anda beni mâzur görürsün; fakat bir gün Allah işin hakikatini bildirirse yine bana kızarsın. Eğer huzurunuzda doğruyu söylersem yine kızacaksınız. Ama ben bu hu-

---

[1626] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 176; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 87.

susta Allah'ın affını diliyorum. Hayır, hiçbir mâzeretim yoktu. Şunu da belirteyim ki hiçbir zaman bu sefere çıkıldığı andaki kadar kuvvetli ve varlıklı da olmamıştım."[1627]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Ka'b Hazretlerinin bu konuşmasından sonra, "İşte, bu, doğruyu söyledi! Kalk, git; Allah, senin hakkında bir hüküm verinceye kadar bekle!" buyurdu.[1628]

Diğer iki sahabe de, Ka'b Hazretleri gibi konuştular. Peygamber Efendimiz, onlara da gidip Allah'ın haklarında indireceği hükme kadar beklemelerini söyledi.[1629]

Görüşme Yasağı

Resûl-i Ekrem, Allah'ın kendisine vahiyle bildireceği hükme kadar, diğer Müslümanların bu üç kişiyle görüşüp konuşmalarını da yasakladı.[1630]

Bu yasak üzerine, artık herkes onlardan kaçıyordu. Görüşmek istedikleri kimseler, hatta akrabaları bile kendileriyle görüşmek, konuşmak istemiyorlardı; hatta selamlarını bile almıyorlardı. Artık yeryüzü, bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmeye, ruhlarını sıkmaya, kalplerini sıkıştırmaya başlamıştı.

Ka'b b. Mâlik, bu hazin ve sıkıntılı halini ise şöyle tasvir eder:

"Resûlullah (a.s.m.), harbe iştirak etmeyen ben ve diğer iki zâtla Müslümanların konuşmalarını yasakladı. İnsanlar bizden kaçıyorlardı. Bize karşı tutumları başkalaştı. Bu yüzden dünya beni sıkmaya başladı. Dünya, artık tanıdığım o dünya değildi sanki... Bu durumumuz tam elli gün devam etti.

"İki arkadaşım, kaderlerine rıza göstererek evlerinde oturup günlerini ağlayarak geçiriyorlardı; ben ise, onlardan daha genç ve güçlü idim. Dışarı çıkıyor, Müslümanlarla beraber namaz kılıyor, sokaklarda, çarşılarda dolaşıyordum. Fakat bir tek kişi bile benimle konuşmuyordu. Namazdan sonra sahabeleriyle sohbete başlayan Resûlullah'a (a.s.m.) selam veriyordum ve kendi kendime, 'Acaba selam almak için dudakları kımıldadı mı, kımıldamadı mı?' diye soruyordum.

"Sonra Resûlullah'ın (a.s.m.) yakınında namaz kılıyor, yan gözle kendisini kolluyordum. Ben namaza durduğumda Resûlullah bana bakıyor, onun tarafına döndüğüm zaman da benden yüz çeviriyordu."[1631]

Evet, işte bu üç sahabe, böylesine acı ve ibretli bir imtihana tâbi tutulmuşlardı. Hatta oldukça ibret vericidir: Hiç kimsenin kendisiyle görüşmek isteme-

---

[1627] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 177; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 87-88.
[1628] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 177; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.
[1629] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 177; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.
[1630] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 177; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.
[1631] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 178; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.

diğini gören Ka'b Hazretleri, bir gün amcasının oğlu Ebû Katâde'nin yanına varır. Selam verir. Ebû Katâde onun selamını almaz. Hz. Resûlullah'ın selamını almadığı kimsenin selamını Ebû Katâde nasıl alabilir? İsterse en yakın akrabası, isterse öz kardeşi olsun! Ashab-ı kiramın, Hz. Resûlullah'a olan muhabbet ve sadâkatlerinin bâriz bir misâlidir bu...

Ka'b b. Mâlik, selamını almayan Ebû Katâde'ye, "Allah için olsun söyle: Allah'ı ve Resûlünü ne kadar çok sevdiğimi biliyorsun, değil mi?" diye sorar.

Ebû Katâde tek kelime cevap vermez. İkinci kere sorar. Ebû Katâde yine tek kelime konuşmaz. Üçüncü sefer soruşunda sadece, "Allah ve Resûlü daha iyi bilir!" diye cevap verir.

Çok sevdiği amcasının oğlu Ebû Katâde'den bu cevabı alan Ka'b, tabii ki gözyaşlarını tutamaz ve gözleri yaşlı yaşlı oradan uzaklaşır.[1632]

Cebele'den Ka'b'a Gelen Mektup

Henüz Ka'b ve arkadaşları Allah'ın Resûlü ve Müslümanların kendilerine karşı tatbik ettikleri her türlü boykottan kurtulmuş değillerdi. Bu sırada Gassan Hükümdarı Hıristiyan Cebele b. Eyhem'den kendisine bir mektup geldi. Mektupta kendisine hitaben şöyle deniliyordu:

"Haber aldığıma göre, sahibin (Hz. Peygamber) sana cefa ve eza ediyormuş! Allah, seni hakaret görecek ve hakkın zâyî olacak bir mevkide (tahkir ve tezlil için) yaratmamıştır. Orada durma, bize gel! Sana şânına lâyık bir surette hürmet ve ihsanda bulunuruz."[1633]

Hz. Ka'b, mektubu okuyunca, kendi kendine, "Bu da bir başka imtihandır" dedi ve mektubu ânında yırtıp yakarak[1634] Hz. Resûlullah'a olan sadâkatini bir kere daha ortaya koydu.

Bir Yasak Daha...

Ka'b (r.a.) ve iki sahabenin tutuldukları imtihan, çilelerinin kırkıncı günü bittikten sonra daha da şiddetlendi. Resûl-i Ekrem Efendimiz, onlara şu haberi gönderdi:

"Bundan böyle hanımlarına da asla yaklaşmayacaklardır!"[1635]

Bu emri alan Hz. Ka'b, hanımına, "Bu hususta Allah'ın hükmü gelinceye kadar, git, babanın evinde otur, kal!" diye emretti.[1636]

Gerçekten, Ka'b b. Mâlik ile diğer iki sahabe Mürâre b. Rebî' ve Hilâl b.

[1632] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 178; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 458; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.

[1633] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 179; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 458; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.

[1634] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 179; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.

[1635] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 179; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.

[1636] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 179; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.

Ümeyye, çok çetin imtihanlara tâbi tutuluyorlardı ve bu imtihanlarla Allah'a ve Resûlüne karşı olan sadâkatlerinin derecesi ölçülüyordu. Görüldüğü gibi, onlar da kendilerine yakışan sadâkati göstermekte asla tereddüt göstermiyorlardı.

Sahabe Kadındaki Feraset

Üç kişiden biri olan Hilâl b. Ümeyye, hizmetini kendisini göremeyecek kadar yaşlıydı. Bu muameleye maruz kalışından dolayı durmadan ağlıyordu. Yemiyor, içmiyordu. İçtiği bir yudum su veya birazcık süt idi.

Kendisine bu emir tebliğ edilince hanımı çıkıp Hz. Resûlullah'ın huzuruna geldi.

"Yâ Resûlallah!" dedi. "Hilâl b. Ümeyye, kendi işini göremeyecek kadar yaşlanmış bir ihtiyardır. Hizmet edecek kimsesi de yoktur. Acaba, sadece ona hizmette bulunmama müsaade eder misiniz?"

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Kendine yaklaştırmamak şartıyla, hizmet edebilirsin" buyurdu.[1637]

Kadın sahabe, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Vallahi, onun ne bana, ne de hiçbir şeye doğru kımıldayacak hali var! Vallahi, bu muameleye maruz kalışından beri de durmadan ağlıyor; gözlerini kaybedeceğinden korkuyorum!"[1638]

Beklenen Hüküm

Nihayet, bu üç sahabenin çektikleri çilenin ellinci günü tamamlanmıştı. Cenab-ı Hak, Resûlüne onlar hakkındaki hükmünü göndererek şöyle buyurdu:

"Geri bırakılan üç kişiyi de Allah bağışladı! Çünkü o derece bunalmışlardı ki yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıkmıştı ve Allah'tan kurtuluşun ancak Allah'a sığınmakla olduğunu anlamışlardı. Bundan sonra Allah onları tevbekâr olmaya muvaffak kılıp tevbelerini kabul buyurdu. şüphesiz ki Allah, tevbeleri çok çok kabul edicidir, çok merhametlidir."[1639]

Müjdeleniyorlar!

Cenab-ı Hakk'ın, kendilerini affetmiş olduğunu bildirmesiyle, bu üç zâtın elli gün süren acı ve ızdıraplı imtihanı bitmiş oluyordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, sabah namazını kıldıktan sonra, Cenab-ı Hakk'ın, malum üç kişinin tevbelerini kabul buyurduğunu, ashab-ı kirama bildirdi.

Bunun üzerine, Zübeyr b. Avvam (r.a.), atına atlayarak son sürat Ka'b b. Mâlik'i, Saîd b. Zeyd ise Hilâl b. Ümeyye'yi müjdelemeye gitti.

[1637] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 179; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 458; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.

[1638] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 179; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 458; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 88.

[1639] Tevbe, 118.

O sırada Ka'b b. Mâlik evinde oturuyordu. Düşünceliydi. Dünya bütün genişliğine rağmen ona dar geliyor ve ruhunu adeta tutmuş, sıkıyordu. Tam bu esnada Hz. Zübeyr yetişip müjdeyi verince, birden secdeye kapandı. Artık üzerindeki bütün sıkıntılar gitmişti. O küçücük evi sanki bir dünya gibi genişlemişti. Ruhundaki sıkıntı, yerini ferah ve sürura terk etmişti. Sevincinden üzerindeki elbisesini çıkarıp Hz. Zübeyr'e giydirdi.[1640]

Tevbesinin kabul olunduğunu duyan Hilâl b. Ümeyye de, derhal secdeye kapandı. Uzun süre başını secdeden kaldırmadı. Müjdeyi veren sahabe der ki:

"Sevincinden can verdiğini sandım!"

Mürâre b. Rebî'i de bir başka sahabe müjdeledi.

Ka'b, Peygamberimizin Huzurunda

Ka'b b. Mâlik, bizzat gidip tevbesinin kabul olunduğunu bir kere de Resûl-i Ekrem Efendimizden öğrenmek istiyordu. Bunun için Mescid-i Nebevî'nin yolunu tuttu. Her gören ona, "Allah, tevbeni kabul etti; müjdeler olsun sana ey Ka'b!" diyordu.

Ka'b, mescide vardı; selam verip, Hz. Resûlullah'ın huzurunda diz çöktü. Resûl-i Ekrem Efendimizin de yüzü sevinçten gülüyordu. Ka'b'ın selamını tatlı bir tebessümle birlikte aldı. Sonra da, "Müjde, ey Ka'b! Bugün, annenden doğduğun günden beri yaşadığın günlerin en hayırlısı, en mesududur!" diye buyurdu.

Ka'b b. Mâlik, "Yâ Resûlallah! Bu müjde senden mi, yoksa Allah'tan mı?" diye sordu.

Peygamber Efendimiz, "Benden değil, doğrudan doğruya Allah katından" diye buyurdu.[1641]

Mânevî sıkıntıdan kurtulan Ka'b, son derece memnun ve mesrurdu. "Yâ Resûlallah! Tevbem kabul olunduğu için Allah ve Resûlü yolunda sadaka olarak malımı dağıtmak istiyorum!" dedi.

Peygamber Efendimiz bu teklife, "Malının bir kısmını kendine alıkoy. Böylesi senin için daha hayırlıdır"[1642] cevabını verdi.

HZ. ÜMMÜ GÜLSÜM'ÜN VEFATI

(Hicret'in 9. senesi)

Resûl-i Ekrem Efendimizin kerimesi ve Hz. Osman'ın zevcesi Hz. Ümmü Gülsüm, Hicret'in 9. senesinde vefat etti.[1643] Yıkanıp kefenlendikten sonra,

---

[1640] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 180; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 89.

[1641] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 180; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 89.

[1642] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 180; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 459; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 89.

namazını bizzat Peygamber Efendimiz kıldırdı.[1644] Defnedildikten sonra kabrinin başında bir müddet oturdu. Bu sırada gözlerinden yaşlar aktığı görüldü.

Hz. Ümmü Gülsüm, Peygamber Efendimizin en küçük kızı, Hz. Fâtıma'nın büyüğü idi. Annesi Hz. Hatice Müslüman olduğu sırada Müslüman olmuştu.

Hz. Osman'ın, Hz. Ümmü Gülsüm'den çocuğu olmamıştı.[1645]

SAKİF KABİLESİ HEYETİNİN MEDİNE'YE GELİŞİ

(Hicret'in 9. senesi Ramazan ayı)

Urve b. Mes'ud, Sakif kabilesinin en çok sevilen reislerinden biri idi. Mekke'nin fethinden sonra Hicret'in 9. senesinde Medine'ye gelerek Müslüman olmuştu. Sonra da kabilesini İslam'a davet etmek üzere Peygamberimizden izin istemişti. İzin verilince de Taif'e dönerek kabilesini İslam'a davet etmişti. Ancak hakkı kabul etmemekte direnen Sakifliler tarafından ok yağmuruna tutularak şehit edilmişti.[1646]

Urve'nin şehit edildiği haberini alan Peygamber Efendimiz, "Urve de Yâsin Ehli[1647] gibi kabilesini Müslüman olmaya davet etti ve sonunda şehit oldu"[1648] diye buyurmuşlardı.

Sakifliler Baskı Altında

İşte, bu şehâdet hadisesinden sonra Peygamber Efendimiz, Sakiflilerin takibini daha da artırmıştı. Bu vazifeyi, Müslüman olan Havazinlilerin Reisi Mâlik b. Avf'a yaptırıyordu. Mâlik, Sakiflileri öylesine baskı altında tutuyordu ki bir ara kalelerinden dışarı çıkamaz olmuşlardı.

Nitekim bu takip kısa zamanda tesirini göstermişti. Sakifliler, dalâlet ve şirk üzere yaşadıkları müddetçe rahat yüzü görmeyeceklerini kesinlikle anlaşmışlardı.

Ancak Müslüman olurlarsa rahat edebileceklerinin idrakine varan Sakifliler, işte Hicret'in 9. yılı Ramazan ayında Medine'ye, Peygamberimize bir heyet gönderdiler.[1649]

1643 İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 4, s. 489.

1644 İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 8, s. 38-39.

1645 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 37-38.

1646 İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 182.

1647 Yâsin ehli, kavmini Hz. İsa'nın havarilerinin davetine icabete çağırmış, ancak kavmi tarafından şehit edilmiş olan, Antakya halkından Habîb-i Neccâr'dır.

1648 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 182; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 312.

1649 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 182; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 5, s. 505.

Çadır Kurulması

Peygamber Efendimiz, okunan Kur'an'ları duyabilmeleri, Müslümanların cemaat halindeki huşû ve huzur içinde kıldıkları namazları görebilmeleri maksadıyla bu heyet için mescidin yan tarafında çadırlar kurdurdu.[1650] Devamlı surette kendileriyle meşgul oldu, konuştu, İslamiyeti anlattı.

Gizlice Kur'an Öğrenen Biri

Osman b. Ebi'l-Âs, heyette bulunanların yaşça en küçüğü idi.

Diğer arkadaşları çadırlarına gittikleri sırada bu genç, Peygamberimizin yanına gidiyor, dinî sohbetlerini dinliyor, diğer arkadaşlarının haberi olmadan Kur'an okumasını öğreniyordu. Hz. Resûlullah'ı bulamadığı zamanlarda ise Hz. Ebû Bekir'den ders alıyordu.

Heyettekiler Peygamberimizle konuşup Müslüman oldukları sırada Osman b. Ebi'l-Âs, Kur'an okumasını öğrendiği gibi, bir hayli de ezber yapmıştı. Heyettekiler kendileri için namaz kıldıracak bir imam istediklerinde de, Peygamberimiz, kendilerinden olan bu genci vazifelendirdi.[1651]

Sakif Heyetinin Yurtlarına Dönmeleri

Bir müddet kaldıktan sonra, Abdi Yalil başkanlığındaki Sakif heyeti, Müslüman olarak Medine'den yurtlarına döndü. Olup bitenleri anlatınca, Sakifliler de Müslüman oldular.[1652]

Lât Putunun Yıktırılışı

Sakifliler, kendi putları Lat'ı elleriyle kırmak istemediklerinden, Peygamberimiz, bu putu yıkmak için Ebû Süfyan b. Harb ile Muğîre b. Şu'be'yi gönderdi.[1653]

Daha düne kadar, Lât ve Uzzâ önünde eğilen Ebû Süfyan, şimdi kendi eliyle aynı putu kırıp dağıtmaya gidiyordu! Çünkü gönlündeki şirk putu kırılmış, onun yerine saf, tertemiz tevhid bayrağı dikilmişti. Bunun için gitmekte tereddüt göstermedi.

Ebû Süfyan ile Muğîre b. Şu'be, Taif'e varıp Lât putunu kırarak darmadağın ettiler.[1654]

Sakifoğullarının putu Lât'ın da tevhid nuruyla darmadağın edilmesinden sonra, Arabistan, putlardan ve puthânelerden tamamıyla temizlenmiş oluyor-

---

1650 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 184; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 141.

1651 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 185; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 5, s. 508.

1652 İbn Kesir, *Sîre*, c. 4, s. 62.

1653 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 186; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 141-142.

1654 İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 63.

du. Artık bütün yollar, tevhid âlemine uzanıyor, bütün gönüller oraya bağlanmış oluyordu!

BENÎ HİLÂL HEYETİ

Resûl-i Ekrem'e bîat etmek üzere Medine'ye gelen heyetler arasında Benî Hilâl kabilesi temsilcileri de bulunuyordu. Bunlar, Abdi Avf b. Asram ve Kabîsa b. Muharık adında iki kişi idi.[1655]

Abdi Avf, arkadaşıyla gelip Peygamberimizin huzurunda Müslüman olunca Efendimiz, "İsmin nedir?" diye sordu.

"Abdi Avf'tır" dedi.

Peygamber Efendimiz, "Sen, Abdullah'sın" buyurarak ismini değiştirdi.

Halktan Yardım İstemek Câiz mi?

Hilâloğulları temsilcilerinden Kabisa b. Muharık, bir ara Peygamberimize, "Yâ Resûlallah! Ben, kavmimden birisine kefil olup borçlandım. Bu hususta bana yardım et!"[1656] diyerek yardım talebinde bulundu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Kabisa'nın isteğine, "Olur! Biraz bekle! Bir yerden zekât mallarından gelirse borcunu öderim!" diye cevap verdi; sonra da, "Ey Kabisa! Bilesin ki halktan bir şey istemek, şu üç durumdan birinde bulunan kimseden başkasına doğru değildir: 1) İki kişinin (veya iki kavim ve kabilenin) arasını bulmak için borçlanan, 2) Malı bir âfet sebebiyle mahvolan, 3) Kavim ve kabilesinden aklı başında üç adamın şehâdetiyle fakir olduğu tebeyyün eden! Ey Kabîsa, dilenmenin bundan ötesi haramdır" diye buyurdu.[1657]

Böylece, Kabisa'nın bu isteği, içtimaî hayatta mühim bir esas ve ölçünün ortaya konmasına vesile oldu.

İslam nazarında dilencilik, ihtiyacı olmadan bir kimseden bir şey istemek, en kötü ahlâktan biri sayılmıştır. Bu hususta Resûl-i Ekrem Efendimizin birçok hadisi mevcuttur.

ABDULLAH B. ÜBEY'İN ÖLÜMÜ

Abdullah b. Übey b. Selûl, münafıkların reisi idi. Hz. Resûlullah'ın aziz şahsiyetini nazarlardan düşürmek, İslamiyetin inkişafına mani olmak ve Müslümanları birbirine düşürmek için elinden gelen gayreti ömrü boyunca göstermekten geri durmamıştı. Bu menhus maksadını tahakkuk ettirmek için de birçok iftirada bulunmuştu. Müslümanların tesanüde en çok muhtaç olduğu bir

---

[1655] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 309.

[1656] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 477.

[1657] Müslim, *Sahih*, c. 2, s. 722.

zamanda bu adam tesanütlerini bozucu hareketlerde bulunurdu. Fakat Cenab-ı Hakk'ın inayeti ve Resûlullah'ın tedbir ve himmeti ile bu teşebbüsleri hep akim kalırdı.

Başında bulunduğu nifak şebekesinin yaptıklarından dolayı haklarında ayet-i kerimeler, hatta "Münafikûn" adında müstakil bir sure nâzil olmuştu.

Bu sebeple, Hz. Resûlullah, bunlara karşı hep ihtiyatlı davranır, hal ve hareketlerini kontrol altında bulundurur ve İslam câmiasının ittifak ve tesanüdünü bozucu plânları karşısında hep tedbirli olurdu.

İşte, İslam câmiasının birliğini bozmak için eline geçen her fırsatı kullanmaktan geri kalmayan bu adam, Hicret'in 9. senesi Zilkade ayında öldü.[1658]

Peygamberimizin, Cenaze Namazını Kıldırması

Abdullah b. Übey, münafıkların reisiyken, oğlu Abdullah son derece samimi ve müttakî bir Müslümandı. Bu, "ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkaran" Cenab-ı Hakk'ın kudret ve hikmetinin bir tecellisiydi. Baba münafıkların reisi, oğul mücahit bir Müslüman...

Babasının ölümü üzerine oğlu Abdullah, Hz. Resûllah'ın huzuruna çıkarak, "Yâ Resûlallah! Gömleğini bana versen de, babamı onunla kefenlesem..." dedi; sonra da, "Yâ Resûlallah! Onun namazını kılıp istiğfarda bulunsanız!"[1659] diye ricada bulundu.

Gariptir ki hayatı boyunca İslamiyet aleyhinde plânların tasavvuru ve tahakkukuyla meşgul olan bu adamın kefelenmesi için, Resûl-i Ekrem Efendimiz, sırtından gömleğini çıkarıp Hz. Abdullah'a verdi ve "Cenaze hazırlanınca bana haber veriniz, namazını kılayım!"[1660] diye buyurdu.

Hz. Ömer'in İkazı

Cenaze hazırlanmıştı. Peygamber Efendimiz namazı kılmaya kalkarken, Hz. Ömer arkasından ridâsına yapıştı ve "Yâ Resûlallah! Allah sizi münafıklar üzerine namaz kılmaktan nehyetmedi mi?"[1661] dedi.

Peygamber Efendimiz, gülümseyerek, "Ben, istiğfar etmek veya etmemekte serbest bırakılmışım. Ben de tercihimi yaptım! Allah Teâlâ, 'Habibim! Bu münafıklara, sen ister istiğfar et, istersen istiğfar etme (etmen de, etmemen de müsâvîdir). (Eğer) onlar için yetmiş defa istiğfar etsen, Allah onları asla affetmeyecektir' (Tevbe, 80) buyurmuştur"[1662] dedi.

1658 İbn Kesir, *Sîre*, c. 4, s. 64.

1659 Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 2, s. 18.

1660 Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 2, s. 18; Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 76; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 280.

1661 Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 2, s. 18; Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1865.

1662 İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 197; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 16; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 279.

Daha sonra Resûlullah (a.s.m.), Abdullah b. Übey'in cenaze namazını kıldı ve kabri başına kadar da gitti.[1663]

Nâzil Olan Ayet

Aradan çok zaman geçmeden, Peygamberimize, münafık ölüleri hakkında Cenab-ı Hak tarafından şu kesin emir verildi:

"Münafıklardan ölen hiçbir kimse üzerine, hiçbir zaman namaz kılma; kabri başında (gömülürken veya ziyaret için) durma! Çünkü onlar, Allah'ı ve Resûlünü tanımadılar ve fâsık olarak can verdiler."[1664]

Bundan sonra Peygamber Efendimiz, hiçbir münafığın cenaze namazını kılmadı, kabrinin başında da durmadı.[1665]

Hikmet

Peygamber Efendimizin, böylesine ömrünün her safhasında İslam cemaatini bölmek gayretiyle yaşayan bir adamın cenazesine karşı bu alâkasının şüphesiz birçok hikmeti vardı.

En mühim hikmeti, onun etrafında toplanmış olanların samimi iman etmelerini temin etmekti. Nitekim Resûl-i Ekrem Efendimize, gömleğini niçin verdiği ve cenaze namazını niçin kıldığı sorulduğunda, şu cevabı vermişti:

"Gömleğim ve onun üzerine kıldığım namazım, kendisini Rabbimden gelecek azaptan kurtaramayacaktır; fakat ben, bu sâyede onun kavminden bin kişinin samimi Müslüman olmasını umuyorum!"[1666]

Gerçekten de, Resûl-i Ekrem'in, Abdullah b. Übey'e bu derece lütufkâr davranmasını gören bin kişi, samimiyetle Müslüman olmuştur.[1667]

Bunu gören Hz. Ömer de, davranışından pişmanlık duymuş ve "Allah ve Resûlü elbette daha iyi bilir!" demiştir.[1668]

HACCIN FARZ KILINMASI

İslam'ın beş şartından biri olan hac, Hicret'in 9. senesinde farz kılındı.[1669]

"Doğrusu, insanlar için konulan ilk mâbed, şüphesiz ki Mekke'de bulunan çok mübarek ve bütün âlemlere hidayet olan Beyt'tir.

"Orada açık alâmetlerle İbrahim'in (a.s.) makamı vardır. Kim oraya girerse taarruzdan emin olur.

1663 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 197; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 16; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 279.

1664 Tevbe, 84.

1665 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 197; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 16.

1666 Taberî, *Tefsir*, c. 10, 206.

1667 Aynî, *Umdetü'l-Kari*, c. 8, s. 54.

1668 İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 197.

1669 *Tecrid Tercemesi*, c. 6, s. 11-12.

"Azık ve binek bakımından yoluna gücü yeten her kimsenin o Beyt'i haccetmesi, insanlar üzerinde Allah'ın bir hakkıdır, farzdır. Kim bu farzı tanımazsa, herhalde Allah'ın ihtiyacı yok. O, bütün âlemlerden müstağnîdir"[1670] meâlindeki ayet-i kerimeler, Hicret'in 9. yılında nâzil olunca, Hz. Resûlullah bir hutbe irad ederek Müslümanlara bu mükellefiyetlerini şöyle bildirdi:

"Ey insanlar! Hac, üzerinize fark kılındı; o halde haccediniz!"[1671]

Resûl-i Ekrem'in bu tebliği üzerine sahabeler, "Yâ Resûlallah, her yıl mı?" diye sordular.

Peygamber Efendimiz, cevap vermeyerek sustu.

Aynı sualin sahabeler tarafından üçüncü kere tekrarlanmasından sonra Peygamberimiz, "Hayır! Her yıl değil. Şayet (bu sualinize cevap olarak) 'Evet' demiş olsaydım, muhakkak ki her sene haccetmek üzerinize farz olurdu ve siz buna güç yetiremezdiniz."[1672]

Peygamber Efendimiz, ashab-ı kiramın aynı şeyi tekrar tekrar sormasından dolayı da şu dersini verdi:

"Ben, (bir şey teklif etmeyerek) sizi kendi halinize bıraktıkça, siz de beni kendi halime bırakınız. Muhakkak ki sizden evvelki milletler, ancak çok sual sormaları ve peygamberlerine karşı muhalefetleri yüzünden helâk olmuşlardır! Binaenaleyh, ben size bir şey emrettiğimde, siz bundan gücünüzün yettiği kadar yapınız; bir şeyden de sizi nehyettiğimde, artık onu terk ediniz."[1673]

Peygamber Efendimiz, bir hadislerinde şöyle buyurmuşlardır:

"İslam, beş şey üzerine kuruldu: Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in Resûlullah olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, haccetmek, Ramazan orucunu tutmak."[1674]

Peygamber Efendimizin, Niyetlendiği Haccı Tehir Etmesi

Hac farz kılınınca, Peygamber Efendimiz hac yapmak istedi. Fakat sonra, "Beytullah'ta müşrikler de bulunacaklar ve onu çıplak tavaf edecekler. Bu hal ortadan kalkmadıkça, ben haccetmek istemem"[1675] buyurarak şimdilik bu isteğini tehir etti.

Gerçekten, müşrikler, geceleyin Kâbe'yi kadın erkek karışık ve çıplak olarak tavaf ederlerdi; üstelik bunu, Kâbe'ye hürmet sayarlardı![1676]

[1670] Âl-İmrân, 96-97.

[1671] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 1, s. 255; Müslim, *Sahih*, c. 2, s. 975.

[1672] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 2, s. 113-255; Müslim, *a.g.e.*, c. 2, s. 975.

[1673] Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 102.

[1674] Buharî, *Sahih*, c. 1, s. 11; Müslim, *a.g.e.*, c. 1, s. 45; Tirmizî, *Sünen*, c. 5, s. 5.

[1675] İbn Kesir, *Sîre*, c. 2, s. 332.

[1676] Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 233.

Hz. Ebû Bekir'in, Hac Emîrliğine Tayini

Resûl-i Kibriya Efendimiz, kendisi gitmeyince, Hicret'in 9. yılında, Hz. Ebû Bekir'i, Müslümanlara haccettirmek ve hac yapma usûlünü öğretmek üzere Hac Emîri olarak tayin etti.[1677]

Hz. Ebû Bekir, hac yapmak üzere hazırlanmış bulunan üç yüz Müslümanla Medine'den yola çıktı; Medinelilerin ihrama girme yeri olan Zülhuleyfe'ye varınca orada ihrama girdi ve "Lebbeyk Allahümme Lebbeyk. Lebbeyke lâ şerîke leke Lebbeyk. İnnel hamde ven'nimete leke ve'l-Mülk. Lâ şerîke leke" diyerek telbiye getirdi.

Hz. Ali'nin Arkadan Gönderilmesi

Üç yüz kişiden ibaret İslam'ın ilk hacı kafilesi Medine'den hareket ettikten bir müddet sonra, Berâe (Tevbe) Suresi nâzil oldu. Ashab-ı kiram, "Yâ Resûlallah! Bu sureyi, halka okumak üzere Ebû Bekir'e gönderseniz!" dedi.

Peygamber Efendimiz, "Bu tebliği ya benim veya ev halkımdan birisinin yerine getirmesi lâzımdır" diye buyurdu.[1678]

Arapların âdet ve geleneklerine göre, herhangi bir anlaşmayı ancak kabilenin reisi veya onun akrabasından biri yapabilir veya bozabilirdi.

Hz. Ali, akrabalık cihetiyle Peygamber Efendimize Hz. Ebû Bekir'den daha yakın bulunuyordu. Bu sebeple, Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Ali'yi huzuruna çağırdı ve "Berâe Suresi'nin baş tarafından şu yazılmış olanları götür" diye emrettikten sonra şöyle buyurdu:

"Kurban kesme günü Mina'da toplandıkları zaman halka yüksek sesle ilan et ki: Hiçbir kâfir, cennete giremez. Bu yıldan sonra hiçbir müşrik, hac yapmayacak! Hiçbir çıplak, Beytullah'ı tavaf etmeyecek! Kimin Resûlullah'la anlaşması varsa, onun anlaşması, müddeti bitinceye kadar geçerli olacaktır; müddetsiz anlaşmalar için dört ay müddet tanınacaktır!"[1679]

Hz. Ali, neden kendisinin gönderilmek istendiğini öğrenmek istiyordu.

"Yâ Resûlallah!" dedi. "Ben yaşlı olmadığım gibi, hatib de değilim!"

Peygamber Efendimiz, "Bunu, mutlaka ya ben götüreceğim ya da sen götüreceksin. Fakat sen git! Muhakkak Allah, senin diline ve kalbine sebat ihsan eder!"[1680] buyurdu.

Bunun üzerine Hz. Ali, derhal Medine'den hareket etti. Beraberinde Ebû Hüreyre de (r.a.) vardı. Yolda Hz. Ebû Bekir'e yetişti.

Hz. Ebû Bekir ona, "Amir misin, memur mu?" diye sordu.

[1677] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 188; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 68.

[1678] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 190.

[1679] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 190; Tirmizî, *a.g.e.*, c. 3, s. 222.

[1680] İbn Kesir, *Tefsir*, c. 2, s. 333.

Hz. Ali, "Memurum" dedi ve geliş maksadını izah etti: "Resûlullah (a.s.m.), beni, halka Berâe Suresi'ni okuyayım ve ahd sahibine ahdinin tamamlanacağını haber vereyim diye gönderdi."[1681]

Mekke'ye Varış

Hz. Ebû Bekir başkanlığındaki ilk hacı kafilesi Mekke'ye sâlimen girdi. Hz. Ebû Bekir, bir hutbe irad buyurdu. Hutbesinde, halka haccın nasıl yapılacağını anlattı.

Hz. Ebû Bekir hutbesini bitirince, Hz. Ali ayağa kalktı ve "Ey insanlar! Ben, size, Resûlullah'ın elçisiyim" dedikten sonra Berâe Suresi'nin (Tevbe Suresi) ilk otuz veya kırk ayetini okudu.

Bu surenin ilk beş ayeti meâlen şöyledir:

"Allah ve Resûlünden, muahede ettiğiniz müşriklere bir ültimatomdur: Bundan böyle yeryüzünde dört ay istediğiniz gibi dolaşın. şunu da bilin ki siz, Allah'ı âciz bırakacak değilsiniz! Allah, herhalde, kâfirleri rüsva edecek!

"Bir de, Allah ve Resûlünden hacc-ı ekber günü insanlara bir ilandır ki Allah ve Resûlü, müşrikleri himâye etmekten artık kesin olarak uzaktır!

"Bununla birlikte (ey kâfirler, küfürden ve muahedeye riayetsizlikten) tevbe ederseniz, bu, sizin için hayırlıdır. Yok, yine yüz çevirirseniz, bilin ki siz Allah'ı âciz bırakacak değilsiniz!

"(Ey Resûlüm) sen, Allah'ı, Peygamberi tanımayanlara elîm bir azabı müjdele! Ancak muahede yapmış olduğunuz müşriklerden bilâhare size ahitlerinde hiçbir eksiklik yapmamış ve sizin aleyhinizde hiçbir kimseye yardım etmemiş olan müstesnadır. Bunlara, müddetlerine kadar ahitlerini tamamıyla ifa edin! Çünkü Allah, müttekileri (anlaşma hukukuna riayet edenleri) sever.

"O haram olan aylar çıktı mı, artık o müşrikleri nerede bulursanız, öldürün! Yakalayın, hapsedin ve onların bütün geçit başlarını tutun. Eğer, onlar tevbe edip müşriklikten vazgeçerler ve namaz kılıp zekâtı verirlerse, kendilerini serbest bırakın! Çünkü Allah, Gafûr'dur (çok affedicidir), Rahîm'dir (çok merhametlidir).

"Ve eğer müşriklerden biri eman dilerse, ona eman ver; ta ki Allah'ın kelâmını dinlesin. Sonra da onu, emin olduğu yere kadar ulaştır. Çünkü bunlar hakikati bilmez bir kavimdirler."[1682]

Daha sonra Hz. Ali, "Ben, size dört şeyi bildirmeye memurum" dedi ve memur bulunduğu hususları halka ilan etti: "Hiçbir kâfir, cennete giremez! Bu seneden sonra hiçbir müşrik, haccetmeyecek! Beytullah çıplak tavaf edilmeyecek!

[1681] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 190; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 168.

[1682] Berâe (Tevbe), 1-5.

Kimin Resûlullah'la (a.s.m.) anlaşması varsa, onun anlaşması, müddeti bitinceye kadar muteber olacak! Bunlar dışındakilere dört ay daha mühlet tanınmıştır. Bundan sonra hiçbir müşrik için ne ahd, ne de himâye vardır."[1683]

Hz. Ali yanında, Hz. Ebû Hüreyre de yukarıdaki hususları zaman zaman halka yüksek sesle ilan ediyordu.

Haclarını tamamladıktan sonra Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali ve beraberindeki sahabeler Medine'ye döndüler.

HİCRET'İN 9. SENESİNİN DİĞER MÜHİM BAZI HADİSELERİ

Urve b. Mes'ud'un Müslüman Olması ve Şehâdeti

Urve b. Mes'ud, Taiflilerin ileri gelenlerindendi. Peygamber Efendimiz ordusuyla Taif'i muhasara altına aldığı sırada o, Yemen'in Cüreş şehrinde bulunuyordu. Orada, Taif müdafaası için mancınık vesaire yapma san'atını öğreniyordu.

Peygamber Efendimiz, Taif'ten muhasarayı kaldırıp ayrıldıktan sonra Taif'e döndü. Bir müddet sonra da Cenab-ı Hak, kalbine İslam'ın sevgisini düşürünce, çıkıp Medine'ye geldi. Hicret'in 9. yılı Rebiülevvel ayında Resûl-i Ekrem Efendimizin huzurunda İslamiyetle şereflendi.[1684] Efendimiz, bu değerli insanın Müslümanlar safına katılmasından fazlasıyla memnun oldu.

Urve b. Mes'ud, Medine'de bir müddet kaldıktan sonra bir gün Resûl-i Ekrem Efendimize, "Yâ Resûlallah! Müsaade buyurun da, gidip kavmimi İslamiyete davet edeyim!" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Taif halkının kibir ve gururlarının esiri olup Müslümanlıktan kaçındıklarını biliyordu. Bu sebeple, "Onlar, seni sağ bırakmazlar!" buyurdu.

Urve, "Yâ Resûlallah! Beni, onlar öz evlatlarından daha çok severler!" dedi ve gitmek istediğini tekrarladı.

Peygamber Efendimiz yine "Onlar, seni öldürürler!" buyurdu.

Urve, Taif halkının kendisine karşı gösterdikleri sevgi ve hürmete güveniyordu.

"Yâ Resûlallah! Vallahi, değil öldürmek, beni uykudan uyandırmaya bile kıymazlar!" diye konuştu.

Sonra, dileğini üçüncü kere tekrarladı.

[1683] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 190-191; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 3, s. 30.

[1684] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 182; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 5, s. 503.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Madem gitmek istiyorsun, git!" diye izin verdi.

Urve, derhal yola koyulup Taif'e vardı; Taiflileri Müslüman olmaya davet etti.

Kibir ve gururlarının zebunu olmuş Taifliler, bu ulvî davete ok yağmuruyla karşılık verdiler ve çok sevdikleri Urve b. Mes'ud'u şehit ettiler.[1685]

Onun şehâdet haberini duyan Peygamber Efendimiz, "Onun kavmiyle olan hali, Sahib-i Yasin'in kavmi arasındaki haline benzer. Sahib-i Yasin, kavmini, Allah Teâlâ'ya imana davet etmişti de kavmi onu öldürmüştü!" buyurduktan sonra ilave etti: "Allah'a hamdolsun ki ümmetimin içinde, Sahib-i Yâsin gibi birini bulundurdu!"[1686]

Hz. Ebû Bekir'in Zevcesi Ümmü Rûman'ın Vefatı

Hz. Ebû Bekir'in, asıl ismi Zeyneb olan zevcesi Ümmü Rûman, Mekke'de ilk sıralarda Müslüman olmuş ve Peygamber Efendimize bîat etmişti. Kendisinden Abdurrahman ile Hz. Âişe dünyaya gelmişti.

Ümmü Rûman, Hicret'in 9. senesinde vefat etti. Peygamber Efendimiz, kabrine inip, onun için Cenab-ı Hakk'tan mağrifet niyaz etti.[1687]

Mestler Üzerine Meshin Emredilmesi

Peygamber Efendimiz, Tebük Seferi esnasında mestler üzerine meshetmeyi emir buyurdu.[1688] Bunun müddeti misafirler için geceli gündüzlü üç gün (yetmiş iki saat), misafir olmayanlar için bir gün, bir gecedir (yirmi dört saat).

[1685] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 182; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 312.

[1686] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 182; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 504.

[1687] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 277; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 7, s. 331; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 4, s. 451.

[1688] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 6, s. 27.

On Sekizinci Bölüm

HİCRET'İN 10. SENESİ

HZ. İBRAHİM'İN VEFATI

(Hicret'in 10. senesi Rebiülevvel ayının 10. günü Salı)

Peygamber Efendimizin mübarek kalbi, bütün insanlara karşı bir şefkat ve merhamet kaynağını andırıyordu. Mini mini yavrulara, şipşirin çocuklara karşı ise bambaşka bir muhabbet, apayrı bir şefkat besliyordu. Hele kendi çocuklarına karşı adeta bir şefkat ve sevgi deryasıydı.

Hz. Hatice'den dünyaya gelen iki oğlu Kàsım ve Abdullah'ı, henüz Mekke'de iken ve bebek yaşta ebedî âleme uğurlamıştı. Onların ebedî âleme göçüyle mübarek kalpleri oldukça teessür duymuştu. Fakat Hz. Mâriye'den sevgili oğlu İbrahim'in dünyaya gelişi onu bir derece teselli ediyordu. Bu sebeple, bu biricik oğlunu fazlasıyla seviyordu. Mübarek elleriyle başını okşuyor, kucağına alıp göğsüne basarak bu sevgi ve şefkatini izhar ediyordu.

Evet, şefkat, "rahmet-i İlâhiyye'nin en lâtif, en güzel, en hoş, en şirin cilverindendir." Şefkatin en şirini de evlada karşı duyulanıdır. Çocuk ise, Cenab-ı Hakk'ın, anne babaya muvakkaten teslim edilmiş bir emanetidir.

İşte, Resûl-i Kibriya Efendimiz, her emanet gibi, bu emanete karşı da gereken alâkayı esirgemiyordu. Çocuğunu, Cenab-ı Hakk'ın rahmetinin bir cilvesi olarak görüyor ve onun için seviyor, bağrına basıyordu.

Hz. İbrahim, 16. ayına henüz ayak basmıştı.

Bu sırada Peygamber Efendimiz, onun hastalandığı haberini aldı. Sevgili oğlunun annesi Hz. Mâriye ile birlikte oturdukları bağ içindeki evine gitti.

Peygamber Efendimiz, hasta yatan nurtopu oğlunun gözlerinde eski parlaklığı ve hareketli bakışları göremiyordu. Gürbüz ve hareketli İbrahim, bir anda sessiz, sâkin ve dünyadan küsmüş gibi duruyordu. Bu haliyle ebedî âleme yolcu olduğunu adeta ifade etmek istiyordu.

Bunu fark eden Efendimiz, kucağında tuttuğu sevgili oğlunun yavaş yavaş kayan gözlerine bakarak, "Allah'ın takdirine karşı elden ne gelir, ey İbrahim?" diye buyurdu.

Az sonra İbrahim, fani dünyaya gözlerini yumdu.

Bu esnada Efendimizin mübarek gözlerinden yaşlar boşandı.

Hz. Abdurrahman b. Avf, "Yâ Resûlallah! Siz de mi ağlıyorsunuz? Böyle ağlamaktan halkı menetmemiş miydiniz?" deyince, Efendimiz şöyle buyurdular:

"Ey İbni Avf! Ben size günah ve ahmaklığın ifadesi olan iki ağlayış ve bağırışı yasakladım: Nimete kavuşulduğu sıradaki eğlence, oyun bağırışından ve musibet ve felâket sırasındaki bağırışıyla yüz göz tırmalamak, üst baş yırtmaktan... Benim bu ağlamam ise, şefkatin eseridir, acımadan ibarettir. Merhamet etmeyene, merhamet edilmez!"[1689]

"Göz Ağlar, Kalp Üzülür"

Peygamber Efendimiz, yukarıdaki dersinden sonra da gözyaşlarına hâkim olamadı. Gözleri yaşla dolunca, "Göz yaş döker, kalp teessür duyar. Biz, Yüce Rabbimizin râzı olacağı sözden başkasını söylemeyiz"[1690] buyurdu ve ilave etti: "Vallahi, ey İbrahim! Senin ayrılığın, bizi fazlasıyla mahzun etti!"[1691]

Bir erkek evlada doyamamanın hasretli gözyaşlarını akıtan Efendimiz, daha sonra karşısındaki dağa bakarak, "Ey dağ! Eğer bendeki üzüntü sende olsaydı, muhakkak, yıkılmış, gitmiştin! Fakat biz, Allah'ın bize emrettiğini söyleriz: 'İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn.'"[1692]

Kabri Başında

Teçhiz ve tekfininden sonra, en mûtena ve mübarek eller üzerinde Hz. İbrahim Bâkî Kabristanı'na götürüldü. Efendimiz orada cenaze namazını kıldırdı.

Kabir hazırlanmıştı. Peygamber Efendimiz, kabirde bir delik gördü. Kabri kazanın dikkatini çekti ve oranın kapatılmasını emretti.

Kabirci, "Yâ Resûlallah! O delik mevtaya ne zarar verir, ne de fayda!" deyince, Kâinatın Efendisi şu dersi verdi:

"Evet, o, ölüye fayda da vermez, zarar da; ancak dirinin gözüne zarar verir, onu rahatsız eder! Allah, kul bir iş yapınca onu mükemmel yapmasını ister."[1693]

Bundan sonra Hz. İbrahim kabre kondu. Resûl-i Kibriya Efendimiz, mübarek elleriyle gözyaşları arasında kabrin üzerine toprak serpti, su serpti.

Peygamberimizin Müslümanları İkazı

Hz. İbrahim'in vefat ettiği gün güneş tutulmuştu.

Halk bunun, onun vefatıyla ilgili olduğunu sanarak, "İbrahim'in ölümü sebebiyle güneş tutuldu!" dedi.

1689 İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 138.

1690 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 138; Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1808.

1691 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 138; Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 1808.

1692 Belâzurî, *Ensabü'l-Eşref*, c. 1, s. 452.

1693 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 142.

Resûl-i Kibriya Efendimiz bunu duyunca, Mescid-i Şerif'e vardı ve Allah'a hamd ve senâdan sonra ashab-ı kirama şu dersini verdi:

"Ey insanlar! Biliniz ki güneş ve ay, Allah'ın kudret alâmetlerinden ikisidir. Bir kimsenin vefatı veya birinin hayatı sebebiyle tutulmazlar. Bunları tutulmuş gördüğünüzde, hemen mescitlere sığınınız; onlar açılıncaya kadar da Allah'a dua ediniz, namaz kılınız!"[1694]

Bir İşaret

Hz. İbrahim'in ölümüyle Peygamber Efendimizin çocuklarından sadece kızı Fâtıma hayatta kalmış oluyordu. Bu da onun neslinin hikmete binaen erkekten değil, kadından devam edeceğinin ifadesiydi. Böylece, "Muhammed, erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir; fakat o, Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur"[1695] ayet-i kerimesinin işarî manası da anlaşılmış oluyordu: "Bir kısım, şu ayetten şöyle bir işaret-i gaybiyeyi fehmeder ki: Peygamberin (a.s.m.) evlad-ı zükûru [erkek çocukları], ricâl derecesinde kalmayıp, ricâl olarak nesli bir hikmete binaen kalmayacaktır. Yalnız 'ricâl' tâbirinin ifadesiyle nisânın [kadınların] pederi olduğunu işaret ettiğinden, nisâ olarak nesli devam edecektir. Felillahilhamd, Hz. Fâtıma'nın (r.anha) nesl-i Mübareki, Hasan ve Hüseyin gibi iki nurani silsilenin bedr-i münevveri, Şems-i Nübüvvet'in mânevî ve maddî neslini idame ediyorlar."[1696]

HÂLİD B. VELİD'İN NECRAN'A GÖNDERİLMESİ

(Hicret'in 10. senesi Rebiülevvel ayı / Milâdî 631)

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu tarihte Hz. Hâlid b. Velid'i dört yüz mücahitle Yemen civarındaki Necran'da oturan Hâris b. Ka'boğullarına gönderdi.[1697]

Resûlullah'ın Hâlid b. Velid'e emri şöyleydi:

"Onları üç gün İslam'a davet et. İcabet ederlerse, gerekeni yap; şayet icabet etmekten kaçınırlarsa, onlarla savaş!"[1698]

Hz. Hâlid, emrindeki mücahitlerle Necran yakınına vardı. Birkaç taraftan süvari elçiler göndererek Hâris b. Ka'boğullarını üç gün üst üste İslamiyete davet etti. Necran halkı, sonunda davete icabet ederek Müslüman oldu.[1699]

Bunun üzerine, Hz. Hâlid, İslam'ın ahkâmını öğretmek üzere aralarında bir

---

[1694] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 142; Müslim, *a.g.e.*, c. 2, s. 630.

[1695] Ahzab, 40.

[1696] Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, s. 384.

[1697] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 239; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 339; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 156.

[1698] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 239; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 339.

[1699] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 239; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 339; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 156.

müddet kaldı. Sonra da durumu Resûl-i Ekrem Efendimize bir mektupla bildirdi. Mektubunda, ne yapması gerektiğini de soruyordu.

Peygamberimizin Hz. Hâlid'e Cevabı

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Hz. Hâlid'in mektubuna şu cevabı yazıp gönderdi:

"Bismillahirrahmânirrahîm!

"Resûlullah Muhammed'den Hâlid b. Velid'e...

"Allah'ın selamı üzerine olsun!

"Senden (yaptığından) dolayı, kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah'a hamdederim!

"Elçinin getirdiği mektubunu aldım. Mektubunda, Hâris b. Ka'boğullarının karşı koymadan Müslüman olduklarını, tek bir şerîki olmayan Allah'a iman ettiklerini, Muhammed'in Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet getirdiklerini, Allah'ın onları doğru yola hidayet ettiğini haber veriyorsun!

"Onları, Allah ve Resûlünün emirlerine göre hareket ettikleri takdirde, ahiret nimetleriyle müjdele; aykırı hareket ettikleri takdirde, ahiret azabıyla korkut!

"Artık dön, gel! Onların elçileri de seninle birlikte gelsin!

"Allah'ın selamı, rahmet ve bereketi üzerine olsun!"[1700]

Hâlid b. Velid'in, Benî Haris Heyetiyle Medine'ye Gelmesi

Resûl-i Ekrem Efendimizin emri üzerine Hz. Hâlid, Hâris b. Ka'boğullarından bir heyetle Medine'ye geldi. Elçiler, Hz. Resûlullah'ın huzuruna çıkıp Müslüman olduklarını haber verdiler.

Peygamber Efendimiz, Benî Hâris b. Ka'blara, elçiler arasında bulunan Kays b. Husayn'ı vâli ve kumandan tayin etti.

Elçiler, Medine'de bir müddet kaldıktan sonra, Resûl-i Ekrem Efendimizin verdiği hediyelerle yurtlarına döndüler.[1701]

MÜSLÜMAN BELDELERE VÂLİ VE ZEKÂT MEMURLARI GÖNDERİLMESİ

Hicret'in 10. senesinde İslam güneşi birçok beldede bütün haşmetiyle parlamaya başlamıştı. Bu sırada Peygamber Efendimiz, İslamiyetin yayıldığı bütün beldelere vâliler ve zekât, sadaka tahsil memurları gönderdi. Necran, Hadramut, San'a, Kinde, Sadif, Yemen, Zebid, Rima, Aden, Sahil, Cened [Yemen],

---

[1700] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 239-240; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 156.

[1701] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 239-240; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 157.

vâli ve zekât tahsil memurlarının gönderildikleri yerler arasındaydı.[1702]

Muaz b. Cebel'in Yemen'e Gönderilişi

Peygamber Efendimiz, Müslüman beldelere vâli ve zekât tahsil memurları gönderdiği sıradaydı.

Bir gün, sabah namazından sonra cemaate dönerek, "İçinizden hanginiz Yemen'e gider?" diye sordu.

Hz. Ebû Bekir istekli çıktı; "Ben giderim, yâ Resûlallah!" dedi.

Peygamber Efendimiz, hiçbir cevap vermeyip sustu.

Az sonra tekrar, "Hanginiz Yemen'e gider?" diye sordu.

Bu sefer Hz. Ömer ayağa kalktı; "Ben giderim, yâ Resûlallah!" dedi.

Peygamber Efendimiz, Hz. Faruk'a da cevap vermeyip sustu.

Bir müddet bekledikten sonra tekrar, "İçinizden Yemen'e kim gider" diye sordu:

Muaz b. Cebel (r.a.) kalkıp, "Yâ Resûlallah! Ben giderim!" dedi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "Ey Muaz! Bu vazife senindir!" buyurdu.

O sırada Yemen, üç vâliliğe ayrılmıştı. Hz. Muaz, vâliliklerin en büyüğü olan Cened Vâliliğine tayin edilmişti. Orada kadılık yapacak, halka İslamiyeti, Kur'an-ı Kerim okumayı öğretecek, Yemen ülkesinde tahsil edilen zekât ve sadakaları da vazifelilerden teslim alacaktı.

Hz. Muaz, Medine'den ayrılacağı sırada Peygamber Efendimiz ona, "Sana herhangi bir dava halli için getirildiği zaman nasıl ve neye göre hüküm verirsin?" diye sordu.

Hz. Muaz, "Allah'ın kitabındaki hükümlerle hüküm veririm!" dedi.

Resûl-i Ekrem, "Eğer Allah'ın kitabında onunla ilgili bir hüküm bulamazsan neye göre hüküm verirsin?" diye sordu.

Hz. Muaz, "Resûlullah'ın sünnetine göre hüküm veririm" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz bu sefer, "Resûlullah'ın sünnetinde de onunla ilgili bir hüküm bulamazsan ne yaparsın?" diye sordu.

Hz. Muaz, "O zaman, kendi görüşüme göre ictihad eder, hüküm veririm!" dedi.

Peygamber Efendimiz, bundan son derece memnun oldu. Bu memnuniyetini, "Allah'a hamdolsun ki Resûlullah'ın elçisini, Resûlullah'ın râzı olduğu şeye muvaffak kıldı!" buyurarak izhar etti.[1703]

[1702] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 246; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 167.

[1703] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 3, s. 584; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 5, s. 230; İbn Kesir, *Sîre*, c. 4, s. 199.

Peygamberimizin Emir ve Tavsiyeleri

Yola çıkacağı sırada ise Peygamber Efendimiz, Hz. Muaz'a şu emir ve tavsiyelerde bulundu:

"Sen, ehl-i kitap bir kavme gidiyorsun. Onları, bir olan Allah'a imana ve benim de Resûlullah olduğuma şehâdete davet et. Eğer bunu kabul ederlerse, onlara, Allah'ın her gün ve gecede beş vakit namazı farz kıldığını bildir. Eğer bunu da kabul ederlerse, Allah'ın kendilerine, zenginlerinden alınıp fakirlerine verilecek zekâtı farz kıldığını bildir. Eğer bunu kabul ederlerse, sakın mallarının en kıymetlilerini alma! Mazlumun bedduasından sakın; çünkü bu dua ile Allah Teâlâ arasında perde yoktur."[1704]

Bu sırada Muaz b. Cebel Hazretleri de, Efendimizden bazı tavsiyelerde bulunmasını istedi:

"Yâ Resûlallah! Bana tavsiyelerde bulun."

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Her ne halde ve nerede olursan ol, Allah'tan kork!" buyurdu.

Hz. Muaz, "Yâ Resûlallah! Bana biraz daha tavsiyede bulun" dedi.

Peygamber Efendimizi bu sefer, "Günahın arkasından hemen haseneyi [iyilik ve hayır] yetiştir ki onu yok etsin!"

Hz. Muaz, "Yâ Resûlallah! Bana tavsiyeni artır" diye dileğini tekrarladı:

Peygamber Efendimiz, "İnsanlara, güzel ahlâkla muamele et!" buyurdu.[1705]

Resûl-i Ekrem Efendimizin, Hz. Muaz ve beraberinde gönderdiği Ebû Musa el-Eş'arî'yi uğurlarken de son tavsiyesi şu oldu:

"Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz. Birbirinizle anlaşın, iyi geçinin; ihtilâfa düşmeyin!"[1706]

HZ. ALİ'NİN YEMEN'E GÖNDERİLMESİ

(Hicret'in 10. senesi Ramazan ayı / Milâdî 631)

Bu tarihte, Peygamber Efendimiz, Hz. Ali'ye, Yemen' de bulunan Mezhiclere gidip onları İslamiyete davet etme vazifesini verdi. Hz. Ali'yle birlikte üç yüz süvari vardı.[1707]

Peygamber Efendimiz, uğurlayacağı sırada Hz. Ali, "Yâ Resûlallah! Nasıl yapacağım?" diye sordu.

[1704] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 233; Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 73; Müslim *Sahih*, c. 1, s. 150; Tirmizî, *Sünen*, c. 3, s. 21; İbn Mâce, *Sünen*, c. 1, s. 568.

[1705] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 194-195.

[1706] Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 72.

[1707] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 169; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 159; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 225.

Peygamber Efendimiz, "Onların sahalarına girinceye kadar yürü; mıntıkalarına girince, onları 'Lâ ilâhe illallah' demeye davet et. Eğer, 'Lâ ilâhe illallah' derlerse, onlara namazı emret. Zekâtlarını da alarak, fakirlerine dağıt. Başka bir şey de isteme. Şunu da bil ki Allah'ın senin vasıtanla bir kimseye hidayet ihsan etmesi, sana, üzerinde güneşin doğduğu her şeyden Allah'ın yanında daha hayırlıdır. Onlar seninle çarpışmadıkça da sen onlarla çarpışma!"[1708] diye buyurdu.

Hz. Ali, bu emir üzerine, maiyetindeki mücahitlerle Yemen mıntıkasına vardı. Kendisini karşılayan halkı Müslüman olmaya çağırdı. Halk, icabet etmeyip karşı koydu.

Bunun üzerine Hz. Ali, ordusunu düzene soktu ve onlarla çarpıştı. Mücahitlere karşı duramayan düşman, sonunda davete icabet etmeye mecbur kalıp, Müslüman olmayı kabul etti.

Reislerinden bazıları gelerek Müslüman olduklarını, bu arkalarında bulunan kabilelerinin de temsilcileri bulunduklarını bildirdiler. Zekâtlarını da getirip Hz. Ali'ye teslim ettiler.

Hz. Ali daha sonra, Veda Haccı sırasında gelip Peygamberimize kavuştu.[1709]

VEDA HACCI

(Hicret'in 10. senesi Zilhicce ayı / Milâdî 632 Mart)

Hicret'in 10. yılı Zilkade ayı idi.

Bu tarihte, Resûl-i Kibriya Efendimiz, hac için hazırlandı. Medine'deki Müslümanlara da haccetmek üzere hazırlanmalarını emir buyurdu. Ayrıca Medine dışındaki Müslümanlara da bu maksatla hazırlanıp Medine'de toplanmaları için haber gönderdi.

Bu haber üzerine, haccetmek arzusunda olan binlerce Müslüman, Medine'ye akın etmeye başladı. Çok geçmeden, Medine, iman ve İslam'ın nuruyla münevver simalarla dolup taştı. Medine etrafında çadırlar kuruldu.

Müslümanlar eşsiz bir bayram sevinci yaşarken, Resûl-i Kibriya Efendimiz de, tebliğ ettiği azametli davanın muazzam neticesini görmenin huzur ve saadeti içinde Cenab-ı Hakk'a hamd ve şükrediyordu.

Medine'den Ayrılış

Zilkade ayının çıkmasına beş gün vardı. Günlerden Cumartesi idi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Medine'de yerine Ebû Dücâne es-Saidi'yi vekil bıraktı.[1710] Hâne-i saadetinde yıkandı. Güzel kokular süründü. Yeni elbiseler

---

[1708] Vakîdi, *Megazi*, c. 3, s. 1079.

[1709] Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 320.

giydi. Öğleye doğru hâne-i saadetinden çıkıp Mescid-i Şerif'e gitti. Öğle namazını kıldırdı.[1711]

Fahr-i Âlem Efendimiz, etrafını nurani halkalar halinde sarmış olan yüz bini aşkın Müslümanla birlikte Medine'den hareket ederek Zülhuleyfe mevkiine vardı. Geceyi, muazzam cemaatiyle burada geçirdi.

Ertesi günü, öğle namazını burada eda ederek ihrama girdi ve her biri insanlık âleminin birer yıldızı olan sahabeleriyle birlikte Mekke-i Mükerreme'nin yolunu tuttu.

Fahr-i Âlem Efendimiz, devesi Kasvâ'nın üzerinde idi. Yüz bini aşkın sahabe, o mânevî güneşin etrafında yörüngelerini kaybetmeyen gezegenleri andırıyordu. Dillerde telbiye vardı: "Lebbeyk Allahümme Lebbeyk! Lebbeyke lâ şerike leke lebbeyk! İnnel hamde ven'nimete leke velmülk. Lâ şerîke leke."

Sanki yeryüzü bir ağız olmuş, aynı "telbiye"yi yüz binlerce dille tekrarlıyordu. Fahr-i Âlem Efendimiz ile sahabelerin sevinç ve heyecanına adeta yer ve gök iştirak ediyordu.

Mekke'ye Varış

Tarih, Zilhicce ayının dördü, Pazar günü, sabahın erken saatleri...

Fahr-i Kâinat Efendimiz, etraftan gelenlerin de katılmasıyla yüz bini aşan Müslüman hacılarla Mekke'ye, üst kısmından, Seniyetü'l-Kedâ mevkiinden girdi. Kâbe-i Muazzama'yı görünce, "Yâ Rabbi! Bu muazzam mâbedin azamet, şeref, keramet ve mehabetini artır" diye dua etti.[1712]

Bundan sonra Efendimiz, Beytullah'a vardı. Hacerü'l-Esved'i istîlâm etti[1713] ve o köşeden Kâbe-i Muazzama'yı tavafa başladı. Tavafın ilk üç devresinde adımlarını kısaltıp omuzlarını silkelemek suretiyle hızlı ve çalımlı yürüdü; kalan dört devresini ise ağır ağır yürüyerek tavafını tamamladı.

Kâbe'nin etrafını yedi defa dolaşarak tavafı tamamladıktan sonra Makam-ı İbrahim'e vardı. Orada iki rekât namaz kıldı.[1714] Sonra tekrar dönüp Hacerü'l-Esved'i istîlâm etti. Bu esnada Hz. Ömer'e, "Ey Ömer! Sen, güçlü kuvvetlisin. Hacerü'l-Esved'e yetişmek için başkasına omuz vurma! İnsanları, güçsüzleri rahatsız etme! Eğer, tenha bulursan onu istîlâm et; yok tenha bulamazsan,

---

1710 İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 248; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 312.

1711 İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 173-175; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 3, s. 110; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, c. 3, s. 213.

1712 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 173; İbn Kesir, *Sîre*, c. 4, s. 301.

1713 İstîlâm, Hacerü'l-Esved'e elle dokunmak yahut onu öpmek, bunlar mümkün değilse karşıdan el sürme işareti yapmak demektir.

1714 Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 320; Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 40; İbn Mâce, *Sünen*, c. 2, s. 1023.

uzaktan el sürüp öpme işareti yap ve kelime-i tevhid oku, tekbir getir" diye buyurdu.[1715]

Peygamberimizin Sa'y Edişi

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bundan sonra Safâ tepesine çıktı. Orada Cenab-ı Hakk'a hamd ve şükrünü takdim etti. Buradan inerek Safâ ve Merve arasında yedi kere sa'y etti.

Mina'ya Gidiş

Mekke'de Pazar, Pazartesi, Salı ve Çarşamba günleri kalan Resûl-i Ekrem Efendimiz, Perşembe günü Mina'ya gitti. Öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını orada cemaatle eda etti. Geceyi orada geçirdi. Zilhicce'nin dokuzu Cuma günü sabah namazını eda ettikten sonra Mina'dan Arafat'a doğru hareket etti.[1716]

Arafat Meydanı ve Nemire Mescidi

Ashab-ı kiramın getirdiği telbiye ve tekbirlerle adeta yer gök çınlıyordu.

Veda Hutbesi

Arafat'ta Allah'a hamd ve senâdan sonra hususî olarak o sırada hazır bulunan yüz bini aşkın (yüz yirmi bin) sahabeye, umumî olarak da bütün Müslü-

---

[1715] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 28.

[1716] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 173; İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. 3, s. 267.

manlara, bütün insanlığa, değişmez, eskimez ölçüler ihtiva eden şu hutbesini irad buyurdu:

"Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyiniz! Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizinle burada bir daha buluşamayacağım!

"İnsanlar! Bu günleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl mübarek bir şehir ise, canlarınız, mallarınız, namuslarınız da öyle mukaddestir, her türlü tecâvüzden korunmuştur.

"Ashabım!

"Yarın Rabbinize kavuşacaksınız ve bugünkü her hal ve hareketinizden muhakkak mes'ul olacaksınız. Sakın benden sonra eski sapıklıklara dönüp de birbirinizin boynunu vurmayınız!

"Bu vasiyetimi burada bulunanlar, bulunmayanlara bildirsin! Olabilir ki bildirilen kimse, burada bulunup da işitenden daha iyi anlayarak muhafaza etmiş olur.

"Ashabım! Kimin yanında bir emanet varsa onu sahibine versin. Faizin her çeşidi kaldırılmıştır, ayağımın altındadır! Lâkin, borcunuzun aslını vermek gerektir. Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız. Allah'ın emriyle faizcilik artık yasaktır. Câhiliyyetten kalma bu çirkin âdetin her türlüsü ayağımın altındadır! İlk kaldırdığım faiz de, Abdülmuttalib'in oğlu (amcazâdem) Abbas'ın faizidir.

Cebel-i Rahme

"Ashabım! Câhiliyyet devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası, Abdülmuttalib'in torunu (amcazâdem) Rebia'nın kan davasıdır.

"Ey İnsanlar!

"Bugün şeytan sizin şu topraklarınızda yeniden tesir ve hâkimiyetini kurmak gücünü ebedî surette kaybetmiştir. Fakat siz, bu kaldırdığım şeyler dışında, küçük gördüğünüz işlerde ona uyarsanız bu da onu memnun edecektir.

"Dininizi korumak için bunlardan da sakınınız!

"Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah emaneti olarak aldınız; onların namuslarını ve iffetlerini Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız onların, aile yuvasını, sizin hoşlanmadığınız hiçbir kimseye çiğnetmemeleridir. Eğer gelmesine müsaade etmediğiniz herhangi bir kimseyi evinize alırlarsa, onları hafifçe dövüp sakındırabilirsiniz. Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları, memleket göreneğine göre her türlü yiyim ve giyimlerini temin etmenizdir.

"Ey mü'minler! Size bir emanet bırakıyorum ki ona sıkı sarıldıkça yolunuzu hiç şaşırmazsınız; o emanet, Allah'ın kitabı Kur'an'dır.

"Mü'minler! Sözümü iyi dinleyiniz ve iyi belleyiniz! Müslüman, Müslümanın kardeşidir, böylece bütün Müslümanlar kardeştir. Din kardeşinizin herhangi bir hakkına tecavüz, başkasına helâl değildir. Meğer ki gönül hoşluğuyla kendisi vermiş olsun.

"Ashabım! Kendinize de zulmetmeyiniz; kendinizin de üzerinizde hakkı vardır.

"Ey insanlar! Cenab-ı Hak, her hak sahibine hakkını (Kur'an'da) vermiştir. Vârise vasiyet etmeye lüzum yoktur. Çocuk kimin döşeğinde doğmuşsa ona âittir. Zina eden için mahrumiyet vardır. Babasından başkasına âit soy iddia eden soysuz yahut efendisinden başkasına intisaba kalkan nankör, Allah'ın gazabına, meleklerin lânetine ve bütün Müslümanların bedduasına uğrasın! Cenab-ı Hak, bu gibi insanların ne tevbelerini, ne de adalet ve şehâdetlerini kabul eder.

"Ey insanlar! Rabbiniz birdir; babanız da birdir. Hepiniz, Âdem'in çocuklarısınız; Âdem ise topraktandır. Allah yanında en kıymetli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır. Arabın Arap olmayana —takvadan başka— bir üstünlüğü yoktur.

"İnsanlar! Yarın beni sizden soracaklar! Ne diyeceksiniz?

"'(Allah'ın elçiliğini ifa ettin, vazifeni yerine getirdin, bize vasiyet ve nasihatte bulundun) diye şehâdet ederiz.'"

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem mübarek şehâdet parmağını kaldırarak, sonra da cemaat üzerine çevirip indirerek şöyle buyurdu:

"Şahit ol yâ Rab! Şahit ol yâ Rab! Şahit ol yâ Rab!"[1717]

[1717] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 250-252; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 168-169; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 5, s. 30, 262, 412, c. 1, s. 384, 453; Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 41-42; İbn Mâce, *Sünen*, c. 2, s. 1024-1025.

Öğle ve İkindi Namazlarının Beraber Kılınışı

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bütün insanlığa en yüksek ve kutsî bir ders olan Veda Hutbesi'ni sona erdirdiği sırada, Hz. Bilâl-i Habeşî öğle ezanını okumaya başladı. Resûl-i Kibriya Efendimiz ve ashab-ı kiram, huşû içinde susup ezanı dinlediler. Ezan bitince, Hz. Bilâl kamet getirdi. Fahr-i Kâinat Efendimiz, o muhteşem cemaate imam olup önce öğle namazını kıldırdı. Sonra yine kamet getirilerek ikindi namazını kıldırdı. Böylece Efendimiz, bir ezan iki kametle iki vaktin namazını birleştirdi.[1718]

İlk İşaret

İkindiden sonraydı; vakit, akşama yakındı. Resûl-i Kibriya Efendimiz, devesi Kasvâ'nın üzerindeydi. Bu sırada şu ayet-i kerime nâzil oldu:

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِينًا

"İşte bugün, sizin için dininizi kemâle erdirdim; üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslamiyeti seçip kabul ettim!"[1719]

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu ayeti okuyunca, ashab-ı kiram son derece sevinip ferahlık duydular. Sadece biri ağlıyordu: Hz. Ebû Bekir... Sahabeler buna bir mana veremediler. Sordular. Şu cevabı aldılar:

"Bu ayet, Resûlullah'ın (a.s.m.) vefatının yakın olduğuna delâlet ediyor; onun için ağlıyorum!"[1720]

Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) söylediği ve anladığı sır, doğru idi. Zira bu ayet, Fahr-i Kâinat Efendimizin dünyadan göç zamanının yaklaşmış olduğuna ilk işaret idi. Çünkü teklif ve tebliğ edilmesi gereken şeyler bittiğine göre, teklif ve tebliğ edenin vazifesi de son bulacak demekti.

Aynı sırrı Hz. Ömer'in de idrak ettiğini, kaynaklar zikrederler.[1721]

Arafat'tan Müzdelife'ye...

Cuma günü, güneş battıktan sonra, Resûl-i Kibriya Efendimiz, devesi Kasvâ'nın üzerinde, terkisinde Üsame b. Zeyd olduğu halde, Arafat'tan Müzdelife'ye geldi. Bu sırada akşam namazı vakti çıkmış, yatsı vakti girmişti. Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir ezan, iki kametle önce akşam, arkasından yatsı namazını kıldırdı.[1722]

[1718] Vakidî, *Megazi*, c. 3, s. 1102; Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 41; İbn Mâce, *a.g.e.*, c. 2, s. 1025.

[1719] Mâide, 3.

[1720] M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 2, s. 1569.

[1721] Taberî, *Tefsir*, c. 6, s. 52; İbn Kesir, *Tefsir*, c. 2, s. 13.

[1722] Buharî, *Sahih*, c. 2, s. 177; Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 42; Ebû Dâvûd, *Sünen*, c. 2, s. 191.

Müzdelife'den Mina'ya...

Peygamber Efendimiz, Cumayı Cumartesiye bağlayan geceyi Müzdelife'de geçirdi. Cumartesi günü sabah namazını orada eda ettikten sonra Meş'ar-ı Haram'a geldi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, ashabına, "Cemre'de[1723] atılacak ufak taşları toplayınız" diye emretti ve taşların nasıl atılacağını gösterdi.

Sonra, Akabe Cemresi'ne birer birer yedi ufak taş attı. Her taş atışında "Allahü ekber!" diyerek tekbir getiriyordu. Bu arada, ashab-ı kiram da aynı şekilde Cemre taşlarını atıyorlardı.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Akabe Cemresi'ne yedi taşı attıktan sonra Mina'ya döndü.

Kurban Kesme

Resûl-i Kibriya Efendimiz, oradan kurban kesme yerine gitti. Ömr-ü saadetlerinin her bir senesi için bir kurban olmak üzere altmış üç kurbanı bizzat mübarek elleriyle kesti.[1724] Saçlarını traş ettirdi. Kesilen saçlarını hatıra olsun diye sahabelerine birer ikişer dağıttı. Bu da, ashabından ayrılığın yaklaştığına işaretti. Ayrıca "Ey insanlar! Haccın usûl ve erkânını benden öğreniniz. Bilmem, ama belki bundan sonra burada benimle görüşemezsiniz" buyurarak da bu işareti kuvvetlendirdi.

Hz. Hâlid b. Velid'in, Efendimizin Alın Saçını Alması

Resûl-i Ekrem Efendimizin saçının ön kısmı traş edildiği sırada, Hz. Hâlid b. Velid, "Yâ Resûlallah!" dedi. "Alnın üzerindeki saçtan bana ver!"

Peygamber Efendimiz, isteğini kabul etti ve kendisine saçının ön kısmından birkaç tel verip, hayatında devamlı muzaffer olması için dua etti. Hz. Hâlid, mübarek saçları alıp gözüne sürdü, sonra da külâhının önüne yerleştirdi.

Resûl-i Ekrem Efendimizin o saç ve duasının bereketi hürmetine Hz. Hâlid, girdiği her harpten muzaffer çıkmıştır. Nitekim kendi de, "Ben, onu hangi tarafa yönelttimse, orası fetholundu"[1725] demiştir.

Peygamberimizin İfaza Tavafı

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Kurban Bayramının birinci günü öğle vaktinden önce İfaza [Ziyaret] Tavafı'nı yapmak üzere Kâbe-i Muazzama'ya gitti; Müslü-

---

[1723] Cemre, kendisiyle teyemmüm etmek câiz olan küçük taş veya toprak parçaları veyahut da taş demektir. Mina'da üç küçük taş kümesi vardır: Cemre-i Ûlâ, Cemre-i Vusta ve Cemre-i Akabe...

[1724] Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 42; İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. 1, s. 275.

[1725] İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*, c. 2, s. 111.

manlara da gitmelerine emir buyurdu. Tavafını yaptıktan sonra öğle namazını kıldı. Zemzem kuyusundan su içti.[1726]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, o gün akşama doğru Mina'ya döndü.

Peygamberimizin İkinci ve Üçüncü Gün Cemrelerini Atışı

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Kurban Bayramının ikinci ve üçüncü günü, güneş batıya doğru eğildiği zaman yaya olarak Mina Mescidi'nden sonraki İlk Cemre'nin yanına vardı. Oraya birer birer yedi tane çakıl taşı attı. Her birini atarken "Allahü ekber!" diyerek tekbir getiriyordu.

Bundan sonra İkinci Cemre, ondan sonra da Cemre-i Akabe denilen Üçüncü Cemre'nin yanına vardı. Her birisine birer birer yedi tane taş attı. Her taş atışında yine "Allahü ekber!" diyerek tekbir getiriyordu.[1727]

Muhassab'a Gidiş

Zilhicce'nin 13'ü, Salı günü...

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Mina'dan Muhassab denilen taşlık yere gitti. Orada çadırı kurulmuştu. Bu sırada ashab-ı kirama, "Allah, sözümü güzelce ezberleyip, sonra da onu duymayanlara ulaştıran kimselerin yüzünü nurlandırıp neşelendirsin. Olabilir ki anlayan, kendisinden daha iyi anlayana onu ulaştırır. İyi biliniz ki üç şey mü'min ve Müslümanların kalplerine kin ve kıskançlık sokmaz" diye hitap ettikten sonra, o hususları şöylece sıraladı:

"Allah'ın rızasını gözeterek ihlâsla amel, Müslüman olan amirlere nasihat ve itaatte bulunmak, Müslüman cemaate itikad ve sâlih amelde tâbi olmak..."[1728]

Veda Tavafı

Zilhicce'nin 14'ü, Çarşamba günü...

Resûl-i Kibriya Efendimiz, sabah namazından önce, Beytullah'a tavaf için gidileceğini ashab-ı kirama ilan etti; daha sonra, Kâbe-i Muazzama'ya gidip Veda Tavafı yaptı.[1729]

Medine'ye Dönüş

Resûl-i Kibriya Efendimiz ve ashab-ı kiram, Veda Tavafından sonra, Mekke-i Mükerreme'den Medine-i Münevvere'ye doğru yola çıktılar. Gadir-i Hum vadisinde konakladılar. Efendimiz orada öğle namazını kıldırdı. Namaz bitin-

---

[1726] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 182; Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 42-43; İbn Mâce, *a.g.e.*, c. 2, s. 1026.

[1727] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 2, s. 152; Nesaî, *Sünen*, c. 5, s. 276-277.

[1728] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 80-82; İbn Mâce, *a.g.e.*, c. 2, s. 1016.

[1729] Buharî, *a.g.e.*, c. 1, s. 82.

ce ashabına, "Ey insanlar! Biliniz ki ben de insanım! Çok sürmez; Yüce Rabbimin elçisi gelecek, beni ebedî âleme çağıracak. Ben de onun davetine icâbet edeceğim. Yakında size veda edeceğim!" dedikten sonra sözlerine şöyle devam etti:

"Eğer sadâkatle sarılırsanız, sizi doğru yolda muhafaza edecek iki şey bırakıyorum: Onların birincisi Allah'ın kitabı Kur'an'dır; ki içinde hidayet ve nur vardır. Ona sımsıkı sarılınız! İkincisi de Ehl-i Beytimdir."[1730]

Bu sözlerinden sonra Hz. Ali'nin elinden tuttu. "Ben kimim Mevlâsı isem, Ali de onun Mevlâsıdır" diye buyurdu ve arkasından, "Allahım! Ona dost olana dost, düşman olana düşman ol!" diye Allah'a niyazda bulundu.[1731]

[1730] Resûl-i Kibriya Efendimizin, biz Müslümanlara bıraktıkları arasında ikinci olarak "Ehl-i Beytini zikretmesi mânidardır. Bu hususta Bediüzzaman Hazretlerinin şu açıklamasını da naklet-memiz yerinde olacaktır:

"Resûl-i Ekrem (a.s.m.), gayb-âşina nazarıyla görmüş ki: Al-i Beyt'i, Âlem-i İslam içinde bir şecere-i nuraniye hükmüne geçecek. Âlem-i İslam'ın bütün *Tabakat*ında kemâlât-ı insanîye dersinde rehberlik ve mürşidlik vazifesini görecek zâtlar, ekseriyet-i mutlaka ile Âl-i Beyt'ten çıkacak. Yâni, nasıl ki millet-i İbrahimîye'de ekseriyet-i mutlaka ile nurani rehberler Hz. İbrahim 'in (a.s.) âlinden, neslinden olan enbiya olduğu gibi; ümmet-i Muhammedîye'de de (a.s.m.) vezaif-i azîme-i İslamiyette ve ekser turuk ve mesalikinde Enbiya-i Benî İsrail gibi, Aktab-ı Âl-i Beyt-i Muhammedîye'yi (a.s.m.) görmüş. Onun için

قُلْ لَآ اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى

demesiyle emrolunarak, Âl-i Beyt'e karşı ümmetin meveddetini istemiş. Bu hakikati teyit eden diğer rivâyetlerde ferman etmiş: 'Size, iki şey bırakıyorum. Onlara temessük etseniz, necat bulursunuz. Biri Kitabullah, biri Âl-i Beytim.' Çünkü, sünnet-i seniyyenin menbaı ve muhâfızı ve her cihetle iltizam etmesiyle mükellef olan, Âl-i Beyt'tir.

"İşte, bu sırra binaendir ki Kitab'a ve sünnete ittiba unvanıyla bu hakikat-i hadîsiyye bildirilmiştir. Demek, Âl-i Beyt'ten, vazife-i risâletçe muradı sünnet-i seniyyesidir. Sünnet-i seniyyeye ittibaı terk eden, hakikî Âl-i Beyt'ten olmadığı gibi, Âl-i Beyt'e hakikî dost da olamaz.

"Hem, ümmetini Âl-i Beyt'in etrafında toplamak arzusunun sırrı şudur ki:

"Zaman geçtikçe Âl-i Beyt çok tekessür edeceğini izn-i İlâhîyle bilmiş ve İslamiyet zaafa düşeceğini anlamış. O hâlde, gayet kuvvetli ve kesretli bir cemaat-i mütesanide lâzım ki Âlem-i İslam'ın terakkîyat-ı mânevîyesinde medar ve merkez olabilsin. İzn-i İlâhîyle düşünmüş ve ümmetini Âl-i Beyti etrafına toplamasını arzu etmiş. Evet, Âl-i Beyt'in efradı ise, itikad ve iman hususunda sâirlerden çok ileri olmasa da, yine teslim, iltizam ve tarafgirlikte çok ileridirler. Çünkü, İslamiyete fıtraten, neslen ve cibilliyeten taraftardırlar. Cibillî taraftarlık, zaaf ve şânsız, hatta haksız da olsa bırakılmaz. Nerede kaldı ki gayet kuvvetli, gayet hakikatli, gayet şanlı bütün silsile-i ecdadı bağlandığı ve şeref kazandığı ve canlarını feda ettikleri bir hakikate taraftarlık, ne kadar esaslı ve fıtrî olduğunu bilbedahe hisseden bir zât, hiç taraftarlığı bırakır mı? Ehl-i Beyt, işte bu şiddet-i iltizam ve fıtrî İslamiyet cihetiyle din-i İslam lehinde edna bir emareyi, kuvvetli bir bürhan gibi kabul eder. Çünkü, fıtrî taraftardır. Başkası ise, kuvvetli bir bürhanla sonra iltizam eder." (Bediüzzaman Said Nursî, *Lem'alar*, s. 19-20); Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 367; Müslim, *a.g.e.*, c. 4, s. 1873.

[1731] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 281, 368, 370; Tirmizî, *a.g.e.*, c. 5, s. 633.

Resûl-i Kibriya Efendimizin yakında ebedî âleme göç edeceğini haber veren yukarıdaki sözleri, ashab-ı kiramı hüzne gark etti. Uğrunda canlarını feda ettikleri, öz nefislerinden daha çok sevdikleri Kâinatın Efendisi, aralarından gidecekti!

Şimdiden adeta kendilerini birer yetim kabul edip gözyaşları döküyorlardı!

Medine'ye Varış

Medine görününce, Peygamber Efendimiz üç defa tekbir getirdi. Sonra âdetleri olan duayı yaptı: "Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah tektir, şerîki yoktur. Mülk O'nundur. Bütün hamd de O'na mahsustur. O, her şeye kâdirdir. Rabbimize yönelici, günahlarımızdan tevbe edici, Rabbimize kulluk, secde ve hamd edici olarak dönüyoruz."[1732]

Medine'ye girilince, Efendimiz, doğruca Mescid-i Şerif'e vardı. Orada iki rekât namaz kıldıktan sonra hâne-i saadetine döndü.

Bu, Resûl-i Kibriya Efendimizin ilk ve son haccı oldu.

ESVED-İ ANSÎ'NİN, NÜBÜVVET DAVASIYLA ORTAYA ÇIKIŞI

Peygamber Efendimizin Veda Haccı'ndan sonra, etraftan gelen Müslümanlar memleketlerine dönmüşlerdi. Aldıkları tâlimatları memleketlerine götürmüşler, halka onları anlatmışlardı.

Veda Haccı esnasında inen Mâide Suresi'nin üçüncü ayet-i kerimesi, dinin kemâle erdiğini beyan ediyordu. Bu, Resûl-i Kibriya Efendimizin aynı zamanda vefatının da yakınlaştığının ifadesi oluyordu. Bunu bir kısım Müslüman sezmişti. Veda Haccı'ndan sonra Peygamber Efendimizin hastalanması ise buna kuvvet vermişti.

Bu esnada Araplardan bazı kimseler peygamberlik davasına kalkıştı.

Bunların ilki, Benî Ans kabilesinden Esvedü'l-Ansî diye tanınan Abhele b. Ka'b idi. Kâhin ve hokkabaz bir adamdı; sözleriyle halkı tesir altına alırdı.[1733]

Yemen'de ortaya çıkan bu adam, peygamber olduğunu ve meleklerin kendisine vahiy getirdiğini iddia etmeye başladı. Birtakım yalan, dolan ve hilelerle Yemen ahalisinden birçok kimseyi aldattı. Necran halkı da ona tâbi oldu. Daha sonra San'a'ya gidip orayı da zaptederek fesat ve irtidat dairesini genişletti.

Yemen'de bulunan Müslüman vâli ve memurlar orayı terk etmek durumunda kaldılar. Hz. Muaz b. Cebel, Ma'rib' de bulunan Ebû Musa el-Eş'arî Hazretlerinin yanına gitti. Daha sonra ikisi oradan Hadramut'a gittiler.

[1732] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. 187-189; Ebû Dâvûd, *a.g.e.*, c. 3, s. 91.

[1733] Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 189, 218.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, durumu haber aldı; Yemen'deki Müslümanlara, "Her nasıl olursa olsun Abhele'nin hakkından geliniz!" diye haber gönderdi.[1734]

Yemen'deki Müslümanlar bu emir üzerine harekete geçtiler; sonunda, onu evinde öldürdüler. Esved'in öldürüldüğü haberi, Medine'ye, Peygamber Efendimizin vefatından bir gün önce, Pazar günü ulaştı. Yalancı Esved'in öldürülmesinden sonra Müslüman vâli ve memurlar tekrar Yemen'e döndüler.

MÜSEYLİME-İ KEZZAB'IN PEYGAMBERLİK İDDİASIYLA ORTAYA ÇIKIŞI

Yine Hicret'in 10. senesinde, Müseylime-i Kezzab, Yemame'de peygamberlik davasına kalkıştı.

Müseylime, daha önce Benî Hanife temsilcileriyle Medine'ye gelerek Peygamber Efendimizle görüşüp Müslüman olmuştu. Yemame'ye dönünce irtidat etti.[1735]

İrtidat ettikten sonra Müseylime, Peygamberimize ortak olduğunu iddia etmeye ve yaymaya başladı. Kısa zamanda hokkabazlık ve sihirbazlığıyla Benî Hanif ve Yemame halkından birçok kimseyi kandırıp etrafına topladı. Hatta bir ara Kur'an-ı Kerim'i bile taklide kalkıştı! Birtakım gülünç sözler dizip Kur'an diye okurdu. Uydurduğu lâflardan bazıları şunlardı:

"Fil nedir? Filin ne olduğunu sana ne bildirdi? Onun hurma lifinden ip gibi kuyruğu ve uzun hortumu vardır. Bu, Rabbimizin yarattıklarından azıcığıdır!"

Museylime'yi gülünç duruma sokan bir başka sözü ise şuydu:

"Ey kurbağa kızı kurbağa! Ne diye nak nak, vak vak edip duruyorsun! Üstün suda, altın balçıkta! Sen, ne suyu bulandırabilirsin, ne de içene mani olabilirsin! Yarasa, sana ölüm haberini getirinceye kadar yerde bekle!"[1736]

Peygamber Efendimiz, Necid diyarında bulunan Müslümanlara da haber göndererek, Müseylime-i Kezzab'ın hakkından gelmelerini emir buyurdu.

Resûl-i Kibriya Efendimizin ebedîyet âlemine irtihalinden sonra, Hz. Ebû Bekir, Hâlid b. Velid komutasında Müseylime'nin üzerine bir ordu gönderdi. Vahşî b. Harb, Hz. Hamza'yı şehit ettiği harbesiyle onu öldürdü.

[1734] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 215.

[1735] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 223; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 162.

[1736] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 5, s. 551; Taberî, *a.g.e.*, c. 2, s. 254.

On Dokuzuncu Bölüm

HİCRET'İN 11. SENESİ

ÜSAME ORDUSU

Hicret'in 11. senesi Sefer ayının 26'sı, Pazartesi günü idi.

Resûl-i Kibriya Efendimizin hastalanmasına bir gün gibi kısa bir zaman vardı. Buna rağmen o, yine İslam'ın istikbâl ve inkişafını ilgilendiren tedbirler almak, gerekli teşebbüslerde bulunmakla meşguldü.

Bizans, İslam devleti için her zaman büyük bir tehlike hüviyetini koruyordu. O zamana kadar da gerekli dersi tam manasıyla almış değildi. Bu sebeple, Peygamber Efendimiz, o tarafa büyük ehemmiyet veriyordu.

Pazartesi günü, ashab-ı kirama sefer için hazırlanmalarını emretti. Hedef belli idi: Bizanslılarla, yani Rumlarla muharebe... Emri duyan Müslümanlar evlerine dağılıp süratle hazırlığa başladılar.

Ertesi gün, yani Salı günü Resûl-i Kibriya Efendimiz, Üsame b. Zeyd Hazretlerini huzuruna çağırttı. Ona şu emri verdi:

"Seni, hazırlanan ordu üzerine komutan tayin ediyorum! Süratle harekete geç, babanı şehit edenler üzerine yürü. Allah, sana zafer ihsan ederse, orada fazla durma, geri dön!"[1737]

Peygamberimizin Hastalanması

Bu emri verişinden bir gün sonra aniden hastalandı; fakat cihat için yola çıkacak ordunun hazırlığından vazgeçmedi. Bir gün sonra, yani Perşembe günü, hasta olduğu halde bizzat kendi eliyle sancağı Hz. Üsame'ye verdi.

"Ey Üsame! Allah yolunda, Allah'ın ismiyle muharebeye çık, Allah'ı inkâr edenlerle çarpış!" buyurdu. Sonra, Müslümanlara hitaben, "Ahde vefasızlık etmeyiniz! Küçük çocukları ve kadınları öldürmeyiniz! Düşmanla karşılaşmayı arzu etmeyiniz; zira, ne olacağını bilemezsiniz. Belki, onlar yüzünden belâ ve musibete uğrayabilirsiniz! Fakat 'Allahım! İmdadımıza yetiş, düşmanımızın hakkından gel, bizi onların zararından koru!' diye dua ediniz!" diye konuştu ve ilave etti: "Şunu da unutmayınız ki cennet, kılıçların parıltısı altındadır!"[1738]

[1737] İbn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 291; İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 2, s. 190.

[1738] Vakidî, *Megazi*, c. 3, s. 1117-1118; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 190.

Hz. Üsame, sancağı Büreyde b. Husayb'e teslim ettikten sonra, aldığı emir gereği karargâhını Cürüf'te kurdu. Hazırlığını bitiren Müslüman oraya koşuyordu.

Bazı Sözler

Hz. Üsame, ordusunu hazırlamakla meşguldü. Müslümanlar da harbe katılmak üzere hazırlıklarını tamamlamaya çalışıyorlardı. İslam ordusunda Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas, Ubeyde b. Cerrah gibi ashab-ı kiramın ileri gelenlerinden birçok kimse vardı. Bunların üzerine, henüz yirmi yaşına basmamış Hz. Üsame kumandan tayin edilmişti.

Bu durum, hoşa gitmeyen bazı sözlerin söylenmesine sebep oldu: "Henüz yirmisine ayak basmamış bir delikanlı kumandan tayin ediliyor, ashabın ileri gelenlerinden birçok kimse emri altına veriliyor! Bu nasıl olur?"

Ayyâş b. Ebî Rebîa ise, "İlk muhacirlerin başına bu genç nasıl kumandan tayin ediliyor?"[1739] diyordu.

Sanki bir anda Hz. Üsame'nin Resûl-i Kibriya Efendimiz tarafından tayin edildiği unutuluvermiş gibi bir sürü söz ve dedikodu...

Duruma Hz. Ömer (r.a.) muttali oldu. Bu tarz sözleri sarfedenlere gereken cevabı verdikten sonra meseleyi gidip Hz. Resûlullah'a (a.s.m.) intikal ettirdi.

Peygamberimiz, yakalandığı hastalığın şiddetinden yatağında yatmaktaydı. Haberi alır almaz, kızgınlığının ifadesi yüzünden belli oldu. Sargılı başıyla yatağından kalktı. Ashabın yardımıyla mescide giderek minbere çıktı. Allah'a hamd ve senâda bulunduktan sonra, "Ey insanlar! Üsame'yi kumandan tayin ettiğim için bazılarınızın ileri geri konuştuğunu duydum!" dedi; sonra, konuşmasına şöyle devam etti:

"Benim, Üsame'yi kumandan tayin etmeme itiraz ediyor gibisiniz! Daha önce Üsame'nin babasını kumandan tayin ettiğim zaman da aynı şeyi yapmıştınız! Vallahi, nasıl babası kumandanlığa lâyık olduğunu göstermişse, Üsame de babasından sonra kumandanlığa lâyık bir kimsedir! Babası nasıl en sevdiğim biri idiyse, Üsame de en sevdiğim kimseler arasından biridir! O da, babası da her türlü hayrı işleyebilecek yaratılışa sahip kimselerdir. Onlardan hayırlı işler bekleyiniz. Muhakkak ki Üsame, sizin hayırlı olanlarınızdandır ve bu işe ehliyetli birisidir!"[1740]

Bu hitabesinden sonra minberden inip hâne-i saadetine girdi. İslam ordusuna katılacak Müslümanlar, birer ikişer gelip kendisiyle vedalaştılar. Efendi-

---

[1739] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 190.

[1740] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 190; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, c. 2, s. 20; Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1884-1885.

miz onlara, "Üsame'yi gönderme işini geri bırakmayınız"[1741] diyordu.

Hatta bir ara, dadısı ve Hz. Üsame'nin annesi Hz. Ümmü Eymen, hâne-i saadete gelip, "Yâ Resûlallah! Üsame'yi bir süre karargâhında bıraksan olmaz mı?" deyince, Efendimiz aynı sözlerini tekrarladı: "Üsame'yi gönderme işini ihmâl etmeyiniz. Onu gönderiniz!"

Bu kesin emir üzerine Müslümanlar karargâha gittiler.

Bâkî Kabristanı'nı Ziyaret

Fahr-i Âlem Efendimizin, bu fani dünyayı terk edeceği an, günbegün, saatbesaat yaklaşıyordu.

Bir gece yarısı, ansızın hâne-i saadetinden çıktı. Hz. Âişe validemiz, "Yâ Resûlallah, nereye gidiyorsunuz?" diye sordu.

Resûl-i Ekrem, "Bâkî Kabristanı'nda medfun bulunan ehlim için istiğfar etmek üzere emir aldım; oraya gidiyorum"[1742] diye cevap verdi.

Yanında azatlı kölelerinden Ebû Râfi ve Ebû Müveyhib vardı. Bâkî Kabristanı'nda kabirler arasında uzun müddet durarak dua ve istiğfarda bulundu. Sonra Ebû Müveyhib'e dönerek yakında ebedî âleme gideceğini, Bâkî-i Hakikî'nin cemâliyle müşerref olacağını şöylece ifade buyurdu:

"Ey Ebû Müveyhib! Dünya hazinelerinin anahtarları ile ahiret nimetlerini seçme hususunda serbest bırakıldım; ben de ahiret nimetlerini tercih ettim!"[1743]

Bu sözleri duyan Ebû Müveyhib'in birden nutku tutuldu. Yalnız gözü değil, bütün duyguları, ruhu, kalbi bir anda ağlamaya başladı.

Bu manalı ziyaretten sonra Resûl-i Kibriya, hâne-i saadetine geri döndü.

Uhud Şehitlerini Ziyaret

Uhud şehitleri için de dua ve istiğfarda bulunması, Efendimize emredilmişti. Bu sebeple, bir gün Uhud'a gitti. Orada şehit olan en güzide sahabeleri için uzun uzun dua etti.

Oradan döner dönmez, Mescid-i Saadet'e vardı. Minbere çıktı. Müslümanlara hitaben, "Ben, sizin Kevser Havuzu'na ilk kavuşanınız ve sizi ilk karşılayanınız olacağım" buyurduktan sonra sözlerine şöyle devam etti:

"Ben, sizin hakkınızda, benden sonra müşrikliğe dönersiniz diye korkmuyorum; fakat ben, sizin hakkınızda, dünyaya kapılır, onun için birbirinizi kıskanır, birbirinizi öldürürsünüz ve bunun neticesi olarak sizden öncekilerin yok olup gittikleri gibi siz de yok olup gidersiniz, diye korkuyorum!"[1744]

[1741] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 190.

[1742] Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 6, s. 71.

[1743] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 292; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 204; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 489.

[1744] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 205; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 4, s. Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1796.

Hz. Meymûne'nin Evinde

Resûl-i Ekrem Efendimiz, âdetleri gereği Hz. Meymûne'nin evinde bulunuyorlardı. Hasta olmasına rağmen ailelerinin hakkına son derece riayet ediyordu. Burada Efendimizin ateşi birden yükseldi. Davet ettiği bütün hanımları, etrafında mahzun ve kederli duruyorlardı.

"Yarın hanginizin evine gideyim?" diye sordu.

Bu sualini birkaç kere tekrarladı. Hiçbir hanımından cevap gelmedi.

Bu soruyu sormasındaki maksadı, hastalık günlerini Hz. Âişe validemizin evinde geçirmeyi arzu etmiş olmasındandı.

Peygamber Efendimizin bu arzusunu, Ezvac-ı Tâhirat, ferasetleriyle anlamada gecikmediler; ittifakla, Hz. Âişe validemizin evinde kalmasını uygun gördüler.

Bunun üzerine, Peygamber Efendimiz, Hz. Meymûne'nin evinden çıkarak, bir eli Hz. Ali'nin, diğer eli Hz. Abbas'ın omuzunda, onların yardımıyla Hz. Âişe validemizin evine geldi.[1745]

Peygamberimiz ve Hz. Âişe

Hz. Âişe validemiz, Efendimizin hastalığı esnasındaki bir hatırasını şöyle anlatır:

"Resûlullah (a.s.m.), eve geldiği sırada başımda bir ağrı belirmişti. Ağrının şiddetinden 'Vay başım, vay başım!' diye söylendim.

"Resûlullah bunu duyunca, 'Ne ehemmiyeti var, neden üzülüyorsun? Eğer benden evvel dünyadan göçüp gidersen seni teçhiz ve tekfin eder, namazını da kılarım' diye konuştu.

"Ben de, 'Benim ölümümü mü istiyorsunuz?' dedim."

Hz. Âişe, Peygamberimizin lâtife yaptığını birden anlayamayıp böyle konuşmuştu.

Resûl-i Ekrem, lâtifesinin sonunu şu ciddi sözlerle bağladı:

"Ey Âişe! Senin başının ağrısı geçer, gider. Asıl baş ağrısı, benim başımın ağrısıdır; artık ondan kurtulmak çok zor!"[1746]

Peygamberimiz ve Sıddık-ı Ekber

Her yerde her zaman Allah ve Resûlüne sadâkatin zirvesinde bulunan Sıddık-ı Ekber, Resûl-i Ekrem'in huzuruna çıkarak, kendisine hizmet etmekten şeref duyacağını, şöylece dile getirdi:

"Yâ Resûlallah, müsaade buyurursanız, hastalığınızda size hizmet etmek isterim!"

[1745] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 232.

[1746] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 292; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 226; Taberî, *Tarih*, c. 3, s. 191.

Resûl-i Ekrem, Sıddık-ı Ekber'in arzusuna müsaade etmedi; ama cevabı, gönlünü fethediciydi:

"Yâ Ebâ Bekir! Bu niyetinle bile yapacağın hizmetin sevab ve mükâfatına şimdiden nâil oldun. Ancak ben, hastalığım esnasında hizmetlerimi kızımla zevcelerimden başkasına gördürecek olursam, onları üzmüş olurum!"

En Ağır Hastalık, En Fazla Izdırap

Hastalığın şiddeti, ateşin yüksekliği sebebiyle Peygamber Efendimiz, yatağında bile rahat edemiyordu. Bir o tarafa, bir bu tarafa dönüyordu.

Başucunda bulunanlar, bu durum sebebiyle, "Yâ Resûlallah! Eğer bizden birisi bu derece ızdırap çektiğini izhar etseydi, muhakkak bizi tekdir ederdin!" dediler.

Resûl-i Ekrem, cevabıyla durumunu şöylece izah etti:

"Benim hastalığım, bildiğiniz gibi değil, oldukça zordur. Allah Teâlâ, sâlih ve mü'min kullarını belânın, hastalığın ve musibetin en şiddetlilerine mübtelâ eder. Fakat o belâ, o musibet ve o hastalık vasıtasıyla o mü'min sâlih kulunun derecesini yükseltir, günahlarını yok eder."

Ve Hz. Âişe validemiz şöyle der:

"Hakikaten, Resûlullah'ın hastalığından daha zor, daha şiddetli bir hastalık görmedik."

İbni Mes'ûd Anlatıyor

Abdullah İbni Mes'ûd (r.a.) ise, Peygamberimizin hastalığının şiddetini şöyle dile getirir:

"Nebi'nin (a.s.m.) hastalığında vücudu hummanın hararetinden şiddetli sarsıldığı sırada huzuruna varmıştım.

"'Yâ Resûlallah! Humma hararetinden çok ızdırap çekiyorsunuz! Yâ Resûlallah! Bu hummanın iki kat ızdırabı var; elbette sizin için iki kat ecri ve mükâfatı vardır' dedim.

"Resûlullah, 'Evet' diyerek beni tasdik etti. Sonra da şöyle buyurdu:

"'Hastalığa tutulan hiçbir Müslüman yoktur ki Allah Teâlâ onun hata ve günahlarını, ağacın yaprakları döküldüğü gibi dökmesin!'"[1747]

Ümmü Bişr Anlatıyor

Hastalığı sırasında Resûl-i Ekrem'in ziyaretine giden Bişr b. Berâ'nın annesi Ümmü Bişr de, gördüklerini şöyle anlatır:

"Resûlullah'ı ziyarete gitmiştim. Vücudundaki şiddetli harareti görünce sormadan edemedim:

[1747] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 207-208.

"'Yâ Resûlallah! Ben böyle sıtma hiç görmedim!'

"Resûlullah (a.s.m.), bana cevaben şöyle buyurdu:

"'Bizim hastalığımız, herkesten daha şiddetli, daha ziyade olur; fakat bunun mukabilinde kazandığımız sevab ve mükâfat da o nisbette fazla olur!'"[1748]

Resûl-i Ekrem'in, Bir Yazı Yazdırmak İçin Kâğıt Kalem İstemesi

Rebiülevvel ayının sekizi, Perşembe günü...

Resûl-i Kibriya Efendimizin hastalığının en şiddetli anları... Etrafında Hz. Ömer gibi bazı zâtlar bulunuyordu. Bu arada, "Bana kâğıt kalem getiriniz, size bir yazı yazayım; ta ki bundan sonra hiçbir zaman yolunuzu şaşırmayasınız" buyurdu.[1749]

Hz. Ömer, "Resûlullah'a (a.s.m.) hastalığı baskın gelmiştir. Yanımızda Kur'an var. Allah'ın kitabı bize yeter" dedi.

Kâğıt kalem getirip getirmemekte tereddüt ettiler.

Bazıları Hz. Ömer'in sözlerini doğruladı. Kimisi de kâğıt kalemin getirilmesini istiyordu. Resûl-i Kibriya Efendimiz, anlaşmazlığa düşüldüğünü fark edince, "Yanımdan kalkınız! Yanımda münakaşa, gürültü olmaz. Beni kendi halime bırakınız!" buyurdu.[1750]

Böylece, Resûl-i Kibriya Efendimizin yazdırmayı arzu ettiği şey, yazılmamış oluyordu.

Hastalığının Hafiflediği Gün

Fahr-i Âlem Efendimizin hastalığı gün gün, saat saat şiddetini artırıyordu. Bir ara soğuk su getirilmesini emretti. Getirilen suyu mübarek vücutlarına döktürdü.

Bundan sonra biraz hafifleyip rahatlık hissetti. Bunun farkına varır varmaz, Hz. Ali (r.a.) ve Fadl b. Abbas Hazretlerine dayanarak, hâne-i saadetinden Mescid-i Şerif'e gitti. Minbere çıkıp oturdu. Ashab-ı kirama şu hitabede bulundu:

"Ey insanlar! Duydum ki vefat edeceğimi düşünüp telâş ediyormuşsunuz! Hangi peygamber ümmeti içinde ebedî kaldı ki ben de kalayım? Bilesiniz ki ben yakında Rabbime kavuşacağım; O'na siz de kavuşacaksınız!

"Ey ensar! İlk muhacirlere iyilik etmenizi size tavsiye ederim!

"Ey muhacirler! Size de, ensara iyilikte bulunmanızı tavsiye ederim! Onlar size yardımda bulundular. Sizi memleketlerine getirdiler. Sizi evlerinde ağırladı-

---

[1748] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 8, s. 314.

[1749] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 243; Buharî, *Sahih*, c. 3, s. 91; Müslim, *Sahih*, c. 3, s. 1259.

[1750] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 242; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 91; Müslim, *a.g.e.*, c. 3, s. 1258.

lar, barındılar. Geçimde sıkıntı içinde oldukları halde sizi kendilerine tercih ettiler. Her kim onların üzerine hâkim durumuna geçerse onlara iyilikte bulunsun.

"Ey insanlar! Her şey Cenab-ı Hakk'ın ezelî iradesi dairesinde cereyan eder. Allah Teâlâ'nın kaza ve kaderine galebe etmek sevdasına kapılmayınız; çünkü mağlup olursunuz. Cenab-ı Hakk'a hile yapmaya kalkışmayınız; zira zarar ve ziyana siz uğrarsınız. Ben size, şefkatli ve merhametliyim. Sizler yine bana kavuşacaksınız. Buluşacağımız yer, Kevser Havuzu kenarıdır. Her kim Kevser Havuzu kenarında benimle buluşmak isterse, elini ve dilini lüzumsuz şeylerden sakınsın.

"İnsanlar! Bilmelisiniz ki günah işlemek, nimet ve kısmetlerin değişmesine sebep olur. İnsanların ekserisi sâlih olursa, onların amirleri, idarecileri de adl ve insaf ile muamele ederler. Halk, isyan ve günaha meylederse onların idarecileri, hâkimleri de zulm ve adaletsiz iş görmeye yönelirler."[1751]

Bu hitabesinden sonra tekrar Hz. Âişe validemizin evine gitti ve yatağına yattı.

Efendimizin Müslümanlarla Helâlleşmesi

Resûl-i Ekrem, hastalığının en şiddetli olduğu bir günde ashabıyla helâlleşmeyi arzu etti.

Yine bir taraftan Hz. Ali'ye, diğer taraftan da Fadl b. Abbas Hazretlerine dayanarak güçlükle ayağa kalktı ve mescide gitti. Minbere çıkıp oturdu.

Hz. Bilâl'e de (r.a.) şu emri verdi:

"Halka nidâ et; mescide toplansınlar. Onlara vasiyet etmek isterim. Bu, benim son vasiyetim olacaktır!"

Hz. Bilâl, emri yerine getirdi. Bir anda toplanan halkı, mescit almaz oldu.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Allah'a hamd ve senâdan sonra ashab-ı kirama şöyle hitap etti:

"Ey insanlar! Sizden ayrılma vaktim oldukça yaklaşmıştır! Sizden birine vurmuşsam, işte sırtım, gelsin vursun! Birinizin malını almışsam, gelsin, hakkını alsın! Sakın hak sahibi, şayet kısas talebinde bulunursam, 'Resûlullah bana darılır' diye düşünmesin! Bilmelisiniz ki benden hakkını isteyene darılmak, benim fıtratımda yoktur. Benim yanımda en sevimliniz, hakkı varsa, gelip benden onu isteyen kimsedir veyahut helâl edendir. Ben, Rabbimin huzuruna, üzerimde kul hakkı olmadan varmak istiyorum!"[1752]

[1751] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 300; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 251-252; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 272; Halebî, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 3, s. 464.

[1752] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 255; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 191; İbn Kesir, *Sîre*, c. 4, s. 457.

Bir anda ortalığa hazin bir sükût çöktü. Resûl-i Ekrem Efendimiz, sözlerini tekrarladı: "Ey insanlar! Kime vurmuşsam, işte sırtım, gelsin vursun! Her kimin benden alacağı varsa, işte malım, gelsin alsın!"[1753]

Cemaat içinden biri ayağa kalktı: "Yâ Resûlallah! Sizden üç dirhem alacağım var!"

Peygamber Efendimiz, "Ben bu hususta hiç kimseyi yalanlamam ve hiç kimseye 'Yemin et' diye teklif de etmem; ancak bu üç dirhemin zimmetime nasıl geçtiğini öğrenmek isterim!" dedi.

Adam, "Yâ Resûlallah! Bir defasında huzurunuza bir fakir gelmişti. Bana, fakire üç dirhem vermemi emrettiniz. Ben de verdim. İşte, istediğim, bu üç dirhemdir!" dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Doğru söylüyorsun!" dedikten sonra, "Ey Fadl! Buna üç dirhem ver!" buyurdu.[1754]

Mescide Açılan Kapıların Kapatılması

Bundan sonra Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Mescide açılan kapıları kapatınız; sadece, Ebû Bekir'in kapısı açık kalsın!"[1755] buyurdu.

Emir gereği Mescid-i Şerif'in çevresindeki evlerin kapısı, Hz. Ebû Bekir'inki hâriç, hepsi kapatıldı.[1756]

Hz. Ebû Bekir, Namaz Kıldırmaya Memur Ediliyor

Resûl-i Kibriya Efendimiz, hastalığı esnasında ezan okununca daima Mescid-i Şerif'e çıkar ve cemaate namaz kıldırırdı.

Vefatına üç gün kala hastalığı birden ağırlaştı. Bu sebeple artık Mescid-i Şerif'e de çıkamaz oldu. O zaman, "Ebû Bekir'e söyleyiniz; insanlara namaz kıldırsın!"[1757] diye emir vererek, imamlığı Hz. Ebû Bekir'e bıraktı.[1758]

Peygamberimizin Son Namaz Kıldırışı

Hz. Ebû Bekir, Müslümanlara öğle namazını kıldırıyordu.

Bu sırada Resûl-i Kibriya Efendimiz, bedeninde bir hafiflik hissetti. Hz. Abbas ile Hz. Ali'nin yardımıyla yavaş yavaş Mescid-i Şerif'e çıktı.

Hz. Ebû Bekir, Fahr-i Âlem Efendimizin gelmekte olduğunu anlayınca, geri çekilmek istedi. Efendimiz, yerinde durması için işaret etti. Sonra Hz. Ebû Be-

---

[1753] İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 457.

[1754] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 255; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 191.

[1755] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 227-228; Müslim, *Sahih*, c. 4, s. 1854-1855.

[1756] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 227.

[1757] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 217.

[1758] Peygamber Efendimizin hayatında, Hz. Ebû Bekir on yedi vakit namaz kıldırmıştır.

kir'in yanına oturtulmasını emir buyurdu. Hz. Ebû Bekir'in sol tarafına götürüp oturttular. Hz. Ebû Bekir ayakta, oturmuş olan Efendimize tâbi oldu.[1759]

Resûl-i Kibriya Efendimizin Mescid-i Şerif'te Müslümanlara kıldırdığı son namaz budur!

Hz. Cebrail'in, Hatırını Sormak İçin Gelişi

Rebiülevvel ayının onu, Cumartesi günü idi.

Cenab-ı Hak tarafından Cebrail (a.s.) geldi, Resûl-i Kibriya Efendimizin hal ve hatırını sordu.

"Ey Ahmed!" dedi. "Yüce Allah, sana ikram olarak beni gönderdi. Sana soracağı şeyi senden çok daha iyi bildiği halde, sana, 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye soruyor."

Rabb-i Rahîm'ine kavuşmanın hasretini yüreğinde duyan Fahr-i Kâinat Efendimiz, "Ey Cebrail! Kendimi baygın ve sıkıntılı bir halde görüyorum!" diye cevap verdi.[1760]

Vefatından Bir Gün Evvel

Rebiülevvel ayının 11'i, Pazar günü...

Cin ve insin peygamberi Hz. Muhammed (a.s.m.), yatağında, şiddetli ateşler içinde idi. Etrafında Ezvac-ı Tâhirat vardı. Başucunda Hz. Âişe validemiz oturuyordu.

Bu sırada Hz. Üsame, ordugâhtan gelip huzur-u saadetlerine girdi. Efendimiz, dalgın yatıyordu. Yerinden kımıldayacak hali yoktu. Hz. Üsame, mübarek ellerini ve başlarını öptü. İçi hüzün ve keder doluydu. Azamî hürmet içinde Kâinatın Efendisinin karşısında ayakta durdu. Efendimiz ona bir şey söylemedi. Sadece ellerini göğe kaldırdı ve onun üzerine sürdü. Ona dua ettiği anlaşıldı.[1761]

Resûl-i Ekrem Efendimizin duasını alan Hz. Üsame, doğruca ordusunun başına döndü.

Hz. Cebrail'in İkinci Gelişi

Rebiülevvel ayının 11'i, Pazar günü...

Hz. Cebrail, yine hatırlarını sormak üzere geldi. Bu esnada Yemen'de peygamberlik dava eden yalancı Esvedü'l-Ansî'nin îdam olunduğunu haber verdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz de bu haberi ashab-ı kirama bildirdi.[1762]

[1759] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 218; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 356-357.

[1760] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 259.

[1761] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 119-120.

[1762] Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 220.

O Pazartesi...

Hayatında mühim hadiselerin meydana geldiği Pazartesi günü... Rebiülevvel ayının 12'si... Böyle bir Pazartesi gününde mübarek gözlerini dünyaya açmışlardı.

Bu gün de, Resûl-i Kibriya Efendimizin bir ara hastalığı hafifleyip kendine geldi. Bu hafifliği hisseder etmez yatağından kalktı. Hazırlıklarını yaparak Mescid-i Şerif'e teşrif etti.

O sırada ashab-ı kiram saf bağlayıp Hz. Ebû Bekir'in arkasında sabah namazı kılıyordu. Kâinatın Efendisi, bu nurani manzarayı görmekle son derece sevindi, hatta tebessüm buyurdu. Kendileri de Hz. Ebû Bekir'e uyarak namazını eda etti.

Resûl-i Ekrem Efendimizi, aralarında mütebessim bir sima ile gören sahabeler, bütün bütün sıhhat zannıyla son derece sevindiler.[1763]

Peygamber Efendimiz, Hücre-i Saadetlerinde

Son günün sabah namazını Hz. Ebû Bekir'e uyup ashabının arasında kılarak onları sevince gark eden Fahr-i Kâinat, namazın edasından sonra yine hücre-i saadetine döndü. Yataklarına yattılar.

Bu arada, Kumandan Hz. Üsame, son defa kendisiyle vedalaşmak üzere geldi.

Resûl-i Ekrem, "Allah'ın bereketiyle artık hareket et!" buyurdu.[1764]

Emri alan Kumandan Hz. Üsame b. Zeyd, doğruca ordugâha gidip mücahitlere hareket emrini verdi.

Hz. Ebû Bekir'in, İzin İsteyip Sünh'taki Evine Gidişi

Pazartesi günü, Hz. Ebû Bekir de, Fahr-i Kâinat Efendimizin durumunun bir ara iyileştiğini fark etmişti. Bunun için huzura girip, "Yâ Resûlallah! Allah'a hamdolsun! O'nun lütuf ve keremi ile sağ sâlim sabaha çıktınız! Müsaade buyurursanız, Sünh'taki evime gideyim" dedi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz, "Olur" buyurdu.

Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, Sünh'taki evine gitti.[1765]

Müslümanlara ve Ev Halkına Son Seslenişi

Son gün... Pazartesi günü...

Resûl-i Kibriya Efendimizin mübarek dillerinden şu cümleler dökülüyordu:

"Ey insanlar! Karanlık gece kıtaları gibi fitneler geliyordur!

[1763] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 302; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 196.

[1764] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 191.

[1765] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 304; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 191.

"Ey insanlar! Siz bana karşı hiçbir şeyle delil bulamazsınız; zira ben, ancak Allah'ın kitabı Kur'an'ın helâl kıldığını helâl, haram kıldığını da haram kıldım!

"Ey kızım Fâtıma! Ey halam Safiyye! Allah katında makbul olacak ameller işleyiniz (Bana güvenmeyiniz)! Çünkü ben, sizi Allah'ın azabından kurtaramam!"[1766]

Peygamberimizin, Hz. Fâtıma'ya Söyledikleri

Hz. Fâtıma, Resûl-i Ekrem'in hayatta kalmış olan biricik kızı idi. Kâinatın Efendisinin evlat sevgisini kendisiyle tatmin ettiği tek evladı...

Hz. Fâtımatü'z-Zehra, güzel ahlâkta, yürüyüşte, oturuşta, kalkışta Peygamber Efendimize en çok benzeyen evladı idi.

Resûl-i Ekrem, hastalığının son gününde bir ara biricik kızı, güzel ahlâk ve zarafet timsâli Hz. Fâtıma'yı yanına çağırdı.

Hz. Fâtıma gelince, onu sol tarafına oturttu. Ona gizlice bir şey söyledi.

Hz. Fâtıma'yı birden bir hüzün ve keder havası kapladı. Arkasından gözyaşları boşanmaya başladı.

Peygamber Efendimiz, sonra yine bu güzide kızına gizlice bir şey daha söyledi. Bu sefer, biraz evvel gözyaşı döken Hz. Fâtıma, birden gülümseyip sevinmeye başladı.

O sırada orada bulunan Hz. Âişe, daha sonra bunun sebebini sorunca, Hz. Fâtıma şu cevabı verir:

"Önce bana pek yakında dünyadan ve benden ayrılacağını söyledi; bunun için ağladım! Sonra da 'Ailem içinde en evvel bana sen kavuşacaksın' deyince de sevindim!"[1767]

Son Anlar...

Rebiülevvel ayının 12'si, Pazartesi günü...

Güneş, batıya doğru kayıyordu.

Resûl-i Kibriya Efendimizin mübarek başları, Hz. Âişe'nin kucağında, göğsüne dayalı idi. Artık nefes alıp vermekte güçlük çekiyordu. Dili Allah'ı zikretmekle meşguldü: "Allahım, beni Refîk-i A'lâ'ya[1768] ulaştır!" duasını tekrarlıyordu. Bu esnada bile ümmetime irşadda bulunmaktan geri durmuyordu: "Ellerinizdeki kölelerinize iyi davranınız! Namaza, namaza dikkat ve devam ediniz!"[1769] diyordu.

[1766] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 303-304; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 256; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 196.

[1767] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 247; Buharî, *Sahîh*, c. 3, s. 92; Müslim, *Sahîh*, c. 4, s. 1904.

[1768] Refîk-i A'lâ, en yüksek makamlarda bulunan Peygamberler Cemaati demektir.

[1769] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 254; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 78.

Bu hazin manzara, orada bulunan Hz. Fâtıma'nın yüreğini adeta dağlıyordu. Bir ara Resûl-i Kibriya Efendimizi bağrına bastı; "Vay, babamın çektiği ızdıraba!" diyerek gözlerinden yaşlar boşanmaya başladı.

Peygamber Efendimiz, "Bugünden sonra baban hiçbir ızdırap çekmeyecektir" buyurdu ve ilave etti: "Kızım, sakın ağlama! Ben vefat ettiğim zaman 'İnnâ lillah ve İnnâ ileyhi râciûn' de."[1770]

Hz. Cebrail ile Hz. Azrail'in Birlikte Gelişleri

Resûl-i Kibriya Efendimiz, bu fani dünyada artık son dakikalarını yaşıyordu.

Bu esnada, Hz. Cebrail, Hz. Azrail'le geldi. Resûl-i Kibriya Efendimizin hal ve hatırını sordu; sonra, "Ölüm meleği Azrail, içeri girmek için izninizi ister!" dedi.

Resûl-i Kibriya Efendimiz müsaade edince, Hz. Azrail içeri girdi. Efendimizin önüne oturdu.

"Yâ Resûlallah!" dedi. "Yüce Allah, senin her emrine itaat etmemi bana emretti. İstersen ruhunu alacağım, istersen sana bırakacağım!"

Resûl-i Kibriya Efendimiz, Hz. Cebrail'e baktı. O da, "Yâ Resûlallah, Mele-i A'lâ seni beklemektedir!" dedi.

Bunun üzerine, Hâtemü'l-Enbiya Efendimiz, "Yâ Azrail, gel, memuriyetini yerine getir" diye buyurdu.[1771]

Peygamberimizin, Rabbine Kavuşması

Mübarek başları Hz. Âişe'nin kucağında, göğsüne dayalı idi. Yanında su kabı vardı. İki elini suya batırıp ıslak ellerini mübarek yüzüne sürdü. Mübarek dudaklarından "Lâ ilâhe illallah" cümlesi döküldü. Sonra ellerini yüzünden kaldırdı. Gözlerini evin tavanına dikti. "Allahım, Refîk-i A'lâ!" cümlesini tekrarlaya tekrarlaya altmış üç yaşında iken mübarek ruhu Refîk-i A'lâ'ya yükseldi.[1772]

Tarih, Hicret'in 11. senesi, Rebiülevvel ayının 12'si, Pazartesi günü. Milâdî: 8 Haziran 632.

عَلٰى مَنْ اُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ،

صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ اَلْفُ اَلْفِ صَلَاةٍ وَاَلْفُ اَلْفِ

1770 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 312.

1771 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 259; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 550.

1772 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 229; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 6, s. 89; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 96; İbn Kesir, *a.g.e.*, c. 4, s. 475.

سَلَامٍ عَلَيْكَ يَارَسُولَ اللهِ عَلٰى مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرٰيةُ وَالْاِنْجِيلُ وَالزَّبُورُ وَالزُّبُرُ وَبَشَّرَ بِنُبُوَّتِهِ الْاِرْهَاصَاتُ وَهَوَاتِفُ الْجِنِّ وَاَوْلِيَآءُ الْاِنْسِ وَكَوَاهِنُ الْبَشَرِ وَسَكَنَتْ لَهُ الشَّمْسُ وَانْشَقَّ بِاِشَارَتِهِ الْقَمَرُ سَيِّدِنَا وَمَوْلٰينَا مُحَمَّدٍ اَلْفُ اَلْفِ صَلَاةٍ وَاَلْفُ اَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَا حَبِيبَ اللهِ عَلٰى مَنْ جَآءَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ وَنَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَآئِهِ الْمَطَرُ وَاَظَلَّتْهُ الْغَمَامَةُ مِنَ الْحَرِّ وَشَبَعَ مِنْ صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مِاْتٌ مِنَ الْبَشَرِ وَنَبَعَ الْمَآءُ مِنْ بَيْنِ اَصَابِعِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَالْكَوْثَرِ وَسَبَّحَ فِى كَفَّيْهِ الْحَصَاةُ وَالْمَدَرُ وَاَنْطَقَ اللهُ لَهُ الضَّبَّ وَالظَّبْىَ وَالذِّئْبَ وَالْجِذْعَ وَالذِّرَاعَ وَالْجَمَلَ وَالْجَبَلَ وَالْحَجَرَ وَالشَّجَرَ سَيِّدِنَا وَمَوْلٰينَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ اَلْفُ اَلْفِ صَلَاةٍ وَاَلْفُ اَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَآ اَمِينَ وَحْيِ اللهِ

Vefattan Sonra

Hâtemü'l-Enbiya Efendimizin pâk ruhları artık Âlâ-yı İlliyyîn'e [En Yüksek Makama] yükselmişti. Ezvac-ı Tâhirat, üzerine bir örtü örttüler ve feryada başladılar!

O sırada annesi tarafından "Hz. Resûlullah'ın son anlarını yaşadığını" haber alan Hz. Üsame, hareket etmeyip ordusuyla Mescid-i Şerif'e gelmişti. Hâne-i saadette feryat ve figanın yükseldiğini duyan ashap, kalplerinden vurulmuşa döndüler. Sanki gök kubbe bir anda başlarına yıkılmış gibiydi. Herkesin nutku tutulmuş, gözler damla damla keder ve hüzün akıtıyordu.

Hz. Ömer, cesaret ve adalet timsâli Hz. Ömer bile kendisini bu dehşetli ânın tesirinden kurtaramadı; hatta herkesten daha çok dehşete kapılarak şöyle bağırdı:

"Resûlullah ölmemiştir ve sağdır! Ona sadece, Hz. Mûsa'ya ârız olan saika gibi bir saika ârız olmuştur. Kim 'Muhammed öldü' derse, onu kılıcımla iki parça ederim!"[1773]

Halkı Teskin Eden Sıddık-ı Ekber

Hz. Ebû Bekir o sırada Sünh mahallesindeki evinde bulunuyordu. Yürekleri dağlayan haberi kendisine ulaştırdılar. Gönlünün bir parçasının adeta koptuğunu fark eden Hz. Ebû Bekir, süratle hâne-i saadete geldi.

Dehşet ve hayret içinde, Fahr-i Kâinat'ın mübarek yüzlerini örten örtüyü kaldırdı. Yüzü, tecessüm etmiş bir nur idi. Eğildi, tâzim ve hürmetle pâk ve nurlu alınlarından üç kere öptü. Akan gözyaşları arasında dilinden dökülen kelimeler şunlar oldu:

"Ölümün de hayatın gibi temiz ve lâtif, yâ Resûlallah!"[1774]

Sonra da Ehl-i Beyt'e teselli verdi.

Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer

Hz. Ebû Bekir, hâne-i saadetten çıktıktan sonra Mescid-i Şerif'e vardı. Hz. Ömer'in "Resûlullah vefat etmedi" sözlerini duymuştu. Bunun üzerine şöyle konuştu:

"Kim ki Muhammed'e (a.s.m.) tapıyorsa, bilsin ki Muhammed (a.s.m.) ölmüştür. Kim ki Allah'a ibadet ve kulluk ediyorsa, bilsin ki Allah, Hayy'dır, ölümsüzdür."[1775]

Sonra da şu ayet-i kerimeyi okudu:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ ۚ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ ۚ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ ۚ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا ۗ وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ۞

"Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce birçok peygamber gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse, siz ardınıza dönüverecek misiniz? (Dininizden dönecek veya savaştan kaçacak mısınız?) Kim ardına dönerse, elbette Allah'a hiçbir şeyle zarar verecek değil; fakat şükredip sabredenlere, Allah muhakkak mükâfat verecektir!"[1776]

1773 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 266.

1774 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 268.

1775 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 268; Buharî, *a.g.e.*, c. 3, s. 95.

1776 Âl-i İmrân, 144.

Bu ayet-i kerime, Uhud Muharebesi'nde, "Muhammed öldürüldü!" şâyiası üzerine nâzil olmuştu. Ashap, onu belki yüzlerce, binlerce defa okumuş oldukları halde, o andaki teessür sebebiyle bir anda unutuvermişlerdi sanki!

İşte, yalnız metanetini muhafaza eden Hz. Ebû Bekir bunu unutmamış ve ashaba hatırlatmakla en büyük hizmeti ve vazifeyi ifa etmiş oluyordu.

Bu hitabe ve bu ayet-i kerimeyi hatırlamaları üzerine sahabeler, kendilerine geldiler. Bir anda toparlandılar ve şaşkınlıklarını üzerlerinden attılar.

Daha sonra Hz. Ebû Bekir, şu meâldeki ayet-i kerimeyi okudu:

"(Ey Resûlüm!) Elbette sen de öleceksin, onlar da ölecekler!"[1777]

Metanetini yitirmeyen Hz. Ebû Bekir, bu hitabesiyle, o zamanki İslam cemaatine büyük bir hizmet ifa etmiş oluyordu.

Ashab-ı güzin artık Kâinatın Efendisinin bu dünyadan göçmüş olduğunu anlayıp kabul ettikleri gibi, Hz. Ömer de "Resûlullah ölmemiştir!" sözünü söylemekten vazgeçerek kendine geldi.

Evet; Medine, Medine olalı beri, Kâinatın Efendisinin kendisine teşrifiyle duyduğu sevinç kadar hiçbir sevinç duymamıştı. Şimdi ise, aynı Medine, en büyük hüzün ve keder ânını yaşıyordu; adeta, semâlarını hüzün ve kederden bir kara bulut kaplamıştı.

Hz. Ebû Bekir'in Halife Seçilmesi

Resûl-i Kibriya Efendimizin vefatıyla Medine mâteme bürünmüştü. Gözlerden gözyaşı, gönüllerden tahassür, keder ve elem akıyordu.

Ancak bununla hiçbir iş hallolmazdı. Müslümanların işlerini görecek, İslam'ın hükümlerini tatbik edecek, Resûl-i Ekrem Efendimize halife olacak bir devlet başkanının seçilmesi gerekliydi.

Bunun için derhal teşebbüse geçildi. O sırada, bu yüksek makama herkesten en lâyık ve ehliyetli olan, Sıddık-ı Ekber Hz. Ebû Bekir'di. Zira, ashab-ı kiramın en yüksek tabakası, en evvel Mekke'de iman eden seçkin sahabelerdi. Onların da en efdali Hz. Ebû Bekir idi. Gerçi, Hz. Abbas ve Hz. Ali, akrabalık cihetiyle herkesten ziyade Resûl-i Ekrem Efendimize yakın idiler; fakat Nebiyy-i Muhterem Efendimiz, yâr-ı gârı olan Hz. Ebû Bekir'i, ashabının hepsinden üstün tutardı. Vefatını netice veren hastalığında da bunu göstermişti. Mescid-i Şerif'e açılan kapıların hepsini kapattırdığı halde Hz. Ebû Bekir'inkini açık bıraktırmıştı. Ebedîyet âlemine göç etmesine üç gün kala imamlık vazifesini yine ona devretmiş, İslam'ın temel şartlarının en mühimi olan namazda onu bütün Müslümanların önüne geçirmişti. Bu sebeple, Hz. Resûlullah'tan sonra halifeliğe en lâyık o idi. Nitekim netice de öyle oldu.

[1777] Zümer, 30.

Resûl-i Ekrem Efendimizin ebedîyet âlemine irtihal buyurdukları Pazartesi günü öğleden sonra akşama kadar yapılan uzun konuşma, görüşme ve müzakerelerden sonra, Hz. Ebû Bekir, Hz. Resûlullah'ın halifesi seçildi ve ona bîat edildi.

Hz. Ebû Bekir'e Umumî Bîat

Rebiülevvel ayının 13'ü, Salı günü...

Hz. Ebû Bekir, Mescid-i Nebevî'ye geldi, minbere çıkıp oturdu.

Henüz konuşmaya başlamadan önce, Hz. Ömer ayağa kalktı; Allah'a hamd ve şükürde bulunduktan sonra, Müslümanlara hitaben, "Allah halifeliği, sizin hayırlınız, Resûlullah'ın (a.s.m.) yâr-ı gârı olan zâta nasip etti. Kalkınız, ona bîat ediniz!" dedi.

Mescid-i Şerif'te bulunan Müslümanlar kalkıp Hz. Ebû Bekir'e umumî bîat yaptılar.[1778]

Bîat işi bitince, Hz. Ebû Bekir, Allah'a hamd ve şükrettikten sonra şöyle konuştu:

"Ey insanlar! Ben, üzerinize vâli ve emîr oldum. Hâlbuki, sizin en hayırlınız değilim! Eğer iyilik edersem bana yardım ediniz, fenalık yaparsam bana doğru yolu gösteriniz! Doğruluk emanettir, yalancılık hıyanettir. İnşallah, içinizdeki en zayıfınız, kendisinin hakkını alıncaya kadar, yanımda en güçlünüz olacaktır! İnşallah, içinizde en güçlünüz de, üzerine geçirdiği hakkı kendisinden alıncaya kadar benim yanımda en zayıfınız olacaktır!

"Ey insanlar! Allah yolunda cihadı terk etmeyin! Bilin ki cihadı terk eden kavim zelil olur. Ben, Allah ve Resûlüne itaat ettikçe, siz de bana itaat ediniz; ben, Allah ve Resûlüne âsi olursam, sizin de bana itaatiniz lâzım gelmez. Kendim ve sizin için Allah'tan af ve mağrifet dilerim!"[1779]

Peygamber Efendimizin Yıkanması ve Kefene Sarılması

Rebiülevvel ayının 12'si Pazartesi günü Müslümanlar öğleden sonra akşama kadar işlerini yürütecek bir halifenin seçimiyle meşgul olduklarından, Peygamber Efendimizin yıkanması, teçhiz ve defni Salı gününe kaldı. O gün, Hz. Ebû Bekir'e Mescid-i Nebevî'de umumî bîat yapıldıktan sonra bu işlere başlandı.

Resûl-i Kibriya Efendimizin hücre-i saadetlerinde yıkama işiyle meşgul olmak için Hz. Ali, Hz. Abbas, Fadl b. Abbas, Kusem b. Abbas, Üsame b. Zeyd ve Peygamberimizin azatlısı Şükran (Sâlih) bulunuyordu.[1780]

[1778] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 311; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 203.

[1779] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 311; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 3, s. 183; Taberî, *a.g.e.*, c. 3, s. 203.

[1780] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 312; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 278-279.

Bu arada, ensar-ı kiram da, bu ulvî hizmette bulunmak istiyordu. Bu hususta ki arzularını izhar ettiler. Onları temsilen de Hz. Ali, Evs b. Havlî'yi içeri aldı.[1781]

Yıkama işini Hz. Ali yaptı; zira, Resûl-i Kibriya Efendimiz, sağlığında ona, "Vefat ettiğim zaman, beni sen yıka" diye vasiyet etmişlerdi.[1782]

Evs b. Havlî testiyle su taşıyor, Hz. Abbas ile Üsame ve Şükran, Peygamberimizin üzerine su döküyorlardı. Hz. Ali de, eline sarmış olduğu bezle gömlek üzerinden ovuşturarak Peygamberimizi yıkıyordu. Mübarek cesetleri son derece temizdi, mis gibi kokuyordu. Hücre-i saadetin içini, o âna kadar görülmemiş güzel bir koku kaplamıştı. Peygamber Efendimizde, ölülerde görülegelen şeylerden hiçbirinden eser yoktu. Hz. Ali yıkarken, "Anam babam sana feda olsun! Hayatında da, vefatında da temizsin, güzelsin yâ Resûlallah!"[1783] diyordu.

Yıkama işi bittikten sonra, Hâtemü'l-Enbiya Efendimiz, yine Hz. Ali, Hz. Abbas, Fadl b. Abbas ve Şükran tarafından kefene sarıldı.[1784]

Peygamberimizin Üzerine Namaz Kılınması

Rebiülevvel ayının 13'ü, Salı günü öğleye doğru Resûl-i Kibriya Efendimizin yıkanma ve kefene sarılma işi tamamlandı. Hücre-i saadetinde seririnin üzerine konuldu. Bundan sonra hâne-i saadetlerinin kapısını açtılar. Önce erkekler, sonra kadınlar, daha sonra da çocuklar, Fahr-i Âlem Efendimize karşı bu son vazifelerini huşû ve hüzün içinde ifa ettiler.

Resûl-i Ekrem'in Defni

Resûl-i Ekrem'in nereye defnedileceği hususu görüşüldü.

Bir kısmı, Mekke'ye götürülmesini, diğer bir kısmı Medine'de ve Bâkî Kabristanı'na, bazıları ise mescidin içine defnedilmesini teklif etti.[1785]

Fakat Hz. Ebû Bekir, "Ben, Resûlullah'tan şu sözü işitmiştim ve hâlâ unutmamışımdır: 'Cenab-ı Hak, her peygamberin ruhunu, o peygamberin defnolunmak istediği yerde kabzetti.' Dolayısıyla, Resûlullah'ı istirahat döşeğinin bulunduğu yere defnetmeliyiz!"[1786] dedi.

Bu teklif, ashab-ı kiram tarafından da benimsendi. Böylece, Resûl-i Kibriya Efendimizin, Hz. Âişe'nin evinde yattığı döşeğin altının kabir olarak kazılması kararlaştırıldı. Bundan sonra döşek kaldırılarak altı lahd tarzında kazıldı.

[1781] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 312; Ahmed İbn Hanbel, *a.g.e.*, c. 1, s. 260.

[1782] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 278, 280-281.

[1783] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 313; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 281.

[1784] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 291.

[1785] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. 4, s. 314; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 1, s. 292.

[1786] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. 2, s. 292; Tirmizî, *a.g.e.*, c. 3, s. 338.

Hz. Bilâl'in, Müslümanları Ağlatması

Resûl-i Kibriya Efendimiz henüz defnedilmemişti.

Bu sırada Hz. Bilâl, hüzün ve hasret akıtan yanık sesiyle ezan okudu. "Eşhedü enne Muhammede'r-Resûlullah" dediği zaman, ashab-ı kiram hüngür hüngür ağlamaya başladı; Mescid-i Nebevî, ağlama sesleriyle çalkalandı.

Bu, Hz. Bilâl'in son ezanı oldu. Resûl-i Kibriya Hazretleri defnedildikten sonra artık ezan okumadı.

Peygamberimizin Kabre Konması

Çarşamba gecesinin geç vakitleri idi.

Nihayet, gönül ve gözyaşları arasında Server-i Kâinat'ın mübarek na'şını kabrine tevdi ettiler.

Bu büyük, eşsiz ve benzersiz hayatın safhalarını gücümüzün yettiği kadar anlatmaya çalışıp burada bitirirken, duamız da şu:

Allahım! Bizi dünyada Resûlünün sünnetinden ayırma; ahirette ise şefaatinden mahrum kılma!

Âmin... Âmin... Âmin...

Bibliyografya

Ahmed Cevdet Paşa (1822-1895). *Kısas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa*, c. 1, İstanbul 1966, Bedir Yayınevi.

Ahmed İbn Hanbel (v. 241/855). *Müsned*, c. 1-6, Beyrut 1398 (1978).

Bağdadî, Muhammed Fehmi. *Tarih-i Edebiyyat-ı Arabiye*, İstanbul 1335 (1917). Matbaa-ı Âmire.

Belâzurî, Ebu'l-Abbas Ahmed İbn Yahya (v. 279/892). *Ensabu'l-Eşraf*, c. 1, Mısır 1959, Dârü'l-Maarif Matbaası.

Buharî, Ebû Abdullah Muhammed İbn İsmail (v. 256/869). *el-Câmiü's-Sahih*, c. 1-4, Beyrut, tarihsiz.

Canan, Doç. Dr. İbrahim. *Tebliğ Terbiye ve Siyasî Taktik Açılarından Hicret*, İstanbul 1981, Yeni Asya Yayınları.

Darimî, Ebû Muhammed Abdullah İbn Abdurrahman (v. 255/868). *Sünen*, c. 1-2, Beyrut, tarihsiz.

Dikmen, Mehmet - Ateş, Bünyamin. *Peygamberler Tarihi*, İstanbul 1981, Yeni Asya Yayınları.

Ebû Dâvud, Süleyman İbnü'l-Eş'as es-Sicistanî (202-275). *Sünen*, Dâru İhyâi's-Sünneti'n-Nebeviyye, tarihsiz.

Halebî, Ali İbn Burhanü'd-Din (975/1044 H.). *İnsanü'l-Uyûn*, c. 1-3, Beyrut 1400 (1980).

Hamidullah, Prof. Muhammed. *İslam Peygamberi*, c. 1-2, İstanbul, İrfan Yayınevi.

İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yusuf (v. 463/1070). *el-İstiâb*, c. 1-4, Mısır 1358 (1939), Mustafa Muhammed Matbaası.

İbn Esir, İzzeddin Ebu'l-Hasen Ali İbn Ebi'l-Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdü'l-Kerim (v. 630). *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahabe*, c. 1-5, el-Mektebetü'l-İslamiyye, tarihsiz.

İbn Hacer, Şihabü'd-Din Ebu'l-Fadl, Ahmed İbn Ali el-Askalanî (v. 852/1448). *el-İsabe fî Temyizi's-Sahabe*, c. 1-4, Bağdat, tarihsiz.

İbn Hişam, Cemalüddin Ebû Muhammed Abdülmelik (v. 218/838). *es-Siyretü'n-Nebevîyye*, c. 1-4, Beyrut 1391 (1971). İhyaü't-Türasi'l-Arabî.

İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail (701-774). *es-Siyretü'n-Nebevîyye*, c. 1-4, Beyrut 1396 (1976) Dârü'l-Ma'rife.

İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail. *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim*, c. 1-4, Beyrut 1388 (1969).

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed İbn Yezid el-Kazvinî (v. 276/888). *Sünen*, c. 1-2, Beyrut 1395 (1975).

İbn Sa'd, Muhammed (v. 230). *et-Tabakatü'l-Kübra*, c. 1-8, Beyrut 1398 (1978).

İbn Seyyidi'n-Nas, (v. 734). *Uyûnü'l-Eser fî Fünuni'l-Mağazî ve'ş-Şemail ve's-Siyer*, c. 1-2, Beyrut tarihsiz.

Kadı İyaz, İbn Musa el-Haysubî el-Endülüsî (v. 544). *eş-Şifa bî Ta'rifi Hukuki'l-Mustafa*, c. 1-2, Dımaşk, tarihsiz.

Kastalanî, Ahmed İbn Hatib (v. 924). *el-Mevahibü'l-Ledünniyye*, Terc.: Şâir Abdülbaki, c. 1-2, İstanbul 1316, Cemâl Efendi Matbaası.

Köksal, M. Âsım. *Hz. Muhammed ve İslamiyet*, c. 1-11.

Lûtfullah, Ahmed. *Hayat-ı Muhammed*, c. 1-3, İstanbul 1331, Maarif Kütüphânesi Yayınları.

Münavî, Şemsüddin Muhammed Zeynüddin Abdurrauf (v. 1031/1621). *Feyzü'l-Kadîr*, Beyrut 1972.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim İbnü'l-Haccac el-Kuşeyrî (v. 261/874). *el-Câmiü's-Sahih*, c. 1-8, Beyrut, tarihsiz.

Nedvî, Ebu'l-Hasen Ali el-Hasenî. *es-Sîretü'n-Nebevîyye*, Cidde 1397 (1977).

Nesaî, Ebû Abdurrahman Ahmed İbn Ali İbn Şayb (v. 303/915). *Sünen*, c. 1-8, Beyrut 1348 (1930).

Nesefî, Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud en-Nesefî (v. 710). *Medarikü't-Tenzîl ve Hakàikü't-Te'vîl*, c. 1-4, Beyrut, tarihsiz.

Nursî, Bediüzzaman Said (1876-1960). *İşârâtü'l-İ'câz* (Türkçe Tercemesi), Mütercim: Abdülmecid Nursî, Sözler Yayınevi, İstanbul 1980.

Nursî, Bediüzzaman Said, *Mektûbat*, Nurtan Ofset, İstanbul 1979.

Nursî, Bediüzzaman Said. *Mesnevî-i Nuriye*, Terc.: Abdülmecid Nursî, Aslar Matbaacılık, İstanbul 1977.

Nursî, Bediüzzaman Said. *Sözler*, Ekol Ofset, İstanbul 1980.

Nursî, Bediüzzaman Said. *Şuâât-ı Ma'rifeti'n-Nebi*.

Öz, Tahsin. *Hırka-i Saadet Dairesi ve Emanat-ı Mukaddese*, İstanbul 1953, İsmail Akgün Matbaası.

Sübkî, Abdüllâtif. *el-Vahyü İ'ler-Resûl Muhammed*, Kahire 1389 (1969).

Süheylî (508-581). *Ravdü'l-Ünf*, c. 1-2, Mısır 1332.

Şirvanî, Hârun Han. *İslam'da Siyasî Düşünce ve İdare*, Terc.: Kemâl Kuşçu, İstanbul 1965, Ahmed Said Matbaası.

Taberî, Muhammed İbn Cerir (v. 311/923). *Tarih*, c. 1-6, Beyrut, tarihsiz.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed İbn Abdullah (v. 279/892). *Sünen*, c. 1-13, Mısır 1352 (1934).

Vakidî (v. 207). *Meğazî*, 1-3, Dârü'l-Maarif Matbaası, 1965.

Yazır, Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 1-8, İstanbul 1935, Matbaa-i Ebûzziya.

Fihrist

Abbas b. Abdülmuttalib, 48, 96, 98, 129, 170, 183, 251, 286, 287, 324, 391, 394, 396, 424, 640, 680, 682, 684, 685, 695, 697, 706, 757, 814, 818, 825, 826, 827
Abbas b. Ubâde, 284, 290
Abdi Avf b. Asram, 781
Abdi Menaf, 40, 42, 43, 48, 95, 126, 196, 224, 247
Abdi Yalil, 780
Abdu'd-Dâr, 42
Abdullah b. Abbas, 394
Abdullah b. Abdullah b. Übey b. Selûl, 404, 506, 507, 782
Abdullah b. Abdülmuttalib, 40, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 67, 84, 85, 90, 92, 95, 174, 175, 206, 310
Abdullah b. Amr, 199, 289
Abdullah b. Amr b. Harâm, 437, 483
Abdullah b. Câbir, 39
Abdullah b. Cahş, 368, 369, 370, 452
Abdullah b. Cübeyr, 434, 438
Abdullah b. Cüd'a, 112, 114, 215, 389
Abdullah b. Ebî Hadred, 703
Abdullah b. Ebî Rebîa, 229, 419, 434
Abdullah b. Ebî Sarh, 700
Abdullah b. Ebî Ümeyye, 250, 680
Abdullah b. Ebû Bekir es-Sıddık, 304, 384
Abdullah b. Hâris, 75, 80, 81
Abdullah b. Huzafe, 594, 603, 604
Abdullah b. Mugaffel, 756
Abdullah b. Muğîre, 50
Abdullah b. Muhammed (Hz. Peygamber'in oğlu), 121, 247, 791
Abdullah b. Osman b. Affân, 492
Abdullah b. Revâha, 288, 289, 382, 412, 485, 525, 531, 625, 637, 638, 656, 659, 660, 661
Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh, 687
Abdullah b. Şihâb-ı Zührî, 448
Abdullah b. Târık, 465, 466
Abdullah b. Übey b. Selûl, 290, 359, 396, 397, 398, 400, 402, 403, 404, 407, 425, 430, 432, 476, 477, 478, 479, 503, 505, 507, 511, 512, 513, 757, 770, 781, 782, 783
Abdullah b. Ümmî Mektum, 244, 245, 428, 457, 477, 500, 545, 559, 560, 564
Abdullah b. Üneys, 465
Abdullah b. Üreykit, 299, 304, 305
Abdullah b. Yâsir, 202
Abdullah b. Zebarî, 700
Abdullah b. Zeyd, 348, 349
Abdullah b. Zübeyr, 364
Abdullah Hilâl b. Hatal, 687, 689
Abdullah İbn Kamîe, 439, 448

Abdullah İbn Mes'ûd, 228, 389, 390, 587, 762, 815
Abdullah İbni Abbas, 128, 198, 520
Abdullah İbni Ömer, 124, 410, 619
Abdullah İbni Selam, 108
Abdullah İbni Selâm, 336, 337, 338
Abdurrahman b. Avf, 64, 170, 213, 323, 342, 388, 561, 562, 754, 792
Abdurrahman b. Safvan, 695
Abdü'l-Eşhel Oğulları, 286, 457, 553
Abdü'ş-Şems, 42
Abdül'l-Mesih b. Amr, 68, 69
Âd Kavmi, 148, 281
Âdem (a.s.), 31, 39, 42, 65
Aden, 794
Adiyy b. Ka'b Oğulları, 377, 682
Adiyy b. Nevfel, 46
Afîfi Kindî, 166
Afra Hâtun, 388
Ahabiş, 423, 523, 565, 571
Ahnes b. Şerîk, 377, 380
Ahzab, 452, 496, 497, 500, 501, 513, 521, 530, 531, 533, 536, 542, 543, 593, 752, 793
Âişe binti Ebî Bekir (Hz. Peygamber'in eşi), 121, 169, 253, 255, 256, 292, 299, 336, 346, 350, 351, 412, 413, 496, 499, 501, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 532, 676, 701, 747, 748, 749, 752, 788, 813, 814, 817, 819, 821, 822, 827
Akabe Biatı, 283, 284, 327
Akabe Cemresi, 803
Akabe mevkii, 281, 282
Akik vadisi, 509
akîka kurbanı, 491
Akîl b. Ebî Tâlib, 394
Akra b. Hâbis, 712, 742
Alâ b. Hadramî, 727
Alak Sûresi, 157, 198
Âlâ-yı İlliyyîn, 823
Alfonso b. Ferdinand, 603
Ali b. Ebî Talib, 43, 65, 97, 124, 129, 165, 166, 167, 168, 169, 177, 180, 181, 182, 189, 190, 191, 192, 203, 254, 293, 300, 301, 312, 314, 323, 324, 344, 345, 375, 376, 379, 383, 385, 387, 388, 391, 400, 412, 435, 436, 440, 443, 453, 457, 473, 477, 485, 490, 491, 516, 534, 535, 536, 545, 575, 576, 619, 620, 621, 622, 642, 675, 677, 678, 680, 699, 704, 708, 744, 758, 759, 760, 785, 786, 787, 796, 797, 805, 814, 816, 817, 818, 825, 826, 827
Âl-i Beyt, 805
Âmile kabilesi, 666, 753
Âmine binti Vehb (Hz. Peygamber'in annesi), 53, 54, 55, 64, 71, 74, 75, 84, 85, 86, 87, 88, 90
Âmir b. Ekvâ (şâir), 615
Amir b. Füheyre, 305
Amir b. Rebîa, 213
Amir b. Tufeyl, 470
Amir Oğulları, 126
Ammar b. Yâsir, 202
Amr b. Abdi Vedd, 534, 536
Amr b. Âs, 203, 229, 231, 233, 351
Amr b. Avf Oğulları, 312, 407
Amr b. Cemûh, 388, 389, 428, 430
Amr b. Esed, 119, 120
Amr b. Gülsüm, 147
Amr b. Hadremî, 369
Amr b. Hümam, 756
Amr b. Luhay, 141
Amr b. Muaz, 454
Amr b. Ümeyye, 472, 473, 594, 596, 597
Amre binti Alkame, 436
Anadolu, 237
Antere, 147
Âs b. Vâil, 113, 185, 248
Ashâb-ı Kehf, 221
Ashâb-ı Suffa, 352, 353, 354
Âsım b. Adiyy, 771
Âsım b. Sâbit, 435, 465, 466, 559
Âsî b. Hişam, 395

Âtike Ümmü Mâbed, 307
Attâb b. Esîd, 692, 703, 726
Avf b. Hâris, 282, 284
Ayneyn Tepesi, 424, 434, 438, 460
Ayyâş b. Ebî Rebîa, 812
Azrail, 822
Azrail (a.s.), 822
Babaveyh, 605
Bahîra (Râhib), 106, 107, 108, 116
Bahreyn, 727
Bâkûm (Bizanslı mimar), 126
Barraz b. Kays, 111
Basra Körfezi, 726
Batn-ı Ye'cec, 636, 637
Bâzân, 605, 606, 607
Bedir mevkii, 376, 382
Bedir Muharebesi, 140, 362, 421, 426, 647, 679
Bediüzzaman Said Nursî, 394, 401, 408, 419, 461, 484, 498, 552, 554, 595, 793, 805
Bedr-i Ûlâ, 367
Bekkâun, 756
Beliy kabilesi, 666
Belka, 653
Benî Bekir, 73, 557, 671, 672
Benî Beliy, 752
Benî Esed, 742
Benî İyad, 149
Benî Kaynuka, 336
Benî Kurayza, 336, 405, 476, 524, 530, 531, 532, 540, 541, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 552, 629, 630, 631, 734
Benî Lihyan, 466, 559
Benî Mahzum, 388
Benî Müdlic, 308, 368
Benî Mürre Seferi, 651
Benî Müstalık Gazâsı, 403, 404, 501, 502, 511
Benî Nadîr, 336, 405, 409, 473, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 487, 521, 523, 531, 541, 546, 548, 630, 631, 734
Benî Neccâr Kuyusu, 86
Benî Seleme, 372
Benî Seleme Mescidi, 372
Benî Süleym, 470, 735
Benî Temîm, 740, 741
Berae Sûresi, 785, 786
Berre, 510, 630, 640
Betha vadisi, 459
Beytü'l-Makdis, 266, 270, 271, 371, 372, 373
Beytü'l-Mâl, 420, 551, 627, 629, 721
Bi'r-i Maûna mevkii, 470, 471, 472, 559
Bilâl-i Habeşî, 169, 173, 456, 544, 631, 633, 634, 639, 692, 693, 802, 817, 828
Bişr b. Berâ, 627, 815
Bu ümmetin firavunu, 390
Buas Günü, 491
Buas Harbi, 335
Burak, 261, 265, 275
Busra, 105, 106, 115, 116, 174
Busra Panayırı, 106, 115, 174
Buvat Gazâsı, 367
Büceyr, 455, 456, 730, 731
Büdeyl İbni Verka, 568, 569
Büreyde b. Husayb el-Eslemî, 310, 311, 501, 812
Büsr b. Süfyân, 565, 740
Cabir b. Abdullah b Harâm, 437, 481, 483, 526, 527, 539, 568
Câbir b. Abdullah b. Riâb, 282
Cabiye, 68
Cafer b. Ebî Talib, 129, 228, 230, 231, 232, 233, 597, 625, 640, 642, 643, 658, 659, 664, 665
Cahcah, 503
Cârûd, 108, 149
Cârûd b. Alâ, 149
Cebbâr b. Sahr, 319
Cebele b. Eyhem, 612, 776
Cebrail (a.s.), 128, 156, 157, 260, 265, 266, 300, 387, 440, 471, 474, 542, 544, 613, 819

Cedd b. Kays, 573
Cemre, 803, 804
Cemre-i Akabe, 803, 804
Cemre-i Ûlâ, 803
Cemre-i Vusta, 803
Cened, 794, 795
Cerba, 768
Ci'râne mevkii, 710, 711, 718, 719
Cidde, 125
cilbab, 501
Circis, 106
Ciyad, 101, 168, 267
Cuayl b. Sürâka, 723
Cuheym b. Salt, 768
Cuhfe, 636, 640, 680
Cuma Mescidi, 315
Cübeyr b. Mut'im, 423, 442
Cühenîler, 362
Cülâs b. Talha, 435
Cüreş şehri, 787
Cürhümlüler, 45
Cürüf mevkii, 665, 812
Cüveyriye binti Hâris (Hz. Peygamber'in eşi), 508, 509, 510, 511, 631, 748
Cüzam kabilesi, 666, 753
Çin, 133, 136
Dabhanan, 270
Dağâtır, 108
Damdam b. Amr el-Gıfârî, 376
Dâru'n-Nedve, 42, 223, 293, 294, 423
Dârü'l-Erkam, 184, 201, 202, 205, 206, 223, 226
Dârü'l-Hayzuran, 202
Dârü'l-Kurra, 352
Dârü'l-Uzab (Bekârlar Evi), 312
Dâvud (a.s.), 101
Demre b. Bekir Oğulları, 362, 363
Devs kabilesi, 615, 619, 626
Dıhyetü'l-Kelbî, 594, 630
Dicle, 68
Dimaşk nahiyesi, 653
Doğu Roma İmparatorluğu, 134, 135, 237, 343
Dr. Salahaddin el-Müneccid, 607
Dûmetü'l-Cendel, 561, 562, 767
Düldül, 609, 704, 705, 707, 708, 709
Ebâbil, 59
Eban b. Said b. Âs, 644
Ebî Hayseme, 426, 427
Ebî Yâsir, 108
Ebrehe, 56, 57, 58, 59, 60
Ebû Akîl, 755
Ebû Âmir el-Eş'arî, 711
Ebû Âmir Rahib Abdi Amr, 770
Ebû Azîz İbni Umeyr, 384, 391
Ebû Azze, 457
Ebû Basir, 587, 588, 589
Ebû Bekir es-Sıddık, 149, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 177, 197, 200, 205, 206, 238, 239, 255, 256, 271, 293, 299, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 308, 309, 310, 311, 314, 315, 317, 322, 324, 343, 345, 364, 378, 381, 384, 387, 392, 393, 400, 421, 427, 436, 439, 441, 460, 473, 480, 483, 485, 487, 502, 504, 514, 517, 519, 520, 530, 580, 594, 618, 643, 666, 667, 674, 689, 699, 716, 717, 718, 749, 754, 759, 780, 785, 786, 787, 788, 795, 802, 807, 812, 818, 820, 824, 825, 826, 827
Ebû Bera Âmir b. Mâlik, 470
Ebû Cehil, 168, 197, 198, 200, 201, 203, 215, 216, 223, 226, 235, 241, 243, 248, 249, 250, 294, 295, 300, 309, 327, 328, 362, 377, 384, 387, 388, 389, 390, 391, 423, 434, 446, 447, 460, 536, 639, 699, 706
Ebû Cendel Hadisesi, 577
Ebû Dübb, 179
Ebû Dücâne, 436, 437, 446, 481, 708, 797
Ebû Eyyûb el-Ensârî, 319, 320, 321, 322, 337, 346, 633
Ebû Hayseme, 764, 765

Ebû Huzeyfe b. Muğîre, 127, 202
Ebû Huzeyfe b. Utbe, 213
Ebû Hüreyre, 342, 352, 354, 355, 487, 526, 615, 619, 727, 785, 787
Ebû Katâde, 676, 679, 712, 776
Ebû Kays İbn Velid, 388
Ebû Kubeys Dağı, 95, 112, 128, 235
Ebû Kuhâfe, 699
Ebû Leheb, 48, 71, 72, 96, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 210, 240, 241, 248, 255, 280, 294, 300, 324, 377, 395, 396, 460
Ebû Leylâ Abdurrahman b. Ka'b, 756
Ebû Lübabe, 375
Ebû Mûsa el-Eş'arî, 482, 711, 796, 806
Ebû Müveyhib, 813
Ebû Râfi, 351, 729, 813
Ebû Ruhm Külsüm b. Husayn, 677
Ebû Sa'd b. Ebî Talha, 435
Ebû Said el-Hudrî, 427
Ebû Sayfî b. Hâşim, 43
Ebû Sebre b. Ebî Rühm, 214
Ebû Seleme (Abdullah b. Abdü'l-Esed), 213, 292, 486, 487
Ebû Süfyan b. Harb, 179, 249, 374, 376, 377, 409, 422, 424, 437, 442, 449, 458, 459, 469, 484, 485, 521, 522, 523, 536, 538, 542, 597, 598, 599, 601, 651, 673, 674, 675, 676, 682, 683, 684, 685, 686, 689, 690, 692, 693, 699, 706, 721, 780
Ebû Süfyan b. Haris, 395, 680, 706, 707
Ebû Tâlib, 48, 66, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 105, 107, 108, 109, 111, 114, 115, 119, 120, 128, 129, 166, 167, 168, 190, 191, 192, 208, 209, 210, 223, 228, 236, 240, 242, 249, 250, 251, 252, 254, 257, 269, 327, 328
Ebû Ubeyde b. Cerrâh, 439, 666, 669, 686
Ebû Uhayha Said, 176
Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre, 282, 284, 285, 286, 287, 289, 320, 363
Ebû Zerr-i Gıfarî, 324, 560, 760, 761, 762
Ebu'd-Dabib, 752
Ebu'd-Derdâ, 340, 412
Ebû'l-Âs İbn er-Rebî, 391, 413, 560
Ebu'l-Bahterî, 241
Ebu'l-Enbiya (Hz. İbrahim), 669
Ebu'l-Heysem Mâlik b. Teyyihan, 284
Ebu'l-Yeser Ka'b b. Umeyr, 660
Ebva Gazâsı, 362
Ebva Köyü, 87, 88
Ecyad, 126, 682
Ehl-i Beyt, 354, 805, 824
Ehl-i Kitap, 169, 214, 237, 281, 339, 357, 358
Ehl-i Teşeyyu', 252
Endülüs, 603
Enes b. Mâlik, 320, 339, 356, 498
Enes b. Züneym, 700
Enmar Gazâsı, 418
Enmar Oğulları, 481
Ensâr, 320, 321, 335, 340, 341, 343, 345, 352, 355, 362, 363, 364
Eriş Kuyusu, 594
Erkâm b. Ebî'l-Erkâm b. Esed, 202, 327
Ernebe, 687
Ertat b. Şürahbil, 436
Esbağ b. Amr el-Kelbî, 562
Esed b. Hâşim, 43
Esedullah, 435, 621
Esid b. Sa'ye, 548
Esmâ binti Ebû Bekir, 170, 305, 364
Esmâ binti Umeys, 625, 626, 640, 642, 664
Esvedü'l-Ansî (Abhele b. Ka'b), 806, 807, 819
Evs b. Havlî, 636, 827
Evs Kabîlesi, 432, 531
Evtâs, 703, 709, 711, 718
Ezdîler, 726
Ezruat, 408
Ezruh, 768

Ezvac-ı Tâhirat, 412, 421, 499, 500, 501, 511, 513, 581, 632, 673, 747, 752, 814, 819, 823
Fadl b. Abbas, 816, 817
Fârûk, 139, 228
Fâtıma binti Esed, 43
Fâtıma binti Hattab, 170, 224
Fâtıma binti Muhammed (Hz. Peygamber'in kızı), 121, 199, 254, 350, 353, 412, 422, 452, 455, 491, 647, 779, 793, 821, 822
Fâtıma binti Velid, 699
Fâtıma Hâtun, 64, 65, 99, 100, 167, 168, 490
Fedek Yahudîleri, 628
Fetih Mescidi, 529
Fey, 479
Ficar Muharebeleri, 111
Fidye-i Necat, 509
Fil Vak'ası, 60, 63
Fil-i Mahmud, 59
Filistin, 237
Finlay, 134
Firavun, 148, 594, 596, 604
Fudâle b. Umeyr, 691
Fudûl, 112, 113
Furât b. Hayyan, 420
Füls (Fels), 743
Gadir-i Hum vadisi, 804
Gâlib b. Abdullah, 652
Galib İbn Fihr, 281
Gatafan Gazâsı, 418
Gatafan mevkii, 141
Gumdan şehri, 93
Guran vadisi, 559
Gülsüm b. Hidm, 312, 363
Ğâbe Gazâsı, 560
Habbâb b. Eret, 183, 184, 185, 224, 226, 327
Habbâr b. Esved, 687
Habeş Necâşîsi, 395, 594, 597, 648, 746
Habeşistan, 136, 177, 213, 214, 222, 228, 234, 243, 256, 328
Habîb-i Neccâr, 779
Hacc, 411, 593, 784, 785, 786
Hacerü'l-Esved, 113, 126, 128, 199, 638, 690, 798
Hacun Kabristanı, 97, 252
Hâdim-i Nebevî, 498
Hadramut, 327, 739, 794, 806
Hafsa binti Ömer (Hz. Peygamber'in eşi), 420, 421, 625, 748, 749
Hâh Bahçesi, 677
Hakem b. Ebi'l-Âs, 174
Hakem b. Keysan, 370
Hâle binti Huveylid, 253, 647
Hâlid b. Ebî Bukeyr, 465
Hâlid b. Esid, 640
Hâlid b. Said, 175
Hâlid b. Velid, 460, 649, 650, 665, 686, 701, 715, 767, 793, 803
Halîme binti Ebî Züeyb Sa'diyye (Hz. Peygamber'in sütannesi), 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 257
Hamâme, 173
Hammadü'r-Râviye, 146
Hamne binti Cahş, 514, 520
Hamraü'l-Esed, 456, 457, 458, 459
Hamza b. Abdülmuttalib, 48, 71, 96, 196, 215, 216, 222, 226, 227, 228, 239, 327, 361, 362, 363, 383, 387, 388, 406, 426, 434, 435, 437, 441, 442, 446, 450, 451, 452, 641, 642, 700, 807
hâne-i saadet, 262, 269, 299, 300, 301, 351, 353, 427, 455, 664, 745, 797, 798, 806, 812, 813, 816, 823, 824, 827
Hanif, 140, 155
Hanînü'l-Ciz', 346
haram aylar, 110, 323, 565
Haram b. Milhân, 470
Haremî b. Abdullah, 756
Hâris b. Abdü'l-Uzzâ, 73, 74, 75, 77, 83
Hâris b. Abdülmuttalib, 45, 47, 48, 54, 55

Hâris b. Ebî Dırar, 501, 508, 509
Hâris b. Ebî Şimr, 611, 613
Hâris b. Ebî Talha, 435
Hâris b. Hiliza, 147
Hâris b. Hişam, 700
Hâris b. Ka'b Oğulları, 793, 794
Hâris b. Süraka, 385
Hâris b. Tuleytıla, 689
Hâris b. Umeyr el-Ezdî, 653
Hâris bin Abdi Menaf, 43
Haris oğlu Du'sûr, 418
Harre mevkii, 311, 453, 482
Harun (a.s.), 474, 759
Hasan b. Ali, 422, 491, 742
Hasan-ı Basrî Hazretleri, 347
Hassan b. Sâbit, 520, 532, 609
Hâşimoğulları, 55, 119, 149, 210, 223, 240, 241, 242, 254, 294, 377, 629
Hâtem-i Taî, 743, 744
Hâtıb b. Ebî Beltea, 448
Hatib b. Amr, 257
Hatice binti Huveylid (Hz. Peygamber'in eşi), 72, 84, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 153, 155, 157, 158, 159, 165, 166, 169, 170, 241, 242, 244, 248, 252, 253, 255, 257, 324
Hatiym, 126
Hattab Oğlu Ömer, 223, 226
Havarîler, 289
Havazin Kabîlesi, 111, 643
Havle binti Hakîm, 255
Havran, 197
Havvat b. Cübeyr, 531
Hayber, 479, 521, 523, 538, 573, 584, 586, 587, 614, 615, 616, 617, 619, 620, 621, 622, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 634, 643, 670
Hazreç Kabîlesi, 281, 289, 359, 385, 432, 503, 531, 773
Hemdan Kabilesi, 142
Hendek Savaşı, 521, 543, 553, 608, 614, 629
Heraklius, 236, 237, 594, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 613, 656, 657, 753
Hevze b. Ali, 612, 613
Heyetler Yılı, 740
Hezreve mevkii, 305
Hıcr, 762
Hıcr mevkii, 44
Hılfu'l-Fudûl, 112, 113
Hırâş b. Ümeyye, 570, 639
Hırka-i Saadet, 733, 734
hicab ayeti, 499, 500, 511, 512
Hicâbe, 697
Hilâl b. Ümeyye, 760, 773, 777
Himyerîler, 142
Hind binti Utbe b. Rebîa, 424, 437, 442, 686, 687, 699, 700
Hindistan, 133
Hira Dağı, 155, 156
Hire, 68
Hişam b. Amr b. Hâris, 241
Horasan, 311
Hubâb b. Münzir, 380, 381, 428
Hubeyb b. Adiyy, 465, 466, 467
Hudeybiye, 567, 568, 569, 574, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 589, 590, 593, 614, 626, 630, 634, 635, 639, 640, 641, 644, 670, 671, 672, 673, 674, 717
Hudeybiye Anlaşması, 585, 589, 614, 634, 641, 670, 672, 673
Huleys b. Alkame, 570
Huneyn Gazası, 84, 309, 702, 709, 711, 713, 718, 726, 735
Huneys, 588
Huneys b. Huzafe, 421
Hurre Husre, 605
Huveytip b. Abdü'l-Uzzâ, 574
Huyey b. Ahtab, 476, 477, 630
Huzaalılar, 568, 671
Huzaî b. Abdi Nühm, 551
Huzeyliler, 465
Hübel, 48, 49, 141
Hübeyre b. Ebî Vehb, 536

Hükümdar Ceyfer, 726
Hüseyn-i Cisrî, 271
Hüsrev Perviz, 594, 605
Hüveyris b. Nukayz, 687, 689
Irak, 237, 419, 420, 422, 762
Irbez b. Sariyye, 756
ızhır otu, 452
İ'lâ Hadisesi, 750
İ'lâ-yı Kelimetullah, 456, 615, 658, 662, 759
İbn Kamîe, 442, 443, 449
İbn Nâtûr, 108
İbni Bünyamin, 108
İbni Ebî Kebşe, 601
İbni Heyyiban, 548, 549
İbni Hıraş, 547
İbni Şihab, 448
İbrahim (a.s.), 39, 41, 89, 126, 128, 140, 155, 267, 371, 392, 669, 670, 729, 768, 805
İbrahim b. Muhammed (Hz. Peygamber'in oğlu), 729, 791, 792
İfaza Tavafı, 803
İfk Hâdisesi, 511
İki bayram arasında nikâh, 351
İkinci Hüsrev, 236
İkrime b. Ebî Cehil, 686, 688, 700
İlk Akabe Biatı, 283
ilk İslâm devletinin anayasası, 356
İmriü'l-Kays, 146, 147
İncil, 149, 158, 233, 271, 602, 611
inkıta-ı vahy, 159
İran, 68, 69, 133, 134, 136, 180, 236, 237, 238, 343
İrem Kavmi, 281
İsa (a.s.), 135, 149, 154, 232, 233, 266, 392, 779
İsaf ve Nâile putu, 50
İskenderiye, 133, 237
İsrafil (a.s.), 159
İsrail Oğulları, 67, 269, 289
İstahrabad, 68, 70
İstanbul, 237, 610
İys, 362
İzam Vâdisi, 677
Jüstinyen, 134
Ka'b b. Esed, 531, 547
Ka'b b. Eşref, 417
Ka'b b. Mâlik, 443, 760, 773, 774, 775, 776, 777, 778
Ka'b b. Züheyr (Şair), 730, 731, 732, 733
Kâbe, 410, 468, 469, 470, 563, 564, 565, 566, 571, 572, 573, 574, 576, 579, 580, 583, 585, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 641, 669, 672, 676, 684, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 696, 697, 698, 701, 726, 746, 784, 798, 803, 804
Kâb-ı Kavseyn, 33, 262, 267, 269, 273, 274
Kabîsa b. Muharık, 781
Kâbü'l-Ahbar, 108
Kadisiyye, 69, 180
Kâfirûn Sûresi, 220
Kàsım b. Muhammed (Hz. Peygamber'in oğlu), 121, 247, 791
Kasîde-i Bürde, 733
Kasvâ, 315, 318, 319, 320, 566
kavl-i leyyîn, 284
Kayser, 536, 594, 598, 602, 603, 611, 653, 656, 657, 753, 770
Kays-ı Aylan, 111
kaza umresi, 634
Kelb Kabîlesi, 122, 141
Kenan Kuyusu, 694
Kesişme yapmak, 508
Ketibe, 627
Kızıldeniz, 213
Kilâb b. Talha, 435
Kinâne, 40, 56, 111, 112, 142, 243, 308
Kinâne b. Sûriya, 474
Kinde, 794
Kisrâ, 272, 526, 536, 594, 603, 604, 605, 606, 607
Konfüçyus, 136

Konstantiniyye Patriği, 136
Kostantiniyye, 237
Köle Addas, 259
Kuaykıan Dağı, 235, 247
Kuba Mescidi, 312, 313, 314, 373
Kudeyd mevkii, 307, 679, 680, 735
Kudüs, 105, 237, 345, 371, 611
Kulleys, 56
Kurata Seferi, 557
Kurban Bayramı, 411, 413, 697
Kureyne, 687
Kusayy, 40, 42, 97, 119
Kusayy b. Kâb, 294
Kusem b. Abbas, 394, 826
Kuss b. Saide, 141, 147, 148, 149
Kutbe b. Âmir, 284
Kuzaa kabilesi, 666
Kuzman, 436, 445
Küçük Bedir, 486
Kürâü'l-Gamim mevkii, 565, 583
Kürz b. Câbir el-Fihrî, 367
küsuf ve husuf, 553
Lahm kabilesi, 666, 753
Lât, 107, 141, 166, 171, 172, 204, 220, 258
Lebîd, 147
Leone Caetani, 208
Leylâ, 213
Lübâbe b. Abdi'l-Münzir, 406
Lüeyy, 40
Ma'bed b. Ebî Ma'bed, 458
Ma'rib, 806
Maab, 141
Magi Kabîlesi, 134
Mahmud b. Mesleme, 618
Mahzum Oğulları, 201, 202, 388, 486, 700
Makam-ı İbrahim, 639, 690, 798
Mâlik b. Avf, 702, 703, 711, 713, 720, 721, 779
Mâlik b. Duhşum, 771
Mâlik b. Sinan, 427, 439
Mâlik b. Züheyr, 441
Mancınık, 714
Mâriyetü'l-Kıbtiyye (Hz. Peygamber'in eşi), 609, 729, 791
Maûna Kuyusu, 471
Mazdeizm, 136
Mazdek, 69
Mecdî b. Amr, 362
Mecenne, 280
Mecûsîler, 70
Medâyin, 68
Mednune, 44
Megâfir, 748
Mele-i A'lâ, 513, 822
Merhab, 618, 621
Merru'z-Zehran, 636
Mersed b. Ebî Mersed, 376, 465
Merv, 311
Merve, 639, 726, 799
Mescid-i Aksâ, 261, 262, 265, 270, 372
Mescid-i Dırâr, 405, 771, 772
Mescid-i Haram, 127, 181, 182, 197, 198, 200, 205, 210, 217, 227, 261, 262, 286, 324, 370, 371, 372, 373
Mescid-i Kıbleteyn, 372
Mescid-i Nebevî, 345, 346, 348, 352, 363
Meşrebe, 433, 749, 750, 751
Meymûne binti Hâris (Hz. Peygamber'in eşi), 500, 640, 642, 748, 814
Meysere, 115, 116, 117
Mezopotamya, 133
Mıkyes b. Subâbe, 687, 689
Mısır, 125, 133, 237
Mihca, 382
Mikdâd b. Amr, 362
Mikdâd b. Esved, 677
Mikrez b. Hafs, 574, 637
Mira, 611, 612
Mirba b. Kayziyy, 401
Mirdas b. Nehik, 652
Mistah b. Üsâse, 514, 520
Mu'te Savaşı, 657, 661, 664, 665, 666, 670, 704

Muallakat-ı Seb'a, 146
Muan, 173
Muattib b. Ubeyd, 465
Muaviye b. Ebî Süfyân, 733, 761
Muavviz b. Afrâ, 388, 389
Muâz b. Afrâ, 344, 388
Muaz b. Cebel, 703, 726, 795, 796, 806
Muaz b. Hâris, 284
Mûbezan, 68
Muğammis, 57
Muğîre b. Şu'be, 553, 648, 780
Muhacir, 340, 341, 343, 345, 352, 364, 367, 368
Muhallim b. Cessame, 712, 713
Muhammed b. Mesleme, 417, 431, 475, 476, 504, 557, 636, 758
Muhammed-i Arabî, 108, 271, 322
Muhammedü'l-Emin, 127, 169, 175, 193, 194, 300
Muharip Oğulları, 418, 557
Muhayrık, 108
Muhayyısa b. Mes'ud, 628
Mukavkıs, 594, 608, 609, 610, 613
Mus'ab b. Umeyr, 213, 284, 286, 375, 381, 384, 391, 393, 428, 442, 443, 446, 452, 552
Mûsa (a.s.), 101, 154, 158, 232, 260, 267, 268, 269, 378, 392, 475, 520, 545, 550, 595, 596, 601, 759, 763, 824
Mut'im b. Adiyy, 261
Muttaliboğulları, 240
Mücemmi' b. Câriye, 584
Münazarat, 408
Münebbih b. Haccac, 290, 391
Münye kızı Nefise, 118
Münzir b. Amr, 470
Münzir b. Hâris b. Ebî Şemir, 594
Münzir b. Savâ, 727, 728, 729
Mürâre b. Rebî', 760, 773, 776, 778
Mürey b. Sinan, 430
Müreysi Gazâsı, 397, 502, 508
Müreysi Kuyusu, 502
Müsâfi' b. Talha, 435
Müseylime-i Kezzab, 807
Müşellel, 141, 701
Müzdelife, 802
Müzeyneler, 551, 681, 702, 739
Nabiğ vadisi, 362
Nâbiğa, 55, 147
Nadle b. Hâşim, 43
Naim Kalesi, 622
Nastûra (Râhib), 116, 117
Natat Kalesi, 618, 621, 622
Nebbâş b. Kays, 546
Neccar Oğulları, 55, 85, 315, 317, 318, 319, 344
Necid, 294, 295, 470, 471, 557, 676, 677, 679, 807
Necran, 793, 794, 806
Nemrud, 148
Nesibe Hâtun, 442, 444, 446
Nesr putu, 142
Nevfel, 56
Nevfel b. Abdi Menaf, 42
Nevfel b. Abdullah, 536
Nevfel b. Abdülmuttalib, 391
Nevfel b. Adviye, 175
Nevfel b. Hâris, 394
Nil vadisi, 237
Nuaym b. Abdullah, 223
Nuaym b. Mes'ud, 484, 539
Nuh (a.s.), 392
Numan b. Münzir, 68
Nusaybin cinleri, 260
Nüfeyl b. Habib, 58
Osman b. Abdullah, 370
Osman b. Affân, 173, 174, 213, 214, 345, 347, 411, 418, 421, 492, 504, 516, 526, 572, 573, 574, 594, 675, 698, 708, 754, 757, 761, 778, 779, 812
Osman b. Ebî Talha, 435
Osman b. Ebi'l-Âs, 64, 780
Osman b. Hüveyris, 140
Osman b. Maz'un, 213, 255, 413

Osman b. Talha, 648, 649, 650, 693, 697, 698
Osmanlılar, 733
Ömer b. Hattab, 124, 128, 139, 170, 180, 184, 186, 202, 225, 226, 227, 228, 239, 293, 308, 314, 323, 328, 343, 345, 348, 349, 370, 375, 377, 378, 380, 391, 392, 393, 400, 403, 404, 420, 421, 427, 436, 449, 450, 473, 483, 484, 485, 487, 488, 499, 502, 503, 504, 516, 526, 530, 531, 564, 572, 579, 580, 584, 590, 594, 618, 619, 625, 626, 638, 643, 644, 666, 667, 669, 674, 675, 679, 682, 683, 704, 716, 717, 749, 750, 753, 754, 762, 763, 766, 767, 769, 782, 783, 795, 798, 802, 812, 816, 823, 824, 825, 826
öşür, 125, 729
Patrisiyen Fokas, 135
Perviz b. Hürmüz, 603
Râfi' b. Hadîc, 430
Râfi' b. Mâlik, 289
Râfi' b. Mekîs, 666
Râfi' b. Sehl, 457
Ramazan orucu, 410, 411, 784
Rebeze, 761
Rebi' b. Hukayk, 630
Recî' Vakası, 559, 616
Refik-i A'lâ, 821, 822
Revha mevkii, 458
Rıdvân Ağacı, 573
Rıdvân Biatı, 574
Rima, 794
Rufâ'a b. Zeyd, 506
Rukiyye binti Muhammed (Hz. Peygamber'in kızı), 121, 174, 213, 214, 411, 421, 492
Rukiyye binti Nevfel, 52, 53
Rum Kayseri Heraklius, 597
Rükâne b. Abdi Yezid, 245, 246, 247
Sa'd b. Ebî Vakkas, 170, 177, 179, 323, 362, 375, 379, 440, 448, 452, 504, 532, 680, 704, 723, 812
Sa'd b. Hüzeym, 46
Sa'd b. Muaz, 284, 285, 286, 360, 375, 378, 379, 381, 402, 427, 428, 446, 454, 473, 504, 531, 533, 537, 538, 549, 550, 552, 553
Sa'd b. Refî', 289, 342
Sa'd b. Ubâde, 289, 290, 397, 400, 428, 446, 502, 538, 564, 641, 665, 685, 686, 688, 724
Sa'd Oğulları, 73, 74, 76, 77, 79, 80, 83, 84, 257, 710
Sa'lebe b. Saye, 108
Sa'lebe Oğulları, 418, 481
Sa'ye Oğulları, 548
Sâbit b. Aklah, 644
Sâbit b. Akrem, 660, 661
Sâbit b. Kays, 508, 509, 741
Sadaka-i Fıtr, 410
Sadif, 794
Safâ, 639, 690, 698, 726
Safâ Tepesi, 193, 195, 197, 201, 215, 218, 219, 223, 226, 324
Safevan Gazâsı, 367
Safiyye binti Abdülmuttalib, 190, 191, 451, 452, 532, 821
Safiyye binti Huyey (Hz. Peygamber'in eşi), 630, 631, 632, 748
Safra Boğazı, 391
Safvan b. Muattal, 512, 513
Safvan b. Ümeyye, 419, 423, 434, 640, 686, 688, 700, 703, 706, 722
Sahba mevkii, 632
Sâhib-i Yasin, 788
Sahil, 419, 794
Sâib b. Yezid, 65
Saîd b. Zeyd, 402, 777
Sakif Kabîlesi, 257, 259, 587, 779
salat-ı havf, 481
Sâlih (a.s.), 762
Sâlim b. Avf Oğulları, 315
Salim b. Umeyr, 756
Salit b. Amr, 594, 612, 613

Salit b. Numan, 420
San'a, 56, 93, 185, 327, 526, 607, 739, 794, 806
Sariye Mescidi, 714
Satîh, 68, 69, 271
Sava Gölü, 70
Sebir Dağı, 113
Sebt (Cumartesi), 548
Seffâne, 744, 745
Sehle, 213
Sehm oğulları, 310
Sekran b. Amr, 256
Sel Dağı, 529, 608
Selime Oğulları, 432
Sellâm b. Mişkem, 627
Selma binti Ümeys, 642
Selmân-ı Fârisî, 340, 524, 526, 551, 714
Semave Vâdisi, 70
Semûd Kavmi, 148, 762
Semûre Ağacı, 246, 707
Semüre b. Cündüb, 430
Senetü'l-Hüzün (hüzün yılı), 254
Seniyetü'l-Kedâ mevkii, 798
Seniyyetü'l-Veda, 403, 654, 758, 772
Serif mevkii, 642
Seriyye, 361
Sevde binti Zem'a (Hz. Peygamber'in eşi), 255, 256, 499, 748
Sevik Gazâsı, 413
Sevr Dağı, 299, 301, 303, 305
Seyer, 391
Seyf b. Zî Yezen, 93, 95
Seyfullahi's-Sarim (Hz. Hâlid b. Velid'in lakabı), 665
Seyfü'l-Bahre, 362
Seyfüddin Kılıç, 603
Sibâ' b. Urfuta el-Gıfârî, 615
Sibar mevkii, 632
Sibuht, 728
Sidre-i Münteha, 262, 267, 275
Sîfü'l-Bahr Seferi, 669
Sikâye, 697
Sinan b. Veber, 503
Sîrîn el-Kıbtiyye, 609
Suheyb b. Sinan, 314
Sûk-i Ukâz, 145, 147, 149
Sultan Abdülaziz, 734
Sultan Murad, 734
Sultan-ı Levlak, 156, 197
Suriye, 54, 114, 237, 361, 375, 610, 656, 744
Suva putu, 141
Suvab el-Habeşî, 436
Süfyan b. Uveyf, 424
Süheyl b. Amr, 574, 575, 577, 641, 700, 706
Süheyl b. Beydâ, 214
Süheyl b. Huneyf, 481
Süleyman Çelebi, 267
Sümâme b. Üsâl, 557, 559
Sümeyye binti Habbât, 202, 203
Süraka b. Cu'şum, 718
Süraka b. Mâlik, 308, 309
Süryanîce, 491
Süveybe Hâtun, 71, 72, 73
Şâir Kutamî, 144
Şam, 43, 46, 50, 58, 64, 68, 81, 105, 114, 115, 118, 126, 141, 173, 183, 270, 293, 309, 357, 361, 368, 374, 407, 408, 419, 422, 479, 495, 521, 526, 547, 548, 559, 560, 588, 589, 596, 598, 607, 608, 610, 611, 614, 629, 644, 653, 656, 745, 754, 761, 762, 766, 767, 768
Şeair-i İslamiyye, 350
Şerebbe mevkii, 557
Şerîd b. Süveyd, 140
Şeybe (Abdülmuttalib), 40, 43, 44, 127
Şeybe b. Osman, 706
Şeybe b. Rebîa, 249, 258, 383
Şeyheyn tepeleri, 430
Şeyh-i Geylânî, 276
Şeyma (Efendimiz'in süt kardeşi), 84, 710
Şık, 271
Şi'b mevkii, 241, 242, 443, 446

Şifa Hâtun, 64, 65
Şîreveyh, 604, 606
Şuca b. Vehb, 594, 611, 612
Şurayh b. Kâriz, 436
Şükran el-Habeşî, 826, 827
Şürahbil b. Amrû'l-Gassanî, 653
Tâhire, 118
Tahsin Öz, 610, 733, 734
Taif, 140, 145, 257, 258, 280, 329, 368
Takvâ Mescidi, 313
Talha b. Ebî Talha, 424, 435
Talha b. Ubeydullah, 170, 174, 323, 435, 441, 446, 473
Tarafe b. el-Abd, 147
Tatayyur, 310
tâun (veba), 766
Tayy Kabîlesi, 743, 744
Tayyibe, 44
Tebbet Sûresi, 194, 197
Tebük Seferi, 402, 770, 771, 773, 788
telbiye, 558, 565, 566, 571, 636, 638, 725, 785, 798, 799
Ten'im, 270, 467, 469
teslis, 135
Tevrat, 158, 221, 271, 336, 337, 338
Teym Oğulları, 112, 126, 205
Teyma Yahudîleri, 629
Tihame, 94, 306, 458, 568
Tihameliler, 57
Topkapı Sarayı, 610, 733, 734
Tuayme b. Adiyy, 442
Tufeyl b. Amr, 619
Tuleytula, 603
Tur Dağı, 154
Tülbent Ağası, 734
Tümâdır binti Asbağ, 562
Türebe Vâdisi, 643
Ubâde b. Sâmit, 284, 289, 407
Ubeyd kızı Kebşe, 454
Ubeyde b. Hâris, 362, 383, 421
Ubeydullah b. Abbas, 394
Ubeydullah b. Cahş, 140, 597
Ubeyy b. Halef, 236, 238, 239, 446, 447, 448
Ufeyr, 609
Uhud Dağı, 424, 434, 634, 772
Uhud Muharebesi, 460, 466, 484, 825
Ukab, 375
Ukayl b. Ebî Tâlib, 391
Ukâz Panayırı, 111, 196
Ukbe b. Âmir, 282, 284
Ukbe b. Ebî Muayt, 168, 200
ukiyye (ağırlık birimi), 552, 719, 721
Ulbe b. Zeyd, 481, 755, 756
Umâre b. Ukbe, 590
Umâre b. Velid, 209
Umeyr b. Humam, 385
Umman, 726, 727
Urayz mevkii, 409
urfut ağacı, 748
Urve b. Mes'ud, 569, 779, 787, 788
Urve b. Utbe, 111
Uşeyre Gazâsı, 367
Utarid, 741
Utbe b. Ebî Vakkas, 448
Utbe b. Gazvan, 362
Utbe b. Rebîa, 216, 244
Uteybe b. Ebû Leheb, 196, 197
Uveyf b. Azbat, 635
Uveyn b. Saide, 284
Uyeyne b. Hısn, 506, 537, 538, 560, 712, 715, 723, 734, 740
Uzzâ, 48, 107, 141, 166, 171, 172, 204, 220, 258
Übeyy b. Ka'b, 347
Ükeydir b. Abdülmelik, 767
Ümâme, 642
Ümeyme binti Abdülmuttalib, 495
Ümeyne binti Halef, 176
Ümeyye b. Ebî Salt, 140, 575
Ümeyye b. Halef, 171, 172, 173, 244, 249, 300, 303, 304, 367, 390, 447
Ümmü Bişr, 815
Ümmü Bürde Havle binti el-Münzir, 729

Ümmü Cemil, 196, 197, 206
Ümmü Eymen, 85, 86, 88, 98, 125, 411, 813
Ümmü Eyyûb, 320, 321
Ümmü Fadl, 170, 394, 396
Ümmü Gülsüm binti Muhammed (Hz. Peygamber'in kızı), 121, 174, 350, 421, 778, 779
Ümmü Habibe (Hz. Peygamber'in eşi), 595, 597, 631, 673, 674, 748
Ümmü Habibe binti Âs b. Ümeyye, 699
Ümmü Hayr Selma binti Sahr, 206, 207
Ümmü Külsüm binti Süheyl, 214, 589, 590
Ümmü Rûman, 255, 511, 515, 788
Ümmü Seleme binti Ümeyye bin Muğîre (Hz. Peygamber'in eşi), 213, 486, 487, 500, 501, 564, 581, 582, 615, 680, 714, 748
Ümmü Sinan, 756
Ümmü Varaka, 374, 375
Ümmü'l-Mesakin, 421, 489
Ümmühanî binti Ebû Talib, 699
Üneys binti Hâris, 77
Üneys el-Gıfârî, 181
Üsame b. Zeyd, 125, 652, 653, 701, 811, 812, 813, 819, 820, 823
Üsame Hazretleri, 88
Üseyd b. Hudayr, 284, 285, 427, 428, 457, 473, 505, 704, 770
Üskuf Dağâtır, 601, 602
Vadi'l-Kurâ, 408, 521, 629, 630, 656
Vahşî b. Harb, 442, 700, 807
Vakıd b. Abdullah, 369
Varaka b. Nevfel, 52, 83, 90, 117, 120, 140, 158, 159
Veda Haccı, 797, 806
Vedd putu, 141
Vehb b. Abdi Menaf, 54, 95
Vehb İbni Münebbih, 108
Velid b. Muğîre, 127, 201, 211, 212, 235, 244
Velid b. Ukbe, 590
Velid b. Utbe, 383
Vetir suyu, 671
W. Muir, 110
Ya'lâ b. Ümeyye, 663
Yahya (a.s.), 266
Yâsin Ehli, 779
Yâsir Ailesi, 202
Yauk putu, 142
Yavuz Sultan Selim, 733
Yeğûs, 142
Yemen, 475, 479, 511, 526, 564, 594, 605, 606, 607, 611, 688, 726, 739, 743, 745, 768, 787, 793, 794, 795, 796, 797, 806, 807, 819
Yesar, 622, 623, 624
Yesrib, 95, 357
Yezid b. Sa'lebe, 284
Yuhanne, 768
Yûnus (a.s.), 259
Yusuf (a.s.), 267, 336, 472, 520, 694
Zatü'n-Nıtakayn, 305
Zâtü's-Selâsil Seferi, 666
Zâtürrika Gazâsı, 481
Zebid, 794
Zebid Kabîlesi, 112
Zebur, 271
Zefiran mevkii, 377
Zekât, 411, 739, 741
Zekvan b. Abdi Kays, 284, 431
Zemzem, 45, 47, 48, 182, 265
Zerdüşt, 69
Zerka, 173
Zeyd b. Amr, 90, 140
Zeyd b. Desinne, 465, 466, 467
Zeyd b. Erkam, 399, 504, 508
Zeyd b. Hârise, 88, 121, 123, 166, 169, 177, 257, 351, 367, 495, 501, 560, 642, 655, 657
Zeyd b. Lusayt, 763
Zeyd b. Sâbit, 392, 491, 492

Zeyneb binti Cahş (Hz. Peygamber'in eşi), 495, 496, 497, 498, 499, 517, 714, 747, 748
Zeyneb binti Hârise, 627, 628
Zeyneb binti Huzeyme (Hz. Peygamber'in eşi), 421, 489
Zeyneb binti Muhammed (Hz. Peygamber'in kızı), 121, 350, 395, 411, 413, 560, 561, 647, 648
Zinnureyn, 174, 421, 754
Zîtuva mevkii, 648, 686
Zû Kared mevkii, 560
Zü'l-Mecaz, 280
Zübeyr b. Abdülmuttalib, 48, 98, 112
Zübeyr b. Avvam, 170, 213, 309, 310, 364, 436, 437, 451, 473, 536, 677, 680, 686
Zübeyr b. Sâbit, 759
Züheyr b. Ebî Sülma (Ka'b b. Züheyr'in babası), 730
Zühre Kabîlesi, 54
Zühre Oğulları, 126, 177, 377, 380
Zülfikâr, 391, 425, 440, 455, 534, 535, 620, 621
Zülhuleyfe, 564, 565
Zülkarneyn, 222